image
not
available

37
21 C
4

PSALMI DAVIDICI

AD HEBRAICAM VERITA-
TEM CASTIGATI: ET IVXTA
SENSVM QVEM LITERALEM DICVNT

enarrati, per Reuerendiſſimum dominum, dominum
Thomam de Vio Caietanum Cardinalē Sancti
Xiſti: cum textu uulgatę editionis, & indi-
cibus opportunis. Nuper
in lucem editi.

M. D. XXX.

Seueriore ſummi pontificis cenſura & Veneti ſenatus decreto cautū eſt
ne quis intra decēniū hoc opus typis excudere uel ab aliis ex-
cuſum uendere prę ſumat: ut ſequēti pagina liquet.

ℭCLEMENS PAPA. VII.

Dilecte fili ſalutẽ & apoſtolicã ben̄. Honeſtis votis libenter annuimus, eaq; fauoribus proſequimur opportunis. Cum itaq; ſicut nuper nobis exponi feciſti tu cõmentaria ſeu expoſitiones ſuper pſalmos, necnon ſuper euangelia & epiſtolas pauli, ac illas quas canonicas vocant, per dilectum filium noſtrum thomam tituli ſancti xiſti. S.R.E. præſbyterũ cardinalem edita, non abſq; maximis expenſis imprimi facias. Nos dãnis & iacturis quibus ſi hmõi cõmentaria per alios medio tẽpore imprimerent̃ affici poſſes occurrere volentes. Motu ꝓprio & ex certa ſcientia noſtra volumus & tibi concedimus, vt hmõi cõmentaria tam romæ & venetiis ꝗ in quibuſuis aliis ciuitatibus terris & locis, vſq; ad decẽnium a data præſentium cõputandum imprimere & imprimi facere libere & licite valeas, tam tu ꝗ cõſanguinei tui & pro te agentes. Necnõ quibuſuis aliis mercatoribus, librorum impreſſoribus & aliis perſonis etiã cuiuſcunq; dignitatis, ſtatus gradus, ordinis & cõditionis exiſtentibus, ſub excõmunicationis latæ ſententiæ pœna, & in terris noſtris etiã perditionis dictorũ librorũ contra præſentiũ tenorem impreſſorũ, ac mille ducatorũ auri de camera, pro vna fabricę principis apl'orum de vrbe, & alia partibus tibi applicandis pœnis, necnon dãnis & intereſſe quæ ꝓpterea patereris: ne durante hmõi decennio dicta cõmentaria ſeu expoſitiones etiã in quacunq; forma, & in quibuſcũq; caracteribus abſq; ſpeciali licentia tua imprimere ſeu imprimi facere, aut vendere vel alias de illis diſponere quoquo mõ præſumant inhibemus. Hortantes nihilominus dilectum filium nobilẽ virum modernũ & pro tẽpore exiſtentem ducem venetiarũ, gubernatori vero ac ſenatori & bariſello almæ vrbis, curiæq; cauſarum cameræ apoſtolicę auditori ac oĩbus aliis & ſingulis terrarũ. S.R.E. gubernatoribus, poteſtatibus, officialibus & executoribus. Necnon tam venetiis ꝗ in aliis etiã italiæ germaniæ & francię partibus exiſtentibus pręſentibus & futuris quorũuis archiepiſcoporũ & epiſcoporum vicariis in ſpũalibus generalibus quos duxeris tu ac agentes tui duxerint per te vel illos ſeu alios eligendos ſub excõmunicationis pœna ipſo facto per ipſos incurrenda mandamus, quatenus tibi ac ipſis in p̃miſſis & circa præmiſſa aſſiſtentes non ꝑmittant vos aut aliquẽ veſtrum ſup præmiſſis aut aliquo præmiſſorũ impediri, aut quouis mõ turbari & dãnificari. inuocato etiã ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachii ſecularis, & alia faciendo & exequendo in p̃miſſis & circa ea neceſſaria & opportuna. Volentes etiã præſentium trãſumptis, manu notarii publici ſubſcriptis & ſigillo alicuius prælati ſeu perſonæ in dignitate eccleſiaſtica cõſtitutę munitis plenam vbiq; fidem perinde ac ipſis originalibus adhiberi, tam in iudicio ꝗ extra. Non obſtantibus cõſtitutionibus & ordinationibus apl'icis cæteriſq; cõtrariis quibuſcũq;. Datũ romæ apud ſanctam petrũ ſub annulo piſcatoris. Die. viii. Auguſti. M.D.XXX. pontificatus nr̃i anno ſeptimo.

A tergo — Bloſius.

Dilecto filio Lucantonio Iunctæ bibliopolæ Florentino Venetiis cõmoranti.

Andreas griti dei gratia dux venetiarũ &c̃. Vniuerſis & ſingulis præſentes literas inſpecturis notũ eſſe volumus, ꝙ heri in conſilio noſtro rogatorũ lecta fuit ſupplicatio tenoris infraſcripti. Hauẽdoſe el fidel ſeruitor di. V. ſublimita lucantonio gionta affaticato cõ ſumma vigilantia in ogni tẽpo di ſtampare opere noue & degne ad vtile & cõmodo de ſtudenti & gloria di. V. ſublimita. hora etiã non ceſſando da tali fatiche, ha hauuto dal Reuerẽdiſſimo Cardinal Caietano tre opere noue per ſua. R. S. cõpoſte: vez expoſitione ſopra pſalmi, ſopra euangelii, & ſopra epiſtole di. S. Paulo viſte & approbate dalli excellẽtiſſimi ſignori capi del illuſtriſſimo cõſeglio de. X. qual vorria imprimere. Et per che come ben. V. ſublimita intende non ſaria cõueniente che delle fatiche ſue altri ne coglieſſi el frutto, per tanto humilmẽte ſupplica voſtra illuſtriſſima ſignoria ſe degni cõcederli che altri che lui ſupplicante o ſui agenti nel dñio di quella, per anni dieci almanco non poſſino ſtãpare o in altri loci ſtampati vendere ditte opere ſotto quelle graue pene pareta a. V. ſublimita imponerli come in ſimilibus ſe conſueta. Et alla gratia di quella humilmente ſi ricomanda. Et ſubinde capta fuit pars infraſcripta: vez ꝙ ſupraſcripto ſupplicanti cõcedatur quãtum petit pro annis decẽ ꝓxime futuris, ſub pœna cõtrafacientibus amiſſionis omnium librorũ applicandorũ arſenatui noſtro. Quare autoritate p̃fati conſilii, vobis & vnicuiq; veſtrum ad quos præſentium literarũ executio ſpectat mandamus vt ſuprascriptam partem & quãtum in ea continetur obſeruetis obſeruariq; inuiolabiliter faciatis. Dat. in noſtro ducali palatio Die. xxiii. octobris, indictione. iiii. M.D.XXX.

Denunciata fuerunt hęc omnia excuſoribus bibliopoliſq; venetiis per publicum nuncium, Decimoquinto Kalen. Decembris. M. D. XXX.

¶ Materię vniuſcuiuſq; pſalmi index.

1 DE beatitudine iuſtorum innocentum.
2 De adorando meſia/filio dei/rege impugnato a mundo.
3 De gratiarum actione dauidis/adiuti a deo in fuga a facie abſalon.
4 De dauidis a facie ſaulis pfugi exhortatiõe ad ſuos vt cõfidãt i diuina pmiſſiõe.
5 De ſaulis iniq deiectione a regno/& dauidis iuſti pmotione ad regnum a deo.
6 De recurſu ad deum/dauidis pœnitentis in perſecutione ab abſalon.
7 De innocentia dauidis & iniquitate ſaulis in cauſa regni inter eos/coram deo iudice.
8 De exaltatione meſię ſuper totum vniuerſum,ad diuini nominis gloriam.
9 De diuino iudicio contra ammonitas,qui ignominioſe tractauerant legatos dauidis.
10 De dilatione vniuerſalis iudicii:tot interim malis interuenientibus &c̃.
11 De iuſtitiæ vtilitate ad aliam vitam.
12 De generis humani falſitatum pleni ſalute,ex vera/munda/publicaq; dei notitia per meſiam.
13 De anxietate dauidis illuminari petentis,ne incidat in manus ſaulis.
14 De vniuerſi generis humani corruptione ex negatione dei/curanda per meſiam.
15 De qualitate populi perſeueraturi in terra promiſſionis.
16 De reſurrectione chriſti.
17 Oratio dauidis pro liberatione a ſaule.
18 Laus dei pro liberatione dauidis ab omnibus inimicis ſuis/terminata ad meſiam.
19 De excellentia legis diuinę ſupra notitiam naturalem.
20 De ſalute ac exaltatione meſię.
21 De regno meſiæ.
22 De paſſione meſiæ.
23 De diuinę curę erga dauidem ſufficientia efficaciſſima.
24 De vniuerſę terrę ſalute per aduentum meſiæ.
25 De deuoto recurſu dauidis ad deum/tempore perſecutionis ab abſalon.
26 De iuſtificatione dauidis circa aſſecutionem regni.
27 De fiducia dauidis in deo abſq; timore hominis/ad manendum in domo domini &c̃.
28 De recurſu dauidis ad deum,ne priuetur diuina reſponſione ob crimen nepotum ſuorum.
29 De inuitatione populi iſrael/ad diuinum in templo dei cultum.
30 De redintegratione domus dauidis ad regnum & meſiam.
31 De ſpe dauidis in deo in perſecutione a ſaule.
32 De diuina gratia condonatiua peccatorum.
33 De beatitudine gentis electę ad cultum & hęreditatem dei.
34 De exhortatione dauidis habita in nouo conuentu militum/ad timorem dei.
35 De paſſione & reſurrectione meſiæ.
36 Contra libertatem peccandi quia deus omnes ſaluabit.
37 De exhortatione iudęorum ad diuina,& ad non imitandum iniquos propter tẽporalia bona.
38 De recurſu dauidis ad deum ne puniat ipſum ſm peccata eius,quando fugit a facie abſalon.
39 De humanorum ſtudiorum attentatorum & expertorum vanitate.
40 De aduentu meſię.
41 De aduentu meſiæ.
42 De affectu populi iſrael diſperſi,ad veniendum in terram promiſſionis ad cultum dei.
43 De eodem.
44 De afflictione populi chriſtiani non propter culpam ſed propter deum in primitiua eccleſia.
45 De meſiæ aduentu.
46 De meſiæ aduentu.
47 De meſiæ aduentu &c̃.
48 De meſiæ aduentu.
49 De futura vita,contra immortalitatem famæ.
50 De meſiæ aduentu.
51 De pœnitentia dauidis poſt crimina adulterii & homicidii.
52 De crimine doeg idumęi pœnaq; illius,ac proſperitate dauidis prophetata.
53 De vniuerſi generis humani ob ignorantiam dei corruptione/ſananda per meſiam.
54 De liberatione dauidis a manu ſaulis,annunciantibus ziphęis vbi maneret dauid.
55 De liberatione dauidis fugientis a manu ſaul,& qñ circũdatus eſt domi & qñ mãſit in naioth.
56 De liberatione dauidis compręhenſi a philiſtęis in gath.

ARGVMENTORVM PSAL. INDEX.

57 De liberatione dauidis/latentis in ſpelunca a facie ſaul.
58 De liberatione dauidis ab vltima ſaulis perſecutione.
59 De liberatione dauidis ab obſidione domi.
60 De recurſu dauidis ad deum,pro populo derelicto a deo in idumęa.
61 De meſia rege immortali.
62 De dauidis profugi a ſaule/exhortatione ad ſuum populum ad expectandum deum.
63 De religione ſancta dauidis in deſerto profugi a facie ſaulis,cum fructu.
64 De recurſu dauidis ad deum,ob timorem occultarum machinationum ſaulis contra ipſum.
65 De debito cultu in ſion deo/ob beneficia tam ſpiritualia q̃ corporalia.
66 De mundo inuitato ad cultũ dei a populo veteris teſti/ab exemplo diuinoꝝ operũ erga ipſos.
67 De aduentu meſiæ,ad miſerendum/illuminandum & benedicendum mundo.
68 De efficacia diuina circa debellationem inimicorum & fœlicitatem populi iſrael.
69 De paſſione meſiæ.
70 De recurſu dauidis ad deum in perſecutione ab abſalon.
71 De ſpe dauidis in deo in perſecutione ab abſalon.
72 De regno meſię.
73 De prouidentia diuina circa pręſentem proſperitatem iniquorum & afflictionem iuſtorum.
74 De excidio hieroſolymitano per babylonios.
75 De aduentu meſiæ.
76 De proſtratione exercitus ſennacherib.
77 De afflictione populi iſrael priuati diuino cultu,cum ſpe reditus ad illum.
78 De doctrina populi iſrael ab exemplo vitando fratrum & patrum &c̃.
79 De vaſtatione hieruſalem & pollutione templi &c̃.ſub antiocho.
80 De reuerſione petita/ex captiuitate babylonica.
81 De inuitatione ad cantandum deo in feſto tubarum,ad commemorandum diuina ꝑcępta &c̃.
82 De reprę henſione & monitione iudicum populi dei,ex futuro diuino iudicio vl'i per meſiam.
83 De recurſu ad deũ,contra decẽ nationes cõfœderatas ad delendũ populũ iſrael tẽpore dauidis.
84 De templo dei amabili atq; deſiderabili.
85 De aduentu meſię.
86 De recurſu dauidis ad deum in perſecutione ab abſalon.
87 De aduentu meſiæ.
88 De aduentu meſiæ.
89 De promiſſione facta dauidi de meſia.
90 De miſeria humanę vitę reparanda per meſiam.
91 De aduentu meſiæ.
92 De bonitate tam cultus diuini q̃ doctrinę diuinę in diebus feſtis.
93 De aduentu meſiæ.
94 De retributione repoſita impiis/& ſpecialiter negãtibus diuinam prouidẽtiã in futuro iudicio.
95 De monitione iudęorum,vt nõ obdurent corda ſua quacunq; die audierint vocem dei.
96 De aduentu meſię.
97 De aduentu meſiæ.
98 De aduentu meſiæ.
99 De regno dei in veteri teſtamento/ab egreſſu populi de ægypto.
100 De inuitatione omnium ad laudandum deum in templo ſuo.
101 De diſpoſitione perſonæ ac familię regis dauidis.
102 De aduentu meſiæ.
103 De laude dei ob beneficia dauidi/populo & vniuerſis collata.
104 De laude dei ob beneficia vniuerſorum operum eius.
105 De laude dei ob beneficia collata a tempore abrahę vſq; ad terram promiſſionis poſſeſſam
106 De laude dei ob beneficia venię &c̃.ab egreſſu ægypti vſq; ad tempus dauidis.
107 De laude dei/ob prouidentiam eius ſuccurrendo neceſſitatibus &c̃.
108 De victoria obtinenda contra idumęos & ammonitas.
109 De meſię paſſione &c̃.
110 De intermedio tempore meſiæ ſedentis ad dexteram dei.
111 De magnis dei operibus prius in ſtatu patrum/& poſt in congregatione populi iſrael.
112 De beatitudine timentium deum,& miſericordium/iuſtorum ac miſeratorum.
113 De excellentia diuini dominii/prouidentis oĩbus etiam quæ videntur fortuita & caſualię.
114 De miraculis in egreſſu ex ægypto.

115 De conſeruatione diuini cultus.
116 De gratiarum actione pro liberatione dauidis, quãdo cinctus fuerat a ſaule in modum coronę.
117 De aduentu meſiæ.
118 De reſurrectione meſię.
119 De homine tendente ad deum, formando ſeu formato in actibus ſuis diuina tã gratia ꝙ lege.
120 De recurſu ad deum, dauidis profugi a ſaule.
121 De diuino auxilio erga populum iſrael exiſtentem cum deo.
122 De excellentia hieruſalem ex domo domini ibidem.
123 De recurſu ad deum, populi iſrael multum afflicti.
124 De liberatione populi iſrael a periculo vlterius ſeruiendi gentibus circumuicinis.
125 De ſecuritate totius populi ſion & hieruſalem, modo confidat in domino.
126 De reductione captiuitatis babylonicę.
127 De cura diuina quo ad omnia opportuna reſpectu populi iſrael ſi mundus fuerit ab iniqtate.
128 De fœlicitate præſenti promiſſa populo iſrael.
129 De libertate populi iſrael ex tempore regni dauidis.
130 De aduentu meſiæ.
131 De humilitate dauidis in exemplum.
132 De adimplenda diuina largitate promiſſa dauidi de meſia & ſion &c̃.
133 De vnitate populi iſrael ſub vno rege.
134 De inuitatione morantium in domo domini ad orandum in nocte.
135 De ratione laudandi deum in templo ab iſraelitis.
136 De recognitione diuinę gratię vt rationis omnium quę ſunt a deo.
137 De ſtatu populi captiui in babylonia.
138 De ratione templi conſtruendi.
139 De omniſcientia dei applicata ad dauidem &c̃.
140 De recurſu dauidis ad deum, in perſecutione a ſaule.
141 De tranſitu dauidis ad philiſteos.
142 De dauide in ſpelunca odollam derelicto recurrente ad deum.
143 De recurſu dauidis ad deum in fuga a facie abſalon.
144 De proſperitate populi iſrael tempore dauidis.
145 De regno dei.
146 De confidentia in ſolo deo, quia ab eo pendet fœlicitas &c̃.
147 De laude dei in hieruſalem, ob ſpecialia dona dei ibidem.
148 De laude deo debita a cœleſtibus & terreſtribus.
149 De aduentu meſię.
150 De laude deo debita voce & muſicis inſtrumentis, ratione ſanctitatis & operum magnorum ac multorum.

ABiſſi in theſauris.fo.55.fa.1.ante fi.
¶ Amor eſt omnis paſſionis principium.fo.206.fa.2.fi.
¶ Angelus domini habitat in circuitu timentium deum.fo.57.fa.1.fi.
Angeli cur dicantur filii dei.fo.148.fa.2.ante me^{m}.
¶ Aīa humana quatenus viuificat corpus vocatur anima: quatenus autem ſuperiori bono vacat/ dicitur ſpiritus.fo.51.fa.1.poſt prin^{m}.
Animam reſtituere/ quid.fo.38.fa.2.poſt me^{m}.
Animam portare in manu/ quid.fo.202.fa.2.prin^{o}.
¶ Animi quatenus appetitiui duę partes.fo.216.fa.1.fi.
Animi firmitas pendet ex timore dei.fo.197.fa.2.poſt me^{m}.
Animi firmitati conducibilia.Ib.
Animi firmitas in via dei/ pendet ex duobus.fo.204.fa.1.ante fi.
Animum concupiſcentem delectabilia/ cohibendi ratio.fo.216.fa.2. me^{o}.
¶ Aquarum terminus ne reuertantur ad operiendum terram/ quis ſit.fo.171.fa.1.fi.
Aquę ſuper coelos quid.fo.241.fa.1.poſt me^{m}.
¶ Arca dei ante tempus dauidis non habebat locum ſtabilem: & ideo vouit dauid ſe inuenturum locum domino &c̄.fo.217.& fo.218.prin^{o}.
Arca foederis cur dicta arca fortitudinis diuinę.fo.218.fa.1.ante me^{m}.
¶ Aſpidis proprietas.fo.98.fa.1.poſt me^{m}.
Aſpidis ictui nullum remedium.fo.228.fa.1.fi.
¶ Beati deſcriptio.fo.2.fa.1.poſt prin^{m}.
Beatus aſſimilatur arbori radicatę/ fructuoſę/ pficiēti/ & ad pfectionem ducēti quęcunq; facit.Ib.
Beatus qui impleuit ciuitatē/ curiā/ domū ſuam viris mundis.fo.213.fa.2.ante me^{m}.
Beatus beatitudine domeſtica timens deum.fo.214.fa.1.
¶ Beatitudo hoīs conſiſtit in iuſtitia quā deus gratuito confert hoī ſibi accepto.fo.53.fa.1.
Ad beatitudinem ęternam aſſequendam exigitur & ſufficit ſpes in chriſto.fo.5.fa.1.poſt prin^{m}.
Beatitudo vera praeſentis vitę/ in quo conſiſtat.fo.176.fa.1.poſt me^{m}.
Beatitudinis partes quinq;.Ib.
¶ Benedicere dei eſt benefacere.fo.10.fa.1.ante fi.
Bñdictio in ſcriptura vſitať pro multiplicatione & augmento.fo.78.fa.2.poſt me^{m}.Et fo.110.fa.1.me^{o}.
¶ Calix in ſcriptura tripliciter ſumitur.fo.24.fa.2.ante fi.
Caput ſeu volumen libri quid.fo.70.fa.1.ante fi.
Carbones ignis poſſunt in nubibus generari.fo.29.fa.2.poſt me^{m}.
¶ Coeli cur dicantur propria dei ſedes.fo.14.fa.2.poſt prin^{m}.
Coeli cur dicantur opus digitorum dei.Ib.
Coeli inferiores ſunt hebręis regiones aeris.fo.15.fa.1.ante me^{m}.
Coeli aſtrati cur a moyſe ab extenſionis actu nominati.fo.32.fa.1.poſt prin^{m}.
Coeli motor apud philoſophos mouetur per accidens.fo.29.fa.1.fi.
Coeli quomodo narrent & annuncient honorem dei.fo.32.fa.1.me^{o}.
Coeli exiſtimantur rationabiliter animati.fo.222.fa.2.poſt prin^{m}.
Coeli ſunt rationes/ regulę & menſurae omnium operum humanorum.fo.32.fa.1.me^{o}.
Coeli nunq̄ deficiunt in ſuis actionibus & paſſionibus.fo.241.fa.1.ante fi.
Coelum cur dicatur vehiculum diuinę virtutis.fo.170.fa.2.ante fi.
Coeli coelorum quid.fo.114.fa.1.me^{o}.Et fo.189.fa.2.ante me^{m}.Et fo.241.fa.1.me^{o}.
Cerua aurorę quid.fo.36.fa.1.me^{o}.
¶ Charitas eſt vita animę.fo.207.fa.2. me^{o}.
Charitate non amatur niſi deus, in ſeipſo/ in nobis & proximo.fo.88.fa.2.fi.
Chorus quid.fo.242.fa.2.prin^{o}.
¶ Ciuitas dei duplex: hieruſalem terreſtris & hieruſalem ſpiritualis.fo.144.fa.2. ante me^{m}.
¶ Confidentes in deo/ ſunt ſicut mons ſion, qui in ęternum non labetur.fo.211.fa.2.me^{o}.
Confidenti in deo/ ſemper pręſto eſt diuinum pręſidium.fo.238.fa.2.poſt prin^{m}.
Confidere in homine quomodo prohibitum.fo.238.fa.1.poſt me^{m}.
¶ Confuſio ſumitur duobus modis.fo.5.fa.2.me^{o}.
¶ Chriſti nomine intelligitur meſias.fo.3.fa.2.prin^{o}.
Chriſti aduentus neceſſitas.fo.70.fa.2.ante me^{m}.
Chriſti aduentus nonnullis in ruinam praedicitur.Ib.

Chriſtus a primo conceptionis ſui inſtanti donatus eſt omni gratia ſpectante ad bonum ſimpliciter fo.34.fa.2.meº.
Chriſtus ſuo aduentu octo contulit beneficia humano generi.fo.69.fa.2.meº.
Quid chřs voluit fecit & annunciauit in primo ſuo aduentu.fo.70.fa.1.ante me[m].
Chriſtus ſpecioſus præ filiis hominum.fo.78.fa.1.meº.
Chriſto inſurrexerunt propaſſiones intenſæ.fo.116.fa.2.ante me[m].
Chriſtus ſæpius ieiunauit.fo.182.fa.2.poſt prin[m].
Chriſti diuinitas ex deſtructione idolatriæ colligitur.fo.82.fa.1.prinº.
Chriſti teſtimonia q̄ eſt naturalis filius dei/miſſus a patre &c̄.fo.155.fa.1.ante fi.
Chriſti poſtulatio quid.fo.4.fa.2.prinº.
Chriſti ſalus q̄uo viſa ſit ab oibus finibus terræ,quã non niſi credendo cognouerũt.fo.161.fa.2.meº.
Chriſti ſors orbis futurus.fo.24.fa.2.fi.
Chriſtus factus in caput anguli.fo.193.fi.
Chřs redemit iſrael ab omnibus iniquitatibus/quo ad ſufficientiam redemptionis.fo.215.fa.2.fi.
Chriſtus impoſuit ſacrificiis animalium finem vnico ſacrificio corporis ſui.fo.86.fa.2.ante fi.
Chriſto obtigit duplici iure reſurrectio/iudiciaria poteſtas &c̄.fo.72.fa.1.ante fi.
Chřs reſurgẽs accepit totius vniuerſi dñium:accepturus poſſeſſionẽ terræ in iudicio vlt.fo.4.fa.2.meº.
Chriſti aduentus ad iudicium deſcribit.pſal.97.fo.160.
Chriſti aduentus nõ erit momentaneus,ſed aliquantę durationis.fo.160.fa.2.ante me[m].
Chriſti iudicium cur per virgam ferri ſignificetur.fo.4.fa.2.meº.
¶ Chriſtianus populus in ſcriptura ſubinde vocatur iſrael ſeu iacob/& filii iudæorũ.fo.75.fa.2.ante fi.
¶ Cymbalum duplex fo.243.fa.1.poſt me[m].
¶ Damnati non poterũt auertere cogitatiões aut affectiones ſuas a ſuis pœnis &c̄.fo.19.fa.2.añ me[m].
Damnatorum pœnę ſignificantur per ignem/ſulphur &c̄.Ib.
Dauidis duę reuelationes nullibi ſcriptæ:prior de futura ruina ſaulis/altera ſaulem traditum iri in manus dauidis.fo.104.fa.1.poſt me[m].
Dauid fugit bis ad philiſtęos.fo.230.fa.2.prinº.
Dauidis thronus ad quem ſenſum perpetuus.fo.149.fa.1.ante fi.& fa.2.meº.
Dauidis iuramentum & votum de inueniendo loco arcæ dei/nullibi reperitur præterq̃ in pſal.fo.217.fa.2.ante me[m].
Dauid nunq̃ peccauit directe contra deum.fo.30.fa.1.ante fi.
¶ Dęmon cur aſſimiletur leoni & vnicorni.fo.37.fa.2.poſt me[m].
¶ Deriſores qui dicantur in ſcriptura.fo.1.fa.2.ante me[m].
Deriſorum ſedes quid.Ib.
¶ Deſiderium quando pro opere habeatur.fo.224.fa.1.poſt me[m].
¶ Deus non eſt/quomodo dicibile.fo.22.fa.1.meº.
Deus eſt in rebus per eſſentiam/præſentiam & potentiam.fo.226.fa.1.meº.
Deum eſſe in rebus per eſſentiam/in quo conſiſtat.Ib.
Deus aliter dat eſſe q̃ artifices & agentia naturalia.Ib.
Dei manus & gladius quid.fo.26.poſt prin[m].
Deus omni die iuſtificat & punit.fo.13.fa.1.meº.
Dei in nobis exiſtentis teſtimonia.fo.195.fa.2.ante me[m].
Deus exhibet ſe talem homini qualis ipſe homo eſt.fo.30.fa.1.fi.
Deus q̃ diuerſimode vult noſtrum bonum & noſtrum malum.fo.48.fa.2.ante fi.
Deus non prius vltor q̃ homo peccator.Ib.
Deus oĩbus hoĩbus diſpoſitis cõmunicat dona gratiarum ſuarum.fo.62.fa.1.poſt me[m].
Deus eſt bonus mundis corde,& non eſt ſimpliciter bonus aliis.fo.123.fa.2.poſt prin[m].
Deus ſuccurrit oĩbus ad ſe recurrẽtibus,& nihilominus dat bona bonis & mala malis.pſal.107.fo.178.
Deum exercere iudicium in terra.fo.98.fa.2.fi.
Dei iudicia ſunt omnes hominis vexationes.fo.206.fa.1.ante fi.
Deus autor poſteritatis & munimen ciuitatis.fo.213.fa.1.ante me[m].
Dei cura de electis qualis.fo.169.fa.1.meº.
Deus habet prouidentiam humanorum actuũ in præſenti/retributricem in futuro.pſal.94.fo.156.
Deo incumbit cura victus omnium/ideo vitandus labor ſuperfluus.fo.213.fa.1.ante me[m].
Deus ex ſua bonitate gratuito facit omnia quę facit.fo.222.fa.1.poſt me[m].
Deus ſcit omnia & ſingula momenta vitę noſtrę.fo.227.fa.1.meº.
Omne dei opus eſt materia laudis eius.fo.239.fa.2.fi.
Deus laudatur autor terremotus & omnium operum naturalium.fo.29.per to.

Deus laudatur autor operum gratię.fo.30.fa.1.poſt prin^m.
Deū habere prudētiā humanorū actuum cur a nōnullis philoſophis negatum.fo.156.fa.1.fi.
Deus cur dicatur habitare & regnare in cœlis.fo.169.fa.1.me^o.
Deum ęquitare in cœlis quid.fo.111.fa.2.ante fi.
Deum ęquitare ſup cherub & volare.fo.29.fa.1.fi.
Dei gratia ad cœlos/& veritas ad ſphęram rerum mutabilium ſe extendit.fo.180.fa.2.ante me^m.
Deum ſanctificari quid.fo.187.fa.2.ante fi.
Dei nomen cur dicatur de iudicibus populi iſrael.fo.139.poſt prin^m.
Dii vos & filii excelſi omnes vos.Ib.
¶Dexterę diuinæ noīe intelligunt̄ ſupma dei bona.fo.25.fa.1.me^o.Et fo.183.fa.1.poſt me^m.
Dextera dei ſonat meſiam.fo.193.fa.2.poſt prin^m.
¶Dicere quid & quotuplex.fo.4.fa.1.poſt prin^m.
Dicere diuinum quid.Ib.
Dicere internum duplex:ſpeculatiuum & practicum.fo.22.fa.1.ante me^m.
Dierum duorum creationis mundi explanatio.fo.170.fa.2.prin^o.
Dimidiare dies ſuos quid.fo.95.fa.1.ante me^m.
Docere per ſimilitudines cōtingit dupliciter:per metaphoras/& p ſimilitudinē factoꝝ.fo.132.prin^o.
Dominus pars portionis meæ & calicis mei.fo.24.fa.2.ante fi.
Domus eſt æquiuocum ad ædificium & progeniem.fo.48.fa.1.ante fi.
Dracones cur primi aīalium in creatione mūdi & inuitatione ad laudē dei/noīent̄.fo.241.fa.2.prin^o.
Eccleſię pulchritudo non tēporalia aliqua,ſed ſanctitas.fo.155.fa.1.ante fi.
Eccleſiaſticus cultus exterius pulchritudo & decor,interius fortitudo animi.fo.159.fa.1.ante fi.
¶Ægyptus ſignificatur noīe ſuperbę.fo.144.fa.2 fi.& fo.148.fa.2.poſt me^m.
Ægyptus vocatur terra cham a filio noe.fo.174.fa.1.ante fi.
Ægypti plagæ.fo.174.fa.2.prin.
¶Eli eli lammah haſabthani.fo.36.fa.1.me^o.& fa.2.poſt prin^m.
¶Eloquia dei in mentibus humanis tanq̄ argentum mundū a chro purificata.fo.20.fa.2.poſt prin^m.
¶Ephraim fuit a iacob in benedictione ppoſitus fratri ſuo manaſſeh.fo.134.fa.1.ante me^m.
¶Exceptio vna nō falſificat ſermonem vniuerſalem in materia morali.fo.116.fa.2.me^o.
¶Euchariſtię manducatio ſpūalis deſcribitur.fo.38.fa.1.poſt prin^m.
Felicitas tam vitę q̄ operum noſtrorum nō ab hoīe ſed a deo pendet et habet̄.fo.238.fa.1.aū me^m.
Fœlicitatis politicę partes nouē.fo.234.fa.2.ante fi.Et fo.235.fa.1.
Filii ratio habet locum in diuinis.fo.4.fa.1.ante fi.
Filii viri qui dicantur.fo.7.fa.1.fi.
Filii excuſſionum qui.fo.113.fa.2.ante me^m.
Finis electorum eſt btitudo æterna:reproboꝝ autem æterna dānatio.fo.123.fa.2.prin^o.
Finis iuſtorum & iniuſtorum.Ib.
¶Fortes qui.fo.24.fa.2.ante me^m.
Fortitudo eſt propria chriſtianę religionis virtus.fo.159.fa.1.ante fi.
¶Fouea accipitur & pro ſepulchro & pro inferno.fo.144.fa.1.ante me^m.
Fouea inferior ſonat infernum.Ib.Et fo.146.fa.1.ante fi.
¶Funiculus ſonat quandoq̧ terminum agri ſeu terrę.fo.214.fa.2.ante fi.
Geniti ratio non competit ſpirituiſancto/neq̧ creaturę reſpectu dei.fo.4.fa.1.ante fi.
Gentes qui.fo.3.fa.1.fi.
Ghebalitarum mentio fit in tex hebręo.3.reg.5.fi.& ezech.27.
¶Gratia quocunq̧ tempore data refertur ad chriſtum.fo.22.fa.2.poſt prin^m.
Gratia dei eſt principium & radix cuiuſlibet rectę diſpoſitionis hominis.fo.164.fa.1.poſt me^m.
Gratia virtutum non ſufficit ad perſeuerandum in bono,ſed requiritur gratuita dei cuſtodia ad ſeruā/dum hominem ne perdat gratiam virtutum.fo.49.fa.1.me^o.
Gratia habitualis non ſufficit ad ſalutem,ſed requiritur etiā gratuitū dei auxiliū.fo.207.fa.2.ante me^m.
Gratuitum dei auxilium quid.fo.195.fa 1.ante me^m.
Gratuiti diuini auxilii defectu negauit petrus chriſtum/dauid commiſit adulterium/moyſes heſita/uit &c̄.fo.207.fa.2.ante me^m.
Gratia & veritas obuiauerunt ſibi tempore meſię.fo.142.fa.2.me^o.
Hebręę linguę proprietates.In procemio.fa.1.a me^o.
Hebręis nomina omnia indeclinabilia.In proœ.fa.2.poſt prin^m.
Hebręę linguę paupertas vnde ſit.Ib.
Hęreditas chriſti orbis futurus.fo.25.fa.1.prin^o.

¶ Hieruſalem cur dicatur filia ſion.fo.23.fa.2.ante me^m.
Hieruſalem duplex:terreſtris & ſpiritualis.fo.144.fa.2.ante me^m.
¶ Hodie appellatione venit vniuerſum tempus.fo.201.fa.1.poſt me^m.
¶ Homo peregrinus in terra.fo.68.fa.2.ante me^m.
Homo ſubiectus eſt omni vanitati.fo.68.fa.1.ante me^m.
Hominis labor vanus.Ib.
Homo nihil aliud q̄ vanitas & ſimulatio.fo.104.fa.2.me^m.
Homo vanior vanitate.Ib.
Hominis in hac vita mortali octo miſeriæ.fo.166.fa.1.&.2.prin^o.
Hominis miſerię ſunt & naturales & pœnales.fo.68.fa.2.
Homo ſm naturales vires intellectus & animi errat ſicut agnus perditus.fo.207.fa.1.ante fi.
Hō ſolus inter creaturas ſenſibiles ꝑpetuas/deficit a ꝑpetua cōſiſtentia in diuina o bia.fo.201.fa.1.an̄ fi.
Humani ſtudii ad vitandum peccatum linguæ inſufficientia.fo.67.fa.2.poſt prin^m.
Humani ſtudii ad prouidendum ſibi defectus.Ib.
Homo quilibet quandoq; mentitur:prouerbium.fo.191.fa.1.poſt me^m.
Hominis celſitudo a ſolo deo pendet.fo.126.fa.2.ante fi.
Hō tendens ad deū formatus ſeu formādus in actibus ſuis diuina tā lege q̄ gratia.pſal.119.per to.
Hō cupiēs vt dirigant̄ vię ſuę ad deū/vacās ad ſeruādū ſe mūdū ſm legē dei &c̄. Vide in dictiōe ꝑſona.
¶ Humilitatis partes.fo.23.fa.2.ante me^m.
Humilibus corde confert deus gratiam,non autem ſuperbis.fo.224.fa.2.me^o.
¶ Imago dei quid:& cur dicatur vigilans.fo.26.fa.2.me^o.
Imagine dei vti quid.Ib.
¶ Impii qui.fo.1.fa.2.poſt prin^m.
In impiorum conſilio ambulare quid.Ib.
Impii in quibus aſſimilentur glumæ.fo.2.fa.1.fi.
Impiorum futura miſeria.Ib.
Impiorum via quæ.fo.2.fa.2.ante me^m.
Impii omnes ceſſabunt in futura vita vt ſcoriæ.fo.203.fa.1.ante me^m.
¶ Iniquorum bona poſita ſunt in lubricis.fo.123.fa.2.poſt prin^m.
Quæſtionis de proſperitate iniquorum in hac vita/ſolutio.Ib.per to.pag.
Iniquorum proſperitas ſicut flos herbæ:iuſtus aūt vt palma florebit.fo.154.fa.1.ante fi.& fa.2.
Iniquorum peccata non remanebunt impunita.fo.124.fa.1.prin^o.
¶ Integritas cordis cum deo quid.fo.164.fa.1.poſt me^m.
¶ Intellect⁹ agētis & hir⁹ pricipioꝝ lumē eſt nāle oīb⁹ hoīb⁹ & effect⁹ largitoris naturę.fo.156.fa.2.me^o.
¶ Ioſeph ſuffectus eſt loco ruben in iura primogeniturę.fo.102.fa.1.me^o.
Ioſeph ſumitur quandoq; pro toto populo iſrael.fo.137.fa.2.poſt me^m.
¶ Ira dei ex tunc.fo.128.prin^o.
¶ Iris eſt ſignum naturale non futuri in poſterum vniuerſalis diluuii.fo.171.fa.2.prin^o.
¶ Iris non ſic apparuit poſt diluuium vniuerſale quin prius apparuerit.Ib.
¶ Iſraelitarum ex babylone reductio cœpta ſub cyro & dario/ſub xerxe abſoluta eſt.fo.212.fa.2.an̄ me^m.
¶ Iudæi increduli meſiæ quibus aſſimilentur.fo.20.fa.2.poſt me^m.
Iudæorum in infidelitatem caſus prædicitur.fo.153.fa.1.ante me^m.
Iudicare quid.fo.138.fa.2.ante fi.
Iudicium dei exactum nullus viuens ſufferre poteſt.fo.232.fa.1.poſt me^m.
Iudicia dei cur dicantur veritas.fo.32.fa.2.ante fi.
Iudicia oris dei quæ.fo.173.fa.2.poſt me^m.
Iudicia iuſtitiæ dei quid.fo.195.fa.1.poſt prin^m.
Iudicia oris dei quid.fo.195.fa.2.poſt prin^m.
¶ Iuramentum diuinum quid.fo.218.fa.1.fi.
¶ Iuſti hominis deſcriptio & præmium.fo.186.fa.2.poſt prin^m.
Iuſtorum via quæ.fo.2.fa.2.me^o.
Iuſtorum tres gradus.fo.237.fa.2.poſt prin^m.
Iuſti/docti/fortes &c̄.multiplicantur vbi honorantur.fo.227.fa.1.poſt me^m.
Iuſti non ex beneficio temporis ſed a ſolo deo expectant opes.fo.8.fa.1.me^o.
Iuſti animi vtilitas apud deum.fo.19.fa.2.poſt prin^m.
Iuſtoꝝ actiones & paſſiones efficiunt vt ipſi cum honore ſuſcipiant̄ in cœlis.fo.124.fa.1.prin^o.
Iuſtorum portio deus.Ib.
Iuſti etſi iniuſte affliguntur ab hominibus,iuſte tn̄ eadem afflictio infert̄ a deo.fo.200.fa.1.ante fi.

¶ Iuſtitiæ retributiuæ dei eſt reddere vnicuiq; ſm opera eius.fo.51.fa.2.fi.
Iuſtitia de cœlis proſpecta tempore meſiæ.fo.142.fa.2.ante fi.
Iuſtitia & veritas cur dicantur teſtimonia dei valde.fo.205.fa.1.poſt prin^m.
¶ Laudandus eſt deus a cœleſtibus rõne creationis/ppetuę naturę/& infallibilis opis.fo.241.fa.1.
Laudandus deus ab his inferioribus/tribus de cauſis.fo.241.fa.2.me^o.
Laudandus deus ob eius ſanctitatem/creationem rerum & opera miraculoſa.fo.242.fa.1.poſt prin^m.
Laudes quibus vtitur eccleſia ſunt diuinitus inſtitutę.fo.38.fa.1.prin^o.
¶ Leproſi emundatio legalis.fo.89.fa.1.poſt me^m.
¶ Leuiticę tribus pars deus.fo.231.fa.1.poſt me^m.
¶ Lex diuiditur in tres partes:moralem/iudicialem & cęrimonialem.fo.162.fa.2.me^o.
Lex diuina cũr hebręis dicatur ab actu docendi.fo.1.fa.2.fi.
Lex diuina ſimpliciter & abſolute eſt duplex:lex naturalis & lex gratiæ.Ib.
Lex diuina ad tempus data duplex:lex veteris teſtamenti & lex noui teſtamenti.Ib.
Legis diuinæ beneficium & neceſſitas.fo.54.fa.1.ante me^m.& fo.234.fa.1.poſt me^m.
Lege ſcripta inſtructus eſt homo a deo ſenſibiliter,quũ antea inſtrueref ſolũ ſpũaliter.Ib.poſteriore loco.
Lex dei relata ad credenda vocaf conteſtatio:relata aũt ad agenda vocaf lex.fo.132.fa.2.me^o.
Lex dei dicitur perfecta/quia regulat interiores & exteriores actus.fo.32.fa.2.me^o.
Lex dei cur appelletur teſtimonium/præcępta & mandatum.Ib.
¶ Liber dei quid.fo.96.fa.1.me^o.& fo.227.fa.1.ante me^m.
Liber vitæ quid.fo.117.fa.1.poſt prin^m.
¶ Liuiathan aſſeritur magnitudinis quatuor iugerum terræ.fo.172.prin^o.
¶ Malchiſedec eſt vnica dictio,& nomen dignitatis.fo.184.prin^o.
¶ Malum quomodo intelligatur/a deo & nobis.fo.226.fa.1.poſt prin^m.
Solum malum culpæ cum malo damnationis æternæ/eſt abſolute malum.fo.160.fa.2.poſt me^m.
Mala culpæ cur appellentur iræ dei.fo.146.fa.2.poſt me^m.
¶ Man quid ſonet.fo.103.fa.1.fi.
Man appellatur quandoq; triticum.fo.133.prin^o.
¶ Manaſſeh fuit ſm naturã primogenitus ioſeph/ſed ſm benedictionẽ iacob prælatus eſt ei ephraim.
fo.102.fa.1.me^o.
¶ Mare rubrum alio nomine dicitur mare cannę.fo.222.fa.2.ante me^m.
Mare rubrũ an multis viis fuerit ab hebręis traiectũ.fo.129.fa.2.me^o.& fo.222.fa.2.ante me^m.
¶ Mendacium eſt primum inter peccata intellectus.fo.70.fa.1.poſt prin^m.
¶ Meritum iuſtorum pro maxima ſui rõne eſt ex diuina gratia/& ſm quid modicum ex libero arbitrio
fo.157.fa.1.poſt prin.
¶ Meſiæ regnum deſcribitur.fo.121.fa.1.ante me^m.
Meſias prædicitur filius dei.Ib.fa.2.ante me^m.
Meſiæ viatoris diuina cuſtodia ab omni malo.pſal.91.fo.152.&.153.
Meſiæ perſona ab æterno.fo.155.fa.1.me^o.
Meſias agnoſcit deus a tribus:æternitate/creatione mũdi/& imutabilitate.fo.167.fa.1.poſt prin^m.
Meſiæ aduentu gratia & veritas dei roboratæ in æternum.fo.191.fa.2.me^o.
¶ Michol techna ad ſeruandum dauidem.fo.99.fa.2.fi.
Miſericors & miſerator in quo differant.fo.186.fa.2.poſt prin^m.& fo.237.fa.2.me^o.
Miſeratoris præmium.fo.186.fa.2.poſt me^m.
Miſericordiæ dei ſuper omnia opera eius.fo.236.fa.2.poſt me^m.
¶ Montes & colles in prima rerum diſpoſitione imperio diuino facti.fo.171.fa.1.poſt me^m.
Montium & collium ſaltatio deſcripta pſal.114.non eſt gaudii ſed timoris.fo.189.fa.1.me^o.
Mundus futurus appellatur ſors & hęreditas chriſti.fo.24.fa.2.fi.
Mutationes dexteræ excelſi quæ.fo.129.fa.1.ante fi.
¶ Natiuitas per baptiſmum eſt ex diuina inſtitutione.fo.145.fa.1.me^o.
Numerorum cognitio quid.fo.119.fa.2.ante me^m.
¶ Oblationes veteris teſtamenti quadruplices.fo.70.fa.1.me^o.
Occultum peccatum eſt homini inuitabile.fo.33.fa.1.poſt me^m.
Occulti peccati venia petenda.Ib.
Opprobrii timor ex amore gloriæ naſcitur.fo.197.fa.2.poſt me^m.
Orbes aſtrati cur vocentur extenſio:vide in dictione cœli.
¶ Peccatores dicuntur qui a rectitudine legis declinant.fo.1.fa.2.poſt prin^m.
Peccatorum via quid.Ib.
Peccator modo non ſit ſuperbus/ſperare poteſt in deo.fo.216.fa.2.poſt me^m.

¶ Peccatorum tria genera generaliſſima: in deū, in ſeipſum, & proximum.fo.1.fa.2.me°.
Peccatorum tres generales cauſæ: ſuaſio, exemplum & doctrina ſeu autoritas. Ib.
Peccandi tres generales modi: mobiliter, firmiter, & quiete. Ib.
Peccato mortali vt ſic non offenditur niſi deus.fo.88.fa.2.fi.
Peccatum vitare non eſt in facultate hominis.fo.195.fa.2.prin°.
Peccatum vitari pōt, toto corde exquirendo quæ dei ſunt & toto corde amando pręcepta eius. Ib.
Peccatum oē vitare nō eſt in facultate hoīs, ſed nō eſt ineuitabilis cōſuetudo peccandi.fo.204.fa.1.fi.
Peccatum omne ad hoc vitandū eſt vt ſeruetur lex dei, & non ꝓpter timorē &c̄.fo.202.prin°.
Peccatum originale habetur ex pſal.51.fo.89.fa.1.ante fi.
Pœna maxima hominis eſt ipſum derelinqui ſibiipſi.fo.138.fa.1.me°.
Perſeuerantia eſt diuinæ gratiæ munus ſingulare.fo.205.fa.1.ante fi.
¶ Perſona cupientis vt dirigantur viæ ſuæ ad deum.pſal.119.octonario primo.fo.194.fa.2.
Perſona innocentis pueri ſtudentis ad ſeruandū ſe mundum ſm legem dei. Ib.octo.2.fo.195.
Perſona peregrinantis in hoc mundo. Ib.octo.3.fo.196.
Perſona ſeruientis mente legi dei, carne autem legi peccati. Ib.octo.4.fo.196.fa.2.
Perſona cupientis ingredi viam dei exequendo mandata eius. Ib.octo.5.fo.197.
Perſona prædicatoris verbi dei. Ib.octo.6.fo.198.
Perſona ſperantis in deo. Ib.octo.7.fo.198.fa.2.
Perſona habentis deum vt partem ſuam. Ib.octo.8.fo.199.
Perſona iuſti iniuſte vexati, cupientis ſcire cur a deo vexetur. Ib.octo.9.fo.199.fa.2.
Perſona iuſti iniuſte afflicti, cupientis ſuperare afflictiones. Ib.octo.10.fo.200.
Perſona viri iuſti relata ad dilatam liberationem. Ib.octo.11.fo.200.fa.2.
Perſona agnoſcentis vitam ſuam conſiſtere in obſeruatione legis dei. Ib.octo.12.fo.201.
Perſona inhęrentis legi dei tanto affectu vt in ea continue occupetur. Ib.octo.13.fo.201.fa.2.
Perſona gradientis in via perfectionis. Ib.octo.14.fo.202.
Perſona conſtituti inter diuinam legem & humanarum legum figmenta. Ib octo.15.fo.202.fa.2.
Perſona vacantis totis viribus ad ſalutem animæ ſeruando legem dei. Ib.octo.16.fo.203.
Perſona ſitientis ad apertum ſenſum diuinorum eloquiorum. Ib.octo.17.fo.204.
Perſona tantæ perfectionis vt afflicta non ſolum conſtans ſit, ſed affligatur ꝙ ſe affligentes obliuiſcunt legis dei. Ib.octo.18.fo.204.fi.
Perſona aſſidue vacantis orationi ac contemplationi ad ſeruandum legem dei. Ib.octo.19.fo.205.fa.2.
Perſona certantis aduerſus fallaces in negocio diuinæ legis. Ib.octo.20.fo.206.
Perſona perfecti in omnibus operibus ſuis. Ib.octo.21.fo.206.fa.2.
Perſona agnoſcentis ꝓprias vires ſic vt ex hoc recurrat ad deū ex gratia pręueniente. Ib.octo.22.fo.207.
¶ Populorum nomine intelliguntur iudæi.fo.3.fa.1.fi.
Portatū locus antiquus erat celeberrimus locus ciuitatis.fo.16.fa.2.me°.&fo.209.fa.2.ante mem.
Prædeſtinatarum rerum petenda oratione adimpletio.fo.224.fa.2.fi.
Præteritum ſumitur quandoq; pro futuro propter certitudinem prophetiæ.fo.3.fa.1.ante fi.
¶ Præcępta decalogi obligant in æternum.fo.185.fa.2.prin°.
Præcępta moralia ſunt indita menti, ſed firmantur lege diuina.fo.162.fa.2.me°.
Præcępta moralia ligant omnes gentes & habent vim iuris etiam ſi a nullo rege ſtatuantur. Ib.
Præcępta cęrimonialia & iudicialia erant iuris poſitiui (diuini tamen) reſpectu populi iſrael. Ib.
Præcępta diuina cur etiam appellentur teſtimonia dei.fo.194.fa.2.me°.
Præcęptum diuinū valde latum quod.& cur dicaſ finis oīs pfectionis.fo.201.fa.2.poſt prinm.
Prophetia ſaulis & lictorum eius in naioth quid.fo.94.fa.1.poſt mem.
Prouidentiæ diuinæ ſunt oēs etiā minimę vtilitates ex qbuſuis rebus cōſurgētes.fo.171.fa.2.poſt mem.
Prouidentiæ diuinæ ſubſunt etiam fortuita & caſualia.pſal.113.fo.187.
¶ Pſalmorum noua ex hebręo verſio cur fuerit neceſſaria. In procemio.fa.1.
Pſalmorum hæc noua verſio cur appareat mutila. Ib.
Pſalmorum aliæ verſiones ſunt quo ad tempora confuſę. Ib.
Cuiuſlibet pſalmi vnica materia. Ib.fa.2.
In ſenſu literali pſalmorum non exigenda omnimoda certitudo. Ib.
Pſalmorum materiæ quatuor viis inueſtigatæ. Ib.
Pſalmi fuerunt ſine ordine collecti. Ib.
Pſalmorum liber nullum habet titulum. Ib.
Pſalmorum omnium autor oſtenditur dauid. Ib.
Enarrationis pſalmorum ordo. In fine proce.
Pſalmi hiſtoriales cur æditi & in eccleſia vſitati.fo.5.fa.2.prin°.

Pſalmi hiſtoriales an conditi fuerint quando res gerebantur/an poſtea oblata opportunitate.Ib.
Pupilla cur dicatur filia oculi.fo.26.fa.1.poſt me^m.
¶ Redemptor mundi & redemptor iſrael/vnus atq; idem.fo.215.fa.2.prin^o.
Regi ſeptem rectæ diſpoſitiones neceſſariæ.fo.164.fa.1.poſt me^m.
Regii miniſtri quales eſſe debeant.fo.164.fa.2.
Regnum chriſti & dei in euangelio annunciatum incœpit in reſurrectione chriſti.fo.159.fa.2.prin^o.
Regni chriſti duo initia.alterum in reſurrectione eius quo ad acceptionem dominii:alterũ in aduentu ad iudicium quo ad acceptionem poſſeſſionis regni terrarum.fo.161.fa.1.fi.
Regnum dei regnum omnium mundorum.fo.237.fa.1.poſt prin^m.
Regnum decem tribuũ iſrael cur vocetur ephraim/& regnũ duarum tribuũ iuda.fo.132.fa.1.ante fi.
Rhamnus arbor.fo.98.fa.2.me^o.
Reſurrectionis chriſti neceſſitas.fo.146.fa.2.poſt prin^m.
¶ Sacerdotium chriſti æternum.fo.183.fa.2.ante fi.
Sacerdotium malchiſedec fuit nobilius ſacerdotio legali & toto genere hebręorum.Ib.
Sacra eccleſiaſtica qñq; ſignificant̃ noie portaꝝ & fontiũ.fo.144.fa.2.poſt me^m.& fo.145.fa.1.poſt me^m.
Sacrificia tam iudęorum q̃ gentilium ſunt per chriſtum abolita.fo.24.fa.2.me^o.
Sacrificia legis nõ erant grata deo ſm ſe:& ideo tpe meſię merito abroganda.fo.87.fa.1.ante me^m.
Sacrificium internę deuotionis & externę confeſſionis eſt per ſe deo gratum.Ib.
Inter omnes res exteriores propria ſacrificii materia eſt diuina confeſſio ſeu laus.Ib.
Sacrificia dei eſſe ſpiritum fractum/cor fractum & contritum.fo.90.fa.1.me^o.
Iuge ſacrificium pro quibus beneficiis offerebatur.fo.107.fa.2.ante fi.
Sacrificioꝝ quattuor genera:holocauſta/pro peccato/pacifica/oblationes votiuę.fo.109.fa.2.prin^o.
Tria genera animalium quadrupedum offerebantur:vaccinum/ouinum/caprinum.Ib.
¶ Salomon ſumitur quandoq; appellatiue.fo.120.fa.2.ante me^m.
¶ Sanctus quid ſonet.fo.120.prin^o.
Sanctitas ſonat proprietatẽ diuinę naturę ab oĩ potentialitatis immundicia liberę.fo.161.fa.2.poſt me^m.
Sancti qui ſint.fo.24.fa.2.ante me^m.
¶ Sapientia duplex:intellectus ſeu ſpeculatiua/& voluntatis ſeu affectiua.fo.151.fa.2.me^o.
Sapientię verę principium timor domini.fo.185.fa.2.me^o.
Sapientior eſt vetula diligens legem dei q̃ inimici mandatoꝝ dei quãtũuis alias ſapiẽtes.fo.201.fa.2.fi.
Scitu difficile eſt quippiam dupliciter.fo.226.fa.1.ante fi.
¶ Sedechias fuit vltimus rex ex progenie dauidis vſq; ad meſiam.fo.149.fa.2.ante me^m.
¶ Septenarius numerus ſubinde ad ſignificandã vniuerſitatẽ inducit̃ in ſcriptura.fo.207.prin^o.
¶ Sion duplex:terreſtris & ſpiritualis.fo.117.fa.1.me^o.
Sion cur dicitur mons ſanctitatis dei.fo.3.fa.2.fi.
Sion montem ſanctitatis diuinę eſſe ſub rege chriſto quid.Ib.
In ſion electum eſt a deo templum.fo.218.fa.2.me^o.
Sion in quem ſenſum dicitur locus diuini cultus in æternum.Ib.
¶ Spes quid.fo.198.fa.2.ante me^m.
Spes ſimplex in deo melior q̃ quæcunq; confidentia in homine.fo.193.fa.1.me^o.
Spei in verbis legis diuinæ fructus.fo.203.prin^o.
¶ Spiritus vadens/& non rediens.fo.133.fa.1.ante fi.
¶ Succeſſiuorum completio eſt illorum deficientia.fo.119.fa.1.fi.
Statutorum diuinorum nomine intelliguntur præcępta cęrimonialia.fo.194.fa.2.ante fi.
Stellarum numerũ & eaꝝ noia ſcire/videt̃ inter corporalia maxime deo ꝓprium.fo.240.fa.1.poſt prin^m.
¶ Supbi pria intẽtio eſt extollere ſeipm:& hic finis oĩum operũ eius.fo.156.fa.1.añ fi.& fo.216.fa.1.me^o.
Superbi obiectum eſt ipſemet celſior q̃ ei congruit.Ib.
Superbia interna/& externa quid.Ib.
Superbia eſt initium omnis peccati & regina omnium vitiorum.fo.126.fa.2.ante fi.
Superbia tenet primum locum inter peccata affectus.fo.70.fa.1.poſt prin^m.
Superbia eſt homini ineuitabilis.fo.33.fa.1.ante me^m.
Superbia eſt peſſimum omnium peccatorum.Ib.
Superbia eſt vltimum in emundatione ſerui dei.Ib.
Superbię cohibendę ratio.fo.126.fa.2.ante fi.
Superbia ſumitur qñq; in bonã partẽ pro magna excellentia.fo.52.fa.1.ante fi.& fo.224.fa.2.prin^o.
¶ Synderesis quid & a quo.fo.156.fa.2.ante me^m.
¶ Tabernaculum a moyſe factum cur appelletur tentorium dei.fo.23.fa.1.fi.
Tabernaculum moyſi cur appellatum tabernaculum teſtimonii ſeu fœderis.fo.209.fa.2.poſt me^m.

Tempus non exiſtit niſi ſm inſtans.fo.227.fa.1 me^o.
Terra eſt eminentior aquis.fo.222.fa.2.poſt prin^m.
Teſtimonia dei interna & externa quid.fo.202.fa.2.ante me^m.
Timor dei quo ad actum reuerentię erit etiam in patria.fo.32.fa.2.fi.
Timor dei ſufficit ad perfectionem vtriuſq partis animi.fo.185.fa.2.me^o.
❡ Uentorum cauſæ.fo.221.fa.1.ante me^m.
Ventus cur dicatur educi de theſauris.Ib.
Veritatem de terra germinaſſe tempore meſiæ.fo.142.fa.2.me^o.
Videre practice quid.fo.55.fa.2.ante me^m.
Videre in hoſtibus quid.fo.37.fa.2.poſt prin^m.
Viæ domini omnes gratia & veritas.fo.41.fa.2.ante fi.
Viæ domini duobus modis intelliguntur.fo.224.fa.2.ante me^m.
Via dei gradientium triplex ordo:perfectorum/proficientium & incipientium.fo.194.fa.2.me^o.
Via carnis/via iniquitatis/via peccati & via falſitatis idem.fo.196.fa.2.fi.
Via deriſionis quid.fo.227.fa.2.poſt me^m.
Virtutes animi comprehenduntur in timore dei & ſpe gratię eius.fo.240.fa.1.poſt me^m.
Vitæ humanæ breuitas vnde fit.fo.150.fa.1.poſt me^m.& fo.151.fa.1.
Vita humana eſt vt ſomnus/mutationibus multis ſubiecta/& velociſſime ac breuiſſime tranſiens.fo.151.fa.1.ante me^m.& fa.2.
Vmbra terræ non pertranſit lunam.fo.149.fa.1.ante fi.
Voluntas antecedens & conſequens quid.fo.189.fa.1.ante me^m.
❡ Zelus domus dei quid.fo.116.fa.1.poſt prin^m.

❡ Eorum quę ſemel pro ſemper annotata ſunt/index.

ADam quid ſignificet.fo.14.fa.2.poſt me^m.tex.quoniam videbo.
Adoleſcentia non habet apud hebręos ſingulare.fo.41.fa.2.me^o.
Beatitudo caret apud hebręos ſingulari.fo.1.fa.1.ante fi.
Cœlum apud hebręos non habet ſingulare.fo.15.fa.1.ante me^m.
Dauidi in titulis pſalmorum quid ſignificet.fo.5.fa.1.ante fi.
Dauidi pſalmus quid.fo.39.fa.2.prin^o.
Deus in veteri teſtamento ab hebręis ſępiſſime nominabatur dominus.fo.3.fa.2.prin^o.
Dictio reddita doctrina/appropriatur apud hebręos ad ſignificandũ legem diuinã.fo.1.fa.2.ante fi.
Facies apud hebręos caret ſingulari.fo.5.fa.1.ante fi.ti^o.& fo.8.fa.1.poſt prin^m.
Dictio reddita furor & dictio reddita ira/quid hebręis ſignificent.fo.11.prin^o.
Gratia ſonat hebręis virtutem animi qua ſumus gratuite benefici.vnde gratioſus/gratuite beneficus.fo.7.fa.2.me^o.
Heloim ſignificat hebręis deum & angelos.fo.14.fa.2.poſt me^m.
Inſidiatores ſignificantur ſępe a propheta ab actu inſpiciendi eo modo quo obſeruatores inſpicere nituntur.fo.9.fa.2.ante fi.
Mare rubrum iuxta textum hebręum vocatur mare cannę.fo.222.fa.2.ante me^m.
Dictio reddita mendicus/ſignificat pauperem qui fuit diues.fo.60.prin^o.
Michtham accipitur quinq modis.fo.24.fa.1.me^o.
Dictio reddita in modulationibus in titulis pſal.quid ſignificet.fo.6.fa.2.poſt me^m.
Nechiloth quid.fo.8.fa.2.me^o.
Octaua in titulis pſal.quid.fo.10.fa.2.me^o.
Participium apud hebręos ſępe iungitur genitiuo.fo.9.fa.2.poſt prin^m.
Pſalmus quid.fo.5.fa.1.ante fi.
Prophetiæ certitudo facit vt ſcriptura ſępius vtatur pterito pro futuro.fo.3.fa.2.añ fi.textu cõuenerunt.
Dictio reddita ſęculo in multis locis/eſt hebręis datiui caſus.fo.10.fa.1.me^o.
❡ Vbi etiam aduerte q dictiones hebręę redditę aliquot in locis ſęculo & æterno ſeu ſęculi & æterni/ſonant ad verbũ ſęculo(ſeu ſęculũ)& vſq. Redditę ſunt autem ſęculo & æterno/eo q ſic cõmuniter vtuntur & interpretantur hebræi.
Selah quid ſignificet & quoties in pſalmis reperiatur.fo.5.fa.2.fi.
Separata dei quid.fo.16.prin^o.
Vincenti in titulis pſalmorum quid ſignificet.fo.6.fa.2.poſt me^m.in tit^o.
Vita caret apud hebræos ſingulari.fo.25.fa.1.me^o.

CLEMENTI.VII.PONT.MAX.

THOMAS DE VIO CAIETANVS CARDINALIS SANCTI XISTI FELICITATEM.

INter omnes ſacræ ſcripturæ libros beatiſſime pater, pſalmi quũ maxime familiares cuiq; ætati eccleſiæ fuerint & eſſe nõ deſinant, mirum ꝙ minus cogniti ac minus intellecti perſeuerant. Et alios quidem ſacrę legis libros interdum legimus, alios quotidie, ſed tamen certo diei tempore inter ſacrificii ſolẽnia audimus: a pſalmis uero nulla oino diei hora (ut nocturnas nunc pſalmodias taceamus) eximitur. Ad hæc, noui & ueteris teſtamenti myſteria, multi multis cõmentariis aperuerũt: ſolus pſalterii ſenſus quem lr̃alem uocant, nulli eſt adhuc peruius, ſed abſtruſus: quũ fere omnes qui cõmentarios in illud ediderunt, myſticos tantum ſenſus attulerint. & tamen literalis, quo crebrius pſalmi leguntur in eccleſia uel cantantur, eo deberet eſſe lucidior & apertior. Hinc factum eſt ut ad literam interpretandi non minus arduum q̃ neceſſarium & optatum munus ſim aggreſſus: quod tandẽ poſt triennii labores non uulgares abſolui. Qua quidem in re non ita mihi arrogo, ut putem rei magnitudini ſatisfactum: ſed uideor mihi, uiam aliis aperuiſſe: & euſq; progreſſus eſſe, ut poſteris animum addiderim, ut quod ego minus potui ipſi ſuppleant & ꝑficiant. quod eo libentius facturos puto, ꝙ uniuerſum non ſint opus aggreſſuri: quo forte poterant deterreri. Tibi autem pater. B. hæc in primis cõmentaria debẽtur: qui & principio ut eadem cuderem, & dulci poſtea colloquio uti de ſucceſſu bene ſperarem incitaſti. Accipe itaq; illa (qualiacunq; ſunt) cum textu ad hebraicam ueritatem caſtigato: & iudicii tui limam apoſtolicus magiſter ac cenſor exerce. Fœlix uale.

Liber pſalmorum ad verbum ex hebręo verſorum: per Thomam de Vio Caietanum/ ſancti Xiſti cardinalem ad literam accuratiſſime enarratus.

Diuinoꝝ pſalmoꝝ librū iuxta lr̃alē ſenſū quū īcœpiſſē exponeꝛ, cōperi nullū apud nos hr̃i textū talē q̄lis ē i ſua origīeꝛ ligua .ſ. hebręa. Et ꝓpea aſſūpta illa q̄ noīe btī hieronymi circūferꝛ īterp̄tanōē iuxta hebraicā veritatē/ & collata cū ea q̄ circūferꝛ noīe .70. īterp̄tū/ & cū q̄ttuor aliis modernis īterp̄tationib⁹ ex hebręo imediate, adhibui duos ligua hebręā ſciētes (alteꝝ hebręū/ magiſtrū liguę illi⁹, alteꝝ chr̄ianū) cū plurib⁹ vocabulariis liguę illi⁹: & corā me (exigēte ſignificatiōes dictionū hebręaꝝ i ligua nr̄a latina vel vulgari/ & eligēte ſignificatiōnē q̄ magis q̄drare cōtextui viſa ē) feci p ſingula verba vocatā btī hiero. īterp̄tationē reduci ad mēdēdū hebręo textui de verbo ad verbum. Et ſic cōflata eſt noua iſthęc interp̄tatio pſalmoꝝ/ de verbo ad verbū cōſonās textui hebręo. quam exponere ſtudui ſc̄m ſenſum tantummō literalē.

Fuit aūt tāti laboris neceſſitas: q̄a niſi textus adſit talis q̄lis ē i ſua origine, iā nō textus exponiꝛ/ niſi diuinādo: ſed exponiꝛ textus vt ītellꝰ ē ab illo īterp̄te. ¶ Teſtor ego q̄ inter hos labores dicebaꝛ mihi a b īterp̄tib⁹. dictio hebraica ſonat hoc/ ſed nō appet ſēſus niſi muteꝛ ī hoc alteꝝ. Reſpōdebā ego auditis oībus ſignificationibus, nō ſit vobis curę ſi ſenſus nō apparet: q̄a nō eſt veſtri officii exponere/ ſed īterp̄tari. īterp̄tamini mihi ſicut iacet, & reliquatis expoſitorib⁹ curā ītelligēdi: traducite textū vt iacet in hebręo: & cōem relinquatis nobis & hebręis curā ītelligēdi textū ſic obſcuꝝ: ſi ego nō ītellexero/ alius ītelliget. Sicq̄ curaui vt de verbo ad verbū textū hr̄em pſalterii q̄lē hr̄it hebręi. vtinā aſſecut⁹ ſim. ¶ Sobrie āt ītellige de v̄bo ad v̄bū: q̄a i noīb⁹ nomē q̄dē noī redditū ē, ſed nō gen⁹ gn̄i aut caſus caſui: q̄a īpoſſe ē hęc efficere ſeruata cōgruitate grāmaticę. & tāto īpoſſibili⁹ quāto hebręi carēt gn̄e neutro. Veꝝ q̄a frequētiſſimus ē i hoc pſalterio vſus caſus dti, curaui vt i margine annotareꝛ i caſu dtō dictio q̄ ītra textū mutata ē i alteꝝ caſū/ ob ſeruādā cōſtructionē verbi. Nūerus āt redditus ē nūero: niſi q̄ q̄n deus vertus i plurali nūero ſignificaꝛ (.ſ. dii aut dn̄i) īterp̄tatū ē i nūero ſingulari. & i margine ānotauim⁹ i nūero plurali: vt & myſteriū nō lateat/ & erroris occaſio i ligua latina nō deꝛ. Q̄n āt nomē dei tetragrāmatō i textu hꝛ, i textu īterp̄tatū ē deus aut dn̄s: ſed vel i margine dictiōe tetragrāmatō vl' nota q̄ternarii nūeri ītetlinean deſignabiꝛ: vt myſteriū palā ſit. Et lʒ hebręi careāt noīe tā cōparatiuo q̄ ſuplatiuo & circūloquāꝛ illa: q̄a tn̄ nos hēm⁹ illa, ſi q̄n̄q̄ cōparatiuū aut ſuplatiuū i hoc textu hēbitur/ nobis clari⁹ redditū credim⁹ verbū verbo: q̄uū nec mutatio cōſtructiōis īteruenīat. ¶ In verbis quoq̄ verbū verbo redditū ē/ & nūerus nūero/ & pſona pſonę/ & modus mōi/ & tp̄s tpi. niſi i gerūdiis terminatis i o q̄n̄ hn̄t ſubm̄ & p̄dicatū/ hoc ē pſonā agētē & patiētē: q̄a latin⁹ ſmo caret tali cōſtructiōe. Et ꝓpea cōſulto mutatio facta ē i pticipiū pn̄s caſus abltī. Verbi gr̄a. i cōuertēdo dn̄s captiuitatē ſion/ īterp̄tatū ē cōuertēte dn̄o captiuitatē ſion. ſic. n. ſuaꝛ ēt cōſignificatio tpis eiuſdē p pticipiū tpis pn̄tis, & cōgruitas cōſtructiōis. ¶ Et q̄a apud hebręos modi verboꝝ ſūt tn̄ tres (idicatiu⁹/ ipatiu⁹ & īfinitiu⁹) iō nullū verbū īueniꝛ i h̄ pſalterio optatiui aut ſubiūctiui modi. Quia quoq̄ apud hebręos nullū ē tp̄s ptn̄ niſi ptn̄ pfectū idicatiui modi, iō nullū verbū ptī tpis hic hꝛ niſi ptī pfecti idicatiui. Et q̄a apd̄ hebręos nullū ē pn̄s tp̄s niſi ipatiui modi (& hoc i ſecūda tn̄ pſona) & īfinitiui/ & loco pn̄tis idicatiui pticipiū pn̄tis tpis, iō nullū verbū pn̄tis tpis hic īueniꝛ niſi impatiui i ſecūda pſona & īfinitiui modi. Et ſi q̄n̄q̄ īuenies iūctū verbū ſubſtātiuū pn̄tis tpis (ſum/ es/ eſt, ſumus/ eſtis/ ſūt) ſcito nō eē poſita ab īterp̄tib⁹ vt pn̄tia, ſed vt ptes ītegrātes ptn̄ pfectū: verbi gr̄a/ pſecutus eſt/ cōſolatus ſum/ & ſic de aliis. et q̄n̄q̄ ex vi neſcio cuius aduerbii ſignificari in tertia perſona præſentis/ eſt. Et q̄a carent ſupinis & participiis futuri temporis, ideo nihil horum hic inuenitur. Et ſi quandoq̄ offendes in participio futurum paſſiuum (puta timendus) ſcito illud reſpondere non participio ſed nomini verbali hebręo.

Quæ omnia ſi prudens lector conſideraueris, ſcies primo omnem exceptis aduerbiis dictionem cōſignificantem tempus extra hæc ſex (p̄teritum perfectum indicatiui/ futurum indicatiui/ pręſens imperatiui in ſecunda perſona/ pſens infinitiui/ & participium tam pn̄tis q̄ p̄terin tēporis) ex officina eſſe interpretum. Scies ſecūdo cōfuſum eē apud reliq̄s īterp̄tatiōes q̄d ī textu hebręo hēaꝛ ī ptō & q̄d ī futuro/ q̄d idicatiue & q̄d aliter: dū īterpretū arbitrio multa mutata ſūt: & īterp̄tatiōes nō mōſtrāt q̄ ex q̄bus mutata ſūt/ & q̄ īmutata relicta ſūt. Deſines tertio mirari mutilā hanc interp̄tationē: & hebraicæ linguę paup̄tati id tribues.

nunc pſalmo
multis cōmen
peruius,ſed a
tum ſenſus attr
tantur,eo deber
di non minus ar
triennii labores n
rei magnitudini ſa
eſſe,ut poſteris anin
quod eo libentius fa
rant deterreri.Tibi a
ut eadem cuderem,&
cipe itaq; illa(qualiac
tui limam apoſtolicus

Cantici ego
pfecta, par ē
ab oib⁹ ip
Hec de litera.
modū ſemꝑ opot
multis ad
& id genus
dimna
vnū cantici.
decētē quēadmodū
natnrali
ita docilis
cōſurgētem.
matrā ſignat pſal
tẽpore i nouo teſtō
ſede a dextris meis
& ſic de ſilibus. Tertio
pſalmi.16.& pbās ꝙ n
de ipſo dauide. & hinc(ſu
de chrīo.Et rurſus ibidē a
de chrīo.Paulus quo
de ipſo dauide. Quo fit vt
non verificarẽt ſed de chrīo,
de ipſo q
materiā ex cōtextu p
Quocirca phas vias
Interimerit quoq non tam

pſalmo.72.(de⁹ iudiciū tuū regi da)
poſt illā
poſt alie pſalmo
Sufficiens itaq teſtimonium
opens noſtos eſt.
pphetis & pſalmis de me. Petrus apoſtolus
in libro pſalmorum.
liber pſalmorum. Propter qd omīs doctores
Dei ſē notula appella pſalm
fuit ofones dauid filii eius.
Teſtat ſedo pſalmū illū
Nā ſi nō fuiſſet viuus pſalmorum
Teſtat tertio pſalmū
appella hec notula alicui pſalmo
Salomonis
pſalmos
Quā ante nulla finis
Et cōfirmat
dauid autor libri pſalmorum.
ofones dauid filii dia
in calce
in fine.

men nõ vt diſtinguit̃ cõtra pſalmũ ſeu canticũ/ſed vt cõe ofonib⁹ pprie dictis & cãticis ſumi/teſtat̃ ipſe pſalmus cui appẽſa eſt hęc notula: qm̃ cõſtat ipſum canticũ eẽ ſicut & alios pſalmos, & nõ eẽ inſcriptũ ofonis noĩe/aut ſtylũ ofonis hr̃e plusq̃ alios pſalmos. ☞ Accedit ad hęc, ꝙ pſalmi multi ſine titulo/pbãtur eẽ dauidis: vt patet de pſalmo.2.act.4.ca.& de pſalmo.95.ad hebr.4. ℭ Ex dictis quoq; apparet mĩſio ad argumentũ in cõtrariũ ex noĩatis aliis in titulis pſalmoꝝ. Ex eo.n. ꝙ ſepedicta notula pſalmũ inſcriptũ ſalomoni (qui vnus inter decẽ autores pſalmoꝝ cõputatur) teſtat̃ eſſe dauidis, clare patet eadẽ rõne pſalmos aliis inſcriptos dauidis quoq; eſſe. nã ſi ſalomonẽ non ſaluant autorẽ/qũo alios ſaluabunt?

ℭ Supereſt tñ magnũ argumẽtũ ex autoritate.2.parali.29. Vbi clare narrant̃ duo autores pſalmoꝝ: dauid.ſ.& aſaph. p̃cepitq; ezechias & principes leuitis vt laudarẽt dominũ ſermonib⁹ dauid & aſaph videntis. ☞ Sed cõciliari cũ ãdicta cõcluſione põt, diſtinguẽdo inter materiã pſalmi & pſalmũ ipm: & intelligendo ꝙ multoꝝ pſalmoꝝ materias miniſtrabãt dauidi aſaph & filii core & alii pphetę, dauid aũt formabat eas ſub forma cãtici. Ipſe.n. egregius pſaltes in arte hac peritus, nõ ſolũ reuelata ſibi ſed ẽt reuelata aliis/in pſalmos redigebat. & ppea illoꝝ qbus facta fuit reuelatio noĩbus iſcripti ſunt. Et ſic cõſonãt ſcripturę attribuẽtes aſaph & dauidi. ☞ Rõni aũt cõſentanea appet hęc cõciliatio, ex eo ꝙ in eodẽ.29.c. ſcribit̃ de ezechia. cõſtituit quoq; leuitas ĩ domo dñi cũ cymbalis & pſalteriis & citharis ſm̃ diſpõnẽ dauid regis & gad vidẽtis & nathan pphetę: ſiqdẽ dñi p̃ceptũ fuit p manũ pphetaꝝ eius. Hinc.n. hr̃ ꝙ diſpõ ordinis in ſolẽnitate diuini cultus ſtatuta a rege dauide/fuit reuelata pphetis. ita ꝙ pphetę ſuggerebãt regi & rex ſtatuebat. Sĩli ſiqdẽ mõ intelligendũ eſt de multis pſalmis, ꝙ illi ſuggerebãt materias/& dauid cõdebat pſalmos. Et ſicut diſpõ ſolẽnitatis cultus dauidi regi vt autori attribuit̃, ita liber pſalmoꝝ eidẽ attribuit̃. ☞ Cũ his tñ oĩbus ſtat ꝙ aliqs pſalmus ẽt ſm̃ formã in hoc libro cõtineatur qui non ſit ędi/tus a dauide: vt forte eſt pſalmus.90.(dñe refugium) inſcriptus moyſi. hoc enim non tollit quin dauid ſit autor libri pſalmoꝝ: modicum ſiquidem pro nihilo habetur.

ORdo in quolibet pſalmo ſeruãdus hic erit. Primũ titulus cũ pſalmi materia: deinde ſũmariũ pſalmi: poſtea perſonę loquentes. & demũ in partes duas (.ſ. propoſitiuã materię & executiuã) quilibet diſtinguetur pſalmus. Animaduerti ſiquidem cõſueuiſſe autorem pſalmorum/in principio cuiuſq; pſalmi proponere materiam illius velut argumentum totius pſalmi.

ℭ VVLGATA ÆDITIO. ℭ Pſalmus primus.

BEatus uir qui non abiit in conſilio impiorum: & in uia peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentię non ſedit.

Sed in lege dñi uoluntas eius: & in lege eius meditabit̃ die ac nocte.

Et erit tanq̃ lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquaꝝ: quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo.

Et foliũ eius non defluet: & oĩa quęcunq; faciet proſperabuntur.

impii, non ſic: ſed tanq̃ puluis quem proiicit uentus a facie terrę.

n reſurgunt impii in iudicio: neq; peccarores in cõcilio iuſtorum.

m nouit dominus uiam iuſtorum: & iter impiorum peribit.

TA HEBRÆVM. .I.

BEatitudines (ſunt) uiri qui non ambulauit in conſilio impiorũ: & in uia peccatorum non ſtetit/& in ſede deriſorum non ſedit.

ctrina domini [4] uolũtas eius: & in doctrina eius meditabitur die ac nocte. [4] Nomen dei q̃tuor literarum (grece tetragrãmaton) hoc ſigno 4 iter lineari denotabit̃.

nq̃ arbor plantata ſuper riuos aquarum. quę fructum ſuum dabit in tempore

rons eius non areſcet/& omne quod faciet proficiet.

mpii: ſed uere tanq̃ gluma/ ꝙ (quam) propellet ipſam uentus.

a non permanebunt impii in iudicio: & peccatores in congregatione iuſtorũ.

n noſcens (eſt) dominus [4] uiam iuſtorum: & uia impiorum peribit.

s nullus eſt. Materia pſalmi (vt ex decurſu colligit̃ pſalmi) eſt btĩtudo iuſtoꝝ inocẽtũ. Teſtat̃ timus verſiculus ꝙ de inocẽtibus tractat: nõ infantibus/ſed illis q ĩ lege dñi meditant̃. & conſ cẽ proſequit̃ pgreſſus pſalmi. Et apte initiũ canticoꝝ inchoat a btĩtudine ſupremoꝝ iuſtoꝝ.

ℭ SVMMARIVM EST.

clinantis a malo & adhęrentis legi dñi/beatitudo eſt: ꝙ ipſe quidem hic erit tanq̃ arbor plan

Cupies ꝓinde mecū vniuerſi teſtī veteris īterꝑtationē ſic mutilā hēre.& vtinā talis habita fuiſſet a priſcis pſtibus:qm̄ iam hēremus expoſitū textū ipſum ſacrę ſcripturę,& non textū confectū interꝑtū arbitrio.
Siſte tm̄ pedē hic:& ſcito cū vniuerſa hac diligētia duo ſupeſſe ꝙ nulla vna īterꝑtatio pōt ſupplere. Alterū ē ęquocatio dictionū. Sūt.n.oēs fere dictiōes hebraicę ęquocę. Quo fit vt text⁹ hebrę⁹ retineat ſuā ęquocationē:ꝗlibet āt īterꝑtatio teſtricta ſit ad vnā ſignationē. Si tm̄ vera ęquocatio credēda ē.nā rōnabili⁹ ē ꝙ nō ꝑ ęquocationē ſed ꝑ extēſionē cōtigat tā varia ſignatio īterꝑtata ī hebraica līgua:quēadmodū ī latīa līgua videm⁹ extēſis noīb⁹ frēqnter vocabula trāſferri ad alia ſignificāda. Alter ē freqns iarticolatio caſuū. apd̄ hebręos ſiqdē noīa oīa ſūt īdecliābilia. Et lȝ cōſueuerit articlos ꝓpōere dignātes cui⁹ caſ⁹ ſint ibi noīa, nō paucis tm̄ vicib⁹ vtūt noīb⁹ ſine aliꝗ articulo. Quo fit vt apd̄ hebręos lr̄ reſtēt libera:ī ꝗlibet āt īterꝑtatiōe hn̄t determīata ad certū caſū. ⁋ Ex his.n.duob⁹ cōſigit tāta īterꝑtū varietas īrephēſibilis:ꝗa ī rei vitate dictio hebraica capax ē illi⁹ & alteri⁹ ſignatiōis, & īdetermīata ē ad hāc & illā cōſtructionē. Credider̄ ego līguę hebręę paupertatē tātā obtigiſſe ex ipi⁹ antiqtate. Cōe.n.quū ſit oīb⁹ artib⁹ hr̄e pricipia īpfecta, par ē vt pria ſermōis ars īpfecta fuerit. ⁋ Hęc de hebręa līgua dixi exps lr̄arꝝ hebręarꝝ:vt cognoſcat ab oīb⁹ ꝙn tū nobis deeſt puri textus hebręi ī teſtī veteris ſcripturis,& deē opa ad hn̄dū textū purum. Hęc de litera.

Circa ſenſum aūt lr̄alem duo (ambo rōni cōſentanea:alterꝝ circa rem, alterꝝ circa modū) ſeruare oportet. ⁋ Circa rē qdē ꝙ ꝗlibet pſalm⁹ hēt vnicā materiā,& nō ſaltat de genere in genus. ꝗuis multis ad vnū & idē vtaē locis:a cāis, ab effectibus, a cōtrariis, ab euētib⁹, a cōcomitātibus, a circūſtantiis, & id genus reliqs. Exigit ſiqdē materię ſubiectę vnitatē ipſa vni⁹ cātici rō. ꝓbat cōis vſus ſcribētiū:expoſcitq; diuina ſapiētia, diſponēs oīa ſuauiter:ac ꝑ hoc mouēs ꝓphetā ad ſcribēdū, put hoī congruit ſcribere vnū canticū. qd̄ eſt ſeruare vnitatē materię in vno eodēq; cātico. ⁋ Circa modū vero, meminiſſe decet:ꝙ quēadmodū hō docilis nō parē exigit certitudinē in oībus (ſed in mathematicis certitudinē demonſtratā, in naturalibus certitudinē ex frequētib⁹ naturę opib⁹ cōſurgētē, in moralib⁹ vero ex cōgruētib⁹ rectę rōni) ita docilis nullus exiget hic euidētē, oīmodā certitudinē:ſed admittet certitudinē ex cōtextu ptiū cōſurgētem.

Quibus ſ̄uatis, ꝗttuor viis materia pſalmi ingrēda ē. Prīo ex titulo pſalmi qn̄ titulus materiā ſignat pſalmi. Et hęc via ſufficeret ſi oēs pſalmi, tales hn̄ent titulos. ⁋ Scd̄o ex autoritate ſacrę ſcripturę ī nouo teſtō. Verbi grā.dn̄s matth.22.dicēs phariſęis ꝙ dauid vocat meſiā dn̄m, dixit dn̄s dn̄o meo ſede a dextris meis, apuit ꝙ pſalm⁹ ille ad lr̄am loqē de chr̄o. & ꝓpea clara ē īde materia pſalmi illi⁹.& ſic de ſilibus. ⁋ Tertio ex regula aplīca, ꝗ vſi ſunt pricipes aplōꝝ petr⁹ & paulus. Petrus.n.act.2.afferēs verba pſalmi.16.& ꝓbās ꝙ nō de ſeipō dauid ſed de meſia illa dixit, vtiē hac rōne.ſ.ꝗa verba illa nō verificanē de ipſo dauide. & hinc (ſuppoſito ꝙ erat ꝓpha, & ꝓmiſſus erat ei meſias &c̄.) īfert ꝙ verba illa ad lr̄am dicit de chr̄o. Et rurſus ibidē afferēs pſalmū.110.dixit dn̄s dn̄o meo, eadē rōne (ꝗa.ſ.nō verificaē de dauide) īfert dictū de chr̄o. Paulus quoq; act.13.ꝓbat verba pſal.16.dicta a dauide de meſia eadē rōne:ꝗa.ſ.nō verificāē de ipſo dauide. Quo fit vt ex horꝝ aplōꝝ vſu regulā didicerim⁹:ꝙ ꝑs ꝗlibet dauidis ea de ipo dicēs ꝗ̄ de eo nō verificanē, ſed de chr̄o, intelligēdus ſit ad lr̄am de meſia. Et per locū ab oppoſito, ꝗlibet dauidis ꝑs in prima pſona ea dicēs de ipſo ꝗ̄ de ipſomet verificanē, intelligēdus eſt ad lr̄am de ipſo dauide. ⁋ Quarto colligendo materiā ex cōtextu pſalmi. Vbi.n.ꝗlibet aliarꝝ dictarꝝ viarꝝ deerit, hac ingrere oportet materiā pſalmi. ⁋ Quocirca ꝑ has vias ſenſum lr̄alē inueſtigaui, & expoſui vtcūq;. Suppleant ꝗſo alii defectū meū. ⁋ Interlinearē quoq; non tam gloſam ꝗ̄ cōtinuationis notulā apponere decreui:ne adeo horridus offeraē lectorib⁹ textus potius tā mutilus.

Exequēdo itaq; īterū, aū oīa declarādū occurrit pſalmos diſpſos fuiſſe & collectos ſine ordīe. Clare ſiqdē hoc cōuiciē ex notula appēſa pſalmo.72.(de⁹ iudiciū tuū regi da) dicēte. finitę ſunt orōnes dauidis filii iſai. Ex eo.n.ꝙ multi pſalmi dauidis poſt illū inueniūtur, clare appet ſine ordine iunctos eſſe. ⁋ Et ſi fiat vis in vocabulo orōnes, nō minus idē appet. nā poſt illū pſalmū inueniē pſalmus.86.inſcriptus orō dauid. Sufficiens itaq; teſtimoniū inordinatę collectionis ꝓhibet notula illa.

Deinde declarandum occurrit ꝙ titulus huius operis nullus eſt. Dominus luc.24.appellauit pſalmos, dicens.omnia quę ſunt ſcripta in lege moyſi & ꝓphetis & pſalmis de me. Petrus apoſtolus act.1.appellauit librum pſalmorum, dicens.ſcriptum eſt in libro pſalmorum.

Nullo aūt extāte titulo, null⁹ hic appere pōt autor libri pſalmoꝝ. Propter qd̄ certāt doctores an dauid fuerit autor libri pſalmoꝝ.& adhuc ſub iudice lis ē. Dcā āt notula appēdix pſalmi.72.īſcripti ſalomoni, teſtaē dauidē eē autorē libri pſalmoꝝ. Dicēdo.n.finitę ſunt orōnes dauid filii iſai, teſtaē primo dauidis eē oēs pſalmos quoꝝ vltim⁹ erat ille, deus iudiciū tuū regi da. Teſtaē ſcd̄o pſalmū illū ꝗuis ſalomoni īſcriptū eē dauidis. Teſtaē tertio pſalmū illū fuiſſe vltimū pſalmoꝝ. Nā ſi nō fuiſſet vltim⁹ pſalmoꝝ oīum, ſed pſalmoꝝ aliquoꝝ quos feciſſet dauid, fuiſſet appēſa hęc notula alicui pſalmo īſcripto dauidi, & nō inſcripto alteri. Ita ꝙ ex hoc ꝙ appēdix eſt pſalmi īſcripti alteri (.ſ.ſalomoni) hr̄ ꝙ ꝑs ille erat vltim⁹ pſalmoꝝ. ⁋ Et cōfirmaē hoc ex eo ꝙ ſi aliquoꝝ tm̄ pſalmoꝝ finē denotaret, pari rōne in aliquo pſalmoꝝ īſcriptoꝝ aſaph, debuiſſet appēdi finiti ſunt pſalmi aſaph. Quū aūt nulla finis īueniaē notula niſi iſta dauidis, ſignū eſt ꝙ pſalm⁹ iſte vltim⁹ pſalmoꝝ fuerit, & dauid autor libri pſalmoꝝ. ⁋ Et cōfirmaē adhuc:ꝗa ſi alicui pſalmo īſcripto alteri inuēta fuiſſet ꝓpoſita hmōi īſcriptio, īcipiūt orōnes dauid filii iſai, vnanimes aſſeueraſſem⁹ dauidē autorē libri pſalmoꝝ. Pari ergo rōne idē aſſerendū vr̄ ex hoc ꝙ īueniē in calce. neq;.n.maior ē autoritas tituli ī pricipio ꝗ̄ in fine. Immo ex hac notula titulus libri cōfici pōt.ſ.īcipiūt orōnes dauid filii iſai. Vbi orōnis no-

men

men nõ vt diſtinguiꝶ cõtra pſalmũ ſeu canticũ/ſed vt cõe oſonib⁹ ꝓprie dictis & cãticis ſumit;teſtaꝶ ipſe pſalmus cui appẽſa eſt hęc notula:qm̃ cõſtat ipſum cantici eẽ ſicut & alios pſalmos, & nõ eẽ inſcriptũ ſolonis noĩe;aut ſtylũ ſolonis hře pluſq̃ alios pſalmos. ¶ Accedit ad hęc,ꝙ pſalmi multi ſine titulo ꝓbã tur eẽ dauidis:vt patet de pſalmo.2.act.4.ca.& de pſalmo.95.ad hebr.4. ¶ Ex dictis quoq; apparet reſpõſio ad argumentũ in cõtrariũ ex noiatis aliis in titulis pſalmoꝝ.Ex eo.n. ꝙ ſepedicta notula pſalmũ inſcriptũ ſalomoni(qui vnus inter decẽ autores pſalmoꝝ cõputatur)teſtaꝶ eſſe dauidis,clare patet eadẽ rõne pſalmos aliis inſcriptos dauidis quoq; eſſe.nã ſi ſalomonẽ non ſaluant autorẽ;qũo alios ſaluabunt?

¶ Supereſt tñ magnũ argumẽtũ ex autoritate.2.paral.29. Vbi clare narraꝶ duo autores pſalmoꝝ:dauid.ſ.& aſaph.ꝓcępitq; ezechias & principes leuitis vt laudarẽt dominũ ſermonib⁹ dauid & aſaph videntis. ¶ Sed cõciliari cũ ãndicta cõcluſione põt,diſtinguẽdo inter materiã pſalmi & pſalmũ ipm̃:& intelligendo ꝙ multoꝝ pſalmoꝝ materias miniſtrabãt dauidi aſaph & filii core & alii ꝓphetę,dauid aũt formabat eas ſub forma cãtici.Ipſe.n.egregius pſaltes in arte hac peritus,nõ ſolũ reuelata ſibi ſed ẽt reuelata aliis;in pſalmos redigebat.& ꝓpea illoꝝ qbus facta fuit reuelatio noĩbus ĩſcripti ſunt.Et ſic cõſonãt ſcripturę attribuẽtes aſaph & dauidi. ¶ Rõni aũt cõſentanea appet hęc cõciliatio,ex eo ꝙ in eodẽ.29.c.ſcribiꝶ de ezechia.cõſtituit quoq; leuitas i domo dñi cũ cymbalis & pſalteriis & citharis ſm̃ diſpõnẽ dauid regis & gad videntis & nathan ꝓphetę:ſiqdẽ dñi ꝓcęptũ fuit p manũ ꝓphetaꝝ eius. Hinc.n.hꝶ ꝙ diſpõ ordinis in ſolẽnitate diuini cultus ſtatuta a rege dauide;fuit reuelata ꝓphetis.ita ꝙ ꝓphetę ſuggerebãt regi & rex ſtatuebat.Sĩli ſiqdẽ mõ intelligendũ eſt de multis pſalmis,ꝙ illi ſuggerebãt materias;& dauid cõdebat pſalmos.Et ſicut diſpõ ſolẽnitatis cultus dauidi regi vt autori attribuiꝶ,ita liber pſalmoꝝ eidẽ attribuiꝶ. ¶ Cũ his tñ oĩbus ſtat ꝙ aliqs pſalmus ẽt ſm̃ formã in hoc libro cõtineatur qui non ſit ędi tus a dauide:vt forte eſt pſalmus.90.(dñe refugium)inſcriptus moyſi.hoc enim non tollit quin dauid ſit autor libri pſalmoꝝ:modicum ſiquidem pro nihilo habetur.

ORdo in quolibet pſalmo ſeruãdus hic erit.Primũ titulus cũ pſalmi materia:deinde ſũmariũ pſalmi:poſtea perſonę loquentes.& demũ in partes duas(.ſ.propoſitiuã materię & executiuã)quilibet diſtinguetur pſalmus. Animaduerti ſiquidem cõſueuiſſe autorem pſalmorum;in principio cuiuſq; pſalmi proponere materiam illius velut argumentum totius pſalmi.

¶ VVLGATA ÆDITIO. ¶ Pſalmus primus.

Beatus uir qui non abiit in conſilio impiorum:& in uia peccatorum non ſtetit,& in cathedra peſtilentię non ſedit.
Sed in lege dñi uoluntas eius:& in lege eius meditabiꝶ die ac nocte.
Et erit tanq̃ lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquaꝝ:quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo.
Et foliũ eius non defluet:& oia quęcunq; faciet proſperabuntur.
Non ſic impii,non ſic:ſed tanq̃ puluis quem proiicit uentus a facie terrę.
Ideo non reſurgunt impii in iudicio:neq; peccatores in cõcilio iuſtorum.
Quoniam nouit dominus uiam iuſtorum:& iter impiorum peribit.

¶ IVXTA HEBRÆVM. I.

1 Propheta. Beatitudines [ſunt] uiri qui non ambulauit in conſilio impiorũ:& in uia peccatorum non ſtetit,& in ſede deriſorum non ſedit.
2 Sed in doctrina domini ⁴ uolũtas eius:& in doctrina eius meditabitur die ac nocte. ⁴ Nomen dei q̃tuor literarum (grece tetragrãmaton)hoc ſigno 4 iter linean denotabiꝶ.
3 Et erit tanq̃ arbor plantata ſuper riuos aquarum.quę fructum ſuum dabit in tempore ſuo:& frons eius non areſcet,& omne quod faciet proficiet.
4 Non ſic impii:ſed uere tanq̃ gluma, [quam] ꝙ propellet ipſam uentus.
5 Propterea non permanebunt impii in iudicio:& peccatores in congregatione iuſtorũ.
6 Quoniam noſcens [eſt] dominus ⁴ uiam iuſtorum:& uia impiorum peribit.

TItulus nullus eſt.Materia pſalmi(vt ex decurſu colligiꝶ pſalmi)eſt btitudo iuſtoꝝ inocẽtũ. Teſtaꝶ enĩ primus verſiculus ꝙ de inocẽtibus tractat:nõ infantibus;ſed illis q i lege dñi meditanꝶ.& eorũ proſperitatẽ proſequiꝶ ꝓgreſſus pſalmi. Et apte initiũ canticoꝝ inchoat a btitudine ſupremoꝝ iuſtoꝝ.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Viri declinantis a malo & adhęrentis legi dñi;beatitudo eſt:q; ipſe quidem hic erit tanq̃ arbor plan

rata ſecus riuos aquarũ &c̃. impii vero tanq̃ gluma proiecta a vento. in futura autem vita congregatis iuſtis/ſuccũbent impii in iudicio: quia p̃deſtinauit dñs iuſtos, impii autẽ ex ſeipſis peribunt.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

BEATITVDINES. Diuidit̃ pſalmus in partes duas: ppoſitiuã materię, & executiuã/ibi & erit. ¶ Circa iſtam aduerte q̃ dictio p̃ria pluralis nũeri ẽ.ita q̃ caret ſingulari: ſicut apud nos nuptię & nũdinę. Vñ ſequit̃ q̃ põt intelligi p plurale ſingulare.ſ. btitudo/q̃ hic hr̃ in ſpe & in p̃ria hebit̃ in re. & pñt intelligi multę btitudines: altera in p̃nti vita/altera in futura. Et ẽ ſenſus. btitudines ſũt viri ſeu btitudo eſt viri, nõ cuiuſcũq; ſed q nõ ambulauit &c̃. ℣ Intendit ergo ppheta in hac prima pte pſalmi pponere Inocẽtiã iuſtoꝝ & p̃miũ (dicẽdo btitudines) & mentiã/i ſubſequẽtib⁹ trib⁹ negatiõib⁹ ſpectãtib⁹ ad primã iuſtitię ptẽ q̃ eſt declinare a malo, & duab⁹ affirmatiõib⁹ ſpectãtib⁹ ad alterã iuſtitię ptẽ/q̃ ẽ facere bonũ. Viri. Non excludit mulierẽ, ſed hominẽ a pfectiori ſexu (in quo rõnis mentiſq; vis p̃cipue viget) ſignificat: vt viri noĩe intelligas hoĩem ſm illam partẽ in qua ſpes eſt ęternę beatitudinis: hoc eſt ſm mentẽ. Et ſic nec mulier excludit̃/nec homo ſm partẽ ſenſitiuã: ſed ſm mentẽ beatus in ſpe pponitur/futurus etiam ſm hanc partem primo beatus in re.

Qui non ambulauit in conſilio ĩpioꝝ. Impii p̃prie dicuntur oẽs qui affectu vel opere cõtrariant̃ cœleſti patri vel patrię. nam quũ pietas ſit quę p̃ri ac patrię cultum officiũq; exhibet, impietas pietati cõtraria/affectu quidẽ ſolos ex intẽtione tendẽtes cõtra cœleſtẽ patrẽ aut patriã afficit: ope vero oẽs exiſtentes in peccato mortali cõprehendit: vtpote inimicos dei. ℣ Ambulare in cõſilio impioꝝ/eſt adhęrere & operari ſm impioꝝ conſilia abducentia a cœleſti patre aut patria.

Et in via peccatoꝝ non ſtetit. Peccatorũ noĩe intellige oẽs declinantes a rectitudine legis/ſiue diuinę ſiue naturalis ſiue ſcriptę. peccatũ.n. cõiſſime ſumptũ in declinatione a rectitudine conſiſtit. vñ & in naturalibus/monſtra dicunt̃ peccata naturę: & in artificialibus/errores dicunt̃ peccata artis. Quo fit vt in moralibus (de q̃bus loquimur) peccatores dicant̃ qui a rectitudine legis declinant. Via itaq; peccatorũ mos cõſuetudoq; eoꝝ eſt: ac per hoc ſtare in via eoꝝ/eſt hominẽ aſſueſcere moribus peccatoꝝ.

Et in ſede deriſoꝝ nõ ſedit. Appellatiõe deriſoꝝ itellige eos q ex intẽtione vel ope irridẽt bona opa/bñ opantes/imitatores chr̃i/& alia hmõi. In quoꝝ numero ſunt p̃hi deridẽtes eos q ſperant btitudinẽ cœleſtis p̃rię. Sũt & illi q poſt hãc vitã dicent de ſctis vt hr̃ ſap. 5. hi ſunt quos aliqñ habuim⁹ in deriſum, nos inſenſati vitã illoꝝ eſtimabam⁹ inſaniã & finẽ illoꝝ ſine honore. Sũt & illi q eſtimauerũt luſum eſſe vitã noſtrã: vt dr̃ ſap. 15. Nec lõge ſunt ii a q̃b⁹ deridet̃ iuſti ſimplicitas: vt dr̃ iob. 12. ℣ Et q̃a deriſores deſpiciẽdo & i riſum ſeu ludũ ducẽdo ea q̃ ſunt diuinę gr̃ę/inficiũt humanũ gen⁹ peſte īfidelitatis & auerſionis a bono, idõ merito ſedes deriſoꝝ appellata ẽ ab effectu cathedra peſtilẽtię. Sedes deriſoꝝ, autoritas/doctrina/q; eſt eoꝝdẽ. In qua ſedere ẽ iudicare, q̃ieſcere iudicãdo/ſiue docẽdo ſiue diſcẽdo &c̃. ¶ Aduerte circa iſtas tres negatiões. Et vide p̃mo oĩa genera generaliſſima pctõꝝ ĩ his trib⁹ cõprehẽſa.ſ. pctm̃ ĩ deũ/pctm̃ in ſeipm̃/& pctm̃ in p̃ximũ. Et pctm̃ q̃dẽ ĩ deũ/p̃cipue in ĩpiis cœleſtẽ offendẽtib⁹ patrẽ. pctm̃ vero ĩ ſeipm̃/in pctõribus turpes ſeipſos reddẽtib⁹ actib⁹ irrõnabilib⁹. pctm̃ aũt in p̃ximũ/ĩ deriſorib⁹ p̃ximos cõtẽnẽtib⁹. ℣ Vide ſcdo tres generales cãs pctõꝝ.ſ. ſuaſionẽ ĩ cõſilio/exẽplũ in via/doctrinã ſeu autoritatẽ ĩ ſede. Vel ẽt ſm tres aĩę ptes.ſ. fomitẽ ad malũ/in via, itellectũ practicũ/in cõſilio, itellectũ ſpeculatiuũ/in ſede. Acſi diceret. q nec p̃uitate ſenſuũ/nec cõſilio nec doctrina declinauit ad malũ. ℣ Vide tertio tres generales modos ſeu ſtatus peccandi.ſ. mobil'r/in hoc q̃ ambulauit: firmiter/in eo q̃ ſtetit: & q̃ete/in eo q̃ ſedit. ℣ Vide quarto cõgrue rñdere ſingula ſingulis: dũ ĩpioꝝ cõſiliũ euitat̃ nõ ambulãdo/pctõꝝ via euitat̃ nõ ſtando/& ſedes deluſoꝝ euitat̃ nõ ſedendo: q̃a mala cõſilia q̃uis euitare nõ poſſimus quin audiamus, criminoſum tñ eſt illa ſeq. Per vias quoq; peccatoꝝ nõ trãſire/impoſſibile nobis eſt: ſed in via peccatoꝝ ſtare (hoc ẽ firmare ſe) criminoſum ẽ. Sedes demũ irriſoꝝ cognoſcere nos oportet (vt aduerſus hęreſes & hoſtes chriſti cõſurgamus) ſed in eoꝝ ſede ſedere docẽdo aut diſcẽdo/peſſimũ eſt. ℣ Vide quinto nihil hoꝝ ſupfluere. nã ſunt multi qui etſi malis cõſiliis nõ acq̃eſcunt, via tñ (hoc eſt cõuerſatione) peccatorũ inſiſtunt. Et ſunt qui licet cõſilia & cõuerſationẽ peccatoꝝ vitẽt, a doctrina tñ hęreticorũ ſeu philoſophoꝝ corrũpunt̃/dũ putant̃ illos vera docere. ℣ Vide ſexto p̃greſſum malorũ eſſe/malũ/peius/peſſimũ, & iuxta hunc ordinẽ orationẽ p̃gredi: q̃a malum eſt ambulare in conſilio impioꝝ/peius ſtare &c̃. peſſimũ ſedere. Ideo tali p̃greſſu oĩum hoꝝ negatiuo/innocentiã deſcripſit a crimine quocũq;.

Sed in doctrina dñi voluntas eius. Secũda iuſtitię ps viri iſtius hic incipit deſcribi. ℣ Vbi ſcito ſemel pro ſemp/q̃ dictio hebraica interpretata doctrina/ vere ſignificat doctrinã, quia ad docendũ ſpectat: ſed apud hebręos appropriat̃ ad ſignificandũ diuinã legẽ/quũ dicit̃ doctrina dñi. Ita q̃ legẽ non ab actu ligandi aut legẽdi ſed ab actu docendi ſignificant. Et bñ ad differentiã humanarũ legũ: quę non docent ſed ligant̃. lex enim diuina non ad obligandũ ſed ad docendũ humanũ genus a diuino p̃ceſſit lumine. ℣ Doctrina itaq; ſiue lex dñi põt dupl'r accipi. primo pro ea quę ſimpl'r & abſolute eſt lex dñi. Et hæc eſt duplex.ſ. lex naturalis & lex gratię. illa indita eſt nobis: iſta infuſa per ſpiritũ ſanctũ intus in aĩa noſtra: vt ex hiere. 31. ap̃ls ad hebr. 8. dicit. Ad illã ſpectant p̃cepta iuris naturę: ad iſtã p̃cepta fidei/ſpei/& charitatis. Secũdo pro ea lege dñi quę ad tẽpus data a domino eſt. Et hęc eſt etiã duplex.ſ. lex veteris teſtam/ẽti

ſcripta a moyſe & prophetis,& lex ſcripta noui teſtamenti/per apoſtolos & euangeliſtas ad nos deriuata. Ad quam ſpectant præcæpta de baptiſmo/de euchariſtia &c̄. ſicut ad legem veteris teſtamenti ſpectabant præcæpta cerimonialia &c̄. pro illo tempore. ¶ Meminit autem propheta non intellectus ſed voluntatis: eo ꝙ non ſumus boni quia bonum intellectum habemus/ſed quia bonam habemus voluntatem. Et quia voluntas noſtra ad hoc vt recta & bona ſit regulanda eſt lege domini, propterea propheta bonitatem viri ponit in conformitate voluntatis ad legem domini. Et hoc denotat illa præpoſitio in/ quum dicitur in lege domini voluntas eius. Debet enim voluntas noſtra eſſe in lege domini/& non ſolum ſub lege: quoniam ſub lege eſt velit nolit: quia ſubiecta eſt etiam inuita legi domini. Sed debet eſſe in lege tanq̄ amans in lege amata/ tanq̄ concupiſcens in lege deſiderata/tanq̄ gaudens in lege de qua delectatur/& demum tanq̄ libere regulata in ꝓregulante: hoc eſt amplectens ipſam pro ſua regula.

Et in doctrina eius meditabitur die ac nocte. Non ſufficit ad beate agere volūtas in lege domini, ſed oportet in lege domini meditari nocte & die: hoc eſt ꝙ in lege domini volūtatem habeat ſic ꝙ die & nocte non ſaciatur meditatione doctrinę diuinæ. ¶ Ex quibus omnibus habes deſcriptionem viri qui dicitur beatus. Deſcriptus enim eſt ex eo ꝙ non ambulauit in conſilio impiorum/ꝙ nō ſtetit in via peccatorum/ꝙ non ſedit in ſede deriſorum, ſed in lege domini ſic habet voluntatem ꝙ die ac nocte meditaꝛ quę ſunt legis dei. Hic inquam eſt beatus/huius ſunt beatitudines.

¶ **Et erit tanq̄ arbor.** Hic incipit pars executiua tali ordine. Primo tractaꝛ illa particula beatitudines in hac vita/ a ſtatu. Secundo a contrariis negatis/ibi non ſic. Deinde tractatur eadem particula in futura vita ſimiliter/ibi propterea. Et quarto tractatur tota illa particula qui nō ambulauit &c̄. ibi quoniam noſcens. ¶ Aſſimilatur beatitudo viri iuſti in præſenti vita arbori habenti quattuor conditiones. Prima eſt plantationis ſuper riuos aquarum. Et hoc quo ad radices vnde vegetetur. Secunda eſt quo ad folia. de quibus dicitur/& frons eius non areſcet. Vbi ſcito ꝙ dictio hebraica ſonat initium arendi quod apparet in frondibus arborum quum non irrigātur. huiuſmodi enim initium ariditatis ſignificatum eſt per inchoatiuum areſcet. Tertia conditio eſt in fructu/continens & productionem fructus ꝓprii (ne putareꝛ ſicut vitis expectata vt faceret vuas & fecit labruſcas/apud eſa. 5.) & tempore debito/ad excludendum fructus abortiuos. Quarta eſt vniuerſalis profectus omnium cōcurrentium: hoc eſt tam præuiorum ad fructus productionem (vt ſunt flores & huiuſmodi) q̄ gummarum & ſimilium. Intendit enim ꝙ omnia quę facit arbor ad profectum ducet: vt ex his intelligas ꝙ ſicut arbor iſta eſt beata īter arbores/ita vir hic eſt beatus inter homines: vtpote qui licet natus in carne/natus in mundo, plantatus eſt a deo in ſpiritu charitatis iuxta riuos a ſpirituſancto fluentium aquarū ſpiritualium gratiarum/diuinorum eloquiorum ac ſacramentorum/ex quibus alitur & vegetatur qui nō in ſolo pane viuit. Et quia (vt hiere. declarauit) ad huiuſmodi humorem mittit radices affectuum & meditationum, non timebit quum ſuperuenerit æſtus cōcupiſcentiarum aut perſecutionum: ſed dabit & vere dabit ſpontaneus fructum boni operis ſuum/non alienum (vt ſcribę iudęorū dederūt fructū alieni boni operis/magorū ſcilicet qui adorauerunt chriſtum) in tempore ſuo/alioqn prudens non eſſet: & frondes verborum eius non areſcent terrenis vanitatibus aut minis. & quid per ſingula moror? omn[illegible] quod faciet ad perfectionem ꝓgredieꝛ/ continuum profectum faciens: quia diligentibus deum oīa cooperanꝛ in bonum: vt dicitur ad ro. 8.

Non ſic impii. Non ſuffecit prophetę declarare beatitudinē iuſtorum in hac vita ex concurſu tot bonorum ad ſimilitudinem arboris, ſed magnificat eā ex contraria diſpoſitione impiorum/dicendo nō ſic impii: vt ex iſta negatione intelligas ꝙ non vane vir declinauit ab impiis/a peccatoribus/a deriſoribus. Hæc enim differentia (ſcilicet ꝙ impii non ſic ſunt ſicut arbor talis cui ſimilis eſt iuſtus) monſtrat q̄ vtiliter iuſti declinant ab impiis.

Sed vere tanq̄ gluma. Circa iſtam aduerte ꝙ dictio hebraica ſignificat purgamētū grani leuiſſimum/quod in ventilatione a vento propellitur. quod eſt folliculus ille qui immediate tegit granum: qui eſt leuior palea/& appellatur gluma.

Quod propellet ipſam ventus. Gluma habet duplicē ſtatū. alterū quū tegit granū. alterū quum ꝓpellit a vento. & dū tegit quidē granum/vtilis eſt: dū aūt ꝓpelliꝛ/pro nihilo habetur. Vt ergo intelligeres ꝙ impii in hac vita aſſimilantur & glumę vtili/non ſibi ſed alii (quia reprobi in hac vita ſunt nō ꝓp ſe ſed ꝓp electos)& glumę vento expoſitę, quia ſm ſeipſos fere nihil ſunt/ & circūferunꝛ a vento doctrinę in nequitia hoīum/vt dicitur ad ephe. 4. ideo adiunxit ꝙ propellet ipſam ventus: vt vel ſic intelligeres quantum diſtat impius a iuſto comparato arbori radicatę/fructuoſę/ ꝓficienti &c̄. dū impii comparanꝛ rei ꝓpter aliud/& quę pro nihilo habeꝛ vēto cōmiſſa.

Propterea nō ꝑmanebūt. Tractaꝛ hic cōſequenter beatitudo viri iuſti in futura vita. Tractatur aūt ſimul cū miſeria impiorum: vt quēadmodū vtrorūq; ſtatus in hac vita pretractatus eſt/illoꝝ beatus/iſtoꝝ miſer (tum ex negatione bonę diſpoſitionis arboris/tum ex affirmata ſimilitudine ad glumam ꝓpulſam a vento) ita nunc futura miſeria impiorum deſcribitur ex negatione permanendi in

iudicio & congregatione iuſtorum. Vbi propheta proſequitur metaphoram inductam de aſſimilatione impiorum ad glumam. Et intendit ad literam ꝙ ſicut nec in ventilatione tritici nec in congregatione eiuſdem in horreum permanet gluma, ita nec in iudicio ſeparationis bonorum a malis/ nec in congregatione iuſtorum quaſi in diuina horrea in cœleſtem patriam/ permanebunt impii. Et ad hoc directe tendit propterea/ ad hoc tendit iudicium conſequenter introductum/ ad hoc tendit permanere/ ad hoc tendit congregatio iuſtorum. Vſus ſiquidem eſt luc.3. ioannes baptiſta hoc loquendi modo/ dicens. cuius ventilabrum in manu eius, & mundabit aream ſuam/ & congregabit triticum in horreum ſuum &c̄. Acſi aperte propheta ex ſimilitudine inducta induceret. propterea quia impii ſunt tanq̄ gluma quæ vento exponitur, conſequens eſt ꝙ in iudicio tanq̄ in ventilatione non permanebunt impii: & ſimiliter in congregatione iuſtorum tanq̄ in congregatione tritici in horreum/ non permanebunt impii. Vbi clare deſcribitur ſimul iuſtorum electio & impiorum reprobatio. Spectat autem ſententia hæc ad iudicium futuræ vitæ/ cui reſeruatur ſeparatio iuſtorum ab impiis. interim enim permixti ſunt: & in iudicio præſenti impii ſæpe permanent indemnati & abſoluti/ immo & victores. Vnde ex eo etiam ꝙ negatur impios permanſuros in iudicio/ apparet ꝙ de iudicio futuræ vitæ (in quo ſolo conſtat impios nō permanere ſed damnari) ſermo eſt. ¶ Et nota ꝙ propheta trāſit a ſingulari in pluralem numerum iuſtorum: vt intelligas ꝙ appellatione viri beati non ſignificauit ſingularem aliquem virum/ ſed genus iuſtorum.

Quoniam noſcens dominus. Vide prudentiam prophetę. redit ad principium pſalmi, reddens ſimul rationem & ſeparationis iuſtorum ab impiis concluſam ex metaphora glumę/ & aſſertę beatitudinis iuſtorum ex merito declinationis a viis iniuſtorum. Totū illud/ ambulare in conſilio impiorum/ ſtare in via peccatorum/ ſedere in ſede deriſorum, via impiorum eſt. totum vero illud volūtas in lege domini/ meditari die ac nocte in doctrina dei, via iuſtorum eſt. Vtraq̄ hic tractatur. & ex meritis viarum reddit propheta rationem terminorum & pręmiorum. De illa dicitur peribit/ & non additur a domino: quia ſuapte natura via impioꝝ interitus eſt. oſeæ.13. perditio tua iſrael ex te. Quo contra via iuſtorum deo attribuitur/ noſcens dominus viam iuſtorū. Ex hoc nanq̄ ꝙ e regione notitia apponitur ad interitum/ apparet ꝙ non de notitia ſimplici (quippe qua deus nouit vtrorumq̄ vias) ſed de notitia ſalutari immo beatrice eſt ſermo: qua dominus inſipientibus virginibus dicet matth.24. amen dico vobis neſcio vos. Dico autem beatrice: ne plus mali impiorum interitus q̄ boni iuſtorum diuina notitia ſignificet. ¶ Perſpiciendo quoq̄ ꝙ diuina hæc notitia refertur ad viam iuſtorum/ & affertur per coniunctionem quoniam vt ratio ſeparationis iuſtorum ab iniuſtis, apparet ꝙ de notitia diuinæ prædeſtinationis (ad quam ſpectat amica notitia diſponere viam iuſtorum ad cœleſtem patriam) eſt ſermo. De qua apoſtolus.2. ad timoth.2. firmum fundamētum dei ſtat, habens ſignaculum hoc/ cognouit dominus qui ſunt eius. Ex eo nanq̄ ꝙ deus prædeſtinauit viam iuſtorum/ & via impiorum ex ſe peribit, fiet ꝙ impii nec in iudicio diſcuſſionis meritoꝝ nec in congregatione iuſtorum ad cœleſtem patriam permanebunt. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus .II.

Quare fremuerunt gentes: & populi meditati ſunt inania?
Aſtiterunt reges terrę & principes conuenerunt in unum: aduerſus dominum & aduerſus chriſtum eius?
Dirumpamus uincula eorum: & proiiciamus a nobis iugum ipſorum.
Qui habitat in cœlis irridebit eos: & dominus ſubſannabit eos.
Tunc loquetur ad eos in ira ſua: & in furore ſuo conturbabit eos.
Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper ſion montem ſanctum eius: predicans præceptum eius.
Dominus dixit ad me: filius meus es tu/ ego hodie genui te.
Poſtula a me: & dabo tibi gentes hęreditatem tuā/ & poſſeſſionem tuā terminos terrę.
Reges eos in uirga ferrea: & tanq̄ uas figuli confringes eos.
Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.
Seruite domino in timore: & exultate ei cum tremore.
Apprehendite diſciplinam: nequando iraſcatur dominus/ & pereatis de uia iuſta.
Cum exarſerit in breui ira eius: beati omnes qui confidunt in eo.

¶IVXTA HEBRÆVM.

1 Propheta. Q Vare conuenerunt gentes:& populi loquentur inane?
2 Erexerunt ſe reges terræ/& principes conſiliati ſunt ſimul: ſuper
dominum & ſuper chriſtum eius?
3 Reges &c̃. Dirumpamus uincula eorũ:& proiiciamus a nobis funes eorum.
4 Propheta. Sedens in cœlis ridebit:dominus † deridebit eos†.
5 Tunc loquetur ad eos in indignatione ſua:& in ira ſua terrebit eos. ſoſimul, ſeis.
6 Deus. Et ego præfeci regem meum:ſuper ſion montem ſanctitatis meę.
7 Narrabo ad (promulgandũ) pręceptum. Meſias. dominus dixit ad me. Vox dei recitata a meſia. fi
lius meus tu/ego hodie genui te.
8 Poſtula a me:& dabo gentes hęreditatem tuam/& poſſeſſionem tuam terminos terræ.
9 Confringes eos in uirga ferri:ut uas figuli franges eos.
10 Propheta. Et nunc reges intelligite:caſtigamini iudices terrę.
11 Seruite domino in timore:& lętamini in tremore.
12 Oſculamini filium, nequando iraſcetur & peribitis uia. quoniam ardebit uelut pa
(abeſt) rum furor eius: beatitudines (erunt) omnium ſperantium in eo.

TItulus nullus eſt. Autor eius fuit dauid: vt domini diſcipuli act.4. atteſtati ſunt/orantes. Dñe qui ſpirituſancto per os patris noſtri dauid dixiſti. quare fremuerunt gentes/& populi meditati ſunt inania: aſtiterunt reges terræ, pricipes cõuenerũt in vnũ aduerſus dñm & aduerſus chr̃m eius? ¶Materia de qua tractat pſalmus hic/determinata eſt primo autoritate eorũdẽ diſcipulorũ/quũ ſubdunt. conuenerunt enim vere in ciuitate iſta aduerſus ſanctum puerum tuũ ieſum quem vnxiſti/herodes & põtius pilatus cum gẽtibus & populis iſrael. Deinde autoritate pauli apli act.13. ad probãdum deũ adimplere promiſſionem ſuam reſuſcitando ieſum/allegãtis hunc pſalmum & dicentis. Sicut & in pſalmo.2. ſcriptum eſt. filius meus es tu/ego hodie genui te. Et rurſus ad heb.1. ad probandum chriſtum eſſe ſupra angelos inquit. cui aliquando dixit angelorum, filius meus es tu/ego hodie genui te? Ex quibus omnibus collatis cum litera pſalmi/habetur materiam huius pſalmi eſſe regnum chriſti: hoc eſt chriſtum eſſe vere dei filium datum a deo in regem totius mundi.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta introducit mundum inſurgentem contra fidem meſię/deumq ac meſiam dei filium cõteſtantes veritatem fidei chriſtianę: ac deinde monet reges & principes vt ex amore ſubeant iugum dei ac meſię/tũ metu ęterni interitus/tum ſpe beatitudinis ęterne.

¶Perſonę loquentes in hoc pſalmo ſunt quattuor: propheta/reges ac populi ſimul/deus & chriſtus.

QVare. Diuidit pſalmus iſte in partes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã/ibi ſedẽs in cœlis. In propoſitione materiæ collige quattuor pugnãtes: ſcilicet gẽtes/populos/reges/ & pricipes. duos impugnatos: ſcilicet dominum & chriſtum. quattuor præparationes: ſcilicet conuenerunt/conſiliati ſunt/erexerunt ſe/locuti ſunt inane. duo ad quę conuenerunt: ſcilicet ad dirumpendum vincula, & proiiciendum a ſe funes dei & chriſti.

Quare/cauſam quærit finalem: non ea ratione ꝙ propheta neſciens ſeu dubitans quęrat/ſed arguendo & damnando: ponens per huiuſmodi verba ante populorum regumq oculos ſuũ errorem. ſignificans per hoc ꝙ fruſtra pugnãt nitentes contra dominum & chriſtũ eius agere. Simili ſiquidẽ mõ cõſueuimus arguere infimos pugnare tentantes contra magnates. quare pugnas contra eum contra quem præualere non potes?

Conuenerũt. Quãuis iter ſe diſſiderẽt gẽtes, in hoc tñ cõuenerũt. Et vtitur ꝓpheta ꝑterito pro futuro ꝓpter certitudinem prophetię. apud quam ita ſunt certa futura acſi eſſent pręterita. Et huius regule memento in ſimilibus: ne ſępe oporteat replicare.

Gentes. nationes extra legem moſaicam.

Et populi. iudeorũ. loquẽtur inanę. Obiectiões tũ iudęorũ tũ gẽtiliũ cõtra fidẽ chr̃i inanes merito dicunt. tũ ſm ſcrip̃tas: qa cõtra veritate. tũ ſm effectũ: qa portę inferi nõ pręualebunt aduerſus eam.

Erexerũt ſe reges terrę. Quantum erexerunt ſe reges terrę contra fidem chriſti/innumera martyrum multitudo teſtatur.

Et principes cõſiliati ſunt ſimul. Non ſolum gentes & populi conuenerunt/ſed etiam principes

in vnam concluſionem definitis conſiliis coierunt.

Sup dominū. Materia cōuētus & cōſilii ſignificaṫ dn̄s. Sic.n.in veteri teſtō ab hebręis frequētiſſimo vſu nūcupabaṫ deus. Et hoc ſufficiat ſemel p ſemp. Vere nāq; nō ſup humanū regē aut regnū/cōſiliū inierūt, ſed ſup deū verū: dū ad hoc nitebanṫ vt deus nō hēreṫ dn̄s/ſed quaſi nō curā hn̄s rerū hūanarū. Et ſuper chr̄m eius/ieſum vnctū ſpūſctō & virtute: iuxta verbum petri apl̄i act.10.& oleo exultationis prę participibus ſuis: iuxta pſalmū.45. Intelligitur enim chr̄i nomine meſias/ab vnctione qua reges vngebanṫ noīatus. Signāter aūt diciṫ eius.i.dn̄i: q̄a ſingulariſſime chr̄s eſt dn̄i p gratiā vnionis pſonalis. Et vere aduerſus chr̄m pugnauit mundus. primo occidendo ipſum: & poſtea perſequēdo ipſum in diſcipulis eius. Vnde & ipſe ſaulo pſequēnti diſcipulos ait. ſaule ſaule quid me perſequeris? act.9.

Dirumpamus vincula eorū. ſcilicet dn̄i & chr̄i eius. Vox hec ē regū/principū/gētiū/&. populorū, velut cōcluſio in qua pari cōſilio ex inanibus rōnibus cōuenerūt. ¶ Vbi nota ex regū populorūq; faſtidio ac cōtumelia in chr̄m/appellari p̄cepta fidei & religiōis chr̄ianę vīcula & funes: tanq̄ ſint aīorū humanorū ligamina/tollētia libertatē humani aī. ℂ Apte aūt pſequēdo metaphorā vinculorū/dicūt reges & ppl̄i. dirūpamus vincula & funes pijciamus a nobis/pcul pellamus a nobis/ab aīs nr̄is.

Sedens in cęlis. Vox iſta pphetę eſt. & hic incipit pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/quare &c̄. ſecundo illa ſup dominū/ibi & ego. tertio illa ſuper chr̄m/ibi dn̄s dixit. quarto illa/reges &c̄. ibi & nūc reges. ¶ Circa literā aduerte q̄ dictiones hebraicę ſonāt paruipēdere rē deducēdo in iocū ſeu riſum: quod interpretes varijs noībus explicāt. Sed parui refert: quoniā metaphorice aſſumunṫ: deo.n.nihil horum cōuenit niſi metaphorice. Vbi aduerte in hoībus pugnātibus aduerſus chr̄i regnū duo inueniri: ſcilicet offēſam dei & conatū ſeu pugnā cōtra ipm̄. Et iuxta hęc duo duas dei diſpōnes ppheta inducit. Reſpectu quidē pugnę & conatus paruipenſionē: quā deſcribit per metaphorā actus ridendi & irridendi. Et pulchre cauſas irriſionis apponit duas ex parte dei. alterā ex loco/dicēs ſedens ſeu habitans in coelis. Siquis enim cōtra ſolē aut lunā pugnaret, irridendus merito eſſet: multo antē magis irridendi inducunṫ reges & populi/contra habitantem in coelis pugnantes. Alteram ex imenſitate ptātis/dicens & dominus. nō horū aut illorū: ſed ſimpliciter & abſolute dominus: quo ſignificaṫ dominus vniuerſorū. Irridēdi ſiqdem inducunt a domino: vtpote ſciēte & potēte oia impedire. Vnde & in actibus apoſtolorum ca.4. orātes diſcipuli dicunt q̄ conuenerunt herodes & pōtius pilatus cum gētibus & populis iſrael facere quę manus tua & conſilium tuum decreuerunt fieri. ¶ Eos in hebręo eſt datiui caſus.

Quo ad offenſam vero dei ſubiungit ppheta nō eſſe ducēdam in riſum/ſed puniēdā dicens. Tunc loqueṫ. Vbi prius īdignatio/& deīde ira poniṫ: vt duplex punitio ſignificeṫ. Altera verborū in īdignatione. Et hęc erit ſnīa īdignati iudicis/ite maledicti in ignē aeternum. Altera effectus in eis: quū ira (hoc eſt iuſtitia vindicatiua) puniet eos. Et vocaṫ effectus iſte terror ſeu cōturbatio ſeu ſtupefactio: qm̄ (vt diciṫ ſap.5.) vidētes impij tēpore iudicij iudiciū meſię & iuſtos/turbabunṫ & ſtupebūt in ſubitatione inſperatę ſalutis &c̄. Qḋ aūt diciṫ tunc/ſignificat q̄ nō nūc (hoc eſt in pręſenti vita) ſed tunc in alia vita habitator coeli vindictā faciet. ¶ Ex his duobus hēs a ppheta monſtratū q̄ & vane & cū damno pprio cōuenerūt gētes &c̄. aduerſus dn̄m &c̄. & merito fuiſſe oēs reprehēſos/quare cōuenerūt &c̄.

Et ego p̄feci. In litera iſta/cōmutata eſt a.70. pſona loquēs. nā in hebręo introduciṫ deus loquens actiue/& ego p̄feci. 70. autem introducūt meſiam loquentem/& mutarunt actiuam in paſſiuam/ego aūt conſtitutus ſum rex. ¶ Tractaṫ itaq; hic illa particula/ſup dominū. dum īroduciṫ dominus alloquēs mundū, atteſtās mūdo pugnāti cōtra chr̄m tria de chr̄o: ſcilicet q̄ ipſe deus cōſtituit eum regē/& q̄ cōſtituit eum ſup oia/& q̄ cōſummaturus oīno eſt per meſiam p̄cepta euāgelica. Primū horū ſignificaṫ dicendo/& ego pręfeci regē meum. Acſi aperte diceret. non hoīes/nō ſydera/non aliqua creata cā, ſed ego pręfeci/conſtitui/ordinatus ſum, regē/meſiā, meū. Non dixit ſm̄ cor meū/ſed meū: vt intelligas de illo ipm̄ rege loqui qui ſolus eſt rex eius. tum ob gratiam vnionis perſonalis. tum ob regni & regiminis proprietatem. Solus nāq; chr̄s in vniuerſo regimine ſuo quęſiuit ea quę ſolius dei ſunt: ac per hoc appellaṫ a deo rex meus: vtpote quae mea ſunt/ſolummodo quęrens.

Sup ſion montē ſctitatis meę. Atteſtaṫ deus cōſequēter q̄ cōſtituit regē ſuū ſup oia. nō.n. dicit in ſion/ſed ſup ſion: vt itelligas nō locū in quo cōſtituit eū regē/ſed locū ſubiectū regi. Et q̄a nō abſolute diciṫ ſup montē ſion/ſed apponiṫ ſctitatis meę, ſignificaṫ q̄ de mōte ſion qnatenus ſanctus deo (hoc eſt ſctificatus ipſi deo) eſt loquiṫ. Mons aūt ſion ſanctus deo eſt pp tēplū dei in eo/pp ſacrificia deo ibi oblata/pp legē q̄ ibi p̄dicabaṫ. Vn̄ montē ſion ſctitatis eſſe ſub rege chr̄o, eſt diuinū cultū diuināq; legē ſubeſſe regi chr̄o: iuxta verbū dn̄i in euāgelio matth.12. ēt ſabbati dn̄s eſt filius hoīs. Et p hoc reſpōdet deus iudęis impugnātibus chr̄m q̄ tollat ſabbatū/cultū templi & cerimonialia veteris teſtamēti. ego inquit dominus p̄feci regem meum ſuper ſion montem ſanctitatis meae. in quo includuntur omnia legalia. Vnde & ſtatim de euangelica lege adiungit narrabo &c̄. Nec vacat myſterio etiā ſimplex nominatio montis ſion: quoniā hinc ſignificaṫ thronus dauidis/qui ſedem regiā conſtituit in monte ſion: vt intelligas de meſia ſuper ſolio dauidis promiſſo ſermonem hunc haberi.

Narrabo .ſeu annunciabo. **ad preceptum**. Tanq̃ dicens deus mundo.vos quidem contra me & chriſtum pugnatis/& extinguere nitimini praecepta euangelica:quantumcunq̃ fremaris & pugnetis/nihilominus velit nolit mundus/ narrabo ſeu annunciabo per chriſtum ad preceptum:hoc eſt promulgabo euangelicam legem.narrare enim ad praeceptum/eſt manifeſtare vim precepti. Et apte non dixit imponam pceptum/apponã iugũ pcepti,ſed dixit narrabo ad pceptum:vt non precepti impoſitio(quae velut onero ſa abiecta eſt a dicentibus/dirumpamus vincula eorum & proiiciamus a nobis iugum ipſorũ)ſed manifeſtatio quae bñficium eſt ſignificetur.euãgelica pdicatio eſt narratio nõ hominis ſed dei/ad pceptum ſalutiferum humano generi.¶ Vbi nota euangelica pcepta narrari non ab homine ſed a deo:vt nõ putet mundus pcepta fidei & de baptiſmo & euchariſtia &c̃.eſſe adinuẽtiones humanas aut mandata hoium/ſed dei.loquitur enĩ deus in prima pſona/dicens narrabo.

Dominus dixit ad me. Tractatur illa particula ſuper chriſtũ eius.Introducit ſiqdẽ chriſtus ipſe teſtificãs mundo de ſeipſo triplicẽ ueritatẽ.ſ.ſe eſſe.verũ deũ/ ſe eſſe verũ dñm ſuper oẽs hoies/& ſe eẽ iudicem vniuerſorũ.ita tamẽ q̃ haec oĩa fatetur ſe habere a deo.¶ Circa atteſtationẽ autẽ deitatis eius plura ſunt myſteria q̃ verba.& niſi vt diſcuſſa & prolixis ſermonibus declarata a ſacris doctoribus ſciremus/longo eſſet opus tractatu.A quo abſtinentes/notandũ ſũmarie duximus q̃ in his verbis dñs dixit ad me/duo ſignificantur.alterum in ſuperficie:hoc eſt dñs locutus eſt mihi.Alterũ in profundo latens:hoc eſt dñs protulit me verbũ:dicere enĩ eſt proferre verbum.Et ſicut dicere ſenſibiliter eſt proferre verbum ſenſibile, ita dicere itellectualiter eſt pferre verbum itelligibile. Ita q̃ verbũ eſt ad quod terminat dicere/eſt quod pducit p actũ dicẽdi.Et pp terea ſignificanter adiũcta eſt ppoſitio ad.ita q̃ nõ ait/dñs dixit mihi(p quod ſignificaret pſona chři audiẽs dñm dicentẽ)ſed ait dñs dixit ad me/pro ducẽdum ſimul & pductũ p ipm dicẽdi actũ.Et p pnomen me(quum demonſtret ſubſtãtia meſiç)ſignificat ſubſiſtẽtia verbi pducti.ita q̃ nõ eſt verbum illud accidẽs aliquod/quale eſt verbũ intelligibile in mẽte nřa,quod ſcilicet noſtra intelligẽtia formamus in nobis:quod cõſtat eſſe accidẽs & nõ ſubſiſtẽs/quod intelligit & nõ intelligit. Verbũ aũt diuinũ demõſtratum p pnomẽ me/ex hoc ipſo ſignificat p ſe ſubſiſtẽs & itelligẽs dñm dicentẽ.¶ Aduerte quoq; q̃ perſona meſiç q̃ itroducit alloquẽs mũdũ recitando ea quç habet a deo/eſt ſm veritatẽ duarũ naturarũ:diuinç ſcilicet & humanç.& ſm diuinã naturã terminat iſtud dicere latẽs in pfundo huius literç dñs dixit ad me/ſuũ dicere terminauit ad me.ſm aũt humanã naturã terminat alterũ dicere qđ in ſupficie intelligit.nã & ab initio cõceptionis chři in vtero mřis locutus eſt deus aiae chriſti p viſionẽ beatã:ita q̃ verbum caro factum ex tũc audiuit deũ dicẽtẽ ſibi.filius meus es tu.Et hoc dicere ſupficiali vſus videt apoſtolus ad heb.i.dicẽs.cui aliquãdo dixit angelorũ.filius meus es tu.Et hoc vtunt legẽtes/dñs dixit mihi.Et hoc nõ vacat myſterio:qa hmõi dicere diuinũ nõ ſolũ eſt dicere ſed facere.& ideo p hoc ad literam ſignificat q̃ deus nõ ſolũ vere appellauit me filium ſed effecit:pro quanto effecit vt ego homo eſſem filius dei . dixit enim hoc eſt effecit mihi hoĩni/tũ meſia es filius meus naturalis ratione diuinae naturç. Simul ſiquidem fecit deus filiũ ſuum eſſe hoiem & hoiem eſſe filium ſuum/quãdo verbum caro factum eſt.

Filius meus tu. Vbi nota q̃ in iſtis ſenſibilibus filius appellat & eſt qui vitali actione a viuente ex ppria ſubſtãtia in ſimilitudinẽ pprię naturç viuẽs pductus eſt.Et licet hç cõditiones in ſubſtantiis ſpũalibus creatis iueniri nõ poſſint/& ppterea nulla earũ habet filiũ aut přem(qa nulla earũ ex ppria ſubſtãtia põt generare ſibi ſimilẽ)in diuina tñ natura verbũ qđ a deo dicit eſt ẽt vere & pprie filius:quĩ viuẽs pſona eſt/& a viuẽte pducit ex dei ſubſtãtia p vitalẽ generationis actũ in eãdẽ naturã/ita q̃ ex vi ſuç pductionis eſt ſimilis pducẽti.Et ppterea hmõi pductio actiue/vocat generatio:paſſiue vero vocat natiuitas.Et ppterea ad pbãdã filiationem vere & pprie/adiungit ego genui te.hinc enim nõ ſolũ pſona meſię diſtinguit a pſona přis(qa nullus generat ſeipm/& diuerſitas pſonarũ ſignificat p pnomina ego & te:cõſtat.n. pnomina hçc pſonas demõſtrare)ſed ẽt ſignificat diſtinctio illius & a ſpũſancto & ab vniuerſis creaturis:qa nec ſpũſſanctus ẽ genitus a deo , nec creaturç ſunt pprie loqndo genitç a deo/ſed factç:iuxta illud.dixit & facta ſunt.& p ipm oĩa facta ſunt.Per hoc ergo q̃ dicitur filius meus/naturalis filius ſignificatur.& ppea probat vera naturalitas/qa ego hodie genui te.Et vide q̃ ſubtiliter multiplex pfectio illius generationis ſignificat.gñatio ſiqdẽ illa quatenus ſpũalis & intellectualis ſignificat p dicere/dñs dixit:q̃tenus vero naturalis ac ſubſtãtialis ſignificat p generare/ego genui:q̃tenus vero i ſilitudinẽ pfectã/ſignificat p filiationẽ,filius meus:q̃tenus cõpleta ẽ/p verbũ pti tpis,dixi/genui:q̃tenus ęterna ẽ/p aduerbiũ pñtis hodie.qđ nõ tps pſens ſed pñs ſtãs ſemp abſq; q̃cũq; ſucceſſione denotat:dicẽdo.n.ego hodie genui te/ſignificat q̃ nõ heri(hoc ẽ i ptõ)ſed hodie/hoc ẽ in ęternitate neſciẽte pteritũ aut futurũ/genui te/pfeci generationẽ tui.Oportuit autẽ miſcere genui cum hodie:qa q̃ apud nos ſunt generationes ſi ſunt i pñti nõ ſunt adhuc pfectę,& ſi ſunt pfectç nõ ſunt pñtes ſed pterite.chři aũt filii dei natiuitas ẽ ſemp pfecta & ſemp pñs:& ppea ſignificat p genui hodie. Dicite ergo rĩdet meſias mũdo meditãti inania de ipſius deitate/q̃ non ſeipſum fecit deum/q̃ nõ hoium opiniones faciũt ipſum deũ,ſed q̃ dñs dixit ad me/filius meus naturalis es tu qa ego hodie genui te.

Poſtula a me. Proſeqns meſias verba dei ad ſe/narrat diſpõnẽ diuinã de dñio ſuo ſup gẽtes & vni/

uerſum orbẽ. Et p petitionẽ ſeu poſtulationẽ itellige orationẽ & meritum chſi ſm ꝙ hõ. Ita ꝙ dicere poſtula a me/ẽ dicere oratiõe & merito obię/paſſionis &c̃. recurre ad me. Vbi cõſidera diuine ꝓuidẽtię ordinẽ: ꝙ licet ꝓdeſtinauerit ab ęterno daturũ ſe chſo gẽtes, vult tñ rogari ab ipſo chſo/ vult vt chſs ꝑ obediẽtiã & paſſionẽ &c̃. aſſequat̃ dñium gẽtium. Et rõ eſt: q̃a deus vult per media congrua diſponere & conducere res ad finem. Et ad literam chſs hoc adimpleuit/ & rogando patrẽ vt clarificaret ipm/ & obediendo vſq; ad mortem. ꝓpter quod inquit apoſtolus ad phil. 2. deus exaltauit illum, & dedit illi nomen vt in nomine ieſu omne genu flectatur &c̃.

Et dabo gentes. Dicit̃ poſtula in pręſenti & dabo in futuro: vt intelligas petitionẽ ſpectare ad tẽpus vię quo chſs in hoc mũdo pñs fuit viator: dare aũt gẽtes/ ſpectare ad tẽpus futuræ imortalitatis quã chſs reſurgẽdo cõſecutus eſt. Promittunt̃ aũt nũc gẽtes chſo qui prius deſcriptus eſt rex ſup ſion: vt itelligas tã eos q ſub lege ſunt moyſi q̃ eos q extra legẽ ſunt/ ſubiectos eſſe chriſto a deo.

Hęreditatẽ tuã. Duplex inſinuat̃ myſteriũ. Alterũ ſpectãs ad dignitatẽ gentiũ/ ꝙ non quolibet ſunt datę chſo ſed eſtimatę ꝑ modũ hęreditatis. ita ꝙ ſunt, erectę in hęreditatẽ chſi ſicut ppl's iſrael fuit quõdã electus in hęreditatẽ dei: dicẽte moyſe deute. 4. vos tulit dñs vt hẽret populũ hęreditariũ. Alterũ ſpectãs ad dignitatẽ chſi: vt nõ vno tñ mõ (.ſ. ꝑ orationẽ & meritũ) ſed alio ẽt mõ .ſ. iure hęreditario/ gẽtes hẽat ſubiectas. eſt. n. (vt ad hebr. 1. dicit̃) cõſtitutus a deo hęres vniuerſoꝝ. Et hoc quadrat ꝑmiſſis: q̃a appellatus ẽ filius/ nõ adoptiuus ſed naturalis ipſius dei. ꝙ ſi filius/ & hęres: vt dr̃ ad gal. 4.

Et poſſeſſionẽ tuã. Licet chſo reſurgenti totius vniuerſi dñium collatũ ſit (dicẽte ipſo matth. vlti. data eſt mihi oĩs ptãs in coelo & in terra) poſſeſſio tamen non tunc ſed poſtea conferenda relicta eſt. Et poſſeſſionẽ quidẽ coeli accępit aſcẽdẽdo ſup oẽs coelos. poſſeſſionẽ vero totius terrę accępturus eſt veniens in ptãte ad iudicãdũ: tunc enim dabit deus illi terminos angulos/ latera/ cõfines terrę in poſſeſſionẽ eius. Sunt aũt termini terrę oriẽs/ occidens/ auſter & ſeptentrio.

Cõfringes eos. Iudicẽ ſe inſtitutũ eſſe a deo ſubiũgit/ ab actione punitiua regũ & populorum qui cõuenerũt cõtra eũ. Et iudiciũ per virgam ferreã aptiſſime ſignificat̃: quoniam iuxta pſal. 45. virga regni chriſti eſt virga directionis. virgã autem directionis oportet eſſe inflexibilem: alioquin quantum flecteretur/ tantum declinaret a recta directione. Et propterea dicitur virga ferri. Et ſignificatur ad literam iudicium chriſti inflexibile/ quia nullum malum impunitum relinquit: quum de omni verbo ocioſo reddituri ſimus rationem. Hac ergo excellẽtiſſima rectitudine qua paſcũtur animi electorũ a chriſto, hac eadem conterentur mali/ pro oĩbus ſuis culpis poenas daturi. Et quoniam pronomen eos demõſtrat ſuperius noĩatos (populos ſcilicet/ reges &c̃.) ideo duo ſignificantur. Primo nullius culpæ eorum impunitas/ per cõfractionem eorum in virga ferri inflexibilis. Secundo facillima facultas puniendi illos/ per fractionem eorum tanq̃ vaſorum teſteorum. Hæc ſunt quæ deus & chriſtus atteſtantur mundo de veritate deitatis chriſti & regni eius.

Et nũc reges. Monet ꝓpheta gẽtes/ populos/ principes & reges in principio pſalmi introductos. ſed gentes & populos monendos cenſet in ſuis capitibus: & ꝓpterea ſermonẽ dirigit ad reges & iudices tanq̃ ad capita: quoniã alii ſequunt̃ veſtigia maiorum. Dixerat ſuperius/ tunc loquetur in ira ſua. & ꝓpterea contra illud tunc/ ait. & nunc/ hoc eſt in præſenti vita non expectando illud tunc, intelligite/ interius penetrate, caſtigamini/ paſſiones animi caſtigate vt intelligatis monitionẽ euangelicam/ ſubiicite vos reprehenſioni diuini verbi, iudices terræ.

Seruite domino. Ad tres actus vult ꝓpheta reges & iudices inſtrui & intelligere. Primus eſt ſeruire dño in timore. Apte aũt monet dño ſeruiendũ: qm̃ dño directe debet̃ ſeruitus. Et ſeruituti exteriori adiũgit̃ timor internus: ad excludẽdũ fictionẽ qua mũdi huius ſapientes & ꝓcipes ꝑ cerimonia colunt deũ/ nõ interno timore dñi vl'is exigẽtis ſe timeri ab hoĩe: iuxta illud malach. 1. ſi dñs ego ſum vbi, eſt timor meus? Et dñs in euãgelio matth. 10. timete eũ q poſtq̃ occiderit/ habet ptãtẽ mittere in gehennã.

Et lętamini in tremore. Lętitia tã neceſſaria eſt q̃ charitas: quũ ſine ea vita ſpũalis nõ ſit. Et huic adiungit̃ tremor ꝑ moderamine/ ne ſit lętitia diſſoluta. Vñ & paulus quum dixiſſet philippẽſibus ca. 4. gaudete in domino ſemper iterũ dico gaudete, addidit moderamẽ modeſtia veſtra nota ſit omnibus hoĩbus. Significatur autem per huiuſmodi lętitiam ſeu exultationẽ ꝙ ſpõtaneũ requirit deus aĩum humanum ad exhibendum ſibi quę religionis ſunt tam intus q̃ extra. ita ꝙ timor non excludat lętitiam animi nec lętitia excludat timorem.

Oſculamini filiũ. Quia in principio pſalmi propoſiti ſunt duo (ſcilicet dñs & chſs eius) & poſtea vtrũq; allocutus eſt mũdũ, cõſequẽter nũc ꝓpheta poſtq̃ inuitauit ad ſeruiẽdũ dño/ inuitat ad adorãdũ ſeu oſculandum meſiam filium. Oſculum itaq; filii amoris ſignum/ manifeſte ſignificat impendendũ amorem filio dei communicanti in natura cum genere humano.

Ne quãdo iraſcetur. Aſſignat ꝓpheta rõnẽ ſuę monitiõis tũ ex metu ęternę dãnationis. tũ ex ſpe ęternę btitudinis. Circa metũ dãnationis tangit̃ primo tẽpus/ dicẽdo ne quãdo iraſcet̃. Periculũ itaq; deſcribit̃ dãnationis ꝑ tpe qñ iraſcet̃ filius: hoc eſt qñ iuſtitiam vindicatiuam exercebit. quod ſit in morte vniuſcuiuſq; reprobi. Deſcribitur & demeritum/ ſubiungendo & peribitis via. pſcus ſiquidem

tempus pro via ad cœleſtem patriã cõceſſum eſt humano generi. Vnde & viatores vocamur. & electi vtentes huius vię bñficio ſaluanẽ hac via: reprobi aũt beneficium huius vię contemnentes/hac via pereuntdum in fine eius in ęterno ſe inueniunt interitu. & propterea hic dicitur periculum eſſe ꝙ qñ erit tempus irę reges peribunt via: hoc eſt demento vię.

Quoniam ardebit. Affirmat propheta futurum qñq & paulo poſt vt furor chři ardeat: ne putetur valde diſtare illud qñ iraſceẽ. ppea. n. dicit qñ ardebit furor eius (metaphorica locutio eſt) ad ſimilitudinem ardentis iuſtitia eius exercebiẽ. & hoc velut parum. Quod ſi referaẽ ad tp̃s iudicii vniuerſalis, appellatur totum tempus velut parum reſpectu ęternitatis: ſicut & in apoc. dicitur/oportet fieri cito. Si vero referatur ad ſingulorum reproborum punitiones, vere valde parũ eſt: vtpote exiguum tẽpus vitę vniuſcuiuſq. Hæc de metu ęternę pœnę. De ſpe autem beatitudinis ſubiungitur.

Beatitudines omnium ſperantium in eo. Nec aliud determinaẽ tp̃s beatitudinis: quia vnũ & idem eſt tp̃s vindictę reproboꝝ & beatitudinis electoꝝ. tunc beati in re omnes (nullo excepto) ſperantes in eo in hac vita. Et ſic ante oculos regũ & principum ac mũdi propoſuit propheta & pœnas & p̃mia futurę vitę: nihil aliud laboris apponens ad aſſequendam beatitudinem niſi ſpem ſeu fiduciam in chřo. hæc. n. ſola & ſufficit & exigitur ad euitationem gehennę & ad aſſequendam beatitudinem: quoniam non noſtris meritis ſed ſpe ſalui facti ſumus. Beatitudines/erunt, omnium/nullo excepto, ſperantium in eo/filio. In primo pſalmo dictum eſt quare in plurali dicit beatitudines. Amen.

❡VVLGATA EDITIO. ❡Pſalmus dauid cũ fugeret a facie abſalõ filii ſui. III.

DOmine qd multiplicati ſunt q tribulãt me? multi inſurgũt aduerſum me.
Multi dicunt animę meę. non eſt ſalus ipſi in deo eius.
Tu autem domine ſuſceptor meus es: gloria mea & exaltãs caput meũ.
Voce mea ad dominum clamaui: & exaudiuit me de monte ſancto ſuo.
Ego dormiui & ſoporatus ſum: & exurrexi, quia dominus ſuſcępit me.
Non timebo milia populi circũdãtis me: exurge domine/ſaluum me fac deus meus.
Quoniã tu percuſſiſti oẽs aduerſantes mihi ſine cauſa: dentes peccatorum contriuiſti.
Domini eſt ſalus: & ſuper populum tuum benedictio tua.

❡IVXTA HEBRÆVM. ❡Pſalm⁹ dauidi ĩ fugere ſuo a facieb⁹ abſalõ filii ſui. III.

1 Propheta. DOmine q̃ multiplicati ſunt anguſtatores mei? multi [ſunt] inſurgentes ſuper me.
2 Multi [ſunt] dicentes aię meę. Vox multorum. non [eſt] ſalus ipſi in deo †. Selah. †Do
3 Propheta Et tu domine [fuiſti] clypeus pro me: honor meus & eleuans caput meum.
4 Voce mea ad dominum uocabo: & reſpondit mihi de monte ſanctitatis ſuę. Selah.
5 Ego iacui & dormiui: euigilaui/quia dominus ſuſtentabit me.
6 Non timebo a myriadibus populi: qui circũquaq poſiti ſunt ſuper me.
7 Surge domine/ ſaluum me fac deus meus: quia percuſſiſti omnes inimicos meos [in] maxilla/dentes impiorum confregiſti.
8 [ideo] Domino ſalus [attribuitur]: ſuper populum [vero] tuum benedictio tua [adſit]. Selah.

TItulus eſt. Pſalmus dauidi in fugere ſuo a faciebus abſalon filii ſui. Pſalmus græcũ nomen eſt a cantu dictũ. & rñdet dictioni hebraicę ẽt a cantãdo deriuatę: quã latine dicimus canticũ. Et eſt dictio hęc appropriata oĩbus hymnis huius libri. nã appellanẽ pſalmi luc. vlt. quę ſcripta ſunt ĩ lege moyſi & prophetis & pſalmis de me. & act. 1. petrus aplus appellat hũc librũ librũ pſalmoꝝ. Et hoc habeaẽ pro regula in oĩbus ſequẽtibus titulis vbi diceẽ pſalmus. ❡ Dauid eſt datiui caſus. & deſignat nõ ſolũ autorẽ pſalmi, ſed materiã inchoat: quã proſequiẽ ſubiungendo. in fugere ſuo a faciebus abſalon filii ſui. Hiſtoria clara eſt in ſecũdo libro regũ. ❡ Diciẽ a faciebus hebraico idiomate ĩ numero plurali. aiũt. n. ſemp in hebręo legi ĩ plurali numero facies: q̃a caret numero ſingulari hęc dictio. Et hoc ſufficiat ſemel pro ſemp: q̃a infinities hęc dictio in hoc libro repetiẽ. Vnde cõſtat ſignificari faciẽ, & non eſſe faciẽdam vim in plurali numero: ſed vt tranſlatio reddat numeꝝ numero/trãſferẽ ĩ plurali nũero.
❡ Materia pſalmi ex titulo conſtat. eſt enim gratiarũactio dauidis ad deum pro beneficiis ſibi collatis in perſecutione quam paſſus eſt ab abſalon: de qua ſcribitur diffuſe. 2. reg. a ca. 15. vſq ad. 19.

Et eſt iſte primus pſalmus hiſtorialis. ¶ Vbi pro regula generali omnium pſalmorum hiſtorialium aduerte: ꝙ quemadmodum in iure conduntur leges recitando rem geſtam ab aliquo/non vt res illa geſta hiſtorię cõmendetur/ſed vt ex diſpõne quam princeps in illa re geſta promulgat habeatur iudicium legitimũ de omnibus ſimilibus, ita ſpũſſanctus redegit multas res geſtas a patribus veteris teſtamenti in pſalmos per modum diuinę laudis/non vt ſciantur illę res geſtę (quoniam iam ſcriptę erant in libris hiſtorialibus: puta in geneſi/exodo/libris regũ &c̃.) ſed ut hinc diſcamus qualiter ſpiritusſanctus mouit iuſtorũ aĩos in illis rebus geſtis/& qualiter nos in ſimilibus poſiti meditationes affectusq; noſtros regulare debemus. Ita ꝙ in hmõi hiſtorialibus pſalmis paſcit ſpiritusſanctus ex ſenſu literali tã intellectũ q̃ affectũ vacãtiũ diuinis laudibus, formatq; noſtros aĩos quaſi pſonarũ loquẽtium per ipſos pſalmos. hoc.n. operatur redactio rerum geſtarum in pſalmos quaſi in corpus iuris. Et ſi mihi non credis, cerne hoc in pſalmo miſerere mei deus: qm hiſtorialis quũ ſit (ut titulus illius teſtatur) eſt in frequẽtiſſimo vſu eccleſię chriſtianę, ad formãdos ſimiles affectus in peccatoribus affectibus quos habuit dauid poſt cõmiſſum adulteriũ cum homicidio. ¶ In hoc quoq; primo inter hiſtoriales pſalmo/occurrit qõ de tpe quo dauid condidit hos pſalmos hiſtoriales (hoc eſt tractantes de rebus geſtis tpe ipſius dauidis) an ſcilicet fecerit vnũquẽq; iſtorum tũc quãdo res illa geſta fuit an poſtea. verbi gratia an iſte pſalmus fuerit factus tunc quãdo dauid fugiebat a facie abſalon/ita ꝙ inter fugiendum fecit hunc pſalmũ (& ſic de ſimilibus) an poſtq̃ nactus eſt quietem fecerit pſalmum iſtũ/& ſic de ſimilibus. Non parui autem refert vtrum fecerit. nã ſi tunc quũ res gerebatur fiebat pſalmus, multa in iſtis hiſtorialibus pſalmis prophetica cõtinent valde digna admiratione: quũ in ipſis deſcribunt in ſpecie ſubſecuti euentus: puta ꝙ ſaul fuerit ſagittis percuſſus/ꝙ corpus eius fuerit cõbuſtum/& ſimilia. Si vero poſtea conditi ſunt, narrantur tũ res geſtę poſt factum/ſed deſcribunt cum affectibus quos habuerat dauid quũ res gerebatur. & ppea deſcribuntur vt futurę/vt ſuperuenturę illi merito/ſtatui/affectui/gratię/orationi/tribulationi/colloquio/& huiuſmodi quod vel quæ tractat. ¶ Crediderim ego hoc ſecundo dictũ veritati inniti. teſtimoniũ phibente ſacra ſcriptura de pſalmo.18. ſcilicet diligam te domine. Nam ille hiſtorialis eſt: & multas res tpe dauidis geſtas cantat vt futuras. & conſtat ꝙ fuit factus poſt facta omnia illa: pręter contenta in calce de meſia. Legimus.n.2.reg.22. de illo pſalmo. locutus eſt autem dauid domino verba carminis huius, in die qua liberauit eũ dominus de manu oium inimicorum ſuorum/& de manu ſaul. Vbi clare patet ꝙ poſt nactam quietem non a ſaule tũ ſed ab oibus inimicis ſuis (ammonitis/moabitis/idumęis/ſyris &c̃.) fecit illũ pſalmum. Vnde ſimile videtur de aliis hiſtorialibus pſalmis inſinuatum. Cum hoc tũ exponemus nos pſalmos iſtos acſi eſſent prophetici/ad explicandos affectus & ſucceſſus: & ad cõmendandam autoritatẽ ſpũſſancti, qui ſic pſalmos ſcribi voluit qui per modum laudis conditi ſunt.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid in fuga ſua ab abſalon valde multiplicatos hoſtes ſuos tam opere q̃ verbo proponẽs deo/ipſum liberatorem profitetur. ita ꝙ clamanti reſpondit/iacentem erexit/a circundantibus ſaluauit/obloquentes percuſſit/& populum benedixit.

¶ Perſona loquens in toto pſalmo propheta eſt, recitans vocem multitudinis.

DOmine q̃ʒ multiplicati ſunt. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materię, & executiuam/ibi & tu dñe. Proponit autẽ dauid tria. Primo ꝙ valde multiplicati ſunt hoſtes ſui cũ abſalon. & hoc ſignificat dicendo. q̃ multiplicati ſunt anguſtatores ſeu tribulatores mei. Et hoc ſpectat ad id quod ſcriptũ eſt. venit nuncius ad dauid dicẽs/toto corde vniuerſus iſrael ſequitur abſalon. Spectat & ad euentũ maiorem q̃ dixerat nathan: nam nathan ſuſcitandũ malũ contra dauidem de domo dauidis/non de tota domo iſrael prędixit. ¶ Secũdum eſt multitudo inſurgentiũ ad bellandũ cõtra dauidem. & hoc ſignificat dicẽdo. multi inſurgentes ſup me. Et ſpectat ad id quod ſcriptũ eſt: ꝙ abſalon tranſiit iordanẽ & oẽs viri iſrael cũ eo. ¶ Tertium eſt multitudo obloquentiũ ſpãliter contra vitam dauidis: qui dicebãt ꝙ deus nõ ſaluabit vitam dauidis. Et q̃uis iſta multitudo non ſit in libro regum ſcripta (ſed ſemei dicens. ecce pmunt te mala quũ vir ſanguinũ es. & achitophel dicens/perſequar hac nocte dauid & pcutiam eũ: placuitq; ſermo eius abſalon & cunctis maioribus natu iſrael) ex verbis tñ nathan ad dauidem/non recedet gladius de domo tua vſq; in ſempiternũ &c̃. multitudo videns inchoari adimpletionem verborum nathan/ecce ego ſuſcitabo ſup te malũ de domo tua, facile credere & dicere potuit ꝙ deus nõ ſaluaret dauidem in hac pſecutione. Et hoc ſignificat dicendo. multi dicentes animę meę/vitę meę, non erit ſalus ipſi in deo.

¶ Selah. Dictio hæc hebraica eſt. & tribus ſupra ſeptuaginta vicibus in hoc pſalterio habetur: nec in tota ſacra ſcriptura alibi reperitur niſi in cantico habbacuc. & ter in hoc pſalmo ponitur. Eſt autem magna de hac dictiõe quæſtio: an appoſita ſit vt ſignificatiua dictio/ita ꝙ ſit pars textus pſalmi ſicut cęterę dictiones ſignificatiuę (ſignificat.n. ſemper/ſeu ęternitatẽ/ſeu eleuationẽ: pp quod multi interpretes loco ſelah hñt ſemp/alii ĩ ſempiternũ) an nõ teneat ſignificatiue/ſed vt dictio officioſa ad denotandum vel mutationem vocis ſeu metri aut pauſam in cantu aut aliqd hmõi. Et hãc viam amplexi

videntur.70. dum loco ſelah habent diapſalma in græco. Hiero. in epiſtola ad marcellam/improbat & rationabiliter officium huius dictionis quantum ad quodcunq; officium intermedium/ex eo ꝙ reperitur hæc dictio quandoq; in fine pſalmorum. Verum ex hoc non habetur quin poſſit habere officium quod etiam fini pſalmorum congruere poteſt:puta eleuationem vocis vel productionem. Hebręi putant dictionem eſſe officioſam: & habent argumentũ/quia non reperitur niſi in metris. Hanc opinionem ego ſequar.& propterea nullibi mentionem amplius faciam huius dictionis in cõmentariis: ĩ textu autem curabo ſemper haberi rubro ſcriptam. Si inuenirem aliquos ſciẽtes ſcandere in hebręo metra pſalmoꝝ,facile appareret veritas an dictio hæc ſit pars metri an nõ:q̃a ex mẽſura metri diſcerneretur. Si vis multas opiniões videre,lege epiſtolã hiero.ad marcellã:quæ eſt.64. Hęc de ſelah.

¶ **Et tu domine.** Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/domine. ſecũdo illa q̃ multiplicati/ibi ego iacui. tertio illa/multi inſurgentes/ibi non timebo. quarto illa/multi dicentes/ibi quia tu percuſſiſti. ¶ Tractatur hic illa particula domine/pro quanto tractatur recognitio qua dauid recognoſcit deum affuiſſe ſibi in hac ſua vexatione. Explicat aũt primo opem triplicẽ allatam ſibi a deo dicens.& tu domine clypeus pro me/defendendo ne occideret ab achitophel: domini ſiquidem nutu diſſipatum eſt conſilium achitophel vtile ad occiſionem dauidis. honor meus/reſtituendo me in regnum:& eleuans caput meum/quaſi iacens ex caſu. Et eſt ordo prępoſterus. nã prius fuit eleuatio iacentis pręſidio illorum qui adiuuerunt dauidem q̃ redintegratio regni. ¶ Deinde explicat modum quo hæc tria habuit/dicens. Voce mea/non aliena/non ſacerdotum,ad dominum/nõ ad hominem,vocabo.non ꝙ ſtatim non vocauerim: ſed quia perſeuerabo vocans/ex intimo cordis affectu recurrens. Hæc vocatio intelligitur ad literam recurſus dauidis ad deum inchoatus in humilitate nudorum pedum/operti capitis/ac in religione veneratę arcę domini/& ſubmiſſione voluntatis proprię voluntati diuinę:& poſtea in adoratiõe in monte,ac ſacrificio patientię & manſuetudinis/maledicente illum ſemei. hæc enim omnia ad hanc concurrerunt vocationem: in qua perſeueraturum ſe ſpondet/verbo futuri temporis vtens. Hic eſt modus ex parte dauidis. ¶ Ex parte autem dei ſubditur. Et reſpondit mihi/opere & effectu triplici memorato, non de tabernaculo/non de arca, ſed de monte ſanctitatis ſuę:hoc eſt de coelo in quo eſt ſanctitas eius/vel de celſitudine ſanctitatis ſuę. In quo recognoſcitur magna dei dignatio/vt de tanta celſitudine dignatus ſit condeſcendere ad reſpondendum hoĩ deiecto. Vbi nota diuinę opis celeritatem deſcriptam eſſe per vocabo in futuro & rñdit in ptõ:hoc eſt ꝙ ante deus exaudit & ſuccurrit q̃ hõ ex corde orans cõpleat clamorẽ orationis ſuę.

Ego iacui. Tractatur hic illa particula/q̃ multiplicati ſunt anguſtatores mei: explicando ſucceſſum rei ſermone metaphorico ad ſimilitudinem hoĩs iacentis/dormientis & poſt vigilantis. Multiplicatis quippe cum abſalon concurrentibus ad angendũ dauidem & deiciẽdũ illum a regno, ſtatim dauid ciuitatem regiam perdidit fugiens.& propterea dicit ego iacui/ad ſimilitudinem iacentis imus humiliatusq; ſe habuit. Et quia abſcondit ſe in campeſtribus dicit & dormiui/tanq̃ nõ ſentiens me habui. Poſtea congregata aliquanta multitudine quaſi euigilauit ad reſiſtendum abſalon.& hoc totum ſub ſpe/quia dominus ſuſtentabit me:ſpes.n.diuini auxilii per futuram ſuſtentationem ſignificatur.

Non timebo. Tractatur hic illa particula/multi inſurgentes ſup me:declarãdo ſecuritatẽ ex diuino conceptam auxilio/quum abſalon cũ exercitu iſrael venit contra dauidẽ. Non timebo inq̃t a myriadibus(myrias numerũ ſignificat decem milium:myriades plura dena milia)hoc eſt a multo exercitu abſalon.(quot.n.dena milia fuerint non eſt ſcriptum:quum tñ ſcriptum ſit ꝙ facta eſt plaga magna in die illa viginti miliũ)populi/iſrael,qui circũquaq; poſiti ſunt ſuper me/dauidẽ. Deſcribũtur circũquaq; hoſtes.tum quia totum fere regnum erat contra dauidem.tum quia exercitus abſalon venerat ad hoc vt circundaret ciuitatem in qua erat dauid: vt conſuluerat cuſi arachites. Non timebo inquã ſurge domine/hoc eſt ſurgente te domine, ad auxilium meum immo ad ſaluandum me: ſaluum me fac deus meus/per gratiam tuam.& ita euenit.

Quia percuſſiſti. Tractat̃ hic illa particula/multi dicentes aĩę meę non ſalus ipſi in deo. Tractatur aũt inducẽdo plagã iſtis oblo q̃ntibus a deo illatam pro rõne ſalutis ipſius dauidis/&(quod plus eſt) benedictionis populi. Quia inquit tu deus percuſſiſti oẽs inimicos meos maxilla. peccauerant iſti locutione quæ ſit ore in quo eſt maxilla cum dentibus, ideo in maxilla & dentibus puniti deſcribunt̃. Et per has pœnas intellige plagã exercitus abſalon.& poſt illęſum dauidem ſubiungi percuſſionem abſalon & ſuorum:quæ ſimul rõ fuit ſalutis dauidis. Pœnę fuerũt maxillarũ & dentium/tum ratione feritatis abſalon cõtra pſem & pſem regni/tum rõne obſtruſionis ex euentu cõtrario: vt ſic oĩum inimicorum tũ feritas tum falſa vaticinatio ſeu imprecatio/percuſſa confractaq; deſcribatur. ¶ Et ppea tibi domino/nõ homini,attribuitur ſalus/dauidis cõtra illos qui dicebãt nõ ſalus ipſi in deo. & vltra ſalutẽ dauidis,ſup populũ tuum/iſrael,benedictio tua/affuit redintegrato me in regnum. Vel deprecatiue ac optatiue pro gratiarumactione ſubiungit.quia percuſſiſti, ideo quæſo tibi domino attribuatur ſalus habita/& ſuper populum benedictio tua conceſſa.magnam enim benedictionem conſecutus eſt populus in proſtratione abſalon & redintegratione regni dauidis. Amen.

ℂ VVLGATA EDITIO. ℂ Victori in canticis pſalmus dauid .IIII.

Cum inuocarem exaudiuit me deus iuſtitię meę:in tribulatione dilataſti mihi.
Miſerere mei:& exaudi orationem meam.
Filii hominum uſquequo graui corde:ut quid diligitis uanitatem & quęritis mendacium?
Scitote q̃m mirificauit dominus ſc̃tm̃ ſuũ:dominus exaudiet me quũ clamauero ad eũ.
Iraſcimini & nolite peccare:quę dicitis in cordibus ueſtris / & in cubilibus ueſtris compungimini.
Sacrificate ſacrificium iuſtitię & ſperate in dño:multi dicunt quis oſtẽdit nobis bona?
Signatum eſt ſuper nos lumen uultus tui domine:dediſti lętitiam in corde meo.
A fructu frumenti/uini & olei ſui:multiplicati ſunt.
In pace in idipſum/dormiam & requieſcam.
Quoniam tu domine/ſingulariter in ſpe conſtituiſti me.

ℂ IVXTA HEBRÆVM. ℂ Vincenti in modulationibus pſalmus dauidi .IIII.

dilatationem

1 Propheta. IN uocare meo reſponde mihi deus iuſtitię meę/in anguſtia dilatare feciſti mihi:miſerere mei & audi orationem meam.
eſt ſeu erit
2 Filii uiri uſq̃quo honor meus ignominię:diligetis inane/quęretis mendacium? Selah
3 Et cognoſcite quoniam ſeparare fecit dominus * gratioſum ſibi:dominus * audiet inuocare meo ad eum.
4 Tremite & non peccate:dicite in corde ueſtro ſup cubili ueſtro/& tacete. Selah.
5 Sacrificate ſacrificia iuſtitię:& fidite ad dominum *.
ſunt
6 Multi dicentes.Q õ multorum. quis uidere faciet nos bonum?Propheta. leua ſuper nos lucem facierum tuarum domine *.
7 Dediſti lętitiam in corde meo:a tẽpore frumentũ eoꝝ & muſtũ eoꝝ multiplicata ſunt.
ego autem
8 In pace ſimul iacebo & dormiam : quia tu domine * ſolus in ſecuritate † habitare facies me.

† Securi tati

TItulus eſt. Vincenti in modulationibus pſalmus dauidi. In quo aduerte ſemel pro ſemper/in titulis multis haberi hanc dictionem interpretatam vincenti: quia inuenitur legi vincenti/victori/ad victoriam. aiunt tamen proprie eſſe participium/ſcilicet vincenti . Et ſunt diuerſę opiniones quid ſignificet in huiuſmodi titulis.Alii putant ſignificare modum muſici cantus ſeu ſoni.ſ.certatim cum conatu mutuo ad ſuperandum.Alii putant ſignificare pręſidentem inſtrumento muſico vel tali ſpeciei cantus aut ſoni: vt ſcilicet denotetur pręſidens cui aſſignabatur canticum ſic vel ſic canendum/ſeu tali ſono muſico ſupponendum.frequenter.n. in pſalmorum titulis ſimile inuenimus.Et videtur iſtis ꝙ ſemper pręſidens illi cantui ſeu ſono ſeu inſtrumẽto/deſignetur. ℂ Quod autem dicitur in modulationibus/non intelligas proprie exprimere dictionẽ hebraicam quę hic hꝫ: quoniam de illa eſt quęſtio an ſit nomen muſici inſtrumenti an ſit nomen ſpecialis modi muſicę/cuius genus eſt modulatio . Et quia numeri pluralis eſt hebraica dictio , ideo ponendo genus pro ſpecie dictum eſt in modulationibus. Et hoc etiam ſit dictum ſemel pro ſemper in multis titulis in quibus habetur in modulationibus. ℂ Dauidi eadẽ ratiõe qua in titulo tertii pſalmi. Ex titulo igĩ explicatur autor pſalmi dauid:& implicite ſignificatur materia/dicendo vincenti & dauidi.

ℂ Vnde circa materiam nota eſſe hic aliquid clarum & aliquid inquirendũ. Clarum eſt ꝙ pſalmus iſte loquitur de dauide tempore perſecutionis a ſaule.nam conſtat ꝙ dauid fuit autor pſalmi/& ꝙ ea quæ hic dicuntur non excedunt ipſum ſed de ipſo verificantur/& ꝙ loquitur de tempore quo honor eius erat in ignominia ſeu confuſione:vt patet in ſecundo verſiculo.vſquequo honor meus ignominię.Duplex autem tempus inuenitur quo honor dauidis fuit in ignominia:ſcilicet tempus perſecutionis ab abſalon / & tempus perſecutionis a ſaule ; quo ex genero regis/ex ſummo honore (quo

publice cantatum eſt.percuſſit dauid decem milia in milibus ſuis &c̄.) factus eſt profugus/habitator
ſpeluncaꝝ & deſerti &c̄.Sed inter has duas paſſiones tñ intereſt: ꝙ illa quã paſſus eſt ab abſalon/fuit
merito iniquitatis eius ꝑꝑ adulterium & homicidiũ: iſta aũt a ſaule fuit merito iuſtitię & prudentię
eius.Et qa in principio pſalmi exp̄ſſe dauid meminit iuſtitię ſuę/excludit̃ ab hoc pſalmo tp̄s perſecu
tionis abſalon/& relinquit̃ intelligendũ tp̄s perſecutionis a ſaule. ¶ Inquirendũ aũt reſtat qd ſpãliter
geſtum in illa perſecutiõe hic tractet̃. Cõſiderãti aũt ꝙ dauid hortat̃ viros quos alloquit̃ ad iuſtitiã
& ſpem in deo/& ꝙ tota vis exhortationis fundat̃ ſuꝑ hoc ꝙ ipſe dauid exaudiet̃ a deo quia elegit eũ
deus ſibi/& ꝙ deus habitare faciet qñq; ipſum ſecurũ in pace, apparet ꝙ nõ alloquit̃ hoſtes ſed eos q/
buscum cauſa erat cõis: alioqn vana eſſet cõſolatio illoꝝ ex futuro bono dauidis. apparet.n.in prin
cipio/in medio & in fine pſalmi nihil promitti niſi futurũ bonũ dauidis. Et qm̃ viri quos alloquitur
in ſecũdo verſiculo rep̄hendunt̃,ſupponendũ vt̃ ꝙ viri iſti ſunt viri illi qui erant in ſocietate dauidis
profugi/dubitãtes ꝙ nunq̃ dauid fieret rex/inaneq; eſſe ſequelam dauidis.& ꝑpea quęrũt quis nos fa/
ciet videre bonũ? Et licet ſcriptura nõ meminerit alibi talis dubitatiõis in viris q erant cum dauide,
cõſentaneũ tñ eſt iis quæ narrant̃ in ſcriptura ꝙ habuerint multi eoꝝ tale dubiũ.nam quũ vidiſſent
ꝙ dauid noluit vti opportunitate ſibi a deo tradita occidẽdi ſaulem ꝑſequentẽ ipſum in ſpelũca(di/
centibus illis.ecce dies de qua locutus eſt dominus ad te/ego tradã tibi inimicũ tuũ vt facias ei ſicut
placuerit in oculis tuis) & ſimiliter quũ reſtiterit iis q volebãt ſaulẽ occidere (nam ibidem/ſcilicet.1.
reg.24.ſubiungit̃.& confregit dauid ſeruos ſuos ſermonibus iſtis/& nõ ꝑmiſit eos vt cõſurgerẽt i ſaul)
rõnabile eſt vt viri bellatores videntes dauidem nõ vſum eſſe bñficio p̄ualendi ſuꝑ inimicũ/dubita
uerint ꝙ dauid nunq̃ perueniret ad regnũ: arbitrantes occidendũ fuiſſe ſaulem omiſſis tot ſcrupulis
dauidis. ¶ Eſt ergo ad literam materia pſalmi/exhortatio dauidis ad viros ſuos in perſecutione ſaulis
ad expectandum diuinam promiſſionem/vacando interim operibus iuſtis.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid profugus a facie ſaulis/hortatur ſuos vt ſciant ꝙ deus ſolus qui elegit eũ audiet cauſam iu/
ſtitię eius & adimplebit promiſſionem ſuam: interim tñ non dubitent/ ſed vacent iuſtis operibus &
ſperent in deo tacentes: quia non a tempore ſed a deo erit expectatum bonum.

¶ Perſona loquens propheta eſt/recitans queſtionem ſuorum.

IN vocare meo reſponde mihi. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię/& exe/
cutiuam/ibi miſerere. Proponunt̃ hic tria. Primum deprecatiuũ/ꝙ deus rñdeat dauidi i ſuo (vt ita
dicam) vocare: quod nihil aliud eſt dictu q̃ me vocante tu deus rñdeas. Et eſt hęc ſupplicatio magnę
fiducię/vt audeat dicere deo ꝙ quum ego voco tu rñdeas. Et licet introducat̃ per modũ ſupplicatiõis
(tum pro reuerentia diuina: tum pro libertate dei ſemper perſeuerante ad rñdendũ & non rñdendũ)
intendit tñ propheta per hoc ſignificare certam ſuã ſecuritatẽ ꝙ vocanti deus rñdebit. ¶ Secundum
eſt quaſi iuſtificatio cauſę proprię/dicendo. deus iuſtitię meę/actor & retributor. Et ſignificat ſpãliter
per hoc ꝙ deus fuit & eſt cauſa iuſtitię dauidis ad regnũ/qm̃ ipſe vnxit eum ꝑ ſamuelem.& ſimul red/
ditur rõ quare deus rñdebit ei vocanti: quia.ſ.eſt actor & retributor iuſtitię eius. ipſa.n. rñſio vocanti/
retributio eſt: qm̃ rñdere dei eſt facere/imo ſatiſfacere petenti. Significat̃ quoq; deus teſtis iuſtitię daui
dis: cui hoĩes imputabant ꝙ quęreret malũ aduerſus ſaulem. ¶ Tertium eſt collatio bñficii in execu/
tione/dicendo. in anguſtia dilatare feciſti mihi. Et licet poſſit vt ſonat intelligi ꝙ cõmemorat̃ p̄teritũ
bñficium (tum ꝙ de anguſtia priuatę domus & officii paſcẽdi oues in latũ amplumq; tribunatus mi
litũ offm̃ & in dignitatẽ generi regii erectus ē.tũ ꝙ de anguſtia obſidionis a ſaule plories ereptus eſt:
ſcilicet ex domo michol/& quando cinctus eſt in modum coronę) mihi tamen videtur ad lr̃am poni
p̄teritũ pro futuro propter certitudinem prophetię: & ſignificari ꝙ deus dilatabit ei/amplitudinem
promiſſi regni dando/q̃uis nunc ſit in anguſtia conſtitutus: vtpote coarctatus a perſecutionibus ſau/
lis. Ita ꝙ omnia quę proponuntur ſpectant ad iuſtitiam cauſę/ad certam dei rñſionem/& certam exe/
cutionem futuri regni.

¶ Miſerere. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/in vocare meo/
quantum ad ipſam vocationem. ſecundo illa/in anguſtia/ibi filii viri. tertio illa/reſponde mihi/ibi &
cognoſcite. quarto illa/iuſtitię meę/ibi tremite. quinto illa/dilatare feciſti/ibi multi dicentes. ¶ Expli/
catur itaq; vocatio dei propoſita: ꝙ non vocabit vane, ſed vt audiatur oratio ſua/hoc eſt exaudiatur.
& miſereat̃ deus ſui: hoc eſt releuet ipſum a miſeria in qua eſt. Vbi aduerte ꝙ ſic iuſtam ſuam proſe/
quitur cauſam coram deo/vt ad miſericordiam confugiat diuinam.

Filii viri. Tractatur hic anguſtia dauidis/honeſte reprehendendo viros qui erant cum eo: ad illos
enim conuertit ſermonem. Vnde vocat eos honorabili nomine/filii viri: hoc eſt geniti ex virilitate:
erant enim viri fortes. Simili ſiquidem modo.1.reg.26. dauid dixit ad abner. nunquidnam vir tu es?
¶ Humane autem loquens ad eos/manifeſtat defectum eorum duplicem. Alter eſt diligere inane:
alter inquirere mendacium. & ꝙ hæc duo perſeuerabunt in eis donec dauid erit ignominioſe
profugus. Et diligere quidem inane/ſignificat ex parte diligentium affectum tanquam inanem:

pro quanto affectum habebant fere vacuum ſpe ꝙ dauid futurus eſſet rex. Quãtum autem ad effectũ explicatur ꝙ diligent inane.i.ſine fructu,non ſemper/ſed donec honor dauidis eſſet in contumelia.Et quantum ad hoc non ſignificatur culpa,ſed dilatio fructus.¶ Inquiſitio autem mendacii/ad dubitationem quã habebant refertur.dubitabant enim & inquirebant an mendacium futurum eſſet an nõ ꝙ dauid obtineret regnum.Et hęc ĩquiſitio ſimiliter duratura dicitur donec dauid eſſet in illo opprobrio.¶ Et aduerte ꝙ hęc verba poſſunt legi aſſertiue.Et tunc eſt ſenſus.filii viri donec ego ſum in hac ignominia,vos diligetis ſine fructu/& inquiretis an ſit mendacium de regno meo futuro. Põt quoq legi reprehenſiue. Et tunc eſt ſenſus per modum ĩterrogatiuum.filii viri diligetisne inane/& quęretis mendacium quouſq durabit hęc mea ignominia? Vel filii viri vſq quo honor meus(hoc eſt regni futuri)erit ad ignominiam coram vobis/dum diligetis inane & quęretis mendacium? ex hoc ipſo.n.ꝙ perſeuerabant quęrendo an eſſet mẽdacium/& affectum habebant ſpe vacuum, honorem dauidis in ignominiam vertebant.Et per hęc patet anguſtia dauidis non ſolum ratione perſecutionis a ſaule, ſed ratione eius quod patiebatur ex huiuſmodi dubitatione & affectu ſuorum.

Et cognoſcite. Tractatur hic illa particula/reſponde mihi:pro quãto admonent̃ dicti viri vt cognoſcant ꝙ dominus audiet clamorem ſuum.Affert autem ad hoc rationem ex pterita electione diuina qua elegit ipſum in regem per ſamuelem:vt ex diuina electione qua inuenerat hominem ſm cor ſuũ, cognoſcant ꝙ deus audiet & reſpondebit dauidi vocanti eum/recurrenti ad eum.Dicẽdo enim & cognoſcite/hortatur vt affectibus ſuis addant cognitionem, qñ deus per ſamuelem ſeparare fecit gratioſum ſibi. ſeipſum ſiquidem vocat gratioſum:quippe qui miſericordia pluries vſus fuerat verſus ſaulem.Sibi autem(deo)dicit iuxta verbum dei ad ſamuelem.prouidi mihi regem in filiis iſai.1.regũ.16.& verbum ſamuelis ad ſaulem de dauide.1.reg.13.quęſiuit dominus virum ſibi ſm cor ſuũ.Et ex hac diuina ſeparatione ſeu electione intelligite dominum reſponſurum mihi.audire ſiquidem dei/cũ effectu reſponſionis intelligitur. ¶ Aduerte prudens lector ſemel pro ſemper: ꝙ dictio hebraica interpretata gratioſus/ſignificat proprie beneficũ gratuite.& formatur a gratia vt eſt virtus animi qua benefici gratuite ſumus: ita ꝙ non ex merito illius cui benefacimus/non ex noſtro debito/non ex ſpe remunerationis/non ex aliqua compaſſione,ſed ex noſtra voluntate gratuita benefacimus aliis.Hęc dictio infinities in libro hoc inuenitur interpretata cõmuniter miſericordia/a quibuſdã benignitas. nobis viſa eſt attentis prædictis conditionibus/interpretanda gratia. & ſic inuenies inferius. Et inde conſequenter oportuit formare adiectiuũ ſignificãs actionem/ſcilicet gratioſus: nõ pro grato paſſiue vt eſt in vſu: ſed ſemiuſurpato vocabulo pro conferẽte gr̃am.Et hæc pro vtraq dictiõe(ſcilicet gr̃a & gratioſo)recole in toto textu pſalterii.

Tremite ⁊ non peccate. Tractat̃ hic illa particula/iuſtitię meę: non explicando propriam iuſtitiã, ſed monendo viros ſuos ad ſectandam iuſtitiam.turpe.n. eẽt docere iuſtitiam niſi doctor eſſet iuſtus. ¶ Monet autem eos ad vtranq iuſtitię partem.Primo ad declinandum a malo.Propter quod conſequendum dat tria pręcepta.Primum eſt tremite:hoc eſt tanto pauore timeatis ſermonem dei vt etiã trematis.Et hoc dixit/quia iſti videbantur dubitare de promiſſione dei, non exhibentes diuinę promiſſioni debitam reuerentiam. Secundũ eſt meditatio diuinorum in corde ſuper cubili:hoc eſt vt in ſeipſos reuertantur in quiete mentis/& ſecum tractent diuinam veracitatẽ. Tertium eſt tacere: vt nõ relaxẽt linguã/dicẽdo.nõ erit/qñ erit?& ſi'lia.Et hæc tria ſeruãdo nõ peccabitis:qd̃ eſt declinare a malo. Ad alteram vero iuſtitię partem(quæ eſt facere bonum) inuitat ſubiungens.

Sacrificate. Monet iſtos facere bonum intus per cõfidentiam/dicendo fidite ad dominum:ſeu confidite in domino/fiduciam veſtram ad deũ habeatis nõ ad hoiem. Et hac monitione plurimum indigebant qui iam fere deſperauerãt.Extra vero dicẽdo.ſacrificate ſacrificia iuſtitię.Et intẽdit ad literam ꝙ ſi pro nũc non poſſunt ſacrificare deo ſacrificia agnorum/vitulorum & huiuſmodi, offerant deo ſacrificia operum iuſtitię:vt ſic ſit deus iuſtitię veſtrę ſicut eſt deus iuſtitię meę.Et dixit hæc de iuſtitia ſpecialiter/vt cognoſcerent opus iuſtitię fuiſſe nõ occidiſſe ſaulem: iuxta illud verbum dauidis.1.reg.26.quis enim extendet manum ſuam in chriſtum domini/& innocens erit?

Multi dicentes. Tractatur hic illa particula/dilatare feciſti mihi/tali ordine. primo recitãtur inquirentes quis faciet hanc dilatationẽ. ſecũdo ponit̃ reſponſio ꝙ deus faciet illuſtrando.tertio apponitur modus quo faciet.¶ Inducunt̃ itaq multi dicentes. Per quod inſinuat̃ ꝙ non oẽs viri qui erãt cum dauide fluctuabãt dictis phantaſiis/ſed aliq eoꝝ.quos tñ in cõi propheta & allocutus eſt & recitat/dicendo multi dicentes(ſupple ſunt ſeu fuerũt)quis videre faciet nos bonũ? Modus eſt loquẽdi expectantiũ & dubitãtiũ.ex quo.n.(vt dictũ eſt)viderãt dauidẽ nõ vſum data occaſione pualẽdi/dicebãt,qs faciet videre nos bonũ expectatũ in ſublimatione dauidis in regẽ?quaſi dicãt/nullus amplius.

Leua ſuper nos. Nota hic duas ſimilitudines. Altera eſt qua aſſimilatur diuina beneuolentia erga dauidem & ſuos luci diuini vultus: ſicut econuerſo volũtas puniendi aſſimilat̃ irę ſeu indignationi diuini vultus.Et ĩ promptu rõ eſt ſimilitudinis:qm̃ lucida facies/beneuola gratioſaq eſt: ſicut iratus ſeu indignatus vultus vindicatiuus eſt. Altera ſimilitudo ẽ diuinę faciei lucẽtis/ad ſolẽ corporeũ ſub

hemiſpherio inferiori exiſtentem. Et prima quidē ſimilitudo clare ſignificatur, dicendo lucem faciei tuę dñe. ſecūda aūt dicendo, leua ſup nos. ad ſimilitudinē ſiquidē lucis ſolaris quū leuat ad hemiſpheriū ſup nos oriente ſole, petit ꝙ deus leuet ſup ſe & ſuos lucē vultus ſui. ¶ Ex qbus infertur tertia ſimilitudo ſub/intellecta. ſ. ꝙ dauid deſcribit ſe & ſuos eſſe tunc velut in nocte, & velut expectare eleuationē lucis ſolaris ſup hemiſpheriū. Iuxta hanc. n. parabolā deſcribit diuinā beneuolentiā erga eos eſſe tunc velut lucē ad/huc exiſtentē in alio hemiſpherio: hoc eſt non manifeſtā eis. ¶ Et per modū ſupplicantis declarat ꝙ quū deus leuabit lucē vultus ſui ſup nos (hoc eſt apparere per bñficentiā faciet beneuolentiā ſuam ſup nos) tūc ſtatim erit effectus. Dediſti lętitiā in corde meo: hoc eſt lętabor ego ex corde, qui mō triſtor propter veſtrā diffidentiā. & cōſequenter ii qui mecū erūt lętabunt. Et currit parabola, qa ēt naturaliter lętamur apparente luce ſolis ſup nos. Memēto hic eius qđ in titulo tertii pſalmi diximus, ꝙ facies apud hebręos nō habet numerū ſingularē: ſed idē apud eos ſignificat per facies in numero plurali quod apud nos per faciem ſeu vultū in numero ſingulari. ¶ Reſpondit itaqꝫ dauid quęrētibus qs faciet nos videre bonū: ꝙ deus leuans lucem vultus ſui ſup nos, dabit lętitiam in corde meo. vt per hoc intelligas ꝙ de bono hoc eſt regnō ipſius dauidis expectato quęrebant quis faciet nos illud videre.

A tempore. Aduerte hic ꝙ niſi obſtaret pronomē ſuum ſeu eorꝫ (etiam repetitum) in promptu eſſet ſenſus literę ꝙ expectandū eſt tempus quo deus leuet lucē vultus ſui ſup nos quēadmodum frumentum & muſtum multiplicant ſuo tēpore: dum creſcunt frumenta & vites & vuę tēporibus ſuis. Sed pronomē eorum ſeu ſuū (quod ex induſtria appoſitū videt e regione contra ꝓnomen nos, quū dixit leua ſup nos) & ſimiliter verſiculus ſequens totū tribuens ſoli deo, obſtant huic ſenſui. Apparet ſiquidē ꝙ ꝓpheta in/tendit diſtinguere inter ſe & ſuos ex vna parte & alios ex alia parte: & dicere ꝙ alii multiplicant frumen/tum & muſtū a tēpore, ſeu (& in idem redit) aliorꝫ frumētum & muſtū multiplicant a tēpore, ſuum autē bonum nō a tpe ſed a ſolo deo expectat. Et intendit per multiplicationē frumenti & muſti opulentiam. metaphoricus ſiquidē ſermo eſt: intendens ꝙ aliorꝫ opes multiplicant ex tēporis bñficio quēadmodum frumentū & muſtū, hoc eſt quēadmodum fructus vegetabiliū: opes aūt noſtrę non ex bñficio tpis ſed a ſolo deo expectandę ſunt. Et intendit ꝓpheta per hoc ad literā rñdere murmurationi ſuorꝫ dicētium ꝙ ipſe non eſt vſus beneficio tēporis quo datus eſt ſaul in manus eius: dixerunt. n. tunc. ecce dies de qua locutus eſt dñs ad te, ecce ego tradā tibi inimicū tuum vt facias ei ſicut placuerit in oculis tuis. ad hoc. n. directe rñdet ꝙ aliorꝫ vtilitas ex beneficio tēporis prouenit, ſiue iuſte ſiue iniuſte (& propterea dixit eorū ſeu ſuum) meum autē bonum a deo ſolo ſubiungitur pendere, dicendo.

In pace. Dixerat ꝙ alii a tempore multiplicant ſua: at nunc, ego autem non a tempore ſed quia tu ſo/lus facies me habitare in ſecuritate, ideo iacebo ſimul & dormiam in pace. Et totum hoc fuit adimple/tum ad literam in regno dauidis. ¶ Deſcribitur autem hic omnimoda quies per iacere ſimul & dormi/re in pace. nā & iacere ſine dormitione, inquietudinis eſt: & dormire abſqꝫ cubitu, ſolicitudinis eſt: vtrūqꝫ autem habere ſine pace, timentis eſt. Apte autem omnimodę quieti reddit cauſa ſecura habitatio. Hęc autem omnia futura aſſerunt a dauide: vt cōfidant in promiſſione diuini adiutorii, ſicut & ipſe abſqꝫ hęſitatione futura prędicit.

In ſecuritate. Textus hebręus habet ſecuritati datiui caſus: ſed adiuncta eſt prępoſitio in propter con/ſtructionem. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori ſup hęreditatibus pſalmus dauid. V.

VErba mea auribus percipe domine: intellige clamorem meum.
Intende uoci orationis meę: rex meus & deus meus.
Quoniam ad te orabo domine: mane exaudies uocem meam.
Mane aſtabo tibi & uidebo: quoniam non deus uolens iniquitatē tu es.
Nec habitabit iuxta te malignus: neqꝫ ꝑmanebūt iniuſti añ oculos tuos.
Odiſti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes qui loquuntur mendaciū.
Virū ſanguinū & doloſum abominabit dñs: ego aūt in multitudine miſericordię tuę.
Introibo in domum tuam: adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo.
Domine deduc me in iuſtitia tua: ꝓpter inimicos meos dirige i cōſpectu tuo uiā meam.
Quoniam non eſt in ore eorum ueritas: cor eorum uanum eſt.
Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſe agebant: iudica illos deus.
Decidāt a cogitationibus ſuis: ſm multitudinem impietatum eorum expelle eos, quo/niam irritauerunt te domine.
Et lętentur omnes qui ſperant in te: in ęternum exultabunt & habitabis in eis.

Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum: quoniam tu benedices iuſto. Domine ut ſcuto bonę uoluntatis tuæ coronaſti nos.

ℂIVXTA HEBRÆVM. ℂ Vincẽti ad nechiloth pſalmus dauidi. V.

1 Propheta. Dicta mea auſculta domine*: intellige locutionem meam.
2 Auſculta uocem † clamoris mei, rex meus & deus meus: quoniam ad te orabo.
3 Domine* mane audies uocem meam: mane præparabor tibi & ſpeculabor.
4 Quoniam non deus uolens iniquitatem tu: ideo non habitabit te malus.
5 Non ſtabunt inſipientes coram oculis tuis: odiſti omnes operantes iniquitatis.
6 Perdes loquentes mendacii: uirum ſanguinum & doli abominabitur dominus*.
7 Et ego in multitudine gratię tuæ introibo domum tuam: incuruabor ad templum ſanctitatis tuæ in timore tuo.
8 Domine* deduc me in iuſtitia tua: propter inſpectores meos rectam fac faciebus meis uiam tuam.
9 Quoniam non est in ore eorum rectitudo, intimum eorum prauitates: ſunt ſepulchrum apertum et guttur eorum, linguam ſuam lenificabunt.
10 Deſolare fac eos deus†, decident a conſiliis ſuis in multitudine fallaciarum ſuarum: expelle eos, quoniam rebellauerunt in te.
11 Et lætabuntur omnes ſperantes in te, ſeculo cantabunt: & operire facies ſuper eos, & exultabunt in te diligentes nomen tuum.
12 Quia tu benedices iuſtum domine*: ut ſcuto uoluntate tua coronabis eum.

Titulus eſt. Vincenti. quod exponitur vt ſupra in titulo quarti. Ad nechiloth. Dictio hebraica tã multas habet ſignificationes vt incertum ſit an appoſita ſit in titulo ad ſignificandum inſtrumẽtum ſeu aliquid muſicum, an ad tangendum materiam pſalmi. nam ſignificat inſtrumẽtum muſicum, ſignificat cõgregationes vel hęreditates vel cõualles. nec ex antecedentibus & conſequentibus particulis tituli, inſinuatur optio ſignificationis: prima tamen particula denotat ꝙ nomen muſici inſtrumenti aut muſicę modulationis nomen eſt. Pſalmus dauidi, vt ſupra.

ℂ Circa materiam pſalmi clare apparet ꝙ dauid eſt autor pſalmi, & ea quę dicunẗ in hoc pſalmo de perſona loquẽte congruũt ipſi dauidi. & ea quę dicuntur de inimicis ipſius perſonæ loquentis dicuntur de iudęis: vt teſtaẗ apoſtolus ad ro. 3. inducens nonũ verſiculũ huius pſalmi. ſepulchrum patẽs guttur eorum, linguis ſuis doloſe agebant. & dicens hoc dici de iudęis qui ſub lege erant. Quibus ſi adiunganẗ tres conditiones dauidis loquẽtis (ſcilicet ꝙ erat affectus ad rectitudinẽ, ex verſiculo. 8. imo ꝙ erat iuſtus, ex verſiculo vltio: & ꝙ patiebaẗ inimicitias ĩſidioſas, ex multis verſiculis: & ꝙ culturus erat deum in timore, adorando in templo &c̃. ex verſiculo. 7.) & rurſus ſi cõſiderenẗ petitiones eiuſdem (ꝙ ſcilicet petit ꝙ inimici decidãt a conſiliis & caſtigenẗ, & ꝙ ſperantes in deo lętentur ob benedictionem iuſti) & rurſus ſi conſiderentur euẽtus (nam deſcribiẗ futurum ꝙ virũ ſanguinum & doli abominabiẗ dominus, & ipſe loquens introibit in domũ dei) facile ex his oĩbus collectis ante mentis oculos, apparet ꝙ pſalmus iſte ad literam loquitur de dauide iuſto ſublimando in regnum a deo, deiecturo ſaulem ꝑpter iniquitates eius. Ita ꝙ materia pſalmi nõ tam eſt dauid dirigendus a deo & ſaul deiiciendus a regno q̃ rectitudo ſeu iuſtitia dauidis & iniquitas ſaulis & ſuorum, ob quas deus ſaulem deiecit & dauidem direxit, defendit ac benedixit. ꝓpterea enim totus pſalmus occupatur circa iuſtitiam & iniuſtitiam. ¶ Eſt itaq̃ materia pſalmi ad literam deiectio ſaulis a regno ꝑpter iniquitates eius, & defenſio, directio atq̃ benedictio dauidis iuſti ad regnum ob diuini cultus gloriam.

ℂ SVMMARIVM EST.

ℂ Propheta poſtq̃ deum ſupplex adiit, deſcribit ſeipſum ex orationis merito non ſolum exaudiendum ſed viſurum exitum rei: ſcilicet ꝙ quia deo diſplicent iniqua, deiiciet ſaulem & ſublimabit miſericorditer ipſum ad augmẽtum cultus diuini. Orationem autem ſuam ſubiungit: petens ſui ipſius directionẽ, hoſtium vero & conſilia perire & iniquitates puniri: ſperantium autem in deo conſolationem

ob ſui

ob ſui defenſionē ac bñdictionē. In quo ꝓgreſſu cernere potes ꝙ prius deſcripſit effectū oꝛonis q̄ oꝛonem: ea forte rōne quia deſcribit effectū vt puiſum/ & magis ex deo q̄ ex oꝛonis merito.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Dicta mea. Diuidiẗ pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuam materiæ, & executiuam/ ibi qm̄ ad te. ¶ Per hæc tria (ſcilicet dicta/ locutionē & vocē clamoris) q̄ ꝓponit, quātū ad vim humani moris petit vt ſua audianẗ verba/ & vt itelligaẗ quod dicit/ & vt patiēter auſculteẗ ardens deſideriū ſuum: explicando per clamorē ꝙ loquiẗ ex ardenti deſiderio. ¶ Rex meus. Nō ſufficit ꝓponere hæc dño: ſed multiplicat adiectiua/ petēdo a rege ſuo & deo ſuo/ dicens rex meus & deus meus, duplici rōne. Altera eſt ad inſinuādū ius ſuū. Acſi diceret. ad te ſpectat ex officio: qa es & deus meus/ ad quem debeo recurrere, & rex meus/ cuius eſt auſcultare ſubditū ſuū. Altera eſt: quia deſiderat & intendit loqui ſpectantia tum ad deum: qualia ſunt ea q̄ ſunt diuini cultus. tū ad regē: qualia ſunt ea q̄ ſunt regni ꝓpꝛii & dete ctionis ſaulis. Et ꝓpterea noīat ipm̄ deū & regem. Deus meus. eſt enim deus natura: meus autē p gratiā cultus. Et cōmemoraẗ magnum beneficium per hoc ꝙ deus dignaẗ eſſe & vocari deus meus. Vnde & pluries in ſacra ſcriptura deus ꝓmittit/ ero veſter deus. Et ſimiliter deus eſt rex/ ex ꝓpꝛia autoritate regēs vniuerſum. Et magnū bñficiū commemoratur dicendo meus: ꝓpter ſpeciale regimen quo regebat populum iſrael. Deſignatur quoq per hęc pronomina affectus ipſius dauidis erga deum: non per excluſionem aliorum, ſed prę magnitudine amoris habentis deum charum vt proprium. Et ſimiliter affectus proprius ad deum vt regem ſuum: pro quanto recurrebat ad eum tanq̄ ad proprium regem pro iudicio & iuſtitia contra regem ſaulem.

¶ Quoniā ad te orabo. Incipit hic pars executiua/ tali ordine. Primo tractanẗ illę particulę/ dicta mea auſculta &c. ſecundo illa deus meus/ ibi qm̄ nō deus. tertio illa auſculta vocem clamoris mei rex meus/ ibi dñe deduc me. ¶ Tractaẗ itaq primo recurſus ad deū ꝓpoſitus in primo verſiculo pſalmi/ declarādo efficaciam oꝛonis a tribus. Quoniā inquit ad te dñe/ non ad hominem/ non ad ſimulacra, orabo, ideo mane audies vocē meā. Ecce primū mane: hoc eſt hora cōgrua/ nō ad veſperam. Et hoc ex parte dei. ¶ Secundū eſt ex parte opis mei. Mane/ hoc eſt cito/ tēpore cōgruo, p̄parabor ad te/ diſponā/ p̄parabo meipſum ad te. Vera ſiquidem oratio quę ex corde ꝓcedit, ꝓducit ordinationē & p̄parationē ſuiipſius ad deū: ficte ſiquidē orat, qui ex vna parte orat & ex altera parte opere cōtradicit. ¶ Tertiū eſt. & ſpeculabor. Dictio enim hebraica ſignificat ꝓpꝛie videre expectantis: puta quū homo expectat aliquē venturum/ & attendit oculis ad videndū qn̄ venit. Et ꝓpterea ſignificatū eſt per verbum ſpeculabor: quod ſignificat videre tanq̄ e ſpecula. Et deſcribitur per hoc efficacia oꝛonis in p̄te intellectiua ad videndū/ ſicut p p̄parationē deſcribiẗ efficacia oꝛonis in parte affectiua.

Quoniam nō deus volens. Tractatur hic illa particula deus meus. Tractatur autem deſcribendo deum reſpectu impiorum/ & reſpectu ipſius timentis eum. Vbi aduerte ꝙ reſpectu impiorum deſcribitur tripliciter. Primo pro radice & ratione omnium natura voluntatis diuinæ reſpectu impietatis ſeu iniquitatis. deinde reſpectu iniquorum. & demū in ſpecie reſpectu ſaulis. ¶ Aduerte autem perſpicaciter ꝙ valde ſubtiliter ꝓpheta deſcribit diuinā voluntatem reſpectu iniqtatis: qa nō per poſitiuū actū nolēdi ſed per negationem actus volēdi deſcribit ipſam. nō enim ait/ deus nolens iniquitatē tu, ſed nō volens iniquitatē tu. nā ſi deus nollet iniqtatē fieri (hoc eſt ſi vellet nullā iniqtatē fieri) nulla iniqtas fieret: quoniam voluntati eius nullus reſiſtere pōt, ſed oīa quęcunq voluit fecit & facit. Sed deus nō vult iniqtatē. cū quo nō velle ſtat ꝙ velit permittere iniqtates. Vñ ex hoc textu theologi fundamētū habent doctrinę in ſuis libris traditę de velle diuino circa peccata.

¶ Vnde ex hac ꝓphetica litera habemus primum ꝙ deus non vult iniquitatem. Secūdum ꝙ inter deos quos gentiles adorabant & deū meum hæc eſt differētia: qm̄ illi dii reputanẗ volentes iniquitates: vtpote quibus placebant impudica &c. deus aūt meus non deus volens iniquitatē. Tertiū ꝙ hoc (ſcilicet nō velle iniquitatē) cōuenit voluntati diuinę ex diuina natura/ ſignificata per nomen deus. Et propterea non eſt dictum/ quoniam non volens iniquitatem tu: ſed eſt dictum/ quoniam nō deus volens iniquitatem tu. vt ex dei nomine naturalitatem non volendi iniquitatem intelligeres. Pro radice itaq omnium dicendoꝝ dicitur/ qm̄ non deus volens iniquitatem tu. & ꝓpterea p̄ponitur coniunctio qm̄. Continuatur autem ſententia hæc prǫcedenti verſiculo: quia introducitur per modum rei ſpeculatę. Acſi dixiſſet & ſpeculabor hoc: ſcilicet quoniam non deus volens iniquitatem tu: & cōſequenter ſubiungitur/ non habitabit &c. i. ideo non habitabit &c.

Nō habitabit te malus. Ex hoc ꝙ deus non eſt volens iniquitatem, primum deducitur negatio habitationis mali apud deum. Et quadrat voluntati non volenti iniquitatem ꝙ non patiatur ſecum habitationem perſonę malę: quoniam malicia iam excluſa per voluntatem/ non eſt per voluntatem prædictam excluſa cohabitatio hominis iniqui: ſtat enim ꝙ homo non velit iniquitatem/ & tamen compatiatur ſecum habitare hominem iniquum. Non ſic inquit propheta tu facies: quoniam ex eo ꝙ non vis iniquitatem/ non permittes habitare tecum hominem malignum. Hic ſenſus obſcure in hebręo ſcribitur: quoniam nulla iungitur præpoſitio pronomini te. non enim dicitur iuxta te aut

tecum:ſed dicitur nõ habitabit te malus.Et apparet metaphorico ſermone dici ad deum ꝙ malus nõ habitabit te tanq̃ habitaculũ:hoc eſt ꝙ tu nõ eris habitaculũ perſonę male.quod eſt dicere/tu non facies tecum habitare perſonam malam.⁋Altera negatio ſubiungitur.

Nõ ſtabũt inſipiẽtes. De iſipiẽtia oppoſita ſapiẽtię q̃ eſt primũ donũ ſpũſſancti loquiẽ. Et vbi primo excluſi ſunt iniq ab habitaculo dei/mõ excludunẽ a cõſpectu oculoꝝ eius:ita ꝙ nõ ſolũ nõ admittunẽ ad domũ ſed nec admittunẽ ad cõſpectum.intellige eo modo quo grati ſtant in cõſpectu dominoꝝ.Deinde ſubiungunẽ affirmationes.Prima quo ad interiorem actum.

Odiſti oẽs opantes iniqtatis. Sic habeẽ in hebręo:habeẽ.n.participiũ iũctũ genitiuo.qđ trãſlatio latina ſufferre põt:qa trãſit in vim nois.Et hoc infinities in hoc pſalterio iuenit. Sed ſenſus in idẽ redit acſi cõſtrueret cũ caſu verbi.⁋Altiſſimus.n.odio hẽt pctõres.Nec ſolũ odiſti ſed pdes/ actu exteriori puniens/occides,loquẽtes mẽdaciũ/mẽdaces.Et intelligiẽ de mẽdacio pnicioſo.Ex qbus colligere facile potes duas negatiões & duas affirmatões dei reſpectu ipioꝝ/pñtes ex hoc ꝙ deꝰ nõ vult ipietatẽ.

Virũ ſanguinũ. Deſcribiẽ diſpoſitio diuinę volũtatis in ſpãli reſpectu ſaulis. Viꝝ inqt ſanguinum/ pp cladẽ innocẽtum ſacerdotũ cum tãta ſęuitia ẽt in mulieres & paruulos.1.reg.22.& doli/tum pp tot dolos qbus vſus eſt in dauidẽ/& qa pmiſit ei filiã in ſcandalũ.1.reg.18.& quia petiit pręputia philiſtinoꝝ/& quia occulte mandauit vt occiderent dauidẽ &c̃. Tum in deum:pro quãto in pcuſſione amalech fraudem cõmiſit, parcendo optimis gregibus ouium & armentorum & vniuerſis quę pulchra erant/ſub pretextu vt imolarentur domino.1.reg.15.Abominabiẽ dñs/tanq̃ abominabilẽ deiiciet a regno:vt ibidẽ dixit ſamuel.abiecit te dominus ne ſis rex.

Et ego in multitudine. Declarata diſpoſitione volũtatis diuinę erga ipietatẽ/impios & ſaulẽ,ſubiũgit diſpõnẽ eiuſdẽ diuinę volũtatis erga ſeipm dauidẽ.& ego/abiecto ſaule,in multitudine gratiæ tuę.Dicẽdũ erat hic cõſequẽter ad pcedẽtia/& ego in iuſtitia mea ſeu in volũtate tua iuſta:ſed neutrũ ſubiunxit/recognoſcens futurum ſuũ bonũ a gratia diuina: nec a ſimplici gratia ſed a multitudine gratiæ. Introibo domum tuam,incuruabor ad templum ſanctitatis tuę. Vtrunq̃ horum intelligitur quantum ad affectũ & diſpoſitionem dauidis.Habebat enim voluntatem ędificandi domũ domini: & ſic ingredi illam/& curuus adorare in templo.Nec fuit mendax quia hoc nõ adimpleuit:quoniam nõ ſtetit per eum,ſed deus laudauit ppoſitum eius/noluit aũt ꝙ per ſeipm ſed per filium exequeretur vt patet.2.reg.7.Vnde verba hęc ad pſonã dauidis in ſeipo relata/verificanẽ quãtũ ad votũ:qa votũ habebat introeundi & adorandi.Relata autem ad dauidẽ in ſucceſſione eius verificanẽ etiam quantum ad effectũ:qm̃ ipſe in ſucceſſione filioꝝ ſuoꝝ introiuit in domum & adorauit in templo. ⁋Vbi nota duo.Alterum eſt ꝙ dauid prędicit ſe ſublimandũ in regem ad augmentũ & ornamentum diuini cultus:dum deſcribit ſe ingreſſurum domũ dei & adoraturum in templo:hoc enim nihil aliud eſt q̃ dicere ꝙ ego edificabo templũ abiecto ſaule. Alterũ eſt.cõtra id qđ dixerat viꝝ ſanguinũ &c̃.contraponit & ego:cõtra id qđ dixerat odiſti/perdes/abominabiẽ,cõtraponit in multitudine gratiæ tuę:cõtra id quod dixerat non habitabit te malus/cõtraponit introibo domũ tuã :cõtra id quod dixerat nõ ſtabũt corã oculis tuis/cõtraponit incuruabor ad templũ ſanctitatis tuæ: & demum cõtra id quod dixerat de impietate contraponit in timore tuo.ita ꝙ non ficte/non exteriori tantũ incuruatione aut cerimonia/ſed in interno timore tuo introibo & incuruabor. Hæc quo ad deum.

Domine deduc me. Incipit hic tractari illa particula/auſculta vocem clamoris mei rex meus.Deſcribit ſiqdem dauid ſeipſum poſitum in periculo inſidiantiũ ſibi hoſtium/affectum ad gradiendum in via dei:& ppterea petẽtẽ directionẽ & deductionem in iuſtitia.⁋Vbi diligenter nota ꝙ duas petitiones pponit.Altera eſt domine deduc me/eſto mihi dux ad regnum promiſſum,in iuſtitia tua/qua odiſti operarios iniquitatis & abominaris virum ſanguinum & doli,propter inſpectores meos / ſaulem & ſuos qui inſidiantur mihi.Petit ergo per hoc iuſtitiam cõtra illos deductiuam ſui ad regnum: quod fuit adimpletum ad literam in monte gelboe.Aduerte ꝙ inſidiatores ab actu inſpiciẽdi:eo modo quo obſeruatores inſpicere conantur ſignificat/& hic & ſæpe in ſequentibus pſalmis. ⁋Secundo petit rectam fac faciebus meis viam tuam.Nõ eget via dei vt dirigatur aut recta fiat(quoniam omnis via dei eſt in ſe recta) ſed egemus nos vt recta via dei fiat ante oculos noſtros . Et hoc ad differentiam poſtergantium rectam viam dei propter eius ignorantiam/aut paſſiones animi . Affectum itaq̃ ſuum ad ambulandum per viam dei / manifeſtat per hanc petitionem dauid/ & petit a deo adimpleri: vt inter tot pericula recta gradiatur via/habeat ſemper ante oculos ſuos viam dei pro via recti ſui itineris.

Quoniã nõ in ore. Proſequiẽ dauid primam petitionem/afferendo rõnem iuſtitiæ petite a rege ſuo cõtra inſidiatores ſuos ex multis eorum criminibus.Et inchoat a peccato oris.Quoniã nõ in ore eorũ/inſidiãtiũ.ſ.rectitudo.dicebãt.n.ea q̃ nõ recta ſũt cõtra dauidẽ.Et ſubiũgit pctm̃ cordis.Intimũ eoꝝ prauitates. Patet vtruſq̃ hoꝝ ĩ hiſtoria libri regũ.Tertiũ crimẽ.Sepulchrũ aptũ guttur eoꝝ.& p aſſimilationẽ gutturis ad ſepulchrum patẽs ſeu aptũ/licet poſſit ĩtelligi fetor egrediẽs ex corde eoꝝ,aptiꝰ tñ ĩtelligiẽ parata voracitas ad deglutiendũ dauidẽ.ita ꝙ preparatio eorum ad necem eius erat ſicut

preparatio ſepulchri patētis ad ſepeliendum. vbi nihil deeſt niſi proiicere hoſtem in ſepulturam: non enim oportet laborare ad fodiendū ſepulchrū, aut ad aperiēdū illud. Et vt vno verbo dicatur, ſignificatur per hanc ſimilitudinem ꝙ ſola executio occiſionis meę deeſt.

¶ Quartum crimen. Linguam ſuā lenificabunt. Crimen ficti ſermonis ſignificat, blande ſcilicet loquētiū & ad malū tēdentiū: q̄ patent in libro regū, qñ blande loq̄bant dauidi ſup filia ſaulis & ꝓputiis philiſtinorum. ecce places regi &c̄. 1. reg. 18. Et aduerte in his quattuor deſcripſiſſe prophetam inſidiatores ſuos in corde, in gutture, in lingua, in ore.

Deſolare fac eos deus. Allegatis criminibus petit actus iuſtitię tres. Primus eſt deſolare fac eos deus. Poena petit pręſentis vitę, adimpleta partim per philiſtęos quū interfecerūt ſaulē & filios eius, partim ſucceſſiue per alios qui deſolauerunt domum ſaulis.

Decidant a conſiliis ſuis. *Secundus actus iuſtitiæ eſt efficere ne noceāt. hoc enim ſignificat ꝙ decidant a conſiliis ſuis cōtra dauidē initis.* Et hoc ſignificat adiūgēdo, in multitudine fallaciaꝝ ſuarū. cōſtat. n. ex hiſtoria 1. reg. fuiſſe plena fallaciis conſilia ſaulis contra dauidem.

Expelle eos, quoniā rebellauerūt in te. Tertius actus eſt expulſio eoꝝ a regno. Et adiungitur maior cā, qm̄ rebellauerūt in te. Et petit expulſio eoꝝ a regno qm̄ rebellauerunt cōtra deum. Quod fuit. 1. reg. 15. quum nō acquieuerunt pcepto diuino circa anathema amalechitaꝝ. Vnde dixit tunc ſamuel ad ſaulem. quaſi peccatum ariolādi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idolatrię nolle acquieſcere. Et tunc ſamuel prędixit ꝙ expellendus eſſet a regno. & expreſſe. 1. paral. 10. dicitur ꝙ propter hoc interfecit eū dominus, & tranſtulit regnum eius ad dauid filium iſai.

Et lętabūtur oēs ſperātes in te. Proſequit dauid ſecundā petitionē, qua petiit dirigi corā ſe viam dei. Proſequit aūt recēſendo fructus qui ſequent ex hmōi directione. Vñ primo ponit fructus: & vltimo directionē ipſam reſpectu ſui ꝓ cā fructuum, ibi qa tu benedices. ¶ Primus ergo fructus erit ꝙ lętabunt oēs ſperātes in te. Vbi ſcito ꝙ dictio hebraica ab īterpretibus explicata per ſpem, dicitur ſignificare plus q̄ ſpē: qm̄ ſignificat cōmittētes ſe ſub ꝓtectione alicuius: quod eſt plus q̄ ſperare. Et de iſtis dicitur ꝙ lętabunt: vtpote aſſecuti effectū ꝓtectionis. Lętabunt autem in te, deo.

Seculo cantabūt, & operire facies ſup eos. *Secūdus fructus eſt ꝙ cātabūt toto tpe vitę ſuę. hoc enim ſignificat ſeculo.* Vbi ſcito ꝙ dictio hebraica ſignificat laudādo cātare. ita ꝙ fructus eſt ꝙ laudādo cantabūt. Et huius rō aſſignat (q̄uis ꝓpoſtere ſcripta) diuina protectio, ſignificata dicendo & operire facies ſup eos. Directe ſiquidē hic diuinus actus reſpōdet ſubmiſſioni antedictę cōmittentium ſe ſub ꝓtectione eius. Et intendit ꝙ illi deo ꝓtegente nō ſolū lętabunt, ſed laudando cantabunt, aſſecuti intentum. ¶ Ordina literam ſic. & opire facies ſup eos, ſeculo cantabunt. Textus hebręus habet ſeculo datiui caſus: ſed latina cōſtructio vtit pro ablatiuo. Et hoc ſemel pro ſemper intellige millies in ſequētibus, vbi inuenies tēpus ſignificari ſeculo vel ęterno vel ſempiterno.

Et exultabūt in te diligētes nomē tuū. Tertius fructus eſt diligentium ꝙ diuinum nomē ſanctificetur, glorificet &c̄. qui ſunt meliores q̄ ſperantes. Et fructus eſt ꝙ exultabūt in te: quod plus eſt q̄ lętari, laudare & cantare. Et intellige hos fructus ad literam dici de viris probis expectantibus regnum dauidis a deo. Vnde & omnium ratio ſubditur.

Quia tu benedices iuſtū domine, vt ſcuto volūtate coronabis eū. Et intendit ad literam duo beneficia conferenda dauidi, ordine retrogrado ſcripta. Primum eſt defenſionis, ſignificatū dicēdo. vt ſcuto volūtate coronabis eum. Sumitur enim hic coronare pro circundare: vt ſimilitudo ſcuti teſtatur. Et intendit ꝙ deus ſola voluntate ſua circundabit dauidem tanq̄ circundaret eum ſcuto defenſiuo. Significatur enim ſcutum longum quod circundat fere totum hominem. Et minus dixit q̄ ſignificauit: qa plus deus circūdat volūtate q̄ circundare poſſit ſcutum. ¶ Secūdū eſt collatio regni, ſignificata dicēdo tu domine benedices iuſtum. Benedicere quippe dei eſt benefacere: & beneficium diuinum expectatum vt conferatur iuſto dauidi, regnum erat. Et propterea poſuit vtrunq; : & defenſionē ab inimicis, & benedictionem benefaciendo dauidi iuſto: quod e regione ponitur contra eiectionem ſaulis iniqui. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori in cāticis ſup octaua, pſalmus dauid. VI.

Domine ne in furore tuo arguas me: neq; in ira tua corripias me.
Miſerere mei domine quoniam infirmus ſum: ſana me domine quoniā conturbata ſunt oſſa mea.
Et anima mea turbata eſt ualde: ſed tu domine uſquequo?
Conuertere domine & eripe animam meam: ſaluum me fac propter miſericordiam tuam.
Quoniam nō eſt in morte qui memor ſit tui: in inferno autem qs cōfitebitur tibi?

Laboraui in gemitu meo: lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo.

Turbatus eſt a furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.

Diſcedite a me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit dominus uocem fletus mei.

Exaudiuit dominus deprecationem meā: dominus orationem meam ſuſcepit.

Erubeſcant & conturbentur uehementer omnes inimici mei: conuertantur & erubeſcant ualde uelociter.

ℭIVXTA HEBRÆVM. ℭ Vicēti ī modulatiōibus ſup octaua pſalmus dauidi.

1 Propheta. DOmine ne in furore tuo argue me: & ne in ira tua caſtiga me.

2 Miſerere mei domine /qm̄ (ſum) ęger ego: medere me domine /quoniā territa (ſunt) oſſa mea.

3 Et anima mea territa (eſt) ualde: & tu domine (iratus eris) uſquequo?

4 Reuertere dn̄e ſerue animam meam/ſaluum me fac propter gratiam tuam.

5 Quoniam non (eſt) in morte recordatio tui: in fouea quis confitebitur tibi?

6 Laboraui in ſuſpirio meo: natare faciam in omni nocte lectum meum/in lachryma mea ſtratum meum liqueſaciam.

7 Tineauit ab ira (tua) oculus meus: (qui) inueterauit in omnibus anguſtiis meis.

8 Recedite a me oēs operantes iniquitatem: quoniā audiuit dominus uocē fletus mei.

9 Audiuit dominus ſupplicationem meam: dominus orationem meam ſuſcipiet.

10 Erubeſcent & terrebunt ualde oēs inimici mei: reuertentur & erubeſcent ſubito.

TItulus eſt. Vincenti in modulationibus ſup octaua pſalmus dauidi. Vbi ſcito ꝙ octaua nomē eſt inſtrū muſici octo chordarum. Et eadem dictio hebraica ponit hic pro qua dicimus in modulationibus/quę poſita fuit in titulo quarti pſalmi. Et hinc apparet ꝙ ſignificat nō inſtrumentū ſed modulationem/ex eo ꝙ adiungit ſuper octaua. Significatur enim ꝙ pſalmus iſte datus eſt pręſidenti in modulationibus: hoc eſt in certis modis cantandi ſeu ſonandi ſuper octaua / ſuper inſtrumento octo chordarum. Reliqua expone vt ſupra.

ℭ Circa materiā pſalmi clarū eſt ex eo ꝙ dauid eſt autor pſalmi/& ea quę hic dicunt cōgruunt pſonæ dauidis multū afflictę, ꝙ pſalmus ad literā loquit de dauide: ſed de qua eius afflictione tractet/ex pſalmo accipiendū eſt. Legimus dauidē quater afflictū: ſcilicet in pſecutione a ſaule/in reprehēſione a nathan ſimul cū morte filii/in pſecutione ab abſalon/& in pcuſſione populi ab angelo. Et qa hic deſcribit deus iratus cōtra dauidem/& dauid pmittēs omni nocte lectū lauare lachrymis/quod poenitentis eſt, excludit pſecutio ſaulis. Et quia explicant plures inimici dauidis/& dauid petit nō mori, excludit afflictio ex pcuſſione populi, in qua dauid petiit oppoſitū. 1. parali. 21. dn̄e deus vertat obſecro manus tua in me & in domū patris mei. Nec habuit ibi locū cōcurſus inimicoꝝ. Et ex hoc capite excluditur afflictio quū reprehenſus fuit a nathan & mortuus eſt filius. nō enim patiebat ab inimicis ſed a deo. Et quia in perſecutione quā paſſus eſt ab abſalon/deus inuenitur iratus & dauid territus/& interuenerunt inimici opantii iniquitatis/& defecerūt ſubito/& dauid multam tūc mōſtrauit humilitatem (nudis pedibus & operto capite incedendo &c̄.) ideo rōni conſentaneum eſt ꝙ materia huius pſalmi ad literam eſt recurſus dauidis ad deum pro miſericordia in perſecutione ab abſalon.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Dauid patiens perſecutionē ab abſalon imbecillis & territus/petit a deo miſericordiā, pferens poenitentię actus aſſumptos/futuroſq; pmittēs. & exauditus negationē diuinę irę, erga ſe prędicit/ita ꝙ erubeſcent & reuertentur retrorſum ſubito inimici eius.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine ne in furore. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuā ibi qm̄ ęger. Proponit duo: ſcilicet negationem irę & gratiam miſericordię. Proponit aūt dep̄catiue vtrunq;: qa vtrunq; ex diuina expectat gratia. Et primo ꝙ non agat ſecum in ira & furore: hoc eſt nō caſtiget eū tanq̄ indignatus cōtra eū ſed pſne. hūc enim effectū pponit. Dn̄e ne in furore tuo/ hoc eſt nō tanq̄ motus furore, arguē me: & nō in ira tua/hoc eſt tanq̄ excādeſcēs accenſus ira, caſtiga

me. More ſiquidem humano rogat ꝙ neq̃ verbo arguat neq̃ opere caſtiget ipſm deus tanq̃ indignatus. Et vere ſic fuit: quoniam tanq̃ pater & arguit & caſtigauit eũ. ¶ Et ſcito ꝙ dictio hebraica interpretata furor/ſignificat ꝓprie illam animi idignati paſſionem quæ naſo ſufflante ſeu fumante apparet. Et hoc ẽt itellige ſemel ꝓ ſemp. Dictio vero iterp̃tata ira/ſignificat illam indignati aĩ paſſionem q̃ ex calore velut excãdeſcẽtia quadã apparet. Deprecatio aũt gr̃ę ſubiũgit/miſerere mei dñe. in miſeria quippe cõſtitutus, ꝓp ſcelera ſua miſericordiã petit, nõ rerum ſuarum ſed ſui.

¶ **Quoniã ęger ego.** Incipit hic ps executiua tali ordine. Pr̃io tractat illa ꝑticula/miſerere mei dñe. Secũdo tractat illa/dñe ne in furore &c̃. ibi qm̃ nõ in morte. ¶ Petẽdo aũt miſericordiã explicat qualis eſt & qd deſiderat. ſ. viuere & ſaluari. Aduerte hic ꝙ in ꝓgreſſu petitionũ deſcribit ſeipſm dauid tripliciter. ſ. quo ad aĩam/quo ad oſſa/quo ad ſeipſm. & q̃rto ex pte dei ꝓrogãtis. Et quãtũ apparet/deſcriptio ſuipſius eſt ad ſĩlitudinẽ ęgri: acſi ex terrore aĩę & oſſiũ effectus ĩpotẽs/petat medicinã & ſalutẽ. Et intẽdit ꝑ hęc ſignificare ĩpotẽtiã ſuã ad ſaluãdũ ſe ab abſalon/deo ſtãte auerſo ab ipſo dauide & terrente ipſm tãta ꝑſecutione. ¶ Vide ſingula. Quoniã ęger ego/qa ad ſimilitudinẽ nõ mortui ſed ęgri deueni, ideo medere me dñe/medici vtere officio. Ruſus qm̃ tã oſſa mea/firmiores aĩ ptes (mẽs & rõ cõſiderãtes diuina cõſilia) q̃ aĩa mea/ĩferior pars aĩę ab officio aĩandi corpus denoĩata, territa ſunt/in hoc euẽtu (& aĩa plus territa dicit addendo valde: qa multũ timebat mori in illo caſu. nec ſolũ ex pte mea expior territã aĩam vſq̃ ad oſſa, ſed ẽt ex pte tua experior. & tu dñe vſq̃quo: hoc ẽ & neſcio vſq̃quo tu dñe irã tuã exercebis, an vſq̃ ad cõſumptionẽ an citra/an diu an paruo tpe) ideo reuertere quęſo dñe. Fuiſti mihi bñficus, receſſiſti puniẽdo & eiciẽdo me a regno, reuertere bñficus: & erue aĩam meã/vitã meã a ꝑiculo mortis: ſaluũ me fac a ꝑſecutione iſta, nõ ꝓp merita mea/ſed ꝓpter gratiã tuã. ¶ Nec obſtat dictis ꝙ audiſſet dauid a nathan ꝓpheta/nõ morieris: qm̃ dubitauit an hoc fuerit dictũ ꝑ tũc qñ mortuus ẽ filius. ex eo. n. ꝙ videbat ĩpleri verbũ aliud dictũ a nathã (ecce ego ſuſcitabo ſup te malũ de domo tua) timuit ne ĩpleret ẽt illud aliud ſiĩ dictũ. nõ recedet gladius de domo tua vſq̃ in ſempiternũ.

Quoniã nõ in morte. Tractat hic illa particula/dñe ne in furore &c̃. deſcribẽdo ſuã pœnitẽtiã volũtariã & rõnem pœnitendi. a qua inchoat dicẽdo/qm̃ non in morte. ¶ Vbi nota q̃ recte fuerit rationis & intentionis pœnitẽtia dauidis. Rõnis quidem: qa non diſtulit pœnitẽtiã agere vſq̃ ad mortẽ. Intẽtionis aũt, qa pœnituit ad offerẽdũ deo ſacrificiũ memoriæ & laudis in reliqua ſua vita. Quoniam inquit non in morte recordatio tui (mortuus enĩ quatenus mortuus eſt non recordat dei. Quod ẽt a loco explicat. in fouea/ſepulcri, quis cõfitebit tibi/cõfeſſione laudis/fidei aut peccatorum? quaſi dicat nullus) ideo ego non diſtuli pœnitere. Sed laboraui in ſuſpirio meo/hoc eſt fatigatus ſum ſuſpirãdo ad te. Sciebat dauid ſe propter crimina adulterii & homicidii in perſecutionem hãc incidiſſe: & ideo commẽmorat inchoatam iam ſuam pœnitẽtiam/qua diuturnus gemitus ſimul & ſpes ſignificat. gemitus. n. cum ſpe in ſuſpirio/diuturnitas aũt in fatigatione inuenitur. ¶ Nec propterea ceſſabo, ſed plus faciam in futurum/perſeuerando in pœnitentia. Quoniam natare faciam in omni nocte lectũ meũ, in lachryma mea ſtratũ meũ liquefaciam. Et eſt ſermo hyperbolicus promittere tantum fletum ꝙ natare faciet lectum/hoc eſt culcitram & huiuſmodi: & ruſus cum tanta abundantia ꝙ fluet. hoc enim ſignificat lachryma mea ſtratum meum liquefaciam: hoc eſt cum tanta abundantia ꝙ liquefaciet/hoc eſt liqueſcere. i. fluere faciet ſtratum ſicut fluunt niues liqueſcentes. ¶ Vbi cerne inchoatam pœnitentiam in eo ꝙ fatigatus eſt ſuſpirando: & ꝙ promittit proſecutionẽ per ſingulas noctes cum tanta abundantia fletus. ¶ Deinde ſubiungit alias ſuas pœnas.

Tineauit. Vſurpata eſt dictio hæc vt reſponderet hebręę. Si dixiſſet corroſus eſt oculus meus ab ira tua/ſolam oculi paſſionem ſignificaſſet: ſed dicendo tineam, deſcribit non ſolam paſſionem corroſi oculi/ſed etiam actionem qua ipſemet oculus protulit ſibi tineam quæ corrodit eum. Ad ſignificandum itaq̃ ꝙ recognoſcit ſe culpabilem/ꝙ oculus ſuus ſpecialiter fuit cauſa ꝙ oportuit ipſum tantum flere ꝙ ſicut corroſi ſunt oculi ab ira dei conſiderata, vſus eſt metaphora tineę. Et vere tineauit oculus dauidis quando vidit mulierem lauantẽ ſe pulchrã valde &c̃. hoc enim fuit cauſa quare velut corroſi ſunt poſtea oculi flendo/conſiderando iram dei.

Inueterauit in oĩbus anguſtiis meis. Ad prouocandum magis dei miſericordiam/apponit cõditionem oculoꝝ ſuoꝝ: ſcilicet ꝙ inter anguſtias inueterauerunt. dauid ſiquidem ab adoleſcẽtia ſua profugus a facie ſaulis, multas paſſus eſt anguſtias/propter quas ſeniles anticipauit defectus. Acſi aperte diceret. tanto amplius miſerere/quanto oculi modo corroſi iam ſeniles ſunt propter anguſtias meas omnes quas tanto tempore paſſus ſum.

Recedite a me oẽs opantes iniqtatẽ. Effectus tam orationis q̃ pœnitentię partim actę partim promiſſę congrue ſubiungit: declarando primo effectũ orationis in ipſo dauide. & deinde in ipſis hoſtibus. Exauditus ſiquidẽ dauid/certificatus eſt deũ nõ agere ſecũ vt idignatũ ſed vt pr̃em. Et ꝓpterea apoſtrophãs ad inimicos ſuos ait recedite. Et hoc ad literam impletum fuit quãdo ordinauit aduerſus illos bellum defenſiuum: hoc eſt enim monere ſeu ĩperare eis/recedite a me oẽs operantes iniquitatem (hoc eſt opatãi iniqtatis coniurati cum abſalon) quoniam audiuit dominus/pro exaudiuit,

vocē fletus mei/audiuit dñs ſupplicationē meā. Dictio hebraica ſonat deprecationē miſerabilē: hoc eſt ꝓuocatiuam ad miſericordiam. Et ſignificať ꝑ hæc duo (ſcilicet preces prouocatiuas ad miſericordiam & fletum) recurſus ad deū ex intimo afflictoq; corde adhibitis ſignis externis.

Dominus orationē meā ſuſcipiet. Deſcribiť effectus orationis in executione facta in hoſtibus: abſalon ſcilicet & ſuis. Et ꝓpterea in futuro deſcribiť reſpectu reuelationis factę dauidi. Dominus inquit orationem meam ſuſcipiet/quantum ad executionem.

Et ꝓpterea erubeſcēt & terrebūť valde oēs inimici mei/reuertenť & erubeſcēt ſubito. Manifeſte hic deſcribiť cōfuſio exercitus abſalon. Erubeſcēt inqt & terrebunť, nō paꝝ ſed valde oēs inimici mei/fautores abſalon. ꝑcuſſo.n.exercitu reliq fuerūt territi & cōfuſi: & ipſe etiā exercitus diſperſus eſt/mortuis uiginti milibus ex eis. Et ꝓpterea ſubdiť reuertenť & erubeſcēt ſeu cōfundenť ſubito. tā paꝝ.n.durauit regnū abſalon ꝙ dīt ſubito defeciſſe: & ēt qa mortuo abſalon ſtatim oēs inimici confuſi ſunt. Amē.

VVLGATA EDITIO.

Ignoratio dauid quā cecinit dño ſuꝑ uerba chuſi filii Iemini. pſalmus. VII.

DOmie de⁹ me⁹ i te ſpaui: ſaluū me fac ex oib⁹ pſeq̄ntib⁹ me & libera me.
Neqñ rapiat ut leo aīam meā: dū nō ē q redimat neq; qui ſaluū faciat.
Domine deus meus ſi feci iſtud: ſi eſt iniquitas in manibus meis,
Si reddidi retribuētib⁹ mihi mala: decidā merito ab inimicis meis ianis.
Perſequatur inimicus animam meam: & comprehendat & conculcet in terra uitam meam & gloriam meam in puluerem deducat.
Exurge domine in ira tua: & exaltare in finibus inimicorum meorum.
Et exurge dñe deus meus in pręcępto qđ mādaſti: & ſynagoga populoꝝ circūdabit te.
Et propter hanc in altum regredere: dominus iudicat populos.
Iudica me domine ſecundū iuſtitiam meam: & ſecūdum innocentiam meam ſuper me.
Conſumetur nequitia peccatoꝝ & diriges iuſtū: ſcrutans corda & renes deus.
Iuſtum adiutorium meum a domino: qui ſaluos facit rectos corde.
Deus iudex iuſtus/ fortis & patiens: nunquid iraſcitur per ſingulos dies?
Niſi conuerſi fueritis: gladium ſuum uibrauit, arcum ſuum tetendit & parauit illum.
Et in eo parauit uaſa mortis: ſagittas ſuas ardentibus effecit.
Ecce parturiit iniuſtitiā: concępit dolorem & peperit iniquitatem.
Lacum aperuit & effodit eum: & incidit in foueam quam fecit.
Conuertetur dolor eius in caput eius: & in uerticem ipſius iniquitas eius deſcendet.
Confitebor domino ſm iuſtitiam eius: & pſallam nomini domini altiſſimi.

IVXTA HEBRÆVM.

Error dauidi quem cecinit domino ⁴ ſuper uerba ęthiopis filii iemini.

1 Propheta. DOmine ⁴ deus meus in te ſperaui: ſaluum fac me ab omnibus ſequentibus me/& libera me.
2 Ne quando rapiet ut leo animam meam: lacerans & non [erit] liberans.
3 Domine ⁴ deus meus ſi feci iſtud: ſi eſt iniquitas in uolis meis.
4 Si retribui pacifico meo malū: & erui anguſtatorem meum inaniter.
† terre 5 Sequetur inimicus animam meam: & apprehendet & cōculcabit in terra † uitam meā/
† pulueri & honorem meum in puluere † habitare faciet. Selah.
6 Surge domine ⁴ in furore tuo: eleuare in indignationibus anguſtatorū meorum/& expergiſcere ad me iudicio [quod] mandaſti.
† excelſo 7 Et congregatio populorum circundabit te: & ſuper ea in excelſum † reuertere.
8 Dñs ⁴ iudicabit pplos: iudica me dñe ⁴ ſm iuſtitiā meā / & ſm ſimplicitatē meā ſup me.
† eſt 9 Complebit nūc malū impios/& firmabis iuſtū: & probans corda & renes deus † iuſtus.

10 Clypeus meus est ſuper deo † ſaluante rectos cordis. † deo
11 Deus † iudicans iuſtum:& deus iraſcens in omni die. † deus
12 Si non reuertetur saul /gladiū ſuum poliet deus :arcum ſuum tetendit & parauit illum.
13 Et illi parauit uaſa mortis: appoſitiue ſagittas ſuas perſequentibus operabitur.
14 Ecce parturiet saul iniquitatem & concipiet dolorem:& pariet falſitatem.
15 Foueam aperuit & effodit eam:& incidet in foueam quē operabitur.
16 Reuertetur labor eius in caput eius:& ſuper uerticem eius iniquitas ipſius deſcendet.
17 Confitebor dominū ſm iuſtitiam eius:& cantaui nomen domini excelſi.

Titulus eſt.Error dauidi quē cecinit dño ſup verba ęthiopis filii iemini.Prima dictio varie exponitur.alii putāt eſſe nomē inſtrī muſici:alii nomē ſpēi cantus.Cōis tñ ſenſus itelligit errorem:hoc eſt errorē p ignorantiā.q̄uis alias habeat ſignificationes dictio hæc·Et qm̄ in toto pſalmo nulla fit mētio de aliquo errore ſeu pctō quocunq ipſius dauidis/imo totus pſalmus plenus eſt innocētiæ & iuſtitiæ ipſius/nec vnq̄ petit miſericordiā ſed iuſtitiā,ideo difficilē ingerit quæſtionē error iſte.Cuius ſolutio eſt ꝙ nō deſcribitur error dauidis vt perſonæ errātis ſeu ignorātis,ſed vt pſonę q̄ eſt materia erroris circa quā eſt erratū.Et hoc quadrat ei qđ ſequitur/quē cecinit domino ſuper verba &c̄.

Ad cuius euidentiam oportet materiā pſalmi diſcutere:quoniā titulus iſte ſignificatiuus eſt materię.Apparet.n.ex pſalmo clare ꝙ de dauide īnocente & excuſante īnocētiā ſuā cū execrationibus & iniuſto & habēte hoſtes eſt ſermo cōtra hoſtes eius/& ꝙ petit iuſtitiā.Vnde excluditur cauſa eius cōtra abſalon:qm̄ cōſtat ꝓpter crimina ſua tūc paſſum dauidē:vt patet.2.reg.12.Excluditur quoq(vt dictū eſt)oē pctm̄ cuiuſcūq ignorātiæ.Et oībus circūſpectis apparet ꝙ pſalmus iſte ad literā loquitur de dauide ꝑfugo a ſaule.quadrat enim iuſtitia eius/quadrat īnocentia/quadrat iputatio,qua in primis ipſe ſaul (vt patet.1.reg.22.)iputauit dauidi ꝙ dauid īſidiaretur aduerſus ſaulē:hoc eſt machinaretur ad regnū.Vnde dixit.nō eſt qui annūciet mihi/oēs cōiuraſtis aduerſus me:qm̄ & filius meus fœdus inierit cū filio iſai/& ſuſcitauerit ſeruū meū aduerſum me inſidiantē mihi vſq hodie.Hæc.n.ſunt verba ſignificata ī hoc titulo/dicēdo.ſup verba chus filii iemini.chus.n.ęthiopē ſignificat.Appellatuſq eſt ſaul ęthiops/eo ꝙ nūq̄ potuerit mutare ſuā nigredinē quā cōceꝑat aduerſus dauidē,licet pluribus vicibus expertus fuerit & cōfeſſus īnocētiā dauidis.Et appellatur filius iemini/qa(vt patet.1.reg.9.)erat de ſtirpe iemini. Quadrat & huic materię tā petitio iuſtitię q̄ ꝓphetia occaſus ſaulis.nā et ſpēs mortis eius ꝓdicitur circa finē pſalmi/gladio & ſagittis.Quia ergo verba ſaulis iputātis dauidi crimē aſpirationis ad regnū ſoceri ſui/erronea erāt(ignoto aīo dauidis)ideo titulus ab errore dauidis vt materię circa quā errabatur īchoat.Et ꝓpterea ſubiūgitur quē cecinit dño:qm̄ ſolus deus erat teſtis aī eius īnocētis.Significat ergo titulus iſte materiā pſalmi eſſe erroneā iputationē ſignificatā verbis ſaulis. Nec p hoc intelligas ꝙ ipſe ſaul ignorāter errādo iputauerit hoc dauidi(qn̄qdē ex ſcriptura apparet ꝙ ex ꝓpoſito/ꝓuidēs prudētiā/fortitudinē/gratiāq corā populo aliaſq ptes dauidis,timuit qđ poſtea euenit:ſcilicet regnū nō eſſe firmādū in domo ſua.& ꝓpterea pſecutus eſt dauidem)ſed intellige errorē tum reſpectu ignoti aī ipſius dauidis.tū reſpectu alioꝝ hoc putantiū. Nabal.n.1.reg.25.dixit.hodie īcreuerunt ſerui q fugiunt dominos ſuos &c̄.Et ſemei.2.reg.16.ait/inuaſiſti regnū p ſaule.Vnde & in principio pſalmi cū tot execrationibus dauid excuſat ſe a tali crimine.Hæc eſt materia pſalmi.

SVMMARIVM EST.

David falſo incuſatus ꝙ aſpiret ad regnum ſaulis,vbi ſpē ſuā in deo fuiſſe/nec cōmiſiſſe crimen aliqđ contra ſaulē magnis adhibitis execrationibus cantauit,diuinę iuſtitiæ officium īplorat/tum ad iudicium ſuę innocentię/tum ad iudicium ſaulis perſeuerantis in iniquitate:prędicens illius ruinā/& concludens laudaturum ſe dei iuſtitiam diuinumq nomen.

Perſona loquens propheta eſt.

Domine deus meus. Diuiditur pſalmus ī ptes duas:ꝓpoſitiuā mãę,& executiuā/ibi neqn̄.Duo ꝓponit.Alteꝝ eſt ꝙ fiduciā ſuā nō poſuit in hoīe aut humanis viribus ſed in deo.Et hoc directe cōtra iputatū ei crimē ꝙ aſpirabat ad regnū,confidens in prudētia/in fortitudine/in gr̄a populi &c̄. Alterum eſt innixū priori:ꝙ deus eum & ſaluet & eripiat a perſecutoribus.Nō ſufficit ei vt eripiatur niſi ſaluus:hoc eſt nō mutilatus/non ad nihilum redactus.Et ſimiliter non ſufficit ꝙ ſaluetur illęſus niſi liberetur de perſecutione eorum:ſaulis ſcilicet & ſuorum.

Nequando rapiet. Incipit hic ps executiua pſalmi tali ordine.Prīo tractatur illa pīcula/ ſaluū fac me &c̄.Secūdo illa/ dñe deus meus in te ſpaui/ibi ſurge dñe. Tractatur hic illa pīcula/ſaluū fac me ab

oibus ſequētibus me & libera me/duplicitér.Primo ꝓponēdo neceſſitatē:apiēdo piculū ne aliqn̄ ſeu
ne forte ſaul tanꝗ leo rapiat ipm̄,nec ſolū rapiat ſed laceret/leonino more diſcerpēdo:& nullus adeſt
liberās ipm̄ de manu ſaulis.Saul ſiqdē erat rex :& ſi habuiſſet dauidē in,manibus/nullus erat potēs li/
berare eū.Rurſus ſaul tanta ſeuitia in ſacerdotes nobe reputās eos amicos dauidis vſus eſt/vt meri/
to dauid timeret eū tanꝗ leonē rapiētē & vorātē.Hoc eſt neceſſitatis piculū quare petit liberari & ſal
uari ne incidat in manus ſaulis.¶ Deīde ſubiungit cōditionē ſub qua petit liberationem ſuā:itendēs
ꝙ petit ſaluari ſi eſt īnocens,& ſi nō eſt innocens ꝙ tradaꝛ in manus inimici.Et ꝓpterea ſubiungit.
Domine deus meus ſi feci iſtud. Pro iuſtificatione itaqꝫ petitionis ſuę ꝓponit deo vnā cōditio/
nalē cuius āns hēt quattuor ptes/dicēs.Dn̄e deus meus ſi feci iſtud.ecce prima ps āntis.Et ītēdit ſi fe/
ci hoc.ſ.ꝙ machinatus ſim ad deiciēdū domū ſaulis a regno.hoc.n.ei iputabāt verba ſaulis in titu/
lo ſignificata.¶ Si eſt iniqtas in volis meis.Ecce ſecunda ps āntis.& ſignificanꝛ manus a volis ſicut
totum a pte.Et ītēdit explicare qd̓ demōſtrauit dicēdo ſi feci iſtud:explicādo ſi in opibus meis eſt aut
fuit iniqtas.ſ.ꝙ inique egerim cōtra domū ſaulis.fuiſſet.n.magna iniqtas agere cōtra ſocerū & fratres
vxoris.¶ Si retribui pacifico meo malū.ecce tertia ps āntis.In qua magis ſpecificaꝛ:dū ſpēs iniqta/
tis explicaꝛ/exaggerādo crimē.Intēdēs ſi retribuit ſauli pacifico/pacē ſm̄ carnalē cognationem hn̄ti,
malū.fuiſſet.n.maximū crimē ꝙ vbi ſaul exaltauit dauidē/pficiēdo ipm̄ mille militibus & dādo ei filiā
in vxorē,ipſe dauid retribuiſſet ei malū ꝓ bono/machinādo ad regnū.¶ Et erui anguſtatorē meū ina
niter.ecce ꝗrta pars āntis. Vbi nota ꝙ illud aduerbiū inaniter ſeu vacue/iuxta dictionē hebraicā pōt
īrel ligi vt determinatio inimici vel vt determinatio verbi.Et ſi qdem referaꝛ ad hoſtē,ſignificareꝛ ho
ſtis ſine cā/ſine offenſa.Et ſic deſcribereꝛ ſaul angēs ſine cā dauidē.Et tunc eſſet ſenſus iſtius pticulę mi
nus quadrās aut potius extortus:qm̄ in cęteris ptibus huius cōditionalis ſemꝑ aſſumptū eſt malum
aliqd̓ (ſi eſt iniqtas/ſi reddidi malū) hic aūt aſſumereꝛ bonū.ſ.ſi erui hoſtē meū gratis.hoc.n.eſt opus
ſanctū.qd̓ bis fecit dauid:ſemel in ſpelūca/& alia vice in tētorio.Si aūt aduerbiū inaniter determinat
verbū erui (ſicut ēt ordo grāmaticus reqrit) tūc currit cōditiōalis.& aſſumiꝛ ēt in hac ꝗrta pticula an
tecedētis malū.ſ.ſi liberaui inaniter ſaulē anguſtatorē meū.Quāuis.n.nō ſit alibi ſcriptū,ex iſto tn̄ tex
tu īſinuaꝛ ꝙ ſaul ſeu cōplices eius poſteaꝗ redierūt ad ꝓpria,interptati ſunt ꝙ dauid in ſpelūca nō pe
percit ſauli ex itētione bona/ſed id qd̓ fecit fecit ex ꝗdā vanitate ad oſtētationē ſuę bonitatis. Et ha/
bebāt argumētū:qa ſi dauid occidiſſet ſaulē in ſpelūca/fuiſſet ipſe cū oībus ſuis in ſpelunca latētibus
occiſus a tribus milibus electoꝝ viroꝝ ſaulis q erāt extra ſpelūcā.Propterea dicebāt abſcidit orā cla/
mydis ſaulis vt oſtētaret ſe viꝝ bonū &c̄.ad hoc.n.excludēdū directe tēdūt verba hui⁹ pticulę/& erui
inaniter anguſtatorē meū.Significāti⁹ āt dicit erui:vt ītelligas ꝙ nō ſolū abſtinuit ab occiſiōe ſaulis,
ſed eruit eū ab iis q occidere eū volebāt.dr̄.n.1.reg.24. ꝙ dauid cōfregit ſeruos ſuos ſermōībus & nō
ꝑmiſit eos vt cōſurgerēt in ſaul.Hoc eſt ītegrū āns cōditionalis.cuius cōſequens ſubiungiꝛ.
Sequetur inimicus aīam meā. Inchoatę itaqꝫ cōditionalis ſubiūgiꝛ hic cōſequens/habēs ēt quat
tuor pticulas.Prima eſt.ſequeꝛ inimicus/ſaul,aīam meā/vitā meā. Secūda eſt & apprehendet.non ſolū
perſecutionē aget/ſed ad cōprehēſionē perueniet. Tertia eſt.& cōculcabit in terra vitā meā/poſt appre
henſionem.& in hoc ſignificaꝛ ignominioſa occiſio vtpote cōculcādo . Quarta eſt.& honorem meū
in puluere habitare faciet.Metaphorica eſt locutio/ſignificans ꝙ honorem ſuum ad nihilum redigat
ſaul/ad ſimilitudinem eoꝝ quæ in pulueribus iacent.quæ pro nihilo habentur:vtpote quę ab omni
bus calcari poſſunt.Ex tota itaqꝫ cōditionali clare apparet ꝙ dauid iuſtificat petitionē ſuam coram
deo/ꝓponēdo tanꝗ per execrationē ꝙ ſi male ſe habuit erga ſaulem incidat in manus eius/perdat ho
norem regni ſibi a deo promiſſi/perdat vitam &c̄.¶ Et ſcito ꝙ textus hebręus habet in datiuo terræ
& pulueri:ſed ꝓpter cōſtructionem mutati ſunt caſus adiunctis præpoſitionibus.
Surge domine. Tractaꝛ hic illa pticula/dn̄e deus meus in te ſpaui/recurrendo ad deū ꝓ iuſtitia du/
pliciter:hoc eſt tū ꝓ ſeipſo/tū cōtra ſaulē & ſuos.Et ꝓpterea tria petit.Primo humano more alloqns
deū vt ſurgat ad iuſtitiā faciēdā/dicēs.Surge/a gete iuſtitię,dn̄e in furore tuo/tanꝗ indignatus:hoc eſt
ad puniēdū eos q merent poenā.Et hæc petitio vt cōis ei & aduerſarus ꝓponiꝛ.¶ Secūda petitio cō
tra aduerſarios.eleuare in idignatiōibus anguſtatoꝝ meoꝝ:hoc eſt in puniendo indignationes eoꝝ
q angūt me,eleuare tu/glorificare/appare excelſus.puniēdo.n.reges & magnates eleuaꝛ, non in ſeipſo
ſed in cōſpectu & laude hoīum deus.¶ Tertia petitio ꝓ ſeipō eſt.Et expgiſcere ad me iudicio mādaſti.
ſubaudiꝛ.n.relatiuū qd̓ mandaſti.Petit humano quoqꝫ more ꝙ quaſi a ſōno ſurgat ad faciēdum ſibi
iudicium quod mandauit fieri per alios.pręceperat quippe deus iudicibus vt facerent iudiciū oībus
iniuriam patientibus.Et quia ſaul rex erat nec erat qui iudicium pro dauide efficere poſſet , ideo da/
uid petit a deo vt faciat ſibi iudicium quod mandauit fieri per alios. Et quia multo tempore tardare
videbatur iudicium hoc,ideo dicit & expergiſcere ad me iudicio.
Et cōgregatio populoꝝ circūdabit te. Proſequiꝛ propheta ꝓpoſitas tres petitiones/inchoādo a
prima,qua petit ſurge dn̄e in furore tuo:reddens ꝓ rōne petitionis huius duplicē fructum . Alter eſt
ex pte cultus:qa.ſ.hinc fiet ꝙ cōgregatio populoꝝ circūdabit cultu te.Et vere ſic eſt:quia quum deus

ꝑ unit/cōgregamur ad cultū diuinū. Alter fructus eſt exaltatiōis diuinę, non in ſeipſo ſed in mentibus hoīum: q̄ cōſurgit quū deus exercet iuſtitiā ſuā. Et hęc ſignificaꝛ dicēdo. & ſup ea/cōgregatiōe vel ꝓꝑ eā cōgregatione, in excelſum reuertere. deus. n. quieſcēs a punitiōe/non ęſtimaꝛ excelſus: dū aūt punit/ quaſi reuertitur in celſitudinem. Et ꝓꝑea propheta dicit deo. ꝙ ſuper cōgregatione populoꝝ quæ fit deo puniente/in excelſum reuertere. ¶ Et explanās quę ſit iſta celſitudo/ſubiungit. dominus iudicabit populos. Homines. n. videntes deum exercere iuſtitiā/credūt hanc de deo celſitudinem. ſ. ꝙ dn̄s iudicabit populos. ¶ Textus hebręus habet in drō excelſo: ſed cōſtructio adiuncta ꝓpōne mutauit.

Iudica me domine. Proſequitur hic tertiam petitionem :. qua pro ſeipſo petiit expergiſcere ad me iudicio quod mandaſti. Vbi tria proſequitur. nam primo petit iudicari ſm̄ iuſtitiam ſuam/dicēs. iudica me domine ſm̄ iuſtitiam meam & ſm̄ ſimplicitatem meam ſuper me. Vbi & ſe iuſtū & ſimplicē abſq; duplicitate erga ſaulem fuiſſe & eſſe proponit coram diuino iudicio.

Cōplebit nūc malū ipios & firmabis iuſtū: & probans corda & renes deus iuſtus. Petito iudicio ſubiūgit deſideratū fructū ſnię ferēdę. ſ. ꝙ nūc/hoc eſt in hoc iudicio, cōplebit/hoc ē terminabit, malū/poenę ꝑ ſniam ferēdā, ipios. ¶ Aduerte pmō vocabulū ꝙ cōplere nō ſumiꝛ hic ꝓ ꝑficere (eo mō quo dicimus domū cōpletā) ſed ꝓ terminare: eo mō quo ſucceſſiua dicimus cōpleta qn̄ deſinūt: dicēdo diē aut mēſem cōpletū qn̄ iā deſinit. Ad hūc. n. ſenſum diciꝛ ꝙ malū poenę cōplebit ipios: hoc eſt terminabit coꝝ vitā/faciet illos nō eē. Scd̄o modū loq̄ndi. Loquiꝛ. n. dauid more expectantiū cū deſiderio ſniam iudicis & cōfidētiū i bono iure cāę ſuę. Soliti q̄ppe ſūt dicere. nūc videbūꝛ hn̄tes rōnem/ & punienꝛ iniuſtitiā fouētes. Sic. n. ait propheta. cōplebit nūc malū ipios & firmabis tu deus iuſtum: tu inquam deus iuſtus & probans corda/hoc eſt voluntatem, & renes/hoc eſt intima affectionum penetralia. Et addit hoc ad excludendum omnem ignorantiam aut incuriam iudicis/& quācunq; occultationem meritorum tam ſuorum q̄ hoſtium apud iudicem.

Et qm̄ dauid nō humano ſed diuino iudicio ſe ſubmittit iuſtificandū/& deus non ſemper in hac vita iuſtificat iuſtos/ſed impios permittit florere tanq̄ ſi eſſent iuſti, ideo ſubiungit ꝙ ipſe adhibet defenſorem ſuū deum/non quatenus ꝑmittit mala/ſed quatenus ſaluat rectos corde. hoc. n. ſignificat ſubiūgendo. **Clypeus meus ſup deo ſaluāte rectos cordis.** Et totum (vt dictum eſt) tendit ad hoc ꝙ defenſio ſua innititur deo non vt permittenti ſed vt ſaluanti rectos corde.

Deus iudicās iuſtū, & deus iraſcēs i oī die. Et q̄a multi obiiciūt iplorātib' diuinū iudiciū ad ſuā iuſtificationē ꝙ de' nō ſemꝑ iudicat, iō rn̄dēdo hic tacite obiectiōi ſubiūgit ꝓpħa ꝙ deus i oī tp̄e & iudicat iuſtū & iraſciꝛ. i. punit. hoc. n. ſignificat dicēdo. deus iudicās iuſtū & deus iraſcens i oī die. Q̄d eſt veꝝ nō ſolū q̄tū ad ptātē (quia pōt quotidie punire & iuſtificare) ſed eſt veꝝ quantū ad actū: qm̄ nullus eſt dies in quo deus nō exerceat iuſtitiā ſuā & puniendo & iuſtificādo. Vbi caute aduerte non dici ꝙ deus oī die puniat oēs aut iuſtificet oēs, ſed ꝙ oī die hoc facit. Et hoc non videꝛ vertendū in dubiū reſpectu aliquorū: quāuis nos nō diſcernamus iudicia dei quibus punit & iuſtificat.

Si nō reuertetur. Proſequiꝛ hic ſecūdā petitionē q̄ petiit cōtra aduerſarios. eleuare in indignationibus anguſtatoꝝ meoꝝ. Proſequiꝛ aūt ꝑdicendo punitionē ſaulis multipliciter. inchoando a cōditiōe perſeuerantię ſaulis in malo: hmōi. n. impnīa ſignificaꝛ dicendo. ſi non reuertetur, ſcilicet ſaul ad cor. Vbi & ſignificantur futurę poenę niſi ſaul reuertatur ad deum.

Gladiū ſuū poliet. Subiūgiꝛ futura punitio ſaulis. & ꝑdiciꝛ modus mortis quo occiſus fuit. Tn̄ q̄tū ad gladiū. ſaul. n. occidit ſeipm̄ irruēs ſup ꝓpriū gladiū. Et hoc ſignificaꝛ dicēdo de deo ꝙ deus gladiū ſuū poliet/ad occidēdū ſaulē. Tn̄ quātū ad ſagittas. nā ſaul a ſagittariis philiſtinoꝝ anteq̄ irrueret ſuꝑ ꝓpriū gladiū ꝑcuſſus fuit: vt patet. i. paralip. 10. Et hmōi ſagittatio ordinata a deo cōtra ſaulē/ſignificaꝛ ſubiungendo de deo. arcū ſuū tetendit & parauit illum: & illi/arcui, parauit vaſa mortis/ hoc eſt tanquā vaſa ferentia mortē. Quę vaſa exponit. ſagittas ſuas perſequentibus operabiꝛ: hoc eſt mediātibus philiſteis exercebit/datiuum pro ablatiuo conſtruendo.

Ecce ꝑturiet iniq̄tatē. Deſcripta morte ſaulis/deſcribiꝛ ꝑſeuerās malicia ipſi' ſaulis cōtra dauidē ob quā meruit puniri. Deſcribiꝛ aūt ex ſilitudine ꝓgreſſus naturalis in gn̄atiōe hūana: in qua pmō mulier cōcipit/deinde ꝑturit/& tandē parit. vt ꝑ hoc itelligas ꝑfectionē malicię hn̄tis oīa req̄ſita. ¶ Et ad iſtam ſaul cōcępit. 1. reg. 18. inuidiā cōtra dauidē/quū audiſſet cantari. ſaul ꝑcuſſit mille & dauid decem milia. ex tūc enim incoepit timere ne poſt mortē ſuam dauid eligereꝛ in regē. Parturiit aūt quū variis viis procurauit vt occidereꝛ dauid vel a philiſteis vel a ſuis: vt patet. 1. reg. 18. & 19. Peperit vero quum manifeſte eū perſecutus eſt/imponens ei ꝙ quęreret ſibi malum. Et propterea dicitur q̄uis non ordinate. Ecce parturiet iniquitatem/deſiderans iniquam mortē dauidis: concipiet laborem. cōcępit. n. quodammodo fatigationem animi/inuidens glorię dauidis. & pariet falſitatem/imponens dauidi falſum crimen. Et q̄uis hæc tunc non erant futura, deſcribuntur tamen in futuro ad denotādam perſeuerantiam ſaulis in huiuſmodi malis affectibus.

Foueā aperuit & effodit eā, & incidet in foueā opabitur. Altera hic vtiꝛ metaphora propheta circa culpam & poenā ſimul ſaulis/ad ſimilitudinē fodiētis foueā ad caſum alterius & tn̄ ipſe ruit in

illā. Vbi q̄tum ad lſam dictio hebraica ſignificat locū effoſſum ſiccū ad ſilitudinē putei. & ppea varie ab interptibus ſignificatus ē. Et deſcribiẜ ꝙ nō ſolū apuit inchoando ſed effodit: hoc eſt altius fodit vt caſus eēt irrepabilis. ¶ Pñt aūt p hāc metaphorā duo intelligi. Prio ruina ſaulis ſub philiſteis: vt qa ſaul adhuc quaſi parturiēdo pcurabat ꝙ dauid occidereẜ a philiſteis (vt patet in locis allegatis) iuſto dei iudicio ipſe ſaul ruerit ſub philiſteis. Et huic ſenſui cōſonat qđ ſubiūgit de illius capite. nā illius caput abſciſum a philiſteis miſerunt philiſtei vt oñdereẜ idolo꞉ tēplis & pplis. Et ſic ſup caput ſaulis cōuerſum ē malū. ¶ Scđo ꝙ ſaul mouēdo pſecutionē in dauidem vt dauid rueret, fodit ſibiipſi occaſionē ruinę: qm̄ poſuit dauidē in reputationē, & dedit illi occaſionē cōgregādi viros ad ſe contra ſaulē: & ſic ſaul pdidit regnū. Si.n. ſaul nō mouiſſet pſecutionē cōtra dauidē, manſiſſet dauid cū ſaule, hñs milites ſub ſe pro ſaule & domo regia, nec vllā habuiſſet occaſionē inſurgēdi cōtra domū ſaulis: ſed ipſa pſecutio dauidis fecit dauidē regem. Et ppea hic diciẜ ꝙ ſaul aperuit foueā & fodit eā, magnā pſecutionē mouēdo vt dauid nō ſuccederet in regno. & incidit in foueā quam opabiẜ: qa inde pdidit regnū. Et deſcribiẜ in futuro opabiẜ, pp pſeuerantiā ſaulis in hac pſecutiōe. Et huic expōni ēt cōſonat qđ de capite ſubiungiẜ: intelligendo tū per caput qđ eſt primū membrū corporis, primū ſucceſſorem ſaulis tanq̄ primum illius mēbrū. mortuo ſiqdem ſaule, mox dauid effectus eſt rex ſup tribū iuda: & poſt ſeptēnium effectus ē rex totius regni interueniēte longa cōcertatiōe inter ipſum & domū ſaulis. ita ꝙ in primo ſucceſſore deiectū ē regnū ſaulis. Quāuis qđ diciẜ de capite potius q̄ de aliis mēbris poſſit ad metaphorā referri: vt qa fecerat foueā in quā dauid rueret pedibus, hmōi ruina parata alienis pedibus cōuertenda dicatur nō ſup pedes ſed ſup caput eius, tanq̄ caſuri capite pcedente. Et ppea diciẜ. reuerteẜ labor eiꝰ, quo laborauit fodiēdo, i caput eius: & ſup verticē eius iniqtas ipſius, īducēs eū ad fodiēdū, deſcēdet. Ad lſam quoqꝫ veꝝ fuit ꝙ ſup caput ſaulis deſcēdit & reuerſa ē iniqtas eiꝰ: eo ꝙ ēt hāc pœnā icurrit ꝙ abſciſū caput eiꝰ fuit p circuitū portatū a philiſteis: vt patet. 1. pali. 10. & 1. re. vltio.

Confitebor dominū ſm iuſtitiā eius. Concludit dauid gratiarū actiōes, puidēs ſe exauditum. & promittit duo. Alterū eſt. confitebor dñm, cōfeſſione laudis, ſm iuſtitiā, non meam, ſed eius, qua exercuit iudicium inter ſaulem & me. Alterum eſt. & cantaui nomen dñi excelſi: hoc eſt pro mea exaltatione non magnificaui nomen meum, ſed nomen dñi excelſi ſuper oēs. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro torcularibus pſalmus dauid .VIII.

DOmine dominus noſter: q̄ admirabile eſt nomen tuum in uniuerſa terra?
Quoniam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cęlos.
Ex ore infantiū & lactentium perfeciſti laudem propter inimicos tuos: ut deſtruas inimicum & ultorem.
Qm̄ uidebo cęlos tuos opa digito꞉ tuo꞉: lunā & ſtellas quę tu fundaſti.
Quid eſt homo ꝙ memor es eius: aut filius hominis quoniam uiſitas eum?
Minuiſti eum paulominus ab angelis: gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eū ſuper opera manuum tuarum.
Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius: oues & boues uniuerſas, inſuper & pecora campi.
Volucres cęli & piſces maris: qui perambulant ſemitas maris.
Domine dominus noſter: q̄ admirabile eſt nomen tuum in uniuerſa terra?

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti ſup haghithith pſalmus dauidi .VIII.

1 Propheta. DOmīe * dñe nr̄ q̄ forte nomē tuū i oī terra: ꝙ [dante te] da gloriā tuā ſup cęlos.
2 [etiam] Ex ore infantiū & lactentium fundaſti fortitudinē pp anguſtatores tuos: ad faciendum ceſſare inimicum & ultorem.
3 Quoniam uidebo cęlos tuos opus digitorum tuorum: lunam & ſtellas quas paraſti.
4 Quid homo [eſt] quoniam recordaberis eius: & filius adę qm̄ uiſitabis eum?
5 Et deficere feciſti eum modicum a diis: & honore & decore coronabis eum.
6 Dominari facies eum in operibus manuū tuarum: oia poſuiſti ſub pedibus eius.
7 Ouem & boues: omnes ipſos, & etiam beſtias agri.
8 Auem cęlorum & piſces maris: tranſeuntem ſemitas marium.
9 Domine * dñe noſter, q̄ forte nomen tuum in omni terra?

TItulus eſt. Vincenti/vt in p̄cedētibus.& ſilr pſalmus dauidi/vt in p̄cedentibus. Quod aūt dicit ſuper haghithith, alii inſtrm muſicū intellexerūt/ab vrbe gath (quā nūcupamus geth) denoīatum: ſeu ꝙ inſtrm muſicū erat fabricatū ad ſilitudinē torcularis:aiunt.n.gath īterp̄tari torcular. Alii īterp̄tationē noīs ſecuti/torcular latine dixerūt. Verū ex his nulla pōt certitudo materię trahi. & ppea (p̄sertim quū materia vindemiarū & huiuſmodi in pſalmo non appareat) rationabilis videt opinio intelligentium inſtrumentum muſicum.

❡ Materia aūt pſalmi ex autoritate ſacrę ſcripturę hr̄. Nā matth.21. a dn̄o affert hic pſalmus q̄tū ad illū verſiculū/ex ore infantiū & lactentiū.&c.1.ad cor.15.aplūs affert de chr̄o illū verſiculū/oīa ſubiecisti ſub pedibus eius.& ad hebr.2.affert hinc de chr̄o. quid eſt hō ꝙ memor es eius aut filius hoīs qm̄ viſitas eū? minuiſti eū paulominus ab angelis, glīa & honore coronaſti eū:& cōſtituiſti eū ſup opa manuū tuarū, oīa ſubiecisti ſub pedibus eius. Ex qbus patet pſalmū hūc ad lrām tractare de meſia: hoc eſt de regno eius/quo omnia ei ſubiecit deus. vt apoſtolus diffuſe ibi declarat: immo per hunc pſalmum probat. Et propterea pſalmum hunc propheticum eſſe apparet.

❡ SVMMARIVM EST.

❡ Propheta laudat deum ꝙ mediante futura ſublimatione hominis in perſona meſię ſuper omnia opera dei/diuinum nomen vbiq̄ glorioſum pręualebit ad deſtructionem oīum aduerſariorum.

❡ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine dominenoſter. Diuidit pſalmus in ptes duas: ppoſitiuā materię, & executiuā/ibi ꝙ da glīam tuā. Proponit propheta laudādo cū admiratiōe fortitudinem diuini noīs in oī terra. Cōſiſtit aūt fortitudo diuini noīs tū ī debellādo & ſupando inimicos diuini noīs. tū ī ſuperādo noīa omnium q colunt. Pręuidet.n.propheta magnificandū nomen diuinū in vniuerſo mūdo/ſuperatis inimicis diuini noīs: dęmonibus/iudęis & gētilibus. Qđ ex pte cœpit impleri: ſed nō erit perfecte cōſummatum vſq̄ quo adueniat regnum chr̄i. Appellat autem propheta deum prius dominum abſolute: deinde dn̄m nr̄m/pp ſpālem curam quā de populo iſrael deus habebat.

❡ Qꝛ da gloriā tuā ſup cęlos. Incipit hic pars executiua tali ordine. p̄io tractat illa particula/q̄ forte nomē tuū. ſcdo illa/in oī terra/ibi & honore & decore. ❡ Circa lrām aduerte obſcuritatē cōſtructiōis ſi ſumat hic verſiculus vt principiū alicuius ſniæ: ſed cōſiderādo hūc verſiculū vt cōtinuantē primū verſiculū ſcdo, ſaluat ppretas tā cōiunctiōis q̄ modi impatiui. Dicimus.n.q̄nq̄. tā fortis eſt vox tua, ꝙ loq̄re in platea/audiet ī extremo ciuitatis. & ſilr tā forte ē impiū tuū, ꝙ p̄cipe in oriēte & obediet in occidēte. Silī nāq̄ loq̄ndi mō vtit hic propheta/laudās deū. q̄ forte eſt nomē tuū in oī terra: ꝙ da gloriam tuā ſup coelos, ēt ex ore infantiū & lactentiū fundaſti fortitudinē: hoc eſt dante te glīam tuā in coelis, ēt in terra paruuli & lactētes fortitudinē noīs tui ſonabūt. Hęc pro cōſtructiōe lrę. ❡ Incipit itaq̄ hic propheta declarare fortitudinē diuini noīs q̄tū ad fructū: & deinde q̄tū ad media/ibi qm̄ videbo. Fructus fortitudinis diuini noīs ē glīa diuini noīs & laus eius in coelo & ī terra. q ē fructus īcarnatiōis verbi dei: dicētibus angelis ī eius natiuitate. glīa ī excelſis deo &c. ❡ Hic ergo fruct⁹ hic deſcribit. In coelo qdē p glīam. Qđ ad lrām executiue qdē adimpleri īcœpit ī die aſcēſiōis chr̄i. tūc.n.dedit glīam ſuā ſup coelos: tū qa locauit meſiā ſuū glīoſum ſup coelos. tū qa ī coelis clare glorificatus ē deus ob myſteriū meſię: & nō p fidē/vt laudamus in terra. Meritorie aūt in ſancta vita chr̄i.

Gloriā aūt coeleſtē nō ſolū in executiōe poſſeſſam ſed ēt merito cōparatā / comitata deſcribit cōfeſſio laudis diuinę ī terris, ſubiungēdo. Ex ore infantiū ⁊ lactentiū fundaſti fortitudinē. Fundare fortitudinē ex ore infantiū & lactentiū/eſt efficere ꝙ cōfitēdo & laudādo infantes & lactētes firmēt fortitudinem diuini nominis. officium ſiqdē infantilis oris non aliter fundat q̄ confitendo & laudando. ❡ Nec intelligas diuinam laudem fundatam tantum ſuper ora paruulorum, ſed intellige extenſam vſq̄ ad ora infantium & lactentiū: hoc eſt ꝙ ēt ex ore infantiū & lactentium fundauit deus fortitudinē diuini noīs. Nā ad lrām ſup cōfeſſiōe fidei pplorū vſq̄ ad infantes & paruulos fundauit deus fortitudinē noīs ſui: pro q̄to mediāte cōfeſſiōe fidei magnificauit nomē ſuū. Et hoc ad lrām quo ad ętatem puerilē adimpletū dicit dn̄s in die palmarū: clamātibus pueris meſiā ipſum eē. Qđ qa nō potuit niſi diuina opatiōe fieri, iō nō dicit hic ꝙ infantes fundauerūt/ſed ꝙ deus ex ore infantiū fundauit. Et vere magnū fundamētū fuit/vt pueri tā inopinate teſtificarent regnū chr̄i quē iudęi quęrebāt occidere. ❡ Nec alienū a vero aut hyperbolē putes/ēt lactētes proprio ore interfuiſſe tūc diuinę laudi: quū lac vſq̄ ad triēnium apud iudęos ſugeret (vt mater maccabęorū teſtat.2.macc.7.) qua ętate infantes āmbulāt. & cū aliis maioribus infantib⁹ ad chr̄i laudē deo opante cōcurrerūt/dicētes oſāna filio dauid. Propter anguſtatores tuos, ad faciēdū ceſſare inimicū ⁊ vltorē. Explicat hic finis ſeu fructus diuinę laudis. tū in ordine ad dęmones ſignificatos dicēdo/pp anguſtatores tuos. dęmones.n.ſunt p̄cipui anguſtatores dei, nō in ſeipō/ ſed in eius noīe. Vnde vbiq̄ colebant dęmones: & diuinū nomē anguſtauerāt in vno paruulo locello vbi erāt iudęi. Et nihilominus angebāt chr̄m: qui de illis dixit. nunc princeps huius mundi eiiciet foras. ioan.12. Tum in ordine ad iudęos/ſignificatos noīe inimici: qa & cor eorū longe erat a deo: & quia futuri erant aperti inimici meſię. Tum in ordine ad populū

gentilē ſignificatū noīe vltoris:eo ꝙ vltor fuerit mortis chꝛi peſſundādo iudęos. Ita ꝙ vltoris officiū intelligat̃ nō propria romanoꝝ intentione ſed diuina:atteſtante hoc dño luc.19.vbi cām deſtructionis hieroſolymitanæ reddit,eo ꝙ nō cognoueris tp̄s viſitatiōis tuę.¶ Vtriuſq; itaq;(iudaici.ſ.& gētilis)cultus ceſſatio futura deſcribitur dicendo. ad faciendum ceſſare inimicum & vltorem. ceſſauit.n.iudaicum templum,ceſſauerunt & templa gentilium.

Quoniā videbo cęlos tuos. Deſcribit̃ hic fortitudo diuini noīs q̄tū ad media qbus ſupauit diuinū nomen & hoſtes & oīa.Et qa media cōſiſtūt in meſia,iō propheta exaltationē humani gn̄is tantā q̄tā in pſona meſię aſſecututū erat,admirās deſcribit : ſpectās ad vilitatē hoīs relatiue ad coelos.Mirū qppe ei videt̃ ꝙ poſthabitis coeleſtibus corporibus longe nobilioribus hoīe,deus hoīem ſup oīa exaltauerit.Et ppea incipit a cōiunctiōe qm̄ caſi,reddēte rōnem vilitatis humanę : dum poſt qm̄ videbo coelos tuos,ſubdit̃ qd eſt hō?Ac ſi apte diceret.quū intueoꝛ coelos,admiroꝛ ꝙ memoꝛ es hoīs exaltandi ſup oīa.Hæc quo ad ordinationem lr̃ę. ¶ Pro intellectu aūt aduerte ꝙ licet corpora coeleſtia(vt in p̄rio ethi.dicit̃,manifeſte pateat eē nobiliora hoīe,propheta tn̄ ex propinqtate ad deū eoꝝ nobilitatē tangit,appellans coelos tuos:tanq̄ pprios dei ad habitandū.eſt.n.coelū ſm oīum opinionē tanq̄ ppria dei ſedes:vtpote in quo maxime diuina relucet opatio ordinatiſſimi motus &c. Vnde & ī orone dñica dicit̃.pr̄ nr̄ q es in coelis.¶ Appellant̃ quoq; opus digitoꝝ dei,ad ſilitudinē artificialiū quę artificis digitis fiūt.ignobiliora ſiqdē ſunt q̄ p manus miniſtroꝝ artifex facit q̄ quę manu ppria.& rurſus nobiliora & exactiora ſunt q̄ propriis diſtinguit,limitat,pficitq; digitis artifex,q̄ ad q̄ ſolius proprie manus applicatio ſufficit.ipſa qppe digitoꝝ diſtinctio maiorē in ope exactionē mōſtrat.¶ Nobilitant̃ tertio ex aſtris:luna.ſ.& ſtellis .ex aſtris.n.nobilitas coeloꝝ valde pcipit̃ & cōſtat,qm̄ aſtra nobiliores ptes ſunt coeloꝝ.¶ Nobilitant̃ quarto ex ordine ſeruato:idū dicit̃ quas tu paraſti ſeu diſpoſuiſti.Seruant.n.aſtra oīa diſpōnē quā deus a principio ordinauit:vt ēt hinc appareat coeloꝝ nobilitas in nō tranſgrediēdo diſpōnē a deo factā.Qm̄ iḡr hęc videbo, iō admirādo dico. qd eſt hō aut filius hoīs?Homo nomē ē naturę:filius aūt hoīs nomē eſt gn̄is. Primus etenim hō adam,fuit hō,nō aūt filius hoīs:quilibet aūt ab eo genitus & hō & filius hoīs eſt.Ne ergo putares ꝙ de dignitate p̄mi hoīs propheta loquat̃,vtrūq; appoſuit:vt itelligeres ꝙ de vilitate & cōſequēter exaltatiōe humani gn̄is loquit̃.meſias.n.nō ſolū hō ſed filius hoīs futurus erat.& ppea nō ſolū natura ſed gn̄atio humana exaltāda ſignificat̃.¶ In futuro quoq; dicit̃.qm̄ recordaberis eius,qm̄ viſitabis eum.hinc.n. manifeſte patet propheticū eſſe hūc ſermonē,futuraq; p̄dicere ꝙ deus recordabit̃ hoīs & viſitabit filium hoīs. Q̄d ad lr̄am ſignificat futuri incarnationis myſteriū:quo deus recordatus eſt humani generis ad exaltandū ipſum,& viſitauit filiū hoīs,dum verbū factū eſt filius adę.i.hoīs.Adam apud hebręos nomē eſt naturę humanę ſicut apud nos hō:& ex hac īduſtria iutranſlatū ſępe dimiſimus:& caret numero plurali.

Et deficere feciſti eū modicū a diis. Dictio hebraica eſt heloim,q̄ ponit̃ in principio geneſis,dicēdo.ī principio creauit deus coelū & terrā.Quę quū ſit numeri pluralis,& cōiter in ſcriptura ſignificet deū,& qn̄q; dicat̃ poni pro angelis,pepit tot diuerſas īterp̄tatiōes.Si h̄remus ep̄lam pauli ad hebręos in lingua hebręa,forte ibi appereret ſi ap̄ſus itellexit hūc textū de angelis vtendo noīe angeloꝝ,an vſus fuerit noīe heloim . Quicqd ſit de hac q̄ōne,dicēdū vr̄ ꝙ pticula hęc pōt dupl̄r exponi. P̄rio vt ſignificet cōformiter ad p̄cedētia & ſubſeq̄ntia,exaltationē hoīs ī pſona meſię. & ſic proculdubio legendū ē a deo:ſignificat̃.n.p hoc rāta hoīs exaltatio ꝙ paꝝ deficit a deo. Et hoc verificat̃ ī myſterio incarnatiōis:qm̄ qn̄ verbū caro factū eſt,hō factus ē deus p gr̄am vniōis pſonalis.& ſic paꝝ deficit a deo per naturā:verbū qppe eſt deus p naturā,hō aūt ī chr̄o ieſu ē deus p gr̄am vniōis pſonalis. Et hoc ē illud paꝝ quo deficit a deo meſias hō.Hic ſenſus valde quadrat textui:quia vtit̃ heloim p deo vt cōiter ſcriptura vtit̃.& valde quadrat cōtextui:qa tā p̄cedētia q̄ ſeq̄ntia,ea q̄ exaltatiōis ſunt ſignificant.& ppea par eſt vt ēt hęc media clauſula exaltationē ſignificet,& explicet qd ē recordatio hoīs & viſitatio filii hoīs.ſ.facere eū deficere paꝝ a deo.¶ Nec obſtat huic ſenſui ꝙ ad hebr.2.ap̄ſus refert hmōi minorationē ad chr̄i paſſionē,dicēs.eū aūt q modico q̄ angeli minoratus ē videmus ieſum,pp paſſionē mortis gl̄ia & honore coronatū &c̄.Tū qm̄ lr̄a ap̄li pōt ſic pūctari. eū aūt q modico q̄ angeli minoratus eſt videmus ieſū. & ibi fiat pūctū. & poſtea ſubiungit̃.pp paſſionē mortis gl̄ia & honore coronatū.Ita ꝙ pp paſſionē mortis,nō determinat minorationē ſed meritū coronationis . nā corona pp meritum paſſiōis chr̄o debet̃:dicēte eodē ad phil.2.pp q̄d & deus exaltauit illum &c̄. Et hoc intellige ſuppoſita inſcitia an apoſtolus vtatur in hebręo angeloꝝ an heloim noīe. Tum qm̄ nō incōuenit aplm vſum fuiſſe ad alterū ſenſum.capax.n.eſt ſacra ſcriptura pluriū ſenſuū ēt literaliū . ¶ Alter autem ſenſus eſt vt in hac particula ſignificetur modus quo meſias vicit ad glorificandum diuinum nomen & exaltari meruit. Et ſic legēdum eſt ab angelis:quoniam ſignificatur per illud paꝝ totus ſtatus vię.in hoc.n. modico ꝙ futurus erat meſias paſſibilis viator,minoꝛ fuit angelis . Hic ſenſus quadrat literę epiſtolę ad hebr. vt apud gręcos & nos habetur. Et verus inuenitur:quia meſias exceptis iis quæ ad paſſibilem eius viam ſpectant,maioꝛ futurus erat angelis:vtpote adorādus ab angelis. & hic viatoris ſtatus paruum quid eſt: vtpote ad minimū hoīs(corpus.ſ.) ſpectans, & minimo tp̄e (ſcilicet.33. annis)

durans.vt merito dicaꝛ. & deficere feciſti eũ modicũ,hoc eſt ſm id quod modicũ eſt, ab angelis:
Et honore ꝛ decore tu coronabis eũ. Tractaꝛ hic illa pticula/in oĩ terra:deſcribẽdo meſię dignita
tem/ptãtem & poſſeſſionẽ.Prophetat itaq ea quę dignitatis erant tũc futura in meſia : deſcribens ꝙ
tu deus coronabis eũ.Corona victori debeꝛ.non.n.coronabiꝛ niſi qui legitime certauerit.& ideo ſpli/
cite hic inſinuatur victoria qua chꝛs vicit mũdũ & diabolũ . Corona ergo eſt primũ dignitatis inſi/
gne.accedit & honor quo honorabitur ab vniuerſo:& decor immortalitatis.
Et dominari eũ facies in opibus manuũ tuaꝝ. Poſt ea quę ſunt dignitatis,ſubiũgunꝛ ea q̃ ſunt
ptãtis:prophetãdo ꝙ meſię dñium erit ſup oĩa opa dei:qđ eſt eẽ ſupra totũ vniuerſum. Et hoc adim/
pletũ fuit in die reſurrectionis dñicę:dicente chꝛo.data eſt mihi oĩs ptãs in coelo & in terra.
Oĩa poſuiſti ſub pedibus eius. Adiungiꝛ tertio id qđ eſt poſſeſſiõis.ſignificaꝛ.n.ꝑ hoc ꝙ oĩa non
ſolũ ſub dñio & ptãte ſed ẽt poſſeſſa erunt a meſia:vt paulus aplꝰs vtrobiq exponit:dicẽs hoc adhuc
non eẽ impletũ , ſed implendum in aduentu glorioſo chꝛi.tunc.n.oĩa ſubiecta erunt chꝛo : nondum
ſiquidẽ ſunt ei oĩa ſubiecta:vt ad ſenſum patet.Et deſcribiꝛ futurũ in ptõ ꝑꝑ certitudinem prophetię.
Oues ꝛ boues,oẽs ipſos ꝛ ẽt beſtias agri. Oues:hoc eſt genus ſeu multitudinem ouiũ.Auem
coeloꝝ:hoc eſt aeris.appellant.n.hebręi inferiores coelos regiones aeris. & aiunt hebręos non habere
coelũ in ſingulari numero:& ꝑꝑea ſemꝑ in plurali noĩare.& ꝑꝑea hic dici auem coeloꝝ.Et hoc habeto
pro regula in toto pſalterio.¶ Meminit propheta ſpãliter ouium,boum,volucrũ & piſciũ:non ꝙ hęc
exempta eſſent ab omnibus,ſed ad ſignificandũ regnũ chꝛi extẽdi ẽt ad minima ſenſibilia,ꝑ hęc aĩa/
lia denotata.ne intelligeres regnũ chꝛi ita in ſpũalibus cõſiſtere ꝙ de ſenſibilibus nõ ſe impediret.
Tranſeuntem ſemitas mariũ. Particula hęc obſcura eſt:q̃a textus hebręus ſonat pticipiũ ſingula/
ris numeri abſq determinatiõe caſus.& ꝑꝑea nõ põt cõſtrui cũ piſcibus,q in plurali numero ſignifi/
canꝛ.& ambiguũ reſtat cũ quo cõſtruaꝛ.Nec deſunt cõſtruẽtes cũ pronoĩe eũ.Ita ꝙ eſt ſenſus.dñari fa/
cies eũ trãſeũtem ſemitas mariũ:põt.n.legi tranſiens,trãſeuntis,& tranſeũtẽ. & ſic ſignificareꝛ penetra
tiõ ptãtis chꝛi ẽt ſub mari.tanq̃ ꝑ hoc declaratũ fuerit ꝙ noĩe oĩs terrę nõ intelligiꝛ ſupficies terrę,ſed
ẽt quod eſt ſub aquis.Forte melius eſt dicere ꝙ numerus ſingularis poniꝛ pro plurali cauſa metri : vt
dictũ ſit tranſeuntẽ pro tranſeuntes. & ſic cõſtruiꝛ cũ eo quod dictũ eſt piſces maris. Et conſonat haec
cõſtructio frequẽti vſui huius textus.nam ſępe ſimilem conſtructionem inueniemus inferius.& expo
nitur ab hebręis ſic.piſces tranſeuntem,hoc eſt quemlibet tranſeuntem.
Domine domine noſter. Repetiꝛ hic de verbo ad verbũ principiũ primi verſiculi:vt hinc intelli/
gas materiã pſalmi cõſiſtere in hoc verſiculo,fructũq meſię eſſe magnificationẽ diuini nois in omni
terra.Et vere ad hoc verbũ caro factũ eſt,vt glorificeꝛ nomẽ dei in toto vniuerſo.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori ſup morte filii canticũ dauid,pſalmus .IX.

Onfitebor tibi dñe in toto corde meo:narrabo omnia mirabilia tua.
Lętabor & exultabo in te:pſallam nomini tuo altiſſime.
In cõuertẽdo inimicũ meũ retrorſum:infirmabunꝛ & pibũt a facie tua.
Q m̃ feciſti iudiciũ meũ & cãm meã : ſediſti ſup thronũ q iudicas iuſtitiã.
Increpaſti gẽtes & piit ipius:nomẽ eoꝝ deleſti in ęternũ & i ſeculũ ſeculi.
Inimici defecerunt frameę in finem: & ciuitates eorum deſtruxiſti.
Periit memoria eorum cum ſonitu: & dominus in ęternum permanet.
Parauit i iudicio thronũ ſuũ:& ipe iudicabit orbẽ t̃re i eqtate,iudicabit pplꝰos i iuſtitia.
Et factus eſt dñs refugium paupi:adiutor in opportunitatibus in tribulatione.
Et ſperent in te qui nouerũt nomẽ tuum:qm̃ nõ dereliquiſti quęrentes te domine.
Pſallite dño qui habitat in ſion:annũciate inter gentes ſtudia eius.
Q m̃ requirens ſanguinem/eoꝝ recordatus eſt:nõ eſt oblitus clamorem pauperum.
Miſerere mei domine:uide humilitatem meam de inimicis meis.
Q ui exaltas me de portis mortis:ut ãnũciẽ oẽs laudationes tuas in portis filię ſion.
Exultabo in ſalutari tuo:infixę ſunt gentes in interitu quem fecerunt.
In laqueo iſto quem abſconderunt:comprehenſus eſt pes eorum.
Cognoſceꝛ dñs iudicia faciens:in opibus manuũ ſuaꝝ cõprehenſus eſt peccator.
Conuertantur peccatores in infernũ:oẽs gentes quę obliuiſcuntur deum.
Q uoniã non in finem obliuio erit paupis:patientia pauperum nõ peribit in finem.

Exurge domine/non confortetur homo:iudicentur gentes in conſpectu tuo.
Conſtitue domine legiſlatorem ſuper eos:ut ſciant gentes quoniam homines ſunt.

ℂIVXTA HEBRÆVM. ℂ Vincenti ſup morte filio/pſalmus dauidi .IX.

1 Propheta. COnfitebor dominum in toto corde meo: narrabo oīa ſeparata tua.
2 Lętabor & exultabo in te:canam nomen tuum excelſum.
3 Reuertentibus inimicis meis retro: ceſpitabunt & peribunt a faciebus tuis.
† Sedi 4 Quoniam feciſti iudicium meum & cauſam meam: ſediſti in ſede † iudex iuſtitię.
[ideo]
5 Increpaſti gentes/perdidiſti impium: nomen eorum deleſti ſeculo & ſemper.
6 Inimice finitę ſũt deſolatiões [quas feciſti] ęterno:& ciuitates [quas] deſtruxiſti/pĩit mẽoria eaꝝ ipſis [nõ deo].
[pro ſed]
7 Et dominus ſemper ſedebit:parans iudicio ſedem ſuam.
8 Et ipſe iudicabit orbem in iuſtitia : iudicabit populos in rectitudinibus.
9 Et erit dominus eleuatio contrito:eleuatio temporibus [quibus fuerunt] in anguſtia.
10 Et confident in [deo] te ſcientes nomen tuum: quoniā nõ dereliquiſti quęrẽtes te domine.
11 Cantate domino ſedenti ſion: annunciate in populis opera eius.
12 Quoniam requirens ſanguines/ [eſt] eos recordatus:non oblitus eſt clamorem humiliũ.
13 Miſerere mei dñe:uide afflictionẽ meā ab oſoribus meis/exaltãs me de portis mortis.
14 Propterea narrabo oẽs laudes tuas in portis filię ſion:exultabo in ſalute tua.
15 Demerſę ſunt gentes in foueam [quam] fecerũt:in reti hoc [quod] abſconderũt captus eſt pes eoꝝ.
16 Agnitum dñs iudiciũ fecit: [dum] in ope uolarũ ſuarũ impacta eſt impii meditatio. Selah.
† foueę 17 Reuertentur impii in foueam †:omnes gentes immemores dei †.
† deoꝝ
18 Quoniam non ęterno obliuioni erit pauper: ſpes humilium [non] peribit in perpetuum.
19 Surge domine: non [et ſic] roborabitur homo/ [et ſic] iudicabuntur gentes ſuper facies tuas.
20 Pone domine dominium eis: [et ſic] ſcient gentes/ hominem ſe [eſſe]. Selah.

TItulus eſt. Vincẽti/ſuper morte filio/pſalmus dauidi. Et ē ſenſus ꝙ pſalmus iſte attribuiẽ dauidi loquenti vt autori pſalmi & dicanti ipſum deo ob ſubſecuta ex nũciis conſolatoriis ſup morte naas regis ammonitarum filio eius anon regi ammonitarum. Vt enim patet.2.reg.10. mortuo naas ammonitarum rege/dauid miſit legatos ad anon filium eius conſolatorios ſuper morte patris. Et qa hanc legationem miſit ratione beneficiorum receptorum a patre anon, ideo nõ nominat eum noie proprio/ſed filium/quia miſit ad eum quatenus erat filius naas mortui. Et qm̃ anon ignominioſe tractauit legatos dauidis(radendo dimidiam partem barbę eoꝝ & pręcidendo veſtes medias vſq; ad nates) & hinc miſerunt & conduxerunt ſyros cõtra dauidem/& ſecuta ſunt pręlia multa, ideo pſalmus hic ad literam tractans peſſundationem ammonitarum iuſto dei iudicio/radicem dauidicę iuſtitię tangit dicendo.ſup morte filio:hoc eſt ob legatos conſolatorios ſup morte naas deſtinatos filio eius.
ℂHuic materię quadrat totus pſalmus.nam & in principio & in medio & in fine mentio fit diuini iudicii:& aperitur ꝙ iudicium hoc inter dauidē & gentes vertebaẽ vt patet in quarto & quinto verſiculis. Aperitur quoq; ꝙ hoc fuit tēpore quo iam arca domini erat in ſion: dum in vndecimo verſiculo dicitur.cantate domino ſedenti ſion. Vnde ad literam materia pſalmi eſt gratiarum actio deo quia fecit vindictam contra ammonitas qui tam turpiter tractauerant legatos dauidis.

ℂSVMMARIVM EST.

ℂPropheta promittit laudes deo/& ad idem alios inuitat.tum quia deus iuſto iudicio puniuit ammonitas cum ſociis/vlciſcendo oppreſſos olim ab eis & eleuando ſeruos ſuos.tum quia manifeſtum effecit iudicium/& in proprio opere illos puniendo/& ſubiiciendo eos dauidico dominio.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Confitebor dominũ. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuã/ibi
quia feciſti. Proponit duo. ſ. diuinã laudẽ/& materiã laudis ruinã inimicorũ a facie dei. Et laudem
quidẽ proponit vtrunq. ſ. ex pte ſui/& ex pte dei. ¶ Ex pte qdẽ ſui tangit quattuor. Primum ſpectans ad
cor/cõfitebor in toto corde meo. ſecundũ ad linguã/narrabo. tertiũ ad affectũ/lętabor. quartũ ad mu/
ſicam/ canã. Ex pte vero dei tãgit tria. ſ. dñm/cõfitebor dñm/& rurſus exultabo in te: & opa eius excellẽ
tia/oĩa ſepata tua: & nomẽ dei/nomẽ tuũ excelſum. Vbi ſcito excellẽtia opa dei q̃ excedũt vires creatu
rarũ noiari a ſepatione: qa vere ſegregata & ſeorſum ſunt nõ ſolũ ab opibus ſed ẽt a cõphenſione nr̃a:
quę cõſueuimus appellare mirabilia dei. ¶ Et promittit propheta ſe narraturũ hęc oĩa: nõ ꝙ oĩa arbi/
tret ſe ſcire aut narrare (quũ incõprehenſibilia ſint) ſed qa cõmemorare intẽdit oĩa gña mirabiliũ di/
uinorũ. Nec hoc intelligas promitti adimplendũ in hoc pſalmo, ſed in hoc & in aliis: ſicut ẽt inferius
in verſiculo quattordecimo dicit/ppea narrabo oẽs laudes tuas. Hic. n. promittit pro gratiarumactione
cõmemorare oĩa mirabilia dei/& ſilr̃ inferius oẽs laudes dei in gñe: qm̃ deſcendere ad ſingulas eſſet
ĩpoſſibile. Verũtñ accõmodãdo diſtributionẽ ad pñs negocium/promittit narrare oĩa ſepata dei: qa
vtrunq genus diuini opis narraturus eſt. ſ. grę & iuſtitię. & rurſus iuſtitię pro ipſo dauide & populo
dei & cõtra ĩmemores dei. & rurſus nõ ſolũ opa dei ĩ iſtis ſed ẽt modũ opandi. ¶ Materia vero laudis
pponit dicẽdo. reuertẽtibus inimicis. Vbi nota ſermõe metaphorico ad ſilitudinẽ fugiẽtiũ a facie p/
ſequẽtis/& in ipſa reuerſiõe fugiẽdo inueniẽtiũ offendicula ĩ q̃ ĩpingũt/nec ſolũ ĩpingũt ſed pereũt, de
ſcribi hoſtes. Et ſignificat ad lr̃am ꝙ ãmonitę q egreſſi cũ ſyris fuerãt ad pugnãdũ ꝯ dauidẽ/terga verte
rũt fugiẽtes/& ceciderũt fugati & pierũt. & totũ hoc a facie dei: nõ. n. ſuis militibus ſed deo totũ dauid
attribuit/recognoſcẽs diuinũ bñficiũ. Hiſtoriã hẽs ſũmarię ſcriptã. 2. re. 10. & ĩ fine. 12. & 1. palip. 19. & 20.

¶ **Quoniã feciſti.** Incipit hic ps executiua tali ordine. Prĩo tractat illa pricula/reuertẽtibus inimicis
meis retro. ſecũdo illa/cęſpitabũt & pibũt/ibi miſerere mei. Vbi nota ꝙ ambę pricule tractant vt ſunt
materię diuinę laudis promiſſę/cõfitebor &c̃. Et ne multiplicatę diſtinctiões obſcuriorẽ reddãt textũ/
abſtinuimus a ſingulis: nõ pterẽũdo ꝙ propheta duplr̃ tractat hęc. Primo q̃tũ ad ſubſtantiã operum
diuinorũ hinc & inde. & ſecũdo q̃tum ad modũ eorundẽ ſilr̃ hinc & inde: ſicut ẽt propoſuit prĩo ini/
micorũ cõfuſionẽ/in fuga retro, & ſecũdo modũ ruinę/in cęſpitatiõe & interitu. ¶ Inchoans itaq diui
nę attribuit autoritati iuſtitię vt primę cãę opus vtrũq. ſ. ruinã ammonitarũ & eleuationẽ dauidis.
Qm̃ ſediſti in ſede iudex iuſtitię/hoc eſt velut pro tribunali ſediſti ad fungendũ offõ iudicis dicentis
iuſtitiã, feciſti iudiciũ meũ/vindictam exercẽdo in ammonitas, & cãm meã/retribuẽdo ſublimationẽ
loco ignominię acceptę. Textus hebręus habet ĩ drõ ſedi. congruitas mutauit addẽdo ppõnem in.
¶ Increpaſti gẽtes (ecce prima pars iudicii & iuſtitię) ad ſimilitudinem increpãtis in fugam vertiſti
gẽtes ſyrorũ & ammonitarũ. pdidiſti impiũ/multitudinẽ impiorũ nõ ſolũ increpaſti ſed occidiſti: & qd
plus eſt nomen eorũ deleſti ſeculo (datiuũ pro ablatiuo) & nr̃o ſeculo & ſemp. Deleti quippe ſunt ita
ammonitę tũc vt ex natura facti nunq̃ eſſent amplius dñaturi. & ppea deſcrib ĩ deletum ẽt nomen
eorũ. ¶ Inimice. Apoſtrophat dauid ad hoſtes populi iſrael. Vbi recole ꝙ (vt patet in libro iudicũ &
in. 1. reg.) populus iſrael fuit valde humiliatus/& a ſyris/& a moabitis & ammonitis & aliis finitimis
quos dauid humiliauit. Et ad oẽs iã humiliatos põt dirigi ſermo iſte. q̃uis ẽt de ſolis ammonitis veri
ficet: qm̃ de ipſis dicit ioſephus lib. 6. ca. 6. ꝙ vrbes iudęorũ ſeruituti ſubegerũt. & ꝙ dextros oculos he
bręis ſubditis eruebãt. qd ẽt tãgit iudicũ. 10. & 1. re. xi. Et 1. reg. 12. dicit ſamuel pplo. vidẽtes ꝙ rex filiorũ
ammon veniſſet aduerſus vos &c̃. Apoſtrophans itaq ad ammonitã ſeu vniuerſum hoſtẽ intẽdit di
cere ꝙ licet ciuitates & ppli opp̃ſſi olim ab ipſis nõ ſint nec poſſint ſe vindicare, deus tñ iudex orbis
totius/ſemp ẽ/& nũc fecit vindictã &c̃. O inimice finitę ſunt deſolatiões/hoc ẽ deſolati & vaſtati he/
bręi, ęterno/quas feciſti irrepabiles ĩ ęternũ: & ciuitates/hebręorũ (ſupple quas) deſtruxiſti/ ſilr̃ finitę
ſunt/nõ ſũt amplius: piit memoria earũ ipſis. Significãter appoſuit ipſis: vt ſignificaret ꝙ piit ipſis de
ſolatis & deſtructis memoria vindicãdi & ẽt memoria dominãdi q̃tũ eſt ex ipſis, ſed nõ piit memoria
earũ deo/iudici. Et ppea ſubdit. ¶ Et dñs ſemper ſedebit. Acſi aperte diceret. O inimice verũ eſt ꝙ ciui/
tates & ppli a te deſtructi nõ ſunt nec pñt ſe vindicare, ſed eſt dñs cõis q ſemp ſedebit: parãs iudicio/
iuri dicẽdo vnicuiq, ſedẽ ſuã. & ipſe nõ ſolũ nos ſed vniuerſum orbẽ iudicabit/ne credatis vos exem/
ptos ab illius iudicio, ĩ iuſtitia/reddẽdo vnicuiq ſm opa ſua: iudicabit pplos in rectitudinibus. nõ iu
dicabit in iuſtitia ſm allegata & probata, ſed in rectitudinibus/hoc eſt ſm ipſas rectitudines aĩorũ &
operũ. ac p hoc iudicabit ipſas obliquitates: quia rectitudo eſt iudex ſui & obliqui. Et erit. & ppea dñs
erit eleuatio populo/ſuo, contrito/a vobis. eleuatio inquã tpibus/hoc eſt loco temporũ, in anguſtia/
quibus fuerunt in anguſtia oppreſſi a vobis. Deſcribuntur hęc in futuro ad ſignificandum perſeue/
rantiam ac firmitatem diuini iudicii ad eleuationẽ populi iſrael in tempore regni dauidici.

Et cõfident in te. Redit propheta ad alloquendum deum. Fructui iudicii & iuſtitię annectit confi/
dentia populorum/ſcientiũ p fidem nomen dñi. Quia non dereliquiſti/multos, quęrẽtes te dñe. No/
luit dicere ob modeſtiam/quia non reliquiſti me quęrẽtem te dñe, ſed in gñe ſignificauit ſe cum aliis.

Cantate domino. Promiſit in principio/ cõfitebor/canam &c̃.inuitat mõ alios ad hoc ob magnitudinẽ & cõitatem bñficii.Sedenti/velut ſp aliter pſidẽti & regnãti in ſion : qa ibi ſpãli cultu venerabaſ. Opa eius.hęc ſunt quę in principio appellauit ſepata.Qm̃ regrens ſanguines; hoc eſt tpe quo iuſtitiam exercere decreuit regrẽdo ſanguinẽ humanũ iniuſte effuſum. nõ eſt oblitus clamorẽ humiliũ/ abiectarũ pſonarũ quæ fuerũt oppreſſę:ſed recordatus eſt eos ad vindicãdũ ſanguinẽ eoꝝ. Ex quibus patet ꝙ deus puniuit ammonitas cũ ſuis fautoribus nõ ſolũ pp ignominiã illatã legatis dauidis, ſed ẽt pp iniurias & oppreſſiões quas intulerãt tpibus retroactis populis multaꝝ ciuitatũ hebręorum.

Miſerere. Narratis opibus diuini iudicii/ſubiungiſ modus tractãdo illam particulam/ceſpitabunt & peribũt. Vnde & apte inchoat a mõ ſupplici ex parte ſui. Introducit.n. ſe ſupplicem qualis fuerat tpe acceptę iniurię ab ammonitis & cõductoꝝ ſyroꝝ ab eiſdẽ contra dauidẽ:vt hinc ſignificet ꝙ tũc recurrit ad deum.& exauditus merito oĩa imputat diuinę opi. Miſerere mei. Oratio dauidis recitaſ. Miſericordiã nõ iuſtitiam petit/q̃uis cauſam iuſtã foueret : qa licet reſpectu ammonitarũ iuſtitiam hr̃et,reſpectu tñ dei miſericordia indigebat ne in miſeriã ſibi paratam ab hoſtibus incideret. Vnde & ſubdit rõnẽ miſerię.vide afflictionẽ meã ab oſoribus meis/illatã & iminentẽ.exaltãs me de portis mortis.Põt hoc referri & ad ptã bñficia:vt ſit cõmemoratio ptõꝝ bñficioꝝ tpe ſaulis.Et iuxta hũc ſenſum lr̃a ordinãda eſt ſic.Domine exaltãs me de portis mortis/miſerere mei &c̃. vere etenim deus de portis mortis multotiẽs/de periculis mortis eripuit dauidem tpe ſaulis & euexit ad regnũ . conſueuimus.n. petentes futura/cõmemorare ptã recognoſcẽdo illa.¶ Põt referri & ad futurũ qđ petebat bñficium.Et ſic eſt ſenſus.miſerere, vide exaltãs/exaltãdo me de portis mortis.Portas mortis appellat exercitus tot ammonitarũ & ſyroꝝ cõtra ipſum.¶ Propterea narrabo.nõ hẽo quod retribuã tibi pro tanto bñficio.& ideo promitto ꝙ pp hoc bñficium narrabo oẽs laudes tuas/cõmemorabo oẽs laudes tuas ab initio mũdi geſtoꝝ tuoꝝ.ĩ portis filię ſioni hoc ẽ ĩ portis hierlm ciuitatis regię.Locus portę tũc tpis erat locus ciuitatis celebrior:& ppea meminit portaꝝ hieruſalem.Quæ vocaſ filia ſion:quia erat ſub monte ſion,qa dignitas/opes & gloria eius erant ex ſion/vbi erat ſedes regia & arca domini : Exultabo in ſalute tua.non in brachio meo/non in milite meo,ſed in ſalute tua/a te collata/a te recognita exultabo. Hæc fuit oratio dauidis.

Demerſę ſunt. Modus diuini opis deſcribiſ.primo quo ad ruinã ammonitaꝝ:& deinde quo ad ſubiectionẽ.Modus quo ruerunt diuino iudicio/deſcribiſ p aſſimilationẽ ad cadentes in foueã quã fecerunt & incidẽtes in rete qđ aliis parauerũt:ad ſignificandũ p hãc metaphoram ꝙ deus puniuit eos ex ope proprio:hoc eſt ꝙ volens deus punire eos ob antiqua ſcelera/pmiſit eos iniuſtũ mouere bellũ cõtra dauidẽ vt in ipſo bello ruerẽt.huc.n.tendunt huiõi metaphorę.Demerſę ſunt gentes in foueam (ſupple quã)fecerũt/aliis.& ſilr̃ in reti hoc(ſupple quod)abſcõderũt/aliis,captus eſt pes eoꝝ.Et ppea agnitũ/manifeſtũ, fecit dñs iudiciũ ſuũ/deſtruẽdo eos in bello quo ipſi volebãt deſtruere alios. in ope volaꝝ ſuarũ ĩpacta eſt ĩpii meditatio:hoc ẽ in bello manuũ ſuarũ corruit meditatio impii ammonitę qua machinabaſ aduerſus dauidẽ.Reuertenſ impii in foueã/ſepulcri/hoc eſt morienſ.oẽs gentes immemores dei.Auxiliares copię hic deſcribunſ ſimul cũ ammonitis debellatę.Et ex eo ꝙ hæc cum ceteris ſequentibus deſcribunſ futura,inſinuaſ ꝙ dicta dauidis oratio fuit tpe medio inter primã debellationẽ qua ammonitę & ſyri fugerunt a facie ioab & abiſai/& ſequentes in quibus ab euphrate alii conuenerũt:vt patet in hiſtoria.Et cõſtructio mutauit in foueam/datiuum foueę.

Quoniã non ęterno obliuioni erit pauper. Ratio tangiſ ruinę reſpectu iſtarum gentium/ſimilis rõni ſuperius tactę reſpectu ammonitarũ.ſ.qm̃ apud deum vindicta pauperum eſt in memoria,q̃uis ad tp̃s appareat deum obliuiſci pauperũ.Et aduerte in lr̃a ꝙ illa negatio nõ/determinat vtrunqꝫ verbum.ſ.erit & peribit.eſt.n.ſenſus.non erit obliuioni/non peribit.

Surge domine. Deſcripto mõ diuini iudicii quo ad ruinã/deſcribiſ nũc modus diuini iudicii quo ad ſubiectionẽ.Scđm.n.hiſtoriã nõ ſolũ ammonitę & ſyri ruerũt/ſed ẽt ciuitates eoꝝ ſubiectę fuerunt dauidi:ita ꝙ deus puniuit eos nõ ſolũ in proprio bello/ſed ẽt ſubiiciendo ciuitates eoꝝ dauidi . Seruiuit.n.tũc ſyria dauidi ſub tributo:& dñatus eſt dauid ex illis p̃lus/ oĩbus regionibus vſqꝫ ad euphraten.Deſcribit aũt hoc dep̃catiue.tñ recognoſcẽdo hoc pendere ex ſingulari gr̃a dei:tũ ſupplicãdo pro amplitudine dñii.Surge dñe/tanq̃ hactenus ſederis ſeu iacueris mõ ad modũ ſurgẽtis aſſiſte: nõ roborabiſ hõ/ad hoc ſurge vt nõ roboreſ hõ.i.vis humana cõtra nos. vel qa ſurgẽte te nõ roborabitur hõ cõtra nos. Iudicabunſ gẽtes ſup facies tuas/ad hoc ſurge vt pſeueret iudiciũ qđ inchoaſti in gẽtibus tanq iudiciũ innixũ faciei tuę(hoc.n.ſignificat ſup facies tuas) & non ſit hoc tanq̃ iudiciũ humanũ. ¶ Pone dñe dñiũ eis/fac eos dñe ſubiici dñio regis tui:ſciẽt gẽtes hoiem ſe.hoc ẽ iõ da dñiũ ſup eas vt gẽtes ſciãt ſeipas eẽ hoiem/vt recognoſcãt ſeipſas & nõ audeãt cõtra ppl̃m dei ſicut hactenus auſę ſũt, recognoſcãt te dñm nr̃m/eẽ deũ & ſeipſas eẽ nõ potẽtes cõtra deũ ſed eẽ hoiem ſubditũ deo.¶ Et ſciẽto ꝙ hæc oĩa(.ſ.iudicabunſ gẽtes/& ſciẽt gẽtes)quę expoſita ſunt optatiue/pñt ad,lr̃am quoqꝫ exponi iudicatiue vt ſonat lr̃a/vt fructus ſurgẽtis dñi. Surge dñe:qa te ſurgente nõ roborabiſ hõ/& iudicabunſ gẽtes.& ſilr̃ pone dominium eis:quia ponente te illis dñium/ſcient gentes ſeipſas eſſe hoiem. Amen.

Vt quid

Vt quid domine receſſiſti longe:deſpicis in opportunitatibus in tribulatione.
Dum ſuperbit impius incenditur pauper:cōprehenduntur in conſiliis quibus cogitāt.
Quoniam laudatur peccator in deſideriis animę ſuę:& iniquus benedicitur.
Exacerbauit dominum peccator:ſecundum multitudinem irę ſuę non queret.
Non eſt deus in conſpectu eius:inquinatę ſunt uię illius in omni tempore.
Auferuntur iudicia tua a facie eius:omnium inimicoꝝ ſuorum dominabitur.
Dixit enim in corde ſuo:non mouebor a generatione in generationem ſine malo.
Cuius maledictione os plenū eſt & amaritudine & dolo:ſub lingua eius labor & dolor.
Sedet in inſidiis cum diuitibus in occultis:ut interficiat innocentem.
Oculi eius in pauperem reſpiciunt:inſidiatur in abſcondito quaſi leo in ſpelunca ſua.
Inſidiatur ut rapiat pauperem:rapere pauperem dum attrahit eum.
In laqueo ſuo humiliabit eum:inclinabit ſe & cadet cū dominatus fuerit pauperum.
Dixit enim in corde ſuo.oblitus eſt deus,auertit faciē ſuam ne uideat in finem.
Exurge domine deus & exaltetur manus tua:ne obliuiſcaris pauperum.
Propter quid irritauit impius deum:dixit enim in corde ſuo/non requiret.
Vides quoniam tu laborem & dolorem conſideras:ut tradas eos in manus tuas.
Tibi derelictus eſt pauper:orphano tu eris adiutor.
Contere brachium peccatoris & maligni:quęretur peccatum illius & non inuenietur.
Dominus regnabit in ęternum & in ſeculum ſeculi:peribitis gentes de terra illius.
Deſiderium paupeꝝ exaudiuit dominus:pręparationem cordis eorū audiuit auris tua.
Iudicare pupillo & humili:ut non apponat ultra magnificare ſe homo ſuper terram.

IVXTA HEBRÆVM. .X.

1 Propheta. QVare dn̄e ſtabis in longinquo:abſcōdes te tpibus in anguſtia?
2 In ſuperbia impii:perſequetur pauperem, capientur in cogitatio-
nibus iſtis cogitauerunt.
3 Quia laudauit ipius ſup deſideriū aīę ſuę/& auarus benedixit : ſpreuit dominum.
4 Impius in celſitudine ſua furoris ſui nō quęret : non deus omnes cogitationes eius.
5 Parturient uię eius in omni tempore:ab excelſo iudicia tua a conſpectu eius:omnes
anguſtatores eius ſufflabit in ipſos.
6 Dixit in corde ſuo. Vox ipii. non labar generationi & generationi, ꝙ nō in malo.
7 Propheta. Maledictiōe os eius plenū & dolis & fraude:ſub ligua eius labor & iniqtas.
8 Sedebit in īſidiis uillaꝝ:ī abſcōditis īterficiet inocētē/oculi eius ad pauperē ſpectabūt.
9 Inſidiabitur in abſcondito quaſi leo in cubili ſuo/ inſidiabitur ad rapiendum paupe-
rem:rapiet pauperem in trahendo ipſum in rete ſuum.
10 Et contereturhumiliabitur:& cadet in fortibus eius contriti.
11 Dixit in corde ſuo. Vox impii. oblitus eſt deus/abſcondit facies ſuas/nō uidit ęterno.
12 Propheta. Surge dn̄e deus:leua manum tuam/noli obliuiſci humilium.
13 Super quid ſpreuit impius deū ſ dixit in corde ſuo. Vox impii. nō requires.
14 Propheta. Vidiſti quia tu laborem & indignationem reſpicies ad dandū in manibus
tuis:ſuper te derelinquet pauper, pupillo tu fuiſti adiutor.
15 Frange brachium impii:& malum quęres,impietatem eius non inuenies.

ideo
16 Dominus rex ſeculi & ęterni: perierunt gentes de terra ſua.
17 Deſiderium humilium audiſti domine: pręparabis cor eorũ/auſcultabis aure tua.
impius
18 Ad iudicandum pupillum & contritũ: nõ adiiciet ultra ad frangendum hoiem a terra.

TItulus nullus eſt. Circa materiam pſalmi cognoſcẽdã aduerte tria in pſalmo clara. Primum ꝙ querula proponitur vox ad deũ tanq̃ ad manẽtem longe & abſcondentem ſe/impio cũ tot criminibus ſupbiente & pſequẽte pauperẽ tot modis. Secundũ ꝙ ꝓpheta excitat deũ ad exaltandũ diuinã manũ &c. Tertiũ ꝙ deus rex ſeculi & ęterni/& perierunt gẽtes &c. ¶ His tribus clare patentibus in pſalmo/adiũge quartũ rõnabile: ꝙ appellatione impii in hoc pſalmo nõ itelligiẽ aliqua ſingularis pſona (niſi forte antichrs) ſed genus impioꝝ viatoꝝ vt vna pſona ſignificaẽ. Quod ex q̃ttuor apparet. Primo ex eo ꝙ ſtatim trãſit de ſingulari in plurale & reuertiẽ in ſingulare/& iteꝝ in fine redit ad plurale. Poſtq̃.n. dixit in ſupbia impii, ſubiũgit capienẽ in cogitationibus iſtis cogitauerũt/& ſtatim q̃a laudauit ipius: & circa calcem pſalmi/perierunt gẽtes de terra ſua. Secũdo ex eo ꝙ hęc crimina q̃ huic ipio attribuunẽ/neſcio ſi alicui ſingulari hoi ẽt antichrſo cõueniẽt: ſed dubiũ nõ eſt qn de genere iniquoꝝ verificenẽ. Tertio ex eo ꝙ apl's ad ro.3. afferẽdo ex hoc pſalmo verſiculũ illũ/quoꝝ os maledictione & amaritudine plenũ eſt, mutauit ſingulare in plurale: nã in hebręo legiẽ cuius ſeu eius/& aplus allegauit quoꝝ. qđ nõ feciſſet aplus ſi de vno ſingulari hoie ꝓpheta loqueretẽ: qm̃ affert huic verſiculum ad teſtificãdũ oẽs ẽt iudęos eſſe ſub pctõ. Quarto ex eo ꝙ appellatione paupis quẽ pſequiẽ ipius/nõ itelligiẽ aliqs vnus paup, ſed genus pauperꝝ pcipue ſpũ. In cuius ſignum appellanẽ inocẽtes/ cõtriti/mãſueti ſeu humiles & pupilli. ¶ Ex his ſiquidem omnibus apparet ꝙ pſalmus iſte ad literam tractat per modum querelę de dilatione vniuerſalis iudicii/quo terminus ponetur iniquis operibus: quia interim impii ſuperbiunt &c. & pii affliguntur. Hæc eſt materia.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta vbi q̃ſtus ẽ apud deũ de pmiſſiõe tãtę ſupbię ipioꝝ cũ tot criminibus/cũq; vehemẽti pſecutiõe pioꝝ tũ verbis tũ factis, ſupplex excitat deũ ad exaltandũ diuinã manũ ad rõnẽ hñdã, pauperꝝ: deſcribitq; pinde ac cõpletũ futuꝝ regnũ dei i cõſolatõe hũiliũ/i iteritũ gẽtiũ ac terminũ hũanę ſupbię.

¶ Perſona loquens/proprie propheta eſt: recitans tamen ter impioꝝ vocem.

QVare domine. Diuidiẽ pſalmus in ptes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã/ibi q̃a laudauit. Proponit p modũ q̃ruli/quare dñe. nõ.n. vt ſciat cãm, ſed vt exprimat triſtitię admirationiſq; affectũ ad ſilitudinẽ q̃ruli/dicit quare dñe. ¶ Proponit aũt quattuor. Primo diuinã permiſſionẽ ſub metaphora duplici. Altera ad ſilitudinẽ manẽtis lõge ab iis quę fiũt. qui.n. manet lõge minorẽ ſe mõſtrat habere curã eoꝝ a q̃bus eligit diſtare. Altera ad ſilitudinẽ abſcõdẽtis ſe tpe alienæ anguſtię. talis.n. parũ facere videẽ alienas anguſtias. Quare inq̃t dñe/quem nullus põt cogere, ſtabiſq; diutius, in lõginquo/tanq̃ manẽs a lõge: abſcõdes te/tanq̃ abſcõdẽs te eris, in tẽporibus/nõ in vno tm̃ tpe, in anguſtia/hoium. ¶ In ſupbia impii. Ecce ſecundum/quo ꝓponunẽ crimina ſupbię & impietatis. ¶ Perſequeẽ pauperẽ. Ecce tertiũ/quo ꝓponiẽ pſecutio pauperũ: quia.ſ. impius in ſua ſupbia perſequetur pauperẽ. ¶ Capienẽ in cogitationibus iſtis cogitauerũt. Ecce quartũ: ꝓphetans futurũ q̃nq; ꝙ impii nõ ſolum dabũt pœnas factoꝝ ſed cogitationum, ꝙ apud deum tã manifeſtę ſunt etiã cogitationes eoꝝ ꝙ in ipſis cogitationibus confundentur in diuino iudicio. Et dixit hoc ad exaggerationem querelę, perinde ac diceret. cur tandiu tardas ſuperbiente impio perſequente pauperem, quum tandẽ damnandi ſint impii non ſolum ob facta ſed ob cogitationes ſuas.

¶ Quia laudauit. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractaẽ illa pticula/in ſupbia impii. ſecũdo illa/pſequeẽ pauperẽ/ibi maledictiõe. tertio illa/q̃re dñe &c. ibi ſurge dñe. quarto illa/capienẽ i cogitationibus/ibi dñs rex. ¶ Circa ſupbiã impii deſcribit ſupbũ aium quadruplr. Primo ſm ptẽ cõcupiſcibilẽ/tũ glię tũ tẽporaliũ bonoꝝ, dicẽs. Quia ipius laudauit ſup deſiderũ aię ſuę/hoc eſt nõ ſolũ adimpleuit deſiderũ ſuũ ſed laudauit (& eſt ſermo de impio quatenus ipius eſt) & auarus ſimiliter bñdixit ſilr ſup deſiderũ aię ſuę, iõ ſpreuit dñm. Vbi videre potes quo ducit laudare mala deſideria & auaras actiones: ducit enim vſq; ad contemptum dei. Significatur enim ad literam ꝙ quia iniquorum multitudo laudat appetitus iniuſtoꝝ & auaroꝝ (quod quotidie videmus) ideo ſpernitur deus.

Impius in celſitudine. Deſcribiẽ ſecundo ſm partẽ iraſcibilẽ/poſthabẽdo tũ veritatẽ tũ deum. Impius inq̃t in celſitudine ſua furoris ſui/hoc eſt ex celſitudine qua idignaẽ (naturale eſt.n. impię celſitudinis idignari/imo furere) & hinc naſcitur ꝙ nõ requiret/veritatẽ. ira.n. naturaliter vltra hoc ꝙ impedit diſcretionem veri/iuncta ſupbię efficit vt non curet inq̃rere veritatem. & vſq; adeo ſuperbia (quæ in iraſcibili animi parte locaẽ) procedit ꝙ nõ deus oẽs cogitationes eius/hoc eſt ſine deo ſunt omnes cogitationes eius. minus dixi/quicquid cogitat eſt non deus.

Parturiẽt vię eius. Tertio ſm ptẽ rõnalẽ. Tũ machinãdo ad malũ. Parturiẽt vię eius i oĩ tpe: hoc

ē nūq̄ exhauſtę erūt/ī oī tpe ſic pariēt malū aliqđ ꝙ ēt pturiēt aliud.ſp.n.ſupba ſtudia & pariūt & pturiūt malū.Et ē locutio metaphorica/ſūpta a ꝯria nā aīaliū nō oī tpe ſʒ qñqꝫ pariētiū. Tū falſa opione diuinoꝶ iudicioꝶ.Ab excelſo iudicia tua/ſūt,a ꝯſpectu ei⁹.Reputat.n. diuia iudicia ī excelſo ſiſterī:iuxta illđ/nubes latibulū ei⁹.tāq̄ de⁹ nō diſpōat niſi de ſupnis.Et ppea ꝯſpicē dr̄ diuia iudicia tāq̄ excelſa.

Oēs anguſtatores eius. Quarto ſm ipſam volūtatē. Tū reſpectu inimicoꝶ.Oēs īquit anguſtatores eius/ſimiliter habebunt in cōſpectu eius ſic ꝙ ſufflabit in ipſos:hoc eſt tanq̄ flatu exterminandos ꝗſtimabit.ſupbi.n.eſt deſpicere & p nihilo hēre īfeſtatores ſuos. Tū reſpectu ꝓprii ſtatus.dixit in corde ſuo,nō labar generationi & generatiōi.Supbus aius pmittit ſibi īmutabilitatē ꝓpterea ꝙ tāti ſe facit tanq̄ exēptus ſit ab euētu malo.Et ꝓpterea ſubdit.ꝙ/pro qa,non in malo/ſupple ero.ſuperbia quippe proponit ſuperbo aīo ſeipſum tam celſum vt appareat ſibi ꝙ malum nequeat ei euenire. Et ꝓpter hanc apparentiam internam deſcribit propheta ſuperbum ꝙ dixit in corde ſuo hoc.non labar a generatione & generatione(hoc eſt nunq̄)a ſtatu meo,quia non in malo/ſupple ero.

Maledictione. Tractatis criminibus ſuperbiæ & īpietatis/tractat hic illa ꝑicula/pſequet pauperē/pſequēdo multa pſecutionū genera.Et primo īcipit a verbis. Tū expſſis trifariā.Maledictione inquit (ſub qua cōprehēdit cōtumelia/īprecatio/detractio/ſuſurratio &c̄.)os eius/ſupraſcripti ipii ſupbi,plenū/ſupple eſt,& dolis/mēdacibus & aſtutis verbis ad fallendum,& fraude/ad īperādum fraudes. Tū tacitis.ſub lingua eius/tacite,labor & iniqtas:hoc eſt ad hoc preſſa ſub lingua verba tēdunt vt laborent pauperes & iniqui fiant ſicut ipſe eſt iniquus:ſeu vt inique fatigent homines.

¶ Deide pſequit pſecutionē paupeꝶ q̄ fit factis triplici īſidiaꝶ genere.& poſtea hypocriſi. Primū inſidiaꝶ genus eſt more latronis morari in īſidiis villaꝶ ad occulte īterficiēdū inocētē. Vbi aduerte ꝙ dictio hebraica ſignificat atria & ſignificat villas:& ppea pōt legi in īſidiis veſtibuloꝶ/& in īſidiis villarū. Veꝶ magis q̄drat vſui vt locus inſidiaꝶ ad occulte occidēdū potius deſcribat in villis q̄ atriis. Sedebit inq̄/ꝗgere morabit,in īſidiis villaꝶ ſeu atrioꝶ:& in abſcōditis īterficiet inocētē/ꝑtercūtē. ¶ Secūdū genus īſidiaꝶ eſt leonino more ad pauperē.Oculi eius ad pauperē/vorādū,ſpectabūt:& ad hoc īſidiabit in abſcōdito/vi & dolo,q̄ſi leo in cubili ſuo.Leo.n.in ſpelūca ſua īſidiās,agit dolo/p q̄nto latet:vi aūt/īſurgēdo ad vorādū cū q̄ putat trāſire ſecurus. ¶ Tertiū genus eſt venatorio more inſidiari ad rapiēdū pauperē velut trahēdo ipm ad ſuū rete. Inſidiabit ad rapiēdū pauperē:ſic.ſ.rapiet pauperē in trahēdo ipm ī rete ſuū/ſicut venatores trahūt aīalia ī retia ſua.At ſi legit cū reti ſuo/īſidię deſcribūt piſcatorio more:aut ēt illo venādi mō quo retiaculo vtunt tractorio. ¶ Perſecutio demū q̄ hypocriſi fit ſubiūgit.& cōteret/humiliabit.Hypocriſis act⁹ ſūt/hoiem ex vna pte(hoc ē ſignis)gerere ſe tāq̄ cōtritū atqꝫ īfirmū,ex altera aūt pte/hoc ē factis/efficere vt mediāte opa fortiū ſuoꝶ pſternat ac ruat multitudo cōtritoꝶ.hoc.n.ſignificat ſubdēdo.& cadet in fortibus eius cōtriti:hoc eſt pugnātibus fortibus eius.Cadet/p cadēt,cōtriti/multi.i.cadet & cōteret multitudo. ¶ Nō mireris verbū ſingularis nūeri cadęēti noie pluralis nūeri cōtriti.freq̄ns.n.ē ī libro hoc:denotās vnitatē,hoc ē vnā multitudinē/vnū exercitū cōtritoꝶ. ¶ Aduerte hic ꝙ in hoc vltimo verſiculo ꝓpheta iducere vt ſilitudinē hois geſtu corpis agentis ſeipm deorſum tanq̄ occultantis ſe/& ex altera parte nutibus annuentis aliis vt pugnēt. Vnde apparet ꝙ oīa inſidiarum genera metaphoricę inducta ſint/ad ſignificandum omne genus inſidioſę perſecutionis aduerſus pios.Quos a multis impiis exerceri videmus:& ſiquid ſupereſt antichriſtus exercebit.Pñt enim hęc ad multa applicari:quae ſtudioſis relinquimus lectoribus.

Dixit in corde ſuo. Rō tot maloꝶ aſſignat.qa ipius dixit/definiuit,itus ī corde ſuo/hęc.ſ.oblitus eſt deus/abſcōdit facies ſuas/nō vidit ęterno.Perſpice diligēter has ſnias,& iuenies cōfuſionē:min⁹.n.cohereēt adinicē hę ſnię ſi exacte itelligant. Veꝶ qa itētio ipii ē(vt vnico verbo ꝓpheta repetēdo dicet) ꝙ deus nō requiret poſt hāc vitā facta hic,iō pñt hę ſnię ſm itētionē ipioꝶ coherere ſic.vt primo dicat oblitus ē deus/hoc ē nō hēt ſingulariū materialiū notitiā.mēoria.n.eſt ſingulariū ptoꝶ:& ppea negatiōe mēorię ſignificat negationē notitię ſingulariū ꝑtereūtiū.Et huic cōſonat.abſcōdit faciē ſuā:hoc ē itellectū ſuū quo cognoſcit abſcōdit ī ſupnis:iuxta illud.nubes latibulū ei⁹&c̄.Et ꝯſr q̄drat.nō vidit ęterno:hoc ē nūq̄ vidit hęc nrā ad ꝗnū iudiciū.Impūitas itaqꝫ credita ī corde ipii rō dr̄ tot criminū.

Surge domine. Tractat hic illa particula/quare dñe ſtabis &c̄.Narratis ſiqdē tā criminibus ipietatis & ſupbię q̄ pſecutionibus,ſupplex ꝓpheta tāq̄ excitās.Surge dñe deus/a gete punitiōis ad duo. Primū leua/exalta,manū tuā/potētiā tuā/opus tuū.Secūdū noli obliuiſci humiliū/abiectoꝶ/oppſſoꝶ. ¶ Et pſeq̄ndo primū.Sup qđ ſpreuit ipius deū/īpune,ac p hoc depſſa ē manus tua ī cōſpectu hoium:hoc eſt ſup quo fundat tāta patiētia tua ꝙ ſpreuit hactenus īpune ipius deū?Nec ſolū ſpreuit deum,ſed dixit in corde ſuo/in intimo ſuo.nō requires/tu deus facta hoium ad iudicandum.Ex his.n.duabus rōnibus leua manū tuā. ¶ Proſeq̄ndo vero ſecūdū(.ſ.noli obliuiſci humiliū)ait. Vidiſti qa tu laborē & idignationē reſpicies ad dādū ī manibus tuis,ſup te derelinquet paup. Vbi ſcito ꝙ itēta ſnia eſt ꝙ deus vidit iō pios derelinquere curā ſui deo/qa deus tū laborē pioꝶ tū idignationē ipioꝶ nō poſthabebit,ſed reſpiciet ad dādū ī futura vita vnicuiqꝫ iuxta merita ſua.Et hęc eſt directe rō ꝓpoſite petitionis/noli obliuiſci humilium. Vñ ait.vidiſti/cōtra ipiū dicētē in corde ſuo ꝙ nō vidiſti,ꝙ abſcōdi-

ſti faciē tuā. vidiſti inquā qa tu laborē/humiliū, & idignationē/ipiorꝶ, reſpicies/quo ad pœnā & pmiū, ad dādū/vtroſqꝫ, ī manib⁹ tuis/ī altera vita: iō ſup te derelinq̄t/ſeip̄ꝫ, paup. Et ſilr iō pupillo tu fuiſti/electꝰ, adiutor. ⁋ Et adiūgiť rōnib⁹ his, vtilitas ceſſatiōis ipiorꝶ. Frāge iquit brachiū ipii/potentiā ipii. Et ecce vtilitas. Et malū q̄res: hoc ē, nō occurret malus ſic mō/ſed oportebit q̄rer ſi ē aliqs mal⁹. Et qđ plus ē, ipietatē eiꝰ nō inuenies/imitatā ab aliquo. Et ad literā hoc iplebiť poſt iudiciū. in hac.n. vita q̄uis caſtigatis malis minuať ipiorū multitudo, nō tn̄ ceſſat/vt hic deſcribitur non inuenienda impietas.

Dominus rex. Vltima eſt hęc particula pſalmi: in qua tractať illa pticula/capienť in cogitationibus iſtis cogitauerūt: declarādo primū futurꝶ dei regnū ęternū. Dn̄s inqt rex/a regēdo & regnādo, ſeculi & ęterni (hoc eſt verę ęternitatis) ſupple apparebit. ⁋ Deide ptes regni. Et quo ad ipios perierūt gētes. & tūc verificabiť perierūt gētes de terra ſua. vere ſua affectu: ſancti.n. nō hn̄t hic manentē ciuitatē. At ſi legiť de terra eius, terra dei itelligiť/quę eſt terra viuētiū. de qua perierūt oēs dānati: qa ad eā aſſequēdā fuerāt creati. Et quo ad pios. deſideriū humiliū audiſti dn̄e. Et ſumiť hic humilitas pro virtute. Quorꝶ deſideriū fuit auditū quū dedit eis deſideratā btitudinē. Et vltra hoc pparabis cor eorꝶ: hoc eſt amatū tā vehemēter vt in illo poſuerit cor ſuū. ſumiť.n. iuxta cōem loquēdi vſum cor p re multū amata. Et minus dicit q̄ ſignificat. nā nō ſolū pparauit deus cor humiliū.i. amatū corde humilium, ſed in cor hoīs nō aſcendit qđ pparauit diligētibus ſe. ⁋ Auſcultabis aure tua. Narratis fructibus regni dei tā reſpectu piorꝶ q̄ ipiorꝶ in altera vita/ſubiūgit modū quo pii ad hęc pueniēt. ſ. mediāte deſiderato iudicio vl'i. Auſcultabis/tūc, aure tua/pn̄s, nō vt in hac vita differēdo. ſed ad iudicādū pupillū & contritū/carētes iudicio & iuſtitia in hac vita, cū ſempiterno fructu ceſſationis malorꝶ. Non adiiciet vltra poſt iudiciū, ad frāgēdū hoīem a terra. Vſqꝫ ad tp̄s iudicii quātūcūqꝫ ipii caſtigenť, ſemp ſuccedit hō adiiciēs inſurgere ad frāgendū hoīem a terra: ſed peracto iudicio vl'i, nō adiiciet quiſq̄ ad frangendū integritatē hoīs tollēdā, a terra: hoc eſt deſinent perſecutores hoīum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori dauid pſalmus .X.

IN dn̄o cōfido: qūo dicitis aię meę. trāſmigra in montem ſicut paſſer?
Quoniam ecce peccatores intenderūt arcum: parauerunt ſagittas ſuas in pharetra, ut ſagittent in obſcuro rectos corde.
Quoniam quem perfeciſti deſtruxerunt: iuſtus autem quid fecit?
Dominus in templo ſancto ſuo: dominus in cœlo ſedes eius.
Oculi eius in pauperem reſpiciunt: palpebrę eius interrogaut filios hominum.
Dominus interrogat iuſtum & impium: qui autem diligit iniquitatem odit animā ſuā.
Pluet ſuper peccatores laqueos: ignis & ſulphur & ſpūs procellarū pars calicis eorum.
Quoniam iuſtus dominus & iuſtitias dilexit: ęquitatem uidit uultus eius.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti dauidi .XI.

1 Propheta. IN domino ⁴ ſperaui: quomodo dicetis animę meę. Vox hominum recitata. uagare montem ueſtrum auis?
2 Quia ecce impii tendent arcum/parauerunt ſagittam ſuam ſuper chordam: ad ſagittandum in obſcuro rectos † cordis. †rectis
3 Quia fundamenta deſtruentur: iuſtus vero quid operatus eſt?
4 Propheta Dominus ⁴ in templo ſanctitatis ſuę/dominus ⁴ in cœlis thronus eius: oculi eius uidebunt/palpebrę eius probabunt filios adę.
5 Dominus ⁴ iuſtum probabit & impium: & diligentem iniquitatem odiuit aīa eius.
6 Pluere faciet ſup ipios laqueos: ignis & ſulphur & ſpūs cōbuſtionū erit ps calicis eorum.
7 Quoniam iuſtus dominus ⁴ iuſtitias dilexit: rectum uidebunt facies eius.

TItulus eſt. Vincenti dauidi. Vbi aduerte q̄ niſi in titulis pſalmorꝶ vincenti eſſet nomen officii aut modi muſici, titulus iſte ſignificaret dauidem ut vincentem/ proculdubio victoria ſpiritualiter/cōfidendo in deo (iuxta illud.1.Ioan.5. hæc eſt victoria quę vincit mundum fides nr̄a) aut pſalmum dicatum deo pro victoria ſpūali. Sequendo autem vſum titulorum, ſignificari videtur q̄ pſalmus iſte aſſignatus ſit ipſi dauidi tanq̄ pręſidenti in illo actu muſico.

❡ Materiā pſalmus ipſe ſonat. Clare enim loquit̃ de ſeipſo quo ad hoc ꝙ tractat moralē diſputationē de vtilitate iuſtitię. Clare ſiquidē patet in ſecundo & tertio verſiculis opponi opa impioꝝ aduerſus iuſtitiā:& in qrto ac reliqs verſiculis nihil aliud tractari niſi diſputatiatem iuſtoꝝ & impioꝝ reſpectu diuinę puidētię & iuſtitię. In principio quoq; pſalmi apparet ꝙ nō de motu corporali ē ſermo(quū dicit̃ vagare)ex hoc ipſo ꝙ ad aīam dirigit̃ ſermo:vagatio quippe aīę ſpūalis eſt. Ex his .n. facile patere pōt diſceptationē hic tractari de fructu iuſtitię. ſolutio .n. qōnis in fine manifeſta/clarificat id de quo eſt qō. ¶ Eſt itaq; materia pſalmi ad lſam, pñtis iuſtitię formatę diuina ſpe/vtilitas ad alterā vitam.

❡ SVMMARIVM EST.

❡ Introducunt̃ hoīes obiiciētes cū argumentis pñtē iuſtitiā eſſe inutilē niſi ad paſtū & delectationē aī in quadā aī celſitudine. Et reſpondet propheta/ex diuina ſpe preſentem iuſtitiam eſſe vtilem ad pręmium ęternum & ad euaſionem ęternarum poenarum.

❡ Perſonę loquentes ſunt hinc propheta/inde homines.

In domino ſperaui. Diuiditur pſalmus in ptes duas: ppoſitiuā materię, & executiuā/ibi qa ecce. Proponēdo materiā/tria dicit. Primo formā iuſtitię in dño ſperaui. Nō dixit/iuſtus ſum aut fui. quū iuſtitia nō formata fide/nihil valet:ſed formata fiducia in deo/valet ad vitā ęternā. Et hoc aſſumit p baſi & fundamēto ſequētis diſputationis. ¶ Secundo admirādo ſeu potius rephēdēdo/alloquit̃ hoīes rōne naturali arguētes. quō dicetis aīę meę. Et pprie ſumit̃ hic aīa p aīo. Tanq̃ diceret. Falſo dicetis aīę meę hoc quod ſequitur. vagare mōtē veſtrū auis. Sermo eſt metaphoricus. Et intēdit ꝙ hoīes depingūt aīum hoīs iuſti ad ſimilitudinē auis vagātis in mōte ſuo:hoc eſt ꝙ ſicut aues in monte natę paſcunt̃ in illo/delectant̃ vagādo in illo/& ſic finiūt vitā ſuā, ita iuſti paſcunt̃ in aīo ſuo celſitudine virtutis & delectant̃ in illa celſitudine virtutis/& ſic finiēt vitā ſuā abſq; alio fructu. ſ. in alia vita. Et hoc eſt tertiū. Vbi quātū ad literā pnomen veſtrū/inſinuat ꝙ auis ſingulari numero nō ponit̃ p vna aue ſed p genere auis: ſoli .n. vni aui nō diceret̃/vagare mōtē veſtrū. Sed ſicut ppha aīam ſuā ī pſona oīum aīaꝝ iuſtaꝝ/ita auē ī pſona auiū ītroducit: rephēdēs. quō dicetis aīę meę. i. quō applicabitis ad aīam meā hāc ſilitudinē/vagare mōtē veſtrū auis. alloquētes aīam meā tāq̃ auē vagātē mōtē ſuū:hoc ē ad nihil aliud vtilē niſi ad paſcēdū & delectādū ſeipſā ī mōte virtutis. Hęc .n. ē obiectio īmo doctrina paganoꝝ phoꝝ, tā negātiū diuinā puidētiā reſpectu actuū humanoꝝ/q̃ negantium īmortalitatem aīę. putāt .n. iuſtitiā hoīs ad paſtum & delectationem aī eſſe, nō ad pmium ęternū. In hoc tñ pſalmo tractatur vt procedit a negantibus diuinam puidētiam:vt patet ex reſpōſione prophetę, nihil aliud ſonante q̃ deum curam noſtri habere/rectos diligere/iniuſtos odio habere & puniturum &c̃.

❡ Quia ecce impii. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo inducunt̃ argumēta hoīum firmātiū/vagare mōtē veſtrū auis. Secūdo affert̃ rñſio fundata ſup illud/in dño ſpaui/ibi dñs in tēplo. ¶ Argumētū hoīum cōſiſtit in hoc. Si iuſtitia hoīs eſſet fructuoſa/tueret̃ in hac vita & rectos & ſanctiōes: ſed videmus tā iuſtos q̃ leges opprimi/ iuſtitia hoīs nō tuēte:multo ergo minus fructuoſa erit iuſtitia poſt hāc vitā. Et tēdit argumētū directe cōtra ſctōs/affirmātes vim efficaciāq; iuſtitię tātā eſſe vt mediāte diuina ope oīa ſupet. Huius argumētationis cōcluſio ppoſita itelligit̃ dicēdo/vagare montē veſtrū auis:& illius pbatio ſubiūgit̃ cū cōiūctione cāli qa/reddēte rōnē. Ecce/in pñti vita, ipii tendēt/pſierabūt tēdēdo, arcū:parauerūt ſagittā ſuā ſup chorda/expeditiſſimi nō ad defenſionē ſed ad ſagittandū in obſcuro/occulte/iſidioſe, nō iniquos ſed rectos cordis/nō ſignorū aut oris. In hebręo habet̃ rectis in datiuo:ſed cōſtructi o mutat &c̃. Rurſus qa fundamēta rectitudinis/diuinę naturaleſq; leges, deſtruent̃ ab ipiis. & iter hęc oīa iuſtus qd opatus eſt? q̃ſi dicat nihil. qd remediū attulit/qd cōtulit? nihil. ¶ In hac argumētatione nota tres dñas. Prima eſt ꝙ pſonę ſignificant̃ pprie(. ſ. ipii & rectos cordis) reliqua metaphorice:vt ītelligas ꝙ tractat̃ queſtio iter ipios & rectos. Secūda eſt ꝙ vterq; modus vexādi rectos ſcribit̃. ſ. occulte & publice. nā deſtructio fundamētoꝝ manifeſte fit:ſagittatio in obſcuro/occulte. Tertia eſt ꝙ vniuerſum malū rectoꝝ deſcribit̃ in pſonis rectoꝝ & in fundamētis. nā per fundamēta ſeu retia(vtrunq; ſiqdē hebraica dictio ſignificat)leges ſignificant̃. ſup qbus vere fundat̃ vita iuſtoꝝ:& q̃ ab hoībus reputant̃ tanq̃ retia/īmo telę araneaꝝ:vtpote inutiles niſi contra ipotētes.

Dominus in tēplo. Rñdet ppheta hoībus dicētibus aīę ſuę &c̃. Et rñdēdo/primo dicit ad fūdamēta argumētationis:tū de pñtia/tū de puidētia dei. De pñtia qdē. Dñs in tēplo ſctitatis ſuę/in quo cōſiſtit ſctitas eius:dñs ī coelis thronus eius. vt ex preſentia dei in tēplo ſimul & in coelo/vbiq; deū pñtem ſignificet:cōtra putātes deū a nobis diſtarē, vtpote habitantē in coelis. ¶ Et nota ꝙ meminit ſpāliter pñtię dei in tēplo. tū vt a manifeſtioribus ſignificaret dei pñtiam:totus enim populus cōfitet̃ deū eē in tēplo ſuo. Tū magis ad lſam vt oſtēdat religionē(quę magna pars eſt bonitatis aī humani)non eſſe ad ſolā hoīs cōſolationē/ſed gratā deo. hoc enim ſignificat̃ p pſentiā dei in tēplo ſanctitatis ſuę. hoc ſiquidem directe reſpōdet hoībus arguentibus. ❡ De prouidētia vero. oculi eius videbūt/hoc eſt indefeſſe videt ea quę fiunt:contra dicentes ꝙ deus nō videt iſta. palpebrę eius pbabunt filios adę. Metaphoricus eſt ſermo/ad ſimilitudinem hoīs claudētis oculos vt experiatur qd ſe nō vidente alii faciāt. Iuxta hāc ſiquidē ſimilitudinē deſcribit propheta diuinam prouidentiam. Quo ad actū quidē

videdi ꝙ ſemp videt: & ꝓpterea dicit oculi eius videbũt/pſeuerabũt videndo. Q uo ad actum vero cã nēdi/obuiãdi/puniendi, dicit ꝙ ſe habet tanꝗ habens oculos clauſos ad experimento probãdũ hoies. Hoc enim ſignificaṫ dicẽdo palpebrę eius/tegẽtes oculos, probabũt filios adę.i.hoīs. Et explicat filios adę qui ſic ꝓbanṫ a deo/eſſe & iuſtos & impios, ſubdẽs. dñs iuſtum ꝓbabit & ipium. ⁋ Vbi nota dici hæc a ꝓpheta tum vt diuinã ꝓuidentiã & illius modũ explicet/cõtra hoies negantes illam. tũ vt oſtẽdat id qđ ſe tenet ex parte dei cõmune eſſe bonis & malis. Ac per hæc intelligãt arguẽtes ꝙ deus permittit ſagittari rectos corde/diſſipari leges, ad hoc vt ꝓbet hoies/vt probet qui ſunt iuſti & qui ſunt impii. Et hinc appareat quãta ſit vis iuſti aĩ. ℭ Vnde & ſubdit. Et diligẽtẽ iniqtatem odiuit aĩa eius. Ab hinc vſqꝫ ad finẽ pſalmi ſidet ꝓpheta directe moſtrãdo quę ſit iuſti aĩ vtilitas apud deum ex diſparitate iuſti & impii relatoꝝ ad actiones dei. ⁋ Et inchoãs ab impio ait. & diligentem iniquitatem odiuit aĩa eius/ſcilicet dei. Ecce iniquus eſt obiectũ odii dei. Et hoc ex parte ipſius iniqui ſignificaṫ ꝓuenire/ex hoc ipſo ꝙ deſcribiṫ diligens iniquitatẽ. Nec ſolum eſt materia odii, ſed ẽt erit materia punitionis diuinę. Et ꝓpterea. ſubdiṫ. Pluere faciet/poſt hãc vitã, ſuper ipios laqueos/ligãtes intellectum & voluntatẽ & memoriã ad ea quę ſunt poenę. nõ enim poterũt damnati auertere cogitationes aut affectiones ſuas a ſuis poenis: ſed ſep & ſentiẽt & deteſtabunṫ eas ſicut a prima hora dãnatiõis: Ignis, ſulphur & ſpũs cõbuſtionum pars.i.ſors, calicis eoꝝ. Et intellige per ignẽ/ſulphur & ventũ cõburentẽ, oẽs poenas ſenſus qbus affligenṫ damnati. ⁋ De iuſtis aũt ſubdit ꝙ ſunt obiectũ diuinę dilectiõis. Et ad hoc afferṫ rõ naturalis/qua vnũquodqꝫ diligit ſibi ſimile. Q uoniã inqt iuſtus dñs (ſupple eſt) ideo iuſtitias dilexit/ſupple habentiũ eas. Et ꝓpterea rectũ/hoiem ſeu aĩum, videbũt facies eius: hoc eſt videbit facies dei. Quia enim deus diligit iuſtos, ideo locabit eos ante faciẽ ſuã. Et ꝑ hęc patet fructus vtilitaſqꝫ iuſti aĩ .hũani apud deũ: qa itã diligiṫ a deo vt in futura vita dignus ſit diuina facie. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Victori pro octaua pſalmus dauid. XI.

SAluum me fac domine: quoniam defecit ſanctus, quoniã diminutę ſunt ueritates a filiis hominum.
Vana locuti ſunt unuſquiſqꝫ ad proximum ſuum: labia doloſa in corde & corde locuti ſunt.
Diſperdat dominus uniuerſa labia doloſa: & linguam magniloquam.
Q ui dixerũt. liguã noſtrã magnificabimus, labia noſtra a nobis ſunt, quis noſter dñs ẽ?
Propter miſeriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam: dicit dominus.
Ponam in ſalutari: fiducialiter agam in eo.
Eloquia dñi eloquia caſta: argẽtũ igne examinatũ, probatũ terrę, purgatũ ſeptuplum.
Tu domine ſeruabis nos: & cuſtodies nos a generatione hac in ęternum.
In circuitu impii ambulant: ſecundum altitudinẽ tuam multiplicaſti filios hominum.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. ℭ Vincẽti ſup octaua pſalmus dauidi. XII.

1 Propheta. SAlua domine: quoniam completus [deſijt] eſt gratioſus/quoniam finiti ſunt fideles a filiis adę.
2 Mendacium loquentur/hõ cũ ſocio ſuo: labiũ lenitatũ [erit in illis], in corde & corde loquentur.
3 Succidere faciet dñs oia labia lenitatum: linguam loquentem grandia.
4 Qui dixerũt. Vox infidelium. linguam noſtram † roborabimus/labia noſtra [ſunt] nobiſcum: quis dominus nobis [eſt]? († linguę nrę)
5 Vox dei recitata. A deuaſtatione pauperum/a ſuſpirio mendicorum nunc conſurgã.
Propheta dicet dominus. Vox dei continuata. ponã in ſalute: ſufflabit [meſias] ipſi. († Dandi caſus)
6 Eloquia domini eloqa mũda: argẽtũ purificatũ/in detecto terrę †, purgatum ſepties.
7 Propheta. Tu dñe cuſtodies eos: ſeruabis eum a generatione hac ęterno.
8 Circũcirca impii ambulabunt: uelut eleuando uilitates filiis adę.

TItulus eſt. Vincenti ſup octaua pſalmus dauidi. Octaua nomen eſt inſtrumenti muſici/ab octo chordis nominati. Et ſignificatur pſalmum iſtum ſuper illo inſtrumento cantandum.

¶ Materiã pſalmi ex ipſo pſalmo accipe opꝫ. In quo tria clare patẽt. Primũ ꝙ de defectu iuſtoꝝ/de defectu veraciũ nõ ĩ vna natione ſed ĩ filiis adę agiť. Secũdũ ꝙ afferunť crimina duplicitatis/mẽdacii &c̃. cũ negatiõe diuini dñii. Tertiũ ꝙ ꝓdiciť deus miſerturus paupeꝝ/miſſurus ſalutẽ cũ eloquiis dñi &c̃. ¶ Ex primo hoꝝ habeť ꝙ de vniuerſi generis humani defectu agiť. Ex ſecũdo ꝙ de falſa doctrina circa diuinũ dñium ſuꝑ hoĩes cõqueriť. Ex tertio (quũ clare cõſtet illud tertiũ eſſe diuinã miſſionem ad petita/& ꝓuiſionẽ cõtra narratos defectus narrataq; crimina generis humãi) hť ꝙ pſalmus iſte ad lrãm tractat de aduẽtu meſię/ꝑ quãto mediãte doctrina diuinoꝝ eloqoꝝ mũdum ſaluabit: ſolus.n. meſias promiſſus eſt doctor vniuerſi generis humani ſm̃ diuina eloquia. Et cõfirmať hanc eſſe materiã pſalmi ex petitionibus. in principio ſiquidẽ nõ petit dauid ſalua me, ſed petit abſolute ſalua/ſine aliqua limitatione: ꝑ hoc ſignificans ꝙ petit ſalutem mũdi. Rurſus effectum petitionis in verſiculo octauo deſcribens ꝓpheta/nullã ſui mentionem facit, ſed pauperum: vt patet ibidem.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Petit propheta a deo vt ſaluet mũdũ/deficiẽtibus iuſtis ex falſa doctrina de diuino dñio ſuꝑ hoĩes: ꝓphetatq; deũ ꝓuiſurũ ꝑ meſiã doctuꝝ diuina eloq̃a: vñ paupes ſeruabunť, ipſi vero circumibũt &c̃.

¶ Perſonę loquentes ſunt propheta & recitatus deus.

Salua domine. Diuidiť pſalmus in ptes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã/ibi mẽdaciũ. Proponit petitionẽ. Salua dñe. Nõ dicit ſalua me aut illũ: vt ĩtelligas ꝙ cõem petit ſalutẽ. Neceſſitatẽ ſalutis ſubiũgit ſubalternatis cauſis. Prima eſt. qm̃ cõpletus eſt ſcõſus. Et q̃a eſt ſermo de completione eo mõ quo cõpleuť ſucceſſiua (puta menſis/dies/hora) quoꝝ cõplementũ eſt deſinere, iõ ſignificať qm̃ deſiit ſcõſus: hoc eſt hõ gratuito bñfaciẽs. Et huic defectui adiungiť alter. qm̃ finiti ſunt fideles a filiis adę. Siue ꝑ fideles ĩtelligas credẽtes in deũ/ſiue ĩtelligas veraces. Vtrũq; veꝝ ẽ & ad ꝓpoſitũ. Et vtroq; mõ eſt locutio hyꝑbolica. deſcribunť ſiqdẽ vtriq; finiti ꝑꝑ paucitatẽ eoꝝ q̃ remãſerũt/modicũ ꝑ nihilo cõputãdo. Preuidebat ſiqdẽ ꝓpħa ex vniuerſo genere humano valde paucos vſq; ad meſię aduentũ remãſuros ſcõſos: & ꝙ ĩ paucis futura eẽt fides dei ſeu veritas doctrię de diuinis ſeu iuſtitię diuinę. Et hęc ẽ cã quare petit ſalua dñe/filios adę: in quibus videt tam magnum defectum gratiæ & veritatis. Vbi aduerte vtrunq; virtutum genus deſcribi defeciſſe: ſcilicet & earum ad quas tenemur/ſinita veritate, & earum ad quas non tenemur/finita gratia.

¶ Mẽdaciũ. Incipit hic ps executiua tali ordine. Primo tractať illa pticula/finiti ſunt fideles a filiis adã. Secũdo illa/ſalua dñe/ibi a deuaſtatione. Tertio illa/cõpletus ẽ ſcõſus/ibi tu dñe. ¶ Explicãdo aũt nõ inueniri fideles ſeu veraces in notitia dei ĩter filios hoĩum, iducit q̃nq; crimina. ſ. duplicitatẽ ĩ corde/ mẽdaciũ in locutiõe/blãditias in mõ ſuadẽdi/fiduciã in vi dicẽdi/blaſphemiã in re dicta. q̃ tñ nõ ſic ordinate ſcribunť in lrã. Et dñr hęc vt ĩtelligas doctrinas hoĩum de diuinis/his machinatiõibus & artibus traditas generi humano a ſapiẽtibus hu᷑ mũdi ichoatiue, ſed ĩde diffuſas ꝑ oẽs. Et vere ſic eſſe/ipſimet ſapiẽtes teſtanť: dũ aliud intus credebãt/aliud foris ad religionẽ popularẽ. ¶ Inchoat ergo a cõi vitio. Mẽdaciũ loqueť hõ cũ ſocio ſuo. Et intẽdit ꝑ mẽdaciũ ſeu vanũ/falſum deũ quẽ q̃libet cum ſocio ſuo colebat: iuxta eſa. 44. mẽdaciũ eſt in dextera mea. Et labiũ lenitatũ/in mõ loq̃ndi ad fallẽdũ, in corde & corde (hoc ẽ duplici corde: altero ad ſeipſos/altero ad popularẽ cultũ) loqueť. In quo intẽtio fallẽdi deſcribiť. Põt & hoc aliter exponi: vt primũ expliceť cõis error colẽdi falſos deos: ꝑ hoc ꝙ mendaciũ/idolũ/falſum deũ, loqueť hõ cũ ſocio ſuo. deĩde modus blãdus quo hęc dicebãt. & tertio vel duplicitas cordis in ſapiẽtibus, vel firmitas cordis in vulgo/deſcripta ꝑ repetitionẽ cordis. Acſi diceret corde & vere ex corde loqueť hęc deoꝝ mẽdacia. ¶ Succidere faciet. Hactenus patiẽter narrauit: ſed deſcripturus blaſphemiã dei/cũ ardore futurę vidictę ꝓponit. Succidere faciet dñs oĩa labia lenitatũ/ blãde docẽtia falſa de deo. Et ad hoc deſignãdũ ſubdit appoſitiue. linguã loq̃ntẽ grandia/vtpote cõtra deũ. Et declarat. Qui dixerũt/quãtũ ad autoritatẽ. linguã nrãm roborabimus/vi dicẽdi. labia nrã/quãtũ ad dicẽdi artẽ, nobiſcũ/adiuuãtia nos. Ecce materia grãdis. q̃s dñs nobis? q̃ſi dicat nullus. hoc ẽ quo tẽdũt lenitas/mẽdacia/robur linguę/duplicitas cordis &c̃. ad negãdũ. ſ. diuinũ dñium ſuꝑ nos. Quod ĩtellige ſm̃ veritatẽ. oẽs.n. traditiones hoĩum de cultu deoꝝ/negãt veritatẽ diuini dñii ſuꝑ hoĩes, fingẽtes deos &c̃. ¶ Et ſcito ꝙ in hebręo habeť in datiuo linguę nrę: ſed cõſtructio mutauit.

A deuaſtatione pauperũ. Tractať hic illa pticula/ſalua dñe: ꝓphetãdo miſſionẽ ad ꝓpoſitã petitionẽ. Vñ ſnĩa iſtius pticulę ĩchoat ibi. dicet dñs rñdẽdo. Et ecce miſſio diuia/cõtinẽs tria. Primo rõnẽ mouẽtẽ aĩum diuinũ. a deuaſtatione paupeꝝ & a ſuſpirio mendicoꝝ. Significať enim amor diuinus ad releuãdos pauperes a deſolatione: et ſilr ad ſatiſfaciẽdũ deſiderio mendicoꝝ. ¶ Vbi quãtũ ad lrãm/dr ꝙ dictio hebraica nõ ſignificat mendicos, ſed eos q̃ a diuitiis venerũt in pauptatẽ & cupiũt opportuna cõmoda. tales ꝑꝑ penuriã noĩum ĩterp̃tes vocãt mendicos/ab affectu hñdi neceſſaria. Significatur aũt ꝑ deuaſtationem paupeꝝ ſtatus humani generis añ meſiã/deuaſtatus quo ad bona aĩę. per ſuſpiriũ aũt mendicoꝝ/naturale deſideriũ ad btitudinẽ inſitum humano generi qđ cecidit a ſtatu inocentię, in illis apparẽs ꝑ ſuſpiriũ q̃ recognoſcebãt caſum ſuũ: q̃les erãt illi pauci viri iuſti q̃ fuerũt añ meſiã. hi.n. ſuſpirabãt ad meſię aduentũ. Secũdo ꝓuiſionem. Nũc cõſurgã, ponã in ſalute. Tãq̃ hactenus

ſederit qeſcendo a ꝓuiſione dicit cõſurgã/ad ſilitudinẽ ſurgẽtis ad ꝓuiſionẽ faciẽdã. Et qm̃ nõ diutius differẽda erat ꝓuiſio, ait. nũc/nõ in fine mũdi. Et ecce ꝓuiſio. ponã in ſalute. Appellauit meſiã ſalutem/ qa ſalus eſt mũdi: directe rñdẽs petenti ſalua dñe. ponã/humanũ genus, in ſalute/in meſia afferẽte ſaluté. ¶ Tertio officiũ meſię quo ſaluabit genus humanum falſis doctrinis deceptum. Sufflabit ipſi/vnīuerſitati pauperꝫ & mẽdicoꝫ, argẽtũ (hoc eſt tãq̃ argẽtũ) purificatũ/purgatũ ſepties in detecto terrę, eloqa dñi eloqa mũda. Mataphorico ſermone deſcribit officiũ meſię ad ſilitudinẽ argẽtarii purificãtis argẽtũ follibus/igne/colatiõe &c̃. Sicut ẽt malachias eadẽ ſilitudine forte hinc accepta deſcribit officiũ meſię ca. 3. dicẽs. ſedebit cõflãs & emũdans argẽtũ, & purgabit filios leui & colabit eos q̃ſi aurũ & quaſi argẽtũ &c̃. ¶ Vbi nota ꝙ nõ ocioſe ꝓpheta īducit hãc metaphorã, ſed ad notificandũ rõnem falſę doctrinę de deo p humanũ genus diffuſę/& manifeſtãdũ remediũ p meſiã cõferẽdũ. Ad lr̃am. n. ſignificaẽ qđ adimpletũ videmus/ꝙ diuina eloqa inſita humanę menti īmixta erant tot prauis moribus/tot erroribus humanoꝫ īgenioꝫ, vt eẽnt quaſi argẽtũ minerale mixtũ terrę & aliis īpuritatibus: chr̃s aũt doctrina ſuã/miraculis/igne paſſionis ac ſp̃ſſancti purificauit eloqa dei in mẽtibus humanis: docẽdo veritatẽ & credẽdoꝫ & agẽdoꝫ mũdã tanq̃ argẽtũ purificatũ/ſepties colatũ, poſitũ in manifeſto terrę/publice expoſitũ. nõ. n. docuit in angulo aut fecit cõuẽticula, ſed publice expoſuit eloqa diuina/manifeſta corã vniuerſa terra. ¶ Et ſcito ꝙ ſi expoſueris eloqa dñi/hoc eſt de dño, nõ errabis: ſed directe remediũ cõtra principale vulnus prętecitatũ explicas/& præcipuam materiã eloquioꝫ chriſtiãgis. aperiturqꝫ ꝙ eloqa chr̃i de deo/ſunt mũda tanq̃ argẽtũ colatũ &c̃. nõ mixta fabellis & figmentis vt doctrinę hoium de deo: quod in hoc pſalmo principaliter tractatur.

Tu domine. Tractaẽ hic illa particula/completus eſt gl̃oſus. Vbi aduerte ꝙ defectus gl̃oſoꝫ inductus fuit vt coniunctus falſę doctrinę. Et ꝓpterea congrue hic tractando effectum verę doctrinę eloquiorũ domini/reſpondeẽ illi effectui: prophetando ꝙ deus cuſtodiet ſuſcipientes doctrinam diuinorũ eloquiorũ. Vbi aduerte ſignificari in maſculino genere/primo cuſtodiendos in plurali (dicendo. tu dñe cuſtodies eos/ꝓculdubio ſequaces meſię ſuſcipiẽtes eloqa domini) & poſtea in ſingulari. ſeruabis eũ. ſ. meſiam in ſuis ſequacibus. Seruatio enim chr̃ianę fidei eſt ſeruatio chr̃i/ſicut pſecutio chr̃ianę fidei eſt pſecutio chr̃i: iuxta illud. ſaule ſaule qd me pſequeris? ¶ A generatione hac in æternum. Duplex põt eſſe ſenſus. Alter vt ꝓnomen demõſtret generationẽ a qua timeẽ in principio pſalmi depictã falſoꝫ doctoꝫ. Acſi dixiſſet. cuſtodies chr̃ianũ genus ī ęternũ ab hac peſſima gñatiõe. Alter ꝙ demõſtreẽ initiũ cuſtodię generatio chr̃iana. Et ꝓpheta ẽ ꝙ ab hac chr̃i generatione qua generanẽ filii dei, vſqꝫ in ęternũ deus cuſtodiet ſequaces chr̃i/& ſeruabit chr̃m in ipſis. ita ꝙ non deficient ſequaces chr̃i vſqꝫ in ęternũ: iuxta illud. ecce ego vobiſcũ ſum oibus diebus vſqꝫ ad conſummationẽ ſeculi. Et hic ſenſus magis cõgruere videẽ cõtextui: vt expliceẽ fructus officii chr̃i per generationem hãc in ęternũ. ¶ Cõtra quã ſubiungiẽ perſeuerantia impiorũ/ſubdẽdo. Circũcirca impii ambulabũt. Adiungiẽ enim hoc ad manifeſtandũ ꝙ aduẽtus meſię nõ ſaluabit oẽs, ſed erũt etiam poſt illius aduentũ impii qui circũcirca ambulabũt. Spiritualiter quidem, pro quãto elõgari a centro veritatis & virtutis/ambulabũt in circũferentia: hoc eſt in remotis a veritate & virtute. Et aſſimulantur iſti monſtrantibus pudenda coram hominibus: pro quãto manifeſta erunt vitia eorum quorum deberet eos pudere. Mihi autem videtur ꝙ ad literam ſignificantur iudęi increduli meſię/ꝙ in circuitu orbis ambulabunt: quod ad literam impletum videmus. Et competit eis ſimilitudo/velut eleuando vilitates filiis adę: quoniã ambulant tanq̃ oſtẽdentes turpitudinem ſuam humano generi, dum ex libris ſuis monſtrant turpitudinẽ infidelitatis ſuę qua obſiſtunt fidei chriſti. ¶ Et ſcito ꝙ eleuãdo/paſſiue hic ſumitur iuxta hebraicum textum: & ꝙ dictio hebraica quam diximus vilitates/nullibi in tota ſacra ſcriptura īuenitur niſi hic: & ꝓpterea magna eſt licentia interpretũ. Et (vt diximus) circũloquiẽ pudẽda. ambulabũt ſiqdẽ velut eleuando/acſi ab eis eleuarenẽ, vilitates/hoc eſt pudẽda, filiis adę/corã hoibus. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pſalmus dauid. XII.

VSquequo dñe obliuiſceris me in finẽ: uſquequo auertes faciem tuã a me?
Quãdiu ponã conſilia in anima mea: dolorem in corde meo per diem?
Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me? reſpice & exaudi me domine deus meus.
Illumina oculos meos ne unq̃ obdormiam in morte: nequando dicat inimicus meus preualui aduerſus eum.
Qui tribulant me exultabunt ſi motus fuero: ego aũt in miſericordia tua ſperaui.
Exultauit cor meum in ſalutari tuo: cantabo domino qui bona tribuit mihi/& pſallam nomini domini altiſſimi.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti pſalmus dauidi .XIII.

1 Propheta. VSq₃quo dñe *obliuiſceris mei, ſp.⁹ uſq₃quo abſcondes facies tuas a me?
2 Vſq₃quo ponam cõſilia in aïa mea/triſtitiã in corde meo die? uſq₃quo
exaltabitur inimicus meus ſuper me?
3 Deſpice/rñde mihi dñe * deus meus: illumina oculos meos/neqñ obdormiam morte.
4 Neqñ dicet inimicus meus. Vox inimici formidata. potui ⁱⁿ eum. Propheta. anguſtato
res mei exultabunt quum labar.
5 Et ego i gr̃a tua cõfiſus ſũ: exultabit cor meũ i ſalute tua, cãtabo dño */qm̃ retribuit ſu
per me.

TItulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi. Et patet titulus ex dictis in aliis titulis.
¶ Circa materiã pſalmi, qa nec ex titulo nec ex autoritate ſcripturę alibi determinaẽ/itelligere eã oportet ex claris. Primo cõſtat ex titulo autorẽ pſalmi eẽ dauidẽ. ſcdo ex cõtẽtis in pſalmo clare cõſtat pſonã loquẽtẽ/voce admiratiua ſeu q̃rula pponere deo progationẽ tot cõſilioꝝ in ſeipſa cũ triſtitia: hinc inimico pſeuerãte exaltato ſup ipſam/inde deo pſeuerãte in obliuiõe ipſius: vt patet i primis tribus verſiculis. tertio cõſtat eandẽ pſonã petere illuminationẽ ne forte moriaẽ &c̃. quarto ſilr̃ cõſtat eãdẽ gr̃atiactiones pmittere ſeu prophetare/in vltio verſiculo. ¶ Et cũ his oĩbus cõſtat quęcũq₃ dñr in pſalmo hoc/nõ excedere geſta circa dauidẽ, ſed cõgruere anxietatibus dauidis cõſtituti i pſecutiõe a ſaule: qñ (vt dr̃. 1. reg. 27.) ait dauid in corde ſuo. aliqñ incidã vna die in manus ſaul, nõne melius eſt vt fugiã &c̃. Si cõferamus ſtatũ dauidis tũc/cũ iis q̃ dñr in hoc pſalmo, videmus quadrare pſalmum ſtatui illi. nã tãta dilatio quæ in pſalmo pponiẽ/clare rñdet longo tpi pſecutiõis: fuit. n. hoc p paucos mẽſes añ mortẽ ſaulis: vt ibidẽ dr̃. Anxietas cõſilioꝝ q̃ hic pponiẽ/ibi manifeſte narraẽ cũ piculo mortis. Exaltatiõi inimici finiẽdę/manifeſte cõſonat gr̃atiactio ſiue pmiſſa ſiue pphetata/paulopoſt ſubſecuta mortuo ſaule. ¶ Eſt itaq₃ materia pſalmi ad literam vltima anxietas dauidis timentis incidere in manus ſaulis: quæ in dicto capitulo ſcribitur.

¶SVMMARIVM EST.

¶ Dauid voce fere querula exponit deo ſtatum periculi ſui a ſaule: petitq₃ vt ſibi ſuccurrat/illuminãdo &c̃. Et promittit ſeu prophetat gratiarumactiones.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

VSq₃quo dñe obliuiſceris mei, ſẽp.⁹ Diuidiẽ pſalmus i ptes duas: ppoſitiuã materię, & executiuã / ibi vſq₃quo abſcõdes. ¶ Proponit affectu celeris termini duo. Alterũ progatę obliuionis. Vſq₃quo/q̃diu/quouſq₃, obliuiſceris/ad ſilitudinem obliti te hẽbis reſpectu mei: tãto. n. tpe nõ liberaſti me ab hac pſecutiõe. Alterũ eſt. ſp.⁹ hoc ẽ ſemperne? Et ſubintelligẽdũ ẽ/certus ſum ꝙ nõ. fuerat. n. reuelatũ dauidi ꝙ futurus eẽt rex. Et ppea ſciẽs ꝙ nõ ſemper duratura eẽt diuina obliuio. reſpectu ſui/neſciens tñ q̃tũ duratura eẽt, ſuſpirat ad deũ. vſq₃quo obliuiſceris mei dñe/ ex quo non ſemper.

¶ Vſq₃quo abſcõdes.⁹ Incipit hic ps executiua tali ordĩe. Prĩo tractaẽ illa pticula/vſq₃quo dñe obliuiſceris mei.⁹ ſcdo illa/ſemp.⁹ ibi deſpice. ¶ Aduerte hic ꝙ dauid declarat materiã progatę obliuiõis diuinę ex trib⁹ capitib⁹: ex pte dei/ex pte ſui/& ex pte ſaulis. Ex pte qdẽ dei. vſq₃quo abſcõdes facies tuas a me/ad ſilitudinẽ abſcõdẽtis faciẽ te hẽbis. Et ẽ ſmo de abſcõdẽte faciẽ ne miſereaẽ/ne reqraẽ. & ſignificat negationẽ gr̃ę ſuccurſiue. In idẽq₃ redit cũ eo qđ dixit. vſq₃quo obliuiſceris mei. Et hęc abſcõſio faciei/tanq̃ prĩa cã ſubſeq̃ntiũ ppoiẽ. ¶ Ex pte vero ſui duo dicit. Alteꝝ i pte ĩtellectiua. vſq₃quo ponã cõſilia i aïa mea. Mutauit ſiqdẽ multa cõſilia dauid i pſecutiõe illa. nã primũ fugit i geth: inde venit ad ſpelũcã odollã/vbi cõgregauit viros quadringẽtos: ĩde iuit ad moabitas: & poſtea venit i terrã iuda/vag⁹ nũc hic nũc ibi. Vbi demũ anxi⁹ i corde ſuo & timẽs ĩcidere i man⁹ ſaulis, poſt tot mutata cõſilia dicit hęc verba. vſq₃quo ponã cõſilia tot i aïa mea. Q đ nõ ad explicãdũ locũ cõſilii ſed materiã cõſilii ĩtellige: qa cõſilia erãt de aïa/de vita ei⁹ ſuãda. Alteꝝ ĩ affectu. triſtitiã i corde meo die. Et dixit ĩ corde meo/ad dr̃iam triſtitię nocturnę. Die ſiqdẽ dolorẽ pmebat corde/hilari vultu alios confortans: nocte ãt ſolus triſtitiã hẽbat ĩtus & extra. aiũt. n. hebrei dictionẽ hebraicã hic ĩterp̃tatã die/ſignificare apud eos diẽ artificialem. ¶ Ex parte demum ſaulis. Vſq₃quo exaltabitur/in exaltatione perſeuerabit, inimicus meus/ſaul, ſuper me/innocentem?

¶ Deſpice reſpice. Tractatur hic illa particula/ſemp. primo ſupplicãdo. deinde pmittẽdo ſeu prophetãdo/ibi exultabit. ¶ Vbi aduerte ꝙ quẽadmodũ explicauit ex tribus capitibus ſtatũ piculi ſui, ita nunc ſciens ꝙ nõ ſemp durabit hæc perſecutio/petit ſuccurſum ſm eadem tria capita. Vnde ſupplex recurrens ad deum tanq̃ in ſublimi conſtitutũ/ſupplicat. deſpice/de ſupernis reſpice, & reſponde/ſuccurſu, mihi dñe deus meus. ¶ Et ex parte ſui petit. illumina oculos meos/ad optimũ conſilium capiendũ. dixerat. n. q̃diu ponam cõſilia. Et periculum explicat. ne aliquando obdormiam morte/incidendo in manus ſaulis. Et dixit hoc/nõ diffidens de diuina promiſſione, ſed ſm humanas rõnes & cauſas lo

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

quens/ac petés illuminatū cōſiliū:aliogn videreť tentare deū/nō faciens quod in ſe eſt. ¶ Ex parte vero ſaulis ſubiungit. Neqñ dicet inimicus meus/ſaul capiēs me,potui eū:hoc eſt potētia mea obtinui eū/dauidē,attribuens viribus ſuis ꝙ oppſſerit me. ¶ Ex pte aūt dei ſubdiť. Anguſtatores mei/ſaul & cōplices,exultabūt quū labar/in manus eoꝝ incidēs.& ego in gfa tua cōſiſus ſum.Nota locū.Sicut moyſes placauit deū/allegās.ne qſo ęgyptii dicāt &c̄.vt patet exo.32. & ipſe deus affirmat ſe tőnē habuiſſe/ne forte ſupbirēt hoſtes eoꝝ & dicerēt.manus nſa excelſa &c̄.deutero.32. Ita dauid a deo petit vt ſe illuminet ne moriať/ne incidat in manus ſaulis/ne inimici glorientur ꝙ ꝑualuerint &c̄. attēto ꝙ ipſe dauid ſpem fiduciamꝗ ſuā poſuerit in deo, inimici aūt in viribus & perſecutionibus ſuis.

Exultabit. Prophetat futurā exauditionē diuinā,ꝑdicens tūm ſuā ſalutē/tū retributionem.exultabit cor meū in ſalute tua/a piculis & pſecutionibus:cantabo/gfas agēdo,dño:qm̄ retribuit ſup me/exaltando me in regē. ¶ Et ptm̄ retribuit/refert non tps pſalmi, ſed tps futurę exultationis & cantus.eſt.n. ſenſus. exultabo & cantabo ptām tunc retributionē diuinam. ¶ Nec intellige retributionem tanq̄ ex iuſtitia debitam, ſed ex diuina gfa/velut mercedem tot laborum & anguſtiarum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pſalmus dauid .XIII.

DIxit inſipiens in corde ſuo. non eſt deus.
Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis : non eſt qui faciat bonum,non eſt uſq; ad unum.
Dñs d̄ cœlo pſpexit ſup filios hoium:ut uid̄at ſi ē itelligēs aut reqrēs deū.
Oēs d̄clinauerūt/ſimul iutiles fc̄ti ſūt:nō ē q faciat bonū,nō ē uſq; ad unū.
Sepulchꝝ patēs ē guttur eoꝝ: linguis ſuis doloſe agebāt,uenenū aſpidū ſub labiis eoꝝ.
Quoꝝ os maledictiōe & amaritudie plenū ē : ueloces pedes eoꝝ ad effūdēdū ſanguinē.
Cōtritio & ifœlicitas i uiis eoꝝ,& uiā pacis nō cognouerūt: nō ē timor dei an̄ oclos eoꝝ.
Nōne cognoſcēt oēs q opantur iniquitatē:qui deuorant plebē meam ſicut eſcā panis:
Dominum non inuocauerunt : illic trepidauerunt timore ubi non erat timor.
Quoniā dñs in generatione iuſta eſt:conſiliū inopis confudiſtis, qm̄ dñs ſpes eius eſt.
Quis dabit ex ſion ſalutare iſrael: cū auerterit dominus captiuitatem plebis ſuę, exultabit iacob & lętabitur iſrael.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti dauidi .XIIII.

† dij 1 Propheta. DIxit ſtultus in corde ſuo.. Vox ſtulti non [eſt] deus †. Propheta. [inde] corru[motu]perunt ,abominabile fecerūt opus/non [eſt] faciens bonum.
† deos 2 Dominus ⁴ de cœlis proſpexit ſup filios adę:ad uidēdū ſi eſt intelligēs requirēs deum †.
3 [uidit ꝙ] Omne declinauit/ſimul fœtuerūt:non [eſt] faciens bonū/non [eſt] etiam unus.
4 Nōne cognouerunt oēs operantes iniquitatis : [qui] comedentes populū meū, comederūt panem/dominum ⁴ non uocauerunt:
† dij 5 Ibi timuerunt timore:quoniam deus † in generatione iuſti [eſt].
6 [Etſi] Conſilium paupis confundetis:quoniam [proponit] dominus ⁴ protectio eius.
7 Quis [optantis ē] dabit de ſion ſalutē iſrl̄:reducēte [actori ſalutis] dño ⁴ captiuitatē ppl̄i ſui,exultabit iacob/lętabiť iſrael.

TItulus eſt. Vincenti dauidi. Patet ex ſuperioribus.
¶ Circa materiā pſalmi aduerte ꝙ aplſus ad ro.3.affert ex hoc pſalmo.oēs declinauerūt/ſi'l'inutiles facti ſūt,nō ē q faciat bonū/nō ē vſq; ad vnū.ad manifeſtādū vniuerſos hoies eē ſub pc̄tō:vt ibi patet.Et ex hoc pſalmo clare patet tractari illud.ſ.oēs hoies eē ſub pc̄tō.nā expſſe dr.dñs de cœlo pſpexit ſup filios adę,ad vidēdū ſi ē intelligēs reqrēs deū.& ſubdiť ꝙ oēs declinauerūt vſq; ad vnū.Hoc ē itaq; vnū clare cōſtans circa materiā pſalmi.Aliud ꝙ hęc vl̄is corruptio originē habuit ex dei negatione: hoc.n.ſignificatur in principio.dixit ſtultus in corde ſuo non deus.ſubiungēdo corruperunt &c̄.Tertiū quoq; in fine pſalmi clare apparet,ꝙ redemptio vniuerſalis expectata/ex ſion ſperať. ¶ Ex qbus apparere facile poteſt ꝙ pſalmus iſte ad literam tractat de totius generis humani infectione ex negatione dei/reparāda per ſalutem prodituram ex ſion: hoc eſt per meſiam.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta deſcribit ex negatione dei totũ genus humanum ſub peccato, deo teſte & inexcuſabiliter, & reparandum per meſiam.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

¶ In hoc pſalmo aduerte inueniri multa adiectitia. nam in ſecundo verſiculo iuxta cõmunem quotationem ſuperfluit illa particula, nõ eſt vſq ad vnũ. Quintus quoq verſiculus (incipiens ſepulchrũ patens) & .6. & .7. ſuperflui ſunt: & incerto autore leguntur in editione vulgata. nã nec in hebręo nec apud .70. nec apud gręcos aut latinos interpretes ex hebręo, inueniuntur. Et videntur appoſiti in hoc pſalmo ex ignorantia. ex eo ſiquidẽ ꝙ ab apoſtolo ad ro. 3. vnico cõtextu ſubiungunt̃ verba quę habentur in his verſiculis, creditũ eſt ab ignorantibus ꝙ apl'us attulerit illa oĩa ex hoc pſalmo: & conſequẽter ęſtimatũ ẽ ꝙ pſalmus i quo iſti verſus nõ erãt eẽt mancus: & ſic cõſidẽter adiecti ſunt verſiculi iſti huic pſalmo. ¶ Q d tñ nõ fuiſſe faciẽdũ, teſtant̃ expoſitores epl'ę pauli: dicẽtes verba illa partim ex dauide, ptim ex eſaia ab apl'o citata. Et vere ex eſa. 59. ca. attulit apl'us, veloces pedes eoꝝ ad effundendũ ſanguinẽ &c̃. Et ex pſalmo. 5. ſepulchrũ patẽs: ex pſal. 9. quoꝝ os: ex pſal. 139. venenũ aſpidũ ſub labiis eoꝝ: & ex pſal. 35. nõ ẽ timor dei &c̃. Vñ & apl'us nõ dixit ſicut i pſalmo ſcriptũ ẽ: ſꝫ ſicut ſcriptũ ẽ. Hęc iõ dcã ſint, ne aliqs miret̃ ꝙ nõ exponemus hos verſiculos. irẽdim⁹.n. exponere pſalteriũ, & nõ adiecta.

D Ixit ſtultus. Diuitur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam, ibi dñs de coelis. ¶ Proponit tria. Primo errorẽ intellectus. dixit ſtultus in corde ſuo, non (ſupple eſt) deus. Deinde prauitatem operum. corruperũt, naturã, mores, mundũ, & abominabile (idolatrię) opus fecerunt. tertio vniuerſalẽ defectũ. non (ſupple eſt) faciens bonũ, ſufficiẽs ad ſalutem. Vbi nota prophetã deſcribere oium ſcelerũ radicem eẽ ſentire male de deo, inchoãs ſcelera mũdi ab eo ꝙ dixit ſtultus in corde ſuo nõ eſt deus. ¶ Et ſcito dicere internũ diſtingui in ſpeculatiuũ vel practicũ. Et loquendo de dicere ſpeculatiuo, duplex eſt ſenſus lrę. Primus eſt. dixit ſpeculatiue & explicite, deus non eſt. Et ſic ꝓpoſitiones inter theologos an hoc ſit dicibile, diſtigue & dicito ꝙ hoc (ſcilicet deus nõ ẽ) ex pte rei dictę non eſt dicibile: qa implicat cõtradictoria: qm̃ ſignificat q eſt nõ eſt. Sicut nõ eſt dicibile q currit non currit, qui legit nõ legit, & ſic de ſimilibus. Qa.n. noie dei ſignificet̃ qui eſt, teſtat̃ ipſe deus exo. 3. Ex pte aũt dicentis (ſcilicet intellectus nr̃i) eſt dicibile: qm̃ intellectus nr̃ intelligit ẽt deũ ꝑ modũ naturatũ materialiũ abſtrahẽtiũ ab eſſe & nõ eẽ: ac per hoc cõiungit & cũ eẽ & cũ nõ eſſe, formãdo interiores ꝓpoſitiones de ſecũdo adiacente: deus eſt, vel deus non eſt. Et ſic multi inſipientes eſſe poſſunt, dicentes in corde ſuo deus non eſt, imaginantes oia caſu euenire & eſſe. Alter autem ſenſus eſt ꝙ dixit ſpeculatiue implicite, deus non eſt: hoc eſt dixit aliquid ad quod ſequitur deũ non eſſe, q̃uis dicens nõ intẽdat hoc. Et hoc modo dicentium deum non eſſe, infinitus eſt numerus. nam quicunq errat circa aliquã naturalẽ dei conditionẽ, negat implicite deũ eſſe: qm̃ id qđ arbitrat̃ deum, nõ eſt in veritate deus. Tam.n. ſimpliciſſima res eſt deus, vt quocũq ei naturaliter cõueniẽte negato nõ remaneat deus. Et ſic dicens deum nõ eſſe oipotẽtẽ, dicit deũ nõ eẽ. ¶ Si aũt de practico dicere ſit ſermo, quũ dicere practicũ circa actiones morum, ſit ꝑcipere ſibiipſi vel alii executionem operis talis, nunc, hic, ſic &c̃. conſequẽs eſt ꝙ practice dicere nõ eſt deus, eſt definire atq iubere operandum eẽ poſthabito deo. qui.n. non curat diuina vti regula in ſuis operibus, dicit practice non eſt deus: qm̃ nõ eẽ deũ apud dicere practicũ, ẽ nõ hr̃i deũ ꝓ regula. Sic aũt dicẽtiũ nõ ẽ deus, plus q̃ infinitus ẽ nũerus. ¶ Ex effectibus aũt idolatrię & tantę corruptiõis appet ꝙ in hac lr̃a ẽ ſermo de dicere ſpeculatiuo explicite. Ad qđ ſeqt̃ verificatio & dicẽdi iplicite & dicẽdi practice nõ ẽ deus. idolatra qppe negat ex intẽtiõe deũ veꝝ, fingẽdo multos deos. Quantũ aũt hæc ſtultitia affecerit ẽt iudęos, appet ex hiſtorialibus libris ſacrę ſcripturę. Stultus aũt nõ a fatuitate ſed a defectu iudicii de diuinis, noiatur genus hoium negãtiũ vnũ veꝝ deum. Dixit, definiuit, in corde ſuo intus, vt errorẽ itellectus intelligas, nõ deus, in ſingulari nũero, nõ eſt deus vnus. Et intellige negari eũ q in veritate ẽ deus. Et hinc tres effectus ſubiũgunt̃ hmõi ſtultitię: corruptiõis moꝝ, idolatrię, & vl'is defectus. ¶ In quo nota dici nõ ẽ faciẽs bonũ. Quãuis.n. aliqs eoꝝ fecerit qñq aliquẽ actũ bonũ ex ſuo gñe (puta honorare parẽtes) tot tñ mala cõmiſit vt nõ poſſit ſimpl'r & abſolute verificari ꝙ iſte ẽ faciẽs bonũ, ſed ꝙ ẽ faciẽs bonũ i hoc actu. Qui.n. abſolute ẽ faciẽs bonũ denoiatur abſolute bonus. quod de cõmittẽte innumerabilia mala, faciente aũt aliquod bonũ, nõ verificat̃. Et propterea propheta dicit. non eſt faciens bonum, loquens de bono morali ſimpliciter & abſolute.

¶ Dominus de cęlis. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat̃ illa particula, corruperunt &c̃. ſecundo illa, dixit ſtultus, ibi nõne cognouerũt. tertio vtraq ſimul, ibi quis dabit. ¶ Circa primum quia temerarium videtur ꝙ dauid vnus homo cenſorem ſe exhibuerit oium & ſinguloꝝ hominũ, extendendo ſermonem ſuũ vſq ad hoc ꝙ nullus eſt faciens bonũ, ideo deum inducit inqſitorẽ & teſtem. Inquiſitorem quidem. Dominus de coelis proſpexit, tanq̃ de loco vnde vniuerſos poſſit videre, ſuper filios adę, non ſuper hos aut illos ſed ſuper omnes homines: ad videndum ſi eſt intelligẽs aliqs, non geometrica, ſed requirens deum, hoc eſt intelligentiã vtens ad requirendum deum. Teſtem autem ſubiungendo quid vidit. Omnẽs, totum genus humanum, declinauit, a recto: nec ſolum ſeligẽ

rectitudinem, ſed ſimul foetuerunt/tanta morum putredine, & vſq; adeo ſingulos inuenit deficientes ꝙ non(ſupple eſt)faciens bonum,non etiam vnus. Vbi plus explicatur inuentum eſſe a deo q̃ propheta dixerat:dum explicauit/non etiam vnus.Et per hoc intellige deſcribi vires naturę & ſtatus mūdi ante aduentum meſię.Et ſic proculdubio verum dicitur:quoniam nec ex viribus naturę nec ex viribus legis moyſi quiſq̃ inueniebatur faciēs bonum.Et hic ſenſus directe quadrat intentioni apoſtoli ad ro.3.Nec obſtat ꝙ multi ſancti viri fuerint ante aduentum meſię : quoniā gratia quocunq; tempore data/ad tps meſię refertur:iuxta illud.lex per moyſen data eſt,gratia p ieſum chrm̄ facta eſt.ioā.1.

Nonne cognouerunt. Tractatur hic illa particula/dixit ſtultus in corde ſuo nō eſt deus. Et quoniā litera eſt valde obſcura/ſcito declarari hic inexcuſabilitatem & pertinaciam humani generis in hoc ꝙ negant deum. Inexcuſabilitas quidem declaratur ex hoc ꝙ tam gentiles q̃ iudęi mali cognouerunt ꝙ deus eſt in generatione iuſtorum . Pertinacia autem ex hoc/ꝙ non obſtante prędicta cognitione confundent conſilium confidentis in deo.¶ Vbi aduerte ꝙ per omnes operantes iniquitatis intelliguntur tam gentiles q̃ iudęi.Per deuorantes autem populum meum/intelliguntur gentiles . Per tres autem ſequentes conditiones deſcribuntur iudęi mali. Prima conditio eſt/comederunt panem : hoc eſt perceperunt fructus terrę promiſſionis. Secūda eſt.dominum nō vocauerunt.in qua ingratitudo eorum & receſſus a deo ſignificatur. Tertia.ibi(ſcilicet vbi comederūt panem/vbi deum non vocauerunt)timuerunt timore/ab inimicis ſuis valde frequenter: qui timor eis non euenisſet ſi deum inuocaſſent. Vtriq; comprehenduntur ſub operantibus iniquitatem.Et de vtriſq; dicitur. nōne cognouerunt quoniā deus in generatione iuſti:ſupple fuit. Ac ſi aperte diceret ꝙ cognouerunt : ac per hoc ꝙ ſunt inexcuſabiles ſequentes ſtultitiam negantium deum. Et intendit ad literam per generationē iuſti generationem abrahę:iuxta illud eſa.41. quis ſuſcitauit ab oriente iuſtum ! loquens ad literam de abraham.A quo merito deſcribitur generatio iuſtorum:quia ipſe inchoante idolatria ſegregatus eſt vocatione diuina vt eſſet pater colentium vnum verum deum.propterea enim vocatur iuſtus/diuertente mundo ad idolatriam.Cognouerunt ſiquidem gentiles in exitu iſrael de egypto in tot miraculis/& deinde in tranſitu iordanis/& poſtea &c̄.deum curam habere generationis iuſtę:quum nunquā oppreſſus fuerit populus niſi quando fuit iniuſtus.Et hęc eadem multo magis cognouit ipſe populus ingratus recedens a deo,& propterea timens hoſtes.¶ Ait ergo. Nonne cognouerunt/cognoſcere potuerunt,omnes operantes iniquitatis/ſiue iudęi ſiue gentiles . Et primum comedentes populum meum/gentiles diuerſarum nationum qui vorauerūt populum meum gētem iudęorum.deīde iudęi comederunt panem/ſubaudi qui comederunt panem terrę promiſſionis,dominum non vocauerūt/poſtergantes eum:ibi/in terra promiſſionis in qua comederunt & poſthabuerunt deum , timuerunt timore/inuaſi ab hoſtibus.Iſti inquam nonne cognouerunt quoniā deus in generatiōe iuſti abrahæ fuit/protegens/ducens &c̄.Et tamen conſilium pauperis confundetis/confundere ſtudebitis pertinaces,quoniam dominus protectio eius/ideo cōfundere ſtudebitis qa credit ꝙ dn̄s ſit protectio ſua.

Quis dabit. Tractatur hic tota materia propoſita q̃rum ad illius remedium/ſuſpirante propheta. quis dabit!non ꝙ dubitet de datore deo,ſed vſitato loquēdi modo explicans cupientis affectū dicit. quis dabit/ſalutem expectatam de ſion/contra tot mala.Et explicādo qualis futura ſit ſalus hęc affirmat.reducente domino captiuitatem populi ſui, exultabit iacob/lętabitur iſrael. Vbi clare patet ſalutem de ſion fore reductiuam populi dei de captiuitate.Et ex eo ꝙ geminata deſcribitur lętitia nō vnius tribus aut duarum ſed iacob & iſrael (hoc eſt totius populi) apparet ꝙ de redemptione vniuerſali p meſiam eſt ſermo.Quę ſm veritatem eſt primū redemptio de captiuitate a ſeruitute pc̄ti & diaboli, deinde ab omni malo.quę adhuc non eſt facta,ſed in ſecūdo aduentu conſummabitur. Et explicauit lętitiam hebręi populi tantum,nō ꝙ ipſius tm̄ ſit ſalus expectata de ſion:ſed ad explicandum ꝙ nullus eſſet particeps ſalutis per meſiam faciendę niſi fidem habens,quā populus ex iacob deſcendens q & iſrael vocatur/profeſſus fuit.immo ꝙ nec ipſe populus iacob niſi ſimul fuerit iſrael (hoc eſt gratia viſionis dei per fidem donatus)exultabit aut lętabitur:propterea nanq; quū dixiſſet exultabit iacob, appoſitiue & declaratiue adiunxit ſine aliqua coniunctione/lętabitur iſrael.Ac ſi aperte dixiſſet. exultabit iacob,lętabitur inquam exiſtens iſrael.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid .XIIII.

DOmine qs habitabit ī tabernaculo tuo:aut qs requieſcet ī mōte ſācto tuo!
Qui ingreditur ſine macula: & operatur iuſtitiam.
Qui loquitur ueritatem in corde ſuo:qui non egit dolum in lingua ſua.
Nec fecit proximo ſuo malum : & opprobrium non accepit aduerſus proximos ſuos.
Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus: timentes autem dn̄i glorificat.

Q ui iurat proximo ſuo & non decipit:qui pecuniam ſuam nõ dedit ad uſuram/& mu-
nera ſuper innocentem non accepit.
Q ui facit hęc,non mouebitur in ęternum.

¶IVXTA HEBRÆVM. Pſalmus dauidi .XV.

1 Propheta. DOmine quis pegrinabitur in tentorio tuo? quis habitabit in mon-
tę ſanctitatis tuę?
2 Deus. Ingrediens perfectus & operans iuſtitiam: & loquens ueritatem in corde ſuo.
3 Nõ explorauit ſuper lingua ſua:non fecit ſocio ſuo malum/& opprobrium non ſuſti-
nuit ſuper propinquo ſuo.
4 Spretus in oculis ſuis/abominabilis, & timentes dominũ honorabit: iurauit ad ma-
ſibi
lefaciendum & non mutabit.
5 Argentum ſuum non dedit in uſuram/& munus ſuper innocente non accepit: faciens
hęc non labetur ęterno.

TItulus eſt.Pſalmus dauidi. qui patet ex ſupradictis. Materia pſalmi quantũ ex pſalmo apparet/ eſt qualitas populi pmanſuri in terra promiſſiõis. Ita ꝙ intendit propheta deſcribere cõditiones reqſitas ad filios iſrael ad hoc vt populus pmaneat in ęternũ in terra pmiſſiõis. ¶Ex primo ſiquidem verſiculo apparet ꝙ fit qõ de peregrinatione in tentorio dei in monte ſanctitatis eius. Per quæ terrã pmiſſiõis ſignificari a monte moria/apparet exo.15.vbi moyſes in cantico dicit.introduces eos & plantabis ĩ monte hęreditatis tuę(firmiſſimo habitaculo tuo qđ opatus es dñe)ſanctuariũ tuum dñe &c̃.Et in pſal.78.& induxit eos in montẽ ſanctitatis ſuę/montẽ quẽ acquiſiuit dextera eius:& eiecit a facie eoꝝ gentes,& ſorte diuiſit eis terram in funiculo diſtributiõis. Apparet quoq; in progreſſu pſalmi/virtutes reqſitas ad rectitudinẽ aĩ cõmemorari iuxta pcepta dñi in deutero. Apparet demum in fine pſalmi cõcludi ꝙ faciens hęc nõ labetur in ęternũ/procuIdubio ab habitatione & peregrinatione in principio propoſita.¶Et cõfirmaẽ totum ex cõſonantia ad ea quę in fine deutero. dicuntur populo/pr omittendo & cõminando.promittiẽ ſiqdem populo ęterna manſio in terra promiſſiõis.

¶SVMMARIVM EST.

¶Petenti prophetę qs habitabit in monte dei,rñdet deus ꝙ gradiens pfectus/cogitatiõe/locutione/ opatione & omiſſione,& iuſtus/in honoribus/pmiſſiõibus/cõtractibus & iudiciis,nõ labeẽ in ęternũ.
¶Perſonę loquentes ſunt propheta & deus.

DOmine quis.Diuidiẽ pſalmus in ptes duas:propoſitiuã materię,& executiuã/ibi ingrediens. Proponit vnam qõnem(ſcilicet de pmanſione populi in terra pmiſſionis)ſub duplici forma. Pmo ſub rõne peregrinatiõis in tentorio dei.& deinde exponit eandẽ ſub rõne habitatiõis in monte ſanctitatis dei.¶Vbi aduerte ꝙ in textu hebręo nulla hẽ cõiunctio ante ſecũdũ interrogatiuũ:ad denotandũ ꝙ expoſitiue ſubiungiẽ ſecũda interrogatio.¶Domine.Quęrit a dño, vt diuina autoritate intelligas nõ humana adinuentiõe conditã rñſionẽ ſequentẽ.¶Quis. Quãuis intendat quęrere de populo,proponit tñ qõnẽ de ſingularibus hoĩbus.tum qm̃ ex ipſis integraẽ populus.tũ quia de conditionibus populi nõ ſm ꝙ vniuerſitas qdam eſt/ſed ſm cõditiones hoĩum ex qbus conſtat inquirit. ¶Peregrinabiẽ.Terra promiſſiõis nõ erat ppl'i ſed dei vt ppria:ac ꝑ hoc populus habitabat ibi tanq̃ incola in terra aliena:iuxta illud leui.25.terra hęc mea eſt/& vos aduenę & coloni eſtis.Rurſus trahẽs paruã alicubi moram/pegrinum ſe ibi agit:iuſti aũt viri recognoſcẽtes modicũ vitę humanę tpˢ/ẽt hac rõne peregrinos ſe profitebanẽ in terra. Vnde dauid.1.paralip.29.ex vtraq; rõne peregrinũ ſe & ſui ſimiles profiteẽ/dicens deo.tua ſunt oĩa,& q̃ de manu tua accępimus dedimus tibi: pegrini.n.ſumus corã te & aduenę/ſicut oẽs pres nñi.Et ſubdẽs alteram rõnem ait.dies nñi quaſi vmbra ſup terrã,& nulla eſt mora &c̃. Quęrit ergo ſub forma incolatus/vt intelligas ꝙ quęrit de manſuro recognoſcente terrã eſſe dei & ſe incolam. ¶In tentorio tuo. Tabernaculũ quod moyſes ordinauit ad diuinũ cultũ/ tentoriũ dei appellaẽ.tum qa in rei veritate erat tentoriũ/mobile/copertũ pellibus &c̃. Vnde & hieremo.dicĩẽ.nõ eſt q extendat vltra tentoriũ & erigat pelles meas &c̃. Tũ ad ſignificandũ ꝙ locus diuini cultus referẽ ad deũ nõ vt domus dei ſed vt tentoriũ:hoc eſt nõ vt propria habitatio,ſed vt habitatio in itinere ſeu in exercitu.¶Quis habitabit.Quod dixerat pegrinabiẽ/mõ exponit habitabit: vt hinc intelligas pmanentiam diuturnam populi, illinc intelligas recognitionẽ & affectũ peregrinationis ſinguloꝝ.¶In monte ſanctitatis tuę/in monte moria electo ad cultũ ſanctitatis tuę.in quo ędificatũ eſt poſtea templũ/in quo vidit iacob ſcalã &c̃.Et intellige habitare in monte/ non in ipſo monte habitaculum hẽe,ſed in terra promiſſionis/a monte & templo diuini cultus tanq̃ a capite denominata.

¶ **Ingrediens perfectus & operans iuſtitiam.** Incipit hic pars executiua tali ordine. Primũ ppo nit deus miſſionem ſummarie in duobus capitibus. Alterũ eſt. ingrediẽs pfectus: hoc eſt ambulans/in ſeipſo oĩ ex pte integer. Alterũ eſt. & opans iuſtitiã: hoc ẽ reddens vnicuiq; ius ſuũ. ¶ Secũdo declarat vtrunq; miſſionis caput p ſingula. Et q̃tum ad primũ caput (de ambulatione perfecta) tangit integri/tatem hoĩs tũ in cogitatiõe. & loq̃ẽs veritatẽ in corde ſuo. Nemo in corde ſuo mentit/niſi falſita/tem aliquã eligat aut meditat. qui. n. in corde ſuo veritatẽ tñ ſonat/pfectus eſt in cogitatiõibus ſuis. ¶ Tum in locutione. nõ explorauit ſup lingua ſua. Ab exploratoris offõ vniuerſa linguę vitia negat. exploratoris quippe eſt aliena inſpicere referreq; ad nocendũ. Et ppea negando exploratoris officium a lingua hominis, negat detractionem & ſimilia. ¶ Tum in operatione. non fecit ſocio ſuo malum. ¶ Tum in omiſſione. & opprobrium non ſuſtinuit ſuper propinquo ſuo. Peccat ſiquidem omiſſiõis peccato/audiens vituperari propinquũ ſuum & non obuians ſed ſuſtinens. Et ppea huius criminis vitatio deſcribitur per non ſuſtinere opprobrium ſuper propinquo ſuo. Et aiunt hebręi dictionem hebraicam ſonare propinquitatem ſanguinis.

Spretus in oculis ſuis. Quantũ vero ad ſcdm caput (. ſ. operans iuſtitiã) declarat ſilr p ſingula. tũ in iis quæ ſunt honoris & glorię. Et hoc reſpectu ſuipſius ſpernẽdo ſeipſum. ſpretus (ſupple ẽ & erit) in oculis ſuis/hoc eſt intus in oculis mentis ſuę: nec ſolũ ſpretus ſed abominabilis/proprits oculis internis. Et reſpectu alioꝝ/reddẽdo honorẽ cui vere debet. & timẽtes dñm honorabit. ¶ Vbi aduerte ra/dicẽ/affectũ pteſq; virtutis illius quã humilitatẽ appellamus/pleniſſime hic deſcribi. Radix ſiquidem humilitatis eſt reuerẽtia ad deũ. Affectus humilis in duas ſecatur partes. Altera ſpernit quicquid ſuũ eſt/recognoſcens nihil ſuũ eſſe niſi malũ. Et ppea non ſolum ſpernit ſed abominat ſeipſum ex pte ſui. Vnde & ad ſaulem elatum dicit. 1. reg. 15. nõne quum eſſes paruulus in oculis tuis &c̃. Altera magnifi/cat/honorat/glorificat quicq̃d dei eſt. & timentes dñm honorabit. ¶ Tum in promiſſionibus. Iurauit ad malefaciendũ & non mutabit. Aduerte hic q̄ dictio hebraica apud oẽs interp̃tes ſonat malũ face/re. & intelligunt de malo pœnę: hoc eſt malum inferre ſeu nocere. Et quia actum virtutis conſtat de/ſcribi/& non apparet actus virtutis iuramentũ ad inferendũ malũ non mutare (immo laudatur ipſe dauid q̄ mutauit iuramentũ de diſperdẽdo nabal. 1. reg. 25.) ideo & thargum & expoſitores hebręi & interp̃tes multi appoſuerũt pronomen ſe. intelligentes laudari nõ mutantẽ iuramentũ affligendi ſe/ malefaciendi ſibi in bonis ſeu in corpore, ieiuniis/eleemoſynis/damna ſuſtinẽdo/&c̃. Et ſine dubio hic eſt ſenſus lrãlis. Et in hac iuramenti ſeruatione intelligitur oĩs iuramenti obſeruatio. qui. n. iuramen/tum circa proprium malũ non mutat, multo minus mutabit iuramentũ circa alia ſibi non nociua. ¶ Tum in cõtractibus. Argentum ſuũ nõ dedit in vſurã. In quo reliquos iniquos contractus/intelli/ge. Vbi & pſpice inter cõditiones requiſitas ad habitandum in monte dei/numerari q̄ nõ dederit ad vſuram. Nec diſtinguit huic vel illi: vt intelligas vſuram reſpectu extraneoꝝ permiſſam nõ cõceſſam iudęis deutero. 23. ¶ Tum in iudiciis. Et munus ſup innocente nõ accepit/ad ſubuerſionem iudicii.

Faciens hęc. Poſt propoſitam & explanatã miſſionem p ſingula/cõcludit deus. Faciens hæc nõ labet eterno/datiuũ p ablatiuo: hoc ẽ pplius faciẽs hęc nunq̃ labet ab habitatiõe terre pmiſſiõis. De ſingu/laribus ſiqdẽ pſonis nõ põt hoc intelligi vt ſonat: quũ cõſtet hieremiã ſanctũ ex vtero miſſis/ex terra p miſſiõis defeciſſe. Nec putãdũ ẽ q̄ fuerit ſolus iuſtus eiect⁹ de terra pmiſſiõis: quũ ſcriptũ ſit. ecce reliq mihi ſeptẽ milia q nõ curuauerũt genua ſua añ baal. 3. re. 19. ¶ Verificat tñ ſnia hęc de ſingularib⁹ pſo ni s/ſubintelligẽdo q̃tũ ẽ ex eaꝝ meritis: ſancti. n. viri eiecti ſunt nõ pp ſua ſed pp ppli pctã. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Humilis & ſimplicis dauid pſalmus .XV.

COnſerua me domine quoniam ſperaui in te: dixi dño deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.
Sanctis qui ſunt in terra eius: mirificauit omnes uoluntates meas in eis.
Multiplicatę ſunt infirmitates eorum: poſtea accelerauerunt.
Non congregabo conuenticula eorum de ſanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.
Dominus pars hęreditatis meę & calicis mei: tu es q reſtitues hęreditatẽ meam mihi.
Funes ceciderũt mihi in pręclaris: etenim hęreditas mea pręclara eſt mihi.
Benedicã dñm q tribuit mihi ĩtellectũ: inſup & uſq; ad noctẽ icrepuerũt me renes mei.
Prouidebã dñm in conſpectu meo ſemper: qm̃ a dextris eſt mihi ne commouear.
Propter hoc lętatũ ẽ cor meũ & exultauit lingua mea: iſup & caro mea reqeſcet in ſpe.
Qm̃ non derelinques aĩam meã in inferno: nec dabis ſanctũ tuũ uidere corruptionẽ.

Notas mihi feciſti uiãs uitę:adimplebis me lętitia cũ uultu tuo,delectationes in dexte-
ra tua uſq; in finem.

ℭIVXTA HEBRÆVM. ℭMichtham dauidi .XVI.

1 Vox bonitatis. CVſtodi me deus:qm̃ ſperaui in te.
2 Vox chriſti. Dixiſti dño: Vox continuata bonitatis dominus † Dñi mei
meus [es] tu: bonitas mea non [est] ſuper te.
3 Vox chriſti. Sanctis qui in terra ipſis & fortibus: oĩs uolũtas mea in eis [est].
4 Multiplicabuntur idola eorum / poſtea accelerauerunt [uenire ad cultum dei]: non libabo libamina eorum
de ſanguine [animaliũ] /& non aſſumam nomina eorum ſuper labiis meis.
5 Dominus : pars portionis meę & calicis mei:tu ſuſtentans ſortem meam.
6 Funes ceciderunt mihi in iucundis:etiam hęreditas ſpecioſa [cecidit] ſuper me.
7 Benedicam dñm : qui cõſuluit mihi:etiam noctibus caſtigauerunt me renes mei.
8 Poſui dñm : conſpectui meo continue: quia a dextera mea [est] /non labar.
9 Ideo lętatũ ẽ cor meũ & exultauit honor meus: ẽt caro mea habitabit ad confidẽtiã †. † Cõfidentie.
10 Q̃m nõ derelinques aiam meã in fouea †:nõ dabis ſãctum tuũ ad uidẽdũ corruptionẽ. † Foueę.
11 Scire facies me ſemitam uitarum:ſacietatem lętitiarum cum faciebus tuis/iucundita-
tes in dextera tua ſemper.

TItulus eſt.Michtham dauidi.hoc eſt obrizum.i.aurum defecatiſſimum,dauidi.Et ſignificatur ꝑ hoc/pſalmum hunc rõne materię hrĩ a dauide tanq̃ aurum perfectiſſimum, cuius rõ quũ clarificata erit materia/patebit. ¶ Aduerte tñ circa titulum hunc/dictiõem michtham multipliciter exponi.Primo vt diximus obrizum.ſecũdo pro inſtrumento muſico.tertio pro ſpẽ cantici: puta terrię rimę/vel talis modulationis. quarto accipiendo michtham pro michthab.& ſic interptaꝛ ſcriptura. quinto diuidendo hanc dictiõem in duas.ſ.mich & tham.& ſic interpretatur a hiero.humilis & ſimplicis. Eſt ſiqdem titulus pſalmi apud hiero. humilis & ſimplicis dauid.Apud.70.aũt tituli inſcriptio ipſi dauid.apud alios/aureus dauidi.apud alios/inſignia dauid.apud alios/corona dauidi. Et hęc dicta ſint tã pro hoc titulo q̃ pro titulis pſalmoꝝ a.56.vſq; ad.60. in qbus eadẽ dictio repetiꝛ,ſed non ſola. De materia pſalmi certiores nos fecerũt principes apoſtoloꝝ petrus & paulus.Petrus.n.act.2.inducit multos verſus huius pſalmi ad manifeſtandam reſurrectionem chr̃i,probans ꝙ dauid non loquiꝛ de ſeipſo ſed de chr̃o quum dixit.nõ derelinques aĩam meam in inferno/nec caro mea uidebit corruptionem.qa corpus dauidis fuit tot annis in ſepulchro.Similiter paulus act.13.eadem verba affert:& eadẽ rõne probat de chr̃o non de corpore ſuo dixiſſe non videre corruptionem. ¶ Vnde hẽmus/non ſolũ materiam pſalmi huius eſſe reſurrectionem chr̃i &c̃.,ſed colligimus regulam generalem intelligendi pſalmos loquentes de dauide:ꝙ.ſ.quando ea quę dicunꝛ non conueniunt ipſi dauidi/intelliguntꝛ de chr̃o.hac.n.rõne contentus vterq; aplus/excluſa verificatiõe illoꝝ verborum (non dabis ſanctum tuũ videre corruptionem) de dauide,intulit ꝙ de chr̃o promiſſo dauidi dicta erant. Et poteſt etiam hinc haberi altera regula per oppoſitum:ſcilicet ꝙ omnis pſalmus dauidis de ſeipſo loquens,ſi totus verificatur de ipſo/non eſt exponendus ad literam de chriſto.Et hæc nota:quia has regulas ſequimur in expoſitione literali pſalmorum/fundatas ſuper apoſtolica autoritate.

ℭSVMMARIVM EST.

ℭChriſtus manifeſtat tũ meritum ſuum/tum fructum proprii meriti cum p̃mio:tum proprię reſurrectionis/tum ſpecioſiſſimi mundi.

ℭPerſonę loquentes ſunt chriſtus/& bonitas eius.

CVſtodi me. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuã materię, & executiuam/ibi ſanctis. Aduerte propter obſcuritatem literę tria iuxta textum hebręum. Primũ ꝙ dictio dixiſti in hoc loco denotat genus fœmininum:ita ꝙ alloquitur perſonã ſeu rem fœminini gñis. ſecundũ ꝙ bonitas mea eſt fœminini gñis.ita ꝙ nõ diciꝛ bonũ meũ aut bonus meus,ſed ſubſtantiuũ fœminini gñis bonitas mea.tertiũ ꝙ pronomen te in calce ſituatũ (dicẽdo nõ ſup te) ſignat maſculinũ genus in hoc loco.Hęc ideo dixerim:vt intelligas verbũ dixiſti/non hr̃e ad quẽ referaꝛ niſi referatur ad illud,ſcilicet bonitas mea:quũ de nulla alia re fœminini generis hic mẽtio fiat.Et propterea bonitas mea vocati-

ni eſt caſus: & hinc quantum ad ſniam incipit pſalmus. O bonitas mea dixiſti dño, hęc tria. Primum. dñs meus tu, non (ſupple eſt) ſup te, aliquis. ſecundũ cuſtodi me deus. tertium qm̃ ſperaui in te. ¶ Vbi quattuor propheta in pſona chři proponit. Primo merita ſua, dicendo bonitas mea. bonitas. n. propria chři in via, fuit meritũ ipſius: nam merita cõſiſtũt in actibus bonis. Secũdo cõfeſſionē fidei, dicendo. d xiſti dño, dñs meus tu. hęc. n. eſt recognitio proprię ſeruitutis ad deũ. Nec ſolum tu es dñs meus, ſed es abſolute ſupmus: hoc. n. ſignificat. nõ ſup te, ſupple ē aliquis. Tertio petitionē. cuſtodi me deus. Petit. n. cuſtodiri corpus a corruptione, ſeruariq; aiam ab habitatione in inferno. quod eſt petere celerem reſurrectionē. Quarto ſpem ſuã quã in hac via habuit. qm̃ ſperaui in te. ¶ Quãuis. n. in chřo nõ fuerit ſpes reſpectu beatitudinis eſſentialis (quia fuit btũs a principio cõceptionis ſuę) fuit tñ in illo ſpes tum reſpectu beatitudinis corporis proprii, qua carebat. tum reſpectu exaltationis ſuę futurę, regni acquirendi, & ſimilium, & ſalutis ſuoꝝ fideliũ. hęc. n. oia & ſperauit, & meritis propriis acquiſiuit. Et ppea hic dicit qm̃ in te ſperaui. ¶ Vbi et aduerte ꝙ non deſcribit fides in chřo, ſed fidei cõfeſſio. dixiſti domino. Quãuis. n. dignitati chři deroget habuiſſe fidem, illi tamen maxime conuenit profiteri ea quę ſunt fidei. Et propterea ait. dixiſti domino, dominus meus tu.

¶ Sanctis qui in terra ipſis ⁊ fortibus. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat illa particula, bonitas mea. ſecũdo illa, dixiſti dñs meus, ibi multiplicabunt. tertio illa, qm̃ ſperaui in te, ibi tu ſuſtentans. quarto illa, cuſtodi me, ibi quia a dexteris. ¶ Declarat itaq; chřs bonitatē meritoꝝ ſuoꝝ ex adimpletione ois voluntatis ſuę in ſanctis & fortibus exiſtentibus in terra. Sancti vocant & ſunt, qui perfecti, mũdi ac liberi ab immũdiciis & ſeruitutibus pctōꝝ & paſſionũ, deo addicti a ſeipſis ſunt. Fortes aũt qui intrepidi p̃lia dei exercent, nõ timentes occidi a tyrannis &c̃. ¶ Appellatione ois voluntatis chři, ſi de ipſa potẽtia volitiua eſt ſermo, intellige voluntatem vtrãq; diuinam ſcilicet & humanam. Si aũt voluntas pro actu voluntatis ſumitur, intellige omne quod vult chriſtus impleri per ſanctos & fortes. Ex quo clare habet ꝙ ois voluntas chriſti eſt bona. ex hoc. n. ꝙ ois voluntas eius exercet & adimpletur per ſanctos & fortes, cõſequens eſt ꝙ nulla voluntas eius eſt diſſonãs a ſanctitate & fortitudine. Immo plus ſequitur ꝙ oẽs ſancti & fortes ſunt fructus voluntatis eius. vnde non dixit ꝙ ois voluntas ſanctoꝝ & fortium eſt in me, ſed ecõuerſo ois voluntas mea eſt in ſanctis & fortibus. Signãter aũt meminit ſanctoꝝ qui ſunt in terra: vt ab iis quæ nobis manifeſta ſunt declaret bonitatē ſuã. Si. n. dixiſſet ꝙ ois volũtas ſua ē in ſanctis qui ſunt ĩ coelo, quũ illos nõ viderimus, minus idonea eēt declaratio: ſed ſanctos ac fortes in terra videmus, in quibus pſpicimus bonitatē chriſti relucentem.

Multiplicabuntur. Tractat hic illa particula, dixiſti domine &c̃. aperiẽdo ꝙ chriſtus nihil aliud inſtituit in eccleſia ſua niſi quę domini ſunt, nihil aliud quęſiuit niſi deũ. Vnde prĩo deſtructionē idolatrię ad cultum dei vnius trahendo, deſcribit a ſupremo augmento. Multiplicabunt inquit, ad ſummum augmentũ peruenient, idola coꝝ, gentilium: tanq̃ permittendo creſcere idolatriam vſq; ad ſacietatem. & poſtea quũ ad ſummã peruenerunt multitudinē, accelerauerunt, feſtine venerunt ad cultũ vnius dei. ¶ Secũdo remotionē ſacrificioꝝ tam iudęoꝝ q̃ gentilium ſubiungit. Non libabo, guſtabo, libamina eorum, ſacrificiorum, de ſanguine, hoc eſt de occiſiõe aialium. Primum ſiquidem locum in ſacrificiis tenet oblatio aialium. & ppterea excludendo ſacrificia quibus occidebant aialia, intelligun tur excluſa oia ſacrificia tam iudęorum q̃ gentilium: vtriq; enim ea offerebant. Chriſtus autem (vt hic promittit) non libat in eccleſia ſua, ſacrificia de ſanguine. ¶ Tertio auferendam diuerſitatem ab eccleſia ſua deſcribit. & nõ aſſumam nomina eorum ſuper labiis meis. In chriſto ſiquidem non eſt diſtinctio iudęi & gręci, non eſt barbarus aut ſcytha, nõ maſculus aut foemina: vt apoſtolus ait ad gal. 3. & ad col. 3. neq; ē paulus aut apollo &c̃. 1. ad cor. 1. ſed oẽs vnũ corpus ſumus in chriſto. Et propterea ait. & non aſſumam nomina coꝝ, quibus ſignificant diuerſitates coꝝ, ſuper labiis meis, eccleſię meę: ſed vnum erit nomen oium qd os dñi nominauit. ¶ Quarto predictis tribus excluſis, aſſerit dominus pars portionis meę & calicis mei. Hæc eſt profeſſio meritoꝝ & bonitatis chři. Dñs, ſolus, pars, ad ſimilitudinem ſortis. More diuidẽtium id quod alicui obtigit vocatur pars. diuiſis ſiquidem rebus, hinc delectabilibus mundi, inde dño cum beneplacitis ei, non quę ſunt mundi ſed dñs tanq̃ pars chři eſt, Portionis meę, eccleſię meę quæ eſt velut portio chři, reliqua parte humani generis damnata. Et calicis mei. Qui tripliciter exponit. Vel paſſionis: iuxta illud. poteſtis bibere calicē quē bibiturus ſum? Vel delectatiõis electoꝝ: iuxta illud. calix meus inebrians q̃ p̃clarus ē. Vel ſacrificii euchariſtię: iuxta illud. hic eſt calix noui teſti. Cõgruitq; cõtextui vt de calice euchariſtię ſit ſermo: vt excluſis ſacrificiis tam gentilibus q̃ iudaicis, cõmemoraret ſacrificium eius in eccleſia ꝙ non eſſet ſicut cętera ſacrificia, ſed tale ꝙ deus eſt pars eius: hoc eſt quod eſt, deus eſt. in ſacrificio nanq; altaris nõ eſt panis aut vinũ, ſed chřs ipſe verus deus. Et ppea dicit. pars calicis mei: hoc eſt, eſt id quod eſt in calice meo.

Tu ſuſtentans ſortem meam. Tractatur hic illa particula, qm̃ ſperaui in te. Primo quo ad rem ſperatam. ſ. nouum mundum glorificatis corporibus ſanctorum &c̃. Hoc eſt vnum quod chřs ſperauit ac meruit. ¶ Vbi aduerte ꝙ mundus futurus appellatur & ſors & hæreditas chři. Sors quidem ad ſimilitudinem diuidentium: pro quanto diuiſis ſtatibus mundi in preſentem & futurũ, chřo decretus

eſt orbis futurus in poſſeſſionē. Hæreditas aũt tanq̃ deus pater hæredē fecerit orbis in illo ſtatu: iuxta illud. quem conſtituit heredem vniuerſorum. Ad hæc enim tendens ait. Tu, ſuſtentans ſortem meã a me ſperatam. ¶ Et declarãdo ſortem ipſam ad ſimilitudinem diuidentium, ſubdit. Funes diuiſorũ, ceciderunt mihi, tanq̃ ſorte obtigerit, in iucundis: orbis enim ille plenus erit iucunditatis. etiam hereditas, paterna, ſpecioſa ſuper me. Ipſe fœlix mũdus ſpecioſa dicitur hereditas ſuper me diuino beneficio. ¶ Secundo quãtũ ad actus ſperãtis tres. Primus eſt recte conſiliari. Et quo ad hoc gratias agendo ait, benedicam dominum qui conſuluit mihi. Secundus eſt recte pati. Et de hoc ſubdit. etiã noctibus caſtigauerunt me renes mei. Appellatione renum intellige carnem: quę ad ſimilitudinē, caſtigãtis ſe habet quũ patiẽdo inſtruit. didicit ſiqdē chr̃s per ea q̃ paſſus eſt: vt apoſtolus inqt ad heb. 5. Et ꝓpterea caſtigatũ (hoc eſt eruditũ) a renibus ſuis ſe dicit noctibus, in tenebris huius mundi. Tertius eſt continuus reſpectus ad deũ. poſui dñm in cõſpectu meo, rõnem oĩum meatũ actionũ & paſſionũ, cõtinue. **Quia a dextera mea, nõ labar.** Tractatur hic illa particula, cuſtodi me deus. Tractatur autem petitio hæc vt exaudita, deſcribendo effectus huiuſmodi cuſtodię ſeu cõſeruationis petitę: tum quo ad adeptionem glorię: tũ quo ad liberationem a malo. Adeptus ſiquidem eſt fœlicē imortalis vitę ſtatum reſurgẽdo: & liberatus eſt quo ad animam ex loco inferni, quo ad corpus, ne putreſceret in ſepulchro. ¶ Vnde inchoans a diuina ope in optimis bonis (qualia ſunt bona imortalis vitę) ait. Quia a dextera mea, ad optima bona ſeruanda ſupple aſſiſtit deus, nõ labar, non ad modum labentis me habebo tam ſm aiam q̃ ſm corpus. Ideo lętatũ (ſupple eſt) cor meũ, intus, & exultauit honor meus, extra in reſurrectione. Prępoſtero ſiquidē ordine deſcribunt geſta. etiã caro mea habitabit, in ſepulchro, ad cõfidentiã, ſecura ꝙ itra triduum reſurget. In hebręo habet confidentię in datiuo: ſed cõgnitas cõſtructionis mutauit adiuncta prępoſitione ad. Quoniã nõ derelinques aĩam meam in fouea, inferni quo deſcendit vltra triduũ: non dabis ſ̃oſum tuũ, meipſm hoiem vere ſ̃oſum, ad videndũ, hoc eſt ad experiendum, corruptionem, quantũ ad corpus in ſepulchro poſitũ. Sed ſcire facies me, experimento, ſemitam, reſurrectionem, vitarum, quę vere eſt vita imortalis: ſcire quoq; facies me ſacietatē lętitiarũ cũ faciebus tuis, hoc eſt ſacietatē oĩum internoꝝ appetituũ coram te deo. & ſcire quoq; facies me iucũditates in dextera tua ſemp: hoc eſt corporeas glorias, in dextera tua, in optimis bonis, non ad tempus ſed ſemp. Vbi vides reſurrectionē, gloriã aię & dotes corporis glorioſi, chr̃m reſurgẽdo expertum fuiſſe deſcribi. ¶ Aduerte hic ſemel pro ſemp, ꝙ quia apud hebręos vita caret numero ſingulari, ideo tam hic q̃ inferius ſępe inuenit in plurali numero vitę vitarum. Et ꝓpterea nõ oportet vim facere in numero plurali: quia vita ſignificat. Si tamen librare vis numerum, facile potes dilatare: quia reſurrectio eſt vitarum omnium fœliciſſima reſtitutio. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Oratio dauid pſalmus. XVI.

EXaudi dñe iuſtitiam meam: intende deprecationem meam.
Auribus percipe orationem meam: non in labiis doloſis.
De uultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui uideant ęquitates.
Probaſti cor meum & uiſitaſti nocte: igne me examinaſti, & nõ eſt inuẽta in me iniquitas.
Vt non loquatur os meũ opa hoium: pp uerba labioꝝ tuoꝝ ego cuſtodiui uias duras.
Perfice greſſus meos in ſemitis tuis: ut non moueantur ueſtigia mea.
Ego clamaui qm̃ exaudiſti me deus: inclina aurem tuã mihi & exaudi uerba mea.
Mirifica miſericordias tuas: qui ſaluos facis ſperantes in te.
A reſiſtentibus dexterę tuę cuſtodi me ut pupillam oculi.
Sub umbra alarũ tuarũ protege me: a facie impiorum qui me afflixerunt.
Inimici mei animam meam circundederunt: adipem ſuum concluſerunt, os eorum locutum eſt ſuperbiam.
Proiicientes me nũc circundederunt me: oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram.
Suſceperunt me ſicut leo paratus ad pdã: & ſicut catulus leonis habitãs in abditis.
Exurge domine pręueni eum & ſupplãta eum: eripe animam meam ab impio, frameã tuam ab inimicis manus tuę.
Domine a paucis de terra diuide eos i uita eoꝝ: de abſcõditis tuis adimpletus ẽ uẽter eoꝝ.
Saturati ſunt filiis: & dimiſerunt reliquias ſuas paruulis ſuis.

Ego autem in iuſtitia apparebo in conſpectu tuo:ſaciabor cum apparuerit gloria tua.

ℂIVXTA HEBRÆVM. ℂ Oratio dauidi. XVII.

1 Propheta. AVdi domine iuſtitiam/auſculta clamorem meum : auſculta oratio
nem meam ſine labiis doli.
2 De faciebus tuis iudicium meum egredietͬ:oculi tui uidebunr a rectitudinibus.
malũ in me hoc ſolũ
3 Probaſti cor meum/uiſitaſti nocte/purificaſti me,non inuenies : cogitaui .non tran
ſibir os meum
a meis militibus
†opib' 4 Ad opa† hominis:in uerbo labiorũ tuorum ego cuſtodiui .uias diſſipatoris.
5 Suſtentare greſſus meos in uiis tuis:non lapſi ſunt greſſus mei.
6 Ego uocaui te/qa rñdebis mihi:deus inclina aurẽ tuã mihi/audi dictum meum.
7 Segrega gratias tuas:ſaluans ſperantes ab inſurgentibus in dextera tua.
8 Cuſtodi me quaſi pupillam filiam oculi:in umbra alarum tuarum abſcondes me.
qui
9 A faciebus impiorum horum .deſolauerunt me:inimici mei in aĩa circũdabũt ſup me.
10 Adipe ſuo concluſerunt:ore ſuo locuti ſunt in ſuperbia.
11 Greſſibus noſtris nũc circũdederunt me:oculos ſuos ponẽt ad declinãdum in terra.
qui
12 Similitudo eius quaſi leonis deſiderabit ad rapiendum : & quaſi catuli leonis ſedentis
in abſconditis.
oppoſitue
13 Surge dñe/p̄ueni facies eius/icuruare fac eũ:libera aĩam meam ab ipio enſe tuo.
oppoſitue eſt
14 A uiris manu tua dñe a uiris de mundo,pars eoꝝ in uitis/& abſcõditis tuis implebis
eoꝝ
uentrem eorum : ſaturabuntur filii ,& dimitrent reſiduum ſuum paruulis ſuis.
15 Ego in iuſtitia uidebo facies tuas:ſaciabor in expergiſcendo imaginem tuam.

TItulus eſt. Oro dauidi.Ex quo nihil aliud apparet niſi autor,& ꝙ p modũ oronis iſtitutus ẽ pſalmus iſte. ℂ Materia aũt eius ex ipſo pſalmo intelligẽda eſt. In quo clare apparet pſonã orantẽ pſecutionibus multis vexatã iniuſte:peteteq; cuſtodiri a deo,ac cõſtituere ſacietatẽ ſuã in bonis aĩe corã deo.Ex qbus(qm̃ cõſtet oronem hãc eſſe dauidis/& nihil eoꝝ q̃ in pſalmo cõtinenͬ excedere cõueniẽtia dauidi)cõcludẽdũ ex regulis in p̄cedẽti pſalmo habitis eſt/orõnẽ hãc ad lrãm tractare ea q̃ ſũt dauidis.Et qm̃ multa ſunt illius geſta,ex hoc ipſo ꝙ dicit ſe a deo nõ punitũ ſed pbatũ/& deſcribẽdo inimicos ſuos narrat geſta q̃ ieniunͬ verificari in pſecutione quã paſſus eſt a ſaule/cõſequẽs eſt vt nõ tractenͬ hic mala q̃ paſſus eſt in pſecutione ab abſalon(qm̃ cõſtat illa in pœnã adulterii & homicidii cõmiſſi ſuſtinuiſſe:vt patet.2.reg.12.)ſed mala q̃ ppeſſus eſt in pſecutione a ſaule/non ad punitionẽ ſed ad pbationẽ.Nec obſtat ꝙ apparet ſe inocẽtẽ pfiteri in q̃rto verſiculo:qm̃ vere inocẽs fuit quantũ ad illã pſecutionẽ:ſicut ẽt in pſalmo ſeptimo hoc idẽ dixit.☞ Sed aduerte ꝙ licet oratio tractet has vexatiões corporales/& petat cuſtodiri a ſaule,hęc tñ oia manifeſtat ſe in orone tractare & petere i ordine ad bonũ ſpũale:vt vltima pars pſalmi teſtatͬ.Et merito:qm̃ in actu orãdi mẽs debet eleuari i deũ,cũcta q̃ cõſideranͬ aut petunͬ/referẽdo in deũ & ſpũalia bona:quę ſola ſunt ſm ſe bona.

ℂSVMMARIVM EST.

ℂ Dauid pponit corã diuino iudicio ſeipſum pbatum pſiſtere in obſeruatione verboꝝ dei.ac pinde petit & vitã ſuam ſaluari ab inimicis/ſaule &c̃.& ſegregandas diuinas ab illis miſericordias:attẽto ꝙ pars illoꝝ eſt in tẽporaliũ bonoꝝ ſacietate,pars autem ſua eſt in bonis animæ coram deo.

ℂ Perſona loquens propheta eſt.

AVdi domine iuſtitiam. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuam/ibi de faciebus tuis.☞ Tria pponit.Primo audiri iuſtitiam cauſę proponendę.audi domine iuſtitiam.Secũdo auſcultari intimum deſiderium.auſculta clamorẽ meum:ipſe.n.,clamor ad ſignificandum magnitudinem deſiderii in oratione exprimiͬ. Tertio veracitatẽ ſermonis/more humano deũ alloquẽs.auſculta oronẽ meã ſine labiis doli/ſine vlla fictione aut fraude.

ℂ De faciebus tuis iudicium meum egredictur. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo

tractatur illa particula/ſine labiis doli. Secundo illa/auſculta clamorem meum/ibi ego vocaui. Tertio illa/audi dñe iuſtitiam/ibi pars eoꝝ. ¶ Circa primum inchoat a rõne quare vult a deo iudicari. quia de facie tua/de notitia tua(facie enim videmus)iudiciũ meum/ius pro me,egredietur. Et ratio eſt.qa oculi tui videbunt,nõ acti paſſione aliqua ſed a rectitudinibus:ſolę enim rectitudines tanq̃ rões vidẽdi ſũt diuinis oculis. ¶ Deinde exponit modum quo cognitus eſt a deo/ad ſimilitudinem auri ſeu argenti quod cognoſcitur conflatione in igne &c̃. Probaſti cor meum/affligendo me,'viſitaſti nocte/obſcuritatis ex rara claritate in qua erã deiiciendo,purificaſti me/more argenti:non inuenies/quicq̃ culpę ꝓpterea incurriſſe me. ¶ Aduerte hic ꝙ oratio iſta eſt ſicut oṙo ezechię apud eſa.38. memento q̃ſo q̃ṁo ambulauerim corã te in veritate & in corde ꝑfecto/& qđ bonũ ẽ in oculis tuis fecerim. Recẽſet namq̧ dauid ſuam conſtantiam in bono,nõ iactando/ſed vt ea quę grata ſunt deo in ſeipſo commemoret & creſcant. ℂ Poſtea explanat hanc ſuã inocentiã perſeuerãtẽ. Et primo in corde(dixerat enim probaſti cor meũ)cogitaui:hoc eſt deliberaui in corde meo/hoc.ſ.non tranſibit os meum ad opa hominus:hoc eſt ſermo meus nõ abibit a diuina regula ad opationes hoĩs imperandas aut concedẽdas, ſolitas exerceri a militaribus hoĩbus/vagis & pauperibus. Acſi aperte diceret ꝙ quantũcunq̧ vexatus deliberaui ne ore quidem opa hoĩs non ſm deum/approbare,ſed firmiter in diuina regula perſiſtere. Et in hebręo habetur operibus in datiuo,ſed conſtructio mutatur adiuncta prępoſitione ad. ¶ Secũdo quantũ ad executionẽ deliberationis factę. In verbo labioꝝ tuoꝝ ego cuſtodiui vias diſſipatoris: hoc eſt rõne legis tuę ego curã habui ne milites qui mecũ affligunť exerceãt opa ꝑdonũ. Vñ &.1.reg. 25. mãdauit dici dauid ad nabal.ex multis annis ſaluos faciẽs tuos & oĩa tua/audiui &c̃. Et vnus famulorũ nabal dixit ad abigail de dauide & ſuis.homines iſti boni ſatis fuerunt nobis & non moleſti,nec quicq̃ aliquãdo periit oĩ tẽpore quo fuimus cõuerſati cum eis in deſerto:pro muro erãt nobis &c̃. Et ſimiliter cuſtodiui/curam habui,ſuſtentare greſſus meos in viis tuis:& ſic non ſunt lapſi greſſus mei/opera mea non declinauerunt a lege tua.

Ego vocaui. Tractatur hic illa particula/auſculta clamorẽ meũ. Et qm̃ diſparitatẽ meritoꝝ hic ſperãtiũ in deo/inde iſurgẽtiũ cõtra ſperãtes in deo/intẽdit ꝓponere & exponere ad ſui defenſionem & illoꝝ deſertionem,tãq̃ captãs beneuolẽtiã humano more/ꝑmittit duo. Alterum proprię fiducię in deo. Ego vocaui/ſcilicet te,qm̃ rñdebis mihi/qa ſcio te reſpõſurũ deſiderio meo intimo. Alteꝝ defectus ꝓpriu meriti.inclina aurẽ tuã mihi. In quo ꝑfiteť vocẽ ſuã nõ tãti eſſe vt ꝑueniat ad aures dei niſi deus (velut ſupplẽdo defectũ vocis)inclinet aurẽ ſuã. Et ſic audi dictũ meũ/ſubiungendum.

Segrega gratias tuas. Aduerte hic ſequens dictũ diſtingui in quattuor partes. In prima petit ꝙ deus nõ miſereať inſurgentiũ cõtra ſperãtes in dextera ipſius. Vbi ſimul poniť petitio & rõ iuſtę petitionis. Petitio eſt.ſegrega gr̃as tuas ab inſurgẽtibus. Rõ iterponiť.ſaluãs ſperãtes in dextera tua.ex eo enim ꝙ tu ſalua s ſperãtes in dextera tua,ſequiť iuſtitia exigente ꝙ ab inſurgentibus contra ſperantes in dextera tua/ſegreges gratias tuas ſaluatrices. Nec eſt crudelis iſta petitio,ſed iuſta & quæ quotidie adimpleť:qm̃ nõ dicit/ab iis qui inſurrexerũt,ſed ab inſurgentibus/qui inſurgunt/in peccato inſurgẽdi perſeuerant. ¶ In ſecũda petit ſe cuſtodiri:vtpote de numero ſperãtium in dextera dei. Vnde & pręmiſit.ego vocaui te/quia reſpondebis mihi. Et dixit ſe probatum perſtitiſſe. Cuſtodi inquit me/curam mei habe,quaſi pupillã filiã oculi. Hebraico more appellatur filia oculi interior pupilla qua videmus:eo ꝙ de genere oculi ſic eſt ꝙ tota oculi plenitudo ad ipſam ordinatur ſeruandam. Et declarans ſimilitudinem ꝑ aliam ſimilitudinẽ/ſubdit.in vmbra alaꝝ tuaꝝ abſcõdes me a faciebus impioꝝ hoꝝ/ad ſimilitudinem pulli qui abſcondiť ſub vmbra maternarũ alarum a facie auiũ rapacium. Et intendit per hęc oĩa diuinã ꝓtectionẽ. ℂ In tertia deſcribuntur iſti impii a quibus petit ſe cuſtodiri. Et quattuor actiones eoꝝ tangit. Prima.deſolauerũt me. Et hoc ad literã fuit adimpletum:quum etiam vxor ei ablata fuerit a ſaule/& conſanguinei ad ipm̃ ꝓfugi venerint. Secunda.inimici mei in animã/in vitam,circundabũt ſup me. Et hoc pluries adipletũ fuiſſe cõſtat. Tertia.adipe ſuo cõcluſerunt. Abũdantẽ militem vocat adipem.concluſerunt. Quod etiam conſtat adimpletum/ſpãliter in domo qñ michol liberauit eũ. Quarta.ore ſuo locuti ſunt in ſupbia. Quod cõſtat ipletũ pluries. ¶ Deinde modos exploratorios ſubiungit. Greſſibus nr̃is nũc circũdederũt me. Saul enim & ſui obſeruabãt greſſus dauidis & ſuoꝝ:& iuxta itinera eoꝝ circundabãt eũ. Vnde ſaul dixit ad zipheos.1.reg.23. cõſiderate locum vbi ſit pes eius/conſiderate & videte omnia latibula eius in quibus abſcõditur:ꝙ ſi etiam in terram ſe obtruſerit/perſcrutabor eum. Vnde & ſubditur.oculos ſuos ponẽt ad declinãdum in terra:hoc eſt ad videndum cuncta latibula terræ. Vbi aduerte ꝙ apte dicit greſſibus noſtris/& ſubdit circundederunt me:quoniam exploratio itinerum ex communi greſſu habebatur,circundatio autem tota ad perditionem vnius hominis(ſcilicet dauidis)tendebat. ¶ Aduerte hic ꝙ ex aduerbio temporis nũc/inſinuatur ꝙ oratio iſta tempore illo habita eſt a dauide quo exploratis greſſibus eius/a ſaule circundatus eſt. Cũ qua oratione ſtat ꝙ de illa circundatione tractet alter pſalmus:ibi per modum cantici/hic ꝑ modũ oṙonis:imo hic ipſa oṙo tũc habita poniť. ¶ Adiũgitur quoq̧ deſcriptio ipſius ſaulis/vtpote capitis. Si̇litudo eius quaſi leonis deſiderabit ad rapiẽdũ/hoc eſt ꝑſeuerãtis in deſiderio rapiẽdi.

& quaſi catuli leonis ſedentis in abſconditis. Per quas ſimilitudines denotaꝛ ꝙ tam occulte q̃ manife
ſte ſaul anhelabat ad necem eius. ℭ In quarta complentur petitiones. Surge dñe/more humano, ꝓue
ni facies eius/ſcilicet ſaulis vt leonis ad p̄dam currentis, incuruare fac eũ/hoc eſt fac eũ ad ſimilitudi-
nẽ cadẽtis in itinere impediri: libera animã meã/vitã meã, ab impio/ſaule, enſe tuo. appoſitiue legen-
dũ eſt. erat enim rex: & ꝓpterea appellaꝛ gladius dei. Vel potius quia q̃libet impius potẽs ad opprimẽ
dum/gladius dei eſt: quia deus vtiꝛ eo ad punitionem maloꝝ & probationẽ bonoꝝ: iuxta illud eſa. 10.
aſſur virga furoris mei. ¶ Nec ſolũ a ſaule ſed a ſuis petit ſaluari vitam/ſubiũgẽs. A viris (appoſitiue)
manu tua. eadẽ quippe ratione qua dicunꝛ gladius dei dicunꝛ etiã manus dei: q̄a deus vtiꝛ tyrannis
& ſimilibus vt manu ſua ad vindictam maloꝝ & ꝓbationem iuſtoꝝ. imo manu tua nõ incõuenit in
telligere a viris q̄ ſunt plaga tua dñe. Et rurſus magis explicando eoſdem, a viris de mũdo: hoc eſt a vi
ris quorum affectus totus eſt de mundanis/de temporalibus rebus. Et dixit hoc: quoniam totus affe-
ctus ſaulis & ſuorum erat circa ſucceſſionem regni temporalis.

Pars eoꝝ in vitis. Tractaꝛ hic illa particula/audi dñe iuſtitiã, proponẽdo iuſtitiã partiũ ſm̃ iuſtã
diuiſionẽ: quia ſcilicet in impioꝝ parte ſunt bona mũdi huius, iuſtorũ aũt & ipſius vera ac bona/iuſti
tia ſcilicet &c̃. vt hinc intelligas totã hanc orõnẽ tẽdere ad ſpũale bonum. ¶ Cõtinuando itaq̄ ac ex-
planãdo quod dixerat a viris de mũdo/deſcribit fœlicitatẽ eoꝝ. Pars eoꝝ/hoc eſt totũ bonũ eorum, in
vitis/hoc eſt in vita p̄ſenti cõſtitutũ eſt. Et diciꝛ pars eoꝝ, tanq̃ ipſi elegerunt pro parte ſua/ea q̃ ſpectãt
ad hãc vitã, volẽtes partẽ ſuã in hac vita: vt vulgo dici ſolet. Et abſcõditis tuis ventrem eoꝝ implebis:
hoc eſt/ipſi quidẽ elegerũt pro parte ſua bona huius vitę, & tu ſaciabis eos talibus bonis. Quæ appel
lanꝛ abſcondita dei aut rõne iudicioꝝ (quia abſcõdita ſunt nobis iudicia dei q̄bus ſaciat impios bo-
nis tẽporalibus) aut rõne cõditionis ipſoꝝ bonoꝝ tẽporalium: pro quãto ſunt velut res abſconditę/
hoc eſt conditionibus obſcuris & tenebroſis cõſtãtes: ad d̃riam bonoꝝ ſpũalium/q̃ ſunt clara in ſeip-
ſis. Propter qđ ſignificantius additum eſt ꝓnomen tuis. Nec ſolũ ipſi replenꝛ bonis tẽporalibus, ſed
ſaturabunꝛ et filij/eoꝝ: & vltra hoc & dimittent reſiduũ ſuũ/in hęreditatẽ, paruulis ſuis/qui ſunt nepo
tes primoꝝ. In quo deſcriptam vides abundãtiã tẽporaliũ vſq̄ ad nepotes. ¶ De ſeipſo aũt ſubiungit.
Ego in iuſtitia videbo facies tuas/in aĩo iuſto apparebo corã te: ſaciabor/nõ in bonis t̃palibus/non in
abſcõditis tuis, ſed in expergiſcẽdo imaginẽ tuã. Vbi nota ꝙ expergiſcẽdo ſeu expergiſcere/eſt actiue
ſignificationis. Et intẽdit ꝙ quũ expergiſcet imaginẽ dei quã habet in propria aĩa, tũc ſaciabiꝛ. factus
eſt enim hõ ad imaginẽ dei: & eſt tanq̃ dormiens imago dei in nobis quãdo nõ vtimur illa: quando
vero vtimur illa/tũc imago dei eſt tanq̃ vigilans. Vtimur aũt imagine dei, quum per illã ĩtelligimus
deũ qui repręſentaꝛ per illã/amamus deũ/ſperamus in illo/colimus illum/conformamus mores actio-
neſq̄ noſtras illi. Expergefacimus itaq̄ dei imaginem/in hac quidẽ vita ſtudio & conatu ad vtendum
illa: reſpectu vero vitę futurę, quũ pleni tali ſtudio a corporis ſomno per mortem ad deũ migramus.
Neuterq̄ ſenſus alienus eſt a litera. nã contra partem hominum de mundo/e regione locari intelligiꝛ
ſacietas iuſtoꝝ in futura vita, per iuſtitiã & exercitationẽ imaginis diuinę in nobis hic parãda. Amẽ

ℭ VVLGATA EDITIO.

ℭ Victori ſeruo domini dauid: qui locutus eſt dño uerba cantici huius in die qua libe-
rauit eũ dñs de manu oĩum inimicoꝝ eius & de manu ſaul: & dixit. XVII.

DIligam te domine fortitudo mea: dominus firmamentum meum & refu
gium meum & liberator meus.
Deus meus adiutor meus: & ſperabo in eum.
Protector meus & cornu ſalutis meę: & ſuſceptor meus.
Laudans inuocabo dominum: & ab inimicis meis ſaluus ero.
Circũdederunt me dolores mortis: & torrẽtes iniquitatis cõturbauerunt me.
Dolores inferni circundederunt me: pręoccupauerunt me laquei mortis.
In tribulatione mea inuocaui dominum: & ad deum meum clamaui.
Et exaudiuit de templo ſancto ſuo uocem meam: & clamor meus in conſpectu eius in-
troiuit in aures eius.
Commota eſt & contremuit terra: fundamenta montium conturbata ſunt & commo
ta ſunt, quoniam iratus eſt eis.
Aſcendit fumus in ira eius & ignis a facie eius exarſit: carbones ſucceſi ſunt ab eo.
Inclinauit cœlos & deſcendit: & caligo ſub pedibus eius.

Et aſcendit ſuper cherubim & uolauit: uolauit ſuper pennas uentorum.
Et poſuit tenebras latibulum ſuũ: in circuitu eius tabernaculum eius, tenebroſa aqua in nubibus aeris.
Prę fulgore in cõſpectu eius nubes tranſierunt: grando & carbones ignis.
Et intonuit de cœlo dñs: & altiſſimus dedit uocẽ ſuam, grando & carbones ignis.
Et miſit ſagittas ſuas & diſſipauit eos: fulgura multiplicauit & conturbauit eos.
Et apparuerunt fontes aquarum: & reuelata ſunt fundamenta orbis terrarum.
Ab increpatione tua domine: ab inſpiratione ſpiritus irę tuę.
Miſit de ſummo & accępit me: & aſſumpſit me de aquis multis.
Eripuit me de inimicis meis fortiſſimis & ab iis qui oderunt me: quoniam confortati ſunt ſuper me.
Pręuenerũt me in die afflictionis meę: & factus eſt dominus protector meus.
Et duxit me in latitudinem: ſaluum me fecit quoniam uoluit me.
Et retribuet mihi dominus ſecundum iuſtitiam meam: & ſecundum puritatem manuum mearum retribuet mihi.
Quia cuſtodiui uias domini: nec impie geſſi a deo meo.
Quoniam oĩa iudicia eius in conſpectu meo: & iuſtitias eius non repuli a me.
Et ero immaculatus cum eo: & obſeruabo me ab iniquitate mea.
Et retribuet mihi dominus ſecundum iuſtitiam meam: & ſecundum puritatem manuũ mearum in conſpectu oculorum eius.
Cum ſancto ſanctus eris: & cum uiro innocente innocens eris.
Et cum electo electus eris: & cum peruerſo peruerteris.
Quoniam tu populũ humilem ſaluum facies: & oculos ſuperborum humiliabis.
Quoniã tu illuminas lucernam meam dñe: deus meus illumina tenebras meas.
Quoniam in te eripiar a tentatione: & in deo meo tranſgrediar murum.
Deus meus impolluta uia eius, eloquia domini igne examinata: protector eſt omnium ſperantium in ſe.
Quoniam quis deus pręter dñm? aut quis deus pręter deum noſtrum?
Deus qui pręcinxit me uirtute: & poſuit immaculatam uiam meam.
Qui perfecit pedes meos tanq̃ ceruorum: & ſuper excelſa ſtatuens me.
Qui docet manus meas ad pręlium: & poſuiſti ut arcum ęreum brachia mea.
Et dediſti mihi protectionem ſalutis tuę: & dextera tua ſuſcępit me.
Et diſciplina tua correxit me in finem: & diſciplina tua ipſa me docebit.
Dilataſti greſſus meos ſubtus me: & non ſunt infirmata ueſtigia mea.
Perſequar inimicos meos & comprehendam illos: & non conuertar donec deficiant.
Confringam illos: nec poterunt ſtare, cadent ſubtus pedes meos.
Et pręcinxiſti me uirtute ad bellum: & ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me.
Et inimicos meos dediſti mihi dorſum: & odientes me diſperdidiſti.
Clamauerunt nec erat qui ſaluos faceret: ad dominum, nec exaudiuit eos.
Et cõminuam eos ut puluerem ante faciem uenti: ut lutum platearum delebo eos.
Eripies me de contradictionibus populi: conſtitues me in caput gentium.
Populus quẽ non cognoui ſeruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.
Filii alieni mentiti ſunt mihi: filii alieni inueterati ſunt, & claudicauerũt a ſemitis ſuis.
Viuit dominus & benedictus deus meus: & exaltetur deus ſalutis meę.

Deus qui das uindictas mihi & ſubdis populos ſub me: liberator meus de inimicis meis iracundis.

Et ab inſurgentibus in me exaltabis me: a uiro iniquo eripies me.

Propterea confitebor tibi in nationibus dñe: & nomini tuo pſalmum dicam.

Magnificans ſalutes regis eius: & faciens miſericordiam chriſto ſuo dauid, & ſemini eius uſq; in ſeculum.

IVXTA HEBRÆVM.

V inceti ſeruo dñi dauidi, qui locutus eſt dño uerba cãtici huius in die (eum) liberauit eũ dñs de uola oĩum inimicorũ eius: & ([illegible]) de manu ſaul.

XVIII.

1 Propheta. ET dixit. diligã te domine fortitudo mea.
2 Dñs petra mea & arx mea & ſaluator meus: deus meus fortis meus/ ſperabo in eo: ſcutum meum & cornu ſalutis meę/ celſitudo mea.
3 Laudatum uocabo dominum: & ab inimicis meis ſaluabor.
4 Circundederunt me funes mortis: & torrentes malignitatis terruerunt me.
5 Funes foueę circundederunt me: pręuenerũt me offendicula mortis.
6 In anguſtia mihi uocabo dñm, & ad deũ meũ clamabo: audiet de templo ſuo uocem meam, & clamor meus (corã) faciebus eius/ ueniet in aures eius.
7 Et commota eſt & contremuit terra/ & fundamenta montium trement & mota ſunt: quoniam iratus eſt ei (terre).
8 Aſcẽdit fumus in furore eius/ & ignis ex ore eius deuorabit: carbones exarſerũt ab eo.
9 Et inclinauit cœlos & deſcendit: & caligo ſub pedibus eius.
10 Et equitauit ſup cherub & uolauit: & uolauit ſuper alas ſpiritus.
11 Ponet obſcuritatẽ latibulum ſuum: circuitus ſuos tabernaculum ſuum/ obſcuritatem aquarum nubes cœlorum.
12 A ſplendore coram eo nubes eius tranſierunt: grando & carbones ignis.
13 Et intonuit in cœlis dñs: & excelſus dabit uocem ſuã/ grandinem & carbones ignis.
14 Et miſit ſagittas ſuas & diſperſit eos: & fulgura iecit/ & attonuit illos.
15 Et apparuerunt profunditates aquarum & reuelata ſunt fundamenta orbis: ab increpatione tua domine/ a flatu ſpiritus furoris tui.
16 Mittet de excelſo & accipiet me: extrahet me de aquis multis.
17 Liberabit me ab inimico meo forti/ & ab odientibus me: qm̃ roborati ſunt plus me.
18 Pręuenient me in die interitus mei: & fuit dñs ſuſtentaculo mihi.
† latitudini 19 Et eduxit me in latititudinem †: eruet me/ quia complacuit in me.
20 Retribuet mihi dñs ſm iuſtitiam meã: ſm mundiciam manus meę reddet mihi.
21 Quia cuſtodiui uias dñi: & non malignatus ſum a deo meo.
22 Quoniã oĩa iudicia eius conſpectui meo (ſunt): & ſtatuta eius nõ amouebo a me.
23 Et fui perfectus cum eo: & cuſtodiui me ab iniquitate mea.
42 Et reddidit dominus mihi ſm iuſtitiam meam: ſm mundiciam manuum mearum coram oculis eius.
25 Cum gratioſo gratioſum ages: cum uiro perfecto perfectum ages.
26 Cum mundo mundum ages: & cum tortuoſo tortuoſum ages.
27 Quoniã tu populum humilem ſaluabis: & oculos excelſos humiliabis.

28 Quia tu illuminabis lucernā meā dñe⁴:deus meus illuſtrabis obſcuritatem meam.
29 Quoniam in te frangam exercitum:& in deo meo tranſiliam murum.
30 Ipſe deus/perfecta uia eius/eloquiū dñi⁴ purificatū:ſcutū ipſe oībus ſperātibus in eo.
31 Quoniam quis deus pręter dominum⁴:& quis fortis pręter deum noſtrum?
32 Ipſe deus ipſe accingēs me fortitudine:& dedit perfectam uiam meam.
33 Coęquans pedes meos ſicut ceruarum:& ſuper excelſa mea ſtare faciet me.
34 Docens manus meas ad pręlium†:& contritus eſt inimicos, arcus ęneus brachia mea. †prelii
35 Et dediſti mihi clypeum ſalutis tuę:& dextera tua ſuſtentabis me, & manſuetudine ſmte tua multiplicabis me.
36 Dilatabis greſſus meos ſubtus me:& non labētur tali mei.
37 Sequar inimicos meos & apprehendam eos:& non reuertar uſq; ad conſumere eos.
38 Feriam eos & non poterunt ſurgere:cadent ſub pedibus meis.
39 Et accinxiſti me fortitudine pręlio:incuruabis inſurgentes meos ſub me.
40 Et inimicorum meorum dediſti mihi ceruicem:& odientes me con cidam eos.
41 Clamabunt/& non erit ſaluans:ſuper dominū⁴ clamabūt/& non reſpondit eis.
42 Conteram eos ut puluerem ſuper facies uenti:ut lutum platearum euacuabo eos.
43 Liberabis me a litibus populi:pones me ī caput † gētiū/ppłus que non noui ſeruient mihi. †capiti
44 Ad auditum† auris congregabuntur mihi:filii ī alieni patrie negabunt me. †auditui
45 Filii alieni patrie areſcent:& timebunt ſit a clauſuris ſuis.
46 Viuus ſit dominus⁴, & benedictus ſit fortis meus:& exaltabitur deus ſalutis meę.
47 Ipſe deus ipſe dans uindictas mihi:& duxit populos mihi.
48 Liberans me ab inimicis meis: etiam in futuro ab inſurgentibus meis exaltabis me/a uiro iniquo liberabis me.
49 Propterea confitebor te in gentibus domine⁴:& nomini tuo cantabo hoc ſcilicet.
50 Magnificans eſt ſalutes regis ſui dauidis:& faciens miſericordiam uncto ſuo dauidi/& ſemini dando meſiam eius uſq; ęternum.

TItulus eſt. Vincēti/ſeruo dñi dauidi,q locutus eſt dño verba cātici huius in die liberauit eū dñs de vola oīum inimicoꝝ eius & de manu ſaul. Ex quo titulo apparet non ſolū autor,ſed ēt materia pſalmi.¶ Vbi aduerte ꝙ prima dictio(.ſ.vincēti)licet exponaẗ hic ſicut ī cęteris pſalmis/& ſic appareat ex titulo ꝙ ipſe dauid vincētis officio in hoc pſalmo functus fuerit(vñ & ſeruus dñi nūcupatꝰ vtpote eius ſeruitio vacās)veritñ pōt pſidēs ſeu modus muſicę ſeorſum ſignificari p dictionē vincēti:& actor ac materia pſalmi īchoari dicēdo poſtea ſeruo dñi &c.¶ Aduerte quoq; ꝙ quum nō fuerit vna dies liberationis dauidis de oībus inimicis ſuis & de manu ſaulis,aut hic poniẗ numerus ſingularis ꝓ plurali(& ē ſenſus.ꝓ diebus liberationis eius &c.)aut dies liberatiōis ab oībus/appellaẗ tēpus quo dauid requiē ſortitus ē ſubactis oībus inimicis ſuis. Et hic ſenſus q̄drat textui.edidit ſiqdē dauid tūc tpis hoc cāticū ad gr̄as agēdū deo generaliter ꝓ ſalute ſua ex oībus inimicis/& ſpāl'r ſaule:qm̄ illa fuit ex multis & maximis ꝑiculis.¶ Aduerte quoq; ꝙ paulus ad ro.15.affert ex hoc pſalmo ſalutem gētiū ex diuina miſericordia p meſiā/dicēs. Gētes aūt ſup miſericordia honorare deū:ſicut ſcriptū eſt. ꝓpterea cōfitebor tibi in gētibus dñe & noī tuo cātabo.qđ eſt penultimus verſus iſtius pſalmi. Quod ideo dixerim: vt intelligas materiā pſalmi ſic eſſe laudē dei ſup ſalute & victoriis dauidis,vt tñ terminet ad diuinā laudē futurā in gētibus pp meſiam ꝓmiſſum ex ſemine dauidis.

¶SVMMARIVM EST.

¶David ꝓmiſſis deo/dilectione/ſpe/laude & inocatione,relaturus euaſionē ab inimicis/laudat deum

efficiētē ex ītētione opa naturalia q̄ in elemētis & coelis apparēt; & liberātē ſe ab inimicis ac terribuētē ſibi ſm mūdiciā iuſtitiāq; ſuā ſuauiſſimo regimie. Proinde ex diuina diſpōne tā cōi circa paupes & ſublimes q̄ ſpāli circa ipm dauidē, laudat deū donātē ſibi tū pfectionē vię, tū oportūa ad pliū ac victoriā & cōtra inimicos & cōtra īſurgētes, tū pricipatū ſup gētes. Et demū gr̄as agēdo pphetat laudē dei in gētibus, cātādo pmiſſum ex ſuo ſemine meſiā. ℭ Perſona loquens propheta eſt.

ET dixit. diligā te domine. Diuidit̄ pſalmus ī ptes duas: poſitiuā materię, & executiuā, ibi circūdederūt me. ⁋ Circa hāc ptē ppoſitiuā aduerte ī hebręo textu īchoare pſalmū ſic. & dixit, diligā te &c̄. q̄uis hiero. ſecutus. 70. ichoauerit pſalmū diligā te. Significat̄ āt p hoc ptm̄ & dixit, ea q̄ hic dn̄e dicta olim fuiſſe a dauide: tpe. ſ. quo pſecutiōib⁹ ſubiacebat & pliis occupabat̄. Ita φ p hoc ſignificant̄ affectus quos tpe pſecutionū & pliorū habuit. Et hic apparet rō q̄re ea q̄ tpe quo condebat̄ pſalmus geſta iā erāt, vt futura deſcribunt̄: hoc. n. ideo fit, quia recitatiue hic referunt̄ ſicut olim quū futura erant. Ad ſignificādū. n. φ recēſēdo pcedit h̄ pſalm⁹, ichoat. & dixit, ſupple olim. ⁋ At ſi miratis īcōgruū principiū a cōiūctiōe copulatiua, recole cōiūctionē referri ad iternā cogitationē: hoc eſt nō ſolū cogitaui hęc olim dauid, ſed & dixit. Vel q̄a nō ſimul hęc fuerūt dicta, ſed diuerſis temporibus diuerſę particulę quo ad ſentētias prout pericula occurrerūt, ideo inchoauit a cōiūctione: vt intelligas dixit & dixit, hoc eſt pluries dixit. ⁋ Proponit itaq; ſe dixiſſe quattuor: ſcilicet diligam, ſperabo, laudatum vocabo. quę tn̄ duo vltima (vt apparebit) ſunt explicatiua primę particulę: ſcilicet & dixit.

Diligā te. Amor amicitię ſignificat̄ ex termīo, te dn̄e. ⁋ Fortitudo mea. Laudat bn̄ficia & ſimul excitat amorē ſuū erga deū i hoc & ſeq̄ntib⁹ bn̄ficiis. Fortitudo mea, rō mihi ſuſtinēdi & fortiter pugnādi. Dn̄s petra mea & arx mea: hoc ē firma ſecuritas mea, rō tā firmitatis q̄ ſecuritatis męę. arces. n. ſecuros reddūt, ſi tn̄ ſint ſup petrā. Et ppea pp firmitatē ponit̄ ſilītudo petrę, & pp ſecuritatē ſilītudo arcis: vt intelligas deū nō ſolū intus fuiſſe rōnē fortitudis, ſed extra q̄ſi rupē & arcē ędificatā ſup rupē. Et ſaluator me⁹. Effect⁹ tā fortitudis q̄ arcis & petrę ē ſalus. Et ſonat dictio hebraica ſalutē euaſiōis: ita φ ſi licuiſſet, iterp̄tādū erat euaſor me⁹. De⁹ me⁹, p ſpālē gr̄am q̄ dignat̄ a me coli. Fortis me⁹. Ambigua ē iterp̄tatio, an dicēdū ſit fortis me⁹ an iterū petra mea. Dr̄ āt de⁹ nō ſolū fortitudo mea (hoc eſt rō fortitudinis męę) ſed ēt fortis me⁹, hoc ē pugnās p me, vel ēt potēs p me. ⁋ Spabo in eo. Ecce ſecunda pmiſſio, tribus comitata bn̄ficiis. Scutū meū, defendēdo: & cornu ſalutis męę, pugnādo, celſitudo mea, locādo me i excelſo. ⁋ Laudatū vocabo dn̄m. Sil' & ſemel explicat̄ rō ei⁹, q̄d dictū ē i pricipio & dixit, & pponunt̄ dicēda. Rō ſiq̄dē q̄re dauid dixit diligā te dn̄e &c̄. ē laus dei & iuocatio ei⁹ ordie quodā naturali: vt. ſ. laudat⁹ de⁹ iuocet̄. Et ppea ait. laudatū vocabo dn̄m. Et ecce fruct⁹. & ab inimicis meis ſaluus ero: vt ītelligas dixiſſe φ laudatū deū vocare nō ē vanū, ſed fructuoſū: q̄a īde ab inimicis meis ſaluus ero. Et p hęc oīa ītellige & ea q̄ tractāda ſunt in pſalmo & modū tractādi, & vtilitatē perceptam ab ipſo dauide.

ℭ Circūdederūt me. Incipit h̄ ps executiua tali ordie. Prio tractat̄ illa pticla, vocabo dn̄m & ab inimicis meis ſaluus ero. Secūdo illa: laudatū, ibi & cōmota ē & cōtremuit terra. Tertio illa diligā te dn̄e, ibi mittet de excelſo. Et ſub hac tractant̄ ſimul illę duę pticulę, petra mea & arx mea. Quarto illa, deus meus, ibi q̄m tu populū. Et cū hac illę particulę, fortis meus ſpabo i eo. Quito illa, fortitudo mea, ibi docēs manus meas. & cū hac illa, ſcutū meū. Sexto illa, ſaluator meus, ibi īcuruabis īſurgētes. Septimo illa, cornu ſalutis męę, ibi pones me in caput. Octauo illa, celſitudo mea, ibi viuus dominus.

ℭ Circa primū, explanādo illā pticulā, vocabo dn̄m & ab inimicis meis ſalu⁹ ero, cōmemorat rē geſtā circa ſe. deſcribēs ſeipm in piculo quo fuit q̄n ſaul niſus ē cōfiger̄ dauidē i piete, & dauid i domo ppria a ſatellitib⁹ obſeſſus ē vt mane iterficeret̄: vt dr̄. 1. reg. 19. ⁋ Circūdederūt igt me funes mortis. Satellites ſaulis ad cuſtodiēdū domū ne exiret dauid ad hoc vt mane iterficeret̄, funes mortis appellāt̄. ⁋ Et torrētes malignitatis terruerūt me. Impet⁹ ſaul' maligni pluries ipetētis lācea dauidē, torrētes malignitatis terrorē icutiētes appellati ſūt. ⁋ Funes foueę, hoc ē ſepulchri, circūdederūt me. Iidē funes relati ad mortē, mō referūt̄ ad ſepulchrū: ad dnotādā certā diſpōnē mortis ei⁹ iā iſtitutā a ſaule. ⁋ Pręuenerūt me offēdicula mortis. Quia. n. añ lucē cuſtodes miſſi ſūt a ſaule i quos ipigēt dauid ſi exiſſet domū, iō pręuenerūt ingt me offēdicula mortis. ſatellites. n. aſſimilati offō funiū i cuſtodiēdo, mō offō offēdiculorū in caſu exeūtis deſcribūt̄. Q̄m ſic euenit, iō i anguſtia mihi (vere. n. i anguſtia tūc cōſtitutus erat) vocabo dn̄m & ad deū meū clamabo: hoc eſt pſeuerabo vocādo & clamādo ex intimo corde. ⁋ Et ecce effectus certa ſpe cōceptus. Audiet de tēplo ſuo, hoc ē de ſeipo (iuxta illud apoc. 21. dn̄s deus oipotēs tēplū illius ē) vel de coelo, iō tēplo q̄a domus dei, vocē meā, qua ipm vocabo: & clamor meus faciebus eius, non poſt tergū (hoc eſt dignus facie eius) veniet in aures eius, hoc eſt exaudietur.

Et cōmota eſt & ptremuit terra. Tractat̄ hic illa pticula, laudatū, lōgo tractatu laudādo deū in mirabilibus opib⁹ naturalibus q̄ vident̄ in vniuerſis corporibus ex q̄bus itegrat̄ ſuba vniuerſi corporei, tali ordine. ſ. in terra, in igne in coelo, in aere, in aq̄. ⁋ Vbi pnota q̄ttuor. Primū φ pſalmus iſte laudās deū p bn̄ficiis collatis dauidi, ichoat a laude diuinę puidētię circa opa naturę: vt ex puidētia diuia circa naturalia, pcedat ad puidētiā diuinā circa hūana, & ſpālr̄ ipm dauidē. ⁋ Secūdū φ nō meminit oium operū naturaliū, ſed eorū q̄ circa coelū & elemēta apparēt tanq̄ ex neceſſitate materię puenietia, puta de terręmotu, de tonitruis, de grādine &c̄. Et hoc iō vt laudata diuina prouidētia circa hęc, facil-

ſime intelligas maxime laudandam circa cętera. Tertium ꝙ explicando diuinam laudem circa hęc naturę opa / apponit ꝓpheta iuxta ſingula eḋa metaphoras: ſecutus antiquoꝝ moré / diuina ſub metaphoris cantantiū. Quartū ꝙ quęlibet metaphora ſumit ab aliqua rōnali opatiōe, q̄ attributa deo monſtret deū eē actoré opeꝝ naturę / nō ꝑ modū naturalis agētis ſed ꝑ modū agētis a ꝓpoſito: qḋ eſt principale intētū ꝓphetę. Q̄d tñ nō itelligas ſic ꝙ deſcribat deus faciēs hęc opa naturę excluſis cāis ſecūdis (nō.n. hoc intēdit propheta) ſed ꝙ mediantibus cāis ſecūdis naturaliter agētibus ipſe agit ex intentiōe / a ꝓpoſito / libere. ¶ His ꝑlibatis deſcribit ꝓpheta deū cāntē terremotū ſub metaphora dñi irati i ſeruū trementē ex ira dñi. Et ꝑpea dicit. Et cōmota ē & cōtremuit terra, & fundamēta montium tremēt & mota ſunt: qm̄ iratus ē ei.ſ. terrę. ¶ Veritas aūt ſignificata ꝑ hāc metaphorā, ex ꝑte qdē dei eſt ꝙ deus ē autor terremot⁹ / & ꝙ ē autor terremotus vt agēs a ꝓpoſito / potēs diſponere de terremotu vt vult. ꝑpea.n. ponit deus iratus cā terremotus: ira nāq; in deo volūtas ē / nō paſſio. Ex ꝑte aūt terrę ē ſubiectio totalis diuinę volūtati tā extenſiue (& ꝑpea fundamēta montiū mota & cōturbata deſcribunt) q̄ intēſiue: pro q̄to ex ira / hoc ē volūtate, dei deſcribit & cōmotio & tremor tam terrę q̄ fundamentoꝝ montiū. & ex hoc ꝙ terremotus naturę opus diuinę volūtati ſubdit, cōſequēs eſt vt natura ipſa opus hoc exequēs / volūtati quoq; diuinę ſubiecta ſit. Et quum volūtas diuina agat ꝑp finē, cōſequēs quoq; ē ꝙ terremot⁹ ex ꝑte dei ordinat ad finē / q̄uis ex ꝑte terrę ſit ex neceſſitate materię. Et hęc eadē (ne plures repetant) itellige i ſequētibus. ¶ Aduerte hic oia deſcribi in ꝑtō / excepto tremore fundamentoꝝ in futuro: ad denotandū tremorē fundamētoꝝ eē vltimum cōſequens in terremotu. Futurū.n. tremēt reſpicit ꝑtā reliqua, ad ſignificandā ſequelā huius ad reliqua vt vltimi.

Aſcendit fumus in furore eius. Deſcribit opus naturę apparēs in igne. Et conſiſtit metaphora in ſilitudine hoīs vehemēter irati, i quo ſpūs tanq̄ fumus aſcēdūt ad ꝑtes ſupiores / & acceſus ſpirat tanq̄ emittēs ignē. ¶ Veritas aūt ſignificata ꝑ hāc metaphorā, ex ꝑte dei ē ꝙ indignatio dei (hoc ē volūtas eius) cāt ignē. Ex ꝑte vero ignis ſignificat ſubiectio duaꝝ materieꝝ ad accēſionē igneā: fumi.ſ. & carbonis. ¶ Et appellatiōe fumi ſignificat materia ſubtilior i qua ignis accēdit. Vnde & deſcribit aſcendens, qa ē materia leuis. nā fumus aſcēdēs (hoc ē exhalatio calida & ſicca) inflāmat / & eſt ignis: vt patet i ipreſſionibus igneis quas videmus i aere: vt ſunt cometę / ſydera volātia / & hmōi. hęc.n. oia ſiunt ex fumo aſcēdēte. Et ad denotādū ordinē gñationis (ꝙ.ſ. prior ē aſcēſus fumi.i. exhalationū / & inde ſeqt gñatio ignis) ꝓponit in lra / aſcēdit fum⁹. & poſtea ſubdit & ignis ex ore ei⁹ deuorabit. Appellatiōe vero carbonū / groſſior mā ignis ſignificat: vt cōtingit i cōflagratiōe alicui⁹ ꝑtis terrę. ¶ Ita ꝙ fumo aſcēdēte ſignificat gñatio & eḋti ignis & igneaꝝ iꝑſſionū i ſupiorib⁹ ꝑtib⁹: ꝑ carbones vero denotat gñatio ignis i ꝑtib⁹ terrę. Vtraq; ē op⁹ nāę, & attribuit dīnę volūtati. ¶ Deſcribit āt deuoratur⁹ ignis i ꝑtib⁹ ſupiorib⁹: qm̄ ide ꝓuenit maxia cōſūptio quū ſupiora (ſignificata ꝑ os eius) ad ignē diſponūt.

Et inclinauit cęlos. Poſt terrā & ignē / coelū iducit quo ad duo.ſ. quo ad alterationē iferioꝝ / & quo ad motū localē ipſi⁹ coeli. ¶ Vbi nota metaphorā circa actionē i iferiora. Deſcribit ſiqdē deus habitator coeli velut exñs i excelſo loco: puta lignea turre / ex qua abſq; gradib⁹ deſcēdere volēs / iclinat turrim ligneā vt deſcēdat: deſcēdēs āt pōit pedes ſup locū paululū a terra eleuatū: loco cui⁹ ponit hic caligo. Ita ꝙ deſcribit de⁹ velut hō exñs i coelo / iclinās coelos ad hoc vt deſcēdat, nō vſq; ad terrā / ſed ponēdo pedes ſup caliginē ambiētē terrā. ¶ Veritas āt ſignificata ꝑ hāc metaphorā ex ꝑte dei ē / ꝙ deus ē autor & ordinator virtutis coeleſtis ad ꝓducēdos effect⁹ i iſtis iferiorib⁹ (nā iclinare coelos / nihil aliud eſt q̄ ordīare coelos ad agēdū i hęc iferiora: quū ſint naturę lōge excellētioris) & ꝙ ipſa virtus dīna per ea q̄ facit mediātib⁹ coeleſtib⁹ corporib⁹ / deſcēdit i hęc iferiora: & ꝙ tāq̄ agēs a ꝓpoſito hęc efficit. iclinare nāq; coelos vt deſcēdat / opatio ē agētis a ꝓpoſito. Ex ꝑte āt coeloꝝ deſcribit ſubiectio corpis coeleſtis reſpectu diuinę volūtatis: vtpote obediēs iclinatiōi ad deſcēſum. ¶ Significat quoq; ꝑ caliginē ſuppedaneā, tum ipſam eē coeli effectū infimū / nō ſimplr ſed iter manifeſte apparētes fieri ex neceſſitate materię: de his.n. (vt ꝓdictū ē) ꝓpheta loquit. Tū ipſam ſubiectā eē diuinę volūtati. Et ꝑpea ait. Inclinauit / ad ſilitudinē iclinātis ordiauit coelos / ad iferiora, & deſcēdit / ꝑ opa coeloꝝ ad hęc iferiora: & caligo / ſterilis nubes ꝓxia terrę, ſub pedib⁹ ei⁹ / tāq̄ ifimū coeloꝝ op⁹ iter māifeſta ide fieri ex nec̄te materię.

Et eqtauit ſup cherub. Ecce metaphora circa motū localē coeli. Deſcribit de⁹ velut eqtās ſup angelū motorē primi mobilis tāq̄ hñtē alas (eo ꝙ i veteri teſtō angeli figurabant alati: vt patet exo.36.) & ſic velociſſime moueri / imo volare. ¶ Veritas āt ſignificata ꝑ hāc metaphorā, ex ꝑte qdē dei eſt ꝙ deus ꝓſidet coelo & motori illi⁹ ſicut eqtator ꝓſidet equo / ita ꝙ ē cā & mot⁹ & velocitatis illi⁹. & vtriuſq; vt agēs a ꝓpoſito: eqtare.n. actio ē agētis a ꝓpoſito. Ex ꝑte aūt coeli & motoris ei⁹ / ē ꝙ angelus motor ēt ſupmi coeli ſubiect⁹ ē diuinę volūtati: & ſiſt mot⁹ coeli & velocitas ei⁹ ſūma (qualis ē velocitas primi mot⁹) q̄uis ex nec̄te naturę determinatū ſit coelū ad ſuā velocitatē / vt ph̄i tradūt. Propterea.n. ꝓpheta motū coeli & ei⁹ velocitatē iter nec̄ia ex ꝑte naturę cōputauit: itēdēs laudare deū ꝙ ēt mot⁹ coeli & velocitatis ei⁹ ē autor volūtarius / dicēdo. Et eqtauit ſup cherub / hoc eſt ꝓſedit a principio mūdi motori primi mobilis ad ſilitudinē eqtātis, & volauit / velociſſimo motu mot⁹ ē. Et vt itelligas modū volādi, adiunxit explicādo. & volauit ſup alas ſpūs. ¶ Aduerte hic duo. Primum ꝙ ſcḋm rei veritatē deus nec ꝑ ſe nec ꝑ accñs mouet cāndo motum coeli, q̄uis motor coeli apud ph̄os moueat ꝑ accñs: hoc eſt per

ſuũ mobile/vt dr̃. 8.phy. Quia tñ metaphora eqtantis annexũ habet motũ ꝑ accñs eqtantis, iõ propheta reflexit motũ ad deũ/deſcribẽdo ꝙ eqtans volauit. Et ne metaphorę deſit veritas ſignificata, intellige nõ ſm ſeipſum/ſed ſm equũ ſuũ:hoc eſt coelũ cũ ſua aĩa ſeu ſpũ. ¶ Scdm ꝙ dauid ſumpſit hanc metaphorã volatus & alaꝝ ſpũs mouẽtis coelũ/ex principio geneſis:vbi dr̃. & ſpũs dñi cõmouens/cubãs ſeu volãs ſup aquas:hoc ẽ vniuerſam materiã corporeã. Ex eo .n. ꝙ moyſes deſcripſit ſpiritum angelicum mouentem coelum alatum, dauid deſcribit deum equitantem cherub volare: explicando ꝙ volat ſuper alas ſpiritus/quem appellarat cherub.

Ponet obſcuritatẽ latibulũ ſuũ. Poſt terrã/ignẽ & coelum, inducit aer ſm viciſſitudines ſerenitatis & nubiũ. Et q̃tum ad metaphorã deſcribit deus velut hõ nunc ſe locãs in ſecreto tabernaculo/nũc vero apparẽs in ſplẽdore ſuo:ita ꝙ facit de nubibus quaſi ſuũ latibulũ ſupra quod manet/& velut cribrans nubes pluit &c̃. & poſtea velut volẽs appere, pellit fulgore vultus ſui nubes/fugat grandinẽ &c̃. ¶ Nec putes a nobis cõfictã metaphorã de cribro:qm̃ vt patet. 2. reg. 22. ab ipſo propheta appoſita hic ẽ. Vbi dr̃. poſuit tenebras in circuitu ſuo latibulũ/cribrãs aquas de nubibus coeloꝝ. ¶ Veritas autem ſignificata ex pte dei, ẽ ꝙ deus cãt & nubes & pluuiã & ſerenitatẽ ad libitũ ſuũ ſicut hõ qñ vult locat ſe in ſecreto ſeu tabernaculo/& qñ vult apparet. nã ponere nubes ĩ latibulũ ſuũ & cribrare/actiões ſũt rõnalis potẽtię, nõ naturalis. Ex pte aũt aeris/nubiũ &c̃. eſt plena eoꝝ ſubiectio diuino beneplacito. ¶ Circa hęc tñ aduerte tãgi naturales cãs cũ naturalibus effectib⁹. Sol .n. ĩ quo maxime virtus diuina relucet, nubibus occultat/quas ipſe facit eleuãdo vapores. Et qa in hmõi eleuatis vaporibus pluuias cãt & grandinẽ & carbones ignis, iõ hęc oĩa in metaphora cõmemorant. Et aquę qdẽ qa guttatim cadũt velut ꝑ cribrũ/vident ſpargi, quũ tñ in veritate/cõtinua nubes in cõtinuã conuertat aquã:quæ deſcẽdendo ob hoc ꝙ refriugit vndiq; ab aere obuiante/diſcontinuat & deſcẽdit ſine angulis, velut ſi guttatim ſeu cribro effunderet. Vincente aũt virtute ſolari eleuatos vapores, trãſeunt nubes/grandines &c̃. qa ceſſant. ¶ Ait ergo. Ponet/ad bñplacitũ ſuũ, obſcuritatẽ/aerem obſcurũ, latibulũ ſuũ/hoc eſt velut velum vltra quod lateat. Et proſequẽs metaphoram. circuitus ſuos tabernaculm ſuum:hoc eſt quocũq; circuit ponet tabernaculũ ſuũ:hoc eſt ad ſĩl'itudinẽ tentorii ſeu vmbraculi in quo lateat. Et dixit plr̃ circuitus ſuos:qa pluuia mõ in vno loco mõ in alio fit, & vbicũq; fit/nubes apparẽt velut ĩ circuitu. Et explanãs materiã latibuli ſeu tentorii ſubdit. obſcuritatẽ aquarum/de nubibus defluentium, appoſitiue nubes coeloꝝ. A ſplendore/manente ſemp, coram eo/ſupra locũ gñationis nubium, nubes eius tranſierunt/ceſſauerunt:& ſilr̃ grãdo & carbones ignis. ¶ Vbi nõ mireris ꝙ ꝓpheta prius deſcribit ceſſationẽ grandinis & carbonum ignis q̃ deſcribat generationem eoꝝ/quã in ſequẽti verſiculo deſcribet. fecit .n. hoc quia ſimul ceſſant cum pluuia.

Et intonuit in celis dominus. Proſequit ea quę fiũt in aere. Et cõſiſtit metaphora in hoc ꝙ deus velut dñs puniturus/ſonũ emittit & vocẽ & minas & ſagittas. ita ꝙ tonitruũ eſt ſonus:grãdo aũt & ignis vox/fulgura minę/fulmina aũt ſagittę. ¶ Veritas ſignificata ex pte qdẽ dei eſt, ꝙ deus eſt autor tonitrui/ignis &c̃. & vtit iſtis vt dñs ſuis tubis/ſua voce/ſuis ſagittis &c̃. Ex pte aũt reꝝ haꝝ/eſt illarum ſubiectio nutui diuino. ¶ Aduerte ꝙ licet carbones ignis rari appareãt de nubibus deſcendentes, remotũ tñ nõ eſt qn ſicut grando ita & carbo in nubibus gñet. nam ſicut vapor humidus congregatus & cõpactus/ꝑ antipariſtaſin fit grãdo, ita vapor ſiccus & calidus cõſtrict⁹ cũ groſſo/ꝑ antipariſtaſin fit carbo. Vnde exo. ca. 9. dr̃ ꝙ grãdo & ignis mixta pariter ferebant. ¶ Nota ſcdo fieri mentionem de effectibus tonitruoꝝ & fulminũ in hoĩbus:vt hinc magis eluceſcat deũ vti iſtis vt inſtrĩs ſuis. ¶ Vñ ait. Et intonuit in coelis dñs/cãndo tonitrua, & excelſus dabit vocem ſuã/appoſitiue grandinẽ & carbones ignis. Et miſit ſagittas ſuas/fulmina, & diſperſit eos:diſpergunt .n. hoĩes tpe fulminũ. fulgura/coruſcationes, iecit ſeu multiplicauit, & attonuit illos:vt quotidie videmus.

Et apparuerũt. Vltimo loco iducit aqua. Et metaphorice deſcribit deus velut iratus/flatu & increpatoris verbis efficiẽs vt appareãt fundamẽta orbis & ꝓfunda ſeu effuſiões aquaꝝ. ¶ Vbi non clare patet qs effectus naturalis hic deſcribat. Ambiguũ qppe ẽ an deſcribat eruptio aquaꝝ/an deſiccatio earũdẽ:& textus ipe ambigu⁹ vr̃. Et ſi qdẽ deſcribat noua aquaꝝ eruptio, tãgit apparitio nouę aquę ex euerſiõe alicui⁹ ptis terrę/q̃ ex interno vẽto cãt. Videmus .n. ꝙ euerſa qñq; aliqua rupe ex vi interioꝝ vapoꝝ q̃tentiũ exitũ/noui fontes ſeu nouus lacus appet. Et tũc verificat ꝙ apparuerũt effuſiões aquarum/& reuelant iferiores ptes terrę q̃ occultabant a ſupioribus:& hoc a flatu vẽti interni. ¶ Si autem deſcribit exiccatio aquaꝝ, tãgit exiccatio lacuũ ſeu fluminũ. & adiungit ventus ꝑ cã exiccatiua/more ſcripturę. Gene. n. 8. affert pro cã exiccatiõis aquaꝝ diluuii ventus, dũ dr̃. adduxit dñs ſpm̃ ſup terrã, & iminutę ſunt aquę &c̃. Et exo. 14. inducit vẽtus ĩ exiccatiõe maris rubri, dũ dr̃. quũq; extẽdiſſet moyſes manũ ſup mare, abſtulit illud dñs flante vẽto vehemẽti & vrẽte tota nocte/& vertit in ſiccũ. Et iuxta hoc verificat ꝙ a flatu vẽti exterioris apparuerũt ꝓfunditates aquaꝝ:ꝑ q̃to exiccatis aqs apparuerũt loca eaꝝ ꝓfunda. & ſic reuelata/diſcopta, ſunt fundamẽta orbis:hoc ẽ inferiores ptes terrę. Hic ſenſus magis quadrare vr̃ verbis hebraicis/ſonãtibus apparentiã ꝓfunditatũ ſeu locoꝝ in qbus ſunt aquę. ¶ Quocũq; aũt mõ intelligat, veritas ſignificata ex pte dei ẽ ꝙ ipſe eſt autor hoꝝ vt agens a ꝓpoſito

increpare enim actio eſt agentis a propoſito. Ex parte autem aquarum, obedientia earum imperio diuino. ❡ Ait ergo. Et apparuerunt, viſę ſunt, profunditates aquarum: & ſimiliter reuelata, diſcoperta, ſunt fundamenta orbis, terrę habitabilis. ab increpatione tua, a verbis increpatoriis, hoc eſt ab imperio ad ſilitudinē increpationis, dñe. Et explanando medium, ſubdit. a flatu ſpūs, venti, furoris tui. **Mittet de excelſo.** Tractaꝛ hic illa pticula, diligā te dñe. Vbi aduerte ad clare intelligendū ordinem pſalmi, ꝙ poſtq̄ ppoſita laudauit deū vt actorē & gubernatorē ordinis naturę in primis corporibus, mō intēdit laudare deū vt actorē & gubernatorē ordinis grē, īchoādo a primis radicibꝰ ordinis grē. Quaꝝ altera q̄ pcipua ēſſe tenet ex pte dei: & eſt ipſius velle. Altera ex parte nrā: & eſt nrm meritum. Tractat aūt vtranq; radicē, applicando ad ipſum dauidē. ita ꝙ tractaꝛ hic illa particula diligā te dñe, primo ex pte dilectiōis diuinę pueniētis. & deinde ex pte dilectiōis pprię in pprīs meritis demonſtratę, ibi retribuet mihi dñs. ❡ Tractās itaq; dilectionē dei erga ſe, applicat ipſam ad rem geſtam in naioth. 1. reg. 19. qñ dauid poſt ſuprius narratā euaſionē ex circūdata domo ppria a ſatellitibus, fugiens venit ad ſamuelē, & morati ſunt ſamuel & ipſe in naioth. quo quū miſiſſet ſaul lictores tertio ad rapiēdum dauidē, tandē quarto ipſe ſaul venit illuc, & pphetauit cū ceteris tota die illa & nocte: & ſic euaſit dauid. ☞ In hac ſaluatiōe declaraꝛ (vt diſtinguēdo dictū eſt) vtraq; illa pticula, dñe petra mea & arx mea. q̄ñquidem locus ille fuit dauidi velut arx fundata ſup petrā: in qua cōfuſi ſunt ſaul & oēs lictores eius. Fuitq; ſalus iſta manifeſte de excelſo diuino brachio: quod reddidit ſaulem & lictores cantantes velut extra ſe poſitos. ❡ Et ppea in tali loco cōſtitutus dicit fiducialiter. Mittet deus de excelſo, de ſe ipſo, & accipiet me, fugientē, & extrahet me de aqs multis, lictoribus multis. Liberabit me ab inimico meo forti, ſaule, & ab odiētibus me, cōplicibus eius: qñ roborati ſunt plus me. Minus dicit & plus ſignificat. nulla. n. ē cōparatio inter robur ſaulis regis cū ſuis, & dauidē ac ſamuelem & paucu los q cū eis erant. Preuenit me in die interitus mei. anteq̄. n. inde fugeret, puentus ē a lictoribus ad hoc vt interficereꝛ. & fuit dñs, mō dicto, ad ſuſtentaculū mihi, ne inciderē in manus eoꝝ. Et eduxit me ī latitudinem, in locum liberum: eruet me quia complacuit in me, hoc eſt quia complacuit ei locare dona ſua in me. Et hęc eſt prima ratio omnium bonorum ipſius, ſicut & cęterorum electorum. ☞ Vbi aduerte ꝙ futurum mittet cum reliquis futuri temporis (extrahet, liberabit &c̄.) deſcribunt ſpem dauidis in illo periculo conſtituti. ſunt enim futura reſpectu illius periculi, non reſpectu temporis quo conditus eſt pſalmus. Et hanc regulam oportet ſępiſſime recolere: vt ſcilicet futura multa referantur ad tempus rei geſtę, & non ad tempus pſalmi. In hebręo quoq; habetur latitudini in dtō: ſed cōſtructio mutauit adiuncta prępoſitione in.

Retribuet mihi dominus. Tractata dilectione ex pte dei, tractaꝛ dilectio ex pte nrā. Et qm̄ dilectio dei ī obſeruatiōe mādatoꝝ ipſius cōſiſtit (iuxta illud. ſiqs diligit me ſermonē meū ſeruabit) iō dilectio dauidis erga deū, deſcribiꝛ ab vtraq; iuſtitię pte. ſ. declinare a malo & facere bonū. Et hoc ēt non qualitercunq;, ſed ſic ꝙ grata ſint deo: vtpote digna diuina retributiōe. ☞ Vnde hinc inchoans, retribuet inqt mihi dñs ſm iuſtitiā meā, quā miniſtraui: ſm mundiciā manus meę, a muneribus, reddet mihi. Quia cuſtodiui vias dñi, curā hūi viaꝝ dñi in cōi curſu vitę meę: & non malignatus ſum, a deo meo, declinādo. Significāter dicit nō malignatꝰ ſum, nō ex malicia declinaui, a deo meo: qa ex paſſiōe ac īfirmitate peccaſſe ſe ſciebat. Qm̄ oia iudicia eiꝰ, dei, cōſpectui meo, ſupple adſunt: & ſtatuta eiꝰ nō amouebo a me, ab affectu meo. Nō dicit ī ptō nō amoui, qa falſū dixiſſet: ſed dixit ī futuro nō amouebo, pp aīom firmū nō trāſgrediēdi diuina pcępta de cętero. ☞ Nota ī his tribꝰ verſiculis ordinē. Prīo narrauit futurā retributionē iuſtitię & mūdicię. deīde rōnē vtriuſq; ab obſeruatiōe diuinaꝝ viaꝝ. & ipſiꝰ obſeruatiōis reddidit rōnē hſe iudicia & ſtatuta dei corā ſe ī itellectu & affectu pſeuerāte: hoc. n. ſignificat futuꝝ nō amouebo. ☞ Poſt hęc ſubiūgiꝛ qualitas ſeu modus iuſtitię & mūdicię eius: ne intelligeres ꝙ ſe fatereꝛ iuſtum & mundū tanq̄ innocentē. Et fui pfectus cū eo, & cuſtodiui me ab iniqtate mea. Vocat ſe pfectū cum deo fuiſſe: pro q̄to nunq̄ peccauit directe cōtra deū, ſed ſemp in iis quę ad deū ſpectant integer pſeuerauit. Subiungit aūt ſe cuſtodiſſe ab iniqtate ſua, ſciens ſe iniqtatem multiplicē cōmiſiſſe. cōmiſerat. n. homicidiū & adulteriū inter tpa plioꝝ &c̄. ſed qm̄ poenituerat, & curā habuerat ne recidiuaret, ideo dicit vtrūq;, cuſtodiui me, qđ ptinet ad curā a recidiuo, ab iniqtate mea. in quo ſignificat ſe incurriſſe iniquitatem: alioquin non diceret mea. ☞ Ne aūt putes futuram retributionem ex ſola ſpe affirmari, ſubiungit exptam retributionē. Et reddidit dñs mihi, pmiando me regno, ſm iuſtitiam meam, intus in aīa: & ſm mundiciam manuū meaꝝ, opeꝝ exterioꝝ, coram oculis eius, ipſo deo teſte. ☞ Vtriuſq; aūt retributiōis (ſpatę. ſ. & expertę) vna cōis ratio ſubiungiꝛ. ſ. ſuauitas diuini regiminis, ſubiungendo. Cum gratioſo gratioſum ages. Aduerte hic textum hebraicum in his quattuor ſonare ꝙ deus exhibet ſe talem homini qualis eſt homo: hoc eſt ꝙ deus homini probo exhibet ſe illi ſimilē, ſcilicet exercendo officium uiri probi: & hoī ſtuto & peruerſo in ſtudiis ſuis exhibet ſe ſilēm, exercēdo offm̄ viri pūerſi q nigrū ī cādida vertit: & ſic de ſimilibus. Et ęſtimatur impoſſibile transferre de verbo ad verbū: & ppea interptes tam varie ad idem tendūt. Viſumq; eſt nobis, propinquam interptationē eſſe repetendo idē nomen cum verbo ages: qm̄ proprie ſignificat exercere illius nois offm̄. Sñtia clara

eſt ꝙ diuinum regimen eſt ſuaue/proportionaliter gubernans vnūquēq; vt cuiuſq; poſcunt merita. ¶ Nec mireris ꝙ propheta deo dicat/cū tortuoſo tortuoſum ages: quoniā tam hoc q̄ cętera tria ſili-tudine proportionali attribuunť deo in exteriori ope gubernationis.in quo deus ad ſilitudinē gſoſi/ ad ſilitudinē pfecti ac mundi/& ſilr ad ſilitudinem tortuoſi qnq; gubernat: prout nr̄a exigunt merita. Vnde & hieremias.22.ca.ſili metaphora vſus dixit.ſeduxiſti me dn̄e & ſeductus ſum.Et intendit p hęc dauid rationem reddere tum retributionis diuinę erga ſe/tum reprobationis regis ſaulis: qui bona dauidis officia peruertebat in ambitionem regni contra ſuam ſtirpem.

Quoniam tu populū. Incipit tractare illā pticulā deus meus,ſimul cū illa fortis meus/& illa ſpabo i eo. Vbi aduerte ꝙ ab hoc loco propheta incipit deſcēdere ad pticularia bn̄ficia qbus deus proſecu-tus eſt eū(illuminādo/ſaluādo/protegēdo/roborādo)tum in fuga a ſaule/tū in varijs pręlijs: vt in ſin-gulis declarabiť. ¶ Et ppea pmittit tres cās vl'es bn̄ficiorꝫ ſuorꝫ.Prima eſt ex diſparitate diuinę guber-nationis reſpectu ſupborꝫ & humiliū.Qm̄ tu populum humilē(ſpū) ſaluabis/hoc eſt populū meum pauperē in ſpū ſuo ſaluabis:& oculos excelſos/ſupbos,ſaulis/abſalon/& aliorꝫ gentilium,humiliabis. Hæc eſt prima cā. ¶ Scd̄a.Qm̄ tu illuminabis lucernā meā dn̄e/hoc eſt ad ſilitudinē accēſę a te lucer-nę facies me regē(lucerna.n.ſignificari regnū ipſius dauidis patet.3.reg.xi.dicēte aia ppheta.vt rema-neat lucerna dauid ſeruo meo cūctis dieb⁹ corā me i hierl'm)deus me⁹ illuſtrabis obſcuritatē meā/illu-ſtrabis dignitate regia obſcuritatē meā,& i qua nat⁹ ſum/& i qua verſat⁹ ſum/& i quā deiectus ſum ex pſecutiōe ſaulis. ¶ Tertia cā ē.Qm̄ in te frangā exercitū,& i deo meo trāſiliā murꝫ:hoc ē te deo efficiē-te & vincā exercitus i cāpo/& vincā ciuitates muratas.hoc.n.ſignificat tranſilire murꝫ. ¶ Narratis tri-bus cāis vl'ibus proprioꝫ bn̄ficioꝫ/ adiungit tres cōditiones gn̄ales diuinaꝫ actionū ad iuſtificandū tres ſupradictas actiōes:ne.ſ.putares deū quaſi acceptatorē pſonaꝫ effectuꝫ ſupradicta dauidi. ¶ Pria cōditio.Ipſe deus/ſupple talis ē,ꝙ pfecta/integra/abſq; oī defectu,ē via eius/gubernatio eius. Scd̄a eſt. eloquiū dn̄i purificatū/velut argētū igne pbatū nihil hn̄s immundi. Tertia ē.ſcutū ipſe/deus ſupple eſt, oībus ſpantibus in eo.ex eo ſiqdē ꝙ eloquium dei tā purꝫ ē/& gubernatio tam integra/& defenſio cōfert oībus(nullo excepto)ſpantibus i eo,manifeſte itelligiť irrephenſibilia eē q̄ pmiſſa ſunt i tribus cāis. Et qdē ꝙ hę ſint cōditiōes pprię diuinaꝫ actionū,pbat propheta ſubiūgēdo.Qm̄ qs de⁹ pter dn̄m:qſi dicat null⁹.& qs fortis pter deū nr̄z:null⁹.Ex hoc.n.ꝙ dn̄s ē ſol⁹ de⁹ & ſol⁹ fortis(hoc ē ſimplr & abſo-lute potēs)ſeqť & ꝙ defendere oēs ſpantes i eo/& eloqū oīno purꝫ/& pfecta gubernatio,ſolius dei eſt.

Ipſe deus ipſe accingēs me fortitudine. Deſcēdit tandē ad ſpālia bn̄ficia ex ſupra definitis cāis: & añ oia cōſequēter ad pri⁹ narrata ſpālia bn̄ficia vſq; ad euaſionē ex naioth/pōit bn̄ficiū vię:hoc ē ꝙ de⁹ dauidē cuſtodiuit i via/fugiētē atq; vagū:nec ſolū cuſtodiuit ſed roborauit.dedit ſiqdē ei ſexcētos viros &c̄. ¶ Et ppea hic ichoās ait. Ipſe de⁹ ipe accigēs me fortitudie/virorꝫ.& ad lr̄am accixit eū gladio goliath i nobe:& dedit pfectā viā meā/ad pfectionē duxit/itegrā. Coęquās pedes meos ſicut ceruaꝫ/in fugiēdo ad loca abdita & tuta:& ſup excelſa mea ſtare faciet me. Excelſa ſua appellat celſitudinē regni ſibi pmiſſā:itēdēs ꝙ de⁹ curā hūit toti⁹ vię ſuę,vt tādē faciat ſtare ipm ſup excelſa ſua/hoc ē ei decreta.

Docens manus meas. Tractať hic illa pticula/fortitudo mea/ſimul cū illa ſcutū meum:explicādo fœlicia geſta dauidis in plijs,pugnādo & expugnādo ſemp cū ſalute ppria. Docēs/deus,manus meas ad pliū. Licet in hebręo hēatur plio datiui caſus/cōſtructio mutauit addita ppōne ad. Et cōtritus eſt/ ſupple inimicus me pliante.arcus ęneus brachia mea:hoc eſt brachia mea fuerunt fortia & potentia ſicut arcus ęneus. Vbi hēs & manuū & brachioꝫ donū.Et dediſti mihi clypeū ſalutis tuę/hoc ē fuiſti in oībus velut clypeus ſalutis:& dextera tua ſuſtinebis me/in oībus. Hęc deſcripta ſunt velut arma ex pte corporis. ¶ Ex pte aūt aī ſubdiť.Et manſuetudine tua/hoc eſt dono virtutis manſuetudinis ſm te mihi cōceſſo,multiplicabis me/augēdo milites/exercitū/regnū. virtus.n.manſuetudinis quę enituit in dauide/eruerit ipſum:teſte ipſomet ſaule bis vita donato a dauide dū pſeqreť eum. Et qa manſuetudo dauidis fuit intuitu dei & nō laudata ab hoībus eius,iō dixit manſuetudo tua. Nec ſolū in ſaule ſed i ſemei apparuit ēt intuitu dei manſuetudo dauidis/quū fugeret a facie abſalon. ¶ Et ecce multiplica-tio. Dilatabis greſſus meos ſubtus me/ampliato exercitu dilataniť greſſus princip is ſub eo:& nō labē-tur tali mei/pedes mei:hoc eſt pugnādo nō ad modū labentiū cadā. Sed ſequar inimicos meos & ap-prehendam eos,& nō reuertar vſq; cōſumere eos.i.vſq;quo cōſumā eos. Feriam eos & nō poterunt ſur-gere:cadent ſub pedibus meis. Et accinxiſti me fortitudine plio. Hęc clauſula in fine ſcribiť,quæ tn̄ in principio ſm ordinē ſmarū ē locanda:qm̄ hinc factū eſt vt pſecutus ſit inimicos & cōprehēderit &c̄. Deſcribunť autem per hęc ſummarie vniuerſa plia dauidis quæ.2.reg.8.ſcribuntur.

Incuruabis inſurgētes meos ſub me. Tractať hic illa pticula/ſaluator meus:deſcribēdo ſalutem ſuā ab inſurgētibus cōtra ſe cū abſalon. Apparet aūt de illa rebelliōe hic tractari. tum ex eo ꝙ dicit de hoſtibus ꝙ clamabunt ad dn̄m & non exaudit eis:ex hoc.n.apparet ꝙ erant cultores dei iſti hoſtes.tum ex eo ꝙ in calce huius particulę ſubdit liberationem ſuā a litibus populi. ¶ Incuruabis inqr inſurgē-tes meos/rebellātes contra me abſalonē & ſiba,ſub me. Et inimicoꝫ meoꝫ/ſequaciū eoꝫ,dediſti mihi ceruicē/ſubiugaſti eos mihi ad ſilitudinē ſupponētiū ceruicē: & odientes me concidam eos.multi.n.

fuerit occiſi in illis rebelliõibus. Clamabũt/tanq̃ fouentes iis,& nõ ſaluans/ſupple apparuit. Et explicans ad quẽ clamabũt ſubiũgit. ſup dñm/tanq̃ agẽtes vindictas dñi contra me adulterũ & homicidã, & nõ rñdit eis/nõ ſatiſfecit deſiderio eoꝝ. Sed cõterã eos vt puluerẽ ſup facies vẽti: & vt lutũ platearũ euacuabo eos/tanq̃ inutiles. Q͛d adimpletũ cõſtat i proſtratiõe rã abſalon q̃ ſibe. Vnde & cõcludẽdo ſubdit. Liberabis me a litib⁹ ppl̃i/mei. excluſis.n. his duabus rebelliõibus liberat⁹ ẽ a rebelliõibus ppl̃i.

¶ **Pones me.** Tractaẽ hic illa particula/cornu ſalutis meę: tangendo victorias eius quas hũit contra ſyros & idumęos/ quos ſibi ſubiecit. poſuit.n. p̃ſidiũ in damaſco & in idumęa: vt dr̃. 2. reg. 8. ¶ Pones me in caput gẽtium/multaꝝ q̃ in dicto capitulo narrantẽ: ppl̃s/quẽ, non noui/hoc eſt populus extraneus, ſeruiẽt mihi. cõſtructio de ſignificato: multi.n. appellatiõe ppl̃i includuntẽ. Ad auditum auris/ad p̃ceptum meũ quod audient, congregabuntẽ mihi/ad ſeruitiũ meũ: vtpote ſubditi. ¶ Filii alieni. Aſſignaẽ hic cã occaſionalis ex qua dauid cõſtitutus ẽ a deo caput gentiũ extraneaꝝ. origo.n. totius belli cuius iure dauid aſſecutus eſt dñiũ gẽtiũ, fuit iniuria quã fecerunt ammonitę legatis dauidis miſſis ad cõſolandũ regẽ ſup morte p̃fis. Hmõi.n. iniuria adiuncta cõdnctione ſyroꝝ de qua ſcd̃i reg. x. appellaẽ negatio dauidis (quia vere negauerũt fidelitatẽ mutuã/& ipſum amicũ & officioſum) ſeu mendacium: qa vere mentiti ſunt/& violata fide/& impoſito crimine explorationis: vt patet ibidẽ. Merito aũt vocanẽ filii alienigenę: qa nõ erãt ex filiis iſrael. imo nec ex fratribus/ vt idumęi: ſed nec ab abrahã deſcenderãt/ſed a loth. ¶ Sciendũ eſt.n. ꝙ alieni ẽ caſus genitiui ſingularis numeri. Et ꝑpea lr̃a eſt. Filii alieni. i. alienigenę (appellat amon alienũ) negabunt mihi/fidem/bñuolentiam. Et rurſus repetit. Filii alieni areſcent. & vere aruerunt: qñquidem cõtriti ſunt a dauide. Vnde & merito ſubdiẽ. & timebunt a clauſuris ſuis: quia nec in clauſuris ſuis erant tuti: cœpit.n. dauid etiam regiam vrbem.

Viuus dominus. Tractaẽ hic illa particula/celſitudo mea. Primo gr̃as agit colligẽdo oĩa bñficia ad ſiſitudinẽ portantis. Viuus dñs/viuat dñs more militari, & benedictus fortis meus/pugnãs pro me: & exaltabiẽ/nõ in ſeipſo ſed in opibus ſuis & hũanis, deus ſalutis meę/autor. Ipſe deus/ſupple ẽ, ipſe dans vindictas mihi/multiplices de hoſtibus: & duxit ppl̃os/multos valde, mihi. i. ſub me. Liberans me/incolumem, ab inimicis meis/tot & tãtis. ¶ Deinde prophetãdo adiũgit futuras liberatiões ſeminis ſui ab inſurgẽtibus & iniqs: promiſſum.n. fuerat dauidi hoc a deo. Et iõ adiungit. ẽt ab inſurgẽtibus/nõ ſolũ liberaſti ſed ẽt liberabis me. & ab inſurgentibus/velut ab internis hoſtibus, & a viro iniquo/quocunq; hoſte machinante, liberabis & exaltabis me. Propterea/qa me in meo ſemine liberabis & exaltabis, cõfitebor. Infert tanq̃ cõcluſionẽ celſitudinẽ ſuam rõne meſię ſibi ꝓmiſſi ex ſuo ſemine. Propterea cõfitebor/cõfeſſione laudis & fidei, te in gẽtibus (quę mõ nõ colunt deum) dñe: & noĩ tuo cantabo. Et denotat illatiua cõiunctio ꝓpea/exaltationẽ dauidis ordinatã diuinitus ad hoc vt ex ipſius regio ſemine naſcereẽ meſias/ſaluator nõ ſolũ iudęoꝝ ſed gẽtiũ. Ac ſi dixiſſet. ꝓp hãc meã celſitudinẽ cõfitebor & cantabo &c̃. ¶ Quid aũt cantaturus ẽ ſubiũgit. Magnificãs ſalutes regis ſui: & faciens miſericordiã vncto ſuo dauidi, & ſemini eius vſq; ętern̈ũ. Tria cõtinet hoc canticũ. Primo ꝙ deus eſt magnificans ſalutes regis ſui/ipſius dauidis regis ab eo cõſtituti. Scd̃m ẽ. & faciẽs miſericordiã vncto ſuo dauidi/p ſamuelẽ. Et hęc miſericordia tertio loco extẽdiẽ ad ſemẽ dauidis, apponẽdo vſq; ęternũ: vt itelligas ꝙ de miſericordia ęterna p̃ſtãda dauidi & ſemini eius logẽ. quã cõſtat nõ niſi p meſiã adimpleri. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pſalmus dauid. XVIII.

CEli enarrant gloriam dei: & opa manuum eius annũciat firmamentum.
Dies diei eructat uerbum: & nox nocti indicat ſcientiam.
Non ſunt loquelę neq; ſermones: quorum non audiantur uoces eorum.
In omnem terram exiuit ſonus eorum: & in fines orbis terrę uerba eoꝝ.
In ſole poſuit tabernaculũ ſuũ: & ipſe tãq̃ ſpõſus ꝓcedẽs de thalamo ſuo,
Exultauit ut gigas ad currendam uiam: a ſummo cœlo egreſſio eius.
Et occurſus eius uſq; ad ſummum eius: nec eſt qui ſe abſcondat a calore eius.
Lex dñi immaculata cõuertens aĩas: teſtimonium dñi fidele/ſapientiã p̃ſtãs paruulis.
Iuſtitię dñi rectę lętificantes corda: pręceptum dñi lucidum illuminans oculos.
Timor dñi ſanctus ꝑmanet in ſeculũ ſeculi: iudicia dñi uera iuſtificata in ſemetipſa.
Deſiderabilia ſup aurũ & lapidem precioſum multũ: & dulciora ſuper mel & fauum.
Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea: in cuſtodiendis illis retributio multa.
Delicta quis intelligit: ab occultis meis mũda me dñe, & ab alienis parce ſeruo tuo.
Si mei nõ fuerint dñati: tunc immaculatus ero, & emũdabor a delicto maximo.

Et erunt ut cõplaceant eloquia oris mei:& meditatio cordis mei in cõſpectu tuo ſemp.
Domine adiutor meus: & redemptor meus.

℄ IVXTA HEBRÆVM. ℄ Vincenti pſalmus dauidi .XIX.

1 Propheta. Cœli enarrãtes [ſunt] honorẽ dei:& opus manuũ eius [eſt] annuncians extenſio.
2 Dies diei eructabit dictum:& nox nocti annũciabit ſcientiam.
3 Non dictum [eſt] & non uerba [ſunt] ,ſine intellecta uoce eorum [celorum] ,
4 In oẽm terrã exiuit filũ eoꝝ [celoꝝ] & in finẽ orbis uerba eoꝝ:ſoli poſuit tabernaculum in eis.
5 Et ipſe quaſi ſponſus egrediens de thalamo ſuo: gaudebit [ſol] ut fortis ad currendã uiam.
6 A fine cœlorũ egreſſus eius/& circuitus eius ſuper fines eoꝝ:& non [eſt] abſconditus [aliquo] a calore eius.
7 Doctrina domini perfecta/reſtituens aĩam: teſtimonium domini fidele/ ſapientificans ſimplicem.
8 Pręcępta dñi recta/lętificantia cordis:mandatũ dñi clarum/illuminans oculos.
9 Timor domini mundus/manens ęterno:iudicia domini ueritas/iuſtificata ſimul.
10 Ipſa deſiderabilia ſuꝑ auꝝ & ſuꝑ obrizũ multũ: & dulcia ſuꝑ mel & dulcedinẽ fauoꝝ.
11 Etiam ſeruus tuus ſolicitatus in eis [eſt] :in cuſtodiendo ea [eſt] merces multa.
12 Errores quis intelliget? ab occultis munda me.
13 Etiam a ſuperbis prohibe ſeruum tuum: [ſi] non dominabuntur in me,tunc perficiar/& emundabor a rebellione magna.
41 [Et] Erunt [grata] uoluntati [tue] dicta oris mei/& cogitatio cordis mei faciebus tuis:domine petra mea & redemptor meus.

TItulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi.qui patet ex ſuperius dictis.
℄ Materia pſalmi eſt cõparatio notitię diuinoꝝ quã hẽmus ex cœlis ad notitiã diuinoꝝ ex lege diuina. ℄ Nec oportet laborare ad manifeſtãdũ hãc eſſe materiã pſalmi:qa clare patet in ſex primis verſiculis tractari notitiã quã ex corporibus habemus cœleſtibus,a ſeptimo autem verſiculo & deinceps tractari claritatem &c̃.legis domini. Ex his enim facile colligitur/materiam pſalmi ad literam eſſe excellentiam diuinę legis reſpectu notitię naturalis diuinorum/quã pręcipue ex cœlis habemus.
℄ Nec obſtat ꝙ paulus apoſtolus ad ro.10.vtitur quarto verſiculo (ſcilicet in omnem terram &c̃.) ad aſſerendum pędicationem apoſtoloꝝ auditam vbiqꝫ terrarum:quoniam conſtat apoſtolos vti quandoqꝫ ſcriptura in ſenſu myſtico:vt patet ioan.19.os non cõminuetis ex eo. Quando enim clare conſtat altera hiſtoria ſenſus literalis,indubie affirmandum eſt apoſtolos myſtico ſenſu vti. Sic autẽ eſt in propoſito:quoniam conſtat ea quæ hic dicuntur de cœlis/verificari de ipſis corporibus cœleſtibus:quemadmodum pręceptum de non frangendo os/ſcriptum exo.12. conſtat verificari de agno qui immolabatur.

℄ SVMMARIVM EST.

℄ Cœli enarrantes tum gloriam tum opus dei,pariunt notitiam ſucceſſiue/vniuerſalem & imperfectam:lex autem domini non ſolum perfecta/reſtituens animam/illuminans ſapereqꝫ faciens/& obſeruatio eius dulcis ac cum mercede eſt,ſed etiam lege ipſa non plene ſeruata/petitio venię ac cuſtodię diuinę vtilis eſt ad reddendum hominem deo placentem.
℄ Perſona loquens propheta eſt.

CŒli enarrãtes honorẽ dei. Circa diuiſionem pſalmi aduerte ꝙ quia pſalmus iſte comparatiuus eſt notitię naturalis ad notitiam legis diuinę, propheta inchoauit comparationem a prima parte comparationis/declarando conditiones eius: & diſtulit proponere ſecundam partem vſqꝫ ad principium declarationis illius. Et propterea non diuiditur pſalmus iſte in partem propoſitiuam & executiuam vt alii: ſed inchoatio comparationis habet vim proponendi vtranqꝫ comparationis partem. Simile quid inuenitur in pſalmo.148. ℄ Intendens itaqꝫ propheta

declarare cōditiões naturalis notitię de diuinis quā pcipue ex cœleſtibus venamur corporibus(qm̄
in eis maxime apparent diuina opa & cōditiones diuinę: hoc eſt incorruptibilitas vl'iſq; cālitas)tali
pcedit ordine.⁋ Prīo pponit cœleſtia corpora narrare duo.ſ.honorē dei & opus manuū diuinarum.
Cœli/idiſtincte,enarrātes/ ſupple ſunt,honorē dei/id qđ ſpectat ad dei honorē: & opus manuum eius
annūciās/ſupple ē,extēſio/hoc ē vniuerſitas cœloꝝ aſtratoꝝ rōne ſolis/lunę & ſtellaꝝ.maxime.n.opus
diuinū manifeſtaſ motibus & cōditiōibus aſtroꝝ. Ita ꝙ manifeſtare honorē dei/cōe ponif oībus cor
poribus cœleſtibus:manifeſtare aūt opa/appropriaſ cœlis rōne aſtrorum. Quadratq; hoc traditioni
pſioꝝ,oēm motū cœli rōne alicuius aſtri ponētiū.⁋ Aduerte hic ꝙ dauid ex principio geneſis aſſum/
pſit hęc noīa & illoꝝ dr̄iam.ſ.cœli & extēſio. Legiſ.n.ibi.in principio creauit deus cœlos. & poſtea in
die ſcdo,ſit extēſio in medio aquaꝝ:vbi cōiter legiſ firmamētū.Et qa cōſtat ibi appellari extenſionem
vniuerſitatē orbiū hñtium aſtra(.ſ.ſtellas fixas & planetas)iō hic extenſionis noie ītelligiſ vniuerſitas
aſtratoꝝ orbiū.Quare aūt ab extenſionis actu moyſes hęc noīauit/duplex reddiſ rō. Pria ex ſiłitudine
extēſiōis vt extēduntſ cortinę ſumiſ:tanq̄ cœli creati fuerint inuoluti/& ſcdo die extēſi. Argumētū ha/
bet hęc expō ex pſalmo,104. vbi dr̄/extēdens cœlum velut cortinā. Rō ſcda ex ſiłitudine extēſiōis qua
extendiſ argentū ſeu ferrū aut ęs ī amplas laminas/ſumiſ.tanq̄ cœli creati fuerint abſolute,& ſcdo die
fuerint extēſi ad terminos ac figuras quas hñt.Et hic ſenſus cōſonat magis textui geneſis: qm̄ extēſio
iſta ibi deſcribiſ diuiſiua aquaꝝ ab aqs.cōſtat aūt ꝙ cœli aſtrati/ex concauo & cōuexo (q ſunt termi/
ni figurę cœleſtis)diuidūt aquas/hoc eſt cœlū aqueū,ab aqs elementaris materię.Et tāto magis con/
ſonat q̄to offm̄ diuidendi aquas ab aqs/minus bñ aſſimilaſ cortinę,ſed apte extenſiōi rei ſolidę.ī pſal/
mo aūt illo aſſimilaſ cortinę cœlū nō vt ſcdę eſt diei opus,ſed vt cōtinet in ſe opus quartę die.ſ.aſtra:
eſt.n.cœlū ſic velut cortina ornamenti/ex tot aſtris.Et ſic ītelligo ēt ī hoc loco dauidem ītroducere ex/
tenſionē,nō impfecti opis (vt ī ſcdo die moyſes illā ponit) ſed cū cōplemento opis quartę diei : hoc
eſt cum aſtris oībus: ſolę/luna/& ſtellis oībus.⁋ Nec ītelligas cœlos narrare & annunciare loq̄ndo,ſed
materiā narratiōis & annūciatiōis pbēdo.Siſ'e qđ hēs iob.12.īterroga iumenta & docebūt te, & volati
lia cœli & īdicabunt tibi:loq̄re terrę/& rñdebit tibi,& narrabunt piſces maris. ¶ Scđo declarat modū
q̄tum ad tp̄s quo cœli enarrāt & enūciāt iſta.Dies diei eructabit dcm̄,& nox nocti annūciabit ſciam:
hoc eſt in ſucceſſu dieꝝ & noctiū gñaſ in nobis ex cœleſtibus notitia.tum quia vna dies aut vna nox
nō ſufficit:ſed qđ vr̄ vna nocte de aſtris/principiū eſt ad ſciendū in alia nocte : & qđ viſum eſt in vna
ęſtate/principium eſt ad ſciedū ī alia.& qđ viſum eſt in vna eclypſi/principium eſt ad ſciendū ī alia.&
ſic de ſiłibus cœli motibus/aſpectibus/actionibus & effectibus.⁋ Et appropriatur ſpālīter diurno tpi
eructatio ſermonis(hoc eſt locutio ex plenitudine notitię ſeu cōceptus/ad ſiłitudinem eructantis ex
plenitudine ventris)quia diurnū tp̄s cōmodum eſt ad actum docēdi & diſcendi elogo hūano.Nocti
vero appropriaſ annūciare ſciam: qa nox magis cōmoda eſt ad meditandum & inueniendum.
¶ Tertio declarat ab vniuerſis nationibus eē pceptā vocē cœloꝝ:dixerat.n. cœlos enarrātes & extē/
ſionē annūciantē.Nō dictū & nō verba ſine intellecta voce coꝝ: hoc eſt nihil dr̄ ſeu dictū ē/nulla ſunt
verba cuiuſcunq; idiomatis,ſine voce cœloꝝ intellecta/ſine hoc ꝙ intellecta fuerit vox cœloꝝ. ⁋ Qđ
probat a duobus.Primo ab accepta regula ſeu mēſura humanoꝝ opeꝝ a cœlis vbiq; terraꝝ. In oēm
terrā exiuit filū coꝝ,& in finē orbis verba coꝝ. Vl'itas deſcribiſ ex oī terra & finibus orbis:vt nihil exē
ptum ītelligas.Regula vero ex ſiłitudine fili ſignificaſ.deſcribit.n.cœlos ad ſiłitudinē quodāmodo ar
tificis extēdentis filum pro regula opis:vt videmus maxime in fabricis/& in iis quę ad menſurā linea
tem fieri debēt.Et intēdit p hoc ꝙ oēs nationes mūdi accipiūt filum a cœlis: pro q̄to accipiūt rōnes/
regulas/menſuras opeꝝ ſuoꝝ a cœleſtibus motibus/influxibus &c̄. Inde.n.accipimus diuerſas rōnes
ac menſuras opandi ex diuerſitate tempoꝝ diei & noctis/& ptium diei (mane & meridiei &c̄.) men/
ſium/annoꝝ/ęſtatis & veris.inde rōnes agriculturę & alendoꝝ aīaliū/annonę & veſtitus humani/ve/
nationum/pſioꝝ/& breuiter oīum humanoꝝ operū. & hoc cōe eſt oībus q̄tūcunq; barbaris. Et hi fili
ſunt pro q̄to ad ſenſum viſus & notitiā p inuentionem ex cœleſtibus referunſ.& ſunt verba cœlorū/p
q̄to ad ſenſum auditus & notitiā p diſciplinam de cœleſtibus referunſ. cōmune ſiqdē oībus q̄tūcūq;
barbaris nationibus eſt vtroq; modo noſſe cœleſtia corpora:nam & viſu pcipiunt ſaltem manifeſtas
differētias diei ac noctis/ partiū diei/ęſtatis & hyemis &c̄.Et auditu diſcunt ſaltē a patribus tp̄s ſemi/
nandi fabas aliud a tpe ſeminandi miliū/ſeu alias hmōi differētias regionibus ſuis congruas . & ideo
dixit filum & verba cœloꝝ ubiq; terraꝝ haberi. ⁋ Secundo a percępto tum motu tum calore ſolis. Et
inducit ſpecialiter motum ſolis & calorem eius, quia cōmuniſſime ambo nota ſunt.

Soli poſuit tabernaculū in eis. Declarat circa motū ſolis pcępta quattuor. Prīo occaſum.quē de/
ſcribit ad ſiłitudinē tētorii ſeu vmbraculi.Sol.n.occidēs/ęſtimaſ a vulgo quodāmodo ingredi tento/
riū in quo pnoctet. Induciſ aūt hęc ęſtimatio vulgaris/pro q̄to hēt veritatē in effectu:hoc.ſ.ꝙ ſol oc/
cidens occultaſ nobis.& ſic reſpectu hemiſpherii nr̄i ē velut ī tabernaculo/pro q̄to occultaſ nobis/&
vmbra illius nox nr̄a eſt.⁋ Et aduerte hic duo. Prīo ꝙ propheta inducit deū conſtituētē tabernaculū
ſoli:qa dixerat ꝙ extenſio annūciat opus dei:& cōmunis oīum animi conceptio eſt ꝙ deus eſt autor

ſolis ſimul & reliquorum. Alterum eſt ꝙ tabernaculum ſolis deſcribitur in coelis: vt intelligas ſitum
ſolis nō putari alibi q̄ in coelis. Et ꝓpea inqt. ſoli/aſtro ſolis, poſuit/deus, tabernaculū/occultationem
nobis, in eis/coelis. ℭ Quo ad ortū vero ſolis ſubdit. Et ipſe/ſol, quaſi ſpōſus egrediēs de thalamo ſuo/
cubiculo vtriuſq; cōiugis. Cōparat ortus ſolis egrediēti ſpōſo de thalamo ſuo, ad ſignificādū natura/
litatē bñficam oriētis ſolis. ſponſus. n. potitus optatis nuptiis, nulla vi aut moleſtia actus egreditur
mane ex cōiugali thoro: egredit aūt plenus gratiā ſicut ſol mane egredit naturaliſſimo motu. ¶ Quo
ad velocitatē vero ac pſeuerantiā motus ſubdit. Gaudebit vt fortis ad currēdā viā. Clarū eſt cur aſſi/
milet ſol velociſſime pagrans coelū/forti viro cū gaudio aſſumenti curſum. Et ſignificat p hoc infati/
gabilitas ſolis: nō. n. laborat in tā veloci motu. ¶ Quo ad terminos deniq; motus ſolis/ſubdit. A fine
coelorum egreſſus eius, & circuitus eius ſup fines eorum. Vtriuſq; motus ſolis termini deſcribunt/percepti
cōiter ab oībus. Tum motus raptus (quo ab oriēte mouet in occidēs ſequēdo motū primi mobilis)
dicēdo, a fine/ab extremitate coeli/hoc eſt ab oriēte, egreſſus eius. Tū motus ſup polos zodiaci i quo
facit dñiam eſtatis & hyemis/accedēdo ad tropicos cancri & capricorni. Hic. n. motus ſignificat dicē
do. & circuitus eius/ſolis, ſup fines eorum/coelorum: hoc eſt ſuper tropicos quos extremis lineis ſui motus
peragit. tropici. n. cancri & capricorni ſunt fines ſeu extremitates motus ſolis a ſeptentrione & auſtro.
Hæc de iis quę cōiter pcipiunt de motu ſolis. ¶ De virtute aūt eius vnico ſubdit verbo. & nō abſcon
ditus a calore eius: hoc eſt nullus inuenit quē calor ſolis nō attingat. Hoc. n. vniuerſi pcipimus plus
& minus. Hęc ſunt quę hoīes cōiter pcipiūt ex coeleſtibus: & tñ ipſi coeli enarrāt glīam ſeu honorem
dei. Vnde apparet q̄ imꝑfecta eſt notitia quā genus humanū hēt de diuinis ex coeleſtibus corporibus.

Doctrina domini. Hic incipit ſcđa pars pſalmi, tractās ſcđam ptem cōparationis. Propoſitū ſiqdē
fuit coelos enarrare glīam dei & opa manuū eius: & declaratū hactenus ē ꝙ coelis enarrātibus glīam
dei/parum aut nihil genus humanū notitię diuinę accepit. Et ꝓpea mō declarare intēdit qualē q̄tamq;
dei notitiā lex diuina hūano gñi dederit/tali ordine. Nā prīo cōditiōes legis diuinę/deinde cōditiōes
obſeruatiōis ipſius/& demū medicinā cōtra defectus obſeruatiōis legis tradit. ℭ Deſcribit ergo diui/
nam legē a qnq; cōditiōibus, adiūgēdo ſingulis cōditiōibus ꝓprias actiōes. Doctrina/hoc eſt lex, dñi
pfecta: vtpote regulās exteriores & interiores actus. Hęc eſt ꝑima conditio. cuius actio eſt. reſtituens
aīam. Et loquit eo loquēdi more quo afflictus inedia/cibo confortatus dicit. hic cibus reſtituit mihi
aīam. & filiꝰ perterritus, audito bono nūcio dicit/hic nūcius reſtituit mihi aīam. Tali loquendi mō pro/
pheta hic vtit. intēdēs ꝙ lex dñi tantę eſt pfectionis ꝙ reſtituit aīam/viuificat mentē/facit aīum redire
in ſeipſum. nō. n. in ſolo pane viuit hō, ſed in oī verbo qđ ꝓcedit de ore dei. ¶ Scđa cōditio. Teſtimo/
nium dñi fidele. Lex ipſa ꝓ q̄to teſtimoniū phibet reuelatorum tum geſtorum tū ꝓmiſſorum/teſtimoniū ap/
pellat, nō hoīs/ſed dñi, fidele/verax. Cuius actio eſt ſapiētificare ſimplicē. Magnū dei donū eſt recte iu/
dicare ſm ſupremā cām quę deus ē/& ſm eādē recte diſponere vitā ſuā: qđ totū ſignificat, ſapia. Apte
teſtimoniū dñi verax nō facit ſapientē niſi hoīem ſimplicē/hoc eſt ſuaſibilem: q. ſ. aſſenſum pbet teſti/
moniis diuinis. hō. n. impſuaſibilis/longe ē ab hmōi dono. Nō miteris vſurpatū eē ſapientificās: qm̄
ꝓp verbū hebręū factū eſt. ¶ Tertia conditio. Pręcępta dñi recta. Ipſa lex ꝓ q̄to p̄cipit agenda multis
p̄cęptis, p̄cępta dñi vocat/plena rectitudinis: vt patet diſcurrēdo p diuina p̄cępta. Eorum actio ē. lętifi/
cantia cordis. Rectitudo qppe aī magna cordis ē lętitia: iuxta illud prouer. 15. ſecura mens quaſi iuge
cōuiuiū. Iniquorum ſiqdē aīus triſtis neceſſario eſt: vtpote cōtra ſeipſum pugnās. vt etiam phi tradunt.
¶ Quarta cōditio. Mādatū dñi clarum. Ipſamet lex ꝓ q̄to p̄cipit de agēdis, nō ſolū p̄cęptū ſed mandatū
vocat: vt altera cōditio explicet. ſ. claritas. vt intelligas p̄cępta dñi non ſolū recta appetitui ſeu volun
tati/ſed ēt clara intellectui: vtpote nō inuoluta obſcuritatibus & ęnigmatibus. Cuius claritatis actio
ſubiūgit. illuminās oculos/mētis ad diſcernēdū & cauēdū &c̄. ¶ Quinta. Iudicia dñi veritas. Cōtinet
lex diuina non ſolū teſtimonia reuelatorum & p̄cępta agendorum, ſed iudicia poenalia. Et ꝓpea de his dicit
duo. Prīo ꝙ ſunt veritas: deinde ꝙ ſunt iuſtificata ſimul. vt ex veritate intelligas iudicia cōformia me/
ritis & demeritis ſm veritatē/nō ſm relationē aut opinionem. ex iuſtificatiōe aūt ſimul/intelligas oīa
ita iuſta vt iuſtitia vnius nō ipediat aut cōfundat iuſtitiā alterius: vt plerūq; fit in iudiciis humanis.
¶ Iudiciorum actio nulla ponit explicite (qm̄ oderūt peccare mali formidine poenę) ſed loco eius po/
nit timor quē lex dñi exigit in ſibi ſubditis. Timor dñi/non hoīs. timor dñi ſimplr & abſolute nō ſm
qd: hoc ē vt eſt autor poenarum. q. n. timet deū ſimpliciter/magis timet qđ deo magis diſplicet: q aūt
timet deū ſm qd/magis timet ſm illud tpale malū qđ timet ne ſibi eueniat. Lex aūt dei exigit timorē
dñi abſolute. & ꝓpea ſubdit. mūdus/a ꝓpriis iniqtatibus hñtis ipſum. Et hic eſt timor reuerentialis: de
quo ſcriptū eſt iob. 26. colūnę coeli cōtremiſcunt & pauent ad nutum eius. De quo & ſubdit. manens
ęterno. qm̄ erit ēt in coeleſti patria: iuxta illud qđ in p̄fatione dr/tremūt ptāres. Licet. n. pfecta chari/
tas foras mittat timorē q̄tū ad aliquos actus, nō tñ q̄tum ad actū reuerentię. Vnde ēt de chrō ſcriptū
eſt ꝙ in oībus exauditus eſt pro ſua reuerentia ad hebr. 5.

Ipſa deſiderabilia. Explicatis cōditiōibus diuinę legis/explicat modo propheta cōditiōes obſerua
tionis diuinę legis tres. Prima ē. Ipſa/p̄cępta/iudicia/teſtimonia &c̄. deſiderabilia/ſupple ſunt ad ob/
ſeruandum,

ſeruādū,ſup aurū & ſup obrizū(qđ eſt aurū ꝓcioſiſſimū)nō modicū ſed multū.⁋ Secūda eſt.Et dulcia/in ipſa obſeruatione,ſup̄ mel & dulcedinē fauoꝝ/quę.ſ.ex plenitudine fauoꝝ ſtillat. Vbi aduerte ꝙ ſicut obrizū ꝓcioſius eſt auro cōi,ita dulcedo fauoꝝ ſuauior eſt melle qđ ex fauo extrahiť.eſt enim quaſi adeps mellis illa ſtillatio q̄ ſpōte ex fauis ꝓdit.Et ſi quęris/qđ tu ſcis de hmōi deſiderio & guſtu dulcedinis/rñdet tacitę qōni.Etiā ſeruus tuus/ſupple ego,ſolicitatus ī eis/ſupple exercitatus ſum . Acſi apte diceret ego ſolicitatus deſideraui,& exercitatus in eis guſtaui . ⁋ Tertia conditio . In cuſtodiendo ea merces multa.Parum eſt dulcem eſſe obſeruationem diuinę legis niſi etiam reddenda multa merces expectetur.in reliquo inquit apoſtolus repoſita eſt mihi corona iuſtitię.

Errores qs itelliget:Qm̄a ipoſſibile eſt humanę fragilitati ſeruare ad vnguē diuinā legē, poſt deſcriptā obſeruatione ſubiūgiť medicina hūanę īfirmitatis.tū ex ꝑte itellectus:tū ex ꝑte affectus.Medicina ē recurſus ad deū ꝓ venia & ꝓ cuſtodia.⁋ Vbi nota ꝙ petitio venię deſcribiť reſpectu pctōꝝ nobis ignotoꝝ:vt hic itelligas multo fortius petēdā eē veniā de pctīs q̄ ſcimus nos cōmiſiſſe.Errores/declinatiōis a lege tua,qs itelliget:nullus.& ꝑpea ab occultis/pctīs,munda me:& multo magis a notis. ⁋ De cuſtodia aūt ſubdiť.Etiā a ſupbis ꝓhibe ſeruū tuū.Scito hic textū hebraicū admittē vtrāq; lectionē.ſ.a ſupbis & a ſupbis.Et ꝑpea vterq; ſenſus exponēdus ē.Si itaq; legiť a ſupbis,ītellige maximā curā debere eē ſeruo dei de vitāda ſupbia:vtpote q̄ ē initiū oīs pctī.imo q̄ ēt īſidiať bonis opib⁹. Vbi aduerte īde pctā occulta/hic pctm̄ ſupbię ꝓphetā īduxiſſe:qa vtrūq; ieuitabile ē hūano gn̄i.Et dixit a ſupbis/ꝑp multitudinē modoꝝ ſupbię:pſūptionē/arrogātiā/ſingularitatē/tumorē/ cōtēptū/& innumera alia.℄ Fruct⁹āt hui⁹ medicinę ſubdiť.Nō dn̄abunť ī me,tūc ꝑficiar & emūdabor a rebelliōe magna:hoc ē qn̄ nō dn̄ium ſup me habebūt ſupbię(q̄uis ſurrepāt ipfecti ſupbię motus)tūc ꝑficiar/ī obſeruatiōe legis tuę,& emūdabor a rebelliōe magna/cōtinue magis ac magis mūdabor ab ipa ſupbię rōne q̄ cōſiſtit ī rebelliōe ad deū.vltimo ſiqdē loco mūdať ſeruus dei a ſupbia,ſi tn̄ vnq̄ ꝑfectę mūdať. ⁋ Si vero legiť a ſupbis,itellige ſeruū dei duob⁹ ſubeſſe ꝑiculis pctōꝝ.altero occultoꝝ.altero īminētiū a ſuperiorib⁹:ſcriptū ē.n.ſm iudicē ppl'i ſic & miniſtri ei⁹.& q̄lis rector ē ciuitatis talis & īhabitātes in ea eccī.10.Sicut.n.occulta pctā ignorātia nobis quodāmō ſuis īgerit,ita ſupioꝝ autoritas & exemplaritas cogit quodāmō eos imitari. Vn̄ & paulus rep̄hēdēs petrū dixit/cogis alios iudaizare: loqn̄s de exēplo.Et ꝑpea ſeruus dei vtrūq; timēs,vbi petiit ab occultis mūda me/diuinā quoq; cuſtodiā petit.ēt a ſupbis/imitādis,ꝓhibe ſeruū tuū.Et meminit magis ſupbię q̄ alioꝝ vitioꝝ,qa peſſ·mū ē oiūꝫ pctōrū vtpote cōſiſtēs ī rebelliōe ad deū:& directe cōtrariať ſubiectiōi hūanę reſpectu diuię legis. Necitas āt cū fructu hui⁹ medicię ſubiūgiť.Nō dn̄abūť ī me/hoc ē qn̄ ſupbi nō hēbūt dn̄ium ī me,tūc ꝑficiar/ī lege tua,& emūdabor a rebelliōe magna.Magna ſiqdē rebellio ē rebellio ſupbię:qa quū cętera vitia a deo fugiāt/ſola ſupbia ſe opponit.⁋ Magna tn̄ rebellio hic appellať ſubtraheť ſe ab obſeruatiōe legis diuię,tāq̄ nō ſit illi ſubdit⁹.Quū.n. ſupbi dn̄anť,ppl's a lege dei recedit q̄ſi nō ſubdit⁹ diuię legi:vt patuit ī pplo iſrael regnāte ieroboā,& poſtea īfinities.Quū vero nō dn̄anť ſupbi,tūc mundať ppl's a rebelliōe hac magna.vel purgādo ꝑctā:vel mūd⁹ erit cauēdo ne ingreť tali īmūdicia.℄ Alter fruct⁹ ꝯñs ē.Erūt volūtati/ſupple tuę,dctā oris mei & cogitatio cordis mei facieb⁹ tuis/grata:dn̄e petra mea & redēptor me⁹. Vbi vides magnitudinē fruct⁹/ī h̄ ꝙ & cogitatōes & locutōes ei⁹ erūt gratę deo.Appellat āt ī ꝓpo¹⁰ deū petrā ſuā ī bōis:vtpote a q̄ ē oīs firmitas ei⁹ ī bono cū cuſtodia a malo.Et redēptor me⁹/a malis/a ſuitute pctī:vtpote petēs mūdari ab occultis/et magis ac magis emūdari a ſupbia. Amen.

℄ VVLGATA EDITIO ℄ Victori pſalmus dauid. XIX.

EXaudiat te dn̄s in die tribulationis:ꝓtegat te nomen dei iacob.
Mittat tibi auxilium de ſancto:& de ſion tueatur te.
Memor ſit omnis ſacrificii tui:& holocauſtum tuum pingue fiat.
Tribuat ti bi ſecundum cor tuum:& omne conſilium tuum confirmet.
Lętabimur in ſalutari tuo:& in noīe domini dei noſtri magnificabimur.
Impleat dn̄s oēs petitiones tuas:nunc cognoui quoniam ſaluū fecit dn̄s chriſtū ſuū.
Exaudiet illum de cœlo ſancto ſuo:in potētatibus ſalus dexterę eius.
Hi in curribus & hi in equis:nos autem in nomine dn̄i dei noſtri inuocabimus.
Ipſi obligati ſunt & ceciderunt:nos autem ſurreximus & erecti ſumus.
Domine ſaluum fac regem:& exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

℄ IVXTA HEBRÆVM. ℄ Vincenti pſalmus dauidi. XX.

1 Propheta. REſpōdebit tibi dn̄s in die anguſtię:eleuabit te nomen dei iacob.
2 Mittet auxilium tuum de ſanctitate:& de ſion ſuſtentabit te.
3 Recordabitur oium munerum tuorum:& holocauſtum tuum incinerabit. Selah.

4 Dabit tibi ſm cor tuum:& omne conſilium tuum implebit.
5 Laudabimus in ſalute tua,& in nomine dei noſtri uexillo inſigniemur:implebit domi nus [4] omnes petitiones tuas.
6 Nunc ſciui quoniam ſaluum fecit dominus [4] chriſtum ſuũ:reſpondebit ei de cœlis ſan ctitatis ſuę,in fortitudinibus ſalutis dexterę ſuę.
7 Hi in curru & hi in equis:& nos in noie dñi [4] dei noſtri recordabimur.
8 Ipſi incuruati ſunt & ceciderunt:& nos ſurreximus & exaltati ſumus.
9 Domine [4] ſalua:ipſe rex reſpondebit nobis in die uocare noſtri.

TItulus eſt. Vincẽti pſalmus dauidi.de quo vt ſupra.
¶ Circa materiã pſalmi aduerte primũ ꝙ in prima pſalmi parte dauid manifeſte alloq̄tur ſe cũdã ꝑſonã:dicẽdo te,tibi &c̃.Secũdũ ꝙ illa ſecũda ꝑſona deſcribitur cõſtituta in anguſtia:dicẽdo in die anguſtię.Tertiũ ꝙ dauid ꝓphetat illi ꝑſonę multa bona.ſ.ꝙ deus reſpõdebit illi,ꝙ exaltabit,auxi liabit,implebit oẽ cõſiliũ & oẽm petitionẽ eius.& ſimul ꝙ ipſe ꝓphetãs,cũ aliis exultabit erigẽdo ve xillũ in noĩe dñi.¶ In ſecũda vero parte aduerte ꝙ,deſcribit ſaluator rex a deo:ita ꝙ ruẽtibus iis qui in curribus & in eq̄s,nos in noĩe dñi erecti & exaltati inq̄t ſumus.& tandẽ cõcludit ꝙ ipſe rex rñdebit in die clamoris nr̃i.¶ Ex his enim prudẽs lector ꝑſpice ꝙ ſi hiſtoria certa quęrit hic tractata, nulla i- uenit ſcripta in q̃ hęc oĩa verificẽt.vt facile patet,diſcurrẽti a tp̃e ex quo arca dñi fuit in ſion.Sed ſi ꝓ ga ꝓphetię veritas hic q̃rit,nullus ĩuenit rex niſi meſias de quo hęc verificent.nã clare cõſtat in ſolo meſia verificati,ĩplebit oẽ cõſiliũ tuũ & oẽm petitionẽ tuã.Ruſus ẽt nullus eſt rex niſi meſias de quo dauid ꝓphetet ꝙ ipſe rex rñdebit in die clamoris nr̃i.numerat ſiquidẽ ſe dauid inter clamãtes,dicẽdo vocare nr̃i.¶ Vñ quũ dicta in hoc pſalmo excedãt tã dauidẽ q̃ cęteros reges,ĩmo & populũ,q̃drẽt aũt meſię,cõcludẽdũ ẽ iuxta regulã petri apl̃i ꝙ pſalmus iſte ad lrãm tractat de meſia.Et quãtũ ex ꝓgreſſu pſalmi apparet,tractat de exaltatione meſię ex merito paſſionis eius,qua mundũ iugo fidei ſubiecit.

¶ Summarium pſalmi iam patere põt:attamen tale eſt.

¶ Propheta ꝓdicit meſię in anguſtia,ꝙ exaudiet exaltabiturq; a deo:ita ꝙ non ſolũ acceptabit ſacri ficiũ eius,ſed iplebit oẽ cõſiliũ &c̃.Et tanq̃ canens ꝓphetiã ĩpletã,aſſerit ꝙ deus ſaluabit per meſiam: ita ꝙ aliis in curribus & equis ruentibus,nos erecti & exaltati ſumus.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

REſpõdebit tibi dominus in die anguſtię. Diuidit pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuã mate rię,& executiuã,ibi mittet auxiliũ.¶ Duo ꝓponit ꝓphetãdo & alloquẽdo meſiã.Primũ. reſpon- debit,retributione,tibi.More amãtiũ ſolo ꝓnomine ĩtelligi vult nomẽ ꝓpriũ amati: tanq̃ oẽs ſciant quẽ amat.Sic maria magdalena q̃rẽs chr̃m dixit hortulano,ſi tu ſuſtuliſti eũ:putãs oẽs intelligere de quo loq̄bat.Hoc mõ dauid q totũ amorẽ ſuũ in meſia locauerat,abſq; alio noĩe illi dicit.rñdebit tibi dñs in die anguſtię:hoc ẽ paſſiõis tuę.¶ Alterũ eſt.eleuabit te,in reſurrectiõe,nomẽ,manifeſtatũ ac ꝑ- dicatũ a te,dei,nõ cuiuſcũq; ſed iacob:hoc eſt illiuſmet dei q eſt deus populi iſrael.

¶ Mittet auxiliũ tuum. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primũ tractat vtraq; particula ꝓ- poſita ꝑ modũ ꝓphetię de futuro.Secũdo tractat iterũ vtraq; particula ꝑ modum ꝓphetię ĩpletę,ibi nũc ſciui.¶ Tractãdo aũt retributionẽ ꝓ anguſtia,prius tractat meritũ .Mittet auxiliũ de ſanctitate, & de ſion ſuſtẽtabit te.Rõ auxilii deſcribit cultus exhibitus deo a meſia in tẽplo in ſion.ad lrãm ſiq- dẽ chr̃s hõ coluit deũ in tẽplo qđ erat in ſion.Et ꝓpterea ꝓpheta dicit ꝙ mittet auxiliũ ſuũ de ſancti tate:hoc eſt de merito cultus exhibiti deo in domo ſc̃titatis & in monte ſion.in eo enim chr̃s meruit & ſuſtẽtari & adiuuari:q̃uis inquantũ deus his nõ egeret.¶ Et rationi meriti adiungit rõnem ſacrifi- cii.Recordabit oĩum munerũ tuorũ,& holocauſtũ tuũ incinerabit.Ad ſimilitudinẽ corporaliũ obla- tionũ q̃ fiebãt in veteri lege,& holocauſtorũ quę offerebant deo,deſcribit holocauſtum corporis chr̃i in cruce,& ſpũalia munera ſalutis aĩatũ meſię:ꝙ recordabit,quantum ad retributionẽ munerũ,& ho- locauſtũ tũc quum offert,igne cœleſti nõ ſolũ incẽdet ſed ĩcinerabit.vt ſicut in holocauſto materiali miſſus quãdoq; de cœlo ignis tam vehemens fuit ꝙ in cinerem illud redegit,ita ignis ſpũſſancti to- tam chr̃i paſſionem gratiſſimã acceptauit.¶ Deĩde ipſas retributiones ꝓphetat.Primo ex ſacietate cordis,hoc eſt voluntatis.dabit tibi ſm cor tuũ.Secundo ex ſacietate conſiliorum . & omne conſiliũ tuũ implebit. Tertio ex ſacietate petitionum.implebit dominus oẽs petitiones tuas. Vbi aduerte ꝙ hoc vltimum ĩterſecat in litera,vno mediante verſiculo:ſed continuãdũ eſt vt diximus.¶ Propheta- ta aũt retributione prophetat & exaltatio,ſecũdo loco ꝓpoſita.Prophetat aũt in prima perſona plu- raliter:Ita ꝙ dauid annumerat ſeipſum in lętitia huius exaltatiõis,laudabimus in ſalute tua. Ipſum alloq̄t.Laudabimus,cãtando & cãtabimus laudando(dictio ſiquidẽ hebraica cantũ iunctum lau di ſonat)in ſalute tua,nobis exhibita:& in nomine dei noſtri,nõ alieni non noui dei,vexillo inſignie mur.Dictio hebraica ſignificat(ſi dici liceret)vexillabimur paſſiue,quod interpretes vetterũt vexillo

inſigniemur. Et ſignificat ad lr̃am ꝙ in noie dñi vexillum leuabimus victorię. Quod proculdubio eſt vexillum crucis. ipſe enim dauid cum ſuis (hoc eſt cum iudęis) fuerunt primi laudantes & vexillum erigentes victorię crucis tempore meſię. Hæc de prophetia.

¶Nunc ſciui. Tractat iterũ ambas particulas ꝓpoſitas tanq̃ adimpletas. Et inchoans a prima ĩquit. Nũc/in eleuatione vexilli crucis quo princeps huius mũdi eiectus eſt/quo mors ſupata eſt qñ patres ex limbo liberati ſunt, ſciui/experimento vidi: qm̃ ſaluum fecit dñs/de morte crucis reſuſcitando, chr̃m/ meſiam, ſuũ. nec ſolũ ſalutẽ reſurrectionis vidi factã: ſed ẽt ſciui de futuro ꝙ reſpõdebit/deus, ei/meſiæ, de coelis ſanctitatis ſuę/ad cõuertendũ mundũ/mittendo de coelo ſpm̃ſanctum &c̃. nõ qualitercunq; ſed in fortitudinibus ſalutis dexterę ſuę. Quod ad lr̃am impletũ videmus in apl̃is & martyribus: dñs deus vere reſpõdit chr̃o in fortitudinibus ſalutis q̃ apparuerũt in apl̃is & martyribus. ſalutis aũt non qualiſcunq;, ſed ſpectãtis ad dexterã dei: hoc eſt ad optima bona diuina/ad foelicitatẽ ęternã. ¶Modũ aũt tantę ſalutis ſubiũgit ꝓpheta/ex vna parte mũdum & ex altera ſeipſum ſimul cũ fideli populo cõnumerans. Hi in curru & hi in equis (ad ſimilitudinẽ pugnãtiũ armatis curribus aut equis/deſcribit mũdanos hoĩes pugnãtes cõtra fidẽ chr̃i) & nos in noie dei noſtri recordabimur/ſola memoria nois diuini pugnabimus. Quod ad literã impletũ videmus in apl̃is & martyribus: qui ſolis ĩternis armis fidei pugnauerũt. Significantius aũt dicit in noie: vt intelligas cõfeſſionem fidei ex nois rõne/ſicut intelligis internã fidẽ ex recordatione. ¶Ecce fructus pugnę. Ipſi/in curru & equis, ĩcuruati ſunt, & non ſolũ incuruati ſunt ſed & ceciderũt: & nos ecõuerſo ſurreximus/cõtra id qđ dixerat incuruati ſunt, & exaltati ſumus/cõtra id qđ dixerat & ceciderũt. Et mũdus qdẽ ĩcuruatus eſt ad pctm̃/& cecidit in mortẽ ęternã: nos aũt ſurreximus a pctõ/& exaltati ſumus ad vitã ęternã. Vbi vides tanq̃ cõpleta deſcribi quę propoſita ſunt. ¶Vnde & ſubiungit. Dñe ſalua/non me vel illum ſed abſolute ſalua mundum: & tunc ipſe rex/meſias, reſpondebit nobis/retribuendo/ſubueniẽdo &c̃. in die vocare noſtri/per fidem. Quod ad literam impletum videmus. Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Victori pſalmus dauid. XX.

DOmie ĩ uirtute tua lętabit̃ rex: & ſup ſalutare tuũ exultabit uehemẽter.
Deſideriũ cordis eius tribuiſti ei: & uolũtate labioꝝ eius nõ fraudaſti eũ.
Quoniam pręueniſti eũ in benedictionibus dulcedinis: poſuiſti in capite eius coronam de lapide precioſo.
Vitã petiit a te: & tribuiſti ei lõgitudinẽ dierũ in ſeculũ & ĩ ſeculũ ſeculi.
Magna eſt gloria eius in ſalutari tuo: gloriam & magnũ decorem impones ſuper eũ.
Quoniam dabis eum in benedictionem in ſeculum ſeculi: letificabis eum in gaudio cum uultu tuo.
Quoniam rex ſperat in dño: & in miſericordia altiſſimi non commouebitur.
Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat oẽs qui te oderunt.
Pones eos ut clibanum ignis in tempore uultus tui: dominus in ira ſua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.
Fructum eorum de terra perdes: & ſemen eorum a filiis hominum.
Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerunt conſilia q̃ non potuerunt ſtabilire.
Quoniam pones eos dorſum: in reliquiis tuis preparabis uultum eorum.
Exaltare domine in uirtute tua: cantabimus & pſallemus uirtutes tuas.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti pſalmus dauidi. XXI.

1 Propheta. DOmine[4] in fortitudine tua lętabitur rex: & in ſalute tua q̃ exultabit ualde.
2 Deſiderium cordis ſui dediſti ei: & prolationẽ labioꝝ eius non prohibuiſti [impleri]. Selah.
3 Quoniam pręuenies eum benedictionibus boni: pones capiti eius coronã obrizi.
4 Vitas petiit a te: dediſti ei longitudinem dierum ęternum & ſemper.
5 Magnus [erit] honor eius in ſalute tua: gloriam & decorem pones ſuper eum.
6 Quoniã pones eũ benedictiones ęterno: lętificabis eũ in lętitia cum faciebus tuis.
7 Quia ipſe rex confidens in domino[4] & in gratia excelſi: non labetur.

8 Sufficiet manus tua oībus ini micis tuis: dextera tua inueniet odientes te.
†vpi 9 Pones eos ut clibanum ignis in tempore † facierum tuarum: dominus * in furore ſuo de
glutiet eos,& deuorabit eos ignis.
10 Fructum eorum de terra perdes:& ſemen eorum de filiis adam.
11 Quoniam inclinauerunt ſup te malū: cogitauerūt cogitationem quã non poterunt.
12 Quoniā pones eos humerū: in funibus tuis firmabis ſagittas ſuper facies eorum.
13 Exaltare dñe * in fortitudine tua: cātabimus & pſallemus fortitudinem tuam.

TItulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi. de quo vt ſupra.
℄ Circa materiā pſalmi manifeſte cōſtat ꝙ de rege tractat. Et qm̄ ea ꝗ de hoc rege deſcribuntur excedūt tā dauidē ꝗ quēcunq; regē aliū excepto meſia, iō pſalmus iſte de meſia tractat ad lrām. Patet verſiculū q̄rtū ſoli meſię cōpetere. vitas petiit a te/dediſti ei lōgitudinē dierū ęternū & ſemp. Verſiculū quoq; ſextū idē firmare. qm̄ pones eū bn̄dictiones ęterno. Hę.n. cōditiones ꝓprię ſunt meſię. Vn̄ etiā apud hebręos vetuſtiores exponebaꝭ de meſia. Et ēt targhū expſſe hic dicit. deus in fortitudine tua regnabit rex meſias. ⁋ Eſt itaq; ꝓculdubio materia pſalmi ad lrām regnū meſię: ſeu meſias q̄tenus rex.

℄ SVMMARIVM EST.

℄ Dauid prophetat meſiam regem valde exultaturum. tum in ſacietate omnium deſideratoꝝ quo ad ſeipſum. tum in fortitudine diuina quo ad ſubactos inimicos puniendos multipliciter.
℄ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine in fortitudine tua. Diuidiꝭ pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuā materię,& executiuāꝗ ibi deſideriū. ⁋ Proponit duo. Alterū. Dñe in fortitudine tua/nō humana, lętabiꝭ rex/ſimpliciter & abſolute: qui erit rex regū & dn̄s dn̄antiū. Alteꝝ. Et in ſalute tua/ſimiliter non humana, ꝗ exultabit valde. Vbi nota magnitudinem gaudii tot aduerbiis ſignificari.
℄ Deſideriū cordis ſui. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractaꝭ illa particula/in ſalute tua ꝗ exultabit ualde. Secūdo illa/in fortitudine tua lętabiꝭ rex/ibi qa ipſe rex. ⁋ Circa exultationē in ſalute/prius declaraꝭ ipſa ſalus.& deīde exultatio/ibi lętificabis eū. Deſcripturus aūt ꝓpheta ī qbus cōſiſtit ſalus diuina cōferēda meſię, vbi ī genere deſcripſit ꝙ erit adipletio oīum tū deſiderioꝝ (deſiderii cordis ſui dediſti ei) tū oīum locutionū eius (& ꝓlationē labioꝝ eius non ꝓhibuiſti/hoc eſt qcqd dixit feciſti vt adipleret) enumerat ī ſpē ſeptē bonoꝝ genera cōprehēſa ſub ſalute diuina collata meſię. Primū. Quoniā ꝓuenies eū bn̄dictionibus boni. In quo & donoꝝ ſequētiū rō p cōiunctionē qm̄ deſignaꝭ. Donū aūt primū eſt ꝓuētio oīs meriti: hoc eſt ꝙ deus anq̄ meſias mereret aliqd a primo cōceptionis eius īſtāti iplevit ipm bn̄dictionibus boni: ꝓ quāto repleuit eū oī gr̄a ſpectāte ad bonū ſimpliciter & abſolute. Quod dicimus ꝑꝑ paſſibilitatē & alia hmōi ꝗ tūc ei nō fuerunt ablata: vtpote nō derogātia bono ſimplr̄, q̄uis tollerēt bonū ſm qd. ſ. corporis ad tp̄s &c̄. ⁋ Secūdū ē. Pones capiti coronā obrizi/hoc ē cōferes ea ꝗ ſunt dignitatis. corōa.n. iſigne dignitatis eſt. ⁋ Tertiū. vitā/corporalē ſimpliciter & abſolute, petiit/actibus meritoriis, a te: dediſti ei lōgitudinē dieꝝ ęternū & ſemꝑ hoc eſt vitā imortalē. ⁋ Quartū. Magnus honor eius ī ſalute tua. Vbi magnitudo honoris deſcribiꝭ. ⁋ Quintū. Gloriā/clarā cū laude famā. Sextum. & decorē/hoc eſt pulchritudinē, pones ſup eū. ⁋ Septimū/qd̄ ēt deſcribiꝭ vt rō ſubiūgēdę lętitię. Qm̄ pones eū bn̄dictiōes ęterno/hoc eſt caput ſempiternaꝝ bn̄dictionū: in quo. ſ. erūt oīum bn̄dictiōes. Et in hoc denotaꝭ gr̄a & glīa chr̄i/ꝓ quāto ē caput alioꝝ. ℄ Declarata plenitudine ſalutis/declarat ꝗ exultabit valde/tāq̄ effectū reſultātē. Lętificabis eū in lętitia cū facie tua. Vbi nota geminari nomē lętitię (lętificabis in lętitia) ad denotandā plenitudinē lętitię. & adiungi cū facie tua: vt intelligas rōnē cōſummatę lętitię eſſe diuinam faciem. ⁋ Vbi aduerte hęc oīa ſpectare ad ea quę ſunt ſalutis meſiæ in ſeipſo (vt patet diſcurrendo) non in ſtatu humilitatis/ſed in ſtatu regni: præter pręuentionem, quæ fuit ratio omnium.
QUia ipſe rex. Tractaꝭ hic illa ꝑticula/dñe in fortitudīe tua lętabiꝭ rex: declarādo actiōes fortes meſię cōtra inimicos ſuos. Et īchoās a radice ac rōne oīs fortitudīs meſię ingt. Quia rex/meſias, cōfidēs in dn̄o/nō in ſeipſo hoīe/ſupple erit,& in gr̄a excelſi/fiduciā ſuā in diuina gr̄a ponet: iō nō labeꝭ/firmus ſtabiliſq; pſeuerabit expugnās inimicos. Sufficiet (ecce efficacia) manus tua/opatio/plaga tua, oībus/nullo excepto, inimicis tuis/debellādis tā dęmonibus ꝗ hoībus: dextera tua/ꝑcuſſio tua/iueniet odientes te. ⁋ Seqꝭ poena ſenſus reproboꝝ. Pones eos vt clibanū ignis/ſtus ardentes, in tp̄e faciei tuę/quo facies tua meſiaꝫ apparebit iudex: dn̄s ī furore ſuo deglūtiet eos/hoc ē deglutiēdos iferno dabit,& deuorabit eos ignis. Per hęc.n. oīa poena ſenſus dānatoꝝ ſignificaꝭ: ab iferno deglutiēte/ab ardore interno ad ſimilitudinē clibani/& a cōbuſtione externa ex deuoratione ignis. In hebręo habeꝭ tēpori in datiuo: ſed cōgruitas mutauit adiūcta ꝑpōne in. ⁋ Subiūgiꝭ ſtatus eoꝝ. Fructū eoꝝ de terra ꝑdes,& ſemē

coꝝ de filiis adã.Hinc clare apparet ꝙ de punitione futura tpe regni meſię(hoc eſt in aduẽtu glorioſo)eſt ſermo.nã tũc & nõ antea verificabit poena iſta/ꝙ inimicoꝝ eius ſemen pdet & fructus. Vſq.n. ad tps illud remanet generatio tã maloꝝ ꝗ bonoꝝ in filiis hoĩum:& ſimiliter fructus vtroruq in terra inenit. Sed tũc nec fructus nec ſemen coꝝ inuenietᷣ ceſſante generatione.ita ꝙ punienẗ & in ſeipſis igne &c̃.& in extinctione ſeminis coꝝ:vt plena ſit poena.¶ Subdiẗ crimẽ.Q̃m iclinauerũt ſup te malũ.Aduerte hic ꝙ quẽadmodũ dupliciter negaẗ deus(.ſ.errore fidei vel malis opibus:iuxta illud.factis aũt negãt)ita dupli̾ hoies iclinãt malũ ſup deũ.vel falſam fidẽ habẽdo:oẽs.n.infideles deflectũt malũ aliqđ in deũ.Maumethani ſiqdẽ attribuũt deo ꝙ miſit maumethũ/qđ eſt malũ.iudęi aliud malũ.ſ.ꝙ nõ miſit meſiã.& ſic de aliis. Vel affectu deũ offẽdẽdo.& hi vel ex itẽtione iclinãt ſup deũ/malũ deſpectionis ſeu iniurię.vel negãt deũ factis.& ſic attribuũt ẽt factis deo malũ:puta ꝙ eis nõ faciẽtibus qđ in ſe eſt parcet.Inanis.n.hmõi ſpes ſeu licẽtia/etſi nõ aĩo tñ facto cõis videẗ oĩbus qui nõ ex aĩo aſpnãtur deũ & tñ pſeuerãt in malo.De oĩbus ergo reprobis verificaẗ.q̃m inclinauerũt ſup te malũ/errando ſeu cõtẽnẽdo aĩo vel facto,cogitauerũt cogitationẽ nõ poterũt:ſubaudi quã nõ poterunt adiplere ſeu aſſeq.Cõis eſt oĩbus reprobis defectus adiplẽdi cogitationes ſuas,morte tollẽte nõ affectũ adiplendi ſed facultatẽ exequẽdi:q̃m oẽs hinc migrant cum ſuis malis affectibus ad malum. ¶ Demum ſubditur pena damni . Quoniam pones eos humerum/hoc eſt tanꝗ humerum.i.pones poſt terga tua/hoc eſt priuatos viſione faciei tuę:in funibus tuis firmabis ſup facies coꝝ/hoc eſt firmabis ſagittas in arcubus tuis tẽſis.noĩauit.n.tẽſos arcus a funibus.i.a chordis coꝝ.Et qa ex ſupiori ſitu deſcribunẗ arcus, ideo ſubdiẗ ſup facies coꝝ/ne appropinquẽt ad te.Locutio metaphorica eſt/ad ſilitudinẽ ponentis in loco eminẽti ſagittarios ad cuſtodiã ne alii appropinquẽt.Et deſcribunẗ ſagittę paratę in arcubus/nõ ad tẽpus ſed firmiter:vt itelligas p hoc ſignificari qđ dixit abrahã ad diuitẽ in iferno.inter nos & vos chaos magnũ firmatũ eſt &c.¶ Exaltare dñe.Supplicat i calce ꝓpheta(vt par erat)poſt tot ꝓphetata bona vt adueniat tãtũ bonũ.Exaltare inqt dñe in fortitudine tua/qua viciſti mũdũ ac principem mũdi huius:cãtabimus.n.tũc & pſallemus.i.canemus fortitudinẽ tuã.Ad denotãdã plenitudinẽ cantus repetit idẽ:vt itelligas fortitudinẽ meſię eſſe materiã ac rõnem cantus humani.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO.

¶ Victori pro ceruo matutino pſalmus dauid. XXI.

DEus deus meus reſpice in me,quare me dereliquiſti ? longe a ſalute mea uerba delictorum meorum.

Deus meus clamabo p diẽ & nõ exaudies:& nocte & nõ ad iſipiẽtiã mihi.

Tu autem in ſancto habitas:laus iſrael.

In te ſperauerũt patres noſtri:ſperauerũt & liberaſti eos.

Ad te clamauerunt & ſalui facti ſunt:in te ſperauerunt,& non ſunt confuſi.

Ego autem ſum uermis & non homo:opprobrium hominum & abiectio plebis.

Omnes uidentes me deriſerunt me:locuti ſunt labiis,& mouerunt caput.

Sperauit in domino eripiat eum:ſaluũ faciat eum quoniam uult eum.

Q̃m tu es q extraxiſti me de uẽtre:ſpes mea ab uberib9 mr̃is meę,i te pieci9 ſũ ex utero.

De uentre matris meę deus meus es tu:ne diſceſſeris a me.

Quoniam tribulatio proxima eſt:quoniam non eſt qui adiuuet.

Circundederunt me uituli multi:tauri pingues obſederunt me.

Aperuerunt ſuper me os ſuum:ſicut leo rapiens & rugiens.

Sicut aqua effuſus ſum:& diſperſa ſunt omnia oſſa mea.

Factum eſt cor meum tanꝗ cera liqueſcens in medio uentris mei.

Aruit tanꝗ teſta uirtus mea,& lingua mea adheſit faucibus meis:& in puluerem mortis deduxiſti me.

Quoniam circundederunt me canes multi:cõcilium malignantium obſedit me.

Foderunt manus meas & pedes meos:dinumerauerunt omnia oſſa mea.

Ipſi uero conſiderauerunt & inſpexerunt me:diuiſerunt ſibi ueſtimenta mea , & ſuper ueſtem meam miſerunt ſortem.

Tu aũt dñe ne elongaueris auxilium tuũ a me:ad defenſio nẽ meam conſpice.

Erue a framea deus animam meam:& de manu canis unicam meam.
Salua me ex ore leonis:& a cornibus unicornium humilitatem meam.
Narrabo nomen tuum fratribus meis:in medio eccleſię laudabo te.
Qui timetis dñm laudate eum:uniuerſum ſemen iacob glorificate eum.
Timeat eũ omne ſemen iſrael:qm̃ non ſpreuit neq; deſpexit deprecationem pauperis.
Nec auertit faciem ſuam a me:& quum clamarem ad eum exaudiuit me.
Apud te laus mea in eccleſia magna:uota mea reddam in conſpectu timentium eum.
Edẽt pauperes & ſaturabuntur:& laudabũt dominum qui requirunt eum,uiuent corda eorum in ſeculum ſeculi.
Reminiſcentur & conuertentur ad dominum,uniuerſi fines terrę.
Et adorabunt in conſpectu eius:uniuerſę familię gentium.
Quoniam domini eſt regnum:& ipſe dominabitur gentium.
Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terrę:in cõſpectu eius cadent omnes qui deſcendunt in terram.
Et anima mea illi uiuet:& ſemen meum ſeruiet ipſi.
Annunciabitur domino generatio uentura:& annunciabunt cœli iuſtitiam eius populo qui naſcetur quem fecit dominus.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincẽti ſup ceruа aurorę pſalmus dauidi. XXII.

1 Meſias. DEus meus deus meus quare dereliquiſti me:lõginquus a ſalute mea, uerba rugitus mei.
2 Deus meus uocabo die,& non reſpõdebis:& nocte,& non ſilentium mihi.
3 Et tu ſanctus/ſedens: laudes iſrael.
4 In te confiſi ſunt patres noſtri:confiſi ſunt & liberaſti eos.
5 Ad te clamauerunt & erepti ſunt:in te confiſi ſunt & non ſunt confuſi.
6 Et ego uermis & non uir:opprobrium adam & contemptus populi.
†mihi 7 Omnes uidentes me ſubſannabunt me†:aperient in labio ,mouebunt caput.
8 Vox irridentiũ recitata. Vertens ad dñm eripiet eũ:liberabit eũ,qm̃ cõplacuit i eo.
9 Meſias. Qm̃ tu extrahẽs me ex utero:cõfidere faciens me ſuper uberibus m̃ris meę.
10 Super te proiectus ſum ex uulua:de uentre m̃ris meę deus meus tu .
11 Ne elongare a me:quoniam anguſtia proxima ,quoniam non adiutor .
12 Circundederunt me tauri multi:fortes baſan coronauerunt me.
13 Aperuerunt ſuper me os ſuum: leo rapiens & rugiens.
14 Sicut aquę effuſus ſum,& ſeparauerunt ſe omnia oſſa mea:fuit cor meum ſicut cera liquefacta in medio inteſtinorum meorum.
15 Arida uelut teſta uis mea,& ligua mea adiũcta palato meo:& pulueri mortis pões me.
16 Quoniam circundederunt me canes,congregatio malignantium circundederunt me:fixerunt manus meas & pedes meos.
17 Numerabo omnia oſſa mea:ipſi reſpicient,uidebunt in me .
18 Partientur ueſtimenta mea ſibi:& ſuper ueſtimentum meum proiicient ſortem.

19 Et tu domine ne elongare:fortitudo mea ad auxilium meum feſtina.
20 Erue ab enſe animam meam:de manu canis unicam meam.
21 Salua me ex ore leonis & de cornibus unicornium:reſpondiſti mihi.
22 Narrabo nomen tuum fratribus meis:in medio eccleſię laudabo te.
23 Timẽtes dñm laudate eũ:oẽ ſemẽ iacob honorate eũ, & metuite ab eo oẽ ſemẽ iſrael.
24 Quoniam non deſpexit & non abominatus eſt humilitatem pauperis:& nõ abſcõdit facies ſuas ab eo,& in clamare ipſius ad eum audiuit.
25 A te laus mea in eccleſia multa:uota mea ſoluam coram timentibus eius dei.
26 Comedẽt mites & ſaturabunt:laudabũt dñm quęrẽtes eũ,uiuet cor eorum ſempiterno.
27 Recordabuntur & reuertentur ad dominum omnes fines terrę:& curuabuntur faciebus tuis omnes ſtirpes gentium.
28 Quoniam domino sit regnum:& dominans est in gentibus.
29 Comederunt & curuati ſunt omnes pingues terrę : faciebus eius genuflectent omnes deſcendentes in puluerẽ pulueris,& qui animam ſuam non uiuificauit.
30 Semen ſeruiet ei deo :numerabitur domino† generationi. † dñis meis
31 Venient & annunciabunt iuſtitiam eius dei populo nato:quoniam fecit deus iuſtitiã, .

TItulus eſt. Vincenti ſup cerua autorę pſalmus dauidi. Quia metaphorica eſt locutio,oportet prius materiam pſalmi ſtabilire aliũde. Apparet aũt autoritate pauli apłi ad heb.2.pſalmũ hũc in pſona chři dici.ait enim ex hoc pſalmo de chriſto.Propter quã cãm non confunditur vocare eos fratres dicẽs.annunciabo nomen tuũ fratribus meis,in medio eccleſię laudabo te.Euangeliſtę quoq; matthęus.27.& ioã.19.afferũt ipleta verba huius pſalmi.diuiſerũt ſibi veſtimẽta mea,& ſup veſtẽ meã miſerũt ſortẽ.Ipſe deniq; dñs crucifixus,pricipio huius pſalmi vſus eſt.eli eli lammah hazabthani:qđ eſt(vt dicit matth.27.)deus meus deus meus vt qđ dereliquiſti me? Ex quibus oĩbus adiuncta conſonantia oĩum quę dñr in pſalmo ad chři paſſionẽ & reſurrectionem,nõ eſt vertendum in dubiũ materiã pſalmi ad literam eſſe paſſionẽ chriſti,magiſq; hiſtoriam q̃ prophetiã ſonare. ℭ Vnde quod dicitur in titulo ſup cerua autorę,humanitatẽ chři ſignificare videt. Cõgruе aũt in paſſione aſſimilat ceruę.Eſt enim adeo ſimplex aĩal vt admiret hoiem ſagittã parãtem cõtra ſe.eſt & exẽptum a febre:adeo vt caro eius eſa pręſeruet alios a febre.habet quoq; ſpãlem cum ſerpente inimicitiã. Quę oĩa humanitati chriſti optime cõgruũt:pcipue in paſſione,in qua admirat ſe derelictũ.hinc enim incipit pſalmus. ℣ Ab autorę aũt tempore deſcribitur:ad deſignandum tum q̃ ſponte dabat ſe in prędam.in aurora ſiquidẽ ceruа nõ impulſa vexationibus venatorum,ſed ſponte procedit. Tum q̃ ad diuinę claritatis opera gradiebatur.aurora enim ad diem tendit.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Meſias crucifixus,affectu naturali admiratus tantã ſuam paſſionẽ,exponit deo illã,explicãdo multas cõditiones illius.& orans p celeri reſurrectione,promittit manifeſtare quę dei ſunt,tum iudęis:tũ nouę eccleſię diffuſę in vniuerſis nationibus &c̃.

ℭ Perſona loquens meſias eſt.

DEus meus. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię,& executiuam,ibi longinquus. ℣ Proponit.deus meus deus meus quare dereliquiſti me? Vbi ſcito verba hęc non eſſe ignorantis & quęrentis ſcire cauſam:ſed explicantis naturalem affectũ tum carnalis ſenſus,tum rõnalis naturę,necnon & humanę rõnis modum:vt paulopoſt declarabitur.ipſe enim pſalmus ſingula verba propoſita declaraturus eſt.

ℭ Longinquus a ſalute mea. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula,me.Secũdo illa particula,deus meus,ibi deus meus. Tertio altera particula,deus meus,ibi quoniã tu extrahens me.Quarto illa,dereliquiſti,ibi quoniam anguſtia.Quinto illa,quare,ibi & tu domine.

ℭ Propoſuerat dereliquiſti me.Poteras forte intelligere derelictũ eũ ſimpliciter & abſolute:quod nec eſt verum nec intẽdit affirmare.ſed derelictũ ſe quo ad aliquid.ſ.quantum ad pſeruationem a tali paſſione & morte.Et ppterea ad hoc explicandum dicit.longinquus,ſupple tu es,non a me ſed a ſalute mea,ne patiar,ne moriar. Vbi ẽt aduerte q̃ derelictionẽ talẽ deſcribit nõ per modum deſertionis,ſed

per modum diſtantię/dicens longinquus:vt ſignificef deus aſtans a remotis/hoc eſt non pſeruans a
paſſione & morte. Rurſus quia ꝓnomen me demõſtrat nõ ſolũ pſonã derelictã ſed loquentem, vbi de
clarauit illud ꝓnomen quatenus derelictũ/modo declarat illudmet quatenus ꝓponit querelã. Et pro
pterea ſubdit. verba rugitus mei. Poteras credere ꝙ haec admiratiua querela(deus meus quare me de
reliquiſti)procederet ex ſupremo cõſilio mẽtiſq; affectu:quod eſt falſum. Et ad hoc excludẽdum dicit
ꝙ verba hęc ſunt rugitus mei:hoc eſt nõ ſupremi ſed naturalis affectus. rugitus ſiqdem naturalis eſt
vox leonis famem patiẽtis ſeu triſtitia affecti. ¶ Vbi aduerte ꝙ iſta chri vox deus meus &c̃. quatenus
eſt querula/explicat naturalem affectũ carnalis ſenſus, refutãtis cõtrarios ſibi clauos/flagella & huiuſ
modi:& ſimiliter naturalẽ affectũ rõnalis ai, refutantis ignominias/deriſiones & hmõi. Quatenus ve
ro eſt admiratiua, explicat exceſſum paſſionis ſupra modũ rõnis humanę/etiã habita rõne ſalutis ge
neris humani quę per paſſionẽ fiebat. Nã humana rõ habet vt ſufficiente medio chriſtus ſaluaret ge
nus humanũ, non aũt ꝙ medio exceſſiuo. chr̃s aũt quum potuiſſet vna gutta ſui ſanguinis ſufficien
ter ſaluare genus humanum, tã exceſſiue paſſus eſt vt excedat oẽm humanam rõnem. vnde moyſes &
helias in transfiguratione chri dicebant exceſſum eius quem completurus erat in hieruſalem luc.9.
¶ Eſt itaq; ſenſus. Quia longinquum te exhibes non a me ſed a ſalute mea, ꝓpter hmõi elõgationem
ſũt verba q̃ dixi nõ mea ſm ſupmã mẽtẽ ſed rugitus mei/naturalis ac rõnalis affectus/ hũaniq; modi.
Deus meus. Tractaf hic illa particula prima/deus meus. tũ ex parte dei. tum ex parte meriti ꝓprii,
cõferendo meritũ ꝓprium meritis patrũ/& euẽtus cõtrarios ſibi & patribus. Deus meus/mihi ꝓprius
ſingulariſſimo modo. hoc eſt ex parte dei. ¶ Ex parte aũt ſui meriti. Vocabo/pſeuerabo vocando, die
& nocte:nõ autem per partem diei & per partem noctis ſed continue. hoc enim ſignificat & non ſilen
tiũ mihi. i. nec die nec nocte ſileo/ſed ſemp voco te. Et tũ(ecce effectus)non reſpondebis/opere ſeruan
do a paſſione & morte. Et intellige per vocationẽ continuam/indefeſſum curſum vitę eius in ſanctis
operibus:his enim cõtinue vocaf deus. Et ꝓpterea in futuro deſcribif vocabo/ad denotandam perſe
uerantiã. Quãuis ſi ad tempus paſſionis reſtringaf, verificef ꝙ a nocte incoepit pati:quum coepit pa
uere & tedere/& factus eſt ſudor eius ſicut ſanguinis &c̃. ¶ Et tu ſanctus/ſedens, laudes iſrael. Contra id
qđ dixerat deus meus/e regione ponit qualiter eſt deus populi iſrael. Quod vt itelligas, recole ꝙ deus
habebaf a populo ſanctus/mundus/excelſus, ſedens/regnans/quieſcens:& propterea in ſancto ſancto
rum erat locata ſuper cherubim tanq̃ ſedes dei. eratq; deus materia laudis/immo in quo ſe laudabant
iſraelitę. Et propterea hic dicitur. & tumet ſanctus/ſedens habens ac laudes iſrael:hoc eſt materia mul
tiplicis laudis populi iſrael. Vbi perſpice differentiam . mihi es deus meus , aliis autem fidelibus es
ſanctus / ſedens ac laudes . Longe quippe maius ſignificatur dicendo deus meus / q̃ dicendo ſan
ctus ſedens laudes. illud proprium/hoc commune:illud intimę notitię / iſtud per communia ſimul
iuncta deum circunloquitur . ¶ Vide merita ſimul & effectus. In te confiſi ſunt patres noſtri . ecce
meritum confidentię in deo. Confiſi ſunt & liberaſti eos. ecce effectus. Rurſus ad te clamauerunt/ve
xati, & erepti ſunt/a vexatione:in te confiſi ſunt, & non ſunt confuſi/ab expectatione ſua . Vbi nota
diſparitatem meritorum : quia non dicitur clamauerunt die & nocte , nec dicitur clamauerunt ſine
intermiſſione . Diſparitatem quoq; effectus. quia patres non ſunt confuſi ſed ſunt liberati : chriſtus
autem dixit & non reſpondebis. ¶ Et quia parum eſſet non reſpondere, proſequendo effectus non re
ſponſionis/narrat eueniſſe ſibi contraria iis quę conceſſa ſunt patribus. Et quantum ad ea quae ſunt
confuſionis. Et ego vermis/hoc eſt habeor vt vermis/vt animal quod quilibet nititur calcare & occi
dere, & non vir/habeor/immo opprobrium adam. i. hominis/naturae humanae, & contemptus popu
li. Omnes videntes me ſubſannabunt me, aperient in labio / mouebunt caput . Sunt enim haec om
nia deriſionis geſta. ¶ Ad quid autem aperient labium/recitat . Vertens ad dominum / ſupple fuit
vt dixit , eripiet / pro eripiat , eum/dominus:liberabit/pro liberet, eum/dominus, quoniam compla
cuit/dominus, in eo/tanq̃ in filio : vt ipſe dixit. Vbi aduerte ꝙ haec verba ſunt verba ſacerdotum/
quae euangelio teſtante irridentes chriſto crucifixo dixerunt matthęi . 27. confidit in deo liberet
eum, dixit enim quia filius dei ſum.
Quoniam tu extrahens me. Tractatur hic illa altera particula/deus meus:narrando quattuor &
petendo vnum. Primum narratum eſt. Quoniam tu extrahens me ex vtero. Naſci ſiquidem ex vtero
(quod in aliis opus eſt dei mediante natura)in chriſto fuit miraculoſa dei operatio:quia eſt egreſſus
ex vtero ſaluo clauſtro virgineo. Et ꝓpterea hic ſpecialiter deum ſuũ dicit. ¶ Secũdũ eſt. Confidere fa
ciens me ſuper vberibus matris meę. Ad literam chriſtus adhuc ſuper vbera matris conſtitutus/ſal
uatus eſt a perſecutione herodis quum occidit infantes a bimatu & infra. Et propterea hic comme
morat ꝙ confidere fecit/hoc eſt ſecurum reddidit, eum ſuper vbera matris exiſtẽtem. ¶ Tertium ſuper
te proiectus ſum ex vulua:hoc eſt ex matrice/ex opere conceptionis meae omnis cura mei, in te ia
ctata eſt. Quod ad literam impletum apparet : dum beata virgo quum audiſſet ecce concipies
in vtero / & quaeſiſſet quomodo fiet iſtud / & audiſſet ſpirituſſanctus ſuperueniet in te & caetera, pro
iecit totum conceptionis opus in deum . ecce inquit ancilla domini/fiat mihi ſecundum verbum.

tuum. ¶ Quartum. De ventre matris meę deus meus tu. Quoniam nō ſolū modus concipiendi fuit ſine virili ſemine, ſed proles cōcępta fuit verbū caro factū. Et ſic de ventre matris meę tu deus meus, vnione pſonali. ¶ Vnū quod petit eſt. Ne elongare a me. Quod directe rńdet particulę in principio pſalmi poſitę, longinquus a me. & ſic dr ne elongare a me. Et eſt petitio nō abſolute ſed affectus naturalis: vt prius declaratū eſt. Et ſignificaſ a ꝓpheta collatio tot diuinoꝝ donoꝝ chſo exhibitoꝝ a principio cōcęptionis ſuę, ſimul cum tanta taliq; paſſione ſua, ſeu non pſeruatione a patiēdo tot & tanta. valde quippe admirandū apparet, ꝙ cui tot dona conceſſerit, mō deſit in tanta paſſione. Et ꝓpea ex eodem affectu orat ne elongare a me, quo ſuperius dixit quare dereliquiſti me.

Quoniam anguſtia. Tractaſ hic illa particula dereliqſti, exponendo ea in qbus derelictus eſt. ¶ Vbi aduerte explicari in primis cauſam paſſionis eſſe ipſam derelictionem a deo, ſubalternando cauſam cauſę. Quoniam anguſtia proxima. hoc eſt qm̄ tp̄s definitū paſſionis meę iam appropinquauit, iam aduenit. Haec eſt. n. prima cauſa: iuxta illud luc. 22. hęc eſt hora vr̄a & ptās tenebrarum. Non. n. poterat ante tp̄s illud pati: iuxta illud ioan. 7. & nemo miſit in illum manus quia nondum venerat hora eius. Et hęc cauſa ſubalternatur alteri, ſcilicet derelictioni: de qua ſubditur. qm̄ non adiutor, ſupple eſt. Subtractio. n. diuinę pſeruationis tempus effecit paſſionis. ¶ Poſt cauſas ſubduntur ipſe tribulationes. Circundederunt me, ad ſimilitudinem circundantium ne ſit locus euaſioni inuaſerunt me, tauri multi, phariſęi & ſeniores populi: fortes baſan. i. fortiores tauri ad ſimilitudinem taurorum pinguium ex baſan (annas, caiphas, pilatus) coronauerunt, circunquaq; cinxerunt, me, miſſa cohorte & miniſtris tanq̄ ad latronem. Aperuerunt ſuper me, vorandū, os ſuum: tanq̄ leo nocturno tp̄e rapiens & rugiens. Vnde factum eſt ꝙ ſicut aquę effuſus ſum, diſcipulis meis a me ſic recedentibus vt nec ſaporem aut odorem qdem reliquerint in me: ad ſimilitudinem effuſę aquę quę nec odorē relinquit in vaſe in quo fuit. Et hoc cōſtat verificatū quo ad cōes diſcipulos: inter quos erant multi magnates (vt nicodemus & ioſeph ab arimathia) quoꝝ nullus pro chſo tot horis tam publice ſubiecto examini pilati cupientis illum liberare, minimum verbum dixit, nullus ad plebem refrenandā muſſitauit aut innuit. ¶ De apoſtolis aūt ſubiungiſ. & ſeparauerūt ſe oīa oſſa mea. Oſſa ſiquidem ſuſtinentia carnē, pro apoſtolis firmioribus quo ad offm̄ ſuſtentandi alios deſcripta ſunt: iuxta illud. debemus nos q firmiores ſumus imbecillitates infirmoꝝ ſuſtinere. Qui oēs fugerunt relicto illo. ¶ Fuit cor meū ſicut cera liquefacta in medio inteſtinoꝝ meoꝝ. Hoc ad lrām verificaſ de inferiori pte aīę: pro quanto dimiſſa eſt pati ſm vnāquanq; virium ſine redundantia cōſolationis ex pte ſuperiori. Vn̄ ſcriptum eſt ꝙ cœpit pauere & tedere, & habuit aīam triſtē vſq; ad mortē, & factus eſt ſudor eius cōſtituti in agonia ſicut guttę ſanguinis decurrentis in terram. Vnde quū pauor & triſtitia maxime opponantur cordi, quod dicitur a phis primum ſanguinis contentiuum, ipſe ſanguineus ſudor cordis liquefactioni aſſimilatur tanq̄ teſtimonium paſſionis internę maximę. Et ꝓpea deſcribitur in medio inteſtinoꝝ meorum: vt vndiq; intelligas interna pati. Siſte tm̄ infra ptem inferiorē animę: qm̄ pars ſuperior btā ſemper fuit. ¶ Arida velut teſta vis mea. Quicquid virium in chſo erat (ſapiētię qua docuerat, potētię qua fecerat tot miracula bonitatis &c̄.) totum tp̄e paſſionis aridū reputatum eſt: nō vt lignū quod qńq; fuit viride, ſed vt teſta quę nunq̄ fuit viridis, nunq̄ protulit fructum. Reputatus ſiqdem eſt tūc chſ ab herode tanq̄ qui nunq̄ fuerit ſapiens aut operator miraculorum, ſed tanq̄ fatuus & fabulator coram plebe: quum tm̄ ioannē baptiſtam reputaret virum ſanctū. Similiter populus ſic cōtra eum acclamauit crucifige, tanq̄ peiorem latrone, homicida, ſeditioſo. ¶ Et lingua mea adiuncta palato meo. Tantum ſiquidem fuit eius ſilentium vt cōtra tot obiecta nihil vnq̄ rńderit. Et propterea diciſ. lingua mea adiuncta palato meo. ¶ Et ad puluerem mortis pones me. Hæc oīa ad hoc ordinantur, nō ad plagas patiendum ſed ad mortem ſubeundam. Vnde quum pilatus vellet liberare eum aliqualiter punitum (corripiam inquit eum & dimittam) clamauerunt crucifige crucifige &c̄. hoc enim ſignificat & ad puluerē mortis pones me. Et intendit per puluerem mortis (hoc eſt puluerem mortiferum) multitudinem plebis tanq̄ puluerem impetentem ipſum ad mortem: quum nulla ratione poſſent ſaciari donec obtinerēt damnationem illius ad mortem. ¶ Quoniam circundederunt me canes. Ceruam hic recole circundatā venatoriis canibus, iudęis latrantibus, clamantibus crucifige crucifige. Congregatio malignantium circundedit me. Congregatus populus ad petendum mortem eius, congregatio malignorum appellatur: a cętu capitum ſuadentium plebi vt peterent mortem chſi. ¶ Vbi aduerte ꝙ circundatio vtraq; introducitur cum coniunctione cauſali, qm̄ circundederunt me. vt intelligas hanc circundationē eſſe cām eius quod ſequiſ (ſcilicet. fixerunt manus meas & pedes meos) hoc eſt mortis in cruce. in ea. n. fixi ſunt pedes & fixę ſunt manus. ¶ Aduerte hebręos loco fixerunt habere ſicut leo, magnāq; ꝓpea litem exortam. hebręis monſtrantibus textum ſonantem ſicut leo: quibuſdam vero ex noſtris obiicientibus ꝙ hebręi corruperunt textum, ne ex hoc textu conuincatur crucifixio chriſti prophetata, ita ꝙ mutauerunt verba: nonnullis autem dicentibus nō eſſe mutatam dictionem, ſed rōne diuerſa poſſe intelligi vt. 70. & hiero. interpretati ſunt. Quid horum verius ſit neſcio. illud tamen conſtat ꝙ. 70. ante meſſię aduentum tranſtulerunt foderunt; & ꝙ propheta iam induxerat ſimilitudinē leonis,

dicendo leo rapiens & rugiens. Hebręi tñ legẽtes ſicut leo ſeu inſtar leonis, exponunt vel ſubaudiẽdo
mordentes manus meas & pedes meos: vel prohibẽtes manus meas a defenſiõe & pedes meos a fuga.
¶ Numerabo oĩa oſſa mea: hoc eſt numerare potero oĩa oſſa mea, in corpore macilento, nudo extenſo
in cruce. ipſi reſpicient, me crucifixum: nec ſolũ reſpiciẽt ſed videbũt in me, tanq̃ victores. Familiare eſt
huic prophetę deſcribere victores ab effectu illo quo victores ſoliti ſunt videre in pſonis victis cũcta,
vel ad diſcernendũ occiſos vel expoliandũ eos. Et ppea hic inducit occiſores chr̃i tanq̃ eos q vicerint,
dicendo. videbũt in me, occiſo vt victores. Vñ & apte ſubdit. Partient veſtimẽta mea ſibi, in quattuor
ptes: & ſuper veſtimentũ meum, tunicam inconſutilem, proiicient ſortẽ, milites nolẽtes eam ſcindere.
Et tu domine. Tractat hic illa pticula, quare. Tractatur aũt manifeſtando rõnem quare dereliquerit
deus meſiam quo ad hoc ꝙ voluit ipſum pati & mori, tali mõ & ordine. Modus eſt ꝙ ipſe chr̃s indu-
citur orans pro celeri reſurrectione ſua: aſſignãs rõnem ex ſecuturo fructu, quẽ multipliciter explicat.
¶ Circa ordinẽ vero aduerte hic quattuor mala eſſe quę chr̃o occurrebãt: duo quę incurrit, & duo ne
euenirent. Primũ malũ quod ne eueniat orat, tenet ſe ex pte tpis: & eſt dilatio reſurrectiõis. Et pro hoc
malo vitando orat dicẽs. Et tu dñe ne elongare, q̃tum ad reſuſcitationẽ meã: nec ſolũ peto vt nõ elon
geris, ſed fortitudo mea (ſola. n. diuina fortitudo põt reſuſcitare) ad auxiliũ meũ, reſuſcitãdo me, feſti-
na, infra triduũ. ¶ Secundũ malum (quod tñ incurrit & tenet ſe ex pte aĩę) eſt ſeparatio aĩę a corpore.
Manere. n. aĩam ſeparatã a corpore, poena eſt tanta vt pp ipſam ſancti clament. vſqquo dñe nõ vindi
cas ſanguinẽ nr̃m &c̃. apoc. 6. Hanc poenam ptulit aĩa chr̃i a morte vſq ad reſurrectionẽ. Et vt ab hac
poenalitate liberet orat. Erue ab enſe aĩam meam. Appellatione ſiqdem enſis (gladii ſeu phrameę) oĩa
arma offenſiua intelligunt. Anima aũt chr̃i ſeparata eſt a corpore violentia crucifixionis. Et ppea pe-
tens liberari aĩam a poenalitate ſeparati ſtatus, petit erui aĩam ſuã a gladio: hoc eſt ab effectu illato p
mortẽ violentã. ¶ Tertium malũ tenet ſe ex pte loci. & eſt vilis locus inferni. Fuit. n. aĩa chr̃i ibi vſq ad
reſurrectionẽ nõ nihil vilitatis patiens ex hoc ꝙ in illo erat loco: iuxta verbũ petri apl̃i. ſolutis dolori-
bus inferni, iuxta ꝙ ĩpoſſibile erat teneri illũ ab eo. Et pro liberatiõe a tali poena, orat dicens. De manu
canis vnicã meã. De manu inqt tanq̃ tenente (nõ de morſu) canis. locus. n. canis. i. dęmonis detinuit
aĩam chr̃i ſicut & ſepulchrũ claudebat corpus. Appellat aũt detinens locus dęmonis manus, pp iden-
titatẽ officii: dęmoniacę qppe manus offĩm eſt detinere aĩas in inferno. nõ ꝙ chr̃s fuerit ibi detentus
ptãte dęmonis. ¶ Quartũ malũ ſe tenet ex pte dęmonũ. & eſt inſultus eoꝝ ad capiendam vorandãq
chr̃i aĩam. Et ne hoc malũ eueniat, orat dicẽs. Salua me ex ore leonis & de cornibus vnicornium. Vbi
aduerte ꝙ hmõi petitiões nõ emanãt a chr̃o tanq̃ timente oppoſita, ſed ad manifeſtãdum ꝙ hęc oĩa
chr̃s meruit. Ita ꝙ ſicut actibus meritoriis fecit ſibi hęc debita, ita petitionibus facit ſibi eadẽ debita:
iuxta verbũ pr̃is ad ipſum. poſtula a me & dabo tibi. Nec ẽ dubiũ ꝙ dęmones audiẽtes chr̃m dicentẽ,
deus meus deus meus quare dereliqſti me, pſumpſerũt cogitare de aggrediẽdo aĩam chr̃i: iuxta illud.
venit princeps mũdi huius. ¶ Quare aũt appellatiõe leonis & vnicorniũ veniãt dęmones, manifeſtũ
eſt. dęmon. n. eſt rex ſup oẽs filios ſupbię: & aĩal qđ vocat vnicornis (hñs vnũ in fronte cornu) potius
occidit q̃ cedat: qđ eſt cõe oĩbus dęmonibus. Petrus quoq aplũs declarauit ꝙ tanq̃ leo rugiẽs quęrit
quẽ deuoret. ¶ Scito hic ꝙ de vnicorni plinius ſcribit aſperrimã feram monocerotẽ, reliquo corpore
equo ſimilẽ, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, mugitu graui, vno cornu nigro media fron
te cubitoꝝ duũ eminente: hanc feram viuam negant capi. Hęc ille.
Reſpondiſti mihi. Pręmiſſa petitione reſurrectiõis, ſubiungit ſe exauditũ: vt hinc intelligas dr̃iam
inter orõnem pcedẽtẽ ex naturali affectu (in qua dixit, vocabo & nõ r̃ndebis) & orõnem hãc pceden-
tẽ ex deliberato mẽtis cõſilio. de qua dicit aplũs ꝙ in oĩbus exauditus eſt pro ſua reuerentia. ¶ Rñdiſti
inqt mihi, reſuſcitaſti me intra triduũ vt petii. narrabo nomen tuũ fratribus meis, in medio eccleſię
laudabo te. Ecce fructus duplex reſurrectionis. Alter quo ad iudęos. narrabo nomen tuũ, qđ cognoſci
põt & debet de te, fratribus meis, ſm carnẽ, iſraelitis. In quo oñdit ſe poſt reſurrectionẽ eẽ eiuſdẽ natu-
rę nobiſcum. & quos prius vocauerat amicos, & nũc cõſecutus oẽm ptãtem in coelo & in terra hẽbat
ſeruos, appellat tñ fr̃es. Alter fructus eſt. In medio eccleſię (quã inferius declarabit eccleſiã magnã) in
publico vniuerſi orbis, laudabo te. ¶ Vbi aduerte ꝙ vtrũq chr̃s p ſeipſum inchoauit poſt reſurrectio
nem. nã multis fr̃ibus ſuis narrauit quę dei ſunt, & ẽt in multitudine cõgregatis manifeſtauit diuinã
gloriã: vt patet ex euãgelio & actibus aplõꝝ. cõpleuit aũt p ſuos diſcipulos. ¶ Aduerte quoq ꝙ vterq
fructus pmiſſus, ordinate deſcribit in ſubſequẽtibus. Vñ primũ ſubiungit quod narrandũ eſt iudęis,
dicẽs. Timentes dñm laudate eũ: oẽ ſemen iacob honorate eũ, & metuite ab eo oẽ ſemen iſrael. Qm̃
nõ deſpexit & nõ abominatus eſt humilitatem paupis, mei: & nõ abſcondit facies ſuas ab eo, paupe,
ſcilicet meipſo, & ĩ clamare ipſius ad eũ audiuit. Vbi manifeſte cernis chr̃m manifeſtare diſcipulis re-
ſurrectionẽ ſuã: declarãdo ꝙ humilitas paſſionis ſuę fuit accępta deo, & ꝙ audiuit eũ patiẽtem, & ꝙ
faciẽ ſuã oñdit ei. Hęc. n. in euangelio chr̃s reſurgens dixit. hęc ſunt verba quę quũ eſſem vobiſcũ di-
cebã vobis &c̃. ¶ Deinde ſubiungunt ſpectãtia ad alterũ fructum. A te laus mea in eccleſia multa. Hic
incipit inſtitutio vl̃is eccleſię poſt chr̃i reſurrectionẽ. ¶ Vbi aduerte tãgi octo quę inueniunt in vna

chři eccleſia ab ipſo chřo narrata: vtpote inſtituta ab ipſo. Et primū ē īſtitutio laudis diuinę & ſpāliter ipſius chři: euāgeliū. n. qđ inſtitutū eſt p̄dicari/chři laudibus eſt plenū. Et iō ab excluſiōe humanę adinuentiōis incohat. A te/nō ab humana inuentione, laus mea/qua ego laudabor, in eccleſia multa/ vl'/ſupple eſt. Vel laus mea actiue, quā ego inſtituo ī eccleſia multa/in eccleſia vl'/dum inſtituo eccleſiam vacare diuinis laudibus, nō ē ab adinuentiōe humana ſed a te p̄cedit. vt hinc intelligas nō eſſe vanā chři laudē: & nō eſſe ſupſtitioſum ſed diuinā inſtitutiōe actū/vt eccleſia vacet diuinis laudibus. ¶ Scđm qualitas mēbroꝝ ecclię. vota mea ſoluā corā timētibus ei⁹. Dixerat/ī eccleſia multa. ne putes placere ei multitudinem, declarat quales ſint corā qbus intēdit laudes/deſideria/oblatiōes &c̄. deo redderedicēdo. corā timētibus eius/dei. Tanq̄ ſi diceret. ꝙ licet eccl'ia ſit multa, grati tñ erūt ſoli timētes deū. Soluā aūt p mēbra mea. ¶ Tertiū/ſacramentū euchariſtię deſcribiẗ q̄tū ad manducationē ſpūalē. Comedēt mites & ſaturabunẗ/cœleſti pane cū triplici fructu. f. diuinę laudis/laudabūt eū. diuinę inquiſitionis/quęrētes eū: quęrūt. n. nō quę ſua ſunt ſed quę dei. ſempiternę vitę/nō corporis ſed aīę. viuet cor/nō corpus, eoꝝ ſemp. ¶ Quartū cōcurſus totius mūdi ad eccl'am. Recordabunẗ/ſuimet hoies qui tanq̄ obliti ſui erāt, & reuertenẗ ad dn̄m/pœnitēdo q peccādo a deo receſſerāt, oēs fines terrę/vt totum intelligas cōp̄hendi mūdum. nec ſolū recordabunẗ & reuertenẗ, ſed & curuabunẗ. i. adorabūt/q prius adorauerāt idola &c̄. curuabunẗ inquā facięibus tuis/hoc ē nō ficte ſed corā te/in ſpū. ſ. & veritate, vniuerſę ſtirpes gētiū. vt intelligas nullā nationē exēptam. Vbi collige cōuerſionē mūdi tribus actibus: recordatiōe ſui/reuerſiōe ad deū fide & pœnitētia/adoratiōe in ſpū & veritate. ¶ Quintū diuina eccleſię gubernatio. Quia dn̄o regnū: hoc eſt qa regnū eccl'ię nō eſt regnū hoīs ſed dei. Vñ & dn̄s euangeliū incohauit. qa appropinquat regnū cœloꝝ. Et p̄pea dicit. Quia dn̄o regnū/acquiriẗ: & ipſe/dn̄s, eſt dn̄ans in gētibus. Rō ſiqdem cōuerſiōis mūdi ad eccleſiā chři/eſt qa nō quęriẗ regnū mūdi ſed regnū dei: qa ipſe deus nō hō eſt q dn̄aẗ/gubernat, nō vnā iudęoꝝ nationē vt olim ſed in gētibus. ¶ Sextum diuerſitas meritoꝝ in eccl'ia. Vbi triplex gradus fideliū colligiẗ. Primus eſt fideliū vacantiū curis terrenis. Et de his dr̄. Comederūt/hoc eſt ſacramēta p̄ceperūt, & curuati ſunt/cultū diuinū exhibuerunt, oēs pingues terrę: ſiue ſint pingues diuitiis/ſiue deliciis/ſiue deſideriis/ſiue curis &c̄. terrenis. ¶ Scđs eſt paupeꝝ ſpū & abnegantiū ſeipſos. Paupes q̄ppe ſpū ſignificanẗ dicēdo. vniuerſi deſcēdētes pulueris/hoc eſt q in aīo ſuo deſcēdunt in puluerē: ſicut abrahā. loquar ad dn̄m meū quū ſim puluis & cinis. Ii. n. p̄prie ſunt paupes ſpū q intus ſe humiliāt, ſicut q exterius proſternūt ſe vſq; ad puluerē. Abnegantes ſeipſos copulanẗ paupibus ſpū. Et ſignificanẗ dicēdo. & aīam ſuā nō viuificauit. Copulatio fit deſcēdendo ad ſingulos vniuerſoꝝ. Ac ſi dixiſſet. vniuerſi deſcendētes pulueris, & q aīam ſuā nō viuificauit. Qui. n. deliciis huius mūdi vacat/q cōmoditate nulla carere vult, aīam ſuā cōtinue viuificat. q aūt abnegauit ſemetipſum/& tollit crucē ſuā poſt chřm, nō viuificat aīam. i. vitā ſuā/ſed cōtinue mortificat eā. Hi ſunt in eccleſia pfectiores: vt martyres & viri pfectę vitę, q vitam ſuā hanc nō viuificarūt ſed mortificarūt: vel exponēdo ſe martyrio, vel fame/ſiti/frigore/nuditate/vigiliis/ieiuniis/caſtitate &c̄. Et his pfectis attribuiẗ ꝙ ante facies eius. i. ante faciē diuinā genuflectēt: hoc eſt ꝙ in veritate/diuina facie teſte/ob diuinā reuerentiā ſe humiliabūt plus aliis: qa alii curuāt ſe inclinando, iſti aūt genuflectunt. ¶ Tertius eſt imitantiū pfectos. De qbus dr̄. ſemen ſeruiet ei. Sicut. n. ſemen deſcēdit ab aīalib⁹ & viuentibus pfectis/ſuſcepta eoꝝ virtute, ita iuſti incipiētes & p̄ficiētes velut ſemina deriuanẗ a pfectis. Qui deſcribuntur ſeruire deo: vt in eis actum timoris magis q̄ amoris apparere intelligas. ¶ Septimum vnitas eccleſię. Numerabitur domino generationi/computabuntur oēs quantūcunq; diuerſorum meritorum ad generationem vnam (quę eſt generatio baptiſmalis) dn̄o/non hoī. ¶ Et demū octauo adiungiẗ modus quo fiet vna generatio oīum. Venient/apoſtoli aliiq; chři diſcipuli, & annunciabunt/p̄dicabunt, iuſtitiam eius/dei, populo nato/ex aqua & ſpū: qm̄ fecit/ſupple dn̄s iuſtitiam ſuā/patiendo/moriendo/reſurgēdo. Hęc eſt. n. iuſtitia dei quam deus fecit/quam chři diſcipuli p̄dicāt. Hic eſt modus quo in vnitatem eccleſię omnes regeneramur domino. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid .XXII.

Dominus regit me & nihil mihi deerit: in loco paſcue ibi me collocauit.
Super aquam refectionis educauit me: animam meam conuertit.
Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitię: propter nomen ſuum.
Nam & ſi ambulauero in medio umbrę mortis: non timebo mala quoniam tu mecum es.
Virga tua & baculus tuus: ipſa me conſolata ſunt.
Paraſti in conſpectu meo menſam: aduerſus eos qui tribulant me.
Impinguaſti in oleo caput meum: & calix meus inebrians q̄ preclarus eſt.

Et miſericordia tua ſubſequetur me:omnibus diebus uitę meę.
Et ut inhabitem in domo domini:in longitudine dierum.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶ Pſalmus dauidi .XXIII.

1 Propheta. DOminus [4] paſtor meus [est] :non deficiam.
2 In habitaculis herbę accubare faciet me:ſup aquas quietū ducet me.
3 Animam meam reſtituet/ducet me in uias iuſtitię: propter nomen ſuum.
4 Etiam qñ ambulabo in ualle umbrę mortis,non timebo malum/qm̃ tu mecum [es]: uirga tua & baculus tuus ipſa conſolabuntur me.
5 Parabis faciebus meis menſam coram anguſtatoribus meis: impinguaſti in oleo caput meum/calix meus ſacians [est].
6 Tantum bonitas & gratia ſequentur me omnibus diebus uitarum mearum:& quieſcā in domo domini [4] in longitudine † dierum.

† longitudini

TItulus eſt.Pſalmus dauidi.De quo vt ſupra.

¶ Materia pſalmi ex ipſo apparet . nā ex eo ꝙ conſtat dauidem autorem pſalmi eſſe,& ꝙ nihil eorum quę de ſeipſo propheta loquitur excedit perſonā ipſius dauidis/ſed omnia verificant̃ de ipſo: clare colligitur pſalmum ad literam de ipſo dauide tractare. Tractat aūt ꝙ deo curā habente dauidis/ omnia in temporalibus & ſpiritualibus bene illi ſucceſſerunt & ſuccedent, ſpecialiter quo ad templū domini;vt clare apparet intuenti pſalmum. Hęc eſt ad literam materia pſalmi.

¶SVMMARIVM EST.

¶Vbi dauid deſcripſit deum velut paſtorem ſuum (prouidentem ſibi quaſi oui de habitaculo/paſcuis/aquis/ducatu in viis quibuſq; ac adiutorio)deſcribit datam ſibi abundantiam cibi ac potus/victoriam/regnum:& perſeuerante bonitate ac gratia quietem in domo domini diuturnam futuram.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOminus paſtor meus.Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuā materię, & executiuā/ ibi in habitaculis.Proponit duo.Alterum.dominus paſtor meus. Alterum.non deficiam : hoc eſt q̄diu dominus paſtor meus fuerit non deficiā:ſeu aſſertiue & cauſaliter.quia dn̄s paſtor meus/fuit/ eſt & erit,ideo non deficiam/tam in ſpiritualibus q̄ in temporalibus.

¶ In habitaculis. Incipit hic pars executiua tali ordine.Prio tractat̃ illa particula/dominus paſtor meus.ſecundo illa/non deficiam/ibi parabis.¶ Circa officia paſtoris/quinq; deſcribit.Primo cōmoditatem habitaculi iuxta paſcua ac per hoc ſecundum ipſa paſcua,dicens. in habitaculis herbę/hoc eſt iuxta herbas,accubare faciet me.Tertium cōmoditatem aquarum.ſuper aquas quietū/non impetuoſas,ducet me/ad potum.Quartum cōmoditatem temporis paſcendi.animam meā reſtituet : hoc eſt tempore indigentię cibi reſtituet paſtu animam meam/vitam meam . Et loquitur more eorum qui exinaniti/cibo ſumpto dicūt ꝙ qui pauit eos reſtituit eis animā.quaſi fecerit reuerti animam. Quintum/ducatum per vias tam ſpacioſas q̄ periculoſas. ¶ Sed aduerte hic ꝙ in hoc ducatu tranſit a metaphora ad veritatem.& proprietate ſermonis metaphoram occupat.ducet me in vias iuſtitię.Quae non conuenit oui,ſed hoī hactenus ſignificato per ouem.Ducet inquit me in vias iuſtitię/nō iniquitatis.Et hoc ꝑꝑ nomen ſuum/non ꝑꝑ mea merita.vel ꝑꝑ nomen ſuū glorificandum.Hęc quo ad vias tutas.¶ Quo ad vias aūt ꝑiculi plenas ſubdit. Etiam qñ ambulabo in valle vmbrę mortis/hoc eſt in loco ꝑiculorum mortis/ſiue aīę ſiue corporis(vmbra.n.mortis ꝑiculum ſignificat mortis)nō timebo malū/ſed ſecurus incedam,qm̄ tu mecū:hoc eſt nihil timebo te mecū exiſtente.¶ Et ꝓſequendo metaphoram paſtoris/effectus dei ſecum exiſtētis deſcribit duos. Alter eſt.virga tua/directio tua paſtoralis (virga ſiquidem paſtoralis directiua eſt ouium)& baculus tuus/hoc eſt ſuſtentaculū tuum(baculo.n. vtit̃ paſtor ad ſuſtentationem)quo ſuſtentaculo intellige adiutoriū diuinum ſuſtentans nos: ipſa/directio mentis & ſuſtentatio viriū,cōſolabunt̃ me/tam in viis iuſtitię q̄ in valle vmbrę mortis. Et fuit impletum vtrunq; in dauide deducto inter tot ꝑſecutiones ſaulis ac ꝑicula belloꝝ. tum ſine lapſu in crimina/ſemꝑ iuſtus:tum ſine leſione corporis aut vulnere.Et deſcribuntur bñficia ꝑtā vt futura.tum ad ſignificandam perſeuerantiam beneficiorum diuinorum.tum ad ſignificandum ꝙ ſimile quid in futurum faciet deus:ſiue ſibi ſiue alteri/cuius curam geret vt paſtor.

Parabis faciebus meis menſam. Tractat̃ hic illa particula/nō deficiam. Vbi aduerte hactenus dixiſſe metaphoram paſtoris & ouis : modo vero explanare illam . Primo in bonis habitis : narrans quattuor bonoꝝ genera ex diuina ipſius cura prouenīſſe ſibi. Primū.parabis faciebus meis menſam:

hoc eſt prouidebis mihi abundantiã eoꝝ quę ſpectant ad cibum. Et huic annectiẽ ſcdm.ſ.pualentia in hoſtes.coram anguſtatoribus meis. In quo non ſolum hinc abundantia annonę & inde depreſſio hoſtium, verum excellentia quędam ex pñtia inimicorum ſignificaẽ: pro quanto deſcribitur menſa ei parata ad edendum, coram hoſtibus aũt ad inuidiã. Quod ad lſam impletum apparet, quũ dauid abundauit tpalibus bonis: ſaulis aũt domus defecit, & coram ipſa domo ſaulis domus dauid abundauit. Poteſt ẽt hoc extendi ad ammonitas & auxiliares: coram qbus ſubactis abundauit dauid. Deſcribitur aũt hoc in futuro reſpectu pti ſubiuncti/impinguaſti in oleo caput meum. Intendit.n.ꝙ ex quo vnxiſti me in regem, parabis menſam/ad oſtendendam ſequelam menſę ad vnctionem regiam. ¶ Tertium (quod eſt ſm reꝝ ordinem primum) impinguaſti in oleo caput meum. In quo pinguedinem regni quod vnctiõe capitis tradebaẽ intellige. Quartum. Calix meus facians: hoc eſt (vt dictio hebraica ſonat) potans ſemper plenus. In quo ex abundãtia potus/reliquoꝝ delectabilium tpalium plenitudinẽ ſignificauit. ¶ Quantũ vero ad pſeuerantiã in bonis dicit.tñ bonitas & gſa. Expertus fuerat dauid eiectũ ſe fuiſſe a deo pp crimen adulterii & homicidii. Et ppea nõ audet ſibi promittere abſolute perſeuerantiam bonoꝝ quæ deus conceſſit & promiſit, ſed adiungit velut cõditionalẽ dicendo.tñ bonitas & gſa/ſolis iſtis duabus rebus me comitantibus qeſcam in domo dñi. Et ęqpollet conditionali hic loquendi modus/tñ hos habebo ſocios & ero ſecurus: hoc eſt ſi ſolos hos habebo comites ero tutus. In hoc ſenſu declarat dauid ꝙ non deficiet. Tñ bonitas/ppria qua bonus eſſe debeo, & gſa/diuina, ſequenẽ me/comitabunẽ me, non ad tp̃s vt olim, ſed oĩbus diebus vitarum mearũ/vitae meę: & ſic quieſcam in domo dñi/ego cum ſemine meo regnãs, in longitudine dierũ/ſine fine. Textus hebręus habet in dtõ longitudini: ſed conſtructio mutauit adiuncta ppõne in. ¶ Aduerte quoq ꝙ ſi parabola in principio pſalmi propoſita collata fuerit cũ his bonis ſpũalibus & tpalibus, apparebit ꝙ habitaculo rñdet domus dñi/herbis menſa/aqs calix ſemp foecundus/reſtitutioni animę bonitas & gſa/deductioni p vias vmbrę mortis p termino ſubactio hoſtiũ/p alias autẽ vias regnum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid prima ſabbati .XXIII.

DOmini eſt terra & plenitudo eius: orbis terraꝝ & uniuerſi q habitãt ĩ eo.
Quia ipſe ſuper maria fundauit eum: & ſuper flumina pręparauit eum.
Quis aſcendet in montem dñi: aut quis ſtabit in loco ſancto eius?
Innocens manibus & mundo corde: qui non accepit in uano animã ſuã, nec iurauit in dolo proximo ſuo.
Hic accipiet benedictionem a dño: & miſericordiam a deo ſalutari ſuo.
Hęc eſt generatio quęrentium eum: quęrentium faciem dei iacob.
Attollite portas principes ueſtras & eleuamini portę ęternales: & introibit rex glorię.
Quis eſt iſte rex glorię? dominus fortis & potens, dominus potens in prelio.
Attollite portas principes ueſtras & eleuamini portę ęternales: & itroibit rex glorię.
Quis eſt iſte rex glorię? dominus uirtutum ipſe eſt rex glorię.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Dauidi pſalmus .XXIIII.

1 Propheta. DOmino [ferat] terra & plenitudo eius: orbis & habitantes in eo.
2 Quia ipſe ſuper maria fundauit eam: & ſuper flumina ſtabiliet illam.
3 Populus. Quis aſcendet in montem domini? & quis ſtabit in loco ſanctitatis eius?
4 Meſias. Mundus palmis & purus corde: qui non accepit in uanum † animam meam/ † vano
& non iurauit ad dolum †. † dolo
5 Accipiet benedictionem a domino: & iuſtitiam a deo ſalutis ſuę.
6 Hęc [eſt] generatio quęrentium eum: quęrentium facies tuas [o] iacob. Selah.
7 Apoſtoli. Eleuate portę capita ueſtra/& eleuate uos ianuę ęterni: & ueniet rex honoris.
8 Portę. Quis iſte rex honoris? Apoſtoli. dominus fortis & potens/dñs potens belli.
9 Eleuate portę capita ueſtra/& eleuate ianuę ęterni: & ueniet rex honoris.
10 Portę. Quis eſt iſte rex honoris? Apoſtoli. dñs exercituũ ipſe [eſt] rex honoris. Selah.

TItulus eſt. Dauidi pſalmus. Dicũt hebrei ꝙ trãſpoſitio hmõi in titulis pſalmorum (ſcilicet ꝙ quãq pſalmus ꝑponiť dauidi, & quãq dauid ꝑponiť pſalmo, vt hic) ſignificat diuerſa tpa aduenientis ſpũs ſcti i dauidẽ. Q ñ.n. dauid ꝑponiť, iſuſio ſpũs ſeq̃bať: qñ vero pſalm⁹ ꝑponiť, iſuſio ſpũs ꝑueniebat.

Circa materiam pſalmi aduerte ꝙ ex autoritate apoſtoli pauli. 1. ad cor. 10. afferentis principiũ huius pſalmi (dñi eſt terra & plenitudo eius) ad probandũ libertatẽ nrãm ab imũdiciis ciborum, hẽmus ꝙ pſalmus iſte tractat tps meſię. Quod vt penetres, diſtingue tpa. ſ. ante meſiam & tps meſię: & vtendo principio huius pſalmi ad monſtrãdũ oĩ cibo licere veſci, ꝑcipies quod diximus. nã ex hac autoritate, ante tps meſię nõ poterat inferri ꝙ oẽ quod in macello venit comedendũ ſit: in promptu ſiquidẽ erat rñſio ꝙ licet oĩa ſint dñi, qa tñ ipſe dñs in lege ſua prohibuit multos cibos (inter quos erant imolata idolis: vt tam i pſal. centeſimoſexto dicit, & comederũt ſacrificia mortuorum: q̃ actuum. 15. vt abſtineatis ab immolatis idolis, inter ꝓhibita ſiqdem iudęis primo loco ibi cõnumeranť hęc) ideo nõ licet veſci hmõi. Vnde ex hoc ipſo ꝙ ex vi huius autoritatis paulus apl̃us infert licitum eẽ veſci oĩ cibo, inſinuatur ꝙ hoc pſalmi principium cõtinet in ſe implicite tps meſię: quod eſt tps libertatis a lege de imundicia ciborum. Ita ꝙ non ſignificať ꝙ dñi eſt terra abſolute, ſed ꝙ dñi eſt vniuerſa terra nouo mõ: illo. ſ. mõ quo eſt meſię. Hinc.n. optime inferť libertas a lege ciborum: ex quo.n. iam terra & plenitudo eius eſt meſię, liberum eſt veſci oĩbus. Vnde & ad hoc denotandũ, in hebręo non dť dñi eſt terra (q̃uis paulus apl̃us vſus fuerit tranſlatiõe. 70. interꝑtum, ſcribens graeca lingua) ſed dť dño terra: qđ plus importat q̃ dñium. nã ſonat terrã ordinari ad dñm &c̃. ☞ Media quoq pars pſalmi vlť deſcribit gñationẽ quaerentiũ deũ, & nõ gñationem miniſtrorum templi tm̃. Finis deniq pſalmi manifeſte tractat aduentũ regis honoris; quẽ proculdubio intelligimus meſiam. Ex quibus oĩbus apparet ꝙ pſalmus iſte ad lr̃am tractat de totius mundi ſalute per aduentum regis glorię: hoc eſt meſię.

SVMMARIVM EST.

Vbi deſcripſit propheta vniuerſam terrã fructificare deo, deſcribit & conditiones eorum qui in veritate tendunt ad beatitudinem ęternam, & conditiones meſię ſaluatoris eorum.

Perſonę loquentes ſunt quinq: propheta, populus, meſias, apoſtoli, & portę.

DOmino terra ⁊ plenitudo eius. Diuidiť pſalmus in ꝑtes duas: propoſitiuã materię, & executiuam, ibi qa ipſe. Proponit duo. Alterum eſt. domino terra & plenitudo eius. Et eſt ſenſus. Dño ſeruit ſeu fructificat terra, non hęc vel illa, ſed abſolute, hoc eſt vniuerſa: nec ſolũ ipſa terra ſed plenitudo terrę, hoc eſt aĩalia replentia terram: iuxta illud baruch. 4. qui adimpleuit eam pecudibus. Alterũ eſt. Orbis & habitantes in eo: hoc eſt homines vniuerſi, qui proprie habitant orbem. Et ſubiunxit orbis, ad explicandum a figura rotunditatis terrę ꝙ de terra vniuerſa dixerat terra. nam appoſitiue legẽdum eſt orbis &c̃. Et intendit per hoc ad literam differentiã tpis meſię a tpe veteris legis. nam illo tpe dicebatur, dño terra promiſſionis, & non terra abſolute. & ꝑpea non ſubiungebať orbis & habitantes in eo: ſed terra illa & filii iſrael habitantes in ea. ſola.n. terra illa, ſoli habitatores illius ſeruiebant & fructificabant domino. Tempore autẽ meſię, domino vniuerſa terra fructificat, & omnis plenitudo eius ordinatur ad honorem dei, & ideo omnibus animalibus veſcimur: & habitantes in vniuerſo orbe, deo fructificant per fidem diffuſam vbiq.

Quia ipſe. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractať illa ꝑticula, dño terra &c̃. Scđo illa, orbis & habitantes in eo, ibi quis aſcendet. ☞ Reddit propheta rõnem diuinę curę circa fructum ac ſalutẽ totius terrę. Quia ipſe, deus, ſuꝑ maria fundauit eam, quum fecit congregari aquas in locũ vnũ & apparere aridam. Et vere ſuꝑ maria: quia eminentiorem maribus illã fecit, quę prius erat ſub aquis. Quod ex eo apparet, ꝙ maria non fluunt ſuper terrã: quia quũ naturalis aquę motus ſit in decliuiorem locũ, ſi mare eẽt eminentius terra, moueretť ad coperiendum terrã. Vnde ſicut ſuꝑ maria ita & ſuꝑ flumina ſtabiliet illam, hoc eſt faciet ſtabilẽ pſeuerate. Fundatione & ſtabilitione firmitas, ꝑterito autẽ & futuro actio ꝑterita & pſeuerantia ſignificatur. Et intendit ꝙ quia tantam curã habuit in ꝑparãdo manſionem habitatoribus terrę, ideo mirum non eſt ſi curam habet vniuerſalis ſalutis ac fructus.

Quis aſcendet. Tractatur hic illa particula, & habitantes in eo, tali ordine. Primo deſcribuntur conditiones habitatorum orbis fructificantium deo. deinde deſcribiť ipſe ſaluator. ☞ Circa primũ. quia dixerat dño habitatores orbis, ſubiungiť ꝑ modũ q̃õnis an oẽs an aliq habitatores orbis deſcribantur dño. Et ꝑpea iſta q̃õ introduciť in ꝑſona ppl̃i interrogãtis. qs aſcẽdet in montẽ dñi, & qs ſtabit in loco ſanctitatis eius? Locutio ẽ metaphorica. Aſcẽdere.n. ſumiť nõ pro aſcenſu corporis, ſed pro aſſecutiõe eminentie tpe meſię promiſſe, ſignificate ꝑ montẽ dñi. Stare quoq in loco ſanctitatis eius, pro ꝑmanentia in loco in quo fulgebit ſanctitas diuina (hoc eſt in coelo) intelligitur. ☞ Vbi aduerte ꝙ quęrẽdo quis, nõ quęriť vnus aliquis ſingularis (ſicut quęriť ingrendo quis fecit hunc librũ?) ſed quęritur in gñe: ſicut quum quęriť quis ſaluabiť? quis promoueri poteſt? Quęrunť.n. conditiones requiſitę ad eum qui ſaluandus eſt, ad eum qui promouendus eſt. Et propterea rñdetur, habens tales conditiones.

Introducitur autem hic meſias rñdens huic quęſtioni, aſſignando quattuor conditiones reqſitas ad aſcenſurum in montẽ & quieturũ in loco ſanctitatis. Prima conditio eſt, mundus palmis; hoc eſt

operibus.Secũda.& purus corde/intus.Tertia.qui non accępit in vanum animam meam. ¶Vbi ſiſte
pedem/aduertẽdo pronomen meã: qm̃ hoc coegit me ad intelligendũ hęc verba in pſona meſię.Et ẽ
ſenſus planus.qui non accępit fruſtra aĩam meã/poſitam pro mũdo in cruce.quicunq.n.nõ credunt
meſiam poſuiſſe aĩam ſuã(vitã ſuã)pro mũdo,quantũcũq ſint alias puri & mũdi/ nunq̃ aſcẽdent in
montẽ dñi: hi.n.fruſtra/in vanũ,accipiũt aĩam meſię poſitam pro mundo.Hoc eſt.n.quod chr̃s p̃di/
cabat de morte ſua. & btũs q non fuerit ſcandalizatus in me/matth.xi.Nec apparet poſſe aliter expo/
ni textũ iſtum,niſi licentia plus q̃ poetica meam pro ſuã.potuiſſet propheta dicere aĩam ſuã/ſi inten/
diſſet ſignificare ſuã.¶Quarta.Et nõ iurauit ad dolũ. Vbi aduerte hanc cõditionẽ quartã cõtinere in
ſe rectitudinẽ reſpectu p̃cęptor̃ primę tabulę/ab vno eor̃ cętera ſignificãdo. Tertiam aũt fidẽ meſię/
ſignificatam a fide mortis eius pro mũdo.Secũdam vero mundiciã cordis.Et primã mundiciam ope
rum vniuerſaliter reſpectu reliquor̃ p̃cęptor̃.¶In textu hebręo hr̃ vano & ſiſt dolo in drõ: ſed con/
gruitas mutauit adiunctis p̃põnibus/in vanũ/ad dolũ.Hic inquã hñs has quattuor cõditiones acci/
piet bñdictionẽ a dño/aſſequẽdi montẽ celſitudinis dñi:& iuſtitiã/& iuſtam retributionẽ,a deo ſalutis
ſuę/autore in loco ſanctitatis eius.Haec gñatio.vt intelligas mĩſionem datã eſſe vniuerſalẽ/ adiungit.
hęc/quã dixi,ſola eſt gñatio quęrentiũ nõ quę ſua ſunt ſed eũ/deum:quęrentiũ o iacob/popule iſrael,
facies tuas/pro faciem tuã(iam.n.dictum eſt ꝙ facies caret ſingulari apud hebręos) hoc eſt meſiam.
Meſias.n. ſicut dr̃ & eſt gloria populi iſrael/ita ẽt dr̃ & eſt facies populi iſrael: pro q̃to eſt precipua res
illius populi/ſumme deſiderata & ab ipſis & ab vniuerſo humano gñe.Significat̃.n.per hoc ꝙ gñatio
elector̃ quęrit nõ ſolum deũ,ſed ẽt meſiam ex ſemine iſrael. Nec incõuenit ꝙ meſias hic loquatur de
ſeipſo tanq̃ de tertia pſona: iñnities.n. in ſacra ſcriptura inuenit̃ quis loquẽs de ſeipſo tanq̃ de tertio.
Ex hoc quoq ꝙ ad populum iacob dirigitur ſermo iſte/apparet ꝙ populus intelligitur interrogaſſe
quis aſcendet:nam reſponſio dirigitur ad eum qui interrogauit.

Eleuate portę. Declarata gñatione ſaluandor̃/explicatur mõ ſaluaror. Vbi aduerte ꝙ quia(vt iam
clare patere põt)pſalmus iſte tractat de ſalute mundi p aduentũ meſię/& iã in p̃cedẽti qõne & mĩſiõe
ſummarie poſita eſt doctrina chr̃i quam p ſeipſum p̃dicauit iudęis(& ppea ne p̃termitteret̃ myſteriũ
regenerationis baptiſmalis inſtitutę a chr̃o/credo gñationis noĩe vſum dicendo hęc gñatio)reliquũ
erat vt apl̃ica p̃dicatio qua chr̃s mundo manifeſtatus eſt deſcriberet̃.Quum.n.hic manifeſte indicat̃
p̃paratio ad venientẽ regẽ glorię/& meſias in primo aduentu nõ venerit rex ſed humilis & paup/imo
vſq ad reſurrectionẽ ſuam(in qua dicit.data eſt mihi oĩs ptãs in coelo & in terra)non vr̃ ei cõgruere
titulus regis,ideo oportet textum iſtũ ad aduentũ regis glorię poſt chr̃i reſurrectionẽ applicare. Siqs
aũt diligenter conſideret ꝙ moniti ad recipiendũ regẽ glorię/deſcribunt̃ bis interrogãtes quis eſt iſte
rex glorię,rõnabiliter cõcludet monitos iſtos neſcire quis eſt iſte rex glorię:aliogn nõ interrogarent.
Et ppea non cõſonat textus iſte aduentui ad iudiciũ:in quo chr̃s ipſe veniet tam manifeſtus rex glo/
rię vt nullus interrogationi huic reſtet locus.In aduentu aũt chr̃i p fidem in mũdũ mediante apl̃ica
prędicatione oĩa quadrant.nam & prędicabant meſiam regem glorię/& mũdus neſcius quęſiuit qs
eſt iſte rex gloriae? Igitur apoſtoli introducuntur prędicantes & dicentes. eleuate portę capita veſtra.
¶Vbi aduerte appellatione portarum intelligi homines primates (ſiue potentia ſiue ſapientia ſiue
regimine &c̃.p̃cellentes)pro q̃to exercent offm̃ portarũ:hoc eſt ꝙ per eos ingreſſus hr̃ vel negatur ad
populos/ad ſequaces/ad ſubditos &c̃.Portę qppe ſunt hoĩes,quibus credentibus alii credũt/& quibus
nõ credentibus alii nõ credunt.Plena ſunt geſta martyrum his portis. Ad primates ergo portas ap/
pellatos dicunt apoſtoli.eleuate capita vr̃a/eleuate mentes vr̃as ad conſiderationẽ coeleſtiũ p̃mior̃,
ad cõſiderationẽ diuinę puidẽtię/grę/miſericordię,ad cogitãdũ de ſalute aĩę. ¶Et eleuate vos ianuę
ęterni.Dixerũt primo magnatibus portę,explicant mõ eiſdem ianuę ęterni: hoc eſt ſm officiũ ape/
riendi vel claudendi ad id qd̃ ẽ ppetuitatis,nõ pro q̃to officium hẽtis portarũ ad bona tpalia/ad ho/
nores/ad dñia/ad dignitates &c̃.Sciendũ eſt.n.ꝙ dictio hebraica primo loco ſignificat portas/hoc eſt
ipſum ſpatium portę:ſecũdo aũt loco ſignificat portas ſm offm̃ aperiendi.Et ppea interp̃tes ponunt
ianuas in ſecũdo loco.Et iſtis dr̃ eleuate vos:ad explicandũ executionẽ eius quod dictũ fuerat eleuate
capita vr̃a. Ita ꝙ ſi diligenter pſpectum fuerit,quod prius fuit monitum conſiderandũ/nunc monet̃
exequendũ.Et ppea prius dictũ fuit portę eleuate capita vr̃a:mõ ad executionem dr̃/ianuę ęterni ele/
uatę vos.nihil.n. profuiſſet eleuaſſe capita/niſi ſubſecutũ eẽt eleuare ſeipſos in coeleſtes mores.Et itel/
lige primates appellati portas & ianuas ſic vt ẽt ſinguli hoĩes ſint portę & ianuę reſpectu ſuimet: p
q̃to cuilibet icũbit apire vel claudere ſibiipſi ingreſſũ vitę vel mortis ęternę.¶Quare ãt monitio hęc
fiat ſubdit̃. Et veniet rex honoris. Vbi clare apparet ꝙ portas eleuare capita ſua/& ſilr̃ ianuas ppetuę
vitę vel mortis eleuare ſeipſas,ad hoc exigit̃ vt veniat rex honoris/proculdubio in eas. Appellat̃ autẽ
meſias rex:quia ad literam iam ſtatum regium aſſecutus erat tempore quo praedicatus eſt ab apoſto/
lis mundo.Honoris autem:vt ex celſitudine tituli intelligatur ſummus rex.maior ſiquidem eſt titu/
lus rex honoris q̃ rex totius vniuerſi:quoniam ſignificatur etiam poſſeſſor diuinae gloriae: quae ſupra
totum eſt vniuerſum.Congrue quoq prędicatur mundo chriſtus rex honoris ſeu glorię: quoniam

mundus ſummū bonū in glīa cōſtituebat, appetendo tranſitoriam gloriā q̄tū poſſibile eſſet extēdere. Tanq̄ dictum fuerit. veniet rex ſummi boni quod vos tantum affectatis. Et vere chr̄s eſt rex glorię: quia non ſolum poſſeſſor eſt glorię, ſed gubernator/diſtributor/largitor & dn̄s. Veniet per grām fidei/ ſpei ac charitatis: iuxta illud. ad eum veniemus & manſionem apud eū faciemus ioā. 15.

¶ Quis iſte rex honoris? Excitatę portę/excitati primates/excitati ſinguli circa ſempiternitatem vitę aut mortis ab aplīs/a p̄dicatoribus meſſię, inquirūt quis iſte rex glīę? Nouū/inauditū & admirādum euangelium audiētes, merito inquirunt qs iſte rex glorię? ¶ Et r̄ndet eis ab aplīs. Dn̄s fortis & potens/dn̄s potēs belli. Dn̄s dicunt: vt intelligas eius deitatē. in veteri ſiqdem teſtō vſitatiſſima appellatione deus vocabat̄ dn̄s. Fortis dicūt: ſignificādo paſſionē eius/quā fortiſſime ſuſtinuit. fortitudinis. n. p̄cipuus actus quū ſit ſuſtinere/apparuit maxime in paſſiōe chr̄i. Potēs aūt, in opere & ſermone dum cōuerſatus fuit i hac vita: vltra victoriā ſup mortē ac ſup principem mūdi. De qua ſubdit̄. dn̄s potens belli: hoc eſt potens ad debellandū dęmonū p̄tātes/ad deſtruendū idola/ad deiiciendū dn̄iū dęmonū ab hoībus/ad vincendū mortē &c̄. hoc eſt. n. bellū chr̄i/hoc eſt qđ p̄dicarūt aplī. ¶ Eleuate portę capita vr̄a. Repetit̄ p̄dicatio aplīca. tum ad ſignificandū magnitudinē myſterii. tū ad ſignificandū pſeuerantiā. tum ad explicandū alia: multiplicata. n. p̄dicatio/noua explicat. Et eleuate ianuę ęterni, & veniet rex honoris. Totum qđ dictum eſt/totū repetit̄ excepto pronoīe vos. Prius dictū fuit eleuate vos ianuę: mō dr̄ eleuate ianuę. In quo extenſa vr̄ monitio: vt q prius monent̄ eleuare ſeipſos/poſtea moneant̄ eleuare indeterminate: hoc eſt & ſe & alios. ¶ Quis eſt iſte rex honoris? In hac repetita interrogatoria apponit̄ verbū ſubſtantiuū eſt/qđ in prima interrogatiōe nō fuit appoſitū. Primo. n. dictū eſt qs iſte rex honoris/tanq̄ ab oino rudibus: nūc aūt dr̄ quis eſt iſte rex honoris/tanq̄ ab aliquantū eruditis & manſuetis. R̄ſio aūt aplīca/a terrenis aſcēdit ad coeleſtia. Prius de geſtis a chr̄o in terra dixerat/dn̄s fortis & potens &c̄. modo de dn̄o chr̄i in coelis inſtruit. dn̄s exercituū/ēt angeloꝝ, ipſe eſt rex honoris. Vt intelligant clare meſiam eſſe illum deum quem adorant iudęi/quem vocant dominum exercituum, nec nouum introduci mundo deum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid .XXIIII.

AD te dn̄e leuaui animam meam: deus meus in te confido non erubeſcam.
Neq; irrideāt me inimici mei: etenim uniuerſi q ſuſtinēt te/nō cōfūdent̄.
Confundantur omnes iniqua agentes ſuperuacue.
Vias tuas domine demonſtra mihi: & ſemitas tuas edoce me.
Dirige me in ueritate tua & doce me: quia tu es deus ſaluator meus, & te ſuſtinui tota die.
Reminiſcere miſerationum tuaꝝ dn̄e & miſericordiarum tuarum: quę a ſeculo ſunt.
Delicta iuuentutis meę & ignorantias meas ne memineris.
Secundum miſericordiam tuam memento mei tu: pp bonitatem tuam domine.
Dulcis & rectus dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in uia.
Diriget manſuetos in iudicio: docebit mites uias ſuas.
Vniuerſę uię dn̄i miſericordia & ueritas: requirētibus teſtamentū eius & teſtimonia ei9.
Propter nomen tuum domine propitiaberis peccato meo: multum eſt enim.
Quis eſt homo qui timet dominum? legem ſtatuit ei in uia quam elegit.
Anima eius in bonis demorabitur: & ſemen eius hęreditabit terram.
Firmamentū eſt dn̄s timentibus eum: & teſtamentum ipſius ut manifeſtetur illis.
Oculi mei ſemper ad dominum: quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos.
Reſpice in me & miſerere mei: quia unicus & pauper ſum ego.
Tribulationes cordis mei multiplicatę ſunt: de neceſſitatibus meis erue me.
Vide humilitatem meam & laborem meum: & dimitte uniuerſa delicta mea.
Reſpice inimicos meos: quoniam multiplicati ſunt, & odio iniquo oderunt me.
Cuſtodi animam meam & erue me: non erubeſcam quoniam ſperaui in te.
Innocentes & recti adhęſerunt mihi, quia ſuſtinui te.
Libera deus iſrael, ex omnibus tribulationibus ſuis.

¶ IVXTA HEBRÆVM ¶ Dauidi.

1 Aleph. Propheta. AD te domine[4] animam meam leuabo.
2 Aleph. Deus meus in te confiſus ſum: non confundar, non lętabuntur inimici mei mihi [pro de me].
3 Ghimel. Etiam oẽs ſperantes tui non cõfundentur: cõfundentur fallentes [ſine cã ɔtra me] inaniter.
4 Daleth. Vias tuas domine[4] fac ſcire me: & ſemitas tuas doce me.
5 He. Induc me ĩ ueritate tua & aſſuefac me: q̃a tu deus ſalutis meę, te expectaui tota die.
6 Zain. Recordare miſericordias tuas dñe[4] & gratias tuas: quia ex ſempiterno ipſe [ſunt].
7 Cheth. Peccatorum adoleſcentiaꝝ mearum & rebellionum mearũ ne recordare: ſm gratiam tuam recordare mihi [ad mei bonũ] tu propter bonitatem tuam domine[4].
8 Teth. Bonus & rectus dominus[4] [eſt]: propterea docens [eſt] peccatores in uia.
9 Iod. Inducet humiles in iudicio: & aſſuefaciet humiles uię ſuę.
10 Caph. Oẽs ſemitę dñi[4] gr̃a & ueritas [ſunt]: cuſtodiẽtibus pactũ eius & teſtificationes eius.
11 Lamed. Propter nomen tuum dñe[4] parces culpę meę: quoniam grandis ipſa.
12 Mem. Quis [pro quo] iſte uir [fuerit] timens dñm[4]: docebit eum in uia [quã] eliget.
13 Nun. Anima eius in bono pernoctabit: & ſemen eius hęreditabit terram.
14 Samech. Secretum dñi timentibus eius [elicat]: & pactum eius [eſt] ad faciendum ſcire eos.
15 Hain. Oculi mei continue ad dñm[4] [ſuſpiciũt]: quia ipſe educet de reti pedes meos.
16 Pe. Vertere ad me & miſerere mei: quoniam unicus & pauper ego [ſum].
17 Zadi. Anguſtię cor meum dilatare fecerunt: de anguſtiis meis educ me.
18 Res. Vide humilitatem meam & laborem meum: & ignoſce omnibus peccatis meis.
19 Res. Vide inimicos meos: q̃a multiplicati ſunt, & odio iniq̃tatis oderunt me.
20 Scin. Cuſtodi animam meam & eripe me: non confundar, quia ſperaui in te.
21 Thau. Perfectio & rectitudo cuſtodient me: quia expectaui te.
22 Pe. Redime deus† iſraelem, ex omnibus anguſtiis ſuis. † 4

TItulus eſt Dauidi. Ex quo nihil certi habetur niſi autor pſalmi.
¶ Circa materiã pſalmi aduerte ꝙ q̃a cõſtat dauidẽ autorẽ eſſe pſalmi, & ea q̃ in pſalmo dñr de pſona loquẽtis nõ excedere dauidẽ ſed cõgruere geſtis eius & circa tp̃m, ideo concludi põt ꝙ pſalmus ad lrãm tractat de dauide. Sed q̃ dauidis tractent, ex decurſu pſalmi accipe oportet. ¶ Manifeſte ãt apparet primo in pſalmo, dauidẽ in tribulatione cõſtitutũ, vnicũ, pauperẽ, multiplicatiſq; inimicis deſcribi cũ anguſtiis populi. Apparet ſecũdo dauidẽ petere a deo veniã pctõꝝ ſuoꝝ, & doceri vias dñi atq; duci p eas. ¶ Quibus ſimul collatis, facile colligit̃ ꝙ pſalmus iſte ad tẽpus tribulatiõis quã paſſus eſt dauid ab abſalon ſpectat. nã illi tẽpori tñ hęc oĩa congruũt: vt patet diſcurrendo. Tunc enim tribulatio propria ex ppriis, tunc multiplicati inimici, tũc vniuerſus populus in tribulationibus fuit: tũc petiit veniam recognoſcẽs peccata ſua, tunc petiit ne recidiuaret. Ita ꝙ pſalmus iſte opus meditationis ſanctę & contritę habitę a dauide in illa pſecutione, deſcribit ad literam.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid pp̃ter ſua ſcelera afflictus ab abſalon recurrit ad deũ. tũ p venia, tũ pro ſeruatione in rectitudine, tum pro ſeruatione vitę ppnq;, & liberatione tum ſui tum populi ab his anguſtiis.
¶ Perſona loquens propheta eſt.
¶ Aduerte ꝙ pſalmus iſte. 25. eſt primus inter pſalmos alphabeticos: ſinguli enim verſus incipiunt a ſingulis literis alphabeti hebręi. ita tamen ꝙ tres literę geminant̃ & tres omittuntur. Et quoniam myſterium reſeruamus ſpiritui ſancto, ideo ſic ſummarie pertranſeo.

AD te domine. Diuidit̃ pſalmus in ptes duas: ppoſitiuã materię, & executiuam, ibi ẽt omnes.

¶Proponit quattuor:duo aſſertiue & duo depcatiue.Prima aſſertio de futuro.ad te dñe aiam meã le/uabo|cõtẽplãdo|pcando|& offerẽdo.Altera de pterito.deus meus in te cõfiſus ſum . Non audet dicere tibi obediui|mandata tua ſeruaui:ſed ꝙ in ipſo ſolo ſpem fiduciamqꝫ ſuam poſuit fugiens abſalon. Prima petitio eſt.non cõfundar(pro ne confundar)ab expectatione mea|a deſiderio meo. Secũda.nõ lętabuntur|pro ne lętentur,inimici mei mihi:hoc eſt de me confuſo.Modus loquendi hebraicę lin/guę videtur iſte tam frequens vſus datiui.

Etiã oẽs. Incipit hic ps executiua tali ordĩe.Primo tractat̃ illa pticula|nõ lętabunt̃ inimici mei. Secũdo illa|ad te dñe aiam meã leuabo|ibi vias tuas. Tertio illa|deus meus in te cõfiſus ſum|ibi ocu/li mei.Quarto illa|nõ cõfundar|ibi cuſtodi aiam meã.¶Aſſignat itaqꝫ p rõne petitiõis ſuę duplicem fructũ.Alter ẽ cõis oĩbus ſperãtibus in deo.etiã oẽs ſperãtes tui nõ cõfundent̃.Alter ẽ iuſta retributio inimicis.cõfundent̃ fallẽtes inaniter.Abſalon ſiqdẽ & ſui fefellerũt dauidẽ ſub ſpẽ ſacrificii cõiurantes aduerſus eũ.Et hoc inaniter:hoc eſt vacui cã offendendi me|ſine offenſa illata eis a dauide.& ppterea merebant̃ cõfundi.Acſi apertius dixiſſet.Si inimici mei nõ lętabunt̃ ſup me,verificabit̃ ꝙ oẽs qui ſpe rant in te nõ cõfundent̃|& ꝙ fallentes confundent̃:quod eſt duplex bonum.

Vias tuas domine. Tractat̃ hic illa pticula|ad te dñe aiam meã leuabo|tripl̃r.Primo ex pte petitio/nũ . Secũdo ex pte dei ibi bonus & rect⁹.Tertio ex pte vl̃is idigẽtię|ibi qs iſte.¶Tres porrigit petitio nes.Prima eſt ſpectãtiũ ad itellectũ.vias tuas|hoc ẽ ad te ducẽtes,dñe fac ſcire me:& ſemitas|ſemitas|hoc eſt arctiores,tuas|ad te ducẽtes,doce me.¶Secũda ẽ ſpectãtiũ ad executionẽ.Induc me|ad ſiitudi nẽ iducẽtis in principiũ vię iduc me ope,in veritate tua|hoc eſt pceptoꝝ tuoꝝ,& aſſuefac|nõ ſolũ in/duc ſed ad ſiitudinẽ manuducẽtis ifantulũ vt diſcat ãbulare aſſuefac me i eadẽ veritate pceptoꝝ tuo rũ exequẽdo:qa tu deus ſalutis meę|qa ex te pẽdet ſalus mea:& ex pte mea,te|nõ aliũ doctorẽ & ducẽ expectaui tota die|ſine itermiſſiõe.Nõ tñ ppterea peto hęc intuitu iuſtitię:ſed recordare miſericordias tuas dñe & gfas tuas,qa ex ſempiterno ipſe|ſupple ſunt.¶Tertia.pctõꝝ adoleſcẽtię meę & rebelliõnũ meaꝝ ne recordare . Vbi ẽt aduerte in hebręo haberi adoleſcentiaꝝ ſeu pueritiaꝝ meaꝝ:qa numerũ tñ pluralẽ habet.Et itẽdit ꝙ nolit recordari ad punitionẽ tã pctõꝝ ex ignorãtia ſeu paſſiõe humana (q̃ regnãt in ętate adoleſcẽtię)q̃ pctõꝝ ex deliberato pposito|q̃ rebelliones ſignificant̃. Vtroqꝫ ſiqdẽ modo dauid peccauerat.Primo modo in adulterio :ſecundo aũt in homicidio.Et huic petitioni ad/dit.Secundum gratiam tuam|non iuſtitiam tuam,recordare mihi|ad meum bonum & non ſolũ ad cõmune bonum,tu ppter bonitatem tuam|non merita mea,domine.

Bonus & rectus. Poſtq̃ dauid eleuauit aiam ſuã ad deũ|petẽdo tria ſpũalia,pſequit̃ eleuationẽ ai cõtẽplãdo rõnes ex pte dei cõgruas ad cõceſſionẽ petitoꝝ|ichoãs a duabus dei cõditionibus;bonitate ſ.& rectitudine.Bonus|ad cõicãdũ bonitatẽ ſuã,& rectus|ad ea q̃ rectitudinis ſunt dirigẽdũ & facien/dũ,dñs:& ppterea|qa bonus & rectus,docẽs|ſupple eſt erit & fuit,pctõres in via:hoc ẽ officiũ exercet doctoris ad iſtruẽdũ pctõres de iis q̃ ſpectãt ad viã rectã.Et hoc rñdet primę petitioni. Inducet hũiles i iudicio,& aſſuefaciet hũiles vię ſuę.Directe hoc rñdet ſcdæ petitioni. Sed diſcerne reſpectu pctõꝝ cõtẽplat̃ deũ doctorẽ vię|reſpectu aũt humiliũ cõtẽplat̃ deũ officioſum,velut ad faciẽdũ ambulare & aſſueſcere ambulãtes ifantes quũ primũ diſcũt ambulare.Et eſt humilitas hoc in loco nomẽ virtutis. In quo deſcribit̃ pcipua dei cura erga eos q humiliter ſe ei ſubmittũt Et hoc ẽt qa bonus & rectus do minus.In iudicio aũt|nõ in ipetu ſed rõnis iudicio ambulare faciet:nõ ſm vias carnis aut mundi,ſed aſſuefaciet ambulare viã ſuã|dei.¶Amplius oẽs ſemitę dñi gfa & veritas.hoc intellige de viis dñi ad nos ſeu creaturas.Et eſt ſenſus ꝙ oĩa opa dei ſunt gfa & veritas.gfa qa bonus,veritas qa rectus dñs.Et hoc eſt veꝝ:qa in oĩbus opibus dei inenit̃ rectitudo & aliqd gratuitũ.Et vbi deſcripſit offm̃ dei pri⁹ re ſpectu pctõꝝ(vtpote deuioꝝ)& poſtea reſpectu hũiliũ|vtpote icipiẽtiũ viã gradi,nũc deſcribit offm̃ dei reſpectu iuſtoꝝ:vtpote exercitatoꝝ in dei via.Ita ꝙ quia bonus & rectus,ppterea oẽs ſemitę do/mini(hoc eſt vię dñi arctius iſpectę)gfa & veritas ſunt,nõ qbuſcũqꝫ|nõ iis q nõ ſapiũt q̃ dei ſunt:ſed cuſtodiẽtibus pactum eius|legẽ eius|fœdus eius quo ille deus eoꝝ & iſti populus dei,& teſtificationes eius. Teſtificationes dei|appellant̃ q̃cunqꝫ teſtimoniũ phibẽt nobis de deo:ſiue ſint opa naturalia|ſi/ue miraculoſa.iis ſiqdẽ q curã hñt & diuini pacti & diuinoꝝ teſtimõioꝝ|oĩa diuina opa ſũt gfa & ve ritas.¶Hãc cõtẽplationẽ nõ potuit finire dauid niſi repetẽdo venię petitionẽ. Propter nomẽ tuum dñe|quo bonus & rectus diceris,parces culpę meę.Fiducialiter & ex magna ſpe affirmatiũ itellige qd̃ pcat̃|dicẽdo parces culpę meę.more qppe ſupplicãtiũ & ex cõfidẽtia magna pponẽtiũ petitionẽ tãq̃ efficiendam,ne videat̃ ſub dubio petere ait parces culpę meę.Et rõnem ſubdit.qm̃ grandis ipſa:hoc eſt qm̃ nomini tuo reſeruat̃ cõdonatio culpę meę ex ſui magnitudine.decet enim tuum nomen ma/gna facere|& illud magnificari in cõdonatione magni ſceleris. Vbi nota non alleuiare peccatũ ſuum dauidem:ſed quod prius vocauit rebellionẽ|modo grandem culpam confitetur.

Quis iſte. Cõtemplatus dauid petitiones ſuas ex rõnibus officioꝝ diuinoꝝ,cõtẽplat̃ nunc eaſdẽ ex pte vl̃is idigẽtię:qa.ſ.oẽs idigẽt illis.Et loquit̃ de primis duabus petitionibus.tertia enĩ erat ei ppria vt criminoſo.Et intẽdit ꝙ nõ ſolũ pctõres & humiles indigẽt doceri a deo in via,ſed oẽs timẽtes deũ.

Et ꝓpterea dicit, Quis, pro qͥſqs, iſte fuerit timēs dn̄m, docebit eū dn̄s, in via eliget, ꝑ quā eliget, timēs dn̄m. Sepe.n. in hoc metrico ſtilo vtit̃ ꝓpheta mãco ſermone. ¶ Fructus aũt quē cõſequit̃ timēs dn̄m ex eo ꝙ dn̄s docet ip̄m in via, ſubdit̃ duplicis generis. Primũ genus eſt tēporaliũ bonoꝝ. Aia eius. ſ. tri mētis deũ, in bono ꝑnoctabit, hoc eſt qete ꝑſeuerabit ſicut dormiēs. Et hoc quo ad ſe. Et ſemē eius hereditabit terrã, ꝑmiſſionis. & hoc quo ad filios. Et ſpectãt hi fructus bonoꝝ tēporaliũ ad ꝑmiſſiones veteris teſti. ¶ Secũdũ genus eſt bonoꝝ ſp̃ualiũ. Secretũ dn̄i timētibus eius, cõicabit̃ ſp̄alibus reuelatiõibus: & pactũ eius, ē, ad faciendũ ſcire eos. In quo ſignificatur magnũ beneficiũ quo deus efficit pactũ legis ſue nõ ad iudiciũ ſeu dãnationē, ſed ad fructũ ſciendi, nõ hec aut illa ſed abſolute: quia ſola ſciētia ſalutis eſt ſciētia ſimpliciter & abſolute: iuxta illud deutero. 4. hec eſt veſtra ſapiētia & itellectus. ¶ Intellige aũt hos fructus ꝓphetie & intellectus legis nõ tãq̃ ordinarios quo ad primũ: ſed tãq̃ ſepe ex diuina gratia collatos timētibus ipſum. ¶ Et meminit horũ fructuũ dauid: qa cõſcius erat ſibiipſi perditionis vtrorũqꝫ: nã peccãdo ꝑdiderat & ꝑnoctationē in bono & demeruerat ꝑmiſſam ſucceſſionē ſeminis, perdideratqꝫ reuelationes diuinas.

Oculi mei. Tractatur hic illa particula, deus meus in te cõfiſus ſum: incohãdo a ꝑſeuerãte recurſu ad deũ cũ plena cõfidētia. Oculi mei cõtinue ad dominũ, ſuſpiciũt & ſuſpiciēt. ecce fiducia. qa ipſe euellet de reti pedes meos. Aſſimilat reti cõiurationē et inſecutionē quã patiebatur ab abſalon, tãq̃ ipſe inciderit in illud rete ſicut vere inciderat. ¶ Ad q̃d aũt oculos ſuſpēſos habeat ſubiungit. vertere ad me & miſerere mei. More humano alloquit̃ deũ tanq̃ auerſum a dauide vt vertat̃ ad ip̄m hn̄tem pedes itra rete & cõpatiat̃ miſerie eius. Quoniã vnicus & pauꝑ ego, ſupple ſum. Vnicum ſe dicit in reſpectu ad multitudinē ſequacē abſalon. & eadē relatione appellat ſe pauperē: vt hic maximã idigētiã diuini auxilii ſignificet. Et hec quo ad diuitias & milites. ¶ Quantũ ad iterna vero mala ſubdit. Anguſtie cor meum dilatare fecerũt, de anguſtiis meis educ me. Metaphorico ſermone deſcribit anguſtias exiſtentes in corde valde multiplicatas, ad ſimilitudinē reꝝ q̃ cõdunt̃ in ſacculo ex corio: quum.n. res cõtēte multiplicant̃, dilatãt ſeu ampliãt coriũ cõtinēs. Iuxta hãc metaphorã intēdit multitudinē tãtã anguſtiaꝝ in corde vt quodãmõ ampliēt cor. ¶ Vñ & ꝓſequēdo mala inherētia, ſubdit. Vide humilitatem meã, hoc eſt depꝛeſſionē meã, & laborē meũ, quem ſuſtineo: & ignoſce oĩbus pc̄tis meis. Acſi dixiſſet. ſint hec que patior accepta corã te ad veniã pc̄tõꝝ meoꝝ. Vbi vides tertio petētē veniã, augere petitionē: dũ extēdit ad oĩa pc̄tã ſua. ¶ Vide demũ inimicos meos, abſalon & cõplices: qa multiplicati ſunt (nã totũ fere regnũ ſeq̃bat̃ abſalon) & odio iniq̃tatis, nõ iuſtitie, oderũt me. Aduerte hic ꝙ loco ſuſpēſionis oculorũ iuotum ad dn̄m, petit dauid a deo primũ reſpice in me, ſecundum vide humilitatē, tertiũ vide inimicos meos: vt nihil pretermiſerit videndum.

Cuſtodi animam meam. Tractat̃ hic illa particula, nõ cõfundar: petēdo qnqꝫ. Primũ. cuſtodi aiam meã. Timebat mori in illa ꝑſecutione. & iõ petit cuſtodi aiam meã. i. vitã meã. Secũdũ. & eripe me, de hac ꝑſecutione. Tertiũ. nõ cõfundar. q̃d deprecatiue itelligēdũ eſt cũ fiducia: vt ſupius declaratũ eſt. Ecce fiducia. qa ſpaui in te. ¶ Quartũ. Perfectio & rectitudo cuſtodiēt me. Et itelligit de ꝑfectione & rectitudine dei: iuxta id.n. quod ſupius dixerat bonus & rectus dn̄s, mõ petit ꝙ perfectio ichoate gr̃e & rectitudo cuſtodiãt ip̄m a malis. Precat̃ aũt vtēs futuro idicatiuo rõne iam dicta ex fiducia magna. De qua ſubiũgit. qa expectaui te. ¶ Quintũ. Redime deus iſraelē ex oĩbus anguſtiis ſuis. Nõ ſufficit orare ꝑ vita & liberatione ſua, ſed pro toto populo in tribulatione poſito rogat. Redime, quaſi venditũ populum fraudibus abſalon, iſraelem, cognominauit vt meritum patriarche patris populi cõmemoraret: ex oĩbus anguſtiis ſuis, vt omni ex parte libertate ſolita gaudeat. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid. XXV.

IVdica me domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum: & in domino ſperans non infirmabor.

Proba me domine & tenta me: ure renes meos & cor meum.

Qm̃ miſericordia tua ante oculos meos eſt: & complacui in ueritate tua.

Nõ ſedi cũ cõcilio uanitatis: & cum iniqua gerētibus non introibo.

Odiui eccleſiam malignantium: & cum impiis non ſedebo.

Lauabo inter innocentes manus meas: & circundabo altare tuum domine.

Vt audiam uocem laudis: & enarrem uniuerſa mirabilia tua.

Domine dilexi decorem domus tue: & locum habitationis glorie tue.

Ne perdas cũ impiis deus aiam meam: & cum uiris ſanguinum uitam meam.

In quorum manibus iniquitates ſunt: dextera eorum repleta eſt muneribus.

Ego autem in innocentia mea ingreſſus ſum:redime me & miſerere mei.
Pes meus ſtetit in directo : in eccleſiis benedicam te domine.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Dauidi. XXVI

Propheta. IVdica me domine,quoniam ego in perfectione mea ambulaui : & in
1 domino confiſus ſum, non labar.
2 Proba me domine & tenta me:purifica renes meos & cor meum.
3 Quoniã gratia tua cõſpectui oculorum meorũ adest :& ambulabo in ueritate tua.
4 Non ſedi cum uiris falſitatis:& cum latentibus non introibo.
5 Odiui eccleſiam malignantium:& cum impiis non ſedebo.
6 Lauabo in mundicia palmas meas:& circuibo altare tuum domine.
7 Ad faciendum audire in uoce confeſſionis:& ad narrandum oĩa ſeparata tua.
8 Domine dilexi habitaculũ domus tuę:& locũ tabernaculi honoris tui.
9 Ne cõgrega cum peccatoribus aĩam meam:& cũ hoĩbus ſanguinum uitas meas.
10 Qꝛ in manibus eorum cogitatio est :& dextera eorum plena munere.
11 Et ego in perfectione mea gradiar:redime me & miſerere mei.
12 Pes meus ſtetit in rectitudine:in cętibus benedicam dominum.

TItulus eſt. Dauidi.De quo vt ſupra.
¶Circa materiã pſalmi aduerte ꝙ quũ cõſtet de autoꝛ ex titulo,& nihil eoꝝ q̃ loq̃nti i hoc pſalmo attribuunť excedere pſonã dauidis,ɔ̃ns ẽ vt de ipſo dauide ad lrãm pſalmus tractet.¶Quę ãt tractet oportet ex iis q̃ clara ſunt conuicere.Clarũ in primis eſt ꝙ nulla de inimicis fit mẽtio. Clarum ſecũdo eſt ꝙ dauid exponit ſe rigoroſo examini diuini iudicii.Claꝝ tertio eſt ꝙ iã dilexerat locũ domus dei inter alia multa bona q̃ dicit ſe feciſſe & ꝑmittit facere.¶Ex qbus ſimul collatis apparet,ꝙ dauid adepto regno anteq̃ caderet in crimen adulterii & homicidii,edidit hũc pſalmũ: intẽdẽs in ipſo iuſtificare corã deo cãm adepti regni.ſ.ꝙ nõ malis artibus,ſed cũ oĩ rectitudĩe tũ ſeruata tũ ſeruãda ambulauit.Et ꝑpterea nullius meminit inimici:ꝑpterea petit a deo rigoroſi examinis cẽſuram:ꝑpterea tot bona ſua opa cõmemorat,& mala a qbus abſtinuit:ppea deuotionẽ ſuã erga domũ dñi citat.¶Et ſi diligentius ſingula collata fuerint,apparebit ꝙ pſalmus iſte editus fuit in principio quo dauid factus fuit rex ſuꝑ totũ iſrael,& diſpoſuit transferre arcã domini in mõtẽ ſion:vt dr.1.parali.13.nã illi tpi quadrãt oĩa:& iuſtificatio cãę regni tũc adepti,& deuotio erga domũ dñi,& nõ cõſenſiſſe malis geſtis,& petitio ſegregatiõis a malis.¶Eſt ergo ad lrãm materia pſalmi iuſtificatio regni habiti a dauide.

¶SVMMARIVM EST.

¶Dauid vbi expoſuit ſe examini diuini iudicii(citatis tũ bonis opibus ſuis,tũ mundicia a male geſtis)petit vt deus non aggreget progreſſum ſuum impiorum conſortio,ſed redimat ac miſereatur ſuy affecti ad ea quæ ſunt rectitudinis.

¶Perſona loquens propheta eſt.

IVdica me domine.Diuidiť pſalmus in partes duas:ꝑpoſitiuã materię,& executiuã,ibi ꝓba me.¶Quattuor ꝑponit.Primũ.iudica me dñe.petẽs iudicio diſcuſſionis & rigoroſi examinis iudicari a deo:nõ ſimpliciter & abſolute,ſed in cã regni.Et hinc ſoluiť quęſtio obiiciens ꝙ alibi dicit,nõ intres in iudiciũ cũ ſeruo tuo dñe.ibi nanq recuſat diuinũ iudiciũ ſimpliciter & abſolute : hic aũt petit illud in vna particulari cã.¶Secũdũ affert pro rõne talis petitionis ex parte integritatis ſuę.Qm̃ ego in pfectione,integritate,mea,hoc eſt qualẽ fragilitas mea aſſequi potuit(addidit enim mea ne pſumptuoſe videreť dicere ꝙ in perfectione ambulauit)ambulaui,ꝑgreſſus ſum in negocio regni.¶Tertium ex parte diuinę electionis qua elegerat ipſum in regem.& in domino,non in homine,non in fortitudine ſequacium,confiſus ſum.Et hę duę cauſę ſunt verę cauſę petitionis.¶Quartum quod demum ſubiungitur,ſecuritatis eſt. non labar,non timeo ſuccumbere ſub tali examine.vel potius nõ labar a regno ſuper hęc fundato.

¶Proba me domine.Incipit pars executiua tali ordine.Primo tractať illa particula,iudica me.Secũdo illa,& in domino confiſus ſum,ibi qm̃ gratia.Tertio illa,in pfectione mea ambulaui,ibi non ſedi.Quarto illa,non labar,ibi ne cõgrega.¶Circa primum,rigoroſum proponit examen ſub ſimilitudine examinandi argenti ſeu auri.Proba me domine & tenta me,ad modum tentãtis & expimẽtã

ſumere volentis habe te circa me:purificaſconflatione in igne ſicut purificatur argẽtum,renes meos & cor meum:hoc eſt intima queq̃ meaſaffectusſcogitationes.Ac ſi aperte dixiſſet. Scrutare ſubtiliſſime me et intima queq̃ mea,inuenies me mundum in cauſa.

Quoniã gratia tua. Tractatur hic illa particulaſ& in domino cõfiſus ſum. Vbi aduerte in precedẽti pſalmo dictum fuiſſeſvniuerſę vię domini gratia & veritas.Monſtrat ergo fiduciam ſuam totam in deo fuiſſeſex hoc ꝙ tam gratiam q̃ veritatem dei ante ſe habuit.illam in intellectu.quia gratia tua aſfuit cõſpectui oculoꝝ meorum. Habebat enim ſemper ante oculos ſuos gratiam dei qua ſine eius meritis elegerat ipm in regem per ſamuelem &c.& ſemper cõfidebat in gratia dei.Et ne in vanũ gratiam dei reciperetſſubiungit de veritate in opere.& ambulabo in veritate tua.non ſolum ambulaui ſed perſeuerabo ambulando,in veritate tuaſin veritate ſm te etſi forte non ſm homines.

Nõ ſedi. Tractatur hic illa particulaſquoniam ego in perfectione mea ambulaui.Et quoniam perfectio habet duas partes(declinare a maloſ& facere bonũ)inchoat a prima.Nõ ſedi cum viris falſitatisſ& cũ latentibus nõ introibo.Ioab & abiſai viri falſitatis & latentes appellant̃ in occiſione abner: de qua.2.reg.3.vnde & tunc dixit dauid.mundus ego ſum & regnũ meum apud deũ vſq̃ in ſempiternum a ſanguine abner.Et ꝓpterea nũc dicit.Non ſediſnõ cõicaui,cũ viris falſitatisſioab & fratre eius: & cũ latentibus.i.ſimulate & proditorie ꝓcedentibus,non introibo:qa nec ratam intendebat habere hmõi rem geſtãſnec aliquid ſimile.¶ Vbi aduerte ꝙ vtit̃ vocabulis ſpectãtibus ad cõſultandũſſcilicet introceſſi in locum conſilii & ſedendi in cõſilio:vt intelligas nõ eſſe cõſenſu aut conſilio eius quomodolibet factũ illud homicidiũſquaſi expediens ad cõſequẽdum regnum.Et vtitur p̃terito ad excuſationem:futuro aũt ad perpetuam deteſtationem.¶ Odiui eccleſiam malignantiũ,& cum impiis nõ ſedebo.Impii & malignantes appellant̃ duo principes latronum banaa & rechab,qui interfecerũt regem iſboſethſ& attulerũt caput eius ad dauidem in hebron:vt patet.2.reg.4.Odiuiſẽt facto,eccleſiãſcõgregationẽ,malignantiũſbanaa & rechab principum talis eccleſię:& cum impiisſeiſdẽ,nõ ſedeboſregnaboſnon accipiam in magnates regni.Minus dicit q̃ fecerit:quia nõ ſolũ nõ admiſit eos ad gratiã ſeſſionis,ſed iuſſit eos occidi.¶ Et vniuerſaliter quo ad oĩa,lauabo in mũdicia palmas meas. Pilatus accepta aqua lauit manus corã populo in ſignũ mũdicię ſuę,ita nunc ꝓpheta iuxta hũc morem ait.lauabo palmas meas in mũdiciaſmanifeſtare poteroro toti populo opa mea eſſe munda velut lauãs manus publicę in ſignũ innocẽtię.Hęc quo ad declinationem a malo. ℭ Quo ad operationẽ vero boni ſubdit.& circuibo altare tuũ domine.In quo nõ ſolum ſacrificii oblationem ſed frequẽtiam comitum ipſo circuitu denotat.Et ecce effectus intẽtus ex circuitu.Ad faciendũ audire in voce cõfeſſionis & ad narrandũ oĩa ſeparataſhoc eſt mirabilia,tua. Ordo p̃poſterus,Prius eſt enim cantare mirabilia dei:& inde fit ꝙ audiatur vox laudis. Intẽdit enim per hoc diuinum cultũ quem ordinauit in domo dñi ad teſtificandũ rectitudinem animi ſui.¶ Et adiungit de preterito,Dñe dilexi habitaculũ domus tuę,& locũ tabernaculi honoris tui.Hinc clare apparet dauidem dilexiſſe locum in quo ponendum erat tabernaculum honoris deiſin quo honorabatur deus(qui bethel appellatus eſt a patriarcha iacob)& ꝓpterea dauidẽ tranſtuliſſe arcam dñi in ſion,neſcius adhuc in qua parte montis erat bethel: Propterea enim dicit ꝙ dilexit locum tabernaculi honoris tui. Vnde & meruit diuina reuelatione cognoſcere illum locum.1.parali.22.&.2.parali.3.

Ne ꝯgrega cũ pctõribus. Tractat̃ hic illa particulaſnon labarꝑetẽdo duo valde neceſſaria regi ad ſeruandum a lapſu.Primũ eſt nõ habere conſortium cum peccatoribus.Et quãuis omnes peccatores vitandi ſint principibus,duo tamẽ genera hic ſpãliter deſcribũtur.Alterum eſt hominũ ſanguinum. Alterum hoium munerum. Illi contra vitam,iſti contra iuſtitiam ſubditorum moliuntur. Primum ergo generaliter.ne congrega cum peccatoribus animam meamſcongregatione vnanimitatis.Deinde ſpecialiter.& cum hominibus ſanguinumſeffuſoribus,vitam meamſcõuerſationem meam.Et rurſus ſpecialiter. Quoꝝ in manibus eorum cogitatio,& dextera eorum repleta munere.Homines qui muneribus corrumpunt̃ſprimum deſcripſit ꝙ in manibus eorum cogitatio. Habent enim tales homines cogitationes non in recta ratione,ſed in manibus.Si manus ſunt vacuę habent vnam cogitationem:ſi manus ſunt plenę;habẽt aliam cogitationem.Et propterea dicitur de ipſis ꝙ in manibus eorum cogitatio.Et vitium eorum apertius deſcribitur.Et dextera eorum repleta munere. Vbi ſcito ꝙ dictio hebraica non ſignificat munus abſolute,ſed munus ſordis ſeu corruptionis. ℭ Et ego. Ecce quorſum tendit petitio.Et ego in perfectione mea gradiar.ſerua me a ſocietate iſtorum,& ego in perfectione mea inchoata perſeuerabo abſq̃ lapſu.Et quoniam cognoſcebat non omnes ſuos recte ſemper incedereſideo ſubdit.Redime meſa ſeruitute peccatorum quos oportet me ſuſtinere,& miſerere meiſtolerantis illos.tolerauit enim vſq̃ ad mortem crimen ioab impune.¶ Et ad prouocandum diuinam miſericordiam affert rectitudinem affectus.Pes meusſaffectus meusſgreſſus meus,ſtetit in rectitudineſnon eſt lapſus a recto hactenus;& in futurum in ecclibus benedicam dominum. quia hactenus perſeueraui in bonoſ& publice laudabo ea quę ſunt dominiſnon ea quę ſunt hominum,miſerere meiſnon noceant mihi iniquitates aliorum.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Pſalmus dauid. XXVI.

DOminus illuminatio mea & ſalus mea: quem timebo?
Dominus protector uitę meę: a quo trepidabo?
Dum appropiant ſuper me nocentes: ut edant carnes meas.
Qui tribulant me inimici mei: ipſi infirmati ſunt & ceciderunt.
Si conſiſtant aduerſum me caſtra: non timebit cor meum.
Si exurgat aduerſum me prælium: in hoc ego ſperabo.
Vnam petii a domino hanc requiram: ut inhabitem in domo domini omnibus diebus uitæ meæ.
Vt uideam uoluptatem domini: & uiſitem templum eius.
Quoniam abſcondit me in tabernaculo ſuo: in die malorum protexit me in abſcondito tabernaculi ſui.
In petra exaltauit me: & nunc exaltauit caput meum ſuper inimicos meos.
Circuiui & immolaui in tabernaculo eius hoſtiam uociferationis: cantabo & pſalmum dicam domino.
Exaudi domine uocem meam qua clamaui ad te: miſerere mei & exaudi me.
Tibi dixit cor meum. exquiſiuit te facies mea: faciem tuam dñe requiram.
Ne auertas faciem tuam a me: & ne declines in ira a ſeruo tuo.
Adiutor meus eſto: ne derelinquas me neq; deſpicias me deus ſalutaris meus.
Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: dominus aũt aſſumpſit me.
Legem pone mihi dñe in uia tua/ & dirige me in ſemitã rectã: propter inimicos meos.
Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam inſurrexerunt in me teſtes iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi.
Credo uidere bona domini: in terra uiuentium.
Expecta dominum: uiriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine dominum.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Dauidi. XXVII.

1 Propheta. DOminus [4] lux mea & ſalus mea [est], a quo timebo? dominus [4] roboratio uitarum mearum [est], a quo pauebo?
2 Appropinquantibus ſuper me malignantibus ad deuorandum carnem meam: anguſtatores mei & inimici mei [extra me] mihi, ipſi impegerunt & ceciderunt.
3 Si caſtrametabitur ſuper me exercitus, non timebit cor meum: ſi ſurget ſuper me bellum, in hoc ego confidens [ero].
4 Vnam petiui a domino [4], ipſam requirã: ſeſſio mea [sit] in domo domini [4] omnibus diebus uitarum mearũ, ad uidendum in placiditate dñi [4], & ad quęrendũ in templo eius.
5 Quoniam abſcondet me in umbraculo ſuo, in die mali abſcondere faciet me in abſcõdito tentorii ſui: in petra exaltabit me.
6 Et nunc exaltabitur caput meum ſuper inimicos meos [in] circuitibus meis: & ſacrificabo in tentorio eius ſacrificia clangoris, cantabo & pſallam domino [4].
7 Audi domine [4] uocem meam/ uocabo. [scilicet] miſerere mei & reſponde mihi.
8 Tibi dixit [meditando] cor meum. Vox dei meditata. quęrite facies meas. Propheta. facies tuas domine [4] quęram.

9 Ne abſconde facies tuas a me/ne declinare fac in furore ſeruum tuum: auxilium meū
fuiſti, ne dimitte me/& ne derelinque me deus ſalutis meę.
10 Quoniā pater meus & mater mea dereliquerunt me:& dñs colliget me.
11 Doce me dñe uiam tuam & deduc me in ſemitā rectitudinis: pter inſpectores meos.
12 Ne trade me in animam anguſtatorū meorum: quoniam ſurrexerunt in me teſtes fal-
ſitatis & locutor iniquitatis.
ac ſi nō crediſſē
13 Niſi credidi ad uidendum in bonitate domini in terra uiuentium.
14 Spera ad dominū: roborare/ & roborabit cor tuum, & ſpera ad dominum.

TItulus eſt. Dauidi. De quo vt ſupra.
¶ Circa materiam pſalmi quia conſtat ex titulo dauid autorē eſſe pſalmi/& ea q̄ dicunt non excedere perſonam dauidis, cōſequens eſt de ipſo dauide ad literam tractari. ¶ Quę aūt tractentur/ex clarionibus itelligere oportet. Primum itaq; clarum eſt q̄ dauid profitetur deum lucem/ſalutem/fortitudinemq; ſuam. Secundum de pterito/q̄ quum inimici appropinquaſſent cōtra eū ceciderunt. Tertium q̄ petit non incidere in deſiderium hoſtiū ſuorū: quia inſurrexerūt in eū teſtes falſi. Quartum q̄ valde deſiderauit ac deſiderat habitare in domo dñi/quęrere faciem dñi &c̄. ¶ Ex quibus ſimul collatis apparet manifeſte q̄ dauid deſcribit ſe in eo tēpore quo inimici eius ceciderāt/& tamen adhuc ſupererat bellū cū eiſdē. Vnde excludit & totū tempus vitę ſaulis: qm̄ viuente ſaule non ceciderunt inimici dauidis. Excludit & tēpus abſalon: qm̄ illi tēpori non cōuenit/dñs lux mea & ſalus mea &c̄. vt patet. Excluditur quoq; tēpus bellorū cum alienigenis. tum quia in eis nō verificat q̄ inſurrexerūt teſtes falſitatis, pcipue talis vt dauid nō crederet videre bonitatē dñi in terra viuētiū. tum quia magna pars pſalmi affert pro rōne deſideriū dauidis circa domū & faciē dñi: quod impertinens videt ad bella cū alienigenis. Et qm̄ tam hoc q̄ cętera clara quadrant tēpori quo dauid erat rex iuda in hebron/& inter ipm̄ & domū ſaulis fuit longa cōcertatio .7. ſcilicet annorū, ideo de tempore illo tractat iſte pſalmus. nā tunc verificat/dominus lux mea & ſalus mea &c̄. vt enim patet. 2. reg. 2. dauid ex reuelatione domini mortuo ſaule aſcēdit in hebron, vbi factus eſt rex ſuper tribum iuda. Tūc verificatum fuit q̄ inimici eius ceciderunt: vt patet. Et tamen q̄ ſupererat adhuc bellū cū eis: durauit enim p annos ſeptē bellum. & erat bellum cū illiſmet qui fuerāt falſi teſtes cōtra dauidem: vt in decurſu expoſitionis manifeſtabit. Et ęſtuabat dauid deſiderio honorandi arcā domini/& conſtituendi habitationē ſuam prope arcā domini in mōte ſion. quod nō poterat: quia hieruſalem (in quo eſt mōs ſion) non erat ſub poteſtate eius. ¶ Eſt itaq; materia pſalmi ad literam/fiducia dauidis in domino adhuc regis in hebron/ad honorandū arcam domini & habitandum iuxta eā. quod claudit in ſe materialiter aſſecutionem regni iſrael: formaliter enim ad domum dñi tēdit. Atteſtat autē dicto tempori titulus pſalmi apud gręcos talis. pſalmus dauid anteq̄ liniret: hoc eſt vngeretur in regem ſuper totum iſrael.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid ex perceptis multis diuinis beneficiis iam non timens ab homine/ſed expectās beneficiorum cumulum, petit a deo quieſcere in domo dei/quęrere faciem noſſeq; vias eius/& nō tradi in deſiderium inimicorum ſuorum.

¶ Perſona loquens propheta eſt, recitans diuinam vocem.

DOminus lux mea. Diuiditur pſalmus in partes duas: ppoſitiuam, & executiuā/ibi appropinquantibus. ¶ Proponit quattuor. Primū. dñs lux mea/iterna. Secundū. & ſalus mea/a malis. Tertiū. dominus roboratio vitarū mearum: hoc eſt robur dans vitę meę. Quartū qd̄ repetit. a quo timebo/a quo pauebo? Et legit vtrunq; interrogatiue. Ac ſi diceret. a nullo timebo a nullo pauebo, deo luce/ſalute & fortitudine mea. Fit aūt repetitio tum ad inſinuandam firmitatem ſecuritatis. tum vt altera ex pręteritorum/altera ex futurorum periculorum ratione dicatur.

¶ Appropinquantibus. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur geminata illa particula/a quo timebo. Secūdo illa/ſalus mea/ibi vnā petii. Tertio illa/lux mea/ibi audi dñe. Quarto illa/roboratio vitarū mearum/ibi ne trade. ¶ Bis dixerat/a quo timebo. Et ppterea duo ſubiungit genera periculorum. Primum pręteritorum. Appropinquantibus ſuper me malignantibus ad deuorandum carnem meam, anguſtatores mei & inimici mei mihi, ipſi impegerunt & ceciderunt. Et intelligitur ad literā de exercitu iſboſeth duce abner contra dauidem congregato: de quo. 2. reg. 2. nam egreſſi ſunt quaſi ad deuorandum dauidem: vtpote .xi. tribus contra vnam. Et tamen ipſi debilitati ſunt, ſeu impegerunt & ceciderunt. Impegerunt quidem in ioab obuiantem eis: & ceciderunt/fugato eorum exercitu. Appellantur autem malignantes, eo q̄ ex malignitate concepta tempore ſaulis aduerſus dauidem

dem/mouebantur contra dauidem. Vnde & ſignanter addidit, mihi: vt intelligeres malignitatem
& inimicitiam totam contra eum. ¶ Secundum futurorum. Si caſtrametabitur/iterum, ſuper me/con
tra me, exercitus/totius populi, non timebit cor meum/ab eo/ſi ſurget ſuper me bellum, in hoc ego
confidens/ꝙ deus vertet illud in bonum meum. vt intelligas totam fiduciam eius eſſe in deo ex
experientia geſtorum.

Vnã petii a domino. Tractatur hic illa particula/ſalus mea. Vbi aduerte ꝙ tota ratio iſtius pſal-
mi ex parte dauidis explicatur in deuoto dauidis affectu ad domum domini. inſinuans per hoc ꝙ tã-
tę perfectionis erat vt non tantifaceret adeptionem regni quanti ęſtimabat aſſecutionem von ſuę er
ga domum domini. Vnam/rem, inquit petii a domino/tanq̃ pręcipue intentam, hanc requiram. In
quo clare patet & prӕterita & perſeuerans deuotio. Quӕ autem ſit iſta res petita/ſubiūgit. ſeſſio mea/
ſedere meum/quieſcere meum, in domo domini omnibus diebus vitӕ meӕ. Et non dixit quieſcere in
regno, ſed in cultu domini. Et ad literam ſtatim adimplere conatus eſt hoc dauid/ſtatuens domum
ſuam iuxta domum domini: exemplo moyſi ducis populi, cui ordinatum eſt a deo nume. 2. vt habi-
taret iuxta oſtium domus domini. ¶ Quorſum autem hoc habuerit deſiderium/manifeſtat ex ſpe
ratis ſalutiferis fructibus. Primo ex parte ſui duobus. Alter eſt. ad videndum in placiditate domini.
In quo mentis eleuatio ad videndum quę dei ſunt quiete/tanq̃ coram deo placide monſtrante di
uina ſperatur. Alter eſt. & ad quӕrendum in templo eius. In quo diligentia inquiſitiua eorum quӕ
ad diuinam gloriam ſpectant/ſperatur in templo: vtpote loco orationi deputato. ¶ Secũdo ex par
te dei primus fructus deſcribitur. quoniam abſcondet me in vmbraculo ſuo. Secundus. in die mali
abſcondere faciet me in abſcondito tentorii ſui. Aduerte hic ꝙ parui refert cõſentire puncto vt dixi
mus, vel conſentire aliis aliter punctantibus/quoniam abſcondet me in vmbraculo ſuo in die mali:
& poſtea ſubditur/abſcõdere faciet me &c̃. ſenſus enim in idẽ redit. Sperat dauid ꝙ ſicut moyſes in die
periculi quum populus contra ipſum & aaron inſurgebat abſcõditus eſt in tabernaculo domini/mit
tente domino nubem cooperientem tabernaculum (vt dicitur nume. 14.) ita ſic vel aliter ex gratia
domus dei ipſe protegẽdus eſſet in occurrentibus. Bis autem hoc repetit. Semel ad ſignificandum ꝙ
domus dei erat ſibi futurum refugium communiter/ſicut refugium moyſi ſemper erat tabernacu-
lum domini. Et ſemel ad ſignificandum ꝙ ſpecialiter in die mali/in die periculi, domus dei eſſet ſibi
futurum refugium efficax. Et propterea dicit ꝙ ita abſcondere me faciet in abſcondito/in inti-
mo ſecreto, tentorii ſui: hoc eſt ita ſecure proteget me ac ſi eſſem abſconſus in intimo tentorii di-
uini. De communi autem dicit ꝙ abſcondet me in vmbraculo ſuo: quod protegit ab iniuriis
ӕſtus & imbrium. ¶ Tertius fructus. In petra exaltabit me/in ſolido & firmo fundamento exalta-
bit me in regem: non ſicut ſaulem; qui ſtatim deiectus eſt/tanquam non fuerit in petra exaltatus:
Vnde dixit ſamuel ad ſaulem. 1. reg. 13. quod ſi non feciſſes/iam nunc firmaſſet dominus regnum
tuum ſuper iſrael in ſempiternum: ſed nequaq̃ regnum tuum vltra conſurget: quęſiuit dominus
virum ſibi iuxta cor ſuum, & prӕcępit ei dominus vt eſſet dux ſuper populum ſuum &c̃. ¶ De-
mum poſt deſcriptos fructus futuros adepta commoditate domus domini/deſcribit effectus iam
imminentes. Alterum ex parte dei. Et nunc exaltabitur caput meum ſuper inimicos meos circui-
tibus meis. Sperabat dauid exaltandum ſe in regem ſuper totum iſrael, quum eſſet rex ſuper tri-
bum iuda tantum. & circunquaq; inimicos habebat: vtpote conſtitutus inter tribus duodecim
quarum vndecim aduerſabantur ei. Et hoc adimpletum ad literam fuit. ¶ Alterum pro gratia-
rum actione: qui tamen poteſt connumerari tertius fructus ex parte dauidis adiunctus primis duo-
bus. Et ſacrificabo in tentorio eius ſacrificia clangoris, cantabo & pſallam domino. Vbi aduerte ꝙ
dictio hebraica non ſignificat purum ſonum tubę: ſed ſignificat feſtiuum quendam ſonum tubӕ.
quem penuria vocabulorum & nunc & ſępius clangoris nomine ſignificabimus: eo ꝙ ſaltem ſo-
num tubӕ ſignificat (iubilatio autem qua alii interpretes vtuntur/finem illius ſoni innuit: quia ad
iubilandum/ad hoc vt feſtiue ſe haberent, ſonus ille fiebat) & quia pręceptum erat in lege vt ſa-
crificiis feſtiuis cum iucunditate populi admiſceretur huiuſmodi ſonus: vt dicitur nume. 10. Et p
pterea dicit ſacrificia clangoris.

Audi domine. Tractatur hic illa particula/lux mea: petendo manifeſtari ſibi diuinam faciem
& doceri. ¶ Vtitur autem multis locis. Et primum ex parte intimi ac meditabũdi affectus. & propte
rea pręmittit. Audi domine vocem meam/internam: vocabo/intus hoc. miſerere mei (in quo miſe-
riam propriam recognoſcit) & reſponde mihi/opere. Tibi/non homini, dixit/contemplando, cor
meum: hoc eſt coram te locutus ſum meditando verba tua ſequentia: ſcilicet quӕrite facies meas.
meditabatur ſiquidem dauid hӕc dei verba in corde ſuo: Vnde & promittit obedire. facies tuas do-
mine quęram: hoc eſt ad quod petiit miſerere mei/ad quod pręmiſit reſponde mihi. ¶ Et propte-
rea ſubdit. Ne abſconde facies tuas a me, ne declinare fac in furore ſeruum tuum. Dupliciter negatur
facies principis ſubdito. Vel occultatione, quum non comparet/ſed velum aliquod interpoſitum eſt.

& tunc vocatur abſcondere faciem ſuam. Vel ſi apparet quidem/ſed irato vultu:ita vt expectans gra/tiam recedat/videns non eſſe tempus gratię. Et tunc dicitur facere declinare ſubditos in furore. Et propterea vtrunq; impedimentum petit tolli. ¶ Deinde vtitur altero loco ab inchoato beneficio. Auxiliũ meum fuiſti/iam inchoaſti adiuuare me, ne dimitte me & ne derelinquę me deus ſalutis meę/autor: ſed perſeuera & perfice cœpta. Hactenus enim adiuuerat ipſum deus & in ſpiritualibus & in tempo/ralibus/ſaluando a ſaule & eleuando in regem iuda: ſed adhuc reſtabat vt fieret rex iſrael iuxta diuina promiſſa per ſamuelem. Vnde tertio loco vtitur ab huiuſmodi promiſſione. Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me. Ad literam .1.reg.16. nõ eſt pręſentatus a patre & matre ſamueli dauid. & propterea hic dicit ꝙ pater meus & mater mea dereliquerunt me:& dominus/per ſamuelem, colliget me .i. collecturum me promiſit. Quod adhuc implendum erat:adhuc enim non erat collectus popu/lus iſrael in regnum dauidis. Hanc enim congregationem vocat collectionem ſui; quia reuera colle/ctio eius erat tanquam regis. ¶ Quarto demum loco vtitur ab hoſtibus. Doce me domine viam tuã. Nolebat enim malis artibus ad regnum peruenire/nolebat ad cultum domus domini niſi via iuſta pertingere; Et propterea petit tum doceri viam dei:tum deduci. & deduc me in ſemitam rectitudinis: nihil enim prodeſt ſcire viam dei & non incedere per illam. Propter inſpectores meos/hoc eſt malo ani/mo reſpicientes me:hoc enim ſignificat dictio hebraica. Illi ſiquidem qui adhuc ſupererant ſequaces ſaulis/& egre ferebant regnum transferri in dauidẽ, malo animo reſpiciebant dauidem. Et ꝗuis dauid non timeret ab eis(dixerat enim a quo timebo?)timebat tamen a deo, ne permitteret ipſum peccare/ & conſequenter ruere.

Ne trade me in animam anguſtatorum meorum. Tractatur hic illa particula/ roboratio vitarũ mearum/commemorando prẽa conſtantię ac fortitudinis beneficia. Ne trade inquit me in animam/ in deſiderium, anguſtatorum meorum/ſauliſtarum: quoniam ſurrexerunt in me/non tanquam hoſtes/ non iure belli, ſed teſtes falſitatis & locutor iniquitatis. Commemorat prętererita quę acciderant in diebus ſaulis/ſcripta .1.reg.24. quare audis verba hominum loquentium/dauid quęrit malum aduer/ſum te. Vbi patent teſtes falſitatis. Et .26. maledicti ſunt in conſpectu domini/ qui eiecerunt me hodie vt non habitem in hęreditate domini, dicentes. vade ſerui diis alienis. vbi pater locutor iniquitatis. Propter quod ſubditur. Niſi credidi ad videndum in bonitate domini in terra viuentium:hoc eſt acſi non credidiſſem ea quæ ſunt futurę vitę. vel acſi non credidiſsem in pręſenti vita adhuc viſurum promiſſa mihi in bonitate domini. ¶ Intendit enim commemorare duo. Alterum ꝙ inimici ſui non tam zelo regni pro domo ſaulis/ꝙ̃ malignitate contra ipſum ſunt: vt patet ex eo ꝙ olim fuerunt con/tra eum teſtes iniqui &c̃. Alterum ꝙ conſtans perſeuerauit in eo fides bonorum futurę vitę ſeu diuinę promiſſionis ſibi factę. hoc enim intendit dicendo ꝙ illi locuti ſunt iniquitatem/acſi ipſe dauid non crederet ſe viſurum in bonitate domini vel bona in terra viuentium(quaſi iſta ſit terra morientium) vel in terra promiſſionis: quę ſolis viuentibus vita animę promiſſa eſt in hæreditatem. ¶ Quibus commemoratis/ ſubditur confortatio ſuiipſius. Spera ad dominum: roborare/& roborabit dominus cor tuum, & ſpera ad dominum. Et quam olim habuerat/loquentibus aliis contra dauidem acſi non crederet: & quam nunc in hebron habebat (in vtroq; enim ſtatu hanc animi fortitudinem habuit) ſeipſum animando commemorat. Vbi aduerte ſpem pręuenire robur & robur pręuenire ſpem: vt intelligas mutuo hęc ſe fulcire/& quod eſt liberi arbitrii & quod eſt diuinę gratię ſeinuicem coalere: & intelligas dauidem in vtroq; ſtatu habuiſſe deum roborationem vitæ ſuæ. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid .XXVII.

AD te domine clamabo: deus meus ne ſileas a me/ nequando taceas a me; & aſſimilabor deſcendentibus in lacum.

Exaudi domine uocẽ deprecationis meę dum oro ad te: dum extollo ma nus meas ad templum ſanctum tuum.

Ne ſimul tradas me cum peccatoribus: & cum operantibus iniquita tem ne perdas me.

Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo: mala autem in cordibus eorum.

Da illis ſm̃ opera eorum:& ſecundum nequitiam adinuentionum ipſorum.

Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipſis.

Quoniam non intellexerunt opera domini & in opera manuum eius: deſtrues illos & non ędificabis eos.

Benedictus dominus: quoniam exaudiuit uocem deprecationis meę.
Dominus adiutor meus & protector meus: & in ipſo ſperauit cor meũ & adiutus ſum.
Et refloruit caro mea:& ex uoluntate mea confitebor ei.
Dominus fortitudo plebis ſuę: & protector ſaluationum chriſti ſui eſt.
Saluum fac populum tuum domine & benedic hęreditati tuę: & rege eos & extolle illos uſq; in ęternum.

ℭIVXTA HEBRÆVM. ℭPſalmus dauidi .XXVIII.

mihi taceas mihi
1 Propheta. AD te dñe uocabo:petra mea ne obſurdeſce a me/neqñ tacebis a me,
in ciſternam
& aſſimilabor cum deſcenſoribus ciſternę.
2 Audi uocem deprecationum mearum in clamare meo ad te:in leuare meo manuũ mearum ad adytum ſanctitatis tuę.
3 Ne trahe me cum impiis/& cum operantibus iniquitatis: loquentibus pacem cũ ſociis
eſt
ſuis/& malum in corde eorum.
4 Da eis ſm opus ipſorum & ſm maliciam operationũ eorum: iuxta opus manuũ ipſorum da eis/redde retributionem ſuam illis.
deus
5 Quoniam non intelligent ad opera domini & ad opus manuum eius:deſtruet eos/& non ędificabit illos.
6 Benedictus dominus: quoniam audiuit uocem deprecationum mearum.
7 Dominus fortitudo mea & ſcutum meum:in ipſo confiſum eſt cor meum/& fui adiutus,gauiſum eſt cor meum/& a cantico meo confitebor illum.
eſt eſt
8 Dominus fortitudo eis :& roboratio ſalutum chriſti ſui ipſe.
9 Saluum fac populum tuum & benedic hęreditatem tuam: & paſce eos & extolle eos uſq; ęternum.

TItulus eſt.Dauidi.De quo vt ſupra.
Circa materiam pſalmi aduerte ꝙ quum conſtet ex titulo dauidem eſſe autorem pſalmi/& ea quæ dicuntur non excedere perſonam ipſius,conſequens eſt de ipſo dauide pſalmum tractare.¶ Quę autem tractentur in ſpē de ipſo,ex pſalmo oportet accipere. In quo clare apparent duo ſpecialia. Alterum ꝙ dauid timet deum negare ſibi reſponſionē. Alterum ꝙ timet trahi cum proditoribus: quos petit puniri.tertium generale eſt ꝙ dicit ſe exauditum &c̄. ¶ Ex quibus ſimul collatis apparet dauidē timere ne culpa proditorum in ipſum redundet quo ad pœnam hāc: ſcilicet ꝙ deus non reſpondeat ei.Et propterea pſalmus iſte ad literam tractat ſolicitum timorem dauidis ob crimen nepotum eius qui proditorie interfecerunt abner.timuit enim ne propterea deus negaret ſibi reſponſum. Et merito: quoniam ſciebat regi ſauli negatum fuiſſe diuinum reſponſum ob longe minus peccatum filii eius ionathę quando comederat modicum mellis:vt patet.1.reg.14.Congruūt autem omnes pſalmi partes huic materię: immo & quodāmodo ipſa verba quę tunc dixit dauid.2.reg.3. contra nepotes ſuos ioab & abiſai.Dixit enim.retribuet dominus facienti malum iuxta maliciam ſuam.quod hic clare in quarto verſiculo dicitur.Imprecatus quoq; eſt indeficiens malum/dicens.non deficiet de domo ioab cadens gladio & indigens pane &c̄.quod hic in quinto verſiculo dicitur/ deſtruet eos & nō ędificabit illos.¶ Eſt igitur ad literam materia pſalmi/recurſus dauidis ad deum vt non neget ſibi reſponſum ob crimen nepotum ſuorum proditorum/ſed puniat illos.

ℭSVMMARIVM EST.

ℭDauid poſt nepotum crimē petit a deo vt reſpondere velit ſibi clamanti/& nepotes proditores puniat ſm opera & maliciam eorꝝ:habitaq; diuina reſponſione gratias agit & orat pro populo.
ℭPerſona loquens propheta eſt.

DOmine ad te vocabo.Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuā/ ibi audi vocem.ℭ Proponit tria.Primum.ad te domine vocabo.Secundum. Petra mea/hoc eſt ſoliditas mea/ratio omnis firmitatis meę,ne obſurdeſce a me/ne agas ſurdum me vocante te,quod eſt

dicere noli negare mihi reſponſionem more ſurdi. Tertium/& eſt periculum quod timet ſi deus faceret more ſurdi. Nequando tacebis a me/& aſſimilabor cum deſcenſoribus ciſternę. ¶ Preter parabolam ſurdi aduerte alteram parabolam eorum qui deſcendunt in profundum puteum. Soliciti nanq; multum ſunt tales deſcendentes vt ſuper os putei maneat ſemper aliquis reſponſurus clamanti ex inferiori parte putei. intantum enim volunt audiri vt crebro clament: & ſi contingat eos non audiri aut negligi ab exiſtentibus vel debentibus exiſtere ſuper os putei/timent quodammodo ſe deſtitutos fore. Iſtis timet aſſimilari dauid/ſi deus clamanti ipſi non reſpondeat vt conſueuerat reſpondere conſultus. timebat ſiquidem ꝙ deo non reſpondente/ipſe tanq̃ deſtitutus & dubio mali euentus expoſitus foret. Et propterea dicit. nequando tacebis a me/hoc eſt ne ſi forte non reſponderis mihi, & ſic ego aſſimilabor cum deſcenſoribus ciſternę/timentibus ne negligantur tanq̃ deſtituti. Merito autem timet: quia ſciebat deum pro aliena culpa etiam punire in huiuſmodi temporalibus: vt patet ioſue. 6. &. 7. de caſu populi propter peccatum achan.

¶ Audi vocem. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractaẞ illa particula/ad te domine vocabo. ſecundo illa nequando tacebis a me & aſſimilabor &c̄. ibi ne trahe. tertio illa/petra mea ne obſurdeſce/ibi benedictus dominus. ¶ Propoſuit itaq;/ad te domine vocabo: exequitur modo ipſam vocationem. Audi vocem deprecationum mearum/non vnius tantum, in clamare meo ad te/non magnitudine vocis ſed magnitudine affectus, in leuare meo manuum mearum ad adytum ſanctitatis tuę/hoc eſt ad ſanctumſanctorum. illud. n. erat intimus locus diuinę ſanctitatis: in quo erat arca &c̄. Et dixit hoc: quia orabat eleuatis manibus verſus ſanctumſanctorum. Si tamen per adytum ſanctitatis tuę intelligas coelum, nullus eſt error. Et intendit ꝙ orabat eleuando manus ad deum coelũ verſus. ¶ Vbi collige tria concurrentia ad hanc orationem: ſcilicet multitudinem deprecationũ/ clamorem cordis/& exteriorem reuerentiam in eleuatione manuum.

Ne trahe me. Tractatur hic illa particula/nequando tacebis a me & aſſimilabor cum deſcenſoribus ciſternę. Sciebat (vt predictum eſt) puniri innocentes a deo poenis temporalibus propter culpam aliorum. Et propterea ſibi timens propter crimen nepotum petit. Ne trahe me cum impiis & cum operantibus iniquitatis, loquentibus pacem cum ſociis ſuis/& malum in corde eorum. Ioab & abiſai filios ſororis ſuę vocat impios & operantes iniquitatem: eo ꝙ proditorie locuti ſunt pacem cũ abner (qui iam in ſocietatem tranſierat dauidis: & propterea ſocius appellatur) & tamen malum erat in corde eorum. Hiſtoria proditionis patet. 2. reg. 3. ¶ Petit autem non trahi non in culpam proditorum aut eorum poenam ęternam, ſed ne trahatur in cauſam: ne ſcilicet cauſa proditorum fiat ſua quantũ ad poenam temporalem. Sic autem vult ſe nõ trahi in illam cauſam vt tamen proditores puniantur. Et propterea ſubdit. Da eis/proditoribus/ioab &c̄. ſm opus eorum/exterioris occiſionis, & ſm maliciam/internam, operationum eorum. Et exaggerans. iuxta opus/ homicidii, manuum eorum/ quod propriis manibus patrarunt, da eis: redde retributionem ſuam/ quam meruerunt, illis. ¶ Quoniam non intelligent ad opera domini. Aut vtitur futuro pro p̃t̃o/intelligent pro intellexerunt: aut perſeuerantem animi iniquitatem ſignificat verbo futuro. Et intendit. Quoniam/ioab & complices, nõ intelligent/non penetrabunt, ad intima opera domini/deducentia me ad regnum. Ac ſi aperte diceret. quia non penetrant dei non hominis opus eſſe regnum meum/propterea enim quę ſunt hominum & non quę ſunt dei fecerunt. Et propterea congrua poena ſubiungitur. & ad opus manuum eius/ſcilicet dei punientis, deſtruet/deus, eos & non ędificabit illos. Deſtruimus quandoq; domum vt reędificemus illam in meliorem formam: ſed poena iſtorum erit perſeuerãs. Et propterea dicit. Deſtruet eos, & nunquam ędificabit illos. Et hęc omnia in ſententia habentur in loco allegato dicta a dauide contra ioab & ſuos.

Benedictus dominus. Tractatur hic illa particula/petra mea ne obſurdeſce a me. Et quia duo petierat (alterum vt audiret. Alterum ſpectans ad facta: ſcilicet ne traheretur in cauſam proditorum) ideo gratias agit & ꝙ audiuit/ benedictus dominus quoniam audiuit: & ꝙ vocem deprecationum mearum. Hinc enim habes duo: ſcilicet ꝙ dauid poſt crimina nepotum recurrit ad deũ & habuit diuinum reſponſum: & propterea gratias agit ꝙ audiuit/ꝙ non egit ſurdum ſed reſpondit. & ꝙ multas preces ſuas exaudiuit. & propterea pluraliter dicit deprecationum mearum: ſcilicet pro ſe/pro ſuis/ & pro populo. Hęc enim tria ordinate ſubiũgit. ¶ Et propterea gratias agit. Primo de ſeipſo. Dominus fortitudo mea. dixerat enim petra mea ne obſurdeſce: recognoſcit modo effectum petrę in fortitudine ad perſiſtendum. & ſcutum meum/defendendo. in ipſo/non in homine, confiſum eſt cor meum & ſum adiutus/ad aſſecutionem regni. Vnde gauiſum eſt cor meum/intus/experiens diuinam gratiam in meo adiutorio: & a cantico meo/extra, confitebor illum/confeſſione laudis. ¶ Quo ad ſuos vero beneficiũ quoq; fortitudinis recognoſcit. Dominus fortitudo eis/ſequacibus meis, & roboratio ſalutum chr̃i ſui ipſe. Vbi ratio roborãdi ad ea quę ſalutis ſunt ſequaces dauidis/explicatur diuina vnctio qua dauidẽ vnxerat p̄ ſamuelẽ in regem. Et intendit ꝙ nõ obſtantẽ crimine ioab/deus ob ſtatutam ſalutẽm dauidis chriſti ſui fuit ſalutare robur eorum. ¶ Poſtremo vero pro vniuerſo pp̃lo iſrael orat/tanq̃ rex

totius populi. erat enim tunc in procinctu vt vngeretur in regem ſuper totum iſrael; vt patet.2. reg. 3.4. &.5. Saluum fac populum tuum/peculiarem/ electum &c̃. vt patet in multis locis pentateuchi: & benedic/benefac(benedicere quippe dei eſt benefacere)hæreditati tuę. Populus iſrael hæreditas dei appellatur(deutero.4. vos tulit dominus & eduxit de fornace ferrea ęgypti vt haberet populũ hęreditarium ſicut eſt in pręſenti die)pro quanto terram promiſſionis quę erat terra dei poſſidebat cum tot diuinis cõmunicationibus. Vtitur autem iſtis locis vt deo quę ſua ſunt cõmendet. Et paſce eos & extolle eos. ¶ Cõſidera ordinem. Primo petit ꝙ ſaluet. deinde ꝙ multiplicet. tertio ꝙ paſcat. & quarto ꝙ extollat, non ad tempus ſed vſq; ęternũ. Quę petitiones ita late vt poſitę ſunt intelligendę videntur; hoc eſt tam in corporalibus q̃ in ſpiritualibus. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid .XXVIII.

AFferte domino filii dei: afferte domino filios arietum.
Afferte domino gloriam & honorem, afferte domino gloriam nomini eius: adorate dominum in atrio ſancto eius.
Vox domini ſuper aquas: deus maieſtatis intonuit, dominus ſuper aquas multas.
Vox domini in uirtute: uox domini in magnificentia.
Vox domini confringentis cedros: & confringet dominus cedros libani.
Et comminuet eos tanq̃ uitulum libani: & dilectus quẽadmodum filius unicornium.
Vox domini intercidentis flammam ignis: uox domini concutientis deſertum, & cõmouebit dominus deſertum cades.
Vox dñi pręparantis ceruos & reuelabit condenſa: & in tẽplo eius oẽs dicent gloriam.
Dominus diluuium inhabitare facit: & ſedebit dominus rex in ęternum.
Dominus uirtutem populo ſuo dabit: dominus benedicet populo ſuo in pace.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Pſalmus dauidi .XXIX.

1 Propheta. DAte domino ꜝ filii fortium/date domino ꜝ honorem & fortitudinẽ.
2 Date domino ꜝ honorem nominis eius: incuruamini domino in pulchritudine ſanctitatis.
3 Vox domini ꜝ ſup aquas: deus honoris intonuit, dñs ꜝ ſuper aquas multas.
4 Vox domini ꜝ in uirtute: uox domini ꜝ in decore.
5 Vox domini ꜝ confringens cedros: & confregit dominus ꜝ cedros libani.
6 Et ſaltare fecit eas quaſi uitulum: libanum & ſirion quaſi filium unicornium.
7 Vox domini ꜝ excidens flammas ignis.
8 Vox dñi ꜝ parturire faciet deſertum: parturire faciet dominus ꜝ deſertum cades.
9 Vox dñi ꜝ parere faciet ceruas/& detexit ſaltus: & ĩ tẽplo eius totus ĩpe dicẽs eſt honorẽ.
10 Canticum. Dominus ꜝ diluuio ſedit: & ſedit dominus ꜝ rex ęterno.
11 Dominus ꜝ fortitudinem populo ſuo dabit: dominus ꜝ bñdicet populum ſuũ in pace.

TItulus eſt. Pſalmus dauidi. De quo vt ſupra.
Circa materiam pſalmi aduerte ꝙ media pſalmi pars continens ſeptẽ voces dei/prę ſe fert obſcuritatem materię: & propterea ex partibus extremis vtpote clarioribus conijcere oportet materiam pſalmi. ¶ Apparet in principio pſalmi inuitatio ad diuinum cultum. Apparet ſecundo/ immediate poſt voces ſubiungi diuinum cultum in dei templo: vbi dicitur & in templo eius &c̃. Apparet tertio in fine pſalmi commemorari diuinam prouidentiam reſpectu totius generis humani in diluuio &c̃. & ſpecialiter reſpectu populi ſui in vltimo verſiculo. ¶ Ex quibus omnibus coniectura fit pſalmum iſtum tractare de cultu dei rõne diuinę prouidẽtię. Et ſi ſupponiť (qđ poſtea declarabiť)ſeptem has voces bñficia pſtita veteri pplo cõtinere vſq; ad terrã pmiſſiõis adeptã, facile coniiciemus ꝙ pſalmus iſte ad lſam tractat bñficia priſtina rõe finis: hoc ẽp q̃to diuinitꝰ fuerũt ordinata ad hũc finẽ vt ĩ vno templo colereť deus/ſic yt honorareť & pdicareť vt gubernator gñis humani & ſpecialiter populi ſui.

¶ Ita ꝙ ad literam pſalmus iſte intendit inuitare ad diuinum cultum: commemorando antiqua be/
neficia eſſe ad hoc eis conceſſa vt vnus deus in vno templo ſolus colatur gubernator vniuerſi/& ſpe/
cialiter humani generis/& peculiarius populi ſui.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta inuitat ad recognoſcendum & adorandum deum: cõmemorans beneficia populo col/
lata vſq ad terram promiſſionis, vt in templo dei honoretur deus rex ęternus/qui pręſedit diluuio &
ſpecialis eſt benefactor populi ſui.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DAte domino. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materiæ, & executiuam/ ibi vox
domini. ¶ Proponendo materiam/diſtingue inuitatos. inuitantur enim filii fortiũ. Vbi aduer/
te dictionem hebraicam ſonare deos vel fortes vel arietes. ita ꝙ inuitati ſunt filii fortium ſeu deorum.
Quod tamen in idem redit: quia fideles ſunt & filii fortium (abrahę/iſaac & iacob) & filii dei: iuxta
illud exo. 4. filius meus primogenitus iſrael. ¶ At ſi legeretur arietum/nullus explicite inuitaretur: ſed
oblatio agnorum a populo facienda ſignificaretur pro iugi ſacrificio/matutino & veſpertino. Quia
tamen inferius nulla fit mentio de ſacrificiis/ſed ſtatim geminari videtur exhortatio ad modum im/
pellentis/in qua explicatur quid dandum ſit deo, ideo primus intellectus magis placuit/dicendo. date
domino filii fortium ſeu dei, date inquam domino honorem & fortitudinem. Ecce ad quid inuitan/
tur: ad dandum deo honorem & fortitudinem dupliciter. Primo confitendo ipſum eſſe fortem/immo
fontem fortitudinis, & omni honore dignum. ſecundo honorando ipſum/& gratias ei agendo de cõ/
municatis beneficiis per ipſius potentiam: quę ſub eius clauditur fortitudine. ¶ Et quoniam poterat
quiſpiam dicere. quid prodeſt deo ꝙ ego dem ei honorem & fortitudinem? ſubiungit propheta duas
rationes. Alteram ex parte dei: ꝙ licet deus nõ fiat honorabilior aut fortior ex noſtris actibus quibus
damus ei honorem & fortitudinem, nomen tamen eius quo mundo innoteſcit recipit augmenta &
detrimenta honoris & fortitudinis in oculis hominum. Et propterea ſubdit. date domino honorem
nominis eius. Quo contra conqueritur deus eſa. 52. & iugiter tota die nomen meum blaſphematur.
Alteram ex parte noſtri. incuruamini domino in pulchritudine ſanctitatis. Noſtra res agitur ꝙ in/
curuamus nos deo adorando ipſum in ſpiritu & veritate: vt dicitur ioan. 4. quod hic dicitur in pul/
chritudine ſanctitatis/non in pulchritudine exterioris cultus (iuxta illud. populus hic labiis me ho/
norat) ſed in pulchritudine ſanctitatis: quę eſt ſolius mentis decor.

¶ Vox domini. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractantur illę particulę/date honorẽ &
fortitudinẽ/honorem nominis eius. ſecundo tractatur illa/incuruamini/ibi & in templo eius. ¶ Cir/
ca primum aduertendum eſt ꝙ quia vnum & idem eſt dare honorem deo & honorem nominis eius
(ſecundum enim explicat primum) ideo ſimul tractantur. Tractantur autem reddendo rõnem quare
debent filii iſrael recognoſcere diuinam fortitudinem & honorare deum/ex ſenſibilibus conditioni/
bus & effectibus diuinę vocis. Vnde & prius deſcribuntur conditiones ſenſibiles diuinę vocis/& poſtea
tres ſenſibiles effectus. ¶ Vbi aduerte ꝙ de creatione mundi ſcriptum eſt/dixit & facta ſunt. de guber/
natione autem ꝙ ſapientia attingit a fine ad finem fortiter & diſponit omnia ſuauiter. de reuelationi/
bus quoq diuinis ſcriptum eſt/locutus eſt deus ad abraham. & ſimilia. Modo vbi de imperio dei non
ſolum publico ſed ſenſibili propheta tractat/appellat ipſum vocem domini: vt ſenſibile imperium
more humano ſignificatum intelligas: eo ſcilicet modo quo principes publice ac ſenſibiliter pręci/
piunt. Vſq ad tempus eductionis populi de ęgypto/imperium dei publicum erat modo intelligi/
bili/& ad priuatos diuerſimode loquebatur: vt patet in decurſu ſcripturę. Ab eductione autem popu/
li ex ęgypto/cœpit ſenſibiliter loqui publice in manifeſtis portentis & prodigiis: & demum in mon/
te ſina cum tubis &c. ¶ Prima itaq conditio diuinę vocis publicę/deſcribitur dicendo vox domini
ſuper aquas. i. populos. in veteri ſiquidem teſtamento ad literam appellatione aquarum veniunt po/
puli: vt patet eſa. 8. & ſimiliter in nouo/apoc. 17. aquæ quas vidiſti populi ſunt & turbæ & gentes &
linguæ. Et propterea materia diuini imperii exprimitur dicendo/ſuper aquas. Vnde & ſubditur. deus
honoris intonuit/hoc eſt cum honore publico locutus eſt. Et ne putes paucos populos/ explicat. do/
minus ſuper aquas multas/ſuper populos multos: hebręos ſcilicet/ęgyptios/amorrheos/ madianitas/
chananeos &c. ¶ Secunda conditio. vox domini/non in debilitate aut remiſſione, ſed in virtute/poten
ti & efficace ſuper omnia. talis enim monſtrata eſt in ſuis effectibus. ¶ Tertia conditio. Vox domini
in decore. Apparuit ſiquidem diuinum imperium non ſolum robuſtum ſed etiam pulchrum. tum in
admirabili pręſeruatione ſuorum: vt nec vnus quidem ex ſuis moreretur in tot bellis quum ſe exhi/
bebant obedientes diuinę voci: vt patet in pugna contra madianitas tempore moyſi/& poſtea con/
tra chananeos tpe ioſue. Tum in decora ſpecie qua imperiũ dñi apparebat: & colũnę lucidę in nocte/
& nubis per diem, & in monte ſina &c. Tum (quod pręcipuum eſt) in decore & pulchritudinę animi.
pcępta ſiquidẽ quæ ſenſibiliter dedit in monte ſina/ad decorẽ & pulchritudinẽ ai ſpectant: nihil turpe
cõcedũt. ¶ Colligę ergo cõditiões diuinę vocis/diuini iperii ſenſibiliter monſtrati: ꝙ ẽ plenũ potẽtię/

& ſancti decoris/& ꝙ reſpicit ad populos multos. ℂ Vide effectus. Primus effectus eſt deuaſtatio principum populorũ tam tempore moyſi (ſcilicet madianitarum & amorrheorum) q̃ tpe ioſue/ſcilicet chananeorum. Hos.n.deſcribit ſub ſimilitudine cedrorum libani: quę dicunẗ valde procerę. Vnde amos.2.expſſe dicitur. exterminaui ante faciem eius amorrheum, altitudo cedrorũ altitudo illius. Vox domini confringens cedros/ ſeon & og & reliquos reges: & confregit dominus/nõ paruos reges, ſed cędros libani/reges excelſos. Et ſaltare fecit eas/ſcilicet cędros/principes illos eradicauit ſub ſpẽ cedrorum: quę qñ eradicantur ab impetu turbinis/ſaltant. Et apponitur ſimilitudo ſaltandi quaſi vitulum: hoc eſt tam facile q̃ facile eſt facere ſaltare vitulum terrore. Libanum & ſirion quaſi filium vnicornium. Libanus & ſirion nomina ſunt propria montium. Et ſirion eſt vltra iordanem: hoc eſt non in terra promiſſionis. de quo dicitur deutero.3. tulimusqꝫ terram de manu duorum regum amorrheorum qui erãt trans iordanem a torrente arnon vſqꝫ ad montem hermon, quem ſidonii ſirion vocãt/& amorrhei ſanir. Libanus autem eſt in terra promiſſionis: dicente ibidem moyſe. tranſibo igitur & videbo terram hanc optimam & montem iſtum egregium & libanum. Quod non fuit ei conceſſum: vt ibidem ſubditur. Intendit itaqꝫ per hos duos montes vtranqꝫ partem terrę/vtranqꝫ gentem: citra & vltra iordanẽ. Cur autem libanum & ſirion comparauerit filio vnicornium/in promptu ratio eſt: quia potius voluerunt mortuę ſuccumbere gentes illę q̃ cedere. De monocerote ſiquidem ſcribitur ꝙ nunq̃ capitur viuus. ⁋ Secundus effectus eſt moderatio quam exercuit deus in populum iſrael in deſerto. Et quoniã hęc moderatio conſtat ex duobus effectibus/ideo tertius ſimul tractatur. Peccante populo in deſerto & diffidente de deo, tali deus moderatione vſus eſt vt omnes numeratos/quadraginta annis affligeret in deſerto vſqꝫquo omnes morerentur exceptis ioſue & caleph: & cum hoc paruulos eorum qui interim robuſti ſunt effecti ita adiuuit vt introduxerit in terram promiſſionis cum tanta ſalute &c̃. vt dictum eſt. ⁋ Hoc moderamen deſcribit propheta ſub ſimilitudine exciſionis ignis/dicens. Vox domini excidẽs flammas ignis. Vbi aduerte ꝙ ſicut ſuperius per vocem ſuper aquas multas potuiſſem exponere vocẽ domini ſuper mare rubrũ/aquas marath/aquas taphadim/aquas cades/aquas arnon/& demum aquas iordanis, ita hic poſſem exponere & de igne core/& de igne comburente caſtra/& de igne montis ſinai & madianitarum &c̃. Videtur tamen mihi ſenſum literalem ſub metaphora aquarum ſignificare populos/& hic ſub metaphora exciſi ignis moderationem poenę. propter quod exciſionem dictio hebraica ſignificat. excidens enim non totum conſumit/ſed partem excidendo tollit. ſic enim deum feciſſe conſtat. ⁋ Et propterea hoc declarans ſubiungit ſtatim. Vox domini parturire faciens deſertum. Parturire enim ad dolorem parturientis ſpectans/poenam ſignificat numeratorum omnium qui mortui ſunt in deſerto. Vnde ne dubitares ꝙ de populo iſraelitico in deſerto loquitur/explanando ſubiungit. parturire faciet dominus deſertum cades. In quo conſtat fuiſſe populum/& crimen illud commiſiſſe propter quod mortui ſunt: vt patet nu.14.&.32. ⁋ Et ad maiorem expreſſionem ſucceſſiõis filiorum/ſubditur. Vox domini parere faciet ceruas. Ceruę difficilis dicuntur partus/& animalia ſunt valde timida. Et propterea merito/populus timidus & difficilis partus ad pariendũ viros robuſtos debellaturos tot populos/cõparatur ceruis, diuina virtute parientibus filios tanti roboris vt ſubiungatur. & detexit ſaltus. Qm enim detegit ſyluam/non ſolum frondes tollit ſed & arbores. Et iuxta hanc ſimilitudinem/quia deus abſtulit populos habitantes in terra promiſſionis/dicitur detexiſſe ſyluas. Poteſt tamen hęc detectio ſyluarum referri ad deuaſtationẽ lucorum idolatrię. ita ꝙ prius deſcripta eſt deuaſtatio gentium/modo deuaſtatio cultus idolatrię in terra promiſſionis. Quæ fuit adimpleta quum filii ceruarum ingreſſi ſunt in illam.

Et in templo eius totus ipſe dicens honorem. Tractatur hic illa particula incuruamini. Poſt cõmemoratos diuini imperii ſenſibilis effectus ſenſibiles quos oẽs viderunt/ſubiungiẗ finis eorum. Et in tẽplo eius. ecce cultus diuinus. totus ipſe dicens honorem. Vbi non vna familia/non vna ciuitas ſed vniuerſa promiſſionis terra data populo iſrael deſcribitur in vno templo dicens honorem deo. ⁋ Et ſtatim ſubditur canticum huiuſmodi honoris. Dominus diluuio ſedit, & ſedit dominus rex ęterno. Prouidentia diuina quo ad duo cantanda deſcribitur. Primo quo ad ęternitatem regiminis. & ſedit dominus rex ęterno: non ad tempus regnans/regẽs/gubernans. Secundo quo ad punitionem & ſaluationem vniuerſalem generis humani. dominus diluuio ſedit. Pręſidens enim diluuio/& puniuit vniuerſum genus humanum/& ſaluauit aliquos ad reſtaurationem humani generis. ⁋ In ſpeciali autem dominus fortitudinem populo ſuo dabit/qua ſubſiſtere poſſit: dominus benedicet/multiplicatione, populum ſuum in pace/in ordinis tranquillitate. Vbi perſpice vniuerſam de prouidentia dei fidem in his verſiculis cantatam: vt intelligas ad hoc inſtitutum eſſe templum vt ſciretur & glorificaretur deus a mundo vniuerſalis gubernator/puniendo/ſaluando/benefaciendo, ſpecialiter cultoribus ſuis. Explicantur autem hic beneficia temporalia conferenda populo/ quia hęc directe erant ad propoſitũ materię. introductis enim ex deſerto in terram promiſſionis/deuaſtatis tot hoſtibus, opus erat fortitudine ad perſeuerandum/ benedictione tum in prole tum in fructibus terrę/animalium &c̃. & ſuper omnia pace. Et propterea horum trium meminit. Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Pſalmus cãtici ad dedicationẽ dom⁹ dauid. XXIX.

EXaltabo te dñe:qm̃ ſuſcepiſti me/nec delectaſti inimicos meos ſuper me.
Domine deus meus clamaui ad te:& ſanaſti me.
Domine eduxiſti ab inferno aĩam meã:ſaluaſti me a deſcẽdẽtibus in lacũ.
Pſallite domino ſancti eius:& confitemini memorię ſanctitatis eius.
Quoniam ira in indignatione eius:& uita in uoluntate eius.
Ad ueſperum demorabitur fletus:& ad matutinum lętitia.
Ego autem dixi in abundantia mea:non mouebor in ęternum.
Domine in uoluntate tua:pręſtitiſti decori meo uirtutem.
Auertiſti faciem tuam a me:& factus ſum conturbatus.
Ad te domine clamabo:& ad deum meum deprecabor.
Quę utilitas in ſanguine meo:dum deſcendo in corruptionem?
Nunquid confitebitur tibi puluis:aut annunciabit ueritatem tuam?
Audiuit dominus & miſertus eſt mei:dominus factus eſt adiutor meus.
Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi: cõſcidiſti ſaccum meum,& circũdediſti me lętitia.
Vt cantet tibi gloria mea & nõ cõpungar:dñe deus meus in ęternum confitebor tibi.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Pſalmus canticũ initiatiõis domus dauidi. XXX.

1 Propheta. EXaltabo te dñe᾿:qm̃ eleuaſti me/& nõ lętificaſti inimicos meos mihi [de me].
2 Domine᾿ deus meus clamaui ad te: & ſanaſti me.
3 Domine᾿ aſcendere feciſti ex fouea animam meam: uiuificaſti me a deſcendere meo in foueam †. † foueę
4 Cantate domino᾿ gratioſi eius: & confitemini memorię ſanctitatis eius.
5 Quoniam momentum [eſt] in furore eius/uitę [ſunt] in uoluntate eius:in ueſpere pernoctabit fletus/& mane cantus.
6 Et ego dixi in quiete mea. Dictum proprium. non labar ęterno.
7 Propheta. Domine᾿ in uoluntate tua ſtare feciſti monti meo fortitudinem: abſcondiſti facies tuas/fui territus.
8 Ad te domine᾿ uocabo:& ad dominum † deprecabor. † domios meos
9 Oro. Quę utilitas in ſanguine meo in deſcendere meo ad foueam? nunquid confitebitur te puluis? nunquid annunciabit ueritatem tuam?
10 Audi domine᾿ & miſerere mei:domine᾿ eſto adiutor mihi.
11 Exauditio. Vertiſti luctũ meũ ad choreã mihi: ſoluiſti ſaccũ meũ/& cinxiſti me lętitia.
12 Propterea cantabit tibi honor & nõ ſilebit:domine᾿ deus meus ęterno confitebor te.

TItulus eſt. Pſalmus canticum initiationis domus dauidi. In quo titulo aduerte hiero. cum multis habere dedicationem/alios imbutionem domus dauidi. ¶Et quoniam titulus dat materiã pſalmo/ſciendum eſt ꝙ eadem redit ſententia quęuis interp̃tatio accęptetur. Hebraica tamen dictio proprie initiationem ſignificat:quę tranſumptiue in diuerſis materiis diuerſimode appellaẽ. Initiatio ſiquidem utendi templo/dedicatio uocatur:& applicandi pueros ad literas/imbutio:& ſic de aliis. ¶Domus ęquiuocum nomen eſt ad artificiale ędificium quod uocamus domum/& ad gentem ſeu progeniem alicuius:puta ad progeniem iacob/quę uocatur domus iacob:& progenies leui uocatur domus leui.& ſic de aliis gentibus. In propoſito non ſumitur domus pro ędificio: ut pſalmus ipſe teſtatur/nulla in parte tractans de ędificio aliquo. Sed ſumitur domus pro gente ſeu progenie dauidis: iuxta illud. in domo dauid pueri ſui. Eſt.n. frequentiſſimus uſus huius nõis pro gente ſeu familia in ſacra ſcriptura:infinities.n. legimus domus dauid/domus iacob/domus iſrael &c̃. in hoc ſenſu.

¶Vt autem materiã pſalmi plenius intelligas,recole ꝙ tam.2.reg.7.ꝗ.1.paralip.17.nathan propheta diuino noię promiſit dauidi ꝙ ędificaturus eſſet domum dauidi : hoc eſt progeniem ſuccedentem ei in regno.In qua promiſſione intelligitur promiſſus meſias de ſemine eius. Vnde & ipſe dauid tunc gratias agens deo dixit.ideoꝗ locutus es ſuper domum ſerui tui etiam in futurũ,& feciſti me ſpectabilem ſuper omnes hoies.Hoc.n.rõne meſię ex domo ſua futuri dixit. neq̃ ſiquidem aliunde verificaretur ꝙ eſſet ſpectabilis ſuper oẽs homines.Poſt hæc dauid incidit in crimina adulterii & homicidii: pp quæ nathan inter alia dixit ei.2.reg.12.non recedet gladius de domo tua vſq; in ſempiternum. Et licet de perſona propria ꝙ non moreretur tunc fuerit dauid certior factus ab eodem (ex hoc ꝙ quũ dixiſſet peccaui domino,dixit ei nathan non morieris) de poena tamen cõminata domui ſuę timidus remanſit,vſq; quo diuina reuelatione intellexit deum ſibi placatum quo ad poenam ſucceſſionis filiorum in regno & generationis chriſti ex gente eius.¶Ad huiuſmodi itaq; redintegrationẽ gentis dauidicę ad perpetuũ regnũ(ꝑcipue in meſia)directe ſpectat hic pſalmus:vt facile patere põt intuenti progreſſum pſalmi,deſcribentis caſum dauidis,& luctum eius cum releuatione eius ad laudandum deum &c̃.Hæc enim quadrant optime titulo.Eſt autem hmõi redintegratio appellata initiatio,quia priorem promiſſionem quę ſuperuenerunt crimina aboleuerunt. Congruitq; ei dedicatiõis nomen: pro quanto tunc domus dauidis firma ſanctione addicta eſt generationi meſię regis ęterni.¶Senſus itaq; tituli eſt.Pſalmus,appoſitiue canticum.vt pſalmi noie intelligas ſubſtãtiam,hoc eſt cõmune nomen omnibus pſalmis:iuxta illud act.1,ſcriptum eſt in libro pſalmorum. ſicut enim apud poetas vocantur eglogę,epigrãmata &c̃.ita ſubſtantiale nomen horum eſt pſalmus. Canticum autẽ quod idẽ ſignificat apponitur vt nomen officii:quia pſalmus iſte cantat initiationem domus.i.gentis dauidi promiſſam ſeu firmatam ad perpetuam regni ſucceſſionem.

¶SVMMARIVM EST.

¶David vbi ex quaſi ęgritudine ad mortem liberatus,vitam ex diuina volũtate,momentaneũ vero malum ex diuina indignatione prodire cognouit,& ex multa ſecuritate expertus in ſuo caſu eſt ꝙ diuinę eſt voluntatis pręſtare perſeuerantiam in bono,ſupplex petit a cõminata poena liberari ob diuinam tam laudem ꝗ veritatem propagandam:& exauditus promittit exequi pollicita.

¶Perſona loquens propheta eſt.

EXaltabo te domine.Diuidiṫ pſalmus ĩ ptes duas:ꝑpoſitiuã materię,& executiuã,ibi dñe deus. ¶Proponit tria.Primo promittit.exaltabo te dñe,non in teipſo ſed in laudibus,in prędicationibus &c̃.Secũdo affert cãm vnam,quoniam eleuaſti me,in regem,in patrem meſię.Tertio ſubiungit aliam cauſam,immo firmitatem prioris.& non lętificaſti inimicos meos mihi,hoc eſt non feciſti me materiam lętitię apud inimicos meos:quod fuiſſet ſi me puniſſes iuxta crimina mea.

¶Domine deus meus.Incipit hic pars executiua tali ordine.Prĩo tractaṫ illa ꝑicula,& nõ lętificaſti inimicos meos mihi.ſcdo illa,exaltabo te dñe,ibi ad te dñe. tertio illa,quõ eleuaſti me,ibi vertiſti luctum.¶Circa primum aduerte progreſſum,nam propheta explicat primo magnitudinẽ bñficii recepti ex magnitudię ꝑiculi ſub ſimilitudine ęgri ad mortem. Deſcribit ſiquidem ſeipſum fuiſſe quaſi ęgrũ ad mortem pp cõmiſſa crimina,& a deo liberatum.Dñe inquit deus meus clamaui,magna cordis voce,ad te:& ſanaſti me. ecce ęgritudo. Dñe aſcẽdere feciſti,veniam concedendo,ex fouea,inferni, aiam meam:viuificaſti me a deſcẽdere meo in foueã. Ecce ęgritudo ad mortẽ:quũ eſſem in procinctu deſcendẽdi in foueam ſepulchri,viuificaſti me. Et ſic habes magnitudinẽ bñficii in ſanatione corporis metaphorice,& in eductione aię ab inferno proprie ꝗtum ad demeritum. Textus hebręus habet foueę in dtõ:ſed cõgruitas mutauit in foueam. ¶Deinde deſcribit directe contra lętitiam inimicorũ gaudium ſanctorũ ob tm̃ bñficiũ ex rõnibus ex pte dei. Vnde inuitat. Cantate dño gratioſi eius,hoc ẽ liberales ad bñfaciendũ gratis: & cõfitemini,cõfeſſiõe laudis, memorię ſanctitatis eius,reddite memorabilẽ vr̃is laudibus diuinã ſanctitatẽ qua tm̃ diligit ſanctificare nos.¶Q2m̃ momẽtũ in furore eius, vitę in voluntate eius. Dr̃ia duplex allegaṫ ex deo reſpectu nr̃i boni & mali. Prima eſt ꝙ diuturnitas boni nr̃i eſt ex voluntate dei,malũ aũt breue ex indignatiõe dei eſt. Vnde ꝗta eſt dr̃ia inter voluntatẽ & paſſionẽ irę,ꝗta eſt differentia inter id quod voluntas ſuapte natura vult & id qđ ex paſſione momentanea volumus,tantã intelligas eẽ dr̃iam diſpõnis diuinę ad nr̃m bonum & ad nr̃m malum.nã ad bonũ voluntate ferṫ,ad malũ aũt indignatione,hoc eſt ad ſimilitudinem indignati.Et ppea furori attribuit momentũ:tum qa paſſio eſt momentanea:tum qa effectus paſſionis in hac vita momentaneus eſt. Voluntati aũt attribuit vitam:quę eſt & maximũ & diuturnius nr̃m bonũ. ¶Altera differẽtia ſubdiṫ.In veſpere ꝑnoctabit fletus,& mane cantus.Ex differẽtia inter diem & noctem ꝓſpice diuerſam tp̃is qualitatem:dum fletum deus in obſcuritate nocturna tribuit, lętitiam aũt in laudibus ſuis inchoat a mane. Vt & hinc intelligas nõ de nocte & die quas luce corporali diſtinguimus eſſe ſermonem:ſed ꝙ tpe tenebrarum mentis,tenebrarũ quo aia in tenebris eſt,fletum dat deus:hoc eſt nõ prius dat flere ꝗ tenebrę animum cõphenderint. & ꝙ luce accedente intima dat interni cantus gaudia. Ex qua differentia habes ad lr̃am quod conſueuit dici,ꝙ deus nõ eſt prius vltor ꝗ homo ſit peccator.

In veſperę

In veſpere/noſtri animi, pernoctabit fletus: & mane/ interne lucis, erit cantus. Et proprie dictio hebraica ſignificat laudem mixtam cantui. ¶ Explanata primo magnitudine beneficii/explanato gaudio ſanctorum de tanta diuini animi propenſitate ad bonum noſtrum, reſtabat tertio deſcendere ad propoſitum. Et primam proprii mali radicem aperiendo inſtruere nos ꝙ differentia dicta inter volūtatem & indignationem diuinam nō oritur ex parte dei/ſed ex parte noſtri: ita ꝙ nos ſumus in cauſa huius diuerſitatis. Et ad hęc declarandum ſubiungit. Et ego dixi in quiete mea, nō labar ęterno. ¶ Nota prudēs lector obrepſiſſe dauidi peccatum nimię ſecuritatis poſt promiſſionem ei factam primum de perpetuitate domus eius. Ecce ipſe fatetur ſecuritatem ſuam. Et ego dixi in quiete mea / regia diuinis promiſſionibus vallata. Quies non ſolum eſt ſtatus dicētis ſed ratio dicēdi: hoc eſt dixi apud me ratione aſſecute quietis in tanta affluentia bonorum ſpiritualium & tēporalium. Ecce quod dixi. non labar ęterno/non peccabo nō cadam a regno & promiſſionibus diuinis. ¶ Et vt intelligamus errorē ſecuritatis ſuę ſubdit. Domine in voluntate tua. Acſi aperte diceret. ego quieti tot bonorum attribui perſeueraturum me in bono, ſed longe altiorem cauſam neglexi / longe aliter eſſe comperi: quoniam expertus ſum ꝙ voluntas tua domine beneuola verſus me/eſt vera ſtabilitatis cauſa. Domine in volūtate tua ſtare feciſti monti meo fortitudinē, abſcondiſti faciem tuam/fui conturbatus. Doctrina ſuperius cantata in genere (ſcilicet vita in voluntate eius & momentum in furore eius) modo applicaē ad caſum eius/modo cognoſcit & confitetur ꝙ non ex ſua firmitate ſed ex diuina volūtate perſeuerauit fortitudo ne caderet in peccatū monti ſuo/celſitudini ſuę. Vnde ꝗprimum dn̄s deus abſcondit faciē ſuam/ hoc eſt ad inſtar abſcondentis faciē ſubtraxit cuſtodiam animę dauidis, ſtatim ſquit fui territus. Cōtrariatur fortitudini timor: & multomagis terror. Fatetur ergo ſe perdidiſſe fortitudinem, dum confitetur ſe fuiſſe territum. Et vere perdidit fortitudinē animi ad aſpectum mulieris &c̄. ¶ Vbi vide appellatum ſuperius furorem dei/modo appellari abſconſionem faciei: vt intelligas deum circa malum culpę non efficere poſitiue ſed negatiue: & hoc ipſum quod eſt negare cuſtodiam ſuam/prouenire ex culpa noſtra. Totius enim huius progreſſus (ſi diligentius perſpectus fuerit) inuenitur prima radix. ego dixi in quiete mea/nō labar ęterno: hoc eſt ſecuritas in bonis adeptis. ¶ Hinc habes docte lector ꝙ non ſufficit nobis ad perſeuerandum in bono gratia virtutum/ſed requiritur gratia diuinę voluntatis: hoc eſt gratuita dei cuſtodia ad ſeruādum hominem ne perdat gratiam virtutum. Hęc enim gratuita voluntas eſt de qua dominus ad paulum. ſufficit tibi gratia mea.

Ad te domine vocabo. Tractaē hic illa particula/exaltabo te domine: explanādo oēs animi ſui vires tendere ad exaltationem dei poſtꝗ̄ cecidit. nam declarato caſu ſuo/ſubiungit nūc quomodo ſurrexit: ſcilicet tendendo ad diuinam gloriam. Vnde ab hoc ꝓpoſito pſeuerandi inchoat. Ad te domine vocabo/nō in abundantia bonorum meorum confidam: & ad dominum deprecabor/cum ſupplicibus precibus recurram ſupplicando. Quę vtilitas in ſanguine meo/hoc eſt in progenie mea (frequēti ſiquidem vſu dicimus. hic eſt de ſanguine meo/hoc eſt de gente mea) in deſcēdere meo ad foueam? Quod itelligitur de cōminata poena per nathan. non recedet gladius de domo tua in ęternum. Hęc enim ſignificatur per deſcendere in foueam. Et in hac poena clauditur priuatio generationis meſię ex domo dauidis. Et intendit proponere deo ꝙ ſi poena huiuſmodi haberet locum/ad nihil eſſet vtilis ꝓgenies ſua. Et ꝙ ad nihil eſſet vtilis probat. Nunqd confitebitur te puluis/nunquid annunciabit veritatem tuam? Vbi nota omnem vtilitatem complecti a ꝓpheta in duobus officiis: ſcilicet officio laudādi deum/& officio manifeſtandi veritatem diuinam: vt hinc conſpicias ſpūalem affectum poenitētis dauidis/nullam ęſtimantis vtilitatem niſi vel ad dei laudē vel ad manifeſtādum quę dei ſunt. ¶ Et intendit ꝙ ſi progenies ſua ſubiicitur poenę cōminatę/inutilis inuenietur: vtpote inhabilis & ad laudandum deum & ad manifeſtandam diuinam veritatem. Quod ex duobus verificatum fuiſſet capitibus. Primo ex parte pſalmorum dauidis: quoniam reprobati fuiſſent: vtpote ab homine criminoſo & damnate gentis editi. Secundo (quod pręcipue intētum videtur a propheta) ex parte meſię: quia ſi ſanguis dauidis in tota eius progenie deſcenderet in foueam ſicut & alię progenies hominum (qđ eſſet ſi non terminaretur ad meſiam regem viuentem in ęternum) non eſſet vtilis ſufficienter ad laudandum deū & manifeſtandam diuinam veritatem. nam omnes redigerentur in puluerem, & puluis ad neutrum officium eſt idoneus: prodeunte autem chriſto ex eius ſanguine, ipſe chriſtus qui non redigeē in puluerem ſed immortalis &c̄. inuenietur autor & manifeſtationis diuinę veritatis & quęrendi diuinam gloriam. ¶ Quia ergo non quęrit quę ſua ſunt in hac ratione dauid ſed quę dei/multiplicat pręces. Audi domine/tua benignitate, & miſerere mei/tollendo miſeriam peccati: domine eſto adiutor mihi / ad conſecutionem tanti boni.

Vertiſti luctum. Tractatur hic illa particula/quoniam eleuaſti me. Primo declarando ipſam eleuationem, deinde declarando coniunctionem quoniam/ibi propterea. ¶ Declarat eleuationem ſuam duabus ſimilitudinibus. Quarum prima ſpectat ad ſtatum. Vertiſti luctum meum. ecce ſimilitudo ad ſtatum lugubrem. Ad choream mihi. contra ſtatum luctus e regione ponitur ſtatus ducentium choreas. ¶ Altera ſimilitudo ſpectat ad veſtitum. Solriſti ſaccum meum. Ecce ſimilitudo ad veſtitū

ſacco:vt olim exiſtentes in luctu ſe induebant. Et cinxiſti me lętitia.contra ſaccum ponitur cingulum lętitię:vt cingulo intelligas circūquaq; veſtitum lętitia. ¶ Cauſa autem cur ipſum eleuauerit ex ſacco & luctu in chorum lętantium/ſubiungitur.Propterea cantabit tibi honor & non ſilebit. Hic eſt fructus intentus ꝙ propter hanc gratiam conceſſam mihi cantet tibi deo honor abſq; ceſſatione. Prius cantauit tibi honorabilis ſtatus meus,ſed ſiluit/ hoc eſt ceſſauit propter crimina mea:in poſterum cantabit abſq; ceſſatione.¶ Hinc colligimus ſecuritatem dauidis pepeniſſe in eo negligentiam laudandi deum.ita ꝙ confiſus in affluētia diuinorum donorum(velut ſecurus de ſtabilitate)minus vacauit diuinis laudibus.Propter quod deus ſubtraxit ſuam cuſtodiam & permiſit ipſum cadere: vt de cętero ſolicitus eſſet ad cantandum deum ſine intermiſſione. Vnde & ſubdit/ quod in principio promiſit repetens Domine deus meus ęterno/non ad tempus/ſine intermiſſione,confitebor te/confeſſione laudis.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pſalmus dauid. XXX.

IN te domine ſperaui/non confundar in ęternū:in iuſtitia tua libera me.
Inclina ad me aurem tuam:accelera ut eruas me.
Eſto mihi in deum protectorem & in domum refugii:ut ſaluū me facias.
Quoniam fortitudo mea & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me & enutries me.
Educes me de laqueo hoc quem abſconderunt mihi:quoniā tu es protector meus.
In manus tuas cōmendo ſpiritum meum:redemiſti me domine deus ueritatis.
Odiſti obſeruantes uanitates ſuperuacue.
Ego autem in domino ſperaui:exultabo & lętabor in miſericordia tua.
Quoniam reſpexiſti humilitatem meā:ſaluaſti de neceſſitatibus animam meam.
Nec concluſiſti me in manibus inimici:ſtatuiſti in loco ſpatioſo pedes meos.
Miſerere mei domine quoniam tribulor:cōturbatus eſt in ira oculus meus/anima mea & uenter meus.
Quoniam defecit in dolore uita mea:& anni mei in gemitibus.
Infirmata eſt in paupertate uirtus mea:& oſſa mea conturbata ſunt.
Super oēs inimicos meos factus ſum opprobriū uicinis meis ualde:timor notis meis.
Qui uidebant me/foras fugerunt a me:obliuioni datus ſum tanꝗ mortuus a corde.
Factus ſum tanꝗ uas perditum:quoniam audiui uituperationem multorum commorantium in circuitu.
In eo dum conuenirent ſimul aduerſum me:accipere animam meam conſiliati ſunt.
Ego autem in te ſperaui domine:dixi.deus meus es tu,in manibus tuis ſortes meę.
Eripe me de manu inimicorum meorum:& a perſequentibus me.
Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum:ſaluū me fac in miſericordia tua domine,non confundar quoniam inuocaui te.
Erubeſcant impii & deducantur in infernum:muta fiant labia doloſa.
Quę loquuntur aduerſus iuſtum iniquitatem:in ſuperbia & in abuſione.
Quam magna multitudo dulcedinis tuę dn̄e:quam abſcōdiſti timentibus te.
Perfeciſti eis qui ſperant in te:in conſpectu filiorum hominum.
Abſcondes eos in abſcondito faciei tuę:a conturbatione hominum.
Proteges eos in tabernaculo tuo:a contradictione linguarum.
Benedictus dominus quoniam mirificauit miſericordiā ſuam mihi:in ciuitate munita.
Ego autem dixi in exceſſu mentis meę:proiectus ſum a facie oculorum tuorum.
Ideo exaudiſti uocem orationis meę:dum clamarem ad te.
Diligite dominum omnes ſancti eius:quoniam ueritatem requiret dominus/& retri-

buet abundanter facientibus ſuperbiam.
Viriliter agite & confortetur cor ueſtrum:omnes qui ſperatis in domino.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti pſalmus dauidi. XXXI.

1 Propheta. IN te dñe ſperaui:nõ confundar ęterno, in iuſtitia tua erue me.
2 Inclina ad me aurẽ tuam, cito libera me:eſto mihi in petrā petrę roborationis/in domū domui arcium,
ad ſaluandum me.
3 Quia rupes mea & arx mea tu eo :& pp nomen tuum duces me & deduces me.
4 Educes me de reti hoc qđ abſconderunt mihi:quia tu roboratio mea eo.
5 In manu tua cõmendabo ſpiritum meũ:redemiſti me domine deus ueritatis.
6 Odiui cuſtodientes uanitates fruſtra:& ego ad dominum confiſus ſum.
7 Exultabo & lętabor in gratia tua:quia uidiſti paupertatem meam,cognouiſti in tribu
lationibus animę meę.
8 Et nõ feciſti concludi me in manu inimici:feciſti ſtare in latitudine pedes meos.
9 Miſerere mei domine:quoniam anguſtia mihi eſt,tineoſus fuit in ira oculus meus/ani-
ma mea & uenter meus.
10 Quia conſumptę ſunt in mœrore uitę meę/& anni mei in ſuſpirio:impegit in delictũ
meum uis mea,& oſſa mea tineoſa fuerunt.
11 Ab omnibus anguſtatoribus meis fui opprobrium & uicinis meis ualde,& timor no-
tis meis:uidentes me foris,receſſerunt a me.
12 Obliuioni traditus ſum quaſi mortuus a corde:fui quaſi uas perditum.
13 Quoniam audiui infamiam multorum,timorem in circuitu: in conſiliando ſimul ſu-
per me,ad tollendam animam meam cogitauerunt.
14 Et ego ſuper te cõfiſus ſum dñe :dixi. Oratio. deus meus tu.
15 In manu tua tempora mea ſunt :libera me de manu inimicorũ meorũ,& a ſequẽtibus me.
16 Illumina facies tuas ſuper ſeruum tuum:ſaluum me fac in gratia tua.
17 Propheta. Dñe non confundar/quia uocaui te:cõfundent ĩpii, tacebũt in fouea †. † foueę
18 Obmuteſcent labia falſitatis:quę loquẽtia ſunt ſup iuſtũ/durũ in ſupbia & deſpectione.
19 Quam multa bonitas tua eſt :quam ſeruaſti timentibus te, quā operatus es ſperantibus in
te coram filiis adam.
20 Abſcondes eos in abſcondito facierum tuarum a ſuperbiis uiri :abſcondes eos in um-
braculo a contentione linguarum.
21 Benedictus fit dñs : quoniã ſeparauit gratiam ſuam mihi in ciuitate munitionis.
22 Et ego dixi in feſtinatione mea. Deſperatio. abſciſus ſum de conſpectu oculoꝝ tuorũ.
Propheta. ſiquidem audiſti uocem deprecationum mearum in clamare meo ad te.
23 Diligite dominum omnes gratioſi eius : fideles cuſtodiens dominus eſt & retribuens
ſuper ſuperfluum/faciens ſuperbiam.
24 Roboramini:& roborabit deus cor ueſtrum omnes ſperantes in domino †. † dño

TItulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi. De quo vt ſupra.
¶ Circa materiã pſalmi aduerte nec ex titulo nec ex autoritate ſacræ ſcripturę alibi determina
tã inueniri. Ex eo nanq꜃ ꝙ dñs in cruce dixit qntũ huius pſalmi verſiculũ (in manus tuas cõmendabo

ſpiritũ meum)nõ habeť ꝙ pſalmus iſte ad literam de chřo tractet.tñ quia verba dicta a chřo differũt ab huius pſalmi verſiculo.nã chřs dixit in manus tuas:pſalmus dicit in manu tua.vt ex ipſa differētia diſcerni poſſit ꝙ tranſumptiue accõmodauit ꝓpoſito ſuo verba illa dominus ex hoc loco. Tñ qa in hoc pſalmo tot ꝓpria ipſi dauidi tractanť/vt atteſteť ipſemet pſalmus ꝙ ad literam loquitur de dauide.¶Ex pſalmo itaq̧ colligendo materiã/quũ res geſtę cõgruãt dauidi(quē cõſtat ex titulo eē autorē pſalmi)cõſequēs eſt de ipſo dauide pſalmũ tractare.Et qm̃ clare tractat anguſtias eius & cõſilia inimicorꝫ de morte eius/q̃ bis leguntur(ſemel tẽpore ſaulis & ſemel tp̃e abſalon)oportet pſalmum hũc de harꝫ altera pſecutione itelligere.Et qa in.18.verſiculo diciť de inimicis ꝙ loquunť contra iuſtũ/& ſunt labia falſitatis,iſinuať ꝙ de tp̃e ſaulis eſt ſermo.nã in pſecutione abſalon/dauid ob crimina ſua patiebať:a ſaule aũt ĩpoſitis ſibi criminibus iuſtus patiebať.Collatis quoq̧ anguſtiis quas ſe pati dauid in hoc pſalmo refert/cũ gratiarꝫ actione quę circa calcē pſalmi fit(.ſ.benedictus dñs qm̃ ſeparauit &c̃.) apparet ꝓpriã huius pſalmi materiã eſſe hiſtoriã anguſtiarũ dauidis in deſerto mahon/poſtq̃ egreſſus eſt de ceila.Diciť enim.1.reg.23.ꝙ dauid diuina miſſione monitus ne maneret in ceila/vagabať icertus:& ꝓdentibus zipheis/ſaul exiit ad quęrendũ dauidē:qui deſcēdit ad petrã in deſerto mahon.& ibi cinctus eſt ab exercitu ſaulis in modũ coronę:in tantãq̧ deuenit anguſtiam vt quodãmodo deſperaret ſe poſſe euadere &c̃.Huic enim hiſtorię/manifeſte quadrãt q̃ cõcluduntur in fine pſalmi : quadrãt & mala q̃ ꝓpheta dicit ſe pati:vt amplius patebit in decurſu pſalmi.¶Vnũ tñ qđ obſtare vť in verſiculo.10. (impegit in delictũ meũ vis mea) qũo nõ obſtet ſed magis atteſteť hiſtorię/tunc declarabitur.

¶SVMMARIVM EST.

¶Dauid vbi ſuę in deo ſpei multiplicē reddidit rõnē , tũ miſerias ꝓprias/tũ pericula ꝓpria a ſaule & complicibus deo exponens/opem petit:& ex diuinę iuſtitię retributione erga bonos & malos firmatus/gratias de ſui liberatione agit,hortans alios ad ea quę dei ſunt.

¶Perſona loquens propheta eſt.

In te domine. Diuidiť pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuã/ibi eſto mihi . Proponit quattuor.Primo ſpem ſuã in deo.in te/nõ in me/non in hoie/nõ in idolis,domine ſperaui.Secũdo certũ ſpei effectũ.nõ cõfundar ęterno.i.nunq̃ cõfundar. Vbi nota ꝙ confuſio ſumiť dupliciter. Primo vt opponiť exteriori glorię:put aliqs q ignominioſe tractať/cõfundi diciť.Et de tali cõfuſione nõ eſt hic ſermo:vt patet ex ipſo cõtextu pſalmi,quo ꝓpheta dicēs ſe ſperãtē in deo nunq̃ cõfundēdũ/ fateť in.xi. verſiculo ſe fuiſſe opprobriũ & inimicis & vicinis &c̃.Alio mõ ſumiť cõfuſio vt opponitur expectatę aſſecutioni:put expectãs aliqđ/diciť cõfuſus nõ aſſequēdo illud.Et ſic ſumiť in ꝓpoſito.Ita ꝙ ſpes in deo tã efficax deſcribiť vt nunq̃ remaneat ſperãs cõfuſus ab aſſecutione rei ſpatę/ſed ĩfallibiliter aſſequeť illã.Quod cõſtat eſſe verum ĩtegra exiſtēte ſpe.¶Tertio ꝓcem ſuã ex parte iuſtitię.in iuſtitia tua erue me.In quo & periculũ ſuum explicat/dicendo eripe me:& pro rõne tanti beneficii licet non ꝓpriam/dei tñ iuſtitiam interpellat,dicēs in iuſtitia tua.ſciens ſe fouere iuſtã cãm:quia iniuſte ꝑſecutionem patiebať a ſaule.ideo nanq̧ iplorat auxiliũ diuinę iuſtitię retributiuę ſm merita.¶Quarto eandem petitionē ex parte gratię.inclina ad me aurē tuã.Si puram iuſtitiã vellet/nõ peteret inclinationē auris ad ſe:qm̃ inclinatio huiuſmodi/benignitatis eſt diuinę/nõ iuſtitię.Et diciť ad ſimilitudinē principis in excelſo ſedentis,ad quem non põt vox exiſtētis a longe inferius/peruenire niſi princeps inclinet ad illũ aurem:quod gratię eſſet.Nec ſolum apponit gratiam pro ſe,ſed celeritatem auxilii:cito libera me.periculũ inſinuans in mora.Et vere ſic fuit in deſerto mahon.

Eſto mihi. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractať illa particula/in te domine ſperaui. Secundo illa/inclina ad me aurē tuã/ibi miſerere mei. Tertio illa/non cõfundar ęterno/ſimul cum illa/ in iuſtitia tua erue me,ibi dñe nõ cõfundar.¶Circa primũ(ſcilicet in te domine ſperaui)vtiť quinq̧ locis ſue ſpei/explicando ꝓpria deſideria & beneficia recepta.Primus eſt ex eo ꝙ deus initium fuit omniũ quę euenerunt dauidi/eligēdo ipm̃ ex officio paſcēdi oues ad militiã &c̃. Eſto mihi petrę roborationis/domui arciũ ad ſaluandum.ecce petitũ.Subdiť ratio ſpei.quia rupes mea & arx mea tu . Iuxta hiſtoriã dauid nõ potens ſe ſaluare in ciuitate ceilę/venit ad petram mahon:ĩ qua ſaluatus eſt/diuina prouidētia reuocante ſaulem ad occurrēdum philiſteis.Et ꝓpterea vtiť ꝓpheta ſimilitudine rupis & arcis(loco ciuitatis munitę) & petrę ſaluatricis.Et quia arces fortes ex ſitu/ędificaň in rupibus(hoc eſt in montibus ſaxoſis)ideo propheta petens a deo euaſionem ſuam/quæ per confugium ad huiuſmodi arces ſolet prouenire,ait.Eſto mihi petrę(hoc eſt in petram)roborationis/in rupem fortitudinis officio:appoſitiue domui arcium . Petra roboris eſt fundamentum domus arcium:& eſt arx fundata ſuper petram,ad ſaluandum/non ad offendendum.Quia(ecce ratio)& petra ſeu rupes mea/fundamētũ oĩs firmitatis meę,& arx mea excelſa/ſecuritas mea,tu.Iuſtũ eſt.n.vt rupes mea & arx mea fungantur officio ſaluandi me.Et dixit hoc ad literam / quia deus fuit primum fundamentum ſuper quod fabricata eſt gratia dauidis tam inuiſa ſauli . Acſi aperte diceret deo.tu es fundamentum omnium propter quę patior a ſaule:& propterea peto & ſpero vt fungaris officio & rupis & arcis . ¶Secundus eſt ex diuino noie.& propter nomen tuum duces me & deduces me.Fiducialiter petitionem

tanq̃ futuram affirmat. duces me/ad regnum promiſſum. nec ſolum duces ſed etiam deduces me: hoc eſt (vt dictio hebraica ſonat) ſuauiter duces. Et hæc propter nomen tuum. iuſtum quippe eſt/ vt quod nomine tuo inchoatum eſt perficias: & hinc ſpero. Et dixit hoc/ quia ſamuel diuino nomine & vnxerat eum & præpoſuerat ſauli. ¶ Tertius eſt ex eo ꝙ ſolus deus erat fortitudo dauidis in cauſa regni/ ꝓpter quam patiebatur. Educes me de reti hoc abſconderunt mihi, quia tu robotatio mea. De reti abſcondito ſibi a ſaule mediantibus exploratoribus ad capiendum ipſum/ fiducialiter quoq; affirmando petit liberationem, fultus ea ſpe qua ſolus deus erat qui pugnabat pro ipſo. ¶ Quartus eſt ex fiducia in maioribus. Vbi nota ꝙ hactenus de ſpe ſua circa temporalia bona rationem adduxit: modo ex ſua in deo fiducia circa ſpiritualia bona ſuam ſpem probat. Supremum autem hominis bonum eſt anima quatenus officio fungitur ſpiritus. noſtra ſiquidem anima quatenus viuificat corpus/ vocatur anima: quatenus autem ſuperiori bono vacat/ vocatur ſpiritus: dicente paulo. caro concupiſcit aduerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem. Dicente domino. ſpiritus eſt deus, & eos qui adorãt/ oportet in ſpiritu adorare. Vnde quum ſeparatur a corpore anima/ tranſit de ſtatu animæ in ſtatum ſpiritus. Ex hoc itaq; ꝙ ſpiritum ſuum commendaturus eſt deo/ fiduciam ſuam in deo de maximis bonis manifeſtat. Vnde & more humano quo depoſitam rem charam/ manui aſſignamus depoſitarii non miniſtrorum eius/ ait. In manu tua/ in immediata cura & cuſtodia tua, commendabo/ perſeuerabo cõmendans, ſpiritum meum/ animam meam quatenus officio hic fungitur ſpiritus/ & tãdem quatenus ad ſtatum tranſibit ſpiritus. propter huiuſmodi enim ſtatum conuenit hic verſiculus migrantibus ex hac vita. ¶ Et ratio tantę ſpei ſubditur. redemiſti me domine. Redemptus ad literam fuit dauid in patribus ſuis de ſeruitute egypti ad terram promiſſionis vt cultum deo in ea exhiberet. Hoc myſteriũ huius finis ad quẽ redemptus eſt populus intelligens dauid/ aſſignat pro ratione ſuę ſpei immo ſecuritatis, ꝙ ideo ſpiritum ſuum deo iugiter commendabit quia deus redemit eum/ fecit eum eſſe dei ad officium ſpiritualis cultus exhibendum. Et propterea addit deus veritatis. Poterat dicere deus iuſtitię/ deus fortitudinis &c̃. ſed nihil horum dixit, ſed tantummodo deus veritatis/ qua paſcitur ſpiritus: vt ſignificaret ꝙ deus redemit ſibi populum non colendus humanis figmentis/ ſuperſtitionibus aut adinuentionibus, ſed deus veritatis/ actor/ amator/ & qui ſola veritate colitur. Acſi aptius dixiſſet. quia tu me redemiſti ad veritatis cultum tibi exhibendum, ideo in manu tua commendabo ſpiritum meum/ qui viuit veritate. Vbi docte lector intueri potes vtranq; diuini cultus conditionem a propheta tactam. ſpiritum ſcilicet & veritatem. quas dominus ioan. 4. clarius explicauit. ſpiritus eſt deus, & eos qui adorãt opꝫ in ſpũ & veritate adorare. Cultus quippe diuinus ſubſtantialiter conſiſtit in actibus mentis: quę ad ſuperiora tendens ſpiritus vocatur. Verum hi ſpiritus ſeu mentis actus debent inniti veritati: vt ſcilicet colamus intus deum, credentes ipſum vnum ſolum deum/ creatorem & gubernatorem vniuerſorum &c̃. alioquin nõ colitur veritate, quãuis colatur ſpiritu: vt colitur ab hereticis/ maumethanis &c̃. ¶ Ad conteſtandum autem ſe deo veritatis obſecutum/ ſubdit. Odiui cuſtodientes vanitates fruſtra, & ego ad dominum confiſus ſum. Optimus filius dei veritatis, tum odio habet obſeruantes vanitates ſuperſtitionum/ incantationum/ idolatrię &c̃. (quę qui obſeruant fruſtra obſeruãt: hoc eſt & ſine cauſa exhibentes diuinum cultum iis qui non ſunt dii/ qui non creauerunt eos/ qui nõ gubernant eos. & ſine cauſa ſperandi fructus: quia non eſt in poteſtate eorum ſatiſfacere petentibus) tum fiduciam ſuam in ſolo deo locauit. ¶ Quintus eſt ex experientia perceptorum beneficiorum. Exultabo inquit & lętabor in gratia tua/ ſperans: quia vidiſti paupertatem meam/ poſtq̃ ſaul cœpit me perſequi, cognouiſti in tribulationibus animam meam/ vitam meam. Et non feciſti concludi me in manu inimici/ ſaulis dum pſecutus eſt me in domo & in naioth: ſed feciſti ſtare in latitudine pedes meos/ dans mihi ſpatium fugiendi. Hęc enim oĩa beneficia receperat tunc temporis.

Miſerere mei domine. Tractatur hic illa particula/ inclina ad me aurem tuam/ tali ordine. Primo commendat ſe deo ratione caſus ſacerdotum. & deinde ratione periculi imminẽtis ſibi/ ibi quoniam audiui. ¶ Circa primum aduerte ſm hiſtoriam ꝙ dauide exiſtente in ceila venit ad eum abiathar filius achimelech ſacerdotis fugiens ſtragem ſacerdotum factam in nobe: vt patet. 1. reg. 23. Et tunc geſta ſunt quę hic refert, & proponit ſe paſſum in oculis/ in anima/ in ventre &c̃. Per quę omnia intellige duo. Primo multiplicem paſſionem animi dauidis audita tam crudeli ſtrage. Secundum ad cumulum doloris/ penitudinem imprudentię ſuę qua fuit occaſio tantę ſtragis. nam ipſemet eſt confeſſus. 1. reg. 22. ad abiathar. ego ſum reus omnium animarum patris tui: ſciebã enim in die illa ꝙ quũ ibi eſſet doeg idumeus/ proculdubio annunciaret ſauli: ſcilicet ꝙ pater tuus conſuluit deum pro me/ dedit mihi panes & gladium. Pro his itaq; ait. Miſerere mei domine: quoniam anguſtia mihi/ ſupple eſt audita tanta ſtrage: tineoſus fuit pro tineatus fuit ſeu tineauit ſi dici licet, in ira tanta/ ſaulis, oculus meus, anima mea & venter meus. totus commotus & corroſus ſum: oculus meus interior/ anima in paſſionibus/ & venter in corporis viſceribus. Et explicans tinearum effectus. Quia cõſumptę ſunt in mœrore vitæ meæ (hebraica appellatione numero plurali ſemper ſignificant vitam: quia carent ſingulari talis nominis; vt iam dictum eſt) magnitudo mœroris conſumpſit vitam meam. mœror

enim opponitur dilatationi cordis.Et anni mei/cõſumpti ſunt,in ſuſpirio:impegit in delictum me/
um vis mea.Imprudentiam ſuam qua non cauit a pſentia doeg idumęi appellauit offenſionem per
modum impingentis:eo ꝙ non voluntarie ſed pręter intentionem peccauit.Et propterea magis effe
ctum culpę q̃ culpam ipſam deflet.Ad ſimilitudinem ergo hominis fortis viribus cadentis impingē
do in aliquod offendiculum/deſcribit materiam luctus.Impegit in delictum meum/imprudentiam/
incautelam meam,vis mea:& oſſa mea tineoſa fuerũt.Dictio hebraica ſonat oſſa vt comeſta a tinea:
quod ſi lingua latina pateretur/dici deberet tineata ſunt ſeu tineauerũt.De ratione huius ſimilitudi/
nis dictum eſt in pſalmo ſexto:ſcilicet ꝙ ratione proprię culpę dauid vtitur metaphora tineę: quia
ipſemet ſibi fuit cauſa corroſionis.ego inquit ſum reus omnium animarum patris tui.Per quam me
taphoram intelligo non tam afflictionem corporis q̃ defectionem animi in hominibus ad ſuſtentã
dum dauidem.ex illa ſiquidem clade non ſolum exterriti ſunt omnes ſuſtentantes dauidem,ſed ad ſi/
militudinem conſumptorum a tinea effecti ſunt inutiles/non audẽtes amplius porrigere aliqṁd da/
uidi.propter hoc enim oſſa ſua/quaſi ſuſtentantia ipſum,velut adeſa a tineis deſcribit. ⁋Et huic ſen/
ſui conſonat continuatio ſubſequentium iniuriarum/conſiſtentium in hoc ꝙ factus eſt opprobrium
vicinis & amicis & habitus eſt pro perdito.Ab omnibus ĩquit anguſtatoribus meis/cãtum eſt, ꝙ fui
opprobrium & vicinis meis valde,& timor notis meis.Audita enim tanta ſęuitia habebatur dauid
vituperio apud vicinos ſuos quantumcunq; prope(vicini enim vituperabant eum/timẽtes ſaulem:
vt patet de nabal & de zipheis)& apud cognoſcentes amicos & notos ſuos erat timor/hoc eſt ratio ti
moris:nullus enim audebat ſe profiteri amicum dauidis prę timore ſaulis. Videntes me foris,receſſe
runt a me/tanq̃ ſi obuiarẽt contagioſę peſti. ⁋Obliuioni traditus ſum quaſi mortuus a corde. nullus
enim mittebat ad eum. Vbi aduerte comparari obliuionẽ ſui obliuioni mortui a corde.mortui enim
etſi ſunt in recordatione noſtra in lingua/in libris/in laudibus/in ſepulchris,nunq̃ tamen in corde:vt
pote quibus nulla noſtri cordis affectio vtilis apparet. Et intendit per hoc explicare integritatẽ obli
uionis:vt ſicut mortuus longe eſt a memoria cordis noſtri/ita ipe totaliter datus erat obliuioni.Et vt
magis explicaret ſubdit .fui quaſi vas perditum.quod quia perditũ eſt habetur pro derelicto:ſic enim
tũc habitus eſt dauid.Et intellige hebręo more noĩe vaſis quodcũq;/ſiue illud ſit veſtis ſiue qd aliud.i/
tẽdit.n.cõcludere ꝙ fuit tãq̃ vas/hoc eſt res pdita:vtpote a tineis comeſta/tãq̃ res inutilis reddita.

Quoniam audiui infamiam multorum. Cõtinuando quę redundarũt in eum ex occiſione ſacer/
dotum/adiungit ſubſecutum periculum vitę proprię.Non ſolummodo me factum eſſe opprobrium vi
cinis.Quoniã audiui infamiã/propriam ſeu vituperationem,non ex ore vnius ſed multorum:&(qđ
peius eſt)timorem in circuitu.Et ratio timoris eſt.quoniam in conſiliando ſimul ſuper me,nõ ad tol
lenda bona mea ſed ad tollendam animam meam cogitauerunt/conſilia fecerunt.quod pluries & tũc
in ſpecie factum fuiſſe teſtatur hiſtoria. ¶ Inter hęc autem mala & pericula qualis ipſe fuerit ſubiun/
git.Et primo quo ad partem affectiuam.Et ego ſuper te confiſus ſum domine/nõ ſuper hominem. Se
cundo quo ad partem contemplatiuam.Dixi/ſ mente mea eleuata ad te,deus meus tu. ecce eleuatio
mentis in deitatis profeſſionem.In manu tua/in cura tua,tempora mea/dies mei/anni/menſes &c̃.ec/
ce eleuatio mentis in diuinam potentiam & gubernationem. ⁋Tertio ſm partem deſideratiuã/expli/
catam tribus petitionibus.Prima eſt.Libera me de manu inimicorum meoꝝ & perſequentiũ me. Ini
micus nomen eſt odii:perſequens nomen operis exterioris.Et hæc petitio directe reſpõdet ſupradicto
timori ab iis qui fecerunt conſilium ad tollendam aĩam eius.Secunda petitio. Illumina facies tuas
ſuper ſeruũ tuum.Oſtẽdiſti faciem tuam obſcuram ſuper me dũ me reddidiſti opprobriũ vicinis &c̃.
monſtra modo faciem tuam illuminatam/claram loco tot opprobriorum. Et põt referri huiuſmodi
claritas ad claritatem notitię interioris de deo:vt loco exteriorum obſcuritatum habeat claritatẽ in/
ternam diuinę faciei/diuinę pręſentię.Et poteſt referri ad claritatem exterioris gloriæ/vt faciat ceſſa/
re huiuſmodi vituperationes.hęc enim petitio ſupradictis opprobriis reſpõdet.Tertia eſt. Saluũ me
fac in gratia tua.Et hęc petitio reſpondet ſupradictę derelictioni & obliuioni.ab omnibus ſum dere/
lictus & obliuioni traditus,ſalua tu me,nõ meritis meis ſed gratia tua.

Domine non confundar. Tractatur hic illa particula/non confundar ęterno.Et quoniam(vt prę
dictum eſt)inſeritur explanatio illius particulę/in iuſtitia tua libera me,ideo talis eſt ordo.Primo pro
ponitur ratio non confuſionis proprię.Domine non confundar,quia vocaui te/qa recurſum habui
nõ ad aliũ q̃ ad te.Deĩde ſtatim annectitur ratio diuinę iuſtitię retributiuę vt ratio nõ cõfuſionis eius.
& poſtea proſequitur effectum non cõfuſionis/ibi benedictus dominus. Ratio iuſtitię retributiuę in
deo habet vt reddat vnicuiq; ſm opera ſua:hoc eſt male agentibus mala,timentibus autem & ſperã/
tibus in deo bona. Vtranq; partem propheta proſequitur/inchoans a retributione malorum.Ego in
quit non confundar,ſed confundentur impii/in ſacros ſacerdotes:& taceãt in fouea/aut parati ſi/
bi caſus ſeu ſepulchri aut inferni. Vtrunq; enim verificatum eſt:nam & damnati ſunt & ceciderunt gla/
dio philiſtinorum. In hebręo foueę in caſu datiuo habetur:ſed cõgruitas mutauit in fouea. ⁋Et ſub
iungitur ratio demeritoꝛia.obmuteſcent labia falſitatis: quæ loquentia/ſupple ſunt, ſuper iuſtum

durum in ſuperbia & deſpectione.Hæc enim omnia interueniſſe in eloquiis ſaulis & ſuorum contra
dauidem/manifeſtum eſt legenti hiſtoriam. Vbi aduerte congeriem deformitatum in locutione.Pri/
mo ex genere/labia falſitatis.Secundo ex perſona contra; quam/ſuper iuſtum . Tertio ex re dicta/du/
rum,non cedens ſed exceſſiuum ac robuſtum ad peſſundandum.Quarto ex ratione dicendi ex par/
te dicentis/in ſuperbia.Quinto ex ratione dicendi ex parte eius in quem dicitur/in deſpectione.Et ſex
to ex perſeuerantia dicendi:quia in pręſenti/loquētia.¶ De retributione vero bonorum ſubdit. Quã
multa bonitas tua quam ſeruaſti timentibus te.Non ſolum beatitudo futurę vitę eſt ineffabilis(iux
ta illud eſa.64.oculus non vidit nec auris audiuit quę pręparaſti diligētibus te)ſed etiam illius par
ticipatio/hoc eſt interna conſolatio quam deus exhibet quibuſdam in hac vita,explicari non poteſt:
iuxta illud apoc.2.vincenti dabo manna abſconditum quod non nouit niſi qui accipit. Et de vtraq;
propheta hic loquitur.De beatitudine quidem in ſeipſa dicit.q̃ multa eſt bonitas tua,quam ſeruaſti,
recondidiſti exhibendam,timentibus te.De ipſa autem iam participata ſubdit.quã operatus es ſpe/
rantibus in te coram filiis adam.Sperantes in deo dupliciter inueniuntur . Quidam ſine vexatione.
Quidam cum vexatione.Et hi dicuntur ſperãtes in deo coram filiis adam:eo ꝙ ancoram diuinę ſpei
firmam tenent in conſpectu hominum,non fracti perſecutionibus/nõ allecti honoribus aut delecta/
tionibus.Hi ſunt quibus deus exhibet ęternam dulcedinem.Et propterea de his dicitur.operatus es/
dictam bonitatem,ſperantibus in te/non qualitercunq; ſed coram filiis adam.Et declaratur huiuſmo
di operatio diuina quo ad duo . Primo in perſecutione factorum . Abſcondes eos / ſic ſperantes , in
abſcondito faciei tuę/notitię tuę/gratię tuę,a ſuperbiis viri/perſecutoris.Secũdo in perſecutione ver
borum.Abſcondes eos/ſic ſperantes,in vmbraculo/ſupple tuo,a contentione linguarum.Aduerte hic
ſimilitudines.Abſcondit dominus quandoq; aliquem in vmbraculo ſuo/ad reddēdum eum tutum.
abſcondit quandoq; aliquem ponendo illum iuxta ſe:quod eſt maioris ſecuritatis & amoris . Iuxta
has ſimilitudines deſcribitur deus/aliquos ſperantes in ſe abſcondere in vmbraculo ſuo:hoc eſt defen
ſionem eis exhibere effectiuam vt non curent de conuitiis/opprobriis/& aliis linguarum iniuriis . &
exhibet eis cõſolationem/ſicut conſtitutis in refrigerio diuini habitaculi.Quibuſdam autem abſcõ/
ſionem(hoc eſt defenſionem effectiuam ne curent de perſecutionibus)ſic exhibet quaſi adhibēdo cõ
ſolationem facialis pręſentię diuinę.Ita ꝙ quanta eſt differentia inter eſſe in vmbraculo & eſſe co/
ram facie dei/tanta eſt inter has abſconſiones differentia.Merito ergo dixit ſe non confundendum ex
parte diuinę iuſtitię:quia diuina iuſtitia confundit impios & multam bonitatem ſeruat timentibus
ſe,quam exhibet hic ſperantibus in eo coram filiis hominum.

Benedictus dominus.Expedita interpoſitione iuſtitię proſequitur certum ſpei effectum(ſcilicet
non confundar in ęternum)ab expertis in ſeipſo.Et duo refert magna beneficia tũc percępta quibus
non eſt cõfuſus ab expectatione ſua.¶ Alterũ eſt. Benedictus dominus:quoniam ſeparauit/hoc eſt mi
rificauit,gratiam ſuam mihi in ciuitate munitionis:hoc eſt in ceila reuelando mihi ꝙ ſaul venturus
eſſet ad obſidendum ceilam/& ꝙ viri ceilę traderent me in manus ſaulis.Hiſtoria clara habetur.1.reg.
23.Appellatur autem ceila ciuitas munitionis/eo ꝙ munita erat ſeris & portis. Vnde tunc dixit ſaul.
tradidit eũ dominus in manus meas,concluſuſq; eſt introgreſſus vrbem in qua portę & ſerę ſunt &c.
¶ Alterũ eſt.Et ego dixi in feſtinatione mea. Vbi tãgit hiſtoria ſubſecuta poſt egreſſum de ceila/in eo/
dē ca.ſubſiſta.ſ.ꝙ ſaule cũ ſuis circũdãte dauidē in deſerto mahon/dauid deſpabat ſe poſſe euadere a
facie ſaul.Hic.n.primus motus deſpationis deſcribit hic dicendo/& ego dixi in feſtinatione mea.non
fuit.n.deſpatio deliberata,ſed p modũ feſtinę paſſionis.Ecce quod dixi.abſciſus ſum de cõſpectu ocu/
loꝝ tuoꝝ. Videns ſe cinctũ/occurrit primus motus deſperationis:ꝙ ſcilicet deus non curaret cuſtodi
re eum a ſaule.hoc enim ſignificat abſciſus ſum de conſpectu oculoꝝ tuoꝝ/cuſtodientiũ me . Sed hic
deſperationis motus non eſt pfectus,ſed ſupatus a rõne/a ſpe in deo.Et ppterea ſubdit.ſiquidē audiſti
vocē deprecationũ meaꝝ in clamare meo ad te.Ex quo patet ꝙ clamore cordis & deprecationibus
ſuppſſit deſperationis motũ.Modus aũt quo fuit exauditus ſcribit ibidem:ꝙ venit nuncius vocans
ſaulem ad occurrendum philiſtęis.¶ Comprobata non cõfuſione ſua ex expertis beneficiis/apoſtro/
phat ad alios hortando ad duo.Primo ad diligendum.& ad hoc hortatur gratioſos/hoc eſt qui aliis
benefici ſunt propter deum.diligite dominum omnes gratioſi eius . Et ratio ſubditur ex diuina remu
neratione.quia fideles cuſtodiēs dominus/ſupple eſt,& retribuens ſuper ſuperfluum faciens ſuperbiã.
Vbi ineffabilis exceſſus retributionis diuinę erga ſuos deſcribitur,ita ꝙ non ſuffecit dicere retribuēs/
& apponere ſuper ſuperfluum,ſed adiecit faciens ſuperbiam:ad denotandum ineffabilem ſuperexceſ
ſum.Nõ enim ſupbia ſemp ſumitur in malã partē,ſed quãdoq; in bonã pro magna excellentia:vt cla
re patet eſa.60.ponã te in ſupbiã ſeculorũ,gaudiũ in generationem & generationem.¶ Secundo ad
exequendum.Et ad hoc inuitat ſperantes in deo . Roboramini/ad exequendum . Et vt ſciant robur
ſuum prouenire a deo/adiungit.& roborabit/deus,cor veſtrum omnes ſperantes domino/pro in do/
mino:exemplo mei/qui ſperans in domino roboratus ſum.Et dirigi videtur ad literã tota hęc exhor
tatio ad milites eius/poſt euaſionem tanti periculi.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Dauid eruditio. XXXI.

BEati quorum remiſſę ſunt iniquitates: :& quorum tecta ſunt peccata.
BEatus uir cui non imputauit dominus peccatum: nec eſt in ſpiritu eius dolus.
Quoniam tacui inueterauerunt oſſa mea; dum clamarem tota die.
Quoniam die ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua: conuerſus ſum in erumna mea dum configitur ſpina.
Delictum meum cognitum tibi feci: & iniuſtitiam meam non abſcondi.
Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino: & tu remiſiſti impietatem peccati mei.
Pro hac orabit ad te omnis ſanctus: in tempore opportuno.
Veruntamen in diluuio aquarum multarum: ad eum non approximabunt.
Tu es refugium meum a tribulatione quę circundedit me: exultatio mea erue me a circundantibus me.
Intellectum tibi dabo & inſtruam te in uia hac qua gradieris; firmabo ſuper te oculos meos.
Nolite fieri ſicut equus & mulus: quibus non eſt intellectus.
In chamo & freno maxillas eorum conſtringe: qui non approximant ad te.
Multa flagella peccatoris: ſperantem autem in domino/ miſericordia circundabit.
Lętamini in domino & exultate iuſti: & gloriamini omnes recti corde.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Dauidi eruditio. XXXII.

1 Propheta. BEatitudines [sunt] donati uenia rebellionis: tecti peccato [ingruenti].
2 Btitudines [sunt] hominis non imputabit dñs ei culpã: & non [est] in ſpiritu eius dolus.
3 Quia tacui: ueterauerunt oſſa mea in rugire meo tota die.
4 Quoniam die ac nocte grauabitur ſuper me manus tua: uerſa fuit humiditas mea in ſiccitates ęſtatis. Selah.
5 Peccatum meum notificabo tibi, & culpam meam non cooperui: dixi. Dictum. confitebor ſuper rebellionibus meis domino. Propheta. & tu dimiſiſti culpam peccati mei. Selah.
6 Super hac orabit omnis gratioſus ad te [in tẽpore] tempori inueniendi: tantũ [in inũdatiõe] inundationi aquarum multarum/ad ipſum non peruenient [aque].
7 Oratio iuſti. Tu abſconſio mihi: ab anguſtia cuſtodies me, laudibus euaſionis circundabis me. Selah.
8 Deus. Faciã itelligere te, & docebo te in uia hac [qua] ambulabis: cõſulã ſuper te oculo meo.
9 Non eſte ſicut equus ſicut mulus: non intelligendo in loro & freno os ſuum ad claudendum [eſſe ob] / non appropinquare ad te.
10 Multi dolores impio: & confidentem in domino gratia circundabit ipſum.
11 Propheta. Lętamini in domino & exultate iuſti: & facite laudare oẽs rectos cordis.

TItulus eſt. Dauidi eruditio. Ex quo titulo apparet non ſolum autor pſalmi, ſed doctrinalis materia quam eruditus fuit a ſpirituſancto dauid. Quae autẽ ſit materia huius eruditionis, ab apoſtolo ad ro. 4. inſinuatur dicente. dauid dicit beatitudinem hoīs cui deus accępto fert iuſtitiã ſine operibus; dicens. beati quoꝝ remiſſę ſunt iniqtates & quoꝝ tecta ſunt peccata; beatus vir cui nõ iputauię

idominus peccatum.Hinc.n.habemus materiam huius eruditiõis eẽ ꝙ beatitudo hoís conſiſtit in iu/
ſtitia quam deus ſine operibus(hoc eſt ſine meritis) confert hoi ſibi accepto. Ex progreſſu aũt pſalmi
apparet hmõi gratiam in remiſſione peccatoꝝ maxime apparere. nam poſt propoſitam hmõi beati
tudinem ſtatim dauid ſubiungit modũ quo ipſe conſecutus eſt hmõi grãm ſine meritis.& poſtea tra/
ctat modũ quo genus humanũ hanc aſſequitur gratiam. Vnde pſalmus iſte ad literam tractat erudi/
tionem dauidi reuelatam de gratia remiſſiua peccatorum : quam ipſe in ſeipſo expertus manifeſtat.
Vnde & paucis verſiculis tractat de ſeipſo.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid vbi excellentiam gratię diuinę donatiuę peccatorum aperuit: modum quo hoc fit/primũ
ex experta in ſeipſo tam contraria miſeria q̃ gratia veniae/& deinde ex cõmuni curſu ſanctorum,dialo
go inter deum & hominem formato explicat.

¶ Perſonę loquentes ſunt tres:propheta/gratioſus/& deus.

BEatitudines donati venia rebellionis/tecti peccato.Diuiditur pſalmus in partes duas: pro/
poſitiuam materię,& executiuam/ibi beatitudines hominis.Proponit hominẽ habentem duas
conditiones eſſe beatum.Prima conditio eſt ꝙ condonata ſit ei rebellio. In qua peccatũ ex parte auer
ſionis ſeu culpę ſiue offenſę ſignificatur. Altera conditio eſt ꝙ tectus ſit peccato:hoc eſt a turpitudine
& macula peccati, ne turpitudo aut macula peccati ingruat ſuper eum. Sicut homo dicitur tectus a
pluuia/ne cadat ſuper eum.In prima habes donatum venia:in ſecunda donatũ pręſeruatione a pec/
cando per gratiam dei. ¶ Vbi aduerte hebręum textum miniſtrare/rationem venię eſſe perſonam ho
minis:ita ꝙ quia homini ignoſcitur ideo peccata delentͬ/& non econuerſo.Hoc enim inſinuat textus
hebręus/dicens beatitudines hominis donati venia : quod non explicant interpretationes dicentes
peccata dimiſſa/peccata tecta.Nec te turbet allegatio pauli: quoniam graeco ſcribens idiomate/attu/
lit textum ſm tranſlationem.70.Et hoc in ſimilibus intellige.¶ Hic inquam non ſolum iuſtus ſed ẽt
beatus exclamatur.Et eſt ſermo de beatitudine in ſpe/quę in hac vita habetur. Quae quia eſt perfecta
iuſtitia/& nullum deſcribitur hic concurrere meritum,excitauit apoſtolum ad docendum hinc/beati/
tudinem hominis eſſe iuſtitiam gratuitam.Et vere ſic eſt:quoniam nullus eſt homo expers peccati: &
omnis peccati particeps/beatus ſit per huiuſmodi gratuitam iuſtitiam . ¶ Aduerte hic circa literam
ꝙ ad ſeruandum textum hebręum oportuit me addere dictionẽ venia/quę in hebręo non eſt. Et hoc
quia in lingua latina caremus participio paſſiuo conſtruibili cum crimine rebellionis/ſignificando
hominem eſſe donatum venia talis criminis.Dixiſſem donati rebellione,niſi lectorum aures offendiſ/
ſem/oppoſitum ſignificando.

¶ Beatitudines hominis.Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatͬ illa particula/bea/
titudines donati venia rebellionis.ſecundo illa/tecti peccato/ibi ſuper hac orabit . ¶ Circa primum
tractatur modus remiſſionis culpę/explicando primo quid ex parte dei & quid ex parte hominis ad
hmõi gratiam remiſſiuam culpę concurrit . Et ex parte dei ponitur vnum : ſcilicet non imputatio
culpae/dicẽdo. beatitudines hominis non imputabit dominus ei culpam. Vbi nota non dici beatus
homo qui non habet culpam/aut cui deus confert talia & talia , ſed ex ſola negatione imputationis
beatum dici:vt hinc intelligas docte lector negationem imputationis non fieri ſine collatione bea/
titudinis.Attenditur autem non imputatio quo ad poenã hoſtilem/quo ad odium diuinum. Electis
enim deus peccata non imputat quo ad poenã inferni/nec quo ad hoc ꝙ eos odio habeat ſicut odio
habet reprobos:quibus ad vtrunqꝫ imputat peccatum . Vnde apparet ex parte dei ſumma gratia in
hoc ꝙ non imputat nobis peccata quę fecimus. Et hoc ipſum eſt noſtra beatitudo . Dicit autem in
futuro imputabit/ad ſignificandam perſeuerantiam:ſeu ad futurę vitę tempus ſpectando.paꝛũ qppe
eſſet ꝙ nunc non imputaret/ſi nunc parceret & poſtea imputaret.¶ Ex parte quoqꝫ hominis ponitur
vnum etiam negatiuum.Et non in ſpiritu eius dolus.Nullum meritum exigit qui negationem tantũ
doli non in verbo ſed in ſpiritu interno requirit:hoc eſt ꝙ non ſit fictus.ſpiritus enim ſanctus diſcipli
nę/ſugiet fictũ.ſap.1.Perinde itaqꝫ eſt dicere & non in ſpiritu eius dolus/& dicere & non in ſpiritu eius
obex.deus enim non remittit peccata ponẽti obicem gratię. ¶ Explicat deinde propheta ſe vtranqꝫ
conditionem in ſua miſeria expertum eſſe. Et quantum ad obicem (quia ſcilicet ipſe poſuit obicem
gratię dei)ait.quia tacui.Commiſſo adulterio tacuit dauid/doloſe, occultare volens adulterium cõ/
miſſum:vocando prius vriam & dando operam vt dormiret cum propria vxore:& quum hoc nõ po/
tuiſſet obtinere/tandem doloſe mandauit ipſum occidi.Hunc ſpiritus ſui dolum appellat tacere.¶ Et
ſtatim ſubiungit poenam internam quam inde incurrit.veterauerunt oſſa in rugire meo tota die. Ve
teraſcere oſſa eſt partes animę(intellectum/voluntatem/affectum)debilitari reſpectu boni. Rugitus
autem & ad famem animę reſpectu boni ſpectat:iuxta illud filii prodigi/ego hic fame pereo. rugitus
enim paſſio eſt leonis famelici.Et ſignificatur ꝙ veterauerũt oſſa animę ex continua inedia boni ope/
ris.Poteſt quoqꝫ idem rugitus ſpectare ad iniquum dauidis appetitum occultãdi ſuũ adulterium.in/
tantum enim rugiit ꝙ occidit vriam. Vbi vides miſeriam ex doloſo ſilentio . ¶ Quantum autem ad

diuinam actionem ſubiungit. Quoniam die & nocte grauabitur ſuper me manus tua, verſa fuit humiditas mea in ſiccitates ęſtatis. Per oppoſitum ad non imputationem peccati/affert poenam aliam ſubſecutam ex proprio dolo. intus quidem veterauerunt oſſa: extra autem aggrauata eſt manus dei ſuper eum. Et dicitur aggrauari manus dei ſm̃ ſimilitudinem effectus: quia ad modum aggrauantis fecit dauidem magis ac magis ruere in peccatum: iuxta illud gre. peccatum quod per poenitentiam non diluitur/ſuo pondere ad aliud trahit. Aggrauauit enim deus manum ſuper dauidem impoenitentem, dum ſubtrahendo gratiam fecit ipſum ruere in tot mala. Dicitur autem in futuro grauabitur/ad demonſtrandam perſeuerantiam. durauit enim huiuſmodi aggrauatio manus amplius q̃ per nouem menſes. ¶ Et ecce altera poena. verſa fuit humiditas mea in ſiccitates ęſtatis. Non ſolum fuit punitus in naturalibus vetuſtate oſſium, ſed in gratuitis. ita ꝙ perdidit omnem humorem gratię qua abundabat: nec ſolum perdidit foecunditatem gratię, ſed incurrit aariditates ęſtatis. Et intendit ꝙ anima ſua venit in ſtatum ita aridum reſpectu gratuitorum ſicut eſt ariditas ęſtatis. Per quod intelligimus priuatum fuiſſe dauidem gratia deuotionis & prophetię & aliorum interiorum donorum: & propterea dixiſſe/verſa fuit humiditas mea in ſiccitates ęſtatis. Sed conſidera ordinem poenarum: ꝙ radix omnium ponitur quia tacui/obicem poſui. perditio enim tua iſrael ex te eſt/oſee. 13. Et deinde ſubſequitur poena aggrauationis manus diuinę: quam ſubſequitur ariditas. ¶ Demum eaſdem cõditiones deſcriptas in modo remittendi peccatum/manifeſtat ex experta in ſeipſo gratia venię. prius enim manifeſtauit ex contraria miſeria/modo ex venia. Et quantum ad conditionem requiſitam ex parte hominis/dicit. Peccatum meum notificabo tibi, & culpam meam non cooperui. Primum dicit in futuro/notificabo: ſecundum dicit in p̃terito/non cooperui. Vtrunq; verificat: ſcilicet pręteritum in deliberato propoſito/dixi: futurum in executione perſeuerando/confitebor ſuper rebellionibus meis domino. Nullum deſcribit actum meritorium, ſed ſolam confeſſionem peccati: quam conſtat non mereri veniam, ſed potius tollere obicem gratię. ¶ Nota quoq; duas partes huiuſmodi recognitionis. Alteram ptãm. dixi/deliberaui. Alteram perſeuerantię. confitebor ſuper rebellionibus meis: hoc eſt nõ excuſando ſed accuſando rebelliones meas. ita ꝙ rebelliones ſint materia confeſſionis accuſantis. neq; enim deus eget vt nos notificemus ei peccata: ſed ipſa noſtri accuſatio apud deum/notificatio vocatur. ¶ Conditio autem ex parte dei ſubiungitur. & tu dimiſiſti culpã peccati mei. Ecce quod ſuperius dixit/mõ ſe expertum fatetur: ꝙ ad ſolam deliberationem perſeuerantię confeſſionis/dimiſit deus culpam peccati eius. Significanter autem dicit culpam: quia non ſtatim remiſit totam poenam: culpa autem non poteſt pro parte condonari & pro parte retineri: quia impium eſt dimidiam a deo ſperare veniam/vt aug. dicit.

Super hac. Tractatur hic illa particula/tecti peccato. Poſtq̃ enim dauid explicauit modum quo tanta beatitudo gratię a peccatoribus poenitentibus habetur ex expertis in ſeipſo, modo intendit explicare idem quo ad vniuerſum genus humanum: declarãdo modum alterum quo generi humano huiuſmodi beatitudo conceditur: ſcilicet ſeruãdo ne ruant. hoc enim eſt tegi a peccato. Vnde circa hoc primo deſcribit modum quo iuſtis conceditur hęc gratia: quo ſcilicet ſeruantur ne ruant. ſecundo extenditur doctrina ſeruandi a ruina/ad totum genus humanum/ibi non eſte. fuit enim eruditus dauid non pro ſeipſo tantum ſed pro omnibus. Et intendit ꝙ hanc beatitudinis gratiam mediante humili oratione iuſtus conſeruabit: eget enim adiutorio diuino ne inundantibus tentationibus ruat. hæc eſt gratia qua iuſtus tegitur a peccato ne inuoluatur illo. Super hac/beata iuſtitia gratię tuę, orabit ſupplex omnis gratioſus/non ſolum iuſtum ſed etiam gratioſum ſe aliis exhibẽs. Et tempus orandi ſubditur. tempori/pro in tempore, inueniendi. anteq̃ claudatur ianua tempus eſt inueniẽdi gratiã. Ratio autem neceſſitans ad orandum eſt. tantum inundationi aquarum multarum/hoc eſt ob hoc ſolũ ꝙ quum inundauerint aquę multę/impetus multi multarum paſſionum, ad ipſum/gratioſum, nõ perueniant. Et dictio excluſiua tantum/excludit nectem venię pręteritorum. De peccatore dixit, dixi confitebor & tu remiſiſti. de iuſto dicit ꝙ non pro venia pręteritorum ſed pro cautela futurorum orare oportet. Et intellige hæc prudẽs lector de iuſto quatenus iuſtus eſt. nam & ipſe quatenus peccator eſt/dicere debet dixi confitebor. ¶ Tu abſconſio mihi. Explicata necte orandi/ſubiungitur ipſa iuſti oratio, continens tria. Profitetur primo tegendus ne peccet/tu abſconſio mihi. ſecundo petẽdo affirmat officiũ abſconſionis/ab anguſtia dęmonis cuſtodies me. tertio ab omnibus circũquaq; periculis peccandi ſaluationem/laudibus euaſionis circundabis me. Appellant laudes euaſionis gratiarũactiones cantando & laudando deum pro euaſione a periculis peccãdi. Significantius autem dicit circũdabis me: vt oĩ ex parte euaſionem attribuat diuinę gratię. Si. n. aliquod periculum euaſiſſet non ex diuina gratia/non circundaretur laudibus euaſionis: ſed quia gratię dei deputat quicquid non deliquit, ideo orando beneficium hoc recognoſcens dicit/laudibus euaſionis circundabis me. ¶ Circunſpice hanc orationem: & inuenies omni ex parte conſtare eam ex profeſſione diuinę gratię/ſub vmbra ſua iuſtũ ſeruantis, cuſtodiendo a ſpiritualibus inimicis & a reliquis occaſionibus peccandi.

Faciam intelligere te. Poſita oratione iuſtoꝝ/ponitur per modũ miſſionis diuina cuſtodia, tria con-

pertinens. Primum est ptinens ad donū intellectus. faciā intelligere te, pculdubio illuminādo: intelligere ea quę ſunt dei. Secundum pertinens ad inſtructionem morum. & docebo te in via hac ambulabis. i. qua ambulabis. Tertium. conſulam ſuper te oculo meo. Hoc fit quotidiana immo iugi diuina circū/ſpectione ſuper electos: ſecūdum autem fit per pręcępta legis: primum vero per lumen fidei. Omnia magna dona ſunt: ſed in tertio conſummantur omnia: quod ſolis electis eſt propriū. Hæc ad tegendū electos a peccato. ℂ Sed ad vniuerſum genus humanum ſubiungit diuina doctrina. Non eſſe ſicut equus ſicut mulus. Prius allocutus eſt deus iuſtum: modo extendit ſermonem ſuum ad totum genus humanum. & propterea pluraliter dicit non eſſe ſicut equus ſicut mulus. Et vt intelligas in quo iubet hominē non aſſimilari equo & mulo, explicat ſubiungens. non intelligēdo in loro & freno os ſuum ad claudendum, non appropinquare ad te. Et eſt ſenſus ꝙ equus & mulus non intelligunt claudi ſibi os in loro & freno ob non appropinquarę ad hominem conſortio humanitatis: hoc eſt ꝙ eorum nō appropinquare ad hominem ad humana officia ſine loro & freno, eſt occaſio neceſſitans ad claudendum os eorum in loro & freno. hoc equus & mulus non intelligunt. Nam ſi intelligerent gauderent freno & loro: quia equus & mulus equitati ab homine, multum nobilitantur, humanorum officiorū conſortes effecti mediante loro & freno: ſed non intelligunt hoc. Et in hmōi non intellectione prohi/bemur aſſimilari equo & mulo. Et intendit deus ꝙ nos intelligamus lorum & frenum pręceptorum diuinorum apponi nobis ex eo ꝙ noſtra ſponte non appropinquamus ad deum. Si enim hoc intelli/gimus, intelligemus lorum & frenum diuinarum legum eſſe ad bonum noſtrum: hoc eſt ad appropin quandum deo conſortio diuinæ naturæ, ſimilitudine mundi ſpiritus &c̄. Hæc eſt ſententia huius pa/rabole. ℂ Conſtructio autem literę ſupplenda eſt legendo ſic. Non eſſe ſicut equus ſicut mulus, nō in/telligendo, non penetrando: hoc ſcilicet ad claudendum, hoc eſt vt claudant, os ſuum, equi & muli, in loro & freno eſſe, ob non appropinquare ad te, hominem. alloquitur enim deus genus humanū. ℂ Hic eſt modus quo vniuerſum genus humanum tegitur ne inuoluatur peccato: ſcilicet intelligendo bo/num ſuum conſiſtere in loro & freno diuinarum legum, ſponteq; ſuſcipiendo illas: vtpote reddentes nos proximos diuino conſortio. ℂ Ratio autem huius monitionis, ab eadem diuina doctrina ſubiū gitur ex diuerſa retributione malorum & bonoꝝ. Nam quo ad malos ſubditur. Multi dolores impio, parati ſunt in futuro. Quo ad bonos vero. & confidentem in domino, gratia circundabit. Ac ſi aper/tius dixiſſet. Non ſit vana monitio mea: quoniam contemptores opprimentꝰ doloribus multis quo/rum non eſt numerus, obſeruatores autem gratia replebuntur.

ℂ Letamini in domino & exultate iuſti. Audita dei doctrina, cōcludit propheta iuſtos nō in ſeipſis ſed in domino (a quo beatitudo eſt tantę gratiæ) lętari & exultare debere. Et (quod plus eſt) facite lau dareq; deum, oēs rectos cordis, ēt ſi nondum aſſecuti ſunt pfectionē iuſtitiæ in operę. Amen.

ℂ VVLGATA EDITIO. ℂ Pſalmus XXXII.

EXultate iuſti in domino: rectos decet collaudatio.
Confitemini domino in cithara: in pſalterio decem chordarum pſalli/te illi.
Cantate ei canticum nouum: bene pſallite ei in uociferatione.
Quia rectum eſt uerbum domini: & omnia opera eius in fide.
Diligit miſericordiam & iudicium: miſericordia domini plena eſt terra.
Verbo domini cœli firmati ſunt: & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum.
Congregans ſicut in utre aquas maris: ponens in theſauris abyſſos.
Timeat dominum omnis terra: ab eo autem cōmoueantur oēs inhabitantes orbem.
Quoniam ipſe dixit & facta ſunt: ipſe mandauit & creata ſunt.
Dominus diſſipat conſilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & re/probat conſilia principum.
Conſilium autem domini in ęternum manet: cogitationes cordis eius in generatione & generationem.
Beata gens cuius eſt dominus deus eius: populus quem elegit in hęreditatem ſibi.
De cœlo reſpexit dominus: uidit omnes filios hominum.
De pręparato habitaculo ſuo: reſpexit ſuper omnes qui habitant terram.
Qui finxit ſigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.

Non ſaluatur rex per multã uirtutẽ:& gigas non ſaluabitur in multitudine uirtutis ſue.
Fallax equus ad ſalutem:in abundantia autem uirtutis ſue non ſaluabitur.
Ecce oculi domini ſuper metuentes eum:& in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius.
Vt eruat a morte animas eorum:& alat eos in fame.
Anima noſtra ſuſtinet dominum:quoniam adiutor & protector noſter eſt.
Quia in eo lętabitur cor noſtrum:& in nomine ſancto eius ſperauimus.
Fiat miſericordia tua domine ſuper nos:quẽadmodum ſperauimus in te.

IVXTA HEBRÆVM. .XXXIII.

1 Propheta. EXultate iuſti in dño[4]: rectis eſt pulchra laus.
2 Confitemini domino[4] in cithara:in uiola denaria cantate ei.
3 Cantate ei canticum nouum:bene facite ſonare in clangore.
4 Quoniam rectum eſt uerbum domini[4]:& omne opus eius in ueritate.
5 Diligens eſt iuſtitiam & iudicium:gratia domini[4] plena eſt terra. factus eſt
6 In uerbo dñi[4] cœli facti ſunt:& in ſpiritu oris eius omnis exercitus eorum .
7 Congregans quaſi cumulum aquas maris: dans in theſauris abyſſos.
8 Timebunt a domino[4] omnis terra:ab ipſo timebunt omnes habitantes orbis.
9 Quia ipſe dixit & fuit:ipſe pręcępit & ſtetit.
10 Dominus[4] rupit conſilium gentium: irritas fecit cogitationes populorum.
11 Conſilium domini[4] ęterno ſtabit:cogitationes cordis eius generationi & generationi.
† hęre-ditatem 12 Beatitudines ſunt gentis cuius dominus[4] eſt deus eius:populus quem elegit in hęreditatem † ſibi.
13 De cœlis reſpexit dominus[4]: uidit omnes filios adam.
14 De pręparatione ſedis ſue:animaduertit ad uniuerſos habitatores terrę.
15 Creans ſimul cum viſione cor eorum:intelligens ad omnia opera eorum.
16 Non eſt rex ſaluatus in multitudine exercitus : fortis non liberabitur in multitudine uirtutis.
17 Falſus equus ſaluti:& in multitudine uirtutis ſue non ſaluabit.
† grẽ 18 Ecce oculus domini[4] ad timentes eum: et expectantibus gratiam † eius.
19 Ad eruendum de morte animas eorum: ad uiuificandum eos in fame.
† dño 20 Vox iuſtorum. Anima noſtra expectauit dominum[4] † :auxilium noſtrum & clypeus noſter ipſe eſt .
21 Quoniam in ipſo lętabitur cor noſtrum:quia in nomine ſanctitatis eius cõfiſi ſumus.
† tibi 22 Erit gratia tua domine[4] ſuper nos,ſicut expectauimus te †.

TItulus nullus eſt. ¶ Colligendo aũt materiam pſalmi ex ipſo/apparet materiam illius eſſe beatitudinem gentis ad cultum & hęreditatem dei electę:quam conſtat millies in ſcriptura eſſe filios iſrael.Et quãtum ex pſalmo apparet/pſalmus iſte tractat fœlicitatem populi iſrael tempore dauidis habitam:tum quo ad ſecuritatem vitę ab inimicis : tum quo ad alimenta in terra promiſſionis, iam libera non vi armorum ſed gratia dei.Hæc enim quattuor beneficia(ſcilicet electionis/vitæ/alimentorum/& diuinæ gratiæ ſalutiferę non in humanis viribus) clare ponuntur materia beatitudinis iuſtorum timentium deum & expectantium: vt intelligatur materiam pſalmi ad literam eſſe/fœlicitatẽ populi promiſſam olim a deo adimpleri tunc.Et vere ſic fuit:quoniam vſq; ad tempora dauidis populus fuit oppreſſus modo a ſyris/modo a moabitis/modo ab ammonitis/& reliquis: dauid autem primus omnes debellauit & vſq; ad euphratẽ extẽdit terminos ſuos:vt dicitur.2.reg.8. Et ppẽa dicit omnem terram plenam gratia dei/& canticum nouum eſſe cantandum &c̃.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta inuitat iuſtos ad laudandum deum nouo cantico: q̄a factor coeli, maris & terrę, diſſipatis humanis conſiliis efficiet cōſilium de vna gente electa ex omnibus diuino intuitu proſpectis gentibus ad cultum & hęreditatem ſuam, beanda non in humanis auxilus aut viribus, ſed in gratia dei expectata a timentibus deum & perſeueratura in confidentibus in nomine ſanctitatis eius.

¶ Perſonę loquentes due ſunt: propheta & iuſti.

Exultate iuſti in domino. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam, ibi in verbo domini. Verum pars propoſitiua ſubdiuidi poteſt: pro quanto primo verſiculo proponitur verbis generaliſſimis materia pſalmi, dicendo. exultate, non omnes ſed iuſti, in dn̄o, non in homine, rectis pulchra laus. non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris: ſed pulchre applicatur diuina laus ori rectorum. Deinde ſingula horum proponuntur ſpecialius: videlicet. Quod dixerat exultate, explicat adiungendo muſica inſtrumenta. confitemini domino in cithara, in viola denaria cantate ei. Vbi aduerte hebraicam dictionem ſonare quidem numerum denarium, ſed non chordarum aut vocum: & propterea ſolus numerus explicatus eſt interpretando, relinquendo expoſitori intelligentiam chordarum. apparet enim ꝙ gratia materię denarius chordarum ſignificetur. Et ſpecificando magnitudinem negocii. cantate ei canticum nouum, bene facite ſonare in clangore. Appellatione clangoris intelligitur ſonus publice lętitiæ: qui tubis olim fiebat, hodie fit campanis. Et iubet propheta vt non ſolum fiat hic publicus ſonus, ſed etiam ꝙ bene fiat. Ex quo apparet publicam, magnā ac nouam ſubeſſe materiam gaudii publici. Et vere tunc fuit noua materia gaudii, adimpletio ſeu executio diuinę promiſſionis in tota terra promiſſionis. ¶ Dixerat ſecundo iuſti, ſubiungēdo rationem, rectis pulchra laus: reddit modo huius conſonantiæ rationem ꝙ deus eſt rectus in voluntate, in verbo & opere. Et quo ad verbum. quia rectum verbum domini. Quo ad opus. & omne opus eius in veritate. Quo ad voluntatem. diligens iuſtitiam & iudicium. ¶ Dixerat tertio in domino, ſed non explicauerat ſpeciale beneficium: proponit modo explicite materiam exultationis & noui cantici ſpeciale dei beneficium: ſcilicet gratia domini plena terra. Tempore ſiquidem ioſue, & iudicum & ſaulis non fuerat terra promiſſionis plena gratię, ſed ſm̄ aliquas partes tantū: tp̄e aūt dauidis ad hoc peruenit ꝙ iam tota promiſſionis terra fuit plena gr̄ę diuinę, ſubactis oībus hoſtibus & quieſcente in pace terra.

¶ **In verbo domini.** Incipit hic pars executiua tali ordīe. Primo tractat̃ illa particula, in domino. ſecundo illa particula, exultate (vt tamen determinata eſt ad materiā, ſcilicet quia gratia domini plena terra) ibi dominus rupit. tertio illa particula, iuſti, ibi anima noſtra. ¶ Declaraturus propheta electionem gentis vnius, pręmittit autoritatem & poteſtatem &c̄. electoris. intendens ꝙ ipſe idem eſt electot qui creauit mundum: ne adinuentio humana putetur deputatio iſrael ad cultum diuinum. Inchoat ergo a creatione coelorum. In verbo domini, nō in labore, coeli facti ſunt: & in ſpiritu oris eius (humano more loquitur) flatu oris eius, omnis exercitus eorum. Ex principio geneſis accępit hoc propheta. igitur perfecti ſunt coeli & terra & omnis exercitus eorum. vbi latinus interpres tranſtulit & omnis ornatus eorum. Et per metaphoram exercitus ſignificatur ad literam ordo vniuerſi, qui eſt ſummum bonum in ipſo vniuerſo. Intendit enim moyſes deſcribere ꝙ deus non ſolum fecit coelos, terram, aſtra, arbores, animalia &c̄. ſed etiam ipſum vniuerſi ordinem, adiungendo & omnis exercitus eorum: eſt enim exercitus ſignificans ordinem. Et propterea propheta hoc in loco dixit. flatu diuini oris factus eſt omnis exercitus, hoc eſt vniuerſus ordo, coelorum: tanquā ſignificando maximam efficaciam & obedientiam, ꝙ ſolo flatu oris effectus ſit tantus taliſq; ordo tot coeleſtium corporum. Hęc quo ad coelos. ¶ Quo ad aquas vero. congregans quaſi cumulum aquas maris: iuxta illud. congregentur aquę in locum vnum & appareat arida. Et aſſimilatur cumulo congregatio aquarum: pro quanto ſparſe aquę ſunt rariores, collecte ſunt ſpiſſiores: ſicut ſparſa grana ſi colligerentur in aceruū. Dans in theſauris abyſſos. Aquę in duas quodammodo partes diuiſę ſunt. altera eſt aquarum apparentium: vt ſunt maria, lacus & huiuſmodi. Altera eſt aquarum non apparentium: de quibus certant philoſophi. putantibus aliis dari ſubterranea loca latentium aquarum: aliis negantibus. quorū philoſophia rationabilior apparet. Vnde per abyſſos in theſauris intellige loca generatiua aquarum. huiuſmodi enim loca dicuntur theſauri abyſſorum. i. profundarum aquarum: pro quanto ibi eſt vis generatiua aquarum magnarum, immo quæ nunquam exhauritur. Et intendit propheta ꝙ aquas partim congregauit quaſi in cumulum, partim poſuit in theſauris: pro quanto vapores materiam aquę in locis generatiuis aquarum diſpoſuit. ¶ Quo ad terram. Timebunt a domino omnis terra, ab ipſo timebunt omnes habitantes orbis: quia ipſe dixit & fuit, ipſe pręcępit & ſtetit. Creationem terrę nō induxit nudam, ſed vt rationem timoris diuini in pectoribus humanis: vt intelligas quorſum tēdit: ſcilicet ꝙ quia homines non timuerunt deum creatorem habitaculi humani, decreuit eligere gentē ad ſui cultum & timorem. Intendit ergo ꝙ quia deus dixit imperio ſuo & fuit terra, pręcępit & ſtetit (perſeuerauit) terra, ideo timebunt. i. rationē timēdi habebunt, a domino, ne puniat eos, omnis terra: hoc eſt vniuerſi habitatores terrę.

Dominus rupit. Tractatur hic propria pſalmi materia(ꝙ gratia domini plena eſt terra) tali ordine. Primo declaratur firmitas efficax diuini conſilii/explicando ipſam gratiam decretã a diuino conſilio. deinde rõnem tantę gratiæ tractat. ¶ Circa primũ nota ſimul differentiam & modum. Differentiam quidem inter conſilium diuinum & humana: ꝙ diuinum ſtabile ac efficax, humanum fragile & irritum. Modum autem: ꝙ diuinum conſilium adimpleuit ſeipſum deſtruendo conſilia humana. Et intendit ad literam ꝙ dominus rupit conſilium gentium/& irritas fecit cogitationes populorum de oppreſſiõe filiorũ iſrael. Ægyptii.n.conati ſunt detinere illos in ſeruitute. amalechitę deinde/amorrhei poſtea & cananei/ſyri/moabitę/ammonitę &c̃. ad illorum oppreſſionem vires ſuas exercuerunt, non caſu ſed ex conſilio & meditatione. Vnde apte contra humana conſilia effracta & irrirata apponitur conſilium diuinum. Conſilium domini ęterno ſtabit/non frangetur: cogitationes cordis eius generationi & generationi/ſine fine/non erunt irritę. ¶ Quod autem ſit hoc conſilium domini/explicatur dicendo. Beatitudines gentis/hoc eſt beatitudo erit illius gentis, cuius dominus eſt deus eius: hoc eſt quæ dominum colit pro deo. Altera conditio. populus/quem, elegit/dominus, in hæreditatem ſibi: vt velut hæredes dei poſſideant terram dei.i.terram promiſſionis &c̃. Gens habens ambas iſtas conditiones erit beata: modo in his temporalibus/& demum in cœleſti patria. Hoc eſt conſilium dei quo beatitudo ſeruatur habentibus has duas conditiones. Quarum ſecunda actionem dei electiuam populi / prima autem actionem noſtram cultricem dei ſignificat. In hebręo habetur hæreditati, ſed congruitas mutauit in hæreditatẽ. ¶ Cuius ſingularis gratię ratio redditur ex tribus beneficiis diuinis cõmunibus toti generi humano/iunctis cum impotentia generis humani ad propriam ſalutem.

¶ Vide ſingula. Primum diuinum beneficium cõmune eſt. De cœlis reſpexit dominus, vidit omnes filios adam. In quo beneficium generationis humanę ex diuina prouidentia ſignificatur. nam filius nomen eſt generis: & propterea videre omnes filios hominis/eſt videre omnem generationem humanam. Videre autem hic ſumitur practice: eo modo quo artifex videt agenda/& prouiſor prouidenda. Fit autem mentio ſpecialis de cœlo: quia mediante motu cœli deus conſeruat generationem humanam. ¶ Secundum beneficium eſt gubernatio vniuerſorum hominum in hac vita/quantũ ad ea quæ ſunt cõmunia omnibus hominibus. De pręparatione ſedis ſuę animaduertit ad vniuerſos habitatores terrę. Homines quatenus habitatores terrę deſcribuntur materia huius animaduerſionis: quod nihil eſt aliud ꝗ homines ſm pręſentem vitam deſcribi. non habitant enim terram niſi viuentes vita corporali. Animaduerſio autem curam manifeſte ſignificat. Et hæc quoq; deſcribitur de cœlo ſub alio nomine: ſcilicet de pręparatione ſedis ſuę. cœlum inquit ipſe mihi ſedes eſt. Et intendit ꝙ de quiete ſua in cœlo (non enim laborans aut egens ſed quieſcens & regnans/nullo indigens/habens omnia pręparata) curam habet hominum habitantium in terra. ¶ Tertium ad animam refertur intellectiuam. Et habet duos ramos. Primus eſt creationis. creans ſimul cor eorum. Vbi diligenter aduerte nõ dici in plurali corda eorum(ne putes animas hominum ſimul creari ſeu creatas a principio mundi) ſed in ſingulari cor: vt hinc intelligas ꝙ aduerbium ſimul iungit actum creãdi cum prius dicto actu videndi. Et eſt ſenſus. vidit omnes filios adam/creans ſimul cor eorum. ſimul enim prouidet generationi hominum & creat animam vniuſcuiuſq;: quoniam dum generatur filius hominis/ſimul creatur illius anima. Et ſicut hoc participium creans iungitur cum verbo vidit, ita hoc participium intelligens(quod ſubintelligitur in altero ramo) iungitur cum verbo animaduertit. Et eſt ſenſus. animaduertit ad vniuerſos habitatores terrę/intelligens omnia opera eorum: hoc eſt opera voluntaria. nam opera quæ non ſunt voluntaria, non ſunt opera noſtra ſed naturę. Et ſi collegeris hęc beneficia, inuenies curam generationis humanę quantum ad corpus/& ſimul creationis quantum ad animam: appellatione enim cordis intelligitur anima intellectiua, in qua eſt voluntas quæ appellatur cor. inuenies item curam hominum viuentium quantum ad vitam corporalem, & ſimul curam actuum voluntariorum. Et hæc conſtat communia eſſe beneficia diuinæ prouidentię omnibus hominibus.

¶ Cum tot autem beneficiis ſubditur differentia inter efficaciam humanarum virium ex vna parte & diuini oculi ex altera/quo ad hoc: ꝙ humanę vires non ſufficiunt ad ſaluandum, ſed fallaces inueniuntur/ſed deficere inueniuntur: diuinus autem oculus ſolus eſt ſufficientiſſimus ad ſalutem gentis electę in hæreditatem ſibi. Et intendit per hanc differentiam monſtrare ꝙ vere beatitudo erit gentis electę, quia quod vires humanę non poſſunt/ſolus diuinus oculus ſufficienter in promptu confert. Hęc eſt ſententia huius progreſſus. ¶ Vide ſingula. Et primo humanas vires ex tribus capitibus deſcribi. Vel ex natura. & hoc ſignificatur dicendo. fortis non liberabitur in multitudine virtutis/ fortitudinis, ſuę/naturalis. Vel ex politica autoritate & multitudine. Et hoc ſignificatur dicendo. non rex ſaluatus in multitudine exercitus. hic.n.auctoritas regia cũ ordine multi exercitus interuenit. Vel ex ſubiectis adminiculis. Et hoc ſignificaƭ dicẽdo. falſus equus ad ſalutẽ, & in multitudine virtutis ſuę nõ ſaluabit/ſeſſorẽ ſuũ. Ad quę tria capita reducunƭ oẽs humanę vires. ¶ Oculus aũt dei(hoc eſt ſpãlis cura diuina) reſpectu electę gẽtis deſcribiƭ relatꝰ ad materiã diſpoſitã.ſ.timẽtes deũ & expectãtes grãm eiꝰ. Acſi aperte diceret ꝙ ideo hactenus oculus dñi nõ fuit ſup populo electo/qa non fuerũt timẽtes deũ

quia non poſuerunt ſpem ſuam in gratia dei. Quia ecce/in promptu ſemper eſt, oculus domini ſuper populum timentem eum, & expectantibus gratiam eius. Ad eruendum. ecce effectus oculi domini/liberare a periculis mortis & alimenta prębere tempore famis. Et ſignificatur per hæc magnitudo diuinę curę tum reſpectu humanarum uirium/efficiendo illa in quibus deficiunt ſępe humanę vires: ſcilicet liberare a periculis mortis/& alere tēpore famis. tum reſpectu ſtatus populi: qui ex ſuis demeritis ſubiectus iam erat mortibus frequentibus quę illi inferebantur ab hoſtibus, & penurię alimētorum/vſurpantibus hoſtibus fruges terrę. Commendatur enim diuina cura ex eo ꝙ timentes eū q̄uis ex prioribus peccatis/mortis & famis piculis ſubiectos/liberat a mortis piculis & a penuria annonę. Et intellige in his liberationem a reliquis malis. ¶ In hebręo legitur in datiuo gratię.

Anima noſtra. Tractatur hic illa particula/exultate iuſti. Vox enim iuſtorum eſt hęc/atteſtantium tum facto tum ſecuritate perſeuerantie ſubſequentis ꝙ ita eſt: ſcilicet ꝙ beatitudo eſt gentis electę/ q2 oculus domini eſt ſuper timentes & expectantes eum. Et factum quidem afferunt/teſtificādo. Anima noſtra expectauit dominum/defenſorem & adiutorem/non hominem. Auxilium. ecce oculus domini. quia ipſe dominus fuit auxilium noſtrum/ad bonum, & clypeus noſter/a malo. In quibus duobus oīa comprehenduntur. Et hęc ad literam vera patēt tēpore dauidis in tot victoriis & diuitiis regni illius. ¶ Securitatem autem. quoniam in ipſo. Duas radices ſecuritatis ꝙ ſubſequetur perſeuerantia diuinę gratię inducit. Alterā delectationis: alteram ſpei certę quæ vocatur fidentia. & vtrinſq; non in ſeipſo aut quocunq; homine ſeu temporali bono, ſed in deo. Quoniam inquit in ipſo/deo, lętabitur cor noſtrum. ecce delectatio. Quia in nomine ſanctitatis eius confiſi ſumus. ecce fidentia. Et lętitia ſcribit futura/fiducia vero pręterita, ad denotandum ordinem earum inter ſe. lętitia enim in deo/ſequitur ad fiduciam in eo. ¶ Ideo erit gratia tua ſuper nos (ecce perſeuerantia diuinę gratię) ſicut expectauimus te: hoc eſt erit tua gratia nobiſcum reſpondens noſtrę fiducię in te. Et dixit hęc dauid/ſignificando & monēdo vt perſeuerarent omnes in ſpe & gaudio circa diuina: prędicens ꝙ gratia dei inchoata perſeuerabit & creſcet iuxta populi fidem & ſpem in deo. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO.

¶ Dauid qn̄ cōmutauit os ſuū corā abimelech: & eiecit eū, & abiit. .XXXIII.

Benedicam dominum in omni tempore: ſemper laus eius in ore meo.
In domino laudabitur anima mea: audiant manſueti & lętentur.
Magnificate dominum mecum: & exaltemus nomen eius in idipſum.
Exquiſiui dominum: & exaudiuit me, & ex omnibus tribulatiōibus meis eripuit me.
Accedite ad eum & illuminamini: & facies ueſtre non confundentur.
Iſte pauper clamauit: & dn̄s exaudiuit eum, & de oībus tribulatiōibus eius ſaluauit eū.
Immittit angelus domini in circuitu timentium eum: & eripiet eos.
Guſtate & uidete quoniam ſuauis eſt dominus: beatus uir qui ſperat in eo.
Timete dn̄m omnes ſancti eius: quoniam non eſt inopia timentibus eum.
Diuites eguerunt & eſurierunt: inquirentes autem dn̄m non minuentur omni bono.
Venite filii audite me: timorem domini docebo uos.
Quis eſt homo qui uult uitam: diligit dies uidere bonos?
Prohibe linguam tuam a malo: & labia tua ne loquantur dolum.
Diuerte a malo & fac bonum: inquire pacem & perſequere eam.
Oculi domini ſuper iuſtos: & aures eius in preces eorum.
Vultus autem domini ſuper facientes mala: ut perdat de terra memoriam eorum.
Clamauerunt iuſti: & dn̄s exaudiuit eos, & ex oībus tribulationibus eoꝝ liberauit eos.
Iuxta eſt dominus iis qui tribulato ſunt corde: & humiles ſpiritu ſaluabit.
Multe tribulationes iuſtorum: & de omnibus iis liberabit eos dominus.
Cuſtodit dominus omnia oſſa eorum: unum ex iis non conteretur.
Mors peccatorum peſſima: & qui oderunt iuſtum delinquent.
Redimet dn̄s aīas ſeruorum ſuorum: & non delinquēt omnes qui ſperant in eo.

IVXTA HEBRÆVM.

Dauid in ſuo mutare ſenſũ ſuũ faciebus abimelech, & eiecit eũ & abiit. XXXIIII.

1 Aleph. Propheta. BEnedicam dñm in oi tpe: continue laus eius [erit] in ore meo:
2 Beth. In dño laudabitur aĩa mea: audiẽt humiles & lętabuntur.
† dño 3 Ghimel. Magnificate dñm † mecum: & exaltabimus nomen eius pariter.
4 Daleth. Quęſiui dñm: & reſpondit mihi/ & ex oibus timoribus meis liberauit me.
5 He. Reſpexerunt ad eũ: & illuminati ſunt/ & facies eoꝝ non confundentur.
6 Zain. Hic pauper uocauit: & dñs audiuit/ & de oibus anguſtiis eius ſaluauit eum.
7 Cheth. Habitans [est] angelus domini circũcirca timentibus eum: & liberauit eos.
8 Teth. Guſtate & uidete quoniam bonus dñs: beatitudines [sunt] uiri [qui] ſperabit in eo.
9 Iod. Timete dominum ſancti eius: quoniam non [est] defectus timentibus eum.
10 Caph. Leunculi depaupati ſunt & eſurierũt: & quęrẽtibus dñi nõ deerit oẽ bonũ.
† mihi 11 Lamed. [venite] Ite filii/ audite me †: timorem domini docebo uos.
12 Mem. Quis [es] uir uolens uitas: diligens dies ad uidendum bonum?
13 Nun. Cuſtodi linguam tuam a malo: & labia tua a loquendo dolum.
14 Samech. Ceſſa a malo & fac bonum: quęre pacem & ſequere eam.
15 Hain. Oculi domini ad iuſtos [sunt]: & aures eius ad clamorem eorum.
16 Pe. Facies dñi in facientibus mali: ad faciendũ excidere de terra memoriã eoꝝ.
17 Zadi. Clamauerunt [iusti]: & dñs audiuit/ & ex oibus anguſtiis eorum liberauit eos.
18 Coph. Prope [est] dominus confractis corde: & contritos ſpiritu ſaluabit.
19 Res. Multa mala [sunt] iuſti: & ex omnibus ipſis liberabit eum dominus.
20 Scin. Cuſtodiens omnia oſſa eius: unum ex eis non [est] fractum.
21 Thau. Interficiet impium/ malum [propositum]: & oſores iuſti deſolabuntur.
22 Pe. Redimens [erit] dñs aĩam ſeruorum ſuoꝝ: & nõ deſolabũtur oẽs ſperãtes in eo.

TItulus eſt. Dauidi in ſuo mutare ſenſum ſuum faciebus abimelech, & eiecit eum & abiit. Hiſtoria hæc habetur. 1. reg. 21. Vbi dicitur ꝙ dauid ſimulauit ſe fatuum: ita ꝙ imutauit os ſuum corã achis rege geth, & collabebatur inter manus eorum/ & impingebat in oſtia portę/ defluebantq̧ ſaliuę eius in barbam. & ꝙ achis videns hominem inſanire dixit/ dimittite illum hinc ne ingrediatur domũ meam. & abiit dauid inde. & fugit in ſpeluncam odollam: vt ſtatim ſubiungit capitulũ. 22. ¶ Et aduertẽ ꝙ rex geth in libro regum noiatur achis/ in hoc autem titulo noiatur abimelech: ea vt aiunt ratiõe quia achis erat nomen proprium perſonę/ abimelech vero erat nomen regium: ſicut imperatores romani pręter noĩa propria (ſcilicet tiberius/ claudius &c̃.) habebant nomen autoritatis/ ſcilicet cęſar. ¶ Circa materiã pſalmi eſt hic magna q̃ſ: quia quũ pſalmus inſtructorius euidẽter ſit & nunq̃ faciẽs mentionem in ſpẽ huius bñficii quo dauid eſt liberatus a timore philiſtinoꝝ/ ſed tñ in genere, nõ apparet concordia inter pſalmũ & titulũ. Ex autoritate quoq̧ petri apoſtoli vtẽtis hoc pſalmo in tertio ca. primę epiſtolę/ non habeť certa materia: qm̃ ad inſtructionẽ morum affert. qui vult vitam diligere & dies videre bonos coerceat linguam ſuã a malo &c̃. ¶ Verum ſi inſtructio pſalmi conſiderata diligentius fuerit, apparebit conſonantia pſalmi cũ titulo. Inſtructio ſiquidẽ hęc facta fuit a dauide tunc qñ venit ad ſpeluncã odollã/ & congregati ſunt ad eum quadringenti viri/ & factus eſt eoꝝ princeps: vt clare patebit in pgreſſu. Titulus ergo demonſtrat tp̃s inſtructiõis iſtius in verbo & abiit: vt patet. 1. reg. in principio. 22. ca. Nec vacat myſterio demonſtratio tp̃is huius. tum quia inde ſcimus dauidem

a principio quo cōgregati ſunt ad eum viri docuiſſe ſubditos ſuos timorē dñi.tū qa inde ſcimus quā/
ta latebat in dauide hoīe militari & iuuene bonitas:quā niſi ex hoc pſalmo videremus / difficile eſſet
credere.tum qa ex hoc manifeſtaꝛ ꝙ dauid excluſit rōnem ſcandali qđ poterat cōcipi de eo/quaſi eſſet
refugiū maloꝝ hoīum:eo ꝙ ad ipm cōuenerūt oēs qui erāt in anguſtia cōſtituti/& oppſſi ęre alieno &
amaro aīo.Demōſtrat ſecūdo titulus ꝗ ſunt illę tribulationes quas in pſalmo commemorat dauid ſe
euaſiſſe.nā ex illo hēmus ꝙ ſunt illę quas ante cōgregationē illoꝝ quadringētoꝝ viroꝝ ꝑtulit. Demō
ſtrat tertio ꝙ dauid recognouit euaſionē ſuā de manu achis ex diuina fuiſſe gfa.ita ꝙ nō attribuit be/
neficiū hoc ſimulatę ſtultitię/ſed diuinę ꝓtectioni.Et vere ſic fuit.nā ſm humanā rōnem vidēs achis
rex dauidē hoīem tantę famę ad ſe cōfugientē actus inſanoꝝ facere/potuit facile ęſtimare ſimulatio/
nē eſſe,& explorare vnde hi geſtus & a quanto tpe &c̄.Dat quarto titulus initium pſalmo/miniſtrans
materiā diuinę laudis.vnde patet vtilitas tituli reſpectu pſalmi.¶ Materia autē in ſpē/ex ipſo pſalmo
apparet ꝙ eſt iſtructio ad timorē dei quadringētoꝝ viroꝝ qui ad dauidē cōuenerūt exēplo eius. Hęc
eſt enim ad literam pſalmi materia,inſinuata quo ad tēpus & reliqua ſupradicta ex titulo.

¶SVMMARIVM EST.

¶ Dauid iſtructurus quadringentos viros qui ad ſe cōuenerāt,vbi ſeipm ꝓpoſuit exēplū tā ꝓſperita
tis ꝗ aduerſitatis tpe ad recognoſcēdū deū/& plura ꝓpterea ſibi collata diuina beneficia ſignificauit/
īuitat eos ad timorē dei:ex eo ꝙ timētibus deū nihil deeſt/leones aūt depaupati ſunt.Et docet eos ea
in qbus cōſiſtit timor dei/alliciēs ex pmio vitę ad vidēdū bonū:ſuadēdo hoc ex eo ꝙ deus oculis/auri
bus/ꝓpingtate/cuſtodia ac vitę redēptione adeſt iuſtis,iniquos aūt ꝑdet ex eorum malicia.
¶ Perſona loquens propheta eſt.
¶ Aduerte ꝙ hic pſalmus eſt ſecūdus īter alphabeticos apud hebręos:vt hiero.interꝑtatio teſtatur.

BEnedicā dominū. Diuidiꝛ pſalmus in ptes duas:ꝓpoſitiuā materię,& executiuā/ibi magnifica
te.Proponit duo.Primū ꝙ in oī euentu emergentiū in tpe/intendit cōtinue laudare deū.Benedi
cam dñm/benedictione laudis,in oī tpe/aduerſitatis vel ꝓſperitatis:cōtinue/indefeſſe,laus eius in ore
meo/erit.Secūdum ꝙ ipſe intēdit agere vitā laudabilē ſm deū/nō curans mūdanoꝝ laudes ſed humi/
liū.In dño/nō in mundanis,laudabiꝛ aīa mea/vita mea:audiāt/hāc vitā laudabilē,humiles corde/mā/
ſueti,& lętabunt/laudando hoc ꝓpoſitū.¶ Vbi nota ꝙ dauid conſiderans qualitatē viroꝝ qui ad ſe
cōfugerant vt ſub eo fugata paupertate licētioſe viuerēt/ſtrenue agendo more militari,ante oīa ꝓponit
eis intētionē ſuā:qualis ſcilicet ipſe intēdit eſſe:vt ꝑ hoc poſſent auditores intelligere quales velit eos
eſſe.nā vult eos eſſe ſimiles ſibi.Et ꝓpterea duo ꝓponit.Alterū ꝙ in vtraqꝫ fortuna intendit ſemꝑ ꝓpo
nere deū.Alterū ꝙ nō quęrit gloriā humanā/nō quęrit laudari ab ipiis:ſed quęrit gloriā ſm deum:&
ſufficit ei laus a manſuetis.Et vtrunqꝫ horū directe percuſſit frontem profugorum:qui & quęrebant
gloriam militarem & ſuperare aduerſitates licentioſe:vt mos eſt talium profugorum.
¶ Magnificate dñm mecū.Incipit hic pars executiua tali ordine.Primū tractaꝛ tota materia ꝓpo
ſita ex pte ſeu exēplo ipſius dauidis.Secundo tractaꝛ eadē ex parte inſtruendoꝝ/ibi guſtate.¶ Inſtruēs
igiꝛ dauid exēplo ſui/inuitat ad id quod vtrobiqꝫ fuit principale ꝓpoſitū.ſ.honorem dei.Magnificate
dñm mecū/nō in ſcipſo ſed in aīs.tūc.n.magnū deū facimus,quū in opibus noſtris īterioribus & exte/
rioribus magnitudinē dei ꝓfitemur & veneramur.vnde nō dixit magnidicite ſed magnificate/factis.
& exaltabimus nomē eius/laudādo & glorificādo,pariter/ſimul.¶ Et ad hoc affert quattuor beneficia
diuina.Primū.Quęſiui dñm/corde ore & ope:& rñdit mihi/etiā ope,& ex oībus timoribus meis libera
uit me.Habuerat tunc dauid timores multos:& apud philiſtęos & abimelech(ꝓpter qđ ſimulauit ſe
fatuū)& prius apud ſaulē/toties volentē ipm occidere.& ꝓpterea dixit/ex oībus timoribus meis libe/
rauit me.¶ Secūdū.Reſpexerūt ad eū & illuminati ſunt/& facies eorum nō cōfundentur. Poſt benefi/
ciū in timoribus/ponit beneficium collatū ſperātibus.Et quoniā in tertia perſona pluralis numeri in/
troduciꝛ,clarū nō eſt de qbus loquaꝛ.videꝛ tñ mihi ꝙ loquiꝛ de ſeipſo & ſui ſimilibus : occultans ſub
cōitate tertię pſonę īternā gfam diuini luminis ſibi cōceſſā.parcebat.n.ꝓpriis laudibus:ſicut paulus
inquit.parco aūt ne quis plus exiſtimet de me &c̄.vnde gfam ꝓphetici luminis ſibi cōceſſam/occulte
inſinuat.Reſpexerūt/ ego & mei ſimiles,ad eū/deū:& illuminati ſunt/intus,& facies eoꝝ nō cōfunden
tur/ab expectatione ſua.Pōt tñ hoc ad beneficiū patrū referri.priſci.n.patres reſpexerunt ad deū:& illu
minati ſunt,& facies eoꝝ nō cōfundenꝛ quin eueniāt eis ꝓmiſſa.multa enim fuerūt ꝓmiſſa patribus
quę adhuc erāt adimplenda in populo iſrael.Poſt beneficia timoris & ſpei/beneficium pauperum tri
bulatoꝝ ſubiūgiꝛ.Hic paupꝫ/ipſemet dauid,vocauit/nō voce ſed corde tpe paupertatis ꝓfugus a ſaule:
& dñs audiuit/ꝓuidēdo,& de oībus anguſtiis eius ſaluauit eū.¶ Vnde & quarto ſubiūgit beneficiū an
gelicę cuſtodię.Habitās angelus dñi circūcirca timentibus eū,& liberauit eos. Vbi nota duo. Primū
ꝙ hoc beneficiū cōe manifeſte poniꝛ oībus timētibus deū:vt hinc ēt dauid parcat laudibus ſuis.ne ia
ctare ſe videaꝛ dicēdo ꝙ habet angelū dñi cuſtodē:quū tñ hoc vellet īteligi ita ſibi cōuenire ꝙ reliqs
eſſet cōe ſi vellēt timere deū.Secūdū ꝙ angelus dñi cuſtos deſcribiꝛ habitans in circuitu timētiū deū.
Hinc enim habes differētiā inter angelicā & humanam cuſtodiā.cuſtodia ſiquidem humana manēs

in vno loco/non manet in altero:ſed ad hoc vt totũ circuitũ cuſtodiat/oportet ꝙ eat circũcirca.angelica aũt cuſtodia habitat in toto circuitu:ita ꝙ non oportet ꝙ circũeat,ſed ſimul cuſtodit vniuerſum circuitũ.Hec ſunt quattuor loca/qbus dauid exemplo ſui inuitat ad benedicendum dñm in oĩ tpe.

Guſtate & videte. Tractaꝛ hic eadẽ ꝓpoſita materia explicite:inſtruẽdo iuxta opportunitatem & capacitatem auditoꝝ/tali ordine. Primo allicit ad ĩchoãdũ ea quę ſunt vię dñi. Guſtate ingt & videte. Ad ſimilitudinẽ expimẽtũ ſumẽtiũ de aliquo cibo vel potu/ dicit vt guſtẽt expiẽdo,& videãt certificãdo ſe de duobus.Primũ.qm̃ bonus dñs;ſemꝑ iuenitꝛ a colẽtibus eũ/& bonus in ſe & bonus illis.Secũdũ.beatitudines/ſunt,viri qui ſperabit in eo.Btitudines hic polliciꝛę & in futuro,ſunt eius qui ſperabit.i.pſeuerabit ſperãs in eo.His duobus maxime indigebãt viri illi:& ꝙ deũ inuenirent bonũ ſibi/& ꝙ ipſi beareñꝛ ſperando in deo.¶ Secũdo monet eos ad timẽdũ deũ.hoc enim erat pcipuũ intentum dauidis.Et hoc ſecũdũ inducit poſt ꝓpoſitã guſtationẽ.Acſi aperte dixiſſet.experimini/ inchoate modicũ,viã dei.Et ſi quęritis qũo fit iſta experiẽtia!ecce modus.Timete dñm.timor dñi initiũ eſt guſtandi & vidẽdi.Monet aũt blande.timete dñm ſancti eius.Appellat milites ſuos ſanctos.i.mũdos ab immundicus idolatrię & gẽtilitatis/& dicatos deo ad colendũ vnũ deũ.Vos inquit q eſtis iã dicati deo timete ipm̃:qm̃ nõ defectus timẽtibus eũ.Militares viri & pcipue pfugi & grauati ęre alieno(quales erãt iſti)volũt lucrari & ideo militare vt non deſint ſibi opportuna.Et ꝓpterea dauid huic appetitui occurrit/affirmãs ꝙ timẽtibus deũ nihil deficit.Quod ĩtellige iuxta ꝓmiſſiones in deutero. factas.totus enim iſte pſalmus plenus eſt ꝓmiſſionibus tpaliũ bonoꝝ:qa ſpectat ad viros veteris teſtĩ/qbus pmittebanꝛ bona tẽporalia ſi manerẽt in cultu dei.Et hoc retine ꝓ toto pſalmo:ne oporteat toties repetere.¶ Et ad hoc affert ſignũ quod videmus euenire de facto.Leũculi/hoĩes pdones,depaupati ſunt & eſurierũt/vt expientia teſtaꝛ:& quęrẽtibus dñm nõ deerit omne bonũ/iuxta benedictiones deuteronomii.Vbi nota cautelã dauidis volẽtis auertere militares a pda.Nõ dixit eis nolite pdari/ne videretur malã exiſtimationẽ habere de eis:ſed vt abominabilẽ ꝓpoſuit eis rapinã/noiando eã leoninã/tãq̃ rẽ feris nõ hoibus cõgruentẽ.¶ Tertio deſcendit ad iſtruendũ eos in particulari/a qbus debẽt cauere. Et ne videaꝛ multiplicare pcępta/inuitat paterne vt filios ad diſcendũ timorẽ dñi ad quẽ iam inuitauerat.Itẽ/pto venite,filii.Olim principes appellabanꝛ patres:& ꝓpterea dauid princeps vocat ſubditos filios.audite mihi/more hebraico ꝓ me:qa timorẽ dñi docebo vos.Ecce doctrina timoris dñi ĩchoãs a pmio.quis es vir qui volẽs/ꝓ vis vitã,diligens dies ad vidẽdũ bonũ!Nullus eſt qui nõ velit vitam:ſed multi ſunt nõ volẽtes vitã ſic/ſcilicet diligẽdo viuere ad videndũ bonũ,ſed ſiue videãt malum ſiue bonũ volũt vitã.Ad excludendũ iſtos inſanos appetitus dicit dauid.quis vir volẽs vitã!& exponẽdo volũtatis affectũ:diligens dies/tẽpus vitę,ad videndũ bonũ.Hoc eſt pmiũ quod in hac vita pmittiꝛ iuſtis.¶ Ecce in quibus cõſiſtit timor dñi.Cuſtodi linguã tuã a malo/a maledicẽtia:& labia tua a loquẽdo dolũ.ſub quo cõprehendiꝛ fraus.Hęc quo ad linguã.Quo ad opus.ceſſa a malo/a nocumento pximi,& fac bonũ.Quo ad ſtudiũ.quęre pacẽ & ſequere eã/quãtũ ex te eſt donec iuenias.Perſpice hęc tria documenta vitam militarium regulare,& quo ad linguam & quo ad opera & quo ad ſtudia.nam & ſunt rixoſi/& nociui/& licentioſę lingue ac etiam doloſę.Et propterea in his dauid timorem domini apud militares conſtituit.

Oculi domini. Reddiꝛ rõ ꝓmiſſoꝝ:& iuxta duo ꝓmiſſa (vitę ſcilicet & bonoꝝ dierũ)vtriuſqꝫ ratio reddiꝛ.Et primo bonorũ dieꝝ.deinde vitę/ibi ĩterficiet.Et cõſiſtit rõ ꝓmiſſoꝝ bonoꝝ dieꝝ in dria ĩter diuinã curã reſpectu iuſtoꝝ & iniquoꝝ:pro quanto deus promiſit bona iuſtis & mala iniquis:vt patet in benedictionibus & maledictionibus deutero.Hanc autem differentiam proponit more humano de deo loquens/tanq̃ habente oculos & aures & reliqua mẽbra.Oculi dñi ad iuſtos/cuſtodiẽdum:& aures eius ad clamorem eorum/audiendum.Facies domini/irata , in facientibus malum:ad faciendum excidere de terra memoriam eorum.Maximum malum quod ęſtimãt homines eſt interitus memorię ſuę:ſicut pro maximo bono ęſtimant immortalitatem famę.Et propterea hic pro magna poena in pręſenti mundo dicitur.ad faciendum excidere de terra memoriam eorum . Vbi habes & iram dei in impios & punitionem.Reſpectu autem iuſtorum dixerat aures & oculos,ſed non poſuerat effectus.Et propterea ſubiungit effectus aurium:hoc eſt ad quid aures dei ad clamorem eorum . Ecce ad quid.Clamauerunt,& dominus audiuit:& ex omnibus anguſtiis eorum liberauit eos.¶ Et quoniam humano more/ſalutares tam aures q̃ oculos oportet eſſe prope adiuuandos(nam longe diſtantes minus audimus & videmus ad ſubueniendum)ideo propinquitatem dei reſpectu iuſtorum inſerit propheta. Prope/ſupple eſt,dominus cõfractis corde/ timore dei:& contritos ſpiritu/non tumentes/non elatos,ſaluabit.Quo ad oculos vero cuſtodiam ſubiungens/excludit ſimul obiectiones duas. Altera eſt de multitudine malorum: hoc eſt ꝙ q̃uis multiplicentur mala iuſti/nihilominus deus liberabit eũ. Altera eſt cur totus iſte ſermo de videndo dies bonos/occupatur in liberatione ex malis . Hęc enim obiectio tacite excluditur/ affirmando multa mala iuſti/hoc eſt ꝙ oportet iuſtos pati multa mala:& ex omnibus ipſis liberabit eum dominus. ¶ Fructus autem malorum iuſti ſubiungitur/declarando diuinam cuſtodiam quę diuinis oculis attribuitur.Cuſtodiens dominus omnia oſſa eius/iuſti:ita ꝙ

vnum ex eis/oſſibus,non fractum/ſupple eſt.In tribulatione iuſtorum ad ſimilitudinem naturæ agit deus.Natura enim in ęgritudinibus nō mortalibus cuſtodit oſſa non carnes egri(vnde efficitur macer defectu carnium)ſed poſtea carnes reſtaurat:ita deus in tribulationibus iuſtorum cuſtodit omnia oſſa iuſti/omnes virtutes animi quę ſunt velut oſſa ſuſtentantia iuſtum , nec vna quidem virtus confringitur.Et ad hoc(ſcilicet ad cuſtodiam virtutum)ordinat tribulationes iuſtorum:iuxta illud apoſtoli.virtus in infirmitate perficitur.& ne magnitudo reuelationum extollat me/datus eſt mihi ſtimulus carnis meę &c̄.Et intēdit dauid docere milites ſuos ꝙ etſi patientur velut ęgri/ſint ſecuri ꝙ cuſtodit deus oſſa eorum:hoc eſt cuſtodit deus eos ad ſanitatem futuram cuſtodiendo virtutes animi. ad hoc enim oculi domini ſunt ſuper iuſtos.& ſic videbunt quaſi poſt ęgritudinem dies bonos.¶ De vita autem promiſſa(quis es vir qui vis vitam)ſubdit differentiam ſimiliter inter iuſtos & iniuſtos. Et circa vitam impii dicuntur duo:ſcilicet mors & deſolatio.Interficiet impium malum/hoc eſt malicia propria demeritorie interficiet impium/minuet vitam eius:& oſores iuſti deſolabuntur/ex ipſa culpa odii erga iuſtum.Quo contra de iuſtis ſubdit.Redimens dominus animam/vitam , ſeruorum ſuorum:& hoc contra primū.& non deſolabuntur oēs ſperantes in eo.& hoc contra ſecūdum.¶ Aduerte hic ꝙ iſti vltimi quattuor verſiculi magis ad propoſitū exponunē ꝓphetice.vt poſtq̄ dauid mōſtrauit rationem dictorum ex ſubuentione diuina communi iuſtis & timentibus deum, concluſurus ſermonem redeat ad principium vnde inchoauit:ſcilicet ad ſeipſum/confirmans & accēdens milites ſuos ad ſeruandum quę monuit.quia ipſe dauid q̄uis multa mō patiatur/tandem deus liberabit ipſum:& interficiet ſaulem & complices:& redimet vitam ſeruorum ſuorum qui cum dauide ſunt . Et tunc eſt ſenſus literę.Multa quidem mala ſunt modo iuſti/mei ipſius dauidis:tamē eſtote ſecuri,quia ex omnibus ipſis liberabit eum dominus.Et interim eſt dominus cuſtodiēs omnia oſſa eius/dauidis, ita ꝙ vnum ex eis non fractum/eſt.Interficiet impium/ſaulem , malum/malicia propria demeritorie vt dictum eſt:& oſores iuſti/dauidis,deſolabuntur.Redimens dominus/erit , animam/vitam , ſeruorum ſuorum/mecum timentium ipſum:redimet enim de periculo occiſionis.& non deſolabūtur omnes mecum ſperantes in eo.¶ Et ſcito ꝙ hac inſtructione & promiſſione prophetica inducti ſunt milites dauidis ad tantum dei timorem vt de eis dixerit ſeruus nabal.1.reg.25.homines iſti boni ſatis fuerunt nobis & non moleſti,nec quicq̄ aliquando periit omni tempore quo fuimus conuerſati cum eis in deſerto:pro muro erant nobis tam in nocte q̄ in die omnibus diebus q̄bus paſcimus apud eos greges .Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid. XXXIIII.

IVdica domine nocentes me: expugna impugnantes me.
Apprehende arma & ſcutum:& exurge in adiutorium mihi.
Effunde frameam & concludeaduerſus eos qui perſequūtur me:dic animę meæ ſalus tua ego ſum.
Confundantur & reuereantur:quærentes animam meam.
Auertantur retrorſum & confundantur:cogitantes mihi mala.
Fiant tanq̄ puluis ante faciem uenti:& angelus domini coartans eos.
Fiant uie illorum tenebrę & lubricum:& angelus domini perſequens eos.
Quoniam gratis abſconderunt mihi interitum laquei ſui:ſuperuacue exprobrauerunt animam meam.
Veniat illi laqueus quem ignorat & captio quam abſcondit apprehēdat eum:& in laqueum cadat in idipſum.
Anima autem mea exultabit in domino:& delectabitur ſuper ſalutari ſuo.
Omnia oſſa mea dicent.domine quis ſimilis tui?
Eripiens inopem de manu fortiorum eius:egenum & pauperem a diripiētibus eum.
Surgentes teſtes iniqui:quę ignorabam interrogabant me.
Retribuebant mihi mala pro bonis:ſterilitatem animę meę.
Ego autem quum mihi moleſti eſſent:induebar cilicio.
Humiliabam in ieiunio animam meam:& oratio mea in ſinu meo conuertetur.
Quaſi proximum & quaſi fratrem noſtrum ſic complacebam:quaſi lugens & contriſtatus ſic humiliabar.

Et aduerſum me lętati ſunt & cõuenerũt:cõgregata ſunt ſuper me flagella & ignoraui.
Diſſipati ſunt nec compuncti:tentauerunt me,ſubſannauerũt me ſubſannatione,fremuerunt ſuper me dentibus ſuis.
Dñe quãdo reſpicies?reſtitue aïam meã a malignitate eorum,a leonibus unicam meã.
Confitebor tibi in eccleſia magna:in populo graui laudabo te.
Non ſupergaudeant mihi qui aduerſantur mihi inique:qui oderunt me gratis & annuunt oculis.
Quoniã mihi quidẽ pacifice loquebant̃:& in iracũdia terrę loquẽtes/dolos cogitabãt.
Et dilatauerunt ſuper me os ſuum:dixerunt euge euge uiderunt oculi noſtri.
Vidiſti domine/ne ſileas:domine ne diſcedas a me.
Exurge & intende iudicio meo:deus meus & dñs meus in cauſam meam.
Iudica me ſm iuſtitiam tuam dñe deus meus:& non ſupergaudeant mihi.
Non dicant in cordibus ſuis euge euge animę noſtrę:nec dicant deuorabimus eum.
Erubeſcant & reuereantur ſimul:qui gratulantur malis meis.
Induantur confuſione & reuerentia:qui maligna loquuntur ſuper me.
Exultent & letentur qui uolunt iuſtitiam meam:& dicant ſemper magnificetur dominus qui uolunt pacem ſerui eius.
Et lingua mea meditabitur iuſtitiam tuam:tota die laudem tuam.

IVXTA HEBRÆVM. Dauidi. ꝯtra me XXXV. ꝯtra me

1 Chriſtus. Litiga domine cum litigantibus meis:pugna cum pugnantibus meis.
2 Apprehende parmulam & ſcutũ:& ſurge in auxilium meum.
3 Euagina lanceam & conclude ex aduerſo perſequẽtes me:dic animę meę. Vox dei petita ſalus tua ego.
4 Chriſtus. Confundentur & erubeſcent quęrentes animæ meę:reuertentur retrorſum & erubeſcent cogitantes mali mei.
5 Erunt ſicut gluma faciebus uenti:& angelus domini impellens.
6 Erit uia eorum tenebrę & lubricum:& angelus domini ſequens eos.
7 Quia ſine cã abſconderunt mihi foueam retis ſui:ſine cã foderunt animę meę.
8 Veniet ei deſolatio quã ignorabit:& rete ipſius quod abſcondit comprehendet eum/in deſolatione cadet in ipſum.
9 Et anima mea exultabit in domino:& lętabitur in ſalute ſua.
10 Oſſa mea dicent. Vox oſſium chriſti. domine quis ſicut tu,liberãs pauperem a fortiore ipſo/& pauperem & mendicum a uiolento eius.
11 Chriſtus. Surgent teſtes iniqui:quę neſciui interrogabunt me.
12 Retribuent mihi malum pro bono:ſterilitatem animę meę.
13 Et ego in egrotare eorum ſac:ueſtis mea ſaccus/afflixi in ieiunio animam meam/& oratio mea ſuper ſinum meum reuertetur.
14 Quaſi ſocius quaſi frater mihi ambulaui:quaſi lugens mater ater incuruatus ſum.
15 Et in egritudine mea lętati ſunt & congregati ſunt:congregati ſunt ſuper me percutientes & neſciui/ſciderunt & non tacuerunt.
16 In blandiciis deriſionum uaniloquii:frendendo ſuper me dentibus ſuis.
dñi mei 17 Domine quãtum aſpicies?fac reuerti animam meam a deſolationibus eorum,a leũculis unicam meam.

18 Confitebor te in eccleſia multa:in populo forti laudabo te.
19 Non lętabuntur mihi inimici mei falſo:oſores mei ſine cauſa/ annuent oculo.
20 Quoniam non pacem loquenť:& ſuper quietos terrę uerba deceptionum cogitabūt.
21 Et dilatauerunt ſuper me os ſuum : dixerunt. Vox iudęorum. heah heah uidiſti oculos noſtros.
22 Chriſtus. Vidiſti domine*/ ne ſile:domine† ne elongare a me. † dñi mei
23 Expergiſcere & uigila iudicio meo:deus meus & dñs meus † liti meę. † dñi mei
24 Iudica me ſm iuſtitiam tuam domine* deus meus:& non lętabuntur mihi. de me
25 Non dicent in corde ſuo. Vox iudęorum. heah animę noſtrę. Chriſtus. nec dicent. Vox iudęorum. abſorbuimus eum.
26 Chriſtus. Confundentur & erubeſcent pariter/gaudentes mali mei:induentur confuſione & uerecundia magnificantes ſe ſuper me.
27 Laudabunt & lętabuntur uolentes iuſtitiam meam:& dicent continue. Vox chriſtianorum. magnificabitur dominus*,uolens pacem ſerui ſui.
28 Chriſtus. Et lingua mea loquetur iuſtitiam tuam:tota die laudem tuam.

TItulus eſt.Dauidi.Ex quo licet autor habeatur pſalmi,materia tamen non habetur.Sequēdo autem regulam apoſtolorum petri & pauli/apparet ꝙ pſalmus iſte ad literam tractat de meſia : eo ꝙ ea quę hic dauid dicit in propria perſona/excedunt perſonam dauidis:hoc eſt non verificantur de ipſo:& clare patet ꝙ verificantur de chriſto.¶ Apparet autem hoc ex tribus.Primo ex principio pſalmi.in quo deſcribitur pugna non ſolum animo/verbo & apparatu,ſed actualis/dicēdo. pugna cum pugnantibus meis,apprehende arma/euagina lanceam.Conſtat autem in tota dauidis perſecutione a ſaule/nunꝗ ventum eſſe ad pugnam actualem.Secundo quia in verſiculo vndecimo expreſſe dicitur.ſurgent teſtes iniqui,quę neſciui interrogabunt me.quod nunꝗ in dauide impletum legitur:ſed clare conſtat vtrunq; impletum fuiſſe in meſia.Tertio quia in verſiculo.21.ait.& dilatauerūt ſuper me os ſuum,dixerunt heah heah/vidiſti oculos noſtros.Hęc autem nunꝗ legimus occurriſſe dauidi : ſed impleta chriſto exiſtente in cruce a tot deriſoribus.Et ꝓpterea pſalmus iſte ad literam tractat de paſſione chriſti.¶ Quod confirmatur,ex eo ꝙ ipſe chriſtus ioan.15.verba huius pſalmi affert de ſeipſo implenda/dicens.vt impleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt/quia odio habuerunt me gratis. Hoc enim in.19.verſiculo huius pſalmi habetur.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid in perſona filii ſui meſię/paſſionem eius proponit coram deo tanꝗ vexatus lite & tanꝗ vexatus pręlio.Et ea quidē quę ſunt pugnę/proſequiť petendo vt deus armatus ſaluet ſe/reſuſcitando a mortuis,& deſolet iudęos excidio hieroſolimitano.ea vero ꝗ ſunt litis/proſequitur narrādo tum obiecta teſtium contra ſe/tum ſuam erga iudęos gratiam cum illorum ingratitudine/tum ſuam benignitatem cum illorum malicia.Et petit iudicari ſm diuinam iuſtitiam ad confuſionem iudęorum & augem fidelium lętitiam.

¶ Perſona loquens proprie propheta eſt in perſona chriſti:recitat tñ vocem inimicoꝝ & chriſtianoꝝ.

LItiga domine cum litigantibus meis:pugna cum pugnantibus meis. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię,& executiuam/ibi apprehende.Proponit duo pręgnantia. Alterum eſt.Litiga domine cum litigantibus contra me.in hoc enim narrat chriſtus ꝙ vexatur litibus :& petit vt deus vexet etiam lite illos litigantes.Et ſimiliter alterum eſt.pugna cum pugnantibus contra me.In quo narrat ſe pati bellum ab aliis:& petit vt deus pręlietur contra illos. ¶ Vbi quantū ad ſenſum literę nota litem negocium eſſe iudiciale,pugnam autem negocium bellicum.Ita ꝙ petit chriſtus ſub ſimilitudine vexati lite ꝙ iudicio(quod conſiſtit in prolatione ſententię)& ſub ſimilitudine pręlio impetiti ꝙ pręlio(quod conſiſtit in factis/quod eſt executio ſentētię) deus ſit pro ſe:quoniam vtroq; modo patitur:iniuriis ſcilicet ſub iudicibus/anna/caipha/pilato &c.& factis acerbę paſſionis . ¶ Quantum ad literam quoq; nota in hebręo haberi in primo propoſito verbum ſonans litem & participium eiuſdem verbi.& propterea oportuit transferre litiga cum litigantibus meis . Et per omnia ſimile eſt in ſecundo /pugna cum pugnantibus meis. Verum eſt ꝙ pronomen quod pluralis eſt numeri in hebręo non potuit transferri cum conſonantia.oportuit enim dicere cum litigantibus meis/cū pugnantibus meis:quod in latina lingua nō bene ſonat ſenſum intentū.ſ.cōtra me.

¶ Apprehende parmulam. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula/

pugna cum pugnantibus meis. Secundo illa/litiga cum litigantibus meis/ibi ſurgent teſtes iniqui.
¶ Quantum ad pugnam tali procedit ordine. Primo deſcribuntur actiones petitę. ſecundo effectus
actionum in aduerſariis. & tertio effectus earundem actionū in ipſo christo. ℭ Quattuor petit actio
nes dei humano more. Prima vt deus armet ſe: hoc enim eſt primum neceſſariū pugnaturo. Appręhē
de parmulā & ſcutum. Iuxta dictiones hebręas primum ſignificat ſcutum rotundum: ſecundum au
tem ſcutum grāde quod totū operit hoiem. Per quę intellige oia arma defenſiua. ¶ Secūda actio eſt ꝙ
ēt armis offenſiuis actualiter pugnet ꝑ ipſo. Cōſurge in auxiliū: euagina lanceam. ſic enim in hebręo
habetur. Aut enim metaphorice vtitur euaginationis noie/hoc eſt ytere lancea: aut de lanceis oper
tis quaſi vagina loquitur. videmus enim hodie ēt huiuſmodi arma habere ſua opcula. ¶ Tertia actio
eſt pcuſſio aduerſariorū. Cōclude ex aduerſo perſequētes me/obuiā eas pſequentibus me & claude eos
vt non poſſint euadere. ¶ Quarta actio reſpectu petētis. dic aię meę/ſalus tua ego. Vbi non petit fac
ſaluā aiam meā/ſed dic aię meę: vt intelligas ꝙ non petit ſaluari a morte (hoc eſt ne moriatur) ſed pe
tit ſecuram reddi aiam ſuam diuina voce. more humano alloquens deum quaſi ducem exercitus. veni
armatus & redde oēs ſecuros/dicēdo ego ſaluabo vos. ℭ Sed quū hęc omnia metaphorice a ꝑpheta
inducant̄ de auxilio diuino exhibēdo meſſię patienti, aduertendū eſt ꝙ arma defenſiua ſpectant ad ea
euitanda quę christus noluit pati: puta ꝙ os eius non comminueretur/& ſimilia. Arma vero offenſiua
(quorū actio deſcribitur ꝑ modum clauſurę/dum dicit̄ conclude eos) poſſunt referri & ad confuſio
nem quam iudęi in mente ſua incurrerūt: ita ꝙ fuerunt in mente confuſi non habētes diuerticulum/
quum audierunt a cuſtodibus ſepulchri chriſti rem geſtam. Poſſunt quoq referri ad obſidionem hie
ruſalem ſubſecutā ob crimen cōmiſſum contra chriſtum: iuxta illud luc. 19. circundabunt te eo ꝙ non
cognoueris tēpus viſitationis tuę. Facile quoq eſt per huiuſmodi arma dei/exponere media quibus
deus vſus eſt vel ad confundendū vel ad deſtruendū iudęos. ¶ Quum dicitur quoq dic animę meę
ſalus tua ego/ſecuritatem reſurgendi petit. & ꝑpterea hoc animę nomine vtitur/ab officio animandi
corporis. Ac ſi apte dixiſſet. dic aię meę aianti corpus. q̄uis ſeparāda ſis modo a corpore, ego tamē ſa
lus tua quantum ad animandi officium: quia per me reſumes animandi officium incorruptibiliter.
quod modo habes corruptibiliter.

Confundentur. Diuinę pugnę effectus in aduerſariis (iudęis ſcilicet) deſcribit̄. Et primo quātū ad
fruſtrationē intenti. Cōfundent̄/ex tuo ꝑlio, & erubeſcent q̄rentes aię meę/vitę meę. Et hoc fuit adim
pletū: quia iudęi quęrebant vitam chriſti extinguere ſicut ꝑ mortem extinguit̄ vita aliorꝝ hominū. a
quo intēto confuſi ſunt & erubuerūt: quia vita chriſti nō fuit extincta niſi per triduum. Reuertentur
retrorſum & erubeſcēt cogitantes mali mei. Et hoc quoq fuit adimpletū: quia iudęi pręcipuum ma
lū quo tendebant erat extinguere fidem chriſti: vt ipſimet teſtant̄. ſi dimittimus eū ſic/totus mundus
vadit poſt eum. Et rurſus dicunt pilato. ne forte veniāt diſcipuli eius & furentur eū/& dicant plebi ſur
rexit a mortuis, & erit nouiſſimus error peior priore. Manifeſte ſiquidē per reſurrectionē chriſti iudęi
reuerſi ſunt retrorſum. i. ad ſimilitudinem fugientiū ceſſerunt fidei chriſti: dum tot milia iudęorū con
uerſa ſunt ad fidem chri. ¶ Deinde ſubiungit̄ altera poena effectus eiuſdē pugnę: ſcilicet poena expul
ſionis de hieruſalē. Erunt ſicut gluma a faciebus venti, & angelus dñi impellens. In quo oſtēdit̄ eorum
diſperſio tanq̄ rerum nullius momēti qualis eſt gluma, & autoritas diuina ꝑ angelum dñi: vt intelli
gas diſperſionē iudęorꝝ q̄uis medio brachio romanorꝝ/per angelicum officiū tamē fuiſſe factā princi
paliter. Et adiungitur circa hāc diſpſionis poenā. Erit via eorꝝ tenebrę & lubricū, & angelus dñi ſequēs
eos. Triplex malū in via deſcribit̄. tenebrę quo ad oculos/lubricū quo ad pedes/& pſecutio angeli dñi
nō ꝑmittens eos paſſim ambulare. Per quę intellige oēs incōmoditates fugę. ¶ Tertia poena (ſcilicet
deſolatio hieroſolimitana ꝑ romanos facta) ſubiūgit̄ ꝑpoſita cōgruentia cauſę. Quia ſine cā abſcon
derūt mihi foueā retis ſui. Vbi īſidias iudęorꝝ aſpice cōſtare ex fouea & reti: tanq̄ foderint occulte fo
ueā reti cooptā ſeu vallatā. Et ad foueā magis exprimendā ſubdit. ſine cā foderunt/foſſam fecerunt, aię
meę/vitę meę. Eſt autem hoc rete romanorꝝ poteſtas/cuius timore iudæi occiderunt chriſtum. veniēt
romani/& tollent locū noſtrum & gentem. Et hoc fuit ſine cā. quoniā nō erat iudęis ratio timēdi hoc
ex prędicatione chriſti: quoniam chrs non congregabat populum excitando ad arma aut tumultus
aut ſeditionem aut ad dominium quodcūq temporale: vt euidentia monſtrauit in paſſione eius. Ip
ſo etiā aperte dicente. ſi ex hoc mūdo eſſet regnum meum/miniſtri vtiq mei decertarent vt nō trade
rer iudęis. Propterea ergo veniet ei/populo, deſolatio ignorabit. i. quam ignorabit/quale fuit excidiū
hieroſolimitanū: & rete ipſius/poteſtas romana, quod abſcōdit/qua occultando veritatem comprehē
dit me, comprehēdet eū ita ꝙ in deſolatione cadet in ipſum/rete. venerūt ſiquidē romani & abſtulerūt
locū & gentem. ℭ Explicato effectu diuinę pugnę in pſecutoribus/modo explicat eiuſdē diuinę pu
gnę effectū in ſeipſo & quantum ad aiam & quātum ad corpus. Nam quo ad animam dicit. Et ani
ma mea/in reſurrectione, exultabit in domino & lętabitur in ſalute ſua. non enim fuit plene libera a
paſſione nec plene beata vſq ad reſurrectionem. Quo ad corpus vero. Oia oſſa mea dicent/oēs partes
corporis mei dicēt in reſurrectione. dñe quis ſicut tu? quaſi dicat nullus, liberās pauperē/me, a fortiore

ipſo.fortiores enim quãtum ad vſum ꝑtãtis fuerũt pilatus & iudęi occidentes chrm ꝗ paup chrs abſtinẽs ab vſu ſuę ꝑtãtis.& pauperẽ & mẽdicũ a violẽto eius.Explicatio eſt eius qđ dixerat:qa chrs pauper & mendicus liberatus fuit a violẽtia illata corpori ſuo per flagella/clauos/crucẽ.¶ Vbi ſcito ꝙ mẽdicus iuxta hebraicã dictionẽ/ ꝓprie ſignificat pauperẽ ꝗ fuit diues.interpꝛtes enim circumloquuntur in hoc libro eum qui a diuitiis cecidit in pauꝑtatem noie mendici.Et cõuenit chriſto:pro quanto ex ſtatu honorabili quo habebatur vt propheta/cecidit in tãtam ignominiam.Et hoc ſufficiat ſemel pro ſemper in ſimilibus.

Surgẽt teſtes iniqui. Tractaẽ hic illa ꝑicula/litiga dñe cũ litigãtibus meis/tali ordine.Primo tractãtur obiecta in iudicio.Surgẽt teſtes iniq.nõ ſolũ corã pontificibus iudęoꝝ ſed ẽt ipſi põtifices corã pilato & herode ſe teſtes exhibebãt ꝙ fecerat ſe regẽ &c̃.ꝗ neſciui/ vtpote falſa,interrogabũt me/per os pilati tu es rex iudęoꝝ!¶ Secũdo narranẽ geſta hincinde.Et primo in genere. Retribuẽt mihi malum ꝓ bono.Ecce geſta in genere.ego egi bonum/& illi ingrati retribuent mihi malũ.Et ſpecificando malũ ſubdiẽ.ſterilitatem aię meę.Dictio hebraica videẽ ſonare non ꝓprie ſterilitatẽ/ſed diſpoſitionem mulieris pariẽtis aborſum:quę ex hoc ipſo ꝙ abortiuũ facit orbatur prole/& ſimilis ſterili eſt.Et quia iudęi impediebant chri ꝑdicationem a fructu filiorũ ſpũalium,ideo dicunẽ retribuiſſe huiuſmodi ſterilitatẽ ſeu orbationẽ aię chri/quę euãgelico verbo generabat filios.conſtat enim ꝙ iudęi ſtatuerant ꝙ ſiquis confitereẽ illũ eſſe chrm/extra ſynagogã fieret.¶ Poſtea in ſpecie ſubiũgit geſta hincinde.Et primo ex parte ſua narrat ꝙ pro eis omne bonũ coram deo fecit/& ẽt coram hoibus.Et de geſtis corã deo quidẽ pro eis/ait.Et ego in egrotare eoꝝ/in infirmitatibus aĩoꝝ eorum/ſcilicet iudęorũ, feci haec tria bona.veſtis mea ſaccus/affligi in ieiunio aiam meã/& oratio mea ad ſinum meũ reuertetur. Ad literã per hęc tria intelligo vniuerſa bona ꝑſonalia quę chrs obtulit deo pro iudęis.in ſacco afflictionem corporis auſteriore camiſia:in ieiunio afflictionẽ vitę corporalis intus:in oratione ſacrificiũ mentis. Horũ aũt triũ ſolus ſaccus in euangelio nõ legitur.ex aliis tamẽ ꝗ leguntur de chriſto(ſcilicet ieiuniis & orationibus)coniicere poſſumus ꝙ vſus fuerit auſteriore camiſia:vt ſe exemplũ perfectum exhiberet paſtoribus & ꝑdicatoribus, quos oportet caſtigare corpus ſuum & i ſeruitutẽ redigere/ne quũ aliis ꝑdicauerit reprobi efficianẽ.Quod aũt dicit oꝛonẽ ſuã reuerſurã ſuꝑ ſinũ ſuũ/ad hoc ſpectat ꝙ licet oꝛo eius quãtũ ad ſufficiẽtiã eſſet ꝓ oĩbus,quãtũ tñ ad efficaciã erat pro ſolo ſinu ipſius/hoc eſt pro electis:iuxta illud ioã.17.ego ꝓ eis rogo,nõ ꝓ mũdo rogo.& iſta.non ꝓ eis tñ rogo,ſed ꝓ eis ꝗ credituri ſunt ꝑ verbũ eoꝝ in me &c̃.¶ De geſtis aũt corã hoibus ſubdit.Quaſi ſocius quaſi frater mihi ambulaui,quaſi lugẽs mr ater icuruatus ſum.In qbus exhibuiſſe ſe iudęis ſocium/fratrem ac ẽt mrem compaſſione narrat.Quę in euangelio clare patent adimpleta:& vnico etiam verbo explicata.quicunq; fecerit voluntatem patris mei,ipſe meus frater ſoror & mater eſt matthęi.12. Circa maternum tamen officium aduerte literam ꝙ iuxta textum hebręum oportet ſic conſtruere.ego lugens ater incuruatus ſum quaſi mater.Et ratio conſtructionis eſt:quia ſunt maſculini generis in hebręo illę tres dictiones/ꝑ lugens/ater/incuruatus,mater autem eſt foeminini.Et ſignificatur maternum officium quo ꝑ fidelitãti filio ęgro mater icuruaẽ cum triſtitia & triſtitię ſignis.Quod cõſtat chriſtum feciſſe.vnde & videns ciuitatẽ fleuit ſuꝑ illã/dicẽs.ſi cognouiſſes & tu &c̃.Hęc quo ad geſta ex ꝑte chri. ¶ Geſta aũt ex parte iudęoꝝ narranẽ e regione.Et in ęgritudine mea lętati ſunt. Dixerat ꝙ ipſe in ęgritudine eoꝝ ieiunabat/orabat &c̃.mõ e regione contrariũ iudęos feciſſe narrat.& in ęgritudine mea lętati ſunt. Appellat ęgritudinẽ ſuã chrs tẽpus paſſionis ſuę quo ſe eis vt ipotẽtẽ exhibuit.Quũ me infirmũ exhibui lętati ſunt & cõgregati ſunt/pricipes iudęoꝝ:vt patet capto chro.nec ſolũ principes,ſed cõgregati ſunt ſuꝑ me ꝑcutiẽtes/ ꝓpheriza nobis qs eſt ꝗ te ꝑcuſſit,& neſciui/ad ſimilitudinẽ neſciẽtis ꝑcutiebãt ꝓpheriza.Nec ſolũ ꝑcuſſerũt,ſed ſciderũt/flagellis carnẽ meã:fuit.n.chrs flagellatus. & nõ tacuerũt/& nõ ꝓpea deſtiterũt:vt patet in euãgelio.In blãdiciis deriſionũ vaniloqi frẽdẽdo ſuꝑ me dẽtibus ſuis.Illuſio illa/ aue rex iudęoꝝ/ſalutãdo & genufleciẽdo &c̃.deſcribiẽ i blãdiciis deriſionũ vaniloqi.erat.n.blãda deriſio vanoꝝ verboꝝ.Quę tñ nõ ſuffecit iudęis:ſed quũ pilat⁹ mõſtraſſet eis chrm ſic deriſũ hmõi verbis blãdis deriſoriis/ecce rex veſter/regem veſtrum crucifigam!magis ac magis clamabãt iudęi crucifige/ more frendentium dentibus.Et propterea propheta vtrunq; ſimul inſerit:quia huiuſmodi deriſiones terminatę ſunt ad obtentum crucifixionis.

Domine quantum aſpicies! Narratis geſtis hincinde coram iudice/ narrat rationes geſtorum vtrinq;:quare ſcilicet ipſe hæc fecerit & quare iudęi illa fecerint.Sed narrando exclamat/more oppreſſorum prouocantium iudicem ad conſiderationem negocii.Vnde exaggerando & humanum explicans affectum/ait.Domine quantum aſpicies/hoc eſt quantum oportet eſſe prouocatiuum tui aſpectus iudicialis.intendens ꝙ ſi hoc tam magnum non ſufficit ad prouocandum iudicium,quantum erit illud quod prouocabit aſpectum tuum ad iudicandum!quaſi dicat/nullum tam magnum erit.¶ Duas ſubdit rationes geſtorum ſuorum ſupradictorũ.Prima eſt ad ponendũ vitam pro redemptione mũdi.Secũda eſt ad cõſtruendũ eccleſiã vniuerſalẽ.Et vtraq; ita itroducitur vt rõ/ v t etiam portet ſocũ damnum iminens niſi deus iudicet. Vnde prima rõ inducĩ ꝑ modum reſarciendi damni.Fac

reuerti aīam meā a deſolationibus eoꝝ.Mortem tā acerbā appellauit deſolationes iudęoꝝ:qa ad deſolandū & eradicādū chr̄m occiderūt ipm̄.A leunculis/ab inferno,vnicā meā/aīam deſtitutā ab oībus.Acſi apertius diceret.poſui aīam meā in mortem vſq; ad infernū,fac vt reſurgat/vt tantum damnum qḋ ſpōte ſubii recōpenſet̄.Altera rō ꝓponit̄ ꝑ modū damni vitandi.Cōfitebor te/ꝑdicando, in eccleſia multa/omnium populoꝝ:in populo forti/ad martyrium,laudabo te:hoc eſt ꝓpterea hęc oīa feci,ne patiaris hęc perire.¶ Rōnes aūt geſtorum a iudęis ſubiungunt̄.Nō lętabūtur mihi inimici mei falſo.Machinati ſunt principes iudęoꝝ falſam inimicitię cām aduerſus chr̄m:vt patet in conſiliis & accuſationibus eoꝝ.& huiuſmodi machinatio aſſecuta effectū/fuiſſet ratio lętitię principibus iudęorū ſi chr̄s non reſurrexiſſet & mūdum ad ſe nō traxiſſet.Et ꝓpterea ꝑ modum euitandę huiuſmodi lętitię introducunt̄ cauſę ex parte iudęoꝝ.Nō lętabunt̄ mihi.i.de me,inimici mei falſo/accuſantes me:oſores mei ſine cā/ſine vlla culpa,annuēt oculo.Aduerte hic ꝙ negatio in principio verſiculi poſita/intelligitur ꝓpoſita nō ſolū verbo lętabunt̄ ſed ēt verbo annuent.Ita ꝙ ſenſus eſt.nō lętabunt̄/nō annuent oculo.Et hoc annuere oculi/refert̄ ad irriſionis tēpus quo chriſto crucifixo principes ſacerdotū ad inuicem deriſoria chr̄i verba loquebant̄:ac per hoc more deridentiū alter alteri annuebat oculo/vide filiū dei &c̄.Et intēdit ꝙ vtraq; iniqtas ceſſabit deo iudicāte.¶ Vtriuſq; aūt iniquitatis(ſcilicet conſictę falſitatis & irriſionis)manifeſtationem ſubdit.Et falſitatis quidem.Quoniā non pacē loquentur.Caiphas tanq̄ ꝓponens ea quę pacis ſunt,dictutus ꝓphetat̄.expedit vobis vt vnus homo moriatur pro populo & nō tota gens pereat.Hoc conſiliū pręuenit ꝓpheta.Quoniam nō pacem loquent̄/non tendēt ad pacem in veritate:& ſup quietos terrę/ſequaces meos,verba deceptionū cogitabunt.ad exterminandū enim fidē chriſti cogitauerunt hac vti fraude.Deriſionis vero annuentibus oculis.Et dilatauerunt ſup me os ſuū,dixerunt heah heah vidiſti oculos noſtros.Maliciā ſuā pontifices inſultādo chr̄o crucifixo inducunt̄ manifeſtare.vbi enim debebant compati crucifixo,dilatauerunt/inſultantes ſuper me os ſuum:dicentes heah heah(interiectio eſt inſultantis)vidiſti/tu q̄ te faciebas meſiam,oculos noſtros/expertus es prudentiam/caſtigationem noſtram in cruce.

Vidiſti domine. Poſt narrata obiecta a teſtibus/poſt narrata geſta hincinde a chriſto & iudęis/poſt expoſitas rōnes geſtoꝝ hincinde,more partis conſtitutę corā iudice petētis concludi in cā/petit chr̄s cōcluſionem cauſę & cōſequēter ſniam.Concluſionem quidē.Vidiſti dn̄e/merita cāę/nō ſupeſt vt amplius īformeris,ne ſile/cōcluſionem cāę:dn̄e ne elōgare a me.Tanq̄ more humano dicat.cōclude in cā anteq̄ hinc recedas.Et quodāmō adhuc nō cōcludentē,humano more ſolicitat.Exꝑgiſcere & vigila iudicio meo/terminādo:deus meus & dn̄e liti meę/terminādę vigila.Conſequenter petit ſententiam.Iudica me ſcḋm iuſtitiam,non humanam ſed tuam/quæ pure veritati innititur/quę nō poteſt falli,domine deus meus/vt intelligas hominem rogare.¶ Tria aūt explicat continēda in ſnia.Primum eſt.& non lętabuntur mihi.Secundum eſt.non dicent in corde ſuo heah animæ noſtræ.Tertium.non dicent abſorbuimus eum.In quibus tribus manifeſtat ꝙ ſententia procedens ſcḋm iuſtitiam dei/efficiet hæc tria.Primum ꝙ chriſtus non iudicabitur victus a iudęis:victores enim lętantur ſuper victo.Et huiuſmodi futuram lętitiam excludit a iudęis.Et conſiſtit hęc victoria in principali articulo negocii:ſcilicet de propagatione fidei chriſtianę.propterea enim pōtifices iudęorum occiderunt chriſtum vt doctrina chriſti extingueret̄:vt patet ex euangelio.Et propterea primum quod petit chriſtus eſt ꝙ iudęi non lętentur ſe viciſſe:quoniam iuſtitia exigit chriſtianam fidem propagandam eſſe.Et ſic fuit impletum.In ſecundo explicat̄ glorificatio noīs chriſti/talis & tanta vt non reſtet in corde iudęorum locus vnde poſſint inſultare chriſtianę vitę.Et hoc fuit adimpletū miſſione ſpiritusſancti/tanta multitudine miraculorum/tot teſtimoniis fidei ex ſcripturis &c̄.Ita ꝙ iudęis ratione vti ſcientibus non eſt relictus locus in corde eorum vnde poſſint inſultare chriſtianę fidei:q̄uis ſit ſpacioſus locus relictus in ore eorum.Et propterea dicitur.non dicent in corde ſuo heah,inſultando animę noſtrę.Chriſtus vitam ſuam cōmunem chriſtiano populo facit.& propterea dicit animæ noſtræ.In tertio reſurrectio corporis explicat̄.nō dicent/iudęi,abſorbuimus eum.Quāuis enim dicere poterūt occidimus eum,non tamen dicere poterunt deglutiuimus eū:vtpote qui iam manifeſte reſurrexi & viuo in ęternum.Hęc de ſententia.¶ Circa effectus vero ſentētię/tum quo ad iudęos chriſti hoſtes/tum quo ad chriſti ſequaces,ſubiungit.Confundentur & erubeſcent pariter/gaudentes mali mei.Nota ſolos illos iudęos hic comprehendi quorum malicia perſeuerauit ita ꝙ lętabantur ꝙ chriſtus paſſus fuiſſet:illi autem qui nō ex malicia peccauerunt/imo viſis iis quæ fiebant tempore paſſionis chriſti reuertebantur percutientes pectora ſua/qui etiam conuerſi legunt̄ in actibus apoſtolorum ꝙ ꝑ ignorātiā peccaſſent;pro qbus ēt chr̄s interceſſit pater ignoſce illis qa neſciūt qḋ faciūt,nō īcludunt̄ ſub effectu huius ſententiæ.Sed de prioribus adhuc ſubdit̄.induent̄ cōfuſione & verecundia magnificātes/linguas ſuas ſeu ſeipſos,ſuper me.Aduerte hic repeti confuſionis poenam/qm̄ confundendi erant & in hac vita & in futura:vt rei probauit euentus.¶ Quo ad ſequaces autem chriſti.Laudabunt & lętabuntur/laudabunt cantando & cantabunt laudando,volentes iuſtitiā meā/quę eſt iuſtitia fidei mei crucifixi:& dicēt cōtinue/vſq; ad cōſūmationē ſeculi hunc hymnum.magnificabit̄ dn̄s volens pacem ſerui ſui/ieſu

chriſti.In his enim duobus(ſcilicet in magnificatione domini & in pace ieſu chriſti) pendet vniuerſa ſalus.Significantius autem explicatur deus volens pacem chriſti:vt intelligas non omnem pacem ei placere ſed chriſti.pacem meam do vobis/pacē relinquo vobis,non quomodo mundus dat. Et qm̄ ſcribendum erat ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationem ſeculi,ideo chřs ſubiungit.Et lingua mea/per chriſtianos meos,loquetur iuſtitiam tuam/deus quam feciſti mihi iudicando ſm̄ veritatem pro me:tota die/indefeſſe,laudē tuam/gratias agendo.Quod quotidie per membra ſua adimplet.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Pro uictoria/ſeruo dñi dauid pſalmus .XXXV.

DIxit iniuſtus ut delinquat in ſemetipſo:nō eſt timor dei añ oculos eius.
Quoniā doloſe egit in cōſpectu eius : ut inueniat̃ iniquitas eius ad odiū.
Verba oris eius iniquitas & dolus : noluit intelligere ut bene ageret.
Iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo:aſtitit oī uię non bonę,maliciam autem non odiuit.
Domine in cœlo miſericordia tua:& ueritas tua uſq; ad nubes.
Iudicia tua ſicut montes dei: iudicia tua abyſſus multa.
Homines & iumenta ſaluabis dñe: quēadmodum multiplicaſti miſericordiā tuā deus.
Filii autem hominum: in tegmine alarum tuarum ſperabunt.
Inebriabuntur ab ubertate domus tuę : & torrēte uoluptatis tuę potabis eos.
Quoniam apud te eſt fons uitę:& in lumine tuo uidebimus lumen.
Prętende miſericordiam tuam ſcientibus te: & iuſtitiam tuam iis qui recto ſunt corde.
Non ueniat mihi pes ſuperbię:& manus peccatoris non moueat me.
Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem : expulſi ſunt nec potuerunt ſtare.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti ſeruo domini * dauidi .XXXVI.

1 [audite]
2 Propheta. DIctū rebelliōis impio/ [vt est] intra cor meū: [vt] nō timor dei † [sit] corā oculis ei9. † deorum
Quia blanditus eſt ad ſe in oculis ſuis : ad inueniendum iniquitatem ſuam/ad odiendum.
3 Verba oris eius iniquitas & dolus: ceſſauit ad intelligendū ad benefaciendum.
4 Iniquitatē cogitabit ſup cubili ſuo:ſtabit ſuper uia non bona/malū nō abominabitur.
5 Dictum rebellionis. Domine * in cœlis gratia tua [est] :ueritas tua uſq; cœlos [est].
6 Iuſtitia tua quaſi montes dei [est] /iudicia tua [sunt] abyſſus multa:adam & beſtiā ſaluabis dñe *:
7 Quā precioſa gratia tua deus †: & filii adam in umbra alarum tuarum ſperabunt. † dij
8 Saciabuntur de pinguedine domus tuę:& torrente deliciarum tuarum potabis eos.
9 Quoniam tecum [est] fons uitarum, in luminē tuo uidebimus lumen.
10 Propheta. Trahe gratiam tuam ſcientibus te : & iuſtitiam tuam rectis corde.
11 Non ueniet mihi pes ſuperbię : & manus impiorum non mouebit me.
12 Ibi ceciderunt operantes iniquitatis:impulſi ſunt/& non potuerunt ſurgere.

TItulus eſt. Vincenti ſeruo domini dauidi. Cuius prima particula patet ſuperius. Per hoc autē ꝙ dauid appellatur ſeruus domini/materia pſalmi inſinuat̃. Seruitus quippe domini excludit libertatem peccādi,& cōſtat ex timore domini: iuxta illud malach.1.ſi ego dominus/vbi timor meus? Tractat ſiquidem ad literam pſalmus iſte de ſeruitute domini vt opponitur libertati peccandi. ita ꝙ directe editus eſt contra libertatem peccandi cauſatam ex eo ꝙ non apparet ratio timendi deum. Et hoc quidem nunc ſupponatur:clare ſiquidem patebit in proſecutione. Nec per hoc ꝙ noiatur dauid ſeruus domini/limitat̃ materia pſalmi ad dauidem: ſed cōmunis eſt cuilibet ſeruo dei. Non fruſtra tñ apponitur dauidi:ſed ad denotandum ꝙ ipſe fuit autor non ſolum pſalmi/ſed inuentionis erroris verſati in animo libere peccantium.Significatur itaq; per hunc titulum ꝙ pſalmus iſte attribuit̃ dauidi

ſeruo domini, quia adinuenit & excludit radicem libertatis peccandi contrarię ſeruituti domini.

SVMMARIVM EST.

¶ Dauid videns multos homines immortalitatem animę credentes in libertate peccādi/ratusq; eos decipi fallacibus argumentis donorum gratuitorum/naturalis nobilitatis animæ & naturæ & ſtatus ſpiritualis in altera vita,occurrit ſoluens rationes eorum: vt vel ſic reſipiſcant.

Perſonæ loquentes ſunt duæ:propheta.ſ.& ſultus libertate peccandi.

D Ictum rebellionis impio intra cor meum. Diuiditur pſalmus in duas partes:propoſitiuam materiæ,& executiuam/ibi quia blanditus eſt.¶ Circa partem propoſitiuam quia obſcura eſt & corrupte conſueuit legi/aduerte ſenſum. Intēdit propheta proponere q̄ ſm iudicium ſuum rebellio magnitudo ſceleris,dicit impio/non cuicunq; ſed carenti timore dei ante oculos ſuos. Quid ſit autem illud dictum impio ab eius ſcelere/non proponit explicite,ſed explicabit in quinto verſiculo.vbi patebit q̄ illud dictum eſt ratio excludendi timorem dei & libere peccandi. Quod implicite hic proponitur:dum explicatur impius talis q̄ non eſt timor dei ante oculos eius.¶ Quod vt plenius intelligas, videns dauid multos homines credentes & immortalitatem animæ & alteram vitam/abſq; vllo timore dei libere omnifariam peccare,cogitauit intra ſe q̄ iniquitas iſtorum decipit eos/promittendo animabus eorum quantumcūq; hic peccantiū felicem in altera vita ſtatum,quia deus eſt lux & vita &c. Et ad hunc errorem confutandum fecit hunc pſalmum.& propterea non aſſerit hunc errorem ab iniquis dictum abſolute,ſed cum iſta modificatione intra cor meum:hoc eſt ſm q̄ mihi videtur. Et huiuſmodi errorē nō attribuit homini ſed crimini:vt non ſit in culpa natura ſed ſcelus. Et propterea nō dicit/dictū hominis/ſed dictū rebellionis:ita q̄ crimen rebellionis introducitur dicens impio. Et ſpecificando quali impio ſubditur.nō timor dei ante oculos eius. Negatio timoris dei ab oculis mētis / eſt affirmatio cęcitatis reſpectu timoris dei:hoc eſt q̄ ante oculos mentis eorum nulla ratio timēdi deum videtur. Tales ſunt impii qui tractantur in hoc pſalmo.

¶ Quia blanditus eſt ad ſe. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prīo tractat̄ illa particula/impio nō timor dei corā oculis eius. Secūdo illa/dictū/ibi dn̄e in cœlis,recitatiue.& tertio eadē confutando dictum/ibi trahe.¶ Declaratur quis ſeu qualis eſt impius nullam videns rationem timendi deū/ex partibus eius quinq;.ſ.affectu/locutione/omiſſiōe/cogitatiōe / & opatione. Et affectus qdē deſcribit̄ ad ſilitudinem blandientis:vt intelligas mentem iſtorum ipſiſmet blandiri/promittendo felicitatem futuram quantumcunq; hic peccent. Interna blandimenta ſignificantur dicendo/in oculis ſuis. Et appellatione blandiciarum intelligitur ratio alliciens & delectans/tanq̄ blādiendo decipiens.qualis enim vnuſquiſq; eſt ſm affectum/tales ei conſonant rationes:vt apparet in irato/cui conſonant rationes vindictæ. Huiuſmodi autē blandę rationes deſcribuntur in primis ad duo officia.ſ.ad inueniendum iniquitatem ſuā/hoc eſt ad inueniendū vias iniquas:& ad odiendum/ad odio proſequendū quos volūt odio habere.blādiuntur ſiquidē ſibi rationibus & ad odium & ad inuentionem.¶ Locutio vero. verba oris eius iniquitas & dolus.vt in his duobus intelligas oē vitium linguę:in dolo coopertum/in iniquitate manifeſtum. Omiſſio aūt.ceſſauit ad intelligendum ad benefaciendum. In quo omiſſio quęrēdi veritatem & omiſſio cuiuſq; boni operis apparet. Cogitatio deniq;. Iniquitatem cogitabit ſuper cubili ſuo. In quo magnum ſtudium ad inique agendum deſcribitur:dum in cubili loco quietis cogitat iniquitatem. Operatio demum. Stabit ſuper via non bona/perſeuerabit ſuper via non bona. Nec hoc ſufficiet,ſed malum non abominabitur. Minus dicit & plus ſignificat.ſ.q̄ malum amplectetur.

Domine in cœlis. Tractatur hic dictum rebellionis:inducēdo ipſos impios tuentes libertatem peccandi alloquēdo deū/ex quadruplici capite. Primo ex hoc q̄ deus nō cōmunicat cōiter humano generi gratuita dona/quę ſunt ꝓpria dona rationalis naturæ:vt ſunt gratia/veritas/iuſtitia/& notitia iudiciorū dei. Quod explicant dicēdo. Domine ī cœlis/ſupremis/in excelſis creaturis,gratia tua/regnat/nō in nobis:&c. vſq; ad cœlos/inferiores/lunam.ſ.veritas tua/certa extēditur.ac per hoc ī nobis omnia plena fallaciis. Iuſtitia tua/qua animus fit iuſtus ſm te/inacceſſibilis eſt quaſi montes dei/hoc eſt montes tam excelſi vt ſint potius montes dei q̄ hominum:iudicia tua/quatenus tua,ſunt inſcrutabilia a nobis quaſi abyſſus multa/que inſcrutabilis eſt. Vbi aduerte truncatam eſſe locutionem contentam medio termino ſyllogiſmi. Ex hoc.n.q̄ deus hęc bona incōmunicabilia/inacceſſibilia & inſcrutabilia ſtatuit nobis,volūt inferre q̄ nō eſt nobis curādū de aſſequendis huiuſmodi bonis animi/ſed libere operandum:nam ſi deus vellet q̄ nos ſoliciti eſſemus ad acquirendum huiuſmodi bona animi/nō reſtrinxiſſet ſic illa.¶ Secūdo ex hoc q̄ deus bona corporalia cōiter dat nobis & brutis. Adam hoc eſt hominem,& beſtiam/genus animaliū,ſaluabis dn̄e/in hac vita continua generatione/nutritione/ augmento &c. Et intendunt hinc inferre q̄ quum prouiſio corporalium ſit cōmunis nobis & brutis,nō eſt magis ꝓp tꝑalia hæc bona vel mala timēdus aut colendus deus a nobis q̄ a beſtiis:quę nec timēt nec colūt deū,& hæc hn̄t a deo ſicut nos.¶ Tertio ex nobilitate naturæ hūanæ quātum ad aīam intellectiuā immortalem/imaginem dei.ita q̄ ex hac parte hoīes ſunt filii & domeſtici dei:ac per hoc in alia vita erunt ſm animam in domo dei/ & velut pulli collecti ſub alis proprii parentis. Et quia hoc eſt

primum fundamentum dicti iſtoꝝ, ideo ad illius magnificationem pręmittunt laudem diuinę gratiæ ſic magnificantis homines omnes ſupra animalia irrationalia, clamando. Q̄ pretioſa, q̄ ęſtimanda, eſt gratia tua deus, qua omnes homines ſaluare in altera vita & qua naturā animę humanæ beatificare diſpoſuiſti, qua dignaris cōmunis pater noſter eē. ecce & filii adam, hoc eſt homines ſuapte natura (filius enim nomen generis naturalis eſt) in vmbra alarum tuarum ſperabunt, ſupponentur ſub certa protectionis tuę paternę ſpe, velut pulli prius diſperſi quum colliguntur ſub parentis alis. ita ꝙ homines hic ſunt velut pulli diſperſi a deo, in altera vita erunt collecti ſub deo proprio parente velut filii. Et quia domeſtici dei erunt, ſaciabuntur de pinguedine domus tuę. & exponendo quod dicitur, addūt. & torrente, inundante impetu, deliciarum tuarum, ſpiritualium, potabis eos. Vbi clare vides ꝙ intendunt non ex merito, nō ex bonis operibus ſed ex natura intellectiuę animę filios adam fore in alia vita beatos. ¶ Et vt hoc magis ſuadeant afferunt quarto rationem ex parte ſpiritualis ſtatus quem proculdubio aſſequētur omnes animę humanę, qui ſtatus cōmunis ac naturalis eſt omnibus ſubſtantiis ſpiritualibus. Et intendunt ꝙ ſpiritualis ſtatus eſt plenus vitę & luminis ex ſua naturali propinquitate ad deum: ac per hoc nulla ſubſtātia ſpiritualis habens ſpiritualem ſtatum (hoc eſt modum eſſendi) particeps eſt mortis aut tenebrarū, ſed omnes ſunt beatę, plenę vitę & luminis. Ideo aiunt ſaciabuntur quia tecum fons vitę: hoc eſt quia ſpiritualis ſtatus tibi ſimillimus (nam ſpiritus eſt deus) eſt fons vitę. omnis ſiquidem vita quorumcunq; viuentiū ex ſpiritu eſt: ac per hoc quicunq; tecum. i. in ſpirituali eſt ſtatu, eſt in fonte non in riuulis vitę: in quibus ſumus nos, partim vitam & partim mortem experientes in nobis. Et in lumine tuo videbimus lumen. Modo non videmus lumen ſed phantaſmata quę ſunt intelligibilia obſcuriſſima: nec videmus in lumine diuino, hoc eſt claro, ſed ſicut in lumine crepuſculi nocturni videmus in lumine intellectus agentis. in alia autem vita videbimus obiectiue lumē intelligibilia ſm ſe clara, & in lumine claro puritatis ſpiritualis, quod vocatur lumen dei. Hoc eſt dictum rebellionis impioꝝ ad ſuadendam libertatem peccandi. ¶ Vbi etiam aduerte ꝙ inducuntur impii iſti alloquentes deum: vt intelligas ſecuritatem animi eorum, qua putātes ſe recte dicere, audent conferre hęc cum deo.

Trahe gratiam tuam. Tractatur hic iterum dictum rebellionis ad confutandum ipſum. ita ꝙ incipit nunc loqui propheta, reſpondendo ſingulis rationibus impiorū. Vbi aduerte (vt patet ex dictis) impios argumentatos eſſe ex quattuor capitibus: propheta autem explicite reſpondet tribus eorum. quarto autem (ſcilicet homines & iumenta ſaluabis domine) non aliter reſpondet: quoniā ex reſponſione ad primum, ſatisfit etiam illi argumēto. ¶ Primum ergo argumentū impioꝝ aſſumebat ꝙ deus continet gratiam, iuſtitiam & veritatem &c̄. non cōmunicans iſta cōmuniter generi humano. Rn̄det propheta falſum eſſe aſſumptū: quia deus omnibus hominibus quantūcunq; minimis & vilibus (diſpoſitis tn̄) cōmunicat dona gratiarum ſuarum: iuſtitiam veritatem, gratiam &c̄. Et hoc eſt quod dicit alloquens deum. Trahe, ad modum trahentis cōmunica, gratiam tuam, vt rem tractam, ſcientibus te, ſcientia fidei. ecce diſpoſiti in intellectu ad quos gratia trahitur a deo. & iuſtitiam tuā rectis corde. ecce diſpoſiti in voluntate. Et deſcribitur cōmunicatio horum donorum ad ſimilitudinem trahentis: vt intelligas ſupernaturalitatem donorū, quę oportet trahi, quaſi violentiā pati ad hoc vt deſcendāt ad nos. Vide quoq; diſpoſitos deſcribi in intellectu & in affectu: & cōſidera ꝙ ſicut naturę bona non cōmunicantur niſi diſpoſitis, ita par eſt vt dona diuinę gratię cōmunicentur ſolis diſpoſitis. ſibi autē imputet quicūq; ponit obicem. ¶ Et per hoc ſatisfit motiuo de cōmunibus hominibus & brutis: quū ii ad quos trahitur gratia & iuſtitia dei, facile intelligunt qualiter homo pp temporalia bona debeat ſe hr̄e ad deum. ¶ Secundū argumētū fuit ex pte nobilitatis animę intellectiuę, quę qa cōis eſt oībus hoībus, oēs homines reddet beatos. Rn̄det propheta attendendā eſſe qualitatē morum, & nō ſufficere qualitatem naturę: ita ꝙ ſi aīa malis moribus imbuit, non ſaluatur ex nobilitate naturę. Hāc rn̄ſionē intēdit ſignificare, explicando deliberationē ſtudii proprii ad cauendū a pc̄tis. Tū velut ab intrinſeco naſcētibus, dicēdo. Non veniet mihi pes ſupbię, ad hoc ſtudeo ne pes. i. affectus ſupbię ſurrepat mihi. Tum ab extrinſeco ſuaſis. & manus impiorum nō mouebit me, a recto. Ac ſi aperte diceret. ego habeo aīam intellectiuam, & ſtudeo ad cauendū a pc̄tis intus & extra: qa ſcio ꝙ deus non attendit naturam aīę ſed iuſtitiā, cuius prima pars eſt declinare a malo. ¶ Tertium argumentū fuit ex pte ſpūalis ſtatus in altera vita: vtpote qa plenus vitę & luminis btūs erat. Rn̄det propheta. Ibi, in illo ſtatu ſpūali, ceciderūt opantes iniqtatis: hoc eſt dęmones, ſubſtātię ſpūales, q fuerūt primi operarii iniqtatis. Nec ſolū ceciderūt ſed impulſi ſunt, in ppetuam obſtinationē, & nō potuerūt ſurgere. Ex quo apparet falſum eē ꝙ ſtatus ſpūalis ex hoc ꝙ eſt propinqſſimus deo reddat ſpūales ſubſtātias beatas. experientia ſiquidē cadentiū in tali ſtatu dęmonū, teſtat̄ falſum eſſe dictū impioꝝ. ¶ Aduerte hic ꝙ ſtatus ſpūalis eſt plenus vitę naturalis, quia eſt immortalis: & eſt plenus luminis naturalis, quia nullę ſunt ibi tenebrę phantaſmatū. Cum hoc tn̄ ſtat ꝙ ſit ibi defectus vitę beatę, ꝙ ſit ibi defectus luminis ſupnaturalis, ꝙ ſint ibi tenebrę pc̄tōrum, ꝙ ſit ibi mors. i. afflictio animę & priuatio vitę beatę. Et hoc eſt in quo paralogizauerunt impii, non diſcernendo inter vitam lumenq; naturę & vitam lumenq; gratię. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Dauid.

NOli ęmulari in malignantibus: neq; zelaueris facientes iniquitatem.
Q m̃ tã q̃ fenũ uelociter areſcẽt:& quẽadmodũ olera herbaꝝ cito decidẽt.
Spera in dño & fac bonitatẽ:& inhabita terrã/& paſceris in diuitiis eius.
Delectare in domino:& dabit petitiones cordis tui.
Reuela domino uiam tuam/& ſpera in eo: & ipſe faciet.
Et educet quaſi lumẽ iuſtitiã tuã/& iudiciũ tuũ tã q̃ meridiẽ: ſubditus eſto dño & ora eũ.
Noli ęmulari in eo qui proſperatur in uia ſua:in homine faciente iniuſtitias.
Deſine ab ira & derelinque fororem: noli ęmulari ut maligneris.
Q m̃ qui malignantur exterminabuntur:ſuſtinẽtes aũt dñm ipſi hęreditabunt terram.
Et adhuc puſillum & non erit peccator: & queres locum eius & non inuenies.
Manſueti autem hęreditabunt terram:& delectabuntur in multitudine pacis.
Obſeruabit peccator iuſtum:& ſtridebit ſuper eum dentibus ſuis.
Dominus autem irridebit eum:quoniam proſpicit ꝙ ueniet dies eius.
Gladium euaginauerunt peccatores: intenderunt arcum ſuum.
Vt decipiant pauperem & inopem:ut trucident rectos corde.
Gladius eorum intret in corda ipſorum:& arcus eorum confringantur.
Melius eſt modicum iuſto:ſuper diuitias peccatorum multas.
Q uoniam brachia peccatorum conterentur: confirmat autem iuſtos dominus.
Nouit dominus dies immaculatorum: & hęreditas eorum in ęternum erit.
Non cõfundẽtur in tpe malo/& in diebus famis ſaturabũtur: qa peccatores peribuit.
Inimici uero dñi mox ut honorificati fuerint & exaltati: deficientes quemadmodũ fu-
Mutuabitur peccator & nõ ſoluet:iuſtus aũt miſeret & retribuit. ⌈mus deficiẽt.
Q uia benedicentes ei hęreditabunt terram: maledicentes autem ei/diſperibũt.
Apud dominum greſſus hominis dirigentur:& uiam eius uolet.
Cum ceciderit non collidetur:quia dominus ſupponit manum ſuam.
Iunior fui/etenim ſenui:& non uidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quęrens panẽ.
Tota die miſeretur & commodat:& ſemen illius in benedictione erit.
Declina a malo & fac bonum:& inhabita in ſeculum ſeculi.
Q uia dñs amat iudicium/& nõ derelinquet ſanctos ſuos: in ęternũ conſeruabuntur.
Iniuſti punientur:& ſemen impiorum peribit.
Iuſti autem hęreditabunt terram:& inhabitabunt in ſeculum ſeculi ſuper eam.
Os iuſti meditabitur ſapientiam: & lingua eius loquetur iudicium.
Lex dei eius in corde ipſius:& non ſupplantabuntur greſſus eius.
Conſiderat peccator iuſtum: & quęrit mortificare eum.
Dñs aũt non derelinquet eum in manibus eius: nec dãnabit eum quũ iudicabitur illi.
Expecta dñm & cuſtodi uiã eius/& exaltabit te ut hrditate capias terrã:cũ pierint pec-
Vidi impiũ ſuperexaltatũ & eleuatum ſicut cedros libani. ⌈catores uidebis.
Et tranſiui/& ecce non erat:quęſiui eum/& non eſt inuentus locus eius.
Cuſtodi innocentiam & uide ęquitatem: qm̃ ſunt reliquię homini pacifico.
Iniuſti autem diſperibunt: ſimul reliquię impiorum interibunt.
Salus autem iuſtorum a domino: & protector eorum in tempore tribulationis.
Et adiuuabit eos dominus & liberabit eos/& eruet eos a peccatoribus & ſaluabit eos:
quia ſperauerunt in eo.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Dauidi

1 Aleph. Propheta. NE cõmiſcere [ſtudio] in malignantibus: ne emulare in facientibus iniquitatem.
2 Caph. Quoniam ſicut herba cito ſuccidẽtur: & ſicut herbę uiror areſcent.
3 Beth. Confide in domino & fac bonum: habita terram/& paſce [ex] ueritate.
4 Vau. Et deliciare ſuper domino: & dabit tibi petitiones cordis tui.
5 Ghimel. Volue ſuper dominum uiam tuam/& confide ſuper eo: & ipſe faciet.
6 Vau. Et educet ſicut lumen iuſtitiam tuam: & iudicia tua ſicut meridiem.
7 Daleth. Tace domino & expecta ipſum †: ne cõmiſcere in proficiente uia ſua/in uiro faciente [quicquid cogitat] cogitationes. † ipſũ
8 He. Relaxa a furore & relinque iram: ne cõmiſcere tantum ad malefaciendum.
9 Caph. Quoniam malignantes excidentur: ſperantes dñi/ipſi hęreditabunt terrã.
10 Vau. Et adhuc modicũ/& nõ impius [erit]: & intelliges ſuper loco eius/& non ipſe [erit].
11 Vau. Et humiles hęreditabunt terram: & deliciabuntur ſup multitudine pacis.
12 Zain. Cogitans [erit] impius [de] iuſto: & frendens ſuper eum dentibus ſuis.
13 Aleph. Dominus † deridebit eum †: quoniam uidit qm̃ ueniet dies eius. † dñs meus † ei
14 Cheth. Enſem aperuerunt impii & tetenderunt arcum ſuum: ad faciendum cadere pauperem & mendicum/ad laniandum rectos uię.
15 Cheth. Enſis eorum ingredietur in cor eorum: & arcus eorum confringentur.
16 Teth. Melius [eſt] paucum iuſto/q̃ copia malorum multorum.
17 Caph. Quoniam brachia impiorum confringentur: & ſuſtentans iuſtos dñs [eſt].
18 Iod. Noſcens [eſt] dominus dies perfectorum: & hęreditas eorum ęterno erit.
19 Lamed. Non erubeſcent in tempore mali: & in diebus famis ſaturabuntur.
20 Caph. Quia impii peribunt: & inimici domini uelut precioſum arietũ finiti ſunt/in fumo finiti ſunt.
21 Lamed. Mutuatus impius & non ſoluet: & iuſtus miſerans & dans.
22 Caph. Quia benedicti eius hęreditabunt terram: & maledicti eius ſuccidentur.
23 Mem. A domino greſſus uiri firmati ſunt: & uiam eius uolet.
24 Caph. Quando cadet non deiicietur: quia dominus ſuſtentans [eſt] manum eius.
25 Nun. Puer fui/etiam ſenui: & non uidi iuſtum derelictũ & ſemen eius querẽs panẽ.
26 Caph. Tota die miſerans & mutuans [eſt]: & ſemen eius benedictioni [erit].
27 Samech. Ceſſa a malo & fac bonum: & habita ſempiterno.
28 Caph. Quia dominus diligens [eſt] iudiciũ: & non derelinquet gratioſos ſuos, ęterno cuſtoditi ſunt/& ſemen impiorum ſucciſum eſt.
29 Zadi. Iuſti hęreditabunt terram: & habitabunt ſeculo ſuper eam.
30 Pe. Os iuſti loquetur ſapientiam: & lingua eius loquetur iudicium.
31 Thau. Doctrina dei ipſius in corde eius: non labetur greſſibus ſuis.
32 Zadi. Aſpiciens [erit] impius iuſtum †: & quęrens ad faciendum mori ipſum. † iuſto
33 Iod. Dñs nõ derelinquet eũ i manu eius: & nõ cõdẽnabit eũ in iudicari ipſum [ab aliis].

34 Coph. Spera ad dominum & cuſtodi uiam eius:& exaltabit te ad hereditandũ ter-
ram,in excidi impios/uidebis.
35 Res. Vidi impium robuſtum & radicatum ſicut arborem frondoſam.
36 Vau. Et tranſiuit [non manſit] / & ecce non ipſe eſt:& queſiui eum/& non inuentus eſt.
37 Scin. Cuſtodi perfectum & uide rectum: quia finis uiro eſt pax.
38 Vau. Et rebellantes deleti ſunt pariter:& finis impiorum inciſus eſt.
39 Vau. Et ſalus iuſtorum a domino: roboratio eorum eſt in tempore anguſtie.
40 Vau. Et adiuuit eos dominus & liberauit eos: & liberabit eos ab impiis & ſalua-
bit eos/quia ſperauerunt in eo.

TItulus eſt.Dauidi.Ex quo patet autor pſalmi.
¶ Circa materiã pſalmi/ex ipſo decurſu pſalmi manifeſte patet ꝙ ẽ moralis.Et eſt editus a dauide iam ſene:vt i.36. verſiculo ipſe teſtaẽ/puer fui ẽt ſenui. Expertus quippe diuinã veracitatẽ in ſeipſo/ monet populũ veteris teſtĩ ad inherendũ deo & ad declinãdum a ſtudiis malignoꝝ: quia iuſtoꝝ ſunt bona pñtis vite,iniquoꝝ aũt mala. Hec eſt ad lrãm materia pſalmi. ¶ Vbi nota ꝙ ſtatus veteris teſtĩ erat adeo imperfectus vt trahendi eſſent iudei ad cultum dei & bonos mores promiſſionibus bonoꝝ tpalium/& retrahendi a malis opibus metu poenaꝝ tpalium. & ꝓpea in fine deutero. multis capitulis ponunẽ he ꝓmiſſiones & cõminationes. Vnde ſequiẽ ꝙ tũc tpis regulariter & ꝑ ſe/tpalia bona erant iuſtoꝝ:& ſilr tpalia mala iniquoꝝ,deo ſic ſtatuẽte.Et ꝓpea tunc iuſtitia erat velut cã ꝑ ſe ꝓductiua bonoꝝ tpalium,meritorie tñ:& ſilr iniqtas erat ꝑ ſe cã maloꝝ tpalium. Ita ꝙ ſicut vere dicimus in naturalibus ꝙ oliua oliuã/bos bouẽ & hõ hoiem gñat (q̃uis ꝑ accñs aliter qñq; eueniat) ita veꝝ erat tunc dicere ꝙ iuſti proſperarenẽ in tpalibus & iniuſti deprimerenẽ & exterminarenẽ. Et hec ſint dicta pro lrali intellectu tot aſſertionũ que in hoc pſalmo explicanẽ de ꝓſperitate iuſtoꝝ & exterminio iniquorum:q̃ vere erant pro illo tpe.Et ꝓpea pſalmus iſte non dirigiẽ ad ſingularem aliquã ꝑſonam,ſed ad populum veteris teſtamenti.Et eſt pſalmus iſte canticum quoddam fundatum ſup bñdictionibus & maledictionibus deutero.quas conſtat ad populum dirigi.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta imperfectum veteris teſtĩ populum monet ad non imitandum iniuſtos & ad ſperãdum in deo/ſectando iuſtitiam:quia iniuſtis mala tpalia/iuſtis vero bona tpalia decreta ſunt a deo.
¶ Perſona loquens propheta eſt.
¶ Aduerte quoq; ꝙ hic eſt tertius pſalmus alphabeticus:vt patet in tranſlatione hiero.

NE cõmiſcere in malignantibus. Diuidiẽ pſalmus iſte in partes duas: propoſitiuã materie, & executiuã/ibi deliciare.Proponit quattuor.ſ.duo genera ſtudioꝝ.Alterũ imitãdi iniquos.& hoc proponit prohibẽdo. Alterum inherendi deo & faciẽdi bonũ.& hoc exhortando.Duo reliqua rñdent duobus primis.Nam alteꝝ eſt poena iniquoꝝ.que proponiẽ ad retrahẽdũ hoies a malo ſtudio.Alteꝝ eſt p̃miũ:ad alliciẽdũ ad bonũ ſtudiũ. ¶ Prohibẽdo itaq; imitationẽ iniquoꝝ ait. Ne cõmiſcere,ſtudio ſimiliũ affectuũ & opeꝝ,in malignãtibus/machinantibus ad malũ:ne emulateꝝ,imitari vel ſupare volẽs,in faciẽtibus iniqtatem.Malignitas intus/facere iniqtatẽ extra eſt.Ecce poena. Q̃ñ ſicut herba/ agri,cito ſuccidenẽ/ſicut ſecaẽ pratũ:& ſicut herbe virot areſcẽt.Herba.n.ſui viroris cãm min⁹ fixã hñs/ facile areſcit.Et fundanẽ he ſilitudies ſup hoc ꝙ iniquoꝝ bona tpalia nõ hñt cãm fixã ĩ ipſis ĩpiis:q̃ nõ hñt iuſtitiã,q̃ tũc tpis erat ꝑ ſe cã eoꝝ. ¶ Alteꝝ ſtudiũ.Cõfide ĩ dño & fac bonũ.confide in aĩo,& fac bonũ in ope.vtrãq; ptẽ reqrit hoc ſtudiũ.Ecce p̃miũ.Habita terrã/ ꝓmiſſiõis quam deus dedit tibi,& paſce veritate:hoc ẽ paſce teipſum & alios veritate diñaꝝ ꝓmiſſionũ ac bñficioꝝ.Ambo hec(.ſ.hĩtare terrã/& paſcere ſeipſos & ſpũalib⁹ & tpalibus bonis diña veritate ꝓmiſſis ĩ deutero.)erãt p̃mia iuſtoꝝ.
¶ Deliciare ſuper domino. Incipit hic pars executiua tali ordine. Pmõ tractaẽ illa particula/cõfide in dño &c̃.abſolute.ſecũdo tractaẽ cum ſua poena illa pticula/ne cõmiſcere &c̃.ibi ne cõmiſcere.tertio tractaẽ relatiue ad iniquos illa pticula/cõfide ĩ dño/ibi ceſſa a malo. ¶ Monet propheta ad ſtudiũ diuinoꝝ abſolute ĩ vtroq; ſtatu.ſ.q̃etis & ꝑturbatiõis. Quietis qdẽ.Deliciare ſup dño/delicias tuas accipe ſup deo datore & ſeruatore deliciaꝝ.Plus p̃cipit q̃ delectari in deo/q̃ꝛ plus eſt deliciari q̃ delectari. In quo affectũ iubet ſic ꝓfuſe apponi diuinis vt deus ſit delicie hoĩs.Et ecce fructus.& dabit tibi petitiones/nõ petitionẽ vnã ſed oẽs,cordis tui/ẽt ſi ore nõ petieris. ¶ In ſtatu vero ꝑturbationis. Volue ſuper dñm viam tuã.Metaphoricus ẽ ſermo/ad ſilitudinẽ vertẽtis pondus aliqđ ſup ſuſtẽrantẽ baſim.Quod dixit petrus apl̃s/oẽm ſolicitudinẽ vrãm in eũ ꝓiicientes,hoc propheta dicit. volue ſup dñm/ſuſtentãtẽ tuũ,viam tuã/in qua turbaris/cãm tuã/curam tuam:& cõfide ſup eo/non heſitando. Ecce fructus.&

ipſe/dominus,faciet/opere adimplebit quod eſt faciendum in tali negocio.Et in ſpē.& educet ſicut lumen iuſticiam tuā.ſi opprimitur & occultatꝰ iuſtitia cauſę tuę,educet ſicut lumen/manifeſtabit clare ſicut manifeſtatꝰ lumen.Et iudicia tua/hoc eſt pro te/in tui fauorē,manifeſtabit ſicut meridiē/luce clariſſimā.Interim tñ tace dño/hoc ē ſine querula voce ſuſtine/noli interim murmurare, & expecta ipm/ dñm.In hebręo hꝫ ī datiuo ipſi.Exptus fuerat hęc dauid ī pſecutiōe quā paſſus fuerat a ſaule.tacuit.n. & expectauit cōfidēs in dño:& tandē iuſtitia eius deducta eſt in lucē/& vindictę apparuerūt p dauide.

Ne cōmiſcere in proficiente via ſua. Tractatꝰ hic ſtudiū prohibitū in illa particula/ne cōmiſcere in malignantibus &c̄.Et tractatꝰ ſimul cū propoſitis ibi pœnis/tali ordine. Prio explicite prohibetꝰ hmōi ſtudiū pro q̄ro oritꝰ ex amore tpalis boni.Ne cōmiſcere in proficiēte via ſua/hoc eſt cū hoīe cui proſpe ſuccedunt deſideria eius.faciente cogitationes:hoc eſt faciente quęcunq͂ cogitat/ſiue bona ſiue mala. Hoīes.n.cui oīa proſpere ſuccedūt/audent attentare quęcunq͂ cogitāt:prohibet propheta vt non moueatur hō amore ſimilis proſperitatis ad cōmiſcendū ſtudia ſua cum hmōi iniqs.Deinde prohibet ne moueatꝰ triſtitia.Contingit vt hō q non mouetꝰ amore hmōi proſperitatis abſolute/moueatꝰ triſtitia. videndo.n.iniquū proficientē/honorari/laudari &c̄.& ſe non ęſtimari,triſtatꝰ/indignatꝰ/iraſcitꝰ/furit : & inde mouetur ad mala ſtudia q ſimplici amore tpalium nō mouebatꝰ.Contra hanc radicem ſubiũgit propheta.Relaxa a furore/cāto ex deſcripta triſtitia/mitiga furorē,& relinque iram . Ne cōmiſcere/ſtudiis tuis,tñ ad malefaciendum.Acſi aperte diceret.eſto ꝙ indigneris de proſperitate iniquoꝝ quia tu deſpiceris,tñ hoc efficee/ne cōmiſcere ad malefaciendum.hoc.n. eſſet intolerabile:triſtitia aūt & parua indignatio tolerabiles ſunt.& ppea dixit relaxa a furore. ❡ Secūdo reddit rōnes multas huius prohibitionis.Prima eſt ex parte terrę promiſſionis. Qm̄ malignantes excidentꝰ, ſperātes dñi ipſi hęreditabunt terrā.Et hęc clare patet in deutero. ❡ Scda ex dña ſtatus impii & iuſti ſm caducitatem & ſtabilitatem.De caduco ſtatu impii ait.Et adhuc modicū/tpis,& nō impius/ſupple erit:& intelliges/conſiderabis,ſup loco eius/ſup fœlici ſtatu ipſius,& non ipſe/inuenietꝰ in eo.Quo contra de iuſtis.Et humiles/ corde,hęreditabūt terrā/hęreditate diuina poſſidebūt terrā promiſſionis.in quo firmitas hęreditaria deſcribitꝰ. Et deliciabuntꝰ ſup multitudine pacis/hoc eſt tranqlli ſtatus. ❡ Tertia ex vanitate machinationum impii aduerſus iuſtū.Cogitans impius iuſto/hoc eſt de iuſto/cōtra iuſtum: & frendens ſup eū/ iuſtū,dentibus ſuis/erit.Audiſti machinationē, ecce vanitas. Dñs deridebit eū/impiū machinantem: hoc eſt ad modū deridentis pro nihilo ęſtimabit eū.qm̄ vidit ꝙ veniet dies eius/dies ruinę impii. Et intēdit p hoc dicere ꝙ deus diſponit prouidētia ſua ꝙ anteq̄ impius exequatꝰ quę cogitauit cōtra iuſtū/veniet dies ruinę eius . In quo explicatꝰ diuina cura quā habet de iuſtis.Et ſcito in hebręo hꝫ deridebit ei in datiuo. ❡ Quarta ex vanitate conatus impioꝝ aduerſus iuſtos.Enſem aperuerūt/extrahēdo de vagina impii,& tetenderūt arcū ſuū:hoc eſt plus q̄ machinari. ad faciendū cadere pauperem & mendicū/pſonas dignas miſeratione:ad laniandū rectos vię/humanoꝝ operū,quos debebant honorare.Audiſti conatū,ecce vanitas eū vindicta.Enſis eoꝝ ingredietꝰ in corꝫ in ptes vitales , eoꝝ: & arcus eoꝝ confringentꝰ/in ipſa tenſione. ❡ Vbi aduerte ꝙ ſup promiſſiões deutero. dauid loquitꝰ/exptus hæc in pſecutionibus quas paſſus fuerat a ſaule.Et declarat prouidētiam diuinam vario modo occurrere: vel impediendo/vt fractio arcus ſignat:vel vindicando/vt gladius intrans in cor denotat:vel differendo/vt pręueniens dies eius inſinuat.

Melius pauculum iuſto.Quinta rō ex pte diuinę aſſiſtētię in pugna/ſubditꝰ.Melius/ſupple eſt,paucū/ gentis,iuſto/in bello:q̄ copia maloꝝ multoꝝ. Hęc ēt eſt vna promiſſio deutero.pſequentꝰ qnq͂ de vſis centum alienos. Qm̄ brachia impioꝝ/quātumcunq͂ multoꝝ , confringentꝰ: & ſuſtentans iuſtos dñs. ❡ Sexta rō ex pte bonę durationis. Noſcens/notitia puiſionis, dñs dies perfectoꝝ/hoc eſt pfecto corde ambulantiū corā eo:& hęreditas eoꝝ/diuinoꝝ bonoꝝ,ęterno erit.Ita ꝙ nō erubeſcent in tpe mali/cuiuſcunq͂ gñis:& in diebus famis nō ſolū nō egebūt ſed ſaturabūtur.Quo cōtra de impiis.Qm̄ impii peribūt:& inimici dñi velut p̄cioſum arietū finiti ſunt,in fumo finiti ſunt. Precioſum arietū appellatꝰ adeps arietū:q̄ incendebatꝰ in ſacrificio ad honorē dei & euaneſcebat in fumo. Iuxta hāc ſimilitudinē deſcribit propheta inimicos dñi cōſumi cito & euaneſcere in fumo vanę glorię . ❡ Septima rō ex pte vtilitatis.Mutuatus impius/ab altero mutuū accępit,& nō ſoluet/reddēdo mutuū.hoc.n.crebro accidit.Quo cōtra/& iuſtus ſoluet debitū cuicūq͂ debet.& p̄ter hoc miſerās/hoc eſt effundet de ſuo in opibus miſericordię,& dans/liberali largitiōe. Vbi vides opes iuſti vtiles aliis : opes aūt impii nō ſolum inutiles ſed nō reddētes debitū.impii.n.ēt diuites nō curāt ſoluere debita. ❡ Octaua rō ex bñdictione & maledictiōe.Quia bñdicti eius.ſ.dei,hęreditabūt terrā/promiſſionis: & maledicti eius ſuccidentꝰ/de eadē. ❡ Nona ex directiōe vię.A dño greſſus viri/probi,firmati ſunt/in hac vita:& viā eius/iuſti,volet/ diriget deus.Ita ꝙ qñ cadet nō deiicietꝰ:qa dñs ſuſtentans manum eius/iuſti cadētis anteq̄ deiiciatur. Metaphorica eſt locutio ad ſīlitudinē p̄uenientis ad ſuſtinēdā manū eius q ceſpitat. ❡ Decima & vltia rō ex pte diuinę curę reſpectu iuſti & in ſeipſo & in eius ſemine. Puer fui,ēt ſenui:& nō vidi iuſtū derelictū/in eius neceſſitatibus,& ſemen eius/ſiliꝰ nō vidi, quęrēs panē/mendicās.Et rō eſt. Tota die miſerās/ reſpectu pſonaꝝ miſerabiliū,& mutuās/egētibꝰ mutuo:& ppea ſemē eiꝰ bñdictiōi/a deo pmiſſę ſeruatꝰ.

Ceſſa a malo. Tractatur hic illa particula/confide in domino & fac bonũ/cum ſuo p̃mio, tali ordine
Primo tractať directe illa particula/fac bonũ/iuncto p̃mio. deinde illa/confide in dño/ibi ſpa. ℣ Vt aũt
ꝑfecte horteť ad faciendũ bonũ, proponit integram iuſtitiã. Ceſſa a malo: hęc eſt prima iuſtitię pars.
& fac bonũ: hęc eſt altera. Et eſt ſermo de bono & malo morali. Ecce repetitum p̃mium. & habita ſem/
piterno/promiſſiõis terrã. Quod eſſe p̃mium iuſtitię/explanať. Quia dñs diligens iudicium/eſt. q̃uis
deus non delecteť in poenis peccatoꝝ, amat tñ iudiciũ/reddere vnicuiq; ius ſuũ/ſm ꝓpria merita. &
hinc ſequiť. Et nõ derelinquet gratioſos ſuos/qui miſerenť & cõmodant, ſed ęterno cuſtodiri ſunt/ad
ęternã hęreditatẽ promiſſionis terrę. Ecce ius redditum iuſtis. Iniuſtis aũt. & ſemen impioꝝ ſucciſum
eſt. Et quod dictũ eſt in p̃tõ/explanat ẽt in futuro. Iuſti hęreditabunt terrã, & habitabunt ſeculo ſuper
eam. ℣ Modus aũt & rõ iuſtitię (ne vnicuiq; licentia deť appellandi iuſtũ quem maluerit) explicať: vt
vel ſic quilibet intelligat quod eſt malũ a quo debet ceſſare/& bonũ quod debet facere, vt ſit iuſtus. Os
inquit/iuſti, loqueť ſapientiã: & lingua eius loqueť iudicium. Doctrina dei ipſius in corde eius, nõ la/
betur greſſibus ſuis. Ratio iuſtitiæ poniť primo in corde/doctrina dei. deinde poniť in ore ſapientia/
& effectus ſapientię iudicium: ſapientis. n. eſt iudicare. & hæc oĩa ad hoc vt nec vnus quidem greſſus
affectus ſeu operis labať. Nihil. n. prodeſſet/in corde hr̃e dei legem/& in lingua ſapientiam diuinorum
& iudicium humanoꝝ, niſi ad regulandos greſſus aĩę nr̃ę vteremur eis. ¶ Ecce declarauit quod pro/
poſuit/ceſſa a malo & fac bonum. reſtabat declarare aliud aſſumptũ: ꝙ quia deus amat iudiciũ facere
non relinquet gratioſos ſuos. Et ꝓpea hoc declarans ſubiungit. Aſpiciens impius iuſtũ, & querens ad
faciendũ mori ipſum/ſupple q̃nq; eſt. Dñs non derelinquet eum/iuſtũ, in manu eius/impii & nõ con/
demnabit eũ in iudicari ipſum. Vbi ſenſus intentus eſt ꝙ deus nõ ꝑmittet quũ iudicať iuſtus iniquę
ꝙ damnatio illius hẽat effectum. hoc. n. eſt dictu nõ damnabit eũ/cum executionis effectu. In hebręo
hť iuſto in datiuo. ¶ Sed multę obiectiones occurrũt contra dictũ hoc. nam vrias ethęus & naboth
damnati cũ executiõe ſunt iniuſtiſſime: ita ꝙ deus reliquit eos manibus impioꝝ mori. Similiter hie/
remias/eſaias (p̃ter amaaſa & abner) iniuſte ab iniq̃s occiſi ſunt. ℣ Verum ex dictis patet r̃ſio: ꝙ pro/
miſſiones iſtę quę factę ſunt ꝑplõ/non exigũt ad ſui veritatẽ verificari in ſingulis, ſed ſufficit ꝙ verifi/
centur vt in pluribus: ſicut ẽt hoc ſufficit vl̃ibus inſtitutionibus naturalibus. ꝑ accñs ſiquidem eſt q̃d
in paucioribus euenit. ℣ Cum hac tñ regula ſcito duo. Alterũ eſt ꝙ hic eſt ſermo de iuſtis ſimplr̃ & ab/
ſolute/& nõ de iuſtis ſm q̃d: hoc eſt in tali cã. Abner & amaaſa/naboth & vrias, q̃uis conſtet ꝙ fuerint
iuſti ſm q̃d (hoc eſt q̃libet in illa cã pro qua paſſus eſt) non tñ conſtat an fuerint iuſti ſimplr̃: de q̃bus
propheta loquiť. Et ꝓpea definiuit iuſtũ ex doctrina dei in corde &c̃. Alterũ eſt ꝙ ii qui in veteri teſtõ
tantę fuerunt ꝑfectionis vt digni fuerint martyrio/ꝑtinent ad ſtatum noui teſtĩ, cuius eſt ꝑfectio grę.
Et ꝓpea non eſt mirum ſi eſaias/hieremias/maccabęi/& ſimiles iuſti nõ ſunt a deo cuſtoditi ne occide/
rentur: q̃m tractati ſunt ſicut ſancti noui teſtamenti/petrus/paulus &c̃. & non ſicut homines imꝑfecti
veteris teſtamenti: quibus ob ſuam imꝑfectionem oportuit hæc temporalia auxilia promittere.
Spera ad dominum. Remanſit particula illa cõfide in dño/poſtq̃ declaratũ eſt fac bonũ. Et ꝓpea ad
fiduciã in dño ſimul cum p̃mio hortať, adiungẽdo ſpei/curã vię dei. Spera ad dñm & cuſtodi viã eius/
curã habe vię ad deũ. Tanq̃ diceret. dixi cõfide in dño, ſcito fiduciam in dño integrari ex ſpe in deo &
cura vię eius. Et q̃tum ad primum proponit p̃miũ vtrinq;: hoc eſt & proprie exaltationis/& exaltabit
te ad hęreditandũ terrã. & videndi vindictã inimicoꝝ/in excidi impios videbis: hoc eſt videbis q̃n ex/
cidentur impii de terra. ℣ Et hoc ſuadet q̃a expertus eſt. Vidi impiũ robuſtũ & radicatũ ſicut arborem
frondoſam. & tranſiuit/vir ille impius, & ecce nõ ipſe/ſupple erat: & quęſiui eũ, & non inuentus/ſupple
eſt. Ad l̃fam expimentũ hoc vidit in ſaule: quem vidit regẽ robuſtũ, radicatum filiis & exercitu: & tran
ſiuit infra modicũ tp̃s (.40. ſ. annoꝝ vel circa) & deſtructus eſt ipſe cum domo ſua. ¶ Quantũ ad id
vero quod dixerat & cuſtodi viam eius/declarando ſubdit. cuſtodi ꝑfectum & vide rectũ. Hæc duo ad
curã vię dei cõcurrũt: videre/diſcernere rectũ ab obliquo (oportet. n. ꝑ viã rectam incedere) & curã hr̃e
ꝑfectionis/cõplemẽti integri, ne media via cõtingat deficere. Et ſiue ꝑ perfectũ & rectũ intelligas ꝑfe/
ctionẽ & rectitudinẽ/ſiue tanq̃ in ſpeculo ꝑfectũ virũ & rectũ viꝝ intelligas, eadem ſnĩa redit. ſecũdus
tñ ſenſus magis cõſonat l̃rę/ſubiungẽti pro ſpeculo & exẽplo dr̃iam euenientiũ iuſtis rectitudinẽ ꝑſi/
ſtẽtibus & euenientiũ iniq̃s. ℣ Vnde pro p̃mii exẽplo ſubdiť. Quia finis viro pax. Pacis noĩe intellige
tranq̃llitatẽ ordinis ferẽtẽ ſecũ reliqua bona. Et intẽdit ꝙ ſperãs in deo/curã hẽat & rectitudinis & ꝑſe
uerantię exẽplo viroꝝ rectoꝝ & ꝑfectoꝝ: q̃a tandẽ finis viri ꝓbi erit pax/erit ſalus q̃eta. ℣ Et hoc decla
rat p̃rio ex oppoſito fine iniquoꝝ. Et rebellãtes deleti ſunt pariter, & finis impioꝝ inciſus ẽ. Si hiſtoriã
rei geſtę q̃ris, in promptu eſt ſaul cũ cõplicibus ſuis. ipſi. n. rebelles deo/deleti ſunt pariter, & eoꝝ finis
(proles. ſ. quæ remanſerat) nõ ꝑſeuerauit ſed inciſus eſt ne vltra ꝓgredereť. ℣ Secũdo ex integra diuina
ope exhibita & promiſſa iuſtis. Et ſalus iuſtoꝝ a dño. Quod ſupra dixerat pax/mõ dicit ſalus. Sed qũo
a dño: imprimis roboratio eoꝝ in tp̃e anguſtię/ſupple ẽ dñs. Scđo & adiuuit eos/dñs ad bonũ. Tertio
& liberauit eos/a malis. nec ſolũ liberauit ſed & liberabit eos ab ipſis, & ſaluabit eos/tãdẽ. Ecce ſalus iu/
ſtoꝝ a dño tot mediis effecta. Quia ſꝑauerũt in eo. ecce meritũ/quo differt iuſtus ab iniuſto. Amen.

¶ VVLGATA

¶VVLGATA EDITIO. ¶Pſalmus dauid in cōmemoratione. XXXVII.

DOmine ne in furore tuo arguas me:neq; in ira tua corripias me.
Quoniam ſagittę tuę infixę ſunt mihi:& confirmaſti ſup me manū tuā.
Non eſt ſanitas in carne mea a facie irę tuę:nō eſt pax oſſibus meis a facie peccatorum meorum.
Quoniam iniquitates meę ſupergreſſę ſunt caput meum:ſicut onus graue grauatę ſunt ſuper me.
Putruerunt & corruptę ſunt cicatrices meę:a facie inſipientię meę.
Miſer factus ſum & curuatus ſum uſq; in finem:tota die cōtriſtatus ingrediebar.
Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus:& non eſt ſanitas in carne mea.
Afflictus ſum & humiliatus ſum nimis:rugiebam a gemitu cordis mei.
Domine ante te omne deſiderium meum:& gemitus meus a te non eſt abſconditus.
Cor meum conturbatum eſt/dereliquit me uirtus mea:& lumen oculorum meorum,& ipſum non eſt mecum.
Amici mei & proximi mei:aduerſum me appropinquauerunt & ſteterunt.
Et qui iuxta me erant de longe ſteterunt:& uim faciebant qui quęrebant aiam meam.
Et qui inquirebant mala mihi:locuti ſunt uanitates,& dolos tota die meditabantur.
Ego autem tanq̄ ſurdus non audiebam:& ſicut mutus non aperiens os ſuum.
Et factus ſum ſicut homo non audiens:& non habens in ore ſuo redargutiones.
Quoniā in te domine ſperaui: tu exaudies me domine deus meus.
Quia dixi nequando ſupergaudeant mihi inimici mei:& dum commouerentur pedes mei/ſuper me magna locuti ſunt.
Quoniam ego in flagella paratus ſum:& dolor meus in conſpectu meo ſemper.
Quoniam iniquitatem meam annunciabo:& cogitabo pro peccato meo.
Inimici autem mei uiuunt & confirmati ſunt ſuper me:& multiplicati ſunt qui oderunt me inique.
Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi:quoniam ſequebar bonitatem.
Ne derelinquas me domine deus meus:ne diſceſſeris a me.
Intende in adiutorium meum:domine deus ſalutis meę.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Pſalmus dauidi,ad faciēdū recordari. XXXVIII.

1 Propheta. DOmine * ne in ira tua argue me:& [ne] in ira tua caſtiga me.
2 Quia ſagittę tuę deſcenderūt in me:& deſcendit ſup me manus tua.
3 Non integritas in carne mea [erit] a faciebus irę tuę:non [erit] pax in oſſibus meis a faciebus peccati mei.
4 Quia iniquitates meę tranſierunt caput meum:quaſi onus graue grauabunt plus me.
5 Fetuerunt/computruerunt liuores mei,a faciebus inſipientię meę.
6 Tortus fui/incuruatus uſq; ualde:tota die niger ambulaui.
7 Quoniam lumbi mei impleti ſunt uilipendio:& non [eſt] integritas in carne mea.
8 Debilitatus ſum & contritus ſum uſq; ualde:rugii a ſonitu cordis mei.
9 Domine† coram te omne deſiderium meū:& ſuſpirium meum a te nō eſt abſconditū. † dñi mei
10 Cor meum circuiuit:dereliquit me uis mea & lux oculorum meorū,etiā ipſi nō [ſunt] mecū.
11 Amātes mei & ſocii mei e regione plagę meę ſtabunt:& proximi mei a lōge ſteterunt.

12 Ceſpitificauerunt quęrẽtes animę meę:& quęrẽtes malum meum locuti ſunt prauita
tes/& dolos tota die meditabuntur.

qui

13 Et ego quaſi ſurdus non audiam:& quaſi mutus non aperiet os ſuum.

ſunt

14 Et fui quaſi homo qui non audiens:& non in ore eius redargutiones.

†dñi mei 15 Quoniam ad te domine* expectaui:tu reſpondebis domine †deus meus.

de me

16 Quia dixi/ne forte gaudebunt mihi:in labi pedẽ meũ/ſup me magnificati ſunt.

ſum est

17 Quia ego claudicationi paratus :& dolor meus coram me continue .

18 Quia iniquitatem meam annunciabo:ſolicitus ero de peccato meo.

19 Et inimici mei uiui/roborati ſunt:& multiplicati ſunt oſores mei falſo.

20 Et ſoluentes malum pro bono:impedient me pro meo ſequi bonum.

21 Ne derelinque me domine*deus meus:ne elongare a me.

†dñi mei 22 Feſtina auxilio meo,domine† ſalutis meę.

TItulus eſt.Pſalmus dauidi ad faciendũ recordari.De duabus primis dictionibus dictũ eſt in aliis titulis.Reſtat declarare qd ſignificet ad faciendũ recordari.In hoc pſalmo cõmemorant̃ peccata dauidis ſimul cũ poenis illatis ei a deo.Et ꝓpterea materia recordationis pſentis pſalmi apparet ꝙ ſit ſtatus olim dauidis,quũ ꝑ peccata ſua punitus a deo/recurrebat ad ipm deũ.Ita ꝙ ad hoc tendit titulus ꝙ pſalmus iſte editus ẽ ad faciẽdũ recordari ipm dauidẽ prioris ſui ſtatus,quo ꝑ peccata ſua punitus a deo/timebat amplius puniri.vtilis ſiquidẽ eſt hmõi recordatio/& frequens debet eſſe in aio eius qui peccauit.¶ Et qm̃ cõſtat ex titulo autorẽ pſalmi eſſe dauidẽ/& ex proceſſu pſalmi ipm cõmemorare ꝓpria peccata/nihilq dici ab ipſo qd' excedat pſonã ipſius,ideo ad lrãm pſalmus iſte de dauide tractat.Et qm̃ ex multis verſiculis apparet tractari ſtatũ dauidis in pſecutiõe quã paſſus eſt ab abſalon/ꝓpter crimina homicidii & adulterii quę cõmiſerat (vt pdixerat ei nathan propheta.2.reg.12.) ideo materia huius pſalmi ad literam eſt recordatio illius ſtatus quo dauid audita cõiuratione abſalon/cognouit ſe puniri a deo ꝓpter peccata ꝓpria,& ad deũ recurſum habuit/timens acrius puniri.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid videns cõminatas ſibi p nathan poenas incipere audita cõiuratione abſalon/timenſq ne deus cõpleat quod inchoauit,petit ne iratus ſe caſtiget.tũ qa meritę poene itolerabiles forẽt.tũ quia inflictas infamię/deiectionis/ignominięq poenas cõplexus eſt diuino deſiderio.tum quia amicos & inimicos tanq̃ ſurdus ac mutus ſuſtinuit,expectans dei voluntatem/anxiuſq de euentu rei ꝓpter illa q̃ hinc & inde videbat.Et demũ petit deũ ſibi ꝓpinquũ & feſtinum adiutorem fore.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine ne in ira tua argue me. Diuidit̃ pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuã/ibi nõ itegritas.Proponit duo.Alterũ eſt.Dñe ne in ira tua/hoc eſt in iuſtitia vindicatiua more irati,argue me/verbis ſententię cõdẽnatiuę,& in ira tua caſtiga me/hoc eſt & nõ more irati caſtiga me factis.Et manifeſtat p hoc timorẽ quẽ habet de ira & idignatione diuina.Acſi apte diceret. argue me/caſtiga me,nõ tñ iratus & idignatus.iratus qppe & idignatus arguit & caſtigat exterminãdo/excedo vindictã iuxta offenſas. Et hoc timebat dauid:ne deus ſe caſtigaret quãtũ mereret̃,ſed caſtigaret ſe paterne ſine ira/ſine idignatione. Aduerte quantũ ad literã in textu hebręo negationẽ illã ne/negare vtrũq verbũ:ſcilicet argue & caſtiga.¶ Secundo ꝓponit rõnem duplicẽ pdictę petitiõis.Altera eſt. Quia ſagittę tuę deſcenderũt in me.Altera eſt.& deſcendit ſup me manus tua.Cõminata mala dauidi a nathan ꝓpheta vocat ſagittas dei: eo ꝙ ab ipſo deo directa ſunt/& velut a remotis a ſupnis deſcẽderũt.Acſi diceret.iã impletũ eſt verbũ ꝓphetę tui:qm̃ ſagittę/mala a te cõminata p eũ,deſcẽderũt in me/tanq̃ ſagittę ab excelſis iactę.Et ſimiliter deſcẽdit ſup me/a ſupnis,manus tua/cętus abſalon cum ſuis.hũc enim appellat manũ dei ea rõne qa cognoſcebat ꝙ erat inſtrm dei ad puniẽdũ ſe dauidẽ.

¶ Non integritas in carne mea. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractat̃ illa particula/ ne in ira tua &c̃.Secũdo illa/quia ſagittę tuę/ibi ferruerunt. Tertio illa/ & deſcendit ſup me manus tua/ ibi cor meũ.Quarto iterũ ex affirmatione tractat̃ illa particula/dñe ne in ira &c̃.(bis enim propoſita fuit ira)ibi ne derelinque.¶ Circa primũ reddit rõnem petitionis ſuę:quare ſcilicet pcatus eſt ne iratus ꝓcedat cõtra ſe.Et eſt ratio qa nulla partiũ eius ſufferre poſſet idignationẽ diuinam quã meretur ꝓpter proprium peccatum.Et hoc manifeſtat ex parte iniquitatum ſuarũ ex magnitudine & pondere:quia maiores ſunt ipſo/& plus põderãt q̃ ipſe.Nõ itegritas/nihil itegri,erit in carne mea/in viribus meis ibecillioribus,a faciebus irę tuę:hoc ẽ ſi iratus ꝓceſſeris cõtra me/nihil erit itegri in iferioribus

partibus meis. Et ſimiliter nō pax/nō ſalus, erit ī oſſibus meis/ptibus firmioribus, a faciebus pctī mei/ adulterii/homicidii. Nec refert p carnē & oſſa itelligere nō ſolū firmiores ptes aī & ībecilliores, ſed etiā quaſcūq; partes ptātis/virtutū &c̄. ipſius, comprehēdēdo & īferiores & ſupiores. Intēdit.n. ad lſam per hęc duo explicare q̄ nihil ſui ſufferre poſſet irā dei quā meret ex ſuo peccato. ⁋ Quod declarat. Quia iniqtates meę trāſierūt caput meū/ſupauerunt ſupremū mei/ſiue in aīo ſiue in poſſe ſiue in ſape &c̄. ſicut onus graue grauabūt plus me/plus q̄ vires meę ſufferāt. Metaphoricus ē ſermo ad ſimilitudinem oneris grauis poſiti ſup caput/excedentis vires hoīs ſuppoſiti. Significantiuſq; dicit grauabunt: vt intelligas eum ſignificare q̄ ſi deus iratus procederet contra ipſum/tunc inueniretur quaſi onus intolerabile opprimere ipm. interim aūt q̄ nō apparet deum procedere iratum/tolerabiles ſunt ſagittę.

Feruerūt. Tractaẽ hic illa pticula/ſagittę tuę deſcēderūt in me. Vbi conſidera ordinē. Reddidit rōnē quare pcaẽ deū nō iraſci/reddit mō rōnē, imo declarat rōnē inchoatā quare moueẽ ad hmōi petitionē. Et eſt qa iā videt ichoatā punitionē/iā expiẽ in ſe diuinas ſagittas. Anteq̄ ſagittas & manū dñi experiret/dixit peccaui dño: vbi aūt videt ſe puniri/& neſcit quē exitū punitio habitura ſit, nō ſolū petit euitationē irę ſed enumerat poenas amplexas: vt vel ſic humano more puocet ad cōpaſſionē. ⁋ Feruerūt cōputruerūt liuores mei. Ordo pppoſterus. prius putruerūt & deide feruerūt. Proſequēdo parabolam ſagittarū/refert liuores vulnerū ex ſagittis putruiſſe & feruiſſe: & hoc a facie īſipiētię. Nō retorquet in ſagittātē/nō retorquet in medicū tāq̄ minus bn̄ curā egerit plagę: ſed in ſeipm culpā reiicit/īſipiētiā ſuā accuſans. Inſipiētia ſiqdē opponiẽ ſapiētię, q̄ ſm deum de oībus iudicat: & dauid poſthabito iudicio ſm deū/alienā vxorē iuaſit & maritū occidit. Putredo aūt & fetor infamiā videnẽ ſignificare publicam quā icurrit dauid pp hęc crimia: puniuit ſiqdē deus eū ēt īfamia publica. ⁋ Tortus fui icuruatus vſq; valde, tota die niger ambulaui. Infamię adiūgiẽ deiectio a regno. Audita ſiqdē cōiuratiōe abſalon exiſtēs in hieruſalē dauid rex/nō ſolū tortus ſeu flexus ſed icuruatus valde fuit/qa nō agebaẽ de aliq̄ depoſitione ſed de totali deiectione. Vū ipſe pueniēs/vidēs ſe tā valde humiliatū egreſſus eſt hieruſalē ad ſimilitudinē nigrorum: hoc eſt lugēs & moerēs &c̄. Et ppterea dicit. tota die niger ambulaui/ obſcurus, nō claritate fulgēs regia ſed lugēs. ⁋ Tertia poena adiūgiẽ. Qm̄ lumbi mei īpleti ſunt vilipēdio. Ad lſam abſalon vt foedaret prēm ſuū/publice dormiuit cū vxoribus dauidis quas reliq̄rat in hieruſalē: & per hoc lūbi dauidis/pars eius generatiua, īpleta eſt vilipēdio. Et qa nulla vxor eius remāſit īpolluta/ſubiūgiẽ. & nō īegritas in carne mea/& nihil īegritatis remāſit in carne mea/in vxoribus meis. vxor.n. caro eſt viri/ſvt apoſtolus dicit. ⁋ Inter has poenas īflictas ei a deo/interſerit dauid qualis tūc fuerit diſpoſitio cordis ſui. q̄ prim apparuit ex ſignis exterioribus/prim aūt fuit corā ſolo deo. Vnde quo ad exteriora dicit. Debilitatus ſum & cōtritus ſum vſq; valde. non aſcēdit equū/nō armauit ſe/nō muniuit ſe in ciuitate aut arce ſion, ſed velut debilis/īpotēs & depſſus imo cōtritus nudis pedibus opto capite venerādo arcā dñi/ceſſit. Quo ad iterna vero. Rugiui a ſonitu cordis mei/nō oris mei. Internus rugitus magni deſiderii erga diuina/ſimul cū debilitate & cōtritione volūtaria/fuit & hoībus ēt tūc vtcunq; manifeſtatus/dicēte dauide ad ſadoch. ſi dixerit mihi dñs nō places/pſto ſum, faciat qd̄ bonū eſt coram ſe 2.reg.15. ⁋ Et ne ficta hæc putes/deum adducit in teſtem. Domine coram te omne deſiderium meum/& ſuſpirium meum a te non eſt abſconditum. Vbi aduerte q̄ more hominis moeſti non explicat ſententias integras, ſed putat ſe intelligi.

Cor meū circuiuit. Tractatur hic illa particula/& deſcendit ſuper me manus tua: ponendo in primis ſub metaphora membrorum ſuorum effectus huiuſmodi manus. Et incipit a corde. Cor meum circuiuit/motum preternaturalem habuit. Et proſequitur de virtute naturaliū virium. dereliquit me vis mea/robur meum. Et vltra progrediẽ ad oculos/dicēdo. Et lux oculorum meorum: & (qd̄ plus eſt) etiam ipſi/oculi, non mecum/ſupple ſunt. Per quę tria (cor/vim ſeu virtutē/& oculos) intendit aut deſcribere ſeipſum ad ſimilitudinē hominis cuius cor laborat motu preternaturali/naturales vires deficiunt/lux oculorum deeſt/& etiam ipſi oculi patiuntur, vt totum ſe miſerabilem fuiſſe in illo caſu deſcribat: aut deſcribere q̄ filius qui erat velut cor eius ſucceſſurus in regnum, circuiuit/motum habuit preternaturalem cōtra eum, & q̄ dereliquit ipm robur exercitus/quia ſequebatur abſalon, & lux oculorum eius/achitophel. De quo dicitur. 2.reg.16. cōſilium autem achitophel quod dabat in diebus illis, quaſi ſiquis conſuleret deum ſic erat omne conſilium achitophel quum eſſet cum dauid &c̄. Et ppterea hic appellat ipſum lucem oculorum meorum. Quod autem ſubditur/etiam ipſi oculi nō ſunt mecū/alios videtur tangere conſiliarios qui dereliquerunt eū. nullus enim legiẽ adheſiſſe dauidi niſi cuſi. ⁋ Deinde explicat effectus hoẜ trium quę dixerat/tali ordine. Primo deſcribit ſeipſum audita coniuratione abſalon qualiter habitus fuerit ab amicis. Amātes mei/qui in veritate mōſtrabāt mihi amorē, & ſocii mei/quos quaſi ſocios habebā, e regione plagę meę ſtabūt/hoc eſt cōuenerūt ad me tāq̄ ad vidēdū hoīem pcuſſum/ſicut ſolēt in repētinis caſibus hoīes currere ad vidēdū/non ad cōſolādum ſed ad mirandū. Et deſcribiẽ hoc in futuro/ad denotādā pſeuerātiā eoẜ in admiratione nō in adiutorio. multi enim amātes dauidē pſeuerabāt amādo & admirādo. Et primi mei/olim, a longe ſteterunt/nec ēt venerūt ad vidēdū. ⁋ Deinde narrat varia perſecutionum genera q̄ cōcurrerūt in eius deiectione

Et primũ eſt facti. Ceſpitificauerũt, hoc eſt ceſpitẽ fecerũt, q̃rẽtes aĩę meę. Quod verificatͣ tũ in blãdis attractionibus qbus abſalon quadriennio ſolicitauit corda viroꝝ iſrael. 2. reg. 15. tũ in ficto voto reddẽdo dño in hebron, vbi facta eſt cõiuratio. ¶ Secũdũ eſt verboꝝ. Et quęrẽtes malũ meũ, conſultantes circa malũ mihi ĩferendũ, locuti ſunt prauitates. Quod verificatͣ in cõſilio achitophel: q non erubuit ſuadere tã publicũ inceſtũ, apud oẽs nationes prauiſſimũ. ¶ Tertiũ eſt meditationis. & dolos tota die meditabuntͣ. In futuro dixit quod erat pteritũ, ꝓpter pſeuerantẽ aĩum in dolis. Tãq̃ exaggeret ꝙ adhuc meditabuntͣ dolos. tota enim illa pſecutio fundata fuit in dolo. ¶ Deſcripto quales fuerint alii erga ſe dauidẽ, ſubiũgit qualis fuerit ipſe inter pſecutiones. Deſcribit aũt ſe velut ſurdũ & mutũ, tũ ꝓpoſito tũ executione. Propoſito quidẽ. Et ego quaſi ſurdus nõ audiã, ꝓpoſui, deliberaui nõ audire iniurias acſi eſſem ſurdus: & quaſi mutus eſſem qui nõ apiet, qui nõ põt apire, os ſuũ, ad loquẽdũ. Executione aũt. Et fui quaſi hõ qui nõ audiẽs, & nõ ſunt in ore eius redargutiones. ¶ Quare aũt ꝓpoſuit & fecit ſic, ſubiũgit. Quoniã ad te dñe expectaui, tu ĩdebis dñe deus meus. Vbi aduerte ꝙ ad literã dauid deſcribit ſeipm̃ qualis fuerit & corde & ope in egreſſu de hieruſalẽ. in quo tã patiẽter oia ſuſtinuit tãq̃ nõ audiret quę audiebat, & tanq̃ mutus nõ poſſet redarguere, quod maxime apparuit in maledictiõibus ſemei. Vbi ẽt expſſe retulit cãm ſuã in deſtrvt patet. 2. reg. 16. Sed cũ hac veritate nõ reſtringas hãc dauidis expectationẽ ad ſolũ factũ ſemei, ſed intellige reſpectu totius negocii. ¶ Propter quod ſubdit. Quia dixi, ne forte gaudebũt mihi. Iuxta hiſtoriã fugiẽs dauid a hieruſalẽ, dubitauit an deus ꝑ huiuſmodi pſecutionẽ motã ab abſalon vellet ſe dauidẽ totaliter deſtruere vt meruerat. Et rõ dubitandi nõ ſolũ fuit qa neſciebat volũtatẽ dei, ſed ẽt ex ſignis. videbat enim pſecutores ſuos multiplicatos, cõfortatos &c̃. ſeipſum aũt velut pcipitẽ ad totalẽ ruinã. Vñ rõnẽ ſumptã ex his ſignis deſcribit. Quia dixi, cogitaui, diſcuſſi mecũ. ne forte gaudebũt mihi, hoc eſt de me dicti q̃rẽtes aiam meã. hoc eſt de quo dubitaui. Primũ aũt ſignũ fuit. Et in labi pedẽ meũ, ſup me magnificati ſunt. Lapſum pedis ſui appellat ipſam primã deiectionẽ de ciuitate regia, in qua magnificati ſunt pſecutores eius. Aliud ſignũ. Quia ego claudicationi paratus. Metaphorice deſcribit ſeipm̃ fuiſſe ſicut debilis pede paratus eſt ad claudicãdũ. Iã dixerat pedẽ ſuũ lapſum. & ꝓpterea cõſequẽter deſcribit plagã ſeu dolorẽ pedis ſiue tibię ex lapſu cõtractũ, ita ꝙ nõ põt ambulare niſi claudicãdo. pdita enim adminiſtratione regni nõ poterat niſi velut claudicãs aliqd efficere. ¶ Et hinc ſequitͣ aliud indiciũ. Et dolor meus corã me cõtinue. Materia doloris eius corã eo ſemp ſe pñtabat, quũ videret ſe nõ niſi claudicãdo efficere res ſuas: & cõtinue audiebat diſtictius illã & illã & illã ciuitates ſectari abſalon. ¶ Cõfirmatio aũt ĩdicioꝝ ex pte mei eſt. Quia iniqtatẽ meã, qua hęc merui, annũciabo, egomet, nunq̃ negabo me totalẽ ruinã mereri: ſolicitus ero de pctõ meo, an plenã ruinã ĩducat. ¶ Augentͣ quoq; ĩdicia ex parte inimicoꝝ. Et inimici mei viui, nõ ſicut ego ſemimortuus, roborati ſunt, nõ ſicut ego deſtitutus: & multiplicati ſunt, quum ego paucos habeã, oſores mei falſo, dicũ multis fallaciis. Et ſoluẽtes malũ pro bono, ĩpediẽt me ꝑ meo ſeq bonum. Deſcribit pteritũ in futuro, ꝓp pſeuerãtẽ voluntatẽ ĩpediẽndi ſi poſſent. Et hoc dixit rõne aliquorum ingratoꝝ qui erant in coniuratione abſalon, inchoando ab ipſo filio, qui ſoluebat patri malum pro bono, & impediuit immo conatus eſt auferre regnum quia dauid erat nimis bonus, nimis indulgens filiis, non ſuſpicans tantum facinus.

Ne derelinque. Tractatͣ hic iteꝝ illa particula, dñe ne in ira tua: qa bis fuit ꝓpoſita. Tractatͣ aũt pficiẽdo petitionẽ illã. Petiit primo ne iratus ſe exterminaret. Animoſior factus auget mõ petitionẽ dupliciter. Primo addendo duas alias negatiuas. Altera eſt. ne derelinquas me, mihi ipſi. Altera eſt. ne elõgare a me. Q̃nq; n. cuſtos ſeu tutor q̃uis nõ reliquat, elongatͣ tñ. Petit dauid neutrũ fieri: qa derelictus nõ põt ſubſiſtere: & ẽt ſi elõgetͣ, multũ timet. Quibus duab⁹ negatiuis petit deũ ſibi ppĩquũ. ¶ Secũdo magis audẽs, auget petitionẽ petẽdo affirmatiuã. Feſtina in auxilio meo dñe ſalutis meę. Vbi aduerte ꝙ prima petitio tẽdebat ad vitandum exterminium: hę autem petitiones tendunt ad accelerationẽ auxilii diuini. periculum enim erat in mora. Et fuerunt omnes exaudite. nam cito deus opem tulit, diſſipans conſilium achitophel, quo fuiſſet ſtatim oppreſſus dauid: & non ſolum ſaluauit eum tũc ſed poſtea, & reſtituit in regnum cito. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro idithũ pſalmus dauid. XXXVIII.

DIxi cuſtodiam uias meas: ut non delinquam in lingua mea,
Poſui ori meo cuſtodiam: quum conſiſteret peccator aduerſum me,
Obmutui & humiliatus ſum & ſilui a bonis: & dolor meus renouatus ẽ.
Concaluit cor meũ intra me: & in meditatione mea exardeſcet ignis.
Locutus ſum in lingua mea: notum fac mihi domine finem meum.
Et numerum dierum meorum quis eſt: ut ſciam quid deſit mihi.
Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos: & ſubſtantia mea tanq̃ nihilum ante te.

Veruntamen uniuerſa uanitas:omnis homo uiuens.
Veruntamen in imagine pertranſit homo:ſed & fruſtra conturbatur.
Theſaurizat/& ignorat cui congregabit ea:& nunc quę eſt expectatio mea, nonne do minus:& ſubſtantia mea apud te eſt.
Ab omnibus iniquitatibus meis erue me:opprobrium inſipienti dediſti me.
Obmutui & non aperui os meum:quoniã tu feciſti/amoue a me plagas tuas.
A fortitudine manus tuę ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corri puiſti hominem.
Et tabeſcere feciſti ſicut araneam animam eius:ueruntamen uane cõturbatur oĩs hõ.
Exaudi orationem meam domine & deprecationem meam: auribus percipe lachry mas meas.
Ne ſileas:quoniam aduena ego ſum apud te & peregrinus/ſicut omnes patres mei.
Remitte mihi ut refrigerer:priuſq̃ abeam & amplius non ero.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincẽti ieduthun pſalmus dauidi. XXXIX.

1 Propheta. DIxi [hoc ſcilicet] cuſtodiam uias meas:a [ne peccẽ] peccando in lingua mea,cuſtodiam ori
meo [more bouis] fiſcellam.donec impius coram me [eſt],
2 Obmutui ſilentio:tacui a bono/& dolor meus conturbatus eſt.
3 Incaluit cor meum itra me/in meditatiõe mea ardebit ignis:locutus ſum in lĩgua mea.
4 Fac ſcire me dñe finẽ meũ/& mẽſurã dierũ meorũ q̃ ipſa [eſt]:ſciam quanti tẽporis ego [ero].
5 Ecce palmos dediſti dies meos/& tempus meum quaſi nihil coram te:tãtum tota uani tas omnis homo ſtans. Selah.
6 Tantum in imagine ambulabit uir/tantum uanitate tumultuabuntur: cumulabit [uir] &
non ſciet cui [eſt] congregans ea.
7 Et nunc quid ſperaui domine†:expectatio mea tibi ipſa [eſt]. † dñi mei
8 Ab omnibus rebellionibus meis libera me:opprobrium ſtulti ne pone me.
9 Obmutui/non aperiam os meum:quia tu feciſti.
10 Fac ceſſare de ſuper me plagã tuam:a prelio manus tuę ego finitus ſum.
11 In increpationibus ſuper iniquitate caſtigaſti uirum/& liqueſcere feciſti quaſi tinea deſideratum eius:tantum uanitas omnis homo. Selah.
12 Audi orationem meam domine/& clamorem meum auſculta /ad lachrymã meam ne
obſurdeſce:quia peregrinus ego [ſum] tecum,incola ſicut omnes patres mei.
13 Verte [mala] a me:& roborabor anteq̃ ibo & non ego [ero].

TItulus eſt. Vincenti ieduthun pſalmus dauidi. Ieduthun nomẽ eſt principis cantorum. erant enim tres cantorum principes:ſcilicet aſaph/& eman/& ieduthun.1.parali.25. Et tam dauid q̃ ieduthun eſt caſus datiui. Ita ꝙ ſenſus tituli eſt. Pſalmus dauidi/tanq̃ autori,& ieduthun vincenti/pre ſidenti quo ad muſicam attributus.

¶ Circa materiam pſalmi ſcito pſalmum ſatis obſcurum. Quantum tamen ex ipſo apparet/tractat defectum humanorum ſtudiorum ad cauẽdũ a peccato & ad hoc ꝙ homo prouideat ſibi:& propter ea recurrẽdum eſſe ad diuinam gratiam tam circa mala culpę q̃ circa mala poenæ. Apparet aũt hãc eſſe materiã pſalmi tũ ex principio(in quo cõtinet tota vis pſalmi)dixi cuſtodiam vias meas.tum ex ſtudio ſubiuncto circa vitandũ peccatũ linguę.tum ex ſtudio circa puiſionẽ vitę ſuę/a quarto verſi culo:vtrunq; enim ſtudium deſcribit defectiuum.tum ex concluſione ꝙ expectatio eius in deo eſt.tũ demum ex ſubiunctis correptionibus & petitionibus:vt patebit in progreſſu.

ℭSVMMARIVM EST.

ℭPropheta vbi narrauit ſe egiſſe pſonā arrogantis ſibi cuſtodiā viaꝝ ſuaꝝ/& prius qdē ne peccaret verbo expertā ptinax ꝓpoſitū nō mordēdi aliquē locutione,deinde vero vt prouideret ſibi exptam ex notitia finis & cōmēſuratione tēporis ſtudiū/ inueniſſe ambo hęc ſtudia deficere:narrat ſe nunc oēm ſpem ſuā in diuinam transferre grām/recognoſcens errata in prioribus ſtudiis &c̄.

ℭPerſona loquens propheta eſt.

Dixi/cuſtodiā vias meas. Diuidit pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuā materię,& executiuā/ibi a peccādo.Proponit recitatiue deliberationē propriā ptām.dixi/deliberaui/ꝓpoſui. Et negociū deliberatū.cuſtodiā vias meas/actiones meas/curā habebo actionū mearum .¶Aduerte hic ꝓphetā induere pſonā hoīs qui deliberauit habere curā actionum ſuaꝝ.Et bene nota ꝙ perſona iſta inducit dixiſſe.cuſtodiā/ego ꝓprio ſtudio/propriis viribus, vias meas.Hęc eſt materia pſalmi.

ℭA peccādo in lingua mea cuſtodiā ori meo fiſcellā. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo pſona iſta narrat ſtudiū ſuū qd' adhibuit ne peccaret in locutione.Et narrādo illud,mōſtrat ſimul defectū ſeu iſufficiētiā huius ſtudii.Secūdo narrat ſtudium ſuum ad puidēdum vitę ſuę/mōſtrās ſimul eiuſdē iſufficiētiā/ibi fac ſcire me.Tertio vertit ſe ad diuinā grām/ibi & nunc qd ſperam dñe! ℭCirca ſtudiū vitādi pctī locutionis tali pcedit ordine,ꝙ primo dicit ſupmū ſe adhibuiſſe remediū.ſ.ſilentiū.certū eſt enim ꝙ ſilens nō peccat locutione. Vbi aduerte ꝙ qa pctm locutionis habet p ſubiecto locutionē,ideo pſona iſta ſupmū arbitrata eſt ſe adhibere remediū abdicādo a ſe locutionē:nō p abſciſionē linguę,ſed p ptinax ſilētiū.nō ꝙ oīno ſilere decreuerit,ſed ꝙ nullū verbū diſplicēs deo vel hoī decreuerit pferre.Et hoc ſignificat ad ſimilitudinē bouis capiſtrati fiſcella/dicēs.A peccādo in lingua mea/ad declinādū pctm in lingua mea,cuſtodiā tenaci aīo,ori meo fiſcellā.Fiſcella enim eſt contexta ex iuncis ſeu funiculis:& apponit pēdēs ante os bouis ne mordeat virētia virgulta. Et ſignificat metaphorice aſſumptū tenax ſilentiū a verbis nociuis ſeu diſplicētibus velut īpedimētū ad mordēdum verbo/ſicut fiſcella eſt īpedimētū ad mordēdū dētibus.¶Deſcripto remedio appoſito ad vitādū pctm locutionis,ſubiūgit pſona hęc triplicē caſum occurrētem/ordinate ꝓgrediēdo.Primus eſt.Donec impius corā me,obmutui ſilētio.Et intēdit ꝙ occurrētibus impiis(ſiue maledicēdo/ſiue cōtumelias aut cōuitia pferēdo/ſiue quolibet aliter corā offēdēdo)ego ſeruās ſilētiū nolēs diſplicere viliu/deſpectus ſum corā hoībus. hoc enim ſignificat obmutui ſilētio/ad ſimilitudinē obmuteſcētis erubui/vilui pp ſilentiū.Ita ꝙ in hoc primo caſu ex cautela ſui ſtudii icurrit hoc malū pœnę ꝙ erubuit/ vilipēſus eſt.¶Secūdus caſus ꝓgrediēdo eſt. Tacui a bono,& dolor meus cōturbatus eſt.Ordo ꝑpoſterus.Primū dolor cōturbat:& ppterea tacet bona q̄ deberet loq.Dr̄ dolor cōturbatus ad dr̄iam doloris quieti.Sicut enim aqua ſeu aer cōturbatus moleſtat,ita dolor aīi cōturbatus moleſtat & facit ſilere hoīem vbi oporteret loqui bonū/vel ad diuinā laudē vel ad vtilitatē pximi. Vbi ēt attende ꝓgreſſum tā triſtitię q̄ ſilentii. Triſtitię quidē,qa occurrēte impio.triſtatus eſt:poſtea aūt triſtitia cōturbata eſt. Silētii vero: qa primū ſiluit:poſtea ſiluit a bono/nolēs ſilēdo diſplicere.¶Tertius caſus eſt.Incaluit cor meū intra me/in meditatione mea ardebit ignis,locutus ſum in lingua mea.Et intēdit ꝙ creſcēte meditatiōe,excāduit & erupit i loquelā. Vide ꝓgreſſum. Deſcripſerat dolorē cōturbatū:mō deſcribit ꝙ ex calore cordis adiūcta meditatione iniuriaꝝ/acceſſus eſt in ſe ignis iracūdię.& ſic ſubſecuta eſt icōtinētia locutionis. Et ſi bñ pſpexeris,naturales cauſę iracūdię deſcribunt.Altera ex paſſiōe/icaluit cor meū. altera ex mēte/in meditatione mea.Et ipſa iracūdia ad ſimilitudinē ignis. Incōtinētia tñ nō valde immoderata ſignificat/dicēdo in lingua mea/& nō dicēdo in ore meo.tanq̄ nō erupit in locutionē pfectā:q̄ fit non ſola lingua ſed labiis &c̄.Meminit.n.ſe tenere fiſcellā appoſitā ori.& ppea ſucceſſus ita loquit in lingua tanq̄ retinēs adhuc fiſcellā:hoc eſt ꝙ q̄uis nō abiecerit ꝓpoſitū ſilētii/incurrit tñ ex paſſione iracūdię violationē ſilētii in lingua. Vbi cernere potes prudēs lector ꝙ humanū ſtudiū ad ſilēdū diſplicētia p euitādo pctō linguę/annexa habet hęc tria icōuenientia q̄ dicta ſunt in his tribus caſibus.ſ.pœnā vilipēſionis paſſiue/culpā ſilētii a bono/& tandem incōtinentiam murmurantem in lingua.

ℭFac ſcire me. Narrato ſtudio humano ad euitandū pctm linguę/ſubiūgit eadē pſona humanū ſtudium ad prouidendum homini.Primum ſtudium fuit ad vitandum malum:hoc autē eſt ad aſſequendum bonum.Sed nota differentiam:ꝙ primum ſtudium narratum eſt deliberatiue/ cuſtodiam fiſcellam ori meo vt non peccem:hoc autem introducitur deprecatiue/ad ſignificandum conatum humanum ad hoc ſtudium:hoc eſt ꝙ nullus pōt ſibi pmittere hmōi ſtudiū ſed conari ad illud. ¶Quod ex principiis ipſius prouidentię quę hic deſiderantur apparet.Conor in primis ſcire finem meum quē mihi pręſtituere debeo vt aſſequendum.Et eſt ſermo de fine in hac vita. Difficile quippe eſt homini noſſe quem finem ſibi debeat pręſtituere aſſequendum in hac vita:ſcriptum eſt enim eccleſiaſtes.9.vidi ſub ſole nec velocium eſſe curſum/nec fortium bellum/nec ſapientum panem/nec doctorum diuitias/nec artificum gratiam,ſed tempus caſumq; in omnibus:neſcit homo finem ſuū &c̄.Conor deinde ſcire menſuram dierum meorum:hoc eſt ſcire commenſurare qualitatem dierum meorum negotio ſeu diſpoſitioni vitę meę. Conor & tertio ſcire quantum mihi temporis ſupereſt ad viuendum.

aliter enim oportet ꝙ diſponat ſenex/aliter quadragenarius/aliter iuuenis de vita ſua. Hæc tria ſunt principia prouidentiæ humanę.& nullum eorum eſt homini certum. ¶ Et propterea perſona iſta deſiderando & precando inſinuat conatum ſuum. Fac ſcire me domine finem meum,& menſuram dierum meorum quę ipſa/ſupple eſt/ſciam quantum temporis/ego ſuperuicturus ſum. Ex rebus petitis intellige prudens lector ꝙ perſona hęc non fundendo deo preces hęc profert:ſed vtitur modo petendi/vt oſtendat conatum humanum & neceſſitatē ad horum trium notitiam pro habenda prouidentia ſufficiente. Teſtatur quotidiana experiētia conatum hunc.nam quilibet cupiens diſponere de vita ſua/primum cogitat de fine quem poteſt adipiſci:puta viuere de mercatura/aut de arte militari ſeu medicinę &c̄.& deinde cogitat cōmēſurare qualitatem dierum ſuorum/operum/rerum &c̄.ad ea quæ ſunt opportuna ad talem finem.& in his omnibus attendit quanti temporis ego/quātum ſibi ſupereſt temporis. ℭ Narrato ſtudio prouidendi/inducit occurrentia quę impediunt huiuſmodi ſtudiū. Et primo ex parte dei.deinde ex parte hominis.Ex parte quidem dei. Ecce palmos dediſti dies meos. Ego conor cognoſcere qualitatem dierum meorum,& video te ordinaſſe ꝙ dies mei cognoſcātur de palmo in palmum/de hora in horam.neſcimus enim quid superuentura pariat hora. Video deinde. Et tēpus meum quaſi nihil coram te/æſtimatur:hoc eſt ita relinquis tempus vitę meæ ſubiectum innumeris varietatibus acſi pro nihilo illud habeas. Quod enim pro nihilo habetur,relinquitur/curatꝗſi curat:quod autem charum habetur/non ſic relinquitur.Ex parte hominis. Tantū tota vanitas. omnis homo ſtans:hoc eſt omnis homo ſtans in hac vita,tm̄ eſt vanitas/nō pars vanitatis ſed tota:ita ꝙ omnis homo repletus eſt omni vanitate. ¶ Et intendit ꝑ hoc ꝙ homo ſm̄ ſuum eſſe ſubiectus eſt omni vanitati:& non ſolum ſm̄ eſſe/ſed etiam ſm̄ ſuum itelligere. Tm̄ in imagine ambulabit vir. Differentia inter rem & imaginem rei(inter cęſarem & imaginem cęſaris/iter diuitias & imaginem diuitiarum/inter cibum & imaginem cibi/& ſic de aliis)monſtrat quantum differt ambulare in imagine & ambulare in ipſa rerum ſpecie.Homo ambulat in imagine:quia in obſcuritate & incertitudine euentuum ambulat.vnum imaginaꝰ & aliud ſuccedit:hoc eſt enim in imagine ambulare. ¶ Amplius labor humanus etiam vanus ſubiungitur.tantum vanitate tumultuabūtur. Tot tumultus bellici/tot tumultus negociationum, ſola vanitate fiunt. Cuius ſignum ſubiungitur. Cumulabit/homo diuitias/ſtatus/regna,& non ſciet cui congregās eſt ea.quod quotidie experimur. Vbi aduerte deſcriptum hoiem ſm̄ eſſe/ſm̄ cognoſcere/ſm̄ negociari ſeu operari,eſſe ſolam vanitatē.Et dixit hęc omnia ad narrandum obſtacula ſtudii humani ad prouidendū vitę ſuę.tanta enim vanitas/tantaq; incertitudo monſtrat huiuſmodi prouidentiam multum deficere. ¶ Nota argute lector ꝙ hęc duo ſtudia humana quę perſona iſta attentauit & experta eſt deficere,non ſolum diſtinguuntur quia primū ad vitandum malum/ſecundū ad aſſequēdum bonum tendit:ſed quia primū ex parte operis tentauit prouidere(ſubtrahendo ſcilicet locutionem diſplicētem ne peccaret in lingua)ſecūdū ex parte ſcientię ſeu prudentię tentauit prouidere:vt hinc intelligas prouidentiam humanam tam ex parte operis ꝗ̄ ex parte prudentię eſſe inſufficientē.nec daꝰ tertius modus prouidēdi. ¶ Aduerte quoq; ꝙ ꝑ hæc duo ſtudia/intelligēda ſunt ab hoꝝ exēplo reliqua humana ſtudia. Quod enim de peccato locutionis vitando ſcriptū hic eſt/idē intelligendū eſt de reliquis: puta ſiquis ad vitandum peccatum nocendi aliis/ſubtrahit ſe a publicis votis ſeu officiis iuſtitię:& ſic de aliis.ſic enim perſona iſta fecit,volēs omnino ſilere quicquid alteri diſplicet ſeu nocet.Et hanc intelligo ad literam mentem eſſe prophetę: vt ſcilicet ab exemplo intelligamus reliqua. Cuius ſignum eſt ꝙ propoſuit vniuerſaliter/dixi cuſtodiam vias meas:non has vel illas/non lingue tantum aut manuum.

¶ Et nunc qd ſperaui dñe! Trāſit pſona hęc(poſtq̄ cognouit defectus humanoꝝ ſtudioꝝ)ad diuinā gr̄am/tali ordine. Primo explicat hmōi trāſitū. Secūdo corrigit dicta in primo ſtudio/ibi ab oībus. Tertio corrigit dicta in ſecūdo ſtudio/ibi in icrepationibus. Dixerat/dixi cuſtodiā &c̄. Dixi olim.& nūc cōſideratis defectibus dico qd ſperaui dñe:ꝑ ſtudia mea!quaſi dicat vanū & inane. Et ꝑpterea dico nūc. Expectatio mea tibi ipſa:hoc eſt ipſa expectatio mea/ipſa ſuapte natura tibi reſeruaꝰ/ad te reſpicit/tu ſolus potes ei videre. ¶ Ab oībus rebellionibus. Arrogauerat ſibi in primo diſcurſu curam ne peccaret.recognoſcens poſtea ſe multis peccatis ſubiectum/a quibus ſe non poteſt liberare,petit ab omnibus rebellionibus meis libera me. Incurrerat in eodem primo ſtudio erubeſcentiam ſilēdo coram impio,petit modo.opprobrium ſtulti ne pone me. Vbi petit ex gratia vt deus ſeruet ſe ne fiat opprobrium hominum ſtultorum/tacendo aut reſpondendo. Incurrerat tertio ſilentium a bono, quod & nunc repetit/confitendo obmutui. Incurrerat quarto incontinentiam loquendi. Quam nunc corrigit propoſito.non aperiam os meum/ex incontinentia. Et, ratio ſubditur.quia tu feciſti/tu ſuiſti autor iniuriarum/triſtitiarum/dolorum:& propterea non debui ſilere a bono/nec debui murmurare,cōſiderando quia tu feciſti. Vnde & peto. Fac ceſſare de ſuper me plagam tuam / quæ eſt mihi occaſio peccandi:a prælio manus tuæ ego finitus ſum. Per quod declarat ꝙ non petit ceſſationem omnis plagę,ſed plagę magnę quæ conſumit. Quaſi dicat.magnitudo plagę eſt mihi occaſio peccandi,tolle queſo eam. Hęc quo ad primum ſtudiū. ℭ De ſecundo autem. In icrepationibus ſup iniqui-

tate caſtigaſti virũ.Retorſerat in ſecũdo ſtudio cãm iprouidẽtiæ humanę in deũ;ecce palmos dediſti dies meos.corrigit mõ/cõfitens ꝙ ꝑ iniq̃tatẽ hoĩs deus punitit genus humanum:vñ ſubſecutus eſt hmõi iprouidẽtię defectus.Et loquit̃ ad lr̃am de punitione hoĩs in primo parẽte.In icrepationibus/ multaꝶ maledictionũ,ſup iniq̃tate/cõmiſſa,caſtigaſti virũ/primũ parẽtẽ:& liqueſcere feciſti quaſi tinea deſideratũ eius.Liqueſcere feciſti.ponit̃ cã ꝑ effectu.niues.n.q̃ liqueſiũt diſſoluuntur & deſtruunt̃. Et itẽdit ꝙ deus iter alias pœnas effecit vt id qđ eſt charũ hoĩ deſtruat̃ quaſi a tinea:hoc eſt pariat ſibi ipſi deſtructionẽ.tineę enim eſt corrodere illud vñ naſcit̃:ita vt qđ deſtruit̃ a tinea/pariat ſibiipſi deſtructionẽ.Talia eſſe deſideria nr̃a/expiẽtia teſtat̃.delectabilia enim q̃ appetimus/pariunt deſtructionẽ delectabiliũ.Extrema ſiqdẽ gaudii luctus occupat. et diuitię cõgregatę in malũ dñi ſui &c̃. Et intẽdit ꝙ iniq̃tas hoĩs eſt cã miſerię humanę.⸿ Et q̃a miſerię humanę relatę ad naturã hoĩs abſolute ſũt naturales cõſeq̃ntes ex neceſſitate naturę/relatę aũt ad ſtatũ originalis iuſtitię ſũt pœnę(q̃a deus hmõi miſerias ademerat/& hõ ꝓpria iniq̃tate eas ad ſe reuocauit)ideo ꝓpheta vtrunq; deſcribit.prius quatenus ſunt pœnæ/in icrepationibus &c̃.& mõ quatenus ſunt naturales/tñ vanitas oĩs hõ. Acſi apte diceret ꝙ licet errauerit retorquẽdo in deũ miſerias nr̃as/q̃a ꝑ iniq̃tate in pœnas dedit,verum tñ eſt ꝙ oĩs hõ ſuapte natura nõ eſt niſi vanitas.ita ꝙ approbat quo ad hoc ſupius dictũ.℄ Propoſuerat ſe ꝑuiſorẽ vitę ſuę:mõ recognoſcẽs ſe/humiliter totũ ſe ſubiicit diuinę gratię.Et primo quantũ ad mẽtẽ: Audi oſonẽ meã dñe.oſo eni ẽ eleuatio mẽtis in deũ.Secũdo quãtũ ad affectũ.& clamorẽ meũ auſculta.ẽ eni ſermo de iterno cordis clamore.Tertio quo ad corpus.ad lachrymã meã ne obſurdeſce. Orat/ clamat/plorat petẽs audiri.Quia pegrinus ego tecũ,icola ſicut oẽs pr̃es mei. Vide correctionẽ. Vbi prius arrogabat ſibi ſtudiũ ad ꝓuidẽdũ vitę ſuę,mõ nõ ſolũ ſupplicẽ ſed pegrinũ ſe recognoſcit ac exhibet:cuius nõ eſt ꝓuidere ſibi,ſed vti iis q̃ inuenit/ius q̃ parant̃ ab aliis.Et ad lr̃am pſona cõfugiens ad diuinã gratiã/fatet̃ ſe pegrinũ & icolã in hac vita:eo ꝙ nõ habet hic manẽtẽ ciuitatẽ/ſed futurã inquirit:vt apl's declarat de antiq̃s pr̃ibus ad heb.xi. Vñ & dauid.i.parali.vlti.dixit.pegrini.n.ſumus corã te & aduene ſicut oẽs pr̃es nr̃i.⸿ Nec ꝑterea ꝙ hęc ꝓfeſſio pegrini corrigit directe qđ dixerat/& tẽpus meũ quaſi nihil corã te.fatet̃.n.ſuã vitã nõ tanq̃ nihil ſit,ſed tanq̃ pegrini ſic haberi coram deo. Vtrobiq; appoſuit corã te:vt ẽt ex verbis aduerteremus correctionẽ.Et vere ſic habemur corã deo:quoniã pñs vita pro peregrinationis itinere data eſt nobis/ad eundũ in cœleſtẽ pr̃iam.quãdiu enim ſumus i corpore/pegrinamur a dño.℄ Demũ petit. remitte a me,& roborabor anteq̃ ibo & nõ ero.Qui prius ſtuduerat cognoſcere quanti temporis ego,mõ pro magna gr̃a petit vt paululũ vertat pœnas a ſe/relaxet pœnas humanę miſerię(q̃ ſunt obſcuritas in itellectu/ꝓnitas ad malũ in affectu/& alia hmõi) ad hoc vt roboret̃ aio/vt cõfortet̃ opibus meritoriis,anteq̃ moriat̃:hoc eſt dũ tp̃s eſt merẽdi. finit̃ eni ſimul & ſemel tp̃s viuẽdi & tp̃s merẽdi.Et deſcribit vitã p̃ntem a termino.anteq̃ ibo & nõ ego/ero:qđ eſt mori.Tunc enim hõ vadit,& nõ eſt amplius ipſe:quãuis remaneat aĩa eius.Amen.

℄ VVLGATA EDITIO. ℄ Pro uictoria pſalmus dauid. XXXIX.

EXpectans expectaui dominum:& intendit mihi.
Et exaudiuit preces meas:& eduxit me de lacu miſerię & de luto fecis.
Et ſtatuit ſuper petram pedes meos:& direxit greſſus meos.
Et immiſit in os meum canticum nouum:carmen deo noſtro.
Videbunt multi & timebunt:& ſperabunt in domino.
Beatus uir cuius eſt nomen dñi ſpes eius:& non reſpexit in uanitates & iſanias falſas.
Multa feciſti tu domine deus meus mirabilia tua:& cogitationibus tuis non eſt qui ſimilis ſit tibi.
Annunciaui & locutus ſum:multiplicati ſunt ſuper numerum.
Sacrificium & oblationem noluiſti:aures autem perfeciſti mihi.
Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti:tunc dixi ecce uenio.
In capite libri ſcriptum eſt de me:ut facerem uoluntatem tuam deus meus uolui, & legem tuam in medio cordis mei.
Annũciaui iuſtitiam tuam in eccleſia magna:ecce labia mea nõ ꝓhibebo dñe tu ſciſti.
Iuſtitiam tuã non abſcondi in corde meo:ueritatem tuã & ſalutare tuum dixi.
Non abſcondi miſericordiam tuam & ueritatem tuam:a concilio multo.
Tu autem domine ne longe facias miſerationes tuas a me:miſericordia tua & ueritas

tua ſemper ſuſceperunt me.
Quoniam circundederunt me mala quorum non eſt numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ/ & non potui ut uiderem.
Multiplicatę ſunt ſuper capillos capitis mei:& cor meum dereliquit me.
Complaceat tibi domine ut eruas me:domine ad adiuuandum me reſpice.
Confundantur & reuereantur ſimul qui quęrunt animam meã:ut auferant eam.
Conuertantur retrorſum & reuereantur:qui uolunt mihi mala.
Ferant confeſtim confuſionem ſuam:qui dicunt mihi euge euge.
Exultent & letentur ſuper te omnes quęrentes te:& dicant ſemper magnificetur dominus qui diligunt ſalutare tuum.
Ego autem mendicus ſum & pauper:dominus ſolicitus eſt mei.
Adiutor meus & protector meus es tu:deus meus ne tardaueris,

IVXTA HEBRÆVM. Vincenti dauidi pſalmus. XL.

1 Propheta. EXpectãdo expectaui dominum:& inclinatus eſt ad me/& audiuit cla
morem meum.
2 Et fecit aſcẽdere me de fouea tumultus/de luto cęni:& ſtatuit ſuper petram pedes me
os/firmans greſſus meos.
3 Et dedit in ore meo canticum nouum/laudem deo noſtro:uidebunt multi & timebunt
& confident in domino.
erunt
4 Beatitudines uiri qui poſuit dominum confidentiam ſuam:& non eſt uerſus ad ſuper
bos & inclinantes mendacii.
5 Multa feciſti tu dñe deus meus ſeparata tua & cogitationes tuas nobis, nõ ęſtiman
cõdignum
do ad te:annũciabo & loquutus ſum,uiguerunt a recenſendo.
6 Meſias. Sacrificium & oblationem non uoluiſti,aures fodiſti mihi:holocauſtũ & mun
dationẽ non petiſti.
7 Tunc dixi.ecce ueni,in uolumine libri ſcriptum eſt ſuper me.
8 Ad faciendũ uolũtatẽ tuã deus meus uolui & doctrinã tuã in medio uiſcerũ meorum.
9 Annũciaui iuſtitiã in eccleſia multa:ecce labia meã nõ prohibebo/dñe tu noſti.
10 Iuſtitiam tuã non abſcondi in medio cordis mei : ueritatẽ tuam & ſalutem tuam dixi/
non occultaui gratiã tuam & ueritatẽ tuam eccleſiæ multæ.
11 Propheta. Tu domine non prohibebis miſericordias tuas a me:gratia tua & ueritas
tua iugiter cuſtodient me.
12 Quoniã circũdederũt ſup me mala uſq; nõ numerus:aſſequute ſũt me iniqtates meę/
& nõ potui ad uidẽdũ:uiguerũt plus q̃ capilli capitis mei,& cor meũ dereliquit me.
13 Velis domine ad liberandum me:domine auxilio meo feſtina.
14 Meſias. Confundẽtur & erubeſcẽt ſimul quęrentes animæ meę ad deſtruendum eam:
retrahentur retro/& erubeſcent uiolentes mali mei.
15 Deſtruentur ſuper calce confuſionis ſuę:dicentes mihi heah heah.
16 Exultabunt & lętabuntur in te omnes quęrentes te : & dicent continue. Hymnus.
magnificabitur dñs. Meſias. diligentes ſalutis tuę.
sum
17 Propheta. Et ego pauper & mendicus /dominus imputabit mihi:auxilium meum & li
berans me tu ,deus meus ne morare.

TItulus eſt. Vincenti dauidi pſalmus. De quo vt ſupra.

℃ Materia pſalmi habetur ex autoritate apoſtoli pauli ad hebr. 10. afferentis verba pſalmi huius de meſia: dũ dicit. Ideo īgrediēs mũdũ dicit. hoſtiã & oblationē noluiſti, corpus aũt aptaſti mihi: holocauſtomata & pro peccato nõ tibi placuerũt. tũc dixi, ecce venio: in capite libri ſcriptũ eſt de me: vt faciã deus voluntatē tuã. Et exponit apl's de trãſlatione veteris in nouũ teſtũ, & de oblatione corporis chriſti in cruce: dicēdo. ſupius dicēs qa hoſtias oblationes & holocauſtomata & p peccato noluiſti, nec placita ſunt tibi quæ ſm legē offerũt, tũc dixi vt faciã deus volũtatē tuã. aufert primum vt ſequens ſtatuat. in qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis ieſu chriſti ſemel. Ex quibus apoſtoli verbis clare patet pſalmum iſtum de chriſto in carne veniente, & ſeipſum offerente in ara crucis, deq; gratia noui teſtamenti tractare. Eſt igitur materia huius pſalmi, meſię expectati aduētus deſcriptus acſi iam tunc veniſſet cum multis effectibus &c̃.

SVMMARIVM EST.

℃ Expectans propheta meſiã, & veniſſe eum deſcribēs, vbi perceptos fructus exauditiõis, eductionis, firmitatis, noui cantici, cõuerſiõis multorũ, beatitudinis, multorũq; ac inffabiliũ miraculorũ narrauit, ingredientem mundum meſiã tunc quum vetera ſacrificia reſpuit deus introducit, ad faciendum voluntatem dei, volētis legē dei pdicantem iuſtitiam &c̃. Et quum ſe repletum malis & iniquitatibus recognouit, ac petit liberari & adiuuari cum confuſione inſultantium & lętitia quęrentium deum, ſupplex petit ne tardet.

℃ Perſonę loquētes ſũt duę: prophia agēs genus electorũ expectantium meſiam, & chriſtus.

EXpectando expectaui dominum, & inclinatus eſt ad me. Diuidit pſalmus in ptes duas: ppoſitiuã materiæ, & executiuã, ibi & audiuit. Proponit duo. Primũ expectationē meſiæ. ſecũdũ aduētũ meſię. Et expectationē qdē ſignificat ab actu expectãdi, expectaui. A modo expectãdi: hoc ē nõ murmurãdo, nõ dormiēdo, ſed ea aĩ ſpe, ſolicitudine & expeditione q̃ decet expectãtes. & ppterea dicit expectãdo. A re expectata, dñm. ſic. n. cõſueuit appellari verus de' ĩ veteri teſtõ. Et loqtur ppheta ĩ pſona ppria & ſuæ domus & ppl'i iſrael & hũani generis. Aduētũ vero meſię ſignificat ab actu quo deus ſeipſũ exinaniuit formã ſerui accipiēs. & ĩclinatus ē ad me. Vere ſiqdē p incarnatiõis myſteriũ inclinatus eſt dñs ad me quũ verbũ caro factũ eſt: ad me ho iem[illegible]me dauidē ĩ mea pgenie. Deſcribit & hic & in ſequētibus quæ tunc futura erãt chriſti myſteria vt [illegible] facta, propter certitudinem pphetię.

℃ Et audiuit clamorē. Incipit hic ps executiua tali ordine. Prĩo tractat̃ illa pticula, & inclinatus ē ad me. Secũdo illa, expectaui dñm, ibi tu dñe. Tertio illa, expectãdo, ibi & ego, paup. ¶ Circa pticulã primã aduētus chſi aduerte ordinē pſalmi. nã a poſterius geſtis ad prius geſta narrationē ordinat: prius narrãs collata hoĩbus bñficiã p chriſtũ, & poſtea ipm chſm aduenietē. Vñ iuxta hũc ordinē numerat octo bñficia. ¶ Primũ ē. & audiuit clamorē meũ. In quo ſignificat aduētũ chſi fuiſſe a pſibus nõ ſolũ expectatũ, ſed magno cordis clamore, multis pcibus petitũ. Ita q dũ inclinatus ē ad me, nõ ſolũ rñdit expectatiõi ſed exaudiuit pces ſanctorũ. ¶ Secũdũ ē. & fecit aſcēdere me de fouea tumultus. Et p hoc ſi referat̃ ad poenas alterius vitę ſignificat limbũ patrũ. q zacha. 9. appellat̃ lacus ſine aq. Et hic appellat̃ fouea tumultus: qa pſes tardãte chſo erãt ibi ad ſilitudinē ſtrepētiũ, pro quãto ex culpa nõ a ſe cõmiſſa ſed a prio parēte incluſi erãt. Et tñ chriſtus fecit eos aſcēdere ſecũ quũ ipſe reſurrexit a mortuis. Si autē ad pſentē uitã referat̃, clarũ eſt p foueã tumultus ſignificari ſtatum mundi ante chriſti aduentum, qñ nulla erat cura de gete futurę vitę ſed tñ de uita pñti, q̃ in tumultu & ſtrepitu cõſiſtit. fecit. n. chſs hoĩes aſcēdere de fouea rumorũ pñtis vitæ, quũ in amorē coeleſtis pſię trãſtulit. ¶ Tertiũ de luto cęni. Per qđ ſignificat labilitatē eorũ q̃ deſiderabant̃ ab hũano gñe. totũ qppe humanũ ſtudiũ verſabat̃ circa tpalia ĩ qbus nõ põt figi humanus aĩus: ſicut nõ pñt figi ĩ via luti cęnoſi ſeu fecis pedes ambulantis, ſed labunt̃. De luto cęni. n. eduxit chſs hoĩem quũ eum abſtraxit ab affectu labilis ac ſordidę vitæ. ¶ Quartũ. & ſta[illegible] petrã pedes meos. In quo ad ſilitudinē hñtis pedes ſup petrã, firmitas fidei ac ſpei chriſtianę ſignificat̃. chſs. n. tũc ſtatuit ſup petrã pedes nřos, quũ ſup firmũ fundamētũ credibiliũ & deſiderabiliũ nos locauit. ¶ Quitũ. firmãs greſſus meos. qđ ē cõfirmatio pcedētis: vt nõ ſolũ affect' ſed opa p greſſus ſignificata ſtabilierit chſs. qs nos inqt apl's ſepabit a charitate chſi? & marcus dicit, dño coopante & ſermonē cõfirmãte &c̃. ¶ Sextũ. & dedit ĩ ore meo cãticũ nouũ, laudē deo nřo. In quo noui teſtamēti gřa deſcribit̃ ab autore: qa nõ hõ ſed deus dedit. A manifeſtatiõe: qa non ſolum corde credēdum ſed ore cõfitendum, in ore meo. A ſuauitate: quia cãticũ: ac p hoc delectabile. Ab admirabilitate: qa nouũ. & vere nouũ qñ cãtat̃ verbũ carnē factũ ee. qñ nouitas hoĩs tam ĩtus q̃ extra, immo nouitas totius creaturę in eo cantat̃: iuxta illud. ecce noua facio oĩa. Ab officio, laudē deo nřo: vt intelligas noui teſtamēti canticũ eſſe laudem dei, nõ alterius q̃ nři q colitur ĩ veteri teſtõ. ¶ Septimũ. videbũt multi & timebũt & cõfidēt in dño. In quo cõuerſio nõ oĩum ſed multorũ ad chriſtũ ſignificat̃ tribus actibus. ſ. videndi, timēdi, & ſperãdi. quorũ ordo ſatis clare patet. Et ē ſenſus q nõ oēs ſed multi vidēbunt chriſtum in carne, ſeu beneficia hæc ſupradicta in chriſtianis: & vidēdo timebũt deũ, & timendo futurum iudicem confident in eo redemptore. ¶ Octauum. Beatitudines viri, hoc eſt beatitudo

eſt non cuiuſq; ſed illius uiri, qui poſuit dñm cõfidentiam ſuam. ne putares vanã eſſe cõuerſionẽ multorũ ad chriſtũ, curauit ſtatim ſubiũgere beatitudinẽ eorũdẽ/appoſitis cõditiõibus eorᵹ q cõuertunt. Et,ẽ ſermo de beatitudine vera/q̃ hic ĩ ſpe & tãdẽ in re hẽ. viri q poſuit nõ hoiem/nõ ſeipſum ſed dñm cõfidẽtiã ſuã, ſic ꝙ nõ eſt verſus ad ſupbos & inclinãtes mẽdacii. Parum aũt nihil prodeſſet fide ſe chriſtianũ exhibere/moribus aũt verti ad imitãdos ſupbos & inclinãtes mẽdacii/ꝑ mẽdaciũ: hoc eſt habilitãtes mẽdacia velut ſuaſibilia. tales. n. inclinãt mẽdacia velut humilia verba q̃ fiãt credibilia. Et intẽdit ꝑ haec duo/peccata tam ex volũtate q̃ ex intellectu. ſupbia. n. primum tenet locũ inter peccata affectus/& mẽdaciũ inter peccata intellectus. ¶ Poſt enumerata octo bñficia ꝑ aduẽtũ chriſti collata gñi humano, excuſat ſe ꝓpheta a numeratione reliquorᵹ beneficiorᵹ: ne putares numerata eſſe oĩa. Et apoſtrophãs ad ipſũ deũ, multa inqt feciſti alia tu dñe deus meus ſeparata (hoc eſt mirabilia tua) & cogitationes tuas nobis. Vbi cerne in ſeparatis opera miraculoſa quae meſias fecit: in cogitationibus autẽ affectũ ad nos/dicẽdo cogitatiões tuas nobis. cogitauit. n. deus nõ ſibi ſed nobis myſterium incarnationis & humilitatis & paſſiõis & reliqua huiuſmodi. q̃ tũ ineſtimabilia tũ inenarrabilia eſſe ſubiungit. Ineſtimabilitatẽ quidẽ. nõ eſtimãdo ad te: hoc eſt nullũ habet locũ eſtimatio relata ad te in myſterio incarnationis: qa ſuperat oẽm ꝓportionẽ & eſtimationẽ. Inenarrabilitatem vero. annunciabo/quãtumcũq; ꝑſeuerem annũcians in futuro, & loquutus ſum/quantũcũq; ĩ ꝑterito dixerim, multiplicati ſũt mirabilia tua & cogitatiões tuę a recenſendo/ſuperant oẽm nũerum/omne recenſere.

Sacrificium. Deſcriptis beneficiis collatis humano gñi ꝑ aduẽtũ chriſti/deſcribiẽ mõ aduẽtus chri. & diſponẽte ſpũ ſancto introduciẽ a ꝓpheta ipſe chriſtus loquẽs/tanq̃ ingrediẽs mundum: vt paulus apoſtolus declarat. Narrat itaq; chriſtus tria. ſ. quid fecit/quid voluit/quid annũciauit in hoc ſuo aduẽtu. Narrãdo autem quid fecit, iuxta apoſtoli expoſitionem quãtũ ad rem factã/dicit ꝙ fecit dei uoluntatẽ offerendo ſeipſum in ara crucis ꝑ ſanctificatiõe nñi. Quãtũ uero ad tẽpus faciẽdi/ꝙ tũc hoc fecit qñ deus refutauit ſacrificia veteris legis. quod ad virtutẽ oblationis eius referẽdũ eſt; ꝙ. ſ. ſacrificiũ corpis eius in cruce/fuit rõ cõſũmãdi ſacrificia veteris legis. & ſic nouũ cõditum eſt teſtamentũ. ¶ Vide ſingula. In veteri teſtamento quadripartitę erãt oblatiões. alię ſiqdẽ erãt oblationes panis/vini/mellis & ſimilium. & pro hoc genere dicitur oblatio[illegible]. Alię hoſtię pacificę: vt votiua/& gratuita ſacrificia. quorum una pars cremabatur deo: alia in vſum ſacerdotum/& tertia in vſum offerentium cedebat. & pro hoc genere dicitur ſacrificium. Alię hoſtię pro peccatis. quarũ una pars crematur deo, altera vero in vſum cedit ſacerdotum. pro quibus dicitur & mundationem. Alię holocauſta: quę tota incendebãtur deo. pro quibus diciẽ holocauſtũ. Ita ꝙ oĩa ceſſare ſignificãs ait. ſacrificiũ & oblationẽ nõ voluiſti, holocauſtũ & mũdationẽ nõ petiſti. haec quo ad ceſſationẽ legaliũ ſacrificiorᵹ. ¶ Quo vero ad ipſũ chri aduẽtũ ait. Aures fodiſti mihi. Loco cuius apl's iuxta trãſlationẽ. 70. allegat/corpus ꝑfeciſti mihi. Sed eadẽ eſt ſentẽtia: dũ. 70. totũ poſuerunt pro pte. Imo textus hebreus ptẽ pro toto/aures pro corpe: & foſſio auriũ/q̃ eſt aptatio ſeu diſpoſitio auriũ, pro aptatione ſeu diſpoſitione corporis. Significaẽ itaq; incarnationis myſteriũ dicẽdo corpus aptaſti mihi/ſeu aures fodiſti mihi. neq;. n. ſolas aures foſſas ſine reliquo corpore dedit. Et explicaẽ natura carnis & ſenſus in chriſto: quae non explicatur noĩe corporis: quũ ẽt plãtę habeãt corpora/& nõ carnẽ aut ſenſum ſicut habens aures. Nec caret myſterio ꝙ chriſtus ab auriũ foſſione deſcribit ſuum corpus: qñ ꝑ hoc ſignificat ſe hoiem perfecte edoctum eſſe a deo de diuina voluntate. auditus quippe eſt ſenſus diſciplinę. Vnde in euangelio ait ioan. 8. quae audiui a patre haec loquor. Tunc quum aures fodiſti mihi/quum vetera noluiſti ſacrificia, dixi/affirmaui. ecce nunc/in ꝑſentia, veni/ſpõtaneus, ad faciendum voluntatem tuã deus meus. veni inquit ipſe in euangelio, nõ vt faciã voluntatẽ meã ſed voluntatẽ eius qui miſit me. Hãc voluntatẽ diuinã explicat apl's diuinũ velle de ſanctificatione humana ꝑ myſteriũ crucis chriſti. Ita ꝙ dicens veni ad faciẽdũ volũtatẽ tuã deus meus, intendit ꝙ venit ad redẽptionẽ mundi ſm voluntatẽ dei ꝑ oblationem corporis in cruce. ¶ Et ne hunc aduentum/ne hãc dei voluntatẽ velut rem nouã horreas/aut humanum figmentum putes, affert antiquum ſacrę ſcripturae teſtimoniũ de promiſſo meſia ad faciẽdũ hãc dei voluntatẽ. In volumine libri [illegible]ptũ eſt ſup me. Apl's poſt ſeptuaginta dixit in capite libri. Sed nõ mutaẽ ſentẽtia. volumen. n. libri ſacrã ſcripturã ſignificat ꝓmittẽtẽ meſiã: iuxta illud. filius qdẽ hoĩs vadit ſicut ſcriptũ ẽ de illo. Caput aũt libri ſignificat nõ locũ ſed intẽtionẽ: pro quanto in precipua intentione ſacrę ſcripturę ſcriptũ eſt ſup meſia: finis. n. legis & prophetarũ chriſtus eſt.

Volui & doctrinã tuam. Poſtq̃ chriſtus narrauit quid fecit in aduẽtu ſuo/narrat conſequenter quid voluit. volui & doctrinam tuã in medio viſcerum meorᵹ. Dixerat ꝙ ceſſantibus legalibus ſacrificiis dixi ecce veni: ne putares chriſtum ad abolendam legem dei veniſſe, teſtatur ꝙ volui, non verbis aut ſignis exterioribus/ſed intimo corde intra viſcera mea legem tuam/quam dediſti per moyſen. Et dixit hoc tum ad excludendum humanas aſtutias, quaſi chriſtus monſtrauerit ſe velle legem moyſi, & tamen in corde ſuo intenderit illam ſoluere: vt maumethus fecit de euangelio. In cuius ſignum tradidit nobis omnes libros canonicos legis & prophetarum/autentica autoritate ſuſcipiendos. Tum ad differentiam legalium cerimoniarum: ne putares legem dei ceſſare ſed

refutari ceſſantibus ſacrificiis veteris legis adueniente oblatione corporis chriſti,ſed cum illorum ceſſatione ex intimo corde legem dei voluit/ita ꝙ nec iota vnũ aut vnus apex pręteribit ab ea.

Annunciaui. Abſoluto quod voluit,ſubiungit tertio quod prędicauit,dicẽs ſe ꝑdicaſſe quatuor: iuſtitiam/veritatem/ſalutem/& gratiam. Vbi aduerte explicari non ſolum res ꝑdicatas/ ſed etiam quibus & quõo ꝑdicauit.Annunciaui/ꝑdicaui,iuſtitiam/non hanc vel illam/ſed iuſtitiam oẽm,in eccleſia multa/vniuerſo mundo.chriſtus enim etſi proprio ore ꝑdicaret iudęis tñ,quia tñ ea ratione ꝑdicabat vt diffunderetur euangelium vniuerſo mundo,ideo ſe annunciaſſe dicit in eccleſia multa/quę ẽ eccleſia vniuerſalis Ecce quibus annunciauit.⁋ Modus autem.ecce labia mea non prohibebo/dñe tu noſti:iuſtitiã tuam non abſcondi in medio cordis mei. Vbi ex futuro nõ prohibebo/& ꝑterito non abſcondi, habes perſeuerantiã in prędicãdo.habes in labiis ꝙ proprio ore nõ dedignatus eſt in prædicationis officio perſeuerare.habes in negatione abſconſionis integritatẽ:hoc eſt ꝙ nihil omiſit ꝑdicare quæ prędicanda erant pro diuina iuſtitia.¶ Adiũgit prędicatę iuſtitiæ.veritatem/non figmẽtum , tuam/ nõ humanã,& ſalutẽ/nõ vanitatẽ,tuã/nõ humanam,dixi/ꝑdicaui.&(vt vno verbo dicat)nõ occultaui gratiã tuam & veritatem tuam eccleſiæ multę:hoc eſt vniuerſas vias tuas(quæ cõſiſtunt in gratia tua & veritate tua)nõ occultaui vniuerſali eccleſiæ.Et hoc ſpecialiter dicitur ꝑꝑ myſteriũ incarnationis & redẽptionis humanæ/quod ex gratia & veritate emanauit adimplendo promiſſiones factas patribus/& ſine meritis noſtris gratioſe ſaluando nos.

Tu domine. Tractatur hic illa particula/expectaui dñm.Ita ꝙ poſtq̃ meſias loquutus eſt & explicauit aduẽtum ſuũ,propheta primũ in perſona totius humani generis expectantis apponit & prophetiã & ꝑces quibus declarat neceſſitatem aduentus chriſti/propter delẽda peccata noſtra:& deinde introducit iterum meſiam declarantem aduẽtũ ſuum fore quibuſdam in ruinã/ibi confundentur.⁋ In primis itaq; cauſam aduentus meſię ex parte noſtræ miſeriæ aperit prophetando. Tu dñe non prohibebis miſericordias tuas a me/miſero/mittendo meſiam ad releuãdum genus humanum a miſeriis: ſed gratia tua/ſine meritis nñis,& veritas tua/iuxta promiſſa facta a te patribus,cuſtodiẽt me/a malo, cõtinue/vſq; ad cõſummationẽ ſeculi.⁋ Et declarans miſerias noſtras/ſubdit. Quoniã circũdederunt ſup me/non ſuper fortunas meas,mala/pœnæ,vſq; nõ numerus / vſqadeo ꝙ eorũ nõ eſt numerus:aſſequutę ſũt me iniqtates meę. ne putares mala pœnæ ſuſtinere hominẽ ſine ſua culpa appħẽderũt me iniqtates meę ex qbus circũdederũt me mala pœnalia:& iſtę iniqtates viguerũt / multitudine,plusq̃ capilli capitis mei. Vide proportionẽ.dixerat pœnas ſine numero:modo dicit culpas innumerabiles plusq̃ capillos capitis:vt tam culpas q̃ pœnas hoĩs intelligas ſine numero.⁋ His generalibus adiungunt in ſpecie duę pœnę.Altera obſcurati intellectus.& nõ potui ad vidẽdũ.quod errores tot pħorũ nõ valentiũ videre verã ſalutis humanæ viã teſtantur. Altera eſt peruerſi ſtudii.& cor meũ dereliquit me.Studiũ humanũ ex corde ante chriſti aduẽtum dereliquit hominẽ/dereliquit curã verę ſalutis hominis,ſolicitãdo & ſectãdo delectabilia/diuitias/famam/ gloriã/& huiuſmodi.ita ꝙ cor meum nõ dereliquit diuitias aut famã/ſed dereliquit me.Et hæc duo erãt cõmunia mala humani generis ſm partẽ animi ſuperiorẽ.& propterea in ſpẽ explicata ſũt. Velis dñe ad liberãdum me,domine auxilio meo feſtina.In hebręo ſignificatur velle in modo imperatiuo:ſed quia illo caret latina lingua , ideo loco imperatiui quod depcatiue tenebatur/tranſlatum eſt velis.Prophetiæ de futura diuina gratia / & miſerię proprię explicatę,adiungit preces ſupplicãdo tum vt velit/tum vt celeriter exequatur. Velit quidem liberare a malo,celeriter autem ferat auxilium.per hoc conteſtans ſe non poſſe liberari/non poſſe adiuuari niſi per aduentum eius.

Confundentur. Ne putares totũ genus iudęorum expectans meſiã ſaluãdum p meſiæ aduẽtũ,ꝓphetat hic dauid aliquos pituros ob eoꝝ neqtiã/& aliquos gauiſuros.pręuidit.n.quoſdã iudęos occiſuros chriſtũ,& inſultaturos &c̃. quoſdã aũt amplexuros illius doctrinã & fidẽ.Et ꝓpterea hæc ꝓphetãdo introducit iterũ meſiã hæc dicẽtẽ.Confundenť & erubeſcent ſimul/quãtũ ad ſpũalia ſine pnia,iudęi quęrẽtes animę meę/vitę meę,ad deſtruẽdũ eã.retrahentur retro & erubeſcẽt/quãtũ ad ſtatũ tẽporalẽ,uolẽtes mali mei:hoc eſt volẽtes malũ meũ.Deſtruẽtur/ab exercitu romanoꝝ, ſup calce confuſionis ſuę dicentes mihi heah heah : hoc eſt inſultãtes mihi.Et vere in fine confuſionis ſuæ iudęi deſtructi ſunt a romanis.tũ qa prius cõfuſi ſunt p tot miracula de veritate aduẽtus meſię /& tandẽ indurati deſtructi ſunt.tũ qa deſtructio quã paſſi ſunt a romanis eſt in calce/eſt vltima : vtpote ſine regreſſu. Significãtius aũt explicanť pdẽdi iudęi nõ oẽs ſed inſultãtes chřo:qm̃ monẽte angelo,iudęi credẽtes chřo/tũc tẽporis ſeceſſerũt in regnũ agrippę/ne ſimul perirẽt cum icredulis:vt eccleſiaſtica tradit hiſtoria.Quo cõtra de credẽtibus ĩ ipm dicit.Exultabũt & lętabũť ĩ te oẽs quęrẽtes te:& dicẽt cõtinue/ dilectores ſalutis tuæ,hunc hymnum.ſ.magnificabitur dominus.

Et ego pauper ⁊ mendicus. Tractatur hic illa particula/ expectando. Declarat ſiquidem propheta conditiones ſuas , quibus aperit ſe more expectantium expectare. Prima conditio eſt paupertas. & ego pauper & mendicus : hoc eſt non ſolum ſum pauper (vtpote indigens neceſſariis ad ſalutẽ)ſed ẽt ſum mendicus/hoc eſt qui cecidi a diuitiis in paupertatem.hoc.n.dictio hębraica ſignificat.

Et vere ſic eſt:qm̃ cecidi a diuitiis originalis iuſtitiæ.Et intendit hanc cõditionem/ꝙ expectat more pauperis obſecrantis(cum obſecrationibus enim loquitur pauper)& recognoſcentis caſum ſuum. ¶Altera conditio eſt velut clientela/ſignificata dicendo.Auxilium meum & liberans me tu es.clientulus ego ſum/non habens alium qui liberet & auxilietur niſi te.Et intendit per hoc/ꝙ more clientis expectauit.¶Vtriq̃ autẽ conditioni apponit ſpem diuinæ gratiæ.Paupertati quidem.Dominus imputabit mihi/ad meritum(intellige de merito congrui)ꝙ expecto vt pauper & mendicus. Clientelę autem.Domine mi ne morare.In qua petitione tantam fiduciam demonſtrat/vt non aduentum ſed celeritatem aduentus petat.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Pro uictoria pſalmus dauid. XL.

BEatus qui intelligit ſuper egenũ & pauperẽ:in die mala liberabit eũ dñs.
Dominus conſeruet eum & uiuificet eum/& beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animam inimicorum eius.
Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius: uniuerſum ſtratum eius uerſaſti in infirmitate eius.
Ego dixi.domine miſerere mei,ſana animam meam quia peccaui tibi.
Inimici mei dixerunt mala mihi:quando morietur & peribit nomen eius?
Et ſi ingrediebatur ut uideret/uana loquebatur cor eius:congregauit iniquitatem ſibi.
Egrediebatur foras:& loquebatur in idipſum.
Aduerſum me ſuſurrabant omnes inimici mei:aduerſum me cogitabant mala mihi.
Verbũ iniquũ conſtituerunt aduerſum me:nũquid qui dormit nõ adiiciet ut reſurgat?
Etenim homo pacis meę/in quo ſperaui / qui edebat panes meos:magnificauit ſuper me ſupplantationem.
Tu autem domine miſerere mei & reſuſcita me:& retribuam eis.
In hoc cognoui quoniam uoluiſti me:quoniam non gaudebit inimicus meus ſup me.
Me autem propter innocẽtiam ſuſcepiſti:& confirmaſti me in conſpectu tuo ĩ ęternũ.
Benedictus dominus deus iſrael a ſeculo & in ſeculum:fiat fiat.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti pſalmus dauidi. XLI.

1 Propheta BEatitudines erunt intelligentis ad pauperem:in die mali liberabit eũ dñs.
2 Dominus custodiet eum/& uiuificabit eum/& beabitur in terra:& nõ
dñe trades eum in animam inimicorum eius.
3 Dñs ſuſtẽtabit eum ſuper lectum doloris:totum ſtratum eius uerſaſti ĩ ęgrotatiõe ei⁹.
4 Homo.Ego dixi.dñe miſerere mei:medere animę meę,quoniam peccaui tibi.
5 Chriſtus.Inimici mei loquentur malum mihi. Vox iudęorum recitata. quando morietur & peribit nomen eius?
6 Chriſtus. Et ſi uenit cor quiſpiam ad uidendum/falſum loquetur:cor eius congregabit iniquitatem
ſibi,egredietur ad extra/loquetur contra me.
7 Simul ſuper me muſſitabunt omnes odientes me:ſuper me cogitabunt malum mihi.
8 Verbum belihal infuſum in ipſo conſentu. Vox iudęorum recitata. & qui iacuit chriſtus non addet ad ſurgendum.
9 Chriſtus.Etiam uir pacificus meus:ꝙ confiſus ſum in eo,manducans panem meum/ magnificauit ſuper me calcaneum.
10 Et tu domine miſerere mei & fac me ſurgere:& ſoluam eis.
11 In hoc cognoui quoniam uoluiſti me:qm̃ non clanget inimicus meus ſuper me.

12 Et ego in perfectione mea [meum] ſuſtētaſti in me, & feciſti ſtare me faciebus tuis ad ęternū.
13 Benedictus dominus deus iſrael a ſeculo & uſq; ſeculum: amen & amen.

TItulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi. De quo vt ſupra.

¶ Materiam pſalmi habemus ex autoritate chriſti ioan. 13. eſſe paſſionem eius. nam ibi lotis pedibus diſcipulorum, anteq̄ aperte diceret vnus veſtrū me traditurus eſt, dixit diſcipulis ſuis. non de oībus vobis dico, ego ſcio quos elegerim: ſed vt adimpleatur ſcriptura, qui manducat mecū panem leuabit cōtra me calcaneum ſuum. quod in verſiculo. 9. huius pſalmi ſcribitur. Ex hoc enim ꝙ adimplendam eſſe dixit ſcripturā hanc in iuda proditore, manifeſtauit conſequenter contextum pſalmi huius de ſua tractare paſſione. Eſt igitur ad literam materia pſalmi paſſio chriſti pro humano genere, adiuncta ſimul eiuſdem reſurrectione.

SVMMARIVM EST.

¶ Poſt deſcripta dona dei in chriſto curā habente pauperis humani generis deſcribit ipſius paſſio ex iudęoꝝ machinatione, exploratione, detractione, murmuratione, conatu ad extinguēdū, iudęq; proditione: & demū reſurrectio chriſti cū poteſtate iudiciaria &c̄. deſcribitur, gratias agendo deo.

¶ Perſonę loquentes ſunt tres: ſcilicet propheta, genus humanum recognoſcens ſtatum ſuum, & chriſtus: ꝑter voces recitatas.

BEatitudines intelligētis ad pauperē. Diuidit pſalmus ī ptes duas: ꝓpoſitiuā materię, & executiuā, ibi dn̄s cuſtodiet. Proponit duo. Primū beatum eſſe applicantē intellectū ſuū ad ſalutē pauperis. Et intēdit ad lr̄am deſcribere tū officium chr̄i, dicēdo intelligēs ad pauperē. ad hoc. n. verbū caro factū ē vt curā hēret paupis, nō huius vel illius ſed hūani generis, indigētis neceſſariis ad vitā aīę, ad vitā ęternā. Tū beatitudinē ipſius, dicēdo beatitudines. vere ſiqdē chr̄s ſm ꝙ hō fuit beatus ab initio cōceptiōis ſuę ī mr̄no vtero ſm ſupiorē ptē aīę: q̄uis ſm corpus non fuerit beatus vſq; ad reſurrectionē. Et qa hic de totali beatitudine ē ſermo, ideo itellige beatus ptim ī re & ptim in ſpe. ¶ Secūdū. in die mali liberabit eū dn̄s. Vbi ꝓponit tū paſſio eius, ſignificata ꝑ diē mali: dies. n. paſſiōis ē dies mali penalis. tū reſurrectio eius, ſignificata ꝑ liberationē. nā ꝑ reſurrectionē liberatus eſt a die malorum.

¶ Dn̄s cuſtodiet eū. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primū tractat illa particula, beatitudines ſeu beatus Secundo illa ad pauperē, ibi ego dixi. Tertio illa, in die mali, ibi inimici mei. Quarto illa, liberabit eū dn̄s, ibi & tu dn̄e. Quinq; itaq; beatitudinis ptes ꝓphetat de chr̄o. Pria eſt reſpectu mali. Dn̄s cuſtodiet eū, ꝓculdubio itatū vt nihil ei euenerit quod non voluerit. Secunda eſt reſpectu boni quod ē vita. Et viuificabit eū, vita grę. vidimus. n. eū plenū grē & veritatis. Tertia ē reſpectu beatitudinis. et beabit in terra. Quod ad lr̄am impletū ē: qa in terra in mr̄no vtero beatus fuit ſm aīam: & rurſus in terra reſurgēs beatus fuit ſm corpus. ita ꝙ plenā beatitudinē ī terra habuit. Vnde ſingulariſſimū chriſti priuilegiū ꝓphetatur dicēdo, & beabit in terra: quia ſolus fuit ſimul in terra viator & beatus, & tādē plenitudinem beatitudinis in terra aſſecutus. ¶ Quarta reſpectu glorię nōis eius. Et non tradas, tu deus, eū, meſiā, ī aīam, ī deſideriū, ī volūtatē, inimicoꝝ eius, iudęoꝝ. Volebant & ad hoc ſtudebant pōtifices iudęoꝝ vt occidēdo chriſtū exterminarent nomen eius: deus aūt nō adimplerit voluntatem eorum, ſed econuerſo per occiſionē chriſti fecit totū cōtrarium eius quod deſiderabat animus iudęorum: quia propterea exaltauit eum & dedit ei nomen quod eſt ſuper omne nomen, conuertitq; mundū ad fidem chriſti. Vnde ſignificanter nō dicitur in manū inimicorū, ſed in animam inimicorum: quia chriſtus etſi traditus fuit manibus iudęorum, nō tamen traditus fuit animo & intentioni eorum, qua intendebāt exterminare nomen & fidem eius. ¶ Quinta reſpectu proprię paſſionis. Dominus ſuſtentabit eum ſuper lectū doloris, totum ſtratum eius verſaſti in ęgrotatione eius. Lectus doloris metaphorice paſſio chriſti ſignificatur. In quo aduerte ꝙ deſcribitur ad ſimilitudinem iacentis in lecto doloris, ita ꝙ non inueniēs requiem verſat ſe per totum lectū. nec dubiū ꝙ egrotatio (hoc eſt paſſio) chriſti incępit ex quo natus eſt chriſtus. Lectus autem vniuerſa delectabilia humana (vtpote in quibus homo quieſcit) ſignificat. Et quia chriſtus in vniuerſis delectabilibus humanis afflictus ē (vt patet diſcurrendo) ideo totum ſtratum eius verſatum dicitur in ęgrotatione eius, in ſtatu infirmitatis aſſumptę. vnde pars beatitudinis in tanta paſſione deſcribitur ſuſtentatio. Dominus ſuſtentabit eum, vniuerſitate virtutum & potentia meritoria ad ſalutem totius mundi.

¶ Ego dixi. Tractatur hic illa particula, ad pauperem: introducendo genus humanum loquens. Vbi nota ꝙ non introducitur genus humanum in omnibus ſuis ſuppoſitis, ſed in recognoſcentibus ſtatum miſerię ſuę. Quod ex eo patet, ꝙ ait. ego dixi, confeſſus ſum, affirmaui tria. Primum miſeriam ꝓpriam, domine miſerere mei. Secundum ęgritudinem animę, medere animę meę. Tertium cauſam vtriuſq;, quoniam peccaui tibi. Dicere quippe hęc, eſt non omnium hominum, ſed tantum recognoſcentium ſe & recurrentium ad diuinam gratiam pro miſericordia & ſalute animę. ¶ Genus hic pauperem, vtpote miſerum & ęgrum ex offenſa dei.

Inimici mei. Tractatur hic illa particula/in die mali:explicando mala quæ paſſus eſt chriſtus tum ab inimicis tum a domeſticis. Introducitur autem chriſtus loquens & deſcribens hæc mala. Et primum intentionem expreſſam inimicoꝝ. Inimici mei/põtifices & principes iudęorum, loquẽtur/explicite dicẽt, malũ/duplex, mihi.ſ.q̃ñ morietur! ecce malũ mortis.& peribit nomẽ eius! ecce malum extinctionis fidei chriſtianę. ¶ Secundũ explorationẽ. Et ſi veniet/quiſpiã eorum, ad videndum/quæ ꝑdico/quæ doceo, falſum loquetur/hoc eſt falſo cordę loquetur: vtpote ſimulando & explorando : vt pluries patet in euangelio. magiſter hæc mulier modo depręhenſa eſt in adulterio.& ruſus magiſter ſcimus quia verax es/ſi licet dari cenſum cæſari &c̃. Nec ſolũ explorãdo loquetur, ſed cor eius congregabit iniquitatem ſibi. Lege exploratores in reſurrectione lazari:& videbis congregaſſe eos iniquitatem ſibi, dum ierunt ad pontifices/narrantes quod viderant/pleni iniquitate. vnde collegerunt pontifices concilium contra ieſum: vt ioan. refert ca. xi. ¶ Tertium concitationẽ. egredietur ad extra/loquetur: hoc ẽ ſi qui ad explorandum venerunt, egredientes a me/loquẽtur cõcitãdo alios: vt patet in exẽplo adducto. vñ ſubiũgit effectus cõgregatiõis coꝝ. Simul ſup me/vniti, ſup me muſſitabũt/occulte loquentur, oẽs odientes me: nec ſolũ loquentur, ſed etiã ſuper me cogitabunt malum mihi. Hoc apparet in conciliis eorum in quibus & cogitauerunt & dixerunt contra chriſtũ. quod eſt quartũ. ¶ Quintũ denique. Verbũ behal infuſum in ipſo. Cum exaggeratione narrat chriſtus vltimam iniuriam ſibi mortuo illatam: q̃ñ pontifices nihil credentes de reſurrectione chriſti, cõuenerũt ad pilatum dicẽtes ꝙ ſeductor ille dixit, poſt tres dies reſurgam. Vbi nõ timebant ꝙ reſurgeret: ſed pro cõſtanti ꝑſupponendo ꝙ nõ reſurgeret/conati ſunt adhibere remedium ne diſcipuli eius furarent corpus &c̃. Hoc verbum totaliter deſtruens ſpem reſurrectionis, cũ exaggeratione dicit verbum belial (hoc eſt ſine fręno/ſine regula/nullam dei rationem habentis) infuſum/imbibitum, in ipſo/collegio eorum. Et qui iacuit/mortuus in ſepulchro, nõ addet ad ſurgẽdum. Quod ſi intelligatur aſſertiue/, negat chriſtum iacẽtẽ in ſepulchro ſurrecturũ. Si autem interrogatiue, ſenſus ẽ ꝙ chriſtus qui iacuit in ſepulchro/nõne addet nobis onus ꝙ reſurrexerit! quaſi dicat ſic/niſi prouideamus. Et ſignificat timorem quem habuerunt pontifices ne diſcipuli chriſti dicerent plebi ꝙ ſurrexit a mortuis/& erit nouiſſimus error peior priore. Hæc quo ad inimicos. ¶ Quo ad domeſticos aũt. Etiam vir pacificus meus/iudas iſcariotes pacifice a chriſto tractatus & conuerſatus cum eo : ꝙ confiſus ſum in eo/tribuẽdo ei apoſtolicum officiũ/& preter hoc officium diſpenſatoris cõmendans ei loculos, manducans panem meum. erat enim cõmenſalis chriſti/& paſcebatur a chriſto: quia quæ dabantur/propter chriſtum dabãtur:& etiã panis buccellam a chriſto ſibi datã mãducauit. non obſtantibus tot beneficiis magnificauit ſuper me calcaneum. Offenſam proditionis ſignificat ex ſimilitudine animalis calcitrantis contra eum qui curam illius habet. Et ẽ ratio ſimilitudinis: quia repente contra omnem rationem contingit huiuſmodi calcitratio contra hominem habentem curam illius equi. Solent enim huiuſmodi animalia quãtumcũq; aliis moleſta fuerint/pacifice ſe habere cum curatore ſuo. propterea.n. præmiſſum eſt/pacificus meus/in quo confidebam/comedens panem meum: vt oſtendatur contra omnem rationẽ huiuſmodi repentina calcitratio. Et ne putes leuem calcitrationem/ait magnificauit: ita ꝙ nõ ſolum leuauit calcaneum cõtra me, ſed magnificauit illud/magnam effecit ſupplantationẽ: vtpote tradendo me morti.

Et tu domine miſerere mei. Tractatur hic illa particula/ liberabit eũ dñs: dum chriſtus prius orat, deinde exauditum ſe dicit:& demum gratias agit. ¶ Orãdo tria petit. Primum remotionem miſeriarum quas patiendo & moriendo incurrit.& tu domine miſerere mei. Secũdum reſuſcitationem corporis ſui.& fac me ſurgere. Tertium autoritatẽ iudiciariam.& ſoluam eis/iuxta merita eorum : quod eſt officium iudicis. ¶ Exauditum autem ſe aperit. In hoc cognoui ꝙ uoluiſti me, ꝙ non clanget/tuba gaudii & victoriæ, inimicus meus/iudęus, ſuper me. Cognouerat chriſtus homo anteq̃ reſurgeret ab initio conceptionis ſuæ ꝙ deus voluit in ipſo: hoc eſt ꝙ deus complacuit ſibi in chriſto. ſed cognouerat ſpeculatiue: in reſurrectione autem cognouit experientia.& propterea dicit in hoc cognoui/experimentaliter: prius enim hoc non fuerat expertus. Et intendit per negationem clangoris inimici/victoriam ſuam qua vicit mortẽ reſurgendo. ¶ Et ego in perfectione mea. Aduerte hic chriſto multiplici iure obtigiſſe reſurrectionem/iudiciariam poteſtatem &c̃. Et quantum ad præſens propoſitum ſpectat/duplex ratio tangitur. Altera orationis.& tu domine miſerere mei &c̃. Altera meriti. meruit ſiquidem chriſtus hæc omnia/& exauditus eſt in omnibus pro ſua reuerentia. Et ratione meriti ſubiungit.& ego in perfectione mea. Acſi aperte diceret. non ſolum peto, ſed meritum perfectionis affero. Et ego in perfectione mea/merui ꝙ, ſuſtentaſti in me/mundum ne in ęternę damnationis barathrum ruet:& feciſti ſtare me facie bus tuis ad ęternum/hoc eſt feciſti ſedere me ad dexteram tuam in ęternum. ¶ Gratias demum agens. Benedictus/benedictione laudis, dominus deus iſraelis/hoc eſt non alius deus q̃ deus veteris teſtamenti, a ſeculo & vſq; ſeculum: amen & amen. Geminatur coniunctione & deſiderium fiat & fiat/propter ſacietatem vtriuſq; naturæ (animæ & corporis) in reſurrectione. Vel geminatur affirmatio vere & vere, vt vtroq; cultu (ſcilicet interno & externo/animo & ore/abſq; fictione) laudetur deus. Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Victori/intellectus filiis core pſalmus. XLI.

Vemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum:ita deſiderat anima
mea ad te deus.
Sitiuit anima mea ad deum fontem uiuum:quando ueniam & appare-
bo ante faciem dei?
Fuerunt mihi lachryme mee panes die ac nocte:dum dicitur mihi quo-
tidie ubi eſt deus tuus?
Hęc recordatus ſum & effudi in me animam meam:quoniam tráſibo in locum taber-
naculi admirabilis uſq; ad domum dei.
In uoce exultationis & confeſſionis:ſonus epulantis.
Quare triſtis es anima mea:& quare conturbas me?
Spera in deo:quoniam adhuc confitebor illi/ſalutare uultus mei & deus meus.
Ad meipſum anima mea conturbata eſt:propterea memor ero tui de terra iordanis &
hermonii a monte modico.
Abyſſus abyſſum inuocat:in uocę cataractarum tuarum.
Omnia excelſa tua & fluctus tui:ſuper me tranſierunt.
In die mandauit dominus miſericordiam ſuam:& noctę canticum eius.
Apud me oratio deo uitę meę:dicam deo ſuſceptor meus es.
Quare oblitus es mei?& quare contriſtatus incedo/dum affligit me inimicus?
Dum cófringūtur oſſa mea:exprobrauerunt mihi qui tribulát me inimici mei.
Dum dicunt mihi per ſingulos dies:ubi eſt deus tuus?
Quare triſtis es anima mea:& quare conturbas me?
Spera in deo:quoniam adhuc confitebor illi/ſalutare uultus mei & deus meus.

¶IVXTA HEBRÆVM ¶Vincenti intelligentia filiis core. XLII.

1 Prophęta Sicut cerua glocitabit ſuper fluenta aquarum:ſic anima mea glocitabit
†di ad te deus†.
†dijs †deo †meo 2 Sitiuit anima mea ad deum†/ad deum uiuum†:quando ueniam & uidebo facies dei†?
†deorum 3 Fuit mihi lachryma mea panis die ac nocte:in dicendo ad me tota die:ubi [est] deus tuus?
4 Horum recordabor & effundam ſuper me animá meá: [meditando] qm̄ tranſibo in numero/incę-
†deorum dá cū eis uſq; domū dei†/in uoce cantus & cófeſſionis multitudo feſtiuans [erit].
†dijs 5 Quid incuruaberis anima mea & tumultuaberis ſuper me:expecta deum†/quia adhuc
confitebor eum [appoſitiue] ſalutes facierum eius.
6 Deus meus/ſuper me anima mea incuruabitur:ideo recordabor tui de terra iordanis &
hermoniorum/a monte paruo.
†uoci 7 Abyſſus ad abyſſum uocás [eſt] in uocę† canalium tuorum:omnes fractióes tuæ & undæ
tuę ſuper me tranſierunt.
8 Die prę̨cipiet dn̄s gratiam ſuam & nocte canticū ſuū mecū:oratio [eſt] deo uitarū mearū.
9 Dicá deo.Oro. petra mea q̄re oblita es mei?q̄re ater icedá in opp̄ſſione inimici?
10 In occiſione in oſſibus meis?exprobrauerūt mihi anguſtatores mei in dicere ſuo ad me
tota die/ubi deus tuus?
11 Propheta, Quid incuruaberis ſuper me anima mea & quid tumultuaberis ſuper me?

expecta

expecta deum†, quoniã adhuc cõfitebor eũ [appositiue] ſalutes facierum mearum & deum meũ. † dijs.

Titulus eſt. Vincẽti intelligẽtia filiis core. Et eſt ſenſus ꝙ pſalmus iſte eſt intelligentia ocultorũ, attributa filiis core vt qbus reuelatio facta eſt, vel ſaltẽ vt cantoribus. nã filii core non ſolũ fuerunt ianitores (vt dicitur. 1. paral. 16.) ſed ẽt fuerunt cantores: vt patet. 2. paral. 20. Vbi dicitur. porro leuitę de filiis chaath & de filiis core laudabant dominum deum iſrael voce magna in excelſum. Quia tamẽ ordinate fiebat iſta diſtributio, ideo prępon itur vincenti. i. pręſidenti muſicę.

¶ Ex quo titulo nõ habeť materia pſalmi, niſi generaliter ꝙ eſt intelligentia quędã. verũ ex ipſo pſalmo facile patet ꝙ ꝓpheta in pſona populi diſperſi & affectãtis apparere corã deo in hieruſalẽ, loquiť. deſiderat enim venire & apparere ante faciẽ domini: quod eſt deſiderare cultũ dei in hieruſalẽ. Narrat ſe interim multipliciter afflictum: & ſpecialiter blaſphemiis inimicorum, vbi eſt deus tuus? Quod inſinuat ipſum in captiuitate eſſe, & adhuc non liberatum a deo. Verũ an iſte pſalmus tractet ad lrãm affectũ populi in captiuitate babylonica ſuſpirantis ad regreſſum in hieruſalẽ (cõceſſum tãdẽ a cyro perſarũ rege) an tractet de affectu totius populi iſrael ad meſiã ꝓmiſſum in hieruſalẽ, ſub dubio relinquo. Longa ſiquidẽ dilatio ſignificata in verſiculo, 9. (petra mea quare oblita es mei &c̃.) conſonat magis regreſſui ad meſiã: quũ in captiuitate babylõica nõ fuit multa dilatio: imo extabãt tpe regreſſus adhuc hoies qui viderãt primũ tẽplũ: vt diciť. 1. eſdrę. 3. Vtcunq̧ ſit, ſatis conſtat ꝙ de affectu diſperſi populi ad veniendũ ad hieruſalem (locũ diuini cultus) pſalmus tractat ad literam.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Populus iſrael diſperſus, ad diuinũ cultũ in dei tẽplo ſitit. tũ hinc qa deus blaſphemať, inde ob promiſſum reditũ ad domũ dei. tũ hinc ob multiplicẽ ꝓpriã afflictionẽ, inde ob memoriã diuinę opis in primo igreſſu terrę ꝓmiſſiõis. Et ſupplicat ne differat reductionẽ, cõfortãdo ſeipſm iterum i diuina ſpe.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Sicut ceruua glocitabit ſup fluenta aquarum. Diuidiť pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã, ibi hor recordabor. Proponit tria. Primũ magnũ deſideriũ ſuũ ad deum, ad ſimilitudinẽ ceruę deſiderãtis aquas. Vbi aduerte duo. Primũ ꝙ aial de quo eſt ſermo, in hebręo ſignificať fœminini generis: ſed aiũt nõ eſſe vſq̧quaq̧ certum ꝙ fœmina hęc ſit ceruua: quum poſſit ẽt itelligi capra. Alterũ ꝙ dictio hebraica ſonat clamorẽ ꝓprium illius aialis: puta ceruę. Et ideo qa ſicut hinnire eſt equorũ, rugire leonũ, mugire taurorũ, ita glocitare ceruorũ, oportuit interpretẽ dicere. ſicut ceruua glocitabit, hoc eſt ſua naturali voce clamabit, ſic aĩa mea glocitabit ad te deus, hoc eſt ꝓportiõaliter ſua naturali voce aĩa clamabit ad te deus. Et ꝓponitur vtrunq̧ in futuro: qm̃ pſalmus iſte intelligẽtia eſt futuri tũc ſtatus iudęorũ in diſperſione. rõne ſiquidẽ talis futuri ſtatus ꝓphetat dauid ꝙ aĩa ſua clamabit ad deũ ſicut ceruua ad fontes aquarũ. ℣ Secũdũ. Sitiuit aĩa mea ad deũ. Ne putares ſimilitudinẽ ꝓpoſitã intelligi de affectu aquę ad balneum, explicat ꝙ de affectu aquę ad potum intendit, dicens. Sitiuit aĩa mea ad deũ, nõ pictũ, ſculptũ aut fictũ, ſed deũ viuũ. Quid aũt ſitit ſubiũgit. quando veniã & videbo facies dei? Videre facies dei appellat pſentare ſe templo dei. Vnde pceptum erat, ter in anno apparere corã deo. Et deſcribiť ibi facies dei, ꝓpter pſentiam dei tanq̃ in loco electo ad cultũ diuinũ. Conſonatq̧ rõ faciei more humano: qm̃ facie hõ cognoſciť & cognoſcit. Et ſic diciť videre facies dei, vt q̃ſi recognoſcat deũ vt ſubditus dominum. Et ſcito ꝙ in hebręo habeť in datiuo deo, deo viuo: ſed mutanit cõſtructio ad deũ, deũ viuũ. ℣ Tertiũ. Fuit mihi lachryma. Ratio tãti deſiderii nõ eſt ſolũ carere bono deſiderato (ſcilicet apparere corã deo) ſed magis eſt malũ magnũ quod interim patior. Nã fuit mihi lachryma mea panis. i. ad ſimilitudinẽ cibi neceſſarii, nõ ad horam ſed die ac nocte, in dicendo mihi tota die: hoc eſt dum inimici dicerent mihi in faciẽ tota die pſeuerando hanc blaſphemiã, ſcilicet vbi deus tuus? Similis enim modus blaſphemãdi legitur. 4. reg. 18. Vbi rapſaces populo ezechię dicebat. Vbi ẽ deus emath? vbi eſt deus ſepharuaim &c̃. (ſubiũgẽdo) vt poſſit eruere dñs hieruſalẽ de manu mea. Eſt ergo ſenſus blaſphemię. vbi eſt deus tuus liberãs te. Triſtis vere animus de inhonoratiõe dei, paſcitur lachrymis, non habens aliud impſentiarum remedium: amans quippe non poteſt ſentire tam continuam contumeliam amati ſine continuis lachrymis. operatur enim magna amor dei ſi eſt in aĩo, & ſi operari renuit, amor non eſt inquit greg.

¶ Horũ recordabor. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, quando veniam & videbo. Secundo illa, ſicut ceruua &c̃. ſitiuit aĩa mea ad deũ &c̃. ibi deus meus. Tertio tractať illa, fuit mihi lachryma &c̃. ibi die pcipiet. ℣ Aduerte ꝙ tria ſunt ꝓpoſita. ſ. bonũ affectatũ. ſ. apparere in domo dñi: & hoc explicatũ eſt in ſecũdo verſiculo. Et afflictio aĩ: q̃ tangiť in primo verſiculo in afflictiõe ceruę vexatę, & ꝓpterea ſitiẽtis. Et demũ mœſtitia cõtinua de blaſphemia dei: q̃ explicata eſt in tertio verſiculo. Horũ, trium, recordabor, hoc eſt nõ poſtergabo hęc, nõ tradã oblitioni ſed ad memoriã reuocabo: & reuocãdo ad memoriã hęc, effundã ſup me aĩam meã, reducã intellectũ & affectũ meũ ad meipſum. Primi reg. 1. anna ſamuelis mater dixit ad heli ſacerdotẽ, effudi aĩam meã in cõſpectu dñi.

quãdo ſeipſam in deũ reduxerat orãdo.iſtẽ aũt q̃a ad ſeip̃m ſuas meditationes reuocare intẽdit,effun‐
dã inquit ſup me aĩam meã meditãtẽ.Quid aũt meditaturus ſit ſubiungit.q̃m tranſibo in numero,
incedã cũ eis vſq; domũ dei.Inter memoriã triũ dictoꝝ maloꝝ,cõſolatio miſcet̃ meditãdo diuinã ꝓ‐
miſſionẽ.hanc enim denotat cõiunctio q̃m:quia ipſa eſt vera cã reditus ad domũ dei. Et ꝓpterea ait.
q̃m tranſibo in numero/in numeroſitate comitatus.Nec trãſibo accelerans aut diuulſus,ſed incedam
cũ eis/hoc eſt pedetẽtim ambulans cũ iſta multitudine.talẽ ſiquidẽ ambulationẽ ſonat dictio hebrai‐
ca:vt intelligas ſecuritatẽ itineris.Et hoc nõ per partẽ itineris,ſed vſq; domũ dei.Nec ſola aderit ſecu‐
ritas:ſed in voce laudis/q̃ fit cantãdo,& cõfeſſionis/diuinę virtutis,multitudo feſtiuãs/ſupple perget.
Et impletũ eſt hoc ad lr̃am teſte ioſepho in.xi.li.anti.in ſecũdo regreſſu zorobabel ſub dario rege per‐
ſarũ,q̃n in cymbalis ierunt ex babylonia in hieruſalem.¶ Ex qua ꝓmiſſione apoſtrophat ꝓpħa ad pro‐
priã aĩam/cõfortando ipſam.Quid incuruaberis aĩa mea & tumultuaberis ſup me?Depingit̃ hic pu‐
gna animę contra hoĩem,ex eo ꝙ aĩa grauata multum triſtitia ꝓpter deſiderati boni abſentiã/nimis
deiiciebatur:hoc eſt ꝙ triſtitia incuruabat/deiiciebat aĩam a viuacitate ſpei,& cõturbabat tranquilli‐
tatẽ aĩę.Hęc enim duo ſignificant̃,dũ nõ interrogando ſed cohibendo & arguẽdo ait.q̃d incuruabe‐
ris/ex celſitudine tantę ſpei,aĩa mea:& tumultuaberis/ꝑ modũ tumultuantis inquietabis,ſup me.Ex‐
pecta deũ (hinc apparet ꝙ incuruatio reſpectũ ſpei iducta eſt)q̃a adhuc cõfitebor/confeſſione laudis,
eũ/deũ:nec ſolũ eũ ſed etiam ſalutes faciei/tũ eius.i.pręſentię eius/hoc eſt ſalutes multas in domo do‐
mini,quod eſt bonum tam deſideratum.

Deus meus/ſup me aĩa mea incuruabitur. Tractat̃ hic multitudo afflictionũ ſignificata in pri‐
mo verſiculo:tria declarãdo.Primo ꝑiculũ icuruationis aĩę a ꝑfecta rectitudine viuę ſpei . Deus meus
(fiducialiter exponit deo ꝑiculũ)aĩa mea incuruabit̃/ a ꝑfecta rectitudine ſpei,ſup me.Dixerat ſupius/
effundã aĩam meã ſup me:dicit mõ ꝙ iſta effuſio nõ ſufficit.Et rõ in altero verſiculo ſubiũgit̃.Abyſſus
ad abyſſum vocãs in voce canaliũ tuoꝝ,oẽs fractiones tuę & vndę tuę ſup me tranſierũt.Multitudo
tribulationũ hic ſignificat̃ ex ſimilitudine aquarũ duplici.Prima penes inũdationes aquarũ ſup terrã
ex duabus partibus:ſcilicet ex elemẽtis ſupioribus per pluuiã/& ex elemẽtis iferioribus ꝑ eruptionem
fontiũ.Vñ dicitur in geneſi ꝙ apertę ſunt cataractę coeli & rupti ſunt fontes abyſſi . Et ex vtraq; parte
meatus appellant̃ hoc in loco canales ſeu fiſtulę dei:& dicit̃ ꝙ in voce canaliũ/hoc eſt in ſonoro cur‐
ſu ſeu deſceſu aquarũ ꝑ canales ſeu fiſtulas tuas tã ex nubibus q̃ ex fontibus,abyſſus/hoc eſt profundi‐
tas vna aquarũ,ad abyſſum eſt vocans/hoc eſt inuitãs & ꝑtingens.nã ſm naturã quum aquę tã affluẽ‐
ter e nubibus & fontibus fluũt vt ſonent/iungit̃ vna ꝓfunditas alteri.In terra iungitur lacus fluminis‐
bus ꝑ redundãtiã,& vnus lacus alteri per effluxũ:ita ꝙ apparet quãdoq; terrę pars magna velut vnũ
mare.Et intẽdit dicere ꝙ abyſſus inuitat abyſſum in tãto effluxu aquarũ ꝙ nõ pluere aut fluere ſed per
canali a ſonãdo ruere appareãt aquę.Et intẽdit ꝑ hãc parabolã ꝙ ſicut tẽpore magnarũ inundationũ
abyſſus abyſſum ſic inuocat,ita in hac ſua captiuitate afflictio afflictionẽ iuitat . ¶ Altera ſimilitudo
eſt penes aquas maris,in quibus ſunt vndę maximę infractę in ſeipſis & vndę etiam magnę quæ con‐
fringuntur ad obſtacula occurrentia . Vtraſq; vndas dictiones hebraicę ſignificant.& q̃ primo loco
poſita eſt ſignificat vndas q̃ cõfringunt̃(& ꝓpterea dicunt̃ hebraice fractiones)altera autẽ infractas.
Et intendit ꝙ omne genus tribulationum venit ſup nos.¶ Remediũ aũt in lr̃a interponitur.metri‐
ca ſiquidẽ ſcriptura nõ ſeruat exacte ordinẽ ſniarũ,ſed interſecat eas.Remediũ eſt memoria beneficio‐
rũ diuinoꝝ quę olim collata fuerũt populo quũ primo itroductus eſt in terrã ꝓmiſſionis. Vbi aduer‐
te ꝙ ſupius cõſolatus eſt ſe/meditãdo ꝓmiſſionẽ diuinã de futuro beneficio reductionis in domũ dei:
mõ cõſolatur ſe ex memoria ꝑti ſimilis beneficii/dicẽs.Ideo ne incuruet̃ aĩa mea inter tot tribulatio‐
nes,recordabor tui deus de terra iordanis & hermonioꝝ a mõte paruo.Clara eſt recordatio dei de ter‐
ra iordanis . ſignificat enim beneficia diuina tẽpore ioſue,qui itroduxit populũ ex iordane in terrã ꝓ‐
miſſionis.Clara quoq; eſt recordatio dei de terra hermonioꝝ:q̃m ſignificat beneficia collata populo
tpe moyſi in debellatione regũ amorreoꝝ trans iordanẽ.ſ.ſeon & og.hęc enim fuerũt a torrẽte arnon
vſq; ad montem hermon:vt patet deute.3.Pluraliter aũt credit̃ ſignificari ꝓpter diuerſitatẽ partium
ad diuerſas nationes ſpectãtiũ.Vñ dicit̃ ibidẽ ꝙ ſidonii vocãt ip̃m ſirion/& amorrei ſanir.vt perinde
ſit dictũ hermonioꝝ acſi fuiſſet dictũ hermon/ſirion & ſannir.¶ Nõ liquet aũt q̃d intelligat̃ ꝑ montẽ
paruũ.Quidã putant mizar eſſe nomẽ ꝓpriũ mõtis,& dictũ a mõte mizar:ſed q̃a in ſcriptura hoc nõ
apparet/nõ audeo cõſentire.Vnde rectius eſt vt a monte paruo itelligamus a mõte oreb:qui eſt mõs
dei & primus locus in quo ichoauit deus loq̃ ad moyſen de eductione populi ex egypto in terrã ꝓmiſ‐
ſionis,qui eſt mõs paruus.Et cõſonat ſentẽtię:vt populus cõſoletur ſe ex fine/de terra iordanis,ex me‐
dio/& hermonioꝝ,& ex principio liberationis & eductionis populi in terram promiſſionis/a monte
paruo.In hebręo habetur in datiuo voci,ſed conſtructio mutauit in voce.

Die ꝓcipiet dñs. Tractatur hic ille verſiculus/fuit mihi lachryma mea &c̃.tali ordine.Primo deſcri‐
bitur merces:ſcilicet ꝙ pro eo ꝙ fleuit die ac nocte , dabit deus die quidem gratiam ſuam mecum:
in qua comprehenduntur vniuerſa dona dei gratuita.nocte vero canticum ſuum mecum : in qua

comprehendiẽ vniuerſa lętitia ſpũs in deo.¶ Deinde deſcribiẽ mediũ:ſcilicet ꝙ interim ꝙ deus det hęc in templo ſuo, vtar medio orõnis. Oratio/interim mea, deo vitarũ mearũ/autori & conſeruatori. Dicã deo. ecce orõ. Petra mea quare oblita es mei/ad ſimilitudinẽ obliti retardas reductionẽ mei? Et rurſus quare ater icedã/hoc eſt ad ſimilitudinẽ lugẽtiũ ꝓcedo de triſtitia in triſtitiã? Ita ꝙ duo mala explicat. Et ꝙ obliuioni datus eſt. Et hoc minus malũ eſſet niſi ꝓcederẽ de triſtitia in triſtitiã:qđ eſt iñ accumulatione maloꝝ eſſe. Acſi diceret. quare in vtroq; malo(dilationis ſcilicet & augmẽti maloꝝ)me vides nõ ſuccurrẽdo?¶ Occaſiones aũt augmẽti maloꝝ ſubiũgit tres. Prima. in oppreſſione inimici. in quo ſignificaẽ oppreſſio populi diſperſi ab inimicis. Secunda. in occiſione in oſſibus meis. In quo ſignificari videẽ occiſio maioꝝ, qui ſunt velut oſſa populi: vtpote qa ſicut oſſa ſuſtẽtãt corpus ita primates ſuſtinẽt populũ, monẽdo/cõfortãdo/exẽpla ꝓbẽdo. Vel ſignificatur occiſio iminẽs. quã conſtat magis iminere primatibus q̃ plebi:vt patet de mardocheo. cõſueuerũt enim irati principes ſeuire in capita multitudinis. Tertia. exprobrauerunt mihi anguſtatores mei in dicere ſuo ad me tota die vbi deus tuus? Hę ſunt rõnes dicendi deo. quare oblitus es mei/& quare ater incedã? Aduerte hic ꝙ primũ ꝓpheta itroducit cõſolationẽ ex meditatione ꝓmiſſi beneficii. deinde ex recordatione receptorũ olim beneficiorũ. & nũc tertio ex oratione recurrẽdo ad deũ: vt itegra ſit afflicti cõſolatio durãte afflictione. ¶ Demũ iteꝝ apoſtrophat ad aĩam ſuã. Quid incuruaberis aĩa mea? Et repetunẽ verſiculi ſupiores, cũ triplici tñ differẽtia. Prima eſt ꝙ hic repetiẽ iterrogatiuũ/& qd tumultuaberis ſup me? Et hoc ad augmẽtũ increpationis ſpectat. Secũda eſt ꝙ hic diciẽ ꝓnomẽ meaꝝ/ſalutes facierũ mearũ: ibi dictũ eſt ſalutes facierũ eius. vt itelligas ꝙ confitebiẽ ſalutes & pſentię diuinę/hoc eſt in domo dei: & pſentię proprię. In quo videẽ ſignificare ꝙ ipſemet videbit has ſalutes: ac ꝑ hoc nõ multũ diſtare. Et re vera vt dictũ eſt, multi eoꝝ qui viderãt tẽplũ prius/interfuerũt fundationi ſecundi templi. Tertia: qa hic addiẽ & deũ meũ/ꝑ gratiã cultus.¶ Recole & aduerte ꝙ in hoc pſalmo ꝓpheta loquiẽ in pſona populi diſperſi. & ꝓpterea quũ conuertit ſermonẽ ad aĩam ſuã/videẽ ꝙ ſit parabolicus ſermo: hoc eſt ꝙ ſicut in vno & eodẽ hoĩe hõ ſm partẽ ſupiorẽ. i. mentẽ/cõfortat ſeipm ſm partẽ iferiorẽ(quã ſignificat aĩa ab officio aĩandi corpus/a reſpiciẽdo iferius ſignificata)ita in vno populo velut vno corpore myſtico pars ſuperior q̃ magis ſapit ea q̃ dei ſunt/cõfortat ibecilliorẽ partẽ magis ſapientẽ ea quę ſunt affectus carnalis. Et iuxta hãc ſimilitudinẽ intelligimus pſalmũ hũc dictũ a populo in pſona ſpũalium qui itelligebãt & firma ſpe expectabãt aditũ in hieruſalẽ/ſumma auiditate illũ cupiẽtes: vt erant daniel/zacharias/aggeus &c̃. Et hi inducunẽ cõfortare infirmiores/minoris ſpei & maioris murmuris. Quos ẽt vt blande intelligas confortatos/deſcribit a ſupioribus appellatos aĩam ſuam. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. .XLII.

Iudica me deus & diſcerne cauſam meam: de gente non ſancta ab homine iniquo & doloſo erue me.
Quia tu es deus fortitudo mea: quare me repuliſti/& quare triſtis incedo dum affligit me inimicus?
Emitte lucem tuam & ueritatem tuam: ipſa me deduxerũt & adduxerũt in montem ſanctum tuum & in tabernacula tua.
Et introibo ad altare dei: ad deum qui lętificat iuuentutem meam.
Confitebor tibi in cithara deus deus meus: quare triſtis es aĩa mea/& q̃re cõturbas me?
Spera in deo: quoniam adhuc confitebor illi/ſalutare uultus mei & deus meus.

¶ IVXTA HEBRÆVM. XLIII.

1 Propheta. Iudica me deus† & litiga litem meam: a gente non gratioſa/a uiro doli † dij
& iniquitatis erues me.
2 Quia tu es deus fortitudinis meę: quare elõgaſti me, quare ater icedã ĩ oppſſiõe inimici?
3 Mitte lucem tuam & ueritatem tuam: ipſa ducent me/introducent me ad mõtem ſanctitatis tuę & ad tabernacula tua.
4 Et introibo ad altare dei† ad deum lętitię/exultationis meę: & confitebor te in cithara deus † deus meus. † deorum † dij
5 Quid incuruaberis anima mea/& quid tumultuaberis ſuper me? expecta deum †, quoniam adhuc confitebor eũ appoſitiue ſalutes facierum mearum & deum meum. † dij

TItulus nullus eſt.
¶ Materia pſalmi (vt ex ipſo apparet) eadem eſt cũ materia pſalmi p̃cedentis. nã manifeſte hic agit̃ de liberatione ppl̃i a gẽtilibus, & de reditu ad domũ dei : & ſilr̃ cõfortat ſeip̃m ppl̃s vt prius.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Populus diſperſus petit liberari a gente prophana & duci ad domum dei, ſacrificaturus & laudaturus deũ: interimq; ſeipſum confortat in diuina ſpe.

¶ Perſona loquens propheta eſt in perſona populi diſperſi.

IUdica me deus. Diuidit̃ pſalmus in ptes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã, ibi a gẽte. Duo ꝓponit. Alterũ eſt. iudica me: hoc eſt ius dicito, ſñiam profer pro me. Et in hoc petit nõ differri ꝓmulgationẽ ſententię. Alteꝝ eſt. & litiga litẽ meã. In quo executionẽ ſentẽtię pro cã ſua petit. Et primum quidẽ petit tanq̃ a iudice. ſecũdũ tanq̃ ab executore, imo ab agẽte cãm ſuã. Et pinde dictũ eſt litiga litẽ meã, acſi dictũ fuiſſet pfice, ad optatũ effectũ deduc litẽ meã. ¶ Vbi aduerte ꝙ pſalmus iſte eſt velut cõplemẽtũ pſalmi p̃cedẽtis: & ꝓpterea incipit petendo expeditionem cauſę. nã pſalmus p̃cedens deſcripſit populũ ſitientẽ, meditãtem, recordantẽ ac orantẽ, non tamen explicite petẽtem: iſte autem introducit populum petentẽ tum ſeip̃m iudicari, tum litẽ ſuam ad optatum finem duci.

¶ A gente nõ gratioſa: a viro doli ⁊ iniquitatis erues me. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat̃ illa particula, iudica me deus. Secundo illa, & litiga litẽ meã, ibi mitte lucẽ tuã. ¶ Circa iudiciũ intẽdit ꝓponere ex vna pte cõditiones gẽtiũ īter quas eſt diſpſus, & ex altera pte cõditiones ſuas: ex his inferẽs ſñiam dãdã pro ſe. Cõditiones gẽtiũ ꝓponit tres. Prima eſt nõ gratioſa: hoc eſt nõ benefica, nõ benigna. per quã negationẽ videt̃ īſinuare negationẽ oĩum virtutũ. Secũda ꝙ eſt doloſa intus in aĩo. Et tertia ꝙ eſt iniqua extra ī factis. Et ex his demeritis ſtatim īfert. erues me, eripies me, a gẽte tã iniq̃. ¶ Cõditiones aũt ſuas, ex pte dei nõ ipſius populi cõputat. qa tu deus fortitudinis meę. Non audet allegare merita, ſciẽs ꝙ ꝑ culpa ſua diſpſus eſt: ſed audet allegare honorẽ dei: qa. ſ. tu es deus fortitudinis meę. & p̃rentę, quũ ītroduxiſti me in terrã ꝓmiſſionis a principio. & ſubſecutę, defendẽdo me tãto tpe in terra ꝓmiſſiõis. & futurę: qa nõ aliũde expecto fortitudinẽ niſi a te. Ex hoc īquã ꝙ tu es deus oĩs fortitudinis meę, cõſequẽs eſt vt me iudices nec amplius differas: q̃re elõgaſti me, quare ater īcedã in oppreſſione inimici! Acſi apte diceret. cõſiderãti ꝙ tu es deus fortitudinis meę, mirũ eſt, mirũ apparet, ꝙ tantũ elõgaſti me, elõgatione tp̃is: & ſilr̃ ꝙ tãto tpe incedã triſtis, mœrẽs. Et eſt repetitio ſummaria dictorũ in p̃cedẽti pſalmo: vbi orãdo dixit. petra mea (qđ idẽ eſt qđ firmitas mea) q̃re oblita es &c̃. Sed qđ ibi attribuit obliuioni, hic attribuit volũtarię elõgatiõi. ¶ Et aduerte ꝙ duplices ſuas cõditiones ꝓponit populus. Et ex parte dei: qa deus ẽ fortitudo eius. Et multiplici afflictione quã patit̃, exagerãdo afflictiones: dũ cõiungit eas cũ illa cõditione ꝙ deus eſt fortitudo eius. Hinc enim admiratiue ſubiũgit, quare elõgaſti! quũ appareat ꝙ debeat eſſe oppoſitũ. Collige itaq; inde conditiones gẽtis iniquę, hinc tot afflictiones populi cuius ſolus deus eſt fortitudo, & inferes ſententiã liberationis.

Mitte lucẽ tuã. Tractat̃ hic illa particula, litiga litẽ meã: petẽdo vt pducat illã ad finẽ executiõis. Et primo petit mediũ, nõ arma ſed lucẽ & veritatẽ. Vbi pph̃a manifeſte p̃uidit reductionẽ diſpſi ppl̃i ad hieruſalẽ (ſiue tpe meſſię ſiue tpe zorobabel) nõ futurã potẽtia aut vi armoꝝ, ſed diuina illuſtratiõe efficiẽdã. vñ nõ petit, extẽde brachiũ tuũ, ſed mitte lucẽ tuã. Quod verificatũ eẽ ī aduẽtu meſſię, nõ eſt dubiũ, ambulãtibus. n. in regiõe vmbrę mortis lux orta ẽ eis. Reductio quoq; captiuitatis babylõicę facta ẽ mittẽte deo lucẽ, clarificãtẽ & mẽtẽ cyri regis & iudęos, q̃ q̃ſi obſcuri iacebãt īter tenebras gẽtiũ. nã (vt dr̃. 2. parali. vlti. & in pricipio eſdrę) ſuſcitauit dñs ſp̃m cyri regis perſaꝝ: & p̃dicauit clare dei nomẽ & reedificationẽ tẽpli cũ libertate iudęoꝝ redeũdi ī hieruſalẽ. Vbi appet miſſa a deo lux & veritas: poſtmodũ renouata in dario, xerxe & artaxerxe. Et vltra veritatẽ cognitã ꝙ deus gubernat mũdũ, miſſa eſt veritas ꝓmiſſionis factę de reductione populi in hieruſalẽ: vt ꝓmiſerat ꝑ hieremiã. ¶ Deĩde ſubdit̃ efficacia lucis & veritatis. Ipſa ducẽt me, nec ſolũ ducẽt ſed ītroducẽt me ad mõtẽ ſc̃titatis tuę (q ẽ mõs moria: in quo cõſtat edificatũ eẽ tẽplũ. 2. parali. 3.) & ad tabernacula tua, circa tẽplũ &c̃. ¶ Tertio explicat̃ finis reditus. Et ītroibo ad altare dei, offerẽdo ſacrificiũ: nec ſolũ ad altare ſed ad ip̃m deum lętitię exultatiõis meę. Parꝝ eſſet ſacrificare in altari, niſi mẽte offerremus mẽtes nr̃as deo. qui dicit̃ deus lętitię internę, exultationis externę tũc futurę: vt ītelligas deũ rõnem totius lętitię. Et cõfitebor te in cithara deus deus meus: nõ erit vana aut ꝓphana lętitia, ſed ad laudẽ dei, adiũctis ẽt organis muſicis, ſignificatis per citharã. ¶ Demũ apoſtrophat ad aĩam ſuam, de verbo ad verbũ ſicut in calce p̃cedentis pſalmi. Vnde non eſt opus repetere expoſitionem. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pro uictoria filiis core eruditio. XLIII

DEus auribus nr̃is audiuimus : patres noſtri annunciauerunt nobis.
Opus quod operatus ẽs in diebus eorum: in diebus antiquis.
Man⁹ tua gẽtes diſꝑdidit & plãtaſti eos: afflixiſti pp̃los & expuliſti eos.
Nec eni in gladio ſuo poſſederũt terrã: & brachiũ eorũ nõ ſaluauit eos.

Sed dextera tua & brachiũ tuũ & illuminatio uultus tui:quoniam cõplacuiſti in eis.
Tu es ipſe rex meus & deus meus:qui mandas ſalutes iacob.
In te inimicos noſtros uentilabimus cornu:& in noie tuo ſpernemus iſurgẽtes in nos.
Non enim in arcu meo ſperabo:& gladius meus non ſaluabit me.
Saluaſti enim nos de affligentibus nos:& odientes nos confudiſti.
In deo laudabimus tota die:& in nomine tuo confitebimur in ſeculum.
Nunc autem repuliſti & confudiſti nos:& non egredieris deus in uirtutibus noſtris.
Auertiſti nos retrorſum poſt inimicos noſtros:& qui oderunt nos diripiebant ſibi.
Dediſti nos tanq̃ oues eſcarum:& in gentibus diſperſiſti nos.
Vendidiſti populum tuum ſine pręcio:& non fuit multitudo in cõmutationibus eoꝝ.
Poſuiſti nos opprobrium uicinis noſtris:ſubſannationem & deriſum iis qui ſunt in circuitu noſtro.
Poſuiſti nos in ſimilitudinem gentibus:cõmotionem capitis in populis.
Tota die uerecundia mea contra me eſt:& confuſio faciei meę cooperuit me.
A uoce exprobrantis & obloquentis:a facie inimici & perſequentis.
Hęc oĩa uenerunt ſuper nos:nec obliti ſumus te/& inique non egimus in teſtõ tuo.
Et non receſſit retro cor noſtrum:& declinaſti ſemitas noſtras a uia tua.
Quoniam humiliaſti nos in loco afflictionis:& cooperuit nos umbra mortis.
Si obliti ſumus nomen dei noſtri:& ſi expandimus manus noſtras ad deum alienum.
Nonne deus requiret iſta:ipſe enim nouit abſcondita cordis.
Quoniam propter te mortificamur tota die:ęſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.
Exurge/ quare obdormis domine:exurge & ne repellas in finem.
Quare faciem tuam auertis:obliuiſceris inopię noſtrę & tribulationis noſtrę:
Quoniã humiliata eſt in puluere aia noſtra:conglutinatus eſt in terra uẽter noſter.
Exurge domine:adiuua nos & redime nos/ propter nomen tuum.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti filiis core intelligentia. XLIIII.

1 Propheta. DEus † in auribus noſtris audiuimus:patres noſtri narrauerunt nobis,
opus operatus es in diebus eorum/in diebus antiquitatis.
2 Tu manu tua gentes expuliſti & plantaſti eos:malefacies populis/& emiſiſti eos.
3 Quoniã non in gladio ſuo hereditauerunt terram/& brachiũ eorum nõ ſaluauit eos:
ſed dextera tua/& brachium tuum/& lux facierum tuarum,quia uoluiſti ipſos.
4 Tu ipſe rex meus:deus † pręcipe ſalutes iacob.
5 In te anguſtatores noſtros cornupetemus:in nomine tuo conculcabimus inſurgentes noſtros.
6 Quia non in arcu meo confidam:& gladius meus non ſaluabit me.
7 Quia ſaluaſti nos de anguſtatoribus noſtris:& odientes nos confudiſti.
8 In deo † laudauimus tota die:& nomen tuum ęterno confitebimur. Selah.
9 Etiam elongaſti & erubeſcere feciſti nos:& non egredieris in exercitibus noſtris.
10 Facies uertere nos retro ab anguſtatore:& oſores noſtri diripuerunt ſibi.
11 Dabis nos quaſi ouẽ eſcę:& in gẽtibus uentilaſti nos.
12 Vendes populum tuum ſine opulentia:& non multiplicaſti in cõmutationibus eoꝝ.

13 Pones nos opprobrium uicinis noſtris:ſubſannationē & irriſum circundātibus nos.
14 Pones nos prouerbium in gentibus:cōmotionem capitis in populis.
15 Tota die erubeſcentia mea coram me:& confuſio facierū mearum cooperuit me.
16 A uoce exprobrantis & blaſphemātis:a faciebus inimici & ultoris.
17 Omne hoc mali uenit nobis:& obliti nō ſumus tui/& non mentiti ſumus in pacto tuo.
18 Non eſt tractū retro cor noſtrum:& nō deuiauit greſſus noſter a ſemitis tuis.
19 Quoniam contriuiſti nos in loco draconis:& operuiſti ſuper nos in umbra mortis.
20 Si obliti ſumus noīs dei noſtri/& extendimus palmas noſtras deo alieno,
† dij 21 Nunquid non deus † inueſtigabit iſtud:qm̄ ipſe eſt cognoſcens occulta cordis.
22 Quoniā ſup te euāgelizato interfecti ſumus tota die:reputati ſumus ut ouis macelli.
† dñi mei 23 Expergiſcere/quare dormies dñe† : uigila,ne elongare ſempiterno.
24 Quare facies tuas abſcondes:obliuiſceris afflictionē noſtrā & oppreſſionē noſtrā:
25 Quoniam incuruata eſt pulueri aīa noſtra:adheſit terrę uenter noſter.
26 Surge/auxiliare nobis:& redime nos propter gratiam tuam.

Titulus eſt. Vincēti filiis core intelligētia. De quo vt ſupra in titulo pſalmi. 42. ℂ Quę aūt ſit materia,nō apparet ex titulo. Vnde iueſtigādo illā ſcito aliqd circa materiā pſalmi manifeſtū & aliqd ambiguū eſſe. Manifeſtū qppe eſt cōmemorari diuina beneficia collata populo hebręo℞ quum introductus eſt in terram promiſſionis,deo pro illis pugnante,& deplorari ꝙ in pſentia totum oppoſitū deus facit:& hoc ſine ipſius populi flentis culpa. Ambiguū autem reſtat quo tempore hęc quę poſterius deflenꝫ mala,verificata ſunt:an ſcilicet tēpore veteris an tēpore noui teſtamēti. Et eſt rō dubii:quia nullibi in tota hiſtoria veteris teſtamēti iueniunꝫ verificari hęc duo ſimul: ſcilicet tātam populi afflictionē quāta hic deſcribiꝫ,& ſimul tātā populi inocentiā quāta hic deſcribitur. Et bene nota ꝙ ē ſermo de populo & nō de ſingulari pſona:vt thobia ſeu hieremia. populus qppe iuſtus nuſq̄ legitur ſic afflictus vt hic deſcribitur. Vnde materia iſtius pſalmi nō eſt populus captiuus captiuitate babylonica aut quacunq alia tam iſrael q̄ iuda:quoniā conſtat ꝙ ꝑpter ſua peccata fuerunt diſperſi. Et ſimiliter nō eſt populus afflictus ſub antiocho intantū vt. 2. macca. 5. dicaꝫ. erant autē toto triduo. 80. milia interfecti. 40. milia vincti,nō minus autē venundati. Quia ꝑpter eo℞ peccata (vt ibidē dicitꝫ) hoc euenit. Et intantū tūc receſſerūt a deo iudęi ꝙ in. 6. capitulo ſubdiꝫ. nec ſimpliciter ſe quiſq̄ iudeū confitebaꝫ:& quū liberi ſacra celebrarenꝫ,cogebanꝫ hedera coronati libero circuire. Populus aūt de quo pſalmus iſte tractat,nō eſt oblitus dei,nec inique geſſit in teſtamēto dei,nec receſſit retro cor eius:& ꝑpterea quaſi admiratur ꝙ deus ſe affligit tam vehemēter. In oppoſitū autē ſonāt verba pſalmi,ſonantis populum iſtum eſſe iacob & filios antiquo℞ patrū iudęo℞. ℂ Rurſus ſi hęc mala non verificantur in populo hebręo,oportet aſſignare hiſtoriam quādo in nouo teſtamēto verificata hęc fuerit:& quum nullibi inuemaꝫ ſm̄ hiſtorię ſenſum hoc verificatū,nō minor cōſurgit ambiguitas. Quoniā aūt nō res ſermoni ſed ſermo rei debet eſſe ſubiectus,& ex rerū geſtarū hiſtoriis conſtat nō eſſe hic ſermonē de populo veteris teſtamēti flente hmōi mala cū tanta inocētia, cōſequēs eſt vt populus teſtamēti noui cū ſumma innocētia vehemētiſſime afflictus ꝑpheteꝫ,deflens tot mala ſimul cū innocētia. ℂ Nec obſtat ꝙ noīetur populus iacob:quoniā millies chriſtianus populus in ſacra ſcriptura appellaꝫ iſrael ſeu iacob,ꝑꝰ vnitatē fidei in populo vtriuſq teſtamēti. Appellanꝫ quoq filii iudęo℞. tū quia ſalus ex iudęis eſt:vt dicitꝫ ioan. 4. tū quia primi fundatores eccleſię (quo℞ tēpore hęc verificata ſunt) fuerunt ēt natione iudęi. ℂ Similiter nō obſtat ꝙ in nouo teſtō nō fuerint verificate ſpēs malo℞ hic enumerato℞:puta ꝙ fuerit venditi. plures enim in ſacra ſcriptura ſpēs ꝑ genere ponitꝫ:& ſicut poenę inferni deſcribunꝫ ex ſimilitudine poena℞ fletus,ſtridoris dentiū,vermium & hmōi,ita poenę populi primitiuę eccleſię deſcribunꝫ ad ſimilitudinē poena℞ populi fugiētis a pręlio,direpti,ſubiecti,vēditi,occiſi. ℂ Et q̄uis rō hęc ex rebus geſtis ſufficiēs ſit ad ſuadēdū populū iſtum eē populū primitiuę eccleſię,fulcitꝫ tn̄ ex autoritate ſacrę ſcripturę. nā paulus apoſtolus ad ro. 8. affert verba huius pſalmi de ſeipo & ſui ſimilibus dicta. Quis nos ſeparabit a charitate chri:tribulatio &c. ſicut ſcriptum eſt. qa ꝑpter te mortificamur tota die,ęſtimati ſumus ſicut oues occiſiōis. Vndiq ergo apparet pſalmū iſtū ad literā introducere populum chriſtianum vehementer afflictū in apoſtolis & martyribus. vnde merito ſortitus eſt titulum eruditio ſeu intellectus tanti myſterii.

¶SVMMARIVM EST.

¶ Populus chriſtianus primitiuę eccleſię in tribulatione magna conſtitutus, confert diuinę protectionis & opis beneficia exhibita priori populo quo ad tẽporalia bona, cũ immutato deo & rege ac facilitate ſimiliter nũc ptegendi & adiuuãdi ẽt in tẽporalibus: & tñ mutatã in cõtrariũ diuinã ſnĩam experiť, deo repellẽte, cõfundẽte, nõ adiuuãte imo ſubiciẽte eos inimicis, ponẽte eos in deriſum &c̃. quum nec in his oĩbus peccauerit: recurritq; demum ad deum vt adiuuet & redimat.

¶ Perſona loquens propheta eſt in perſona populi.

DEus in auribus noſtris. Diuidiť pſalmus in duas partes: ppoſitiuã materię, & executiuã ibi tu manu tua. Proponit vnũ. ſ. diuinũ opus in veteri teſtõ patratũ, tanq̃ baſim cõtrarietatis & admirãdę mutatiõis. Intelligẽtia ſiqdẽ pręſentis pſalmi verſať circa cõtrarietatẽ diuini op̃is in veteri & nouo teſtõ: dũ in teſtõ veteri deus p populo iuſto opabať ptegẽdo a malis tpalibus & ſeruãdo in bonis, in nouo aũt opatus ẽ affligẽdo populũ iuſtũ, priuãdo bonis tpalibus & replẽdo malis. Et ppterea pponẽdo opus qđ opatus es, ppõnit materiã pſalmi vt baſim tãtę cõtrarięțatis. ¶ Aſcẽdẽs igiť incipite ad deũ pfectus primitiuę eccleſię populus, a deo ĩchoat. Deus in auribus nr̃is, nõ p ĩterpoſitos nuncios, nõ p vagã famã, audiuimus: ſed patres nr̃i q ex officio nos debẽt erudire narrauerũt nobis opus qđ opatus es in diebus eoꝝ, hoc ẽ qđ ipſi viderũt, in diebus antiqtatis: vt p hoc ĩtelligas appellatiõe patrũ nõ ſignificaſſe poſtremos tñ genitores, ſed oẽs ſibĩuicẽ ſuccedẽtes pſes pſibus. loquitur enim iuxta mandatum legis, vt primi parentes annunciẽt filiis, & illi ſuis filiis, & ſic deinceps. Quotidie autem hoc etiam vere dicere poſſumus: dum audimus moyſen, ſamuelem &c̃. annunciantes nobis in ſcriptis ſuis opus quod operatus eſt deus in diebus eorum.

¶ Tu manu tua. Incipit hic pars executiua tali ordĩe. Primo populus explicat opus qđ opatus eſt deus corã pſibus ſub rõne effecti ab ipſo deo. Secũdo ibi, tu ipſe rex, explicat idẽ opus ſub rõne facilitet efficiẽdi ẽt nũc. Tertio explicat ſub rõne omiſſi nũc & trãſlati in cõtrariũ, ibi ẽt te elõgaſti. Quarto manifeſtat ꝙ iſta mutatio eſt in cõtrariũ, ibi oĩa hec venit nobis. Quĩto ſupplicat p adiutorio & redẽptione, ibi exurge. ¶ Licet itaq; multa fuerint mirabilia dei opa in veteri facta teſtõ, hic tñ nullũ particulare opus explicať: ſed tanq̃ vnũ totale opus oĩa cõplectẽs explicať opus expugnatiõis inimicoꝝ & introductionis in terrã pmiſſionis. Expugnationis qdẽ. Tu manu tua, nõ nr̃a, gẽtes, habitãtes ĩ terra pmiſſionis, expuliſti & plãtaſti eos. Ordo pppoſterus, ſed neceſſario pmutatus. prius fuerũt gẽtes chananeę plãtatę & deĩde expulſę: ſed pro rõne expulſionis afferť plantatio, manifeſtãdo dñũ dei ꝙ in ptãte eius fuit expellere, vtpote q plãtauerat eaſdẽ: ſicut ĩ ptãte dñi q plãtauit arborẽ, eſt euellere eã. Malefacies populis, illis, & emiſiſti eos. In malefaciẽdo ſignificať modus expulſionis: ſcilicet occidẽdo variis modis. In cõiũctione aũt futuri & pteriti ſignificať pſeuerãtia: ꝙ deus nõ tñ p tũc ſed ẽt in futurũ pſeuerãturus eſſet in expulſione populoꝝ. nõ enĩ ſimul oẽs expulſi ſunt: vt patet in libro ioſue & iudicũ. Et ꝙ manus tua hoc fecerit, patet: quũ nõ in gladio ſuo hęreditauerũt terrã pſes nr̃i. Et p hoc excludunť oĩa arma. & brachiũ eoꝝ nõ ſaluauit eos. & p hoc excludiť naturale robur. ¶ Introductionis aũt. ſed dextera tua, operatio tua fauorabilis (q̃lis fuit opatio tot miraculoꝝ ibi ĩteruenientiũ: vt exiccatio maris & iordanis &c̃.) & brachiũ tuũ, opus tuũ forte ĩ tot debellatiõibꝰ, & lux faciei tuę, illuſtratio gr̃ę tuę dirigẽs in agẽdis. hęc. n. tria cõcurrerũt. Quia voluiſti ipſos. hęc ẽ tota rõ facti, qa dilexiſti ipſos pſes nr̃os.

Tu ipſe rex meus. Tractať hic diuinũ opus ſub rõne facile efficiẽdi de nouo. Et intẽdit ꝙ quia ipſe eſt idem deus qui prius, ſi pcęperit fiet ſicut prius. ita ꝙ non interuenit aliqs defectus nec ex parte dei nec ex parte populi qn ſimile opus fiat ſi deus tñmõ pcępit. Et quantũ eſt ex parte dei tu ipſemet, qui olim, rex meus, habes idẽ officiũ, ita es rex meus nũc ſicut tũc: deus, natura ipſe qui prius, pcipe, non oportet vt labores, ſolũ tuũ imperium ſufficit, pcipe, hoc eſt ſi pręceperis, ſalutes iacob. i. populi tui. Ecce efficacia ſimilis antiquę. In te anguſtatores noſtros cornupetemus, in noĩe tuo cõculcabimus inſurgentes nr̃os, ſicut fecerũt patres noſtri antiq. ¶ Ex parte vero populi excludit primo impedimẽtum fiducię in ſeipſo qa nõ in arcu meo confidã, & gladius meus non ſaluabit me. Excludit ſecũdo ĩpedimẽtũ ĩgratitudinis. Quia ſaluaſti nos de anguſtatoribus noſtris & odiẽtes nos cõfudiſti, ideo in deo laudauimus tota die, laudes diuinas diximus: & nomẽ tuum in ęternum cõfitebimur: hoc eſt & laudabimus & laudauimus: hoc eſt laudabimus nõ inchoãtes laudare ſed laudauimus ẽt prius. Et bene nota ꝙ q̃uis hęc oĩa iſtius particulę quantum ad modum dicendi aſſertiue ſcripta ſint, ſiue in pterito ſiue in futuro, intentio tñ dicentis populi nõ tendit ad aſſerendũ futura & facta abſolute, ſed in euentu pcepti diuini: hoc eſt ſi deus pcipiat ſalutes. Quem intellectũ textus ipſe porrigit, dicendo. pręcipe ſalutes iacob, & in te cõculcabimus inimicos noſtros, quia nõ cõfidemus in nobis &c̃. Quid enim aliud per hoc ſignificať, niſi ꝙ te pcipiẽte, nos in te cõfidẽtes vincemus: & cõſequenter ſubactis inimicis, qa ſaluaſti nos & laudauimus & laudabimus: hoc eſt non inchoãtes tunc, ſine intermiſſione laudes tuas dicemus. Monſtratur ſiquidẽ per hec nõ res geſta aut gerenda abſolute, ſed facilitas diuini operis, & ex parte dei actoris, & ex parte populi bene diſpoſiti ad ſuſcipiendum diuinũ beneficium: vt intelligas ex neutrius partis defectu venire hanc mutationem.

Etiam elongaſti. Tractaꝛ hic mutatio diuini opis. Vbi cõſidera ordinẽ. olim tu manu tua pdidiſti inimicos/ſaluãs patres: & nũc idẽ ipſe es & te pcipiẽte ſimile opus eſſet, qa recte diſpoſiti ſumus: attñ video ꝙ cũ his oibus totũ cõtrariũ facis. Explicat aũt cõtraria opa p oppoſitũ ad opa fauorabilia q̃ ſolita ſunt pſtari in bello. ita ꝙ ſub parabola bellicoꝝ cũcta mala deſcribunꝛ q̃ primitiua eccleſia paſſa eſt. ⁋ Vñ inchoat a priuatione ducis: intẽdens ꝙ deus nõ eſt dux eorũ ſicut fuit dux patrũ. Etiã elõgaſti/te a nobis & nos a te, & erubeſcere feciſti nos/te elongato & nõ cõparẽte. hoc enim ſubiũgit. & non egredieris in exercitibus noſtris/tanq̃ dux pugnãs p nobis. Et hinc ſequiꝛ effectus fugę noſtrę a facie hoſtiũ. facies vertere nos retro ab anguſtatore. Et effectus direptionis. & oſores nr̃i diripuerũt ſibi/bona noſtra nobis fugiẽtibus. Tertius effectus. Dabis nos quaſi oueꝭ eſcę: hoc eſt dabis nos occidendos quaſi oues q̃ occiduntꝛ in eſcã humanã. Quartus effectus. Et in gẽtibus vẽtilaſti nos: hoc eſt eos q nõ occidentꝛ/ad ſimilitudinẽ ventilãtis diſperges in gẽtibus quocũq; ierint. Quintus declaratiuus huius quarti. Vẽdes populũ tuũ ſine opulẽtia/tua: hoc eſt ſine acq̃ſitione opũ p pcio populi. Et explicando hoc ſubdit. & nõ multiplicaſti/opes tuas, in cõmutationibus eoꝝ. Et intẽdit p hęc ꝙ tã parui ęſtimatus eſt populus ſicut q vendiꝛ p nihilo. ⁋ Sextus. pones nos opprobriũ vicinis noſtris. Hactenus de malis reaꝭ & pſonę: modo de malis oppoſitis glorię/famę & hmõi. Quoꝝ primũ eſt contumelia. pones nos opprobriũ vicinis noſtris/tanq̃ viros criminoſos. Secũdũ eſt deriſio. ſubſannationẽ & irriſum circũdantibus nos/tanq̃ ſtultos. & hę duę paſſiones exaggerantꝛ ex eo ꝙ apud vicinos/nõ aliquos ſed oẽs circũcirca. tolerabilius eſt enim haberi iniquũ aut ſtultũ ab extraneis (vtpote ignotis nobis) q̃ a vicinis. Tertiũ eſt detractionis iprecatorię. Pones nos pverbiũ in gẽtibus: hoc eſt deducemur in puerbiũ quum iprecantꝛ verbi gratia veniat tibi ſicut petro/ſicut paulo. vel execrãdo tracter ſicut chr̃ianus & hmõi. hoc eſt enim poni pverbiũ in gentibus. Quartũ eſt ignominię publicę. cõmotionẽ capitis in populis. Quintũ eſt iudicialis vexatio qua a principibus & iudicibus iniuriis multipliciter affecti ſunt. Et huic adiungiꝛ erubeſcẽtia. tota die erubeſcẽtia mea corã me: & cõfuſio faciei meę/erubeſcẽtis, cooperuit me. a voce exprobrãtis & blaſphemãtis, a facie inimici & vltoris. Nõ ſufficiũt ſigna agitatę capitis popularis, ſed adhibentꝛ voces iniuriaꝝ & ẽt blaſphemię cõtra deũ/adhibeꝛ pręſentia inimici odio hñtis & vĩdictã exercẽtis. Per qđ ſignificaꝛ autoritas principũ exprobrãtiũ martyribus quaſi ſuperſtitioſis aut magis/blaſphemãtiũq; fidẽ chr̃i: q cũ hoc ꝙ ſunt inimici hñt offm̃ vltoris/q͞ꝛ hñt gladiũ ad vindictã malefactoꝝ. ⁋ Si q̃ris modũ quo ãndicta mala bellica verificantꝛ in populo primitiuę eccleſię, facile apparet itelligẽtibus populũ primitiuę eccleſię velut bellũ exercuiſſe cũ mũdo, & deũ nõ pugnaſſe p eo quãtum ad tpalia bona vel mala: nõ. n. occidit pſequutores eoꝝ. Et iõ dr̃ ꝙ nõ fuit dux eoꝝ. ſiiit multi ſctõꝝ velut terga vertentũr, dũ latuerũt in ſpelũcis & latebris/& de vna ciuitate fugerũt ĩ aliã. Direptio bonoꝝ occiſio & diſpſio, ĩ geſtis ſctõꝝ clare patẽt. Vẽditio nõ niſi metaphorice in textu introduciꝛ: nã cõſtat deũ nũq̃ pprie vẽdidiſſe. & adipleta eſt, nõ ſolũ p quãto miſit deus ſctõs ĩ mũdũ tã viles tãq; p nihilo habitos, ſed ẽt quãtũ ad vſum vẽditoꝝ ĩ ſeruitutẽ: nã chr̃iani pp fidem chr̃i habiti ſunt vt ſerui ad ſecãda marmora/ad portãda onera: vt patet in geſtis martyrũ. Reliqua quę ſpectãt ad ignominiã/irriſionẽ & iudicia, nõ egẽt expoſitione: quũ manifeſte adimpleta legamus.

Omne hoc venit vobis. Tractaꝛ hic cõtrarietas diuini opis ex pte populi. Declarauit in pcula ſuperiori opus dei in nouo teſtõ eẽ cõtrariũ opi antiquo quãtũ ad ipſam ſpẽm opis: qa antiquos defendit, iſtos nõ ſolũ nõ ẽ tutatus ſed ſubiecit hoſtibus/ſeruituti/ignominię &c̃. ⁋ Poterat q̃ſpiã dicere hãc cõtrarietatẽ diuini opis puenire ex cõtrariis meritis prioris ppl̃i & noui. ſ. qa prior pplus erat iuſtus/& nouus ẽ iniquus. Hãc obiectionẽ itẽdit excludere/apiẽdo pprio retẽrã inocẽtiã iter tot mala. Oẽ hoc/malũ deſcriptũ, venit nobis: & obliti nõ ſum⁹ tui. (in quo excludiꝛ oẽ pctm̃ neglígẽtię & ignorãtię) & nõ mẽtiti ſumus in pacto tuo: ĩ quo excludiꝛ oẽ pctm̃ cõtra legẽ de cultu dei. fœdus. n. iter deũ & populũ erat vt ipſe eẽt deus eoꝝ & ecõuerſo. Nõ ẽ tractũ retro cor nr̃u3 (in quo excludiꝛ pctm̃ iternũ tã interiorę q̃ remiſſę volũtatis) & declinauit greſſus nr̃ a ſemitis tuis. Vbi aduerte ꝙ negatio nõ ĩ pricipio verſiculi/determinat vtrunq; verbũ. ſ. ẽ tractũ & declinauit. ita ꝙ ſenſus ẽ/& nõ declinauit greſſus nr̃ a ſemitis tuis. In quo excludiꝛ oẽ pctm̃ cõtra pcepta legis. Ex qb⁹ appet ꝙ ppl̃s iſte retinuit inocẽtiã itegrã. ⁋ Et qa dixerat oẽ hoc venit nobis/nõ ſumus obliti &c̃. mõ explicat rõnem vtriuſq;: ſcilicet & mali & inocentię. Et eſt rõ qa deus eſt autor oium iſtoꝝ maloꝝ. Qm̃ cõtriuiſti nos in loco dracõis. Dicit populus ſe cõtritũ in loco draconis/vel pp criptas in qbus hitabãt velut dracones: vel quia vt venenoſi hoĩes hẽbantꝛ a mũdo, reputãte religionẽ chr̃ianã quaſi venenũ. & ſic cõterebantꝛ velut draco. Et operuiſti ſup nos in vmbra mortis. Cõtinua mortis cõminatio/continua edicta contra chriſtianos/continuę inq̃ſitiones vmbra mortis appellantꝛ: quia cooperiri dicuntꝛ ſancti ppter principũ ptãtem ſup illos. ⁋ Tertio pbat populus ſuã inocẽtiã ex diuino teſtimonio. Si obliti ſumus nois dei nr̃i/& ſi extẽdimus palmas nr̃as deo alieno, nunquid nõ deus inueſtigabit iſtud! quaſi dicat certũ eſt ꝙ inueſtigabit & puniet. Et ſic habes teſtimoniũ ex parte inq̃ſitionis diuinę. Deĩde ex parte notitię diuinę. Quoniã ipſe cognoſcẽs/ſupple ẽ, occulta cordis. Dupl̃r. n. poſſet hõ peccãs euadere ipunis. aut qa lateret deũ: & hoc excludiꝛ qa nouit occulta cordis. aut qa nõ curaret: & hoc excludiꝛ qa inueſtigabit iſtud. Quarto,

adiſugit ꝓprie inocentię maximã charitatem ac ſctitatem. Quoniam ſup te interfecti ſumus tota die, reputati ſumus vt ouis macelli. Maiorẽ charitatem nemo habet vt aĩam ſuã ponat qs pro amicis ſuis: nõ propter nos/ſed ſuper te ꝑdicãdo & ꝑdicando occidimur &c. In ſiſitudine aũt ad oues macelli ſignificatur non ſolum patientia ouilis, ſed etiam neceſſitas ac vtilitas ęſtimata ac iudicata a principibus mundi de chriſtianorum occiſione. reputabant .n. neceſſarium ac vtile fore occidere chriſtianos ſicut neceſſarium & vtile eſt occidere oues macelli.

¶ Expergiſcere. Supplicat demũ populus vt de⁹ ſurgat/auxilief & redimat. Vbi aduerte ꝙ quia petitio ẽ rei q̃ nõ hr̃/& ppl's primitiuę eccleſiæ erat tãtę pfectiõis vt nõ peteret auxiliũ diuinũ ad hoc vt nõ pateret (vt patet ex eo ꝙ multi eoꝝ dicebãt. has epulas ego ſemp optaui) ſalutẽ aũt ſpũalẽ hẽbãt nec i cõferẽdo illã deus ſe hẽbat vt dormiẽs, iõ petit ppl's primitiuę eccleſiæ duo. Primũ accelerationẽ pacis eccleſię: vt. ſ. fides chriſtiana poſſit publice ꝑdicari vbiq;: ita vt quilibet poſſit libere abſq; pſequutionis metu chriſtian⁹ fieri & cẽ. Et hoc itẽdit petere, dicẽdo auxiliare nob. Quę gratia fuit dilata vſq; ad cõſtãtini tẽpora. Alterũ eſt acceleratio glorificationis corpoꝝ. quod (vt apoſtolus teſtatur ad ro. 8.) ipſi íõtra nos gemimus adoptionẽ filioꝝ dei expectãtes redẽptionẽ corpis nři. Et hæc petitio ſignificat dicẽdo. & redime nos. Vtriq; ãt petitiõi ſubſeruit petitio expgiſcef. More itaq; hũano cõcludit alloquẽs ppl's deũ. expgiſcere, q̃re dormies dñe/q̃re ad ſiſitudinẽ ptrahẽtis ſonũ te hẽbis. Nec itertogãdo ſed ſuſpirãdo & gemẽdo dicit q̃re. & ſubdit. Exurge, & ne eloges i ſempiternũ: ne ad ſiſitudinẽ elõgãtis ſe ꝑmittas ecclĩam i his pſequutiõibus! Quare faciẽ tuã abſcõdes/ad ſiſitudinẽ abſcõdẽtis faciẽ grę tuæ te hẽbis: obliuiſceris afflictionẽ nřam & anguſtiã nřam/ad modũ obliti te hẽbis. Q̃m icuruata eſt puluerĩ aĩa nřa, adhęſit terræ uẽter nř: hoc ẽ q̃m afflictio ppli tui tã ſm paſſiões aĩ q̃ corpis puenit ad terminũ. Et terminus q̃dẽ patiẽdi ea q̃ ſpectãt ad aĩam (vt ſũt ignominia/cõfuſio/irriſio/& hmõi) ſignificatur per icuruationẽ aĩæ ad puluerẽ: tãq̃ nõ ſit aliq̃d iferi⁹ ad q̃d poſſit icuruari. Terminus aũt patiẽdi ea q̃ ſpectãt ad corpus (vt ignẽ/gladiũ/feras/ &c.) ſignificaf p adhęſionẽ vẽtris ad terrã: tanq̃ nõ ſit locus iferior quo poſſit hũiliari q̃ vẽtre iũcto ſtrati:c .n. tot⁹ hõ ſm aĩorẽ ptẽ træ iũgit. Tanq̃ apte dixiſſet. qa iã ipleta ẽ mẽſura patiẽdi. vñ quaſi dixiſſet/expgiſcere/vigila, adiugit ſurge/auxiliare nobis: non ne patiamur, ſed vt multiplicef eccĩa tua i libtate pacis tuæ. Et hoc quo ad hãc vitã. Et redime nos/de ſeruitute corruptiõis q̃tũ ad corp⁹. et hoc quo ad accelerãdũ reſurrectiõis tẽpus. Cũcta aũt petimus non ꝑp nřa merita (ſcimus .n. ꝙ nõ ſũt cõdignę paſſiones huius tẽporis &c.) ſed propter gratiam tuam. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro liliis filiorum core eruditionis canticũ amantiſſimum. XLIIII.

ERuctauit cor meũ uerbũ bonum: dico ego opera mea regi.
Lingua mea calamus ſcribę: uelociter ſcribentis.
Specioſus forma prę filiis hominum/diffuſa eſt gratia in labiis tuis: propterea benedixit te deus in ęternum.
Accingere gladio tuo ſuper femur tuum: potentiſſime.
Specie tua & pulchritudine tua: intende proſpere procede & regna.
Propter ueritatẽ & manſuetudinem & iuſtitiam: & deducet te mirabiliter dextera tua.
Sagittę tuę acutę: populi ſub te cadent in corde inimicorum regis.
Sedes tua deus in ſeculum ſeculi: uirga directionis uirga regni tui.
Dilexiſti iuſtitiã et odiſti iniq̃tatẽ: ꝓpea unxit te de⁹ de⁹ tu⁹ oleo lętitię p̃ cõſortib⁹ tuis.
Myrrha & gutta & caſia a ueſtimentis tuis/a domibus eburneis: ex quibus delectauerunt te filiæ regum in honore tuo.
Aſtitit regina a dextris tuis in ueſtitu deaurato: circundata uarietate.
Audi filia & uide & inclina aurem tuã: & obliuiſcere populum tuum & domũ přis tui.
Et cõcupiſcet rex decorẽ tuũ: quoniã ipſe eſt dñs deus tuus, & adorabunt eum.
Et filiæ tyri in muneribus: uultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.
Omnis gloria eius filiæ regis abintus: in fimbriis aureis circumamicta uarietatibus.
Adducentur regi uirgines poſt eam: proximę eius afferentur tibi.
Afferentur in lętitia & exultatione: adducentur in templum regis.
Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii: conſtitues eos principes ſuper omnem terram.

Memor ero nominis tui domine:in omni generatione & generatione.
Propterea populi confitebuntur tibi in ęternum & in ſeculum ſeculi.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti ſuper ſoſannim filiis core intelligentia canticum dilectionum. XLV.

ideo sum
1 Propheta. MOuit cor meum uerbum bonū: dicens ego opera mea regi, lingua
est tanq̃
mea calamus ſcribentis uelocis.
o meſia
†dñi 2 Pulchruiſti plus filiis adam, infuſa eſt gratia ĩ labiis tuis:ꝓpea bñdixit te deus†ęterno.
3 Cinge gladium tuum ſuper femur:potens gloria tua & pulchritudine tua.
4 Et pulchritudine tua profice:equita ſuper uerbum ueritatis & humilitatis iuſtitię, & docebit te terribilia dextera tua.
sunt
5 Sagittę tuę acutę : populi ſub te cadent in corde inimicorum regis.
est est
†dñi 6 Thronus eius deus†ſeculo & ſemper uirga rectitudinis uirga regni tui.
†dñi 7 Dilexiſti iuſtitiā & odiſti iniuſtitiā; ꝓpea unxit te de⁹†de⁹ tu⁹ oleo lętitię pl⁹ ſociis tuis.
ad odorē
8 Myrrha & aloe / caſia omnibus ueſtibus tuis:a palatiis eboris,unde lętificauerūt te.
tibi auri
9 Filię regum in charis tuis: ſtetit coniux dexterę tuę in maſſa ophir.
10 Vox patrū. Audi filia & uide & īclia aurē tuā:& obliuiſcer̃ pplm tuū & domū pris tui.
est venerando
†dñi 11 Et concupiſcet rex pulchritudinem tuā; quia ipſe dñs†tuus , & incuruare ipſi.
honorabit te
12 Et filia tyri in munere :facies tuas depecabuntur diuites populi.
est
13 Propheta. Tota honorata filia regis interna:de interſertionibus auri ueſtis eius.
adducentur
In phrigianis ducetur regi:uirgines poſt eam,ſodales eius,ducte tibi.
14 Ducentur in lętitiis & exultatione,ingredientur in palatium regis.
15 Pro patribus tuis erunt filii tui:pones eos principes†in omni terra.
†principib⁹ 16 Vox apoſtolica. Faciam recordari nomen tuum in omni generatione & generatione:
17 propterea populi confitebuntur te ſeculo & ſemper.

TItulus eſt.vincenti ſuper ſoſannim filiis core intelligentia canticum dilectionum. ¶Vincenti ꝑſidenti muſicę,ſuper inſtrumento vocato ſoſannim,filiis core.i.cantoribus ex filiis core,intelligentia.per quod ſignificatur myſterium magna intelligentia dignum quod in hoc pſalmo tractatur. & vere maxima intelligentia eſt pſalmus iſte:quia penetrat verbum carnem factum eſſe.Cāticum dilectionum,inter regem & reginam,inter meſiam & eccleſiam.¶Conſtat.n.in primis autoritate pauli ad hebr.1.pſalmum hunc de diuinitate meſię tractare:dum dicit.Ad filium autē thronus tuus in ſeculū ſeculi,virga equitatis virga regni tui.dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem:propterea vnxit te deus deus tuus oleo exultationis pre participibus tuis.Quod i.6.&.7.verſiculis huius pſalmi habet. Cōſtat ſecūdo ex progreſſu pſalmi,quę dicuntur nō niſi de meſia poſſe intelligi.Fatentur quoq; iudei pſalmum hunc ad literam de meſia tractare.Vnde & thargum ĩ verſu.2.pulchritudo tua o rex meſia maior filiorum hominum.Et in verſu.7.at o tu rex meſia quoniam dilexiſti iuſtitiam &c̃.Vndiq; itaq; habetur materiam huius pſalmi eſſe meſiam,& conſequenter coniugem eius eccleſiam.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta deſcribit meſiam a pulchritudine,gratia,fortitudine militari,ſucceſſu proſpero equitantem ita vt dextera & ſagittis ſuis populos corde ſubiiciat ſibi:eundemq; deum regnantem virga rectitudinis,odio iniquitatis,vnctum pre aliis confitetur ſic,vt nec veſtes aut domos eburneas obſequiū,ue filiarū regū ꝑtermittat.A cōiuge deinde monita,tota glorioſa,deducēda in regis palatiū &c̃.cōmēdat,adiūctis futuris filiis pricipibus vniuerſę terrę,cū ꝑpetua memoria & laude nois ei⁹ apud pplos.

¶ Perſonæ loquentes ſunt propheta/patres & apoſtoli.

MOuit cor meũ verbũ bonũ. Diuidiť pſalmus in ptes duas: ppoſitiuá materiæ,& executiuá ibi pulchruiſti plus filiis. Proponit tria. Primũ/quod ẽ pcipuũ. dicẽs ego opa mea regi. ĩ hoc.n. manifeſtat ppheta qđ intẽdit dicere ĩ ope huius pſalmi/explicãdo regi: hoc ẽ ꝙ itẽdit tractare rẽ regiam alloquẽdo regẽ. Et qa nõ dť regi hierl'm/nec regi aſſyrioꝝ/ſed abſolute regi, ſignificať ille q p excellẽtiá eſt rex.ſ.meſias. & in hoc pponiť materia pſalmi. ¶ Duo aũt reliqua pponit velut annexa ad declaratione iſtius. Alteꝝ ex pte cordis. mouit cor meũ verbũ bonũ. Exiſtẽtibus in corde hoĩs verbis bonis & verbis malis, offiñ cordis.i. volũtatis eſt mouere ad dicẽdũ ad operãdũ &c̃. tã verbũ bonũ q̃ verbũ malũ. vñ & dñs ĩ euãgelio dicit ꝙ de corde exeũt adulteria/furta &c̃. Aſſerit ppha ꝙ ĩ ope hui⁹ pſalmi cõſtruẽdo cor meũ mouit verbũ bonũ qđ intus erat. mouit inquã vt pdeat extra in locutiõe & ſcriptura. Nec dubiũ ꝙ verbũ hoc ſit oĩfariá bonũ.ſ. vtile/delectabile & honeſtum, nõ huic vel illi ſed toti vniuerſo. ¶ Alterũ ex pte linguę. lingua mea calamus ſcribẽtis velocis. Et intẽdit p aſſimilatione linguæ ad calamũ ſcribẽtis velocis/modũ quo cõdidit hũc pſalmũ. tum quãtũ ad prõptitudinẽ: qa non meditãdo ſed tã cito dixit hũc pſalmũ q̃ cito ſcriptor velox ſcriberet. per quod ſignificať ꝙ mẽs pphę ĩ prõptu hũit hæc chři myſteria. Tũ quãtũ ad ſũmarie dicẽdũ/velut p capita. ſicut enim velociter ſcribens notat res per capita, ita propheta myſteria chriſti non niſi per capita hic ſcripſit.

¶ **Pulchruiſti plus filiis adam.** Incipit hic ps executiua tali ordie. Prĩo deſcribit meſiá quãtũ ad cõditiões pſonę. Secũdo deſcribit eũdẽ ſub ſil'itudine eqtis armati tanq̃ pricipis exercitus/ibi cĩge gladiũ tuũ. Tertio ſub ſil'itudine regis/ibi thronus tuus. Quarto quãtũ ad cõiugẽ/ibi ſtetit cõiux. Quinto quãtũ ad ppagationẽ filioꝝ/ibi p pribus tuis. ¶ Deſcribit ĩ primis pſoná meſię a duabus pribus: pulchritudie.ſ. & loqla. Sub pulchritudie cõtineť oẽs cõditiões viſibiles: ſub loquela audibiles. Ex his.n. duobus cognoſciť/laudať vel vitupať hõ, & maxime pricps. ex effigie ſiqdẽ/pportione mẽbroꝝ/ſtatura/colore, prio occurrit iudicãdus hõ. & ſilť ex mõ loquendi/ex iis q̃ dicit & huiuſmodi, indicamus pcipue hoiem: duob⁹ porrigẽtibus ſenſib⁹/viſu & auditu. ¶ Vñ quãtũ ad pulchritudinẽ. pulchruiſti plus filiis adã. Per quod ſignificať ꝙ fuit & apparuit pulchrior oĩbus hoĩbus. Quod nõ ĩtelligo de pulchritudine corpali (quĩ hoc ſacra ſcriptura nõ tradat: & pulchritudo exigat nõ ſolũ pportionẽ ſed ẽt magnitudinẽ quãtitatis: chriſtus aũt nõ legiť fuiſſe magn⁹ quãtitate corpali) ſed ĩtelligo de pulchritudine moꝝ/aĩ/& demũ naturæ. Pulchruit ĩ primis pulchritudine deitatis: deĩde gr̃æ ſine mẽſura: & demũ exterioꝝ moꝝ. Cũ hoc tñ tene chriſtũ ſm corpus fuiſſe ſpecioſum pre filiis hoium negatiue: hoc ẽ ꝙ nullus fuit ſpecioſior illo: qñ formatus ẽ virtute ſpũſancti, cuius cõmẽſuratiſſimũ ẽ opus. & forte fuit ẽt ſpecioſior poſitiue prę filiis hoium. Ita ꝙ ſignificãter dicitur pre filiis/ad excludẽdum primum hominẽ: q fuit etiam cõmẽſuratiſſimus factus a deo. ¶ Circa loquelam ſubiungitur. Infuſa eſt gratia in labiis tuis. Gratia proprie hic dicitur qua ſermo reddiť gratioſus auditoribus. & ad literá chriſtus tã gratioſe loquebať vt miniſtri iudęoꝝ miſſi ad cõprehẽdendum ieſum/redeuntes audita illius prędicatione, interrogãtibus pontificibus/quare nõ adduxiſtis illum? reſpõderunt/nunq̃ ſic locutus eſt homo ſicut hic loqtur ioan. 7. Cum hac tñ gratia in modo loquendi, intellige quoq; gratiá in dictis/ordine & efficacia dicendi/docendi/monendi/& perſuadendi. & vtranq; infuſam: hoc eſt a deo effluxam. ¶ Propterea benedixit te deus ęterno. Effectus pulchritudinis & gratię ſermonis hic eſt. ex his.n. hoc eſt mediãtibus iſtis, benedixit/multiplicauit, te deus ęterno. Benedictio in ſacra ſcriptura quo ad augmentationem & multiplicationẽ ſumitur frequenti vſu. Et ad literam videmus adimpletum ꝙ mediãte pulchritudine deitatis/gratię/morum &c̃. chriſti, & ſimiliter mediante verbo pdicationis benedixit deus chriſtum in ęternum: & augmentando ipſum quo ad gloriam corporis &c̃. & multiplicando quo ad filios hoc eſt fideles. & vtrũq; in ęternum: vt patet.

Cinge gladium tuum. Deſcribitur hic meſias tanq̃ eques imperator exercitus, prius quo ad arma. deinde quo ad equũ. & demum quo ad actionem ſlu. Ita ꝙ parabola eſt ꝙ iſte accingat enſem ſuum ſuper femur ſeu latus ſuum/fortis &c̃. & ꝙ in decore ſuo proſpere equitet ſuper equum veritatis &c̃. & exerceat dexteram ſuã terribiliter, ita ꝙ ſagittę eius penetrent corda inimicorum: & ſic populi ei ſubiiciãtur. Hæc eſt metaphora. ¶ Senſum autem oportet ſingillatim penetrare. Gladius chriſti teſte apoſtolo verbum eſt dei. & gladium ſpiritus quod eſt verbum dei. Cinge gladium tuum/ppara diuinũ verbum/hoc eſt euangelium, tuum/non alienum, ſuper femur. Quum debuiſſet dicere ſuper latus, ratione myſterii dixit ſuper femur/in quo eſt vis generatiua: vt intelligas per femur partem generatiuam/quæ baptiſmus eſt. Et congrue dicitur cinge gladium tuum ſuper femur: hoc eſt ppara verbum euangelicum ſuper baptiſmum. Et hoc ad literam impletum conſtat, ordinante chriſto doctrinam euangelicá cum baptiſmo. euntes docete omnes gentes/baptizantes eos &c̃. ¶ Potẽs gloria tua & pulchritudine tua. Fuit potẽs chriſtus in pdicatione & baptiſmo. tũ ex gloria ſua: quę maxime apparuit ĩ miraculis: vt ioãnes euãgeliſta teſtať. & hæc comitata ſunt pdicationẽ & baptiſmũ: iuxta illud. dño cooperãte & ſermonẽ cõfirmãte ſequẽtib⁹ ſignis. Tũ ex pulchritudine ſua/hoc ẽ plenitudie gr̃ę & veritatis qb⁹ pulcher ẽ chřs. Ita ꝙ potens fuit chřs & gl̃ia miraculoꝝ/& pulchritudine gr̃æ ac veritatis ad attrahẽdum

mundū ꝑdicando & baptizando. ¶ Et ſcito ꝙ dictio hebraica nō adamuſſim ſonat gloriā, ſed mediū
qd īter laudem & gloriam: velut laudem magna voce. Et propterea interꝑtes multi ex altero extremo
ſcilicet gloria cui magis appropinquat, interꝑtati ſunt gloria tua. Hæc quo ad pręparationem. ¶ Se
quitur equitatio. Et pulchritudine tua/ oīs gratiæ & veritatis, ꝓfice/ ad meliora ſemꝑ ꝓgredere: eqta ſu
per verbū veritatis & hūilitatis iuſtitiæ. ego ī hoc natus ſū vt teſtimoniū ꝑhibeā veritati. & diſcite a
me qa mitis ſū & hūilis corde. Ita ꝙ chrſ eqtauit/ velut eqtās ꝓgreſſus ē, ſuꝑ veritate & hūilitate iuſti-
tiæ/ nō ignauię. tū ī ꝓpriis vitę ac doctrinę actionib⁹: tū ī aſcēſu crucis: tū ī actiōibus alioꝝ. Oīa ſiqdē
documēta ei⁹ ſūt documēta veritatis: & hoc quo ad itellectū. & hūilitatis, nō qliſcūq; ſed iuſtitiæ/ hoc
ē debitę: & rurſus iuſtitiæ/ hoc ē iuſtificātis. & hoc quo ad volūtatē. Doctrīa ſiqdē chri exigit hūilitatē/
nō ſuperogatiōis ſed debitā: q̄ oīs itellectus ī captiuitatē redigiṫ ī obſequm chri/ q̄ oīs volūtas ſi rennit
ſubiici cui debet/ & q̄ iuſtificaṫ oīs hō. ¶ Seqṫ actus ꝑliādi. & docebit te terribilia dextera tua. Vtiṫ ꝓ-
pheta conſueto loquēdi more/ quo dicimus ille princeps docuit manu ſua terribiles duces qs ipſe ē/ ſi
gnificādo ꝑ hoc q̄ fortiter pugnauerit cōtra illos. Docere ē apte mōſtrare/ expiētia teſte. Dextera tua/ fa
uorabilis ē aſſiſtētia chri ad euāgeliū. & hæc ē docēs facto. Terribilia ſūt tormēta oīs gnīs & mors/ pu-
gnātia cū chro. hæc. n. didicerūt expientia qs ē chrs/ demſatus ꝑ ꝓnomē te: dū fuerūt ſupata a dextera
chri. Cōſtrue ſic. Et dextera tua/ fauorabilis aſſiſtētia tua, docebit/ facto expiētię, terribilia/ tanq̄ ꝑſonas
diſcētes, te/ tanq̄ rē quā diſcūt. Cōſtat aūt hæc adipleta eē ī paſſiōibus martyrū: & ī primis ſupata mor
te (q̄ ē vltimū terribiliū) ī paſſiōe chri. ¶ Poſt dexterā q̄ ē inſtrm cōiūctū, ſubiūgūṫ ſagittę/ q̄ ſunt inſtra
ſepata. ita ꝙ nō ſolū manu ſed ſagittis pugnās deſcribiṫ. Sagittę tuę acutę. Quāuis poſſint apli itelli-
gi ſagittę externę chri (iuxta illud eſa. 49. poſuit me ſicut ſagittā electā) melius tn̄ apparet intelligere
ſagittas chri internas: q̄ ſūt ſpūales īmiſſiōes mouētes alum hoīum ad fidē/ ſpem & charitatē. Et hæ ve
lut ſagittę a remotis mittunṫ, acutę: vtpote penetrātes corda. Et ſunt verę tuæ/ ita ꝙ nullius alterius:
qa ſolus ipſe pōt hūanū cor penetrare. ¶ Haꝝ ſagittarū effectus ē. ppli/ nō vnus ppls ſed multi/ ſine nu
mero, inimicoꝝ regis/ q es tu/ hoc ē nō credētiū tibi (nullos. n. hēbat chrs inimicos niſi nō credētes/ ſi-
ue iudęos ſiue gētiles) ſub te cadēt, nō in corꝑe ſed in corde: hoc ē ſubiicienṫ tibi ex corde, ſubiicietur
tibi fide/ ſpe/ charitate. hoc ē. n. cadere corde ſub chro. Et hic termin⁹ ꝑlii quo inimici ſūt ſubacti corru
entes ſub chro/ ſuſcipiēdo iugū fidei ī corde. ¶ Aduerte hic & ꝑ ꝑdictis & ꝑ dicendis in hoc pſalmo, ꝙ
qa ſub metaphora pſalmus iſte tractat cōditiōes meſię &c̄. ideo expōnes iſtę nō ſūt myſticę, ſed ad ſen
ſū ſpectāt lrālē. cōſtat. n. ſenſū lrālē metaphorę nō eē ipſam metaphorā, ſed qd intēdiṫ ſignificari ꝑ illā.
Thronus tuus deus. Poſt deſcriptū meſiā ſub ſpecie ꝑncipis militātis ac vincētis, deſcribiṫ idē me
ſias ſub ſpē regis quātū ad deitatē/ dignitatē/ ꝑpetuitatē/ ꝑtātē/ bonitatē/ grāæ excellentiā/ veſtes/ domos/
ac aulicas. ¶ Vide ſingula. Primo vocat. O deus. in quo fatetur regem iſtū eſſe deū. Thronus tuus. di-
gnitatem explicat regiam. Seculo & ſemper: vt verā æternitatē intelligas. Sceptrum ſeu virga rectitu-
dinis ſceptrum regni tui: hoc eſt poteſtas regni tui eſt ad rectitudinem faciendam & adminiſtrandā/
ad ordinandum non recta. Per quod ſignificatur id quod impoſſibile eſt humano cuiq; regno: ſcilicet
reducere omnia ad rectitudinem. Hoc enim facit ſceptrum chriſti: dum merita omnia rectificat per
ꝑmia/ & culpas omnes recto ſubiicit ordini puniendo. ¶ Dilexiſti iuſtitiam/ in omnibus. Ecce bona
voluntas. Multi ſiquidem reges etſi recte exerceant ſceptrū regni, in ſuis tamen animis non ſunt bo-
ni. contra quod poſt ſceptrū/ hic adiungitur dilexiſti iuſtitiam: vt intelligas internum amorē ipſius iu
ſtitię. Et odiſti iniuſtitiā. Et hoc dicitur propter reges qui etſi amant iuſtitiā/ nō tamen ita ꝙ odio ha-
beāt iniuſtitiā: ſed ꝓpter occurrētia aliqua amicoꝝ/ conſanguineoꝝ &c̄. nō euitāt iniquitatē, omitten
do punire iniuſtitiam. ¶ Propterea vnxit te deus deus tuus oleo lętitię plus ſociis tuis. Nota cōtextū.
Quem prius appellauit deū/ thronus tuus deus, eundem alloquēdo appellat vnctum a deo: propter-
ea vnxit te deus deus tuus: vt intelligas vnam hypoſtaſim ſeu perſonam eſſe deum & vnctum a deo:
hoc eſt eſſe deum & hominem. Et potes per oleum lętitię intelligere gratiam vnionis: qua verbū caro
factū eſt/ qua homo eſt deus identitate hypoſtaſis. Et ſic coniunctio ꝓpterea/ denotat effectum conſecu
tum ex gratia vnionis: q̄ hic appellaṫ vnctio oleo lętitię. nā ex illa cōſeqtur veritas antedictorū: ſcili-
cet thronus tuus deus ſeculo & ſemper &c̄. ex hoc. n. ꝙ verbum caro factū eſt/ effectū eſt vt idem deus
& homo thronū habeat in ęternum &c̄. Propterea/ propter hos effectus, vnxit/ oleo lętitię/ gratia vnio
nis affecit, te/ ratione humanę naturæ, deus/ omniū, ex hac ipſa vnctione deus tuus ſingulariſſime (ſci
licet per gratiam vnionis hypoſtaticę) plus ſociis tuis/ beatitudinis capacibus/ vniuerſis creaturis in-
tellectū habentibus. nulli ſiqdem alteri gratia vnionis cōceſſa eſt. Et appellauit actionē diuinam qua
verbū caro factum eſt vnctionē: quia ipſa cōſtitutus ac appellatus eſt vnctus/ chriſtus/ meſias: ſicut tē-
porales reges apud hebręos/ vnctiōe cōſtituebāṫ reges. ¶ Myrrha & aloe caſia omnibus veſtibus tuis/
appoſitę fuerunt, a palatiis eboris/ quod fit de dente elephantis. Non ſolū veſtes oēs nulla excepta ſuf-
fumigatę deſcribunṫ, ſed palatium deſcribiṫ eburneum: hoc eſt cruſtulis eburneis intus incruſtatū: ſi-
cut nos marmoreis tabellis cruſtata templa videmus. Vnde. 3. reg. vlt. diciṫ ꝙ achab rex iſrael ędifica-
uit domum eburneam. & amos. 3. diciṫ. peribunt domus eburneæ. Magnorū ſiquidē regū in orientali-

bus regionibus erat hēre aulā aliquā ſic ebore cruſtatā. Vnde lętificauerunt te filiæ regū/officio ſuffumi
gādi veſtes & pſonaliū obſequoꝝ(in quo excellētia miniſtrātiū pſonæ meſiæ ſignificaẜ ex regali gñe,dū
deſcribunẜ filię regum in obſequio eius)in charis tuis/in iis quæ ſunt tibi chara:hoc eſt nō ſolū grata
ſed æſtimata & in prætio habita. Vtrūq; dr/& lętificauerunt/& in charis tuis:ne alterū defuiſſe intelli/
gas. Sunt q lætificare q̄runt principē,ſed nō in charis ei:ſunt & q chara principi miniſtrāt,ſed nō lęti/
ficando.filiæ regū vtrūq; fecerūt. ℣ Aduerte hic quo ad lſam ne exigas veritatē aromatū q̄ hic noīanẜ
in hebræo:qm̄ forte q̄ris impoſſibile.Sat ſit noſſe induci aromatum ſpēs quibus veſtes regię colunẜ,
vel ſuffumigādo/vel aſpergēdo/vel quouis alio mō.Et p caſiā intellige nō caſiā fiſtulā q̄ eſt medicina/
lis:ſed caſiā aromaticā,q̄ eſt virga quædā aromatica.per aloem intellige lignū aloes.Et quo ad vſū ſuf/
fumigationis videmus ſuauē odorē fumi ex præparato ligno aloes in aulis p̄cipum. Quo ad vſum
vero aſperſionis legimus puer.7.aſperſi cubile meū myrrha/aloe & cinamomo. ℭ Circa ſignificatum
p huiuſmodi ſilitudines oportet aduertere vt partes metaphorę ſibi cōgruant. Et qm̄ ſpēs aromaticę
ad odorē ſpectāt/& odor bonus famam bonā ſignificat(dicente apl'o.chriſti bonus odor ſumus, alius
odor vitæ ī vitā &c̄.)& veſtes chri ſanctas opatiōes ſignificāt(dicēte ioāne ī apoc.de veſtibus byſſinis
ꝙ ſunt iuſtificatiōes ſanctoꝝ)cōſequēs ē ꝙ chriſti opa ſpirātia odorē optimę famę itelligunẜ p veſtes
ſpirātes odorē myrrhę/caſię/ligni aloes &c̄.Palatia eburnea cōſtat eē magnificas aīas ſm virtutē,ī qb⁹
habitat chrs.Quæ ex pte materiæ deſcribunẜ excellētiſſimę:nulla qppe materia cōgrua ad domus edi
ficiū,apparet excellētior ebore.Et ex pte quātitatis ac formæ deſcribunẜ oia excellētiſſima:vtpote pala
tia.vt vtrūq; intelligas nō quaſcūq; ſanctas mētes ſed ſupmas. ℣ Filię regū in obſequio deſcribunẜ:
vt ſpūalem excellētiā pſonaꝝ miniſtrātiū itelligas per filias regū.Quarū actio deſcribiẜ lętificare ipm
meſiā in illis rebus ac actionibus q̄ gratę ac charę ſunt ipſi meſiæ:hoc eſt in magnis virtutū actibus
(q ſoli ſunt res charę meſiæ)lętificare ipſum/lętitię materiā p̄bere.Et qm̄ deſcribunẜ filiæ regū non ſo
lū lętificare in charis eius/ſed p̄ponitur vn̄ ſeu ex qbus,ſignificaẜ p hoc ꝙ filiæ regū miniſtrādo aroma
ta/veſtes & palatiū ſuauiter redolere fecerunt.Per quod ſignificaẜ extēſionē boni noīs chriſti effectā per
filias regū:hoc eſt mētes valde illuſtres:quales fuerūt apl'i & alii ſanctiſſimi viri.Quāuis ēt illuſtres ſm
gloriā huius mundi perſonæ/ad hoc multum cōtulerint.conſtantinus enim ſuſcipiens chriſti fidē/fe/
cit redolere veſtes chriſti.cōſtantia quoq; filia eius multum ad id contulit inter nobiles romanas &c̄.

Stetit coniux. Deſcriptis cōditionibus meſiæ quo ad pſonā/militiā & regnū,deſcribiẜ mō ex cōiu/
ge. Vbi parabola cōſiſtit ī hoc:ꝙ deſcribiẜ meſię ſpōſa ad illius dexterā cū auro/tāq̄ extra domū exi/
ſtēs ſuſcipiēs monitiōes ſolitas fieri puellis venietibus ad viros ſuos,adiectis pmiſſiōibus multis tū
amoris tū honoris.deīde tanq̄ data cōmoditate vt ſpōſa veſtiaẜ illuſtrioribus veſtibus(ī quo ſubitel/
ligiẜ regē ſe cōtuliſſe ī palatiū & ſpōſam interim ornari)deſcribiẜ ſpōſę ornatus cū ipſius deductiōe ad
regē ī palatiū cū ſocietate virginū & ſodaliū.Hæc eſt parabola. ℭ Vide ſingula.Stetit.non dixit ſedit:
qm̄ deſcribiẜ tanq̄ ingreſſura domū/deſcribiẜ velut cui obuiauit rex extra ī atrio.Et vere ſtetit:qa mili/
tās ē eccl'ia/nō triūphās/nō regnās ī pñti vita.Aduertēdū ē.n.ꝙ quēadmodū meſias deſcriptus ē prius
militās & deīde regnās,ita cōiux eius prius deſcribiẜ vt ſpōſa veniēs ad virū/& deinde itroducta in pa
latiū regis:qa prius ē eccl'ia militās/deinde triūphās. ℣ Coniux.Dictio hebraica nō ꝑprie ſignificat cō
iugē,ſed mulierē relatā ad ſeruitiū viri ī gñatiōe.quā interp̄tes cōiugis noīe ſignificauerūt.Quæ ſit aūt
hæc mulier,apl's ad ephe.manifeſtat/aperiēs ꝙ ē eccl'ia.Dexteræ tuæ(in quo ēt ſeruat morē p̄cipū ho
noratium cōiuges ad dexteras)hoc eſt potioribus bonis tuis/q̄lia ſunt bona ſpūalia,in maſſa ophir/
hoc ē ī maſſa auri.aurū.n.deſcriptū ē a loco ophir.Per maſſam auri intellige auꝝ informe multū ſimul
iunctū ſeu cōpactū,tanq̄ dotē ſeu munus quod ſecū detulit mulier.Et ſignificaẜ p hoc eccleſię inten/
tio:aurea qdē/qa optima.in maſſa aūt,quia formabilis p chriſti doctrinā ī diſtinctas formas eccleſia/
ſticoꝝ ſacroꝝ/ordinū/graduū &c̄.Quā in hoc p̄cipue oſtēdit ꝙ venit ad hoc vt iungaẜ meſię/ad hoc
vt ſeruiat ipſi. ℭ Sequiẜ monitio.audi filia.Cōſuetū eſt aduenietem ſponſam monere vt imbuat mo/
res domus mariti/relinquēdo mores & patrię ſuę & domus patris ſui.Et ppea hic deſcribitur velut ſu/
ſcipiēs paternas monitiones a ſenioribus ſeu parētibus ſpōſi:q in ꝑpoſito pſes chriſti/ꝑphetę ſancti/
q veteris teſtamēti ſūt. ℣ Admoneẜ aūt eccl'ia iungēda chriſto circa qnq;.Pr̄o audi.Fides.n.ex auditu ē
veteris & noui teſtamēti.Et appellaẜ filia inſtructionis & amoris:vt ēt ex noīe gratius inſtruaẜ. & verē
eſt filia pr̄iarcharū & ꝑphetarū.Secūdo & vide/diſcerne credēda a nō credēdis/ſperāda a nō ſperādis/di
ligenda ab odio habēdis/operanda ab omittendis &c̄. Tertio & inclina aurē tuam/humilia caput tuū.
aurē pro capite poſuit:hoc eſt in captiuitatē redige intellectū tuū. Quarto & obliuiſcere populū tuū
& domū patris tui:hoc eſt doctrinā/mores/ritus ppl'i tui,ſiue gentilis ſiue iudaicę pfidię:& domū pr̄is
tui/diaboli.vos ex pr̄e diabolo eſtis.ſeu etiā pr̄is carnalis vt ſic/q̄ten⁹ carnalia ſapit.Obliuiſcere/p obli
tis habe.Et huic monitiōi annectiẜ pmiſſio ei⁹ qđ maxime deſideraẜ a ſpōſa.ſ.amari a ſuo cōiuge:& ſi
tāto magis a rege.& cōcupiſcet rex pulchritudinē tuā.Magnificat pmiſſionē ex dignitate cōiugis/di/
cēdo rex. ex magnitudie amoris/dicēdo cōcupiſcet.ex q̄litate ipſius ſpōſę/dicēdo pulchritudinē tuā.Et
hoc proculdubio ad lſam verificaẜ de chro reſpcū eccl'ię:dū cōcupiſcit pulchritudinē ei⁹ eleuaẜ ī coelū.

¶ Quinta monitio. Et incuruare ipſi/meſię/debitũ honorẽ illi exhibẽdo vt ſubdita:qa ipſe/meſias,dñs
cu⁹:ſupple ẽ. Huic monitiõi apponiẽ ꝓmiũ honoris:ꝙ.ſ.tu honoraberis ab aliis. Et filia tyri ĩ muneẽ,
facies tuas deprę̨cabuntur diuites populi. Quãtum ad parabolã,puto meminiſſe tyri ciuitatis extra/
neę:qm̃ tyrus ciuitas fuit opulẽta iuxta marę/vacãs negociatiõibus plurimis,vñ eẽt ab extraneis mu
neribus multis honorãda. Et ſignificaẽ ꝑ filias tyri & diuites populi / honor exhibẽdus eccleſiæ a gẽti
libus & potẽtibus huius ſeculi dupl:.ſ.oblatione munerꝫ & ꝓce gſarꝫ. Et vtrũq adimpletũ videmus:
principibus & populis offerentibus munera eccleſiæ/& petẽtibus interceſſione eccleſiæ diuinã gſam.
¶ Cõpleta monitiõe/vt cõmoditas deẽ ſpõſę ornãdi ſe ſubintellecta ceſſiõe regis,q vere ceſſit aſcẽdẽs
in coelu poſtq̃ obuiauit ſpõſę ſtãti (hoc ẽ ecclĩæ militãti) ꝑ myſteriũ incarnationis/paſſionis &c̃. (pſo
naliter.n.occurrit ĩmo venire eã fecit ad atriũ nõ ad coeli palatium) poſt hæc deſcribitur ornatus ſpõ
ſę. Tota honorata filia regis interna,de interſertionibus auri veſtis eius. Aduerte ꝙ hactenus eſt tacitũ
genus ſpõſę:nũc explicaẽ ꝙ eſt de genere regio/dicẽdo tota honorata filia regis. Quod aũt dicit inter/
na,ad hoc ſpectat ꝙ ſponſa dum nouis veſtibus veſtitur/exuitur veſtes quas erat induta deſuper:& ſic
inuẽta eſt in interioribus veſtibus glorioſe induta. Et propterea dicit ꝙ tota interna honorata eſt.nõ
enim eccleſia eſt quæ deũ labiis honorat & cor eius lõge/eſt ab eo:ſed intus tota plena eſt virtutis/cui
ſoli debetur honor. Veſtis autẽ qua induitur/deſcribitur opere phrigiano ſeu plumario ſic deſuper te/
cta vt filis auri confecta ſint receptacula circularis vel cuiuſcũq alterius figuræ lapidum ꝓcioſorum:
quẽadmodũ videmus in eccleſiaſticis veſtibus lapillos inſertos ſparſim per veſtes.hoc enim ſignifica
tur dicendo/de interſertionibus auri veſtis eius. ¶ Et explicans amplius qualitatem veſtis / ſubdit. In
phrigianis/que vulgo dicũtur recamatę,ducetur regi.hinc apparet ꝙ rex receſſerat.virgines poſt eam/
reginã:ſodales eius/ſcilicet reginę,ductę/erũt,tibi/meſię. ¶ Modus aũt eundi. Ducentur/regina/ virgi/
nes & ſodales,in lętitiis/internis,& exultatione/externa:ingredientur in palatium regis. Significatur
per hæc ꝙ eccleſia/hoc eſt in vnitate eccleſiaſticę fidei ſpei & charitatis,ducũtur animæ ad chriſtũ tam
virgines (integrę/innocentes/perfectiores) q̃ ſodales/hoc eſt ſocietate charitatis etſi non tanta perfe/
ctione iunctę. Apparet autem ꝙ ingreſſus iſte/ad coeleſtę palatium intelligẽdus ſit:vbi reſidet rex/vn/
de genuit filios. Poſt aſcenſionem quippe ſuã/ ingreſſa iam eccleſia tot animarum ſanctarum in coe/
lum,pro patribus ſuis genuit hic iſtos filios apoſtolos/mittẽdo ſpiritumſanctum. Et ꝓpterea ſubdiẽ.
Pro patribus tuis. Reliquũ erat deſcribere meſiam a prole futura. Et conſiſtit parabola in hoc:ꝙ
iuxta morem nuptiarum imprecatio ſit futurę ſobolis foelicis/perpetuę &c̃. Itaq nõ imprecando ſed
prophetãdo ait ad meſiã/ſeu eccleſiam coniugem. Pro patribus tuis/prophetis & patriarchis/ex qui/
bus natus es ſm carnẽ,erunt filii tui/apoſtoli quos eccleſia per ſacrum baptiſmum generabit: pones
eos/apoſtolos,principes/non iudeæ aut ſyriæ,ſed in omni terra. Quod impletum videmus. ¶ Sequiẽ
effectus principatus. Faciam recordari nomen tuum in omni generatione & generatione. Introduci/
tur enim apoſtolica vox obſequens chriſto. faciam recordari nomen tuum / non nomen meum , in
omni generatione & generatione. Memoria nominis chriſti finis eſt principatus apoſtolici: memo/
ria autem de qua ſcriptum eſt.memores erunt mandatorum tuorum ad faciendum ea. Propterea/qa
faciam recordari nomen tuum,populi confitebũtur te/meſiam,ſeculo & ſemper. ¶ Nota ordinem.chri
ſtus conſtituit apoſtolos in principes:ipſi efficiunt memoriam non ſui ſed chriſti:& ſic infertur ꝙ po
pulus cõfitetur chriſtũ.vt hinc intelligas quo ordine fructus populi ex ꝑlatorũ depẽdet ſtudio. Amẽ.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori filiis core pro iuuẽtutibus pſalmus.XLV.

DEus noſter refugium & uirtus:adiutor in tribulationibus quæ inuenerũt
nos nimis.
Propterea non timebimus dum turbabitur terra: & tranſferentur mon
tes in cor maris.
Sonuerũt & turbatę ſũt aquæ eorũ:cõturbati ſũt mõtes ĩ fortitudie ei⁹.
Fluminis impetus lętificat ciuitatẽ dei:ſanctificauit tabernaculũ ſuum altiſſimus.
Deus in medio eius non commouebitur:adiuuabit eã deus mane diluculo.
Conturbatę ſunt gentes & inclinata ſunt regna:dedit uocem ſuam & mota eſt terra.
Dominus uirtutum nobiſcum:ſuſceptor noſter deus iacob.
Venite & uidete opa dñi:q poſuit prodigia ſup terrã/auferẽs bella uſq ad finẽ terræ.
Arcum conteret & confringet arma:& ſcuta comburet igni.
Vacate & uidete:quoniam ego ſum deus/exaltabor in gentibus & exaltabor in terra.
Dominus uirtutum nobiſcum:ſuſceptor noſter deus iacob.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti filiis core ſup iuuenculis canticũ.

1 Propheta. DEus† nobis protectio & fortitudo: auxilium in tribulationibus inuẽ
tus eſt ualde. († ad)
2 Ideo non timebimus in mutari terrã: & in labi montes in corde marium.
3 Sonabunt/intumeſcent aquę eorum: trement montes in ſuperbia ſua. Selah.
4 Flumen (Et tñ eſt ſic) /diuiſiones eius lętificabunt ciuitatẽ dei†: ſanctificando tabernacula excelſi. († decori)
5 Deus† in medio eius (eſt) /non labetur (ciuitas) : auxiliabitur ipſi deus† in uoluendo mane. († dñi † ad)
6 Attonitę ſunt gentes/lapſa ſunt regna: dedit (deus) in uoce ſua (virtutẽ) /liquefiet terra.
7 Dominus* exercituum nobiſcum: fortitudo nobis deus iacob. Selah.
8 Ite/uidete opera domini*: qui poſuit deſolationes (idolatrie) in terra.
9 Faciens ceſſare bella uſq; extremum terræ: arcum cõfringet & concidet lanceam/ plau
ſtra comburet in igne.
10 Meſias. Relaxate (paſſiones) & cognoſcite quoniam ego deus†: exaltabor in gentibus & exalta-
bor in terra. († ad)
11 Propheta. Dñs* exercituum nobiſcũ: fortitudo nobis deus iacob. Selah.

TItulus eſt. vincenti filiis core ſuper iuuenculis canticum. Vbi ſcito ꝙ dictio hebraica quã interpretes ſignificarũt iuuẽculis/a nõnullis dr̃ ꝙ eſt nomen ꝓprii inſtrũ muſici. Quod q̃a non conſtat poſthabemus: & vt noie appellatiuo vtẽtes/amplectimur ſignificationẽ iuuẽcularũ. Cõſonat enĩ hoc materiæ pſalmi: quã ex ipſo pſalmo oportet accipe. ¶ Appet manifeſte in hoc pſalmo ꝙ de tẽpore meſię tractaẽ: quũ dr̃ ꝙ facit ceſſare bella vſq; ad extremũ terræ, arcũ cõfringet & cõcidet lanceã &c̃. tãta ſiqdẽ & tã vñis pax nullo alio tpe pmittiẽ niſi tpe meſię: vt patet eſa. 2. vbi expreſſe de tpe meſię dr̃. Et cõflabũt gladios ſuos in vomeres & lãceas in falces/non leuabit gens cõtra gẽtẽ gladiũ, nec exercebunẽ vltra ad pliũ. Et eadẽ pmiſſio hr̃ michee. 4. fere de verbo ad verbũ. Et q̃a ex manifeſto pſalmi ſenſu tractaẽ ħ de ciuitate dei/q̃ dr̃ lętificari diuiſiõib⁹ fluminis, cõſequẽs ẽ ꝙ materia hui⁹ pſalmi ad literam ſit ciuitas meſię: quæ proculdubio eſt eccleſia pro tempore illo quo talem ac tantam habuit pacem qualis & quanta hic deſcribitur. Et quia donum hoc conſecuta eſt eccleſia tempore iuuẽtutis ſuæ, ideo congruit titulus ſuper iuuenculis.

SVMMARIVM EST.

¶ Ciuitas dei non timet, tã terræ q̃ maris motus terribiles, ſed manẽs imota lętaẽ fluminis riuis trãquillis: & adiuta ẽ tã valide vt diuina voce cõcuſſa ſint regna &c̃. Inuitat deinde ad videndum opera dei: vt ex opibus videãt qm̃ meſias eſt deus, exaltandus in gentibus & in terra.
Perſonę loquentes ſunt propheta in perſona eccleſię iuuenis/& meſias.

DEus nobis ꝓtectio ⁊ fortitudo. Diuidiẽ pſalmus in ptes duas: ꝓpoſitiuã materiæ, & executiuã/ibi Iõ nõ timebimus. ¶ Proponit vnũ/multis cõditiõibus fultũ. Qđ ꝓponiẽ ẽ ꝙ deus inuẽtus ẽ i nr̃is anguſtiis auxiliũ. Cõditiões ſunt duę dei. ſ. ꝙ ẽ ꝓtectio & ꝙ eſt fortitudo nobis. Vna auxilii. ſ. valde/ꝙ ẽ valde auxiliatus. Deus inquit nobis ꝓtectio/a malo, & fortitudo/ad ꝑſiſtẽdũ in bono, inuẽtus eſt/experientia teſte, valde/non parum, auxilium in anguſtiis.
¶ Ideo nõ timebimus. Incipit ħ ps executiua tali ordine. Pr̃o tractaẽ illa pticula/i anguſtiis. Scđo illa inuẽtus ẽ auxiliũ valde/ibi flumẽ. Tertio illa. fortitudo & ꝓtectio/ibi ite. Quarto illa/deus/ibi relaxate. ¶ Tribulationes duplices deſcribũẽ. ſ. i terra & i mari. Iõ nõ timebimus i mutari terrã, & in labi mõtes i corde mariũ. Magna ſecuritas hoium i deo excludẽs timorẽ i tãta mutatiõe: dũ. ſ. moueẽ terremotu terra, dũ mõtes ex terremot⁹ magnitudie labunẽ i ꝓfundũ mariũ: cũ his accñtibus. ſ. Sonabũt, intumeſcẽt aq̃ eo/ꝗ mariũ: tremẽt mõtes/a tumoribus aq̃, in ſupbia ſua/i excellẽtia celſitudinis ſuę: hoc ẽ quãuis ſuperbi & celſi ſint. Et eſt ordo ꝑpoſterus. nã primum eſt ſonare ſeu intumeſcere aquas: deinde moueri terram: poſtea tremere montes: & demum labi eos in mare. Poteſt & ſuperbia determinare fluctus maris intumeſcentis. ita ꝙ deſcribantur aquę maris primo ſonantes: deinde intumeſcentes: & demum in procellas erectę ſupra montes. Locutio iſta metaphorica eſt. ¶ Et ut metaphoram intelligas, aduerte parabolam qua vtitur propheta. Proponit enim ciuitatem quandam riuos fluminis in ſe habentem: & facto circũcirca terremotu tam vehementi vt tremant montes/

& concuſſi ſubmergantur in mari/aquę quoq; maris ſonent & intumeſcant/& procellas etiam con/minantes mõtibus faciãt,ipſa tñ ciuitas qa deus ē in medio eius nõ cõmouet/ſed adiuuat a deo:ita ꝙ fluminis eius riui trãquilli lętificãt eam/ſanctificãdo tabernacula ipſius.Hæc eſt metaphora.Et eſt ſenſus ꝙ ppl's chriſtianus euãgelizãs fidē chriſti nõ timet cõmotionē terrenoꝝ hominũ cõtet/nec cõmotionē labētium aĩo principũ in corde mariũ habitãtiũ(hoc eſt multis & innumeris populis ꝓſidentium)quãtũcũq; aq̃ hoc eſt populi ſonēt/clamēt/intumeſcãt/& procellas tormētoꝝ exaltent:quãtũcũq; mõtes tremãt,hoc eſt cõmoueãt aduerſus fidē chriſti ēt timore ne religio chriſtiana creſcat.Et ꝑ tremorem intellige omnem aliam paſſionem ſignificari qua principes a rectitudine rationis cadentes/ inordinatum motum incurrerunt.

Flumen. Proſequēdo parabolã,tractat illã particulã/auxiliũ inuētus eſt valde:declarãs auxiliũ diuinũ inter tot terribilia collatũ ciuitati.Declarat aũt ſine ordine.nã ſm ordinē incohandũ eſt.deus ĩ medio eius.Per qđ ſignificat ꝑncipiũ auxilii pñtia diuĩa.De⁹ ĩ medio ei⁹/ciuitatis dei.vbi fuerĩt duo vel tres cõgregati ĩ noĩe meo/ibi ſũ ĩ medio eoꝝ.Et hinc infert cõtrariũ terremotus.ſ.nõ labet.ſ.ciuitas hñs deũ in medio.¶ Et tũc ſequit ſecũdũ.auxiliabit ipſi deus ĩ voluēdo mane.Auxiliũ dei matutinũ deſcribit:vt intelligas nõ eē tardũ ſed hora congrua/dum voluit tēpus ex nocte in mane.¶ Et tunc ordinate ſeqtur tertio loco.Flumen,diuiſiões eius lętificabũt ciuitatē dei.Poſt ĩmotã ciuitatē a malo/poſt auxiliũ matutinũ ad bonũ,cõgruit lętitia. Vbi quãtũ ad parabolã ſicut ciuitas nõ eſt lapſa ex terremotu,ita flumē nõ eſt alteratũ ex tumētibus & ſonãtibus aqs.Et facito ꝑfectũ poſt flumen:ſubaudiēdo ē ſupple ſic ꝙ diuiſiões eius/riui eius, lętificabũt ciuitatē dei.Ad lfam aũt flumen eſt gfa ſpũalis: iuxta doctrinã dñi in euãgelio.flumina de vētre eius fluēt aq̃ viuæ.Hoc aũt inqt ioãnes/dixit de ſpũ quē accepturi erãt credētes in eũ.Spũs ergo ſanctus diuiſiõibus ſuis/diuiſionibus gfaꝝ diuidēs ſingulis prout vult,lętificabit ciuitatē dei/chriſtianũ pplm,ab vnitate fidei/ſpei/charitatis &c.ciuitatē dei appellatũ: ſanctificãdo tabernacula excelſi. Vbi debuiſſet dicere ſanctificãdo domos(ciuitas.n.ex domibus conſtruit)dixit tabernacula/ꝑp myſteriũ.tabernacula qppe ſunt peregrinãtiũ & militãtiũ,domus aũt permanētium:vt intelligas ꝙ de eccleſia militante tractat dixit tabernacula.Et ne intelligeres materialia habitacula hoĩnm/ appoſuit excelſi:vt pateat hoĩes ipſos appellatos tabernacula excelſi ; eo ꝙ in ipſis habitet deus velut peregrinus & militãs.viuo ego iam nõ ego,viuit aũt in me chriſtus inqt apl's. Iunge ergo duplicē effectũ fluminis:ſanctificare hoĩes in qbus de⁹ hĩtat,& lętificare vnitatē eoꝝ diuerſitate gfaꝝ. ¶ Attonitę ſunt gētes/lapſa ſunt regna:dedit in voce ſua/liqueſiet terra.Deſcripto diuino auxilio quãtum ad effectus in ipſa ciuitate,deſcribit idē quãtũ ad effectus externos in hoſtes.Et incohãdo a cã.Dedit/deus/ſupple virtutē,in voce ſua/euãgelica.Et ecce tres effectus.Primus. attonitę ſunt gētes/tãto euãgelii tonitruo ſonãte & coruſcãte.Secundus.lapſa ſunt regna/idoloꝝ.Tertius.liqueſiet terra/dura corda vniuerſę terrę ad ſimilitudinē liqueſcētiũ reſoluētur ĩ lachrymas peccatoꝝ ſuoꝝ.Quæ oĩa adĩpleta ad lfam legimus.¶ Dñs exercituũ nobiſcũ,fortitudo nobis deus iacob.Hæc ē ꝓfeſſio ciuitatis chriſtiãę. Vt ĩtelligas eũdē eē deũ chrianoꝝ & veteris teſtĩ & ꝑriarchaꝝ,dicit ipa ciuitas ꝙ dñs exercituũ(ſic.n.appellabat ĩ veteri teſtõ deus)ē nobiſcũ:& ꝙ deus iacob/ac ꝑ hoc iſaac & abrahã(ſic.n.appellabat de⁹ añ datã legē.exo.3.ego ſũ de⁹ abrahã/de⁹ iſaac & de⁹ iacob)ipſe nõ ali⁹ ē fortitudo nobis.

Ite videte. Tractat hic illa ꝑticula/ꝑtectio & fortitudo:inuitãdo mũdũ ad cõſiderãdũ opa dei q̃ fecit ꝓtegēdo & roborãdo euãgelicos viros.¶ Inuitat ciuitas dei hoĩes mũdi ad cõſiderãdũ opa dei quo ad duo.Prĩo quãtũ ad ſubam facti:hoc ē deſolatiões tēploꝝ & cultuũ idolatrię.Et hoc ſignificat dicēdo:q̃ poſuit deſolatiões in terra.Deinde quãtũ ad modũ faciēdi:qa.ſ.deſolauit idolatras abſq; bello / abſq; armis vſq; ad extremũ terrę.Et hic modus ſignificat dicēdo.faciēs ceſſare/in hac deſolatiõe,bella,nõ in vno loco ſed vſq; extremum terræ.Et declarãdo ceſſationē belli,ſubdit deſtructionē armoꝝ bellicoꝝ. arcũ cõfringet & cõcidet lãceã:plauſtra/bellica,cõburet in igne.Deſcribit.n.ex his actiõibus ꝙ nec bello nec cõminatiõe armoꝝ(vtpote fractoꝝ/cõciſoꝝ/cõbuſtorũ)vſus eſt ad deſolationē idolatrię.Et ad hoc ĩuitãdo dicit.ite/videte opa dñi.Dictio hebraica ſignificat venire & recedere:& ꝑpea ĩterꝑtes tranſtulerũt ite/cõe vtriq; actui.ſiue veniēdo ad nos teſtes/ſiue pergendo ad res ipſas,ite/adhibete ſtudiũ,& videte/certificate vos:ad hoc.ſ.vt videatis opa dñi. ¶ Põt nihilominus alr exponi ceſſatio belli cũ deſtructiõe armoꝝ:vt.ſ.ſignificet alter effectus.ſ.pax / vñ eccl'ie data poſt trecētos annos vel circa a ꝑdicatiõe euãgelii/incipiēs tpe cõſtãtini.Sed pria expoſitio mihi videt ad lfam & magis cõmēdatiua diuini opis:& admirabilior ē modus ille q̃ pax iſta. Vtraq; tñ ad meſię tēpus ſpectat:ſed modus ille ꝑcipue. ponēs ēt dĩam ĩter opa dei in veteri teſtõ & ĩ nouo:qñ in veteri nõ ſine bellis deſolauit chananeos & amorreos,ĩ nouo aũt ſine armis deſolauit oēs idolatras.Quãuis ēt ſit differentia aliunde:q; illę deſolationes fuerunt in minimo ſpatio terrę,iſtę vſq; ad extremum terræ.

Relaxate. Tractat hic illa particula/deus.Et introducitur meſias ipſe alloquēs mundũ. Relaxate/minuite paſſiões aĩoꝝ vroꝝ/lentas eas reddite(vtpote impedientes vos a cognitione veritatis)& cognoſcite/ſtudete cognoſcere,qñ ego deus/ſupple ſum q deſolaui idolatras ſine armis / ſine bello.Et videte effectũ.exaltabor in gentibus/per fidem earũ,& exaltabor in terra/qui iã ſum exaltatus in coelo. Quæ omnia

ola adipleta ad literā videmus. Et tam ſunt admirabilia, vt ſi hoies ſemotis paſſionibus ſtudeant co/
gnoſcere veritatem, cognoſcēt (nō ꝑ rōnem demonſtratiuam ſed per euidētiam credibilitatis) ꝙ chri
ſtus eſt deus. ¶ Demum ciuitas dei replicat profeſſionem ſuam gratias agendo. Dominus exercituū
nobiſcū, fortitudo nobis, deus iacob: vt ſupra. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori filiis core pſalmus. XLVI.

OMnes gētes plaudite manibus: iubilate deo in uoce exultationis.
Quoniam dominus excelſus, terribilis: rex magnus ſuper omnē terram.
Subiecit populos nobis: & gētes ſub pedibus noſtris.
Elegit nobis hęreditatem ſuam: ſpeciem iacob quem dilexit.
Aſcendit deus in iubilo: & dominus in uoce tubę.
Pſallite deo noſtro pſallite: pſallite regi noſtro pſallite.
Quoniam rex omnis terræ deus: pſallite ſapienter.
Regnabit deus ſuper gentes: deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam.
Principes populorum congregati ſunt cum deo abraham: quoniam dii fortes terrę ue
hementer eleuati ſunt.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincēti filiis core pſalmus. XLVII.

1 Propheta. OMnes populi ſonate palma: clangite deo † in uoce laudis. † dijs
2 Quoniam dominus * excelſus, terribilis: [est] rex magnus ſuper omnem terram.
3 Ducet populos ſubter nos: & regna ſub pedibus noſtris.
4 Eliget nobis hęreditatem noſtram: celſitudinem iacob quam dilexit. Selah.
5 Aſcendit deus † in clangore: dominus * in uoce cornu. † dij
6 Canite deo † canite: canite regi noſtro canite. † diis
7 Quia rex uniuerſę terrę deus † [est]: canite intelligentia. † dij
8 Regnauit deus † ſuper gentes: deus † ſedit ſuper thronum ſanctitatis ſuę. † dij † dij
9 Principes populorum congregati ſunt / [vt sint] populus dei abraham: quoniam deo † prote † dijs
ctores terrę ualde eleuato [se dederint].

TItulus eſt. Vincenti filiis core pſalmus. De quo vt ſupra.
¶ Circa materiā pſalmi aduerte ꝙ ex ſeptimo & octauo verſiculis (qbus manifeſte aſſignatur pro ratione feſtum cātus, qa rex vniuerſę terrę deus, quia regnauit deus ſup gētes) habeť pſalmū iſtum tractare de tpe meſię. nā tpe teſti veteris etſi deus eſſet dñs totius mūdi & oium gētiū, nō tñ dicebatur regnare ſup gentes, ſed ſup populū iudęo℞: vt patet. 1. reg. 8. & 12. quū populus petiit regē. & prius exo. 19. vbi deus dicit populo. eritis mihi in peculiū de cūctis populis & i regnū ſacerdotale. Tpe āt meſię regnū dei extēſum eſt ad vniuerſam terrā. & ad lſam regnauit ſup gētes: ſup quas prius regnauerāt dii gētiū. nunq̄ enim tpe veteris teſti verificať ꝓprie loquēdo, regnauit deus ſup gētes. Nec vnq̄ in veteri teſtō affuit rō inuitādi. canite deo canite, canite regi nřo canite: qa rex vniuerſę terrę deus, qa regnauit ſup gētes. ſed hoc reſeruabať tēpori meſię. ¶ Atteſtať huic quintus verſiculus. aſcendit deus in iubilo ſeu clāgore. In mōte nanq ſina apparuit deus in clāgore buccinę, ſed nō aſcēdit imo deſcēdit de coe/lo. Hic aūt manifeſte dř ꝙ aſcēdit cū ſono: qđ nuſq̄ alibi legiť. Atteſtať quoq ultimus verſiculus. principes populo℞ cōgregati, ſunt populus dei abrahā. hoc. n. tpe meſię adimpletū videmus: quando re/ges terrę effecti ſunt populus dei, ita chřiam ſicut alii. ¶ Eſt ergo ad lſam materia pſalmi, chřs in coelū aſcendēs & in coelo ſedens, atq regnans ꝑ fidē in vniuerſa terra ſuper gentes.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta in perſona eccleſię inuitat omnes populos ad laudem dei in ſonis & cantu: quia meſ/ſias aſcendit, ſedenſq in throno ſuo regnauit ſuper omnem terram, ſuper omnes gentes: ductis po/pulis & regnis ſub pedibus eccleſię, redactis in populum dei abrahā principibus mundi: quia ſe ob/tulerunt deo valde eleuato.

¶ Perſona loquens/propheta eſt in perſona eccleſię.

OMnes populi ſonate palma. Diuidit pſalmus in ptes duas: ꝓpoſitiuã materię,& executiuã/
ibi ducet populos.Proponit primo inuitationẽ oĩum populoꝝ ad glorificandũ deũ tripliciter:
ſcilicet ſonãdo manu/hoc eſt inſtrũis muſicis q̃ ſonãt manu: vt pſalteriũ/cithara/viola/organa &c̃.& ſo
nãdo flatu.hoc.n.ſignificat clangite.Et ſub hoc intellige oĩa inſtrũa muſica q̃ ſonant flatu humano: vt
tubę/buccinę &c̃.Et demũ cantu humanę,vocis.hoc .n.ſignificat in voce laudis.dictio enĩ hebraica
ſignificat laudẽ cantando ſeu cantũ laudando.In q̃bus tribus comprehendit vniuerſam muſicã. Vn/
de prudẽs lector potes conijcere materiã pſalmi eſſe maximi & vniuerſalis gaudij materiã:vbi oẽs po
puli cũ.vniuerſa muſica inuitant ad glorificandũ deũ.¶ Proponit deinde rõnem iſtius inuitationis:q̃
ſm veritatem eſt vna(.ſ.ꝙ meſias regnat ſup oẽm terrã)verũ multis adiectis conditionibus deſcribit
dicẽdo.qm̃ dñs,non humilis ſed excelſus ac terribilis/timendus,rex non paruus ſed magnus , non ſu/
per iudęam ſed ſuper omnem terram.

¶ Ducet populos. Incipit hic pˢ executiua tali ordine.Primo declarat illa pticula/dñs excelſus ter/
ribilis.Secũdo illa/rex magnus ſup oẽm terrã/ibi aſcẽdit . ¶ Aduerte hic ꝙ ꝓpheta loquit in pſona ec/
cleſię meſię:& affert effectus dñi terribilis & dñi excelſi. Terribilis quidẽ.Ducet populos ſubter nos & re
gna ſub pedibus nr̃is.Adĩpletũ videmus/ſub eccleſię iugo ductos populos & regna ſub pedibus eius.
Qui effectus qm̃ ex diuina procedit reuerentia,ideo fructus dñi terribilis futuri iudicis ponit.¶ Excel/
ſi vero.Eliget nobis hęreditatẽ nr̃am,celſitudinem iacob quã dilexit.Eccleſia ſiquidẽ recognoſcens ſe
eſſe coheredẽ chr̃i,hęreditatẽ ſuã regnũ chr̃i appellat.dicẽs ꝙ deus excelſus eliget nobis hęreditatem
nr̃am:hoc eſt regnũ meſię/noſtrũ ex debito antiquę ꝓmiſſionis,eliget dare nobis/non patribus nr̃is
qui tãtope hoc expectauit.Et ne dubites hęreditatẽ nr̃am eſſe regnũ meſię,ſubdit appoſitiue.celſitudi
nẽ iacob/populi iſrael,quã/celſitudinẽ,dilexit. Ita ꝙ eliget dare nobis ꝓmiſſam celſitudinẽ populi iſrael
hęreditatẽ noſtrã.cõſtat.n.hmõi celſitudinẽ eſſe regnũ meſię.Et optime cõgruit vt excelſus effectus cel
ſitudini cauſę tribuatur.¶ Aduerte hic ꝙ eccleſia inducit nõ ſolũ regnũ meſię/ſed ſubiectionẽ popu/
loꝝ vt materiã gaudij oĩbus populis:vt intelligas non eſſe ſubiectionem coactã aut ſeruilem,ſed reuerẽ
tialem conſtitutiuã ſubiectorũ in dominos(iuxta illud.cui ſeruire regnare eſt)imo redigẽtẽ ſubiectos
in collegas/in cohęredes inuitantium. Vnde merito omnes populi gaudere debent.

Aſcẽdit deus. Explicato fructu in nobis/explicat mõ cauſa:tractando illam particulam/rex magnus
ſuper omnem terram.Et inchoat ab aſcenſione,quę fuit principium fructus ſpiritus in nobis:iuxta il
lud ioan.7.nondum erat ſpiritus datus/quia ieſus nondũ erat glorificatus . Aſcendit/in coelum,deus
meſias/non purus homo ſed homo & deus,in clangore:dñs in voce cornu. Vbi per metaphoram ſo/
noꝝ intellige feſtiuum aſcenſum.Propter qď adiungit ſono cantus.canite deo canite.Et rurſus cani/
te regi noſtro canite:vt intelligas eundẽ deũ ac regem noſtrum qui meſias vocatur.¶ Et quia dixerat/
ſuper omnem terrã/ſubdit.Quia rex vniuerſę terrę deus/q̃a iam deus regnat in vniuerſa terra per fidẽ,
canite intelligentia hoc eſt ſm eruditionem & intelligẽtiam artis muſicę.Et vt magnitudo regni ex
plicet/ſubdit.Regnauit deus ſup gentes/excluſis idolis.& amplius deus ſedit ſup thronum ſanctitatis
ſuę/hoc eſt ad dexteram patris:hęc eſt enim thronus ſanctitatis eius.Principes populorum cõgrega/
ti/reges diuerſoꝝ populoꝝ cõgregati,nõ in vno loco ſed in vna fide ſpe & charitate,ſunt populus dei
abraham.In chriſto ſicut nõ eſt barbarus aut ſcytha/maſculus aut foemina,ita non eſt ſeruus aut dñs/
princeps aut ſubditus:ſed oẽs ſunt populus dei.Fit autem mentio dei abraham:vt intelligas princi/
pes populorum tranſiſſe in populũ dei qui vocatur & eſt deus abraham:qui fuit primus ſeparatus a
cultu idolatrię ad colendum deum/qui vocatur pater fidei noſtrę.vt hinc intelligas populum me/
ſię eſſe ſm rẽ & fidẽ ipſum populum dei abraham,perfidos autem iudęos ſolo nomine eſſe populum
dei abraham.Et adiũxit hanc clauſulam propheta/vt explanaret modum quo deus ſubiecit populos
eccleſię & regna ſub pedibus eius.Hic enim eſt modus:ꝙ ſedente chriſto ad dexteram patris , princi/
pes populorum congregati vnitate fidei/ſunt populus dei abraham . Quod ad literam adimpletum
videmus:quando conſtantino & alijs magnatibus ſuſcipientibus fidem chriſti/omnia regna ſubie/
cta ſunt eccleſię.Ordina literam ſic.Principes populorum congregati ſunt/in vna fide &c̃. vt ſint po/
pulus dei abraham.Oportet autem ſic ordinare : quia verbum ſunt apud hebręos eſt pars prateriti
congregati ſunt/& non eſt pręſentis temporis : ſed nos exponendo /pro clariori ſenſu vſi ſumus vt
pręſenti . ¶ Cauſa autem ſubiungitur.quoniam deo protectores terrę valde eleuato.Aduerte hic pro
pter obſcuritatem in textu hebręo,deo eſſe caſus datiui/terrę eſſe caſus genitiui/reliqua(ſcilicet pro/
tectores & eleuato)eſſe caſus regiminis. Propter quod interpretes elegerunt ponere protectores in
caſu nominatiuo/& eleuato in caſu datiuo.vt ſit ſenſus . Quoniam deo valde eleuato(vtpote qui
aſcendit & ſedet ad dexteram patris) protectores terrę/hoc eſt principes quibus ex officio incum/
bit protegere terram/ſe dediderunt . Sic enim quadrat ratio / quadrat coniunctio quoniam . nam
quia principes terrę ſe dediderunt deo eleuato , ideo congregati in vnitate fidei ſunt populus dei
abraham. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus cantici filiis core. XLVII.

MAgnus dominus & laudabilis nimis:in ciuitate dei noſtri,in monte ſancto eius.
Fundatur exultatione uniuerſę terrę:mōs ſion/latera aqlonis/ciuitas regis magni.
Deus in domibus eius cognoſcetur:quum ſuſcipiet eam.
Quoniam ecce reges congregati ſunt:conuenerunt in unum.
Ipſi uidētes ſic admirati ſunt/cōturbati ſunt/cōmoti ſunt : tremor apprehendit eos.
Ibi dolores ut parturientis:in ſpiritu uehementi conteres naues tarſis.
Sicut audiuimus ſic uidimus in ciuitate domini uirtutū/in ciuitate dei noſtri:deus fundauit eam in ęternum.
Suſcepimus deus miſericordiam tuam:in medio templi tui.
Secūdum nomen tuum deus ſic & laus tua in fines terrę:iuſtitia plena eſt dextera tua.
Lętetur mons ſion & exultent filię iudę:propter iudicia tua domine.
Circundate ſion & complectimini eam:narrate in turribus eius.
Ponite corda ueſtra i uirtute eius & diſtribuite domos eius:ut enarretis i ꝓgenie altera.
Quoniā hic eſt deus deus noſter in ęternū & in ſeculū ſeculi:ipſe reget nos in ſecula.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Cāticū pſalmi filiis core. XLVIII.

Propheta.
1 MAgnus dominus & laudatus ualde :in ciuitate dei noſtri / monte
ſanctitatis eius.
2 Pulchra ſpōſa lętificans totā terram:mons ſion/latera aquilonis/ciuitas regis magni.
3 Deus † in palatiis eius agnitus eſt protegendo. † 4
4 Quia ecce reges congregati ſunt:tranſierunt ſimul.
5 Ipſi uiderunt ſic: mirati ſunt,territi ſunt/accelerati ſunt.
6 Tremor apprehendit eos ibi:dolor quaſi parturientis.
7 In uento orientali confringes naues tarſis.
8 Sicut audiuimus ita uidimus in ciuitate domini exercituū/in ciuitate dei noſtri:deus† † 4
firmabit eam uſq; ęternum Selah.
9 Putauimus deus† gratiam tuam in medio templi tui . † 4
10 Sicut nomen tuum deus † ſic laus tua ſuper extrema terrę:iuſtitia plena dextera tua.
11 Lętabitur mons ſion/exultabunt filię iudę:propter iudicia tua.
12 Circundate ſion & circuīte eam:numerate turres eius.
13 Ponite cor ueſtrum antemurali/eleuate palatia eius : propterea narrabitis generationi poſterę.
14 Quoniā iſte deus† deus noſter ęternum & ſemp:ipſe ducet nos ęternaliter. † 4

TItulus eſt.Canticum pſalmi filiis core. Vbi quia idem ſignificant canticum & pſalmus , ſumitur hic canticum a cantandi officio/pſalmus vero pro hymno qui cantatur . communi ſiquidem nomine omnes hymni huius libri/appellantur pſalmi. Vnde ex titulo nihil apparet de materia pſalmi . ¶ Circa quam eſt aduertendum /eſſe aliquid clarum & aliquid obſcurum . Clara ſunt duo. Alterum ꝙ pſalmus iſte loquitur de ciuitate hieruſalem . tum quia loquitur de ciuitate in monte ſion.tum quia meminit templi dei : quod conſtat fuiſſe in ſola hieruſalem.Alterum ꝙ loquitur de ciuitate hieruſalē in ſtatu florido.tum quia ponit in ea dn̄m magnum & laudatū valde &c̄.tū qa ponit in ea lętitiam mōtis ſion & filiarum iudę.¶ Ambiguū aūt eſt an ad literam deſcribatur terreſtris hieruſalē quantū ad gloriā mūdi huius/an hieruſalē myſtica. Qꝛ enim non deſcribat floridus ſtatus ſm

gloriam mundi terreſtris hieruſalē/ex eo habeť ꝙ ſtatus floridus hieruſalem fuit tpe ſalomonis. cōſtat
aūt nō deſcribi hic ciuitatē tpe ſalomonis/ex tribus.Primū.q̄a hic deſcribitur reges.cōgregatos/ſimul
trāſiſſe/vidiſſe/admiratos eſſe/tremore & dolore quaſſatos:qđ nunq̄ legiť tpe ſalomonis. Secūdo quia
hic narranť naues tarſis confractę vēto orientali:qđ nunq̄ ſalomonis tpe legiť. Q̄ſi ad naues tarſis
cōfractas tpe ioſaphath referri dicať,iam recediť a deſcribēdo fœlicitatē ciuitatis.nā cōtrario illatū na
uiū/ad infortuniū ſpectat hieruſalē:in hoc aūt pſalmo deſcribunť ea q̄ ꝓſperitatis ſunt. Tertio quia in
hoc pſalmo nulla fit mētio de duobus p̄cipuis bonis ciuitatis tpe ſalomōis.ſ.de ipſo rege & de copia
diuitiaꝝ:tāta ꝙ argētū ꝓ nihilo habereť:vt diciť.3.reg.10. ¶ Quod aūt ſomniāt aliq̄ eſſe hic ſermonē
de terrena fœlicitate hieruſalē tpe meſię:vt ſomniū relinquať.vidimus.n.meſię tpe nō magnum dūm
nec laudatū valdę in hieruſalē,ſed quaſi ſeruum vituperatum valde. ¶ Vnde reſtat ꝙ ad lr̄am pſalmus
iſte eſt parabolicus:& ſub metaphora hieruſalē terreſtris deſcribit hieruſalē ſpūalem:hoc eſt eccleſiam
chſi,q̄ eſt participatio q̄dam hieruſalē cœleſtis:dū īdē ſunt ciues hic peregrināte & militātes/ibi po
ſtea triūphantes.Ita ꝙ nō ponimus tres ciuitates hieruſalē,ſed duas cū apoſtolo ad gala.4.terreſtrē.ſ.
& cœleſtē:quia nō hēmus hic manentē ciuitatē ſed futurā inqrimus.Sed nomē ciuitatis cœleſtis hie
ruſalē cū diuitiis ſuis cōicať pręſenti eccleſię:pro quanto hęc eſt in ſpe & in merito qđ illa eſt in re &
in p̄mio.Et ſic vocať & eſt participatiue hieroſalē cœleſtis. Vnde & nr̄a conuerſatio in cœlis eſt. ¶ Eſt
igitur ad lr̄am ſermo de ſpūali hieruſalē/vera ciuitate meſię.Quod nō ſolū per locū a diuiſione factā
dicimus,ſed ēt ex narratis in pſalmo colligimus:dū narrať deū confregiſſe naues tarſis/q̄bus vehebā
tur cōgregati reges cōtra ciuitatē hieruſalē.Hoc.n.niſi ſpūaliter itelligať/nullā habet ex hiſtoriis fidē:
ſed itellectui de cōi cōcurſu principū mūdi aduerſus eccleſiā chſi in primitiua eccleſia/optime q̄drat.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta in pſona fideliū meſię,deſcribit deū tū magnū/tū laudatū valde in ciuitate & mōte dei.
Et magnū q̄dē ex cōfractiōne nauiū vehētiū reges cōgregatos cōtra ciuitatem . Laudatum vero;quia
iuxta cogitationem & auditionem vidimus gratiam eius in templo ipſius cum laude iuſtitię.inuitā
do omnes ad lętitiam & augmentum ſion vt perpetua ſit dei gloria in poſteritate . Hoc eſt ſummari
rium parabolę tractatę in hoc pſalmo.

¶ Perſonę loquentes ſunt propheta & ciues.

MAgnus dn̄s ⁊ laudatus valde. Diuidiť pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuā materię,& execu
tiuā/ibi pulchra.Proponit duas dei cōditiones:ſcilicet magnus & laudatus.& vtrāq; valde/de
terminādo loca in q̄bus eſt valde magnus & laudatus.Alter locus eſt in ciuitate dei noſtri/hieruſalē:
Alter in mōte ſanctitatis eius:qui eſt mons moria,in quo erat locus templi.& ꝓpterea vocatur locus
ſanctitatis dei.De quo dixit iacob/terribilis eſt locus iſte &c̄.

¶ Pulchra. Incipit hic pars execūtiua tali ordine.Primo declarať illa particula/in ciuitate. Secūdo
declaratur illa particula/magnus dn̄s in ciuitate/ibi deus in palatiis.Tertio illa/& laudatus in monte
ſanctitatis ſuę/ibi putauimus deus. ¶ Quia nō diffinierat ciuitatē niſi ex parte dei(appellādo eā ciui
tatē dei noſtri)deſcribit mō ipſam ciuitatē q̄nq; cōditionibus.Prima eſt a pulchritudine.pulchra ſpō
ſa.ita ꝙ ciuitas ē pulchra ad ſimilitudinē ſpōſę ſpecioſę.Per qđ cōmēdať ēt ab amore:ſicut ſpōſa pul
chra eſt amabilis & cōcupita &c̄. ¶ Secūda.lętificans totā terrā.Inter partes terrę ſortita eſt pulchritu
dinē:& vltra hoc ē materia gaudii reliq̄s partibus terrę. Vn̄ thre.2.hieremias ītroducit ambas has cō
ditiones/dicēdo ſup hieruſalē deſtructa.heccine eſt vrbs pfecti decoris/gaudiū vniuerſę terrę! Hebręi
dicūt hoc ſecundū verificari rōne ſalubritatis aeris cōis oībus nationibus:dicētes vn̄cunq; ex toto or
be aduētantes hoies/incolumes ſeruari in hieruſalē:quū tn̄ videamus tranſeuntes ad remota climata
infirmari. Intelligo ego rōne diuini cultus in ſola hieruſalem vigentis appellatam gaudium vniuer
ſę terrę. ¶ Tertia.mōs ſion.Explicať p mōtē ſion nō ſolūmō locus.ſ.hieruſalē a nobiliori ipſius pte(ſci
licet mōte ſion)ſed etiā ratio oīum:diuinus.ſ.cultus.nā mōs ſion locus erat diuini cultus:ibi.n.erat ar
ca dei tēpore dauidis:& in eius ſuperiore parte monte moria ędificatum eſt tēplum. ¶ Latera aquilo
nis.Si verum eſt ꝙ mons moria eſt ad literam aquilonaris monti ſion ſeu hieruſalē/vt aiunt,ſignifica
tur p latera aquilonis templum dei ibidem ędificatum poſtea.Pōt tamen ad literam excellentia hieru
ſalem terreſtris deſcribi ex hoc ꝙ eſt velut collateralis aquiloni:hoc eſt babyloni ſeu ciuitati regię re
gum aquilonis.Ita ꝙ dicta eſt latera aquilōis,acſi fuiſſet dicta par aquiloni.in aquilone enim a quo
pandetur omne malum hieruſalem/fuit prima monarchia:& hieruſalem adeo diues & glorioſa euer
ſit tempore dauidis & ſalomonis vt certaret de gloria diuitiis &c̄.cū aquilone.Et ꝓpterea deſcribitur
ꝙ eſt etiā latera(hoc eſt ad latera)aquilonis/tanq̄ par illi. ¶ Vltima.ciuitas regis magni.i.meſię qui
eſt rex magnus expectatus a iudęis:vt intelligas eandem eſſe ciuitatem dei noſtri & regis magni me
ſię.Et hęc quidem de terreſtri hieruſalem ſic ſunt vera vt ad literam ideo deſcripta ſint vt ſpiritualis
hieruſalem conditiones intelligas.Quod ex ſequentibus conuincitur:quia non poſſunt quę ſequū
tur/de materialibus palatiis & nauibus intelligi.

Deus in palatiis eius. Tractatur hic illa particula/magnus dn̄s in ciuitate/declarando effectum in

quo eſt cognita magnitudo diuina.ſ.ꝓtegendo ſeu auxiliando. Deus in palatiis eius.ſ.hieruſalem, cognitus eſt ꝓtegendo. Deſcribit aũt deũ cognitũ in palatiis:vt intelligas deũ cognitum a magnatibus habitãtibus palatia. Et qdẽ quãtũ ad parabolã/deſcribiꝫ itellectũ diuinũ adiutoriũ a magnatibus:eo ꝙ raro magnates mũdi recognoſcũt deũ adiutorẽ,ſed attribuũt(ſi neſciũt aliã cãm)aſtris vel caſui:plebei aũt ſunt qui recognoſcũt deũ. Vt ergo vniuerſaliter deũ cognitũ adiutorẽ itelligeremus/ dixit deũ ꝓtectorẽ in palatiis cognitũ.¶ Quia ecce reges cõgregati ſunt. Audi effectũ in quo mõſtratũ eſt diuinũ adiutoriũ. Deſcribunꝫ reges hoſtes ciuitatis hieruſalẽ cõgregati/tranſeuntes ſimul mare ex vna parte:ex altera parte deſcribiꝫ deus in vẽto oriẽtali cõfringẽs naues tarſis/vehentes tranſeũtes reges. Ita ꝙ videntes reges ſe periclitari,mirati ſunt,territi ſunt,accelerati ſunt/ad euadẽdũ,tremor apprehẽdit eos ibi:nec ſolus tremor ſed dolor q̃ſi pturiẽtis/in piculo mortis cõſtitutę. Hic ẽ effectus quo deus ẽ cognitus in palatiis. Et ꝓpterea ciues hieruſalẽ itroducũꝫ dicẽtes. Sicut audiuimus/a ꝓphetis & ꝓfibus de diuinis opibus,ita vidimus in ciuitate dñi exercituũ/ſ.ciuitate dei nři,deus firmabit eã vſq; ęternũ.idubia fide ac ſpe ex iſta expiẽtia dicimus ꝙ deus firmabit eã/hieruſalẽ,vſq; ęternũ. Hęc eſt parabola.¶ Hiſtoria nuſq̃ inueniꝫ materialiũ nauiũ & hmõi regũ ſic cõgregatoꝝ. Et ꝓpterea ſenſus parabolę eſt ꝙ deus eſt cognitus magnus in palatiis/in magnificis domibus q̃les ſunt apoſtoli & martyres,roborãdo eos. Quia ecce. Demõſtranꝫ in primitiua eccleſia reges mũdi cõgregati,nõ in loco ſed aĩo vno & eodẽ cõtra fidẽ chři. Et ꝓpterea deſcribunꝫ trãſire ſimul mare ad deſtruẽdũ hieruſalẽ(eodẽ ſiquidẽ tpe & aĩo conabanꝫ oẽs ad deſtruendũ hieruſalẽ ſpũalem/hoc eſt eccleſiam chři)ſed deo in vẽto oriẽtali/hoc eſt ſpũſancto flante ab oriẽte/hoc eſt a meſia(de quo ſcriptũ eſt zacha.6.ecce vir oriẽs nomẽ eius)cõfringente naues tarſis/potẽtias mũdanas:cõprehendẽdo diuitias & reliqua in quibus cõfidunt hoĩes,quę erãt quaſi vehicula hoĩum cõtra fidẽ chriſtianã. Hęc enim oĩa cõfregit ſpũs orientis virtutibus & miraculis. Quẽ ſpũm virtutũ & miraculoꝝ ipſi reges viderũt ſic ꝙ mirati ſũt primo, deinde territi ſunt & accelerati ſunt.in nõ multo ſiquidẽ tpe ſuſceperunt fidẽ vniuerſi populi. tremor apprehẽdit eos ibi/vbi ſpũs virtutũ & miraculoꝝ cõfudit vires humanas:& ſimiliter dolor quaſi parturiẽtis. Vbi vides ſignificari ad lrãm ꝙ ſpũſancto cõfringente vires humanas pſecutoꝝ/tandem mirati & territi,etſi non ipſi/ſucceſſores tñ eoꝝ tremore diuini iudicii & dolore ꝓprioꝝ ſcelerũ accelerati ſunt ad ſuſceptionẽ fidei. Et ꝓpterea chřiani fatemur grãs agẽdo. Sicut audiuimus/a prophetis, ita vidimus in ciuitate dñi exercituũ/in eccleſia militante,in ciuitate inquam dei noſtri:& non dubitamus ꝙ deus firmabit eam/eccleſiam,vſq; eternum.

Putauimus deus. Tractaꝫ hic illa particula/laudatus in monte ſanctitatis ſuę:declarãdo viſam laudẽ & hortãdo ad augmentũ.¶ Et viſam quidẽ laudẽ in extẽſione ad fines terrę ſignificat/cõparatiue ad tẽplum dicẽdo. Putauimus/hactenus,deus grãm tuã/laudari,in medio templi tui/in quo eſt cultus tuus, ſed nũc videmus tã extẽſam laudẽ tuã ꝙ ſicut nomen quo diceris deus eſt vere tuũ/qa nulli alteri vere cõuenit,ſic & laus eſt tua ſup extrema terrę/expãſa/ita ꝙ laudaris iã in vniuerſa terra ſolus deus.dextera tua nõ eſt ſicut dextera humana/partim iuſtitię & partim iniqtatis habens,ſed plena eſt iuſtitię:qm̃ nõ operaꝫ niſi iuſta iuſte/nec fauet niſi iuſtitię. Et quãtũ ad parabolã ſpectat/viſa eſt dextera tua plena iuſtitię in cõfringẽdo naues tarſis. Quantũ vero ad ſenſum parabolę,ſignificaꝫ cultum diuinũ qui hactenus fuerat in tẽplo hieroſolymis/inueniri in toto orbe:iuxta verbũ dñi ad ſamaritanã.venit hora qñ nec hieroſolymis nec in monte hoc adorabitis &c̃. Significaturq; aſſiſtentia diuina in martyribus viſa plena iuſtitię/nullã admittẽs iniqtatẽ.nihil enim damnationis eſt iis qui ſunt in chřo ieſu.¶ Vnde & ſubdiꝫ. Lętabiꝫ mons ſion/exultabũt filię iudę ꝓpter iudicia tua. Quod quantũ ad parabolã/liquet deſcribere ſubſequentẽ lętitiã habitantiũ in hieruſalẽ & in tribu iuda. Secũdũ autẽ parabolę ſenſum/ꝓphetaꝫ lętitia primitiuę eccleſię in cõtumeliis & tormẽtis:iuxta illud.ibãt apoſtoli gaudẽtes a cõſpectu cõcilii/qm̃ digni habiti ſunt pro noĩe ieſu cõtumeliã pati. Perfectiores ergo p montẽ ſion & filias iudę ſignificanꝫ/gaudẽtes ꝓpter iudicia dñi quę inceperunt a domo dñi:iuxta verbum apoſtoli petri.tempus eſt vt incipiat iudicium a domo dei &c̃.1.pet.4. ¶ Exhortatio aũt ad augmentum laudis ſubiungitur. Circundate ſion & circuite eam. Ordo prępoſterus.primo debẽt circuire, & deinde circundare eã muris. Numerate turres eius.quarto ponite cor veſtrum antemurali.& quinto eleuate palatia eius:ad hũc effectũ vt enarretis generationi poſterę,quoniã iſte deus/deus noſter ęterno & ſemp,ipſe ducet nos ęternaliter.¶ Quantum ad parabolam/munienda & exaltanda dicitur ciuitas ad hoc vt poſteritati conſulatur quo ad ſciendum deum ducem &c̃. Quantum vero ad ſenſum parabolę/modus deſcribitur quo diuina laus eſt extenſa ad fines terrę. Primo circumeundo ſion/vniuerſum locum eccleſię dei.deinde circundando eam muro apoſtolicorum virorum/protegentium.tertio numerando turres. Turris fortiſſima nomen domini:ad eam confugiet iuſtus & ſaluabitur prouer.18. Ac per hoc numerare turres ſion/eſt numerare diuina nomina:hoc eſt diſtincte habere rationem diuinarum notitiarum. Quod ad literam tũc incoepit adimpleri quum apoſtoli condiderunt ſymbolum fidei:tot enim turres numerarunt quot fidei articulos diſtinxerunt.nam articuli fidei ſunt velut turres eccleſię:vtpote firma refugia & propugnacula in omnibus excurſiõibus hereticoꝝ.

¶ Quarto ponendo cor ad antemurale:hoc eſt etiam ad vltimas defenſiones eccleſię.quis infirmatur (inquit apoſtolus)& ego non infirmor?quis ſcandalizatur & ego non vror?Hoc eſt habere cor & nõ ſolum linguam ad antemurale eccleſię.¶ Quinto eleuando palatia/magnificas domos/pręficiendo eccleſiis viros perfectiores:qui reſpectu aliorum ſunt ſicut palatia reſpectu domorũ. Quod in primitiua eccleſia ſeruatum eſſe conſtat.His enim mediis peruentum eſt ad hoc vt enarrauerint poſterę generationi(.i.nobis in quos fines ſeculorum deuenerunt)duo.Primum.quoniã iſte meſias deus/deus noſter ęternum & ſemper.In quo eius diuinitas prędicatur a parte ante & poſt.Secundum.ipſe ducet nos ęternaliter.In quo eius officium prędicatur:chriſtus enim eſt dux noſter ad ęternitatem.In his ſi quidem duobus vniuerſa fides continetur.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori filiis core pſalmus. XLVIII.

AVdite hęc omnes gentes:auribus percipite qui habitatis orbem.
Quiq; terrigenę & filii hominum:ſimul in unum diues & pauper.
Os meum loquetur ſapientiam:& meditatio cordis mei prudentiam.
Inclinabo in parabolã aurẽ meã:aperiã in pſalterio propoſitionẽ meã.
Cur timebo in die mala,iniquitas calcanei mei circundabit me?
Qui confidunt in uirtute ſua:& in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur.
Frater non redimit redimet homo:& non dabit deo placationem ſuam.
Et pręcium redemptionis animę ſuę:& laborabit in ęternum & uiuet adhuc in finem.
Nõ uidebit interitum quũ uiderit ſapientes morientes:ſimul inſipiẽs & ſtultus pibũt.
Et relinquent alienis diuitias ſuas :& ſepulchra eorum domus illorum in ęternum.
Tabernacula eorum in progenie & progenie:uocauerunt nomina ſua in terris ſuis.
Hõ cũ in honore eſſet nõ ĩtellexit:cõparatus eſt iumẽtis iſipiẽtibus/& ſilis factus e illis.
Hęc uia illorum ſcandalum ipſis:& poſtea in ore ſuo complacebunt.
Sicut oues in inferno poſiti ſunt:mors depaſcet eos.
Et dñabuntur eorum iuſti in matutino:& auxiliũ eorum ueteraſcet in inferno a gloria eorum.
Veruntamen deus redimet animam meam de manu inferi:cum acceperit me.
Ne timueris cũ diues factus fuerit homo:& cũ multiplicata fuerit gloria domus eius.
Quoniam cũ interierit non ſumet oia:neq; deſcendet cum eo gloria eius.
Quia anima eius in uita ipſius benedicetur:confitebitur tibi cum benefeceris ei.
Introibit uſq; in progenies patrum ſuorum:& uſq; in ęternũ non uidebit lumen.
Homo cum in honore eſſet non intellexit:comparatus eſt iumentis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti filiis core pſalmus. XLIX.

1 Propheta. AVdite hoc omnes populi:auſcultate omnes habitantes orbis.
2 Etiam filii adam etiam filii uiri:ſimul diues & mendicus.
3 Os meum loquetur ſapientias:& meditatio cordis mei prudentias.
4 Inclinabo parabolę aurem meam:aperiam in cithara ęnigma meum.
5 Quare timebo in diebus mali,iniquitas calcaneorum meorũ circundabit me?
6 Confidentes ſuper opulentia ſua:& qui in multitudine diuitiarum ſuarum gloriabunt.
† dij 7 tales ſunt ergo Frẽm/non redimendo redimet uir:non dabit uir deo† pręcium ſuum.
8 Et chara illi redemptio animę eorum:& ceſſabit per monte ſeculo.
9 Et uiuet fama adhuc ſempiterno:non uidebit foueam,
10 Quando uidebit ſapientes ergo morientur eſt fama :ſimul inſipiens & beſtialis peribunt,& dere-

linquent [ſapientes] aliis opulentiam ſuam.

11 Intimum eorum [eſt q] domus eorum ſeculo: habitacula ſua [cõſtruxit] generationi & generationi, uo
cauerunt in nominibus ſuis ſuper terras.

12 Et homo [qui] in claritate nõ pernoctabit: aſſimilatus eſt [brutis], [ita q] ſicut beſtię exequatę ſunt [ita hoíes].

13 Hęc uia eorum/inſipientia ipſis: & poſt eos in os eorum current. Selah.

14 Quaſi ouis in fouea† poſiti ſunt, mors paſcet eos: & dominabũtur in eos recti mane: †fouee
& figura eorũ [erit] ad cõſumendum foueã ab habitaculo ſibi.

15 Tñ deus† redimet aĩam meam de manu fouez, quũ aſſumet me [ex hac vita]. Selah. †dij

16 Ne time [de futura [illegible]] quum ditabitur uir: quum multiplicabitur honor domus eius.

17 Quoniam nõ in mori ſuo tollet oĩa: non deſcendet poſt ipſum honor eius.

18 Quia aię ſuę in uitis ſuis [tu] benedicet [vir alij]: & laudabunt te [tu] quum benefacies tibi.

19 Ibit [vir] uſq; generationem patrum ſuorum: [qui] uſq; ęternum non uidebunt lumen.

20 Homo [qui] in claritate [[illegible]] & nõ intelliget: aſſimilatus eſt [ſic q] ſicut beſtię exęquatę ſunt [ita hoĩes].

TItulus eſt. Vincenti filiis corę pſalmus. De quo vt ſupra.

ℭ Circa materiã pſalmi cõſtat primo q̃ mouet̃ qõ de cã timẽdi dies mali ĩ qnto verſiculo. Cõſtat deĩde q̃ recitat̃ via diuitũ huius mũdi circa redẽptionẽ aię; & rephẽdit̃ tãdẽ ĩ.13. verſiculo. hęc via illo⁊ ĩſipiẽtia ipſis. Cõſtat tertio q̃ ſubdit̃ dr̃ia ĩter illos & iuſtos: q̃ illi ſicut oues in ĩferno poſiti ſunt; mors paſcet eos: iuſti ãt dñabunt̃ eo⁊ &c̃. Cõſtat demũ moneri hoĩes ne timeãt quũ multiplicata fue rit gl̃ia diuitis: qa nõ comitat̃ eũ poſt mortẽ ſed ĩ ęternũ nõ videbũt lumẽ. ⁋ Ex qb⁹ diligẽter pſpectis ac collatis/ apparet prĩo q̃ qõ pponita q̃rit de cã nr̃i timoris reſpectu malo⁊ poſt mortẽ. ad hoc.n.di/rectę ſpectat deſcriptio dãnato⁊ & dñium iuſto⁊: ad hoc ſpectat nõ eẽ timẽdũ multiplicatũ honorẽ diuitũ, qa nõ cũ eo pgit poſt mortẽ; ad hoc quoq; ſpectat recitata via diuitũ circa redẽptionẽ aię. Vñ cõcludẽdũ eſt q̃ pſalmus iſte ad lr̃am tractat cãm humani timoris reſpectu malo⁊ poſt mortem.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Propheta vbi ĩuitauit mũdũ ad audiẽdã ſapiẽtiã & prudẽtiã q̃õnis de timore poenaꝝ futurę vitę; ĩtroducit prĩo ſapiẽtes mũdi ponẽtes foelicitatẽ ĩ ĩmortalitate famę, ita q̃ ĩ hac ſola differt hõ a brutis: & narrat multiplex eo⁊ ſtudiũ ad hm̃õi ĩmortalitatẽ cõſequẽdã. Deĩde reprehẽdit eo⁊ ĩſipiẽtiã/ deſcri bẽs poenas iniquo⁊ & p̃mia iuſto⁊ poſt mortẽ: in quo cõſiſtit ſolutio q̃õnis. adiũgẽs q̃ gloria mũdi nihil prodeſt mortuis: necnõ mõſtrans in quo vere differt homo a brutis.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

AVdite hoc. Diuidit̃ pſalmus ĩ ptes duas: ppoſitiuã materię, & executiuã/ ibi cõſidẽtes. In pte p̃/poſitiua multo apparatu pponit q̃õnẽ/ ĩuitãdo oẽs & ſingulos hoĩes mũdi. audite/ exterius, hoc/ hãc rẽ, oẽs ppl̃i/ oĩa collegia: auribus pcipite ſeu auſcultate/ ĩtus attẽdite, oẽs habitatores orbis/ ſinguli hoĩes. Etiã filii adã/ ẽt filii viri: hoc ẽ tã ignobiles (quo⁊ genus nõ illuſtrat̃ niſi qa ſũt hoĩes) q̃ nobiles/ ex noĩato viro genus trahẽtes. ſimul diues & mendicus. Poſt dr̃iam gñis ſubdit̃ ẽt fortunaꝝ/ diues & mẽdicus. ⁋ Ecce ad qd ĩuitant̃. Os meũ loquet̃ ſapĩas/ diuinã & humanã: & meditatio cordis/ nõ ex p̃/cipitatiõe ſed ex diuturna meditatiõe, prudẽtias/ actionũ humanaꝝ, ſil̃r ſm deũ & ſm hoĩes. Hęc quo ad rẽ dicẽdã. Quo ad modũ vero dicẽdi. Inclinabo parabolę aurẽ meã/ hũiliabo ad parabolicũ modũ aurẽ meã. Debuiſſet dicere os meũ aut verbũ meũ/ & tñ dixit aurẽ meã pp myſteriũ. vt ĩtelligeres eũ di ctuꝝ audita nõ ĩuẽta a ſeipſo/ ſed quę aure pcępit a ſpũ ſctõ. ita q̃ poſuit aurẽ p re audita. Inclinabo parabolę/ rẽ auditã a me, apiã in cithara/ hoc eſt in cãtu metrico (ex ſono citharę correſpõdẽte metro carminis deſcribit q̃õnẽ metrice pponẽdã in cãtu) ęnigma meũ/ difficilẽ q̃õnẽ. ⁋ Ecce qõ. Quare ti/mebo in diebus mali, iniqtas calcaneo⁊ meo⁊ circũdabit me? Appellant̃ dies mali dies cõtẽtiui ma/li ſimpl̃r vt diſtiguunt̃ cõtra dies cõtẽtiuos mali ſm qd. Et ppea qa poene pñtis vitę ſũt malũ ſm qd/ futurę aũt ſunt malũ ſimpl̃r, iõ dicendo quare timebo in diebus mali/ cãm q̃rit q̃re timebit mala fu/turę poſt mortẽ vitę. Timebo inqt/ in pſona hoĩs timẽtis poenas ĩferni. Et vt ĩtelligas q̃ nõ q̃rit cãm dementorũ/ ſubdit iniqtas calcaneo⁊ meo⁊ circũdabit me: hoc ẽ cur timebo ſic q̃ iniqtas ẽt mĩma circũdat me timore. Iniqtate calcaneo⁊ ſignificat̃ iniqtas ĩſimę ptis: puta pc̃m̃ carnis. Vbi bñ nota q̃ totũ cadit ſub q̃õne. ſ. cur timebo in diebus mali pp pc̃tũ cõmiſſum. & exaggetãdo/ ĩducit minima

peccata inducentia magnum timorem: vtpote circundãtia hoiem timore. Vbi vides prophetam ſeruare quod pmiſit. ſ. ſub metaphora pponere q̃onem. & difficilem q̃onẽ: qm̃ q̃rit cãm q̃ niſi ex reuelatione diuina ſciaꝛ ignota eſt: cã enim ad notitiã rerꝝ futurę vitę ſpectat. Hęc eſt queſtio.

¶ Cõfidẽtes. Incipit h̃ ps executiuã tali ordine. Prĩo recitaꝛ ſnĩa ſapiẽtũ mũdi hui⁹ circa motã q̃onẽ. Secũdo rephẽdiꝛ mũdanorꝝ ſnĩa, ibi hęc via eorꝝ. Tertio ſoluiꝛ q̃õ ſm̃ veritatẽ, cõfutãdo dcã mũdãorꝝ ibi q̃ſi ouis. ¶ Circa ſniam ſapiẽtũ mũdi hui⁹ aduertẽdũ ẽ ꝙ ptim ſub metaphora, ptim ſub pprietate verborꝝ itroduciꝛ ſnĩa mũdanorꝝ. ℣ Quã vt clarius intelligas, nota per ſingula. Quia prĩo deſcribunꝛ optimates mũdi cõfidẽtes ſup opulẽtia ſua & ĩ multitudine diuitiarꝝ ſuarꝝ gl̃iantes. Et licet hoc verũ ſit ceꝛ de diuitiis rerꝝ, parabolice tñ dcm̃ ĩtellige de opulẽtia ĩgenii & diuitiis p̃claroꝝ geſtoꝝ. hi. n. ſũt capita mũdi: de q̃bus hic ſe loq̃ pp̃ha, in. 13. verſiculo explicat: qũ dicit reliquos ſeq̃ veſtigia hoꝝ. ℣ Secũdo declaraꝛ optimatũ affectus ad viuẽdũ poſt mortẽ, ſimul cũ ĩpoſſibilitate aſſequẽdi illd̃ p̃cio. Fratrẽ nõ redimẽdo redimet vir. Vbi q̃tũ ad lrãm aduerte duo. Primũ ꝙ tã fr̃ q̃ vir in textu hebręo ſũt caſus regimis. & hac vſi libertate iterp̃tes locauerũt fr̃eꝫ ĩ actõ & virũ ĩ rtõ, coacti a p̃dcto verũq̃ referre ĩ idẽ verbũ. ſ. nõ redimẽdo redimet: q̃a p̃dictaꝛ poſt dictionẽ vir. Alterꝝ ẽ ꝙ cõſuetudo hebraica ẽ diceꝛ veniẽdo veniet, expectãdo expectaui, & ſic de aliis. & ſicut hoc mõ loquẽdi vtũꝛ affirmatiue, ita hic vtũꝛ negatiue nõ redimẽdo redimet. ita ꝙ negatio p̃poſita negat & gerũdiũ & verbũ. Et ẽ ſenſus ꝙ vir, hõ notabilis, nunq̃ redimet fr̃em. Si q̃ris de qua redemptione eſt ſermo, expecta paululũ verba textus. Sufficit hic noſſe ꝙ nõ eſt in facultate illuſtris viri redimere fr̃em. & multo minus põt redimere quẽcũq̃ aliũ. Sequiꝛ. nõ dabit deo p̃ciũ ſuũ: hoc ẽ nec ſeipm̃ põt p̃cio quocũq̃ redimere. dicendo. n. p̃ciũ ſuum, ſuipſius. ſ. viri illuſtris p̃ciũ monſtrat. Et ẽ ſenſus ꝙ nullo p̃cio dato deo redimet ſeipm̃ vir illuſtris. Sequiꝛ. & chara redẽptio aĩę eorꝝ. Potuiſſes credere ꝙ iõ vir illuſtris nõ redimet fr̃em, nec dabit deo p̃ciũ ſuipſius q̃a nõ curat, q̃a nõ magnipẽdit redẽptionẽ fr̃is & ſui. hanc cogitationẽ excludit pp̃heta, aſſerẽs ꝙ chara eſt redemptio animę eorum: hoc eſt ꝙ magnipendiꝛ redemptio animę eorum ab eis. Et hinc habes de qua redemptione hactenus loquutus eſt. ſ. de redemptione aĩę, hoc ẽ vitę ad lrãm. Vidẽtes. n. ſapiẽtes ĩ morte ſe p̃dituros vitã, magnipẽdũt redimere vitã, q̃ eſt ab aĩa: & eſt q̃ſi redẽptio aĩę quã ĩ morte p̃dũt. Vñ redimere aĩam nihil aliud ẽ q̃ emere vitã poſt mortẽ. Et hoc magnipẽderũt ſup oĩa magnates mũdi: & viderũt ꝙ vnus hõ non põt redimere vitã alterius: hoc eſt efficere vt alter poſt mortẽ viuat. Viderũt quoq̃ ꝙ ſacrificia & oblationes q̃ offerunꝛ deo nõ p̃ſunt ad hoc vt offerẽs viuat poſt mortẽ. nihil. n. iſti credũt de futura vita, ſed iſtã tñ cognoſcũt, iſtã ſolã magnipẽdũt, de iſta ſola loquunꝛ. ita ꝙ redẽptio aĩę eorꝝ, ad viuẽdũ in p̃nti vita referꝛ. ¶ Vñ ſequiꝛ tertio declaratio itentionis iſtorꝝ. Et ceſſabit ſeculo, & viuet adhuc ſempiterno. Ecce quo tẽdit vir excellẽs: ad hoc. ſ. ꝙ ceſſante vita ſua p mortẽ viuat adhuc in hac vita in ſempiternũ. & ceſſabit ſeculo, hoc ẽ neceſſitatis naturę mortalis, & viuet adhuc ſempiterno: hoc eſt ſtudioſę virtutis, heroicę &c̃. Et intẽdit ad lrãm ꝙ itẽdit viuere in fama & gloria ſua remanẽte in ęternũ. ℣ Sequiꝛ. nõ videbit foueã. Declaraꝛ quarto diſcurſus ſeu motiuũ hoĩs illuſtris penes hoc ꝙ videt dr̃iam iter ſapiẽtes & ĩſipiẽtes: ꝙ ſapiẽtes moriunꝛ quidẽ ſed viuũt adhuc in fama, ĩſipiẽtes aũt moriunꝛ ſimul cũ oĩbus ſuis, ita ꝙ nulla fama eorꝝ reſtat. Hoc. n. ſignificaꝛ dicẽdo. Nõ videbit, vir excellẽs, foueã, hoc eſt ſepulchrũ, qñ videbit ſapiẽtes moriẽtes, hoc eſt ꝙ morienꝛ. Appellat nõ videre foueã ſeu ſepulchrũ nõ videre occultationẽ. Et eſt locutio metaphorica. quod enim eſt in ſepulchro ſeu fouea, tectũ eſt, occultatũ eſt. ſapiẽs autẽ quando moriꝛ, nõ ſepelitur nõ occultaꝛ ſed claret fama. Intendit enim p mortuũ & ſepultũ, eũ cuius nomẽ eſt ſepultum. & p oppoſitũ nõ videre foueã in morte ſapiẽtis, eſt videre nomẽ viuũ. De ĩſipiẽtibus aũt. Simul inſipiẽs & beſtialis, homo ducẽs vitã q̃ſi aĩal brutũ, nõ reſpiciẽs niſi ad p̃ns, peribũt ſimul: hoc ẽ cũ oĩbus ſuis, nomine, fama, gloria &c̃. ℣ Quito deſcribũꝛ cõſequẽter media q̃bus ex his diſcurſibus magnates p̃curãt viuere poſt mortẽ vſq̃ ĩ ſempiternũ. Et deſcribunꝛ q̃ttuor media. Primũ. & derelinquẽt aliis opulẽtiã ſuam. Vbi aduerte quãtũ ad lrãm numerũ pluralẽ, & derelinquent, referri nõ ad inſipientẽ & beſtialẽ ſed ad ſapiẽtes introductos dicendo, qñ videbit ſapientes. intendit enim nunc deſcribere quare ſapientibus moriẽtibus vir nõ videt foueã: hoc eſt q̃re reſtant viui in fama & gloria. Vnde & primũ mediũ quo ſapiẽtes mũdi p̃curãt viuere in ſempiternũ, eſt derelinquere aliis opulẽtiã ſuã. Non eſt hic ſermo de diuitiis terũ, ſed ſub metaphora diuitiarꝝ copiã p̃claroꝝ geſtorũ ſignificat. ita ꝙ derelĩquere aliis memoriã p̃clarorũ geſtorũ, ſiue ſcriptorũ ſiue dictoꝝ, ẽ primũ mediũ ad p̃curãdã ĩmortalitatẽ famę. Secũdũ eſt. Intimũ eorũ domus eorũ ĩ ſeculũ. Et hic ẽt ſermo ẽ metaphoricus ad ſilitudinẽ p̃curãtiũ ppetuitatẽ p naturalẽ p̃creationẽ ſobolis. Et hic appetitus inditus eſt naturaliter hoĩ vt ſtudeat cõſeruare gẽtẽ domus ſuę generãdo. Sed altius ẽ qd̃ ſignificaꝛ p hoc: dũ dr̃. ĩtimũ eorꝝ, ſupple ẽ: hoc eſt, qd̃ ĩtime fixũ ẽ ĩ corde eorũ. ſ. ſapientũ eſt hoc. domus ſuę in ſeculũ, efficere ſe capita ſectarꝝ ppetuarũ. hoc. n. velut p̃cipuũ mediũ ad ppetuitatẽ dr̃ intimũ eorũ. & ſectę eorũ dicunꝛ domus eorũ: iuxta illã ſignificationẽ qua frequẽtiſſimo vſu in ſacra ſcriptura domus ſumiꝛ p p̃genie. Tertiũ. habitacula ſua generatiõi & generatiõi. Poſt duo prima p̃cipua adiũgũꝛ ẽt alia mediocria media. ſ. efficere magnifica & perpetua ędificia. cõfert. n. hoc nõ nihil famę poſt mortẽ. Et hoc ſignificaꝛ dicẽdo. hitacula ſua, ſupple cõſtruẽt, g̃natiõi & g̃natiõi, futuris ſucceſſiõib⁹. Vltimũ ẽ. vocauerũt in noĩb⁹ ſuis ſup terras. vt romulus romã

& ſic de aliis denominãtibus terras a ſuis noībus, vt vel ſic ppetueť nomē eoꝝ. ¶ Sexto decl'ať radix to
tius diſcurſus/ſniç & opeꝝ ſapiētū huius mūdi. Et hō I claritate nō pnoctabit/aſſi'atus eſt, ſicut beſtiæ
exęqte ſūt. Verba hæc ſūt ſapiētū huius mūdi: ſignificātia ꝙ hō ex eo ꝙ nō pnoctat I claritate/hoc ē ꝙ
mortuus nō pſeuerat in claritate famę, aſſi'atus ē/ſupple brutis, ita ꝙ ſicut exęqtę ſunt beſtię in mor/
teṗta exęquātur hoīes in morte ſi nō permanēt in claritate. Vbi clare vides inter hoīem & bruta nul/
lā i ſtos ponere differētiam niſi penes claritatem perſeuerantem poſt mortē. Hæc eſt ſententia munda
noꝝ magnatum circa quæſtionē ppoſitam. Nam hinc habes nihil eſſe timendum ob demeritum ali
quod poſt mortē in alia vita, ſed in hac vita infamiam/& ex virtute gloriam acquirendam.
Hec via eoꝝ iſipiētia ipſis, ⁊ poſt eos i os eoꝝ currēt. Reṗhēdit ppħa ſniam mūdanoꝝ ponētiū
fęlicitatē i imortalitate famę. Vbi aduerte ꝙ ex hoc verſiculo mãifeſte hēs ꝙ oia dcā a.6. verſiculo (.ſ.
cōfidētes i opulētia ſua) ſpectāt ad viā ſapiētū h⁹ mūdi. pnomē ſiqdē hęc/dicēdo hęc via eoꝝ/demon
ſtrat narratā hacten⁹ ſniam. Reṗhēſio āt ſignificať iſipiētia ipſis. Qđ ipſi reputāt ſapiētiā ppħa decl'at
eē iſipiētiā. Et merito: qa male ſentiūt de fine de fœlicitate hūani gñis. ſapiētis ſiqdē ē rectę ſetire de ſu
ṗmis cāis/iter qs ē vltim⁹ finis. Reṗhēdēdo āt ſil'r iſinuat ſniam ṗdictā eē ſapiētū mūdi: dū ſubdit. & p⁹
eos I os eoꝝ currēt. Vbi aduerte parabolā. in paſtu aialiū greges pgūt poſt ora arietū/tauroꝝ & breui/
ter ducū: ita ꝙ vbi aialia capita gregū applicāt os ſuū ad paſtū/illuc currūt ſequētia reliq aialia. Iuxta
hāc metapħam deſcribit ppħa vulgares hoies currere poſt ſapiētes i os eoꝝ: hoc ē ad eūdē paſtū quo
paſcuntur ſapiētes: dum & ipſi reputant non eſſe aliam fœlicitatem niſi fœlicitatem famę: quia tali
paſtu vident ſapientes ſe paſcere.
Quaſi ouis i fouea poſiti ſūt. In hebręo hř fouęę i datiuo. Rñdet ħ ppħa qōni morę. & ſm ꝙ ṗmi
ſit ſtinuat I. pabolā audita a ſpūſctō. Tria aūt i hac riſiōe tractat. Prio aliā vitā poſt mortē cū dfia poe/
naꝝ & ṗmiorū. Scđo ad qđ ē vtilis gl'ia pñtis vitę. Tertio corrigit ſpāl'r radicē illā/hō in claritate. Cir
ca futurā vitā prio ponit pœnas & ṗmia: alludēdo ad pabolā ichoatā de ouib⁹ ſeqntibus ad paſtū os
arietū. Et aſſi'at eos. ſ. ſeqces, ouib⁹ i termio/i caſu, ſicut aſſi'ati ſunt in uia. Ita ꝙ pabola ē ꝙ ſicut oues
ſequētes arietes currēdo pueniūt ad locū arietū/ac p hoc ad caſū (puta ſi cadūt i foueā) ita imitatores
ſapiētū pueniūt ad foueā inferni vt paſcanť morte oēs ſimul. ex eo. n. ꝙ pgūt ad paſtū/apte deſcribūť
paſci morte. Et ſm rei veritatē paſcunť morte: qm̃ nihil aliud guſtāt aiæ dãnatoꝝ niſi qđ mortis eſt:
maxima. ſ. mala pœnę. Quaſi ouis/multitudo ouiū ſequens capita, poſiti ſunt in fouea inferni in quā
foueā ceciderūt ſequēdo ſapiētes mūdi/ita ꝙ mors cōtinuis tormētis paſcet eos. Et dñabunť in eos re
cti mane. Ecce ṗmiū iuſtoꝝ. illi paſcunť morte: recti dñanť ſup eos/effecti ſunt dñi. Mane. mortē iuſtoꝝ
appellat mane, qm̃ in morte incipit verus dies rectoꝝ: ſicut mortē impioꝝ appellauit caſum in foueā.
Et ne putes tēporalia fore hæc tormēta impioꝝ/ſubdit. & figura eoꝝ ad cōſumēdū foueā ab habitacu
lo ſibi. Humano more interminabilē carcerē ſignificat dum cōſueuimus dicere de carcerato ſine ſpe li
bertatis ꝙ ipſe cōſumet vincula & carcerē. iuxta hūc loquēdi morē ſignificat ppheta dãnatos ſine ter/
mino i iferno. Et figura eoꝝ ad cōſumēdū foueā inferni/qđ eſt impoīe: vt itelligas itermiabilitatē. Et p
metapħam figurę corpeę itellige ſignificari aiam: q̄ fuit forma corpis. Ab habitaculo ſibi/hoc ē qa eſt
habitaculū ſibi deputatū. ¶ Decl'ata diſparitate ṗmii & pœnę & ppetuitate, decl'at mō ipſam vitā fu
turā/alludēdo ad diſcurſus ſapiētū prius recitatos. ſ. ꝙ vir nō pōt redimere aiam. i. vitam neq ſuā neq
fratris ſui. Et ait. Tm̃, deus redimet aiam meā de manu fouęę quū aſſumet me. Duas vitas iſinuat: hoc
ē naturalē uitā aiæ/dicēdo de manu fouęę: & vitā gfæ/dicēdo de⁹ redimet. Significāterq apponit tm̃/
vt intelligas vitā gfæ a ſolo deo pēdere. aia ſiqdē eius quātū ē ex ſe manū fouęę infernalis incurreret:
ſed deus ſolus ē q redimet aiam meā de ptāte inferni. Et hoc tūc erit quū aſſumet me. Pōt hoc intelli/
gi de aſſūptiōe ex hac vita. ita ꝙ ſignificāter nō vocauit eā mortē ſed aſſūptionē ex hac miſeria i ppe/
tuā vitā. Nec obſtat ꝙ tūc tēporis hoies i morte nō cōſequebāť fœlicitatē æternę beatitudinis: ſatis eſt
pphę ꝙ cōſequebāť eā ſecuritate ſin⁹ abrahę. nā ad cōfutādos ſapiētes mūdi hoc ſufficit. Poſſet quo/
ꝙ exponi de aſſūptiōe naturæ hūanæ a deo I vnitatē perſonæ: ſed extra præſens ppoſitum apparet.
Ne time quū ditabiť vir. Decl'ata vita fœlici & iſœlici alæ poſt mortē, decl'at ppħa ꝙ gl'ia pcurata a
ſapiētib⁹ mūdi nihil pdeſt poſt mortē aiab⁹ eoꝝ/ſed tm̃ pfuit eis dū viuerēt: qa poſt mortē nō videbūt
lumē. Ne time. Apoſtrophat ad iuſtū timētē pœnas/& ſpantē ṗmia futuræ vitæ. Ne time quū ditabiť
vir/qbuſlibet diuitiis ṗclaroꝝ geſtoꝝ &c. quū multiplicabiť honor dom⁹ ei⁹/gētis ſequētis ipſū. Qm̃
nō i mori ſuo tollet oia, nō deſcēdet poſt eū honor ei⁹/ſed remanebit I opione hoīum q ħ viuūt. Quia
aię ſuæ i vita ſua tm̃ bñdicet/vir excellēs: & ſilr alii laudabūt te quū bñfacies tibi tm̃. Et ē ſenſus ꝙ nec
ipſemet vir excellēs pōt bñdicere aię ſuę niſi durāte hac vita ſua/ vt claꝝ ē: & ſilr alii nō laudabūt te ni
ſi durāte tpe quo bñfacies tibiipſi. qđ cōſtat eē tps pñtis tm̃ vitę. qñ āt ñ potes tibiipſi nec bñdiceť nec
bñfacere/null⁹ laudabit te laude pueniēte ad te. hęc. n. ſola ē q̄ pdeſt. Et itēdit ppħa ꝙ qa ſublata ē illu/
ſtri viro poſt mortē facultas tā bñdicēdi q̄ bñfaciēdi ſibi/nō pueniūt ad eū laudes q̄ hic remāſerūt in
opinionib⁹ hūanis. Ibit/p mortē, vſq ad gñationē patrū ſuoꝝ/dãnatoꝝ q iſtruxerūt eos, vſq ad ętet/
nū nō videbūt lumen: hoc ē q pſes eoꝝ vſq ad ęternum nō videbūt lumen/ac per hoc non videbunt
laudes ſuas qbus I hoc mūdo celebrātur. erūt. n. in tenebris inferni: de qbus ſcriptū ē eiicite eū in tene/

bras exteriores. ℂ Occurrit hic quæſtiuncula cur ꝓpheta induxit hāc doctrinam ſub excluſione timoris inchoās ne timeas: quū nō appareat rō timēdi ēt ſi gl'ia hæc comitaretur hoīes poſt mortē. Ad hoc dr ꝙ ſi gl'ia hęc comitaretur aīas poſt mortē, timēdū eēt ꝙ deficerēt p̄mia alteri⁹ vitæ ꝗ̄ ſpam⁹: qđ eēt maximū malum. Et propterea propheta excluſit hūc timorem: intendens ꝙ non deerunt præmia alterius uitæ, ꝗ̄ ꝓmiſſa ſunt in lege & prophetis: qa huius mūdi p̄mia (gloria, honor & hmōi) nullū hñt ibi locum. Homo in claritate. Poſtremo corrigit propheta vulgatum dictum ſapientum: ſcilicet ꝙ homo differt a beſtiis quia cōmoratur in claritate. Vbi diligētiſſime perſpice correctionē: quæ cōſiſtit i correctione illius particule, nō pnoctabit ſeu cōmorabitur. hanc particulā corrigit ꝓpheta: & loco illius apponit, & nō intelliget. Vide differētiā. Illi clamitant & implent libros ſuos ꝙ ſolus hō q cōmoratur i claritate, poſt mortē differt a brutis: iuxta illud. ſed famā extēdere factis, hoc virtutis opus. Propheta dicit copulatiuā. homo in claritate & nō intelliget: hoc eſt ſolus hō q intelliget differt a brutis, quātūcūq; in claritate cōmoretur. Et intēdit per intelligere, intelligere dono ſeu intellectu fidei. ſolus. n. p̄ditus intellectu fidei intelligit verā fœlicitatē: iuxta illud. niſi credideritis nō intelligetis. Approbat aūt ꝓpheta aſſi'ari tali quos hoīes beſtiis, lōge altiori ſenſu ꝗ̄ illi dixerint. illi. n. dicebāt hoīes aſſimilari beſtiis, qa corꝝ omnia cū vita intereſſit: ꝓpheta aūt aſſerit hoīes carentes īrellectu fidei ſi'les beſtiis, qa ceciderūt ab ordine creaturarū rōnaliū & lapſi ſūt in ordinē brutoꝝ. creaturæ. n. rōnales ſūt ꝑꝑ ſeipſas: hoc eſt vt ſint ipſe fœlices. irrationalia aūt oīa nō ſunt ꝑꝑ ſe (qa nō ſunt vt aſſequātur fœlicitatē) ſed ꝑꝑ ſupiores res. Quocirca qa dānati fuerūt in hac vita in ordine creaturarū rōnaliū (vt pote potētes ꝑ fidē aſſequi beatitudinē ęternā) & poſt mortē nō poſſunt aſſequi amplius illam, ceciderūt ab ordine creaturarū rōnaliū i ordinē brutoꝝ: pro quāto ſunt, in ſtatu in quo nō ſunt ꝑꝑ ſe (qa non poſſunt aſſequi fœlicitatē) ſed ſunt ꝑꝑ ſanctos, qbus oīa coopant in bonū: ſicut bruta ſunt ꝑꝑ ſupiora entia. Ideo oēs dicuntur ſi'les beſtiis. ita ꝙ vera ꝓpō eſt, ꝙ hō in claritate ſeu gl'ia quātacūq; exiſtēs & nō intelliget (hoc eſt ſi non intelliget intellectu fidei) aſſimilatus eſt ſic ꝙ ſicut exęquatę ſunt beſtiæ ſic ipſi exęquati ſunt, omnes equales facti ſunt in uno ſtatu, ſicut beſtiæ propter alios non propter ſeipſos. Amen.

ℂ VVLGATA EDITIO. ℂ Pſalmus aſaph. XLIX.

DEus deorum dominus locutus eſt: & uocauit terram.
A ſolis ortu uſq; ad occaſum: ex ſion ſpecies decoris eius.
Deus manifeſte ueniet: deus noſter & non ſilebit.
Ignis in conſpectu eius exardeſcet: & in circuitu eius tempeſtas ualida.
Aduocauit cœlum de ſurſum & terram: diſcernere populum ſuum.
Congregate illi ſanctos eius: qui ordinant teſtamentum eius ſuper ſacrificium.
Et annunciabunt cœli iuſtitiam eius: quoniam deus iudex eſt.
Audi populę meus & loquar iſrael: & teſtificabor tibi deus deus tuus ego ſum.
Non in ſacrificiis tuis arguam te: holocauſta aūt tua in cōſpectu meo ſunt ſemper.
Non accipiam de domo tua uitulos: neq; de gregibus tuis hircos.
Quoniam meę ſunt omnes feræ ſyluarum: iumenta in montibus & boues.
Cognoui omnia uolatilia cœli: & pulchritudo agri mecum eſt.
Si eſuriero non dicam tibi: meus eſt enim orbis terræ & plenitudo eius.
Nunquid manducabo carnes taurorum: & ſanguinem hircorum potabo?
Immola deo ſacrificium laudis: & redde altiſſimo uota tua.
Et inuoca me in die tribulationis: eruam te & honorificabis me.
Peccatori aūt dixit de⁹: q̄re tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtm̄ meū ꝑ os tuum?
Tu uero odiſti diſciplinam: & proieciſti ſermones meos retrorſum.
Si uidebas furem currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.
Os tuum abundauit malicia: & lingua tua concinnabat dolos.
Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum: hæc feciſti & tacui.
Exiſtimaſti inique ꝙ ero tui ſimilis: arguam te & ſtatuam contra faciem tuam.
Intelligite hæc qui obliuiſcimini deum: nequando rapiat & non ſit qui eripiat.
Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter quo oſtendam illi ſalutare dei.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Pſalmus aſapho.

fortis iudex
1 Propheta. D Eus deus†deus locutus eſt:& uocauit terram ab ortu ſolis uſq; occa-
ſum eius.
2 A ſion/a completa pulchritudine,deus†ſplenduit.
3 Veniet deus noſter/& non tacebit:ignis ante ipſum uorãs/& circuitibus eius tempe-
ſtas fuit ualde.
4 Vocabit ad celos deſuper & ad terram:ad iudicandum populum ſuum.
5 Meſias. Congregate mihi gratioſos meos:ferientes pacti mei ſuper ſacrificio.
eſt
6 Propheta. Et annunciabũt cœli iuſtitiam eius:quia deus†iudicãs ipſe .Selah.
hoc ſum
7 Meſias. Audi popule meus & locutus ſũ iſrl':& cõteſtabor in te/ deus†deus tuus ego .
non erunt
8 Non ſuper ſacrificia tua arguam te:& holocauſtomata tua coram me continue .
9 Non accipiam de domo tua taurum:de ouilibus tuis hircos.
ſubditur
10 Quoniam mihi omnis fera ſyluę:beſtię in montibus mille.
eſt
11 Sciui omne uolatile montium:& mobile agrorum mecum .
ſubeſt
12 Si eſuriam non dicam tibi:quoniam mihi orbis & plenitudo eius .
i. taurorũ
13 Nunquid comedam carnem fortium:& ſanguinem hircorum bibam? †dijs
14 Sacrifica deo†confeſſionem:& ſolue excelſo uota tua.
15 Et uoca me in die anguſtię:liberabo tę & honorabis me.
16 Propheta. Et impio dixit deus†. Meſias. quid tibi ad narrandum pręcepta mea,& le-
uaſti pactum meum ſuper os tuum?
17 Et tu odiſti caſtigationem:& proieciſti uerba mea poſt te.
fuit
18 Si uidiſti furem:& cucurriſti cum eo/& cum adulteris pars tua .
19 Os tuum miſiſti in maliciam:& lingua tua concinnabit dolum.
20 Sedebis/in fratrem tuum loqueris:in filium matris tuæ dabis turpitudinem.
vt coram
21 Hæc feciſti & tacui:exiſtimaſti eſſendo ero ſicut tu,arguã te/& ordinabo oculis tuis.
legem erit
22 Intelligite nunc hanc obliuiſcentes dei:nequando rapiam/& non liberans .
conformē laudi eterna
23 Sacrificãs confeſſionem honorabit me:& ponẽtẽ uiam /faciam uidere ipſum in ſa-
lute dei†. †deo

TItulus eſt.pſalmus aſaph.Et eſt caſus datiui aſaph.eſt enim nomen proprium unius trium prin-
cipum cantorum:vt patet.1.parali.25. Vnde ſignificatur pſalmus iſte attributus aſaph/ ſicut alij
attributi ſunt iedithum & ſimilibus.

¶Circa materiam pſalmi aduerte:ex principio pſalmi habetur ꝙ pſalmus ad literam loquitur de tem-
pore meſię:ex eo ꝙ dicitur deum locutũ eſſe & vocaſſe terram a ſolis ortu & ab occaſu/hoc eſt vniuer-
ſam terram.Hoc enim nũꝗ tempore veteris teſtamenti factum eſt:ſed tempori meſiæ reſeruata eſt vo-
catio totius terræ.¶Idem quoq; apparet ex media parte pſalmi.in qua poſthabenda ſacrificia veteris
legis deus declarat.nam & hoc tempori quoq; meſiæ reſeruatum eſt. Tractat itaq; pſalmus iſte ad li-
teram de meſiæ tempore/aduentum eius & ceſſationem legalium.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta vbi vtrũq; meſiæ aduentum introduxit/& aduentum glorioſum ſummarie deſcripſit,le-
gem meſiæ de ceſſatione legalium ſacrificiorum deq; grato ſacrificio votorum & laudis adiecta con-
formitate vitæ/promulgat cum pœna & pręmio.

¶ Perſonę loquentes ſunt propheta & meſias.

DEus deus deus locutus eſt. Diuidiẗ pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuã materiæ, & executiuã/
ibi a ſion. Proponit duo. ſ. dei locutionẽ & vocationẽ. ¶ Proponẽdo aũt hæc nolat deum tribus
noĩbus. Prĩo el/a fortitudine. & hoc directe reſpicit locutionẽ: ſignificat. n. meſiã: quatenus fortẽ ad vin
cẽdũ mundũ & aereas poteſtates. Secũdo elohim/a iudicio. & reſpicit vocationẽ terræ quæ fiet in ſecũ
do aduẽtu meſiæ ad iudicium. Tertio ponitur nomen innominabile/ſcriptũ quatuor lr̃is: pro quo cõ
muniter interp̃tes in hoc pſalterio ponũt dñm. vt intelligas ꝙ ipſe verus ac ſũmus deus demõſtraẗ ꝑ
duo antecedẽtia noĩa/el & elohim. ¶ Locutus eſt/nõ ꝑ ꝓphetas ſed per ſeipſum euãgelicã legẽ: vt pate
bit. & vocauit terram/vt declarabit ad iudicium, nõ ex vno climate ſed ab ortu ſolis vſq; ad occaſum/
vt nulla pars terræ relinquatur non vocata.

¶ A ſion. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prĩo tractaẗ illa ꝑticula/vocauit terrã &c̃. Secũdo il
la/locutus eſt/ibi audi popule meus. Circa primũ aduerte ꝙ ꝓpheta deſcribit duos meſię aduẽtus eo/
dẽ cõtextu/diſponẽte ſic ſpiritu ſancto ad occultationẽ tãti myſterii: ſi. n. cognouiſſent/nunq̃ dñm glo
rię crucifixiſſent. ¶ Primus aduẽtus tãgiẗ dicendo. a ſion/a cõpleta pulchritudine deus ſplẽduit. Ad li/
teram meſias ſplenduit deus a ſion/quum ſpiritum ſanctum diſcipulis in ſion dedit. tunc enim cogni/
tus eſt deus a completa pulchritudine: nam perfecta reſurrectione chriſti completa eſt eius pul/
chritudo. Vbi vides non deſcribi chriſtũ in hieruſalem deturpatum/ flagellis / cruce / ignominia &c̃.
ſed a ſtatu cõpletę pulchritudinis/& ſimul & ſemel a ſion: vt intelligas initiũ nouę legis ꝓmulgatę in
miſſione ſpũſſancti in ſion. ¶ Secũdus aũt aduẽtus deſcribiẗ. Veniet deus noſter & nõ tacebit/ſicut in
primo aduẽtu venit ad paſſionẽ ſicut agnus nõ aperiẽs os ſuũ. Excluſio ſilẽtii ſignificat manifeſtũ ad/
uẽtum. nõ veniet tacitus ſed manifeſtus: hoc eſt cũ gloria manifeſtãte quis eſt. Ignis ante ipſum vo/
rans. Apparatus ꝓcedens iudicẽ. Ignis cõflagrationis erit vorans oĩa/vegetabilia &c̃. & ante ignem
mixtio aquæ/venti/turbinis grandinis &c̃. hæc. n. credimus ꝓcedere ignẽ cõflagratiõis. Vnde & in p̃te/
rito hic deſcribiẗ. Et circuitibus eius tẽpeſtas fuit valde. vbi ſcito ꝙ iuxta textũ hebręũ/dicẽdũ eẽt tẽpe
ſtatũ ẽ valde, ſi latina lĩgua ꝑmitteret. ¶ Vocabit ad cœlos deſup. Exprimiẗ ꝓpoſita ĩ pricipio pſalmi
vocatio. tum reſpectu terminoꝝ ad quos peruenit vocatio: ad celos. ſ. vt inde veniãt animę ſanctoꝝ &
angeli: & ad terrã/vt reddat corpora pro reſurrectione. Tum quo ad finẽ. ad iudicãdũ populũ ſuũ. Qui
nõ credit iã iudicatus eſt: & ſolus populus fidelis reſtat iudicãdus. Tum quo ad dictũ per hanc voca/
tionẽ. cõgregate mihi gratioſos meos/q gratuite impẽderũt opera miſericordiæ: ſeruẽtes pacti mei ſu/
per ſacrificio/hoc eſt habẽtes mecũ pactũ fidei ſuper ſacrificio crucis. Ita ꝙ per hanc cõditionẽ ſignifi/
cat fidẽ chriſti crucifixi: & per primã opera miſericordiæ. vt intelligas per fidẽ & bona opa ſaluari ho
mines. Et hic eſt fructus iudicii/gratus ſm̃ ſeipſum deo iudici. Et ꝓpterea dicit cœlis & terræ/congregate
mihi gratioſos &c̃. Dãnationis aũt iniquoꝝ nulla fit mẽtio: q̃a nõ eſt ꝑ ſe volita a deo. ¶ Et annũcia/
bũt cœli. Nota differẽtiã. vbi de cõgregatione electoꝝ tractatur, induciẗ a ꝓpheta ipſe deus/ipſe meſi/
as vocãs & dicẽs cõgregate mihi &c̃. vbi aũt generaliter agitur de iudicio, nõ deus/nõ meſias ſed cœli
inducunẗ annũciãtes q̃m meſias venit iudicans. Et ad lr̃am ita erit: q̃a cœleſtes angeli vltra mirabilia
cœleſtium corpoꝝ annũciabunt vniuerſis meſiam venire iudicem, ipſe aũt meſias vocabit ad ſalutẽ.

¶ Audi popule meus. Tractaẗ hic illa particula/locutus eſt/tali ordine. Primo declarat meſias perſonã
loquentẽ in principio ꝓpoſitam/deus. deinde ſubdit duo dicta quæ dixit. ¶ Audi popule meus. Meſi/
as ẽ perſona loquẽs excitans hebręum populũ: quẽ appellat popule meus/tum antiqua electiõe/tum
cognatione carnis. Et ne heſites ꝙ ad hebręum populũ dirigitur ſermo/adiungitur iſrael. audi popule
meus iſrael, & locutus ſum. Incohat ſermonẽ ab vtroq; tẽpore/p̃terito. ſ. & futuro: ſignificans ꝙ non in
cipit modo alloq; ppl'm iſrael, ſed & locutus ſum/multifariã multiſq; modis olim ꝑ angelos pr̃ibus i &
cõteſtabor etiã in te/in medio tui per meipſum & ap̃los/teſtimoniis ſcripturarũ/opibus miraculoꝝ/&
internis inſpirationibus, hoc. ſ. ꝙ deus/natura, deus tuus/a te cultus, ego/ſupple ſum. Et videmus hoc
adimpletũ/dicẽte dño in euãgelio. ſi nõ veniſſem & locutus eis nõ fuiſſem (ſm̃ ſacras ſcripturas) pec/
catũ nõ hẽrent. Et rurſus. ſi nõ veniſſem & opa nõ feciſſem quæ nemo alius fecit/peccatum nõ hẽrent.
Adipletũ ẽ ergo quod hic dr̃. cõteſtabor ĩ te (pp̃lo iſrael) ꝙ ego de⁹ de⁹ tuus ſũ. Et hoc ẽ primũ dictũ
q̃d locutus ẽ: quod ẽ dictũ fidei deitatis meſiæ. ¶ Secũdũ dictũ eſt de ceſſatione ſacrificioꝝ q̃bus offe/
rebãtur aĩalia: vt agni/boues/vituli &c̃. abſtulit. n. chriſtus huiuſmodi ſacrificia/imponendo eis finem
vnico ſacrificio corporis ſui. In hoc dicto procedit tali ordine. Primo explicat ipſam ceſſationem.
non ſuper ſacrificia tua arguam te/ſi non attuleris ea, & holocauſtomata tua coram me continue. Ad/
uerte ꝙ negatio prępoſita determinat vtrũq; verbum: ſcilicet arguam & ſunt. Et eſt ordo prępoſterus
nã ordo ſententiarũ eſt: nõ holocauſtomata tua corã me continue/& nõ ſuper ſacrificia tua arguam
te. q̃a prius ẽ ꝙ ſacrificia legalia nõ ſint accepta cõtinue/hoc ẽ cõtinuatio eorũ nõ ẽ accepta deo: & de/
inde eſt ꝙ nõ arguet eos ſup ſacrificiis: nã illud ẽ ratio huius. ex hoc. n. ꝙ cõtinuatio ſacrificioꝝ nõ pla
cet/ſeq̃tur ꝙ nõ eſt locus repręhẽſioni ſi ſacrificia ceſſant. ¶ Deinde affertur triplex ratio ſuaſiua quare
cõtinuatio ſacrificiorũ nõ eſt grata deo. Prima eſt. quia non indiget huiuſmodi rebus quæ offerunẗ in

ſacrificiis,quia abundat his omnibus.Non accipiã de domo tua taurũ,de ouilibus tuis hircos . quo/
niã mihi omnis fera ſyluę,beſtię in montibus mille.numerus finitus pro infinito.Sciui omne volati
le montiũ,& mobile agroꝝ mecum. Vbi vides ꝙ quia deo ſuppetit copia omnium huiuſmodi, ideo
dicit ſe non indigere vt accipiat de domo tua & de ouilibus tuis hæc.¶ Secunda ratio ad ſupplemen/
tum ꝓcedentis eſt.Si eſuriam non dicam tibi,quoniã mihi orbis & plenitudo eius. Potuiſſet quiſpiã
humano more dicere ꝙ licet quis abundet innumeris animalibus / & propterea non indigeat tau/
ro meo & hirco meo,ſi tamẽ accideret caſus ꝙ deficerent ei aut non haberet in promptu/tunc hircus
meus & taurus meus ſupplerent.Contra hunc caſum affertur hæc ſecunda ratio.Si eſuriam/hoc eſt da
to ꝙ deficerent mihi omnia ſupradicta quæ in nullius ſunt bonis(ſcilicet beſtię ſylnę & ĩ montibus)
non tamen dicam tibi da mihi taurum tuũ aut hircum tuum:qm̃ ego ſum dominus etiã hirci tui &
tauri tui.Hoc enim ſignificat.qm̃ orbis mihi/ſubditus eſt,& plenitudo eius/quicquid eſt in eo.¶ Ter/
tia ratio.Nunquid comedã carnẽ fortiũ,& ſanguinẽ hircoꝝ bibã?hoc eſt nunqd delectabor in huiuſ/
modi ſacrificiis?Delectationẽ ſignificauit a comeſtione & potu,q ſunt actus manifeſte delectabiles.
Et itẽdit nõ de delectatiõe ſenſibili(quã ſtultũ ẽ cogitare ĩ deo)ſed de delectatiõe itellectuali:quã mul
ti attribuerũt diis , tãq̃ deus delectet̃ hmõi ſacrificiis.hmõi.n.errorẽ excludere itẽdit.Aduerte hic ꝙ ad
lrãm p hæc intẽdit ꝓpħa apire hmõi res ſacrificatas(boues & oues &c̃.)nõ eſſe gratas deo ſm ſe:& ꝓ/
pterea tpe meſię abrogãda eẽ hmõi ſacrificia.¶ Et ſi inſtet̃ ꝙ iſtę rõnes pariter cõcludũt nũq̃ fuiſſe in/
ſtituẽda a deo hmõi ſacrificia.r̃ndet̃ verũ eſſe quãtũ eſt ex pte rerũ ſacrificatarũ:ſed ex alia cã fuerunt ad
tẽpus inſtituta.tũ ne populus hebręus deditus ad idolatriã facilius fieret idolatra / volẽs ſacrificare ſi/
cut videbat alias gentes ſacrificare diis ſuis.tum ad ꝓcurrẽdũ & figurandũ ſacrificium quo chriſtus ſe/
ipſum obtulit in ara crucis:iuxta illud apoc.13.agnus qui ab initio mundi occiſus eſt.

Sacrifica deo confeſſionem. . Tertiũ dictũ eſt declaratio ſacrificii grati deo oĩ tẽpore.& eſt ſacrificiũ
internę deuotiõis & externę cõfeſſionis ſeu laudis.¶ Vbi nota in verbis lr̃æ tãgi id quod eſt gratũ deo,
ex pte exterioris actus/dicẽdo cõfeſſionẽ:& ex pte interioris/dicẽdo vota tua.Inter exteriora ꝗppe ope/
ra nr̃a ſola locutio attingit p ſe ad deũ:qa ſola locutio eſt velut iſtr̃m intellectus.& ꝓpea debet̃ deo lo/
cus ſuus in nr̃a locutione tanq̃ in actu rõnali.Et hinc fit vt debeat deus laudari & honorari nr̃a locu/
tione.ꝓpea ſiqdem in ſacra ſcriptura ꝓcipimur plus q̃ infinities laudare deũ.Propria itaq; materia di/
uini ſacrificii inter oẽs res exteriores eſt diuina cõfeſſio ſeu laus.Dico aũt diuinã laudẽ eſſe materiã ſa/
crificii/ꝓp abuſum diuinę laudis:vt poetę & gẽtiles & alii hmõi laudãt deũ/nõ ea rõne vt deum hono
rent/vt deo offerant laudem illam,ſed ad ſua figmenta vel intenta accõmodantes.tunc.n.laus diuina
induit rationẽ ſacrificii/quum ideo deus laudatur vt honoretur.Et propterea ſignificãtius hic dicitur/
ſacrifica cõfeſſionẽ ſeu laudem deo.Et qm̃ hoc eſt debitum deo ſm rectã iuſtitiæ rõnem, ideo ſub actu
religionis ꝓcipitur ſacrifica.religionis quippe actus eſt ſacrificare:& conſtat religionem eſſe partem iu/
ſtitiæ.❡ Circa id vero quod ſe tenet ex parte actus iterioris,quum deus ſit ſpiritus/nõ eſt dubium eẽ
grata deo vota noſtra.i.interiores actus deuotionis nr̃æ.Sed nota verbũ ſolue ſeu redde.nã ſonat actũ
ex iuſtitia debitũ:vt hinc intelligas nõ eſſe ſupererogationis ſed debiti ꝙ volũtates noſtras offerimus
deo.Debetur ſiqdem deo ſuus locus in votis noſtris/in amore noſtro/in ſpe/in fide &c̃.Et ſicut magna
fit iniuria amico/benefactori ſeu patri ſi nõ habet locum ſuũ in mẽte tua/ſi a te non æſtimatur/ſi nõ
amatur &c̃.ita maxima irrogatur deo iniuria ſi locus ei debitus in votis noſtris negatur:ſi nõ creditur
ſi nõ ęſtimatur/ſi nõ amatur vt creator/conſeruator/redẽptor &c̃.Hoc eſt ſacrificium omni tẽpore deo
acceptum.¶ Cuius effectus ſubiungitur.Et voca me in die anguſtię.Ne putes vanum aut inſufficiẽs
eſſe ſacrificium prædictum , oſtendit fructum in tempore tribulationis .& voca me in die anguſtię.
non oportet vt offeras aliud ſacrificium : ſed cum hoc ſacrificio recurre ad me in die anguſtiæ
tuæ.Liberabo te.ecce promiſſio infallibilis.Et honorabis me.poſt beneficium liberationis ſola hono/
ratio pro gratiarumactione ſufficiet.

Et impio dixit deus. Hactenus locutus eſt deus populo ſuo tanq̃ parituro:nunc autem introduci/
tur a propheta alloquens iniuſtos miniſtros diuinæ confeſſionis.¶ Vbi aduerte ꝙ intendit declarare
ꝓceptum datum de ſacrificio laudis/aperiendo q̃ graue crimen incurratur ſi in ſacrificio laudis omit
titur altera pars:ſcilicet ꝙ vota interna nõ reſpondeant confeſſioni exteriori/ſi vita non reſpondet ex/
teriori miniſterio.Et hoc eſt quartum dictũ dei de crimine eorum quoꝝ vita contradicit officio diui/
næ laudis.Et impio dixit.i.legẽ ſtatuit,deus:hanc.ſ.quid tibi ad narrandum/ad docendũ,ꝓcepta mea?
& leuaſti pactum/exaltaſti laudando pactũ meum de cœleſti fœlicitate reddenda fidelibus meis,ſuper
os tuum?Hæc duo comp̃hendunt totam materiam ꝑdicationis.in pręceptis ratio omniũ actionum
cõtinetur:in pacto ratio omnium credendoꝝ & ſperandorum.¶ Cur autem rep̃henſiue dixerit quid
tibi/declarat ſubiungendo contrarietatem linguæ & vitę.Et tu odiſti caſtigationem / ꝑdicas præce/
pta & odiſti caſtigationem/hoc eſt caſtigatos ſeu caſtos mores:& proieciſti verba mea poſt te/tanq̃ p
nihilo habens conformare vitam tuam illis,& tñ pactum meum leuaſti ſuper os tuum. Hæc contra
deũ.¶ Cõtra primos quãtũ ad facta.ſi vidiſti furem & currebas cum eo.Conſtrue ſic.& ſi vidiſti furẽ

cucurriſti cũ eo.poſtpoſita.n.eſt cõiunctio & rõne metri.& cum adulteris pars tua fuit.Quantum ad verba.Os tuũ miſiſti in malicia/ad maledicendum:& lingua tua cõcinnabit dolũ. Hæc quo ad cõia crimina.¶Quo ad ſcelus aũt impietatis.Sedebis,in fratrẽ tuũ loquens/in filiũ matris tuæ dabis turpitudinẽ.Valde exaggeratur hæc impietas:quũ non ſolũ in fratrẽ ſed fratrẽ vterinũ(filiũ mr̃is tuæ)deſcribitur.nec ſola lingua ſed opatione iniurioſa/dabis turpitudinẽ.nec ex ſubita ira ſed ex q̃eto aĩo/ſedebis.In q̃bus deſcribitur effectus inuidiæ ſeu ſupbiæ erga fratres,vnde pueniũt iſti effectus quieti animi.

¶Hæc feciſti & tacui/ad ſilitudinẽ tacentis nõ puniui:exiſtimaſti eſſendo ero ſicut tu.Iuxta modũ loquẽdi hebrææ linguæ(expectãdo expectaui/veniẽdo veniã & hmõi)hic dr̃ eſſendo ero ſicut tu:hoc eſt exiſtimaſti q̃ ero ſicut tu/bonũ dicẽs & malũ faciens.Significat tñ gerundiũ eſſendo/ modũ eſſendi:ſicut expectando expectaui modũ expectãtiũ.exiſtimaſti q̃ eſſendo/hoc ẽ in modo eſſendi vitæ meæ/ero ſicut tu.Nota hic q̃ licet i hũanis moribus cõtrarietas iter os & vitã(quũ.ſ.homo laudat bonos mores & tñ male viuit)tolerabilis ſit,ad chriſtiana tñ aſcẽdẽdo intolerabilis eſt.ſ.q̃ hõ diuinũ ſe pr̃e ſe ferat p̃dicãdo/laudãdo/p̃cipiẽdo ea q̃ dei ſunt,& ex altera pte male viuat:qm̃ in huiuſmodi hoies ſe hñt vt miniſtri chriſti,& quãtũ in eis eſt/euacuãt fidẽ & miniſteriũ chriſtianũ:vtpote ex vna pte(ſcilicet lingua & offõ)magnificãtes chriſtiana p̃cepta,& ex altera.ſ.vita cõtẽnẽtes illa.Nã hoies q̃ magis mouẽtur exẽplis q̃ verbis,exiſtimãt nõ eẽ vera illa q̃ audiũt a talibus doctoribus/ea rõne q̃a ſi eſſent vera illi q̃ docẽt ſeruarẽt ea:& hic cõſurgit maior ruina exiſtimãtiũ q̃ tales quoq; fuerũt priſci p̃dicatores:& tãdem q̃ oẽs fuerint ſeductores.Vñ meſias hic dicit pro rõne tãtæ exorbitãtiæ.exiſtimaſti.i.exiſtimari feciſti,eſſendo ero ſicut tu/q̃ ego quoq; dicã & non faciã quaſi ſeductor.Arguã te & ordinabo oculis tuis.Quãuis taceam nunc,arguam tamen te/in morte:& ordinabo/culpas tuas adhibendo pœnas,in oculis tuis/teipſo inexcuſabiliter vidente.

Intelligite nũc hanc obliuiſcentes dei. Quintum dictum eſt declarationis pœne & præmii obſeruantium & nõ obſeruantium legem hanc.Et quo ad pœnã quidem.Intelligite nũc/durante hac via,hanc/legem quã promulgaui,obliuiſcentes dei.vt intelligas comp̃hendi omnes detentos quocunq; mortali peccato,nominat eos qui obliuioni tradunt deum/hoc eſt eos qui ita operantur tanq̃ ſi obliuiſcerentur dei:vt ſunt ii qui peccant ex paſſione ſeu infirmitate.qui ſunt in infimo ordine peccatorum.Ecce pœna.nequando rapiam/per mortẽ vos,& non liberans/ſupple ſit.Ad negligentes congrue dicit nequando rapiam/tanq̃ ex improuiſo auferam vitam , & nullus erit liberator veſter.¶Quo ad fructum vero iuxta duo p̃cepta circa ſacrificium laudis/duos fructus declarat.Dixerat primũ/ſacrifica deo cõfeſſionẽ:huius p̃cepti fructus modo explicatur honor dei.ſacrificans confeſſionem honorabit me.Induxerat ſecũdo lõga rep̃henſione conformitatem vitæ & confeſſionis ſeu laudis. huius fructus explicatur viſio in diuina ſalute.& ponentem viam faciam videre ipſum in ſalute dei:hoc eſt diſponentem viam vitæ ſuæ conformiter ad ſacrificium laudis , faciam ego meſias q̃ ipſe videat conſtitutus non in periculo/non in bonitate electorum ſed in ſalute dei, quæ eſt æterna fœlicitas.Hic eſt fructus & vltimum præmium.Amen.

¶VVLGATA EDITIO.¶Victori canticũ dauid:quando uenit ad eum nathan propheta quum intrauit ad bethſabee. L.

MIſerere mei deus:ſecundum magnam miſericordiam tuam.
Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum:dele iniquitatẽ meã.
Amplius laua me ab iniquitate mea:& a peccato meo munda me.
Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco:& peccatum meum cõtra me eſt ſemper.
Tibi ſoli peccaui & malum coram te feci:ut iuſtificeris in ſermonibus tuis/& uincas quũ iudicaris.
Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum:& in peccatis concepit me mater mea.
Ecce enim ueritatem dilexiſti:incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.
Aſperges me domine hyſopo & mundabor:lauabis me & ſuper niuem dealbabor.
Auditui meo dabis gaudium & lætitiam:& exultabunt oſſa humiliata.
Auerte faciem tuam a peccatis meis:& omnes iniquitates meas dele.
Cor mundum crea in me deus:& ſpiritum rectum innoua in uiſceribus meis.
Ne proiicias me a facie tua:& ſpiritum ſanctum tuum ne auferas a me.
Redde mihi lætitiam ſalutaris tui:& ſpiritu principali confirma me.

Docebo iniquos uias tuas:& impii ad te conuertentur.
Libera me de ſanguinibus deus deus ſalutis meę:& exultabit lingua mea iuſtitiã tuam.
Domine labia mea aperies:& os meum annunciabit laudem tuam.
Quoniam ſi uoluiſſes ſacrificium dediſſem utiq;:holocauſtis non delectaberis.
Sacrificiũ deo ſpiritus cõtribulatus:cor contritũ & humiliatũ deus non deſpicies.
Benigne fac domine in bona uoluntate tua ſion:ut edificentur muri hieruſalem.
Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ/oblationes & holocauſta : tunc imponent ſup᷑ altare tuum uitulos.

IVXTA HEBRÆVM. Vincenti pſalmus dauidi:ueniente ad eum nathan propheta/quando intrauit ad bathſabah. LI.

1 Propheta. MIſerere mei deus†ſm gratiam tuam:ſm multitudinem miſericordiarum tuarum dele rebelliones meas. †dij
2 Multiplica (ablutiones) :laua me ab iniquitate mea/& a peccato meo munda me.
3 Quoniam rebelliones meas ego cognoſcam:& peccatũ meũ corã me continue (erit).
4 Tibi/ſoli tibi peccaui & malum in oculis tuis feci:propterea iuſtificaberis in loqui tuo/
mũdaberis in iudicare tuo.
5 Ecce in iniquitate formatus ſum:& in peccato calefacta eſt de me mater mea.
6 Ecce ueritatẽ uoluiſti in renibus:& in obſtruſo ſapientiæ facies ſcire me.
7 Mundificabis me in hyſopo & mũdabor:lauabis me/& ſupra niuẽ dealbabor.
8 Audire me facies gaudium & lętitiam:exultabunt oſſa (que) contriuiſti.
9 Abſconde facies tuas a peccatis meis:& omnes iniquitates meas dele.
10 Cor mundum crea mihi deus†:& ſpiritum rectum renoua in medio mei. †dij
11 Ne proiice me a faciebus tuis:& ſpiritum ſanctitatis tuæ ne aufer a me.
12 Fac reuerti mihi gaudium ſalutis tuæ:& ſpiritu ſpontaneo confirmabis me.
13 Docebo rebelles uias tuas:& peccatores ad te reuertentur.
14 Libera me de ſanguinibus deus†deus ſalutis meæ:laudabit lingua mea iuſtitiam tuam. †dij
15 Domine†labia mea aperies:& os meum annunciabit laudem tuam. †dñi mei
16 Quoniam non uoles ſacrificium/& dabo:holocauſtum non uoles.
17 Sacrificia dei†/ſpiritum fractum/cor fractum & contritũ: (que) deus†non deſpicies. †deo ꝑ†dij
18 (ideo) Bonifica in uoluntate tua ſion:edificabis muros hieruſalem.
19 Tunc uoles ſacrificia iuſtitiæ/holocauſtum & totum : tunc leuabunt ſuper altare tuum
iuuencos.

TItulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi, veniente ad eum nathan propheta/quando intrauit ad bathſabah. Et patet titulus ex hiſtoria ſecundi libri regum.xi.&.12.vbi narratur tam adulterium ꝙ homicidium commiſſum a dauide/& miſſus nathan a deo ad reprehendendum dauidẽ/& ꝙ dauid reſpondit peccaui domino. Vbi ſignificatur ꝙ penitentia dauidis quam pſalmus iſte explicat/fuit poſt nouem menſes a commiſſo adulterio:quia iam natus erat puer quando nathan venit ad dauidem. Patet itaq; materia pſalmi ꝙ eſt recurſus dauidis ad deum ꝓ miſericordia poſtq̃ fuit reprehenſus a nathan de criminibus homicidii & adulterii cũ vxore vrię/hebraice vocata bathſabah.

SVMMARIVM EST.

David poſt adulterium & homicidium penitens, petit a deo velut in genere tum vt ſui miſereat/ tum vt ſuas deleat rebelliones/tum vt ſe velut leproſum mundet/lauet/reſtituat &c̃. tum vt redintegret ipſum ad priſtina interna dona gratiæ : citans fructus inde futuros. in ſe quidem aſſiduam pœnitẽtiam interiorem:in deo vero gloriam veritatis & mundiciæ/ab exemplo priorum operum dei. in pro-

ximis aſit conuerſionē iniquorū ad deum. Poſtea ad ſpecies deſcēdens ac offerens ſacrificiā ſpiritus & cordis, petit liberationem ab effuſo ſanguine ad hoc vt redintegretur etiam ad priſtina dona exter- na. ſ. ad bonificationem ſion iuxta reuelatam per nathan voluntatem dei: citans futurum fructum ſer- uandę legis in oblatione ſacrificiorum in templo.

¶ Perſona loquēs eſt ipſe dauid.

Miſerere mei deus. Diuiditur pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuam materię, & exequutiuam, ibi multiplica. Proponit duas petitiōes. Prima eſt miſeratio ſui ſm̄ diuinā gratiā, miſerere, ad ſimilitu- dinē miſerentis gere te reſpectu mei (nō cōpaſſione ſed voluntate & efficiētia) deus, nō ſm̄ mea merita ſed ſm̄ gratiā tuā. Vbi petit gratuito ſibi miſericordię effectum exhiberi. ¶ Secunda petitio ſm̄ mul- titudinē miſericordiarum tuarū dele rebelliōes meas. Primum petit reſpectu ſui, modo petit reſpectu rebellionū ſuarum. Multa crimina cōmiſerat cōtēptiua diuinoꝝ ꝑceptoꝝ: teſtante quoq; nathan, q̄re contēpſiſti verbū dñi? & ideo appellat rebelliones ſuas: petitq; eas deleri de libro irę ſeu vindictę diui- nę. Et hoc ſm̄ multitudinem miſericordiarum tuaꝝ. Proprie loquēdo miſericordia nō eſt in deo, ſicut nec ira, nec quęcūq; alia paſſio (miſericordia enī nomē eſt paſſiōis: & ꝓpea multę miſericordię dñr iuxta multitudinē effectuū) ſed trāſlata ad ſignificādū actum voluntatis quo uolumus ſubleuare miſeriam ꝓprie inuenit̄ in deo. ſed ſic nō eſt niſi vna ſm̄ ſe, multiplex aūt ſm̄ effectus. Vnde & ſic quoq; pōt in- telligi multitudo miſericordiarū diuinarū. Siue ergo ꝓprie ſiue metaphorice miſericordia attribuat̄ deo, ſemper multitudo miſericordiarū dicitur ratione effectuū. Vbi cognoſce multas rebelliōes petit de- leri ex multitudine miſericordiarum.

¶ Multiplica. Hic incipit pars executiua tali ordine. Prīo tractatur illa particula, dele ſm̄ multitudi- nem miſericordiarū tuarum. Secūdo illa, ſm̄ gratiam tuā miſerere mei, quo ad interiorum donorū prio- rē gratiam, ibi cor mundū. quo ad exterioꝝ vero ibi, libera me. Petendo itaq; deletionē criminū non ſufficit dauidi petere ipſam deletionē criminū (qm̄ hoc cōmune eſt etiā excellētibus viris) ſed humili- at ſe vt leproſus & recognoſcit crimē ſuū velut leprā. & incipit agere leproſum & ait. multiplica. Iuxta legis moſaycę ritum non ſufficiebat vna leproſo lotio aut aſperſio: ſed exigebatur ꝙ ſepties aſpergere- tur ad hoc vt iure purgaretur, & bis ipſe, & toties veſtes eius lauarentur. Et ꝓpterea dauid petit multi- plica, aſperſiones, ablutiones: & tandē laua me ab iniquitate mea, q̄ inique geſſi contra vriam, & a pec- cato meo, exorbitantia mea a lege tua, a ratione recta, munda me.

Quoniam rebelliones. Petendo multiplicari ablutiones vſquequo reddat̄ mundus, citat fructus qui cōſequētur hanc deletionē: ne infructuoſa petitio propoſita appareat. Et primo fructum in ſeipſo futurū ſi deus deleat rebelliones ſuas, explicat duplicem. tum cognitionē ſuoꝝ criminū, qm̄ rebelliōes meas ego cognoſcam. tum aſſiduā meditationē eorūdē, & peccatū meum corā me cōtinue, ſupple erit. Vbi perſpice nō ꝓprio ſtudio ſed diuinę miſerationi imputari recognitionē & meditationē cōmiſſo- rū criminū: dum fructum deletionis æſtimat, & ſimul promittit ꝙ ſi deus deleat, ipſe tn̄ nō delebit obli- uione ſed aſſidue ante oculos habebit cōmiſſum ſcelus: quia hæc eſt verę penitētię forma. ¶ Deinde fructū duplicē reſultantem conſequutiue in deo ſi miſereatur dauidis, explicat dicendo. tibi, ſoli tibi &c. Vbi aduerte dupliciter exponi poſſe hos fructus. Primo rōne perſonalium conditionum ipſius daui- dis. ſecūdo ratione conditionū peccati mortalis ſm̄ ſe. Si enim ad conditiones inuētas in hoc pecca- to ex perſonalibus conditionibus dauidis verba hæc referantur, ſenſus eſt. ꝙ quia tibi, ſoli tibi deo pec- caui, vt iudici habēti ſuper me poteſtatē, rex enim ſum (& exaggerādo qualitatem offenſę in ipſum ſo- lum, repetit tibi ſoli tibi: & ipſum peccatum feci in oculis tuis, non in oculis alioꝝ, hoc eſt occulte. nā & adulteriū ſecreto cōmiſi: & vrias licet publice ſit occiſus in bello, occultum tn̄ fuit ꝙ ego fuerim cau- ſa mortis eius) propterea cōſequetur hoc, ꝙ tu q̄ ſolus es iudex parcendo mihi iuſtificaberis, verax fies in ſermone tuo: q̄ ſi non peccaſſem fuiſſes verax in promiſſione tua. Loquutiōis quippe iuſtitia eſt veri- tas: iuxta illud apoſtoli ad ro. 3. ex hoc verſiculo. eſt autē deus verax ſicut ſcriptum eſt, iuſtificeris in ſer- monibus tuis. Si dauid nō peccaſſet, deus fuiſſet verus ſeruando promiſſa facta ipſi per nathan. 2. reg. 7. ex quo aūt peccauit dauid, indignū ſe reddidit ꝓmiſſione ſibi facta, & nullus remāſit ei locus pe- tēdi promiſſum. Et ꝓpterea dicit ꝙ ſi deus miſerebit̄ ſui, erit deus verus, nō quia ꝓmiſit, ſed quia ſemel dixit ſe regni ac menſę bona dauidi daturū. & ſic iuſtificabitur in ſuo loqui: quod eſt longe maius q̄ iu- ſtificari in promiſſione. Et intendit hunc fructū ſequi ex hoc ꝙ tibi, ſoli tibi tanq̄ iudici peccaui. Et ſi- militer alter fructus. mundaberis in iudicare tuo. Si peccatum fuiſſet publicum, ſi fuiſſet ſcādaloſum, poſſet quiſpiam obiicere ꝙ iudiciū miſericordiarum tuarū erga me non eſſet mundum: ſed vbi nihil horū habet locū (quia malū feci in oculis nō alioꝝ ſed tuis) ideo ex peccato meo interueniēte tua gra- tia, ſequetur ꝙ mūdus eris iudicādo, abſoluēdo me. ¶ Referēdo autē hæc dauidis verba ad conditiōes peccati quas habet ſm̄ ſe ex hoc ꝙ eſt peccatum mortale, altior eſt ſenſus. ꝙ tibi, ſoli tibi peccaui, eo ꝙ peccando mortaliter nullum offendimus niſi deū: quia ratio omnis offenſę eſt quia ſit contra deum. vel in ipſo deo (vt odium dei, blaſphemia dei, & ſimilia) vel in nobis vel in proximo: vt homicidium, adulteriū & alia huiuſmodi. Sicut. n. charitate nō amamus niſi deum in ſeipſo, i nobis, & in proximis,

ita

ita peccato mortali quod eſt contrariū charitatis/nō offēdimus niſi deum . Malū in oculis tuis feci.
Ad exaggerationē pctī hoc ſpectat/ſicut q peccat ſpectāte ptore.Propterea iuſtificaberis in loq tuo.Si
nō pec caſſem/eſſes verax in pmiſſionibus pmiorꝝ:ſi peccaſſem & nō parceres/eſſes verus ī cōminatio/
ne pœnarꝝ. ſed vbi peccaui & miſereris/eris verus in loquutiōe tua:bñfaciēdo nobis/ ſaluādo nos nō
qa pmiſiſti(vtpote q ſum ex pctō idignus pmiſſionibus)ſed qa dixiſti:.neminem.n.ſaluat niſi quem
apud ſe dixit ſaluandū.Mūdaberis in iudicare tuo.ſi nō peccaſſem eſſes mūdus in pmiādo:& ſi me pec
cāte nō miſerereris/eſſes mūdus in puniēdo.me aūt peccāte & te miſerēte,eris mūdus in iudicādo iudi/
cio iuſtificationis. Maxima qppe mūdicia iudicii īuenit/quū ipius abſq īmūdicia quacūq iudicii ab
ſoluit gratuito.Rariſſimū eſt hoc in humanis:& tāto magis cōmendat mundiciā in diuino iudicio.
Repetitio autem pnoīs tibi(dicēdo tibi ſoli tibi)exaggerat tum pctm̄:qm̄ magnipēſio pſonę offen
ſę nō eſt cōtenta vnica ipſius expſſione.tū rōnē liberę facultatis īdulgendi:qm̄ librare q ipſe/ſolus ipſe
deus eſt offenſus, libertatem omnimodam indulgendi inculcat.

Ecce in iniqtate.Petiit deleri ſua peccata,qa inde & ipſe cognoſcēs/& deus verax emergeret.cōfirmat
mō rōnes petitionis ſuę ab exēplo in ppōptu:ex hoc.ſ.q ipſimmet dauidē natū peccatorē deus verita
tis amator donauit ſcīa occultorꝝ diuinorū.Acſi apte diceret.Rōnes quas attuli acceptabiles ſunt/qa
in meipſo exptus ſum eaſdē rōnes apud te efficaces.nō eſt nouū q peccata mea deleas/vt cognoſcā/vt
verax fias:qa amor veritatis te īduxit ad faciendū me natū pctōrem ſcire.¶ In ppōptu igiſ exemplū ci
tās demōſtrat.Ecce/in ppōptu ex parte mea eſt miſeria pctī ab initio formationis meę:& in pctō calefa
cta eſt de me mater mea.Hebręa circūloquutione ſignificaſ cōcubitus quo mſ cōcipit filiū/per calefa
ctionē mſis de prole.Hic eſt textus vnde trahiſ pctm̄ originale:quo.ſ.qlibet ex commixtione maris &
fœminę/cōcęptus diciſ in pctō originali.Nec eſt opus pctm̄ attribuere mſi.nō.n.mſem intēdit accu
ſare dauid,ſed miſeriā ſuā ab initio quo formatus eſt/quo cōcęptus eſt deſcribere:miſeriā aūt nō pœ/
nę ſed pctī.Nec oportet in actu cōcubitus mſem aut pſem pctm̄ veniale cōmittere:niſi qs adeo deſi/
piat vt putet delectationē naturalē volūtariā eſſe peccatū.¶ Ecce/in ppōptu quoq ex parte tua eſt.veri
tatē voluiſti in renibus. Veritas in renibus eſt illa de qua ſcriptū eſt.iurauit dñs dauid veritatē/de fru/
ctu vētris tui ponā ſup ſedem tuā.Ecce voluiſti/tua ſpōte,veritatē in renibus/veritatē regni ī meo ſē
mine a renibus ſignificato.In qua veritate intellige nō ſolū veritatē regię pgeniei,ſed ēt imo pcipue
veritatē meſię ex dauidis renibus.Et in obſtruſo ſapiētię facies ſcire me.Futurū facies nō referſ ad tē/
pus pſalmi/ſed ad ptm̄ voluiſti:denotās q ex quo voluiſti veritatē regni in renibus meis/cōſequutū
eſt q feciſti me ſcire,nō quecunq ſed myſteria latentia in obſtruſo ſapiētię.reuelauerat qppe deus da
uidi myſteria meſię & multa alia ſecreta diuinę ſapientię ante cōmiſſum adulteriū: vt patet in pſal/
mis &.2.reg.7.Et iuxta morē ſuū deſcribit futurꝝ reſpectu illius ptī rōne dicta.¶ Et aduerte primo q ī
hoc exēplo nō ſolū cōfirmaſ ratio petendi ab exēplo/ſed explicaſ qs eſt ille dei ſermo de quo dixerat iu
ſtificaberis in loq tuo.fuit.n.ſermo iſtius volūtatis qua voluit veritatem in renibus dauidis. Secūdo
q multitudo miſericordiarum petita ad delendum/explicatur monſtrando multas in hoc exemplo
miſericordias:vt patet.ſimiles enim nunc petit.

Mundificabis me.Tractaſ illa particula/multiplica laua &c̄.Vbi nota q duplex aſpſio legalis cū
hyſopo legiſ.Altera leui.14.in emūdatione leproſi.Et hęc aſpſio fiebat ſepties cū ſanguine paſſeris:cō
currebatq bis lauacrū corporis:in pricipio.ſ.mūdationis & die ſeptimo.Altera nu.19.in emūdatione
pollutorꝝ p morticiniū .& hęc fiebat aqua ſctificata:& expiatus die ſeptimo lauabat corpus ſuū.¶ Le
huic quadrat metaphora ab emūdatione leproſi.tū qa de mundatione grauiorꝝ criminū agiſ,a qbus
difficile eſt mūdari ſicut a lepra.Tū qa dealbādum ſe plus q̄ niuē deſcribit.hoc.n.ad remotionē macu
larū leprę ſparſarꝝ in carne ſpectat,nō ad tactū morticinii:in quo nulla carnis macula cōtrahebaſ/ſed
qdā irregularitas legalis.Tū qa īfra tāgit metaphorā auris/q̄ vngebaſ in mūdatione leproſi. ¶ Ab ef
ficacia itaq facillima diuinę mūdationis īchoat/offerēs ſe mundandū ritu leproſi dicēs. Mūdificabis
me in hyſopo/hoc eſt ad ſilitudinē mūdificatiōis qua leproſus mūdificaſ hyſopo,& mūdabor.vide fa
cilitatē/q ſola hyſopo mūdabor. Lauabis me,& ſupra niuē dealbabor.Mūdicia remoueſ īmūda,deal
batio cādidat.Et hęc fit ſola lotione.¶ Audire facies me gaudiū & lętitiā.Hic appet q metaphorā ab
emūdatione leproſi tractat.nā in illa emūdatiōe ſacerdos dextrā auriculā leproſi qui mūdaſ vngebat
primo ſanguine victimę/& deīde oleo.Ad hoc.n.alludens dicit.Audire facies me gaudiū & lętitiā/ſi/
cut leproſus in mēbro auditus ſuſcipiebat ſigna gaudii & lętitię facies me audire interno auditu a te
gaudiū & lętitiā aī.Exultabūt oſſa.In emūdatione leproſi vngebaſ oleo a ſacerdote nō ſolū auris dex
tra ſed tres ptes oſſeę:īfima in dextri pedis pollice/media in dextrę manus pollice/& ſupma effuſo reli
quo oleo ſuper caput.Et ppea adiūgit.exultabūt/oleo lętitię,oſſa/vniuerſa in his tribus ptibus vncta,
cōtriuiſti/hoc eſt q̄ cōtriuiſti.intēdens ex hoc metaphorico ſermone q īternus auditus venię pariet ī
me tm̄ gaudii q exultabūt oſſa.i.q̄cunq erāt firma in me(mēs/ratio/volūtas/cōſiliū &c̄.q̄ oſſa aī ſūt)
q̄ cōtriuiſti/ pmiſſiue.cōtrita qppe fuerāt pctīs.vel ēt quę contriuiſti cōminatione pœnarū p nathan.
Et nota in hac particula de mundatione deſcribi triplicē effectū gřę futurꝝ ex triplici actione diuinaꝝ

mũdationẽ ex hyſopo / dealbationẽ ex lauacro/exultationẽ oſſium etiam cõtritorum ex facere audire
gaudium.vt hinc intelligas efficaciam gratię ad redintegrãdum omnia.
Abſcõde facies tuas. Nõ ſeruat ordinẽ actionũ metrica oẽo.Pria actio ſacerdotis mũdaturi lepro/
ſum iuxta legẽ/erat videre oculata fide ſi petẽs ſcḋm legẽ mũdari eſt vere mũdus.Contrariũ petit dauid.
noli apponere oculos tuos ad vidẽdũ pctã mea/ſed abſcõdes facies tuas a pctis meis:& ipſa abſcõſio/
ne dele oẽs iniquitates meas.abſconſio.n.faciei diuinę a peccatis/eſt nolle imputare peccata ad poe/
nam damnationis:qui enim non curat ſcire/nec curat punire.
Cor mũdũ. Hic tractaẽ illa particula/miſerere mei deus ſcḋm gr̃am tuã/duplr̃.Primo quãtũ ad redinte
gratione ad iterna dona priſtina gr̃ę.Et deĩde quantũ ad exteriora.perdiderat.n.vtraq;. Et ad ſr̃am pe
tit dauid reſtitui ſibi gr̃am qua prius mũdo corde prõptus erat ad ea q̃ dei ſunt & ad iuſta. Diuinaſq;
pinde hẽbat illuminationes ac iſpirationes:vt patet ex geſtis eius añ crimẽ adulterii.Et quĩ metrũ nõ
ſeruat ordinẽ rer̃,mirũ nõ eſt ſi dona hęc nõ ordinate ſcribuẽ. Incipit & bñ a mũdicia cordis:quę eſt
optima diſpõ ad diuinas illuminationes & iſpirationes.Crea. Totũ hoc opus tuũ ſit ſicut᷑ creare,crea
qui ſolus potes cor mũdũ facere.et ſpm̃ rectũ/aium vt fungiẽ officio ſpiritus,qui prius in me fuerat re
ctus nõ ipellens ad iniqua.renoua/tu qui prius dederas.in medio mei/nõ in exteriori apparẽtia ſed in
itimis meis.Spũs rectus in medio hois eſt donũ quo hõ prõptus eſt ad recta exercẽda/mandanda.&c̃.
℣ Ne pꝛoiice me.Nullũ in aĩa donũ poniẽ quo cõcedaẽ hoi ꝙ pſeueret in gr̃a dei,ſed hoc diuinę reſerua
tur cuſtodię. Quia expertus itaq; fuerat dauid poſt cor mũdũ & ſpm̃ rectum ſe nõ eẽ cuſtoditũ a caſu,
ideo petit.ne pꝛoiice me a faciebus tuis/ſubtrahẽdo cuſtodiã ,et ſpm̃ ſctitatis tuę ne auferas a me. Praeter
ſpm̃ rectũ petit ſpm̃ ſctitatis,vt nõ ſolũ prõptus ſit ad recta & iuſta ſed ẽt ad diuina. Et dicendo ne au/
feras/ſignificat iã ſibi reſtitutũ & petere cõſeruationẽ.niſi.n.ſpũs ſctitatis fuiſſet ei reſtitutus,nõ tã accu/
rate/nõ tã prõpte ad diuina tẽderet.℣ Fac reuerti mihi gaudiũ ſalutis tuę.Nõ eſt iuſtus qui non gau/
det iuſtis opibus/nõ eſt liberalis qui non gaudet liberalibus/& ſic de aliis.non ſufficit mihi donũ ſpiri
tus recti/ſpũs ſctĩ/cordis mũdi,niſi adſit quoq; qḋ prius habebã gaudiũ tuę ſalutis in me exiſtẽtis . Et
in hoc apparet a quãta celſitudine pfectionis ceciderat dauid.erat enim circa ſalutẽ aĩe gaudẽs/ſicut
hituatus ẽ gaudẽs in opibus in qbus ẽ hituatus.Et ſpũ ſpõtaneo.Aptiſſime gaudio adiũgiẽ ſpũs ſpõ
taneus.delectatio enim parit ſpm̃ ſpontaneũ.Et eſt tertius ſpũs:non pꝛoprie tertius,ſed forma ambor̃
ſpũum prius dictor̃. Vnde & aptiſſime dr̃.cõfirmabis me.Quãuis pſeuerãtia tuę cuſtodię reſeruetur,ſit
mitas tñ aĩ ex pte aĩ ſit a te deo p donũ ſpũs ſpõtanei tñ ad recta q̃ diuina.Dixit quoq; hoc ad dñiam
ſpũs ſpontanei p modũ trãſeũtis:qualis apparet i iis qui quodãmodo ipetu aguntẽ aliqñ ad bonum
ſed non pſeuerãt.oportet eẽ ſpũm prõptũ ſimul & ſtabilẽ ad bonũ. ℣ Docebo.Poſt mũdatiõis fructũ
in ſcipſo/pmittit eiuſdẽ fructũ in aliis.Docebo/tũ exẽplo tũ pſalmis. Vtroq;.n.mõ adipleuit/& ſequu/
tus eſt fructus cõuerſionis iniquor̃ ad deũ. Theodoſius imperator rephenſus ab ambroſio de clade theſ
ſalonicẽ.quum excuſaret ſe citãdo ꝙ dauid ẽt homicida fuiſſet/& audiſſet ambroſiũ rñdẽtẽ/ſequut᷒ es
dauidẽ errãtẽ ſeq̃re poenitẽtẽ,publicã ſubiit pniam:& adipletũ ẽ i tãto pricipe.docebo/ab exẽplo &c̃.
Libera me. Tractaẽ hic illa particula/miſerere mei deus ſcḋm gr̃am tuã/quantũ ad gr̃am priſtinã exte/
rior̃ donorum pmiſſor̃ dauidi a deo:petẽdo vt deus vtaẽ ſecũ miſericordia ſpãliter reditegrãdo ipm
ad gr̃am ſibi olim cõceſſam ſeu pmiſſam p verbũ nathã pphetę . Vt.n.patet.2.reg.7.deus p nathan
duo cõceſſerat.alter̃ de ipſius pgenie regnatura.alterum de ędificio tẽpli p filiũ eius.Et circa primum
audierat ab eodẽ nathã poſt cõmiſſum homicidii crimẽ/nõ recedet gladius de domo tua &c̃.De ſecũ/
do q̃uis nihil audiſſet a nathan,timebat tñ & rõnabilr̃ ex eodẽ crimine:vt patebit.Et pptera tria pe
tit.primo remotionẽ ipedimẽti cõſurgẽtis ex homicidiis. ſecũdo acceptationẽ ſolius iternę poeniten
tię.& tertio gr̃am ędificãdi prius cõceſſam. ¶ Libera me de ſanguinibus.Primi parali.22.refert dauid
audiſſe ſe a deo anteq̃ peccaret.multũ ſanguinẽ effudiſti/& plurima bella bellaſti,nõ poteris ędificare
domũ noĩ meo/tãto effuſo ſanguine corã me &c̃.Hinc .n.dauid valde timuit pp homicidium/imo ho
micidia:qm̃ ſi pp fuſum ſanguinẽ in bellis iuſtis videbat a deo ſe repulſum ab ędificatione tẽpli/val/
de rõnabilius ob fuſum ſanguinẽ inocẽtẽ vrię & alior̃ q cũ ipſo occiſi ſunt repellẽdus erat a ppaga/
tione regię gentis:& cõſequẽter ab ędificatione tẽpli p filium/quãtũcunq; illi alias ignoſceret . Et p/
pterea ſolũ crimẽ effuſi ſanguinis inocentis in hoc pſalmo explicat in ſpẽ:& ſupplicat ab illo liberari.
ita ꝙ non imputetur ſibi ſanguis vrię & aliorum ſimul occiſorum ad cõdignam poenã:ſcilicet ꝙ pri
uetur generatione regię ſucceſſionis/& ędificatione templi p filiũ.Libera me de ſanguinibus/vrię &
aliorum cum eo occiſorum mea culpa,& laudabit lingua mea iuſtitiam tuã:hoc eſt dona mihi poe/
nam debitã pro his homicidiis,& de reliquis poenis laudabit lingua mea iuſtitiam tuam.non ſolum
acceptabo illas ſed laudabo iuſtitiam tuam infligentem quaſcunq; alias poenas temporales . ℣ Ve/
rum quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris,quia feci blaſphemari nomen tuum ab inimicis/nõ
pręſumam laudare nomen tuum niſi te pręueniente.Domine labia mea aperies/tu.hęc eſt pręuen/
tio.& tunc ſubſequetur effectus.Et os meum annunciabit laudem tuam.Hęc quo ad remotionem
pręcipui impedimenti.

Acceptatio autem pœnitentię internę ſolius ſubiungitur, hebręo textu diuinationem exigente. Quoniam non voles ſacrificium & dabo, holocauſtum non voles. Hic verſiculus ſolus acceptus ſignificat clare deum non velle ſacrificium nec velle holocauſtum. Et hoc non eſt difficilis intellectus. Sed copulatiua & dabo, non apparet cointelligibilis. ſimiliter coniunctio quoniam, reſtat ſine ſua relatione. Et propterea clauſula illa & dabo, ratione metri intercepta videtur: ſed locus proprius eius eſt in fine metri: & eſt pars orationis ſequentis metri. Et dabo ſacrificia dei: quę ſacrificia ſubiunguntur in ſpiritu fracto & corde contrito. & adhuc pendet relatio coniunctionis quoniam, ad ſequens metrum. bonifica in voluntate tua ſion. Ita ꝙ conſtructio eſt. quoniam nō voles ſacrificium & holocauſta, & dabo ſacrificia dei in ſpiritu & corde, ideo bonifica in voluntate tua ſion &c̄. Et ſic quadrant omnia. ¶ Vide modo ſenſus ſingulorum. Aſſerit dauid deum non voliturum ſacrificium aut holocauſtum pro venia ſcelerum ſuorum: quia in lege (vt patet leui. 4. 5. & 6. & nume. 15.) inſtituta tam ſacrificia q̄ holocauſta pro venia peccatorum ſunt pro ſolis peccatis commiſſis per negligentiam, ignorantiam, ſeu errorem, & pro peccatis ex malicia ſolitis tamen committi ab hominibus. pro exorbitantibus autem ſceleribus nullum inſtitutum eſt ſacrificium aut holocauſtum, immo dicitur ibidem. anima vero quę per ſuperbiam aliquid commiſerit (ſiue ciuis ſit ille ſiue peregrinus) quoniam aduerſus dominum rebellis fuit, peribit de populo ſuo &c̄. Quia ergo crimen dauid valde enorme fuit & inſolitum (quum occiderit vriam inter fortiſſimos nominatum fideliſſimum ac deuotiſſimum militem, proditorie & cum tanta crudelitate vt non curauerit alios ſuos etiam occidi vt vrias occideretur) quia inquam enormitatem criminis ſui videbat, ideo dixit. non voles ſacrificium, holocauſtum non voles pro ſcelere ſanguinum antedicto. ¶ Et ego dabo ſacrificia dei. Tu non vis ſacrificia legis quę offeruntur coram hominibus, & ego dabo ſacrificia dei, hoc eſt quę ſolius dei intuentis cor ſunt. ſacrificia inquam dei appoſitiue ſpiritum fractum, cor fractum & contritum, quę deus non deſpicies. Explicat ſacrificia dei in ſpiritu & corde: hoc eſt in animo quatenus fungitur officio ſpiritus deum & ſpiritualia tractādo, & quatenus fungitur officio cordis inchoando opera omnia. Et deſcribit cor non ſolum fractum in plures partes ſed contritum in puluerem, ſpiritum autem fractum: vt intelligas voluntatem vt eſt principium omnium ad inferiora operum, oportere eſſe nō ſolum fractam ſed contritam in placatione dei pro commiſſis peccatis, ſpiritum autem (hoc eſt eandem voluntatem vt tendit ad ſpiritualia) ſufficit eſſe fractum: quia ad ſpiritualia tēdere debet, ſed non innixa integritati ſuę ſed velut fracta quo ad proprias vires. Oportet enim pœnitentem & recognoſcere & offerre deo ſpiritum ſuum velut fractum: vtpote deſtitutum integritate virium ſuarum etiam ad volendum bonum ſpirituale & deteſtandam offenſam dei. quia vere ſic eſt: nā neutrum valemus ex ſpū noſtro, ſed oportet ſpeciale diuinę gratię auxilium ad hęc adeſſe.

¶ Ideo bonifica in volūtate tua ſion. Quia ſion eſt caſus accuſatiui, oportuit īterpretes transferre bonifica. Explicat propheta petitionem intentam vt redintegretur ad promiſſa ſibi per nathan, explicādo totam promiſſionē a primo promiſſo: hoc eſt ab ędificatione templi. primum enim promiſſum fuit ꝙ filius eius ędificaret templum. Et ideo petit vt redintegretur ad hoc vt bonificet ſion, conſtructione templi, in voluntate tua, olim mihi reuelata per nathan, & non ob meas iuſtificationes: ędificabis muros hieruſalem. vel cauſa metri ędificabis pro ędifica muros hieruſalem: vel & bonificando ſion, ędificabis conſequenter muros hieruſalem. hoc enim etiam implicite cōtinebatur in promiſſione nathan: pro quanto promittebatur ſucceſſio regia glorioſa & ſtabilis ſuper ſolium dauidis quod erat in hieruſalem. in his enim manifeſte continetur magnificatio & munitio hieruſalem.

Tunc voles ſacrificia iuſtitię, holocauſtum & totum: tunc leuabunt ſuper altare tuum iuuencos. Si redintegraueris me ad promiſſa, tunc me redintegrato acceptabis ſacrificia mea, nō pœnitētię ſed iuſtitię & holocauſta &c̄. q̄ nūc quū nec iuſtitię ſint (q̄a iuſtificatus nō ſum) nec pœnitētię, q̄a illa nō vis, grata ſunt tibi. vel ſi redintegraueris me ad ꝑmiſſa, tūc ędificato tēplo & altari acceptabis ſacrificia iuſtitię legalis: hoc eſt ſm̄ iuſtitiā legis in vno tm̄ loco offerēda, & holocauſtū, & totū: hoc eſt vniuerſum ſacrificioꝝ & oblationū genus vnico verbo relīq̄ cōprehēdēdo. vel ꝑ totū intelligit̄ iuge ſacrificiū holocauſti tā matutini q̄ veſpertini. tūc īponēt ſuꝑ altare tuū, tibi dicatū ī tēplo & nō ſpſim mō hic & mō ibi, iuuēcos. A iuuēcis ſignat oīa ſacrificia ſuꝑ altari dn̄o ſm̄ legē offerēda. ¶ Vbi recole ꝙ leui. 17. diſtricte ꝑcipit̄ nō offerri ſacrificiū niſi an̄ oſtiū tabnaculi dn̄i. Veruntn̄ hoc nō ſuabat: vt patet. 1. reg. 15. ſaule ſacrificāte ī galgalis. & 16. ſamuele ſacrificāte ī bethlehē qn̄ vnxit dauidē. & 20. dicēte ionatha ad ſaulē. rogauit me obnixe dauid, dimitte me qm̄ ſacrificiū ſolēne ē ī ciuitate mea. Et. 2. reg. 15. dicēte abſalō ad dauidē, vadā & ſacrificabo dn̄o ī hebron. Et. 3. reg. 3. excuſat̄ ppl's ſacrificās in excelſis, q̄a nōdum ędificatū erat tēplū noī dn̄i. Vn̄ ſperās dauid hāc licētiā, hūc abuſum exterminatū iri ꝑ ędificationē templi, adiungit cōem fructū ſecuturū ex ſui redintegratione: vt tanto melior explicetur redintegratio ipſius. Tunc, ędificato templo ſolenni & altari celebri, acceptabis ſacrificiū legalis iuſtitię &c̄. q̄a tunc leuabunt ſuper altare tuum, in tuo loco tibi dicatum, iuuencos. Amen.

❡VVLGATA EDITIO. ❡Victori eruditio dauid cum uenit doeg idumęus & annunciauit ſaul & dixit illi/uenit dauid in domum achimelech. LI.

Q Vid gloriaris in malicia:qui potens es in iniquitate.
Tota die iniuſtitiã cogitauit lĩgua tua:ſicut nouacula acuta feciſti dolũ.
Dilexiſti maliciã ſuper benignitatẽ:iniquitatẽ magis q̃ loqui equitatẽ.
Dilexiſti omnia uerba precipitationis:lingua doloſa.
Propterea deus deſtruet te in finẽ:euellet te & emigrabit te de taberna-lo tuo,& radicem tuam de terra uiuentium.
Videbunt iuſti & timebunt:& ſuper eum ridebũt & dicent,ecce homo qui non poſuit deum adiutorem ſuum.
Sed ſperauit in multitudine diuiciarum ſuarum:& prȩualuit in uanitate ſua.
Ego autem ſicut oliua fructifera in domo dei:ſperaui in miſericordia dei in ęternum & in ſeculum ſeculi.
Confitebot tibi in ſeculum quia feciſti:& expectabo nomen tuum, quoniam bonum eſt in conſpectu ſanctorum tuorum.

❡IVXTA HEBRÆVM.

❡Vincenti intelligentia dauidi/ueniente doeg idumęo/& annunciauit ſaul & dixit illi,uenit dauid ad domum achimelech. LII.

mecű eſt
1 Propheta. Q Vid gloriaberis/in malicia o potens:gratia dei tota die .
2 Prauitates cogitabit lingua tua: quaſi nouacula polita faciens dolum.
3 Dilexiſti malum magis q̃ bonum:mendacium magis q̃ loqui iuſtitiam. Selah.
4 Dilexiſti omnia uerba glutitionis lingua doli.
5 Etiam deus deſtruet te ſempiterno:tollet te & extrahet te de tentorio/& eradicabit te de terra uiuentium. Selah.
6 Et uidebunt iuſti & timebunt:& ſuper eum ridebunt.
talis erit qui
† deos 7 Vox iuſtorum.Ecce uit nõ ponet deum† fortitudinem ſuam:& ſperauit in multitudine opulentię ſuę/robotabitur in prauitate ſua.
† deor 8 Propheta.Et ego ſicut oliua frondoſa in domo dei†:confiſus ſum in gratia dei† ęter-
† deor num & ſemper.
hec
9 Confitebot te ęterno/quoniam feciſti :& expectaui nomen tuum/quoniam bo-
eſt expectare
num cotam gratioſis tuis.

Titulus eſt. Vincenti intelligentia dauidi,veniente doeg idumeo/& annunciauit ſaul & dixit illi. venit dauid ad domum achimelech. Vbi manifeſte tãgitur hiſtoria ſcripta.1.reg.22. Ex qua iun-cta pſalmo habetur ꝙ pſalmus iſte tractat de malicia doeg idumęi (qui occidit ſacerdotes domini & omnes in nobe ciuitate ſacerdotum)& de miſericordia dei erga dauidem,in cuius odium tãta cla-des commiſſa eſt:vt patet in hiſtoria.❡Verum ex illa particula tituli/intelligentia dauidi/inſinuatur aliquid intelligentia dignum in hoc pſalmo tractari pręter nudam hiſtoriam. Et quantum ex pſal-mo apparet,inſeritur myſterium diuinę vltionis futurę in doeg/& prȩmii repoſiti dauidi ſperanti & expectanti gratiam dei.

❡SVMMARIVM EST.

❡Inuehitur dauid in doeg ꝙ tantam cladem velut radendo effecerit dolis/mendacio/malicia:ꝓphetando ꝙ deus in pręſenti deſtruet eũ & eradicabit de terra,ipſe autem dauid erit, ſicut oliua in ęternũ ſperans in diuina gratia & laudans deum/quia expectauit magnificationem diuini nois.

¶ Perſonę loquentes ſunt propheta & iuſti.

Quid glorïaberis/in malicia o potēs. Diuidiť pſalm⁹ ī ptes duas: ꝓpoſitiuā materię,& executiuā/ibi prauitates.Proponit duo.Pri͂o maliciā doeg idumęi/icrepādo ipm.Secūdū hiſtoriā doeg p̄ſidebat paſtoribus mulaꝝ ſaulis/& erat vir magnus corā ſaule(vt in ca.21.referť)& effectus ē maior ex eo ꝙ accuſauit ſacerdotē dn̄i tanq̄ cōplicē dauidis/& ꝑcuſſit ſacerdotes & ciuitatē eoꝝ.Et ꝓpterea appellat eū potētē ī malicia/dicēdo.Potēs ſeu fortis in malicia qd glorïaberis? Tanq̄ diceret.etſi nūc glorïaris in potētia tuę malicię,nō ſubeſt tn̄ cur glorïaberis in futuꝝ.¶ Secūdo ꝓponit benignitatē dei cōtinuā erga ſe dauidē.gratia dei/ſine meritis meis, tota die/cōtinue mecū eſt.

¶ Prauitates cogitabit.Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractať illa particula/o potēs in malicia.Secūdo illa/qd glorïaberis/ibi ēt deus deſtruet te . Tertio illa/gr̄a dei tota die/ibi & ego ſicut oliua.¶ Increpať itaq̄ potētia ſimul cū malicia.Et potētia qdē ſignificať in actiōe qua ſicut gladio raſorio exercuit cogitatū ac dictū dolū.Iuxta hiſtoriā doeg non ſolū trucidauit.85.viros ſacerdotes dn̄i,ſed ēt ciuitatē ſacerdotū ꝑcuſſit in ore gladii:viros & mulieres & paruulos & lactētes/ bouēq̄ & aſinū & ouē.& ꝓpterea aſſimilať raſorio gladio/īcidēti oēs pilos occurrētes.Prauitates cogitabit/ꝑſeuerabit cogitādo,lingua tua/inter loquēdū cū ſaule/quaſi nouacula polita faciēs/exequens,dolū/cogitatū ac dictū cōtra achimelech ſacerdotē.¶ Dilexiſti malū magis q̄ bonū,mēdaciū magis q̄ loq iuſtitiā.Increpat doeg de īterno affectu.nā iuxta hiſtoriā ſaul q̄rebat hēre dauidē & cōplices eius:doeg aūt vidēs quō neſciret achimelech eē cōplicē dauidis,nō debuit deferre ſauli achimelech tanq̄ cōplicē dauidis:ſed aut tacere aut ſimplex factū narrare/explicādo ſe nihil ſcire an fuerit cōplices. cuius oppoſitū prōptitudo eius ad tā dirā cladē teſtať.pręſertim recuſantibus aliis tn̄ facinus . Et ꝓpterea hic increpať de malicia.Dilexiſti malū magis q̄ bonū,mēdaciū magis q̄ loqui iuſtitiā.mētitus eſt.n.achimelech fuiſſe cōplicē dauidis/& dilexit malū tantę cladis:quā potuiſſet & debuiſſet vtrūq̄ vitare. Dilexiſti oīa verba glutitiōis/ciuitatis ſacerdotalis/quā quodāmodo glutiuit,lingua doli.In quo apparet quo affectu deſolauerit ſacerdotes.q̄uis effectus ipe ſatis teſteť peſſimū affectum doeg.

Etiā deus deſtruet te.Tractať hic illa ꝑticula/qd glorïaberis:ꝓphetādo ꝙ paꝝ durabit gloria eius:qm̄ deus puniet ipm in hac vita/vidētibus iuſtis & cōſiderātibus ac irridētibus.Etiā deus/qui pmiſit ſcelus tuū,deſtruet te ſempiterno/nō ad tēpus.Per qd̓ videť ſignificari deſtructio generis eius/ſicut ipe deſtruxit gen⁹ achimelech. Tollet te & extrahet te de tētorio/tuo/ſicut tu abſtuliſti ſacerdotes & extraxiſti de tabernaculo:& eradicabit te de terra viuētiū/ſicut tu eradicaſti ſacerdotes . Terrā aūt viuentiū appellare videť terrā ꝓmiſſionis.Forte de genere doeg remāſerūt in idumea.¶ Et videbūt iuſti/hāc punitionē,& timebūt.Hic appet ꝙ locutus ē de pūitiōe ī p̄nti vita.ad p̄ntis.n. vitę ſtatū ſpectat iuſtos videř vidictas & timeř:ī altera ſiqdē vita lętabūť iuſti vidēdo vidictas . Timebūt ātne & ipi ruāt ī pcm̄. Et ſup eū ridebūt.ecce irriſio:hoc ē ad ſilitudinē irridētiū cōſiderabūt poenas ei⁹.¶ Irridēdo āt dicent. Ecce vir nō ponet deū fortitudinē ſuā/hoc eſt ecce talis erit vir q nō ponet deū fortitudinem ſuam:& ſperauit in multitudine opulentię ſuę,roborabiť in prauitate ſua.Et intendit ꝙ quicunq̄ aſſimilatur doeg in his tribus(ſcilicet ꝙ ſperauit in multitudine opulentię ſuę/& nō ponet deum fortitudinem ſuam/ſed roborabitur in prauitate ſua)erit talis in poenis qualis doeg.

Et ego ſicut oliua. Tractať hic illa ꝑticula/gr̄a dei tota die:ꝓphetādo ꝓſpitatē ꝓpriā.futurā tū ī p̄nti vita.Et ego ſicut oliua frōdoſa/ī ſignū viuacitatis,ī domo dei.Et dicit hoc:qa ipe in domo dei apud achimelech petēs panē & gladiū/fuerat occaſio trucidatiōis ſacerdotū.cōtra tātū malū ꝓter itentionē eius ſubſecutū/dicit ꝙ ipſe ī domo dei q̄ſi oliua frōdoſa erit/ꝓducet tātū fructū ī domo dei ſicut oliua viuax. Tū ī futura vita:ī qua ſola qd̓ vere ęternū ē ſpari pōt.cōfiſus ſum in gr̄a dei ęternū & ſemp . In veteri teſtō comitabať ꝓſpitas tpalis bonitatē virę:qa ſic ꝓmiſerat deus ī deutero.Et ꝓpea dauid velut rōnē ſuę futurę ī p̄nti vita ꝓſpitatis/ſubiūgit ſpē fiduciāq̄ ſuā ī gr̄a dei nō ſolū reſpectu p̄ntiū ſed ęternoꝝ bonoꝝ.qa ſpaui ſeu cōfiſus ſum in gr̄a dei ęternū & ſemp:hoc ē nō ſolū reſpectu p̄ntiū ſed eoꝝ q̄ vere ęterna ſūt. ¶ Cōfitebor/cōfeſſiōe laudis,te ęterno & ſemp qm̄ feciſti/mecū gr̄am. Prophetat gratiactionē ſuā ꝓ recipiēdo beneficio tanq̄ recepto/qa ſcit ſic futurū eē.Et expectabo nomē tuū/manifeſtandū & glorificandū in me:& expectabo nomen tuū/noſſe in ęterna foelicitate quoniā bonū/ſupple eſt expectare nomen tuū,corā grätioſis tuis/iis qui gratuito propter te donāt.Ordo prępoſterus.prius expectabo nomen tuū qm̄ bonū &c.& cōſequēter cōfitebor te qm̄ feciſti.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori ſuper chorum eruditio dauid. LII.

Dixit inſipiens in corde ſuo:non eſt deus.

Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in iniquitatibus:non eſt qui faciat bonum.

Deus de coelo proſpexit ſuper filios hominum;ut uideat ſi eſt intelligens aut requirens deum,

Omnes declinauerunt/ ſimul inutiles facti ſunt:non eſt qui faciat bonum/non eſt uſq; ad unum.

Nonne ſciẽt oẽs qui operantur iniquitatẽ:qui deuorant plebem meã ut cibũ panis?

Deum non inuocauerunt:illic trepidauerunt timore ubi non fuit timor.

Quoniam deus diſſipauit oſſa eorum qui hominibus placent: confuſi ſunt quoniam deus ſpreuit eos.

Quis dabit ex ſion ſalutare iſrael:quum cõuerterit dominus captiuitatem plebis ſuæ: exultabit iacob & lętabitur iſrael.

ℭIVXTA HEBRÆVM.

ℭ Vincenti ſuper machalath intelligentia dauidi. LIII.

† dij 1 Propheta. DIxit ſtultus in corde ſuo. Dictum ſtulti. non [eſt] deus †. Propheta. cor-
rumpere fecerunt/& abominabilem fecerunt iniquitatem,non [eſt] faciens bonum.
† dij † deos 2 Deus † de cœlis proſpexit ſuper filios adam:ad uidẽdum ſi eſt intelligens requirẽs deũ †.
3 Totus ipſe [homo] auerſus eſt/ſimul putrefacti ſunt:non [eſt] faciẽs bonũ /non [eſt] etiam unus.
4 Nun quid non cognouerunt operantes iniquitatis/deuorãtes populi mei:comederũt
† deos panem/deum † non uocauerunt.
† dij 5 Ibi timuerunt timore [ubi] non fuit timor:quoniã deus † diſperſit oſſa caſtrametãtis [caſtra a] te,
† dij confudiſti/quia deus † abominatus eſt eos.
† dijs 6 Quis dabit ex ſion ſalutes iſrael? reducente deo † captiuitatem populi ſui,exultabit ia-
cob/lętabitur iſrael.

TItulus eſt. Vincenti ſuper machalath/intelligentia dauidi. ℣ Machalath nomẽ inſtrumenti muſici dicitur. Intelligentia appellatur eo ꝙ eruditiuus eſt pſalmus.tum ad cognoſcendum deum/tum ad aduentum meſſię. Paulus apoſtolus ad ro.3.affert hunc pſalmum ad teſtificandum omnes tam iudęos q̃ gentiles ſub peccato eſſe. Ita ꝙ ex autoritate apoſtoli & ex verbis pſalmi clare conſtat tractari hic ſtultitiam humani generis erga deum,ex qua totum humanum genus ſubiectũ eſt peccato. Ex calce autem pſalmi apparet deſiderari remedium per aduentum meſſię. ℭ Et quia hic pſalmus coincidit cum.14.fere de verbo ad verbum/& ſolum differt quo ad qntum verſiculum,ideo breuiter pertrãſibimus/remittẽdo ad ſcripta ſuper pſalmum.14.eadem quippe eſt materia vtriuſq;/idem progreſſus: &(vt patebit)ſolo quinto verſiculo differt.

ℭSVMMARIVM EST.

ℭ Humanum genus vniuerſum /corruptum ex ignorãtia dei deſcribitur,cum inexcuſabilitate ignorantię/quia viderunt manifeſtos effectus:ſuſpiratq; propheta ad remedium per aduentum meſſię reducentis captiuitatem populi ſui.

ℭ Perſona loquens/propheta eſt.

DIxit ſtultus. Diuidit̃ pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuã materię,& executiuã/ibi deus de cœlis. ℣ Proponit cãm & effectũ. Radicẽ mali eẽ negare deũ. Dixit ſtultus/humanũ genus,ĩ corde ſuo. nõ deus/ſupple eſt/aut ſimplr̃ aut curã hñs nr̃i aut rõ operũ nr̃orũ. Effectus multiplex hinc ſubſecutus eſt. Corrũpere fecerũt/oẽm carnẽ viã ſuã/iſti ſtulti qui dixerũt nõ deus,& abominabilem fecerunt iniquitatem/ſcelus.ſ.idolatrię:& vniuerſaliter nõ faciens bonum/nullus eſt faciens bonum.

ℭ Deus de cęlis. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat̃ illa particula/corrũpere fecerũt &c̃. Secũdo illa/dixit ſtultus nõ eſt deus/ibi nunqd nõ cognouerunt. Tertio remediũ vtriuſq; mali/ibi qs dabit ex ſion. ℣ Affert dauid deũ inqſitorẽ & teſtẽ ꝙ totũ genus humanũ ſub pctõ eſt. Inqſitorẽ qdẽ. Deus de cœlis ꝓſpexit ſup filios adã/nõ hebręos aut gẽtiles tñ,ad vidẽdũ ſi eſt ĩtelligẽs,nõ qualitercunq; ſed reqrens deũ/colẽdo/ſeruãdo ꝑcępta/habẽdo ipm̃ pro rõne vitę ſuę. Teſtẽ aũt,ecce qd inuenit deus. totus ipſe auerſi ſunt. Cõſtructio eſt de ſignificato/ad ſimilitudinẽ hoĩm collectiuoꝝ.totus ipſe/hõ,auerſi ſunt/ſinguli hoies,ſimul putrefacti ſunt/putredine moꝝ:nõ faciẽs bonũ/ſupple eſt,non etiam vnus/nec vnus quidem eſt faciens bonum.

Nunqd nõ cognouerũt. Tractat̃ hic illa particula/dixit ſtultus nõ deus/declarãdo inexcuſabilitatẽ

tā gētil iū q̄ iudęorꝫ de hoc ꝙ negāt deū.¶ Et primo deſcribunᷣ vtriq̄.Gētiles opariī inīq̄tatis/deuo/ratores populi mei/iſraelitici.Iudęi aūt comederūt panē/tū angelorꝫ in deſerto/tum terrę ꝑmiſſionis, deū non vocauerūt.nā poſt comeſtū panē idolatrę fuerūt.Ibi timuerunt timore.ſ.in terra ꝑmiſſionis in qua debebāt manere ſub ꝓtectione diuina,nō fuit timor/hoc eſt vbi nō fuit rō timēdi.¶ Ecce materia cognita.Nunqd inquā nō cognouerūt/vtriq̄ hęc duo.ſ.qm̄ deus diſꝑſit oſſa caſtrametātis te:& ꝙ cōfudiſti qa deus abominatus eſt eos.Et eſt ſenſus ꝙ vtriq̄(tā gētiles q̄ iudęi)cognouerūt ꝙ de9 diſꝑſit oſſa gētiliū caſtrametātiū aduerſus iudęos:& ꝙ iō hoſtis qn̄q̄ confudit populū iſraeliticū qa deus abominatus eſt eos/filios iſrael.Duo opa adducunᷣ cognita.Alterꝫ ꝙ deus pugnauit ꝑ populo iſrael cōtra hoſtes eius.hoc enim viderūt & in exitu de egypto,& in debellatione amalechitarꝫ/amorreorū/madianitarꝫ tpe moyſi, & poſtmodū in debellatione chananeorꝫ tpe ioſue.Alterꝫ opus quo gentiles ſubegerūt & cōfuderūt iudęos/qa deus abominatus eſt iudęos pp eorꝫ crimina.Et hoc plures viderūt tpe iudicū.Ita ꝙ ex vtroq̄ inexcuſabiles reddunᷣ de hoc ꝙ refutarūt deū/ꝙ dixerūt nō deus. Et in hac rōne tm̄/differt pſalmus iſte a.14.ibi.n.affertur pro rōne inexcuſabilitatis ꝙ vtriq̄ cognouerūt deū eē in generatione iuſti abrahę:vt ibi declaratū eſt.Quoniā deus diſperſit oſſa/hoc eſt ſolida/firma q̄cūq̄ velut ſuſtētacula exercitus,caſtrametātis te/aduerſus te populē iſrael.Et ſtatim apoſtrophat ad pplm̄ gētilē.Cōfudiſti/quoq̄ tu gētilis pplm̄ iſrael,qa deus abomīatus ē eos/filios iſrl̄/& nō ī fortitudīe tua. Quis dabit ex ſion.Tātę cęcitatis & tātę molis iniq̄tatū ac malorꝫ remediū cōcupiſcēs ꝓpheta/exclamat optātis affectu.Quis dabit ex ſion ſalutes iſrael!Ad iſtam expectabaᷣ ſalus populi ꝑ meſiā ex ſion.Et merito:qa in hieruſalē meſias ſaluauit mūdū.¶ Quā magna aūt ſit multiplex ſalus expectata ex meſia/explicat.Reducēte deo captiuitatē populi ſui/nō babylonicā nō egyptiacā ſed quę ſimpliciter & abſolute eſt captiuitas populi(quam cōſtat eſſe captiuitatem peccati:iuxta verbum angeli.ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorum)exultabit iacob,lętabitur iſrael:vt ex gemino gaudio/interno & externo/magnitudinem ſalutum intelligas.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori in pſalmis eruditio dauid quum ueniſſent ziphei & dixiſſent ſaul/nonne dauid abſconditus eſt apud nos? LIII.

Deus in nomine tuo ſaluum me fac:& in uirtute tua iudica me.
Deus exaudi orationem meam:auribus percipe uerba oris mei.
Quoniam alieni inſurrexerunt aduerſum me & fortes quęſierunt animā meam:& non propoſuerunt deum ante conſpectum ſuum.
Ecce enim deus adiuuat me:& dominus ſuſceptor eſt animę meę.
Auerte mala inimicis meis:& in ueritate tua diſperde illos.
Voluntarie ſacrificabo tibi:& confitebor nomini tuo dñe/quoniam bonum eſt.
Quoniā ex oī tribulatione eripuiſti me:& ſuper inimicos meos diſpexit oculus meus.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti in modulationibus intelligentia dauidi:uenientibus ziphęis & dixerunt ſauli.nōne dauid abſconditus eſt nobiſcū? LIIII.

1 Propheta. Deus † in nomine tuo ſalua me:& in potentia tua ulciſceris me. † dñ
2 Deus † audi orationem meam:auſculta uerba oris mei. dñ
3 Quoniam alieni inſurrexerunt ſuper me/& fortes quęſierunt animam meam:& non propoſuerunt deū † corā ſe. Selah. eū deos
4 Ecce deus † auxilians mihi:dominus † in ſuſtētatoribus animę meę. † dñ
5 Conuertetur malum reſpectoribus meis:in ueritate tua facies concidere eos. † dñi ind
6 In promptitudine ſacrificabo tibi:confitebor nomen tuum/quoniam bonum eſt.
7 Quoniā ex omni anguſtia liberauit me:& in inimicis meis uidit oculus meus.

Titulus eſt. Vincēti in modulationibus intelligētia dauidi:uenientibus zipheis & dixerunt ſauli: nonne dauid abſconditus eſt nobiſcum?¶ Vbi aduerte ꝙ ziphei bis nunciauerunt ſauli ꝙ dauid eſſet apud ſe.Prima nunciatio ſcribitur.1.reg.23. & tunc ſaul pręmittens nuncios ad diligentius inquirendum venit ad perſequēdum dauidem:ſed(vt ioſephus dicit)dauid cognita negtia zipheorum receſſit ab anguſtiis ziph/& venit in deſertum mahon:& propterea ſaul non iuit in ziph/ſed in mahon.& dum vrgeret in modū coronę,ſuperuēientibus nuncius ꝙ philiſtei terrā vaſtarent q̄ diuertit

ad philiſteos.& ſic euaſit dauid.Secũda aũt vice(vt ſcribiť.1.reg.26.)ſaul nũciãtibus zipheis venit cõtra dauidẽ in ziph exiſtẽtẽ.Et tũc dauid occulte pueniẽs/nocte venit ad exercitũ ſaulis dormientis,& abſtulit lanceã & vrceũ aque &c̃.& ſic cõuicit ſaulem ſua manſuetudine.¶ Ex verbis tituli huius inſinuatur ꝙ de prima annunciatione tractat pſalmus iſte:quũ tunc narrauerũt ziphei ſub iſto loquendi modo/nõne dauid abſconditus eſt apud nos?qui loquẽdi modus recitatur in titulo. Ex fine autem pſalmi apparet tractari ſecũdã annũciationẽ:dũ diciť/& inimicos meos vidit oculus meus.nam tũc dauid liberatus eſt videndo inimicos ſuos dormiẽtes/& potens occidere ſaulem. Vnde materia pſalmi huius videtur comprehẽdere vtranq; annunciationẽ & vtriuſq; effectũ.Intelligentia in titulo poſita/ad hoc ſpectat ꝙ dauid eruditus fuit a deo/& intellexit vt nõ poneret manũ in chrm domini(qđ ſecunda vice potuit efficere)ſed confideret in dño.Reliqua expoſita ſunt in alijs titulis.

¶SVMMARIVM EST.

¶ Dauid recurrens ad deum pro propria ſalute inter perſecutiones ſaulis nunciãtibus zipheis,ſaluatus a deo/& puidens vltionem inimicoꝝ/promittit ſacrificare & laudare dñi nomen bonum.tum in liberatione ex oĩ anguſtia.tum in liberatione ex viſione inimicorum dormientium &c̃.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DEus in noĩe tuo.Diuidiť pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię,& executiuã/ibi deus audi.¶ Proponit duo.Primum petendo.Deus in nomine tuo/inuocato a me/non in vi armoꝝ, ſalua me.Alterũ prophetando.Et in potentia tua vlciſceris me/vindictam facies tu non ego.

¶ Deus audi.Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractať illa particula/deus ĩ noĩe tuo ſalua me.Secundo illa & in potẽtia tua vlciſceris me/ibi conuertetur malum.¶ Circa primum tria tractat.Primo firmat recurſum ad deum.Deus audi orationem meam/eleuationẽ mentis meę ad te:attẽdendo auſculta verba oris mei.Secundo cauſam periculi .quia alieni. Vocat zipheos alienos/quũ tñ eſſent de tribu iuda,ac per hoc cõtribules ipſi dauidi:ita ꝙ nõ erant alieni genere tribus. Sed ad explicandã magnitudinẽ nequitię eoꝝ appellanť alieni/non genere ſed negocio:hoc eſt ad quos nihil omnino ptinet negociũ inter ſaulẽ & me.Quoniã alieni/a negocio/ziphei ſcilicet,inſurrexerũt ſup me/nunciantes bis ſauli vbi morot:& fortes/ſaul & ſui,quęſierunt aĩam meã/nõ bona mea ſed vitã meã:& nõ ppoſuerunt deũ corã ſe/& iniuſte/nullam habẽtes rõnem dei phibentis perſecutionẽ innocentũ.Hęc eſt cauſa periculi & recurſus ad deũ.¶ Tertio deſcribit ſe ſaluatũ a deo.Ecce/in promptu,deus auxiliãs mihi/ſupple eſt:dñs in ſuſtentatoribus aĩę meę/ſupple eſt.Siue intelligas dñm deſcribi ad ſimilitudinẽ ſuſtẽtatoris vitę dauidis:& hoc ſignificari dñs in ſuſtentatoribus.i.velut ſuſtentator aĩę meę/vitę meę. ſiue intelligas dñm cũ militibus ipſius dauidis:qui erant velut ſuſtẽtatores vitę ipſius. Vtroq; enim mõ verum diciť.Literę tamen magis quadrat ꝙ domino attribuatur officium ſuſtentatoris vitę.ita ꝙ primum attribuitur deo officium adiutoris:& deinde explicatur non qualitercunq; adiuuando/ſed officio ſuſtentandi vitam meam.

¶ Conuertetur malum. Tractať hic illa particula/& in potẽtia tua vlciſceris me:prophetãdo primũ vindictã in vtroſq;/ſcilicet zipheos.Cõuerteť malũ reſpectoribus meis.Vocat zipheos ab officio reſpiciẽdi latibula in qbus abſcondebatur dauid,& ſaulem cum ſuis.In veritate tua/cognita conuincẽte ſaulem,facies concidere eos.Quod adimpletum fuit ſecunda vicę.nam ab ipſa veritate manſuetudinis dauidis conuictus ſaul/concidit ab animo perſequendi dauidem. Vel in veritate tua/in iuſtitia tua,facies concidere eos/in bello philiſtinorum.¶ Secundo promittit gratiarumactiones: recognoſcendo tum deum,tum nomen dei qđ in principio inuocauit.Deũ qdẽ.In prõptitudine ſacrificabo tibi/hoc eſt ſpontanea volũtate ſacrificabo tibi deus grãs agendo.Nomen aũt.Cõfitebor/laudabo,nomen tuũ dñe,quũ bonũ non ſolũ in ſe ſed mihi fuit.Et ecce effectus.Quoniam ex omni anguſtia liberauit me/in deſerto mahon quãdo erant mihi anguſtię vndiq;/cingente me ſaule in modum coronę quod fuit in prima annunciatione zipheorum.& in inimicis meis/ſaule & ſuis dormientibus in ſecunda annunciatione zipheorũ,vidit oculus meus/hoc eſt vidẽdo inimicos meos velut victor euerſi.Familiare eſt huic prophetę ſignificare victoriam ex viſione inimicorum.& quia tanq̃ victoria fuit illa benignitas dauidis erga ſaulem,ideo vt victoria recognoſcitur a deo/dicẽdo.& in inimicis meis/ tanq̃ proſtratis,vidit oculus meus.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori in carminibus intellectus dauid. LIIII.

EXaudi deus orationem meam & ne deſpexeris deprecationem meam: intende mihi & exaudi me.

Contriſtatus ſum in exercitatione mea:& conturbatus ſum a uoce inimici/& a tribulatione peccatoris.

Quoniã declinauerunt in me iniquitates:& in ira moleſti erãt mihi,

Cor meum conturbatum eſt in me:& formido mortis cecidit ſuper me.
Timor & tremor uenerunt ſuper me:& contexerunt me tenebrę.
Et dixi quis dabit mihi pennas ſicut columbæ:& uolabo & requieſcam.
Ecce elongaui fugiens:& manſi in ſolitudine.
Expectabam eum qui ſaluum me fecit:a puſillanimitate ſpiritus & tempeſtate.
Pręcipita domine/diuide linguas eorum : quoniam uidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate.
Die ac nocte circũdabit eam ſuper muros eius iniquitas:& labor in medio eius & iniuſtitia.
Et non defecit de plateis eius uſura & dolus.
Quoniam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi:ſuſtinuiſſem utiq̧.
Et ſi is qui oderat me ſuper me magna locutus fuiſſet:abſcõdiſſem me forſitan ab eo.
Tu uero homo unanimis,dux meus & notus meus.
Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos:in domo dei ambulauimus cum conſenſu.
Veniat mors ſuper illos:& deſcendant in infernum uiuentes.
Quoniam nequitię in habitaculis eorum:in medio eorum.
Ego autem ad deum clamaui:& dominus ſaluauit me.
Veſpere & mane & meridie narrabo & annunciabo:& exaudiet uocem meam.
Redimet in pace animam meam ab iis qui appropinquant mihi:quoniam inter multos erant mecum.
Exaudiet deus:& humiliabit illos qui eſt ante ſecula.
Non enim eſt illis commutatio/& non timuerunt deum:extendit manum ſuam in retribuendo.
Cõtaminauerũt teſtamẽtũ ei⁹:diuiſi ſũt ab ira uultus eius,& appropiquauit cor illius.
Molliti ſunt ſermones eius ſupra oleum:& ipſi ſunt iacula.
Iacta ſuper dñm curã tuã & ipſe te enutriet:nõ dabit in ęternum fluctuationẽ iuſto.
Tu uero deus deduces eos:in puteum interitus.
Viri ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies ſuos:ego autẽ ſperabo in te domine.

IVXTA HEBRÆVM. Vincenti in modulatiõibus itelligẽtia dauidi. LV.

1 Propheta. AVſculta deus †orõnẽ meã:& ne occultare a deprecatione mea. † dš
2 Intẽde mihi & rñde mihi:lamentabor in locutione mea & reſonabo.
3 A uoce inimici/a faciebus coarctationis impii: quoniam cõmouebunt ſuper me iniquitatem/& in furore odient me.
4 Cor meũ tremet in medio mei:& terrores mortis ceciderunt ſuper me.
5 Timor & tremor ueniet in me:& operuit me horror.
6 Et dixi.quis dabit mihi alam ſicut columbę:uolabo & habitabo.
7 Ecce elongabo uagando : pernoctabo in deſerto.Selah.
8 Accelerabo euaſionem mihi:a uento ſuſcitato a tempeſtate.
9 Pręcipita dñe † diuide linguã eorũ:quoniam uidi iniquitatem & litem in ciuitate. † dñi mei
10 Die ac nocte circũibunt ipſam ſuper muros eius:& prauitas & labor in medio eius.
11 Contritiones in medio eius:& non recedet de platea eius fraus & dolus.
12 Quoniam non inimicus uituperabit me & ſufferam:non oſor meus ſuper me magnificauit/& abſcondar ab eo.
13 Et tu homo ſicut ęſtimatio mea:dux meus & notus meus.

14 †deorum Qui ſimul dulcabimus ſecretum:in domum dei†ambulabimus in conuentu.
15 Inſtigabit mors ſuper eos/deſcendent foueam uiui:quia malicię in conuentu eorum
in medio eorum
16 †deos Ego ad deum †uocabo:& dominus ſaluabit me.
17 Veſpere & mane & meridie loquar & reſonabo:& audiuit uocem meam.
18 Redemit in pace animã meam ab appropinquante mihi:quia in multis fuerũt mecũ.
19 Audiet deus & humiliabit eos/& ſedens antiquitus. Selah. q[sunt tales] nõ mutatiões ipſis [sunt] /&
†deos. non timuerunt deum†.
20 Extendit manus ſuas ad pacificos ſuos:maculauit pactum ſuum.
21 Lenita ſunt ſupra butyra os eius/& bellum [est] cor illius:molliti ſunt ſermones eius ſupra
oleum/& ipſi [sunt] enſes.
22 Proiice ſuper dñm onus tuum/& ipſe gubernabit te:nõ dabit ęterno lapſum iuſto.
23 †dij †puteo Et tu deus†facies deſcendere eos in puteum†foueę:homines ſanguinum & doli non di
midiabunt dies ſuos,& ego confidam in te.

Titulus eſt. Vincenti in modulationibus intelligentia dauidi. Ex quo titulo non apparet materia:ſed materiæ myſterium/pro quanto appellatur intelligẽtia. Reliqua tituli intellige vt ſupra. ¶ Circa materiam autem pſalmi ſequendo petri apoſtoli regulam/quum conſtet ex titulo ꝙ autor eius eſt dauid/& ꝙ quęcunq; in hoc pſalmo dicuntur de ipſo verificantur in perſona dauidis, cõſequẽs eſt ꝙ pſalmus iſte ad literã de dauide tractat. ⁋ Quid aũt circa dauidem tractetur/oportet ex ipſo pſalmo colligere. Ex principio pſalmi apparet tractari geſta contra dauidem in principio perſecutionis eius a ſaule.nam quadrat impoſitio iniquitatis ꝙ eſſet inimicus regis.quadrant terrores mortis quos tunc paſſus eſt tam in iaculo lanceę q̃ in obſeſſione domus.quadrat deſiderium alarum ad volãdum: quia obſeſſus erat tunc domi/nec poterat per portas exire. Ex medio quoq; pſalmi apparet deſcriptio ſaulis inopinate perſequentis dauidem:dum deſcribitur dux cum quo fuerant ſecreta &c̃. Finis etiã pſalmi ſcelus ſaulis de maculatione naturalis fœderis erga generum/deq; ſimulato placido ore atq; ſermone, eidem atteſtatur. Et breuiter tantum conſonat pſalmus geſtis in principio perſecutionis dauidis a ſaule, vt cogar dicere materiam iſtius pſalmi ad literam eſſe fugam dauidis a ſaule quando voluit ipſum occidere:primo iaculando lanceam/ſecũdo obſidẽdo domũ eadem noctę,& tertio in naioth miſſis lictoribus ad capiendũ eum:q[ui]a illuc fugerat emiſſus de feneſtra domus. Hiſtoriam habes. 1. reg. 19. ⁋ Eruditio aũt in titulo appoſita/ſpectat ad hoc ꝙ dauid eruditus fuit ad iactandum curam ſui in deum/& de prouidentia dei circa præmia iuſtorum & pœnas iniquorum.hæc enim præter hiſtoriam in pſalmo apponuntur vt materia eruditionis ſeu intelligentiæ.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid recurrit ad deum in fugę ſuę periculis tam domi q̃ in naioth/citans ſaulis & ſuorum iniquitates contra ſe:deſcriptiſq; vtriuſq; euaſionis modis, prophetat ſaulem & ſuos tandem caſuros/ſe ipſũ autem iuſtum in domino confidentem gubernandum ac erigendum a deo.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Auſculta deus orationem meam. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuam/ibi quoniam cõmouebunt. Proponit duo. Primo recurſum ad deũ. ſecundo cãm recurſus. ⁋ In recurſu ad deũ petit q̃ttuor. Primũ. auſculta deus orõnẽ meã/ad ſilitudinẽ attẽdẽtis & applicantis aures percipe eleuationem mentis meę. Secundum. & ne occultare a deprecatione mea. Nõ ſufficit orationem meam percipi, ſed petitionem quoq; meam gratam eſſe peto: non gratam quippe eſſe petitionem ſignificat princeps occultans ſe a petitionibus/ne ſcilicet audiat petentes. Et ideo petit ne ad ſimilitudinem occultantium ſe a deprecationibus/ingratam habeat deprecationem ſuã. Vbi clare patet ordo prępoſterus.nam prius eſt ꝙ non ſe occultet:& deinde ꝙ auſcultet. ⁋ Tertium. intende mihi. Quartum. & reſpõde mihi. Nõ ſufficit ꝙ orationẽ & deprecationem meam percipias, ſed meipſum cõmendo: vt. ſ. ego nõ ſim exoſus aut moleſtus habear, ſed attẽde mihi/& dignum me fac reſponſione tua. Recole ſcriptum eſſe geñ. 4. reſpexit dominus ad abel & ad munera eius: & videbis prophetæ orationem creſcere ab actionibus orandi & deprecandi ad ſeipſum. Sepe enim deus attendit orõni & non oranti:ſed tunc prodeſt eccleſię/nõ illi. grata aũt oratio eſt quando orans eſt gratus.

⁋Explicat autē cauſam recurſus duplicē. Lamētabor inqt in locutiōe mea/ qrula erit vox mea, & reſonabo a voce inimici/ ſaulis. hęc eſt pria cā. A faciebus coarctationis impii. ſ. ſaulis hęc ē ſecūda. Et prima cā tāgit verba nō quęcūq; ſed pceptoria: hoc eſt mādatū ſaulis ad capiēdū dauidē. Secūda cā ſpectat ad facta: hoc eſt ad executionē qua a miniſtris ſaulis coarctatus fuit dauid ne poſſet exire. Reddit aūt rōnē ſuę lamentationis iuſtę: tum quia ab inimico, tum quia ab impio/ ſubaudi rege.

❡ Qm̄ cōmouebūt. Incipit hic ps executiua tali ordine. Primū tractat̃ illa pricula/ a faciebꝰ coarctationis/ quātū ad ipſam coarctationē. Secūdo tractat̃ illa pricula/ a voce inimici/ ſil̄r qtū ad ipm̄ piculū/ ibi accelerabo. Tertio illa pricula/ ipii/ ibi qm̄ vidi. Quarto pſequtur illā priculā/ a voce inimici, declarādo ſpāl̄r illā priculā a voce/ ibi ego ad deū. Quīto ſpāl̄r illa pricula inimici/ ibi audiet deus. Sexto tractat̃ recurſus ad deū ī pricipio poſitus/ ibi iacta ſup dn̄m. ❡ Circa coarctationē quā paſſus ē deſcribit pricipia. qm̄ cōmouebūt ſup me iniqtatē & ī furore odiēt me. Iuxta hiſtoriā initiū pſecutionis fuit ſm cām iputatā φ ſaul iputabat dauidi φ eēt inimicus ſuus: vt ipſemet dixit ad michol. qre dimiſiſti inimicū meū! Nec ſolus ſaul ſed multi iputabāt hoc crimen dauidi: vt ipſe dauid teſtat̃ in ca. 24. dicēs ſauli. qre audis verba hoīum loquētiū, dauid qrit malū aduerſū te! Et ppea hic īchoat. Qm̄ cōmouebūt/ cōmouet̃ nō ceſſabūt, ſup me iniqtatē/ inimicitię aduerſus ſaulē. Et hic īſurrexerūt alię cōcomitātes cāę. nā adfuit ſm internū affectū odiū, & ſm exteriores actus erat furor. Et ppea dicit. & ī furore/ pſecutiōis, odiēt me/ nō ceſſabūt me odio hēre. Et de odio qdē ſaulis & furoꝝ erga dauidē/ ſatis cōſtat ex effectibus. De furore aūt/ initia pſecutiōis teſtātur. nā tūc ſaul tāto furore cōmotus eſt vt niſus fuerit lācea cōfodere dauidē: & fugiētē in ppriā domū iuſſerit a ſatellitibus circūdari noctę illa/ ne poſſet euadere & mane occideret̃. Hę ſunt cāę. ⁋Ecce effectus, prio interni in dauide. Cor meū tremet in medio mei, & terrores mortis ceciderūt ſup me. Ordo ē ppoſterus. qa terrores mortis ceciderūt ſup me, ideo cor meū tremet. & futurū tremet refert̃ ad pteritū ceciderūt. & verū fuit vtrūq; qtū ad iaculum lāceę. Timor & tremor veniet ī me/ coarctatū ī domo, & operuit me horror. Sil̄r hic ē ordo ppoſterus. & futuꝝ veniet/ reſpicit pteritū opuit. Iuxta hiſtoriā audiēs dauid ab vxore ſua φ mane occidēdus eēt niſi noctę illa ſe ſaluaret/ & vidēs ſatellites cuſtodiētes oſtia domus, optus ē horrore exterius/ & intus timore/ & ī mēbris tremore. Quę deſcribunt̃ prim ī pterito & prim ī futuro/ ad denotādū antecedētiā & cōſequētiā. ſ. φ prio horruit, & exīde venit timor cum tremore. ⁋Scdo externi. & dixi/ qs dabit mihi alam! Tāgit̃ coarctatio exterior: explicādo internā cogitationē de deſiderio alarū. vidēs. n. φ nō poſſet fugere p oſtia/ cogitauit exire p feneſtrā ſeu p tectū more auiū. hoc. n. ſignificat & dixi qs dabit mihi alā! Et addidit ſicut colūbę, q̄ ſolet habitare in ſupioribus domus & exire p foramina: vt intelligas neceſſitatē ei īminere exeundi velut p foramina more colūbę. Et ppea ſubdit. volabo & habitabo: hoc eſt habitaculū inueniā tutū. ⁋Tertio euaſio. ecce/ diuina ope mediāte michol vxore mea, elongabo/ me p feneſtrā, vagādo/ more fugiētis: pernoctabo in deſerto. Appellat deſertū/ locū deſertū a cuſtodia ſaulis. Vel forte ad literam illa noctę ſeceſſit in locum deſertum: & propterea dicit pernoctabo in deſerto: & poſtea iuit ad ſamuelem in ramatha. Et hoc eſt veriſimilius.

Accelerabo. Incipit tractare hic illā priculā/ a voce inimici. Iuxta hiſtoriā dauid fugiēs e ppria domo p feneſtrā/ venit ad ſamuelē ī ramatha: & vterq; iuit ī naioth/ vbi erat cuneus pphetaꝝ. Quo cōperto ſaul miſit lictores illuc ad capiēdū dauidem: q quū appuliſſent illuc/ pphetauerūt. Vnde miſit alios lictores: qui & ipſi quum veniſſent illuc/ prophetauerunt: & quum tertii lictores ſimiliter prophetaſſent, poſtremo venit ipſe ſaul: qui etiam prophetauit cum aliis. Et licet ioſephus intelligat per pphetiā hmōi/ amentiā quādā, qa tn̄ ſcriptura ſpm̄ dn̄i deſcribit autorē/ intelligēda eſt qdā extaſis diuinitus effecta in eis ad hoc vt dauid euaderet. Hāc hiſtoriā tāgit ppheta: deſcribēs hmōi aduētum lictoꝝ & ſaulis a ſīlitudine vēti turbinis & tēpeſtatis: & deſcribēs pphetiā eoꝝ (ſcilicet ſaulis & lictoꝝ) a pcipitatione & diuiſione lingue. Et qdē cōcurſus tot lictoꝝ & ſaulis/ rōnabil̄r aſſilatur turbini & tēpeſtati: vt patet. prophetia āt eoꝝ ideo aſſimilatur rei pcipiti: qa ex lictoribus effici pphetas/ precipitatio qdā eſt: eo φ nō gradatim de ſtatu in ſtatū venerit. Diuiſio aūt linguę actio pphetię fuit. nam lingua eoꝝ prius erat lingua lictoꝝ & lingua regis cōtra dauidē, & diuiſa eſt a ſeipſa & a lingua remanētium extra: qa lingua amicorum ſaulis q nō venerāt illuc/ erat cōtra dauidē/ cōtra dei iuſtitiā, lingua aūt ſaulis & lictorum q venerāt/ fuit ad laudādū deū: dum tranſiit in linguā pphetarū/ hoc eſt in līguā laudātē deū cū pphetis. cantabat. n. cuneus pphetarū diuinas laudes. Et iſte cantus appellabat̃ pphetare. ⁋Ordina ergo lr̄am ſic. Precipita dn̄e/ ad ſilitudinē precipitātis fac eos de lictoribus pphetas ſtatim: diuide linguā eorum/ vt nō ſit lingua lictorum ſed pphetarū. Nā interim accelerabo euaſionem mihi a vento cōmotionis a tempeſtate. Et ſic factum eſt. interim. n. φ ſaul & lictores prophetabant/ dauid receſſit. Deſcribit aūt ſeipſum ſm ſtatum periculi illius in naioth. & propterea īducit ſeipſum orātem/ precipita domine, & acceleraturum euaſionem/ accelerabo &c̄.

Quoniā vidi iniquitatē. Tractat̃ hic illa pricula/ a facie impii/ dupl̄r. Prio declarando iniqtatē ciuitatis ſaulis. Secūdo declarādo iniqtatē ipſius ſaulis/ ibi qm̄ nō inimicus. ⁋Aduerte hic duo. Primū φ ppheta redit ad tractatū coarctationis ſuę. interpoſuit ſiqdē periculū in naioth/ ad hoc vt integre ſimul

deſcriberet picula illius fugę:vt ſimul expoſitis/poſtea vnūquodq̧ eoꝝ ſingullatim pſequeretꝰ. Secūdū
q̧ appellatiōe ciuitatis icertū ē an itelligaꝰ ciuitas de q̄ fugit dauid/an ſocietas ſaulis q̄ erat cōtra daui
dē.Et ē nō dubiū:qa ī ſcriptura ñ legiꝰ cuſtodię poſitę ī ciuitate ne euaderet dauid,ſed tñ ī domo daui
dis.& potuit eē q̧ poſtq̄ ſaul cōperit dauidē fugiſſe p feneſtrā/poſuerit cuſtodias p ciuitatē,ſuſpicās ne
alicubi ī ciuitate lateret:& hmōi cuſtodias pphā nūc tractet. Tutiꝰ tñ ē exponere de ciuitate hoc eſt de
vnitate vniuerſoꝝ cōuenientiū cū ſaule cōtra dauidē,dicēdo ipm eē inimicū regis.Et ſm hoc tres ptes
ciuitatis(.ſ.muri/platea/& mediū eiꝰ,qd bis noiaꝰ)metaphorice itelligūꝰ:vt itelligas vniuerſitatē eoꝝ
ī oībꝰ ſuis ptibꝰ iniquā,& pcipue ī intimis cordiū.& ppea bis mediū eius repetiꝰ.¶ Q̄m vidi.Hinc ap
paret q̧ de ſocietate loqꝰ/quā vidit iniquā.vidi/expertus ſum,iniqtatē & litē/cōtra me,ī ciuitate/ ī vnita
te cōplicū ſaulis.Die ac noctę/iceſſanter,circuibūt ſup muros eius/hæc duo.ſ.iniqtas & lis cōtra me:&
prauitas & labor ī medio eiꝰ/cōtra me.praue.n.laborabāt ad capiēdū eū.Cōtritiōes/ machinatę cōtra
me ī medio eiꝰ:& nō recedet de platea eiꝰ fraus & dolus/cōtra me.Hæc de ciuitate.¶ De capite āt eius
ſaule ſubdit.Q̄m nō inimicus.Vbi aduerte q̧ negatio pponita in vtraq̧ oṙone negat copulationē.ita
q̧ dicēdo q̄m nō inimicꝰ vitupabit & ſuſſerā/ſenſus eſt.nō iungētur hæc duo q̧ inimicus vituperet me
& ego ſufferā:qa reſiſtā inimico irrogāti mihi iniuriā.Et ſilr nō oſor meꝰ ſup me magnificauit & abſcō
dar/ſenſus ē.nō iūgenꝰ hæc duo q̧ oſor meꝰ ſup me magnificauit & ego abſcōdar ab eo:qa pmunitus
ero cōtra oſorē meū & reſiſtā ei tētāti magna cōtra me facere.Negatio.n.pponita ī vtraq̧ oṙone teſtaꝰ/
ſignificat & īfert hūc eē planū vtriuſq̧ oṙonis ſenſū.Et ē ad ppoſitū dauidis ī hoc negocio:intēdentis
dicere q̧ ſi cū inimico & oſore(itellige apto)fuiſſet ſibi agēdū/reſtitiſſet/pugnaſſet/&hmōi alia feciſſet,
ſed vbi cū amico & duce eā fuit vt ſubiūger &c̄.Et deſcripſit hæc ī futuro(vitupabit/ſufferā/abſcōdar)
qa loqtur de eo qd futurū fuiſſet ſi inimicus ſi oſor has iniurias ei irrogaſſet.¶ Et tu/ſaul,hō ſicut æſti/
matio mea.i.ſicut rō q̧ æſtimer.Saul.n.poſtq̄ dauid pcuſſit philiſteū habuit ipm in pcio/& prępoſuit
ipm militibus/& aſciuit in generꝰ.& ppea dr rō pp quā dauid erat pluris ęſtimatus.Dux meꝰ/erat enī
ſaul & rex eius & dux exercitus,& notus meus/notitia domeſtica.Qui ſimul dulcabimus ſecretū/ pſe
ueraturi eramus in dulcatiōe ſecreti cōſilii:& ſilr in domū dei ambulabimus/pſeueraturi eramus ī am/
bulatiōe ad domū dei,in cōuētu/cū frequētia multitudinis.Et intēdit p hæc q̧ ſaul & dauid erāt ita cō
iūcti q̧ ſimul ſuauiter cōicabāt cōſilia/ſimul ibāt ad ſacrificia cū multitudine ppłi.Et qa in his erāt p/
ſeueraturi quātū erat ex pte dauidis,ideo deſcribit ea p verbū futuri tēporis.In quo ēt inſinuat q̧ ipſe
nō fuit ī culpa exorti odii.Ex quo patet ipietas ſaulis/q̧ īter tot vincula vnitatis pſeueraturę ex pte da
uidis quęſiuit ipm occidere.¶ Vn̄ velut ipatiēs tātę iniqtatis deteſtatorio affectu ſubdit vindictā.In
ſtigabit mors ſup eos,deſcēdēt foueā/inferni,viui.Nō.n.p hęc verba ſignificaꝰ euētus poenę:nā nulli/
bi legiꝰ talis euētus.ſed ſignificaꝰ demeritū:q̧.ſ.mererēꝰ nō mori ſed ſtimulari ad mortē ita q̧ viui ſe/
pelirentur:ſicut olī dathan & abiron nu.16.Et rōnē repetēs.qa maliciæ ī cōuentu eoꝝ in medio eoꝝ.
¶ Ego ad deū vocabo.Proſeqtur hic ppha incohatū ſupius tractatū illius pīculi/ea voce inimici/tali
ordine.Prīo explicat modū ſuæ liberationis.deinde iniqtatē inimici cū vindicta.¶ Iuxta hiſtoriā ap/
pellat dauid vocē inimici attētatā ſui appręhēſionē:pro quāto nō habuit effectū ēt obſidēdi , ſed fuit
tanq̄ ſola vox mādati ad capiēdū.Modus aūt quo euaſit(vt pdictū eſt)fuit q̧ tam lictores q̄ ſaul ap/
propinquātes ad dauidē pphetarūt:hoc eſt cū cuneo pphetarū cecinerūt diuinas laudes.interim.n.da
uid habuit tēpus euadēdi.Et q̄m miraculū hoc fuit p oṙonē dauidis & merito ſamuelis(nā ibi dr.q̄m
vidiſſent cuneū pphetaꝝ vaticinātiū & ſamuelē ſtātē ſuper eos,factus ē ēt ſpūs dñi in illis) ppea inqt
ego ad deū vocabo,& dñs ſaluabit me.Et qa oṙo iſta p manus pphetarū & ſamuelis durauit die & no
cte(ita q̧ ēt ſaul cecinit cū cęteris coram ſamuele tota die illa & nocte)iō ſubdiꝰ. Veſpe & mane &
meridie loquar/diuinas laudes,& reſonabo/pſeuerabo ſonās velut ſtrepitu & tumultu feſtinātiū:& au/
diuit vocē meā.¶ Et ecce modus liberatiōis.Redemit ī pace aīam meā ab appropīquāte mihi.erat vi/
ta mea tanq̄ pdita:ſed deꝰ redemit illā ī pace/ſine armis,ab appropinquāte/ſaule p lictores & p ſeipm/
mutādo eos repēte ī pphas.Et exaggerādo bñficiū hmōi redēptiōis ſubdit.qa ī multis fuerūt mecū/nō
p me ſed iuxta me:hoc ē qa ī pluribꝰ multitudinibꝰ appropinquerūt mihi.fuerūt.n.tres cateruę lictoꝝ.
¶ Audiet deꝰ.Narrato mō euaſiōis/ſubiūgiꝰ vīdicta diuīa cū iniqtate inimici ſaulis.Audiet deus/vocē
& meā & inimicoꝝ,& hūiliabit eos/inimicos:& ſedēs antiqꝰ.Ordia ſic.audiet deꝰ & ſedēs antiqꝰ,&
hūiliabit eos:hoc ē audiet deus natura,& ſedēs antiquus/offō iudicis,& hūiliabit eos:vt rei pbant euē
tus.¶ Ecce demerita qbꝰ mereꝰ hūiliari.q nō mutatiōes ipſis,& nō timuerūt deū.Prīo cōe tāgiꝰ crimen
obſtinatiōis.q ſūt tales q̧ nō timuerūt deū/peccauerūt corā deo,& tñ nō ſūt mutatiōes ipſis/nō mutā/
tur/ſūt obſtinati ī odio ſuo cōtra me.Vel crimē ſignificaꝰ igratitudinis.q ſūt tales q̧ nō ſūt ipſis pmu
tatiōes/receptoꝝ bñficioꝝ & offōꝝ a me,& nō timuerūt/ſūt & mihi igrati & a dei timore alieni.¶ De
inde ad ſpāle ſaulis crimen deſcendit.Extēdit manus ſuas ad pacificos ſuos:hoc eſt ad me vndiq̧ ſibi
pacificum:maculauit pactum ſuū/quod mecū inierat faciēdo me generū ſuū. Lenita ſunt ſupra buty/
ra o ſ eius/pro ora eius.Et intendit q̧ faciem ſuam monſtrabat ſaul ſine vlla aſperitate leniorem buty/
ro:hoc eſt ita exhibebat viſui meo faciem ſuam lenem ſicut butyrum lene exhibetur guſtui,

& tñ & ꝓliũ cor illi⁹.intus bellũ in corde:in facie aũt lenitas.Nec ſolũ in facie ſed ẽt i verbis.molliti ſũt ſermões ei⁹ ſupra oleũ,& ipſi enſes.ex vna pte ſũt molliores oleo ſmones eius/& ex altera pte ſunt enſes vtrinq̧ incidẽtes.Lege hiſtoriã.2.reg.18.&.19.ca.& inuenies hæc.Gratioſus vultus apparet ibi in duabus rebus:familiari ſcilicet conſuetudine dauidis,& ſermone. eſto vir fortis & pręliare pręlia domini &c̃.Vbi etiam apparet ꝙ hæc omnia ordinabat ſaul ad mortem dauidis.

Proiice ſup dñm. Tractaẽ hic recurſus ad deũ i pricipio pſalmi ꝓpoſitus.Tractaẽ aũt mõſtrãdo fructũ ei⁹.¶Modus aũt tractãdi ẽ p modũ exhortãtis ſeipm & alios.Proiice/o tãdo/cõfidẽdo &c̃.ſup dñm/ nõ ſup hoiem,onus tuũ/quo pmeris qdcũq̧ ſit illud.Et ecce fructus.& ipſe/dñs,gubernabit te ſic ꝙ nõ dabit ęterno/q̃uis ad horã,lapſũ iuſto:hoc ẽ ſi pmittet labi nõ relinquet lapſũ ęternũ,ſed releuabit & reſtaurabit i hac vita.loqtur.n.ſm pmiſſiões veteris teſtamẽti.¶Et vt pleniorẽ itelligas fructũ ex cõtrariis/addit.Et tu de⁹ facies deſcẽdere eos/hoſtes iuſti,in puteũ foueę:ita ꝙ hoies ſanguinũ & doli nõ dimidiabũt dies ſuos,& ego cõfidã in te.Ex q̃ clauſula vltimo ſubiũcta/apparet clare ꝙ de ſeipſo & saule ac ſuis locutus ẽ.Seipm demõſtrauit.& gubernabit te/nõ dabit ęterno lapſũ iuſto.Ac ſi apte diceret ꝙ deus gubernabit me/& nõ pmittet lapſum meũ eſſe ęternũ:hoc eſt vſq̧ in finẽ/q̃uis ad horã pmiſerit. Quo cõtra facies deſcẽdere ſaulẽ & ſuos in puteũ foueę:hoc ẽ facies ipſos deſcẽdere ad ſiſitudinẽ eorꝫ q̄ cadũt in puteũ foueę.i.ꝓfunditatis imeabilis.In hebræo hẽ puteo in datiuo:ſed cõſtructio mutauit adiũcta ꝓpõne in.¶Et vt clarius caſum intelligas/ſubiũgit ꝙ hoies ſanguinũ & doli/ſaul & ſui,nõ dimidiabũt dies ſuos/nõ moriẽtur morte naturali qua qlibet cõplet dies ſuos/ſed ad ſiſitudinẽ cadẽtiũ i puteũ foueę nõ dimidiabũt dies ſuos.Et accipe nõ dimidiare dies ſuos/ vt ſit modus loquẽdi ad deſcribẽdũ repẽtinã mortẽ innaturalẽ.nõ.n.oportet ꝙ oẽs hi mortui fuerint añ medietatẽ dierũ ſuoꝝ/ diuidẽdo totũ naturale tẽpus vitę eoꝝ i duas ptes eq̃les. Verificaẽ quoq̧ quãtũ ad fructũ:qm̃ ſicut de iuſto in adoleſcẽtia mortuo ſcriptũ ẽ.cõſũmatus i breui expleuit tẽpora multa/quo ad fructũ(qa aſſecutus eſt i breui tẽpore quod alii lõgis tpibus vix efficiũt)ita viri iniq nõ dimidiãt dies ſuos quo ad fructũ: qa quãticũq̧ viuãt nõ aſſequunẽ quod añ dimidiũ dieꝝ iuſtus aſſeqtur.Et ego cõfidã in te.Quæ omnia ad literam cõpleta eſſe euentus rerum demonſtrauit.nam poſt hæc ſaul & ſui interfecti fuerunt: & ipſe confidens in deo/euectus eſt ad regnum.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro columba muta:eo ꝙ procul abierit dauid humilis & ſimplex quum tenuerũt eum allophyli in geth. LV.

MIſerere mei de⁹:qm̃ cõculcauit me homo,tota die ipugnãs tribulauit me.
Conculcauerunt me inimici mei tota die:qm̃ multi bellãtes aduerſũ me.
Ab altitudine diei timebo:ego uero in te ſperabo.
In deo laudabo ſermões meos/i deo ſpaui:ñ timebo qd faciat mihi caro.
Tota die uerba mea execrabãẽ:aduerſũ me oẽs cogitatiões eorũ i malũ.
Inhabitabunt & abſcondenẽ:ipſi calcaneum meum obſeruabunt
Sicut ſuſtinuerũt animã meã:pro nihilo ſaluos facies illos,in ira populos confringes.
Deus uitam meam annunciaui tibi:poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo.
Sicut & in promiſſione tua:tunc conuertentur inimici mei retrorſum.
In quacunq̧ die inuocauero te:ecce cognoui quoniam deus meus es.
In deo laudabo uerbũ/i dño laudabo ſmonẽ/i deo ſpaui:nõ timebo qd faciat mihi hõ.
In me ſunt deus uota tua:quę reddam laudationes tibi.
Quoniam eripuiſti animam meam de morte/& pedes meos de lapſu: ut placeam corã deo in lumine uiuentium.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincẽti ſup colũba muta elongationũ dauidi michtham:apprehendentibus eum pheliſtim in gath. LVI.

1 Propheta. MIſere mei de⁹†:qm̃ abſorbuit me hõ,tota die ipugnãs coarctabit me †dſ
2 Abſorbuerũt obſeruatores mei tota die:quoniam multi impugnantes me†ab excelſo. †mihi
3 Die [qua] timebo,ego ad te confidam.
4 In deo†laudabo uerbum eius:in deo†cõfiſus ſum,nõ timebo quid faciet caro mihi. †dſ †dſ

†malo 5 Tota die uerbis meis [me] contriſtabunt: ſuper me omnes cogitationes corũ ad malum†.
6 Cõgregabũtur/abſcõdẽtur:ipſi calcanea mea obſeruabũt ſicut expectarũt aĩam meã.
†dij 7 Super iniquitate euaſio ipſis:in furore populos fac deſcendere deus†.
8 Vagationẽ meã numeraſti tu:pone lachrymã meã in utre tuo,nõne in libro tuo?
†dij 9 Tunc reuertentur inimici mei retro:in die [qua] uocabo,hoc ſciui/quia deus†mihi [es].
†dijs 10 In deo†laudabo uerbum:in domino laudabo uerbum.
†dijs 11 In deo†confiſus ſum:non timebo quid faciet homo mihi.
†dij 12 Super me deus†uota tua [ſunt] :ſoluam confeſſiones tibi.
13 Quia liberaſti aĩam meam de morte:nonne pedes meos ab impulſu meo,ad ambulan
dum [coram] faciebus dei†in luce uiuentium?
†deorum

TItulus eſt. Vincẽti ſup colũba muta elõgationũ dauidi michtham,apphẽdẽtibus eũ pheliſtim in gath.Ex quo titulo manifeſta appet materia pſalmi:q.ſ.tractat hiſtoriã ſcriptam.1.reg.21.qñ dauid i pricipio ſuę fugę a ſaul/aufugit,i geth ciuitatẽ philiſtinoꝝ,putãs ſe ibi ſecurũ manere:ſed quũ cognitus fuiſſet a viris pricę illius ꝙ ipſe eẽt dauid,tẽtus ẽ & ductus ad cõſpectũ regis achis vt tãq̃ hoſtis q tot philiſteos peremiſſet iuſſu regis interficeret:dauid aũt timens mortẽ ſimulauit ſe fatuũ:& ſic euaſit.⁋ Veꝝ titulus cõtinet aliq̃ verba obſcuriora. Vñ p colũbã mutã elõgationũ,ſignificaẽ q̃litas dauidis ad inſtar columbę(aĩalis inocui)nõ gemẽtis ſed mutę.ſilẽret.n.dauid fugit & elõgat⁹ ẽ vſq; i regionẽ philiſtinoꝝ.& ppea dr elõgationũ.Michtham(vt in titulo.16.pſalmi declaratũ eſt)multiplici ſignificatiõe exprimit. Videẽ mihi hoc i loco ſignificare ſpẽm cãtici.Et moueor ea rõne qa i toto titulo nõ aliẽ noiaẽ pſalm⁹ aut cãticũ aut hymn⁹ aut laus:hic.n.conuicio ꝙ p dictionẽ michthã ſignificaẽ q̃dã cãtici ſpẽs.Ita ꝙ ſenſus ẽ.Vincẽti michtham,tale cãticũ,ſup colũba muta elõgationũ dauidi,tenẽtib⁹ eũ philiſteis i gath.⁋ Et aduerte ꝙ pſalm⁹.34.(ſ.bñdicã dñm i oi tpe)circa eandẽ fugã dauidis hẽt titulũ:ſed ille pſalm⁹(vt ibi patuit)tractat geſta dauidis poſt euaſionẽ,iſte tractat q̃ cõtigerũt in cõprẽhenſiõe ipſius apud gath. ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Dauid cõprehẽſus a philiſteis,recurrit ad deum.& vbi illoꝝ actiones cũ periculo mortis ſuę fiduciãq; ſuam in deo & prępatationẽ cordis ad quodcũq; diſpoſitũ a deo propoſuit,peregrinationẽ lachrymaſq; ſuas vna cum diuina ſibi facta promiſſione cõmemorat,repetita confidentis animi pparatione.& exauditus,ad gratiarum actiones ſe accingit &c̃.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

MIſerere mei de⁹. Diuidiẽ pſalm⁹ i ptes duas: ppoſitiuã materię,& executiuã/ibi abſorbuerũt. Proponit duo.Alteꝝ ẽ. miſerere mei de⁹.Alteꝝ ẽ cã.qm̃ abſorbuit me hõ,tota die pugnãs coarctabit me.In q̃ primũ pponit capturã ſuã,q̃ tanq̃ abſorbuerint eũ cę perũt ipm philiſtei. deĩde modũ quo cõtinue certabãt philiſtęi ad coarctãdũ dauidẽ ad hoc vt capeẽ & occideret.quis hoc fuerit prius q̃ captura.⁋ Vbi aduerte ꝙ licet in hiſtoria libri regum nõ dicatur explicite philiſteos compręhendiſſe dauidem:dicitur tamen implicite,in hoc ꝙ narratur eos introduxiſſe dauidem coram rege.detentũ enim introduxerunt:vt in hoc titulo explicatur.

ℭ Abſorbuerũt. Incipit hic ps executiua tali ordie.Prĩo tractaẽ illa pericula,abſorbuit me hõ.Scdo illa,tota die ĩpugnãs,ibi tota die verbis meis. Tertio illa,miſerere mei de⁹,ibi vagationẽ meã.⁋ Incohat itaq; a cõphẽſiõe q̃ detẽtus ẽ a philiſteis. Abſorbuerũt,me,more abſorbẽtis detinuerũt me,obſeruatores mei tota die.Quãuis hoc ex hiſtoria libri regũ nõ clare appeat,ſignificaẽ tñ ibi ex hoc ꝙ dr. poſuit aũt dauid ſmões iſtos i corde ſuo(.ſ.quos philiſtei dicebãt.nõne iſte ẽ dauid rex terrę?nõne huic cantabãt,ſaul pcuſſit mille & dauid decẽ milia?)& timuit valde,philiſteos vidẽs dauid eos dixiſſe iter ſe hos ſmones & obſeruaſſe.tũ vt plenius diſcernerẽt ſi ipſe eẽt ille dauid:tum ne fugeret.& ppea appellat eos obſeruatores ſuos oĩ die,ſeu tota die.Et cõcluſionẽ ipſam deſcribit a multitudine.qm̃ multi ĩpugnãtes me.In hebręo hẽ mihi.Diſceptãtib⁹ ſiqdẽ philiſteis de recognitiõe vel de cõphẽſiõe(dubitãtibus q̃buſdã an ipſe eẽt dauid,& aſſerẽtib⁹ aliis ꝙ eẽt ipſe:vel dicẽtib⁹ q̃buſdã nõ eẽ capiẽdũ,aliis aũt eẽ capiẽdũ)mltitudo ſentiẽtiũ cõtra dauidẽ pualuit.Et hoc vẽ ſignificaẽ,qm̃ multi ĩpugnãtes me.attribuit.n. multitudini ꝙ abſorbuerũt ſẽ obſeruatores ſui.Addit aũt ab excelſo:vt itelligas mltos pualuiſſe rõne celſitudinis:hoc ẽ ꝙ tãq̃ zelãtes p rege ĩpugnabãt dauidẽ.⁋ Deſcripta cõphẽſiõe q̃ fuit actio philiſtinoꝝ,deſcribit diſpõnẽ ſuã tũc in tali articulo.Die timebo,ego ad te cõfidã:hoc ẽ ĩ die q̃ timebo,vt potẽ cõprehẽſus naturali timore afficiar,nõ ſic timebo ꝙ deſperẽ,ſed ad te cõfidã.ſic ꝙ ĩ deo laudabo verbũ eius.i.quicquid faciet,quicquid diſponet de me:ĩ deo cõfiſus ſum nõ timebo qd faciet caro mihi.

Aduerte duplicem hominis partem,naturalem,ſm quã dixit timebo.diuinã,ſm gratiam fidei in deo. ſm quã non timebo quid faciet mihi caro vniuerſa.i.carnalis homo.

Tota die. Tractatur hic illa particula,tota die impugnans coarctabit me.Deſcripta ſiquidẽ cõprehẽſione vltimo facta,deſcribunt ꝑludia comphenſionis. Tota die verbis meis,hoc eſt geſtis meis preclaris:& etiã verbis meis,in gloriã meam dictis . percuſſit ſaul mille & dauid decem milia.contriſtabunt,ſupple me. Ad literãm.n.(vt dictum eſt)huiuſmodi verba cõmemorata a philiſteis,triſtitiam & merorẽ ingeſſerunt dauidi.Dixit aũt cõtriſtabunt in futuro.i.perſeuerabunt cõtriſtando.Super me oẽs cogitationes eoꝝ ad malũ,vt intelligas & cogitationibus malignis & verbis cõtra ipſum proceſſiſſe.In hebręo habetur malo in datiuo:ſed congruitas mutauit adiuncta prępoſitione ad.Nec his ſolis. ſed congregabuntur,ſimul ad diſcernendum ſeu cuſtodiẽdum,abſcondentur,abſcondent ſeipſos officio explorãdi:ipſi calcanea mea obſeruabunt ſicut expectarũt animã meã,vitam meã:hoc eſt cõtinuabũt cõgregationes & abſcõſiones & obſeruationes greſſuũ meorũ,veniẽtes poſt me ad ſilitudinẽ expectantiũ perdere vitã meam.Haec de ꝑludus.¶ Seqtur vindicta.Super iniquitate euaſio ipſis.Dupliciter legitur haec litera.Primo interrogatiue.& tunc eſt vox dauidis clamãtis ad deũ vt tanta iniquitas non euadat inulta. ſuper iniqtate,tali ac tanta , eritne euaſio ipſis,philiſteis! Vnde & ſubdit vindictam.in furore populos fac deſcẽdere deus:hoc eſt in furore tuo fac populos iſtos deſcẽdere,ruere.Aliter legitur aſſertiue,ſuper iniquitate euaſio ipſis:hoc eſt ſi ratione cõmiſſę iniqtatis aliqui cõfugiunt ad iſtos euadunt,ſecuri ſunt apud iſtos:ego aũt abſq; vlla iniqtate cõfugiens nõ inuenio euaſionẽ apud ipſos. intendit enim id quod cõmuniter accidit.ſ.peregrinos ob alibi cõmiſſas iniqtates ſecuros eſſe in aliena patria.Et hoc dicit ad exaggerationẽ neqtię philiſtinoꝝ cõtra ſe.Super iniqtate,cõmiſſa alibi,euaſio,inenit,ipſis,philiſteis,apud ipſos:ſup me innocẽte nõ:& ꝓpea i furore populos fac deſcẽdere deus. 3

Vagationem meam. Tractat hic illa pticula,miſerere mei deus,tali ordine.Prio rõnes miſerẽdi tangũt tres. Pria.vagationẽ meã nũmeraſti tu.In qua ſignificat cura dei circa fugã ipſius dauidis,numerãdo queq; loca & latibula eiuſdẽ i hac fuga.nã primo in domo,deinde i naioth,inde cũ ionatha,poſtea in nobe,& demũ in geth vagatus eſt.Secũda.pone lachrymã meã in vtre tuo,ne aliqua pereat.In q̃ petit lachrymoſã oſonẽ vel potius tot picula & mala digna cõpaſſiõe & lachrymis reconde in vtre tuo,cõſidera oĩa mala q̃ paſſus ſum. Tertia.nõne i libro tuo! melius dicã pone oĩa in libro tuo:hoc ẽ in imobili diſpõne tua quã feciſti de me,tanq̃ ſcripſeris i libro tuo ꝙ facies me regẽ.Et haec eſt ꝑcipua rõ miſerẽdi.Et ꝑpea ſtatim infert effectũ inteẽtũ. Tũc,quũ pones haec in libro tuo,quũ rõnẽ habebis firmę diſpõnis tuę,reuertent inimici mei retro.quod rei ꝓbauit euẽtus:nã retroceſſerũt a coepto officio interficiẽdi dauidem philiſtei.¶ Secũdo deſcribit diſpõnẽ ꝓpriam quatenus eſt recurrẽs ad deũ.In die vocabo,hoc eſt in die qua inuocabo te,hoc ſciui,certitudine fidei,qa deus mihi,ſupple tu es. Vbi fiduciam eius in deo,deſcriptam vides.Ac per hoc in deo laudabo verbum,ideſt quidcunq; diſpoſuerit de me: in domino rurſus laudabo verbum. Non ſuffecit dixiſſe in deo , ſed eandem ſententiam repetit in domino.tum vt intelligas ꝑparationem animi firmã ad laudãdum qcquid deus fecerit de ipſo. tum vt deũ intelligas eũ q ab hebręis vocat dñs.In deo cõfiſus ſum,nõ timebo qd faciet hõ mihi , faciat qcqd põt.Repetitio aũt huius verſiculi in hoc eodẽ pſalmo ideo facta eſt,vt itelligas gratam ac acceptã corã deo fuiſſe hãc aĩ ꝑparationẽ:& iõ inter cãs exauditiõis repetẽdo cõnumerari.¶ Tertio exauditus gr̃as agit.Sup me de⁹ vota tua,ſupple ſũt.ſup me inqt nõ ſub me,vt ſuꝑmo loco mẽtis ſuę recõdita vota dei,deſideria,fiducia,amor,debita &c̃.ſoluã cõfeſſiões,laudis,tibi.Quia liberaſti aiam meã de morte,hoc ẽ vitã meã de piculo mortis,nõne pedes meos ab ipulſu meo! Metaphorica ẽ locutio ſatis ad ꝓpoſitũ.fugiẽtes.n.pclitant tum ne occidant,tũ ne labant in via,impulſi ab inſequentibus. Iuxta hãc metaphorã affirmat etiã pedes ſuos liberatos ab ipulſu ſuo,velut facto ab inſequẽtibus:vt intelligas plenã liberationẽ dauidis i tota ipſius fuga.Et ſubdit fructũ pp quẽ liberatus ẽ.Ad ambulãdũ corã deo in luce viuẽtiũ.ad hoc.n.deus liberauit dauidẽ vt ambularet corã deo,hoc ẽ pfecte vt decet ambulantẽ in cõſpectu tanti principis:iuxta illud.ambula corã me,& eſto perfectus.in luce,nõ i tenebris,i opibus lucis ad exemplum aliorũ,viuentiũ,fide:hoc eſt in lege hebręorum,qui ſoli tunc erant viuentes fide.Quod & poſtea opere dauid adimpleuit.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori ut non diſperdas dauid humilem & ſimplicem,quando fugit a facie ſaul in ſpeluncam. LVI.

Miſerere mei deus miſerere mei:quoniam in te confidit anima mea.
Et in umbra alarum tuarum ſperabo:donec tranſeat iniquitas.
Clamabo ad deum altiſſimum:deum qui benefecit mihi.
Miſit de coelo & liberauit me:dedit in opprobrium cõculcãtes me.
Miſit deus miſericordiam ſuam & ueritatem ſuam,& eripuit animam

meam de medio catulorum leonum:dormiui conturbatus.
Filii hominum dentes eorum arma & ſagittę:& lingua eorum gladius acutus.
Exaltare ſuper cœlos deus:& in omni terra gloria tua.
Laqueum parauerunt pedibus meis:& incuruauerunt animam meam.
Foderunt ante faciem meam foueam:& ipſi inciderunt in eam.
Paratum cor meum deus paratum cor meum:cantabo & pſalmum dicam.
Exurge gloria mea/exurge pſalterium & cithara:exurgam diluculo.
Confitebor tibi in populis domine:& pſalmum dicam tibi in gentibus.
Q uoniā magnificata eſt uſq; ad cœlos miſericordia tua:& uſq; ad nubes ueritas tua.
Exaltare ſuper cœlos deus:& ſuper omnem terram gloria tua.

IVXTA HEBRÆVM. Vincēti/ne diſperde/dauidi michtam:fugiēte ipſo a faciebus ſaulis in ſpeluncam. **LVII.**

† dij 1 Propheta. M Iſerere mei deus†miſerere mei:quoniam in te ſperauit anima mea/& in umbra alarum tuarum protegar donec tranſibit [anima mea] confractiones.
† dijo 2 Vocabo ad deum†excelſum:deum complentem ſuper me.
† dij 3 Mittet de cœlis & ſaluabit me/ [in] opprobrium abſorbenti me. Selah. mittet deus†gratiam ſuam & ueritatem ſuam.
4 Anima mea in medio leopardorum [iis] iacebo inflammātium [est] : filii adam [tales ſunt] dentes eorum lanceę & ſagittę/& lingua eorum gladius acutus.
† dij 5 Exaltare ſuper cœlos deus†:ſuper tota terra honor tuus.
6 Retę parauerunt greſſibus meis,incuruata eſt anima mea:foderunt faciebus meis foueam,ceciderunt in medium eius. Selah.
† dij 7 Paratum cor meum deus†paratum cor meum:cantabo & pſallam.
8 Expergiſcere honor meus/expergiſcere uiola & cithara:excitabo auroram.
† dñi mei 9 Confitebor te in populis domine†:& cantabo te in gentibus.
10 Q uia magna uſq; cœlos gratia tua:& uſq; cœlos ueritas tua.
† dij 11 Exaltare ſuper cœlos deus†:ſuper [exaltetur] tota terra honor tuus.

T Itulus eſt. Vincenti/ne diſperde/dauidi michtham,fugiēte ipſo a faciebus ſaulis in ſpeluncam. Ex quo titulo habetur materia pſalmi:hiſtoria.ſ.ſcripta.1. reg.24.qñ ſaule perſequente dauidem cum tribus millibus hominum/dauid abſcondit ſe in ſpelunca donec tranſiret impetus ſaulis.& quū ſaul eandem ingreſſus ſpeluncā p aluí purgatione neſciens ibi latere dauidem & ſuos/cognitus a dauide & ſuis in ſecretiori parte ſpeluncę latentibus potuiſſet ab illis occidi,noluit dauid q̄ occideretur ſaul:ſed pręciſa parte chlamydis eius ſilenter in teſtimonium q̄ potuiſſet illū occidere/ permiſit eū ire uiam ſuā.& poſtea quū paululū pgreſſus eſſet ſaul,exiuit dauid/& clamauit ad ſaulē mōſtrās illi ſuam innocētiā & māſuetudinē:ſicq; cōuictus ſaul deſtitit pro tūc a pſecutione dauidis.Hæc hiſtoria ē materia pſalmi.ita q̄ introducit̄ dauid petēs a deo ne ſe diſperdat.Quod aūt additur ī titulo michtham/ intelligo eadem ratione ſicut in titulo præcedentis pſalmi:ſcilicet ſpeciem cantici.non enim aliter exprimitur hic pſalmus aut canticum.

SVMMARIVM EST.

David fugiens in ſpeluncā a facie ſaulis/recurrit ad deum cōfidens in eo.& vbi ſaulē incidētem in ſuas manus noluit ob diuinam reuerentiā occidi/quāuis eius milites anhelarent ad hoc,cōmēdat ſaulē diuina gratia & veritate:& accelerationem promiſſi regni ad diuinæ gloriæ augmentum petit.

Perſona loquens propheta eſt.

M Iſerere mei deus.Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuā / ibi vocabo. Proponit tria.Primum petit bis miſericordiam/iuxta duas cauſas periculi.miſerere mei deus miſerere mei.Secundo proponit ſpem ſuam in deo.quoniam in te/non in homine/nō in latebris

tebris ſpeluncę/ſed in te ſperauit aĩa mea. Tertio ſecuritatẽ de effectu.& in vmbra alarum tuarum ꝓte gar donec trãſibit/aĩa mea,cõfractiones. Vbi vtitur metaphora pullorũ gallinę,qui ꝓtegunt ſub alis parentis donec tranſeant pericula milui. Iuxta hanc enim metaphoram ſecurus dicit ſe protegendũ ſub alis dei donec tranſeat anima ſua cõfractiones quas quęrit efficere ſaul. Vbi aduerte ꝙ aduerbiũ donec non reſpicit tm̃ tempus perſecutionis illius,ſed totum tempus quãdiu durarent perſecutiones ſaulis.Et ſumpſit occaſionem extendendi materiam pſalmi huius ad totum perſecutionis tempus ex verbis ſaulis prędicentis ad dauidem/ſcio quia regnaturus es in iſrael.hinc enim & hic dauid propo nit & in calce pſalmi exequitur futurum ſuum regnum ex diuina gratia.

Vocabo ad deum. In hebręo habet deo in datiuo.Incipit hic pars executiua tali ordine. Primũ tractat illa particula/qm̃ i te ſpauit.Secũdo illa/miſerere mei/ibi aĩa mea in medio leopardorꝝ. Tertio illa repetita/miſerere mei/ibi rete parauerunt.Quarto illa/& in vmbra &c.ibi paratũ cor meum deus. ¶Declarat itaq ſpẽ ſuã in deo ex pſeuerãtia recurrẽdi ad deũ cũ certa expectatione effectus.Perſeuerã tiã quidẽ ſignificat.vocabo ad deũ excelſum,deũ cõplentem ſup me.Recurrit ad deũ qa eſt ſuper oĩa excelſus/& qa cõpleturũs eſt promiſſa ſibi.hęc enim duo nutriunt ſpem.Certam autem expectationẽ effectus ſignificat.Mittet de coelis/nũc in iſta neceſſitate,& ſaluabit me opprobriũ abſorbenti me:hoc eſt in opprobriũ ſauli abſorbẽti me/qui venerat ad abſorbendũ me.nõ enim qualitercunq ſed in teſti moniũ probri ꝓprii ipſi ſauli deus liberauit me:cõuictus nanq eſt tunc ſaul ꝙ inique inſequebatur dauidem. ¶Quid aũt mittet/eodem verſiculo ſupplet.Mittet deus gratiã ſuã/gratuito nõ ex meritis, & veritatẽ ſuã.Iuxta hiſtoriã miſit deus & gratiã & veritatẽ ad liberationẽ dauidis.nã iſpirauit dauidi vt gram faceret ſauli/nõ iterficiẽdo ipm̃ i ſpelũca:& nihilominus miſit gram in aĩam dauidis/ſeruãdo ipm̃ ne poneret manus i chrm̃ dñi. Veritatẽ quoq miſit/q̃ cognita ẽ euidẽtiſſime inocẽtia dauidis ſi mul cũ eius mãſuetudine:ita ꝙ coactus ẽ ipſe ſaul a veritate fateri dauidẽ inocẽtẽ/& ſeipm̃ male feciſſe. **Aĩa mea in medio leopardorꝝ.** Tractat hic primũ miſerere:declarãdo piculi cauſam ex ꝓprius mili tibus.Iuxta hiſtoriã milites exiſtẽtes in ſpelũca cũ dauide fremebãt ad necem ſaulis/intãtum ꝙ opor tuit dauidẽ cõpeſcere eos.Et ꝓpterea aſſimilat milites ſuos leopardis feſtinãtibus ad pdã.Et mãſuetu dinẽ ſuã iter eos ſignificat/dicẽdo.iacebo/ nõ ſurgã ad efficiẽdũ qđ volũt.Nec ſolum appellat eos leo pardos ſed inflãmantes,qa inflãmabant/incitabãt dauidẽ ad occidendũ ſaulem vel ad permittendũ vt ipſi occiderent. Vnde in genere ſm̃ cõe vitiũ hoĩum hmõi inflãmatorꝝ ad vindictã/deſcribit eoſdẽ. Filii adã/tales ſunt ꝙ,dentes eorꝝ/velut ad mordẽdũ,ſunt tanq̃ lanceę/ ꝓpe pcutiẽtes,& ſagittę/eminus vulnerantes,& lingua eorũ gladius acutus.Per quę oĩa ſub genere intendit deſcribere vehementiam verborum impellentium ad occiſionẽ ſaulis.¶Bonitatẽ autẽ ꝓpriã inſinuat/referendo bonum opus ſuũ in diuinã laudem.Exaltare tu ſuper coelos exiſtens deus/nõ exalter ego:ita ꝙ ſup tota terra honor tuus/ſit.Implicite ſiquidem per hoc intendit quod ſancti viri poſt geſta pclara opera dicũt alijs ver bis.nõ nobis dñe non nobis ſed noĩ tuo da gloriã.Et ſcripſit hoc/vt ſciat mundus ꝙ ituitu dei noluit ꝙ ſaul occideret.Lra ordinãda eſt ſic.Aĩa mea in medio leopardorꝝ inflammantium/ſupple conſtitu ta eſt,& tamen ego iacebo/non ſurgam ad vindictam.

Rete parauerũt. Tractat hic alterũ miſerere:exponẽdo alterã cãm piculi(hoc eſt pſecutionẽ ſaulis) ſub metaphora venatorꝝ parantiũ rete & foueã ad capiendũ aĩalia: vt ſi euaſerint rete/incidant in fo ueã ex qua nõ poſſint exire.¶Effectus aũt hmõi venationis deſcribit,primo quantũ ad rete.& incur uata eſt aĩa mea.Secundo quantũ ad foueã.& ceciderũt in medium eius.Et intendit ꝙ ſaule parante rete/hoc eſt diſponente capere dauidem diuerſis vijs,ſecutus eſt iſte effectus:ſcilicet ꝙ vita dauidis eſt incuruata/deiecta a ſuo ſtatu : vt patet.ſed quum ſaul iam foueam mortis effodit/perſequendo cum tot milibus dauidem,ipſe ſaul incidit in cauernam incidit in manus dauidis potentis ad libitũ ipm̃ occidere.per hoc enim manifeſte incidit in foueam mortis.

Paratũ cor meũ. Tractat hic illa particula/ꝓtegar in vmbra alarꝝ tuarꝝ donec trãſibit cõfractiones/ ſupplicãdo ꝓ acceleratione:ne.ſ.multũ duret illud donec.Et vt pcipiamus q̃ pfecta erat charitas daui dis in deũ,petẽs accelerationẽ regni(qđ ipſe ſaul tũc pfeſſus eſt futurꝝ.ſcio ꝙ certiſſime regnaturus ſis & habiturus in manu tua regnũ iſrael)nõ petit quęrẽs q̃ ſua ſũt ſed quę dei.Et ꝓpterea rõnẽ aſſignat ex parte eorꝝ q̃ ſpectãt ad dei gloriã.Et intẽdit ꝙ qa habet cor paratũ ad exercendũ ſe in diuinis laudi bus(paratũ cor meũ deus,iterꝝ ad firmitatis expſſionẽ paratũ cor meũ/ad hoc.ſ.cãtabo & pſallam lau des tuas ſupple)ideo expgiſcere/more excitãtis ſe a ſomno,expgiſcere honor meus:hoc eſt monſtra te rõnẽ honoris mei/ſis mihi tu in quo honorer.expgiſcere viola & cithara/ſis mihi tu rõ gaudii in vio la & cithara:hoc eſt in inſtrũs muſicis.& ego excitabo aurorã:hoc eſt ero ſolicitus & celer ſicut q ꝓue nit aurorã.¶Et ecce ad qđ excitabo auroram . Cõfitebor te in populis domine/quando aſſecutus ero regnũ:& cantabo te in gentibus.Quod adimpleuit ſcriptura pſalmorum.¶Et ecce,materia cõfeſſio nis & cãtus.Quia magna vſq coelos gra tua,& vſq coelos veritas tua.Dictio hebraica dicit ꝙ ſigni ficat prima vice coelos ſupiores & ſecũda coelos iferiores.Prouidẽtiã diuinã ſm̃ eaſdem vias(.ſ.grę & veritatis)explicat in vniuerſis coelis eſſe/& nõ ſolum in terra.Et propterea dicit vtranq eſſe magnam

vſq; ad coelos incluſiue. Et hoc cõtra illos qui coeleſtia oía naturę tribuũt, a diuina gr̃a coelos exiſtẽtes. ℣ Et vbi ſe paratũ aperuit & laudes promiſit, ſupplicat vt magnificet̃ diuinus honor. Exaltare ſuper coelos exiſtens deus, ſic ꝙ ſuper tota terra honor tuus ſit. Et dixit hoc vt regnum ſibi dauidi promiſſum cedat in exaltationem dei regnantis in coelo. exaltationem autem nõ in ſeipſo deo, ſed in honore eius per vniuerſam terram. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori ne diſpdas dauid humilẽ ſimplicẽ. LVII.

S I uere utiq; iuſtitiam loquimini: recte iudicate filii hominum.
Etenim in corde iniquitates operamini: in terra iniuſtitias manus ueſtrę concinnant.
Alienati ſunt pctõres a uulua: errauerunt ab utero, locuti ſunt falſa.
Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis: ſicut aſpidis ſurdę obturãtis aures ſuas.
Quę non exaudiet uocem incantantium: & uenefici incantantis ſapienter.
Deus conteret dentes eorum in ore ipſorum: molas leonum confringet dominus.
Ad nihilum deuenient tanq̃ aqua decurrens: intendit arcũ ſuũ donec infirmentur.
Sicut cera quę fluit auferentur: ſupercecidit ignis & non uiderunt ſolem.
Priuſq̃ intelligerent ſpinę ueſtrę rhamnum: ſicut uiuentes, ſicut in ira abſorbet eos.
Lętabitur iuſtus quũ uiderit uindictã: manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.
Et dicet homo, ſi utiq; eſt fructus iuſto, utiq; eſt deus iudicans eos in terra.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti, ne diſpde, dauidi michtham. LVIII.

1 Propheta. AN uere utiq; iuſtitiam loquemini: rectitudines iudicabitis filii adam?
2 [tam] Etiam in corde iniquitates opabimini, in terra iniquitatẽ manuũ ueſtrarũ appẽdetis?
3 Alienati ſunt [a bono] iniuſti a uulua: errauerunt ab utero loquentes mendacii.
4 Venenum ipſis ſm̃ ſimilitudinem ueneni ſerpentis: ſicut aſpidis ſurdę [que] obturabit aurem ſuam.
† voci 5 Quę non audiet uocem † muſſitantiũ: incãtantis incantationes ſapientis effecti.
† dij 6 Deus † dirue dentes eorũ in ore eorũ: molares leunculorũ dirue domine.
7 Liqueſcent quaſi aquę, ibunt ſibi: tendet ſagittas ſuas ſicut [ſi] concidentur.
8 Quaſi limax liquidus ibit, [ſicut] arbortiuũ mulieris: [que] non uiderunt ſolem.
9 Anteq̃ germinabũt ſpinę ueſtrę rhamnũ: quaſi uiuo, quaſi ira tempeſtas ipſis erit.
10 Lętabitur iuſtus qñ uidit ultionem: greſſus ſuos lauabit in ſanguine iniuſti.
† dij 11 Et dicet hõ. Vox humana uere [eſt] fructus iuſto, uere eſt deus † [de numero] iudicantiũ in terra.

Titulus eſt. Vincenti, ne diſperde, dauidi michtham. Et patet titulus ex pſalmo p̃cedẽti. in quo eſt idem titulus, excepta hiſtoria ſpeluncę.

¶ Circa materiã pſalmi aduerte ꝙ illa particula tituli. ſ. ne diſpde, arctat materiã pſalmi ad dauidem timentẽ diſpdi. niſi enim in titulo eſſet illa particula, quũ dauid in hoc pſalmo alloquat̃ filios adã (vt teſtat̃ primus verſiculus) & reliquũ pſalmi de iniuſtis & iuſto in genere loquat̃, nõ haberemus vñ pſalmus iſte determinaret̃ ad aliquã rẽ geſtã: ſed intelligeret̃ in cõi de iuſtis & iniuſtis hoĩbus tractare. Sed illa particula ſupplicans ne diſpdat̃ dauid, aperit nobis ꝙ pſalmus iſte tractat de dauide ſubiecto piculo pditionis. De quo aũt piculo perditionis tractet̃ nõ explicat̃: ſed ex pſalmo oportet cõiicere. Clare aũt patet ex hoc ꝙ iniuſtos alloquit̃, & in calce inuit appellare ſe iuſtũ, nõ tractari hic piculũ quod paſſus eſt tp̃e abſalon: ſed apparet tractari piculũ eius tp̃e ſaulis. qñ in hoc ipſe dauid erat iuſtus, ſaul aũt & ſui iniuſti. Et q̃uis multo tp̃e durauerit piculũ pditionis hmõi, principiũ tñ pſalmi inſinuat tractari hic tp̃s poſt viſam mãſuetudinẽ dauidis in ſpelũca: qñ. ſ. ſaul cũ ſuis velut recidiuã iecurrit mig-

tatem ad iterum perſequendũ dauidẽ/quẽ profeſſus fuerat iuſtũ viſa manſuetudine eius in ſpelunca. prima ſiquidem medietas pſalmi hęc clare ſonat. Vnde ad literam materia pſalmi iſtius eſt recidiua iniquitas ſaulis poſt expertam manſuetudinem dauidis

ℭSVMMARIVM EST.

ℭ Saulem cũ ſuis quãuis conuictũ ex manſuetudine exhibita ei in ſpelunca, vbi dauid interrogauit an vere in ſuo dicto perſeuerabunt an iterũ perſequentur eũ/deſcribit eorũ maliciam naturalem ſicut venenũ aſpidis: recurritq; ad deũ pro remedio. & obtento remedio liquefactionis &c̃. prędicit & vindictam in ſaulem & ſuam lętitiã cum publico teſtimonio diuini iudicii.

ℭ Perſona loquens eſt propheta: recitans tamẽ in calce vocem hominis.

A N vere vtiq; iuſtitiã loquemini. Diuidit pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuã/ibi alienati ſunt. ⁋ Proponit dauid ſauli & ſuis q̃onẽ an in veritate dicant iuſtitiã dauidis/an adhuc & corde & ope ſint ipm pſecuturi. Vbi quantũ ad lrãm aduerte oĩa verba hoꝝ duorũ verſiculoꝝ in hebręo eſſe futuri tp̃is/numeri pluralis/ſecũdę perſonę. ſ. loquemini/iudicabitis/ opabimini/appẽdetis. Et ꝑpterea vnica ordinatione intelligẽda apparẽt. Quo fit vt aduerbiũ interrogatiuũ in primo verſiculo intelligat̃ ẽt ꝑpoſitũ ſecũdo verſiculo. Ita ꝙ lrã eſt talis. An vere vtiq; iuſtitiã loq̃mini, rectitudines iudicabitis filii adã! an ẽt ſeu adhuc in corde iniq̃tates opabimini, in terra iniq̃tatẽ manuũ veſtraꝝ appẽdetis! Vbi clare patet interrogatio diſiunctiue. An vere/certa veritate, loquemini iuſtitiã/pſeuerabitis affirmãdo iuſtitiã meã! & ſimiliter iudicabitis. i. pſeuerabitis iudicãdo, rectitudines meas o filii adã! Generali noĩe & occultauit hoſtes/& reduxit ante oculos rõnale genus. An ẽt poſt pfeſſionẽ meę iuſtitię, opabimini iniq̃tates/cõtra me, in corde/deliberando me pſequi iterum! & an appendetis iniquitatem manuum veſtrarum in terra/non ſolum corde ſed ope me perſequemini! Appellat autem futuram denuo perſecutionem appenſionem iniquitatis manuum ipſorum: quoniam perſecutio illa ex vna parte/& prior retroceſſio a perſequendo ex viſa iuſtitia dauidis ex altera parte, ſi appenderentur in ſtatera/appareret ꝙ hęc noua perſecutio eſt iniquitas manuum ipſorum: hoc eſt iniquitas conuicta ex propriis operibus. Et hoc in terra/publice. ⁋ Aduerte quoq; ꝙ illud aduerbium vtiq;/non ſignificat integre ſignificatum dictionis hebraicę/ſignificantis affirmationem cum certitudine.

ℭ Alienati ſunt. Incipit hic ps executiua/tali ordine. Primo tractat̃ affirmatio ſecũdę ptis interrogatorii. ꝙ. ſ. denuo ſunt ipm pſecuturi. Secũdo tractat̃ remediũ/ibi deus diuie. tertio tractat̃ vindicta/ibi anteq̃. ⁋ Circa primũ declarat ꝑpheta maliciã ſaulis & ſuoꝝ eſſe eis cõgenitã. Alienati ſũt iniuſti. Loquit̃ de eis tanq̃ de tertiis pſonis. alienati ſunt/a bono iuſtitię, a vulua/hoc eſt ex tp̃e quo cõcępti ſunt in matrice: errauerũt/a veritate, ab vtero/ex quo nati ſunt, loquẽtes mẽdacii/ vnũ dicũt & aliud faciũt. Quod põt tripliciter intelligi. Primo in relatione ad diuinam reprobationẽ: iuxta illud. anteq̃ naſcerent̃ dictũ eſt/iacob dilexi eſau odio habui. Et ſic eſſet ſenſus ꝙ ideo ſunt ita iniq̃ q̃a ſunt reprobi. Secũdo referẽdo ad cõgenitas inclinationes ad malũ. nã ſicut iob dicit ꝙ ex vtero mřis meę creuit mecũ miſeratio, ita ecõuerſo naſcunt̃ aliq̃ inclinati ad furtũ/aliq̃ naturaliter mẽdaces/& ſic de aliis. Tertio vt ſit locutio metaphorica ad exaggerãdũ eoꝝ malos habitus: q̃a. ſ. aſſueti & habituati ſunt ad iniq̃ agendũ. vt hoc ſignificet̃ ex coęuitate: iuxta humanũ loquendi morẽ quo aſſuetos ſemp̃ ad malũ dicimus ꝙ ſunt nati mali/ꝙ ex vtero mřis ſuę ſecũ tulerũt maliciã. Et quouis mõ verificari eligas, intẽtio ꝑphetę eſt dicere ꝙ iniq̃tas eſt eis velut res naturalis. ⁋ Et vt intelligas magis hmõi naturalitatẽ/ſubiũgit exẽplũ accõmodatiſſimũ ꝑpoſito de veneno naturali aſpidis. Aſpis. n. habet venenũ naturale: & cũ hoc ꝙ eſt ei naturale, pñte incãtatore deſiſtit q̃dẽ ab actu venenãdi/nõ tñ ab habẽdo venenũ: Imo ne pdat poſſe venenare/obturat aurẽ ſuã. Tale intẽdit eſſe venenũ ſaulis & ſuoꝝ: qui etſi ad tẽpus pręſente voce dauidis mãſueti (nolẽtis. ſ. occidere ſaulẽ) deſtiterũt pſequi, nõ tñ pdiderũt venenũ: ſed tanq̃ obturãtes aures ſuas ne vox illa penetret intima cordis eoꝝ, poſtq̃ pertranſiit velut tẽpus vocis incãtatoris/iterũ redeũt ad venenũ pſecutionis. Hic eſt ſenſus literalis. Venenũ ipſis/ſauli & ſuis, ſm ſimilitudinẽ veneni ſerpẽtis. Et declarãdo cuius ſerpẽtis. ſicut aſpidis ſurdę/nõ natura aut ęgritudine, ſed quia obturabit aurem ſuam/cauda & terra vt aiunt. Quę non audiet vocem muſſitãtium/hoc eſt incantatorum ſubmiſſe verba incantationis proferentium. & explicat: incantantis incantationes ſapientis effecti. i. hominis effecti ſapientis in arte incantandi. ⁋ Vbi aduerte ꝙ dictio hebraica ſonat quod interpretes circũloquunt̃ dicẽdo ſapientis effecti. quod ſi latina lingua pmitteret dicẽdum eſſet ſapientificati. Et in hebręo habetur voci in datiuo.

Deus diuie. Verificata iniq̃tate nouę pſecutionis a ſaule/tractat hic ꝑpheta remedium dupliciter. Primo ſupplicãdo vt puideat deſtruẽdo dẽtes eoꝝ, & leũculoꝝ/hoc ẽ catuloꝝ leonũ. Ex qua metaphora ſignificat̃ ꝙ loquit̃ de dẽtibus ſm officiũ mordẽdi ſeu vorãdi: ad hoc enim ſunt molares leonũ. Ac ꝑ hoc nihil aliud petit niſi vt tollat voracitatẽ ſaulis & ſuoꝝ/ſub metaphora deſtructionis dẽtiũ: qđ eſt efficere ne vorẽt ipm dauidẽ. Deus diuie queſo dẽtes eoꝝ/voracitatem eoꝝ, in ore eoꝝ/anteq̃ vo-

rent molares leſiculorum/ſequaciū ſaulis/dirue dñe.¶ Secūdo pphetat remediū futurū. Liqueſcent quaſi aquę, ibunt ſibi &c̃. Vbi quinq̃ actionibus (inter quas ſunt quattuor metaphorę) deſcribit remedium adhibitū nouę pſecutioni. Et quia deſcribit in futuro/ſignum eſt pphetię: hoc eſt q̃ dauid fecerit hunc pſalmū ante rem geſtā. Iuxta hiſtoriā ſiquidē ſaul quū expertus fuiſſet manſuetudinē dauidis in ſpelunca/& profeſſus fuiſſet eum iuſtum, nihilominus (vt patet .1.reg.26.) iterum exiuit ad perſequendum dauidem in deſertum ziph cum tribus milibus virorum. & tunc dauid deo immittente ſoporem ſauli & ſuis/venit ſilenter nocte in tentoriū ſaulis: & noluit q̃ occideretur ab abiſai illum comitante, ſed accepit lanceam & vrceum aquę inde iuxta caput ſaulis. & quum aſcendiſſet montem cœpit clamare ad abner: & breuiter iterum conuicit ſaulem ſua innocentia & manſuetudine. & ſic ſaul conuictus rediuit & deſtitit vltra perſequi dauidem. Hæc res geſta/hic modus deſiſtendi a perſecutione, prophetatur hic. Liqueſcent quaſi aquę (viſa quippe iterum manſuetudine dauidis/corda eorum dura oportuit liqueſieri) & ipſi ad ſimilitudinem aquarum defluentium ex eo q̃ liqueſiunt ruent, ibunt ſibi/hoc eſt reuertentur ad propria/ſicut aquę liqueſcentes fluendo deficiunt. tendet ſagittas ſuas ſicut concidentur. Metaphora ſecunda eſt a tendentibus arcum ad ſagittandum ſi tendendo frangerentur ſagittę: vana quippe eſſet omnis huiuſmodi tentio. Simile prophetat euenturum ſauli: quoniam omnes conatus ſuos tendet ac ſi frangerentur. ita ſiquidem res geſta probauit: conciſi ſunt enim omnes conatus eius a manſuetudine dauidis.¶ Quaſi limax liquidus ibit/abortiuum mulieris, non viderunt ſolem. Duas metaphoras ſimul affert ad deſcribendum vanum exitum huiuſmodi perſecutionis. Prima metaphora ſumitur a limace nudo, ſeu potius ab animali impatiente ſolis: quod ſcilicet liqueſcit ad ſolem. Altera metaphora ſumitur ab abortiuo mulieris. Et penes quid intelligenda ſit metaphora vtraq; ſignificatur ſubiungendo in numero plurali. non viderunt ſolem. Vtrunq; tam animal illud q̃ abortiuum priuatum eſt viſione ſolis: vt intelligas q̃ ſaul in hoc perſequendi officio aſſimilatur & abortiuo mulieris (dum tanto tempore cōcępit & niſus eſt parere mortem dauidis, & tādem velut aborſus eſt: quia vane conatus eſt) & animali liqueſcenti ad ſolem, pro quanto quum peruenit ad claritatem ex parte manſuetudinis dauidis velut liqueſiebat. diſſoluebat.n.ai̅us eius.

Anteq̃ germinabunt ſpinę veſtrę rhamnum. Deſcribitur hic prophetice tam vindicta diuina in ſaulem q̃ pręmium dauidis cum publico teſtimonio diuinę laudis.¶ Vindicta quidem ſm metaphoram partim ſumptam ex rhamno/& partim ex tempeſtate deſtruente virentia & viuentia. Rhamnus vt dicitur iudi.9. electus in regem arborum/ignem ex ſeipſo comminatus eſt. & vt ioſephus dicit libro.5. antiquita. cap.8. hoc genus ligni naturam habet proferendi ignem. Ita q̃ per rhamnum intelligit propheta ſaulem regem, non qualitercunq; ſed ſm officium emittendi ignem ad deuorandū dauidem. Et intendit apoſtrophando ad complices ſaulis/maledictos .1.reg.26. q̃ anteq̃ ſpinę veſtrę/veſtri aculei inſtigantes ſaulem contra me perueniant ad hoc q̃ efficiant ipſum rhamnum: conſumptorem mei, veniet ira dei conſumens ſaulem viuum ſicut tempeſtas deſtruit teneras fruges. Et hoc fuit ad literam adimpletum: quia anteq̃ ſaul induceretur tertio ad perſequendum dauidem conciſus fuit velut a tempeſtate a ſagittariis philiſtinorum, & adhuc viuus proprio gladio ſe īteremit. Anteq̃ germinabunt ſpinę veſtrę/acutę ſuaſiones veſtrę, rhamnum/ad conſumendum me: quaſi viuo/ſauli, quaſi ira tempeſtas ipſis erit. Vbi ſcito q̃ latina lingua non patitur verbum verbo reddere: dicēdum enim eſſet tempeſtabit.¶ Gaudium vero dauidis ſubiungitur. Lętabitur iuſtus/dauid (de ſeipſo tanq̃ de tertia perſona loquitur) quoniam vidit vltionem. Vbi bene nota q̃ nō dicit iuſtum lętari de malis peccatorum, ſed de vindicta. vindicta enim eſt bonum morale: nam vindicare eſt actus iuſtitię vindicatiuę. & eſt actio quę attribuitur deo, cui nulla mala actio attribui poteſt. Itaq; lętari de vindicta eſt lętari de bono iuſtitię. Greſſus ſuos lauabit in ſanguine iniuſti. Locutio eſt hyperbolica: acſi tāta ſit effuſio ſanguinis in vindicta vt gradientes lauent pedes ſuos in ſanguine ſparſo in terra. Sicut.n. gradientes in loco aquoſo dicuntur lauare pedes ſuos in aqua/ita gradientes in loco ſanguinolento dicuntur lauare pedes ſuos in ſanguine. Et ſignificatur tum plenitudo vindictę: tum plenitudo ſacietatis iuſti. Nec mireris ſi tanta lętitia deſcribitur circa vindictam: quoniam ſicut temperatus gaudet temperatis operibus/& prudens prudentibus/& liberalis liberalibus, ita iuſtus gaudet iuſtis operibus: inter quę eſt vindicta. Per huiuſmodi autem lętitiam intellige ad literam lętitiam dauidis quam poſt diuinam vindictam in ſaulem habuit de exaltatione diuinę iuſtitię. quam comitata eſt lętitia proprii regni.¶ Vnde poſtremo publicum prophetatur teſtimonium. Et dicet homo/videns ſaulem punitum & dauidem exaltatum. vere fructus eſt iuſto/dauidi/quoniam velut fructum manſuetudinis & bonitatis ſuę aſſecutus eſt regnum, vere eſt deus iudicantium in terra/hoc eſt vere deus eſt de numero iudicantium in terra. quod multi negant: quaſi deus non exerceat iudicia in terra, ſed circa cardines cœli perambulet & noſtra non conſideret. Ita q̃ dicit cōfitebitur homo q̃ eſt fructus iuſto: quia non ſoli hoīes ſunt iudices in terra, ſed vere deus eſt etiam exercēs iudicia in terra: reddendo quādoq; in terra iuſto fructum iuſtitię & iniquo fructū iniquitatis. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori ne diſperdas dauid humilem & ſimplicē quando miſit ſaul & cuſtodiuit domum eius ut eum interficeret. LVIII.

ERipe me de inimicis meis deus meus: & ab iſurgētibus in me libera me.
Eripe me de operantibus iniquitatem: & de uiris ſanguinum ſalua me.
Quia ecce cœperunt animam meam: irruerunt in me fortes.
Neq; iniquitas mea neq; peccatum meūm domine: ſine iniquitate cucurri & direxi.
Exurge in occurſum meum & uide: & tu domine deus uirtutum deus iſrael.
Intende ad uiſitandas omnes gentes: non miſerearis omnibus qui operantur iniquitatem.
Conuertentur ad ueſperam: & famē patientur ut canes/& circuibunt ciuitatem.
Ecce loquentur in ore ſuo & gladius in labiis eorū: quoniam quis audiuit?
Et tu domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.
Fortitudinem meam ad te cuſtodiam/quia tu deus ſuſceptor meus es: deus meus miſericordia eius preueniet me.
Deus oſtendit mihi ſuper inimicos meos: ne occidas eos, nequando obliuiſcantur populi mei.
Diſperde illos in uirtute tua & depone eos: protector meus domine.
Delictum oris eorū ſermonem labiorum ipſorū: & cōprehendantur in ſuperbia ſua.
Et de execratione & mendacio annunciabuntur in conſummatione: in ira conſummationis & non erunt.
Et ſcient: quia deus dominabitur iacob & finium terrę.
Conuertentur ad ueſperam: & famē patientur ut canes/& circuībunt ciuitatem.
Ipſi diſpergentur ad manducandū: ſi uero nō fuerint ſaturati & murmurabunt.
Ego autē cantabo fortitudinem tuā: & exaltabo mane miſericordiam tuam.
Quia factus es ſuſceptor meus & refugium meum: in die tribulationis meę.
Adiutor meus tibi pſallam: quia deus ſuſceptor meus es/deus meus/miſericordia mea.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincēti/ne diſperde/dauidi michthā: mittēte ſaule/& cuſtodierunt domum ad faciendum mori ipſum. LIX.

1 Propheta. ERipe me de inimicis meis deus meus: & ab inſurgentibus meis eleuabis me.
2 Eripe me ab operantibus iniquitatis: & a uiris ſanguinum ſalua me.
3 Quia ecce inſidiati ſunt animę meę/congregabunt ſuper me fortes: non rebellio mea/non peccatum meum domine [est].
4 Sine iniquitate [ſum, est] current & pręparabuntur: uigila e regione mihi & reſpice.
5 Et tu dñe deus† exercituum/deus iſrael, expergiſcere ad uiſitandum omnes gentes: ne miſerere omnium fallacium iniquitatis. Selah. † dij
6 Reuertentur ad ueſperam†: tumultuabunt ut canis/& circuībunt ciuitatem. † ueſperę
7 Ecce abundabunt in ore ſuo/gladii [ſonant] in labiis eorum: quoniam quis audiens [est]?
8 Et tu domine† deridebis eos†: ſubſannabis omnes gentes†. † dñi mei † eis † oīb⁹ gētibus
9 Fortitudinem eius [ſaulis] ad te ſeruabo: quoniam deus† eleuatio mea [est]. † dij
10 Deus gratię ſuę pręueniet me† deus† uidere faciet me in reſpectoribus meis. † dij

11 Ne occide eos/nequando obliuiſcentur populus meus:cõmoue eos in fortitudine tua
† dñi mei & fac deſcendere eos/clypeus noſter domine †.
12 Peccatum oris eoꝝ ſermo labiorum eorum, & capientur in ſuperbia ſua: & de execra
ne & de tenuitate narrabunt.
† dij 13 Conſume in ira conſume/& non ipſi ſint :& ſcient quoniam deus† dominator in iacob fi
nibus terrę. Selah.
† ve 14 Et reuertentur ad ueſperam†: tumultuabuntur ut canis/& circũibunt ciuitatẽ.
ſpere 15 Ipſi mouebuntur ad comedendũ: ſi non ſaturabuntur/& pernoctabunt.
16 Et ego cantabo fortitudinem tuam/& laudabo mane gratiam tuam: quoniã fuiſti ele
uatio mihi & refugium in die anguſtię mihi.
† dij 17 Fortitudo mea ad te cantabo:qm̃ deus † eleuatio mea/deus gratię meę.

TItulus eſt. Vincẽti/ne diſpde/dauidi michthã, mittẽte ſaule & cuſtodierũt domũ ad faciẽdũ mo-ri ipm̃. Ex quo titulo patet/materiã pſalmi eſſe hiſtoriã ſcriptã. 1. reg. 19. ſcilicet de cuſtodia appo ſita circa domũ dauidis in nocte vt mane caperet̃ & īterficeret̃. Quę ẽt tacta eſt in pſalmo. 55. ſed tunc tractata eſt vt pars fugę dauidis, nũc vero tractat̃ ſm̃ ſeipam. ¶ Hiſtoria nota eſt. Dauid. n. fugiẽs furo rẽ ſaulis nitẽtis ipm̃ cõfigere lãcea in pariete/iuit in domũ ꝓpriam: quo miſit ſaul ſatellites ſuos vt cu ſtodirẽt eũ nocte illa/& iterficeret̃ mane. Sed michol vxor dauidis ſignificauit ei ꝙ niſi ſe nocte illa ſal-uaret/cras eſſet iterficiẽdus: & ſic ꝑ feneſtrã depoſuit eũ &c̃. Reliqua tituli ſunt expoſita.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid obſeſſus domi a lictoribus ſaulis, recurrit ad deũ/inocẽs ab iniqs occidẽdus: interpellat ꝙ di uinã iuſtitiã qua nõ miſeret̃ coꝝ qui peccãt. Et deſcribẽdo prius quidẽ modũ ſuę liberationis ꝓ tunc ex obſidentiũ ſermonibus auditis/illuſione ac reuerſione tarda/poſtea vero ſuę liberationis totalis ex quotidiã diſperſione quorũdam conſumptione, exauditus promittit laudare deum &c̃.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

ERipe me. Diuidit̃ pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã/ibi qa ecce. Proponit. Eripe me/obſeſſum domi, de inimicis meis/iterno odio, deus meus: & ab īſurgẽtibus meis/hoc eſt cõtra me, eleuabis me/ꝓphetat magis q̃ roget. Libera me ab operantibus iniqtatis/nõ iuſtitię: & a vi-ris ſanguinũ/hoc eſt crudelibus appetẽtibus ſanguinẽ inocẽtẽ fundere, ſalua me. ¶ Vbi nota tria po-ſtulari/& quartũ ſecũdo loco poſitũ ꝓphetari. Poſtulatio aũt multiplicatur ex multiplici conditione pſecutoꝝ: ſcilicet ꝙ erant inimici/iniq/& viri ſanguinũ. vt intelligas ipm̃ non petere liberationem a miniſtris iuſtitię: quales ſe pręſe ferebant ſaul & ſui ratione officii.
¶. Quia ecce. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat̃ illa particula/a viris ſanguinũ. ſe-cũdo illa/de inimicis/ibi reuertent̃. tertio illa/ab opantibus iniqtatis/ibi deus faciet. quarto illa/ab in-ſurgẽtibus eleuabis me/ibi & reuertent̃. ¶ Circa ſaluationẽ a viris ſanguinũ, qa viri ſanguinũ ſunt ꝓ prie effuſores ſanguinis inocẽtis/ideo primo deſcribit eos. Quia ecce inſidiati ſunt, nõ rebus meis ſed aię meę/vitę meę: cõgregabunt̃. i. pſeuerabũt cõgregãdo ſe, ſup me, nõ quicunq ſed fortes. Vbi patet appetitus ſanguinis. Innocẽtia aũt ſubditur. nõ rebellio mea, nõ pctm̃ meũ dñe/ſupple in cã eſt. Sine iniqtate/ſupple ſum in deũ/in ſaulẽ/in ꝓximũ: & tñ currẽt & ꝑparabunt̃/pſeuerabũt alii currentes con tra me/alii ꝑparãtes ſe armis &c̃. aduerſum me. Inde itaq viri ſanguinũ/hinc ego inocens. vigila/ſoli-cita, mihi/pro me, e regione/obuiã fortibus cõgregatis cõtra me, & reſpice/q̃ gerunt̃. ¶ Et tu dñe deus exercituũ deus iſrael expergiſcere ad viſitandũ oẽs gentes. Poſtulãs dauid a deo iuſtitiã/iplorat publi-cũ dei officiũ. quia. n. deo incũbit ex officio viſitare oẽs gentes (viſitatione diſcuſſiua iuſtitię ab iniq-tate) dauid qui ſe inocentẽ cognoſcebat/recurrit ad deum vt vtat̃ ſuo publico officio quo viſitat oẽs gẽtes. Vnde nõ eſt ſenſus huius petitionis vt deus viſitet oẽs gentes (quoniam hoc eſt impertinẽs da uidis negocio) ſed vt vtat̃ officio quo viſitat omnes gẽtes: ſicut paup non audens dicere principi vt cognoſcat cauſam ſuã pauperis, audet tñ petere vtere officio tuo quo viſitas oẽs ſubditos tuos. Itaq dauid ſupplicat vt deus ex publico officio ꝓcedat/ſciens ſe innocentẽ. Vnde & ſubdit. ne miſerere ini quitatis omnium fallacium/nullam volo veniam iniquitatis. ¶ Vbi nota ꝙ non complet petitionẽ ſcribens affectu obſeſſi: cuius eſt non explicare totũ propter animi anxietatem.
Reuertentur ad veſperã. Tractatur hic illa particula/de inimicis meis: manifeſtando firmatũ odiũ ex actibus. ¶ Aduerte hiſtoriam. Poſtq̃ dauid aufugit per feneſtram, michol vxor eius volens proroga re ei tempus fugiendi & ſaluandi ſe in tuto loco/finxit ipſum decumbere in lecto infirmum / ponens ſtatuam quandam in lecto: & pellem piloſam caprarum poſuit ad caput eius. Et vt ioſephus adiſſigit

poſuit iecur caprinum ſub ſaga ad hoc vt ſpirationē mentiref. Quo factū eſt vt nuncii ſaulis itroducti a michol ad vidēdum dauidem īfirmum/putauerint ipſm dormire,ſentientes tanq̄ motū ſpirationis. Et quum iterum ad veſperam miſiſſet ſaul nuncios vt afferrēt eū in lecto ad ſe vt occideret, eleuantes opertimenta/inuenerunt ſimulachrū ſuper lectum:& ſic ſunt deluſi. Videns autem ſaul ſe deluſum, miſit circūcirca inquirendo vbi lateret. Rurſus ex eo ꝙ ſcriptura dicit michol vxorem dauidis nunciaſſe dauidi ꝙ circundata eſſet domus,inſinuatur ꝙ ipſa audiuit cuſtodes loquētes de hoc negocio. poſiti ſiquidē erāt cuſtodes ſecreti. Hęc aūt oīa hic tractanf:non tamē ſm ordinem rei geſtę. ¶ Vnde prius tangif reuerſio nunciorꝫ ad capiendum dauidem. Reuertentur ad veſperam.i.hora tarda ad capiendum qui iam euaſerat dauid, tumultuabunf/ vidētes ſe deluſos tumultuabunf,vt canis/latrando/cōminando,& circūibūt ciuitatē/quęrēdo vbi lateret. ¶ Ecce abundabunt. Ordo prępoſterus. Deſcribit modo locutionem ſatellitum ſecreto nocte cuſtodientiū anteq̄ dauid fugeret. Ecce abundabūt in ore ſuo/ad ſimilitudinem abundanter habentis in ore emittent verba aliqua. Et qualia ſint verba ſubdit.gladii in labiis eorꝫ/quia loquebanf de occiſione dauidis futura mane. Quoniam quis audiēs/hoc eſt loquuntur quia reputāt non audiri.quoniā quis audiēs:quaſi dicat nullus:& tamen michol audiuit. ¶ Et tu domine. Deſcribit deluſionē reuertentium ad veſperam. Et tu domine deridebis eos. Attribuit dauid deluſionē illam deo:quoniā intellexit deū per michol tanq̄ per cauſam ſecundā operatum eſſe illam deluſionē ad liberationem innocentis dauidis. Et ne putes abſonum eſſe attribuere deo actionē deridendi/ſubiungit.ſubſannabis omnes gentes:hoc eſt tu domine qui ſubſannabis oēs gentes/deridebis eos. Sicut ſcriptū eſt in ſecūdo pſal.qui habitat in coelis irridebit eos,& dn̄s ſubſannabit eos. Et dicitur deus deridere/ſubſannare/deludere &c̄.aliquos ſeu oēs gentes,pro quāto ad ſimilitudinē deridētis permittit eos facere conatus ſuos & efficit illos vanos:hoc eſt ſine aſſecutione intenti. Sic enim deus deluſit inqſitores dauidis:ſic deludet oēs gentes nitentes facere cōtra voluntatē diuinam. In hebręo in datiuo habef tā pronomen eis/q̄ nomen oībus gentibus. ¶ Fortitudinem eorꝫ/ſaulis & ſuorꝫ,ad te ſeruabo:hoc eſt nō ego me opponā contra fortitudinem eorum/ſed tibi vincendā ſeruabo.quoniā deus eleuatio mea:hoc eſt qrī non ego eleuatutus ſum meipſm,ſed deus qui per ſamuelē hoc promiſit eſt eleuatio mea. Deus gratię ſuę/nō meritorum meorum rationem habēs,pręueniet me/pręueniet ſaluare me anteq̄ nuncii ſaulis veniāt ad capiendū. Quę omnia fuerunt impleta.

Deus videre faciet me. Tractaf hic illa particula/ab opantibus iniquitatis:deſcribendo ꝓphetice futurā eorꝫ poenam pro inīqtatibus eorꝫ/ſcilicet ſaulis & ſuorꝫ. Deus videre faciet me in reſpectoribus meis/hoc eſt in aduerſariis reſpiciendo me inſidioſe:quales erāt ſaul & ſui. Faciet inquā me videre hęc quę ſequunf.ſeu iuxta morē ſuum deſcribit tanq̄ futuram victoriam ſuam/peſſundationem ſaulis & ſuorꝫ futuram:quia vere tunc dauid velut victor aſſecutus eſt regnum.iam enim dictum eſt ꝙ victoriam ſolitus eſt deſcribere ab actu videndi in inimicis ſuis. ¶ Ne occide eos,nequando obliuiſcentur populus meus. Vbi nota deſcribi diuinū iudiciū cōtra ſaulē & ſuos affectu ſupplici/deprecādo.ne occide/cōmoue eos &c̄.ꝓpter myſteriū prophetici affectus ad diuinā gloriā. Vnde ſupplicādo ꝓdicit alloquendo deū.ne occide eos. Vbi aduerte ꝙ nō petif vt nullus occidaf(quoniā inferius ſubiungitur cōſume in irā cōſume)ſed petif vt nō occidanf oēs. Et ad hoc ſeruit ratio ſubiūcta.nequādo obliuiſcētur populus meus. Et q̄a nō exprimif quid eſt illud qđ timef obliuioni tradēdū,ideo oblimio creditur habere pro materia ꝓuiſionē diuinā circa tranſlationē regni de domo ſaulis in domū dauidis. Quū enim ſaul fuerit primus rex iſrael,ſi extincti fuiſſent oēs/timendū erat in ꝓceſſu tēporis tradendā obliuioni trāſlationē regni:vtpote nulla ſupſtite quęrela aut depreſſione id atteſtante:ſed creditum forte fuiſſet ꝙ dauid fuerit primus rex. Memoria aūt tranſlationis regni/diuino atteſtaf regimini transferenti regnū de domo ſaulis inobediētis in domū dauidis electi ſm cor dei. Quod aūt dicit obliuiſcētur populus meus/cōſtructio eſt de ſignificato. Cōmoue eos in fortitudine tua. Illos quos petiit nō occidi/petit mō puniri cōmotione. Et qualis ſit iſta cōmotio/ſubiūgit.& fac deſcendere eos/a ſublimi ſtatu & gradu,clypeus noſter dn̄e. ¶ Pctm̄ oris eorꝫ,ſermo labiorꝫ eorꝫ. Iuxta hiſtoriā.i.reg.15.ſaul peccauit ore ſuo.tū dicēdo ſamueli rephēdēti inobediētiā eius/quare nō audiſti vocē dn̄i,imo audiui vocē dn̄i. tū reiiciēdo culpā in populū/pepcit populus &c̄.tū excuſando auariciā ſuā ſub ſpē religionis/dicēs vt imolet dn̄o deo ſuo &c̄. Peccauit & ſupbia:teſtāte ſamuele.nōne quū paruulus eſſes in oculis tuis &c̄. Peccauit/execrata a deo quęcūꝙ erant amalechitarꝫ reſeruando ꝓcioſa quęqꝫ/& q̄cq̄d vile & reprobū fuit demoliēdo. Propter quod crimē teſtaf ſcriptura fuiſſe eū priuatū regno. Hęc crimina hic tāgunf. Pctm̄ oris eorꝫ ſermo labiorꝫ eorum/& capienf in ſupbia ſua:& de execratione/reſeruando execrata a deo,& de tenuitate inobedientię/vel potius rerum quas demolitus fuit ſaul,narrabūt/commemorabunt poſteri te aliquos occidente. Vnde ſubdit. Conſume in ira conſume/in ira iuſtitię ſaulem cum aliquibus,& non ipſi/ſinti & ſcient/poſteri,quoniam deus dominator in iacob finibus terrę:hoc eſt quoniam deus dominator finibus terrę eſt in populo iacob/trāſferēs regnū put vult. Hęc eſt rō ꝓphetice ſupplicationis:vt cognoſcaf ꝓuidentia diuina gubernans populum iſrael.

Et reuertentur ad veſperam. In hebręo hic & ſuperius habef in datiuo veſperę. Tractatur hic illa

particula/ab inſurgētibus meis eleuabis me. Tractat aūt reſumēdo exitū negocii/tū ex parte pſecutorū eius,tū ex pte eleuationis ipſius:vt gratiarū actio ex cōtrariis iuxta ſe poſitis magnificet. Reſumit itaq;. Et reuertent ad veſperā,tumultuabunt vt canis & circuībunt ciuitatē. Ipſi mouebunt ad comedendum/ hoc eſt ad hoc circuībūt tanq̄ q̄rentes ad comedendū.in quo monſtrat fames vorandi ipm dauidē. Si nō ſaturabunt/ſi nō inuenient me,& pnoctabūt/pſeuerabūt quęrendo. Hic fuit exitus negocii ex parte eorum. ¶ Et ego cātabo fortitudinē tuā. Ecce exitus ex parte mei. Et ego/nō arrogans prudētię meę liberationē ſed recognoſcēs illā a te,cantabo fortitudinē tuā/potētiā tuā:& laudabo/ cantādo,mane/id ē extra piculū,gratiam tuā/nō merita mea:qm̄ fuiſti eleuatio mihi & refugiū in die anguſtię mihi. Vtrūq; cōmemorat beneficiū.ſ.& q̄ eleuauit ipſum de paſtore pecorum in futurum regem &c̄.& q̄ in die anguſtię quā paſſus eſt obſeſſus domi/fuit ſibi refugiū ſalutis. ¶ O deus fortitudo mea. Non ſaciat animus gratus vnica pmiſſiōe,ſed magis repetere ac gratitudinē animi mōſtrare appetit. O deus fortitudo mea/ in oibus q̄ acciderūt,ad te cantabo:qm̄ deus eleuatio mea/ad regnū cōtinue appates/liberando me a piculis/reſeruando me regno,deus grē meę. Supra dixit/deus gratię ſuę,modo dicit deus gratię meę. vna ſiquidem & eadem gratia eſt dei vt autoris/& dauidis vt recipientis ipſam non ex ſuis meritis. Et propterea vtrunq; dicitur:vt intelligas deum eſſe non ſolum actorem ſui doni gratuiti,ſed etiam q recipiatur in hoc ſingulari:puta dauide. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro liliis teſtimonium humilis & ſimplicis dauid:quādo pugnauit aduerſus ſyriam meſopotamię & aduerſus ſyriā ſobal:& reuerſus eſt ioab & pcuſſit edom in ualle ſalinarum. 12.milia. LIX.

Deus repuliſti nos & deſtruxiſti nos/iratus es:& miſertus es nobis.
Cōmouiſti terram & conturbaſti eā:ſana cōtritiōes eius qa cōmota eſt.
Oſtendiſti populo tuo dura:potaſti nos uino compunctionis.
Dediſti metuentibus te ſignificationem:ut fugiant a facie arcus.
Vt liberentur dilecti tui:ſaluū fac dextera tua & exaudi me.
Deus locutus eſt in ſancto ſuo.lętabor & partibor ſicimam & conuallem tabernaculorum metibor.
Meus eſt galaad & meus eſt manaſſes:& ephraim fortitudo capitis mei.
Iuda rex meus:moab olla ſpei meę.
In idumęam extendam calciamentum meum:mihi alienigenę ſubditi ſunt.
Quis deducet me in ciuitatē munitam:aut quis deducet me uſq; in idumęam
Nonne tu deus qui repuliſti nos:& non egredieris deus in uirtutibus noſtris.
Da nobis auxilium de tribulatione:quia uana ſalus hominis.
In deo faciemus uirtutem:& ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos.

¶ IVXTA HEBRÆVM.

¶ Vincenti ſuper lilium teſtimonii michtham dauidi ad docendum: pugnante ipſo cum aram duorum fluuiorum & cū aram ſoba:& reuerſus eſt ioab & percuſſit edom in ualle ſalis. 12.milia. LX.

† dij 1 Propheta. Deus † dereliquiſti nos/fregiſti nos/iratus es: reuerteris ad nos.
† nobis 2 Tremere feciſti terram/ſcidiſti eam:medere confractiones eius/quoniam lapſa eſt.
3 Videre feciſti populum tuum duriciam:potaſti nos uino ueneni.
4 Dediſti metuentibus te ſignum:ad inſignitos eſſe a faciebus ueritatis. Selah.
5 Propterea liberabuntur dilecti tui,ſalua dextera tua:& reſponde mihi.
† dij 6 Deus † locutus eſt in ſanctitate ſua. Dictum dei. lętabor,diuidam ſechem/& uallem ſuchoth dimetiar.
7 Mihi galahad:& mihi manaſſeh/& ephraim fortitudo capitis mei/iudas legifer meus.

insultatio.
8 Moab olla ablutiõis meę/ſup edom ꝓiciã calceũ meũ:ſuper me philiſtęa clãge.

in
9 Propheta. Quis ducet me ciuitatem munitionis? quis duxit me uſq; edom?

etiam
10 Nonne tu deus† ? dereliquiſti nos/& non egredieris deus† in exercitibus noſtris. † dñi † dñi

habeatur
11 Da nobis auxilium ab anguſtia:& uana ſalus hominis.

12 In deo† faciemus uirtutem:& ipſe calcabit anguſtatores noſtros. † dño

TItulus eſt. Vincenti ſup liliũ teſtimonii michtham dauidi ad docẽdũ:pugnãte ipſo cũ arã duorũ fluuiorũ & cũ aram ſoba,& reuerſus eſt ioab & pcuſſit edom in valle ſalis duodecim milia. ❡ In hoc titulo ſũt multę particulę declarãdę. Pria ẽ,ſup liliũ teſtimonii.q ga metaphorico cõſtat ſermõe,magis ambigua ẽ. Nihil aũt mihi occurrit magis ad ꝓpoſitũ pſalmi iter ea q̃ cõſtãt ex ſacra ſcriptura ſignificari/q̃ nomẽ(hoc ẽ fornix triũphalis)qđ fecit ſibi dauid quũ reuerteret capta ſyria:vt dr̃.2.reg.8. Hmõi.n.titulũ glĩae ſuę,liliũ/roſam ſeu florẽ teſtimonii appellauit:eo ꝙ oĩs glĩa hũana ſicut flos agri. ita ꝙ a vanitate facti appellauit florẽ teſtimonii ſuę uictoriae qua ſupauit ſyros. Et ordinãda ẽ iſta pti/cula cũ illa.ſ.ad docẽdũ. Ita ꝙ ordo ẽ. Michtham/canticũ tale,dauidi ad docendũ ſup liliũ teſtimonii: hoc ẽ ad iſtruẽdũ alios ſup vanitate teſtimonii hũani de victoriis/triũphis &c̃. ❡ Secũda pticula/quae ẽ declaratiua tpis quo dauid fecit ſibi nomẽ ſeu titulũ teſtimonii.pugnãte ipſo/dauidę,cũ aram duorũ fluuiorũ. Aduerte.2.reg.8.&.10.&.1.paralip.18.&.19.deſcribi haec bella quorũ titulus iſte meminit. Et bre/uiter iõ dr̃ pugnãte ipſo:qa in primo bello in quo ſyri pugnauerũt ꝓ ammonitis nõ interfuit dauid, ſed ioab & abiſai ꝓfuerũt bello:in ſecũdo aũt/de quo ẽ ſermo,iterfuit dauid pſonalr̃. ❡ Per aram duorũ fluuiorũ qdã intelligũt meſopotamiã:hinc nũcupatã gręco vocabulo/ꝙ.ſ.inter tigrim & euphratẽ ſit ſita. Alii intelligũt damaſcũ/duo flumina in ſe hñtẽ. Vtrũq; ſtare videt̃ cũ hiſtoria: quoniã dauid tũc ſubegit damaſcũ/& acqſiuit ſyrię dñiũ vſq; ad euphratẽ:vt in dictis locis dr̃. Aduerte tñ ꝙ ſi de aram ciuitate meſopotamię itelligit̃,nõ intelligas noie aram/terram:ſed gẽtẽ ex illa terra q̃ venerat in adiu/toriũ ſyrorũ cõtra dauidẽ.nã dauid nunq̃ trãſiuit euphratem. ❡ Per aram ſoba/regnũ regis adadezer(q 2.reg.8.appellat̃ rex ſoba)videt̃ itelligi.q fuit occaſio ꝙ dauid pſonalr̃ iret in bellũ:vt clare dr̃.2.reg.10. ❡ Et reuerſus eſt ioab. Iſta reuerſio nõ legit̃ in ſacra ſcriptura:nuſq̃.n.legit̃ ꝙ reuerſus ſit ioab ad percu/tiẽdũ edom in valle ſalis. Et tãto magis auget̃ ambiguitas/quãto ſubdit̃ aliud nõ minus ambiguum: ſcilicet.12.milia.nã.1.parali.18.legit̃ in valle ſalis abiſai fratrẽ ioab pcuſſiſſe.18.milia idumęorũ:& nũq̃ de numero.12.miliũ idumęorũ pcuſſorũ fit mẽtio. ❡ Thargum in hoc titulo ait. Et poſt haec reuerſus eſt ioab,& pcuſſit idumęos in planicie ſalis & ceciderũt de exercitibus dauid & ioab.12. milia. Neſcio vn/de iſte hebręus accepit mortẽ.12. miliũ hebręorũ. Quãtũ coniicere poſſum/ex ſcriptis in dictis locis & in hoc pſalmo &.3.reg.11.vbi dr̃.quũ eẽt dauid in idumęa,& aſcẽdiſſet ioab priceps militiae ad ſepeliẽ/dũ eos q fuerãt interfecti/& occidiſſet oẽ maſculinũ in idumęa:ſex.n.mẽſibus ibi moratus eſt ioab & oĩs iſrael &c̃. Ex his.n.iunctis iis q̃ in dictis locis dñr(ſcilicet ꝙ in ualle ſalis cęſa ſint.18.milia idumęo/rũ/& fuerit cõſtitutũ pſidiũ i edom)coniicio ꝙ res ſic fuerit geſta. Primũ in valle ſalis cõmiſſum ẽ prę/liũ aduerſus idumęos abiſai pſidẽte:& cęſa ſũt tũc.18. milia idumęorũ.& ſic idumęa ſubiecta eſt daui/di:q cõſtituit in ea cuſtodes & pſidiũ. Et tũc ſubacta ſyria/dauid fecit ſibi nomen/erexit ſibi fornicem. Idumęi aũt rebellauerunt & occiderunt quos potuerunt de cuſtodiis & pſidio dauidis.hi.n. ſunt ad quos ſepeliendos ſcribitur aſcendiſſe ioab. Quo audito dauid miſit ioab cum toto exercitu ad delen/dã idumęã.& haec eſt illa reuerſio cuius meminit titulus iſte/& reuerſus eſt ioab.ſ.ad iterũ pliandum cũ idumęis rebellibus. Qui idumęi occurrerunt ioab in valle ſalis:non expectarũt ſiqdem ſe obſideri in ciuitatibus ſed exierunt in cãpum.& tunc ioab percuſſit edom/cędẽs.12. milia idumęorũ. Quibus cę/ſis aſcẽdit vt dictũ eſt in idumęã ad duo officia.ſ.ad ſepeliẽdum hebręos prius interfectos quos inhu/matos ſeuitia idumęorũ reliquerat,& ad interficiẽdũ omne maſculinũ in idumęa. Tanta ſiqdẽ ſeueri/tas inſinuat rebellionẽ iteruenĩſſe cũ clade hebręorũ,ꝓp quã iuſſerit dauid occidi oẽ maſculinũ. nulla ſiqdẽ appet alia rõ tãtę ſeueritatis:quũ nec i moabitas vſus fuerit dauid tãta ſeueritate/ſed vt patet.2. reg.8.quoſdã viuificauit & quoſdã occidit.quũ tñ mitior debuerit eſſe erga idumęos:mãdãte lege.nõ abominaberis idumęũ/deute.23. Offm̃ quoq; ſepulturę interfectorũ idẽ teſtat̃.nõ.n.aſcẽdit ioab a val/le ſalis in idumęã ad ſepeliẽdũ eos q fuerãt interfecti niſi qa aſcẽdit ad ſepeliẽdũ ſuos.nã de idumęis ſubdit̃ ꝙ aſcẽdit ad occidẽdũ oẽ maſculinũ in idumęa:& ꝙ ſex mẽſibus ibi moratus eſt cũ toto exerci/tu donec interimeret oẽ maſculinũ in idumęa. ❡ Rebus itaq; ſic geſtis,cõſiderãdum eſt titulũ pſalmi ideo appoſitũ eẽ vt ſignificet materiã pſalmi. Et qm̃ pſalm⁹ vſq; ad calcẽ plen⁹ ẽ doloris ꝙ de⁹ dereliq̃/rit pplm ſuũ/& i calce pſalmi cũ ſpe diuię opis ꝓmittit̃ ſeu ꝓphetat̃ futura pſtratio inimicorũ, appet ꝓĩo pſalmũ hũc tractat̃ res has geſtas q̃tũ ad caſũ iterfectorũ ab idumęis:hoc.n.ſignificãt tot verſiculi

plorantes ꝙ deus nos dereliquerit. Apparet ſecũdo cauſa caſus inſinuata.ſ.vanitas dauidis faciẽdo ſi/
bi nomẽ.hoc.n.quartus verſiculus teſtaẜ/dediſti metuẽtib⁹ te ſignũ &c̃. Apparet tertio ſtatus negocii:
ꝙ.ſ.poſt rebellionẽ idumęę ante expugnationẽ rabath ciuitatis regię ammonitarũ factus ẽ pſalmus.
hoc.n.teſtaẜ verſiculus nonus/quis ducet me in ciuitatẽ munitionis?& hiſtoria ſcripturę clare ſonat
multũ tẽporis interceſſiſſe inter captã ſyriã & expugnationẽ rabath. Ita ꝙ pſalmus iſte fuit editus añ
adulteriũ dauidis cũ berſabee.quod cõſtat fuiſſe cõmiſſum qñ iam interempto oĩ maſculo in idumęa,
vertẽte anno ioab cõtra rabath iuit remanẽte dauide ĩ hieruſm. An autẽ tũc ioab recuperauerit idumęã
an fuerit in via recuperãdi/nõ clare cõſtat. Titulus ſonat ĩ pterito & reuerſus eſt ioab & pcuſſit:pſalm⁹
ſonat pendẽs potius negociũ. Et põt eſſe ꝙ titulus deſcripſit euentũ poſtea ſtatim ſubſecutum:& pſal/
mus affectũ dauidis ad obtinẽdũ diuinũ auxiliũ ad victoriã ſubſecutã. ¶ Eſt itaq̧ materia pſalmi ad
literam recurſus dauidis ad deũ/plorãtis ſe ſuoſq̧ derelictos a deo in idumęa,& ſupplicantis vt iuxta
verbum ſuum det plenam proſtrationem inimicorum:ſcilicet idumęorum & ammonitarum.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid caſum populi a deo derelicti plorãs/ſupplicat deo vt ſaluet,vtq̧ meminerit ſuę pmiſſiõis.
Et pfitẽs vanã eẽ ſalutẽ ab hoĩe/infert ĩ deo faciẽdã eẽ virtutẽ:& tũc pculdubio deus calcabit hoſtes.
¶ Perſona loquens propheta eſt:introducẽs tamen diuinũ dictum.

Deus dereliquiſti nos. Diuidiẜ pſalmus ĩ partes duas: ppoſitiuã materię/& executiuã/ibi feci/
ſti tremere. ¶ Proponit quattuor. Quoꝝ ordo deberet eẽ. Deus iratus es/ad ſĩlitudinẽ irati te ha
buiſti nobiſcũ,dereliqſti nos/in rebellione idumęoꝝ,fregiſti nos/ptẽ nroꝝ p idumęos occidendo/idu/
męãq̧ ipſam ſcindẽdo a nobis:& tñ p gfam tuã reuerteris ad nos/ab ira/a derelictione & ſciſſione ad
redintegrãdũ nos. ¶ Textus hebręus habet nobis ĩ datiuo:ſed cõſtructio mutauit adiũcta ppõne ad.
¶ Tremere feciſti terrã. Incipit hic ps executiua tali ordine. Primo tractaẜ totũ quod fuit irę.ſ.dere/
liquiſti/fregiſti/iratus es.ſecũdo tractaẜ illa pticula/reuerteris/ibi ppea. ¶ Circa primum tangit opus
dei circa tria:erga terrã/erga ppl'm/erga timẽtes deũ. Circa terrã. Tremere feciſti terrã, ita ꝙ ſcidiſti eã.
Metaphorã ſumit a terremotu vſq̧adeo vehemẽti ꝙ ſcindit terrã. Iuxta hanc ſĩlitudinẽ deſcribit deũ
cõmouiſſe terrã ſubiectã dauidi,cõmotione tali ꝙ ſciſſa eſt. Et intẽdit ꝙ deus cõmouit idumęos ſic ꝙ
terra ſubiecta dauidi ſciſſa eſt quãtũ ad poſſeſſionẽ:qa vna pars eius(ſcilicet idumęa)ſepata eſt a reli/
qua terra dauidis rebellãdo. Et qm̃ ſciſſio hæc redintegrabilis eſt/ſubiungit ſupplicationẽ.medica con
fractiones eius,qm̃ lapſa eſt/ad ſĩlitudinem nutantis cuius pes eſt lapſus fractionẽ curabilem incur/
rit. ¶ Erga populũ ait. Videre feciſti populũ tuũ duriciem. Metaphora eſt ſumpta a differẽtia inter du/
rum & molle:quæ differunt in hoc ꝙ molle cedit tangenti,durum aũt reſiſtit. Et qm̃ idumęi non ſtete
runt vt molles ſed reſtiterũt duri cõtra populum iſrael,ideo dicit deo.ꝙ feciſti populũ tuũ/ iſrael,vide/
re/experiri,duriciem/idumęum reſiſtentẽ. Potaſti nos vino veneni. Altera eſt metaphora a vino mor/
tis ſeu męroris. Sicut.n.aſſequẽs bonum deſideratum dicitur metaphorice potari vino lętitię,ita ecõ
uerſo occurrẽtibus męſtis inopinatis potamur vino luctus:pro quãto ingreditur męror vſq̧ ad viſce
ra quaſi potatus. Et intendit ꝙ vbi crediderunt bibere vinum lętitię acquirẽdo idumęam, inuenerũt
ſe potari a deo vino venenato/vino mortis reſpectu ĩterfectoꝝ ibi/& męroris reſpectu dauidis &alioꝝ
abſentiũ. ¶ Dediſti metuentibus te. Erga timentes deũ quid operatus ſit deus pdicta faciẽdo/aperit p/
pheta.& intendit ꝙ per hanc confractionem dedit metuẽtibus deum ſignum ad inſignitos eſſe a facie
veritatis. Intellexit dauid diſplicuiſſe deo ꝙ ipſe inſigniſſet ſe facie vanitatis/faciendo ſibi no/
men ſubacta ſyria(ſub qua comprehenditur etiam idumęa)& ꝙ propter hanc ſuam vanita/
tem deus puniuit ipſum rebellione idumęę. Et propterea inſtructus a deo declarat hanc diui/
nã inſtructionẽ datam eſſe non populo q non eſt capax tantę perfectionis,ſed metuentibus deũ:q de/
bent inſignire ſe nõ facie/apparẽtia,vanitatis ſed veritatis.ſm quã debebatur memoria victorię deo/
nõ dauidi:qm̃ deus erat pugnãs pro ipſo. ¶ Aduerte hic ꝙ in ſacra ſcriptura hmõi memorię victoria/
rũ reprehẽſibiliter cõmemorãtur:ea rõne quia deo attribuẽdę erãt victorię,qui dirigebat reges illos ad
bella & erat autor victorię. Vnde.1.reg.15.quum nunciatum eſſet ſamueli ꝙ ſaul erexiſſet ſibi fornicem
triumphalem/dixit ad ſaulem.nonne quum paruulus eſſes in oculis tuis &c̃. Tantoq̧ minus debuit
dauid facere ſibi nomen/quanto inter timentes deum connumerabatur.& iam propheta erat: vt ge/
ſta eius ante hæc bella ſyriæ teſtantur.
Propterea liberabũẜ dilecti tui. Tractaẜ hic illa pticula/reuerteris ad nos. Tractaẜ ãt quadrupli/
citer:hoc eſt triplici rõne ſeu loco vtendo ad impetrãdum hanc reuerſionẽ/& quarto pmittẽdo ſeu p
phetando effectum. ¶ Primus locus ſumitur ab amore amicitię inter deũ & populum iſrael. Salua,nõ
noſtra nõ humana ſed dextera tua/fauorabili aſſiſtẽtia tua:ppterea.n.liberabuntur dilecti tui ſeu ami/
ci tui/populus iſrael. Vbi nota ꝙ nõ dicit ppterea dñabuntur idumeis aut aliis ſed ppterea liberabũ/
tur,ea rõne qa ſi idumęi euaſiſſent voti cõpotes ex hac rebelliõe/reliquę natiões ſilr rebellaſſent eoꝝ exẽ
plo:nec ſolũ rebellaſſent ſed aggreſſę fuiſſent oẽs ſimul ppl'm iſrael:& ſic ppl's fuiſſet ſeruituti addictus.
Ad hoc ſiqdem ſpectans petit.ſalua &c̃.qa pp hoc liberabuntur dilecti tui/ab imminenti ſcilicet ſer/

nitute.℣ Et reſponde mihi. Secundus hic eſt locus a diuina promiſſione. vbi per modum domeſticæ ratiocinationis reuocat dauid ad dei memoriam promiſſionem quam fecit. Et reſponde mihi, quæſo. deus locutus eſt in ſanctitate ſua. Alloquitur deum de deo in tertia perſona, ſicut alloquimur regem rex dicit ſic. deus, qui eſt veritas, locutus eſt in ſanctitate ſua. Aut locus deſignatur ſanctuarii in quo deus locutus eſt, aut firmitas promiſſionis ſignificatur: ſicut dicendo rex locutus eſt in maieſtate ſua, autoritatem ſermonis exprimimus, tanꝙ non ſit ſermo cõmunis. ita deus locutus eſt in ſanctitate ſua, tanꝙ ſanciens quod dixit. Lętabor. ecce quod locutus eſt: ſcilicet ꝙ ego dauid lętabor, diuidã ſechem. Primum ergo dictum a deo de me eſt futura lętitia, lętabor. materia autem lętitię ſubditur. diuidam ſechem & vallem ſuchoth (.i. tabernaculorum) dimetiar. ℣ Mihi galahad. Poſſeſſio trium locorum ponitur primo materia lętitię. Sunt aũt hoꝝ locoꝝ duo trans iordanẽ. ſechem. n. eſt intra terrã promiſſionis: vt patet ioſue. 24. Suchoth autẽ eſt trans iordanẽ, vbi iacob declinãs ab eſau fixit tabernacula, & ideo appellauit ſuchoth, gene. 33. Galahad quoq; eundo verſus meſopotamiã inuenitur: vt patet gen. 31. Meminit aũt ſpecialr̃ ſechem tanꝙ inſignis loci: vtpote dati a iacob dilecto filio ioſeph: vt cõmemoratur ioan. 4. vel vt per hoc ſignificet ſubiectã ſibi etiã eximiã terram ioſeph in primogenitum ſurrogati. vel (quod potius crediderim) vna & eadem rõne meminit ſechem & vallis ſuchoth: quia occupatę hę partes ſpãlr̃ fuerãt ab hoſtibus. Et de valle ſuchoth poteſt colligi ex. 1. reg. vlti. vbi clare dicitur ꝙ mortuo ſaule hebręi qui erant trans iordanem reliquerunt ciuitates, & philiſtei occuparũt eas. De ſechem autem quia erat in monte ephraim, & ab antiquo celebris, crediderim philiſteos & alios hoſtes quum dominarentur hebręis conſtituiſſe ibi pręſidium ad coercendum hebręos ne rebellarent. In cuius ſignum non meminit horum duorum locoꝝ abſolute, ſed cum partitione & menſura. Significatur. n. per hoc ꝙ loca hæc ita fuerant occupata vt iam deſtituta a propriis antiquis poſſeſſoribus in publicam ceſſerint poteſtatem. propterea. n. dicit diuidam & dimetiar, ad deſcribendam plenitudinẽ poteſtatis & quietis iam habitę: vt non ſit amplius habitantibus timor mutandi & deſerendi illa loca. Et dicendo metiar, ſignificat ꝙ vnicuiq; reuertenti ad propria reddere uolebat portionẽ ſuam. Galahad autẽ meminit, ad explicandum dominiũ ſuum trans iordanẽ in tribubus quæ trans iordanem ſortes ſuas habuerunt a moyſe. quod etiam magis explicatur ſubiũgendo manaſſeh. ℣ Mihi manaſſeh. Poſt hæc tria loca cõmemorantur tres tribus. ſ. manaſſeh, ephraim & iuda. Meminit autem ſpãliter harum trium tribuũ, ad ſignificandum quietem regni ſibi promiſſam. Manaſſeh ſiquidẽ & ephraim filii fuerũt ioſeph: qui loco ruben iura primogenituræ habuit. Et propterea tanꝙ pͥogenito ius regni videbatur cõpetere ioſeph: cuius pͥogenitus ſm naturã fuit manaſſeh, ſed ſm bñdictionẽ iacob ꝑlatus eſt ei ephraim gen. 48. Vtriuſq; itaq; meminit ſermo diuinus hic recitatus: ſignificãs diuina diſpõne effectũ ꝙ vtraq; tribus q̃ de regno poſſet cõtẽdere, dauidi cõiuncta dicitur. Tribus aũt iuda cõmemoratur, qa in benedictionibus iacob principatus ei aſcribitur: vt ẽt ipſius cõſenſus in regnũ dauidis mõſtretur. Ephraim fortitudo capitis mei. Prerogatiua fortitudinis tribui ephraim aſcribitur: quia fortiſſima erat tribus illa, & fortes viri ad cuſtodiam regis ponuntur. Iudas legiſfer meus. Cõmemoratur tribus iuda cum regia dignitate: regis quippe eſt legem ferre. ℣ Moab olla ablutionis meæ. Cõmemoratis tribus tribubus, cõmemorãtur tres gentes: ſcilicet moabitę, philiſtei, & idumei. Moab olla lauacri mei. Ad ſimilitudinẽ ſiquidem ollę ꝑparatæ ad lauacrũ hominis poſt laborẽ, moabitarũ regio miniſtrabat opportuna populo iſrael quieſcẽti. abundabat. n. regio illa paſcuis & multitudine agnorum: vt ex. 3. ca. quarti reg. apparet. Super edom proiiciam calceum meum. Ad ſignificandã ſubiectionẽ idumeę dicitur ꝙ proiiciam calceũ meũ ſuper edom: tanꝙ ſubiectam pedibus meis. Super me philiſtea clange. Inſultationis ſermone ſubiectio philiſtęę deſcribitur: vtpote quæ olim muſicis inſtrumẽtis & choreis lętata eſt ſuper iudęa quũ philiſtei dñarentur iudęis. Nũc. n. reuocando philiſtęę ad memoriã priſtinas feſtiuitates quas faciebãt ſup iudęos, inſultãdo ait. ſuper me philiſtea clange: hoc eſt ſubdita iã es mihi, clange modo ſuper me ſicut olim feciſti. Hucuſq; ſermo quẽ locutus eſt deus recitatus eſt. cuius ſumma eſt ꝙ dauid lętabitur in oĩbus iſtis. ¶ Quis ducet me ciuitatẽ munitionis. Proſequitur dauid ratiocinationẽ ſuam cum deo, alloquendo ipſum. Et intendit. tu dixiſti ꝙ ego habiturus eſſem hæc oĩa, quis exequetur hæc? nullus niſi tu, qui tñ reliquiſti nos: ac per hoc ſi nõ reuerteris ad nos, nullus exequetur promiſſionẽ tuã. Vbi vides ex allegata promiſſione, velle quodãmodo cõuincere deũ vt reuertatur: alioquin ꝑmiſſio eius nõ habebit effectũ. Quis ducet me in ciuitatem munitionis: hoc eſt in rabath ciuitatẽ regiã ammonitarũ. Iuxta hiſtoriã ſiqdẽ inchoato cũ ammonitis bello, oportuit dauidẽ ire contra ſyros fautores ammonitarũ: & poſt captã ſyriã adhuc ſupererat bellũ primũ cõtra ammonitas. & ſpãliter ſuperat rabath vrbs regia: vt patet. 2. reg. 12. & 1. parali. 20. Et ꝑpterea ſpecialr̃ meminit huius ciuitatis, qa adhuc ſupererat capienda. Quis duxit me vſq; edom, nõne tu deus? De ciuitate ammonitarum dixit in futuro, qs ducet me in ciuitatẽ munitionis: hoc ẽ munitã: vtpote capiendam. de idumea iam capta & rebelli dicit in preterito, quis duxit me vſq; edom? Et vnum quidẽ dicit & duo intendit. Dicit qdem duxiſti me in edom, vt eſſem dñs idumeę. intendit autẽ ꝙ ad hoc duxiſti me illuc vt etiã ꝑſeuerarẽ dñs edom: quod perficiendũ ſupereſt. Nõne tu deus, deduces in ciuitatẽ munitã & duxiſti in

edom?certe ſic:& tū dereliqſti nos ī rebellione idumeę,& cōſequēter nō egredieris deus/dux/fautor &c̄. in exercitibus nr̄is.cōſequēs qppe ē vt eadē ira qua dereliqſti nos nō egrediaris dux exercituū nr̄oꝝ:ac ꝑ hoc nullus adiplebit ꝓmiſſionē tuā de idumęa mihi promiſſa & de ciuitate ammonitarū.☞ Aduerte hic ꝙ qū aut cui aut vbi factus fuerit ſermo dn̄i hic recitatus/in ſcriptura non habetur ſic in ſpecie. nā nullibi hę ſpeciales promiſſiones dauidi factę leguntur niſi hic.

Da nobis auxiliū. Tertius eſt hic locus a vanitate hūanaꝝ viriū.Recognoſcit dauid nō viribus humanis ſed diuina ope habuiſſe victorias.Et ꝓpea petit.da nobis auxiliū ab anguſtia/quā patimur ex hac rebellione:& vana ſalus hominis/ab omnibus habeatur.

In deo faciemus virtutem. Cōcluſio eſt haec inſtructi & exauditi dauidis.In deo/nō ī rege dauide, faciemus/decętero,virtutē/belli:hoc eſt nō ſolū corde & ore ſed facto virtutē belli habebimus in deo, nō ſicut prius q̄ facto triūphalis nōis virtutē belli attribuimus dauidi.☞ Vbi aduerte nō peccaſſe dauidē ſolū,ſed multos debuit habere cōſultores aut ēt impulſores ad faciēdū ſibi nomen.ꝓpea.n.plr̄ dicit faciemus.Aduerte quoq nō peccaſſe aīo aut ore/tanq̄ nō recognoſcēdo victoriā a deo,ſed facto:ꝓ quāto ipſū factū ſuapte natura attribuebat virtutē victorię dauidi.Et ꝓpea decętero inq̄t.faciemus.i. ēt facto atteſtabimur virtutē belli in deo fuiſſe.Hic eſt effectus inſtructiōis ex ꝑte dauidis.☞ Effectus aūt ōronis ex ꝑte dei cōſequēter ſubdit.Et ipſe calcabit anguſtatores nr̄os.Purgata culpa/itellexit ꝓpha ſe exauditū.Et ꝓpea ꝓphetat.& ipſe/deus,calcabit anguſtatores noſtros/idumęos/ammonitas &c.Amē.

ℂ VVLGATA EDITIO. ℂ Victori in pſalmis dauid. LX.

EXaudi deus deprecationē meā:intēde orationi meę.
A finibus terrę ad te clamaui:dū anxiaretur cor meū ī petra exaltaſti me.
Deduxiſti me:quia factus es ſpes mea/turris fortitudinis a facie inimici.
Inhabitabo in tabernaculo tuo ī ſecula:protegar ī uelamēto alarū tuarū.
Quoniam tu deus meus exaudiſti orationem meam : dediſti hereditatem timentibus nomen tuum.
Dies ſuper dies regis adiicies:annos eius uſq in diem generationis & generationis.
Permanet in ęternum in conſpectu dei:miſericordiam & ueritatem eius quis requiret?
Sic pſalmum dicam nomini tuo in ſeculum ſeculi:ut reddā uota mea de die in diem.

ℂ IVXTA HEBRÆVM ℂ Vincēti ſuper modulatione dauidi. LXI.

†dñe 1 Propheta. AVdi deus† cantum meū:auſculta orationem meam.
2 Ab extremo terrę ad te uocabo:collabente corde meo,in petra [que] eleuabitur ſuper me duces me.
3 Quoniam fuiſti protectio mihi:turris fortitudinis a faciebus inimici.
4 [ideo] Habitabo in tentorio tuo ſeculis:protegar in abſconſione alarum tuarum. Selah.
†dē vo tis meis 5 Quoniam tu deus† audiſti uota mea†:dediſti hęreditatem timentium nominis tui.
6 [ideo] Dies ſuper dies regis adiicies:anni eius uelut generatio & generatio.
†deorū 7 Sedebit ſemper faciebus dei†:gratia & [boni] ueritas man cuſtodient eum.
†meo 8 Sic canam nomen tuum ſemper:in meo† ſoluere uota mea die die.

TItulus eſt.Vincenti ſuper modulatione dauidi.De quo vt ſupra.
ℂ Materia pſalmi quantum ex verbis pſalmi colligo,eſt ęternitas regis meſię promiſſa dauidi/ eruto a morte/cuſtodito ab inimicis &c̄.Ita ꝙ pſalmus iſte eſt gratiarūactio deo a dauide cōmemorāte ꝙ ſe ex ſemimortuo/ex tot periculis euexit nō ſolum ad regnum in perſona ſua & ſuorum,ſed etiā ꝙ meſiam ſempiternum regem ſibi promiſerit. Quod enim cōmemorando pręterita pericula inchoet/ clare teſtatur prima pars pſalmi. Quod autem ad meſiam perducat orationem/patet ex regula apoſtolica a.6.verſiculo vſq ad finem.Nam clare conſtat ꝙ illa non verificantur de dauide : ait enim.dies ſuper dies regis adiicies , anni eius velut generatio & generatio,ſedebit ſemper faciebus dei.haec enim manifeſte excedunt dauidem & quemcunq hominem excepto meſia. ☞ Quod etiam teſtatur thargum dicens.dies mundi futuri ſuper dies regis meſiae appones:anni eius ſicut generationes mūdi huius & generatiōes mūdi venturi:cōmorabit in ſecula corā deo. Vnde etiā patet ꝙ pſalmus iſte editus

eſt a dauide poſtq̃ fuit non ſolum rex iuda ſed rex totius iſrael. quia non prius fuit ei facta promiſſio
de meſia: vt patet. 2. reg. 7.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta dauid ex cõmemoratis beneficiis diuinis erga ſe, ſeipſum in proprio ſemine regio dura/
turum in ſecula pphetat: ſimul immortalitatem regis meſię cũ gratia & veritate deſcribens.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

AVdi deus cantũ meũ. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materię, & executiuam/
ibi ab extremo terrę. ¶ Proponit duo. Alterum. audi deus cantum ſeu laudationem meam (vbi
dictio hebraica ſonat laudem mixtam cantui) laudationem qua te canendo laudo dignare audire. Al
terum. auſculta orationem meam/ applica autem ad eleuationem mentis meę.
¶ Ab extremo terrę. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula / auſculta
orationẽ meã. Secũdo illa/ audi domine cantũ meũ/ ibi dies. ¶ In oratione cõmemoratiua beneficioꝝ
ſũmatie refert prius beneficia ante regnũ/ & deinde beneficia in regno. Et aduerte in vtriſq; φ prophe/
ta prius cõmemorat effectus, & poſtea ſubiungit cauſas. Sed tu ordina lfam ſic. Quoniã fuiſti ptectio
mihi/ & ſimiliter fuiſti mihi turris fortitudinis a facie inimici ſaulis, ideo duces me a triplici malo. tũ
locoꝝ/ ab extremo terrę vocabo. tum interni timoris/ collabente corde meo: tanq̃ exanimi me effecto.
tum magnorũ periculoꝝ/ in petra quę eleuabitur ſuper me: hoc eſt in periculo maximo quãdo fui cin
ctus a militibus ſaulis in modũ coronę, iuxta petrã quę eleuabitur/ nomine & fama, ſuper me / tunc
liberato. Ad literam petra illa ex tunc eleuata eſt ſm nomen eternum, appellata petra diuiſionis ab
illo euentu: diuiſit enim deus ibi a dauide ſaulis exercitum audito philiſtinorũ impetu. Hiſtoria habe
tur. 1. reg. 23. Et intendit per hęc tria cõphendere vniuerſa mala & pericula interna & externa quę p/
fugus a ſaule eſt paſſus. Futura. n. clamabo/ duces/ eleuabitur, reſpiciunt pteritum fuiſti: & non tempus
pſalmi. Intendit enĩ dicere φ ex diuina defenſione ſubſecuta eſt deductio dauidis profugi & vagi vſq;
ad extremũ terrę iſrl, & tã afflicti φ fuit velut exanimis, & ex tãto piculo q̃tũ fuit illud quo cinctus ē i
modũ coronę: vt ex hoc picula cętera ſignificet. ¶ Habitabo. Silr hic ordina lfam icohãdo a cã. Qm̃
tu deus audiſti vota mea. Beneficia in regno deſcribit. Duo bñficia cõmemorat. Alterũ regni/ dicẽs. de
diſti hereditatem timentium nomen tuum. Hereditas timentium diuinum nomen eſt ipſa terra pro/
miſſionis pacifica & quieta. hanc talem dederat iam deus dauidi & populo iſrael tempore dauidis. Al
terum templi diuini ędificãdi/ dicens. Audiſti vota mea. voluntas ſiquidem eius fuerat ędificare tem/
plum. Et hęc voluntas fuit tam grata deo φ tunc per nathan deus promiſit dauidi tria: ſcilicet ędifi/
cium tẽpli per filium/ ſtabilitatẽ regni in ſemine eius / & meſiam perpetuum regem: vt habes. 2. reg. 7.
& 1. parali. 17. Quia inquit audiſti vota mea de ędificando templo/ & dediſti iam regnum quietum, iõ
habitabo in tentorio tuo ſeculis. Si de perſona ſua tantum loqueretur non diceret ſeculis ſed ſeculo,
Vnde ex hoc φ dixit ſeculis/ ſignificat φ non de perſona ſua ſola ſed cum ſemine ſuo regio dicit. habi/
tabo ſeculis/ multis, in tentorio tuo/ hoc eſt in templo tuo: quod relatum ad te eſt tentorium/ eſt velut
habitaculum peregrinationis. nam neq; coelum dignum eſt vt ſit templum tuum. Protegar. non fru/
ſtra habitabo in templo tuo, ſed ibi protegar velut ſub alis tuis abſconditus/ ad ſimilitudinem pullo/
rum ſub maternis alis. Et intellige habitare in templo/ hoc eſt habitare iuxta templum. domus enim
regia erat prope templum. Et ſignificauit per hoc ſeminis ſui regnum duraturum. nam principis lo/
cus ad habitandum erat iuxta tabernaculum domini: vt patet de habitaculo moyſi qui erat dux nu. 3.
populi. ita φ ex hoc φ dicit habitabo ſeculis in tentorio tuo/ ſignificat ſe cũ ſuo ſemine regium habi/
tandi locum habiturum. Et ſimiliter protectio futura ſumpta eſt conſequenter ex protectione diuina
exhibita moyſi ex tabernaculo domini, & ſignificat nihilominus fidem deuotionemq; dauidis de diui
na protectione tam ſui q̃ ſui ſeminis.
Dies ſuper dies. Tractat hic illa particula/ audi deus cantũ meũ. & cõtinuat textus ſatis apte. Qm̃
audiſti vota mea/ & dediſti iam regnũ quietũ, ideo & ego cum ſemine meo habitabo & ptegar: & po/
ſtremo tu dies ſup dies regis adiicies. hoc. n. tertiũ ſupererat triũ pmiſſoꝝ a deo p nathan dauidi/ audi/
tis a deo votis dauidis de ędificando tẽplo. & ideo auditio illoꝝ deſiderioꝝ inducit tanq̃ occaſionalis
rõ omniũ ſubſecutoꝝ/ dicẽdo qm̃ audiſti. Demũ igitur dies ſup dies regis/ hoc eſt meſię p reſurrectio/
nẽ iam regnãtis, adiicies/ vtpote q nunq̃ finiẽtur: tũc. n. aſſecutus eſt vitã immortalem. anni eius/ meſię
iam regis, erunt velut generatio & generatio: hoc eſt nõ ſicut vna ętas hois, ſed ſicut ętas & ętas i hoc
eſt ſine fine ętatum. Sedebit / rex meſias, faciebus (ideſt coram facie) dei. chriſtus, ſiquidem reſurgens
ex mortuis iam non moritur: regnabit enim in ęternum. ¶ Gratia & veritas man cuſtodient eum.
Man dictio hebraica abſq; interpretatione manet propter incertitudinem ſignificationis. Alii prepa/
rationẽ/ alii pronomen interrogatiuũ/ alii cibum/ alii munus/ alii mãna quo aliti ſunt pres in deſerto
intelligũt. Mihi cõſiderãti ſcriptũ eſſe ioan. 1. lex per moyſen data eſt/ gra & veritas per ieſum chriſtum
facta eſt, videt φ ppheta meſię opa ppria p hoc intẽdat deſcribere: & cõſequẽter man donũ ſignificet
in pposito. Ita φ ſenſus eſt. Gra & veritas doni ſeu muneris cuſtodiẽt eũ. gratia ſiquidem & veritas

hō cuiuſcūq; ſed diuinę perſonę, quod eſt maximum donum exhibitum mundo, cuſtodient me iam ſcriptum eſt enim. ſic deus dilexit mundū vt filium ſuum vnigenitum daret. Et hoc referendo ad merita chriſti; vt pp̄hā deſcribat merita qbus meruit ſeruari i ęternū. i. imortalitatē corpis. Et ſic ē ſenſus. Gr̄a & veritas. i. opa gr̄æ & veritatis, man. i. verbi dei doni exhibiti humano generi, cuſtodient eum / erunt merita quibus cuſtodietur in æternum, hoc eſt acquiret immortalitatem. ¶ Vel referendo ad cuſtodiā ſimilitudinarie ſedentis iam regis: hoc eſt vt deſcribantur gratia & veritas velut cuſtodes regis. Et eſt ſenſus ꝙ gratia & veritas man. i. muneris, hoc eſt quas pro munere dat mundo, cuſtodient eum, erunt velut cuſtodię regis. chriſtus enim continue largitate gratiarum & veritate doctrinę / fidei &c̄. donat mundum. Et hę ſunt velut cuſtodię eius, comitantes ipſum indefeſſe. Sic canam nomen tuum ſemper, in meo ſoluere vota mea die die. Sic inqt hac fide, hac ſpe affectus, canam nomen tuum, non ad tp̄s ſed ſemp, ſine fine: ſoluēdo vota mea, reddēdo deſiderata debita, die die, hoc ē p ſingulos dies. Amē.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro ieduthun pſalmus dauid. LXI.

NOnne deo ſubiecta erit anima mea? ab ipſo enim ſalutare meum.
Nam & ipſe deus meus & ſalutaris meus / ſuſceptor meus: non mouebor amplius.
Quouſq; irruitis in hominem / interficitis uniuerſi uos? tanq̄ parieti inclinato & macerię depulſę.
Veruntamen precium meum cogitauerunt repellere, cucurri in ſiti: ore ſuo benedicebant & corde ſuo maledicebant.
Verūtamen deo ſubiecta eſto anima mea: quoniam ab ipſo patientia mea.
Quia ipſe deus meus & ſaluator meus / adiutor meus: non emigrabo.
In deo ſalutare meum & gloria mea: deus auxilii mei & ſpes mea in deo eſt.
Sperate in eo omnis congregatio populi / effundite coram illo corda ueſtra: deus adiutor noſter in ęternum.
Verūtamen uani filii hominum / mendaces filii hominum in ſtateris: ut decipiāt ipſi de uanitate in idipſum.
Nolite ſpare i iniqtate / & rapias nolite cōcupiſcer: diuitię ſi affluāt nolite cor appōere.
Semel locutus eſt deus, duo hęc audiui / quia poteſtas dei eſt & tibi domie miſericordia: quia tu reddes unicuiq; iuxta opera ſua.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti ſuper ieduthun pſalmus dauid. LXII.

†deos 1 Propheta TAntū ad deū† expectās aīa mea [eſt] : ab eō ſalus mea [eſt].
2 Tantū ipſe petra mea & ſalus mea / fortitudo mea: non labar multa [declinatione].
3 Vſquequo irruetis ſup uirū? occidemini oēs uos, quaſi murus iclinatus / maceria ipulſa.
4 Tantum a celſitudine [viri] eius / conſuluerunt ad impellendum.
5 Volent mendacium: in ore ſuo benedicent & in medio ſui maledicent. Selah.
†dijs 6 Tantum deum† expecta anima mea: quia ab ipſo ſpes mea.
7 Tantum ipſe petra mea & ſalus mea / fortitudo mea: non labar.
†dijs †dijs 8 Super deo† ſalus mea & honor meus: petra fortitudinis meę / protectio mea in deo†.
†dij 9 Confidite in eo in omni tempore popule [mi]: effundite faciebus eius cor ueſtrum / deus† protectio nobis. Selah.
10 Tantum uanitas filii adam / mendacium filii uiri: in bilancibus [ſunt] ad aſcendendum / ipſi plus q̄ uanitas ſimul [ponderati].
11 Ne confidite in fraude & in rapina: ne uaneſcite, opulentia quando germinabit ne apponite cor.

pu'mũ

12 Vnum locutus eſt deus†: duo hæc audiui/ quia fortitudo dei†. †dĩj †diſo

ſcđm vnũ illud

13 Et tibi domine† gratia: quia tu ſolues uiro ſm opus eius. †dñi mei

TItulus eſt. Vincenti ſuper ieduthun pſalmus dauidi. Ieduthun aūt nomen eſt inſtrumenti muſici aut vnius triū principum cantoꝝ. 1. parali. 25. Sed quolibet intelligas/ nõ habet materia pſalmi. ☞ Vnde iuxta apoſtolicã regulã quia autor ex titulo apparet dauid/ & dicta in pſalmo nõ excedũt dauidis perſonã, cõſequẽs eſt vt ad literam pſalmus de dauide tractet. Et qm̃ ĩ multis verſiculis dauid tractat diuinũ adiutoriũ & ſuã in deo ſpem/ & in quarto & quinto verſiculis hoſtes ſuos deſcribit inter alia ſimulatores ore benedicẽtes & corde maledicẽtes, ideo apparet ꝙ pſalmus iſte editus eſt a dauide laborãti ob perſecutionẽ ſaulis: cuius cõſtat initiũ fuiſſe huiuſmodi ſimulationes. Verũ diligẽtius ꝓſpiciendo ꝓgreſſum pſalmi, nõ ſolũ inuenimus hæc quæ dicta ſunt eſſe vera/ ſed pſalmũ hũc eſſe pſalmũ exhortatoriũ ſimilẽ pſalmo. 34. benedicã dñm in oĩ tꝑe: & ꝙ dauid poſt illã exhortationẽ habuit hãc ſecũdã exhortationẽ ad populũ ſui ſequacẽ. ꝓpea. n. infert cõfidite in eo in oĩ tẽpore populi. ☞ Eſt igitur ad literam materia pſalmi exhortatio dauidis ſub perſecutione ſaulis ad populum cũ eo exiſtẽtẽ ab exẽplo ſui. i. dauidis/ ad expectandũ diuinæ ꝓuidẽtiæ opa tum in hoſtes tum pro ſeipſis.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid ꝓfugus a facie ſaulis/ exhortans ſequaces ſuos ad confidendum in deo poſthabita fiducia tam in homine q̃ in humanis rebus quia ſunt vanitas, ſeipſum in exemplum fiduciæ in ſolo deo puniturо ſaulem cum ſuis/ ſaluaturo autẽ ac honoraturo dauidem proponit.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

TAntum ad deum expectans. Pſalmus iſte ſingularẽ habet ſtilũ: vtpote bis ꝓponens materiã. primi nãq; duo verſiculi repetuntur. 6. & 7. verſiculis. Et ꝓpterea ſingulari modo eſt diuidendus pſalmus iſte in tres ptes. In pria ꝓpõnit ſeipm exẽplũ patiẽter expectãdi deũ ex futura poena ſuoꝝ pſecutoꝝ. in ſecũda ibi/ tñ deũ expecta/ iterũ ꝓponit ſeipſum exẽplũ ex beneficiis dei erga ſe. in tertia parte ex vtriſq; hortatur populũ ad iactandum ſe in ſolo deo/ ibi confidite in eo. ¶ Circa primã partẽ aduerte ꝙ tota intẽtio exhortationis tendit ad hoc vt ſequaces dauidis confiderent in deo ſolo/ danti ĩ hac vita vnicuiq; ſm opa ſua. Et ꝓpea dauid optimus exhortator/ multis ad hoc vtit locis. Et qa plus mouẽt exẽpla q̃ verba, incipit ab exẽplo ſui/ ꝓponẽdo illis viris militaribus ꝙ ipſe in ſolo deo cõfidit, quũ ipſe eẽt hõ militaris & caput coꝝ. Tãtũ ad deũ expectãs/ ẽ, aĩa mea/ ita ꝙ nõ expectat ab alio. & rõnẽ ſubdit. qa ab eo ſalus mea/ ſupple eſt quã habeo & pẽdet futura. Tñ ipſe/ deus, petra mea/ hoc ẽ ſoliditas mea, & ſalus mea/ hoc eſt ſaluans me, fortitudo mea: & ideo nõ labar multa/ declinatione. In qbus verbis ꝓphetat dauid ꝙ in iſta pſecutione quã patit a ſaule etſi cecidit a celſitudine tribunatus, nõ tñ magnũ lapſum incurret: vtpote reſtituẽdus in celſiorẽ gradũ/ ſcilicet in regnũ. ☞ Secũdus locus quo vtit eſt a futura pena ſaulis & ſuoꝝ cõplicum. Vbi aduerte fuiſſe dauidi reuelatam futuram ruinã ſaulis & ſuoꝝ tpe quo hãc exhortationẽ habuit: vt iſte textus inſinuat. Nec mirũ ſi nõ eſt ſcripta in libro regũ hmõi reuelatio: quũ expſſe. 1. reg. 24. recitet a comitibus dauidis alia reuelatio dauidi facta ẽẽ de ſaule/ quũ dr̃. Et dixerunt ſerui dauid ad eũ. ecce dies de qua locutus eſt dñs ad te, ego tradam tibi inimicũ tuũ vt facias ei ſicut placuerit in oculis tuis. quæ tñ reuelatio nullibi eſt ſcripta. Et hĩc apparet ꝙ hæc exhortatio fuit poſt illã ſcriptam in pſal. benedicã dñm. ☞ Apoſtrophans itaq; ad ſaulẽ & ſuos, deſcribit perſecutionẽ ꝓpherando ruinã perſequẽtium/ & explicando coꝝ demerita. Vſq; quo irruetis/ cũ impetu venietis, ſuper virũ/ dauidẽ: occidemini oẽs vos. Ecce ꝓphetia verificata poſtea in monte gelboe. Quaſi murus inclinatus quaſi maceria impulſa. Vbi aduerte metaphorã. Murus corruens/ maceria impulſa, in ruendo ad opprimẽdũ alios/ ſeipſum deſtruit. His aſſimilat propheta ſaulem & ſuos/ ꝙ irruentes ad opprimendũ dauidẽ ipſi interibunt: & ſubaudi/ dauid nõ opprimet. ☞ Demerita autem ſubiungunt. Tñ a celſitudine eius cõſuluerunt ad impellendũ. Veriſſima deſcribitur cauſa pſecutionis in dauidẽ. ſ. magnitudo ſeu excellẽtia dauidis. Vt. n. patet ĩ hiſtoria libri regum veritus ſaul magnitudinem dauidis ne augeretur tandẽ intãtũ ꝙ fieret rex, cogitauit variis viis occidere dauidem. Et hoc eſt quod hic dicit. tñ a celſitudine eius dauidis formidata/ inuiſa/ & nõ ob aliam cauſam, conſuluerunt ad impellẽdũ/ dauidẽ in caſum mortis. In quo apparet prima radix iniqtatis ſaulis. ☞ Volent mendaciũ, in ore ſuo benedicẽt & in medio ſui maledicẽt. Primariæ rõni internæ apud ſaulem/ apte adiungitur prima executio perſecutionis. Incepit ſiqdem ſaul perſequi dauidem/ ſimulate mittẽdo ipſũ cõtra philiſteos/ petẽdo ẽt ꝓputia philiſtinoꝝ/ dando filiã in vxorẽ vt fieret ei in ſcandalũ. Vnde & dicebat. nõ ſit manus mea ſuper eum ſed philiſtinoꝝ. Et ꝓpea hic dicitur ꝙ volẽt mẽdacium, in ore ſuo benedicẽt & in medio ſui maledicẽt. Deſcribuntur aũt in futuro nõ reſpectu tẽporis quo editus ẽ pſalmus: ſed reſpectu tẽporis conſilii ex inuiſa celſitudine dauidis. Ita ꝙ ſenſus eſt. Conſuluerũt ad eligendum viam ſimulatam, ad ore ſuo benedicendum & corde ſuo maledicendum. Et futura volent/ benedicent/ maledicent, reſpiciunt preteritum conſuluerunt.

Tantū deum expecta. Secunda haec eſt pars pſalmi:in qua iterū dauid ꝓponit ſeipſū exēplū expectādi deū. Primū qdē ꝓpoſuit ſeipſū exēplū expectādi deū/afferēs pro teſtimonio futurā ruinā perſecutorū ſuoꝝ:nūc cōſequēter iterū ꝓponit ſeipſū in exemplū ad expectandū deū/afferens in teſtimoniū futurā ſuā ꝓſperitatē a deo.vt ſic vtrinq̃(ſcilicet ex malo & ex bono)inducat populū ſuū ad confidēdū in deo/ex malo hoſtiū & ex bono proprio. In hac aūt repetitione nō eſt ſenſus dñia:ſed participiū mutaſ in imperatiuū.tūc dixit expectans aīa mea:nūc alloqtur aīam.expecta aīa mea,qa ab ipſo ſpes mea. Tm̄ ipſe petra mea & ſalus mea/fortitudo mea:nō labar/lapſu totali. Et ecce futurū bonū ꝓprium. Super deo ſalus mea/innititur,& honor meus/ꝓmiſſi mihi regni:petra fortitudinis meę,protectio mea i deo. Prima duo(.ſ.ſalus & honor)extrū reſpiciūt negotiū/ꝙ deus ſaluū honorabit: reliqua duo(petra & protectio)iter reſpiciunt intermediū quo deus & proteget & roborabit.

Confidite in eo. Tertia eſt haec pars pſalmi. In qua poſtq̃ ꝓpheta tribus vſus eſt locis ſpectātibus ad ꝓpria dauidis(ſcilicet ab exēplo ſuę fiducię/a malo inimicoꝝ ſuoꝝ/& a bono ꝓprio)nūc directe hortādo pplm a cōibus,qa intēdit hortari nō ſolū ꝙ cōfidant in deo ſed ꝙ confidant ſolum in deo(ſicut ipſe de ſeipſo totiēs repetit):deo primū explicat ꝙ vere cōfidāt in deo/quia ꝓtector cōis eſt ſui & eoꝝ. ¶ Cōfidite in eo,nō i aliquo tēpore ſed in oi tēpore/tam proſperitatis q̃ aduerſitatis,popule. In pſalmo.34.appellauit eos filios/ſanctos,velut blandiēdo(vtpote in principio alliciens quadringētos viros)nūc autē multiplicatos & firmatos appellat populū/velut ſint tot taleſq̃ vt cōſtituant populum vnanimem. Effundite faciebus eius cor veſtrū. Non ſufficit ꝙ confidatis; ſed ex intimo corde qcquid ſperatis/qcquid timetis,totū effundite corā deo/velut iactantes omnē curam veſtrā in eum. Et rōnem ſubdit.quia deus ꝓtectio nobis/eſt. ¶ Tm̄ vanitas. Secūdo hortatur ꝙ in nullo alio confidant/ excludens tria(ſcilicet hoiem/violētiā/& opulētiā)ꝓpter vanitatē eoꝝ.haec.n.ſunt tria in qbus poterāt cōfidere. Hoiem qdem. Tm̄ vanitas filii adam,mendacium filii viri. Inter filios adam & filios viri intelligē differentiā nobilitatis.filii adam cōes hoies,filii viri hoies illuſtres. Vtroſq̃ dicit nihil aliud eſſe q̃ vanitatē & ſimulationē.quod vtinā nō experiremur. eſt.n.ſermo de hoibus ſm id quod habent ex ſe ſeclusa diuina gr̄a. Et(quod plus eſt)adiungit ꝙ ſi in bilācibus hoies ponerētur ex vna parte & vanitas ex alia parte,plus aſcēderet hō q̃ vanitas;hoc eſt minoris pōderis inueniretur hō q̃ vanitas.vt ex hac hyꝑbolica ſilitudine intelligerēt in hoie minus eſſe confidēdū q̃ in vanitate. In bilancibus ad aſcendēdum(quod.n.eſt minoris pōderis magis aſcendit)ipſi/hoies ex vna parte,plus q̃ vanitas/ex altera parte,ſimul/in vna ponderatione. ¶ Violentiā aūt ſimul & fraudem. Ne cōfidite in fraude & in rapina. Militare quippe genus hoium & rapere & calūniari ſeu fraudem cōmittere conſueuit:& in his confidere vſq̃adeo ꝙ nihil putāt ſibi defuturum ſed ꝓuiſuros ſibi rapina vel fraude. Et ꝓpterea dauid hanc cōfidentiam ab eis excludit. ¶ Diuitias aūt. Ne vaneſcite,opulentia qn̄ germinabit ne apponite cor. Cōmune eſt hoibus cōfidere in opulentia:iuxta illud.& aurū in quo confidunt hoies/baruch.3. Excluſa ſiquidē cōfidētia in fraude ſeu rapina/in opulentia & in homine,reſtat vt ſperantes in deo/in ſolo deo confidant. ¶ Vnū locutus. Tertio hortatur ex conditione diuinę prouidētię:qua & reddit vnicuiq̃ iuxta opus ſuū;& gratiā benignus cōfert ſperātibus in ſe. Vnū locutus eſt deus.ſ.dare vnicuiq̃ iuxta opus ſuum:quod in calce ſubiungiſ/qa tu ſolues viro ſm opus ſuum.duo haec audiui. Ex iſto vno dei dicto ego intellexi duo. Primum quia fortitudo deo.alterum & tibi dñe gratia. Duoꝝ ſiquidē horū alterum ſcilicet fortitudinem intellexit ex natura operis.nā ad dādū vnicuiq̃ ſm opus ſuū/oportet habere potētiā qua poſſit punire & p̄miare ſm merita. Alterū.ſ.gratiā intellexit ex cōditione extremorum: hoc eſt hois & dei. Hois qdē:qa ſi cū ſola iuſtitia & fortitudine dei cū hois ageretur,nullus hō ſuſtinere poſſet. Dei aūt:qa ex ſe deus eſt donatiuus gratis. Et intēdit p haec ꝙ ſi milites ſui praue agent,recipiēt a deo ſm opa ſua.ſi aūt cōfident in deo,recipiēt a deo ſm gratiā dei:qua ſine noſtris meritis nobis bona cōfert. Vnde ſuperius nullū ſuū meritū/nullū ſuū opus bonū cōmemorauit, ſed tm̄ fiduciā in ſolo deo. ¶ Vbi nota ꝙ haec ſunt veriſſima ſimplr̄ & abſolute:reſtricta aūt ad p̄ſentis vitae tēpus/verificantur pro ſtatu veteris teſtamēti.in quo dauid alloquebaſ imperfectum populum,ex hac dei iter illos iuſtitia ac gratia firmare eos volens ad confidendum in deo ſolo. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid quum eſſet in deſerto iudeę. LXII.

DEus deus meus:ad te de luce uigilo.

Sitiuit in te anima mea:q̃ multipliciter tibi caro mea.

In terra deſerta/inuia & inaquoſa ſic in ſancto apparui tibi:ut uiderem uirtutem tuam & gloriam tuam.

Quoniā melior eſt miſericordia tua ſuper uitas:labia mea laudabūt te.

Sic benedicam te in uita mea:& in nomine tuo leuabo manus meas.

Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea:& labiis exultatiōis laudabit os meū,

Sic memor fui tui ſuper ſtratum meum/in matutinis meditabor in te: quia fuiſti adiutor meus.

Et in uelamento alaꝝ tuaꝝ exultabo:adheſit aia mea poſt te,me ſuſcepit dextera tua.

Ipſi uero in uanum queſierunt animam meam:introibunt in inferiora terrę/tradētur in manus gladii/partes uulpium erunt.

Rex uero lętabitur in deo:laudabuntur omnes qui iurant in eo,quia obſtructum eſt os loquentium iniqua.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Pſalmus dauidi exiſtēte ipſo i deſerto iudę. LXIII.

ea

1 Propheta. DEus † deus meus tu,quęram te:ſitiuit ad te anima mea/deſiderauit ad te caro mea in terra arida & laſſa ſine aquis. † 49

2 Sic in ſanctitate uidi te:ad uidendum fortitudinem tuam & honorem tuum.

ideo

3 Quoniam melior gratia tua q̄ uitę: labia mea laudabunt te.

4 Sic benedicam te in uitis meis:in nomine tuo leuabo palmas meas.

5 Sicut adipe & pinguedine ſaciabitur aīa mea:& labiis cantuū laudabit os meum.

6 Si memor fui tui ſuper ſtratis meis:in cuſtodiis meditabor in te.

7 Quia fuiſti auxilium mihi:& in umbra alarum tuarum laudabo.

ideo aia mea

8 Adheſit anima mea poſt te:in me ſuſtentata eſt dextera tua.

ſaulis debellant

9 Et ipſi ad deſolationem † quęrent animam meā:uenient in inferiora terrę. † deſolatio

philiſtei ſaule cū ſuis fugientes

10 Facient fluere ipſum ſuper manus gladii:ſimilitudo uulpium erunt.

erit dauid

11 Et rex lętabiẗ in deo † :laudabiẗ oīs iurans in eo,quia obſtrueẗ os loquētiū falſitatē. † deo

TItulus eſt.Pſalmus dauidi,exiſtēte ipſo in deſerto iudę.Ex quo titulo apparet tā tempus q̄ materia pſalmi.Tēpus quidē quū dauid erat in deſerto ziph.illud enim erat deſertū iudę/ hoc eſt ſortis tribus iudę:in quo vt diciẗ.1.reg.26.habitabat dauid.&(vt ibi apparet)fuit hoc circa vltimum ſeu in vltimo anno perſecutionis a ſaule. ¶ Materia aūt/pro quāto hinc habeẗ ꝙ pſalmus tractat de dauide in deſerto illo cōſtituto.Quid aūt tractet/oportet ex pſalmo ipſo accipe.Apparet aūt ex decurſu pſalmi materiā pſalmi eē diſpōnē dauidis in deſerto erga deū,talē ꝙ pſecutores eius habētes ſanctuariū dñi peribūt/ipſe aūt lętabiẗ rex.Hęc eſt ad lrām materia pſalmi,editi ea occaſione q̄a perſecutores eius nitebanẗ eiicere dauidē de hereditate dñi/de terra promiſſionis:vt ipſe dauid in eo.ca.conqueritur.confutat enim eos/apperiēdo ꝙ in deſerto nō minus colit deum q̄ ſi eſſet in ſanctuario:vt ſequens fructus teſtabitur:ſcilicet ꝙ illi peribunt/ipſe aūt lętabitur rex.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid pfugus a facie ſaulis,deſcribit ſeipſm in deſerto vacantē cōtēplationi & laudi diuinę/cōmemorans fructū triplicē:pſentis.ſ.ſuſtētationis/& futuri regni/& poenę perſecutorum.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DEus/deus meus tu. Diuidiẗ pſalmus ī partes duas:ppoſitiuā materię,& executiuā/ibi ſitiuit. Proponit duo.Primum.O deus tu deus meus/ſupple es.Profiteẗ deum eſſe deum ſuum per gratiam cultus &c̄.Alterum.quęram te.Promittit diligentiam erga ea quę dei ſunt/ſimul explicando debitum affectum. ex quo enim profitetur eſſe deum ſuum,conſequens eſt vt affectum applicet ad quęrendum quæ dei ſunt.

¶ Sitiuit ad te. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primū tractaẗ illa particula/quęrā te. Secūdo illa/deus deus meus tu/ibi q̄a fuiſti. ¶ Circa inq̄ſitionē dei primo explicat affectū aię & corporis. Sitiuit ad te/viſitandū/ colendū ſacrificiis & debitis obſequiis in ſanctuario tuo,aīa mea:deſiderauit ad te caro mea.Deſideriū carnis ad deū intellige ſicut deſideriū irrōnaliū:quo dicūẗ deſiderare deū/ p quāto deſiderāt bona ꝑpria,quę ſunt participationes diuinę bonitatis.Meminit aūt deſiderii carnis ad ſignificādū neceſſitatē oportunoꝝ ad ea quę corporis ſunt:deſideriū.n.eſt eoꝝ q̄bus caremus.vt intelligas dauidē in deſerto paſſum multa incōmoda corporis. ¶ Secūdo deſcribit modū quo inq̄ſiuit deū, tū attēdendo/tum laudādo.In terra arida & laſſa ſine aquis/cōditiones ſunt deſerti illius,ſic in ſctitate

vidi te:hoc eſt ſic attendi tibi in ſanctitate mentis meę. Vel in ſanctitate tua,in ſumma iuſticia tua ad hunc effectum,ſcilicet ad videndum mente,fortitudinem tuam,potētiam tuam,& honorem tuū quo honorari dignus es ab vniuerſo. Rurſus ſic benedicā te,nō ſolum ſic vidi te ſed ēt ſic benedicam te in vita mea,in noie tuo leuabo palmas meas,gr̄as agēdo. Sicut adipe & pinguedine. Ecce declaratio vtriuſq; ſic.ſic vidi,ſic benedicā,ſicut adipe & pinguedine ſaciabit̄ aīa mea,acſi adipe & pinguedine ſaciaret̄ aīa mea:& labiis cantuū laudabit os meū,hoc eſt laudaret os meū. Iuxta duo q̄ dixerat(ſcilicet ſic vidi & ſic benedicā)duas applicat ſimilitudines.Prima(ſicut adipe & pinguedine ſaciaret̄ aīa mea)reſpicit ſic vidi:ſpectat enim ad cōtēplationē. Secūda(& labiis cantuū laudaret os meū)reſpicit ſic benedicā:ſpectat enim ad cātādū,ad laudādū,bn̄dicēdū &c̄. Et intendit p has ſimilitudines q̄ ſic in penuria deſerti vacauit deo acſi fuiſſet in abūdātia rerū ſignificata p pinguedinē & adipē,& acſi fuiſſet in officio lętantiū in cantu & hmōi. ¶ Sed aduerte q̄ inter hęc textus interſerit vnū verſiculū cōtinentē rōnē imo introductionem ſecūdi ſic. Q̄ m̄ melior,ſupple eſt,gr̄a tua q̄ vitę noſtrę,ideo labia mea laudabūt te. Et tūc cōtinuandū eſt.nō ſolū laudabūt te ſed tali mō.ſic benedicā te,non ad horam ſed in vita mea &c̄. Nos.n. p clariori itellectu ordinādę lrę quo ad illas cōparationes ſaltauimus. ¶ Tertio deſcribit nocturni tp̄is occupatiōes ſuas erga deum. Si memor fui tui ſup ſtratis meis:in cuſtodiis meditabor in te. Nō cōditionaliter ſed interrogatiue ad maiorē expſſionē vigilię legendū eſt ſi memor fui:hoc eſt an memor tui ego fuerim ſup ſtratis meis? Plures enim vxores ēt tūc pfugus hēbat. et pp̄terea dicit pluraliter ſtratis meis. Et oportuit memoriā dei nocturnam tali mō explicare:qa difficilius eſt dormientem cum propria vxore vigilare in diuinis meditationibus. Et ad hoc dubiū de ſeipſo ab aliorum pectoribus amputandum,proponit ſi memor fui tui ſuper ſtratis meis. Et reſpondet ſtatim,in vigiliis meditabor in te.in vigiliis cuſtodiarū,hoc eſt in tp̄ibus qbus mutant̄ cuſtodię nocturnę,meditabor in te. Hoc futurū nō reſpicit tp̄s ſcripti pſalmi,ſed tēpus memorię ſeu facultatis habitę i ſtratis eius:qa ex illa facultate ſeu memoria ſubſequēs erat meditatio in deo. Quia fuiſti auxiliū mihi. Ecce materia ad meditādū in gratiarūactione. Nec ſolū meditabor,ſed & in vmbra alarū tuarū laudabo. Vbi deſcribitur beneficium protectionis,ſicut vmbra alarum maternarum protegit pullos. Et haec erat altera materia gratias agendi & laudandi deum.

Quia fuiſti. Tractat̄ hic illa particula,deus deus meus tu:declarādo deū eſſe deū ſuū a pteritis & futuris beneficiis.quę prius in genere refert nō ſolū ſm ſe ipſa ſed vt rōnes cęterorū. Et pp̄terea ichoat a cōiūctione cauſali. Quia fuiſti auxiliū mihi,in oībus:& quo ad futura laudabo te velut ptectus in vmbra alarū tuarū,more pullorū ſub m̄nis alis.ideo in primis deſcēdēdo ad ſpēs bn̄ficiorū,aīa mea adheſit poſt te,fide,ſpe,charitate,cliētela,& hmōi. Nec vana fuit hęc adheſio:nā in me ſuſtētata eſt,ipſa aīa mea,non viribus pp̄riis ſed dextera tua. Sepata ſiqdē fuiſſet aīa mea a me,niſi dextera tua,fauorabilis aſſiſtētia tua,adfuiſſet pſequēte me ſaule. ¶ Et ipſi ad deſolationē. Aliud ſpāle bn̄ficiū ē futura vīdicta pſecutorū. Et ipſi,pſecutores mei,ad deſolationē q̄rūt aīam meā. Inchoat a culpa eorū nō deſinētiū q̄rere mortē dauidis:hoc.n.ē q̄rere aīam ad deſolationē,ad tollēdā eā de ſolo corporis. Et duas poenas ſubiungit. Pr̄ia eſt. veniēt in iferiora terrę. Ad lrām i morte ſaulis abſcōderūt ſe i cauernis fugiētes a facie philiſthinorū:ſicut legit̄ eos feciſſe ca.13.primi reg. Vbi dr̄ q̄ quū vidiſſent viri iſrael ſe in arcto poſitos(afflictus.n.erat pp̄lus)abſcōderūt ſe i ſpeluncis & i abditis,i petris quoq; & i antris & i ciſternis. Simile qd accidiſſe tūc credēdū ē:quū ēt tūc legat̄ nō ſolū eos fugiſſe,ſed ēt hitātes trās vallē & trans iordanē fugiēdo reliqſſe ciuitates ſuas.1.reg.vlti. Secūda poena. Faciēt,philiſtęi,fluere eū ſup manus gladii. Ad lrā saul cū ſuis vulnerati ceciderūt cū magno ſanguinis fluxu in mōte gelboe. Sīlitudo vulpiū erūt. Declaratio ē primę poenę:q.ſ.veniēt i iferiora terrę ad ſimilitudinē vulpiū. In textu hebręo hr̄ deſolatiōi:ſed cōſtructio mutauit adiūcta ppoſitiōe ad. ¶ Et rex lętabit̄. Tertiū bn̄ficiū ē. Et rex,hoc ē dauid tūc rex,lętabit̄ in deo,q faciet eū regē:laudabit̄ oīs iurās in eo,deo ſaluatore dauidis:hoc ē q̄ oēs iurātes i deo p ſalute & regno dauidis laudabunt̄,nō male agēt ſed digni erūt laude. Vel i eo,rege:ſicut ioſeph iurauit p ſalutē pharaonis. Et redit ſn̄ia eadē:qm̄ vtrouis ſenſu dixit. hoc pp ſeq̄ces ſuos:q fidē ei pręſtiterāt pro ipſius ſalute &c̄.prędicēs eē laudādos aſſecuto regno qui quū in deſerto eſſent vituperabant̄:vt patet de nabal vituperāte. Vnde et ſubdit.quia obſtruet̄ os loquentium falſitatem. Eleuato ſiquidem dauide in regem,ſiluerunt linguę prius dicentium falſitatem:ſcilicet q̄ dauid erat conſpirator in regem ſeu regnum,q̄ non eſſet futurus rex,& ſimilia. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pſalmus dauid. LXIII.

EXaudi deus orationem meā quum deprecor:a timore inimici eripe animam meam.

Protexiſti me a cōuentu malignātiū:a multitudine operātiū iniquitatē.

Quia exacuerunt ut gladium linguas ſuas:intenderunt arcum rē amaram,ut ſagittent in occultis immaculatum.

Subito ſagittabũt eum & non timebũt:firmauerunt ſibi ſermonem nequam.
Narrauerunt ut abſconderent laqueos:dixerunt quis uidebit eos?
Scrutati ſunt iniquitates:defecerunt ſcrutantes ſcrutinio.
Accedet homo ad cor altum:& exaltabitur deus.
Sagittę paruulorum factę ſunt plagę eorũ:& infirmatę ſunt cõtra eos linguę eorum.
Conturbati ſunt omnes qui uidebant eos:& timuit omnis homo.
Et annunciauerunt opera dei:& facta eius intellexerunt.
Lętabitur iuſtus in dño & ſperabit in eo:& laudabunt omnes recti corde.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti pſalmus dauidi. LXIIII.

1 Propheta. AVdi deus † uocem meam in loqui meo:a timore inimici cuſtodies ui- † dij
tas meas.
2 Abſcondes me a ſecreto malignantium:a conuentu operantium iniquitatem.
3 Qui exacuerũt quaſi gladiũ linguã ſuã:tetenderũt ſagittã ſuã uerbum amarum.
4 Ad ſagittandũ in abſconditis perfectũ:ſubito ſagittabũt eũ,& non timebunt.
5 Roborabunt ſibi uerbum malum:narrabunt ad abſcondendum offendicula, dixerũt
quis uidebit ea † ? † eis
6 Inquirent obliquitates:compleuerunt inquiſitionem inquiſitam,& medio uiri & cor-
de profundo.
7 Et ſagittauit eos deus† ſagitta ſubito:fuerunt percuſſiones eorum. † dij
8 Et fecerunt impingere ipſum,ſuper ipſos lingua eorũ:mouebuntur oĩs uidẽs in ipſis.
9 Et timuerunt oĩs homo:& annunciauerunt opus dei † & opus eius intellexerunt. † dicop
10 Lętabitur iuſtus in dño † & ſperabit in eo:& gloriabunt omnes recti cordis.

TItulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi. De quo vt ſupra.
¶Materia pſalmi ex apl̃ica regula ſumẽda vr. Cõſtat ſiquidẽ ex titulo dauidẽ eẽ actorẽ pſalmi,& in pſona ꝓpria loq(vt teſtant duo primi verſiculi)& ea q̃ de eo dñr nõ excedere pſonã eius. vñ conſequẽs eſt ꝙ de ipſo dauide tractet pſalmus iſte ad lrãm. Et quãtũ ꝓgreſſus pſalmi inſinuat,tractat liberatio dauidis a pſecutione ſaulis:quã i deſcripta hic pſecutione explicat pſecutio cõtra virũ iuſtũ. Quod ideo dico,vt excludatur perſecutio ab abſalon:quam pro iniquitatibus ſuis perpeſſus eſt dauid. Et tractat pſalmus iſte principia perſecutionis:in quibus ſaul non manifeſte ſed occultis viis tendebat ad mortem dauidis:vt patet in progreſſu.

¶SVMMARIVM EST.

¶Dauid timẽs occultas ſaulis machinationes cõtra vitã ſuã,recurrit ad deum,cõmemorans illas:& exauditus deſcribit vindictã diuinã in ſaulẽ & ſuos,ſuamq; ac rectoꝝ lętitiam in deo.
¶Perſona loquens propheta eſt.

AVdi deus vocem meã. Diuidit pſalmus i ptes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuã,ibi abſcõdes me. ¶Proponit duo. Primũ. Audi deus vocẽ meã in loq meo:hoc ẽ in flebili locutione mea ad ſimilitudinẽ audiẽtis te pbe. Alterũ. a timore inimici,ſaulis,cuſtodies vitam meam.
¶Abſcõdes me. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat illa pticula,a timore inimici. Secũdo illa,cuſtodies vitas meas,ibi & ſagittauit eos. ¶Explicat itaq; multas timẽdi rõnes. Et primũ a cõditionibus pſecutoꝝ. Abſcõdes me. Futuro vtit deprecatiue in ſignũ certę fiducię ꝙ exaudiet. A ſecreto malignãtiũ. Duę timẽdę cõditiones. ſ. ꝙ ſunt maligni & ꝙ ſecreto tractãt. A cõuẽtu opantiũ iniquitatẽ. nõ ſolũ ſunt maligni in aĩo & ſecreti,ſed ſimul cõueniũt & exercẽt inigtatẽ. ¶Secũdo ab intẽtione conſidẽ cõtra dauidẽ. Quia exacuerũt quaſi gladiũ linguã ſuã,cõſultãdo cõtra me:tetẽderũt ſagittã ſuã verbũ amarũ. i. rẽ amarã. ad ſagittãdũ in abſcõditis pfectũ. Hoc eſt quo tẽdũt,ad ſagittãdũ occulte dauidẽ pfectũ:hoc eſt nulla ex pte deficiẽtẽ aut offendẽtẽ. Per tẽdere aũt ſagittã itellige ordinationẽ vt occidat dauid. ad hoc. n. exacuerũt linguã ſuã vt ordinarẽt occiſionẽ dauidis:q̃ eſt res valde amara. ¶Tertio declarat duo in eoꝝ cõcilio tractata,& dicta nũc ſũmarie. Primũ circa id qđ dictũ eſt,tetẽderũt ſagittã ſuã ad ſagittãdũ. explicat ſiquidẽ modus exequẽdi. ſ. Subito ſagittabũt eũ:qđ eſt valde formidãdum. & nõ timebũt,offendere deũ:quia roborabũt ſibi verbũ malum,quia erũt robuſti in malo. Et hoc ad lrãm fuit adimpletũ:quã ſubito (hoc eſt ex improuiſo quã dauid minus credidit) fuit ordinatũ

a ſaule φ caperet & occideret. Circa alteꝝ dictũ (ſcilicet in abſcõditis) explicat eoꝝ cõſilia. Narrabunt ad abſcõdẽdũ offendicula/in quę ĩpingã: dixerũt qs videbit ea? Inquirent obliquitates/diuerſas vias obliquas mortis meę: cõpleuerũt inquiſitionẽ inqſitã: hoc eſt nullã viã obliquã ptermiſerũt, ſed inquiſitionẽ viaꝝ obliquaꝝ inqſitã a multitudine cõuenictiũ cõpleuerunt/ad finem vſq; duxerũt. & medio/hoc eſt intimo, viri & corde profundo/hoc eſt ex intimis cogitationibus viri ſaulis: & corde/aiõ, pfundo/radicato intus/ex intima mente & intimo aio. Hę ſunt rationes timendi.

Et ſagittauit eos deus. Tractat hic illa particula/cuſtõdies vitas meas/dupliciter. Primo a diuina vindicta. quã deſcribit p ſingula correſpõdẽtẽ malis ordinatis cõtra dauidẽ. Vnde cõtra illud tetẽderũt ſagittã ad ſagittãdũ innocẽtẽ/dicit & ſagittauit eos deus. Cõtra illud/ſubito ſagittabũt/mõ ſubdit ſagitta ſubito. Et vt intelligas nõ ſolũ iactas diuinas ſagittas ſed effectu pcuſſiſſe (ad qḋ nõ potuerũt pringere ſagittę ſaulis cõtra dauidẽ) ſubiũgit. fuerũt/in veritate, pcuſſiones eoꝝ/a diuinis ſagittis. Cõtra illud/abſcõderũt offendicula/mõ ſubiũgit. & fecerũt ĩpingere ipm. Cõtra illud/exacuerunt vt gladiũ linguã ſuã/mõ ſubdit. ſup ipſos lingua eoꝝ. Et deniq; cõtra illud/inquirẽt obliquitates &c̃. & medio viri & corde pfundo/ſubiũget poſt. mouebunt oĩs vidẽs. Et in primis qdẽ vindictis deſcribit mors ſaulis cũ ſuis. Sagittauit ſiqdẽ eos deus ſubito: hoc eſt ex iprouiſo/qñ minus crediderũt. Quod aũt dr & fecerũt ipingere ipm/ad crimẽ diuinationis in phytone ſpectat. In qḋ velut ĩpegiſſe dr/q a nõ erat ſolitus ad ſortilegos & diuinos recurrere. imo eraſerat de terra magos & ariolos: vt patet in fi. 1. reg. Et φ quaſi ipulſus ab aliis hoc fecerit/q̃uis alibi ſcriptũ nõ ſit, rõnabile tñ eſt vt ſuaſu aliquoꝝ hoc fecerit/vidẽs ſe nõ habere m̃ nũ aliqḋ a deo. Quod ex eo rõni cõſonat φ erat inimicus hmõi diuinatoribus: & videmus malos ſuaſores nõ deeſſe principibus. Ita φ miſſio ſamuelis quã audiuit apud phytoniſſam/vr eſſe repentina illa ſagitta qua deus ipm pcuſſit. cras tu & filii tui mecũ eritis. Vñ ſubſecutus effectus/fuerunt pcuſſiones eoꝝ/adiungit. Et eſſet ordinãda lr̃a ſic. Et fecerũt ĩpingere ipm/ſaulẽ in crimẽ diuinationis: & ſagittauit eos deus ſagitta ſubito/inopinatę ac iſtãtis mortis a ſamuele pdictę: fuerũt percuſſiones eoꝝ. ſup ipſos lingua eoꝝ/qua cõſuluerũt phytoniſſam. Primi parali. 10. inter cãs mortis ſaulis dr. iſup phytoniſſam cõſuluerit: pp qḋ iterfecit eũ &c̃. Sic. n. lingua eoꝝ fuit ſup ipſos. In ſubiunctis vero poſt verbis/mouebunt &c̃. deſcribit cõſũmatio vindictę diuinę cõtra ſaulẽ/tollẽdo a domo eius regnũ: iuxta verbũ ſamuelis pdictũ ẽt quũ viueret. ¶ Et deſcribunt quattuor actus videntiũ diuinã vindictam. Primus trãſmutationis voluntatis a pgenie & gẽte ſaulis ad dauidẽ. Mouebunt/a domo ſaulis oĩs videns/p ſinguli vidẽtes, in ipſis/ſaule & ſuis diuinã vltionẽ. Secũdus timoris. Et timuerunt/a facie dei, oĩs hõi/ſupple vidẽs hmõi vindictã. Tertius. & annũciauerũt opus dei/fuiſſe, & opus eius (ſcilicet dei) intellexerũt quarto/fuiſſe & eſſe abiectionẽ domus ſaulis a regno cũ trãſlatione regni ad dauidẽ. Vñ populus iſrael eligẽtes dauidẽ in regẽ/dixerũt. 2. reg. 5. dñs dixit ad te/tu paſces populũ meũ & eris dux ſup iſrael. Et deſcribunt hic multa futura in pterito/ppter certitudinem prophetię.

Letabitur iuſtus. Deſcripta diuina vindicta in ſaulẽ tanq̃ pũia ad ſalutẽ dauidis & regnũ eius: deſcribit mõ nõ ſolũ liberatio vitę dauidis a piculis ex ſaule, ſed cumulatum beneficium. tum lętitię. Lętabitur iuſtus/dauid, in dño/gratias agendo dño liberatori. Tũ ſpei ad promiſſi ſibi regni aſſecutionem. & ſperabit in eo/deo/nõ in ſeipſo. Tum cõmunis cõſolationis & exaltationis rectorum. & gloriabuntur/laudabunt ſe/ſcilicet in domino, non aliqui ſed omnes recti cordis/videndo iuſtum dauidem adiuuari & exaltari a deo/& iniquos ſaulem cum ſuis exterminari. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pſalmus dauid cantici. LXIIII.

TE decet hymnus deus in ſion: & tibi reddetur votũ in hieruſalem.
Exaudi orationem meam: ad te omnis caro ueniet.
Verba iniquorum preualuerunt ſuper nos: & impietatibus noſtris tu propiciaberis.
Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti: habitabit in atriis tuis.
Replebimur in bonis domus tuę: ſanctum eſt templũ tuum/mirabile in ęquitate.
Exaudi nos deus ſalutaris noſter: ſpes omnium finium terrę & in mari longe.
Preparans montes in uirtute tua/accinctus potentia: qui conturbas pro fundum maris/ſonum fluctuum eius.
Turbabuntur gentes & timebunt qui habitant terminos a ſignis tuis: exitus matutini & ueſpere delectabis.
Viſitaſti terram & inebriaſti eam: multiplicaſti locupletare eam.

Flumen dei repletum eſt aquis: paraſti cibum illorum, quoniam ita eſt pręparatio eius.
Riuos eius inebriãs multiplica genimina eius: in ſtillicidiis eius lętabitur germinans.
Benedices coronę anni benignitatis tuę: & campi tui replebuntur hubertate.
Pingueſcent ſpecioſa deſerti: & exultatione colles accingentur.
Induti ſunt arietes ouium & ualles abundabunt frumento: clamabunt, etenim hymnum dicent.

IVXTA HEBRÆVM. Vincenti pſalmus dauidi canticũ. LXV.

1 Prophetá. TE † expectat laus deus † in ſion: & tibi ſoluetur uotum
2 Audiens orationem: uſq; te omnis caro uenient. † tibi † dij
3 Verba iniquitatum roborata ſunt plus me: rebelliones noſtras tu donabis ipſas.

illos eris, quę — tibi
4 Beatitudines eliges & admouebis / habitabit atria tua: ſaciabimur in bonitate domus tuę / ſanctitate templi tui.

tu
5 Terribilia in iuſtitia reſpondebis nobis deus ſalutis noſtrę: confidétia omnium finiũ terrę & maris longinquorum.

tu — montis — tu
6 Firmans montes in uirtute ſua: accinctus in potentia.
7 Faciens quieſcere ſonitum marium: ſonitũ undarum eorum & tumultũ gentium.

terre & maris
8 Et timuerunt habitatores finium a ſignis tuis: exitus mane & ueſperi laudare facies.

nos
9 Viſitaſti terram & feciſti deſiderare eam, multum ditabis eam: riuus dei † plenus aquarum, pręparabis frumentum eorum quia ſic pręparabis eam. † deorum
10 Sulcos eius ſacia / deprime cumulos eius: imbribus liquefacies eã / germini eius bñdices.
11 Coronaſti annum bonitatis tuę: & uię tuę ſtillabunt pinguedinem.
12 Stillabunt habitacula deſerti: & exultatione colles cingentur.
13 Veſtient ſe campi oue / & ualles amicient ſe frumento: clangent, etiam canent.

TItulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi canticum. In quo vt ſuperius diximus / pſalmus & canticum ſunt ſynonyma. Et ideo pſalmus tanq̃ commune nomen omnium hymnorum huius libri intelligitur: canticum autem quando apponitur, nomen eſt officii / denotãs lętitiam materię aut humanę vocis muſicam. In propoſito ad lętitiam ſpectat.

Materia pſalmi (vt ex ipſo pſalmo colligitur) eſt cultus merito exhibendus deo in ſion / pro beneficiis diuinis quę continue conferuntur humano generi & pręcipue colẽtibus eum. In principio nãq; pſalmi proponitur decentia cultus. deinde ſubiunguntur diuerſa beneficia vſq; ad finẽ pſalmi.

SVMMARIVM EST.

David ex beneficiis diuinis / ſpiritualibus quidem tum venię peccatorum tum electorum ſacietatis in bonitate & ſanctitate, corporalibus pluuiarum / fontium / temporũ / hubertatis &c̃. in terra pmiſſionis: canit optime quadrare vt deo laudes & vota ſoluantur in ſion.

Perſona loquens propheta eſt.

TE expectat laus. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam / ibi vſq; te. Proponit duo. Alterum q̃ laus in ſion expectat deum: hoc eſt non vana ſed certa ſpe expectat diuina beneficia ac diuinam gratiam. Et meminit ſion: quia ibi fecit tabernaculum dauid in quo poſuit arcam domini. Et excludit per hoc obiectionem opponentium q̃ in ſilo (vbi erat tabernaculum factum a moyſe / & vbi olim fuerat arca domini) & non in ſion colendus erat deus. Alterum. Et tibi ſoluetur votum audiens orationem: hoc eſt q̃ debet tibi exaudienti ſolui votum etiam in ſion. Ita q̃ non ſolum eſt meritorium laudare deum in ſion, ſed adimpletio votorum debet etiam fieri in ſion. Et nota q̃ in primo alloquitur deum / te expectat laus deus: in ſecundo alloquitur deum vt audientem orationem. Et apte. nam redditio voti refertur ad exauditorem orationis. Et vtrunq; eſt vocatiui caſus.

Vſq; te. Incipit hic ps executiua tali ordine. Prio tractat̃ illa particula / te expectat deus laus ĩ ſion. Scdo illa particula / & tibi ſoluet̃ votũ / ibi exitus mane. Circa primũ quattuor futura bñficia diui-

na affert, q̄ expectant̄ ex diuino cultu in ſion. Primũ beneficiũ eſt remiſſio pctõrũ. Cuius deſcriptio or/
dinãda eſt ſic. Verba iniqtatũ roborata ſunt plus me. Et intẽdit per verba res.i. geſta/actus/maculeq; rea
tus & hmõi iniquitatũ puualuerũt ſup me/ſupauerũt me. Et per pnomen me demõſtrat genus hoium.
ita q fatet ſe ſuccubuiſſe iniqtatibus. Deinde. Rebelliones noſtras tu donabis ipſas: Nos qdem nõ poſ/
ſumus abigere a nobis iniqtates. et ppterea tu clemẽtiſſimus donabis ipſas noſtras rebelliones con/
tra te: qd eſt remittere pctã. Et tũc ſubiũge clauſulã prius ſcriptã: ſcilicet vſq; te ois caro veniet. Dona/
bis iniquã nõ poſt morte, ſed vſq; quo ſinguli hoies veniẽt ad te: hoc eſt qdiu ducent hãc vitã. qua fini
ta ptingent ad te/ad ſtatũ ſpũum, in quo nõ eſt amplius tẽpus venię: ſed totum tẽpus venię eſt donec
carnalis curſus perueniet ad te/ad ſtatũ ſpũum. In hebręo habet̄ tibi: ſed cõſtructio mutauit caſum. Et
potes hũc aliter itelligere q̄ pro tpe venię. nã põt ſignificare rõnem neceſſarię venię: qa. ſ. ois caro/ois
hõ, tãdẽ veniet vſq; te/veniet ad tribunal tuũ ad reddẽdũ rõnẽ tibi. Quod iplet̄ in morte vniuſcuiuſq;.
¶ Beatitudines. Secũdũ beneficiũ eſt electio iuſtoɋ: Quod primo deſcribit a duabus actiunibus diui/
nis. Altera eſt electio. altera facere electum appropinquare ſine dubio ad deũ. Et a pręmio beatitudi/
nis hic in ſpe & poſtea in re ichoat. Beatitudines/ſupple erũt illius, quẽ eliges. Ecce prima actio. & ad/
mouebis/applicabis ad te. ecce ſecũda actio. Habitabit atria tua. Fructus diuinarũ actionũ ſunt iſti. ſ.
habitare in atriis tuis. nullus viciniot domui dei locus q̄ atria. Per qd intellige tantã mentis deuotio/
nẽ ſignificari, vt relicta domo ppria/atria domus dei elegerit pro habitaculo. Saciabimur in bonitate
domus tuę. Mutãdo ſingularẽ in pluralẽ numerũ/ſignificat nõ vnã ſingularẽ pſonã deſcripſiſſe, ſed ge/
nus electoɋ. In quo ſeipm cõnumerat. ſaciabimur inqt in bonitate domus tuę, ſanctitate templi tui.
Vtraq; eſt cibus aię tã bonitas q̄ ſanctitas. Et vtraq; vni & eidem attribuitur. nam templum dei idẽ
eſt quod domus dei. Hęc ſunt beneficia electoɋ, quibus merito dicuntur beati.
Terribilia in iuſtitia reſpõdebis nobis. Tertiũ bñficiũ ſimul cũ quarto (timoris ſcilicet & ſpei) cõ
memorant̄. & ſunt bñficia cõia. Terroris qdẽ, tũ qbus deus iuſtitiã vĩdicatiuã exercet qñq;/velut moni
toria hoium ad ſalutẽ: vt in ſepulchris cõcupiſcẽtię in cõbuſtiõe core/in ſepultura dathan & abiron.
Hęc. n. ſignificant̄ dicẽdo. terribilia videbis nobis in iuſtitia deus ſalutis nrę. Tũ qbus cõminat̄ profe
tens ſigna & pdigia multa: vt miracula & terremotus/conflagrationes/fremitus maris/& alia hmõi. q
nũ ſolũ ſunt res q̄ fiunt, ſed ſigna diuina: hoc eſt ſigna diuinę pnidẽtię/ordinata. ſ. a diuina pnidẽtia
ad ſignificãdã ſuã iuſtitiã ac potẽtiã. Et hęc explicant̄ poſtea. Et timuerũt hitatores finiũ/hoc eſt extre/
mitatũ terrę, a ſignis tuis. ¶ Spei aũt, tũ ex ope formationis ſeu ſtabilitionis montiũ in fortitudine ſeu
virtute eoɋ. Hinc. n. rõnem cõfidẽdi in deo hñt tã oẽs terrę q̄ oia maria: hoc eſt habitatores terrę & i/
ſularɋ. Magna qppe fiducię rõ in deo/eſt magnitudo potẽtię qua ſtabiliuit mõtes. Et hoc exprimit̄ di/
cẽdo. Cõfidentia tu/es, oium finiũ terrę & maris lõginquoɋ/quãtũcũq; diſtãtiũ, firmãs mõtes in vir/
tute ſua. i. ipſoɋ mõtiũ. Tũ ex ope ſedationis: quo ſcilicet ſedat fremitũ mariũ & fluctuũ eoɋ, & tumul/
tus multitudinũ gẽtium. nã & hęc diuina potẽtia q̄ mõſtrat̄ in hmõi ſedationibus/rõ cõfidendi eſt in
deo: ſicut ipſi ſonitus mariũ & tumultus gẽtium ſunt rõnes timẽdi vt ſigna diuinę irę. Et quo ad hęc
ait. Accinctus in potẽtia ſeu fortitudine, tu faciẽs qeſcere ſonitũ mariũ/ſonitũ vndaɋ eoɋ & tumultũ
gentiũ. ¶ Aduerte hic duo. Primũ eſt. Tã timere deũ q̄ cõfidere in deo/dona dei ſunt: & q magnũ bñ/
ficiũ cõfert̄ hoi a deo qñ cõcedit̄ illi q ex terribilibus dei opibus et mediãtibus cauſis ſecundis iſurgat̄
in eo timor dei. tanq̄ hmõi terribilia ſint monitoria diuina ad ſalutẽ. Et ſimiliter magnũ dei donum
eſt q hõ ex opibus diuinę potẽtię et naturalibus erigat̄ in ſpem & cõfidẽtiã in diuina potẽtia. Hęc. n.
dona dei nõ cõcedunt̄ oibus, ſed colẽtibus eũ/ſed merito cultus diuini expectãtibus. ¶ Alteɋ eſt q or/
do lrę prius affert deũ vt rõnẽ vtriuſq; doni (timoris ſcilicet & cõfidẽtię) dicẽdo. terribilia videbis cõ
fidẽtia oium. Deide ſubiũgit opa diuina ad vtrunq; timorẽ ſcilicet & ſpem. firmãs mõtes &c̄. Et demũ
ſubdit effectum timoris/& timuerunt: ſignificando relata opera eſſe non ſolũ opera ſed ſigna dei. Sed
nos prius ordinauimus ſeparando/vt accõmodaremus ſingula ſingulis.
Exitus mane & veſperi. Tractat̄ hic illa particula/& tibi ſoluet̄ votũ/dupliciter. Primo deſcribendo
votũ. deinde bñficia diuina p quibus reddit̄ votũ. ¶ Et votũ quidẽ deſcribit̄ a iugi ſacrificio quod in
domo dei offerebatur: mane ſcilicet & veſperi. Exitus mane/matutini tpis, & ſimiliter veſperi/veſperti/
ni tpis, rõne ſacrificii iugis laudare facies/in ſion: pro quanto exeũtes homines ab oblatione. tam ma/
tutini q̄ veſpertini ſacrificii facies exire laudãtes te. ibãt enim multę deuotę perſonę hora ſacrificii ad
diuinum cultum: ſicut modo eunt mane & veſperi ad diuina officia. ¶ Beneficia autem pro quibus
iuge ſacrificium offerebatur/commemorantur bona in terrę promiſſionis feracitate & hubertate:
tanq̄ pro terra promiſſionis data & ſeruanda/iuge ſacrificium pro gratiarumactione aſſiduo cẽſu of/
feratur. Vbi primo in genere diuinum beneficium deſcribitur. viſitaſti terram/promiſſionis. Ecce effe/
ctus. & feciſti/nos, deſiderare eam: quia multum ditabis eam/feracitate/hubertate &c̄. ¶ Secũdo deſcri/
bit in ſpecie viſitationem diuinam quantum ad prouiſionem aquarum. tum quo ad aquas fontium,
tum quo ad pluuias. Et de aquis quidem fontium. Riuus dei/fluminum & fontium, plenus aquarum.
Ecce fructus, pręparabis frumentum eorum (pręparatio enim terrę ad frumẽtum/aquis fit) quia ſic

pręparabis cã/terrã.Ecce ſic.Sulcos eius facia,deprime cumulos eius. Opus deſcribiť agriculturę quo irantur porcę inter ſulcos diſtantes/cooperiendo frumentum ſatum ęquando terram.De aquis vero pluuialibus. In imbtibus.i.vehementibus pluuiis, liquefacies eam/terram,germini eius benedices/ multiplicando.¶ Tertio deſcribit eandem quantum ad prouiſionem temporum bene diſpoſitorum. Coronaſti annum bonitatis tuę: hoc eſt integrum annum benignitatis tuę reuoluiſti:coronatio.n. ad integram circulationem ſignificandam poſita eſt.& vię tuę/quattuor temporum(veris/ęſtatis/ autumni & hyemis. hę enim ſunt vię dei:vtpote cœleſtes)ſtillabunt pinguedinem/efficient abundantiam.¶ Demum fructus diuinę viſitationis tam in aquis q̃ in benigna diſpoſitione tẽporum deſcribitur per quattuor loca terrę:deſertum/colles/campos/& valles.Stillabunt habitacula deſerti. In quo montes comprehenſi videntur,tanq̃ ſtillantes pinguedinem.Et exultatione colles cingentur:veſtient ſe campi oue/multitudine ouium,& valles amicient ſe frumento.Metaphorici ſunt omnes huiuſmodi ſermones/abundantiam frumẽti & pecorum & paſcuorum aliorumq; vegetabilium ſignificantes per huiuſmodi metaphoras.Metaphorice quoq; concluditur.clangent,etiam canent:hoc eſt ad ſimilitudinem clangentium/inſtrumẽtis muſicis ſonantium/& canentium modulatione humanę vocis, iucunditatẽ prę ſe ferent vel facient hoies clangentes & canentes.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori canticum pſalmi. LXV.

IVbilate deo omnis terra: pſalmum dicite nomini eius, date gloriam laudi eius.

Dicite deo q̃ terribilia ſunt opa tua domine:in multitudine uirtutis tuę mentientur tibi inimici tui.

Omnis terra adoret te & pſallat tibi:pſalmum dicat nomini tuo.

Venite & uidete opera dei:terribilis in conſiliis ſuper filios hominum.

Qui conuertit mare in aridam/in flumine pertranſibunt pede:ibi lętabimur in ipſo.

Qui dominatur in uirtute ſua in ęternum:oculi eius ſuper gentes reſpiciunt,qui exaſperant non exaltentur in ſemetipſis.

Benedicite gentes deum noſtrum:& auditam facite uocem laudis eius.

Qui poſuit aiam meam ad uitam:& non dedit in commotionem pedes meos.

Quoniam probaſti nos deus:igne nos examinaſti ſicut examinatur argentum.

Induxiſti nos in laqueũ: poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro/impoſuiſti homines ſuper capita noſtra.

Tranſiuimus per ignem & aquam:& eduxiſti nos in refrigerium.

Introibo in domũ tuã in holocauſtis: reddã tibi uota mea quę diſtinxerunt labia mea,

Et locutum eſt os meum:in tribulatione mea.

Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo arietum:offeram tibi boues cũ hircis.

Venite audite:& narrabo omnes qui timetis deum quanta fecit animę meę.

Ad ipſum ore meo clamaui:& exaltaui ſub lingua mea.

Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo:non exaudiet dominus.

Propterea exaudiuit deus:& attendit uoci deprecationis meę.

Benedictus deus:qui non amouit orationem meam & miſericordiam ſuam a me.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti canticum pſalmi. LXVI.

1 Propheta. CLangite deo† omnis terra. † diis
2 Cantate honorem nois eius:ponite honorem laudẽ eius.

3 Dicite deo†. Vox mundi q̃ terribilis[m] operibus tuis: in multitudine fortitudinis tuę † diis
mentientur tibi inimici tui.

4 Omnis terra incuruabunt ſe tibi & canent tibi:canent nomen tuum. Selah.

5 Propheta Venite & uidete opera dei†:terribilis opere ſuper filios adam, † deorum

Caiet.ſup pſal. o iiii

† aride 6 Vertit mare in aridam†/in flumine pertrāſibūt in pede:ibi lętabimur in eo.
7 Dominans in fortitudine ſua mundo:oculi eius in gentes aſpicient,rebelles non exal-
tabuntur ſibiipſis.Selah.
8 Benedicite populi deū noſtrum:& audire facite uocem laudis eius.
9 Qui poſuit aias noſtras in uitis:& nō dedit ad labendum pedem noſtrum.
† dij 10 Quoniam probaſti nos deus†:purificaſti nos ſicut purificatur argentum.
11 Feciſti uenire nos in rete:poſuiſti anguſtiam in lumbis noſtris.
12 Feciſti equitare hominem capiti noſtro : uenimus in ignem & in aquas,& feciſti nos
exire ad irriguam.
13 Ingrediar domū tuā in holocauſtis:ſoluam tibi uota mea.
que fuit
14 Quę aperuerunt labia mea:& locutum eſt os meum in anguſtia mihi.
15 Holocauſta pinguium aſcendere faciam tibi:cum incenſo arietum faciam uaccinam
cum hircis.Selah.
† deorum. 16 Venite audite:& narrabo omnes timentes dei† quę fecit animę meę.
17 Ad ipſum ore meo uocaui:& exaltans ſub lingua mea.
† dñi mei 18 Iniquitatem ſi uidi in corde meo:non audiet dominus†.
† dij 19 Propterea audiuit deus†:auſcultauit in uoce orationis meę.
† dij 20 Benedictus deus†:qui non ceſſare fecit orationem meam & gratiam ſuam a me.

TItulus eſt. Vincenti canticum pſalmi.De quo vt ſupra.
℄ Materia pſalmi(quantum ſuperficies pſalmi prę ſe fert)eſt inuitatio mundi ad laudandum deum,narrando illi quomodo deus ſe habuit ſecum/hoc eſt cum populo hebręo.Interius autem cōtemplando,apparet prophetam autorem pſalmi/induētem perſonam hebręi populi/duo preter inuitationem & narrationem exercere officia.Alterum prophetandi totū mūdū adoraturū deū:vt clare teſtatur quartus verſiculus.Et hęc eſt ad literam ratio quare inuitat totum mūdum . Alterum inſtruendi ab exemplo diuinam gubernationem erga ſuos cultores.Et propterea inuitat mundum ad videndum opera dei erga populum ſuum tam itus q̄ extra/& hoſtes eorum:vt patet in decurſu pſalmi. Vnde materia pſalmi huius ad literam eſt prophetia mundi adoraturi deum(quod tunc futurum expectabatur tempore meſię)inuitando mundum ad diuinum cultum,& inſtruēdo qualiter gubernādi ſunt a deo/ab exemplo populi hebręi loquentis & inuitantis.

℄ SVMMARIVM EST.

℄ Populus veteris teſtamenti prophetans omnem terram adoraturam deū/inuitat ipſam ad laudandum deum:inſtruēs ipſam opera dei quibus ſe gubernauit.exterius quidem miraculis & probationibus purgatoriis:interius autem gratia & oratione aſſiduis.
℄ Perſona loquens propheta eſt in perſona hebręi populi/introducti in terram promiſſionis.
CLangite deo omnis terra. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię,& executiuam/ibi dicite deo. ¶ Proponit tria mundo.Primum ꝙ tubis intonēt ad laudem diuinam.clangite deo omnis terra/nulla excepta.Secundum ꝙ voce humana muſica/diuini nominis honorem cōcinant.cantate honorem nois eius.Tertium ꝙ honorem ſimpliciter & abſolute attribuāt deo.ponite honorem laudē eius:hoc eſt loco laudis attribuite illi honorem. Vbi ſignificat ꝙ melius quid q̄ laus (ſcilicet honor) exhibendum eſt deo.laus enim diuina ad honorē eius refertur:& niſi honorando laudetur/laus non eſt.Et dixit hoc ad differentiam poetarum/laudantiū deum non vt honorem exhibeāt deo:quem non credunt ſcire & curam habere noſtrarum laudum.
℄ Dicite deo. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/ois terra.Secūdo tractatur illa particula/clangite/ibi venite & videte. Tertio illa/cantate/ibi benedicite populi . Quarto illa/ponite/ibi venite audite. ¶ Primum itaq; propheta velut reddens rōnem quare inuitet mundum (quia vt dictum eſt/non ſolum inuitat ſed inſtruit)duo proponit,immo ponit ore mundi dicenda. Primum ꝙ deus eſt terribilis in operibus ſuis.in quo ſignificatur potentia cum iuſtitia diuina.Dicite deo/hęc ſcilicet.q̄ terribilis/tu deus,operibus tuis.Alterum duplicem effectū explicat diuinoꝝ operꝝ.ſ. ꝙ non omnes in veritate colent deū/quantumcūq; terribilis ſit deus in operibus ſuis.in multitudine fortitudinis tuę/manifeſtate mundo,inimici tui/hoc eſt intus non te amantes ſed odio habentes,mentientur tibi/confitentes ſe noſſe deum factis autem negantes.Cum hoc tamen erit hic cōmunis effe-

ctus ꝙ oīs terra incuruabūt ſe tibi/adorabūt te:nec ſolū adorabūt ſed canēt tibi,ac canēt nomē tuum.
Venite ⁊ videte. Tractatur hic illa particula/clangite.Poſtq̃ enim declarata eſt conuerſio futura om-
nis terrę ex multitudine fortitudinis diuinę/ſic tamen ꝙ non omnes homines in veritate procedent,
inuitat mundum populus veteris teſtamenti ad conſiderandum opera dei triplicia. Primum genus
eſt eorum quæ ſpectāt ad diuinam potentiā. ſecundum eorꝫ quæ ſpectant ad gubernationem electo-
rum exterius. tertium genus eſt eorum quæ ſpectant ad gubernationē electorum intus in anima. Vt
ex his tribus geſtis a deo in ipſo populo veteris teſtamenti/intelligat mūdus ab exemplo qualiter deꝰ
aget cum mundo colente ipſum. Venite/ſtudio,& videte/interno mentis oculo,opera dei:quia terribi-
lis opere/non minus vanis,eſt ſuper filios adam.horrendum inquit apoſtolus eſt incidere in manus
dei viuentis.¶ Et opera quidem potentię ſubiungit primum in effectibus bonis. Vertit mare/rubrū,
in aridā. In hebręo habetur in datiuo aridę. In flumine/iordanis,pertranſibunt in pede.ſiccato fluuio
iordanis tēpore ioſuę pertranſierunt in pede/non in equo non in curru.Deſcribitur autem in futuro
reſpectu tranſitus maris rubri/tanq̃ conſequens ad illū:ita ꝙ futurū pertranſibunt reſpicit p̃teritū ver-
tit. Ibi/in terra promiſſionis pertranſito iordane,lętabimur in eo.ſ.deo. ¶ Deinde in effectibus malorꝫ
quæ intulit hoſtibus hebręorum.Dominans in fortitudine ſua mundo.Quādo deus gubernat mun-
dum per cauſas ſecundas ſine miraculo,apparet ꝙ deus non ſe impediat de mundo/ſed relinquat ho-
mines dominari prout poſſunt:quando vero deus apponēdo miracula deſtruit aut mutat regna,tūc
apparet ꝙ ipſe dominatur mundo vel ſeculo illi in quo hæc facit.Et quia tunc temporis deus deſtru-
xit gentes illas/& dedit terram earum populo iſrael multis adhibitis miraculis / quæ propheta tetigit
in facto maris rubri & iordanis,ideo deſcribitur deus dominans in fortitudine ſua mundo. Et vt cla-
rius intelligas,oculi eius in gentes aſpicient/eiiciendas:rebelles non exaltabuntur ſibiipſis. Appellat
gentes illas rebelles:quia ſm veritatem tot multiplicauerunt peccata vt eſſent vere rebelles deo/colen-
tes idola:iuxta illud.nōdum ſunt cōpletę iniquitates amorręorꝫ.gene.15.Hi non ſunt exaltati ſibiipſis.
expreſſio eſt finis eorum/ꝙ nō quęrunt niſi bonum proprium.Et ſcito ꝙ futura/aſpicient & non exal-
tabuntur/referuntur ad antecedens dominium dei,reſpectu cuius deſcribuntur futura.

Benedicite populi. Tractatur hic illa particula/cātate honorē noīs eius:declarādo qualiter deus gu-
bernat electos ſuos quo ad exteriora.Et conſiſtit in hoc:ꝙ deus curā electorum ſuorū ſic habet vt pro-
uideat eis qdem bona,ſed probando/purificando quęmodum purificatur argentum,ita ꝙ inde ele-
cti gratias agunt & promouentur ad meliora.¶ Hunc progreſſum deſcribit populus veteris teſtamē-
ti,narrando qualiter deus ſecum egit ab ęgypto. Benedicite populi/ omnis terræ, deum noſtrum/he-
bręorum per gratiam cultus:nec ſolum benedicite ſed facite audire/alios omnes,vocem laudis eius.
Qui poſuit animam noſtram in vitis. Summarie prępont gubernationem diuinam quo ad termi-
num & viam.Quo ad terminum quidem.qui poſuit animam noſtram/non ad mortem,ſed ad viuen-
dum.Quo ad viam vero.& non dedit ad labendum pedem noſtrum. Et intendit ꝙ quāuis guberna-
tio diuina fuerit ducens nos per multas tribulationes,non tamen permiſit nos inter tot tribulatiões
labi:& omnem animam noſtram ordinauit ac perduxit ad ea quæ ſunt vitę.¶ Quoniā probaſti.De-
ſcribit rationem quare deus eos tribulauerit. Quoniam probaſti nos deus,/purificaſti nos ſicut purifi-
catur argentum.ad ſimilitudinem tentantis & purificantis argentum probaſti/non vt diſceres ſed vt
diſceremus,& purificaſti nos/a culpis & imperfectionibus noſtris. Ideo feciſti venire nos in rete. Ecce
vna probatio/locatio hebręorum in reti.Et intellige per rete ęgyptum:quia ab ea populus iſrael exire
nequibat/pharaone detinente.Poſuiſti anguſtiam in lumbis noſtris.Per quod intellige oppreſſionem
populi in ęgypto in operibus duris/luti & lateris &c̄.Hæc enim appellat anguſtiam ſeu ſtridorem lū-
borum:quia propter illa ſtridebant ſeu anguſtabantur lumbi eorum.¶ Feciſti equitare hominem ca-
piti noſtro. Tertia eſt hæc probatio, qua deſcribitur vexatio populi ab exactoribus pharaonis/cōpel-
lentibus ad laborem vltra vires.Potes quoq; intelligere deſcribi hic equitatū pharaonis quando per-
ſecutus eſt populum egreſſum non valentem euadere,ita vt dixerint moyſi.tuliſti nos vt moreremur
in ſolitudine. Tunc enim ad literam equitare feciſti hominem pharaonem ad caput noſtrum/tollen-
dum.Metaphorice autem feciſti equitare exactores ad caput noſtrum/ad affligēdum corpora noſtra.
¶ Venimus in ignem & in aquas. Reliquas omnes tribulationes tum in ęgypto tum in via vſq; ad
iordanem/ſummarie deſcribens colligit ad duo contraria:ignem & aquam. Ita ꝙ metaphoricus ē ſer-
mo/deſcribens vniuerſa mala per ignem & aquam. Ac ſi diiiſſet.& ne imoremur numerando ſingula,
venimus in ignem & in aquas.i.per omnia mala.Et feciſti nos exire ad irriguā / terram promiſſionis.
Totum hoc effectus eſt probationis.Quoniam probaſti & purificaſti nos ſicut argentum,ideo feciſti
has omnes probationes/& tandem quęadmodum argentum purificatum feciſti nos exire ad viuen-
dum in terra promiſſionis.¶ Ingrediar domum tuam.Progreſſus ac fructus introducti populi in ter-
ram promiſſionis/ deſcribitur in ordine ad deum. Ingrediar domum tuam in holocauſtis/ ſacrificiis
quæ tota cremabantur,ſoluam tibi vota mea.Quæ aperuerunt labia mea/vt exirent extra: & locutū
eſt os meum in anguſtia mihi/tempore quo mihi erat anguſtia. Holocauſta autem/non qualiacunq;

ſed pinguium aſcendere faciam. Dicuntur holocauſta aſcendere, quia totum holocauſtum conſume-batur in aſcenſu ignis & fumi. cum incenſo, hoc eſt adipe, arietum, quod incendebatur in ſacrificiis, faciam vaccinam cum hircis. In quibus expreſſit omnia genera animalium quadrupedum quæ offere-bantur. ſ. vaccinum, ouinum, & caprinum. & expreſſit omnia genera ſacrificiorum: ſcilicet holocauſta, & hircos pro peccato, & pacifica in incenſo arietum, & oblationes votiuas.

Venite audite. Tractatur hic illa particula ponite honorẽ laudẽ eius. Poſtq̃ declarauit q̃ſo guberna-ti ſunt a deo in exterioribus cũ gloria diuini nominis: declarat modo q̃ſo egit deus ſecum ſm̃ ĩtima, qbus maxime honoratur deus. Et cõſiſtere dicitur interna dei gubernatio in duobus. ſ. oratione (hoc ẽ cõtinuo recurſu ad deũ) & mundicia cordis ab iniqtate. his. n. duobus gubernatũ interius ſe teſtatur a deo. ¶ Venite, ſtudio, audite (ſuperius dixit venite & videte opera dei, quia videri poſſunt: nũc dicit audite, quia ea quæ latent in animo audiri potius q̃ videri poſſunt) oẽs timentes deũ. non inuitant oẽs: ſed ſoli timẽtes deũ ad audiendũ hæc interna: quia nõ oẽs ſunt capaces. Et narrabo quæ fecit, ſupple: deus, aiẹ meẹ, intus. Ecce primũ. Ad ipſum ore meo vocaui, recurri, & exaltans ſub lingua mea: hoc eſt nõ qualitercũq; ore meo inuocaui, ſed & exaltans fui ipſum ſub lingua mea, intus in meditatione pectoris mei. Et ſignificat augmẽtũ orationis, inchoantis a recurſu ad deũ, & auctẹ in meditatione eleuãte deũ nõ in ſeipſo ſed in mente orantis. ¶ Iniqtatẽ ſi vidi in corde meo. ecce ſecũdũ. nõ audiet dñs. Intellige quãtũ eſt ex merito orantis. indignus eſt enim iniquus audiri: quum indignus ſit ẽt pane quo veſcit ſm̃ aug. Propterea audiuit deus, auſcultauit in voce o͠ronis meẹ. Cũ modeſtia explicat mundiciã ſuã ab iniqtate, affirmãdo ꝙ deus attendit & exaudiuit orationẽ ſuã. Vnde & gratias agẽs ſubdit. Benedictus, benedictione laudis & honoris, deus: qui nõ ceſſare fecit ſeu amouit orationẽ meã, hoc eſt: qui fecit perſeuerare me in oratione, & gratiam ſuam a me, hoc eſt qui fecit perſeuerare me abſq; iniquitate: hoc enim eſt gratiẹ eius. ad quod ſecutum eſt meum orationis opus. Et intendit (vt iam dictum eſt) inſtruere mundum ab exemplo ꝙ ſic deus gubernabit animas eorum, ꝙ ſic oportet homines mũdi ſe habere cum deo intus in animis ſuis. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO ¶ Victori in pſalmis canticũ carminis. LXVI.

DEus miſereatur noſtri & benedicat nobis: illuminet uultum ſuum ſuper nos & miſereatur noſtri.

Vt cognoſcamus in terra uiam tuam: in omnibus gentibus ſalutare tuũ.

Confiteantur tibi populi deus: confiteantur tibi populi omnes.

Lẹtentur & exultent gẽtes: quoniam iudicas populos in ẹquitate & gentes in terra dirigis.

Confiteantur tibi populi deus, confiteantur tibi populi omnes: terra dedit fructum ſuum.

Benedicat nos deus deus noſter benedicat nos deus: & metuant eum omnes fines terrẹ.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincẽti in modulationibus pſalmus cãtici. LXVII.

†dii 1 Propheta DEus† miſerebitur noſtri & benedicet nobis: illuminabit facies ſuas nobiſcum. Selah.

2 Ad cognoſcendum in terra uiam tuam: in omnibus gentibus ſalutem tuam.

†dij 3 Confitebuntur te populi deus†: confitebuntur te populi omnes.

4 Lẹtabuntur & laudabunt gentes: quoniã iudicabis populos in rectitudine & gẽtes que in terra duces ipſas. Selah.

†dij 5 Confitebuntur te populi deus†: confitebuntur te populi omnes.

†dii 6 Terra dedit fructum ſuum: benedicet nobis deus† deus noſter.

†dij 7 Benedicet nobis deus†: & timebunt eum omnes fines terræ.

TItulus eſt. Vincenti in modulationibus pſalmus cantici. De quo vt ſupra.

¶ Materia pſalmi (vt ex ipſo apparet pſalmo) eſt aduentus meſiẹ in ſalutem mũdi. Expreſſe nãq; dicitur, in omnibus gentibus ſalutem tuam. & lẹtabuntur & laudabunt gentes, quoniã gentes quẹ in terra ſunt duces. Et rurſus. timebunt eum omnes fines terrẹ. Conſtat. n. ꝙ ſalus & dux gentium omnium ſolus meſias eſt: & ꝙ ad tempus meſiẹ ſpectat timor dei in vniuerſo orbe.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta prędicit futuram humano generi diuinam miſericordiam, ad ducendum & rectificādū: illuminationē, ad notificādū viam dei & ſalutē: benedictionē, ad multiplicādū numero & merito.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DEus miſerebitur noſtri. Diuidiť pſalmus in partes duas: ppoſitiuā materię, & executiuā, ibi ad cognoſcēdum. ¶ Proponit tria. futurā miſericordiā, deus miſerebiť noſtri: futurā benedictionē, & bñdicet nobis: futurā illuminationē, illuminabit facies ſuas nobiſcū: hoc eſt notitiā ſuā claro lumine mōſtrabit nobis. Metaphorice ſiqdem loqtur de deo tanq̄ de homine monſtrāte faciem ſuam clarā in claro lumine vt bene poſſit cognoſci. ita deus exhibebit ſe claro lumine cognoſcibilē nobis: vt de facto fecit quū verbū caro factū eſt: & tot miraculis & operibus ſeipſum manifeſtauit.

¶ Ad cognoſcendū. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prio tractať illa pticula, illuminabit. Secūdo illa, miſerebiť, ibi cōfitebunť. Tertio illa, benedicet, ibi cōfitebunť te. ¶ Ad cognoſcendum in terra viam tuā. Primus effectus illuminationis deſcribitur vt cognoſcamus in terra viam dei: tum qua deus venit ad nos: tum qua itur ad deum. In omnibus gentibus, non in iudęis tm̄, ſalutem tuam, meſſiam qui eſt ſalus vniuerſorum. Et hic ſcribitur ſecundus effectus illuminationis.

Confiteātur te. Tractatur hic illa pticula, deus miſerebiť noſtri: pdicādo fidem & lętitiā ob diuinā miſericordiā in gētes. Cōfitebunť te, confeſſione fidei & laudis, populi, vniuerſi, o deus: confitebuntur rurſus te populi omnes, exaggerātis eſt. Lętabuntur & laudabunt, cantando, gentes, quę nunc idolatrę ſunt: quoniam iudicabis populos in rectitudine, eorum, quos modo iudicas ſcdm prauitatem eorū: quia mō ſunt iniqui & tunc erunt recti. Et hic erit effectus gratię qua deus miſerebitur. Et gentes in terra duces ipſas. Ecce prior effectus miſericordię mediante quo populi erunt recti: quia tu duces gentes ipſas quę in terra ſunt: hoc eſt quia eris dux & director gentium ex tua miſericordia.

Confiteātur te. Tractatur hic illa particula, & benedicet nobis: introducendo eam ſicut priorem de miſericordia. Confitebuntur te populi deus, confitebuntur te populi omnes: quia terra dedit fructum ſuum. Ecce effectus benedictionis diuinę, terra dedit fructum ſuum: hoc eſt quem debebat proferre. Ante chriſti aduentum terrenus homo non dedit fructum boni operis quem dare debebat: ſed vbi illuxit chriſtus, terra protulit fructum boni operis quem debebat proferre. Benedicet nobis, multiplicabit nos. benedictio ſiquidem dei ad multiplicationem ſpectat: vt patet gene. i. & pluries in ſcriptura. deus, natura, deus noſter, per gratiam vnionis perſonalis. Benedicet nobis deus, multiplicabit non ſolum numero ſed merito: & timebunt eum, ecce meritum timoris filialis, omnes fines terrę, ecce multiplicatio numeri. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori dauid pſalmus cantici. LXVII.

EXurgat deus & diſſipentur inimici eius: & fugiant qui oderunt eum a facie eius.

Sicut deficit fumus deficiant: ſicut fluit cera a facie ignis ſic pereant peccatores a facie dei.

Et iuſti epulentur & exultent in conſpectu dei: & delectentur in lętitia.

Cantate deo, pſalmum dicite nomini eius: iter facite ei qui aſcendit ſuper occaſum, dominus nomen illi.

Exultate in cōſpectu eius: turbabūtur a facie eius, patris orphanorū & iudicis uiduarū.

Deus in loco ſancto ſuo: deus qui inhabitare facit unius moris in domo.

Qui educit uinctos in fortitudine: ſimiliter eos q̄ exaſperāt qui habitant in ſepulchris.

Deus cum egredereris in conſpectu populi tui: cum pertranſires in deſerto.

Terra mota eſt, etenim cœli diſtillauerūt: a facie dei ſinai a facie dei iſrael.

Pluuiam uolūtariā ſegregabis deus hęreditati tuę: & infirmata eſt, tu uero perfeciſti eā.

Animalia tua habitabunt in ea: paraſti in dulcedine tua pauperi deus.

Dominus dabit uerbum euangelizantibus uirtute multa.

Rex uirtutum dilecti dilecti: & ſpeciei domus diuidere ſpolia.

Si dormiatis inter medios cleros: pennę columbę deargentatę, & poſteriora dorſi eius in pallore auri.

Dū diſcernit cœleſtis reges ſup eā, niuę dealbabūtur i ſelmon: mons dei mons pinguis.

Mons coagulatus mons pinguis:ut quid ſuſpicamini montes coagulatos?
Mons in quo beneplacitum eſt deo habitare in eo:etenim dominus habitabit in finē.
Currus dei decem milibus multiplex milia lętantium:dñs in eis in ſinai in ſancto.
Aſcendiſti in altum/cæpiſti captiuitatem:accæpiſti dona in hominibus.
Etenim non credentes inhabitare dominum deum.
Benedictus dñs die quotidie: proſperum iter faciet nobis deus ſalutarium noſtrorum.
Deus noſter deus ſaluos faciendi:& domini domini exitus mortis.
Veruntamen deus confringet capita inimicorum ſuorum:uerticem capilli perambulantium in delictis ſuis.
Dixit dominus.ex baſan conuertam/conuertam in profundum maris.
Vt intingatur pes tuus in ſanguine:lingua canum tuorum ex inimicis ab ipſo.
Viderunt ingreſſus tuos deus:ingreſſus dei mei regis mei qui eſt in ſancto.
Preuenerunt principes cōiuncti pſallētibus:in medio iuuencularum tympaniſtriarū.
In eccleſiis benedicite deo domino:de fontibus iſrael.
Ibi beniamin adoleſcentulus:in mentis exceſſu.
Principes iudę duces eorum:principes zabulon & principes neptalim.
Manda deus uirtuti tuę:confirma hoc deus quod operatus es in nobis.
A templo tuo in hieruſalem:tibi offerent reges munera.
Increpa feras arundinis/congregatio taurorū in uaccis populorum:ut excludant eos qui probati ſunt argento.
Diſſipa gentes quæ bella uolunt:uenient legati ex ęgypto, ęthiopia pręueniet manus eius deo.
Regna terræ cantate deo:pſallite domino.
Pſallite deo qui aſcendit ſuper cœlum cœli:ad orientem.
Ecce dabit uoci ſuæ uocem uirtutis:date gloriam deo ſuper iſrael, magnificentia eius & uirtus eius in nubibus.
Mirabilis deus in ſanctis ſuis/deus iſrael ipſe dabit uirtutem & fortitudinē plebi ſuæ: benedictus deus.

IVXTA HEBRÆVM. Vincenti dauidi pſalmus cantici. LXVIII.

†dñs 1 Prophéta. EXurget deus†:diſpergentur inimici eius/& fugient oſores ipſius a faciebus eius.

2 Sicut in propelli fumū/propelles eos:ſicut in liquefieri ceram a faciebus ignis/ peribunt
†deoꝝ impii a faciebus dei†.
†deoꝝ 3 Et iuſti lætabuntur:exultabunt faciebus dei†/& gaudebunt in lętitia.
†diis teq tanti 4 Cantate deo†/canite nomen eius:exaltate equitantem†in cœlis in deo nomine ſuo/& exultate faciebus eius.
†dñi 5 Pater meus pupillorum & iudex uiduarum:deus†in habitaculo ſanctitatis ſuę.
†dñi 6 Deus†faciens ſedere unicos domi/educens uinctos in congruētiis:tantum rebelles habitauerunt ſiccitatem.
†dñi 7 Deus†in egredi tuo faciebus populi tui:in deambulare tuo in deſerto. Selah.
†deoꝝ †deoꝝ 8 Terra tremuit/etiam cœli diſtillauerunt a faciebus dei†:iſte ſinai a faciebus dei† dei iſrael.
†dñs 9 Pluuiam uoluntatum facies eleuare deus†hęreditati tuę:& fuit laſſa/tu firmaſti ipſam

10 Congregatio tua ſederunt in ea: pparabis in bonitate tua pauperi deus†. †dī
11 Dominus ⁴dabit dictum annunciatricum exercitus magni.
12 Reges exercituum mouebuntur mouebuntur: & habitatrix domus diuidet ſpolium.
13 Si iacebitis inter confinia: pennę columbę coopertę in argento / & alę eius in uirore
auri.
14 Frangente omnipotente reges in ea: ninget in ſalmon.
(eſt iam) (e tamē) (eſt)
15 Mons dei† mons baſan: mons celſitudinum mons baſan. †deorum
(o) (quem)
16 Quare ſaltabitis mōtes celſitudinum: hic mons deſiderauit deus† ad habitaculum ſu- †dī
um† etiam dominus ⁴habitabit ſemper. †habitaculo ſuo
17 Currus dei† duę myriades milium angelorum: dn̄s† in eis, ſinai in ſanctitate. †deorum
18 Aſcendiſti in excelſum† / captiuaſti captiuitatem: accepiſti dona in adam / & etiam rebel- †dn̄i mei †excelſo
les ad habitandum dominum deum†. †deos
19 Benedictus dominus† die die: onerabit nobis deus ſalutem noſtram. Selah. †dn̄i mei
(ſuppetit)
20 Ipſe deus nobis / deus ſalutibus: & deo ⁴domino† morti exitus. †dn̄is mei
21 Tantum deus† uulnerabit caput inimicorum ſuorum: uerticem crinis perambulantis †dī
in peccatis ſuis.
22 Dixit dominus†. Vox dei. de baſan faciam reuerti / faciā reuerti de profundis maris. †dn̄i mei
23 Propheta. Propterea tinges pedem tuum in ſanguine: linguam canum tuorum ab ini-
micis ab ipſo.
24 Viderunt greſſus tuos deus† greſſus dei mei regis mei in ſanctitate. †dī
25 Preuenerunt principes poſt ſonatores, in medio iuuencularum cymbalizantium.
26 In eccleſiis benedicite deum† dominum†: de uena iſrael. †deos
27 Ibi beniamin paruulus dominans ipſis: principes iuda adunatio eorum, principes za- †dominos meos
bulon / principes neptalim.
(quod)
28 Pręcepit deus tuus fortitudinem tuam: robora deus† hoc operatus es nobis.
29 A templo tuo ſuper hieruſalem: tibi portabunt reges munus. †dī
30 Increpa beſtiam arundinis / congregationem fortium in uitulis populorum calcantem
(qui)
in fruſtis argenti: diſperſit populos bella uolent.
31 Venient pingues ex ęgypto: ęthiopia faciet currere manus ſuas deo†.
32 Regna terrę cantate deo†: canite domino† Selah. †dījs
33 Equitanti in cœlis cœlorum principio: ecce dabit in uoce ſua uocem fortitudinis. †dījs
34 Date fortitudinem deo†: ſuper iſrael ſuperbia eius / & fortitudo eius in cœlis. †dn̄is meis
35 Terribilis deus† a ſanctuariis tuis / deus iſrael ipſe dans fortitudinē & robora populo: †dīis
benedictus deus†. †dī

Titulus eſt. Vincenti dauidi pſalmus cantici. De quo vt ſupra. †dī.

℄ Circa materiam pſalmi queſtio occurrit propter autoritatem apoſtoli pauli ad ephe. 4. inducentis ex hoc pſalmo illum verſiculum, aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem dedit dona hominibus / de aſcenſione chriſti & de diſtributione donorum ſpiritusſancti facta per chriſtum. Hinc enim apparet ꝙ pſalmus iſte ad literam tractet de meſia. Textus autem pſalmi prę ſe fert ꝙ ad literam tractat de efficacia diuina erga deductionem, quietem & pacem populi iſrael in terra promiſſionis. In principio nanq; pſalmi manifeſte tractatur tum efficacia dei ad diſpergēdos inimicos. tum cura dei ad ſubleuādos afflictos. tū modus deducendi populū iſrael ex egypto p̱ deſertū. In medio pſalmi clare deſcribit̃ currus dei in mōte ſinai. In fine quoq; pſalmi clare de templo hier̄lm tractatur. Et in vltimo concluditur pſalmus in excellentia dei ſuper iſrael / & terribilitate eiuſdem a ſanctuariis eius. Qua

omnia teſtanť pſalmum ad literam tractare ea quæ ſunt veteris teſtamenti. Et accedit ad hæc ꝙ pſalmus iſte inchoat a verſiculo quo vtebatur moyſes quum arca domini eleuabatur ad iter: ſcilicet. Surge domine & diſſipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te a facie tua: vt patet nu. 10. ℣ Quocirca cõcludendum eſt ꝙ apoſtolus ſenſu myſtico illius verſiculi vſus eſt applicando ad chriſtum: & ꝙ materia pſalmi ad literam eſt efficacia diuinę potẽtię erga populum iſrael, tum quo ad introductionem eius in terram promiſſionis, deſtruendo inimicos &c̃. tum quo ad ſeruationem eius in ipſa terra promiſſionis in pace & lętitia ex diuino cultu in templo hieroſolymitano.

❡ SVMMARIVM EST.

❡ Propheta canit primo deum exurrecturum ad q̃ facillime deſtruẽdũ inimicos ſuos & dãdum gaudium iuſtis coram deo: vt teſtatur tam magnus exercitus angelorum in ſina, cum grãdine in ſalmon & appõne baſan. ita ꝙ ſi populus iſrael perſeueraſſet iuſtus, fuiſſet velut columba argentea & aurea. Canit deinde ꝙ non obſtãte rebellione eorum, deus punitis rebellibus induxit eos in terram promiſſam cum magna potentia: ſupplicans vt corroboret cœpta & magnificet templum, ita vt diſſipet aduerſarios & veniant ex omni parte mundi ad adorandum deum in hieruſalem &c̃.

❡ Perſona loquens propheta eſt: recitans etiam ſemel diuinam vocem.

Exurget deus. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam, ibi deus in egredi tuo. ❡ Proponit duo. Primũ eſt id quod facturus erat deus in deductione populi iſrael i terram promiſſionis ſi populus perſeueraſſet iuſtus. hoc enim proponit in primis verſiculis, deſcribendo deum exurrecturum ad duos effectus. ſ. totalem deſtructionem inimicorum & plenam lętitiam populi iſrael iuſti. Et futurum exurget, non reſpicit tẽpus pſalmi: ſed tempus pręcedens eductionem filiorum iſrael de ęgypto. Et ex induſtria propheta non vſus eſt verbo p̃teriti temporis, exurrexit dominus: quia intendit ſignificare diuinum ſurgere ſm ſe: hoc eſt ꝙ ſurrexerit ad efficiendos illos duos effectus, quos tamen non effecit quia populus non perſeuerauit iuſtus. Deſcriptio enim hæc in futuro, pendulos tunc effectus ſignificat. Et eadem ratione vterq; effectus ſignificatur in futuro. ℣ Diſpergentur inimici eius. Primus effectus deſcribitur penes quattuor. ſ. diſperſionẽ, fugã, expulſionẽ, & interitum. vt plena deſtructio inimicorum deſcribatur. ❡ Vbi nota tria. Primum eſt ꝙ non deſcribuntur inimici populi iſrael, ſed inimici dei: vt intelligamus ꝙ ratio deſtructionis eorum non erat inimicitia ad populum, ſed inimicitia ad deũ. Vnde & gene. 15. dicit deus ad abraham de iſtis nationibus. nondum cõplete ſunt iniquitates amorręorũ, vt mereantur deſtrui. ℣ Secundũ eſt ꝙ nullus deſcribitur hic pugnator niſi deus. vt intelligamus ꝙ ſicut i̇cœpit ſolus pugnare cõtra ęgyptios, ita ſolus pugnaſſet cõtra amorręos & chananęos. ℣ Tertium eſt facilitas efficiendi hæc. Quæ duabus ſimilitudinibus ſignificať. Altera eſt. Sicut propellitur fumus: qui facile a vẽto propelliť, & qui velut res valde exoſa domi a cunctis expellitur. Altera eſt liqueſcentis cęrę a facie ignis: quæ reſoluiť in vapores & non remanet, & faciliме ab igne deſtruitur. Et iuſti lętabuntur. Ecce ſecundus effectus. Vbi ſignificantiſſime nõ dixit & filii iſrael, ſed dixit iuſti: ad ſignificandum ꝙ ſurrexerit deus ad hæc faciendũ propter iuſtos, hoc eſt ſi iuſti perſeuerarent. Nec ſola lętitia ſed exultatio coram deo obueniſſet: & rurſus gaudere in lętitia. vt ex his adiectionibus deſcribatur lętitia iuſtorum. tum coram deo in diuino cultu. tum ex ſubtractione euentuum impedientiũ lętitiam: hoc. n. ſignificatur dicẽdo, & gaudebũt in lętitia. Multi enim non poſſũt in ſuis lętitiis gaudere propter aliquos euentus impedientes. iſtis autem iuſtis deus nõ ſolum prouiſurus erat de lętis rebus, ſed etiam de ſubtractione impedimentorum vt poſſent in lętitiis gaudere.

Cantate deo. Incipit ꝑponere ſecundum: ſcilicet illud quod deus de facto fecit in eductione & deductione populi in terrã promiſſionis. Ita ꝙ vbi primũ ꝑpoſuit qđ deus feciſſet ſi populus perſeueraſſet iuſtus, modo ꝑponit id quod deus de facto fecit ꝑplo nõ ꝑſeuerãte in iuſtitia. Et hoc ꝑponit in his verſiculis: inchoans ab inuitatiõe ad laudãdũ deũ. Canite deo, canite nomẽ eius. Nõ ſolũ deũ ſed nomen eius cãtãdũ monet. Et ne ſit hęſitatio de quo deo, ſubiũgit. exaltate eq̃tantẽ in cœlis. Et ſilr ne ſit hęſitatio de noĩe, adiungit. in deo noĩe ſuo. ℣ Nota ſingula. Deſcribiť deus in cœlis nõ qualitercũq; ſed eq̃tans: hoc eſt mouens cœlos ad ſilitudinem equitantis, hoc eſt agentis per intellectum & volũtatẽ. eq̃tare. n. nõ eſt niſi agentiũ a ꝑpoſito. Et q̃m multi ſunt eq̃tãtes in cœlis (quot. ſ. ſunt motores cœlorũ) ideo deſcripſit equitãtem non qualitercũq;, ſed in deo nomine ſuo. alii. n. motores cœlorum mouent reſpectiue ad deũ: ſolus aũt deus mouet in deo vt ꝓprio nomine, in quo non cõicat cum aliis: hoc eſt in deitate ſibi propria. ℣ Et exultate faciebus eius. Non ſolum canite exaltãtes deum in proprio nomine, ſed etiam exultate faciebus eius, hoc eſt conſiderantes pręſentiam eius. In quo explicatur fides diuinę prouidentię. qui enim credit deũ curã habere noſtri, colit eũ tanq̃ facie ꝑſentẽ. Et intendit ad literã ꝙ exultent in cultu diuino conſiderantes diuinam pręſentiam in illo cultu. ℣ Pater meus pupillorũ. Inuitatis ad gratias agendum deo, explicat beneficia dei quæ de facto cõtulit: incipiens ab eductione populi ex ęgypto. Ita ꝙ narrat primum beneficium. Deus in habitaculo ſanctitatis ſuę, hoc eſt i ſeipõ ſeu in cœlis, educens vinctos in congruentiis, hoc eſt filios iſrael vinctos vinculis imperii pharaonis eduxit tẽpore congruo: iuxta ꝙ promiſerat abrahę gene. 15. in generatione quarta reuertentur huc.

Reliqua tria beneficia ad terram promiſſionis ſpectant. Pater meus pupillorum/hoc eſt pater pprius pupillorũ,& iudex viduarũ,& faciẽs ſedere vnicos domi.quod eſt reddere ſecuros homines qui ſoli domi ſunt. Sicut.n.pupilli egent patre & viduę ius dicente ſibi,ita ſoli in domibus exiſtentes egent dante ſibi ſecuritatem:qm̃ carentes ſocietate habent vnde timeant. ¶ Tñ rebelles. Inter bñficia in termino a quo & beneficia in termino ad quem/narrat geſta in medio.ſ.habitationẽ per.40.annos in deſerto:& hoc ex eoꝝ iniquitate. Tñ rebelles/& non iuſti,habitauerunt ſiccitatẽ/deſerti. Vbi vides propoſiti quæ de facto deus compleuit:ſcilicet quattuor beneficia(libertatem/pacem iuſtitiam/& miſericordiam)in populo educto in terram promiſſionis,cum punitione eiuſdem in deſerto.

¶ **Deus in egredi tuo.** Incipit hic ps executiua tali ordine. Pr̃io tractant̃ prius ꝓpoſita.ſ.ad qd̃ ſurrexerit deus faciẽdũ ſi iuſti perſeueraſſent. Secundo tractantur poſtea ꝓpoſita/ibi aſcendiſti in excelſum.

¶ Declarando itaq; ad qd̃ exurrexerit deus quãtũ erat ex pte eius/ īchoat a ducatu populi ex egypto. Deus in egredi tuo/per colũnam ignis & nubis,faciebus populi tui/hoc eſt ante faciẽ ppl̃i tui viſibiliter apparẽs:in deambulare tuo in deſerto(vbi manifeſte apparet ꝙ de ducatu ppl̃i in deſerto loqtur) terra tremuit. Hic tremor terræ(hoc eſt terremotus)nõ inuenit̃ alicubi ſcriptus niſi hic:vbi qa ſcribit̃ ꝑ modũ hiſtorię/& e regione terrã a coelis textus diſtinguit tanq̃ in vtriſq; miraculũ deſcribendo,inſinuat̃ aliquẽ terremotũ tunc accidiſſe. Et iſa inſinuat ꝙ iſte terremotus fuerit in monte ſinai:qm̃ poſtq̃ textus dixit terra tremuit/etiã coeli diſtillauerũt a faciebus dei,declarãs ſubiungit.iſte ſinai a faciebus dei/dei iſrael. In qua ſubiũctiõe explanate cõtextus videt̃ id quod dixerat terra tremuit/ apponẽdo iſte ſinai.& quod dixerat a faciebus dei/apponẽdo dei iſrael.& quod dixerat coeli diſtillauerũt/ſubiungẽdo pluuiã volũtatũ facies &c̃. Vnde & hebręi affirmãt mõtẽ ſina tũc tremuiſſe. Quãuis nullus error ſit intelligere ꝑ tremorẽ terrę timorẽ gentiũ audito trãſitu maris rubri:iuxta illud exo.15.tũc conturbati ſũt principes edom,robuſtos moab obtinuit tremor. ¶ Etiam coeli diſtillauerũt. Iſta diſtillatio declarabit̃ ſubiungendo pluuiam. Dei iſrael.ad explicãdum eundẽ eſſe deũ & deũ iſrael:hoc ẽ qui colitur a populo iſrael. ¶ Pluuiã volũtatũ. Duplex pluuia inuenitur ſcripta ĩ deſerto. Altera mãnę:iuxta illud.& pluit illis manna ad manducandum. Altera coturnicum:iuxta illud.& pluit ſuper eos ſicut puluerem carnes,& ſicut arenam maris volatilia pennata. Vtraq; autem fuit pluuia voluntatũ/hoc eſt appetitionũ ppl̃i appetentis cibum & carnes. Vtrãq; pluuiã fecit deus eleuare ſuper eos:quia ambę miraculo factę ſunt,per cauſas tñ ſecundas. ¶ Hęreditati tuę/populo tuo in hęreditatẽ aſcito. Et fuit laſſa. Effectus huiuſmodi pluuię ſignificatur per hoc ꝙ hęreditas dei fuit laſſa/deficiẽtibus alimẽtis,tu firmaſti ipſam/ꝓbendo alimentũ coeleſte. Vnde & ſubditur declarando. Congregatio tua ſederunt in ea. Magnitudo effectus ſubiungit̃,ꝙ nõ ſolũ aliqui ſed vniuerſa congregatio tua non ſolũ refocillati ſunt ſed ſederũt/ quieuerunt,in ea/pluuia mannę. Pręparabis in bonitate tua.perſeuerantia beneficii ſignificatur ꝑ futurum ꝓparabis:& reſpicit ꝓteritum ſederunt. Significaturq; ꝙ deus ſua bonitate perſeuerauit prouidendo pauperi populo in deſerto omnia neceſſaria/non ſolum ad victum ſed etiam ad veſtitum.nam & veſtimenta eorum non ſunt attrita & calciamenta non ſunt conſumpta.

Dominus dabit dictũ. Aduerte circa literam ꝙ ab hinc incipit ſententia conditionalis.ſ.ſi iacebitis inter confinia,dñs dabit dictum/& reges exercituum mouebunt̃/& pẽnę colũbę &c̃. Intẽdit.n.propheta deſcribere ꝙ ſi populus obediſſet/hæc oĩa fuiſſent adimpleta. Et inchoat a dicto annunciatricũ exercitus magni. Et intẽdit per voces annũciatrices/fulgura/tonitrua & buccinam in mõte ſinai exo.19.hæc.n.ſigna annũciabãt exercitũ magnũ angeloꝝ cum deo in monte ſinai. De quo exercitu infra ſubiungitur.currus dei &c̃. Et dicit ꝓpheta ꝙ dñs dabit dictũ/hoc eſt executioni mãdabit atq; efficiet id quod dictum eſt per hæc ſigna:hoc eſt deſtructionẽ inimicoꝝ. Dictũ enim ab annũciantibus exercitũ magnum/eſt ſubactio inimicoꝝ:qm̃ ad hoc tẽdit exercitus vt ſubiiciantur ſibi inimici & ad hoc ꝓmittunt̃ nuncii. ¶ Reges exercituum. Ecce dictũ quod dabit deus.ſ.reges exercituũ/amorręoꝝ & chananęoꝝ,mouebunt̃/timore vagãdo,& iterũ mouebũtur.ad exaggerãdã fugã illoꝝ regũ a facie dñi repetit̃. Et habitatrix domus diuidet ſpoliũ. Maxima deſcribit̃ ſecuritas/& tãta fugatio hoſtiũ ꝙ non pugnatores ſed mulier habitatrix domus/nõ ſequẽs caſtra,diuidet ſpolia inimicoꝝ fugatorũ a deo. Si iacebitis inter confinia. Iacere inter confinia eſt quieſcere in ꝓſtitutis terminis. Iacuiſſent inter confinia,ſi iubente domino vt ingrederentur in terram promiſſionis(quæ per confinia hic ſignificatur:qa data erat populo illi pro confinibus eius)obediſſent. Sed noluerũt quieſcere inter confinia:quum audita voce eorum qui explorauerant confinia noluerunt progredi,ſed dixerunt.conſtituamus nobis ducem & reuertamur in ęgyptum/nu.13.&.14. Et ex hac conditionali vt dictum eſt/inchoat tota iſta ſententia. ¶ Pennę columbę. Non ſolum reges exercituum fugabuntur/& ſic ꝙ mulier aſſueta manere domi diuidet ſpolia, ſed vniuerſa congregatio erit tanq̃ columba(hoc eſt animal imbelle/nõ pugnãs) cuius pẽnę cooptę eẽnt argẽto & alę eius in virore auri. Ex qua metaphora immẽſitas diuitiaꝝ ſignificat̃ abſq; hoc ꝙ ipſi pugnarẽt/exercitu angelico pugnãte ꝑ eis. Et aduerte ꝙ viror auri dr̃ nõ ſm̃ colorẽ viridẽ:ſed ſm̃ viuacitatẽ herbę ſeu plãte valde viridis/metaphorice dr̃ auri viror. ¶ Frangẽte oipotẽte reges ĩ ea. Aduerte ſi vt itelligas ꝑgreſſũ ſeq; ꝙ ꝑp̃ha ĩrẽdẽs mõſtrat̃ ppl̃o qd̃ de⁹ effeciſſet ſi obediſſent,

affert vltra beneficia deductionis/tria ad hoc pſuadēdū. Primū exercitū angelorꝝ q̄ apparuit in mōte ſinai: vt ſubiunget. Secūdo grādinē diuinā in cōtritiōe exercituū quinq̄ regū tp̄e ioſue. Tertio accumulationē amorreorꝝ vltra iordanē ad terrā ꝓmiſſionis: de qua dicet. mons dei mons baſan. Hæc.n.tria facta/plenā fidē faciūt ꝙ alia feciſſet ſi iacuiſſent inter cōfinia. Tāgit ergo hiſtoriā ſcriptā ioſue.10. Frangente omnipotēte reges. Quāuis.n.ioſue irruerit ſuper illos quinq̄ reges, optime tñ dicitur hic ꝙ deus omnipotēs fregit illos reges: qm̄ non fuiſſe illā victoriā ipſius/ex eo patet ꝙ oēs de exercitu ioſue reuerſi ſunt ſani & integro nūero. In ea/cōgregatione ſeu colūba: vtroq̄.n.noīe appellata iam eſt. in ea ſcilicet irruente ſeu procedente omnipotens fregit & contriuit reges. ¶ Ninget in ſalmon. Grandinare appellatum eſt vulgari nomine ninget. Dicitur enim ibidem ꝙ tunc miſit dominus ſuper eos lapides magnos grandinis de coelo: ita ꝙ multo plures mortui ſunt lapidibus grandinis q̄ gladio. Huiuſmodi grando deſcribitur hic per ningere in ſalmon. nam huiuſmodi grando fuit in deſcenſu betheron: & cōſtat vtrāq̄ betheron īter termios filiorꝝ ioſeph deſcribi ioſue.16. Mons aūt ſalmō (vt appet iudi.9.ē ſupra ſichē: ac ꝑ hoc ꝑs mōtis ephraim, ī quo cōſtat eē ſichem. ita ꝙ mons ſalmō erat ꝑs eminēs ſupra ſichem. Et ſic grādo iſta debuit appere ex pte ſalmon. & ꝑpea deſcribiṫ ī ſalmon. Et iduxit hoc ꝓpheta ꝓ teſtimonio ſenſibili manifeſto ꝙ dñs pugnaret in ipſa cōgregatione filiorū iſrael contra hoſtes. ¶ Mons dei. Tertium teſtimonium etiam ſenſibile ex cumulo beneficii affertur. Vbi ſcito ꝙ mons baſan non erat intra terminos terræ promiſſionis: vt patet ex eo ꝙ moyſes nunq̄ intrauit in terrā ꝓmiſſionis, qui tamen intrauit in mōtem baſan/ſubactis duobus regibus amorrçorum. ſ.ſichon & og. Et quāuis non eſſet pars terræ promiſſionis, deus tamen ad cumulum beneficii donauit illum populo iſrael quaſi primitias: experimento monſtrans viuente moyſe q̄ facile daturus populo eſſet terram ꝓmiſſionis. Et licet ibi fuerint duo regna/dauid tamen meminit in hoc loco ſolius baſan: tum ex parte montis optimi: tum ex parte regis/qui erat gigas. Ita ꝙ ſubactio illius regni tanq̄ res valde notabilis in exemplum adducitur. Et quoniam textus caret omni copula verbali/obſcurus eſt. & ordinandus eſt ſic. Mons dei eſt iam mons baſan, ita ꝙ mons baſan iam effectus eſt mons dei. Et ne putes paruum aliquid hoc eſſe, ſubiungendo declaratur ꝙ hoc eſt magnipendendum/affirmando mons celſitudinū eſt mons baſan. Ac ſi aperte diceret. Quum dixi ꝙ mons baſan eſt effectus mons dei, non dixi aliquid paruipendendum: qm̄ mons baſan eſt mons celſitudinū/& non eſt mons paruitatū: ac per hoc mons celſitudinū ē effectus mons dei. Et appellatur mons baſan mons celſitudinū: quia (vt dicitur deute.3.) vocabatur terra gigantū: & erant ibi ſexaginta vrbes munitę muris altiſſimis/portis & vectibus, abſq̄ oppidis īnumeris. Et ad literā mons baſan eſt mons hermon: vt colligitur ex ioſue.12. &.13. iunctis.3. ca. deute. nā precipuus mons nominatus in illis duobus regnis eſt mons hermon: & de eo ſpecialiter dicitur ꝙ erat ſub og rege baſan. ¶ Quare ſaltabitis montes celſitudinū! Ab exemplo montis baſan apoſtrophat ad reliquos principes montanos. Quare ſaltabitis o mōtes celſitudinum: hoc eſt quare eleuabitis vos ad ſimilitudinem ſaltātium vt ſuperetis populum dei! Quaſi dicat. fruſtra adniteminis quare non diſcitis ab exemplo montis baſan! Hic mons. Pronomen hic/demonſtrat mōtem terræ ꝓmiſſionis in quo exhibendus erat cultus deo. Et eſt ad literam mons moria. quem deſiderauit moyſes videre/petens a deo circa vltimum vitę ſuę. tranſibo & videbo terram hanc optimam trans iordanē & montem iſtum egregiū (ſeu bonum) & libanum/deute.3. Et ſic optime quadrat afferre pro ratione ꝙ fruſtra eleuabuntur principes montium terræ promiſſionis: quia deus iam decreuit montem terræ promiſſiōis in habitaculum ſibi, ita ꝙ dñs habitabit ibi ſemper. ¶ Currus dei. Dixerat ſuperius ꝙ dominus dabit dictum annunciatricū exercitus magni: declarat modo illum exercitum magnum. Currus dei duę myriades (hoc eſt.10.milia) milium angelorum. & ponitur numerus finitus pro infinito. dñs in eis/milibus angelorum, in ſanctitate ſinai. Ecce locus/mons ſinai. & ecce tempus/in ſanctitate: hoc eſt quando deus apparuit in monte ſinai in ſanctitate: quando. ſ. apparuit ad dandum legem ſanctam/ad ſanctificandum populum. Aduerte hic ꝙ de apparitione dei in monte ſinai clare ſcribiṫ exo.19. ſed nihil ibi ſcribitur de multitudine angelorum. Verūtamen deute.33. moyſes dicit. dominus de ſina venit & cum eo ſanctorum milia, in dextera eius ignea lex &c̄. Si tamen nullibi alias inueniretur, iſte pſalmus ſufficiens reddit teſtimonium ꝙ ibi fuerunt multa milia angelorum.

Aſcendiſti in excelſum. Expedita prima parte (declaratis. ſ. iis quæ paratus facere erat deus iuſto populo) tractatur nunc ſecunda pars: declarando ea quæ etiam de facto peccante populo deus fecit. Et quoniā ſecunda iſta pars propoſita fuit in principio pſalmi in multis particulis, ideo ī hac executione multa tractantur. ¶ Et apoſtrophans propheta ad moyſen dicit. Aſcendiſti in excelſum/in cacumē montis ſinai, captiuaſti captiuitatem. Ordine ꝑpoſtero ſcripta ſunt hæc. nam prius captiuaſti captiuitatem, & deinde aſcendiſti in excelſum. Et dicitur ad moyſen captiuaſti captiuitatem: quia captiuitatem filiorꝝ iſrael in egypto exiſtentem/ad ſimilitudinem captiuātis eduxit. nam eduxit eos de ſeruitute ęgyptiaca quodāmodo violente: quia & in egypto filii iſrael murmurabant contra moyſen volētē eos educere/exo.5. videat dominus & iudicet quoniam fetere feciſti ſudorem noſtrum coram pharaone/& ꝑbuiſti ei gladium vt occideret nos. Et in egreſſu ex egypto ſuper mare rubrum duxerunt. forſitan

non

non erant ſepulchra in egypto, ideo tuliſti nos vt moreremur in ſolitudine/exo.14. Et rurſus exo.16. cur ſduxiſtis nos in deſertū illud/vt occideretis oēm multitudinē fame, vtinā mortui eſſemus in terra egypti qñ ſedebamus ſup ollas carniū &c̄. Hęc enim teſtant̄ ꝙ velut violēte eduxit eos de ſeruitute. & propterea hic dicit̄ ad moyſen/captiuaſti captiuitatē. ¶ Accepiſti dona in adā.i.hoīe. Effectus deſcribitur ſubſecutus in monte ſinai, ad qd aſcēderit in excelſum.ſ.ad accipiēdū dona diuina in hoīe. Aſcendente enim moyſe in ſina/populus accepit legē:quę vicē maximoꝝ donoꝝ obtinet. Quāuis ēt cōputādo legē pro vno dono/multa ēt dona acceperit:qm̄ tūc accepit donū regni & donū ſacerdotii in populo: vt ibidē patet. ¶ Et etiā rebelles ad habitādū dn̄m deū. Inter tot dona quę accepiſti a deo, accepiſti ēt (ſed nō a deo) rebelles ad credēdū ꝙ dn̄s deus habitaret in populo. Et hoc pluries.nā & in deſcenſu ex mōte īuenit populū adoraſſe vitulū:& poſtea rebelles fuerūt deo/nolētes ꝓgredi in terrā ꝓmiſſionis, diffidēdo de deo. ℂ Benedictus dn̄s. Poſt apoſtrophationē ad moyſen, gratias agit de donis quę moyſes accepit in populo. Benedictus dn̄s/bn̄dictiōe laudis, die die/oī die ſucceſſiue:qa onerabit deus ſalutē noſtrā nobis/hoc eſt quia onus quod iponet nobis eſt onus ſalutis noſtrę. Onus enim legis diuinę nō eſt onus vanū aut tyrānicū, ſed eſt onus ſalutis nr̄ę nobis/hoc eſt ad vtilitatē noſtrā. Et futurę onerabit reſpicit pręteritū accepiſti:& ponit̄ ad ſignificādā pſeuerātiam ſalutatis oneris diuinę legis. ¶ Ipſe deus. Declaraturus vindictā diuinā in rebelles/prius ꝓpoſitos (tm̄ rebelles habitauerūt ſiccitatē) dicit vtrunq;/ſalutē ſcilicet & mortē ſubeſſe diuinę ptāti. Sed ipē deus nobis/tanq̄ ex ſerpo, eſt deus ſaluti bus/hoc eſt deus ad ſalutes noſtras:& deo dn̄o/ſuppetūt, exitus.i.vię, morti/ad mortē ad occidendū/ad mortificādū. Tm̄ deus vulnerabit caput inimicoꝝ ſuoꝝ/non vulnerabit caput iuſtoꝝ. Et dixit hoc declarādo qm̄o deo dn̄o cōueniūt vię ad mortē.ſ.ex crimine hoīum quo fiunt inimici deo.deus.n. nō eſt prius vltor q̄ hō ſit pctōr. Verticē crinis/hoc eſt populi, pambulātis in peccatis ſuis. Et intendit ad iſtam ꝙ deus nō puniuit totū populū ſignificatū per crines expāſos ꝓp magnā multitudinē: ſed puniuit caput:qm̄ puniuit maiores (qui.ſ.numerati fuerāt a.20.annis & ſupra) qui fuerūt rebelles. ¶ Dixit dn̄s. Declarat iſtā vulnerationē, afferēdo ꝓceptū dn̄i ſcriptū nu.14.& deute.1. Vtrobiq;.n.dixit deus. reuertimini & abite in ſolitudinē per viā maris rubri. Hoc ꝓceptū hic deſcribit/explanādo terminum a quo. De baſan faciā reuerti:qa ad iſtam reuerſi ſunt ex refutata aggreſſione baſan. Hortabat̄ ſiqdē eos moyſes vt aſcenderēt in mōtē amorręoꝝ, qui (vt ſuperius dictū eſt) eſt mōs hermon:& populus territus voce exploratoꝝ/diffidēs ꝙ deus pro ſe pugnaret noluit. propterea iurauit deus ꝙ nullus eoꝝ qui numerati fuerāt intraret in terrā ꝓmiſſionis/exceptis ioſue & chaleb:& ꝓcepit eis vt redirēt in deſertū per viā maris rubri. Hoc enim hic ſignificat̄ dicēdo. De baſan faciā reuerti/populū rebellē:faciam inquā reuerti de ꝓfundis maris/hoc eſt per viā ꝓfundi maris rubri. ¶ Propterea. Voci dei recitatę adiungit̄ vox ꝓphetę apoſtrophātis ad populū rebellē/tangēs effectū tunc ſubſecutū. Vt.n.apparet in locis allegatis, populus audito ꝓcepto diuino de reuerſione in ſolitudinem/dixit. peccauimus dn̄o, aſcendemus & pugnabimus ſicut ꝓcepit dn̄s noſter. Et nolēte dn̄o/abſq; moyſe & arca dn̄i aſcēderūt in mōtē cōtra amorręos:& cęſi ſūt iſraelitę ab amorręis. Hic effectus hic tāgit̄/dicēdo. Propterea/ꝓp rebellionē tuā, tinges pedē tuū in ſanguine/fugiēdo a facie amorręoꝝ. Et dr̄ tingere pedē in ſanguine/ad ſignificādā fugā cruētā:qa cū cruore ſuo & ſuoꝝ fugiebāt. & linguā canū tuoꝝ/etiā tinges in ſanguine. nō ſolū pedē tuū tīges ī ſanguine, ſed ēt linguā canū tuoꝝ. Et dixit hoc, ad denotādū viā ſanguīs ꝓfuſam/vſq; adeo ꝙ canes lingerēt ſanguinē. Ab inimicis/amorręis, ab ipō. Exaggerādo apponit̄ ab ipſo/inimicos ad ſignificādū ſanguinē effuſū ab inimicis tanq̄ ab ipō inimico/& nō ſolū more bellico. vt & affectus inimicitię & vehemētia ſeuitiū ſignificet̄. dicit̄.n.deute.1.ꝙ amorręi tūc pſecuti ſūt iſraelitas quēadmodū faciūt apes. Ita ꝙ litera eſt ſic ordināda. Tinges pedē tuū & linguā canū tuoꝝ in ſanguine/tuo; ab inimicis.i.fuſo ab inimicis, appoſitiue ab ipſo/inimico. Aſcenderūt.n.iſraelitę ad pugnā cōtra voluntatē dei:& ꝓpterea ꝓpeſſi ſunt inimicos quantū potuerūt. ℂ Viderūt. Deſcripta punitione populi per reuerſionē in deſertū (ex qua morati ſunt ibi vſq; ad.40.annū) deſcribit mō ꝓpha diuina bn̄ficia poſt.40.annū valde ſummarie. Viderūt greſſus tuos deus. Appellant̄ greſſus dei opera dei in tranſitu iordanis & in debellatione tot regnoꝝ:quę manifeſte ad ſenſum viderūt eſſe opa dei. Greſſus dei mei regis mei/hoc eſt nō ſolū tanq̄ dei ſed tanq̄ regis (viderūt enim in opibus illis deū tanq̄ regem populi ꝓgrediētē ad debellādū hoſtes/ad accipiēdū poſſeſſionē terrę ꝓmiſſionis) ī ſanctitate/magnifice mōſtrata tot miraculis. Pręuenerūt cantores. Trāſit ꝓpheta ad diuina bn̄ficia tēpore iudicū & ſaulis. Vbi aduerte ꝙ hęc particula inchoāda eſſet ab illa clauſula/ꝓcepit deus fortitudinē tuā:& ſubiūgendū in eccleſiis benedicite:& poſtea pręuenerūt:& demū ibi beniamin. Intēdit enim canere ꝙ quia deus poſt antiqua beneficia tēpore moyſi & ioſue/ꝓcepit pluries fieri & eſſe fortitudinem/robur/potentiam populi iſrael, ideo cantandum in huiuſmodi victoriis eſt deo. ¶ Vbi ſcito ꝙ propheta ſicut ſummarie tetigit beneficia diuina tempore ioſue (dicendo viderunt greſſus tuos &c̄.) ita ſummarie tangit modo bn̄ficia diuina tpē iudicū & ſaulis in victoriis ſeu triūphis principum populi qui pugnauerunt ꝓ eis. Deſcribit.n. beneficia illa dicendo. pręcepit deus tuus fortitudinem tuam. alloquitur enim populum, commemorando ꝙ pluries pręcepit pręcepto efficaci (efficax ſiquidē pręceptū dei eſt efficere)

fortitudinē tuā/potētiam tuā contra inimicos.ita ꝙ principes tui triumpharunt.triūphus ſiquidē ſeu
gratulabūda lętitia victorię/deſcribiť dicēdo ꝑuenerunt principes.Declarať enim hmōi lętitia ex hoc
ꝙ pręcedentibus ſonatoribus variis muſicis inſtrumētis/principes velut triūphantes in medio iuuen
cularū pulſantiū in cymbalis(hoc eſt iuuēculis hinc & inde ex vtraꝗ parte vię pulſantibus cymbala)
ꝑuenerūt/hoc eſt ante exercitū & populum iuerūt.Hic eſt effectus pręcepte fortitudinis a deo. Vñ lite
ra ſic eſt gloſanda.Principes poſt ſonatores,pręuenerūt exercitum & populum in medio iuuencularū
cymbalizantium. Vſꝗ ſiquidem hodie iuuenculę vtuntur cymbalis in feſtiuis gaudiis:& ordo hmōi
lętitiarum vt dictum eſt ſeruatur.nam poſt tibicines & varia genera muſicoꝝ princeps antecedit ma
gnates reliquos & comitantē populum:& mulieres hinc & inde ouātes in viis gratulanť.¶ Et aduerte
ꝙ ex hoc ipſo ꝙ deſcribunť principes ſic triūphare/ſignificať tēpus iudicum.nam neꝗ tempore moy
ſi neꝗ tēpore ioſue leguntur vnꝗ̄ principes triumphaſſe:ſed tempore iudicū inchoauit mos iſte apud
hebręos. ℂ In eccleſiis benedicite.Monet propheta referendas hmōi lętitias in diuinam laudem.Et
explicans quos alloquitur/ſubdit.de vena iſrael.O vos de vena iſrael benedicite deum dominum in ec
cleſiis/in cōuentibus/in cōgregationibus iſtarum victoriarum ſeu triumphorū.Et appellat eos de ve
na iſrael,quia alloquitur in genere ſingulas tribus iſrael.Acſi aperte dixiſſet.de quacunꝗ vena iſrael ſi
tis,benedicite deū in huiuſmodi eccleſiis.Et vſus eſt hoc modo loquendi:quia tēpore iudicū ex incer
ta tribu erat pñceps.nam modo erat ex vna tribu & modo ex alia.¶ Ibi/in huiuſmodi triūphis,benia
min paruulus/minimus inter fratres ſuos,dominās eis.Deſcribiť tribus beniamin dominās iſraelitis/
quia primus rex iſraelitaꝝ fuit de tribu beniamin,ſaul.ſ.vt patet.1.reg.9.qui pluries triūphauit.Princi
pes iuda adunatio eoꝝ.Fit ſpecialis mētio principū tribus iudę in illis tēporibus:quia principes tri
bus iudę fuerunt principium & finis illius temporis.& officium eorum dicitur cōgregare alios.Et ve
re ſic fuit.nā vt patet iudi.1.poſt mortē ioſue cōſuluerunt filii iſrael dominū dicētes.quis aſcēdet ante
nos & erit dux belli:dixitꝗ dominus/iudas aſcēdat.Tēpore quoꝗ ſaulis dauid de tribu iuda,& trium
phauit quū mulieres cantauerunt/ſaul ꝑcuſſit mille & dauid decē milia in milibus ſuis.1.reg.18.& edu
cebat & reducebat iſrael:vt diciť.2.reg.5.Principes zabulon principes nepthalim.Fit ſpālis mentio ha
rum duarum tribuū/quia iſtę duę tribus fuerūt primę in huiuſmodi laudibus diuinis.nam tēpore del
bore & barac inueniť primū laudatus deus in canticis victorię.in qua(vt in eodē cantico reprehen
ſis multis aliis dicitur)zabulon & nepthalim obtulerūt animas ſuas morti in regiōe moromę/iudi.5.
Quia enim a triumphis principum referendis in diuinam laudem deſcribit ꝓpheta tēpus illud,pa
fuit vt ſpālem mentionē faceret illarū tribuū quę incœperunt hmōi lętitiam in diuinam laudem.
Robora deus. Poſt beneficia diuina vſꝗ ad tēpus ſaul/ſubiūgit bñficia diuina tēpore dauidis. Qui
quum eſſet autor pſalmi ſeipſum non nominat,ſed diuina beneficia tpis ſui tangit a beneficio templi
ſuper hieruſalē.hoc enim conſtat non fuiſſe anteꝗ̄ dauid eſſet rex iſrael.¶ Sed aduerte ꝙ tripliciter da
uid tangit hęc beneficia.Primū deprecatiue. ſecundo prophetice. et tertio gratias agendo.Deprecan
do autem petit duo.nec petit hęc abſolute,ſed petit mediante templo. Vnde initium petitionis eſt.A
templo tuo ſup hieruſalē/hoc eſt mediante templo tuo qđ elegiſti ſup hieruſalē,robora hoc quod ope
ratus es nobis.Hęc eſt prima petitio. Vbi aduerte ꝙ templū adhuc nō erat ędificatum:ſed dauid ab
ędificādo templo petit cōfirmari cœpta.intēdens ꝙ ꝓpter tantū beneficiū,tuū quo elegiſti templum
ſup hieruſalē,da robur firmitatis & augmenti beneficiis cœptis.Quod nihil aliud eſt ꝗ̄ petere ꝙ deus
magnificet templū/augēdo ex meritis diuini cultus ibidē bñficia inchoata. Quę nō aliter explicanť,
niſi ꝙ dicitur quod opatus es nobis:vt cōprehēdať totū quod deus opatus eſt dauidi & populo.Deus
enim nō eſt opatus niſi bonū.& tpe dauidis magnū bonū operatus eſt;qm̄ exaltauit & ipm & populū
iſrael valde.Apte aūt petit robora:ga vſꝗ illud tempus nullius ſtirpis nulliuſꝗ tribus principatus fue
rat firmatus a deo.Acſi aperte diceret.hactenus de qualibet vena iſrael fuerūt principes,robora de cæ
tero quod cœpiſti a templo tuo ſuper hieruſalem.ex electione enim templi in hieruſalem,ſignificatur
& exaltatio dauidicę ſtirpis in regno/& exaltatio diuini cultus ibidē/& magnificatio populi.Hęc nāꝗ
omnia erant inchoata a deo:& ex electo cultu ſolenni in templo ſuper hieruſalem/firmanda & conſū
manda.¶ Tibi portabunt reges munus.Fructus petitionis explicať. Significatur enim per hoc ꝙ nō
fruſtra petit a deo roborari quod fecit.nam ſequeť iſte fructus ꝙ tibi/deo,portabūt munus reges: hoc
eſt ſi magnificaueris mediante cultu templi tui bonū qđ cœpiſti in nobis,reges ſucceſſiue populi tui
offerent in templo tuo munera. ℂ Increpa beſtiam.Secunda petitio eſt debellatio inimicorum.Ita ꝙ
vbi primo petiit robur boni conceſſi populo,modo petit repulſionem inimicorum. Significanť au
tem inimici per beſtiā arundinis/cōgregationē fortium in vitulis populorum calcantem in fruſtis ar
genti:vt ex hoc ꝙ eſt beſtia/feritas ſignificetur.Ex hoc vero ꝙ habitat in arundineto/ſignificatur tum
difficultas pręualendi cōtra eam:difficilius ſiquidem eſt ꝑualere contra feras in paludibus arundinū
habitantes ꝗ̄ cōtra feras habitātes in ſyluis.& propter huiuſmodi difficultatem petit a deo ꝙ ipſe in
crepet illam.tanꝗ̄ diceret/nos nō valemus. Tum vanitas.arundines enim ſunt res valde leues, facileꝗ
vento agitanť.Et ꝓpterea beſtia arundinis deſcribiť tanꝗ̄ beſtia habitās in leuitatibus glorię/famę &

honoris huius mundi.Et ad hoc puto ad literam appoſitam eſſe metaphoram arūdinis. Ita ꝙ beſtia
hęc deſcribitur primo a vanitate glorię. deinde a fortitudine viriū & magnitudine/dicendo cōgrega/
tionē fortium:& multitudine/dicendo in vitulis populorum. tertio ab affluētia diuitiarum/ dicendo
calcantem in fruſtis argenti. Tanq̃ beſtia calcet loca cruſtata laminis argenteis/vt abūdet tantum ar/
gento ꝙ etiam pauimenta faciat argentea:hoc eſt ꝙ eſt potens oīa ſibi ſubiicere & quaſi ſub pedibus
ponere ex multitudine diuitiarum. Increpa ergo beſtiā habitantem in vanitate glorię/robuſtam viri/
bus & multitudine/& tam diuitem vt poſſit omnia calcare. ☞ Diſperſit. Explicat rationem petitionis
huius ſecundę eſſe/quoniam iſtę beſtiæ bella volent aduerſus populum dei. Hæc enim ratio ſignifica/
tur dicendo. diſperſit populos bella volent.i.qui bella volent. Et tertia perſona ſignificata per diſperſit
eſt templum.& pręteritum diſperſit/appoſitum eſt relatiue ad futurum ſubiungendū/venient pingues
ex ægypto. Et eſt ſenſus. Increpa beſtiam &c̄. quia quando templum tuum diſperſit populos qui bella
volent/venient pingues ex ægypto. Fructus enim increpationis & diſperſionis ſignificatur aduentus
magnatum ex ęgypto/& ſimiliter velox oblatio ex æthiopia ad diuinum cultum. Et intendit ad lite/
ram ꝙ deo mediante cultu templi ſui diſpergente hoſtes inuadentes populum dei,& ægyptii & ęthio
pes venient ad adorandum deum in hieruſalem. Et intendit per ægyptum & ęthiopiam vniuerſas na
tiones. Nec eſt dubium hoc adimpletum fuiſſe:quum legamus in actibus apo.8.ca.ꝙ vir æthiops eu
nuchus potens candacis reginę ęthiopum venerat adorare in hieruſalem. Similia enim multa prius
accidiſſe credendum eſt/q̃uis non ſint ſcripta:quum etiam factum iſtius æthiopis non fuiſſet ſcriptū,
niſi occaſione baptiſmi in reuerſione ſuſcępti.

Regna terrę. Poſt petitiones ſubditur prophetia. Prophetat enim dauid ꝙ ex cultu in templo ędifi/
cando deus dabit manifeſtam fortitudinem/ita vt regna mundi cantent domino. quod eſt explicare
euentum fructus prius deſcripti de ęgypto & ęthiopia. Equitanti in coelis coelorum principio. Ac ſi
aperte dicat. Cantate nō nouo aut ficto deo, ſed illi qui a principio ęquitat in coelis coelorum/mouet
ad ſimilitudinem æquitantis(hoc eſt per intellectum & voluntatem) coelos coelorum/hoc eſt ſupre/
mum coelum ſeu omnes coelos. Pōt enim per coelos coelorum intelligi ſupremum coelum continens
alios:& poſſunt oīa coeleſtia corpora ſignificari per coelos coelorum/ad denotandam multitudinem
continentium & contentorum. Ecce(demonſtrat rationem quare debeāt laudare deum)dabit/deus,
in voce ſua/in ſenſibili & manifeſto ſigno, vocem fortitudinis/potētię & roboris noſtri & cōtra aduer/
ſarios. ☞ Date fortitudinē deo/recognoſcite potētiam/fortitudinem eſſe a deo:quia ſuper iſrael excellē/
tia eius/dei,& fortitudo/potētia,eius in coelis. Vbi duo ſimul dicit:& excellētiam dei apparentē ſuper
populum iſrael,& potentiam eius apparentē in coelis inferioribus:hoc eſt in nubibus. Ad literā ſiqui
dē ędificato tēplo apparuit gloria dñi in nube in die itroductionis arcę in tēplū: vt patet. 3.reg.8.&.2.
parali.5. ℂ Terribilis deus. Gratiarūactio demū ſubiūgit/dicēdo. Bñdictus deus/bñdictione laudis,qa
terribilis deus a ſanctuariis tuis/fuiſti/es & eris. Et dicit a ſanctuariis ꝑpter multa ſanctuaria q̄ ſucceſſi
ue fuerunt:ſcilicet tabernaculum quod fecit moyſes/& tabernaculū quod fecit dauid/& arcā dñi in di/
uerſis locis/& demum templū. in quibus oībus deus exhibuit ſe terribilem cōtra hoſtes. Deus iſrael tu
ipſe dans fortitudinem & robora populo/tuo.& repete a ſanctuariis tuis:ita ꝙ vtrunq; beneficium re/
cognoſco a ſanctuariis tuis. Amen.

ℂ VVLGATA EDITIO. ℂ Victori pro liliis dauid. LXVIII.

SAluum me fac deus:qm̄ intrauerunt aquę uſq; ad animam meam.
Infixus ſum in limo profundi:& non eſt ſubſtantia.
Veni in altitudinem maris:& tempeſtas demerſit me.
Laboraui clamans:raucę factę ſunt fauces meę,defecerunt oculi mei dū
ſpero in deum meum.
Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei:qui oderunt me gratis.
Confortati ſunt qui pſecuti ſunt me inimici mei iniuſte: que non rapui tūc exoluebā.
Deus tu ſcis inſipientiam meam:& delicta mea a te non ſunt abſcondita.
Non erubeſcant in me qui expectant te domine:domine uirtutum.
Non confundantur ſuper me:qui quęrunt te deus iſrael.
Quoniam propter te ſuſtinui opprobrium:operuit confuſio faciem meam.
Extraneus factus ſum fratribus meis:& peregrinus filiis matris meę.
Qm̄ zelus domus tuę comedit me:& opprobria exprobrantiū tibi ceciderūt ſup me.
Et operui in ieiunio animam meam:& factum eſt in opprobrium mihi.

Et poſuit ueſtimentum meum cilicium:& factus ſum illis in parabolam.
Aduerſum me loquebant̃ qui ſedebanr in porta:& in me pſallebant qui bibebãt uinũ.
Ego uero orationem meam ad re domine:tempus beneplaciti deus.
In multitudine miſericordię tuę exaudi me:in ueritate ſalutis tuę.
Eripe me de luto ut non infigar:libera me ab iis qui oderũt me & de profundis aquaꝝ.
Non me demergat tempeſtas aquę/neq; abſorbeat me profundum:neq; urgeat ſuper me puteus os ſuum.
Exaudi me domine quoniam benigna eſt miſericordia tua:ſm multitudinẽ miſerationum tuarum reſpice in me.
Et ne auertas faciem tuam a puero tuo:quoniam tribulor/uelociter exaudi me.
Intende aninıę meę & libera eam:propter inimicos meos eripe me.
Tu ſcis improperium meum:& confuſionem meam & reuerentiam meam.
In conſpectu ruo ſunt omnes qui tribulant me: improperium expectauit cor meum & miſeriam.
Er ſuſtinui qui ſimul contriſtaretur & non fuit:& qui conſolaretur & non inueni.
Et dederunr in eſcam meam fel:& in ſiti mea potauerũt me aceto.
Fiar menſa eorum coram ipſis in laqueum:& in retributionem & in ſcandalum.
Obſcurentur oculi eorum ne uideant:& dorſum eorum ſemper incurua.
Effunde ſuper eos iram tuam:& furor irę tuę comprehendat eos.
Fiat habiratio eorũ deſerta:& in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet.
Quoniam quẽ tu percuſſiſti perſecuti ſunt:& ſuper dolorẽ uulnerũ meorũ addiderunt.
Appone iniquitarem ſuper iniquitarem eorũ:& non intrent in iuſtitiam tuam.
Deleantur de libro uiuentium:& cum iuſtis non ſcribantur.
Ego ſum pauper & dolens:ſalus tua deus ſuſcępit me.
Laudabo nomen dei cum cantico:& magnificabo eum in laude.
Et placebit deo ſuper uitulum nouellum:cornua producentem & ungulas.
Videant pauperes & lętentur:quęrite deum & uiuet anima ueſtra.
Quoniam exaudiuir pauperes dominus:& uinctos ſuos non deſpexit.
Laudent illum cœli & rerra:mare & omnia reptilia in eis.
Quoniam deus ſaluam faciet ſion:& ędificabuntur ciuitates iudę.
Er inhabitabunt ibi:& heredirate acquirent eam.
Et ſemen ſeruorum eius poſſidebit eam:& qui diligũt nomen eius habitabunt in ea.

IVXTA HEBRÆVM. Vincenti ſup liliis dauidi. LXIX.

† dñi 1 Propheta. SAlua me deus†:quoniam uenerunt aquę uſq; animam.
2 Immerſus ſum in limo profundi/& non [eſt] ſubſiſtentia: ueni in profunditates aquarum & unda lauit me.
3 Laboraui in uocare meo/aruit guttur meum:conſumpti ſunt oculi mei ſperando ad
† deo meo deum meum†.
4 Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei oſores mei ſine cauſa,roborati ſunt ſucciſores mei/inimici mei falſo:quę non rapui tunc reddam.
† dñ† ſtultitię meę 5 Deus†tu ſciſti ſtultitiam meam† [nullã]:& culpę meę [q̃ nulle ſunt] a te non ſunt abſconditę.
† dñi mei 6 Non confundentur in me expectantes te domine† deus exercituum:non erubeſcent in me quęrentes te deus iſrael.

7 Quia ſuper te portaui uituperium:operuit confuſio facies meas.
8 Alienatus fui fratribus meis:& alienus filiis matris meę.
9 Quia zelus domus tuæ comedit me:& opprobria exprobrantium tibi/ceciderunt ſu-
per me.
10 Et fleui in ieiunio animam meam:& fuit in opprobria mihi.
11 Et dedi ueſtimentum meum ſaccum:& fui eis prouerbio.
12 Loquentur in me ſeſſores portę:& modulationes bibentium ſiceram.
13 Et ego/oratio mea tibi dñe*,tēpus [eſt] beneplaciti:deus † in multitudine gratię tuæ reſpō- † dñs
de mihi in ueritate ſalutis tuę.
14 Libera me de luto & non mergar: liberabor ab oſoribus meis & de profundis aquarū.
15 Non lauabit me unda aquarum/& non abſorbebit me profunditas:& non obturabit
ſuper me puteus os ſuum.
16 Reſponde mihi domine*:quoniam bona [eſt] gratia tua, ſm multitudinē miſericordia-
rum tuarum uertere ad me.
17 Et ne abſconde facies tuas a ſeruo tuo:quoniam anguſtia mihi [eſt] /cito reſponde mihi.
18 Approxima ad animam meam/redime eam:propter inimicos meos redime me.
19 Tu cognouiſti opprobrium meum/& confuſionem meam/& ignominiam meam:co-
ram te omnes hoſtes mei.
20 Opprobrium rupit cor meum & langui:& expectaui ad condolendum/& non [fuit] ,& con
ſolatores/& non inueni.
21 Et dederunt in eſcam meam fel:& [in ſiti mea] ſiti meę potauerunt me aceto.
22 Erit menſa eorum faciebus ipſorum laqueo:& retributionibus/offendiculo.
23 Obſcurabuntur oculi eorum a uidendo:& lumbos eorum continue fac labi.
24 Effunde ſuper eos indignationē tuā:& ira furoris tui aſſequetur eos.
25 Erit palatium eorum deſolatum:in tentoriis eorum non erit ſedens.
26 Quoniam [qui tu] tu quem percuſſiſti perſecuti ſunt:& ad dolorem occiſorū tuorū narrabūt.
27 Da iniquitatem ſuper iniquitatem eorum:& non uenient in iuſtitia tua.
28 Delebuntur de libro uiuorum:& cum iuſtis non ſcribentur.
29 Et ego pauper & dolens [ſum] :ſalus tua deus† exaltabit me. † dñs
30 Laudabo nomen dei† in cantico:& magnificabo eum in confeſſione. † deorum
31 Et placebit dño* ſuper bouem taurum:cornificantem & ungulificantem.
32 Viderunt humiles & lętabuntur:quęrentes deum† & uiuet cor ueſtrum. † deus
33 Quoniam audiens ad mendicos dominus*:& uinctos ſuos non deſpexit.
34 Laudabunt eum cœli & terra:maria & omne reptans in eis.
35 Quia deus † ſaluabit ſion & ædificabit ciuitates iuda:& habitabunt ibi & hæredita- † dñs
bunt eam.
36 Et ſemen ſeruorum eius poſſidebunt eam:& diligentes nomen eius habitabunt in ea.

Titulus eſt. Vincenti ſuper liliis dauidi. Aiunt lilia nomen eſſe inſtrumenti muſici. Quod ſi inſtru-menti nomen non eſt/intelligimus per lilia chriſtum & eccleſiam ſignificari.nam de ſeipſo chri-ſtus dicit/ego flos campi & lilium conuallium. Et de eccleſia dicit.ſicut lilium inter ſpinas/ſic amica mea inter filias.¶ Vtrouis modo ſit,ex multis ſacre ſcripturę autoritatibus materia pſalmi habetur.
Caiet.ſup pſal.

nam ſaluator noſter ioan.15.affert de ſeipſo illam huius pſalmi particulam, odio habuerunt me gratis, dicens. vt adimpleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt, quia odio habuerunt me gratis. Diſcipuli quoq; chriſti intellexerunt de chriſto aliam huius pſalmi particulam: dicente euangeliſta ioanne 2.cap. recordati ſunt vero diſcipuli eius quia ſcriptum eſt, zelus domus tuæ comedit me. Paulus apoſtolus ad ro.15. aliam huius pſalmi particulam de chriſto exponit, dicens. Etenim chriſtus non ſibi placuit: ſed ſicut ſcriptum eſt; improperia improperantium tibi ceciderunt ſuper me. Paulus item ad ro.xi. affert alia huius pſalmi verba dicta de iudęis in ſua infidelitate obſtinatis, dicens. Et dauid dixit. fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum & in captionem & in ſcandalum & in retributionem illis: obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua. ℣ Ex quibus apparet ꝙ materia pſalmi ad literam eſt chriſtus patiens, poſitus in ruinam & in reſurrectionem multorum, & in ſignum cui contradicetur: vt facile decurſus pſalmi iuxta inductas autoritates teſtatur.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Chriſtus patiens recurrit ad deum pro ſalute reſurrectionis: proponendo hinc tum multitudinem ac robur perſecutorum ſuorum, tum multitudinem ac magnitudinem iniuriarum, eiectionis, opprobrii, confuſionis, ignominię, irriſionis &c̄. inde vero tum innocentiam ſuam, tum merita diuini zeli, voluntarię paſſionis, ieiunii, fletus, ſacci, orationis. Et conſequenter prędicit & pœnas multiplices perſecutorum & exaltationem ſuam, cum ſacrificio cōfeſſionis, cum vita ac lętitia humilium, cum totius vniuerſi gratiarumactione pro ſalute generis humani.

¶ Perſona loquens propheta eſt in perſona meſſię patientis.

SAlua me deus. Diuiditur pſalmus in duas partes: propoſitiuam materię, & executiuam, ibi deus tu ſciſti. ℣ Proponitur in primis chriſtus patiens ſub metaphora hominis periclitantis in aqua. Vbi primo deſcribit ſeipſum periclitantem in aquis ſic ꝙ agitur de periculo vitę. Salua me deus, quoniam venerunt aquę vſq; ad animam .i. vitam, ſuffocandam. Deinde dearticulat rationes periculorum. Prima eſt ex parte fundi. Immerſus ſum in limo profundi, & non ſubſiſtentia, eſt: hoc eſt in fundo aquę non poſſum firmare pedes quia limus non ſubſiſtit. Altera eſt. Veni in profunditates aquarum, & vnda lauit me: Periculum hoc eſt ex ſuperficie aquarum. in quo congregantur duo mala: ſcilicet profunditas aquarum, & impetus vndarum ſeu illuuies. Effectus autem ponitur lauit me: hoc eſt cooperuit me. aqua enim quantum lauat tantum cooperit. ℣ Laboraui in vocare meo. Sub alia metaphora deſcribitur chriſtus patiens: ſcilicet ſub ſpecie hominis patientis & clamantis opem petendo ad deum. Laboraui in vocare meo, clamando, vocando auxilium, atuit guttur meum, pręnimio clamore: conſumpti ſunt oculi mei ſuſpiciendo & ſperando ad deum meum. In quo dilatio auxilii cum magnitudine ſpei deſcribitur. ¶ Multiplicati ſunt. Poſt propoſitam paſſionem chriſti ſub metaphoris, proponitur eadem ſub proprietate verborum. Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei (modus loquendi eſt ad ſignificandum ſine numero) oſores mei ſine cauſa, ſine aliqua offenſa, ſine aliqua culpa: nec ſolum multiplicati ſed roborati ſunt ſucciſores mei; ſucciſores vitæ meæ, inimici mei, non iudices ſed inimici, falſo, hoc eſt falſa impoſitione imponentes mihi falſa: puta ꝙ ſe faciebat filium dei, ꝙ erat ſeductor populi &c̄. quæ non rapui tunc reddam. Ecce probatio falſitatis: quia quę non rapui; tanq̄ raptor, tunc, quando exercebunt hęc ſua odia, reddam. Sermo eſt metaphoricus: aſſimilans chriſtum homini qui ſoluit tanq̄ raptor quę non rapuit. Et intendit ad literam ꝙ patietur & ſatiſfaciet pro iis ad quę non tenebatur, pro peccatis quę non commiſit, pro debitis nō ſuis ſed alienis. Hęc ſunt quę proponuntur.

¶ Deus tu ſciſti. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, quæ non rapui &c̄. Secundo illa, immerſus ſum in limo &c̄. ibi deus in multitudine gratiæ tuæ. Tertio illa, laboraui; ibi reſponde mihi domine. Quarto illa, quoniam venerunt aquę, ſimul cum illa roborati ſunt, ibi tu cognouiſti opprobrium meum. Quinto illa, ſalua me deus, ibi & ego pauper & dolens. ¶ Circa illam particulam, quę non rapui tunc reddam, duo tractantur: ſcilicet innocentia a culpa & meritum. ex his enim duobus apparet & ꝙ non offendit & ꝙ ſatiſfecit. Deus tu ſciſti ſtultitiam meam, & culpę meę a te non ſunt abſcondite. Innocentia ab vtroq; peccati genere (ſcilicet tam ex parte intellectus q̄ ex parte affectus) deſcribitur, afferendo deum in teſtem. tu ſciſti ſtultitiam meam, nullam eſſe, q̄uis tractatus ſim vt ſtultus ab herode, a pilato, a pontificibus: & culpę meę, mihi impoſitę, ꝙ ſim ſeductor, ambiens regnum &c̄. a te non ſunt abſconditę, ꝙ nullę ſunt. Vtitur ſermone truncato more hominum afflictorum: propterea ſiquidem non explicat negatiuas. Sic enim conſueuimus afflicti alloq̄ ſcientes īnocentiā noſtrā. tu ſcis proditiones meas, verſutias meas. intendendo ꝙ tu ſcis falſa hæc eſſe. ℣ Non confundentur in me. Siue deprecatiue ſiue prophetice futura hęc intelligantur, deſcripta innocentia deſcribitur ſatiſfactio, ſed prius ſatiſfactionis fructus: ſcilicet ꝙ electi non ſcandalizabuntur videndo meſſiam ſatiſfacere vt malefactorem. Non confundentur in me, velut ſtulto & iniquo, expectantes te, fide & ſpe, domine deus exercituum: non erubeſcent in me quęrētes, opere, te deus

Iſrael.Quia ſuper te.Ecce ſatiſfactio:quia non ſuper me/non propter mea demerita,ſed ſuper te/amo-
re tui/prędicando te,portaui/voluntarie,vituperium:operuit confuſio facies meas/voluntarię ſuſtuli
confuſionem coram.Alienatus fui fratribus meis/iudęis:& alienus filiis matris meę/ſynagogę. Nam
iudęi conſpirauerant vt ſiquis fateretur ipſum eſſe chriſtum/extra ſynagogam fieret.& ſamaritanum
ipſum dicebant:nonne bene dicimus nos quia ſamaritanus es tu? Hęc enim ſunt quae alienauerunt/
hoc eſt ob quę alienus reputabar a iudęis.Et vſq; in hodiernum diē chriſtus alienus habetur a iudęis.
Quas tamen iniurias pro ſalute noſtra diſpoſuit ſufferre.¶ Quia zelus domus tuę.Deſcripta inno-
centia cum ſatiſfactione ei annexa/deſcribitur meritum multiplex cum multiplici perpeſſione ſatiſfa-
ctoria.Primum meritum.Zelus domus dei/hoc eſt amor impatiens ſacrilegiorum in domum dei,co-
medit me/tantus:vt corrodat/conſumat animum meum.℣ Et opprobria.Secundum meritum electio
eſt iniuriarum propriarum,non quorūcunq; ſed exprobrantium tibi/iniuriātium tibi deus. Vbi duo
intellige.Alterum ꝙ ratio iniuriarum propriarum eſt iniuria contra deum.Alterum ꝙ vehemētes ele-
git iniurias:vtpote ab iis qui non verentur iniuriam inferre deo:multo enim magis & maiores aude-
bunt mihi inferre iniurias.Ceciderunt ſuper me/ſorte non caſuali ſed electoria.Eſt enim ſermo de caſu
ſicut cecidit ſors ſuper matthiam:ſequendo expoſitionem pauli apoſtoli ad ro.15.exponētis hūc textū
ꝙ chriſtus non placuit ſibi.Quod directe infert affirmatiuam/ꝙ elegit complacere ſibi in opprobriis
exprobrantium deo:hoc eſt elegit pro portione ſua pati opprobria ab iis qui etiam deo dicunt con-
tumeliam,& non elegit delectabilia/vtilia aut honorabilia mundi huius pro ſorte ſua.℣ Et fleui in ie-
iunio.Tertium meritum eſt voluntarius luctus in fletu/ieiunio & cilicio.Et fleui/ecce primum,in ieiu-
nio/ecce ſecundum,animam meam/vitam meam duxi in fletu & ieiunio:& fuit in opprobria mihi/ſci-
licet flere & ieiunare.Et dedi veſtimentum meum ſaccum/ecce tertium:& fui eis prouerbio. Nota hic
ꝙ ad literam per fletum/ieiunium & ſaccum intelligitur abiecta luctuoſa & multiplicis patientię ple-
na vita chriſti:deſcripta a ſimilitudine hominum in luctu poenitentię/antiquo more in ſacco & ieiu-
nio & fletu.Quāuis ad literam conſtet chriſtum ieiunaſſe & fleuiſſe. Sed literalis ſenſus eſt quem dixi-
mus.Similiter nota ꝙ huiuſmodi vitam chriſti datam eſſe opprobrio/& uerſam eē in parabolā ſeu p-
uerbium/verificatur ad literam tempore paſſionis chriſti:pro quāto cum ſceleratis deputato/tota vi-
ta eius data eſt opprobrio.Et iriſio ſacerdotum &c̄.verificat vitam chriſti verſam in parabolam:hoc
eſt in iriſionem.Cum hoc tamen potuit eſſe ꝙ prouerbium aliquod deriſorium exortum fuerit inter
iudęos de chriſto.℣ Loquētur in me.Duo ſimul exequitur.nam & declarat apud quos verſus eſt in p-
uerbium:& declarat illam particulam in principio prępoſitam/ſcilicet multiplicati ſunt ſuper capil-
los capitis mei. Et intendit ꝙ cuiuſq; ordinis homines a ſupremo vſq; ad infimum oblocuti ſunt de
eo. Comprehendit autem omnes hominum ordines ab extremis/explicando ſcilicet duo extrema:vt
ex his intelligamus quoq; media.Seſſores portę.ecce ſupremus ordo.Principum enim erat & magna-
tum ſedere in porta ciuitatis:vt pluries patet in ſcriptura.Et modulationes bibentium ſicerā.ecce infi-
mus ordo.nam viliſſimi homines ſunt qui cantant bibendo ſiceram.i.poculum quod pōt inebriare:
Vel ſicerā expreſſit/ad denotandum viliſſimos:vtpote viliores iis qui cātant ad potum vini.℣ Et ego
oratio mea.Quartum meritum eſt orationis.Et potes dupliciter literā legere.Primo ſic.Et ego/oppo-
ſitis officiis vaco:nam vaco orationi.& tūc ſequitur,oratio mea tibi domine. Vel & ego ipſe ſum ora-
tio mea tibi:quia totum quod ſum/ſum oratio.quod conſtat in chriſto verificari.Tēpus/eſt, benepla-
citi/diuini in genere humano.tunc enim ſibi reconciliauit genus humanum per chriſtum.

Deus in multitudine gratię. Tractatur hic illa particula/immerſus ſum in limo profundi &c̄. re-
currendo ad deum pro liberatione/exponendo metaphoram.Deus in multitudine gratię tuae reſpon-
de mihi/opere,in veritate ſalutis tuae.Libera me de luto & non mergar,liberabor ab oſoribus meis.Ec-
ce lutum/oſores mei. Nec ſolum de luto; ſed & de profundis aquarum: dixerat enim ſuperius/ve-
ni in profunditates aquarum. Non lauabit me vnda aquarum & non abſorbebit me profunditas.
Significant haec futura efficaciam diuinae opis:/prophetant & effectum futurum in veritate ſalu-
tis diuinae.℣ Vbi nota quęſtionem ſuboriri ex hoc loco circa veritatem. nam ſuperius deſcripſit
ſe imerſum luto,ſimiliter lotū vnda:nunc aūt dicit nō mergar luto & nō lauabor vnda. Soluitur aūt
quantū ad metaphorā qdē ꝙ imerſus erat luto & ablutus vnda inchoatiue:nō merſus aūt & nō ablu-
tus cōſūmate. Quantū ad rē vero qa fuit p mortē merſus & optus odiis & pſecutionibus iudęor:ſed
qa nō manſit in morte/ſed reſuſcitatus eſt & liberatus a morte,ideo eſt in veritate ſalutis diuinę libera-
tus a luto & ab aquis.Et ppterea ſubdit.& nō abſorbuit me pfunditas/velut mortuū ſubmerſum per-
manſurum in morte.Et adhuc clarius explicatur.Et nō obturabit ſuper me puteus/mortis,os ſuum/ſi-
cut obturat ſuper alios mortuos:quia intra triduum inde exibo.

Reſponde mihi. Tractatur hic illa particula/laboraui in vocare meo:ſupplicando vt reſpōdeat/ver-
tat ſe/mōſtret faciē &c̄.Reſpōde mihi/laborāti vocādo te,dñe.qm̄ bona/hoc eſt bñfica eſt oībus, gratia
tua:ſm multitudinem miſericordiarum tuarum/quibus velut condoles compatiendo miſeris,verte-

te ad me/reſuſcitando qui velut auerſus a me vis me pati. Et ne abſcōde facies tuas/plenas gratiarum, a ſeruo tuo/qui velut abſconditas tenes tempore paſſionis: quoniam anguſtia mihi/eſt mortis, cito/ infra triduum, reſponde mihi/opere reſuſcitationis. Approxima ad animam meam/exiſtentem in inferno, redime eam/de penalitate ſeparationis a corpore. propter inimicos meos/incredulos iudeos cuſtodientes ſepulchrum meum, redime me/de morte ad vitam immortalem: vt non inſolent/vt conuincantur ꝙ vere reſurrexi.

Tu cognouiſti. Tractatur hic illa particula/quoniam venerunt aquę vſq; animam, ſimul cum altera expoſitiua metaphorę/roborati ſunt ſucciſores mei. Quod enim metaphorice ſignificat venire aquas vſq; animam/hoc explicat roborari ſucciſores vitę ſuę. Et propterea ſimul tractantur diffuſe/ dupliciter. Prius quantum ad id in quo pręualuerunt. Secundo quantum ad eorum poenam/ibi erit menſa eorum. ℂ Deſcribit ergo pręualentes inimicos. Tu cognouiſti opprobrium meum/quo probri accuſatus/damnatus &c̄. ſum, & confuſionem meam/in tot irriſionibus, & ignominiam meam/in tot iniuriis: cognouiſti quidem quia coram te omnes hoſtes mei/ſunt manifeſti/ꝗuis apud homines pallient ſe iuſtos. Opprobrium/tantum eſt, ꝙ rupit cor meum & langui. Intendit per hæc ad literam ꝙ chriſtus triſtatus eſt intus in animo de iniuriis ſibi illatis: ne putares in chriſto animum fictum a ſtoicis/ſine triſtitia/timore & huiuſmodi. Vnde & ipſe dixit/triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. & marcus euangeliſta dicit ꝙ coepit pauere & tedere. Fuerunt autem in animo chriſti huiuſmodi propaſſiones non paruę: quoniam permittebat vnicuiq; parti animi exequi officium ſuum, totum tamē ſm rationem rectiſſimam. Et expectaui ad condolendum & non/hoc eſt nullus fuit condolens mihi: per quod exaggeratur paſſio. & ſimiliter conſolatores/expectaui/hoc eſt ad modum expectantis fui, & non inueni. Nullus apoſtolus/nullus diſcipulus/nulla perſona legitur condoluiſſe aut conſolationis aliquid attuliſſe. Et quo ad conſolationem quidem non eget gloſa. Quo ad condolentiam autem gloſandum eſt ꝙ nullus condoluit chriſto vt chriſto, ſed tanꝗ viro probo patienti. Sic enim mulieres lamentabantur eū quibus dixit. filie hieruſalē nolite flere &c̄. Sic enim maria magdalena & ioannes euāgeliſta ſtabant iuxta crucem/ proculdubio condolentes ſed non vt chriſto. Vnde de ſeipſo ioannes dicit ꝙ in die reſurrectionis vidit & credidit. Et mariam magdalenam cōſtat perdidiſſe fidem ex eo ꝙ etiam reſuſcitatum credebat ſublatum. Nec obſtat textui ꝙ beata virgo perfecte ei condoluit vt chriſto & filio dei: quoniam vna exceptio non falſificat ſermonem vniuerſalem in materia morali. ℂ Et dederunt in eſcam meam fel, & ſiti meę potauerunt me aceto. Ad literam dederunt chriſto crucifixo dicenti ſitio/potum aceti in ſpongia. fel autem anteꝗ crucifigeretur dederunt ei mixtum vino: vt patet matth ęi. 27. ℣ Sed tunc eſt locus queſtioni: quia fel non eſt datum ei in eſcam ſed in potum. Soluitur autem: quia potus ille dabatur crucifigendis loco eſcę confortatiuę/ſicut infantes accipiunt lac loco eſcę: & egrotantes valde/ſtillatis & liquoribus nutriuntur. Vnde vina illa credimus fuiſſe aromatica, tanꝗ eſcas conuenientiſſimas crucifigendis ad confortationem. In potu huiuſmodi autem velut eſca danda chriſto crucifigendo/loco aromatum appoſitum eſt fel. Vnde vere dicitur. & dederunt in eſcam meam/conuenientem mihi crucifigendo, fel: & dicente me ſitio/potauerunt me aceto.

Erit menſa eorum. Prophetatur poena iudęorum qui roborati ſunt contra chriſtum. Et prophetatur triplex poena. Prima mentis circa ſacram ſcripturam. Quod ideo dico: quia paulus apoſtolus ad ro. xi. affert hunc textum de cęcitate iudęorum circa credenda. ℣ Sub metaphora ergo menſę/ſacra ſcriptura menſa fidei iudęorum ſignificatur. & ideo ſub menſę nomine propheta eam introduxit vt continuaret menſam menſę. Ipſi mihi parauerunt menſam fellis & aceti, propterea erit mēſa eorum/qua paſci debent, faciebus eorum laqueo: detinentur enim vſq; hodie iudęi capti & vincti ſcriptura ſacra/ vt non ſint liberi ad credendum. & retributionibus/quia hoc merentur, offendiculo/ad cadendum a rectitudine fidei. Obſcurabuntur oculi/mentis, eorum a videndo/veritatem contentam in ſcripturis: & lumbos eorum/affectus eorum preſſos onere peccatorum, continue fac labi/ tanꝗ minus valentes portare onus. Hęc de poenis mētis erga ſacram ſcripturam. ℂ Effunde ſuper eos. Prophetatur poena temporalis excidii hieroſolimitani per romanos poſtmodum facti. Effunde/copioſe funde, ſuper eos/iudęos, indignationem tuam/iuſtitiam tuam: & ira furoris tui/vindicta iuſtitię tuę, aſſequetur eos/perueniet ad eos. Erit palatium eorum deſolatum. per quod deſcribitur deſolatus principatus eorum. In tentoriis eoꝝ nō erit ſedens. in quo deſcribitur deſolatio populi. Vtrunq; timebat caiphas. ne forte veniāt romani & tollant locū noſtrū/quo ad primum, & gentem/quo ad ſecundum. ℣ Quoniā tu quem percuſſiſti perſecuti ſunt. Ecce ratio poenarum. quia perſecuti ſunt illum qui nulla ex parte/nulla rōne percutiēdus erat niſi quia tu deus percuſſiſti/percutere voluiſti. In quo ſignificatur oīmoda chri inocētia & diuina ordinatio de paſſione chri non pro eius demeritis: quia propter ſcelus populi mei pcuſſi eū. Et ad dolorē occiſoꝝ tuoꝝ narrabunt. Perſeuerantia pſecutionis iudaicę in chriſtum prophetatur ꝙ non ſolum pſecuti ſunt ipſum, ſed narrabunt poſteris continuandā perſecutionē in chrianos. hoc eſt. n. narrare ad dolorem occiſoꝝ tuoꝝ, nō vt occiſi doleant ſed vt dolendo ſint occiſi. Quod fecerunt

in ſtephano/iacobo &c̃.Hæc de poena excidii hieroſolymitani. ¶ Da iniquitatem.Prophetatur conti nuus lapſus reproborum iudęorum cum poena æterna.Da iniquitatem ſuper iniquitatem eorum/la/ bentur de crimine in crimen:& non venient in iuſtitia tua/quæ eſt iuſtitia fidei/iuſtitia gratiæ ſm ele ctionem.Attribuitur autem hoc deo/dicendo da:quia dat ſubtrahendo gratiam : quod vocatur dare permiſſiue. ¶ Delebuntur de libro viuorum,& cum iuſtis nõ ſcribẽtur.In libro vitę quidam ſunt ſcri pti ſm pſentẽ iuſtitiã:qui quũ peccant delenť de libro vitę.et propterea hic dr̃/delebunť de libro viuo rũ.Quidã aũt ſunt ſcripti ſm prędeſtinationẽ.& hi nunq̃ delenť de libro vitę.Et ppea hic dr̃/ & cũ iu/ ſtis nõ ſcribenť:appellans ſcripturã pdeſtinationis ſcriptionẽ iuſtorũ.Per quod ſignificať ęterna dam natio iudęorum.Et per primum ſignificatur caſus illorum qui erant ſm pręſentem iuſtitiam iuſti,ꝗ tamen poſtea non adhęſerunt chriſtianę fidei.

Et ego pauper ⁊ dolens. Tractatur hic illa particula/ſalua me deus:declarãdo magnitudinem gra/ tię diuinę in ſaluando ipſum/tali ordine.Primum ponitur ipſa magnitudo ſalutis.Et ego pauper/re/ bus,& dolens/còrpore & animó:& tamen ſalus/non humana,ſed tua deus exaltabit me / reſuſcitando ad immortalem vitam/ad regnum ęternum. ¶ Deinde ponitur triplex effectus huius ſalutis. Primus eſt.Laudabo nomen dei in cantico,& magnificabo eum in confeſſione/fidei.Hæc duo officia inſtituit chriſtus in eccleſia ſua:ſcilicet magnificare deum in confeſſione fidei & laudare nomen dei.Et placebit deo ſuper bouem taurum,cornificantem & vngulificantem:hoc eſt placebit deo inſtitutio nouę ec/ cleſię ad magnificandum & laudandum deum/plus q̃ ſacrificium bouis maſculi iuuenculi ita ꝙ tunc producat cornua & vngulas:hoc eſt plus q̃ omnia ſacrificia veteris legis.ab hoc enim vno optimo ſacrificio reliqua ſignificauit. ¶ Viderunt humiles.Poſt effectum primum qui ſpectat ad honorẽ dei/ deſcribitur ſecundus effectus ſpectans ad bonum electorum:ſcilicet viuere & lętari. Viderunt humi/ les/corde ſalutem reſurrectionis chriſti:& inde lętabuntur.Quęrentes deum.Apoſtrophat ad quęren tes quæ dei ſunt.Quęrentes deum/vidiſtis chriſti ſalutem,& viuet cor veſtrum.Quoniam audiẽs ad mendicos dominus,& vinctos ſuos non deſpexit:hoc eſt quia apud deum non eſt acceptio perſona/ rum,ſed attendit auribus ſuis ad preces mẽdicorum quantumcunq; pauperũ & miſerorũ:nec deſpe/ xit liberare vinctos ſuos /& vinculis peccati & vinculis corporeis. ¶ Laudabunt ipſũ coeli. Tertius ef/ fectus communis eſt toti vniuerſo.Laudabunt ipſum / modo ſuo/ſcilicet ſicut materia laudis,coeli & terra:maria & omne reptans in eis/hoc eſt & omne animal in eis. Quia deus ſaluabit ſion.ecce ratio vniuerſalis gaudii.& ędificabit ciuitates iuda.Hoc ad literam non intelligitur de terreſtri ſion & ter/ reſtribus ciuitatibus iuda:vt patet ex eo ꝙ tam parua res non eſſet digna materia gaudii non ſolum totius orbis ſed totius vniuerſi.Sed ad literam intelligitur de ſion ſpiritualı & ſpiritualibus ciuitati/ bus iuda in primo aduentu meſiæ ędificatis / ſaluando & conſtruendo eccleſiam vniuerſalem : in ſe/ cundo autem aduentu perficiet in coeleſti ſion.Et habitabunt ibi/in ſpirituali ſion & ciuitatibus iuda in cultu & confeſſione dei:& hęreditabunt eam. Differentia habitantium diſcernitur. Tanq̃ diceret. cõmune erit omnibus chriſtianis ꝙ habitabunt ibi:proprium autem erit ſemini ſeruorum eius dili gentium nomen eius hęreditare/poſſidere/& habitare in ſion.Et hęreditabunt/hęreditario iure acqui rent,eam/ſion.Et ſemen ſeruorum eius/fide & opere,poſſidebunt eam/ſion.non prodeſſet hęreditas niſi poſſideretur.Et iidem diligentes nomen eius/non gloriam propriam,habitabunt in ea/ſion. Domus hęreditaria & poſſeſſa,parum prodeſt niſi etiã habitetur.Per quę omnia ſignificat quod dicit apoſto lus.hęredes quidem dei/cohęredes autem chriſti. ¶ Vbi etiam aduerte ꝙ non dicitur ꝙ hęreditabũt aut poſſidebunt eam filii iacob aut aliquid huiuſmodi,ſed quod eſt cõmune omnibus gentibus : ſci/ licet ſemen ſeruorum eius (in chriſto ieſu per euangelium ego vos genui inquit apoſtolus)& dili/ gentes nomen eius : vt intelligas ꝙ de ſpirituali ſalute ſpiritualis ſion & iudę loquitur. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori dauid ad recordandum. LXIX.

Deus in adiutorium meum intende : domine ad adiuuandum me fe/ ſtina.

Confundantur & reuereantur:qui quęrunt animam meam.

Auertantur retrorſum & erubeſcant:qui uolunt mihi mala.

Auertantur ſtatim erubeſcentes:qui dicunt mihi euge euge.

Exultent & lętentur in te omnes qui quęrunt te:& dicant ſemper magnificetur domi/ nus qui diligunt ſalutare tuum.

Ego uero egenus & pauper ſum:deus adiuua me.

Adiutor meus & liberator meus es tu:domine ne moreris.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti dauidi ad memorandum.

†dij 1 Propheta. Deus† ad liberandũ me:domine ad adiutorium meum feſtina.
2 Confundentur & erubeſcẽt quęrentes animæ meæ:conuertentur re
tro & erubeſcent uolentes mali mei.
3 Reuertentur ſuper ueſtigio confuſionis ſuę:dicentes heah heah.
4 Exultabunt & lętabuntur in te omnes quęrentes te:& dicẽt continue. Vox amantiũ
†dij magnificabitur deus†. Propheta. amantes ſalutis tuę.
†dij †mihi 5 Et ego pauper & mendicus/deus† feſtina ad me†:auxiliũ meum & liberator meus tu/do
mine ne morare.

Titulus eſt. Vincenti dauidi ad memorandũ:hoc eſt ad reuocandum in memoriã tum lapſum/tũ pœnam/tum liberationem. ⁋ Materia quippe pſalmi eſt recurſus dauidis fugientis a facie abſalon ad deum pro celeri liberatione. Conſtat.n.dauidẽ eſſe autorem pſalmi/& quæ de ſeipſo dicit verifi cari in illa perſecutione & in nulla alia:nam nullibi legitur fuiſſe ei inſultatum niſi tunc a ſemei. Et qa negocium illud habuit lapſum dauidis in adulterium & homicidium pro cauſa meritoria/& fuit pœna illius exceſſus/& affuit diuina liberatio, ideo in titulo appoſitum eſt ad recordandum vt decætero caueret ſibi. Et qm̃ perſona hæc directe petit celeritatẽ auxilii, cõſequẽs eſt vt intelligamus pſalmũ iſtũ ſpectare ad illud tẽpus quo dauid vel certificatus erat a deo ꝙ ſe adiuturus erat & ꝓpterea ſolicitat vt acceleret, vel conſtitutus erat in magna indigentia & ꝓpterea petit vt acceleret. Hoꝝ duorum primũ nõ conſtat ex ſacra ſcriptura.quãuis ex eo ꝙ dauid.2.reg.18.precepit principibus exercitus ſui vt ſeruarẽt ſibi abſalon/appateat ꝙ expectabat victoriã:quum tñ abſalon haberet fere totũ regnum.hoc enim eſt ſignum ꝙ dauid reuelatione habita hunc pſalmum fecit. Secundũ autẽ certiſſimum eſſe conſtat.tũ quia dauid in maximo fuit periculo ex conſilio achitophel:vt patet.2.reg.17.tum quia ſi res protracta eſſet in lõgum, quum abſalon totum fere regnum haberet/& dauid pauper eſſet/paulatim deſertus remanſiſſet dauid ſicut tempore ſaulis. ¶ Et aduerte ꝙ pſalmus iſte continetur in pſalmo.40.ſcilicet expectando expectaui dominũ.nam ab illo verſiculo/cõplaceat tibi domine vt eruas me domine ad adiuuandum me feſtina/vſq; ad finem nihil aliud eſt q̃ pſalmus iſte.70. Vter autem eorum prius editus fuerit/neſcitur. Nec inconuenit diuerſam eſſe materiam iſtius pſalmi & illius particulæ:quoniã eiſdem verbis in diuerſis locis licuit prophetæ vti modo in perſona chriſti/modo in perſona propria.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid fugiens abſalon/petit a deo vt feſtinet ad ſe liberandum/vt iuſti magnificent deum & exultent in deo:feſtinet inquã tum quia ipſe dauid depauperatus eſt/tum quia ſolius dei eſt liberare ipm.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Deus ad liberandum. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuã materiæ,& executiuã/ibi cõfundẽtur. ⁋ Proponit vnum.ſ.ꝙ deus feſtinet ad adiutorium ſuũ/nõ qualecũq; ſed liberatiuũ ipſius. Ita ꝙ tria hæc ſubordinate petita integram efficiunt petitionẽ:qa liberatio ſubalternaꝶ adiutorio & adiutorium feſtinationi.ſic enim clare ſonat textus. Deus ad liberandum me:hic eſt vltimus effectus. domine ad adiutorium meum:hic eſt medius effectus. feſtina:hoc eſt primum.

Confundentur & erubeſcent. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illã particula/ad liberãdum. Secundo illa/ad adiutorium meum/ibi exultabunt. Tertio illa/feſtina/ibi & ego. ⁋ Tractaꝶ liberatio, primo ab iis qui ſe exercent ad hoc vt occidatur. Cõfundenꝶ & erubeſcẽt. Propoſuit deprecatiue:exequitur tñ indicatiuo futuro/ſi fecit hunc pſalmum certificatus ꝙ exaudiendus erat, ꝓphetans fructus orationis ſuæ ex diuina ope. Alioquin futura hæc interp̃tãda ſunt dep̃catiuè. Ita ꝙ quia ſolius indicatiui futurum habent hebręi, eodem futuro vtantur quandoq; indicatiue/quandoq; dep̃catiue.& eſſet ſenſus. Confundẽtur pro cõfundantur/erubeſcent pro erubeſcant/& ſic de reliquis, quærentes/ope, animam meam/vitã meam tollere:conuertentur retro & erubeſcent volentes mali mei. Illi opere quærunt/iſti animo volunt. Reuertentur ſuper veſtigio confuſionis ſuæ/hoc eſt in ſignum confuſionis ſuæ. veſtigium quippe pro ſigno teſtante confuſionem eorum poſitum eſt/ad ſimilitudinem veſtigii teſtantis figuram pedis. Et intendit ꝙ ipſa reuerſio ſit ſignum confuſionis eorum. Dicentes/ſupple mihi, heah heah. Licet ſolus ſemei legatur inſultaſſe dauidi quũ fugeret timens abſalon (egredere egredere vir ſanguinũ/ecce p̃munt te mala tua &c̃.2.reg.16.) veriſimile tamẽ eſt ꝙ multi alii abſentes ſimiliter inſultarent. Poſſet tamen numerus pluralis pro ſingulari intelligi.

Exultabunt & lętabuntur. Tractatur hic illa particula/ad adiutorium meum/ex parte fructus deſiderati & promiſſi. Tum quo ad quærentes quæ dei ſunt: exultabunt & lętabuntur in te omnes quærentes te. Tum quo ad diligentes & dicent continue amantes ſalutis tuæ, magnificabitur

deus. ¶ Nota ſanctam dauidis intentionem/ſupplicando promittentem φ beneficium diuini adiuto/ rii erit in exultationē iuſtorū & diuinā laudē. Aperit.n.intentionem ſuam.ſ.φ deo ipſum adiuuante ad redeundum in regnum/ſic efficiet φ iuſti lętabuntur & laudabunt deum. Quod & opere compleuit: quia ordinauit ędificationē templi & diſpoſitionē diuini cultus/& vacauit piis operibus &c.
¶ Et ego pauper. Tractatur hic illa particula/feſtina. Et tractatur vtrinq̃.ſ.& ex parte ſui. Et ego paup/ fugiens enim indigebat neceſſariis,& mēdicus/hoc eſt ex ſtatu proſperitatis lapſus in paupertatem. hoc enim ſignificat dictio hebraica,quod mendici nomine interpretes ſignificant. Quia talis ego ſum,deus feſtina ad me. In hebręo habetur mihi. ¶ Et ex parte dei. Auxiliū meū & liberator meus tu: hoc eſt in nullo ſpero niſi in te/cuius eſt auxiliari & liberare. Fugiens enim & remittens arcam domi/ ni dixerat: ſi inuenero gratiam in oculis domini/reducet me:ſi autem dixerit mihi non places,pręſto ſum,faciat quod bonum eſt corā ſe.2.reg.15. Itaq̃ dn̄e ne moratus/ accelera auxiliū ad liberādū. Amē.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus. LXX.

IN te domine ſperaui non confundar in ęternum:in iuſtitia tua libera me & eripe me.
Inclina ad me aurem tuam:& ſalua me.
Eſto mihi in deum protectorem & in locum munitū:ut ſaluū me facias,
Quoniam firmamentum meum & refugium meus es tu.
Deus meus eripe me de manu peccatoris:& de manu contra legem agentis & iniqui.
Quoniam tu es patientia mea domine:domine ſpes mea a iuuentute mea.
In te confirmatus ſum ex utero:de uentre matris meæ tu es protector meus.
In te cantatio mea ſemper:tanq̃ prodigium factus ſum multis,& tu adiutor fortis.
Repleatur os meum laude:ut cantem gloriam tuam,tota die magnitudinem tuam.
Ne proiicias me in tempore ſenectutis:cum defecerit uirtus mea ne derelinquas me.
Quia dixerunt inimici mei mihi:& qui cuſtodiebant animam meam conſilium fece/ runt in unum.
Dicentes,deus dereliquit eum:perſequimini & comprehendite eum,quia non eſt qui eripiat.
Deus ne elongeris a me:deus meus in auxilium meum reſpice.
Confundantur & deficiant detrahentes animæ meæ:operiantur confuſione & pudo/ re:qui quęrunt mala mihi.
Ego autem ſemper ſperabo:& adiiciam ſuper omnem laudem tuam.
Os meum annunciabit iuſtitiam tuam:tota die ſalutare tuum.
Quoniam non cognoui literaturam introibo in potentias domini:domine memora/ bor iuſtitiæ tuæ ſolius.
Deus docuiſti me a iuuentute mea:& uſq̃ nunc pronunciabo mirabilia tua.
Et uſq̃ in ſenectam & ſenium:deus ne derelinquas me.
Donec annunciem brachium tuum:generationi omni quæ uentura eſt.
Potētiā tuā & iuſtitiā tuā deus uſq̃ in altiſſima quę feciſti magnalia:deꝰ q̃s ſimilis tibi?
Quantas oſtendiſti mihi tribulationes multas & malas:& conuerſus uiuificaſti me,& de abyſſis terræ iterum reduxiſti me.
Multiplicaſti magnificentiam tuam:& conuerſus conſolatus es me.
Nam & ego confitebor tibi in uaſis pſalmi ueritatem tuam deus:pſallam tibi in citha/ ra ſanctus iſrael.
Exultabunt labia mea cum cantauero tibi:& anima mea quam redemiſti.
Sed & lingua mea tota die meditabitur iuſtitiam tuam:cum confuſi & reueriti fuerint qui quęrunt mala mihi.

¶ IVXTA HEBRÆVM.

1 Propheta IN te domine ſperaui: non confundar ęterno.
2 In iuſtitia tua eripies mę & liberabis me: iclia ad me aurē tuā/& ſalua me.
3 Eſto mihi forti habitaculo ad ueniendum iugiter: pręcę piſti ad ſaluandum me, quia pe
tra mea & arx mea tu.
4 Deus meus ſalua me de manu impii: & de palma torquentis & uiolenti.
†dñi mei 5 Quia tu ſpes mea: domine†deus fiducia mea a pueritiis meis.
6 Super te ſuſtentatus ſum ex utero/de uiſceribus matris męę tu eductor meus: in te laus
mea continue.
7 Tanq̄ miraculum fui multis: & tu ſpes mea et fortitudo.
8 Implebitur os meum laude tua: tota die gloria tua.
†tpi 9 Ne proiice me in tēpore†ſenectutis: ſicut deficiente potentia mea ne derelinque me.
10 Quia dixerunt inimici mei mihi: & obſeruatores aīę męę conſiliati ſunt ſimul.
†dij 11 Dicendo. Vox conſilii. deus†dereliquit eum: perſequimini & comprehendite eum/
quia non liberans est.
†dij 12 Propheta. Deus† ne elongate a me: deus meus ad auxilium meum feſtina.
13 Confundentur & conſumentur aduerſantes animæ meæ: amicientur uituperio & eru
beſcentia quęrentes malum meū.
14 Et ego iugiter expectabo: & adiiciam ſuper omnem laudem tuam.
15 Os meum narrabit iuſtitiā tuā/tota die ſalutē tuā: quia non cognoui numeros.
†dñor meor 16 Veniam in fortitudinibus domini†dei: recordabor iuſtitię tuę/ſolius tui.
†dij 17 Deus†docuiſti me: a pueritiis meis & uſq; nunc annunciabo ſeparata tua.
†dij 18 Et etiam uſq; ſenectutem & decrepitam etatē deus†ne derelinque me: donec annunciabo
brachium tuum generationi omni que ueniet, fortitudinem tuam.
†dij †dij 19 Et iuſtitiam tuam deus†uſq; excelſum: et quę feciſti magna, deus† quis ſicut tu?
20 Qui feciſti uiderē nos āguſtias mltas & malas: reuerteris et uiuificabis nos, & facies aſcēdere nos de abyſſis
terrę reuerteris/facies aſcendere nos.
21 Multiplicabis magnitudinem meā & uerteris: et conſolaberis me.
22 Etiam ego confitebor te in uaſe uiolę: ueritatem tuam deus meus cantabo tibi in citha
ra/ſancte iſraelis.
23 Laudabunt labia mea: quoniam cantabo tibi/& anima mea quā redemiſti.
24 Etiam lingua mea tota die loquetur iuſtitiam tuam: quoniam confuſi ſunt/quoniam
dehoneſtati ſunt quęrentes malum meum.

TItulus nullus ē. Materiā pſalmi oportet ex ipſo accipe. Et qa autor pſalmi credit david/& q̄cūq; de ſeipſo dicit verificant de ipſo, cōſequēs ē vt pſalm⁹ ad lrām tractet de dauide. Et qm̄ verſus ſenectutē prę ſe fert ſe fuiſſe tpe iſtius pſalmi/cōferēdo nonū verſiculū cū precedentibus/& cōſiliū achitophel introducitur in verſiculis. 10. & .xi. ideo pſalmus iſte nō quācūq; dauidis tribulationem ſed illam quam perpeſſus eſt in fuga a facie abſalon/ad literam tractat.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ David i pſecutiōe ab abſalon recurrit ad deū/ex ſua in deū cōiunctiōe ab vtero mrīs/ancta cōtinue diuinis beneficiis/& ſua in deo ſpe, vt nō derelinquat ſe nūc ſenectutis tēpore: vt cōfuſis pſecutoribus ipſe iuxta cœpta a pueritia vacet diuinis laudibus quas a deo didicit, annūciando potētiā/iuſtitiam/fortitudinē/punitiones/gratias &c. dei vſq; in decrepitam ętatē. Seq; exaudiendum ſimul affirmat.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

In te domine ſperaui. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam/ ibi pręcępiſti. ¶ Proponit tria. Primo ſpem ſuam cum duplici effectu. In te/ non in me/ non in homine, domine ſperaui. hæc eſt ſpes. Non confundar æterno. hic eſt primus effectus: hoc eſt non priuabor aſſecutione ſperatę rei tãdem, quãuis ad tempus priuer illa. In iuſtitia tua eripies me & liberabis me. Secundus effectus ẽ. deus in hac tua iuſta punitiõe quã exerces per abſalon ob dementa mea, facies me euadere a morte & reſtitues gradui priſtino. Vterq; effectus prophetice ſcribitur/ non deprecatiue. ¶ Secundo proponit ſupplicationem pro ſalute. Inclina ad me aurem tuam. Humano more alloquitur deum tanq̃ in excelſo poſitum/ ad quem vox ſupplicantis non poteſt pertingere niſi audiens inclinet aurem. Et intendit petere flexionem rigoris iuſtitię diuinę: ſciens ꝙ non meretur ſaluari/ ſed perdere regnum & vitam propter crimina homicidii & adulterii. Et ſalua me/ a perſecutione abſalon. ¶ Tertio proponit ſupplicationem alteram. Eſto mihi forti habitaculo ad veniendum iugiter. Deiectus a ſion/ a domo domini, ſupplicat vt non ſolum ſaluet ſe: ſed decętero ſit ſibi deus tanq̃ habitaculum forte ex quo non eiiciatur, ad hunc effectum vt continue dauid veniat ad laudandum deum in conſpectu arcę dei.

Pręcępiſti ad ſaluandum me. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/ in te domine ſperaui. Secundo illa/ inclina ad me aurem tuam & ſalua me/ ibi ne proiice. Tertio illa/ eſto mihi &c̃. ibi & ego iugiter. Quarto illa/ in iuſtitia tua/ ibi & iuſtitiam tuam deus. Quinto illa/ nõ cõfundar æterno/ ibi etiam ego cõfitebor te. ¶ Tractando ſpem ſuã in deo/ inchoat a capite ſuę ſpei. Pręcępiſti/ mediãte ſamuele ordinaſti olim, ad ſaluandum me/ ſalutẽ meam: quia petra mea & arx mea tu. hinc ſcio ꝙ ordinaſti ſaluare me quia expertus ſum te mihi velut arcẽ meam/ non qualemcũq; ſed ſuper petram firmatam: expertus quippe hoc fuerat in omnibus perſecutionibus a ſaule & in multis bellis. Deus meus ſalua me/ fac me euadere, de manu impii/ abſalon: & de palma torquentis & violẽti. Tria crimina abſalon tanguntur. impietas in patrem. tortio/ hoc eſt iniquum ſtudium ad peruertẽdũ populum: vt patet in hiſtoria. 2. reg. & violentia/ qua cum exercitu molitus eſt debellare regem. Quia tu ſpes mea. ideo ſalua me, quia tu ſolus ſpes mea: non nouiter, ſed tu deus domine fiducia mea a pueritiis meis. puer enim vnctus eſt a ſamuele in regem: & ex tunc directus eſt ſpiritus domini in dauid. 1. reg. 16. ¶ Super te ſuſtentatus ſum ex vtero, de viſceribus matris meę tu eductor meus. Cõmemorat diuina beneficia ſibi collata anteq̃ poſſet ſpem ſuam ponere in deo: vt oſtendat ꝙ etiam ex beneficiis naturalium donoꝝ cauſam habeat ſperãdi in deo. Vel fiduciã ſuã ĩ deo cõmemorat ſibi ĩnatã/ & velut cõgenitã ſecum creuiſſe: eo loquẽdi modo quo in pſalmo. 58. de quibuſdam dicit. alienati ſunt a vulua/ errauerũt ab vtero. Ita ꝙ ſicut illi dicuntur iniqui ex vtero matris ſuę/ quia ſemper fuerũt iniqui & ad iniquitatẽ proni, ita iſte dicit ſe ex vtero matris innixum deo/ & eductum de vtero matris ad hoc. ſ. ad ſperandũ in deo. Vnde & ſubdit. in te laus mea continue/ ſemper gloriatus ſum in te. ¶ Tanq̃ miraculum fui multis. Puer ſeu adoleſcens dauid interfecit vrſum & leonẽ/ interfecit goliath gigantem/ vicit ſepe philiſteos: & poſt mirabiles euaſiones de manu ſaulis obtinuit regnum / habuit tot victorias cõtra ſyros/ idumęos &c̃. Et propterea dicit. tanq̃ portẽtum ſeu miraculũ fui multis/ vt ex paſtore ouium ſic tam excelſus tot pręclaris facinoribus emerſerim: & tu ſpes mea, fortitudo: hoc eſt & in his omnibus ſemper tu fuiſti tum mea ſpes tum mea fortitudo. ¶ Implebitur os meũ laude tua, tota die gloria tua. hæc nõ vſq;quaq; ĩgrato affectu cõmemoro: ſed propter tot beneficia os meum totum occupabitur laudibus tuis / glorificando te.

Ne proiice me. Tractatur hic illa particula/ inclina ad me aurẽ tuam & ſalua me. Vbi narrauit ſpem ſuam in deo ex vtero matris ſuę/ cum tot fortiter geſtis deo efficiente, conſequenter ſupplicat vt nolit ſe modo in ſenectutis ętate derelinquere/ ſed continuare velit cœpta. erat enim dauid fugiens ab abſalon iam ſenex. Quod ex duobus accipitur. Primum ex eo ꝙ iſta fuga fuit poſt tot bella/ poſt ſuperatam ſyriam/ ſubactos ammonitas &c̃. vt patet ex eo ꝙ fuit per multos annos poſt adulteriũ cũ bethſabee: quod cõmiſſum eſt exiſtente ioab in vltimo bello contra ammonitas: vtpote contra ciuitatem regiã ammonitarum. Nã dauid genuit ex bethſabee quattuor filios & vnã filiam vltra illum conceptum ex adulterio/ mortuum infra ſeptimum diem ſine nomine: vt patet. 1. parali. 3. Et etiam ex eo ꝙ dauid occiſo abſalon nec ſuas cognouit vxores aut concubinas nec aliam duxit: hoc ſiquidem eſt ſignum ſenectutis. dormiebat enim ſolus: & propterea inuenerunt abiſach ſunamitem &c. vt patet in hiſtoria regum. ¶ Ne proiice me/ quem tãtopere protexiſti, in tempore ſenectutis: ſicut deficiente potentia mea/ naturali, ne derelinque me. In hebręo habetur in datiuo tempori: ſed congruitas mutauit addita ꝑpoſitione in. Sicut deficiente. Aduerte hic ꝙ vbi interꝑtes poſuẽ deficiente/ dictio hebraica ſignificat cõpletionem qua complentur ſucceſſiua. & quia completio ſucceſſiuorum eſt deficientia eorundẽ (quũ enim completur dies tunc deficit) ideo interꝑtes deficientiam tranſtulerunt. caremus ſiquidem verbo actiuo ſeu neutro ſignificante huiuſmodi completionem intranſitiue. Sicut deficiente potentia mea. Multiplicat loca, prius ab ętate ſenili; modo a defectu virium ſupplicat. Milites quorum vires ſunt

conſumpte ꝗ relinquuntur tanꝗ inutiles. Et ad hoc alludens ait. ne derelinque me ſicut deficiente potentia mea, hoc eſt tanꝗ militem cõſumptis viribus eius. ¶ Quia dixerunt inimici mei, achitophel & ſeniores cum abſalon, mihi, hoc eſt contra me: & obſeruatores animæ meę. i. vitę meę in malum, conſiliati ſunt ſimul. Dicendo, hæc ſcilicet. deus dereliquit eum, propter crimina eius, non adiuuat eum amplius vt experientia teſtatur: perſequimini & compꝛehẽdite eũ. Secũdi reg. 17. dixit achitophel. eligã mihi 12. milia virorum & perſequar dauid hac nocte & percutiam eum. Quia non liberãs. dauid quippe lapſus eſt & ſolutis manibus &c̃. vt ibi ſubditur. Ideo deus ne elongare a me, eſto mecum: deus meus ad auxilium meum feſtina, opus eſt celeritate ad occurrendum tali conſilio. Et fuit exauditus, conſulente cuſi oppoſitum. Confundentur & conſumentur aduerſantes animæ meę. Prophetat exauditionem. Vtrunq; fuit verum. nam & confuſi ſunt ab expectatione ſua, & conſumpti ſunt. achitophel quidem ſuſpẽdio proprio, abſalon lanceis, & exercitus armis ioab. Amiciẽtur vituperio & erubeſcẽtia quęrẽtes malũ meũ. fuerũt. n. velut erubeſcẽtia & vituperio veſtiti omnes qui quęſierant malum dauidi.

Et ego iugiter expectabo. Tractatur hic illa particula, eſto mihi forti habitaculo ad veniendum iugiter. Tractatur autem promittendo diuinas laudes. Et ego iugiter expectabo, deum firma ſpe: & adiiciam ſuper omnem laudem tuam, nunꝗ deſinam addere laudem laudi. Os meum narrabit iuſtitiam tuam, non meam ſed qua me punis: tota die, continue, ſalutẽ tuã, qua me ſaluabis: ꝗa nõ cognoui numeros. Per numeros intelligit ſciãs humanas. quas noĩat a numeris, vel ꝗa ſub nũeris tradebant antiquitus ſcię: primaq; ſciarũ erat mathematica cuius caput eſt arithmetica de numeris. Vel ꝗa exacta cognitio rerũ cognitio nũeroꝝ dicit. dicimus. n. oẽs numeros phĩę vel metaphyſicę &c̃. Intẽdit itaq; pphã dicere ſe neſcire ſubtilitates humanarũ ſciarũ, ptię phĩę, & alia huiuſmodi: & hinc reddere rõnem quare nõ pmittit laudare deũ cũ hmõi ſubtilitatibus. ¶ Sed veniam in fortitudinibus dñi dei: hoc eſt in potẽter geſtis a dño deo veniã ad laudandũ, ex iis quæ potẽter geſſit cõtra pharaonẽ, cõtra amorręos, & reliquis cõtẽtis in ſacra ſcriptura ſpectãtibus ad potẽtiã dei: vt ſunt creatio cœli & terræ, & ſimilia. Recordabor iuſtitię tuę. nõ ſolũ laudabo potẽtiã tuã ſed etiã iuſtitiam quã exercuiſti in primos parẽtes, in primũ homicidã, in diluuio generis humani &c̃. Solius tui. & breuiter laudabo te ſolũ, neſciẽs ſubtilitates ſciẽtiarũ. ¶ Deus docuiſti me. Si quęris vnde ſcis o dauid fortitudines dñi, iuſtitiã dei, ſoliusq; deũ, quũ nõ vacaueris niſi aut ouibus aut militiæ! Ecce rñſio. Deus docuiſti me, ipſe deus fuit doctor interius illuminando. Vnde. 2. reg. 23. dicit ipſe dauid. deus iſrael mihi locutus eſt ſicut lux auroræ oriẽte ſole mane abſq; nubibus rutilat &c̃. ¶ A pueritiis meis & vſq; nunc annũciabo ſepata tua. Fructus doctrinę qua me docuiſti, eſt ꝙ ex tunc (ſcilicet a pueritia mea) propoſui. annunciabo ſepata, occulta & mirabilia tua, & vſq; nunc in eodem pſeuero propoſito. Futurum enim annunciabo, reſpicit pteritum docuiſti. Et etiam vſq; ſenectutẽ & decrepitam, ſupple ętatẽ, deus ne derelique me: donec annunciabo brachiũ tuum, potẽtiam tuã, generationi omni quę veniet, fortitudinem tuam, exercitium brachii tui. more humano loquitur de potentia dei & operibus illius. ¶ Nota hinc haberi duo. Alterũ ꝙ dauid loqtur de annũciatione per pſalmos. nã annunciatio eius per ſolã vocẽ nõ ſe extendit ad oẽm venturã: ſed annũciatio ſcripta in pſalmis extẽdit ſe ad oẽm generationẽ. Alterum ꝙ dauid incœpit huiuſmodi annunciationẽ per pſalmos a pueritia ſua: alioquin nõ dixiſſet. a pueritiis meis & vſq; nunc annũciabo ſepata tua. vtroq; ſiqdẽ modo annũciauit diuina a pueritia. Legit. n. 1. reg. 17. ꝙ dauid adhuc puer laudes diuinas annunciabat dicens. dominus qui eripuit me de manu leonis. & rurſus. qs eſt iſte philiſtęus incircũciſus qui auſus eſt maledicere exercitui dei viuentis! In quo clare apparet annũciatio vocalis diuinę laudis. annũciatio aũt per pſalmos ex contextu iſtius literę conicitur.

Et iuſtitiam tuam deus vſq; excelſum. Tractatur hic illa particula, in iuſtitia tua eripies me & liberabis me, cõtinuãdo annũcianda. Nõ ſolũ annũciabo brachium & fortitudinem, ſed iuſtitiam tuam, qua me punis & ſimul punies perſecutores meos, laudabo vſq; excelſum, vſq; ad ſummũ: vtpote q nec mea nec perſecutorũ meoꝝ crimina impunita relinquis. quæ feciſti magna: hoc eſt annũciabo res magnas quas feciſti, quæ ſunt ſparſę per ſcripturã. quis ſicut tu! & annunciabo ꝙ non eſt ſimilis tui. Qui feciſti videre nos anguſtias multas & malas, in hac perſecutione. & hæc eſt iuſtitia. reuerteris, placidus, viuificabis nos, q iã ſumus mortificati: & de abyſſis terræ reuerteris, facies aſcendere nos. Ordina literam ſic. reuerteris, & de abyſſis terræ facies aſcendere nos. Bis dicit reuerteris. ſemel ad viuificandum, & iterum ad eleuandum ex imo ad regnum: deiecti enim erant. ¶ Multiplicabis, augebis, magnitudinem meam & reuerteris, conſolaberis me. Tertio repetit reuerteris ad conſolandum ſpecialiter ipſum dauidem, & augendum magnitudinem eius: vt rei probauit euentus. Vnde litera eſſet ſic ordinanda. Reuerteris, multiplicabis magnitudinem meam & conſolaberis me. parum prodeſſet augeri magnitudinem niſi adeſſet conſolatio.

Etiam ego confitebor te. Tractatur hic illa pticula, nõ cõfundar ętemo: pdicendo eũ cõfuſione inimicoꝝ ſe in ſono, cantu & meditatione palã laudaturũ deũ. Etiã ego cõfitebor te, laudabo nõ meas vires ſed te, i vaſe violę, hoc ẽ in ſono violę: veritatẽ tuã deus meus cãtabo tibi, q̃ verax i ſermone tuo regnum mihi firmaſti, in cithara ſancte iſraelis. Sicut appellatur deus iſraelis ita appellatur ſanctus

iſraelis: quia apud iſrael colitur ſanctus, hoc eſt eleuatus ab omni imperfectione. Laudabũt, te canẽdo, labia mea, non ſolum inſtrumẽtis muſicis violę & citharę ſed labiis propriis letit iam mõſtrabo: quoniam cantabo tibi, & anima mea quam redemiſti. Etiam lingua mea tota die loquetur iuſtitiam tuam. & anima mea laudabit, quam redemiſti fere de morte ad vitam: etiam lingua mea ex meditatione loquetur, non pręceps, non temere, non garrule, tota die iuſtitiam tuam, quam exercuiſti in perſecutores meos: quia confuſi ſunt, non aſſequentes intentum, quia de honeſtati ſunt, multis turpibus quę ibi interuenerunt: vt achitophel ſuſpendio, abſalon impieratę, tantis inceſtibus & ſuſpendio per crines &c. quęrentes malum meum, malũ deiectionis a regno & a vita. Amen.

VVLGATA EDITIO. Salomoni pſalmus. LXXI.

DEus iudicium tuum regi da: & iuſtitiam tuam filio regis.
Iudicare populum tuum in iuſtitia: & pauperes tuos in iudicio.
Suſcipiant montes pacem populo: & colles iuſtitiam.
Iudicabit pauperes populi & ſaluos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.
Et permanebit cum ſole & ante lunam: in generatione & generationem.
Deſcendet ſicut pluuia in uellus: & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram.
Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis: donec auferatur luna.
Et dominabitur a mari uſq; ad mare: & a flumine uſq; ad terminos orbis terrarum.
Coram illo procident ęthiopes: & inimici eius terram lingent.
Reges tharſis & inſulę munera offerent: reges arabum & ſaba dona adducent.
Et adorabunt eum omnes reges: omnes gentes ſeruient ei.
Quia liberabit pauperem a potente: & pauperem cui non erat adiutor.
Parcet pauperi & inopi: & animas pauperum ſaluas faciet.
Ex uſuris & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen eorũ coram illo.
Et uiuet & dabitur ei de auro arabię: & adorabũt de ipſo ſemper, tota die benedicẽt ei.
Erit firmamentum in terra in ſummis montium: ſuper extolletur ſuper libanum fructus eius, & florebunt de ciuitate ſicut fœnum terræ.
Sit nomen eius benedictum in ſecula: ante ſolem permanet nomen eius.
Et benedicentur in ipſo omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum.
Benedictus dominus deus iſrael: qui facit mirabilia ſolus.
Et bñdictũ nomẽ maieſtatis eius i æternũ, & replebit maieſtate eius oĩs terra: fiat fiat.

Complete ſunt orationes dauid filii ieſſe.

IVXTA HEBRÆVM. Salomoni. LXXII.

1 DEus iudicia tua regi da: & iuſtitiam tuam filio regis.
2 propheta Iudicabit populum tuum in iuſtitia: & pauperes tuos in iudicio.
3 Portabunt montes pacem populo & colles: in iuſtitia.
4 Iudicabit pauperes populi, ſaluabit filios mendici: & conteret calũniatorem.
5 Timebunt te cum ſole & faciebus lune: generatio generationum.
6 Deſcendet uelut pluuia ſuper tonſam: uelut imbrium gutta terræ.
7 Florebit in diebus eius iuſtus: & multitudo pacis uſq; non luna.
8 Et dominabitur a mari uſq; mare: & a flumine uſq; terminos terræ.
9 Faciebus eius genuflectent eremitę: & inimici eius puluerem lingent.
10 Reges tharſis & inſularum munus reddent: reges ſceua & ſeua donum offerent.
11 Et curuabunt ſe illi omnes reges: omnes gentes ſeruient ei.
12 Quia eruet mendicum a diuite, & pauperẽ: & non adiutor ipſi.

13 Miſerebitur ſuper paupere & mendico:& animas mendicorum ſaluabit.
14 A dolo & ab iniquitate redimet animã eorum:& precioſus ſanguis eorũ in oculis eius.
15 Et uiuet/& dabit ei (populo) de auro ſecua/& orabit pro eo (populo) cõtinue:tota die benedicet eũ (populo).
16 Erit uola tritici in terra in capitę montium:collidetur ſicut libani fructus eius/& germinabunt de ciuitate ſicut herba terrę.
17 Erit nomen eius ęterno/faciebus ſolis filiabitur nomen eius:& benedicẽtur in eo omnes gentes/ (et) beatificabunt eum.
tdij 18 Benedictus dominus deus deus iſraelis:faciens ſeparata ſolus ipſe.
19 Et bñdictũ nomẽ honoris ei⁹ ſẽpiterno:& iplebit honor ei⁹ uniuerſã terrã.amẽ & amẽ.

ℭ Complete ſunt orationes dauidis filij iſai.

Titulus eſt.Salomoni. Vbi aduerte q̃ ſalomon non ſignificatur autor pſalmi: quoniã ex rubrica ſubiuncta in fine iſtius pſalmi conſtat autorẽ pſalmi huius eſſe dauidem. ſubditur ſiquidẽ rubrica talis.complete ſunt orationes dauidis filii iſai. Niſi enim dauid fuiſſet autor iſtius pſalmi/ non fuiſſet in fine eius rubrica talis appoſita.Eſt itaq; dauid autor pſalmi. ℣ Nota ſecundo q̃ ſalomon nõ eſt hoc in loco nomen proprium ſed appellatiuũ.ita q̃ nõ ſignificat illũ dauidis filium qui olim ędificauit templũ/qui vocatus eſt rex ſalomon/ſed eſt epitheton meſię.appellatiue ſiquidẽ ſumitur/ ac ſi dictum fuiſſet pacifico.Hęc autẽ ſic eſſe comprobatur ex ipſo pſalmo Primũ ex verſiculo octauo.& dominabitur a mari vſq; mare/& a flumine vſq; terminos terrę.Secundo ex verſiculo vndecimo.& curuabunt ſe illi omnes reges,oẽs gentes ſeruient ei. Tertio ex verſiculo.17.& bñdicentur in ipſo omnes gentes,beabũt eũ.Hęc.n.manifeſte cõſtat nõ illi viro qui appellatus ẽ ſalomon ſed meſię cõuenire. Quod etiã atteſtatur thargũ/habens ſic. deus ſententiam iudicionũ tuorũ regi meſię da.Merito autẽ meſias appellatur ſalomon ideſt pacificus:quia pacificat ea quę in celis & q̃ in terris ſunt:vt dicit̃ ad ephe.1. Eſt igitur ad literam materia pſalmi regnũ meſię pacificũ.& hoc denotat titulus/ ſalomoni.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Propheta prędicit meſiam,regem regis filiũ/iudicaturum omnes cum iuſtitia & pace/dominaturum omni terrę/adorandum ab vniuerſis regibus & gentibus/curam habiturum pauperum & impotentum/prouiſurũ populo ſuo de omnibus/cognoſcendũ palã ęterno filii noie/& ab omnibus beandum:indeq; benedicetur deus & nomen glorię eius quę replebit vniuerſum.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

Deus iudicia tua.Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię, & executiuam/ibi iudicabit.℣ Proponit petendo vnum/multis circunſtantiis fultum.Deus da iudicia tua/oia ad ius dicendum,& iuſtitiã tuam/hoc eſt executionem iudicionũ(nihil.n.eſt ius dicere niſi ſubſequat̃ executio iuſtitię)regi filio regis.Meſiam appellat regem;quia quatenus rex erit/de eo loquitur.filium aũt regis ob nobilitatem generis.Et quidẽ ſm diuinam naturam eſt filius regis qui regit vniuerſum:ſecũdũ aũt humanã eſt filius dauidis regis.℣ Vbi nota prophetam petere vt meſię iam regi detur iudiciũ & iuſtitia:quia ad literam in ſecundo aduentu in quo meſias veniet rex & regis filius glorioſus/iudicabit & iuſtitiã faciet. Vnde & angelus ad mariã dicit.dabit ei deus ſedem dauid patris eius,& regnabit in domo iacob in ęternũ/& regni eius non erit finis.regnum enim chriſti in ſecundo aduentu inchoabit in terra:interim ſiquidem ſedet a dextris dei.

ℭ Iudicabit populũ tuũ.Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula/iudicia tua & iuſtitiã tuã.Secũdo illa/da/ibi deſcẽdet. Tertio illa/regi/ibi & dñabit̃.Quarto illa/filio regis/ibi erit nomẽ.Quinto illa/deus/ibi bñdictus. ℭ Prędicit propheta fructum petitę donationis. Iudicabit meſias rex,populũ tuũ/deus:& quod plus ẽ pauperes tuos in iuſtitia & iudicio. Portabunt montes & colles/maiores & minores principes,pacem populo in iuſtitia:hoc eſt nõ faciet iudiciũ turbulentum/tumultuoſum aut ſcandaloſum,ſed ſic iudicabit vt maiores omnes in iuſtitia portent pacem vniuerſalem.ita q̃ tunc implebitur/& erit opus iuſtitię pax:quod in hoc mundo impleri non poteſt. Iudicabit pauperes populi(ſpecialiter meminit pauperũ/quorũ iuſtitia facile contẽnitur)dicet ius pauperibus/& a fortiori diuitibus:ſaluabit filios mendici.ecce executio iuſtitię q̃ filios etiam mendicantium ſaluabit ab iniuriis. & conteret calumniatorem. Perfectio iuſtitię eſt non ſolum ſaluare innocentem,ſed damnare ſed punire nocẽtem . ppea enĩ dictum eſt iudicia in plurali, vt vtrumq; comprehẽdatur iudicium:& punitionis malorũ/& iuſtificationis rectorum.Aduerte hic per hęc omnia deſcribi vniuerſale iudiciũ exercẽdũ a chriſto/ex integritate & vniuerſalitate iudicii ac iuſtitię cũ pacis fructu.

tunc

tunc.n.erit ſumma tranquillitas ordinis:quę vocatur pax. ¶ Timebunt te cum ſole. Terribilitas iudicii deſcribitur ex vniuerſalitate locorum & temporũ. Timebunt te generatio generationũ cum ſole & faciebus lunę. Motus coeli generatio eſt omniũ generationum. generatio quidem/quia in fieri cõſiſtit motus: generationũ autem/quia eſt cã omniũ generationũ: Et ipſe cum ſole & ſtellis/quę apparent in conſpectu lunę & nõ in conſpectu ſolis, timebunt te/hoc eſt ad ſimilitudinem timentium ſe habebunt:qm̃ motus quidem coeli ceſſabit/& ſol & ſtellę apparẽtes in cõſpectu lunę ceſſabunt ab influxibus ſuis:ceſſabit.n.tunc generatio. Et per hoc ſignificatur iudicium illud extendere ſe ad totum vniuerſum & finem imponere generationibus:ac per hoc non eſſe opus vt iteretur iudicium.

Deſcendet. Tractatur hic illa particula/da, deſcribendo aduentum meſię. Et q̃uis poſſint hęc verba intelligi de primo aduentu, contextus tamen trahit me ad exponendum de ſecũdo. ¶ Deſcendet/de coelo in ſecundo aduentu, velut pluuia ſuper tonſam, velut imbrium gutta terrę. Tonſa appellatur terra producẽs paſcua ſecto foeno. tunc.n.eſt velut tonſa/& deſiderat pluuiam ad germinandũ. Et iuxta hãc ſimilitudinem deſcribitur ſecundus chriſti aduẽtus opportunus/deſideratus/foecũdus ſicut pluuia reſpectu terrę tonſę ad nouũ germẽ. Et congruit ſimilitudo expectationi iuſtorum poſt tonſionem:pro quanto poſt ſucciſum germen huius vitę expectant nouũ germen reſurrectiõis. Altera ſimilitudo eſt, quum terra arida magnis guttis multę pluuię ſaciatur. Et ad idem tendit:qm̃ ariditas terrę magnam deſiderat pluuiam. & ariditatem humani generis ex ſe inſinuat. ¶ Florebit in diebus eius. Ecce fructus deſcenſus veluti pluuię ad ſimilitudinẽ terrę tõſę, deſcribitur florere/germinare/flores producere. Florebit in diebus/aduentus, eius non terra ſed iuſtus/genus iuſtorum:& multitudo pacis, nõ ad tempus ſed vſq; non luna/hoc eſt ſine fine.& pacis nõ erit finis/vt ſcripſit eſaias. deſcribit.n.infinitam durationẽ a perpetuitate lunę. vſq; nõ erit luna/hoc eſt ſemper:nunq̃.n.luna deſinet eſſe.

Et dñabitur. Tractatur hic illa particula/regi: deſcribendo regnum meſię humano more ex iis quę apud nos ſunt. Tum ab vniuerſitate terrarũ.& dñabitur a mari vſq; mare, & a flumine vſq; terminos terrę:hoc eſt in vniuerſis maribus & vniuerſis terris. ¶ Tum a reuerenti ſubiectione & populorum & principum. faciebus eius genuflectent eremitę/habitatores locorum deſertorũ: & inimici eius/idolatrę/peccatores/dęmones, puluerẽ lingent/ſub pedibus eius. Reges tharſis & inſularũ /hoc eſt reges marium & habitantiũ in inſulis, munus reddent/debitum/vtpote ſubditi:reges ſceua & ſeua donum/debitum, offerent. Et vt vnico verbo dicatur. curuabũt ſe illi omnes reges/omnes gentes ſeruient ei. Intellige per hęc omnia minus dici q̃ intenditur. deſcribitur enim vniuerſalis omnium ſubiectio & reuerentia quę exhibebitur chriſto in ſecundo aduentu per hęc minima quę ſunt apud nos. Et propterea meminit habitatorum eremi & inſularum ſpecialiter, vt nullum exceptum intelligas.

Quia eruet mendicum. Deſcripto regno chriſti ab vniuerſali ſubiectione/ nunc deſcribitur idem a regimine dupliciter. Prius reſpectu perſonarum indigentium & impotentium. deinde reſpectu populi. ¶ Quia eruet mendicum & pauperem a diuite. Reddit rationem deſcriptę ſubiectionis & reuerentię ex bonitate regiminis/liberando pauperes & inferiores ab oppreſſione potentiorum. & non adiutor ipſi / hoc eſt liberabit eos qui carent adiutore. Ita ꝙ tria perſonarum genera tanguntur:mendici/pauperes/& carentes adiutore. vt omnes indigentes comprehendat. ¶ Miſerebitur ſuper pauperem & mendico, & animas mendicorum ſaluabit. Internę miſericordiæ actus ſimul & externę ſaluationis adiungit. A dolo & ab iniquitate redimet animam eorum. Periclitantur pauperes tum propter dolos aliorum contra eos:tum propter iniqua facta contra vitam eorum. Et ab vtroq; periculo redimet eos. Et precioſus ſanguis eorum in oculis eius. Pro nihilo habetur ſanguis vilium perſonarum apud reges mundi:in oculis vero meſiæ ſanguis pauperum erit precioſus / valde æſtimatus. ¶ Et viuet / rex meſias ſine fine, & dabit ei. Explicare incipit regimen meſiæ reſpectu populi. & ideo tranſit a numero plurali quo hactenus vſus eſt ad ſingularem/vtendo pronomine ei ſeu illi. Et dabit ei / populo ſuo, de auro ſceua / ditabit populum ſuum, & orabit pro eo continue/ſeruabit eum populum continue ſuis meritis: ſicut orans ſacerdos ſeruat eum pro quo orat. tota die / ſemper, benedicet eum/populum. Erit vola tritici in terra in capite montium / ſeretur tantum tritici quantum capit vola in vertice montium, & collidetur fructus eius ſicut libani / fructus colliditur:hoc eſt multiplicabitur vſqueadeo ꝙ ſpicę collidentur agitante vento ſicut rami arborum in libano colliduntur. & germinabunt de ciuitate ſicut herba terræ: hoc eſt homines ciuiles creſcent / multiplicabuntur ſicut herba terræ creſcit & multiplicatur. ¶ Aduerte hic deſcribi per hæc regimen regni meſiæ ab incomparabili ſimilitudine regiminis & regni humani. Et propterea deſcribitur a cura pauperum / quæ rara eſt in regnis humanis. a redemptione ſubditorum tum a machinationibus doloſis/ tum a factis iniquis:quod rariſſime forte fit. Tum ab ęſtimatione infimorum: qđ in regnis humanis nõ habet locũ. Et qđ plus eſt/ꝙ ipſe rex ditabit ſubditos/ꝙ erit ſicut ſacerdos pro eis ad deum/nunq̃ maledicendo & a fortiori nunq̃ malefaciendo populo ſuo. Tum ab abundantia tanta ꝙ pugillus tritici in vertice montium(vbi minus triticum ſolet ſeri & fructificare)multiplicabitur ſicut fructus libani. Tum a foecũditate/ꝙ velut germinantes ciues creſcẽt;quod ad foelicitatem

pertinet regni. Intendit enim per hęc omnia ineffabiles conditiones regni meſiæ ſignificare quo ad omnia ſine acceptione perſonarum, cum cura ita ſingulorum ſicut & omnium. Nec meminit curę reſpectu diuitum: quia in omnibus humanis regnis diuites bene ſtant: & ideo non oportuit mentionem de hoc facere. Sed ſuperius vbi de iudicio & iuſtitia actum eſt, dictum eſt ꝙ montes & colles portabunt ſufferent in iuſtitia pacem: & de reuerentia dictum eſt ꝙ adorabunt eum omnes reges.

Erit nomen eius. Tractatur hic illa particula, filio regis: proſequendo fœlices conditiones regis. Tum quo ad perpetuitatem famę. Erit nomen eius æterno, nulla obliuione delebitur, faciebus ſolis filiabitur nomen eius: hoc eſt in clara luce, palam in toto vniuerſo nomen meſię filiatione cognoſcetur: hoc eſt ab omnibus tunc cognoſcetur ꝙ ipſe eſt filius dei. quod eſſe filium eſt ei nomen proprium. Et vere ſic erit. nam beati videbunt hoc: alii autem vidētes ipſum hominem dominum vniuerſorum, iudicem mundi & adorari vt filium dei, credent coacti ipſum eſſe filium dei: ſicut modo dęmones credunt. Ex hoc textu apud iudęos vulgatum eſt nomen meſiæ, filius dei. Vnde in euangelio pluries inducuntur & homines & dęmones appellantes meſiam filium dei. quinetiam caiphas pontifex dixit, ſi tu es meſias filius dei. ¶ Et benedicent in eo, quoniam in chriſti merito ſolo benedicent omnes quicunq; benedicentur: omnes gentes beatificabunt eum, laudando.

Benedictus dominus. Tractatur hic illa particula, deus: gratias agendo deo qui dedit iudicia ſua & iuſtitiam ſuam regi filio regis. vel potius prophetando ꝙ tunc (ſcilicet tempore regni meſiæ) deus benedicetur, qui modo vix cognoſcitur. ¶ Benedictus, benedictione laudis erit, dominus deus, natura, deus iſraelis, per gratiam cultus: faciēs ſeparata idest mirabilia, ſolus ipſe, in meſia. Et benedictum, erit, nomen honoris eius, quod nunc latet & tunc erit manifeſtum, ſempiterno: & implebit honor eius, tunc, vniuerſam terram, quam non implet nunc. Amen. & amen. Affirmantis eſt duplicata affirmatione, in ſignum immobilis veritatis futurę.

¶ Completę ſunt orationes dauidis filii iſai. Occurrit hoc loco q̄ſtio de veritate huius rubricę: qa inferius multi ſubiunguntur pſalmi cū titulo dauidis. ¶ Soluitur autem per hoc ꝙ pſalmi non ſunt locati in libro pſalmorum qui habetur, eo ordine quo erant in principio: ſed ſicut reperti ſunt. Erant ſiquidem ſparſi, & ſine ordine collecti ſunt. Clare enim conſtat ex titulis ꝙ tertius pſalmus locandus eſt poſt .51. ſm rectum ordinem. Vnde quia contigit pſalmum hunc habentem hanc rubricam in medio locari, ideo hic legitur. Crediderim ego (vt in proœmio dixi) hūc pſalmum eſſe vltimum pſalmum totius pſalterii: & propterea habere hanc rubricam annexam. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum aſaph. LXXII.

QVam bonus iſrael deus: iis qui recto ſunt corde.
Mei autem pene moti ſunt pedes: pene effuſi ſunt greſſus mei.
Quia zelaui ſuper iniquos: pacem peccatorum uidens.
Quia non eſt reſpectus morti eorum: & firmamentum in plaga eorum.
In labore hominum non ſunt: & cū hominibus non flagellabuntur.
Ideo tenuit eos ſuperbia eorum: operti ſunt iniquitate & impietate ſua.
Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum: tranſierunt in affectum cordis.
Cogitauerunt & locuti ſunt nequitiam: iniquitatem in excelſo locuti ſunt.
Poſuerunt in cœlum os ſuum: & lingua eorum tranſiuit in terra.
Ideo conuertetur populus meus hic: & dies pleni inuenientur in eis.
Et dixerunt quomodo ſcit deus: & ſi eſt ſcientia in excelſo?
Ecce ipſi peccatores & abundantes in ſeculo: obtinuerunt diuitias.
Et dixi. ergo ſine cā iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas.
Et fui flagellatus tota die: & caſtigatio mea in matutinis.
Si dicebam narrabo ſic: ecce nationem filiorum tuorum reprobaui.
Exiſtimabam ut cognoſcerem: hoc labor eſt ante me.
Donec intrem in ſanctuarium dei: & intelligam in nouiſſimis eorum.
Veruntamen propter dolos poſuiſti eis: deieciſti eos dum alleuarentur.
Quomodo facti ſunt in deſolationem? ſubito defecerunt, perierunt propter iniquitatem ſuam.

Velut ſomnium ſurgentium:domine in ciuitate tua imaginem ipoꝝ ad nihilũ rediges.
Quia inflammatum eſt cor meum & renes mei commutati ſunt:& ego ad nihilum redactus ſum,& neſciui.
Vt iumentum factus ſum apud te:& ego ſemper tecum.
Tenuiſti manũ dexterã meã:& in uolũtate tua deduxiſti me,& cũ gloria ſuſcępiſti me.
Quid enim mihi eſt in cœlo:& a te quid uolui ſuper terram?
Defecit caro mea & cor meum:deus cordis mei & pars mea deus in æternum.
Quia ecce qui elongant ſe a te peribunt:perdidiſti oẽs qui fornicantur abs te.
Mihi autem adhærere deo bonum eſt:ponere in dño deo ſpem meam.
Vt annunciem omnes prędicationes tuas:in portis filię ſion.

IVXTA HEBRÆVM. Pſalmus aſapho. LXXIII.

1 Propheta. TAntum bonus iſraeli deus† ,mundis cordis. † dij
2 Et ego ſic :uelut parũ declinauerunt pedes mei, uelut nihil effuſi ſunt greſſus mei.
3 Quia zelaui in inſipientibus:pacem impiorum uidebo.
4 Quoniam non ligamina ſunt morti eorum:& ſana uis eorum.
5 In labore hominis non ſunt ipſi:& cum adam non plagabuntur.
6 Ideo ſuit torques eorum ſuperbia:amicietur ornamento iniquitatis ſibi.
7 Exiuit ex adipe glit et oculoꝝ oculi eorum:tranſierunt cogitationes cordis.
8 Liquefacient & loquentur in malo fraudis:ex excelſo loquentur.
9 Poſuerunt in cœlis os ſuum:& lingua eorum ambulabit in terra.
10 Propterea redire faciet deus populum ſuum huc:& aquę pleni exprimentur eis.
11 Et dicent. Vox populi. quõo nouit deus,& eſt ſcientia in excelſo?
12 Ecce iſti impii:& quieti mundi,aſſecuti ſunt opulentiam.
13 Tm̃ fruſtra mundaui cor meum:& laui in mundicia palmas meas.
14 Et fui uulneratus tota die:& caſtigatio mea matutinis.
15 Si ſicut dixi narrabo ſicut:ecce generationem filiorum tuorum negaui.
16 Propheta. Et cogitaui ad ſciendum hoc:labor ipſe eſt in oculis meis.
17 Donec ueniam ad ſanctuaria dei:intelligam finem† eorum. † finis
18 Tantum in lubricis pones eos†:feciſti cadere eos in ruinas. † † eis † ruinis
19 Quomõ fuerunt deſolationi:ſicut momentum finiti ſunt,cõpleti ſunt ab horroribus.
20 Velut ſomnium ab expergiſci:dñe†in ciuitate imaginem eorum deſpicies. † dñi mei
21 Quia aceſcet cor meum:& renes meos acuam.
22 Et ego beſtialis & neſciam: tanꝗ beſtię fui tecum.
23 Et ego continue tecum: ideo apprehendiſti in manu dexteram meam.
24 In conſilio tuo duces me:& poſtea honore ſuſcipies me.
25 Quis mihi in cœlis:& tecum non uolui qcꝗs in terra.
26 Conſumpta eſt caro mea & cor meum:robur cordis mei & pars mea deus†ęterno. † dij
27 Quia ecce longinqui tui peribunt:feciſti cędi omnem fornicantem abs te.

* deorum † dijs

28 Et ego [sic] approximatio dei † mihi bona: poſui in domino * deo † ſpem meam ad narran dum omnes operationes tuas.

TItulus eſt. Pſalmus aſapho: hoc eſt deputatus ſaltem vt cantori aſapho. ¶ Materia pſalmi clare patet ex ipſo. eſt enim diſputatio quædam de proſperitate iniquorum in hac vita quomodo ſtat cum prouidentia dei & iuſtorum paſſionibus.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta diſputans de proſperitate iniquorum & afflictione iuſtorum, vbi rationes attulit hinc ex inconſonantia ad diuinam prouidentiam, inde ex reprobatione filiorum dei, notitiamq̧ q̄onis ex fine vtrotūq̧ reuelato pendere dixit: & finem iniquorum in inferno, iuſtoꝝ vero in honore apud deū, & peccata illorum punienda, iſtorum cōiunctionem cum deo bonam eſſe deſcribit.

¶ Perſona loquens nō ꝓpriē variatur, ſed recitatiue: recenſendo ſcilicet aliorum verba.

TAntum bonus iſraeli deus. Diuiditur pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuam materię, & executiuam, ibi quoniam nō ligamina. ¶ Proponit duo. Alterum ex parte dei: ꝙ deus ſolis mūdis corde eſt bonus. Deus iſraeli, populo colenti ſe, non vniuerſo ſed mundis cordis tñ, ſolis, bonus, apparet. Intellige hoc iuxta illud. palato non ſano pœna eſt panis, qui ſano eſt ſuauis. & oculis ægris odioſa lux, quæ puris eſt amabilis. Deus enī in ſeipſo ſumme bonus, & omnibus ac ſingulis quantū eſt ex parte dei eſt bonus, ſed non omnium mentium guſtu guſtatur bonus, non omnium mentium oculis apparet bonus: vt patet in blaſphemantibus eum, in negantibus prouidentiam eius, offendentibus ipſum &c̄. Sed habētes cor mundum ab erroribus & paſſionibus, ſceleribus & aliis hmōi, vident fide, guſtant ſpe atq̧ charitate deum vt bonum, vt beneficum, lōge plus q̄ meremur. ¶ Alterꝝ ex parte ſui: ꝙ fere declinauit affectus ſuus, quia zelauit videns proſperitatem iniquorum. Et ego. E regione ſe diſtinguit a deo. Deus bonus, & ego. Imperfectus ſermo eſt: & ſubintelligitur talis vt ſubiungam. Velut parum declinauerunt pedes mei. Duplex poteſt eſſe ſenſus. Alter affirmans declinationem pedum, non parum ſed velut parum. Alter vt ſubaudiatur verbum ſubſtantiuum defuit. velut parum defuit quin declinauerunt pedes mei. & ſic non affirmatur declinatio. Et hunc ſenſum ſecuti ſunt communiter interpretes dicentes pene. Per pedes quæ ſunt inſtrumenta ad gradiendum, intellige tum naturales vires intellectus & voluntatis. tum habituales virtutes, quę ſunt principia bene operādi: hæc enim pene declinauerunt a recto. Velut nihil effuſi ſunt greſſus mei. Particulam velut nihil, dupliciter expone ſicut præcedentem velut parum. Per greſſus intellige ipſa opera. Et aduerte ꝙ minus periculum deſcribit in greſſibus q̄ in pedibus: dum de pedibus dixit velut parum, de greſſibus vero velut nihil. eo ꝙ imperfecti motus venialium peccatorum, facilius fiunt intus q̄ in exteriori opere. Quia zelaui, contriſtatus ſeu īdignatus ſum, in inſipiētibus, quoꝝ nō eſt numerus, pacem impiorum videbo, hoc eſt perſeueranter videndo. futurum enim appoſitum eſt ad ſignificandam perſeuerantiam.

¶ Quoniam non ligamina. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractaꝭ illa particula, pacē impioꝝ. Secundo illa, & ego velut parum declinauerūt pedes mei quia zelaui &c̄. ibi propterea redire faciet. Tertio illa, tm̄ bonus &c̄. ibi & cogitaui ad ſciēdū. ¶ Circa primum ꝓponit ꝓpheta materiā q̄onis ſeu diſputationis (ſcilicet ꝓſperitatē iniquoꝝ) tali ordine. Prius ꝓponit eoꝝ pacē. deinde iniquitatē. Pacē quidē in quattuor. quoꝝ primū eſt. Q̄m̄ non ligamina morti eoꝝ. Metaphoricus eſt ſermo, deſcribēs tardā mortē eoꝝ, tanq̄ ſolutā nō habentē ligamina trahētia ipſam. Appellaꝭ mors ligaminibus tracta, q̄ñ ęgritudinibus mortalibus aut aliis occaſionibus acceleraꝭ. et ꝑ oppoſitū mors ſine ligaminibus, quę nō acceleraꝭ. Hoc eſt ergo primū bonū tpale iniquoꝝ ꝙ nō acceleraꝭ eis mors. Sunt enī diuites, & tuenꝭ ac gubernāt ſe bñ, & viuūt quātū natura tolerat. mors autē pauperū mille vinculis neceſſitatū acceleraꝭ. ¶ Et ſana vis eoꝝ. Secūdum bonū etiā corporis eſt, ꝙ eoꝝ naturalis vis eſt ſana ab ęgritudinibus: quia preſeruant ſe diuitiis. ¶ In labore hoīs nō ipſi, ſupple ſunt. Tertium bonū eſt qes a laboribus quibus in ſudore vultus veſcimur pane: quia ipſi in ſudore aliorum veſcuntur pane. ¶ Et cum adā non plagabuntur. Quartū bonū eſt exemptio a plagis penuriæ, belloꝝ & hmōi. non ſentiūt enim iſti cū adam, cū cōi genere hoīum, plagas oppreſſionū hmōi. ¶ Ideo. Narrata pace impioꝝ, ſubiungiꝭ eoꝝ iniquitas in affectu, in intellectu & in lingua. Ideo, mater iniquitatū ſequētium ſignificaꝭ proſperitas, torques eoꝝ fuit, ſupbia. regina oīum vitioꝝ poniꝭ torques, hoc eſt gloria eoꝝ ad ſimilitudinem torquis. Vbi aduerte ꝙ ſi latina lingua permitteret, dicendum fuiſſet. ideo torquauit eos ſuperbia, ſuperbia ornauit eos vt torques ornamentum colli. Amicietur ornamento iniquitatis ſibi. Modo in plurali & modo in ſingulari numero loquitur: quia & de ipſis iniquis & de genere iniquorum loquitur. Amicietur, velut pallio, ornamento iniquitatis. ex ſupbia oriꝭ iniuſtitia, non aliena ſed ſua. Vtrunq̧ autem vitium eſt voluntatis. ¶ De intellectu vero. Exiuit ex adipe oculi eorum. i. quilibet oculorum eorū internorū procedit nō ex rectitudine, non ex iudicio rōnis, ſed ex adipe diuitiaꝝ & potētię. magnitudo qppe eoꝝ generat in eis cogitatiōes cōformes eoꝝ ſupbię. Trāſierūt cogitatiōes

cordis:hoc eſt tam ſuperbe cogitant vt tranſeant/tranſcendant diſcurſus naturales/quos cor naturaliter ſuggerit.excogitant enim quæ homo nunq̃ cogitaſſet/quę ſuperant vires cogitationum poſſibilium:vt patet in ambiētibus altiora ſe.¶ Liquefacient & loquentur in malo fraudis.Ecce crimina linguę.Diſſoluent alios loquentes in malo fraudis/fallaciter ad decipiendum:ex excelſo loquentur.ſicut oculi eorum prodeunt ex adipe ſic ſermones eorum prodeunt ex celſitudine eorum . Poſuerunt in cœlis os ſuum,& lingua eorum ambulabit in terra.Nemini parcunt , deum blaſphemant/ aut negando prouidentiam eius aut aliquid huiuſmodi. & in terra omnibus obloquuntur , nulli ætati/ſexui/ordini parcunt:ſed detrahendo diſcurrunt per omnes.& ſic lingua eorum ambulat in terra.Hæc eſt materia diſputationis pax iniquorum.

Propterea redire faciet. Tractatur hic illa particula/quia zelaui declinauerunt velut parum pedes mei &c̄.¶ Propoſita materia diſputationis/introducit propheta populum dei quodā̄modo vacillantem in hac quęſtione.Et per hoc explanat in cuius perſona dixit pedes vacillaſſe : ꝙ ſcilicet dixit hoc in perſona populi colentis deum.Propterea/quia iniuſti bene habēt in hac vita,faciet/deus, populum ſuum redire huc/in hanc quęſtionem.Redire inquit:quia non ſemel tm̄ ſed ſepe populus dei reuertiẗ ad hanc quęſtionem.Et attribuitur deo facere redire:quia ipſe dādo bona iniquis/dat occaſionem populo ſuo ſepe redeundi ad hanc quęſtionem . Vnde & hieremias & habbacuc hanc quęſtionem mouerunt:& quotidie mouetur a populo dei.qui enim non colunt deum carēt hac quęſtione . ¶ Et aquę pleni exprimentur eis.Deſcribitur quādo populus dei redit ad hanc quęſtionem/quādo fere vacillat: quando ſcilicet aquę pleni exprimuntur eis:hoc eſt quando patiuntur penuriam/quando opprimuntur.Ex metaphora ſignificatur eoꝝ afflictio.Et ſumitur ſimilitudo a ſitientibus quibus turbida & modica aqua ſuppetit.Aquę pleni/ſunt aquę loci pleni aliena materia:puta luto.aquę enim loci ſeu vaſis continentis ſolam aquam ,vocanẗ aquę/abſq; additione pleni.Ita ꝙ per aquas pleni deſcribuntur aquę turbidę.Rurſus per hoc ꝙ exprimuntur/ſignificatur ꝙ non fluendo ſed exprimendo dantur eis: ac per hoc & magis mixtę & modicę dantur.Ex qua metaphora ſignificatur ꝙ quando populus dei ſic affligitur quēadmodum ſitientes quos oportet bibere aquam pleni expreſſam,tunc redeūt ad hāc quęſtionem:quando diuites habent aquam nitidam/ipſi turbidam:illi abundāt/iſti penuriam patiūtur etiam malorum ciborum/& huiuſmodi.¶ Et dicent.quomodo nouit deus.Vox populi fere vacillātis introduciẗ/cōſequenter afferēdo rōnes hinc & inde.Ratio prima ad vacillandū ſumiẗ cōferendo ſciam dei cū pſperitate iniquoꝝ.Quō nouit deus.Admiratiue dicit nō ſi ſed quō.non vacillat populus an deus nouit vel non:ſed circa modū ſuſpēditur quo deus nouit hęc quę fiunt hic.& eſt ſciētia/certa cognitio,in excelſo/deo excelſo ſup oīa.Ecce iſti impii/ad ſenſum videmus ꝙ iſti impii:& quieti mūdi/ gere fruētes mūdo,aſſecuti ſunt opulētiā.Admiramur quo pacto cū ſcīa & prouidētia dei hoꝝ iſteriorū/ſtat ꝙ iſti iniqui proſperenẗ.neſcimus enim modū quo hæc duo ſimul iunguntur:diuina ſcilicet puidētia & iniquoꝝ pſperitas.¶ Tm̄ fruſtra/mūdaui cor meum.Altera ad vacillandū ratio ex eodem fonte.ſ.diuinę puidētię reſpectu iuſtoꝝ.quia.ſ.nō remunerat iuſtos bonis huius mūdi:ac per hoc vana videntur merita iuſtoꝝ.Et primo interior ſanctitas. Tm̄ fruſtra/ſine pręmio aliquo,mundaui/intus,cor meū.Deinde exteriorum operum innocentia.& laui in mundicia/ab omni iniquitate & ſorde,palmas meas/opera mea.Tertio quo ad patientiam.Et fui vulneratus/variis flagellis percuſſus,non ad horam ſed tota die/diuturne:& caſtigatio mea/qua caſtigatus ſum (ſiue a meipſo voluntarie ꝑpter deū ſiue aliunde illata)non fuit tarda,ſed matutinis/fuit mane/cito.Iuſti enim & cito caſtigantur a deo(iuxta illud.2.macca.6.ſtatim medicinam adhibere magni beneficii eſt indicium)& cito caſtigant ſeipſos.caſtigo corpus meū & in ſeruitutem redigo &c̄.¶ Si dixi narrabo ſicut.Ratio ad alteram partem contra vacillationem ad firmiter ſtandum/affertur . Et ordinato ſic literam . Si narrabo ſicut dixi/ ſi affirmabo ſicut dixi in pręcedentibus rationibus/ꝙ fruſtra mundaui cor meum/& quomodo eſt ſcientia in excelſo &c̄.ecce generationem filiorum tuorum negaui . Non dicit/ecce negaui iuſtos aut iuſtitiam aliaſq; virtutes,ſed negaui nationem filiorum dei:vt ex hocipſo intelligas ꝙ iſta negatio eſt reprobatio dei/eſt reprobatio ꝙ deus habeat filios ſuos in hoc mundo:qui non ex ſanguinibus neq; ex voluntate viri neq; ex voluntate carnis ſed ex deo nati ſunt/fide/ſpe & charitate . Et breuiter eſt negatio filiorum dei expectantium hęreditatem cœleſtis patriæ : iuxta illud.ſi filii & hæredes , hæredes quidem dei/cohæredes autem chriſti . Ita ꝙ ratio conſiſtit in deducendo ad hoc maximum inconueniens:ſcilicet negationem filiorum dei.Et patet ſequela:quia ſi vanę ſunt bonę actiones & patientia iuſtorum/nulla eſt generatio filiorum dei.

Et cogitaui ad ſciendum hoc. Tractatur hic illa particula/tantum bonus iſraeli deus. Vbi aduerte ꝙ tractare iſtam particulam eſt determinare quęſtionem motam.Et ꝑpterea ꝓpheta poſtq̃ attulit rationes ad partes hinc & īde,modo aggrediẗ ſolutionē qōnis:prius declarādo tū difficultatē qōnis.Cogitaui ad ſciēdū hoc,labor ipſe in oculis meis.Ecce difficultas laborioſę quæſtionis in mentis oculis. Tū viā per quā ſolui debet qō.Donec veniā ad ſanctuaria dei.Ecce via.ſemp erit labor añ oculos ī hac qōne donec ingrediamur diuina oracula reuelantia veritatem quæſtionis:nulla ſiquidem eſt alia via

ſciendi hanc veritatem niſi diuina reuelatio. Intelligam finem eorum. Non ſuffecit prophetę demonſtrare viam ſciendi hoc eſſe ſacrā ſcripturam, ſed ad ſpecialia deſcendit, aperiens viam veritatis patere ex fine eorum. ex finibus ſiquidem bonorum & malorum ſoluenda eſt quęſtio. Et vere ſic eſt: quoniam ex fine reproborum qui eſt damnatio æterna, & electorum qui eſt beatitudo æterna, redditur ratio quæſitorum. ℣ Vbi aduerte ordinem dicendorum talem. Primo declarabitur finis iniquorum. ſecundo finis iuſtorum, ibi quia aceſcet. tertio iniquitas impiorum, ibi quia ecce. & demum bona opera iuſtorum, ibi & ego. Vt ſic nihil prætermittatur diſputationis & rationum præinductarum: & ſimul tractetur vtraq; pars excluſiuę propoſitę, tantum bonus &c̄. Reſoluitur enim in affirmatiuam, deus eſt bonus mundis corde, & in negatiuam, deus non eſt bonus alus. Et eſt ſermo de bonitate beatificāte: quæ ſola eſt bonitas ſimpliciter humani generis & creaturarum rationalium. ℂ Tantum in lubricis poſuiſti eos. Incipit tractare finem iniquorum: inchoans a termino bonorum quibus abūdare deſcripſit iniquos. Et intendit ꝙ bona iniquorum ſunt in ſolis lubricis: ac per hoc non ęſtimāda, ſed paruipendenda. Feciſti cadere eos in ruinas. Ecce terminus lubricitatis, ꝙ in morte ceciderunt in ruinas inferni. In hebręo habetur ruinis in datiuo: ſed congruitas mutauit adiuncta prępoſitione in. ℣ Quomodo facti ſunt in deſolationem. Admiratur propheta deſolationem eorum futuram. Sicut momētum finiti ſunt, non multum durauit eorum fœlicitas: quoniam ſicut momentum eſt tempus proſperitatis reſpectu æternę deſolationis. completi ſunt ab horroribus. Horrendum eſt inquit apoſtolus incidere in manus dei viuentis. horrores inferni ineffabiles ſunt, quibus terminantur reprobi. ℣ Velut ſomnium ab expergiſci, domine in ciuitate imaginem eorum deſpicies. Inter bona iniquorum ſupputantur memoriæ. Et propterea deſcribitur pœna eorundem quo ad eorum memorias. Et intēdit ꝙ memoria eorum (ſiue in libris, ſiue in ſtatuis, ſiue in filiis, ſiue in quocunq; alio monimēto: omnia enim ſub imaginis nomine comprehendit) deſpicietur velut ſomnium deſpicit̄ quum homo expergiſcitur: hoc eſt tanq̄ res nihili habebitur. & hoc in ciuitate. Quod poteſt itelligi ad cumulum pœnę adiunctum: ꝙ durante ciuitate huius mundi, huiuſmodi memorię a deo deſpiciuntur. Et poteſt intelligi in ciuitate futura in qua nihil reprobis proderūt huiuſmodi imagines. ℂ Quia aceſcet cor meum. Declarato fine reproborum, pro quanto ex bonis tranſeunt ad mala, declarat finem iuſtorum ecōuerſo: quia ex malis tranſeunt ad bona. Quia aceſcet cor meū, voluntario luctu, & renes meos acuam, voluntaria caſtigatione corporis. Et ego beſtialis & neſciam. Poſt actiones ſanctas ſubdit paſſiones patiētię: ꝙ beſtialis eſt habitus, patiendo ignominias tanq̄ non cognoſceret illas ſicut nec bruta cognoſcūt illas. Beſtię fui tecum. Ita eſt in hebręo: ita ꝙ beſtię eſt numeri pluralis. Et eſt ſenſus ꝙ fui tecū vt beſtię ſunt tecum operantes ſm ordinem quem eis indidiſti. Vel ſolitariam vitam tecum cōuerſando duxi: homo enim ſolitarius aut deus aut beſtia. Beſtię fui tecum, dicet paulus eremita, antonius &c̄. Intendit ſiquidem ꝓpheta deſcribere diuerſa merita iuſtorum propter quę ſuſcipiuntur cum honore a deo in futura vita. Et ego cōtinue tecum, mente & voluntate: apprehēdiſti in manu dexterā meam. Hucuſq; ſuſpenſus eſt ſermo. Quia aceſcet cor meum & renes &c̄. ideo apprehendiſti in manu tua dexteram meam. Ecce initium finis iuſtorum, ꝙ deus ad ſimilitudinem apprehendētis me per dexteram affuit. per quod complexus diuinus ſignificat̄. In conſilio tuo duces me. Apprehenſum per manum duces me, nō directione & prudentia humana ſed conſilio tuo dirigente: & poſtea, poſt hanc vitam, honore cœleſtis patrię, ſuſcipies me. ℣ Quis mihi, deſideratus, in cœlis, niſi tu: & tecum non volui in terra, aliquid aliud: hoc eſt tam in cœlo q̄ in terra, te ſolum volui, & non volui te & alia, ſed te ſolum. Et hic eſt ſenſus legendo aſſertiue hanc particulam: ſcilicet & tecum non volui in terra. Sed legendo ipſam interrogatiue, ſenſus eſſet. & tecum quid non volui in terra? Acſi aperte diceret. Et nihil refutaui in terra quod cum te amato manere aut ſufferri poſſit: omnia pertuli, omnia ſubii tecum. Conſumpta eſt caro mea & cor meum: hoc eſt poſthabui quicquid eſt carnis etiam proprię, & quicquid eſt cordis proprii. robur cordis mei & pars mea deus, nō ad tempus ſed ęterno. Aliorum portio ſint diuitię, gloria &c̄. mea portio deus: aliorum cordis robur ſit regnare, imperare &c̄. robur cordis mei deus: hoc eſt ratio robuſti mei cordis ſolus deus eſt, ad ea quę dei ſunt tātmodo robur cordis habeo.

Quia ecce. Duo continebantur in materia diſputationis, ſcilicet pax iniquorum & iniquitas eorundem: & ex deſcriptis finibus iniquorum & iuſtorum iam apparet quem exitum habet pax impiorum. modo proſequitur propheta monſtrando fructum iniquitatis eorum. Ita ꝙ prius tractauit finem ſeu terminum iniquorum ex bonis temporalibus in mala, & econuerſo terminum iuſtorum ex malis in bona: modo declarat terminum iniquorum ex iniquis operibus, & ſimiliter iuſtorum ex bonis operibus. Quia ecce longinqui tui, hoc eſt longinqui a te non loco ſed diſſimilitudine charitatis, peribūt. ecce fructus elōgantium ſe a deo per peccatum. Feciſti cędi, hoc eſt incidi in alia vita, omnem fornicantem abs te, adhęrendo alteri deo. Metaphorice deſcribitur pœna inferni per inciſionem: vt intelligamus vltima ſupplicia. Et nota hic duo genera iniquorum: ſcilicet fornicantium a deo, quod eſt idolatrię, & elongantium ſe a deo per reliqua crimina. Aduerbium ecce, ad ſignificādum propinquam eſſe pœnam appoſitum eſt. & vere prope eſt quod cum morte venit. ℣ Et ego (imperfecta eſt oratio) ſupple

talis ſum ꝙ approximatio dei mihi bona. Hoc e regione ponitur contra elongationem a deo. illi pi/
bunt: mihi bona eſt approximatio diuina per charitatis amicitiam. Poſui in domino deo ſpem meã.
& hoc contra fornicationem a deo. ad narrandum omnes operationes tuas: vt non ſolũ mihi ſed alijs
profim prędicando opera tua. ¶ Aduerte in iis quę dicta ſunt diſſoluendo quęſtionem, ꝙ non ſolum
ſoluta eſt quæſtio ex fine iuſtorum & iniquorum in alia vita, ſed etiam ſolutę ſunt rationes ad oppoſi/
tum. Prima quidem, quomodo deus dat hęc bona tẽporalia iniuſtis, ex eo ꝙ tñ in lubricis ſunt hæc
bona. Secunda autem de vanitate bonarum actionum & paſſionum iuſtorum, ex eo ꝙ non ſunt va/
nę ſed cum honore in coelis ſuſcipiendum efficiunt iuſtum: & ꝙ deus qui eſt omne bonum eſt portio
eorum. Declaratum quoq; eſt ꝙ iniquitates eorum etſi hic non puniuntur, non tamẽ remanebunt im
punitę: & ꝙ iuſtorum opera etiam hic remunerantur: quia approximatio dei eſt mihi bona hic, & po
nere in deo ſpem eſt ẽt bonũ hic ad cumulũ meriti, ad annũciandũ oĩa opera dei. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Intellectus aſaph. LXXIII.

VT quid deus repuliſti in finẽ: iratus eſt furor tuus ſuper oues paſcuę tuę?
Memor eſto congregationis tuę: quam poſſediſti ab initio.
Redemiſti uirgam hereditatis tuę: mons ſion in quo habitaſti in eo.
Leua manus tuas in ſuperbias eorum in finem: quanta malignatus eſt ini
micus in ſancto.
Et gloriati ſunt qui oderunt te: in medio ſolennitatis tuę.
Poſuerunt ſigna ſua ſigna: & non cognouerũt ſicut in exitu ſuper ſummum.
Quaſi in ſylua lignorum ſecuribus exciderunt ianuas eius: in idipſum in ſecuri & aſcia
deiecerunt eam.
Incenderunt igni ſanctuarium tuum in terra: polluerunt tabernaculum nominis tui.
Dixerunt in corde ſuo cognatio eorum ſimul: quieſcere faciamus omnes dies feſtos
dei a terra.
Signa noſtra non uidimus: iam non eſt propheta, & nos nõ cognoſcet amplius.
Vſqquo deus improperabit inimicus: irritat aduerſarius nomen tuum in finem?
Vt quid auertis manũ tuam & dexteram tuam: de medio ſinu tuo in finem?
Deus autem rex noſter ante ſecula: operatus eſt ſalutem in medio terrę.
Tu confirmaſti in uirtute tua mare: contribulaſti capita draconum in aquis.
Tu confregiſti capita draconis: dediſti eum eſcam populis ęthiopum.
Tu dirupiſti fontes & torrentes: tu ſiccaſti fluuios ethan.
Tuus eſt dies & tua eſt nox: tu fabricatus es auroram & ſolem.
Tu feciſti omnes terminos terrę: ęſtatem & uer tu plaſmaſti ea.
Memor eſto huius: inimicus ĩproperauit dño, & populus ĩſipiẽs ĩcitauit nomen tuum.
Ne tradas beſtiis aĩas cõfitẽtes tibi: & aĩas pauperum tuoꝶ ne obliuiſcaris in finem.
Reſpice in teſtamẽtũ tuũ: quia repleti ſunt qui obſcurati ſunt terrę domibus iniqtatũ.
Ne auertatur humilis factus cõfuſus: pauper & inops laudabũt nomen tuum.
Exurge de⁹ iudica cãm tuã: memor eſto ĩproperioꝶ tuorum q̃ ab inſipiẽtæ ſũt tota die.
Ne obliuiſcaris uoces inimicorũ tuorum: ſuperbia eorũ qui te oderunt aſcendit ſemp.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Intelligentia aſapho. LXXIIII.

1 Propheta. QVare deus † dereliquiſti ſemper: fumabit furor tuus in ouem pa/
ſcuę tuæ? qui
2 Recordare congregationis tuę acquiſiuiſti principio: redemiſti uirgam hæreditatis
tuæ, montem ſion hunc, habitaſti in eo.
sup sup qui
3 Exalta greſſus tuos deſolationibus ſempiternitatis; os malefecit inimico i ſctitate.

4 Rugierunt anguſtatores tui in medio cõuentus tui:poſuerunt ſigna ſua,ſigna.

inimicos

5 Scietur ſicut adducens ſurſum in ramo ligni ſecures.

6 Et nunc ſculpturas eius pariter ſecuri & malleis frangent.

ignem in

7 Miſerunt in ignem ſanctuaria tua terrę:prophanauerũt habitaculũ nominis tui.

captiuos

8 Dixerũt in corde ſuo filii eorũ ſimul. Vor filiorũ. incẽderũt oẽs conuẽtus dei in terra.

apparet est

9 Signa noſtra nõ uidimus:non adhuc propheta,& non nobiſcũ cognoſcẽs uſquequo.

† dij 10 Propheta. Vſquequo deus † exprobrabit anguſtator:deſpiciet inimicus nomẽ tuũ ſemper?

11 Quare reuerti facies manũ tuã & dexteram tuam de medio ſinu tuo,conſumendo?

† dij 12 Et deus † rex meus ab initio:operans ſalutes in medio terræ.

13 Tu rupiſti in fortitudine tua mare:cõfregiſti capita draconum ſuper aquas.

oppoſitiue

14 Tu confregiſti capita liuiathan:dabis eum eſcam populo ſiccis.

15 Tu ſcidiſti fontem & flumen:tu exiccaſti flumina fortitudinis.

ſubditur

16 Tibi dies etiam tibi nox :tu pręparaſti luminare & ſolem.

17 Tu feciſti ſtare oẽs terminos terrę:æſtatem & hyemem tu plaſmaſti ipſas.

ſcilis

18 Memẽto huius: inimicus exprobrauit dño,& populus iſipiẽs deſpexerunt nomẽ tuũ.

doctrina legis tue imbutã

19 Ne trade beſtię aiam legis tuę:cõgregationis pauperũ tuorũ ne obliuiſcere ſemper.

captiui

20 Reſpice pacto:quia impleuerunt tenebroſitates terrę,habitacula iniquitatis.

a facie tua

21 Non reuertet contritus confuſus:pauper & mendicus laudabunt nomen tuum.

† dij 22 Surge deus †:litiga litẽ tuã,memento opprobrii tui ab inſipiente tota die.

23 Ne obliuiſcere uocẽ anguſtatorũ tuorũ:ſonitus inſurgentiũ tuorũ aſcẽdens continue.

Titulus eſt. Intelligẽtia aſaph. Vbi autor materiæ pſalmi ſignificatur aſaph:& apparet materia intelligentia digna. apparet enim clare ex progreſſu pſalmi,prophetari in eo incendium templi quod nondum erat conſtructum. Et quoniam bis combuſtum eſt templum (ſemel a babyloniis,illud quod fuerat ędificatum a ſalomõe:& iterum a romanis,illud quod fuerat ædificatũ a zorobabel &c.) inquirendum reſtat de quo incendio fit hic ſermo. ¶ Apparet autem ex pſalmo q de primo incendio tractatur. Tum ex eo q duratio captiuitatis deſcribit cedere in iniuriam dei:vt patet in verſiculo. 10. vſquequo deus exprobrabit &c.& in calce pſalmi,ſurge deus litiga litem tuã. duratio autem captiuitatis iudęorũ ſub romanis cedit ad gloriam dei,non ad blaſphemiã nõis eius:qm conſtat q ſunt percuſſi ppter occiſionẽ meſſię. Captiuitas aũt babylonica cedebat in iniuriã dei,nõ ſolum pro quãto hoſtes dicebant q deus non poterat eos liberare:ſed quia cultus diuinus erat ab hoſtibus extinctus,vt dicitur in verſu octauo. quod in captiuitate romana nõ habet locũ:qm ĩde cultus diuinus eſt magnificatus in dei eccleſia. Tum quia captiuatus populus ſub romanis,iã nõ eſt populus dei,nõ ſunt pauperes dei ſed inimici dei:in pſalmo aũt deſcribũt afflicti iudęi vt paupes dei:vt patet in verſiculo. 19. ¶ Eſt igiẽ materia pſalmi ad literam,ira dei contra iudęos tempore captiuitatis babylonicę.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta prauidens excidium hieroſolmitanum per babylonios,recurrit ad deum,proponendo tum iniurias in deum,tum incendium templi & deſolationẽ populi electi in hęreditatem &c̃. tum miſerias reſidui populi conferens cũ operibus diuinę potentiæ. Et ſupplicat vt meminerit & ſaluare paupere ſuos qui ſuperſunt,& punire inimicos.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Quare deus dereliquiſti ſemp. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materiæ,& executiuã,ibi rugierunt. ¶ Proponit tria. Primo admiratiuũ dolorem,non quare deus iratus

fuerit in populū ſuum/ſed quare iratus fuerit ſic.ſ.ſempiterna deſtructione.Et appellatur derelictio ſeu ira ſempiterna ratione naturæ facti.incēdium ſiquidem tēpli quantū eſt ex natura facti/ſignificat ſempiternā deſtructionem:ſicut qui incendit domum aut ciuitatem/monſtrat ex natura facti ꝙ vult ſempiternam deſolationem illius.Et de hoc dolendo admiratur propheta:ſciens ꝙ deus non repellet populum ſuum ſemper/ſed redeuntem ad poenitentiam ſuſcipiet,& tamē factū ꝓuidet ſempiternę derelictionis.Quare deus(nō interrogat ſed admiratur)dereliquiſti ad ſemper/ex natura facti.Scito ꝙ in hebręo aduerbiū ſemper/ſignificatur tanꝗ in caſu datiuo:& propterea exponēdo dicimus ad ſemper.& ſimile habes in hoc pſalmo ī verſiculo.10.&.19.Fumabit/pſeuerabit more fumātis ex ira,furor tuus/in ſtitia tua,in ouem/in multitudinē ouium,paſcuę tuę/hoc eſt in iudęos qui ſūt velut oues paſcuę tuę,tum quo ad paſtū aīę:qa pauiſti eos lege tua.tum quo ad paſtum corporis:quia.40.annis pauiſti eos manna/& poſtea dediſti eis terrā fluētem lacte & melle.☞Recordare.Proponit ſecūdo ſupplicationem vt recordetur terū ſuarū.Tanꝗ diceret.etſi populus pp peccata ſua meretur derelinqui,quia tamen res tibi chara fuit/recordare illius.Recordare congregationis tuę/quā,acquiſiuiſti a principio.Populum hebręū appellat cōgregationē dei acquiſitā a principio.tū qa a capite cōgregatiōis:hoc ē ab abrahā,a quo icœpit deus cōgregationē huius populi ſeparando ipſum ab idolatris.tum ab initio quo fuit populus:hoc eſt ab egreſſu de ęgypto.tūc ſiqdē incœpit eſſe populus:prius.n.erāt velut famuli ęgyptiorū.Redemiſti/ex ęgypto,virgam/potētiam,hęreditatis tuę/populi tui electi a te in hæreditatem:iuxta illud deute.9.ne diſperdas populū tuū & hęreditatē tuā quā redemiſti in magnitudine tua de ęgypto.Montem ſion hunc habitaſti in eo.Non ſolum redemiſti potentiam populi de ſeruitute egyptia/faciens illum potentem cū regia dignitate:ſed redemiſti hūc mōtem ſion/in cultum tuum,de habitaculo iebuzeorum efficiens ipſū habitaculum tuū.erit enim in ſuperiori eius parte ędificatū templū.Et intēdit per hæc proponere tum regiam potentiam tū tēpli dignitatem.☞Exalta greſſus tuos.Proponit tertio alteram ſupplicationē.exalta greſſus tuos deſolationibus ſempiternitatis,omni malefecit inimico in ſanctitate.Non exaltaſti greſſus tuos/opera tua,extantibus populo/regno & templo,ſed dereliquiſti omnia:exalta quęſo greſſus tuos/opera tua,deſolationibus ſempiternitatis:hoc ē deſolatis iam regno/templo & populo.Nec ſolum exalta greſſus tuos ſuper deſolata,ſed ſuper inimicos/attenta iniuria illata tibi ab eis.Ordina ſic literam . omni inimico qui malefecit in ſanctitate/in templo ſancto tuo &c̄.& vtere datiuo pro ablatiuo.

☙Rugierunt.Incipit hic pars executiua tali ordine.Prīo tractatur illa particula/exalta greſſus tuos deſolationibus &c̄.Secūdo illa/quare deus dereliquiſti &c̄.ibi vſqꝫquo deus.Tertio illa/recordare cōgregatiōis tuę &c̄.ibi memēto hui⁹.Quarto iterū illa/exalta greſſus tuos oī q malefecit inimico &c̄.reſpectu vidictę/ibi ſurge de⁹. ☙Tractat itaqꝫ petitionē illā.exalta greſſus tuos deſolatiōibus ſempiternitatis/omni q malefecit inimico in ſanctitate/recēſendo deſolationes & mala quæ fecit inimicus/quæ fecerūt chaldęi in deſtructione hieruſalē capto zedechia vltimo iudęoꝶ rege.Rugierūt/leonino furore,anguſtatores tui/inimici tui,in medio cōuētus tui:hoc eſt loci ī quē cōueniūt tui.i.in medio hierl'm.hæc.n.eſt ciuitas electa a deo vt ſit nomen ſuū ibi:& ppea appellaẗ locus cōuētus dei.poſuerunt ſigna ſua ſigna/erexerūt vexilla ſua in ſigna victorię & dominii.☞Sciet ſicut adducēs ſurſum in ramo ligni ſecures.Poſt rugitū & vexilla deſcribit opa ſciſſionū:& prophetat ꝙ ſcietur/palam cognoſcet & videbitur inimicus ad ſilitudinem adducētis ſecures ad ſuperiores partes arboris ad ſcindēdum ramos eius.Et nūc ſculpturas eius pariter ſecuri & malleis frangent.Et intendit per hæc deſcribere fracturas & ſciſſuras factas ī hierl'm.Sciſſa ſiqdem ſunt in tēplo quæ ęrea erāt/vt colūnę & mare:deſtructi quoqꝫ ſunt muri hierl'm.Circa nominata quoqꝫ inſtrumēta neſcio ſi ꝓpriā habent interꝑtationem:ſed hoc parui refert.nā cōſtat per hæc intelligi inſtrumēta ferrea apta ad diruēdū:ſiue ſcindendo/ſiue,malleis bipēnibus/ſiue quomodolibet aliter.Miſerūt in ignem ſanctuaria tua terræ,prophanarūt habitaculū nominis tui.Ordo prępoſterus.prius prophanarūt habitaculū nominis tui/templū ſcilicet:& deinde miſerūt ignem in ſanctuaria tua terræ.Sāctuaria dixit propter diſtinctionem ſancti ſanctoꝶ a ſancto.Addidit terræ:quoniam ſanctuaria dei incremabilia ſunt,ſunt enim coeleſtia:ſed quæ in terra ſunt/incēdi poſſunt.Et hoc ad literam impletum eſt.☞Dixerunt in corde ſuo filii eorum ſimul.Deſcriptis deſolationibus extrinſecis/deſcribitur deſolatio interna ſubſecuta in filiis iudęorum cęſorum & captiuorū:& hoc deſcribēdo cogitationes eorū.Vbi nota ꝙ inter alias miſerias iudęorū deſcribūtur eorum filii cōferētes ꝓterita & ꝑſentia apud eos ad futurā dei miſericordiā:nō deſperādo , ſed icertum libertatis tēpus habēdo.Cogitabāt duo ꝓterita.Alterū ꝙ chaldęi icēderūt oēs cōuētus dei ī terra : hoc ē oia loca ad diuinos cōuētus īſtituta:tēplū.ſ.& ciuitatē hierl'm.Alterū ꝙ ī tāta iniuria illata deo nō vidim⁹ ſigna noſtra:hoc eſt nō vidim⁹ deū demōſtraſſe ſigna vidictę i ſacrilegos.Et hæc ſigna appellāt noſtra:quū eis oſtēſa erāt pluries in deſerto/percutiēte deo peccatores cōtra ſe:vt patet de dathan & abiron/& de incendio core & aliis.De pręſentibus vnum explicant.non adhuc propheta.Iam tantum tēporis eſt ꝙ combuſta ſunt loca dei/ & deus ſubtraxit ſigna , & vſqꝫ hodie adhuc non mittit prophetam ad conſolandum nos.Et nō nobiſcum cognoſcens vſqꝫquo. Ecce ad quid vellēt prophetam:vt eſſet

cum eis cognoſcens vſqquo durabit hæc ſeruitus. Vbi clare perſpicere potes deſtitutos mœſtoſq; fi
liorũ animos conferendo pręterita & pręſentia cum futura liberationeq; ignorando quando liberabun
tur.¶ Nec obſtat his ꝙ ſuperſtes fuit hieremias: quia hieremias non iuit cum eis in babylonẽ, ſed du
ctus eſt in ęgyptum a reliquiis iudęorum: vbi & occiſus eſt. Vnde & ſignificãter captiui in babylone
dicuntq; & non nobiſcũ cognoſcens vſqquo. Nec etiam obſtat ꝙ daniel dicit de ſeipſo ca.9. ego daniel
intellexi in libris hieremię numerum annorum &c̃. quoniam pſalmus loquitur de tempore interme
dio. Vnde & ſignificantius dicit; non adhuc propheta.

Vſqquo deus. Tractatur hic illa particula; quare deus dereliqſti &c̃. tali ordine. Occaſiõe accepta
ex cogitationibus filioꝝ captiuorum neſcientium quãtũ durabit; exclamat propheta ad deum tripli
citer. Primo ex duratione blaſphemię. Vſqquo deus exprobrabit anguſtator? deſpiciet inimicus no
men tuum ad ſemper? Prouocantis eſt. Tanq̃ diceret. impone finem his blaſphemiis; non tantum du
rent.¶ Quare reuerti. Secundo repetit dolorẽ admiratiuũ tãtę cõſumptionis. Ita ꝙ primum ex parte
diuinę iniurię, & ſecundo ex parte afflictionis populi clamat. Quare facies reuerti manũ tuã & dexte
rã tuã de medio ſinu tuo; cõſumendo? Metaphora eſt. Tenens manũ in ſinu nõ percutit: extrahens ve
ro manũ ſuã de ſinu; vtitur ea. Et quia deus manu ſua uſus eſt cõſumendo tẽplũ; ciuitatẽ &c̃. ideo deſcri
bitur faciens reuerti manũ ſuã de ſinu ſuo cõſumendo. Et dicitur faciens reuerti: quia pluries extraxe
rat eã de ſinu ſuo ad puniendũ iudęos, ſed nunq̃ ad cõſumendũ templũ & ciuitatem electam ſicut tũc:
Et futurũ facies; perſeuerantiã denotat.¶ Et deus. Tertio magnitudinẽ diuinę potentię introducit; ad
cõfitẽdũ ꝙ nõ ex impotẽtia dereliquit populũ ſuũ. Et inchoat ab operibus diuinę potẽtię demõſtratis
palam in beneficiũ populi ſui. Et deus rex meus; peculiaris, ab initio; mei. ſ. populi iſraelitę: operans ſa
lutes; multas, in medio terræ; in manifeſto; corã omnibus: vt patet in tot ſalutibus exhibitis educendo
populũ de ęgypto & introducendo in terrã promiſſionis. Tu rupiſti in fortitudine tua mare; rubrũ: cõ
fregiſti capita draconum; ęgyptioꝝ, ſuper aquas; ſubmergendo eos. ęgyptios enim appellatos dracões
habes ezech.29. ecce ego ad te pharao rex ęgypti draco magne qui cubas in medio fluminum. Tu cõ
fregiſti capita leuiathan; principes pharaonis: dabis eum eſcam populo; appoſitiue ſiccis: hoc eſt habi
tantibus in ſiccitate deſertoꝝ. Et videtur per hoc deſcribere cadauera ęgyptiorum delata ad littus ma
ris in eſcam animaliũ. Tu ſcidiſti fontẽ & flumen: hoc eſt tu ſcidiſti petrã in fontem & flumen. fluxe
runt. n. aquę de petra nõ ſolum uelut fons ſed velut flumen: vtpote ad potũ tantę multitudinis homi
nũ & iumẽtoꝝ in deſerto. Tu exiccaſti flumina fortitudinis. De flumine iordanis conſtat. De flumine
arnon inſinuatur. ſicut fecit in mari rubro ſic faciet torrẽtibus arnon nu.21. vel ponitur numerus plu
ralis pro ſingulari. Fortitudinis dicitur propter multitudinẽ aquę: vel ꝑpter effectũ ſubſecutę fortitu
dinis.¶ Tibi dies. A ſpecialibus operibus diuinę potẽtię ꝑgreditur ad vniuerſale opus creationis. Ti
bi dies etiã tibi nox; ſubditur: tu ꝑparaſti luminare; lunam & ſtellas, & ſolem. Tu feciſti ſtare omnes ter
minos terrę, ęſtatem & hyemem tu plaſmaſti ipſas. In qbus quattuor vide dominium cœli & terræ; &
differẽtiarũ diei & noctis; ęſtatis & hyemis. vt per hæc dñium reliquarũ creaturarum intelligas: & pene
tres ꝙ nõ impotẽtię ſed voluntatis; ſed iuſtitię eſt derelictio populi ſui ſub afflictione & ſeruitute.

Memento huius. Tractatur hic illa particula; recordare congregationis tuę &c̃. dupliciter: tum ex parte
hoſtiũ; tũ ex parte populi.¶ Ex parte qdẽ hoſtiũ proponit iniurias cõtra deũ: vt hinc prouocet deũ ad
eripiẽdũ populũ de manu taliũ. Memento huius. ſ. ꝙ inimicus exprobrauit non homini ſed dño, & po
pulus eoꝝ inſipiens; idolatra, deſpexit nomẽ tuũ. Et ꝑpterea ne trade beſtię. Beſtiã appellat inimicũ ido
latram: eo ꝙ more beſtię ſine intellectu eſt creatoris ſui; & ꝑpter beſtialem modum viuendi. Ne trades
diutius detinendam ac vorandam, beſtię; genti beſtiali, animam legis tuæ; eruditam lege tua. Ecce cõ
paratio inter populum iudęorum & inimicos. illi ſũt beſtiæ: iſtę animæ eruditę lege dei. Cõgregatio
nis pauperum tuorum ne obliuiſcere ad ſemper. orat pro reliquiis populi percuſſi; pro captiuis; ꝓ diſ
perſis. Sed reſpice pacto; quod pepigiſti cum abraham & cum moyſe de reducendo populum peniten
tem etiam ſi ad cardines cœli fuerit diſſipatus: vt patet deute.30. quia impleuerunt; pauperes tui, tene
broſitates terræ; obſcura quęq; loca terræ, appoſitiue habitacula iniquitatis. pauperes tui non haben
tes domos habitarunt loca obſcura, quæ non ſunt habitacula niſi prędonum; falſariorum; & aliorũ
huiuſmodi hominum iniquitatis latentium in eis. Et intendit per hoc deſcribere magnitudinem mi
ſerię pauperum dei, vt cogantur habitare ĩ locis obſcuris & infamibus. Non reuertetur (depcatiue vti
tur futuro; pro ne reuertatur) a conſpectu tuo contritus; populus, confuſus; nõ exauditus a te: quia pau
per & mendicus; populus iam pœnitens, laudabunt nomen tuum.

Surge deus. Tractatur hic illa particula; exalta greſſus tuos; quantum ad vindictam inimicorum.
In principio enim fuit tractata eadem particula quantũ ad explicationẽ deſolationũ: & ſuperat vt tra
ctaret quãtũ ad vindictã: quod hic fit.¶ Surge deus; a ꝑmiſſione iniuriarũ tuaꝝ, litiga litẽ tuã; age cau
ſam iniuriarũ tibi illatarũ. Acſi aperte diceret. Si nõ vis vĩdicare cãm noſtram; quia iuſte paſſi ſumus,
vindica cauſam tuam: tibi. n. ſumma iniuria illata eſt incendendo templũ tuum. Memento opprobrii
tui ab inſipiente; illati, tota die; continue: ꝙ non poſſis plus q̃ alii dii. Ne obliuiſcere vocem ini

guſtatorum tuorum:ſonitus inſurgētium tuorum aſcendens continue/ſupple eſt.Et intendit per hoc ꝙ non ceſſant iniurię vocales,ſed continuantur & creſcunt continue blaſphemię dei ab oppreſſoribus:petens vt non obliuiſcatur hæc punire.Amen.

¶VVLGATA EDITIO.¶ Victori ut nō diſpdas pſal. aſaph cātici.LXXIIII.

Confitebimur tibi deus confitebimur : & inuocabimus nomen tuum.
Narrabimus mirabilia tua:cum accepero tempus ego iuſtitias iudicabo.
Liquefacta eſt terra & omnes qui habitant in ea:ego confirmaui columnas eius.
Dixi iniquis nolite inique agere:& delinquētibus nolite exaltare cornu.
Nolite extollere in altum cornu ueſtrum:nolite loqui aduerſus deum iniquitatem.
Quia neq; ab oriente neq; ab occidente neq; a deſertis mōtibus:quoniā deus iudex ē.
Hunc humiliat & hunc exaltat:quia calix in manu dñi/uini meri plenus mixto.
Et inclinauit ex hoc in hoc ; ueruntamen fex eius non eſt exinanita , bibent omnes peccatores terræ.
Ego autem annunciabo in ſeculum:cantabo deo iacob.
Et omnia cornua peccatorum confringam:& exaltabuntur cornua iuſti.

¶IVXTA HEBRÆVM.¶ Vincenti ne deſtrue/pſalmus aſapho cātici LXXV.

1 Confeſſi ſumus tibi deus†cōfeſſi ſumus:& propinquum nomen tuum narrauerunt ſepata tua. †dñ
Electi.
2 Meſias Quoniam accipiam conuentum:ego rectitudines iudicabo.
3 Liquefacti ſunt terra & omnes habitatores eius:ego firmaui columnas eius. Selah.
4 Dixi inſanis. Dictum. ne inſanite:& impiis/ne exaltate cornu.
5 Ne exaltate in excelſum†cornu ueſtrum: ne loquimini in collo forti. †excelſo
6 Quia non ab exitu & non ab occidente & non a deſerto,celſitudines.
7 Quoniam deus†iudicans:hunc humiliabit & hunc exaltabit. †dñ
8 Quia calix in manu domini/& uino mero plenus mixto/& effudit ex hoc:tantum feces eius exprimeut/bibent omnes impii terræ.
9 Meſias. Et ego annunciabo mundo:cantabo deo iacob.
10 Et omnia cornua impiorum cędam: et exaltabuntur cornua iuſti.

Titulus eſt. Vincenti ne deſtrue/pſalmus aſapho cantici.Et poteſt eſſe ordo literæ.pſalmus cantici aſapho vincenti ne corrumpe.Senſus autem ex dictis ſuperius in aliis titulis patet:excepta illa particula/ne deſtrue.cuius ſenſus ex materia pſalmi pendet.¶ Circa materiam autem pſalmi aduerte ꝙ poſt primum verſiculum apparet ex contextu pſalmi ſine tergiuerſatione vnica perſona loquens in omnibus reliquis verſiculis:loquens autem in prima perſona/pluries repetens ego,& continuans ſermonem verbis primę perſonæ dixi & ſimilibus.Attribuit autem perſona hæc ſibiipſi opera quinq;.Primum.ego rectitudines iudicabo.Secundum . ego firmaui columnas eius : ſcilicet terræ. Tertium.dixi inſanis & impiis &c̄.Quartum.ego annunciabo mundo / cantabo deo iacob.Quintū. omnia cornua impiorum cędam.¶ Ex quorū quarto manifeſte apparet ꝙ perſona hæc eſt homo:hominis quippe eſt cantare deo.Ex tertio aūt apparet ꝙ perſona hæc pdicauit inſanis & iniquis nō ſuperbe ſapere,allegādo diuinū iudicium/hunc exaltans & illum humiliās.in quo officium pdicatiōis manifeſte ſignificat exercuiſſe hāc perſonā.Ex quinto vero apparet deſcribi maximū effectum.ſ.excidionem omnium cornuū iniquorum.quod in hac vita adhuc factum nō eſt:quum ſemper peccatorum cornua aliqua viguerint. Vnde colligitur hāc perſonā nō aliā eſſe ꝗ perſonam meſię:de nulla ſiquidem alia perſona hæc verificātur.immo nec de ipſo chriſto vſq; ad diem iudicii:in quo omnia cornua peccatorum cędet.Solus ſiquidem meſias poteſt vere dicere.ego firmaui columnas terræ/& ꝙ omnia cornua peccatorum cędā.Exercuit quoq; ad literā pdicationis officium/prędicans & diuinū iudicium & diuinā prouidētiā.Et breuiter oīa ſimul collecta/ei ſoli cōueniunt.Et ppterea ad literā materia pſalmi

eſt aduentus meſię, primo ad ꝓdicandum mundo/& demum ad iudicandũ. ¶ Vnde quod in titulo
dicitur ne deſtrue/ſupplicantis eſt pro aduentu meſię: ne permiſſiue deus deſtruat mundum corruentẽ
tot criminibus, ſed ſuccurrat repando ſeu ſuſtinendo ipſum. Et huic petitioni reſpondet pſalmus/ego
paraui ſeu firmaui columnas eius. Procedit quoq; hæc petitio ex timore diuini iudicii: de quo tam in
hac vita ꝙ̃ in vniuerſali iudicio pſalmus tractat,

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta mirabilia meſię ad repandum mundũ/lege/prędicatione diuini iudicii/apoſtolis/ ac de/
mum vniuerſali iudicio, cum fructu diuinæ laudis deſcribit.

¶ Perſonæ loquentes ſunt duæ: ſcilicet electi & meſias.

COnfeſſi ſumus. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materiæ, & executiuã/ibi quo/
niã accipiam. ❡ Proponit duo. Primò fructũ aduẽtus chriſti. Confeſſi ſumus/confeſſione laudis,
tibi deus. vox iſta electorum eſt audito chriſto. confeſſi ſumus. repetitio myſteriũ duplicis laudis (ſcili/
cet in primo & in ſecundo aduẽtu) ſignificat. Secũdo. Et propinquũ nomen tuum narrauerunt ſepa/
ra tua. i. mirabilia dei mõſtrata i aduẽtu chſi manifeſtauerũt nomẽ dei ꝑpinquũ/nõ elõgatũ/nõ diſtãs
ſed ꝑpinquũ nobis: manifeſtarũt. n. verbũ carnẽ factũ/nobiſcũ deum. opa quæ ego facio teſtimonium
perhibent de me. Et rurſus. ſi opera non feciſſem quæ nemo alius fecit/peccatum non haberent.

¶ Quoniã accipiam conuentum. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prĩo tractatur illa particu
la/& ꝑpinquũ nomẽ tuũ narrauerũt ſepata tua. Scdo illa/cõfeſſi ſumus/ibi & ego annunciabo. ¶ Tra
ctat itaq; ꝑpinquũ diuinũ nomen manifeſtatum per mirabilia a triplici actione chriſti/introducẽdo
ipſum chriſtum loquẽtẽ de ſeipſo. Primus actus eſt. Quoniã accipiam conuentum/hominum ad me,
ego rectitudines iudicabo. Legiſlatorẽ ſe profitetur in acceptione cõuentus/ i adunatione hominum
ad ſe, iudicando rectitudines/diffiniẽdo rectitudines actionũ. Audiſtis qa dictum eſt antiquis/diliges
amicũ tuũ & odio habebis inimicũ tuũ: ego aũt dico vobis diligite inimicos veſtros. & rurſus. dictũ
eſt/quicũq; dimiſerit vxorem ſuã det ei libellum repudii: ego autem dico vobis ꝙ omnis qui dimiſerit
vxorẽ ſuam/facit eam mœchari &c̃. In his enim & ſimilibus & vniuerſaliter in omni doctrina chriſti
adimpletum videmus/ego rectitudines iudicabo: diffiniendo rectitudines actionum & morum. ❡ Li/
quefacti ſunt terra & oẽs habitatores eius, ego firmaui columnas eius. Secũda actio deſcribitur a me/
taphora diſſolutę ſeu corruentis domus cũ habitatoribus ſuis/pręſtãdo beneficium columnarum ſu
ſtentantium illã. Et intendit ꝙ ſicut quum diſſoluitur domus cum periculo habitatorum/ ſuccurrens
ꝑparatione ſeu firmitate colũnarũ ſuſtentantium ſaluat domũ & habitatores, ita meſias ruente terra
& habitatoribus eius/ipſe ſuccurrit beneficio colũnarum ſuſtentantium: hoc eſt apoſtolorum & diſci
pulorũ. vnde & paulus ad gal. z. petrum/iacobum & ioannẽ colũnas eccleſiæ ſeu fidei appellat. Aduer/
te ꝙ beneficium colũnarum propter multiplicẽ ſignificationẽ dictionis hebraicę multipliciter expo/
nitur. ſ. firmaui vel ꝑparaui ſeu aptaui/& huiuſmodi. Satis eſt propoſito ꝙ cõſtat de beneficio colũna/
rũ ad ſuſtentãdum: ſiue ſtabiliendo/ſiue aptando/ſiue parãdo. Inter has autem actiones quę valde mi/
rabiles ſunt/cointellige etiam miracula quæ interuenerunt ad confirmandũ ſermonẽ chriſti & apoſto
lorum. ❡ Dixi inſanis. Tertia actio eſt ꝓdicatio ad inſanos & impios/ad peccantes ex ignorantia & ex
malicia. Inter inſanos computa ſaulum qui poſtea paulus/cum oĩbus qui perſequẽdo chriſtianos ar/
bitrantur obſequium ſe ꝓſtare deo. Dixi iſanis. ne inſanite, & impiis/ne exaltate cornu. Prędicauit hu
militatem pręcipue chriſtus. Ne exaltate in excelſum cornu veſtrum. exaggeratio eſt ꝓcepti. tum pro/
pter ſuperbiam iudęorum. nos ex fornicatione non ſumus nati, ſed patrem habemus deum. & rurſus.
pater noſter abraham eſt. Tum quia ſuperbia initium eſt omnis peccati & regina omnium vitiorũ.
ne loquimini in collo forti: hoc eſt erecto/eleuato/duro. ſuperbi enim eſt etiam ſigno exteriori mon/
ſtrare ſuperbiam. Et intendit per hæc omnia exterminium ſuperbię inducere. Quia nõ ab exitu / ſolis/
hoc eſt ab oriente, & non ab occidente & non a deſerto/vtroq; polo, celſitudines / hominum pendent.
Ratio cohibendi ſuperbiam redditur, quia ex nulla mundi parte pendent celſitudines hominum. Et
huius rationis ratio ſubiungitur. Quoniam deus iudicans, hunc humiliabit & hunc exaltabit. Non
eſt in poteſtate omnium partium mundi celſitudo hominis: quoniam deus iuſtus iudex hoc ſibi re/
ſeruauit: & hunc quem voluerit humiliabit & hunc quem voluerit exaltabit. ❡ Quia calix in manu
domini. Ira dei deſcribitur ſub metaphora calicis pleni vino mero mixto/hoc eſt turbido: mixtura. n.
reddit vinum turbidum. ita ꝙ de hoc calice effluit ſeu effunditur vſq; ad feces excluſiue: feces autem re/
ſeruantur exprimendę in potum vltimis. Hæc eſt metaphora. Et intendit ꝙ ira dei ſignificata per vi
num merum turbidum, poſita in menſura calicis (vindicta ſiquidem menſurata ẽ ſua iuſtitia/& non
fit humano furore) vſq; ad diem iudicii effunditur & effluit velut currens liquor citra feces/nunc pu/
niendo iſtum nunc illum/vt quotidie videmus ſed non notamus: in tempore autem iudicii vniuerſa
lis exprimentur feces bibendę ab omnibus nullo excepto impiis terræ. Deſcribuntur feces exprimen/
dę, quia aliter non ſunt habiles ad potum. bibendę autem/ad ſignificandum ꝙ voluntarie in ſua cau
ſa (hoc eſt in peccatis) pœnas bibent dãnati: ꝗ̃uis inuiti potum pœnarum ſuſcipiant.

Et ego annunciabo. Tractatur hic illa particula/confeſſi ſumus. tum quo ad confeſſionem in prę/ſenti vita. Et ego annunciabo/quæ dei ſunt, mundo/ego palam locutus ſum mundo:cantabo/ per ec/cleſiam meam/per membra mea confeſſione laudis, deo iacob/non alteri deo ſed illi quem coluit ia/cob/deo veteris teſtamenti. Tum quo ad confeſſionem in reſurrectione. Et omnia cornua iniuſtorum cędam/in iudicio vniuerſali excidam/tollam omnes poteſtates iniquorum:exaltabuntur/ſic, cornua iuſti/generis iuſtorum. Parum eſſet auferre celſitudines impiorum niſi exaltaretur poteſtas iuſtorum. tunc enim illi ibunt in ſupplicium ęternum, iuſti autem in vitam ęternam/poſſidēdo regnum ſibi pa ratum ab ęterno. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori ī carminib⁹ pſalmus aſaph cāticū. LXXV.

NOtus in iudea deus:in iſrael magnum nomen eius.
Et factus eſt in pace locus eius:& habitatio eius in ſion.
Ibi confregit potentias:arcum/ſcutum/gladium & bellum.
Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis:turbati ſunt omnes inſi/pientes corde.
Dormierunt ſomnum ſuum:& nihil inuenerūt omnes uiri diuitiarum in manibus ſuis.
Ab increpatione tua deus iacob:dormitauerunt qui aſcenderunt equos.
Tu terribilis es & quis reſiſtet tibi? ex tunc ira tua.
De cœlo auditum feciſti iudicium:terra tremuit & quieuit.
Dum exurgeret in iudiciū deus:ut ſaluos faceret omnes manſuetos terræ.
Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquię cogitationis diem feſtum agent tibi.
Vouete & reddite domino deo ueſtro:omnes qui in circuitu eius affertis munera.
Terribili & ei qui aufert ſpiritum principum:terribili apud reges terræ.

IVXTA HEBRÆVM. Vincenti in modulationibus, pſalmus aſapho can/ticum. LXXVI.

1 Propheta. NOtus in iudæa deus†:in iſrael magnum nomen eius. †[illegible]
2 Et fuit in ſalem umbraculum eius:& habitaculum eius in ſion.
3 Ibi confregit ſagittas arcus:ſcutum & gladium & bellum. Selah.
4 Luminoſus tu, fortis plus montibus rapinæ.
5 Prędati (ſpoliati) ſunt fortes cordis:dormierunt ſomnum ſuum, & non inuenerunt omnes uiri uirtutis manus ſuas.
6 Ab increpatione tua deus iacob:conſopitus eſt & currus & equus.
7 Tu terribilis (timendus) tu:& quis ſtabit faciebus tuis? ex (omni) tunc ira tua.
8 De cœlis feciſti audire ius:terra (hieruſalem) timuit & quieuit.
9 Surgente ad iudicium†deo†:ad ſaluandum omnes humiles terræ. Selah. †iudicio
10 Quia ira hominis confitebitur te:reliquias irarum cinges. †dijs
11 Vouete & ſoluite dño†deo ueſtro:omnes circuitus eius portabunt munus formidato.
12 Prohibebit ſpiritum principum:timendus regibus terræ.

TItulus eſt. Vincenti in modulationibus pſalmus aſapho canticum. Qui patere poteſt ex ſupra/dictis. Sed ex hoc nihil habetur de materia pſalmi:& propterea oportet ipſam ex pſalmo colli/gere. Apparet autem ꝙ pſalmus tractat de percuſſione exercitus ſennacherib tempore ezechię. manife/ſte enim in principio pſalmi deſcribitur deus confringens omnia arma in hieruſalem/ad hoc vt co/gnoſcatur ipſe deus hieruſalem & ſion. Et ſi his adiunxeris conditiones quæ in pſalmo deſcribuntur (ſcilicet ꝙ deus de coelo hæc fecit/& ꝙ dormierūt omnes viri exercitus/& ꝙ terra timuit & quieuit) manifeſte nō tam prophetatur q̄ deſcribitur res geſta:quoniam tunc hæc omnia geſta ſunt. & breui/

ter omnia quadrant huic materiæ.Eſt igitur materia pſalmi ad literam/manifeſtatio ꝙ deus iudeę & hieruſalem eſt verus deus/ex mirabili proſtratione exercitus ſennacherib:centum ſcilicet & octoginta quinq; milium hominum vna nocte:vt ſcribitur.4.reg.19.&.2.parali.32.& eſa.37. Et quia pſalmus iſte longe ante fuit editus(vtpote tempore dauidis,quum proſtratio aſſyriorum fuerit tempore ezechię)manifeſte apparet prophetia/tam clara vt res geſtas deſcribere videatur.

¶SVMMARIVM EST.

¶ Propheta publice cognitum ac magnificatum deum in hieruſalem proſternendo exercitum ſennacherib,ita prophetat acſi rem geſtam deſcriberet/tangendo ſingula quæ interuenerunt.

¶Perſona loquens propheta eſt.

Notus in iudea deus. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ,& executiuam/ibi & fuit. ¶ Proponit duo.Alterum eſt.notus in iudęa deus.Non dicit/ notus eſt iudeę, ſed in iudęa:vt intelligas ꝙ cognitus eſt ab vniuerſis deus habitans in iudęa. Iudęam appellat illam terræ promiſſionis partem in qua erat tribus iuda ſimul cum beniamin. in illa ſiquidem parte denominata iudęa a iuda patriarcha habitabat deus tunc: quum iam regnum iſrael deuaſtatum fuiſſet & decem tribus tranſlatę in aſſyrios / ad medos &c̄. ¶ Alterum. In iſrael/diſperſo,magnum nomen eius / ſupple habitum eſt. Significanter enim dicit nomen magnum: vt intelligas ꝙ audito tam grandi miraculo habitum eſt nomen domini magnum vbiq; in iſraelitis.nomen enim ad auditum ſpectat.

¶ Et fuit in ſalem. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula/notus in iudęa deus.Secundo illa/in iſrael magnum nomen eius/ibi quia ita. ¶ Et fuit in ſalem / hoc eſt in hieruſalem,vmbraculum eius:& habitaculum eius in ſion.Electio tam ciuitatis q̄ ſpecialis loci ipſius ciuitatis(ſcilicet ſion)deſcribitur:elegit ſiquidem deus vtrunq;.Idem autem ſignificatur per vmbraculum & habitaculum / templum ſcilicet.in quo dicebatur deus habitare ratione cultus qui ibi deo exhibebat.Et ſic ibi cognoſcebatur deus/cultu/veneratione/reſponſis/exauditionibus/miraculis ignis & nebulę:vt patuit in dedicatione templi. ¶ Ibi/iuxta hieruſalem, confregit ſagittas arcus:ſcutum & gladium & bellum. Lege eſaiam . non iaciet ibi ſagittam , & non occupabit eam clypeus/& non mittet in circuitu eius aggerem / ſennacherib. Et deſcribitur non ſolum armorum deiectio ſed etiam totius belli.nam tunc ceſſauit bellum: quoniam ſennacherib reuerſus eſt in niniuem / & occiſus eſt a filiis ſuis.Et ſic deus non ſolum confregit arma,ſed totum bellum. ¶ Luminoſus tu.Ecce modus quo deus cognitus eſt habitans in iudæa.Luminoſus tu/manifeſtando vt omnes videant,fortis plus montibus rapinę. dum appares fortior regibus / principibus , qui ſunt montes rapinę:fortior ſennacherib & principibus eius. ¶ Predati ſunt / paſſiue, fortes cordis.Ecce effectus fortitudinis diuinæ:ꝙ aſſyrii fortes cordis/ſuperbi cordis,ſunt prędati/ſpoliati ſunt omnibus rebus.tunc enim occiſo a deo exercitu aſſyriorum/res eorum ceſſerunt in prędam iudæorum. Dormierunt ſomnum ſuum. Deſcribitur tempus quo percuſſi ſunt:ſcilicet nocte hora qua dormiebant.Dormierunt ſomnum ſuum/ aſſyrii in exercitu: & non inuenerunt omnes viri virtutis manus ſuas. Viros virtutis appellat regem ſennacherib & eos qui cum eo erant qui non ſunt interfecti.iſti enim mane ſurgentes non inuenerunt manus ſuas:hoc eſt exercitum/qui erat velut manus eorum. ¶ Ab increpatione tua.Percuſſio ipſa deſcribitur communi nomine/ab increpatione tua deus iacob. Nec alicubi in ſcriptura inuenitur qualis fuerit illa percuſſio:niſi ſm̄ effectum,quia fuit occiſiua.185.milium hominum.Multi dicūt ꝙ fuit increpatio combuſtiua,ita ꝙ redegit in cinerem corpora illęſis veſtibus.Sed hoc nō ſolum caret autoritate ſcripturę,ſed diſſonat ab ea.quarti ſiquidem reg.decimonono dicitur de ſennacherib. quumq; diluculo ſurrexiſſet vidit oia corpora mortuorum . Si fuiſſent corpora combuſta,non dixiſſet vidit corpora mortuorum: ſed vidit cineres eorum / aut veſtes eorum. Beroſus autem referente ioſepho dicit ꝙ fuit peſtilentia/qua perierunt.185.milia in prima nocte:& ꝙ ꝓpterea ſennacherib metuens reliquę exercitus parti iuit in niniuem . Sed beroſus diuinando hoc dicit ,non credens diuinum miraculum . Diſſonat autem peſtilentia hæc a diuino miraculo: pro quanto ſubſecutum eſſet periculum peſtilentiæ in populum iudæorum egredientium ad ſpolia aſſyriorum. dei enim opera non cum tali imperfectione ſed perfecte ſalutifera fuiſſe rationabile eſt. Relinquamus ergo incertam qualitatem percuſſionis ſeu increpationis. ¶ Cuius effectus ſubiungitur. Conſopitus eſt & currus & equus:hoc eſt & vecti curribus & vecti equis milites . dicitur enim.2.para.32.percuſſit omnem virum robuſtum & bellatorem & principem exercitus aſſyriorum . vt intelligas ꝙ non ſolum pedites & gregarii milites percuſſi ſunt. Conſopitus autem dicitur/ quia mors ſomno copulata eſt. ¶ Tu terribilis tu . Exaggeratio eſt , ſignificans ꝙ tu deus per teipſum terribilis ex tali opere monſtraris. Et quis ſtabit faciebus tuis? proculdubio nullus. Ex tunc ira tua. A differentia inter diuinam iram ſeu vindictam & humanam / commendatur terribilitas diuina.vindicta enim quãq; ē in poteſtate noſtra & quãq; nō:immo ſuperuenit quãq; tēpus quo poenitet nos nō vindicaſſe & volumus

vindicare ſed nõ poſſumus pro tunc. Ira aũt dei ſemper eſt pro quocũq; tũc parata. & ppea ira dei appellatur ira ex tunc: quia ex quolibet tunc/ex quolibet inſtãti eſt prompta. Et patuit in hac percuſſione q̃ ſint ex tunc quum venit rex aſſyriorũ perſonaliter ex ęgypto: nocte. n. ſequente apud ioſephum exercuit deus hanc iram, vt ſennacherib oculis propriis videret exercitum ſuum occiſum a deo iudęorum. ℣ De coelis feciſti audire ius. Coeleſte inſtrumẽtum reſpectu talis vindictę deſcribitur, non p modũ belli ſed per modum iudicii. Fecit oẽs audire ius factum de coelis contra blaſphemias ſennacherib. miſit. n. deus angelum ſuum executorem iuris/occidendo. 185. milia. Terra/hieroſolymitana, timuit/timore magno a facie ſennacherib, & quieuit/a pliando: non enim pugnauit. ℣ Surgente ad iudicium/aſſyriorum, deo: ad ſaluandũ oẽs humiles terræ. Deſcribit nõ interueniſſe pugnam ſeu plium iudęorũ ad occidendũ aſſyrios/ſicut interuenerunt iudęi pugnantes contra amorręos & chananęos tempore moyſi & ioſuę: ſed interueniſſe merita humilium ſeu mãſuetorũ eſaię/ezechię/& reliquorum deuote cõſentium deum in hieruſalem. pro quorum ſalute deus proſtrauit exercitum ſennacherib. In hebręo habetur in datiuo iudicio: ſed congruitas mutauit adiuncta prępoſitione ad.

Quia ira. Tractatur hic illa particula/in iſrael magnum nomen eius: explicando effectus tanti iudicii in quibus relucet extenſum nomen dei magnificatũ in iſrael. ℣ Primus effectus eſt. Quia ira hominis/ſennacherib contra populum tuum, confitebitur te/materia erit laudis tuæ: fuit enim occaſio diuinę laudis. reliquias irarum cinges. Ecce effectus. ex laude diuina occaſionata ab ira ſennacherib, compeſcuit/ligando cinxit deus reliquos inimicos iudęorũ: hoc enim eſt cingere reliquias irarum contra iudęam. nam audientes tantum dei iudicium/deſtiterunt ab impugnatione iudęę. ℣ Vouete/ex deuotione, & ſoluite/ex debito, domino deo veſtro. Apoſtrophat ad iudęos vt iam liberati ab ira ſennacherib & voueant & ſoluant vota: hoc eſt gratias agant/libere, cultum exhibeant domino deo ſuo. quod eſt ſecundus effectus. ℣ Omnes circuitus eius portabunt munus formidato. Tertius effectus deſcribitur q̃ omnes in circuitu hieruſalem portauerunt munera domino. dicitur enim. 2. para. 32. & preſtitit deus ei (ezechię) quietem per circuitum: multi etiam deferebant hoſtias & ſacrificia domino in hieruſalem. Vbi apparet res geſta hic prophetata: dum dicitur q̃ omnes circuitus eius portabunt munus formidato/deo propter proſtratum exercitum mirabiliter. ℣ Prohibebit ſpiritum principum, timendus regibus terrę. Quartus effectus eſt q̃ ex hoc facto deus redditus timendus regibus terræ, prohibebit ſpiritum principum a pugnando contra hieruſalem. Quod plus eſt q̃ ligare reliquias irarum quę paratę tunc erant contra hieruſalem/quanto hoc eſt vniuerſalius q̃ illud. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro idithun pſalmus aſaph. LXXVI.

VOce mea ad dominum clamaui: uoce mea ad deum & intendit mihi.
In die tribulationis meæ deum exquiſiui: manibus meis nocte contra eũ & non ſum deceptus.
Renuit conſolari anima mea: memor fui dei & delectatus ſum, exercitatus ſum & defecit ſpiritus meus.
Anticipauerunt uigilias oculi mei: turbatus ſum & non ſum locutus.
Cogitaui dies antiquos: & annos æternos in mente habui.
Et meditatus ſum nocte cum corde meo: & exercitabar & ſcopebam ſpiritum meum.
Nunquid in æternum proiiciet deus: aut non apponet ut complacitior ſit adhuc?
Aut in finem miſericordiam ſuam abſcindet: a generatiõe in generationem?
Aut obliuiſcetur miſereri deus: aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas?
Et dixi. nũc cœpi: hæc mutatio dexterę excelſi.
Memor fui operum domini: quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.
Et meditabor in omnibus operibus tuis: & in adinuentionibus tuis exercebor.
Deus in ſancto uia tua: quis deus magnus ſicut deus nr̃? tu es deus q̃ facis mirabilia.
Notã feciſti i pplis uirtutẽ tuã: redemiſti i brachio tuo pplm̃ tuũ, filios iacob & ioſeph.
Viderunt te aquę deus uiderunt te aquę & timuerunt: & turbatę ſunt abyſſi.
Multitudo ſonitus aquarum: uocem dederunt nubes.
Etenim ſagittę tuę tranſeunt: uox tonitrui tui in rota.
Illuxerunt coruſcationes tuæ orbi terræ; commota ẽ & contremuit terra.

In mari uia tua & ſemitę tuę in aquis multis:& ueſtigia tua non cognoſcentur.
Deduxiſti ſicut oues populum tuum:in manu moyſi & aaron.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincẽti ſup iedutbun aſapho pſalmus. LXXVII.

†deos 1 Propheta VOx mea ad deum† & clamabo:uox mea ad deum† & auſcultauit me.
†deos †dños meos 2 In die anguſtię meę dominum† quęſiui: manus mea nocte mota eſt & non relaxabitur, renuit conſolari anima mea.
†deor 3 Recordabor dei†, & conturbabor:meditabor, & collabetur ſpiritus meus. Selah.
4 Apprehendiſti palpebras oculorum meorum: paſſus ſum & non loquar.
5 Cogitaui dies ex principio:annos ſeculorum.
6 Recordabor modulationis meæ in nocte:cũ corde meo loquar, & quæſiuit ſpũs me⁹.
†dñi mei 7 Nunquid ſeculis derelinquet dominus†:& non adiiciet ad uolendum adhuc?
8 Nunquid finita eſt, ad ſemper gratia eius:cõpleuit dictum generationi & generatiõi?
9 Nuunquid oblitus eſt miſereri deus:uere continuit in furore miſericordias ſuas? Selah.
10 Et dixi. ęgritudo mea ipſa, mutationes dexterę excelſi.
11 Recordabor opera domini:quoniam recordabor ex principio ſeparatum tuum.
12 Et meditabor in omni opere tuo:& in cauſis tuis loquar.
†dij †dij 13 Deus† in ſanctitate uia tua:quis deus (aliorũ) magnus ut deus† (natura)?
14 Tu ipſe faciens ſeparatum: feciſti ſcire in populis fortitudinem tuam.
15 Redemiſti in brachio populum tuum:filios iacob & ioſeph. Selah.
†dij 16 Viderunt te aquæ deus† uiderunt te aquę:trement etiam trement abyſſi.
17 Effuderunt aquas nubes:uocem dederunt cœli, etiam ſagittę tuæ ambulabunt.
18 Vox tonitrui tui in rota, fecerũt lumen fulgura mũdo:tremuit & commota eſt terra.
19 In mari uia tua, & ſemitę tuę in aquis multis:& ueſtigia tua non ſunt agnita.
20 Deduxiſti quaſi ouem populum tuum:in manu moyſi & aaron.

TItulus eſt. Vincenti ſuper iedutbun aſapho pſalmus. Iedutbun nomẽ eſt vnius principis in muſica. 1. para. 25. Vel potius hoc in loco nomen eſt muſici inſtrumenti:nam, prępoſitio ſuper, hoc inſinuat. Reliqua tituli patent ex ſuperius dictis.

¶ Circa materiam pſalmi aduerte, aliquid eſſe certum, aliquid rationabile, aliquid ambiguum. Certum eſt ꝙ propheta afflictionem diuturnam plorat coram deo, ſperans liberari a diuina gratia, & cõmemorans antiqua dei opera. Probabile eſt ꝙ afflictio iſta ſit afflictio populi. Quod ex eo ſuadetur ꝙ cõmemorat priſca opera dei in liberatione populi ex ęgypto:tanq̃ ex prętentis operibus dei ſperãs populum denuo liberandum ab hac afflictione. Ambiguum autem remanet quæ aut quo tempore fuerit iſta afflictio populi. Et ẽ ratio ambiguitatis:qa pſalmus ſiſtiri generalibus. nihil enim ſpeciale explicat niſi recordationem nocturnorum canticorum in verſiculo. 6. Ex quo innui videtur ꝙ fuit tribulatio priuans canticis nocturnis:hoc eſt cultu diuino qui exhibebatur in templo:iuxta illud. in noctibus extollite manus veſtras in ſancta &c̃. Sed hinc non habetur ꝙ ſit ſermo de captiuitate aliqua populi iudęorum:quum cultus diuinus fuerit impeditus tempore antiochi abſq; captiuitate populi: vt patet in li. macca. & populus fuerit tunc maxime afflictus. Vnde quum nullam habeam rationem declinandi in afflictionem populi ratione captiuitatis, magis q̃ in afflictionem eiuſdem ſine captiuitate, neſcio temere opinari de qua afflictione populi pſalmus iſte loquatur ad literam:ſed exponendũ cenſeo pſalmum de afflictione hebręi populi priuati diuino cultu cum ſpe reditus ad illum.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta afflictum agens, continua ſupplicatione meditantem ac velut attonitum & animo collapſum ſe deſcribit:tum ex parte dei, tum ex parte prętentorum bonorum. Et ex diuinę conditiõe gratiæ anguſtiam ſuam terminandam affirmat mutatione dexterę diuinę, commorando interim in meditatione diuinorum mirabilium operum &c̃.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

VOx mea ad dominum. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię, & executiuã; ibi in die anguſtię. Proponit duas combinationes. Altera eſt. vox mea ad dñm & clamabo. Altera eſt.

ta eſt. Vox mea ad dominũ & auſcultauit ad me. Prima cõbinatio conſtat ex voce & clamore. ſecũda ex voce & exauditionis ſigno. Proponit per primã, vocem ſuam ad deum, non ad hominem, cum clamore cordis. Per ſecundam autem vocem rurſus ſuam ad deum cum aurium porrectione diuinarum: quod eſt ſignum beneuolę audientię & futurę gratię.

¶ In die anguſtię meę. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractaẽ illa particula, vox mea ad dominum. Secũdo illa, & clamabo, ibi nunqd. Tertio illa, & auſcultauit, ibi & dixi. Quarto illa, vox mea, ibi deus in ſanctitate. ¶ Circa vocẽ eius ad deũ, quia non vox exterior ſed interior (vtpote nõ ad hoiem ſed ad deũ) directa eſt, & deo loquitur internis affectibus, cogitationibus, memoriis &c̃. incipit propheta vocem ſuã deſcribere a continuitate & magnitudine triſtitię. In die anguſtię meę. Ecce materia in genere anguſtia populi. Dominũ, non hoiem, quęſiui, elõgatũ a me, perditũ ſeu amiſſum: quęrimus enim ea quę pdidimus. Manus mea nocte mota eſt & non relaxabitur. Continuitas quęrendi deũ deſcribiẽ, tum ab vtroq; tpe: die ſcilicet & nocte. tum ab indefeſſa ſupplicũ manuum extẽſione. Recole moyſen orantẽ in pugna cõtra amalechitas extenſis manibus: & intelliges quid ſignificet nõ relaxatio manuũ. Deſcribit ergo ſeipſum die & nocte, quęſiſſe deũ ſuppliciter ſine iremiſſione, more orãtium extẽſis brachiis &c̃. Renuit cõſolari aĩa mea. Ecce magnitudo triſtitię. Aĩus plenus moeſtitię renuit ſuſcipere cõſolationẽ: vtpote cui nullum locũ reliquerat. Recordabor dei & cõturbabor. Rõnem reddit tantę triſtitię ex parte recordationis dei. Recordabor dei. Nolens cõſolari reuocabo ad memoriã deũ offenſum, amiſſum, elongatũ. Et ex hac recordatione hęc ſequenẽ. Et cõturbabor, intus, meditabor, in meipſo loquendo, & collabetur ſpũs meus. Metaphoricus eſt ſermo ad ſimilitudinẽ eorũ qui cõturbati timore aliquo vel nimia triſtitia cadũt ſemianimes. Et intẽdit per hæc ꝙ cogitando deũ offenſum & amiſſum, ita afflictus eſt intus ſicut iſti collabentes exterius. Et referunẽ hęc verba futuri temporis ad pteritum tenuit, tanq̃ cõſequentia ad illud. ⁋ Apprehẽdiſti palpebras oculorũ meorum. Vigilia multa explicaẽ more eorũ qui perdiderũt ſomnum, quorũ palpebrę non tegunt oculos: quia tenẽt eos aptos, ĩpotẽtes claudere eos ad ſomnũ. Paſſus ſum, ſtuporẽ. Paſſio illa ſignificatur quę inſomnes comitatur, qua ſunt velut attoniti. Et non loquar. Comitaẽ quoq; ſilentiũ hmõi paſſionem. Et intendit per hęc ꝙ meditando deũ ſic offenſum &c̃. ſe habet ſicut hmõi attoniti: hoc eſt ꝙ interius nõ habet vnde conſoletur, vnde excuſet, quid dicat &c̃. ¶ Cogitaui dies. Altera ratio tantę triſtitię ex recordatione pręteritorũ bonorum. Cogitaui dies ex principio, vel mũdi vel populi hebręi, annos ſeculorũ, abrahę, ioſeph, moyſi &c̃. cõferendo dicta ſecula cum hoc tantę anguſtię. Recordabor modulationis meę in nocte, olim habitę in templo dei quam iam pdidi: cum corde meo loquar, lamentabiliter mecum loquar conferendo hæc bona perdita cum malis quę patior. & quęſiuit ſpiritus meus, & mecum loquẽdo ſpiritus meus quęſiuit hęc quę ſequuntur.

Nunquid ſeculis. Tractaẽ hic illa particula, & clamabo, per modũ inquiſitionis quã fecit ſpũs propheticus in pſona &c̃. Nunqd ſeculis, oĩbus, derelinquet dñs, me in hac anguſtia: & nõ adiiciet ad volendũ adhuc? Tanq̃ diceret abſit. ⁋ Et rõnem ſubdit. Nunqd finita eſt ad ſemp gr̃a eius: hoc eſt nunqd gr̃a eius ſuapte natura tendẽs ad miſerẽdũ nõ q̃nq; ſed ſemp ſine limitatione temporũ, finita eſt? tanq̃ diceret, hoc eſt ĩpoſſibile: q̃a fieri non põt vt gr̃a dei finiatur. Cõpleuit dictũ generationi & generationi: hoc eſt nunquid dictũ ſuũ de gratia ſua extendẽda generationi & generationi ſine fine, nõ compleuit, terminauit, finiuit? Tanq̃ diceret, hoc eſt ĩpoſſibile. ⁋ Nunqd oblitus eſt. Impedimẽta miſerẽdi tangit more humano, aut ex obliuione. nunquid oblitus eſt miſereri deus? Aut ex paſſione iræ vere continuit in furore miſericordias ſuas? Tanq̃ diceret. hæc nõ habent locũ in deo ꝓprie. metaphorice autem iam obliuio excluſa eſt. furor aũt. i. iuſtitia vindicatiua hic excluditur nominando miſericordias ſuas: quas conſtat eſſe ſupra iuſtitiam vindicatiuam, ĩmo ſupra oĩa opera dei. Et propterea nõ poſſunt ſuperari miſericordię dei a iuſtitia eius, ſed econuerſo conuenit ꝙ miſericordia ſuperet iuſtitiam.

Et dixi. Tractaẽ hic illa particula, & auſcultauit, declarãdo futurã dei gr̃am. Et dixi, edoctus a ſpũſancto ęgritudo mea ipſa mutationes dexterę excelſi: hoc eſt ipſa afflictio quã patior eſt velut ęgritudo curabilis mutationibus ſolitis dexterę excelſi. Metaphora eſt ſumpta a ſtatu ægrotorum, vt ægritudo diſtinguiẽ cõtra mortẽ. Et intendit ꝙ afflictio iſta eſt non mors, nõ eſt ad ſimilitudinẽ mortis (quæ eſt irreparabilis) ſed ad ſimilitudinem ęgritudinis ſeu imbecillitatis curabilis. Et licet ex hoc declaret futurã gr̃am dei liberatricem ab hac afflictione (quia definita ęgritudine curabili declaraẽ futura ſanitas) attamẽ ſubiungit ex parte dei cãm mutationis dexterę excelſi. Acſi diceret. Dixi, definiui hãc afflictionẽ habere cauſas vtrinq;. ex parte quidẽ mei velut ęgritudinẽ corporis. Ex parte vero dei mutationes non conſilii, ſed dexterę, executiuę potẽtię dei excelſi: ita ꝙ ęgritudo ipſa eſt mutationes paſſiuę, de ſtatu ſanitatis in ſtatum ægritudinis, & rurſus erit de ſtatu ęgritudinis in ſanitatem metaphorice: proprie vero de gratia in iuſtitiam & iuſtitia in gratiam. hæc enim ſunt proprie mutationes dexterę excelſi. Et ꝙ hoc non vana ſpe dixi, declaro. Recordabor opera domini, in teſtimonium affero memoriam operum domini pręteritorum, non inſolitorum ſed conſuetorum. Quoniam recordabor ex pricipio, mũdi ſeu hebręi populi, ſeparatũ tuũ, hoc eſt multitudinẽ mirabiliũ tuorũ. Et meditabor in omni ope

tuo,& in cauſis tuis loquar.Cauſas dei appellat occaſiones propter quas deus quandoq; punit/quan
doq; exaltat ob gloriam ſeu iuſtitiam ſuam & huiuſmodi.
¶Deus in ſanctitate.Tractaē hic illa particula/vox mea ad dñm:declarando ꝙ vox cõmemoratiua di
uinorꝫ beneficiorꝫ expectãdo diuinam grãm/eſt illa qua fit vt deus benigne audiat.Vbi aduerte ꝙ ꝓ
pheta prius deſcripſit benignum dei auditum in effectu certę ſpei:& deinde ſubiſigit vocem ſuam ad
deum conſeruatiuam ſtatus ſpei.¶Deus in ſanctitate via tua/a principio populi tui via tua qua duxi
ſti populum fuit in ſanctitate colũnę nubis per diem & ignis per noctem.quis deus/inter omnes qui
vocanē dii,magnus/ſimpliciter & abſolute,vt deus/natura non opinione hoium/quaſi dicat.nullus.
Tu ipſe deus faciens ſeparatum/hoc eſt mirabile omne/quod alii dii facere non poſſunt:feciſti ſcire in
populis/non clam/non in angulo ſed publice in populis,fortitudinem/potentiam,tuã.¶Redemiſti
in brachio(ecce quãdo manifeſtauit potentiã ſuã)populũ tuũ,filios iacob & ioſeph/de ſeruitute ęgy
pti.Meminit ſpãliter filiorꝫ ioſeph.tum quia non deſcẽderũt cum iacob in ęgyptum/ſed nati ſunt in
ægypto:ac per hoc ægyptii habebantur.tum qa ioſeph inſtitutus eſt primogenitus iacob/priuato ru
ben.tum quia ioſeph merita cõmendanda ſpecialiter ſunt velut patriarchę vt iacob & iſaac:quiſi etiã
fuerit vt alter pater omnium:vtpote qui oẽs aluit in tanta penuria.¶Viderunt te aquę deus viderũt
te aquę/maris rubri:tremēt etiam trement abyſſi.Aquas maris rubri deſcribit ad ſimilitudinem vi
dentium & trementium non ſolum in ſuperficie ſed in ꝓfundo ratione effectus:quia diuiſę ſunt ſicut
trementes obediunt ad nutum.Effuderũt/pluendo,aquas nubes:vocē/tonitrui, dederũt coeli/iferiores:
hoc ē regio aeris ĩ qua generanē hmõi mixta.etiã ſagittæ tuę/fulmina,ambulabunt.Vox tonitrui tui
in rota/audiē more rotę.Explicaē hic vox quã dederũt nubes.Fecerunt lumē fulgora mundo.non dicit
toti mundo ſed mundo/ad ſignificandam multitudinem coruſcationum:tanq̃ illuminarent nõ vnũ
angulum tm̃/ſed communiter viderentur lumen facere.Tremuit & cõmota eſt terra.Hæc ſuperius de-
ſcripta/ex exodo ſumuntur preter hoc vltimum,ſi de terremotu ad literam intelligitur.qui tamen for-
te fuit tunc in ęgypto:q̃uis nõ ſit ſcriptus in exodo.Si autem per terram habitatores terræ intelligi-
mus,nulla eſt ambiguitas.¶In mari via tua.Hactenus mirabilia dei publica cõtra ęgyptios comme
morauit in elemẽtis omnibus:modo mirabilia tunc geſta erga hebręos cõmemorat.In mari/rubro,
via tua/quam tu feciſti populo:& ſemitę tuę in aquis/non paucis,ſed multis/hoc eſt altis.erant enim
aquæ valde altę quæ diuiſę ſunt.Nota ex iſto textu ſumi argumẽtum ꝙ hebręi per multas vias trãſie-
runt mare rubrum & nõ per vnam ſolam.nam in numero plurali hic dicitur & ſemitę tuæ.Et veſtigia
tua non ſunt agnita:quoniam redeuntibus aquis ad locum ſuum non ſunt viſa veſtigia hebręorum/
non fuit viſum veſtigium vię per quam populus tranſierat:quod proprie eſſet veſtigium dei.¶De-
duxiſti.Poſt deductionem populi per mare rubrum/deſcribitur conſequenter mirabilis deductio per
terram.Deduxiſti ſicut oues/ſicut multitudinem ouium,populum tuum in manu moyſi & aaron/du
cum.Vbi cointellige mirabilia patrata in illa deductione.Et intẽdit per hæc oĩa (vt iam dictum eſt)
fomenta ſpei expectãtis ꝙ dextera excelſi mutet opera domini/ſicut mutauit priſcis temporibus poſt
afflictionem hebręorum liberando eos.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Intellectus aſaph. LXXVII.

ATtendite popule meus legem meam:inclinate aurem ueſtram in uerba
oris mei.
Aperiam in parabolis os meum:loquar propoſitiones ab initio.
Quanta audiuimus & cognouimus ea:& patres noſtri narrauerunt
nobis.
Non ſunt occultata a filiis eorum:in generatione altera.
Narrantes laudes domini & uirtutes eius:& mirabilia eius quę fecit.
Et ſuſcitauit teſtimonium in iacob:& legem poſuit in iſrael.
Quanta mãdauit patribus nr̃is nota facere ea filiis ſuis:ut cognoſcat generatio altera.
Filii qui naſcentur & exurgent:& narrabunt filiis ſuis.
Vt ponãt in deo ſpē ſuam & non obliuiſcantur operum dei:& mandata eius exquirãt.
Ne fiant ſicut patres eorum:generatio praua & exaſperans.
Generatio quę non direxit cor ſuum:& non eſt creditus cum deo ſpiritus eius.
Filii ephraim intendentes & mittentes arcum:conuerſi ſunt in die belli.
Non cuſtodierunt teſtamentum dei:& in lege eius noluerunt ambulare.

Et obliti ſunt benefactorum eius:& mirabilium eius quę oſtendit eis.
Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra ęgypti:in campo taneos.
Interrupit mare & perduxit eos:& ſtatuit aquas quaſi in utre.
Et deduxit eos in nube diei:& tota nocte in illuminatione ignis.
Interrupit petram in eremo:& adaquauit eos uelut in abyſſo multa.
Et eduxit aquam de petra:& eduxit tanq̃ flumina aquas.
Et appoſuerunt adhuc peccare ei:in ira concitauerunt excelſum in inaquoſo.
Et tentauerunt deum in cordibus ſuis:ut peterent eſcas animabus ſuis.
Et male locuti ſunt de deo:dixerunt nunquid poterit deus parare menſam in deſerto?
Quoniam percuſſit petram & fluxerunt aquę:& torrentes inundauerunt.
Nunquid & panem poterit dare:aut parare menſam populo ſuo?
Ideo audiuit dñs & diſtulit:& ignis accenſus eſt in iacob & ira aſcendit in iſrael.
Quia non crediderunt in deo:nec ſperauerunt in ſalutari eius.
Et mandauit nubibus deſuper:& ianuas cœli aperuit.
Et pluit illis manna ad manducandum:& panem cœli dedit eis.
Panem angelorum manducauit homo:cibaria miſit eis in abundantiam.
Tranſtulit auſtrum de cœlo:& induxit in uirtute ſua aphricum.
Et pluit ſuper eos ſicut puluerem carnes:& ſicut arenam maris uolatilia pennata.
Et ceciderunt in medio caſtrorum eorum:circa tabernacula eorum.
Et manducauerunt & ſaturati ſunt nimis,& deſiderium eorũ attulit eis:non ſunt frau dati a deſiderio ſuo.
Adhuc eſcę eorum erant in ore ipſorum:& ira dei aſcendit ſuper eos.
Et occidit pingues eorum:& electos iſrael impediuit.
In omnibus his peccauerunt adhuc:& non crediderunt in mirabilibus eius.
Et defecerunt in uanitate dies eorum:& anni eorum cum feſtinatione.
Cum occideret eos quęrebant eum:& reuertebantur,& diluculo ueniebant ad deum.
Et rememorati ſunt quia deus adiutor eſt eorũ:& deus excelſus redemptor eorũ eſt.
Et dilexerunt eum in ore ſuo:& lingua ſua mentiti ſunt ei.
Cor autẽ eorum non erat rectum cum eo:nec fideles habiti ſunt in teſtamento eius.
Ipſe autem eſt miſericors & propitius fiet peccatis eorum:& non diſperdet eos.
Et abundauit ut auerteret iram ſuam:& non accendit omnem iram ſuam.
Et recordatus eſt quia caro ſunt:ſpiritus uadens & non rediens.
Quotiens exacerbauerunt eum in deſerto:in iram concitauerunt eum in inaquoſo.
Et conuerſi ſunt & tentauerunt deum:& ſanctum iſrael exacerbauerunt.
Non ſunt recordati manus eius:die qua redemit eos de manu tribulantis.
Sicut poſuit in ęgypto ſigna ſua:& prodigia ſua in campo taneos.
Et conuertit in ſanguinem flumina eorum & imbres eorum:ne biberent.
Miſit in eos cynomyiã & comedit eos:& ranam & diſperdidit eos.
Et dedit ęrugini fructus eorum:& labores eorum locuſtę.
Et occidit in grandine uineas eorum:& moros eorum in pruina.
Et tradidit grandini iumenta eorum:& poſſeſſiones eorum igni.
Miſit in eos iram indignationis ſuę,indignationem & iram & tribulationem:immiſſiones per angelos malos.
Viam fecit ſemitę irę ſuę & non pepercit a morte animarum eorũ: & iumenta eorum

in morte concluſit.
Et percuſſit omne primogenitum in terra ægypti: primitias omnis laboris eorum in tabernaculis cham.
Et abſtulit ſicut oues populum ſuum:& perduxit eos tanq̃ gregem in deſerto.
Et deduxit eos in ſpe & non timuerũt:& inimicos eorum operuit mare.
Et induxit eos in monté ſanctificationis ſuę:montem quem acquiſiuit dextera eius.
Et eiecit a facie eoꝝ gẽtes:& ſorte diuiſit eis terram in funiculo diſtributionis.
Et habitare fecit in tabernalis eorum:tribus iſrael.
Et tẽtauerunt & exacerbauerunt deum excelſum:& teſtimonia eius non cuſtodierunt.
Et auerterunt ſe & non ſeruauerunt pactum: quemadmodum patres eorum/conuerſi ſunt in arcum prauum.
In iram concitauerunt eum in collibus ſuis:& in ſculptilibus ſuis ad emulationem eum prouocauerunt.
Audiuit deus & ſpreuit:& ad nihilum redegit ualde iſrael.
Et reppulit tabernaculum ſilo:tabernaculum ſuum ubi habitauit in hoĩbus.
Et tradidit in captiuitaté uirtutem eorum:& pulchritudinem eorũ in manus inimici.
Et concluſit in gladio populum ſuum:& hęreditatem ſuam ſpreuit.
Iuuenes eorum comedit ignis:& uirgines eorum non ſunt lamentatę.
Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt:& uiduę eorum non plorabantur.
Et excitatus eſt tanq̃ dormiens dñs:tanq̃ potens crapulatus a uino.
Et percuſſit inimicos ſuos in poſteriora:opprobrium ſempiternum dedit illis.
Et repulit tabernaculum ioſeph:& tribum ephraim non elegit.
Sed elegit tribum iuda:montem ſion quem dilexit.
Et ędificauit ſicut unicornis ſacrificium ſuum:in terra quam fundauit in ſeculã.
Et elegit dauid ſeruũ ſuum/& ſuſtulit eum de gregibus ouiũ:de poſt fœtãtes accępit eũ.
Paſcere iacob ſeruum ſuum:& iſrael hęreditatem ſuam.
Et pauit eos in innocẽtia cordis ſui:& in intellectibus manuũ ſuarum deduxit eos.

IVXTA HEBRÆVM. Intelligentia aſapho. LXXVIII.

1 Propheta. AVſculta popule meus doctrinam meam:inclinate aurem ueſtram dictis oris mei.
2 Aperiam in prouerbio os meum:loquar propoſitiones a principio.
3 Quę audiuimus & cognouimus ipſa:& patres noſtri narrauerunt nobis.
4 Non negabimus a filiis eorum:generationi alteri narrantes laudes domini & fortitudinem eius/& ſeparata eius quę fecit.
5 Et firmauit conteſtationem in iacob/& legem poſuit in iſrael:quę mandauit patribus noſtris ad faciendum ſcire ipſa filios ſuos †. († filijs ſuis)
6 Propterea ſcient generatio altera:filii (qui) generabuntur ſurgent/& narrabunt filiis ſuis.
7 († dijs) Et ponẽt in deo† ſpẽ ſuã:& nõ obliuiſcent̃ operũ dei/& mãdata eius cuſtodiẽt.
8 Et non erunt ſicut patres eorum/generatio rebellis & irritans:generatio (que) non pręparauit cor ſuum/& non credidit deum ſpiritus eius.
9 Filii ephraim armati/iacientes arcus:uerterunt ſe in die belli.
10 († eo rum) Non cuſtodierunt pactum dei†:& in doctrina eius renuerunt ambulare.
11 Et obliti ſunt operum eius:& ſeparatorum eius quę fecit uidere eos.

12 Coram patribus eorũ fecit ſeparatum in terra ægypti:campo zohan.
13 Diuiſit mare & fecit tranſire eos:& ſtare fecit aquas ſicut murum.
14 Et duxit eos in nube die:& tota nocte in lumine ignis.
15 Scindet petras in deſerto:& fecit bibere quaſi abyſſos multitudinem.
16 Et fecit exire fluenta de petra:& fecit deſcendere quaſi flumina aquas.
17 Et addiderunt adhuc ad peccandũ ei:& ad prouocandum excelſum in ſiccitate.
18 Et tentauerunt deum in corde ſuo:ad petendum cibum animę ſuę.
19 Et locuti ſunt in deum† :dixerũt. Vox populi recitata. nunquid poterit deus ad parã- † deos
dum menſam in deſerto?
20 Ecce percuſſit petram & fluxerunt aquę & flumina inundabunt:nunquid etiam panẽ
poterit dare,ſi pręparabit carnem populo ſuo?
21 Propheta. Ideo audiuit dominus & indignatus eſt:& ignis accenſus eſt in iacob,& etiã
furor aſcendit in iſrael.
22 Quia non crediderũt in deo † :& non confiſi ſunt in ſalute eius. † dijs
23 Et pręcępit cœlis deſuper:& oſtia cœlorum aperuit.
24 Et fecit pluere ſuper eos man ad comedendũ:& triticum cœlorum dedit eis.
25 Panem fortium comedit quiſq;:cibum miſit eis ad ſaturitatem.
26 Faciet moueri orientalem in cœlis:& duxit in fortitudine ſua auſtrum.
27 Et fecit pluere ſuper eos quaſi puluerem carnes:& quaſi arenã mariũ,uolatile pẽnatũ.
28 Et fecit cadere in medio caſtrorum eorum:in circũitu tabernaculis eorum.
29 Et comederunt & ſaturati ſunt ualde:& deſiderium eorum ueniet eis.
30 Non alienati ſunt a deſiderio ſuo:adhuc cibus eorum in ore eoꝝ. erat
31 Et ira dei † aſcendit in eos:& occidit in pingues eoꝝ,& electos iſrael fecit genuflectere. † deorum
32 In omni hoc peccauerunt adhuc:& non crediderunt in ſeparatis eius.
33 Et conſumpſit in uanitate dies eorum:& annos eorũ in terrore. ad
34 Si occidit eos:& quęſierunt eum,& reuerſi ſunt,& manicauerunt deum.
35 Et recordati ſunt:quia deus† fortitudo eoꝝ,& deus excelſus redemptor eorum. † dij.
36 Et lactauerunt eum in ore ſuo:& in lingua ſua mentiti ſunt ei.
37 Et cor eorum nõ firmum cum eo:& non crediderunt in pacto eius.
38 Et ipſe miſericors condonabit iniquitatem,& non deſtruet: & multiplicabit ad auer-
tendum furorem ſuum,& non ſuſcitabit totam iram ſuam.
39 Et recordatus eſt quia caro ſunt ipſi:ſpiritus uadens & non redibit.
40 Quoties rebellauerunt ipſi in deſerto:facient dolere eum in ſolitudine?
41 Et reuerſi ſunt:& tentauerunt deum,& ſanctum iſraelis ſignauerunt.
42 Non ſunt recordati manus eius:diei qua redemit eos ab anguſtia.
43 Qui poſuit in ęgypto ſigna ſua:& ſeparata ſua in campo zohan.
44 Et conuertit in ſanguinem † riuos eorum & flumina eorum:non bibent. † ſanguini
45 Mittet in eos mixturã,& comedit eos:& ranam,& deſtruxit eos.
46 Et dedit brucho germen eorum:& laborem eorum locuſtę.
47 Occidet in grandine uitem eorum:& ficum eorum in gelu.
48 Et tradidit grandini beſtiam eorum:& acquiſitionem eorum ſcintillis.
49 Mittet in eos iram furoris ſui:indignationem & iram & anguſtiam,immiſſionem an-
gelorum malorum.

50 Appendet ſemitam furori ſuo: non uetuit a morte animam eorum, & beſtiam eorum peſti tradidit.
51 Et percuſſit omne primogenitum in ęgypto: principium filiorum in tentoriis cham.
52 Et fecit mouere uelut ouē populū ſuum: & duxit eos ſicut ouile in deſertum.
† fiducia eis 53 Et duxit eos cum fiducia † & nō timuerunt: & inimicos eorum operuit mare.
54 Et duxit eos ad confine ſanctitatis ſuę: montē iſtum, acquiſiuit dextera eius.
55 Et eiecit a faciebus eorum gentes, & cadere fecit eos in funiculum hęreditatis: & habitare fecit in tentoriis eorum tribus iſrael.
† dei 56 Et tentauerunt & rebellauerunt deo † excelſo: & teſtimonia eius non cuſtodierunt.
57 Et retroceſſerunt & pręuaricati ſunt ut p̄res eorum: uerſi ſunt quaſi arcus doli.
58 Et fecerūt indignari eū in excelſis ſuis: & in ſculptilibus ſuis facient ęmulari ipſum.
† dei 59 Audiuit deus †: & indignatus eſt, & abominatus eſt ualde in iſrael.
60 Et reliquit tabernaculum ſilo: tentorium quod habitauit in homine.
61 Et tradidit captiuitati fortitudinem ſuam: & gloriā ſuā in manu anguſtatoris.
62 Et tradidit gladio populum ſuum: & in hęreditatem ſuam indignatus eſt.
63 Electos eius deuorauit ignis: & uirgines eius non ſunt nuptę.
64 Sacerdotes eius in gladio ceciderunt: & uiduę eius non flebunt.
† dñi mei 65 Et euigilauit quaſi dormiens dñs †: quaſi fortis exultans ex uino.
66 Et percuſſit anguſtatores ſuos retro: opprobrium ſempiternum dedit eis.
67 Et ſpreuit tentorium ioſeph: & in tribu ephraim non elegit.
68 Et elegit tribum iuda: montem ſion quem dilexit.
69 Et ędificauit uelut excelſa ſanctuariū ſuū: quaſi terrā fundauit ipſum ęterno.
70 Et elegit in dauid ſm ſeruum ſuum: & tulit eum de gregibus ouis.
71 De poſt fœtas adduxit eū: ad paſcendū in iacob populū ſuū, & in iſrael hęreditatē ſuā.
72 Et pauit eos ſm pfectionē cordis ſui: & in itelligētiis palmarū ſuarum ducet eos.

Titulus eſt. Intelligentia aſapho. Ex quo habetur eruditiuum eſſe pſalmum hunc. Et vt ex decurſu pſalmi apparet, pſalmus iſte eruditio eſt populi fidelis ad obſeruationem diuinæ legis ex recordatione & conſideratione geſtorum a deo tempore patrum, a liberatione ex ægypto vſq ad tēpus dauidis. Hæc eſt ad literam materia pſalmi.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta docet populum dei ab exēplo ephraim, & populi egreſſi ex ægypto, & populi ingreſſi terram promiſſionis, & dauidis. Illoꝝ quidem vt non imitentur eos: iſtius autem vt ſectentur veſtigia.

¶ Perſona loquens proprie ſolus propheta eſt: recitat tamen aliorum verba.

Auſculta popule meus doctrinā meam. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi & firmauit. ¶ Proponit inuitando populum ꝑ materiam tractandam: inchoans ab inuitatione intellectus. Auſculta, mente, popule meus (blandientis eſt: ſicut hieremias flens dixit, filia populi mei crudelis) doctrinam meam, docere enim intēdit. Inclinate autem veſtram. Inuitat ad attentionem exteriorem ſm ſonum literarum: ſed ſm ſenſum intētum inuitat ad flexionē voluntatis, ad humiliationē auditus interioris quę per voluntatem fit. Dictis oris mei. Ecce ad qd petit iclinationē, nō ad ſermonē ſed ad dicta p ſermonē. ¶ Aperiā in ꝑuerbio os meū. Modū dicēdi explicat, ꝙ docebit p ſimilitudines. Et vere ſic facit: qm̄ tota hęc doctrina ꝑcedit ex ſilitudine & diſſimilitudine filioꝝ ad pſes. Loquar ꝑpōnes a pricipio. Difficultatē arduę materię explicat. Et itendit p hoc ꝙ doctrina iſta eſt de ꝑuidētia dei circa actus humanos, de iuſtitia & miſericordia eius erga hoīes ī hac vita. Hęc. n. ſūt ęnigmata ſeu ꝓblemata, ꝑpōnes arduę ab initio mundi vſq hodie. ¶ Aduerte ꝙ matheus euāgeliſta ca. 13. affert hūc verſiculū dicēs. Hęc oīa locutus ē ieſus in parabolis ad turbas, & ſine parabolis nō loqbať eis: vt ipleret qd̄ dictū erat p ꝓpherā dicētē. aperiā in parabolis os meū, eructabo abſcondita a conſtitutione mundi. Sicut ioannes euangeliſta dixit. vt impleretur ſcriptura, os non

cōminuetis ex eo.Docere enim per ſimilitudines contingit dupliciter. Vel per metaphoras. Et ad hūc ſenſum applicat matthęus hunc verſiculū myſtice intellectū. Vel ꝑ ſimilitudinē factoꝝ.Et ſic ad lrām verificaẜ in hoc loco.intēdit enim propheta erudire populū ex ſimilitudine factoꝝ a p̄ribus & a deo in patribus:vt clare patet in pſalmo.⁋ Quę audiuimus.Explicat modū quo ipſe didicit & ſcit hæc tā ar dua quę vult docere populū:ſcilicet per auditū a patribus.Quæ audiuimus,nec ſolum audiuimus ſed & cognouimus ea:& patres nr̄i/nō fabulatores/nō fallaces hoies,ſed p̄res noſtri/amantes nos,narraue runt nobis.Nō negabimus a filiis eoꝝ.Nepotes eoꝝ appellat filios. Vbi nota explicari rōnem debiti ad docendū:vt quia didicerunt a patribꝰ/teneanẜ ſucceſſiue docere filios. Generationi alteri narrātes. Non negabimus narrātes generationi alteri hęc tria:laudes dn̄i/& fortitudinem eius/& ſeparata.i.mi rabilia eius quę fecit. Sp̄aliter expreſſio materię eſt,quā ſuperius cōiſſimo doctrinę noīe ſignificauit.

¶ Et firmauit ꝯteſtationē.Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractat illā particulā/auſcul ta popule meus &c̄.Scd̄o tractat oēs particulas ſimul(.ſ.ꝓpoſitiones/doctrinā/laudes/potētiā/& mi rabilia)cū mō parabolico/ibi filii ephraim,ordine ibi explicādo.⁋ Duplex pōt eſſe ſenſus huius parti culę.Alter ꝙ de vna particulari lege eſt ſermo:ſcilicet quę ſcribiẜ deute.6.narrabis ea filiis ac nepoti bus tuis.Et ſic reddit rōnem quare populus debet auſcultare & inclinare aurē ſuā:quia.ſ.lex hoc pręci pit.Alter eſt ꝙ ſit ſermo de beneficio diuinę legis datę populo.Et ſic ꝓpheta incipit doctrinā ſuā a be neficio diuinę legis quę eſt audiēda a populo.ita ꝙ pro fundamēto ac baſi doctrinę accipit legē diui nā.⁋ Et firmauit cōteſtationem/de ipſo deo,in iacob/in populo deſcendēte a iacob:& legem/agendoꝝ & vitandoꝝ,poſuit in iſrael.Lex ipſa relata ad credenda vocaẜ conteſtatio:relata ad agenda vocaẜ lex. Et diciẜ cōteſtatio firmata,quia ſtabilita eſt a deo ſignis & miraculis:vt publice patuit in mōte ſinai. Vnde deus dicit.vos vidiſtis ꝙ de cœlo locutus ſim vobis exo.20.Quas/cōteſtationē & legem,māda uit patribus noſtris ad faciendū ſcire ipſas filios ſuos.Propterea ſcient.Hic eſt fructus/ꝓpter hoc gene ratio altera ſcient.Cōſtructio eſt de ſignificato.Filii qui generabunẜ ſurgent,& narrabunt filiis ſuis:& ponent in deo ſpē ſuam.Ecce finis mādati/vt ſucceſſiue generatio narret generationi legē & conteſta tionem.Et eſt triplex.Primus ſpes in deo.& ponent in deo ſpem ſuā/& nō in idolis/non in hoīe.Secun dus.& nō obliuiſcētur operū dei/mirabiliū quę fecit corā patribus. Tertius.& mādata eius cuſtodiēt/ ſeruabunt legem.⁋ Et nō erūt ſicut patres eoꝝ.Promiſit ꝓpheta ſe per ſimilitudinem docturū.incipit ſeruare ꝓmiſſum/apponēdo ad finē mādati ſimilitudinē nō imitādā.Et nō erunt/filii,ſicut p̄res eorum. Hic debet eſſe fructus mādati.Generatio rebellis & irritās.Declarat in quo non ſunt imitandi patres/ explicans tria patrū crimina in deū.Primū rebellionis irritantis deū.Secūdum generatio quę nō prę parauit cor ſuū/ad ſubiciendū illud deo.Et hęc indiſpoſitio eſt cā rebellionis. Tertium.& nō credidit deū ſpſis eius.adorauit enim vitulū:& cōplura fecit atteſtātia ꝙ nō credebāt deū curam ſui hēre. Vñ & dixerunt de vitulo. hi ſunt dii tui iſrael qui te eduxerunt de terra ægypti/exo.32.

Filii ephraim. Exequēdo documentū ꝑ ſimilitudinē/incipit a filiis ephraim tali ordine.Primū tractat crimē filioꝝ ephraim.Scd̄o crimē patrū egreſſoꝝ de ęgypto/ibi & addiderūt . Tertio crimē patrū i greſſoꝝ terrā promiſſionis/ibi & duxit eos ad cōfine.Quarto electionē tribus iuda & ſion ac dauidis/ ibi & ſpreuit.¶ Circa filios ephraim aduerte non paruā eſſe hic qōnem de verificatione eoꝝ quæ hic dicunẜ de filiis ephraim.& ratio eſt:ꝙ vſqꝫ ad tēpora aſaph qui fuit contemporaneus dauidi/nulla oc currit autentica hiſtoria verificans ea quę hic dicuntur de filiis ephraim . Dixi aūt autētica hiſtoria: quia chaldaica trāſlatio (ſeu rectius loquēdo paraphraſis,quæ thargū appellaẜ)habet hic.Quū habi tarēt in ęgypto magnificati ſunt filii ephraim:numerauerunt aūt terminū & errauerūt.Et egreſſi ſunt 30.annis ante terminū cū armamētis bellicis & cū hoībus geſtātibus arcū.verterūt ceruicem,& inter turbati ſunt ordines belli:qm̄ nō obſeruauerūt mandata dei/& in lege eius ambulare noluerunt . Hæc ibi.Sed hæc p̄tenſa hiſtoria/quia autoritate ſcripturę nō foueẜ,eadē facilitate reiiciẜ qua diciẜ.Et eo fa cilius ꝙ nō eſt veriſimile ꝙ ægyptii permiſerint tribū ephraim egredi ęgyptū.30.annis ante egreſſionē populi de ęgypto:quū poſt tot miracula noluerint ſufferre ꝙ egrederenẜ requirente moyſe.Quicqd tū de hac prætēſa hiſtoria ſit,cōſtat ꝙ iſta particula pſalmi nō loquiẜ de filiis ephraim ꝑ tpe quo erāt in ægypto.nā expreſſe hic ſubdiẜ.corā patribus eoꝝ fecit mirabilia in terra ægypti/diuiſit mare &c̄. Vbi manifeſte patet ꝙ loquiẜ de filiis ephraim oblitis miraculoꝝ factoꝝ in ægypto & in mari rubro:& nō ſolū oblitis ſed ēt filiis patrū corā qꝫbus facta ſunt illa miracula. Vnde excludunẜ ēt filii ephraim q fuerūt tpe egreſſionis ex ægypto:qꝛ ꝑticula iſta de poſteris eoꝝ loquiẜ.⁋ Dicēdū itaqꝫ videẜ ꝙ particu la iſta ꝓphetica eſt:p̄dicens futurā decē tribuum auerſionem a diuino cultu/autore hieroboā de tribu ephraim. Vñ & a ꝓphetis regnū decē tribuū appellaẜ ephraim:regnū vero duaꝝ tribuum appellaẜ iu da.Ex eadē enim radice appellanẜ hic filii ephraim:qꝛ licet ſm naturalē originē fuerint diuerſarum tri buū,ſm tū crimē fuerūt filii ephraim:vtpote geniti quo ad crimē a hieroboam de tribu ephraim.ipſe enim primus rex ſtatuit vitulos colēdos a regno ſuo.Propheta itaqꝫ hic auerſio decem tribuum a di uino cultu & lege.Et hoc directe ſeruit intētioni ꝓphetę/intēdentis per ſimilitudines docere.nā ꝓpo nit auerſionē iſraelis velut ſpeculū pp̄lo dei remanēti ī iuda &c̄.iuxta illud hiere.3.& vidit p̄uaricatrix

ſoror eius iuda, quia pro eo ꝙ mœchata eſt auerſatrix iſrael, dimiſiſſem eam & dediſſem ei libellum repudii: & nõ timuit preuaricatrix iuda ſoror eius, ſed abiit & fornicata eſt etiam ipſa. ¶ Filii ephraim, decem tribus filii quo ad crimen ephraim, hieroboam de tribu ephraim, armati, armis defenſiuis, iacientes arcus, armis offenſiuis, verterunt ſe, a diuino cultu, in die belli, contra domum dauidis. armis enim & defenſiuis & offenſiuis tutati ſunt regnum. Non cuſtodierunt pactum dei ſui, quod pepigerãt cum deo vt eſſent populus dei & deus eſſet eorum deus: & in lege eius, dei, renuerunt ambulare, quoniam de cetero ſpreta eſt lex dei apud eos. ¶ Et obliti ſunt. Exaggerat crimen auerſionis a deo, ex ingratitudine & cecitate. Et obliti ſunt operum eius, dei: & ſeparatorũ eius quæ fecit videre eos. viderunt enim in dedicatione templi a ſalomone miraculum ignis deſcendentis de coelo in holocauſtum: viderunt & nebulam diuinę glorię. hæc enim fuerunt coram omni populo. Et præter moderna illa miracula obliti ſunt mirabilium oſtenſorum patribus. Coram patribus eorum fecit ſeparatum, hoc eſt multiplex miraculum, in terra egypti: campo zohan. nomen eſt regionis. Diuiſit mare, rubrum, & fecit tranſire eos: & ſtare fecit aquas, maris rubri hincinde, ſicut murum. Et duxit eos in nube die: & tota nocte in lumine ignis, columnę ignee. ¶ Scindet petras in deſerto. Futurum ſcindet non refertur ad tempus pſalmiſtę ſed ad tẽpus p̃teriti duxit eos in nube. explanat enim p hãc connexionẽ futuri ad p̃teritũ, ſequelã iſtius miraculi ad illud. Petras pluraliter, qõnẽ inducit an miraculũ eductionis aquarũ de petra fuerit bis, & ppterea dixerit petras. Et ſoluit queſtio, dicendo ꝙ textus exo. 17. & nu. 20. præ ſe ferũt bis fuiſſe patratũ miraculum eductiõis aquę de petra. Primũ anteq̃ fabricatum eſſet tabernaculum fœderis domini: ſecundũ autem poſt fabricatũ tabernaculũ. Clare enim nu. 20. dicit ꝙ moyſes & aaron tunc ingreſſi ſunt tabernaculũ fœderis, & ꝙ virga erat ĩ cõſpectu dñi. exo. autem. 17. virga deſcribitur qua pcuſſerat moyſes fluuiũ. Et propterea textus hic pluraliter dicit petras. ¶ Fecit bibere quaſi abyſſos, profundas aquas, multitudinem, tã magnã. Et fecit exire fluenta de petra, & fecit deſcendere quaſi flumina aquas. Ordo prepoſterus. Prius fecit exire & deſcendere aquas: & deinde fecit bibere multitudinem. Hæc ſunt ſigna & mirabilia quorum obliti dicuntur filii ephraim.

Et addiderũt adhuc. Aſcẽdit ppheta ad deſcribẽdũ crimina generationis egreſſę de egypto, tali ordine. Primo deſcribit crimen eorum quo offenderunt deũ diffidendo de cibo, deinde tractat multiplex aliud crimen eorũdem, ibi in omni hoc. ¶ Deſcribit ergo crimen incipiens a perſeuerãtia. Et addiderũt adhuc ad peccandũ ei: quia prius peccauerunt tentando deum circa aquam exo. 17. eſtne deus in nobis. & ad prouocandum excelſum in ſiccitate, deſerti. Et tentauerunt deum, non ſolum verbis, ſed in corde ſuo: ad petendum cibũ aię ſuę, concupiſcẽtię ſuæ. ¶ Et locuti ſunt in deũ: dixerũt, hoc qđ ſequit. nunquid poterit deus ad parandũ menſam in deſerto? Ecce percuſſit petrã, & fluxerunt aquę, de petra: & flumina, hoc eſt per modum fluminum, aquæ inundabunt. Hoc futurum reſpicit præteritum percuſſit & fluxerunt: ſignificans inundationis (hoc eſt abundantis aquæ) magnitudinem. Nunqd ẽt panẽ poterit dare, ſi p̃parabit carnẽ populo ſuo? panis. n. & caro integrãt mẽſam quo ad cibũ. ¶ Aduerte hic duo ſpectãtia ad hiſtoriã. Alterũ ꝙ hę duę petitiones (ſcilicet petitio panis & petitio carnis) non fuerũt ſimul expoſitę a populo: ſed prius fuit petitus panis, & habito pane per deſcẽſum mãnę poſtea petierunt carnes: vt clare nu. xi. explicat hic ordo. Vbi populus petens carnes meminit habiti mannę, dicens. aĩa noſtra arida eſt: nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi man. Pſalmiſta autẽ vtranq; petitionẽ ſimul ſcribit ppter ſimilitudinẽ criminis. ¶ Alterũ eſt ꝙ ex iſto textu apparet manifeſte ordo ĩter miraculũ mãnę & miraculũ eductionis aquę de petra: ꝙ. ſ. prius fuit miraculum eductionis aquę de petra, & poſtea miraculũ mãnę. Expreſſe. n. ĩducit populus demõſtrãs miraculũ aquę in p̃terito & panis in futuro. Ecce pcuſſit petram & fluxerunt aquę, nunquid ẽt panem poterit dare? Nec obſtat ꝙ in exo. prius deſcribitur miraculum mãnæ (ſcilicet ca. 16.) & poſtea miraculum aquę de petra ca. 17. quĩ nõ ſm ordinẽ capitulorum eſt ordo rerum geſtaꝝ. Nec ibi affirmatur ꝙ prius datũ eſt manna & poſtea fluxerunt aquę de petra. Maior enim eſt autoritas huius pſalmi affirmãtis ordinẽ quẽ diximus, q̃ alterius ſcripturę tacentis ordinẽ miraculorũ inter ſe. Et ex hoc ordine euidenter conuincit, eductionem aquę de petra ſcriptã exo. 17. eſſe aliã ab illa quę ſcribitur nu. 20. quia iſta p̃ceſſit donum mannæ, quod nõ dubitat fuiſſe ante datã legem & conditum tabernaculum fœderis: illa autem manifeſte fuit poſt cõditũ tabernaculum fœderis. ¶ Ideo (vox eſt prophetę, deſcripta qualitate populi, deſcribẽtis ſubſecutã diſpõnẽ dei) ppter hmõi crimẽ tẽtatiõis, audiuit dñs & ĩdignatus eſt, diſpoſuit punire ad ſimilitudinẽ ĩdignati: & ignis accenſus eſt in iacob. ignis, ĩflãmationis diuinę, hoc eſt more hoĩs ĩflãmati, in iacob, cõtra populũ iacob. & ẽt furor (celeritas iuſtitię ſignificat) aſcẽdit ĩ iſrael, cõtra iſrael. Quia nõ crediderũt in deo, & nõ cõfiſi ſunt in ſalute eius, defecerũt & in fide & in ſpe. ¶ Et p̃cępit coelis deſuper. Vere bonus deus: qui etiã tam grauiter offenſus & puniturus, prius ſatiſfacit appetitibus offendẽtiũ: prius cõuincit eos, monſtrãs ope & effectu ꝙ põt dare panem & carnes in deſerto, reſeruans punitionẽ ſuccedẽti tẽpori. Et precępit coelis deſuper, hoc eſt ſupioribus partibus aeris: & oſtia coeloꝝ apuit, more apientis oſtia ſe habuit. Et fecit pluere ſup eos man ad comedendũ. deſcẽdebat. n. man ſimul cũ rore: & propterea per modum pluuiæ deſcribitur: rorare enim velut pluere eſt. Et triticum coelorum

dedit eis.Appellat man triticū|eo ꝙ erat velut ſemen ex quo cōficeret̄ panis.⸿ Panē fortium comedit
quiſq; cibū|electū,miſit eis ad ſaturitatē.Explicat qualitatē & quātitatē panis ad cōmēdationē diuini
bñficii.Qualitatē qdē:qa erat panis fortiū|hoc eſt magnatū:& rurſus qa erat cibus electus. hēbat enī
ſaporē panis oleati:vt dr̄ nu.xi.q gratior eſt palato:vt placēta cōfecta cū butyro & id genus cū ſagimi
ne.Quātitatē aūt:qa vnicuiq; datus eſt nō in modica quātitate ſed ad ſaturitatē.⸿ Faciet moueri ori/
entale in cœlis.Deſcripta mirabili ꝓuiſione panis|ſubiungit mirabilē ꝓuiſionē carnis.Subiungit aūt
verbo futuri tēporis(faciet moueri)reſpectu ꝑteritę ꝓuiſiōis panis:qm̄ ad literā fuit futura reſpectu il
lius.Et deſcribit ꝓuiſionē a cauſis ſecūdis|vētis.ſ.q nu.xi.nō explicātur in ſpē,ſed hic:explicando ceſſa/
tionē vēti oriētalis.Hanc.n.intendit dicēdo.faciet moueri|recedere,oriētalē in cœlis|in aere:& duxit in
fortitudine ſua auſtrū|ventū meridionalē vehementē induxit.Et fecit pluere ſuper eos ſicut puluerem
carnes.& ſpecificādo quales.&quaſi arenā mariū volatile pennatū|hoc eſt coturnices:vt ibidē dicitur.
Quæ cōparātur arenę & pulueri,eo ꝙ fuerūt in tāta multitudine vt ſufficerent innumerabili populo
30.diebus.Et fecit cadere in medio caſtrorū eorū:in circuitu|ſpatio itineris vnius diei,tabernaculis eo/
rū. Venerūt ſiqdē coturnices tam ſuper caſtra q̄ circūcirca per vnā dietā,volabātq; in aere duobus cu/
bitis in altitudine ſupra terrā:vt oēs poſſent eas capere.Hebręus textus habet in ſingulari numero ca/
ſtri,ſed latina lingua in plurali tantū numero habet caſtra.nā caſtrū in ſingulari alterius eſt ſignifica/
tionis in lingua latina:& ꝓpterea nequerūt interpretes reddere numerū nūero.⸿ Et comederūt & ſatu
rati ſūt valde,& deſideriū eoꝝ veniet eis.Futurū veniet denotat perſeuerantiā in adimplēdo deſiderii:
ꝑſeuerauit.n.30.dies.Nō alienati ſunt a deſiderio ſuo|quo cōcupierāt carnes.⸿ Adhuc cibus eoꝝ.De/
ſcribit̄ punitio eoꝝ poſtq̄ ſaciati ſunt|pro ꝑmiſſo crīe diffidētię.Adhuc cibus eorū|adhuc durabāt co
turnices,in ore eoꝝ.Et ira dei aſcēdit in eos.in capite.30.dierum facta ſignificat̄ punitio.& occidit in
pingues eorū|hoc eſt magnatibus eorū mortē intulit:& electos iſrael | ſine acceptione perſonarum,fe/
cit genuflectere.Nō eſt ſcriptū a moyſe qualis fuerit hæc punitio,ſed effectus tm̄|quia occiſi ſūt a deo.
Dicitur.n.nu.xi.percuſſit populum plaga magna nimis,vocatuſq; eſt locus ille ſepulchra cōcupiſcē/
tiæ.ibi enim ſepelierunt populum qui deſiderauerat carnes.

In omni hoc peccauerūt adhuc. Deſcribit̄ ſimul multitudo criminū generatiōis illius|ſimul &gene
ratiōis ingreſſę terrā ꝓmiſſionis,tali ordine.Primū reddit rōnē in cōi & iuſtitię & miſericordię dei in
eos.deinde exeqtur in ſpāli vtriuſq; generationis geſta|ibi quoties rebellarūt.⸿ Reddēdo aūt rōnē,in/
choat a reciduo crīe & ab iterata punitiōe.In oī hoc|nō obſtātibus oībus ſupradictis,peccauerūt ad/
huc:&nō crediderūt(ecce infidelitas)ī ſepatis eius|q̄ viderāt.Et cōſūpſit|deus(ecce iteratio pœnę)ī va
nitate|ſine aſſecutione intēti,dies eoꝝ:& annos eorū ī terrore.Teſtat̄ liber iudicū|teſtat̄ hiſtoria moyſi;
ꝙ peccās ppl's punitus ē viuēdo in timore inimicorū.in deſerto qdē p annos.40.& poſtea pluries op/
preſſi a diuerſis principibus.⸿ Si occidit eos.Rō reddit̄ punitiōis:qa.ſ.vtilis erat.erat.n.populus cōdi/
tionis ſeruilis|ad ſeruiēdū deo motus potius afflictione q̄ tractus beneficio. Si occidit eos,& quęſie/
rūt eū|reliq afflicti occiſione ſuorū:& reuerſi ſunt ad deū,& mane|diluculo venerūt,ad deum.Et re
cordati ſunt quia fortitudo eorum deus|vexatio dedit intellectum:& deus excelſus redemptor eorum.

Et lactauerūt eū in ore ſuo. Reddita rōne punitionis|reddit rōnē tempatę punitionis|ex inſtabilita
te cordis eoꝝ.Et lactauerūt eū|deū,in ore ſuo.Recurſus populi ad deū deſcribit̄ ad ſimilitudinem adu/
latorię fraudis ſeu mēdacii.Nec intēdit ꝙ ppl's ex itētione ſimulata recurrerit ad deū|velut deceptu/
rus deum:ſed facto ita ſe exhibuit ſicut decipiens.intendit.n.dicere ꝙ populus blande acceptauit cul/
tum diuinum(omnia quęcūq; dixerit dn̄s faciemus)& tn̄ facto fecerunt oppoſitum ex inſtabilitate:
acſi ſimulate pepigiſſent fœdus cū deo.Et lactauerūt eū|blande deceperunt|ideſt more decipientium ſe
geſſerūt,in ore ſuo:& in lingua ſua mētiti ſunt ei|more mentientium ſe habuerunt.Et cor eorum non
firmum cū eo.hæc inſtabilitas cordis fundat ſimilitudinē ad mentiētes.& nō crediderunt|facto,in pa/
cto eius|dei facto cū eis.⸿ Et ipſe|deus,miſericors condonabit iniqtatem.ecce plus q̄ temperatio iuſti/
tiæ|condonatio culpę.& nō deſtruet.hæc eſt temperatio.& multiplicabit|hoc eſt nō ſemel tantum ſed
multiplicatis vicibus aget,ad auertendum furorē ſuū|ne totus exerceatur:& nō ſuſcitabit totam iram
ſuam|puniens partialiter.Et recordatus eſt|deus,quia caro ſunt ipſi:ſpiritus vadens & non redibit:hoc
eſt quia inſtabiles & caduci ſunt tum ſm corpus tum ſm ſpiritum qui eſt anima. Vbi ex parte dei no
ta pro ratione miſericordiam|vbi dictum eſt & ipſe miſericors.ex parte vero populi inſtabilem condi
tionē tum carnis tum ſpiritus:qui vadit per mortem a corpore,& non redibit naturali curſu.

Quoties rebellarūt. Reddita rōne punitionis tempatę|deſcēdit ad multiplex crimen gn̄atiōis egreſ
ſę de ęgypto.Quoties rebellarūt ipſi ī deſerto. Vnico aduerbio nūerali cōphēdit tot recidiua crīa illi⁹
gn̄atiōis.peccauerūt.n.ī adoratiōe vituli|ī exacerbatiōe dei diffidēdo ꝓgredi ad terrā ꝓmiſſiōis|ī ſedi/
tiōe cōtra moyſen & aaron de ſacerdotio & pricipatu|in aqs cōtradictiōis|ī idolis madian&c̄.Quę oīa
ſimul cōphēdit ꝓpheta.Quoties rebellarūt ipſi|deo,in deſerto:faciēt dolere eū|deū,ī ſolitudine.Meta/
phorica eſt locutio.nō inuenit̄ in deo dolor aut triſtitia:ſed illi ita offenderūt deū ꝙ fecerūt eū hēre p
modū dolētis ꝙ eduxerit eos de terra ęgypti. Vnde dixit ad moyſen.dimitte me vt iraſcat̄ furor meus.

Et reuerſi ſūt:& iterū tētauerūt deū,& ſanctū iſraelis ſignauerūt:hoc eſt definierūt tanq̄ ſignantes deū/ ꝙ eſt certę potētię & nō immēſę & inſignabilis.Et ē metaphora ſūpta a ſignatiōe mēſurarū ad certū terminū ponderis vel capacitatis &c̄.⁋ Nō ſunt recordati.Exaggerat crimina eoꝝ|ex inexcuſabilitate eoꝝ.Nō ſunt recordati manus eius|opationis eius:diei qua redemit eos ab anguſtia.Q̄m poſuit i ęgy pto ſigna ſua:& ſepata ſua in cāpo zohan.Et cōuertit in ſanguinē riuos eoꝝ & flumīa eoꝝ,nō bibent. Futurū nō bibēt|reſpicit ꝑteritū cōuertit Et hæc fuit prima plaga ęgyptiorū.Textus hebręus habet ī datiuo ſanguini:ſed ꝑpōne in adiūcta mutatur cōgruitas.⁋ Mittet in eos mixturā.ſ.varii generis mu ſcarū,& comedit eos.Et hęc fuit quarta plaga.Futuꝝ mittet reſpicit ſeq̄lam huius plagę ad antedictā: Et ranā,& deſtruxit eos.& hæc fuit ſecūda plaga.Et dedit brucho germen eorū,& laborē eoꝝ locuſtę. Et hæc fuit octaua.Occidet in grādine vitem eorū,& ficū eorū in gelu.Dictio hebraica ſignificare vi det materiā frigidā inciſiuā:quā interp̄tes circūloquūtur gelu ſeu pruina.Et tradidit grādini beſtiā eo rū:& acq̄ſitionē eoꝝ ſcintillis.i.igni ſimul cū grandine a deo emiſſis.Et hæc fuit plaga ſeptima.⁋ Mit tet in eos irā furoris ſui:idignationē & iram & anguſtiam,immiſſionē angelorū malorū.In exodo nō deſcribit inter plagas ęgypti īmiſſio angeloꝝ malorū.quāuis ī li.ſapiētię ca.17.deſcribātur multę ma lę immiſſiones exterrentes in illis tenebris ęgyptios. Et ſorte autor libri ſapientię ex hoc textu inter pretatus eſt ꝑ immiſſiones angeloꝝ malorū|imiſſiones illoꝝ phātaſmatū uelut malorū nunciorum. Autoritas tū iſtius pſalmi explicans hmōi paſſiones illatas ęgyptiis|pōt intelligi ꝙ in illis tenebris im miſſi ſunt ęgyptiis vere angeli mali exterrētes variis apparitionibus. Vel hoc dicit rōne obduratiōis ęgyptioꝝ,q̄ eſt opus angelorū malorū:qm̄ eorū offm̄ ē inſtigare ad obſtinatū aīm.Et hāc deus dici tur miſiſſe|ſicut dr̄ indurаſſe cor pharaonis.ſ.ſubtrahēdo gratiā & permittēdo.⁋ Appēdet ſemitā furo ri ſuo.Iuſtitia diuina deſcribit appēſione ſemitę|librante ſemitam punitioni:vt intelligas deū ponde raſſe oēm viā pœnę quā exercuit in ęgyptios iuxta demerita eoꝝ.Nō vetuit a morte aīam eoꝝ,& be ſtiā eorū peſti tradidit.Duę plagę hic tāgunt.Altera peſtis aīaliū brutoꝝ.quæ fuit plaga q̄nta. Altera inchoat.ſ.mortis hoīum.De qua ſubdit.Et percuſſit oē primogenitū in ęgypto|tam hoīum q̄ iumen torū:principiū filiorū in tētoriis cham|in ęgypto deſcendēte a cham filio noe.Et hæc fuit plaga vlti ma. ℭ Et fecit mouere velut ouem|multitudinē ouiū,populū ſuū|ex ęgypto:& duxit eos ſicut ouile in deſertū.Dum dicit ouile|aut ponitur cōtinēs pro cōtento:aut ſignificatur ꝙ ex integro cum omni ſub ſtātia duxit eos in deſertū|ſicut ſiq̄s duceret nō ſolum oues ſed ouile.⁋ Et duxit eos cū fiducia,& non ti muerūt.Intellige hoc poſt exhortationē moyſi aperto mari rubro.nā ante timuiſſe valde|quū viderūt exercitū pharaonis ſibi imminētē,ſcriptura teſtatur.Et inimicos eorū operuit mare|rubrum.Hæc ſub merſio nō computatur inter plagas,quæ fuerunt ante egreſſum ex ęgypto:ſed fuit vltimum ſupplicū ęgyptiorum|& plena ſecuritas populi iſrael.In hebręo habetur fiducię in datiuo:ſed congruitas ad iuncta prępoſitione cum mutatur.

Et duxit eos. Cōſequēter tranſit ꝓpheta ad generationē ingreſſam terram ꝑmiſſionis.Vnde prono men nō demōſtrat illoſmet homines q̄ egreſſi ſunt de ęgypto,ſed filios eorum nondū vigeſimū natos annum:qm̄ nullus egreſſorū ex ęgypto ingreſſus eſt terrā ꝑmiſſionis|niſi ioſue & chaleb.Et duxit eos| filios ꝑdictorum,ad cōfine ſanctitatis ſuę|ad cōfinia loci ſanctificati ſeu dicati ad cultū diuinū:montē iſtum.ſ.ſion,quē acquiſiuit dextera eius|non dextera hominis.Et eiecit a faciebus eorum gētes|chana neas:& cadere fecit eos.i.loca eorum,in funiculū hęreditatis populi iſrael.Loq̄tur more diuidentium loca per funiculos:tanq̄ deus extenderit funiculum ad diuidendum terrā promiſſiōis ab aliis.& ſic fe cit cadere|hoc eſt velut ſorte accidere vt contineretur terra chananeorum intra funiculum hęredita tis promiſſę iſraeli.Et habitare fecit in tentoriis eorum|chananeorum,tribus iſrael.

Et tentauerunt. Deſcriptis bñficiis collatis gñationi īgreſſę terrā ꝑmiſſionis|deſcribunt nūc eoꝝ cri mīa.Et tētauerūt & rebellauerūt deo excelſo,& teſtimonia eius nō cuſtodierūt.Iā habes triplex crimē: tētationis|rebellionis & omiſſionis.Et retroceſſerūt|a recta via dei,& ꝑuaricati ſunt. Nō ſolū peccarūt omittēdo ſeruare legē,ſed ꝑuaricati ſunt & retroceſſerunt a deo vt pr̄es eoꝝ.verſi ſunt quaſi arcus doli: hoc eſt ſicut arcus doloſi hoīs vertit in amicū.Et intēdit per hoc ꝙ verſi ſunt contra deū,nō amicū ſed patrē eorū.& hoc velut doloſe:q̄a cū debuiſſent cōtra hoſtes dei perſeuerare,verſi ſunt cōtra deū bene factorē.⁋ Et fecerūt indignari eū in excelſis ſuis.immolabant.n.in locis excelſis ſacrificādo idolis.& in ſculptilibus ſuis faciēt emulari ipſum.More humano loq̄tur:ꝙ ſacrificādo idolis ꝓuocant deū ad in uidiā|velut ęgre ferētē ꝙ cultus ſibi ſoli debitus aliis impēdat.Futurū facient reſpicit ꝑterita retroceſſe runt|ꝑuaricati ſunt|fecerūt:denotans illationem huius ex illis. ℭ Audiuit deus.Poſt narrata crimina ſubiungitur pœna.& indignatus eſt|more indignātis ſe habuit:& abominatus eſt valde in iſrael|hoc eſt habitare in iſrael.Et reliquit tabernaculū ſilo:tētoriū quod habitauit in hoīe.Ad literā deſcribitur deſtitutio ſilo tēpore heli ſacerdotis. Vnde arca dñi ducta eſt in caſtra:& capta a philiſteis nunq̄ rediit in ſilo.Et ꝓpea hic dr̄ ꝙ reliquit tabernaculū ſilo.quod vocat etiā tentoriū,quod habitauit deus non ſimpliciter & abſolute ſed in homine|hoc eſt inter hoīes.deus.n.habitat in ſeipſo ſm̄ veritatē,& in cœ lis ſm̄ cōe dictū.⁋ Et tradidit captiuitati fortitudinē ſuā,& gloriā ſuā in manu anguſtatoris.Arca dei

tradita in manus philiſtinorum, appellatur & fortitudo dei/quia velut teſtimonium erat fortitudinis diuinæ quã exercuerat:& gloria dei/quoniam ad glorificãdum deum erat facta. Et tradidit gladio phi liſtęorum, populum ſuum:& in hęreditatem ſuam indignatus eſt. Electos eius deuorauit ignis:& vir gines eius non ſunt nuptę. Sacerdotes eius filii heli, in gladio ceciderunt:& viduę eius non flebũt.ad cumulum mali nõ permittebantur flere viros ſuos. Hæc de ruina populi a philiſtęis tẽpore illo dñr.

Et euigilauit. Deſcribitur conſequenter diuina uindicta in philiſtęos:quæ ſimul fuit prouiſio ad re/ductionem arcę. Et euigilauit quaſi dormiens dominus, quaſi fortis exultans ex vino. Vtraq; ſimilitu do affertur ad duo. tum ad ſignificandam diuinam potentiam quaſi dormiſſe ceu impeditã vino/per/mittendo arcam ſuam capi ab idolatris. Et vere vt dormiens ſe habuit non ſaluando eam/quum facil lime poſſet:& vt impeditus a vino irę iuſtitiæ contra iudęos/permiſit. Tum ad ſignificandã vehemen tiam percuſſionis. tam enim ex ſomno q̃ ex vino ſurgens percutit quodãmodo ſine diſcretione. ¶ Et percuſſit anguſtatores ſuos philiſtęos, retro/hoc eſt in ſecretiore parte natium:vt dicitur.1.reg.5.oppro brium ſempiternum dedit eis/ignominioſę percuſſionis.

Et ſpreuit. Vltimo loco deſcribitur generatio dauidis electa a deo. Et ſpreuit tentorium ioſeph. Ad literam pertrãſit propheta totam generationẽ tempore ſamuelis & ſaulis:& deuenit ad tẽpus dauidis quando deus elegit dauidem in regẽ poſthabita tribu ioſeph:hoc eſt tribu manaſſeh, qui fuit primo/genitus ioſeph. Et meminit ſpecialiter ioſeph:quia ipſe ſurrogatus ẽ in primogenitum iacob/abiecto ruben a primogenitura propter inceſtum:vt patet in geneſi. Et in tribu ephraim nõ elegit/ſibi regem. Meminit quoq; ephraim:quia a iacob prępoſitus fuit manaſſeh fratri ſuo maiori in benedictione cã/cellatis manibus.gene.48. Et elegit tribum iuda:de hac.n.fuit dauid.nec ſolũ tribũ iuda ſed montem ſion/ pro loco tẽpli, quem dilexit/ad hoc vt ſit locus templi. Ratio electionis non merita aliqua ſed di lectio aſſignatur diuina:ideo.n.aliquẽ eligit quia diligit illum. Et ędificauit velut excelſa/hoc eſt ad ſi/militudinem coelorum/tanq̃ aliud coelum, ſanctuarium ſuum/templum ſuũ:vt ſicut coelum eſt habi/taculum dei ita tẽplũ hoc eſſet habitaculũ dei. quaſi terrã fundauit ipſum æterno. Compatur tẽplum nõ ſolũ excelſis coelis, ſed etiã iſimę terræ quo ad ſtabilitatẽ. Et intẽdit p hoc aſſimilare ędificationem tẽpli primę creationi mũdi(de qua ſcriptũ eſt.in principio creauit deus coelũ & terrã)ędificãdo tem/plũ ſicut coelũ & ſicut terrã. Et elegit in dauid ſeruũ ſuũ/hoc eſt & elegit dauid in ſeruũ ſuum:& tulit eũ de gregibus ouis/multitudinis ouium. De poſt foetas adduxit eũ, ad paſcẽdũ in iacob populũ ſuũ & i iſrael hęreditatẽ ſuã/creãdo eũ regẽ:de paſtore ouium fecit paſtorẽ populi ſui q eſt ei vt hęreditas. ¶ Et pauit eos/dauid iam rex, ſm perfectionẽ cordis/integra voluntate:& in intelligentiis palmarum ſuarũ ducet eos. Tres tangit rõnes regendi & gubernãdi in dauide rege.primo quã diximus integrã intẽtio/nẽ. ſecũdo prudẽtiã & intelligẽtiã, dicẽdo & in intelligentiis tũ diuinarũ/tũ humanarũ actionũ. fuit.n. vt dr̃ in primo reg.prudẽs ab adoleſcẽtia ſua. tertio exẽplaria facta/ſignificata addẽdo manuũ ſuarum. Et vere hæc omnia requiruntur in principe ad regimen populi. Futurum autẽ ducet eos / perſeuerãtiã regni dauidis ſignificat:perſeuerabit ducendo eos/ducatum eorum exercens. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum aſaph. LXXVIII.

DEus venerũt gentes in hęreditatem tuam:polluerunt templum ſanctum tuum, poſuerunt hieruſalem in pomorum cuſtodiam.

Poſuerunt morticina ſeruorum tuorũ eſcas uolatilibus cœli: carnes ſan ctorum tuorum beſtiis terræ.

Effuderũt ſãguinẽ ipſorũ tãq̃ aquã i circũitu hierl̃m:& nõ erat q ſepeliret.

Facti ſumus opprobriũ uicinis noſtris: ſubſannatio & illuſio iis qui i circũitu nr̃o ſũt.

Vſq; quo domine iraſceris in finem:accendet uelut ignis zelus tuus?

Effunde irã tuã in gẽtes q̃ te nõ nouerũt:& i regna quæ nomẽ tuũ non inuocauerunt.

Quia comederunt iacob:& locum eius deſolauerunt.

Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum/cito anticipent nos miſericordiæ tuæ:quia pauperes facti ſumus nimis.

Adiuua nos deus ſalutaris noſter,/& propter gloriam nominis tui domine libera nos:& propitius eſto peccatis noſtris propter nomen tuum.

Ne forte dicãt i gẽtibus ubi ẽ deus eorũ:& inoteſcat i natiõibus corã oculis noſtris

Vltio ſanguinis ſeruorũ tuorũ qui effuſus ẽ:itroeat i cõſpectu tuo gemit9 cõpeditorũ.

Secundum magnitudinem brachii tui:poſſide filios mortificatorum,

Et redde uicinis nr̄is ſeptuplū i ſinu eoꝝ:iproperiū ipſoꝝ q̄d exprobrauerūt tibi dn̄e.
Nos autem populus tuus & oues paſcuę tuę:confitebimur tibi in ſeculum.
In generatione & generationem:annunciabimus laudem tuam.

ℭIVXTA HEBRÆVM. ℭ Pſalmus aſapho. LXXIX.

†dij 1 Propheta. DEus †uenerunt gentes in hęreditatem tuam:polluerunt templum ſanctitatis tuę/poſuerunt hieruſalem aceruis ruinarum.
2 Dederūt cadauer ſeruorū tuorum eſcā aui cœlorum:carnē gratioſorū tuorū ferę terrę.
†circūitibus 3 Effuderūt ſanguinē eorū quaſi aquas in circūitibus †hieruſalē:& nō ſepeliens erat.
4 Fuimus opprobrium uicinis noſtris:ſubſannatio & deriſio circūitibus noſtris.
5 Vſq; quo domine iraſceris/æterno? ardebit quaſi ignis zelus tuus?
6 Effunde irā tuā ad gētes q̄ nō cognouerūt te:& ſuper regna q̄ in noīe tuo nō uocauerūt.
7 Quia comedit iacob:& habitaculum eius deſolauerunt.
8 Ne recordare nobis iniquitates priorum : feſtina / præuenient nos miſericordiæ tuæ, quia attenuati ſumus ualde.
9 Auxiliare nobis deus ſalutis noſtræ ſuper cauſa honoris nominis tui:& libera nos / & propitiare ſuper peccatis noſtris propter nomen tuum
10 Quare dicent gentes. Vox gentium ubi deus eorum? Propheta. ſcietur in gentibus
†oculis noſtris E ante oculos noſtros †ultio ſanguinis ſeruorum tuorum effuſi.
†faciebus tuis 11 Veniet an̄ facies tuas †ſuſpiriū uicti:uelut magnitudo brachii tui et ſic , ſolue filios mortis.
†dn̄i mei 12 Et redde uicinis nr̄is ſeptuplū ad ſinū eoꝝ:opprobriū ipoꝝ q̄d exprobrauerīt tibi dn̄e †.
13 Et nos populus tuus & ouis paſcuę tuę confitebimur tibi æterno : generationi & generationi narrabimus laudem tuam.

TItulus eſt.Pſalmus aſapho.Qui patet ex ſupradictis.Sed nihil hinc habetur de materia pſalmis ſicut nec ex autoritate primi macca.7.vbi citat̄ ſecūdus huius pſalmi verſiculus.nā ibi eſt ſermo de occiſione.60.virorū quos alcimus ex ſemine aaron occidit:hic aūt ꝓpheta loqtur de clade facta a gētilibus.deus inqt venerūt gētes in hęreditatē tuā.Ex quo patet ꝙ autor libri maccabeorū verſiculū hūc trāſumptiue extēdit ad ſuū ꝓpoſitū:vt frequēti vſu faciūt doctores eccleſię.ℭ Colligēdo itaq; ex pſalmo materiā,ꝑnotādū ē ꝙ pſalmus iſte nō eſt hiſtoricus ſed ꝓpheticus.Quod ex eo patet ꝙ editus eſt tpe dauidis.nā cōſtat vſq; ad tēpora illa nunq̄ fuiſſe patrata in hieruſalē q̄ hic dr̄r. Et rurſus cōſtat ꝙ tēplū adhuc nō erat ędificatū,quod hic deſcribit̄ pollutū a gētibus.Relinquit̄ ergo ꝙ futura ꝑdicēdo deſcribat/tanq̄ res geſtas.Cōferēdo autē ſcripta in hoc pſalmo cum poſterius geſtis,nulla apparēt magis cōſona geſta q̄ ea quæ exercuit antiochus in iudęos/ſcripta in libris maccabeorū.tunc.n.venerunt gentes in hęreditatē dei/tunc polluerunt multipliciter tēplum/tūc deſtruxerunt hierl'm/tunc occiderunt ſanguinē multum vere ſanctorū:qa directe ſunt occiſi ꝑꝑ diuinū cultū:nā trāſeuntes ad ritus gētiliū nō occidebant̄.Accedit ad hoc ꝙ nō cōqueruntur ſe abductos a patria i captiuitatē,ſed occiſos/ vinctos/occidēdos/deriſos.Amplius petūt/nō reduci ad patriā/ſed liberari ad laudādum deū:tanq̄ deſit eis libera cōfeſſio diuini noīs &c̄.ℭ Vnde cōcludēdū mihi videt̄ ꝙ materia pſalmi ad lr̄am ē illa iudęorū afflictio quæ ab antiocho facta ē tēpore maccabeorū/cōtra colētes deū legēq; diuinā ſeruātes.

ℭSVMMARIVM EST.

ℭ Propheta in pſona populi afflicti/ſupplex narrata inuaſiōe gētium polluēdo tēplū/deſtruēdo hieruſalē &c̄.petit a deo liberationē ꝓpriā & vīdictā hoſtiū. Illā ex miſericordia diuina/ex ꝓpria attenuatiōe/ ex diuini noīs glīa & officio:iſtā/qa nō nouerūt deū/vt vltio fiat ſanctorū/vt reddat ſeptuplū pro diuino opprobrio. Vtrāq; aūt vt oues diuinę paſcuę laudēt deū & annūcient poſteritati.
ℭ Perſona loquēs propheta eſt in pſona ppl'i afflicti:vt teſtat̄ vltimus verſiculus.& nos ppl's tu' &c̄.
DEus venerūt gentes. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię, & executiuā/ ibi polluerūt. ℭ Circa ꝓpōnem aduerte modū.nā ꝓpheta pſonā agit populi nō ſolum afflicti ſed ſupplicis:prophetia.n.iſta tota ē per modum ſupplicationis explicata:vt patet intuēti pſalmum. Et ꝓpterea tam proponēdo q̄ exequēdo agit quod eſt afflicti ſupplicis.Et proponēdo q̄dē nō explicat ſe

venisse supplicem niſi ſupplicando/o deus.hoc enim congruit animo affecto magna triſtitia:tanq̄ triſtitia ipſa non patiatur explicare,ſed trahat ad faciendum ſupplicationis opus. Intellige itaq; propo/ni duo.primo ſupplicationem/ſignificatam ipſo recurſu ad deum. Alterum afflictionem.venerunt gē/tes/idolatrę,in hęreditatem tuam/terram & populum tuum.

¶ Polluerunt. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prio tractaẽ illa particula/venerūt gētes in hę/reditatē tuā/explicando mala quæ intulerunt. Secūdo illa/deus/explicando ſupplicationē,ibi vſq;quo domine. ¶ Inchoat a malis illatis templo. Polluerunt templum ſanctitatis tuę/dupliciter.tum ponē/do ibi idolum:vt dicitur.1.macca.1. Tum quia templum plenum erat comeſſationibus & ſcortanti/bus cū meretricibus.2.macca.6. ℣ Poſuerūt hieruſalem aceruis. Pollutioni templi adiungitur deſtru/ctio ciuitatis quātum/ad ędificia/ab effectu aceruorum:quum.n.deſtruūtur ędificia/fiunt acerui ru/inarū. Hæc deſtructio deſcribitur.1.macca.1.ꝙ princeps tributorū ſuccēdit hieruſalem igni,& deſtruxit domos eius & muros eius in circūitu. Vnde multi acerui ruinarū conſtituti ſunt. ℣ Dederunt cadauer ſeruorū tuorum. Ordine ꝑpoſtero deſcribitur prius ignominia cadauerū. Dederūt cadauer/multitudi/nē cadauerum,eſcam aui/multitudini auium,celoꝝ:carnē gratioſoꝝ tuoꝝ feręterræ. Deinde occi/ſio hoīum. Effuderūt ſanguinē eorum quaſi aquas/vt intelligas magnam occiſorum multitudinē, in circūitibus hieruſalē/& nō ſolū in ciuitate. In hebręo habeẽ circūitibus in datiuo:ſed addita eſt præ/poſitio &c̄. Et non ſepeliens/erat.nolebāt.n.ꝙ cadauera ſepelirētur:ſed vt dictum eſt/a beſtiis & auibus comederētur. ℣ Facti ſumus opprobrium vicinis noſtris/ex his malis quæ paſſi ſumus emerſit aliud ma/lum ꝙ reputati ſumus a vicinis noſtris tanq̄ mali:ſubſannatio & deriſio circūitibus noſtris. Et hæc omnia in deum redundabant:quia per hæc ſignificabatur hebręorum religio vana.

Vſq;quo domine. Tractatur hic ſupplicatio incluſa in illa particula/deus. Vbi aduerte ſupplicatio/nē cōpoſitā ex duabus partibus.ſ.ex clemētia erga ipſos/& ex vindicta erga hoſtes.mixtim tamen vt cō/gruit afflicto animo.interſecāt ſiquidē ſeſe pluries hę petitiones:prout afflictus animus hac atq; illac vagatus ſuggerit. ¶ Inchoat autem a terminatione afflictionis proprię. Vſq;quo dn̄e iraſceris / q̄diu durabit afflictio hæc,æterno?quaſi dicat abſit:ardebit quaſi ignis zelus tuus/amor tuus erga iſrael im/patiens conſortii vſq;quo ardebit quaſi ignis,ſine termino? A ſecunda ędificatione templi vſq; ad tē/pus maccabeorū nihil inueniẽ ſcriptū autentice: & conſiderata pronitate iudęorū ad idolatriā, veriſi/mile eſt ꝙ ꝑꝑ peccata ppl̄i colendo alienos deos/punierit eos tūc deus. Et hoc inſinuat propheta nomi/nando zelum dei/impatiētē conſortii:ꝙ.ſ.populus eius haberet alium deum. ℣ Effunde iram tuam(di/uertit ſermonē ad petitionē vindictę)ad gētes quæ non cognouerunt te:& ſuper regna quæ in nomi/ne tuo nō vocauerūt. Acſi aperte diceret.quāuis peccauerimus,in hoc tū ꝓſtamus gentibus ꝙ cogno/uimus te/illę autē non:& rurſus ꝙ in nomine tuo inuocauimus/illę autē non.& propterea effunde irā tuam in illas peiores nobis. ℣ Quia comedit iacob. Explicat aliud malum quod intulit antiochus.ſ. rapinam ſeu direptionem bonoꝝ.expoliauit.n.templum & ciuitatē:vt.1.macca.1.dicitur. Quia come/dit/antiochus/ad ſimilitudinē vorātis abſorbuit,iacob.i.bona iacob:& habitaculū eius deſolauerunt. ℣ Ne recordare nobis iniq̄tates priorū. Reuertitur ad clemētiā pro ſe,ſupplicans vt non imputet ſibi iniq̄tates patrū. Ne recordare nobis/noli imputare nobis ad pœnā,iniq̄tates priorum/patrum.ſ.nroꝝ: feſtina,ꝓueniēt(dep̄catiue dr̄ pro ꝓueniant)nos miſericordię tuę,q̄a attenuati ſumus valde/& nume/ro hoīum & rebus/perdita ēt libertate cultus tui. ℣ Adiuua nos deus ſalutaris noſtræ. Implorat offi/ciū:q̄a tu ſolus es,deus ſaluator noſter,adiuua nos.ſup cā honoris nois tui. Ingerit cām eē nō ſolius po/puli ſed ēt dei / q̄a agebaẽ de honore diuini nois:vt inferius clarius explicabit. Et libera nos/ab his ma/lis:& ꝓpitiare ſuper peccatis nr̄is ꝑꝑ nomen tuū.repetitio eſt cauſę diuinę. ℣ Quare dicēt gētes. Ecce cā honoris diuini nois. Quare dicēt gētes,vbi deus eorū? Blaſphemię diuini nois obuiādū ſupplicat. Acſi diceret. Si nō adiuuas,blaſphemabūt te gētes,vbi deus eorū?quaſi dicat nullibi/nō pōt eos ſalua/re.quare ꝑmittes ꝙ dicēt gētes blaſphemiā,vbi deus eorū? ℣ Scietur/pro ſciaẽ,in gētibus ante oculos nr̄os/hoc ē nūc & nō amplius differaẽ(in hebręo hr̄ in datiuo oculis nr̄is:& ſilr̄ in ſequēti verſiculo hr̄ faciebus tuis in datiuo.& vtrūq; mutatū eſt adiūcta ꝓpōne ante)vltio ſanguinis ſeruorū tuorū effuſi. Diuertit iterū ad vindictā obuiatricē blaſphemię. Veniet/pro veniat,ante facies tuas ſuſpiriū vincti/populi:habebat.n.vincula decretorū antiochi ꝙ occiderētur niſi tranſirēt ad ritus gētium. ℣ Velut magnitudo brachii tui. Regrediẽ ad clementiā erga ſe. Velut magnitudo brachii tui/ſupple eſt,ſolue/ſubītellige ſic ſolue,filios mortis / addictos morti ex decreto antiochi:hoc ē ꝓuale & rūpe.hmōi ꝑtātē/decreta &c̄. ℣ Et redde vicinis nr̄is. Diuertit rurſus ad vīdictā vicinoꝝ:prius.n.petierat vīdictā pricipa/liū hoſtiū. Et redde vicinis nr̄is ſeptuplū/mali q̄d īrulerūt nobis/hoc ē cōplete vindica,ad finū eoꝝ:op/probriū ipſoꝝ q̄d exprobrauerūt tibi dn̄e/redde eis, vt exprobreẽ diis eoꝝ ſicut ipſi exprobrauerūt tibi. ℣ Et nos populus tuus & ouis paſcuę tuę/tum quo ad animam ratione legis/tum quo ad corpus ra/tione terrę promiſſionis,confitebimur in primis tibi/confeſſione laudis,ęterno:& conſequenter gene/rationi & generationi narrabimus laudē tuā/multitudinē laudū tuarū. Vterq; fructus optimus & pro/miſſio optima:vtpote comprehendens ea quæ dei ſunt & ad deum & ad proximum. Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Victori ꝑ liliis teſtimoniũ aſaph cãticũ. LXXIX.

QVi regis iſrael intende: qui deducis uelut ouem ioſeph.
Qui ſedes ſup cherubim: manifeſtare corã effraim, beniamin & manaſſe.
Excita potentiam tuam & ueni: ut ſaluos facias nos.
Deus conuerte nos: & oſtende faciem tuam, & ſalui erimus.
Domine deus uirtutum: quouſq; iraſceris ſuper orationem ſerui tui.
Cibabis nos pane lachrymarũ: & potũ dabis nobis in lachrymis in menſura.
Poſuiſti nos in contradictionem uicinis noſtris: & inimici noſtri ſubſannauerunt nos.
Deus uirtutum conuerte nos: & oſtende faciem tuam, & ſalui erimus.
Vineam de ęgypto tranſtuliſti: eieciſti gentes & plantaſti eam.
Dux itineris fuiſti in conſpectu eius: & plantaſti radices eius, & impleuit terram.
Operuit montes umbra eius: & arbuſta eius cedros dei.
Extendit palmites ſuos uſq; ad mare: & uſq; ad flumen propagines eius.
Vt quid deſtruxiſti macerIã eius? & uindemiant eam omnes qui prętergrediuntur uiã.
Exterminauit eam aper de ſylua: & ſingularis ferus depaſtus eſt eam.
Deus uirtutum conuertere: reſpice de cœlo & uide, & uiſita uineam iſtam.
Et perfice eã quã plãtauit dextera tua: & ſuper filium hoĩs quem confirmaſti tibi.
Incenſa igni & ſuffoſſa: ab increpatione uultus tui peribunt.
Fiat manus tua ſuper uirũ dexterę tuę: & ſuper filium hominis quem confirmaſti tibi.
Et non diſcedimus a te: uiuificabis nos, & nomen tuum inuocabimus.
Domine deus uirtutum conuerte nos: & oſtende faciem tuam & ſalui erimus.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincẽti ad lilia teſtificatio aſapho pſalm9, LXXX.

1 Propheta. PAſcens iſrael auſculta: ducẽs quaſi ouẽ ioſeph, ſedẽs cherubinorũ, qui fe-
ciſti lucere.
2 Facieb9 ephrai & beniamin & manaſſeh: ſuſcita fortitudinẽ tuã & ueni ad ſalutẽ nob.
†dij 3 Deus†fac reuerti nos: & fac lucere facies tuas, & ſaluabimur.
†dij 4 Domine deus†exercituũ uſq; quo fumaſti in orationẽ populi tui: feciſti comedere eos
panem lachrymę, & feciſti bibere eos in lachrymis tertii.
5 Pones nos litem uicinis noſtris: & inimici noſtri ſubſannabunt eis.
†dij 6 Deus†exercituum fac nos reuerti: & fac lucere facies tuas, & ſaluabimur.
7 Vitem de ęgypto mouebis: eiicies gentes, & plantaſti eam.
8 Expediuiſti faciebus eius: & feciſti radicare radices eius, & repleſti terram.
9 Operuerunt montes umbra ſua: & ramis ſuis cedros dei.
10 Mittet ramos ſuos uſq; mare: & ad flumen germina ſua.
11 Quare fregiſti macerias eius? & collegerunt eam omnes tranſeuntes uiam.
12 Vorabit eam aper de ſylua: & reptile omnipotentis paſcetur eam.
†dij 13 Deus†exercituum reuertere obſecro: reſpice de cœlis & uide, & uiſita uitem hanc.
14 Et plantam quã plãtauit dextera tua: & ſuper filium quem roboraſti tibi.
15 Succenſa pars in igne e inciſa: ab increpatione facierũ tuarum peribunt.
16 Erit manus tua ſuper uirũ dexterę tuę: ſuper filium adam que roboraſti tibi.
17 Et non retrocedemus a te: uiuificabis nos, & in nomine tuo uocabimus.
†dij 18 Domine deus†exercituum fac reuerti nos; fac lucere facies tuas, & ſaluabimur.

TItulus eſt. Vincẽti ad lilia teſtificatio aſapho pſalmus. Et dicitur pſalmus iſte teſtificatio ad lilia, quia teſtificatur populo electo tribulationes futuras. Appellatione enim liliorum electus populus intelligitur: iuxta illud cant. 2. ſicut lilium inter ſpinas ſic amica mea inter filias. Et ratiõe certitudinis rei futurę tanq̃ viſę appellatur teſtificatio. quod enim vidimus teſtamur ioan. 3. Vnde aliqualiter patet materia pſalmi. ℣ Dico autem aliqualiter: quia eſt de materia pſalmi aliquid certum & aliqd ambiguũ. Certũ eſt ꝙ pſalmus iſte propheticus eſt: quia tẽpore dauidis editus/ deſcribit tribulationes populi non p̃teritas nec p̃ſentes tunc, ſed ſubſecutas multis annis poſt. Quod conuincitur ex eo ꝙ deuaſtatio populi deſcribitur poſtq̃ regnũ iſraelis extẽſum eſt uſq; ad mare & vſq; ad flumen. quod conſtat non fuiſſe adimpletum ante tempora dauidis: ſubſecuta autẽ deuaſtatio conſtat ꝙ longe poſt fuit. ℣ Ambiguum autem eſt de qua deuaſtatione eſt ſermo: quoniam in pſalmo generalia tãtũmodo tanguntur. Crediderim ego ꝙ de deuaſtatione ppl'i facta per reges aſſyriorum ſit ſermo, & ꝙ petat̃ reductio populi in terram promiſſionis/ quæ facta fuit tempore cyri regis perſarum. Moueor ad hoc tum qa cõſtat clare ex verbis pſalmi ꝙ de corporali deuaſtatione ppl'i educti de ęgypto/ ſub metaphora vineę ſeu vitis eſt ſermo: hĩc.n. ſeq̃tur ꝙ ſalus petita rñdeat illi malo. Tum qa verſiculus ter repetitus continens principale intentũ, expſſe dicit fac nos reuerti. cõſtat.n. ꝙ reuerſio ſine additione aliqua deſiderata & petita/ intelligit̃ ſm ſubiectã materiã de qua eſt ſermo: ac p hoc de reuerſione ad locũ vineę/ hoc eſt ad terrã ꝑmiſſionis. Tum qa in eodẽ verſiculo ter repetito ſignificat̃ tota ſalutis futurę ratio illuſtratio diuinę faciei. rei ſiqdem geſtę euẽtus teſtatus eſt adimpletionẽ ꝓphetię huiuſmodi. nã quum diuina facies illuxit cyro perſarũ regi, reuerſus eſt populus & ſaluatus: & non per bellica arma / vt tempore maccabeoꝝ. Quia igit̃ oĩa cõſonãt, materia pſalmi ad literã eſt reductio populi vaſtati per babylonios &c̃.

ℭ SVMMARIVM EST:

ℭ Propheta ĩ pſona ppl'i deuaſtati ab aſſyriis recurrit ad deũ paſtorẽ iſraelis &c̃. vt auſcultet, cõmemorãdo mala ſubſecuta qa olim nõ auſcultauit ppl'm. Et ſub ſpẽ vitis cõmẽorat bñficiũ eductiõis de ęgypto & magnificatiõis, admiratus ꝙ ꝑmiſerit ſuã deuaſtari vineã: ſupplicatq; vt viſitet vineã hãc plãtatã a dextera eius. & demũ ꝓphetat exauditiõem. Interſerit aũt ſepe petitionẽ ſalutiferę reductionis.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

PAſcens iſrael intende auſculta. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materię, & executiuã/ ibi deus fac reuerti. ℭ Proponit duo. Alterum ꝙ auſcultet. alterum ꝙ veniat ad ſaluandum. Primum petit a deo paſtore iſraelis. Et eſt hoc in loco iſrael nomen proprium non populi ſed patriarchę illius qui fuit pater. 12. filiorum. Quod ex contextu inſinuatur. nã ſubditur ioſeph/ filius eius. Et intẽdit propheta inchoando a patriarcha populi cõmemorare duo diuina beneficia ante tẽpora moyſi exhibita populo in patribus. Alterum eſt ꝙ deus fuit velut paſtor iſraelis ſeu iacobi/ ducens ipſum in meſopotamiã & reducens in terram ipſius/ accumulando diuitias &c̃. Alterũ ſubditur. Ducens velut ouẽ ioſeph. duxit.n. deus ioſeph in egyptum velut ouem inermem/ manſuetam/ neſcientẽ quorſum duceretur. Vnde ipſe ioſeph poſtea dixit fratribus ſuis. pro ſalute veſtra miſit me deus ante vos in ęgyptum gene. 45. ℣ Sedens cherubinoꝝ. Nũcupato deo a duobus beneficiis ante legem/ adiungit nũcupationes duas poſt legẽ. Altera ſumitur a ſeſſione ſuper cherubinos. moyſes ſiqdem nõ figurauit deũ: ſed ſedẽ vacuã ſuſtentatã a duobus cherubinis. & ꝓpterea deus dicitur ſedens ſuper cherubim. Feciſti lucere facie bus ephraim & beniamin & manaſſeh. Altera nũcupatio ſumitur ab illuſtratione in ſanctoſanctorum. Ordinauit moyſes ꝙ hę tres tribus (ephraim/ beniamin & manaſſeh) haberent tẽtoria ſua ad plagã occidentalem tabernaculi: in qua erat illa pars tabernaculi quæ vocatur ſanctũſanctorum. Ita ꝙ prius deſcribitur cõtentum in ſanctoſanctorum per ſedẽ ſuper cherubim: & poſtea deſcribitur certa pars tẽpli ſeu tabernaculi quæ appellatur ſanctũſanctoꝝ in qua erant cherubini tenẽtes ſedẽ, definiẽdo partẽ illam ab his tribubus quæ habitabãt circa illam. Hinc enim clare ſignificatur pars occidentalis: qm̃ in parte occidẽtali tabernaculi habitabãt tres iſtę tribus: vt patet nu. 2. Dr̃ aũt deus illuminare ſeu facere lucere ĩ ſanctoſanctoꝝ, qa illumiabat mẽtes hoium recurrẽtiũ ad deũ q ibi colebat̃. Nõ ſine myſterio aũt ꝓpha recurrit ad deũ paſtorẽ iſraelis/ ducẽ ioſeph/ ſedẽtẽ ſup cherubim/ illuſtrãtẽ ĩ ſanctoſanctoꝝ: ſed petiturus vt reducat populũ deuaſtatũ illuſtratiõe vultus ſui, cõgrue inchoat a paſtorali cura quã exercuit in patribus ante legẽ/ & ab illuſtratione quã exercuit in tẽplo poſt legem. vt qui cœpit ducere & illuſtrare proſequatur vtrũq;/ reducẽdo & illuſtrando diſperſum populum ſuum. ℣ Suſcita fortitudinem tuã & veni ad ſalutẽ nobis. Hæc eſt principalis petitio. tanq̃ dormierit diuina potentia dum populus eſt afflictus, petitur ſuſcita fortitudinẽ tuã/ & veni ad efficiẽdã ſalutẽ noſtram.

DEus fac reuerti nos: ⁊ fac lucere facies tuas/ ⁊ ſaluabimur. Incipit hĩ pars executiua tali ordie. Prĩo tractat̃ itẽtio principalis alludẽdo ſpãl'r ad illã ꝑticulã/ feciſti lucer̃. Scdo tractat̃ illa ꝑticula/ auſculta/ ibi dñe deus exercituũ. Tertio illa/ ſuſcita fortitudinẽ tuã/ ibi vitẽ ex ęgypto. Quarto illa/ & veni ad ſalutẽ nobis/ ibi & viſita vitẽ hanc. ℣ Principalis intentio prophetę tendit ad regreſſum populi ſalutatẽ ex luce diuinæ gr̃æ. huc.n. tẽdũt oĩa cõmemorata circa iſrael & ioſeph & ſanctũſanctorum/ huc tendunt oĩa ſubiungenda in pſalmo/ in hoc conſiſtit totũ deſideratũ a diſperſo populo. Vnde hæc integra

petitio ter in hoc pſalmo repetitur.O deus inquit fac reuerti.Quãuis nõ dicat ad hieruſalem aut ad ſion nec ẽt ad te,ſed abſolute fac reuerti nos:cõſtat tñ ꝙ intelligitur a diſperſione ad locum vnde eiecti fuimus.& fac lucere facies tuas/nõ in ſeipſa(qm̃ in ſeipſa lux eſt)ſed nobis.Et hoc non tam metaphorice.i.non iratam aut turbulentam faciem ſed claram demonſtra(humano more loquendo)q̃ ſignificando modum quo reuerſio populi effecta eſt:ſcilicet per illuminationẽ.& ſaluabimur/ſine dubio noſtra ſalus conſurget ex luce diuinę gratiæ.

Domine deus exercituum. Tractatur hic illa particula/auſculta / ab oppoſito ſeu cõtrario(ſcilicet ꝑterita nõ auſcultatione)cõmemorãdo mala ſubſecuta,quia deus nõ auſcultauit orationẽ factam populi.℣ Vſq; quo fumaſti.Irã dei humano more fumãtem deſcribit ſupplicante populo.intendens per hãc metaphorã ꝙ deus exhibuit ſe iratũ etiã orãti populo:ac per hoc nõ auſcultãtem,ſed velut ex calore irę fumũ emittentẽ.hoc eſt ꝙ nõ exaudiuit orationẽ populi:iuxta illud hiere.15.ſi ſteterint moyſes & ſamuel corã me,nõ eſt anima mea ad populũ iſtũ.℣ Feciſti comedere eos panem lachrymę,& feciſti bibere eos in lachrymis tertii.Ecce ſubſecuta mala quia deus nõ attẽdit orationi populi quę fiebat tẽpore hieremię:cibus.ſ.& potus lachrymarũ.Mẽſurę nomen eſt tertium/denotans abundantiam lachrymarũ ex quãtitate hydrię:tanq̃ biberint lachrymas ex hydria triũ metretarum.Pones nos litem vicinis noſtris/pones quoq; nos materiã litis vicinis noſtris/tanq̃ litigantibus de nobis vt de rebus ſuis:& inimici noſtri ſubſannabunt eis / ſubiectioni adiicietur ꝙ deridebimur . quod intolerabilius eſt.Futurum pones reſpicit pręteritum fumaſti,ſignificans ſequelam huius effectus ex illa ira dei. Pronomen eis demonſtrat nos in tertia perſona.

Deus exercituum. Repetit tertium verſiculum/augendo nuncupationem dei.vbi prius dixerat deus,modo dicit deus exercituum fac nos reuerti &c̃.vt ſupra.Ratio repetitiõis eſt magnitudo affectus ad deſideratam ſalutem.

Vitem de ęgypto. Tractatur hic illa particula/ſuſcita fortitudinem tuam.narrando prius opus fortitudinis eius olim factum:& poſtea quaſi ſomnũ fortitudinis eius:& demũ petendo excitationẽ eius. ¶ Narrat itaq; eductionẽ populi de ęgypto/& magnificationẽ eius vſq; ad tempora dauidis ſeu salomonis,ſub metaphora vitis. Vitẽ/populũ iſrael(nã vinea dñi ſabaoth/domus iſrael eſt iſa.5.)de ęgypto mouebis:eiicies gentes/chananeas(futura mouebis & eiicies/non reſpiciũt tẽpus pſalmi,ſed tempus beneficiorũ in pricipio pſalmi ꝓpoſitorũ.ſ.paſcens iſraelẽ/ducẽs ioſeph.reſpectu enim horum futura immo cõſequẽs fuit eductio vitis de ęgypto)& plantaſti eã/in terra promiſſionis.Expediuiſti corã ea ſeu faciebus eius/hoc eſt abſtuliſti tũc omnia impediẽtia viã corã populo:& feciſti radicare radices eius/firmatus eſt enim populus in terra ꝓmiſſionis,& repleſti terrã/tali vite. ℣ Operuerũt montes vmbra ſua/adeo creuerũt rami eius ꝙ vmbra ſua operuerũt montes:& ramis ſuis cedros dei/arbores excelſas.Quãtũ ad parabolã declaratur augmẽtũ vitis in excelſum:quãtũ ad rẽ declaratur celſitudo populi iſrael ſupra principes & magnos reges.quod cõſtat fuiſſe tempore ioſue.℣ Mittet ramos ſuos vſq; mare/mediterraneũ.Futurũ ſequelã denotat ad antedicta.& ad flumen/euphratis,germina ſua.Hoc.n.impletũ eſt tẽpore dauidis,& perſeuerauit tẽpore ſalomonis.¶ Quare fregiſti. Deſcripto opere potẽtiæ diuinę circa populũ magnificatum,ſubiungit modo quaſi ſomnũ diuinę potentię/deſcribẽdo deuaſtationẽ vitis.Quare fregiſti/frangi dimiſiſti,macerias eius/vineę:& collegerunt eam/fructus eius,oẽs tranſeuntes viam.Vaſtabit eam aper de ſylua,& reptile omnipotẽtis paſcetur eam. Metaphora clara eſt / intelligenti per reptile omnipotentis ſignificari cuncta animantia quę ſerpunt ſeu repunt. Quę ſpecialiter dicuntur omnipotentis,vel vt etiam ipſa creata ab omnipotente deo intelligas : vel vt ſignificatos per ipſa gregarios vaſtatores / ab omnipotente deo immiſſos intelligas. Per hæc.n.omnia intelligit deuaſtationes populi factas a rege aſſyriorum & exercitibus eius.rex enim ille ſignificatur per aprum de ſylua.¶ Deus exercituũ.Petit excitationẽ potẽtię inuocãdo eũ.deus exercituũ / oĩum,reuertere obſecro/ad bonũ populi tui:reſpice de coelis/oculo miſericordię,& vide/miſerãdo.

Et viſita vitem hãc. Tractatur hic illa particula/& veni ad ſalutẽ nobis/tali ordine.Primo ſupplicat vt veniat viſitãs vitẽ hanc/populũ ſuũ eductũ de ęgypto.Et plãtam quã plantauit dextera tua/hoc eſt vitẽ plãtatã a dextera tua:dixit.n.ſuperius & plãtaſti eam.& ſuper filiũ roboraſti tibi.populũ quem appellauit vitem & plantã/appellat filiũ quẽ roborauit ſibi deus:iuxta illud exo.4.filius meus primogenitus iſrael.Quẽ ſibi deus roborauit magnificãdo eũ(vt dictũ eſt ſuperius) ad gloriam ſuam/vt eſſet populus peculiaris dei.℣ Incẽſa in igne.Secũdo prophetat exauditionem/aſſignata prius ratione tantę deuaſtationis.Et intẽdit proſequẽs metaphorã vitis:ꝙ ſicut in vinea partes illę quę ſunt inciſę ſeu cõbuſtę pereunt,ita pars populi inciſa ſeu igne afflictionis cõſumpta peribit:ſed ratio tam inciſionis q̃ vſtionis eſt increpatio diuina.ita ꝙ intẽdit propheta reddere rationem deuaſtationis populi ex increpatione diuina:quæ proculdubio ſupponit ſcelera eorum.Et licet metaphorice inciſio & vſtio dicta ſint,nõ ab re intelligi poteſt per hęc ꝓphetari nõ ſolũ rõnem deuaſtationis/ſed derelictionẽ partis inciſę:hoc eſt decẽ tribuũ quarũ regnum fuit velut pars inciſa a vite quã plãtauit dextera excelſi/recedẽs a cultu dei tempore hieroboam & deinceps.Ita ꝙ intendit propheta ꝙ pars huiuſmodi inciſa nõ redibit

dibit,ſed erit quaſi pars cõſumpta igne.¶Erit manus tua.Prophetat reuerſionem populi .Erit manus tua/ſaluatrix,ſup virum dexterę tuę.Quem appellauerat plantã dexterę tuę,eũdem appellat virũ dexterę tuę/populũ electũ.Et ſuper filiũ adam quẽ roboraſti tibi.Inter filios adam/populus iſrael eſt filius ille quẽ deus roborauit ſibi:iuxta illud deute.32.quãdo ſeparabat filios adam,pars dñi populus eius/iacob funiculus hæreditatis eius.Aduerte hic deſcribi ſupplicationẽ exauditã/quam in verſiculis.14.& 15.propoſuit.Ibi enim petiit vt videat & viſitet plantã dexterę & filiũ:hic autem aſſerit ꝙ erit manus eius ſup virũ dexterę & filiũ.¶Et nõ retrocedemus a te,viuificabis nos.Nõ corporalis tñ ſalus ſed ſpũs vita deſcribit̃ tũc futura,ꝓphetãdo internę gr̃ę ordinatos effectus.pręcedit viuificatio diuinę gr̃æ:& ſubſequit̃ nõ retroceſſio nr̃a.Et in noĩe tuo/nõ idolorum,vocabimus.i.inuocabimus.

Domine deus exercituum. Repetit tertio verſiculũ cõtinentẽ principale intentũ/augendo nuncupationem diuinam.Primo deus/ſecundo deus exercituum:tertio domine deus exercituum fac reuerti nos &c̃.vt ſupra.Cõcludit enim pſalmum in principali intento.Amen.

¶VVLGATA EDITIO ¶Victori in torcularibus aſaph. LXXX.

EXultate deo adiutori noſtro:iubilate deo iacob.
Sumite pſalmum & date tympanum:pſalterium iucundum cũ cithara.
Buccinate in neomenia tuba:in inſigni die ſolennitatis ueſtræ.
Quia pręceptum iſrael eſt:& iudicium deo iacob.
Teſtimonium in ioſeph poſuit illud:cum exiret de terra ęgypti,linguam quam non nouerat audiuit.
Diuertit ab oneribus dorſum eius:manus eius in cophino ſeruierunt.
In tribulatione inuocaſti me:& liberaui te,exaudiui te in abſcondito tempeſtatis, probaui te apud aquam contradictionis.
Audi populus meus & conteſtabor te : iſrael ſi audieris me,non erit in te deus recens, neq; adorabis deum alienum.
Ego enim ſum dñs deus tuus qui eduxi te de terra ægypti:dilata os tuũ & iplebo illud.
Et non audiuit populus meus uocem meam:& iſrael non intendit mihi.
Et dimiſi eos ſm deſideria cordis eorum:ibunt in adinuentionibus ſuis.
Si populus meus audiſſet me:iſrael ſi in uiis meis ambulaſſet.
Pro nihilo forſitan inimicos eorum humiliaſſem:& ſuper tribulantes eos miſiſſem manum meam.
Inimici domini mentiti ſunt ei:& erit tempus eorum in ſecula.
Et cibauit illos ex adipe frumenti:& de petra melle ſaturauit eos.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincẽti ſup haghithirh aſapho. LXXXI.

1 Propheta. CAntate deo†fortitudini noſtrę:clangite deo iacob.
2 Eleuate cantationẽ:& date tympanũ citharã dulcia cum uiola. † dñs
3 Clangite in nouo/cornu:in ſolennitate diei feſtiuitatis noſtrę.
4 Quia pręceptum iſraeli ipſum est :iudicium deo iacob.
5 Teſtimoniũ in ioſeph poſuit ipm:in exire eius ſuper terrã ęgypti. Populus.labiũ quod non ſciui audiam.
6 Deus. Amoui ab onere humerum eius:palmæ eius a cophino tranſibunt.
7 In anguſtia uocaſti/& erui te:reſpondebo tibi in abſcondito tonitrui,tentabo te ſuper aquas litis.Selah.
8 Audi popule mi & conteſtabor in te:iſrael ſi audies me †. † mihi
9 Non erit in te deus alienus:& non curuaberis deo extraneo.
10 Ego dñs deus tuus/faciens aſcendere te de terra ęgypti:dilata os tuũ/& iplebo illud.
11 Et non audiuit populus meus uocem meam† :& iſrael non uoluit me †. † voci meę † mihi

12 Et miſi eum in directione cordis eorum:ibunt in conſiliis ſuis.
†mihi 13 Vtinam populus meus audiens me†:iſrael in uiis meis ibunt.
14 Tāq̄ modicū inimicos eoꝝ humiliabo:& ſup anguſtatores eoꝝ faciā uerti manū meā.
15 **Propheta.** Oſores dn̄i negabunt ei:& erit tempus eorum ęterno.
16 Et fecit comedere eū de adipe tritici. **Deus.** & de petra melle faciā ſaturare te.

TItulus eſt. Vincēti ſup haghithith aſapho. Haghithith nomen dicitur inſtrumenti muſici deducti ab urbe ghath.

¶ Materia pſalmi (vt pſalmus ipſe pręſe fert) eſt inuitatio miniſtroꝝ diuini cultus ad cantandū deo & clangendū tubis in primo die menſis ſeptimi,p cōmemoratione diuinoꝝ pceptoꝝ ac iudicioꝝ. In verſiculo nanq̄ tertio innuit primus dies mēſis ſeptimi:qui vocabat feſtum clāgoris & tubarū. Et deputatus erat vt eſſet ſabbatū memoriale:vt patet leui.23.& nu.29. Et quia non explicat quid eſſet cōmemorandū ſed dicit memoriale abſolute,ideo intelligēdū eſt de memoria diuinoꝝ pceptorum ac iudicioꝝ. Tum autoritate ſcripturę ſecūdi eſdrę.8.executionē memorialis quę fiebat prima die menſis ſeptimi narrantis,in hoc q̄ oīs populus cōuenit ad audiendū ex ore eſdrę ſolēniter legētis legem domini. Tū ratione:qm̄ haec erat materia ſimpliciter & abſolute memoranda a populo illo. Et haec duo explicant in verſiculo quarto. Et in his cōtineri cōſtat memoriā bn̄ficiorum. in pcepto enim de cuſtodia ſabbati clauditur memoria creationis:& in pręcepto de imolatione phaſe,clauditur memoria egreſſionis de aegypto &c̄. Haec eſt igitur ad literam materia pſalmi.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta īuitat miniſtros diuini cultus,ad cātādū & pulſandū deo ī feſto tubaꝝ,p cōmemoratione diuinoꝝ pceptoꝝ ac iudicioꝝ.tangendo praeceptorum quidem ſupremum ſimul cum tempore & teſtimoniis:iudiciorum vero praecipuas poenas ac praemia.

¶ Perſone loquentes ſunt tres:propheta,populus,& deus.

CAntate deo. Diuidit pſalmus in partes duas:ppoſitiuā materiae,& executiuā,ibi teſtimonium. ¶ Proponit inuitando prius ad cantum. Cātate deo fortitudini noſtrae. Meminit fortitudinis qua itroducti ſunt in terrā pmiſſionis celebraturi hoc feſtum,& nō ante. Clangite deo iacob. Spāliter deus ſub rōne fortis ſeu potentis apparuit iacob:vt patet gene.46. Eleuate cātationem,ampliori voce. ⁋ Deinde ad muſicū ſonū. Et date tympanū citharā dulcia,vtraq̄,cū viola. clangite cornu. Quattuor hic habes inſtrā muſica. In nouo. ecce tēpus,in nouilunio,nō quocunq̄ ſed in ſolēnitate,decreta, diei feſtiuitatis noſtrę. Nullus dies nouilunii erat ex lege ſanctus p ceſſationē ab ope ſeruili & ſolennis,niſi ſeptimi mēſis. Et ppterea per has circūlocutiones deſcribit primus dies mēſis ſeptimi:qui vocabatur dies clangoris & tubarū,ſeu ſabbatū memoriale clangētibus tubis. ⁋ Quia pceptum iſraeli ipſum,iudiciū deo iacob. Ratio feſtiuitatis & clāgoris tubaꝝ reddit ex pcepto & iudicio:hoc eſt q̄a pcepta data ſunt iſraeli,& quia iudicia exercuit deus. Ad cōmemorandū enim haec,inſtitutū eſt feſtū tubarū:nec alia in locis pdictis aſſignat rō iſtius feſti. Eadē autē eſt materia pſalmi iſtius & feſti tubarum.

¶ **Teſtimoniū in ioſeph.** Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat illa particula,quia pceptū iſraeli. deide illa,iudiciū deo iacob,ibi & nō audiuit. ¶ Tractat itaq̄ legiſlatio tali ordine. Prius deſcribit tēpus cū teſtimonio beneficioꝝ. deinde ipſa legiſlatio ibi audi popule mi. Teſtimoniū in ioſeph. Tēpus quo data ſunt pcepta deſcribit fuiſſe tēpus egreſſionis ex aegypto:quinquageſimo ſiquidē die data ſunt pcepta. Appellatione ioſeph intelligi populū iſrael,teſtat cōtextus pſalmi,ſubiūgēs vno atq̄ eodē cōtextu geſta dei cū populo. amoui ab onere humerū eius,reſpōdebo tibi in abſcōdito tonitrui &c̄. Et eſt ſenſus. Teſtimoniū,diuinae pceptionis,in ioſeph,hoc eſt in gente ioſeph. Populus enim hebręus in aegypto appellabat gens ioſeph. Vn̄ & pharao dixit ad ioſeph. pr̄ tuus & fratres tui venerūt ad te. Et rurſus ſcriptū eſt. ſurrexit interea rex nouus qui ignorabat ioſeph. inſinuās ſcriptura p hoc q̄ tā viuente ioſeph q̄ memoria ipſius,rō apud aegyptios erat bene tractādi hebręos,tanq̄ cognominatos a ioſeph. Et ppterea rex nouus nō habēs rōnem ioſeph,male tractauit gentē eius. In exire eius ſup terrā aegypti,in exitu ipſius gentis ſup terrā. Egrediēdo ab aegypto verſus terrā pmiſſionis aſcendit:vt in pluribus ſcripturę locis patet. Gene. enim vlt. dicit ioſeph. aſcendā & ſepeliā patrē meū. Et exo.13. dicitur. & armati aſcēderūt filii iſrael de terra aegypti. Quia igit aſcēdendo exierunt,ideo dicit in exire eius ſup terrā aegypti. ⁋ Labiū nō ſciui audiā. Ecce primū teſtimoniū perhibitū a populo. Introducit enim ppheta teſtimoniū hoc diuinoꝝ pceptoꝝ voce populi,dicētis. Labiū qd̄ neſciui audiā. Exiuit. n. ppl's auditurus linguā quā nunq̄ nouit:hoc eſt linguā dei. nā audiuit deū loquentē ſibi de coelo,exo.19. Vn̄ dicit deus exo.20. vos vidiſtis q̄ de coelo locutus ſim vobis. Et vere diuinum labiū fuit auditū & ignotū:quia populus nunq̄ audierat vocē dei. Vn̄ & dixerūt moyſi. loq̄re tu nobis & audiemus,nō loquat nobis dn̄s. Moyſes aūt ſolitus erat audire:ſcriptū eſt enim. moyſes loquebat & dn̄s r̄ndebat ei. ⁋ Amoui ab onere. Secūdū teſtimoniū itroducit ex ore dei,narrātis beneficiū quod cōtulit gēti ioſeph. Amo-

ſũl ab onere humerũ eius.affligebãt.n.ęgyptii eos oneribus:vt dr̃ exo.1.Palmę eius a cophino trãſibũt. In ope luti & lateris & reliquo famulatu quo in terrę oneribus p̃mebant̃,cophinus cõputat̃:q fodiendo terrã ĩplebat̃ vt portaret.vt p has duas afflictiones(manuũ ad fodiẽdũ & ĩplẽdũ cophinos,& dorſi ad portãdũ) ĩtelligamus reliquũ famulatũ.Futuꝝ aũt trãſibunt,refert̃ ad ptũ diuinę actionis amouit: qm̃ hęc releuatio fuit effectus diuinę actionis. ℭ In anguſtia.Declarat modũ ſecũdi teſtimonii.In anguſtia vocaſti,me.Apoſtrophat deus ad populũ.In anguſtia,op p̃ſſionis ab ęgyptiis,vocaſti,me:iuxta illud exo.2.ĩgemiſcẽtes filii iſrael pp opa vociferati ſunt,aſcẽditq; clamor eoꝝ ad deũ.Et erui te,de ęgypto.℟ Rñdebo tibi.Declarat̃ modus primi teſtimonii.Rñdebo tibi in abſcõdito tonitrui,in mõte ſinai:iuxta illud exo.19.Et ecce cœperunt audiri tonitrua ac micare fulgura,& nubes dẽſiſſima opire mõtẽ.Ecce abſcõditũ tonitrui in quo rñdit deus.ſubdit̃.n.ibidẽ q; moyſes loq̃bat̃ & dñs rñdebat ei,q̃ erant p̃cipiẽda populo.Futuꝝ rñdebo,denotat ſeq̃lã ad ptũ & erui te.℟ Probabo te ſup aq̃s litis.Tertiũ teſtimoniũ eſt bñficiũ aquę eductę de petra in egreſſu de ægypto añq̃ venirẽt ad mõtem ſinai.Et appellat̃ aqua litis pp iurgiũ filioꝝ iſrael ibidẽ cõtra moyſen:vt dr̃ exo.17.Et introducit̃ hoc miraculũ ſub rõne tẽtatiõis ppl̃i:hoc ẽ q; deus vt pbaret cõfidẽtiã ppl̃i ĩ deo fecit eos pati penuriã aq̃. Q đ ĩtellige metaphorice:qm̃ more tẽtãtis deus ſe habuit vt ppl̃s cognoſceret ſeip̃m,q; nõ cõfideret ĩ deo poſt tot mirabilia viſa ĩ ęgypto & ĩ mari rubro.Hæc.n.ĩducunt̃ vt teſtimonia p̃ceptionis diuinæ in mõte ſinai.

Audi popule mi.Poſt teſtimonia p̃ceptorum ĩducunt̃ p̃cepta nõ in ſingulis ſed in ſupmo eoꝝ. Audi popule mi & cõteſtabor in te,conteſtificatione:iſrael ſi audies me.In hebręo hr̃ mihi.Nõ erit in te deus alienus.Ecce p̃ceptũ ſupmũ.Et nõ curuaberis deo extrãeo.Ego,ſolus,dñs,vniuerſoꝝ,deus,natura,tuus,p grãm,nõ tentio.n.vocari deus tuus:faciens aſcẽdere te de terra ęgypti,vt ex hoc libertatis beneficio me cognoſcas.Dilata os tuũ.Benigniſſimus deus non dat p̃ceptũ ſine p̃mio.Si me audieris,dilata os tuum,ad petendũ,pete qcq̃d vis,& implebo illud,& donabo totum plene.

Et nõ audiuit.Tractat̃ hic illa p̃ticula,iudiciũ deo iacob.Poſt p̃cepta ſubdunt̃ iudicia.& prius iudiciũ penale.Et nõ audiuit ppl̃s.Deus nõ ẽ prius vltor q̃ hõ ſit pctõr.Et pp̃ea añ punitionẽ p̃mittit̃ offẽſa.Q m̃ nõ audiuit ppl̃s vocẽ dei obediẽdo p̃ceptis eius;& iſrael nõ voluit me,ſed vitulũ in deum.Duplex crimẽ;iobediẽtię & idolatrię.℟ Et miſi eũ.Ecce pœna maxima ĩterna.ſ. q; deus derelinqt hoĩem ſibiipſi.Et miſi.Metaphorica ẽ locutio,q̃ derelictio ſignificat̃ p miſſionẽ:qa deꝰ derelĩqt,dr̃ miſiſſe populũ ipſimet.Et miſi eũ ĩ directiõe cordis ſui,ego deſtiti a directiõe ppl̃i & miſi eũ put cor eoꝝ diriget eos. Ibunt. Ecce effectus derelictionis.ibũt in cõſiliis ſuis,deſtituti a lumine directiõis meę ℟ Vtinã populus meus.Subdit̃ iudiciũ quo ad pœnã extriſecã morę ĩ deſerto annos.40.Sed deſcribit̃ hęc pœna tãq̃ cõtra diuinũ appetitũ ĩflicta:narrãdo p̃miũ illis paratũ,quo ſeipſos priuauerũt nõ obediẽdo. Vtinam populus meus.Cõſidera in aduerbio vtinã,affectũ diuinũ ad hoc q; ſimus boni,ad hoc vt ſeruemus legẽ dei. Vtinã populus meus,erit,audiẽs me:vtinã iſrael,populus,in viis meis ibunt. Tanq̃ modicum,breuiſſimo tpe,inimicos eoꝝ humiliabo,ſicut qđ eſt modicũ facillime vicit̃;& ſup anguſtatores eorũ faciã verti manũ meã,punitiuã,qua punio populũ meũ in deſerto tot annis.Et intẽdit per hæc deſcribere affectũ diuinũ ad p̃mia populi ſui & ad punitionẽ inimicorũ.Aci apte diceret deus. Q uantũ eſt ex parte mea ego præcepi volens vt populus obediens præmia cõſequeretur victorię inimicorum,& non vt punitem populum:ego deſideraui vt obediret & nõ vt punitem.Et futura ibunt cum reliquis referuntur ad pręteritũ deſideriũ dei ſubintellectũ in aduerbio vtinam.Sunt enim hęc verba dei explicantia diuinum affectũ more humano,anteq̃ filii iſrael exacerbaſſent deum in deſerto.

Oſores dñi negabũt ei. Accumulatio diuinoꝝ iudicioꝝ,prius ad pœnã deĩde ad p̃mium deſcribit̃. Oſores dñi.Cõcludit ppheta accumulãdo pœnã pœnę.Deſcripta fuit pœna ĩternę deſertiõis cũ pœna deterĩõis ĩ deſerto:adiũgit̃ mõ pœna ęternę dãnatiõis.Oſores dñi negabũt ei,obediẽtiã.Et erit tp̃s eoꝝ ęterno.exo.32.de idolatria vituli loquẽs deus ad moyſen ait.ego ĩ die vltiõis viſitabo & hoc pctm̃ eoꝝ,reſeruãs pœnã ad tp̃s vltiõis.Q đ nõ ẽ ĩ hac vita ſed ĩ futura.tp̃s.n.p̃ntis vitę ẽ tp̃s miſericordię;illud ãt erit tp̃s vltiõis,quo nullũ malũ remanebit ĩpune.Iuxta hũc ſẽſum hic dr̃.erit tp̃s eoꝝ,inimicorũ dei,tp̃s.n.vltõis & tp̃s inimicoꝝ dei idẽ ẽ,ęterno,ſine fine.Notãt theologi hic dr̃iam ĩter p̃miũ btõꝝ & pœnas dãnatoꝝ:qm̃ illud erit ſine tpe,hoc ẽ ĩ ęternitate:pœnę vero iſtoꝝ erũt ĩ tpe,ſp tñ durãte.qa erũt ſucceſſiuę(tp̃s.n.mẽſura ẽ ſucceſſiuorũ)btitudo ãt ſctõrũ erit tota ſimul.ℭ Et fecit comedeŕ eũ. Deſcripto iudicio pœnali,deſcribit̃ mõ p̃miũ exhibitũ ĩtroductiõis in terrã pmiſſiõis.Et fecit comedere eũ,ppl̃m,de adipe tritici.Ioſue.5.dr̃ q; filii iſrael trãſito iordane(hoc eſt ĩgreſſi terrã pmiſſiõis)comederũt azimos panes & polẽtã euſdẽ anni,defecitq; manna.vt intelligas terrã pmiſſionis ſignificari p hoc q; dr̃ fecit eos comedere de adipe tritici.℟ Et de petra melle faciã ſaturate te.Iterũ introducit deũ loquentem cõferentẽ terram pmiſſionis,ſignificãdo eã a melle genito in petra.Promittit̃ terra promiſſionis,terra lacte & melle manans.Et propterea hic meminit mellis . Q uod autem dicit de petra,diſpoſitionem petroſam illius terræ tangit,non inutilem ſed productiuam mellis:hoc eſt frugiferam ſeu fructiferam.Futurum ſaturabo,reſpicit p̃teritũ fecit comedere:quia hoc fuit cõſequens ad illud.Statim.n.comederũt panes;& poſtea deleuerũt chananeos,& potiti ſunt terra tam fructifera.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus aſaph. LXXXI.

Deus ſtetit in ſynagoga deorum:in medio autem deos diiudicat.
Vſq; quo iudicatis iniquitatem:& facies peccatorum ſumitis?
Iudicate ęgeno & pupillo:humilem & pauperem iuſtificate.
Eripite pauperem & egenum:de manu peccatoris liberate.
Neſcierunt neq; intellexerunt,in tenebris ambulant:mouebuntur omnia fundamenta terrę.
Ego dixi dii eſtis:& filii excelſi omnes.
Vos autem ſicut homines moriemini:& ſicut unus de principibus cadetis.
Surge deus iudica terram:quoniam tu hęreditabis in omnibus gentibus.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Pſalmus aſapho. LXXXII.

† dij 1 Propheta. Deus † ſtans in congregatione dei:in medio deos iudicabit.
2 Vſq; quo iudicabitis iniquitatẽ:& facies impiorum ſuſcipietis? Selah.
3 Iudicate pauperi & pupillo:egenum & inopem iuſtificatę.
4 Saluate pauperem & mendicum:de manu impiorum liberate.
5 Non cognouerunt & non intelligent,in obſcuritate ambulabunt:labentur omnia fundamenta terræ.
6 Ego dixi,dii uos,& filii excelſi omnes uos.
7 Vere tanq̃ adam moriemini:& ſicut unus principum cadetis.
† dij 8 Surge deus † iudica terram:quoniã tu hęreditabis in oĩbus gentibus.

TItulus eſt.Pſalmus aſapho.Qui patet ex ſupradictis.
¶ Materia pſalmi nec ex titulo habet̃ nec ex autoritate dñi,qui ioan.10.affert ſextũ huius pſalmi verſiculũ.ſ.ego dixi dii eſtis:qm̃ inde nihil aliud habet̃ niſi ꝙ verba hæc ſunt vera,& ꝙ appellatione deorum itelligunt̃ illi ad quos ſermo dei factus eſt:dũ dicit.ſi illos dixit deos ad quos ſermo dei factus eſt,& nõ põt ſolui ſcriptura.Quia enim ſermo dei factus eſt ad diuerſos,& præcipue ad ꝓphetas,de quibus nõ apparet pſalmũ loqui,ideo hinc nõ certificat̃ materia pſalmi.¶ Ex diſcurſu aũt pſalmi apparet ꝙ ſermo pſalmi dirigit̃ ad iudices,arguẽdo & monẽdo eos.Vñ iũgendo verba dñi cũ ꝓgreſſu pſalmi,infert̃ ꝙ nõ ad oẽs iudices ſed ad illos ad quos ſermo dei factus eſt(hoc eſt ad iudices populi iſrael)dirigit̃ ſermo.Et ſi amplius ꝓſpectũ fuerit,apparebit ꝙ rõ monitorii eſt iudiciũ vniuerſale:quod tum in qnto tũ in vltimo verſiculo inſinuat̃.ac ꝑ hoc pſalmus iſte ad literã tractat de aduentu meſiæ ad iudiciũ,itroducẽs illũ ꝑ rõne arguẽdi monendiq; iudices populi dei.Et hæc eſt ad literã materia pſalmi.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta arguit & monet iudices iſrael,tum ratione diuinæ pręſidentię,tum ratione diuini iudicii futuri,ꝙ deus iudicabit terram hæres oĩum gentium.
¶ Perſona loquens propheta eſt.
DEus ſtãs. Diuidit̃ pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuã materiæ,& executiuã,ibi vſq; quo.¶ Proponit duo.Primũ ꝓſidentiã dei in populo iſrael.Deus ſtans,ꝓſidens,in cõgregatione dei,hoc eſt in populo dei.Secũdo vniuerſale iudiciũ.In medio,corã,publice,deos.i.iudices,iudicabit.Exo.22.clare patet iudices deos appellari:dũ dr̃.ad deos vtriuſq; cã ꝑueniet,& ſi illi iudicauerint &c̃.
¶ Vſq; quo. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primũ monent̃ iudices circa actũ iudicii.Secundo arguunt̃ cęcitatis circa ambo ꝓpoſita,ibi non cognouerũt.¶ Monet aũt prius reprehendendo iudiciũ iniquum.Vſq; quo iudicabitis iniquitatẽ?Iniuſtum iudiciũ ex obiecto,eſt iudicare iniquitatẽ:quũ ꝓprium obiectũ iudicii ſit iudicare iuſtũ:imo iudicare eſt dicere ius.i.iuſtum.Et facies impiorum ſuſcipietis?Acceptio ꝓſonarũ reprehendit̃.quũ deberẽt reſpicere ad cãs reſpiciũt ad ꝓſonas:& ad cumulũ mali,impias.¶ Iudicate pauperi & pupillo.Reprehenſo iniquo iudicio,ꝑcipit iudiciũ iuſtum circa ꝓſonas miſerabiles & impotẽtes:vt a fortiori itelligas circa alios.Iudicate,ius dicite,pauperi & pupillo,qñ ſunt actores:egenũ & inopẽ iuſtificate qñ ſunt cõuenti.Saluate pauperẽ & mendicum,quum opprimunt̃:nec ſolũ ſaluate,ſed de manu impiorum liberate,liberos facite.¶ Nõ cognouerũt Præmiſſa monitione ad iudicãdũ,arguit cęcitatẽ eorum circa ambo ꝓpoſita.Nõ cognouerũt,in ꝑterito,& nõ intelligẽt:quia in obſcuritate ambulabũt.Perſeuerantia ambulandi in tenebris(hoc eſt operandi opera tenebrarũ)ratio eſt quare iniqui iudices neq; intellexerunt neq; intelligent hæc duo.videlicet. Labent̃

oĩa fundamẽta terrę.Primũ qđ nolũt intelligere eſt futurũ dei iudiciũ.qđ deſcribit a lapſu oĩum funda
damentorũ terræ:nõ quãtũ ad ſubſtãtiã terræ,ſed quantũ ad diſpõnem quã habet.ceſſabunt enim tũc
oẽs motus cœlorũ:qui ſunt ſuſtentãtes terrã.i.totã elemẽtarẽ ſphęrã in hac diſpõne actiuorũ & paſſiuo
rum/generationis & corruptionis.¶ Ego dixi dii vos.Alterũ qđ nolũt intelligere eſt celſitudo proprii
officii:ꝙ ſcilicet exercent diuinũ officiũ:quod tñ ego dixi eis.Propheta eis in perſona docẽtis ſacram
ſcripturam ait.Ego dixi/apertu/manifeſtaui iudicibus populi.dii vos,& filii excelſi oẽs vos.Secundum
apoſtolicam doctrinam oẽs iudices miniſtri ſunt dei,ad vindictam malorum & laudem bonorum.1.
pet.2.ſed iudices populi iſrael præter hoc ꝙ erant miniſtri dei(ſicut & omnes alii iudices gentium)ha
bebant hoc proprium ꝙ erant filii dei & dii.Filii quidem tanq̃ ab eo geniti: quia a deo inſtituti erãt
nu.11.Et dii: quia ad eos ſermo dei factus eſt in prima eorum inſtitutione.nam vt ibidem dicitur,au
ferens dominus de ſpiritu qui erat in moyſe/dedit.70.viris ad ſuſtentandum cum eo onus populi:
quumq; requieuiſſet in eis ſpiritus, prophetauerunt/nec vltra ceſſauerunt. Factus præterea eſt ſer
mo dei ad iudices populi eius per inſtructionem diuinæ legis ſpecialiter illis commiſſę vt capitibus
populi.Et vt intelligas ꝙ hæc gratia non eſt perſonæ ſed officii,ſubdidit omnes vos/tam boni q̃ ma
li iudices.Vbi videre potes ambo propoſita.pręſidentiam quidem diuinam/dicendo. dii eſtis & filii
excelſi omnes vos. Vnde & ioſaphath rex.2.parali.19.pcipiens iudicibus,videte ait quid faciatis:non
enim hominis exercetis officium ſed domini.¶ Vere tãq̃ adam moriemini.Proſequitur ea quę ſunt
futuri iudicii:declarando ꝙ impunitas eorum in præſenti vita non reddet eos ſecuros:quoniam ma
net eos iudicium poſt hanc vitam.Impunitas itaq; quam ſepe conſpicimus/ſignificatur a ſimili mor
te & caſu ſicut cæteri moriuntur & cadunt. Vere ſicut adam/ſicut homo,moriemini:hoc eſt non dete
riori morte moriemini vos q̃ alii homines.& ſicut vnus principũ/hoc eſt ſicut alii principes, cade
tis/a principatu:vel per exauctorationem vel per mortem &c̃.¶ Surge deus/more ſurgentis ab ocio te
habe,iudica terram/non hanc vel illam/ne impunes ſint iniqui iudices: quoniam tu hæreditabis in
omnibus gentibus.Hinc apparet ꝙ de meſia loquitur propheta.nam deus futurus hæres in omnibus
gentibus/meſias eſt:iuxta illud ſecundi pſal.poſtula a me,& dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Vn
de non dixit tu hæreditabis bona omnium gentium,ſed in omnibus gentibus:quoniam ipſę gentes
erunt hæreditas eius.ipſe eſt enim quem ad heb.1.conſtituit deus hæredem vniuerſorum.Hoc deſide
rans propheta adimpleri/ſupplicantis affectu introducit futurum iudicium. Surge deus iudica ter
ram: quoniam illo iudicio hęreditabis/hæres eris,in omnibus gentibus/quibuſdam amore/ quibuſ
dam ſubiectione.omnes enim gentes tam damnatę q̃ beatæ erunt ipſius:ſed illę iunctę amore amici
tiæ,iſtę poſſeſſę vt ſeruę. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum pſalmus aſaph. LXXXII.

D Eus quis ſimilis erit tibi?ne taceas neq; compeſcaris deus.
Q uoniam ecce inimici tui ſonuerunt:& qui oderunt te extulerũt caput.
Super populum tuum malignauerunt conſilium:& cogitauerunt ad
uerſus ſanctos tuos.
Dixerũt uenite & diſpdam⁹ eos de gẽte:& nõ mẽoret nomẽ iſrael ultra.
Quoniam cogitauerunt unanimiter ſimul:aduerſum te teſtamentum diſpoſuerunt.
Tabernacula idumęorum & iſmaelitę:moab & agareni.
Gebal & ãmon,& amalec:alienigenę cũ habitantibus tyrum.
Etenim aſſur uenit cum illis:facti ſunt in adiutorium filiis lot.
Fac illis ſicut madian & ſiſarę:ſicut iabin in torrente ciſſon.
Diſperierunt in endor:facti ſunt ut ſtercus terrę.
Pone principes eorum ſicut oreb:& zeb & zebeę & ſalmana.
Omnes principes eorum qui dixerunt:hęreditate poſſideamus ſanctuarium dei.
Deus meus pone illos ut rotam:& ſicut ſtipulam ante faciem uenti.
Sicut ignis qui comburit ſyluam:& ſicut flamma comburens montes.
Ita perſequeris illos in tempeſtate tua:& in ira tua turbabis eos.
Imple facies eorum ignominia:& quęrent nomen tuum domine.
Erubeſcant & conturbentur in ſeculum ſeculi:& confundantur & pereant.
Et cognoſcant quia nomen tibi dominus:tu ſolus altiſſimus in omni terra.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Canticum pſalmi aſapho. LXXXIII.

1 Propheta. DEus † ne tace tibi: ne obſurdeſce & ne quieſce deus.
2 Quia ecce inimici tui tumultuabunt: & oſores tui eleuauerūt caput.
3 Super populum tuum callebunt ſecretum: & cōſiliabuntur ſuper reconditos tuos.
4 Dixerunt. Vox hoſtium recitata. uenite & deſolemus eos de gente: & non memorabi tur nomen iſrael ultra.
5 Propheta. Quoniam conſiliati ſunt corde pariter: ſuper te fœdus ferient.
6 Tentoria edom & iſmaelitarum: moab & agareni.
7 Ghebal & ammon & amalec: paleſtina cum habitatoribus zor.
8 Etiam aſſur aſſociatus eſt cū eis: fuerūt brachium filiis lot. Selah.
9 Fac illis ſicut madian ſicut ſiſarę: ſicut iabin in flumine chiſon.
10 Deſtructi ſunt in fonte dor: fuerunt ſterquilinium terrę.
11 Pone ipſos duces eorum ſicut oreb/ ſicut zeeb/ ſicut zeuach/ ſicut ſalmona: omnes pri cipes eorum.
12 Qui dixerunt. Vox hoſtium recitata. hęreditabimus nobis habitacula dei †. (†deorum)
13 Propheta. Deus meus pone eos ut rotam: quaſi glumam faciebus uenti.
14 Velut igne combures ſyluam: & ſicut flamma inflammabis montes.
15 Sic ſequeris eos in tempeſtate tua: & in turbine tuo terrebis eos.
16 Imple facies eorum ignominia: & quęrent nomen tuum domine*.
17 Confundentur & terrebunt᷑ uſq; ſemper: & erubeſcent & peribunt.
18 Et ſcient quia tu [eo cui] nomen tuum [populi] dn̄s*: ſolus tu excelſus ſuper omnem terram.

TItulus eſt. Canticum pſalmi aſapho. De quo vt ſupra.

¶Circa materiam pſalmi apparet ex ipſo pſalmo ꝙ tractatur de bello quod fuit tempore dauidis: & ſcriptum eſt. 2. reg. 10. xi. & 12. & tangitur. 2. reg. 8. quando ſcilicet anon rex ammonitarum ignominioſe tractauit legatos dauidis, & propterea conduxit multas nationes ſecum ad pugnandū contra dauidem. ¶Hoc autem bellum eſſe materiam pſalmi huius, apparet tum ex cōfœderatione nationum in pſalmo nominatarum, expreſſe ſiqdem in pſalmo explicant᷑ decē nationes confœderatę contra iſrael. Et ne libera tribuatur interpretandi facultas, expreſſe ſubiungitur ſtatim poſt nominatos cōfœderatos. fuerunt brachium filiis lot. Vbi aptiſſime explicat oēs cōfœderatos ad hoc fuiſſe cōfœderatos vt eſſent velut brachiū ammonitis: quos conſtat eē filios lot. Teſtat᷑. n. hiſtoria libri regū ꝙ vidētes filii ammon ꝙ iniuriā feciſſent dauidi, miſerūt & cōduxerūt mercede ſyrū roob & ſyrū ſoba. 20. milia peditū/ & a rege maacha mille viros/ & ab iſtob. 10. milia virorū. Et poſtea ſubdit᷑ ꝙ adadezer eduxit ſyros q erāt trās fluuiū. Et rurſus. vidētes autē vniuerſi reges q erāt in pſidio adadezer ſe victos eſſe ab iſrael/ expauerūt & fugerūt &c̄. timuerūtq; ſyri auxiliū pbere filiis ammon. Q̄ aūt natiōes q̄ hic noiantur cōfœderatę in auxiliū filiorū lot/ ſint illæmet quas ſubegit dauid, teſtat᷑ capitulū. 8. 2. reg. vbi explicant᷑ ſeptē iſtarū nationū ſubactę a dauide. ſ. moab/ ammon/ philiſtim/ amalec/ edom/ ghebal/ aſſur. Et tres aliæ (ſcilicet zor/ iſmaelitę/ & agareni) īplicite vt puto cōprehendunt᷑ ſub ſyrię noīe & dn̄io adepto vſq; ad euphraten. Iſmaelitę enim & agareni forte iō in libro regū tacent᷑/ quia terrę eorum nō fuerunt ſubactæ: vtpote remotiores, q̄uis ipſi auxiliares filiis lot/ fuerint ſuperati. Zot aūt ſi pars eſt vt dicitur ſyriæ/ ſub ſyria comprehenditur. ¶Tum ex victoria inſinuata in pſalmo. Ideo enim dicitur fac illis ſicut madian &c̄. vt intelligamus omnes gentes iſtas confœderatas fuiſſe victas. Et vere factum eſt iſtis nationibus ſicut madian & ſiſarę &c̄. ¶Tū ex ignominia petita. imple facies eorum ignominia. Hoc enim directe reſpondet ignominiæ illatę a filiis ammon legatis dauidis/ radendo medias eorū barbas & pcidēdo veſtes vſq; ad nates. Nec obſtat ꝙ pſalmus deſcribit nationes iſtas cōfœderatas cōtra deū/ vt nō memoret᷑ nomē iſrael vltra. Teſtat᷑ ſiquidē ioab bellū hoc cōtra deū eſſe/ dicēs abiſai fratri ſuo. 2. reg. 10. eſto vir fortis & pugnemus ꝓ populo nr̄o & ciuitate dei nr̄i. ¶Eſt igit᷑ materia pſalmi ad iſtam recurſus dauidis ad deū in bello tot nationū cōfœderatarū aduerſus eum pro ammonitis.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta cōtra cōfœderatas natiōes decē ad delēdū populū dei/ ſupplicat deo vt faciat illis gētibus

ſicut olim fecit madianitis & chananęis: quia ſic ſuperſtites quęrent & cognoſcent ipſum ſolum eſſe dominum & excelſum ſuper omnem terram.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Deus ne tace tibi. Diuidiť pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuā materię, & executiuam, ibi qa ecce inimici. ¶ Proponit tria, ſic ordināda ꝙ ſecūdum primum teneat locū. ſ. deus ne obſurdeſce, ne agas ſurdū, ne tanꝗ ſurdus adſis petitionibus noſtris. Secūdum. ne tace tibi. Dicere dei eſt facere: & cōſequēter tacere dei eſt nō facere. Vnde ſupplicādo ne tace, ſupplicat vt faciat ſibi, ciuitati ſuę, tēplo ſeu tabernaculo ſuo, populo ſuo. Cauſam populi arrogat deo: vt humano more loquēdo facilius ipetret. & quia in veritate cōtra honorē diuinum fuiſſet oppreſſio populi in cā tam iuſta. & qđ plus eſt oībus, qa hoſtium maligna intentio populum colentem vnum deum intendebat deſolare. ¶ Tertium. Et ne quieſce deus: hoc eſt proſequere, ne deſiſtas. Ac ſi aperte diceret. fac pro populo tuo, & non deſiſtas adiuuando nos & deuaſtando hoſtes.

¶ Quia ecce. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primū tractať illa particula ne obſurdeſce. Secūdo illa, ne tace tibi, ibi quoniā cōſiliati ſunt. Tertio illa, & ne qeſce, ibi deus meus pone. ¶ Supplicādo itaqꝫ ne obſurdeſcat, affert primo rōnem ex parte inſurgētium. Quia ecce inimici tui tumultuabunť, more accenſoꝝ ad inuadendū: & oſores tui eleuauerūt caput, in ſuꝑbiam elati. ¶ Secūdo ex parte patiētiū. Suꝑ populū tuū callebūt ſecretū. Ammonitę temere indicātes ſecretū cordis dauidis (ſcilicet ꝙ legatos nō humanitatis officio ſed explorādi gra miſerit ad anon regē) ſignificanť, callide interꝑtantes ſecretū qđ nō erat. Et cōſiliabunť ſuper reconditos tuos, filios iſrael ſub tua ꝓtectione ſuſceptos. ¶ Tertio ab inſurgentiū ꝓpoſito. Dixerūt, definierūt ammonitę: hoc. ſ. venite, cōfoederati, & deſolemus eos, hebręos, de gēte, hoc eſt vt nō ſit gens: & non memorabitur nomen iſrael vltra. Ex quo apparet quo tēdebant ammonitę: ad bellum ſcilicet offenſiuum & exterminatiuum iſraelis. Ex quibus tribus apparet congrue ſupplicari deo ne obſurdeſcat.

Quoniā conſiliati ſunt. Tractať hic illa particula, ne tace tibi: excitādo primo deū a multitudine cōfoederatoꝝ contra ipm deū. Quoniā cōſiliati ſunt corde, nō ore tm̄, pariter, ſimul: ſuꝑ te, debellandū, foedus ferient. Futurū ferięt, reſpicit ptm̄ cōſiliati ſunt. ¶ Tētoria edom (ecce decē nationes cōfoederatę) & iſmaelitarum, moab. Iſtę gentes clarę ſunt. nam edom ſūt idumęi ab eſau: iſmaelitæ ab iſmaele filio abrahę: moab, moabitę a moab filio lot. Et agareni. Hi ab agar cōcubina abrahę, nomen mſis retinuerūt. Ghebal. hi ſunt de qbus. 2. reg. 8. diciť ꝙ dauid ꝑcuſſit & in gebelem ad. 23. milia. Et nihil aliud de iſtis inuenio. Et ammon, ammonitę ab ammō altero filio lot: & amalech, amalechitæ, ab amalech nepote eſau. paleſtinoꝝ. hi ſunt philiſtęi. Cū habitatoribus zor. Aiūt zor eſſe tyrum. Sed minus conſonat hiſtorię: qm̄ rex tyri innctus amicitia cū dauide ſcribiť. 3. reg. 5. Etiam aſſur (aſſyrii ab aſſur filio ſem ſignificanť qui in libro regū dńr ſyri diuerſis cognoībus: vt ibidē patet. Syria. n. & aſſyria noīa eiuſdē regionis dńi, diuiſę in multas ptes: quaꝝ forte ſupior pars aſſyria vocata ē) aſſociatus eſt cū eis. Duxit. n. adadezer rex ſoba etiā ſyros vltra euphraten: qui forte ſpāli noīe aſſyrii dicebanť. Fuerūt brachiū, tanꝗ inſtrm̄, filiis lot, ammonitis. ¶ Qm̄ inquā hi oēs ferierūt foedus contra te, ideo fac illis ſicut madian. Excitato deo a foedere decē nationum contra ipm, petit mō ꝓpheta vt faciat illis ſicut olim fecit aliis hoſtibus ſuis. Et cōmemorat ſpāliter madian & iabin. Madian bis legiť mirabiliter deuaſtatus. Primo tpe moyſi nu. 31. qn̄ miſſis. 12. millibus pugnatoꝝ exterminarūt madianitas, & nec vnus quidē iſraelitarum occiſus eſt. Altera vice tpe gedeonis, iudi. 7. & 8. qn̄ gedeon cum trecētis viris aggreſſus eſt exercitum madianitaꝝ cum aliis oriētalibus. De vtraqꝫ ꝓſtratione pōt ītelligi. fac illis ſicut madian. i. madianitis a madian filio abrahę ex cethura vxore geñ. 25. ſicut ſiſare, principi exercitus iabin regis chanaan iudi. 4. Et tāgiť ꝓſtratio exercitus eius tpe delbore & barac, ibidē ſcripta. Vñ ſequiť ſicut iabin, hoc eſt exercitui iabin, in flumine chiſon. Deſtructi ſunt in fonte dor. nomē eſt loci. Sed aduerte hic ꝙ hic ſunt duæ dictiones. altera en, hoc ē fons ſeu latitudo: altera dor, qđ eſt nomē ꝓprium loci. Inuenitur tn̄ alibi (ſcilicet. 1. reg. 28.) endor vna dictio ſm ioſephum in fine ſexti li. antiq. nomē ꝓprium ciuitatis in qua erat pythoniſſa cōſulta a ſaule. & forte ciuitas illa a fonte dor denoīata eſt endor. Fuerunt ſterqliniū terræ, in caſu datiuo: hoc eſt cadauera eoꝝ inhumata, fuerunt vt ſterqliniū ad ipīguandum terrā. ¶ Pone ipſos duces eoꝝ. Proſtrationi exercituū adiūgit ꝓſtrationē ducū eoꝝ: vt nō tm̄ in exercitus ſed in pncipes eoꝝ vindicta fiat. Pone ipſos duces eoꝝ ſicut oreb, ſicut zeeb, ſicut zebach, ſicut ſalmona. Nomina ſunt hæc principum exercitus madian & orientalium, qui fuerunt tunc occiſi a gedeone & ephraim; vt ibi dicitur. Oēs, nullo excepto, pncipes eorum. Qui dixerunt. hæreditabimus nobis habitacula dei, terram promiſſionis. quæ erat velut habitatio dei: pro quanto deus appellabat terram illam ſuam, vt habitaret nomen ſuum ibi per cultum &c̄.

Deus meus. Tractať hic illa particula, & ne qeſce deus: ſupplicādo ꝑ exterminatrice vindicta. Deus meus pone eos vt rotā, quaſi glumā faciebus vēti. Appellatiōe rotę ītellige ſimilitudinē rotę, coloris albi, naturę leuiſſimę, cōſurgētē ex flore cardui ad ꝑfectionē ꝑducto. q̄ a vento facillime ipelliť: vt ad ſenſum videmus. Vñ ſolus vētus cōmemorať mouēs tā reſpectu huiōi rotę ꝗ reſpectu glumę, q̄ ē folliculi

lus frumēti. Et intēdit p has metaphoras ꝙ abſqȝ difficultate eiiciat deus exercitus iſtos. ¶ Velut ignē cōbures ſyluā, & ſicut flāma inflāmabis montes: ſic ſequens eos in tēpeſtate tua. Claræ ſunt ſimilitudines: allatæ ad hoc ꝙ ſicut ſine delectu mediāte igne deus cōburit ſyluā & flāma mōtes, quum accēditur ignis in ſyluis aut in mōtibus, ita ſine delectu oēs iſtos pſequat̃ hoſtes. Et explicat pſecutionē ad ſimilitudinē tēpeſtatis & turbinis: nō ſolū ad denotandā vehementiā diuinæ pſecutionis tanq̃ deſuper venientis, ſed ad petēdum executionē ſimilē executioni factæ cōtra chananeos iudi. 4. qñ pterruit eos dñs intātum vt ſiſara de curru exiliēs pedibus fugeret. & cōtra oriētales iudi. 7. qñ oīa caſtra eorum turbata ſunt, & vociferātes vlulanteſqȝ fugerunt. ¶ Imple facies eoꝝ. Nō ſufficit pphetæ vt pereāt, ſed petit vt ignominioſe pereāt, ſicut ipſi ignominiā irulerunt legatis. Et quærent nomē tuum dñe. Ecce quorſum petit vīdictā, vt ſupſtites q̃rāt nomē dñi. Nouerat ppheta inimicos nō trahi ad q̃rēdū nomē dñi amore, ſed timore, ſed verberibus & afflictionibus. & ppterea tāq̃ eis vtile & deo honorabile petit vt impleat facies eoꝝ ignominia, & ſic quęrāt nomē dei noſſe & honorare. ¶ Cōfundent̃ & terrebunt̃. Deſcribit effectus punitionis diuinæ, vt manifeſtet fructū eoꝝ. Cōfundent̃ nō aſſequētes intētū, & terrebunt̃ (ad lr̃am ſyri timuerūt pbere amplius auxiliū) nō ad horā ſed vſqȝ ſemp quātū eſt ex natura facti: & erubeſcent ob ignominiā, & peribunt. magna enim multitudo periit. hi enim ſunt effectus perſecutionis diuinæ. ¶ Et ſcient. Ecce fructus. Et ſcient ſupſtites, quia tu ſupple es qui pugnas pro nobis: tu ſus ſcient quia nomen tuum tibi proprium, dominus non horum aut illorū ſed dñs abſolute hoc eſt vniuerſorum. & iteꝝ ſcient quia ſolus tu & alius nullus deus aut hō, excelſus ſup oēm terrā vtpote non hñs parē. Hic eſt fructus deſiderabilis a ſanctis: vtpote vtilis hoībus & honorē exhibēs deo. Amē.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori p torcularib9 filiis core pſalm9. LXXXIII.

QVam dilecta tabernacula tua domine uirtutum ? concupiſcit & deficit anima mea in atria domini.

Cor meum & caro mea: exultauerunt in deum uiuum.

Eteni paſſer inuenit ſibi domū: & turtur nidū ſibi ubi ponat pullos ſuos.

Altaria tua domine uirtutum: rex meus & deus meus.

Beati qui habitant in domo tua: in ſecula ſeculorum laudabunt te.

Beatus uir cuius eſt auxilium abs te: aſcēſiones in corde ſuo diſpoſuit in ualle lachrymarum, in loco quem poſuit.

Eteni bñdictionē dabit legiſlator: ībūt de uirtute ī uirtutē, uidebit̃ deus deoꝝ in ſion.

Domine deus uirtutum exaudi orationem meam: auribus percipe deus iacob.

Protector noſter aſpice deus: & reſpice in faciem chriſti tui.

Quia melior eſt dies una in atriis tuis: ſuper milia.

Elegi abiectus eſſe in domo dei mei: magis q̃ habitare in tabernaculis peccatoꝝ.

Quia miſericordiā & ueritatem diligit deus: gratiam & gloriam dabit dominus.

Nō priuabit bonis eos qui ambulāt in inocētia: dñe uirtutū btūs hō qui ſperat in te.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vicēti ſup ghithith filiis core pſalmus. LXXXIIII.

1 Propheta. QVam dilecta tabernacula tua, domine exercituum!

2 Concupiuit & etiam conſumpta eſt anima mea atriis domini: cor meum & caro mea laudabunt ad deum uiuum.

3 Etiam paſſer inuenit domum, & hirundo nidū ſibi quo poſuit pullos ſuos: altaria tua domine exercituum, rex meus & deus meus.

4 Beatitudines habitatorum domus tuæ: adhuc laudabunt te. Selah.

5 Beatitudines hominis, cui fortitudo ipſi in te eſt eleuationes erunt in corde eorum.

6 Tranſeuntes in ualle fletus, fontē ponent illā: etiā benedictionibus amiciet̃ doctor.

† deos 7 Ibunt de fortitudine ad fortitudinem: apparebit ad deum † in ſion.

† dij 8 Domine deus † exercituum audi orationē meā: auſculta deus iacob. Selah.

† dij 9 Clypeus noſter uide deus †: & reſpice facies chriſti tui,

10 Quoniam bonus dies in atriis tuis ſuper mille:elegi eſſe ad limen in domo dei mei ma
gis q̄ habitare in tentoriis impietatis.
11 Quia ſol & ſcutum dominus deus†:gratiam & honorem dabit dominus,non prohibe
bit bonum ambulantibus in perfectionibus.
12 Domine exercituum:beatitudines hominis confidentis in te.

TItulus eſt. Vincenti ſuper ghithith filiis core pſalmus. Ghithith iſtrumētum dicitur muſicū denominatū ab vrbe gath. Filii core inter cātores cōputant̄,denominati a patre ſeditioſo ſeu ſchiſmatico cōtra ſacerdotiū aaron nu.16.ea etiam ratione quia vt dicitur nu.26.factum ē grande miraculum vt pereunte core non perirent filii eius. Significatur itaq; φ pſalmus iſte deputatus eſt cantandus a filiis core ſuper illo inſtrumento muſico. vel φ filii core materiam pſalmi prębuerunt.

¶ Materia pſalmi (vt ex ipſo colligitur pſalmo) eſt tēplū dei vt amabile,deſiderabile ac delectabile. clara eni mētio atriorū & altariū & appitiōis corā deo ī ſion,teſtat̄ φ de tēplo dei in ſion ē ſermo ad lrām.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta domū dei & illius atria amabilia deſcribit ex deo viuo,ex altaribus,ex tam habitantiū q̄ cōcurrētiū beatitudine,& ex doctrina. ita φ elegit melius eſſe in limine domus dei q̄ in penetralibus impiorū:profitēs beatos eſſe confidētes in deo,quia dominus ſol,ſcutū,largitor grē & honoris &c̄. eſt.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

QVam dilecta. Diuidit̄ pſalmus in ptes duas: ppoſitiuā materię,& executiuā,ibi cor meum. ¶ Proponit duo. Alterum ex parte tēpli dei:φ.ſ.eſt dilectū. q̄ dilecta tabernacula tua. Pluraliter dixit tabernacula pp diuiſionē inter ſanctū & ſanctūſanctorū. Vel qa iam multiplicata erant. nam dauid nō trāſtulit tabernaculū quod fecerat moyſes in ſion:ſed cōſtruxit aliud,transferendo arcā in tabernaculū nouum. Ad ſignificādū ergo & φ prius tabernaculū fuit dilectū,& φ nouū tabernaculū eſt dilectum,dixit pluraliter tabernacula. Quāuis etiā hoc poſſit intelligi rōne adiunctorū habitaculorū: quę erāt habitacula miniſtrorū tēpli. ⁋ Alterū ex parte pphetę.ſ.deſideriū & delectatio. Concupiuit & ēt cōſūpta ē aīa mea atriis dñi,cōſtruēdis ſeu habitādis. Aīę cōſūptio magnitudinē affectus ſignificat ad manēdū ī atriis dñi. aut magnitudinē delectatiōis,vſq; adeo vt videat̄ cōſumi aīa,hoc ē abſtrahi ab opationibus aīalibus:vt cōtigit ī extaſi. & ad lrām explicat̄ magnitudo affectus dauidis ad domū dei. ¶ Cor meum. Incipit hic pars executiua tali ordīe. Prīo tractatur illa particula,q̄ dilecta tabernacula tua. Secūdo illa,cōcupiuit & etiā cōſumpta ē,ibi dñe de⁹. ¶ Tractat̄ itaq; amabilitas domus dei ex capitibus ſex. Prīo ex pte dei;declarādo φ deus ē rō totius amoris & cultus tēpli. Cor meū,mens mea, & caro mea. Siue p carnē itelligas ptē ſenſitiuā,ſiue ēt carnalia mēbra. de vtriſq;.n. verificat̄ φ cātabunt laudādo deū:dauid.n. ēt corpāli miniſterio laudauit deū in trāſlatiōe arcę:vt patet.2.reg.6. Et dictio hebraica quę hic ponit̄,ſignificat laudē mixtam cantui. ⁋ Etiā paſſer. Secūdo ex pte altaris,ſumpta metaphora ab auibus quo ad duo:hoc ē habitaculū p eis,& nidum p pullis earū. Ita φ cōparant̄ altaria & habitaculo & nido:qa pſtant bonū homini p ſe & pro genere. & cū hoc deſcribit̄ delectatio dauidis in ſacrificiis dei quēadmodū delectant̄ aues inuēto habitaculo & inuento nido. Altaria dicit:qa in rei veritate plura erāt altaria. aliud enim erat altare holocauſtorū & aliud altare thymiamatis. Rex me⁹ & deus meus. Grās agēdo de tāto beneficio,appellat regē a regēdo,qa puidit nobis de altaribus cōferentibus & qd̄ eſt domus & qd̄ eſt nidi:& deū rōne cultus q exhibet̄ ſuper altaribus. ⁋ Beatitudies. Tertio a beatitudine habitātiū in domo dei. Beatitudines,in ſpe,ſunt habitatorū domus tuae, ſacerdotū,leuitarū,& vīr miniſtrorū tuorū:qa adhuc,hoc ē ſine ceſſatiōe,laudabūt te. Propter aduerbiū adhuc,ſignificat ſemp ſupeſſe futurā laudē. Quod cōſtat adimpleri in ſucceſſiuis laudibus dei in hac vita:qa laus ſuccedit laudi. ⁋ Beatitudines hoīs. Quarto a beatitudine cōi oībus cōcurrētibus ad domū dei ī veritate cordis ſui. Beatitudines,in ſpe,ſunt hoīs fortitudo ipſi ī te:hoc ē cuius fortitudo ē in te,nō in ſeipſo: hoc ē nō ponit in ſeipſo ſpem,cōfidēdo in viribus humanis,ſed fortitudinē ſuā ponit in deo. Ita φ denominauit vere cōcurrētes ad deū,ex cordis ppriu ęſtimatione,qua deū recognoſcūt eē fortitudinem ſuā. Quia eleuationes in corde eorū. nō habēt corda depreſſa ad terrena tales hoīes,ſed eleuata ad ea q̄ dei ſunt. ⁋ Trāſeuntes in valle fletus. Quinto a fiducia afflictorū:ex hoc.ſ.φ afflicti trāſeūtes in valle fletus (oīa afflictionū genera cōprehēdit ī valle fletus. & oēs afflictos cōphēdit,dicēdo tranſeūtes in valle fletus) fontē ponēt illā:ſ.domū dei. habebūt.n. domū dei vt fontē refrigerii,vt locū conſolationū,vt locū ad quē ſuſpirabūt vt ad fontē gratiarū & cōſolationum. At ſi textus iſte meminit certi loci q iudi.2. appellat̄ locus flentiū (pro eo φ oīs iſrl̄ reprehēſus ibi ab angelo φ violaſſent foedus diuinū in ſui ruinā,fleuerint) tractat̄ hic amabilitas domus dei ab affluētia bonorū inde puenientē. Et eſt ſenſus φ iſraelitę vidētes affluētiā diuinorū beneficiorū ex tēplo dei, trāſeūtes in valle fletus (hoc eſt recordati violati foederis diuini & diuinarū monitionū ac cōminationū:ſicut illi trāſeūtes p illā vallē,fletiū ex loco recordant̄) nō ſolū flebūt ſed fontē lachrymarum ponēt,efficiēt illā vallem, recognoſcendo quantum

dãnũ incurrerunt tãto tẽpore/ſuſtinẽtes idola.ex affluentia.n.diuinoꝝ bñficioꝝ ex cultu in domo dñi, cõuicti ꝙ abũdaſſent bonis ſi deũ coluiſſent/tãta abũdãtia lachrymarũ efflueẽt ꝙ fontẽ nõ locũ lachrymarũ efficiẽt vallẽ illã. ¶ Sexto a cõditiõibus doctoꝝ i domo dñi. Etiã bñdictionibus amiciet doctore hoc ẽ erũt doctores veſtiti bñdictionibus iternarũ virtutũ.i.erũt doctores ꝑditi virtutibus, docẽtes nõ ſolũ verbo ſed vita & exẽplo. Et ecce fructus taliũ doctoꝝ. Ibũt/ppli diſcẽtes, de fortitudine ad fortitudinẽ/& nõ de fortitudine ad ociũ aut igratitudinẽ, ſed ꝓgredient de fortiter geſtis ad alia fortiter gerẽda: & tãdẽ apparebit/qlibet coꝝ, ad deũ in ſion/loco tẽpli, cultum exhibendo/gratias agendo &c̃.

Domine deus exercituũ. Tractat hic illa ꝑicula/cõcupiuit & ẽt cõſũpta ẽ aĩa mea atriis dñi/tali ordine. Prĩo petit qd̃ hic cõcupiuit. Audi orõnẽ meã, auſculta deus iacob. clypeus nr̃ vide deus, & reſpice facies chr̃i tui/dauidis. Hoc eſt qd̃ deſiderauit: vt deus reſpiciat benigno oculo faciẽ dauidis apparẽtis corã ſe i tẽplo ſeu tabernaculo dei. Humão more petitionẽ explicat: quo quos diligimus reſpicimꝰ i facie, exoſos ãt nõ reſpicimus. ¶ Scd̃o rõnẽ reddit quare cõcupiuit atriis dñi. Q̃m bonus dies/ſupple vnicus, i atriis tuis ſup mille/dies alibi: iõ elegi eẽ ad limen i domo dei mei magis q̃ habitare i tẽtoriis ĩpietatis. Et cõſiſtit rõ maioris boni, tũ qa dies vnus i atriis dei ẽ bonus aĩæ, habitatio aũt cũ ĩpiis eſt mala aĩæ. tũ qa ẽt bona tꝑalia cultus dei tũc tẽporis ꝑſtabat/multo potẽtius q̃ ſocietas ĩpioꝝ. Aduerte hic ꝙ dictio hebraica quã itꝑ̃tes exponẽdo dixerũt eẽ ad limen/ſonat ſi latina lingua admitteret liminare ĩfinitiuũ. ¶ Tertio a cõditiõibus dei. Quia ſol/iuſtitiæ & oĩs veritatis, & ſcutũ/cõtra cũcta aduerſantia, dñs deus. rurſus qa grãm/tã internã q̃ externã, & honorẽ dabit dñs. itẽ qa nõ ꝓhibebit bonũ ambulãtibus i ꝑfectionibus/moꝝ/vitę/cultuſq; diuini. Iõ dñe exercituũ, beatitudines ſunt hoĩs cõfidẽtis i te. Collige triplex genus bñficii deſcriptũ: & ꝓſpicies merito illatũ ꝙ btitudines i ſpe ſũt cuiuſlibet q cõfidẽs eſt in deo: vtpote hñs deũ pro ſole & ſcuto/vtpote obtẽturus grãm & honorẽ etiã corã hominibus/vtpote cui accumulãda ſunt bona animæ & corporis & in hac vita & in alia. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori filiorum core pſalmus. LXXXIIII.

Benedixiſti domine terram tuam: auertiſti captiuitatem iacob.
Remiſiſti iniquitatem plebis tuæ: operuiſti omnia peccata eorum.
Mitigaſti omnem iram tuam: auertiſti ab ira indignationis tuæ.
Conuerte nos deus ſalutaris noſter: & auerte iram tuam a nobis.
Nunquid in æternum iraſceris nobis: aut extendes iram tuam a generatione in generationem?
Deus tu conuerſus uiuificabis nos: & plebs tua lętabitur in te.
Oſtende nobis domine miſericordiam tuam: & ſalutare tuum da nobis.
Audiam quid loquatur in me dominus deus: quoniam loquetur pacẽ in plebẽ ſuam.
Et ſuper ſanctos ſuos: & in eos qui conuertuntur ad cor.
Verũtamen prope timẽtes eũ ſalutare ipſius: ut inhabitet gloria in terra noſtra.
Miſericordia & ueritas obuiauerunt ſibi: iuſtitia & pax oſculatę ſunt.
Veritas de terra orta eſt: & iuſtitia de cœlo proſpexit.
Etenim dominus dabit benignitatem: & terra noſtra dabit fructum ſuum.
Iuſtitia ante eum ambulabit: & ponet in uia greſſus ſuos.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti filiis core pſalmus. LXXXV.

1 Propheta. Voluiſti domine terram tuam: reduxiſti captiuitatem iacob.
2 Cõdonaſti iniquitatẽ populo tuo: operuiſti oẽ peccatũ eorũ. Selah.
3 Collegiſti oẽm iram tuam: feciſti redire ab indignatione furorem tuum.
4 Reduc nos deus ſalutis noſtræ: & frange iram tuam nobiſcum.
5 Nunquid æterno indignaberis in nobis: ꝓtrahes iram tuã generationi & generationi?
6 Nonne tu reuerteris, [nõne] uiuificabis nos? & populus tuus lętabuntur in te.
7 Fac nos uidere domine gratiam tuam: & ſalutem tuam da nobis.
8 Audiam quid loquetur ipſe deus dominus: quoniam loquetur pacem ad populũ ſuũ & ad gratioſos ſuos, & non reuertentur ad ſtultitiam.

9 Tantum prope timentes† eius ſalus ipſius: ad habitandum honor in terra noſtra. † timētib⁹
10 Gratia & ueritas obuiauerunt: iuſtitia & pax oſculatę ſunt.
11 Veritas de terra germinabit: & iuſtitia de cœlis proſpecta eſt.
12 Etiam dominus dabit ipſum bonum: & terra noſtra dabit fructum ſuum.
13 Iuſtitia faciebus eius ibit: & ponet uiæ greſſus eius.

TItulus eſt. Vincēti filiis core pſalmus. De quo vt ſupra.
¶ Materia pſalmi (vt uerba pſalmi prę ſe ferunt) eſt redēptio q̄ tūc expectabaꝛ p̄ meſiā. Ad cuius euidētiā aduertendū eſt, pſalmū tractare duas captiuitates. Alterā p̄teritam, in primis tribus verſiculis. alterā futurā quātū ad redēptionē a quarto verſiculo vſq; ad finē. Et de p̄terita nō eſt q̄ō: quū cōſtet eſſe reductionē ex ſeruitute ęgyptiaca. de futura aūt in dubiū vertiꝛ an ſit babylonica captiuitas, an captiuitas quæ expectabaꝛ redimēda p̄ meſiā. ¶ Apparet aūt ex duobus ꝙ nō ſit ſermo de reductione ex captiuitate babylonica, ſed de redēptione p̄ meſiā. Prio ex pace hic p̄phetata. Redeūtes. n. ex captiuitate babylonica nō habuerūt tantā pacē quanta hic deſcribiꝛ. nā & impediti ſunt ędificare templū cœptū ab hominibus & cambyſe rege perſarū. 1. regū. 4. & poſtea licētia obtenta a dario ędificandi, nihilominus tanto timore hoſtium p̄mebantur ꝙ vna manu ędificabant murum hieruſalem & altera faciebāt opus, neemię. 4. Secūdo ex iuſtitia deſcripta ſeu prophetata. nam tunc qui redierunt ex captiuitate, nō habuerunt iuſtitiam ante oculos ſuos: ſed vt patet. 1. eſdrę. 9. & principes & ſacerdotes & leuitę & populus tranſgreſſi ſunt mandata dei, miſcentes ſemen ſanctum cū prohibitis gentibus: etheis, ferezeis, iebuſeis &c̄. Quia itaq; ea quæ prophetantur in pſalmo diſſonant ab iis quæ acciderunt in reductis ex captiuitate babylonica, & valde conſonant redemptioni per meſiam (quæ iuſtitiam, pacem, gratiam & ueritatem ſecum tulit pleniſſime) ideo materia pſalmi ad literam eſt redemptio tunc a patribus expectata adimplenda per meſiam. Vnde & in textu non deſcribitur captiuitas vt futura ſed vt p̄ſens, liberatio autem vt futura: vt patet intuenti.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta pro redimenda per meſiam humani generis captiuitate ſupplicans, deſcribit meſię præſentiam a prædicatione pacis, a concurſu gratiæ & ueritatis, iuſtitiæ & pacis: cum fructificatiōe pacis & cœleſtis iuſtitiæ &c̄.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

VOluiſti dn̄e. Diuiditur pſalmus in partes duas: p̄poſitiuā materiæ, & executiuā, ibi nūqd ęterno. ¶ Proponēdo materiā cōmemorat prius ſimile antiquum beneficium dei: ſcilicet eductionē populi de ægypto in terrā promiſſionis. Voluiſti dn̄e, habitare. Gene. 15. differre ſe dicit deus executionē habitādi terrā promiſſionis, q̄a nōdum ſunt complete iniquitates amorręorum. q̄bus cōpletis habitauit deus terrā p̄miſſionis p̄ populū ſuū. Et ideo tanq̄ iam aduenerit tēpus habitandi dicit p̄pheta. Voluiſti dn̄e, ſupple habitare p̄ ppl'm tuū, terrā tuā, hoc eſt terrā p̄miſſionis: iuxta illud leui. 25. terra nō vendetur in perpetuū, quia mea eſt, & vos aduenę & coloni eſtis. Reduxiſti captiuitatē iacob, populi iſrael ex ſeruitute ęgyptiaca. Et dicit reduxiſti: q̄a gen̄. 15. p̄mittiꝛ, generatione quarta reuerteñꝛ huc. Condonaſti iniquitatem populo tuo. In itinere dum populus reduceretur a deo in terram in qua prius fuerant patres eius, peccauit populus pluries: ita ꝙ merebatur nō introduci in terram promiſſam. & propterea hic dꝛ ꝙ non obſtantibus peccatis deus reduxit eos. Operuiſti omne peccatū eorum. Vbi multitudinē peccatorū in itinere cōmiſſorū ſignificat. Collegiſti oēm irā tuā, a diſperſione populi: feciſti redire ab indignatione furorē tuū, quo volebas populū diſperdere. ¶ Reduc nos. Poſtq̄ redemiſti ex ęgypto & condonaſti tot crimina, fupereſt vt reducas nos, de captiuitate peccati, deus ſalutis noſtræ & frange iram tuam nobiſcum, quam cōtra nos habes ex communi generis humani peccato. Et hæc duo ſunt quæ proponit: quæ ſancti patres expectabant adimplenda per meſiam.

¶ Nunquid ęterno. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, frange irā tuā nobiſcū. Secūdo illa, reduc nos deus ſalutis nr̄æ, ibi audiā q̄d loqueꝛ. ¶ Fractionē irę tractat a terminatione illius. Nunquid ęterno indignaberis in nobis! quaſi dicat abſit. protrahes, hoc eſt nunquid p̄trahes, iram tuam generationi & generatiōi, ſucceſſiue, ſine fine! quaſi dicat abſit. ¶ Nōne tu reuerteris. More humano loq̄tur, tanq̄ indignatus abierit deus, ꝙ q̄ſiq; reuerteꝛ. Et intēdit ꝙ receſſit ſubtrahēdo g̃ram, reuerteꝛ cōferēdo eā. Viuificabis nos, hoc eſt nōne tu viuificabis nos, vita g̃ræ: & ppl's tuus lętabunꝛ (cōſtructio de ſignificato) in te. effectus interne vitę ſpiritualis eſt lętitia in deo. ¶ Fac nos videre dn̄e g̃ram tuā. Nō ſolū terminabiꝛ ira tua, ſed cū p̄uentu g̃ræ tuæ. Perſpice in hac petitione quod dn̄s ait. multi reges & p̄phetę voluerunt videre quæ vos videtis & nō viderūt. Et ſalutem tuam dabis nobis. non ſolum uidebimus gratiā tuā, ſed dabis cum illa ſalutem, non humanam ſed tuam.

Audiā q̄d loq̄tur. Tractaꝛ hic illa particula, reduc nos deus ſalutis nr̄æ: deſcribēdo reductionē p̄io a doctrina meſiæ. Audiā q̄d loqueꝛ ipſe deus dn̄s. Sermonē inq̄t chriſtus quē audiſtis nō eſt me⁹ ſed ei⁹ q̄

miſit me.Audiam inquit id quod ꝓdicabit tūc deus:qm̄ loquet̄ pacē/euangeliū pacis,ad populū ſuū
& ad gratioſos ſuos/diſcipulos.qbus mādauit/gratis accepiſtis gratis date. Gratioſos appellat gratis
dātes.Et nō reuertent̄ ad ſtultitiā.Nota hūc effectū aduētus chriſti/ꝙ nō ſunt amplius reuerſi iudęi ad
ſtultitiā idolatrię.¶ Tm̄ prope timētes eius ſalus ipſius.Duplex pōt eſſe ſenſus.Alter ſignificans effectū
euāgelii pacis:ꝙ licet ſit ꝓpoſitū oībus,nō tm̄ effectū ſalutis pariet oībus/ſed tm̄ apud timētes deū:hoc
eſt apud eos quos deus tāgit intus ſuo timore.nemo ingt chriſtus venit ad me niſi pater qui me miſit
traxerit eū/interno motu.Alter eſt ſignificās corporalem ꝑſentiā chriſti ꝓdicātis euāgelium pacis non
apud oēs ſed apud iudęos/ſignificatos per timētes deū:qm̄ quum totus mundus idolatrię vacaret/ſo/
la gens iudęoꝝ timebat deū.Et tūc eſt ſenſus ꝙ ſalus eius.i.ꝓdicatio ſalutifera meſię,erit tm̄ ꝓpe iudę
os timentes deū:iuxta illud.nō ſum miſſus niſi ad oues quæ perierūt domus iſrael.Et iuxta hunc ſecun
dū ſenſum cōtinuanda eſt hæc particula cū immediate ſequēti/ad habitandum honor in terra noſtra.
vt ſit cōtinuatio appoſitiua.ſalus/appoſitiue honor ad habitādū in terra noſtra.Et tūc hoc eſt / meſias
honor dei & totius mūdi ad habitādū ꝑſentia corporali ī ſola terra promiſſionis.Quā ꝓpheta appel/
lat terrā noſtrā:quia erat iudeoꝝ quātum ad vſum & fructum,dei aūt quātū ad proprietatē:vt dictum
eſt in principio pſalmi.Iuxta primū vero ſenſū nō ē cū ꝓcedētibus ſed cū ſequētibus cōtinuāda hęc
ꝑticula/ad habitādū honor in terra noſtra.Et eſt ſenſus.honor erit ad habitandum in terra noſtra quū
gr̄a & veritas obuiauerūt.ita ꝙ gratia & veritas obuiauerūt qn̄ honor meſię habitabit in terra noſtra
per myſteriū incarnationis.Quouis aūt mō cōtinues,proculdubio per obuiationem gratiæ & verita/
tis &c̄.deſcribit̄ meſias/ꝓphetando ꝙ in aduentu eius gratia & veritas obuiauerūt.vidimus inquit io/
annes eū plenū gratiæ & veritatis:& de plenitudine eius oēs accepimus.Ita ꝙ gr̄a & veritas non ſolū
obuiauerūt/i ꝑſona meſię cōiūctę,ſed per ipſum ad vniuerſos diffūdēdæ.Iuſtitia & pax oſculatę ſunt.
Cōſidera hoꝝ quattuor concurſum:& videbis nihil deficere.¶ Veritas de terra germinabit,& iuſtitia
de coelis ꝓſpecta eſt.Aduerte hic ꝙ dictio hebraica ſignificat germinare ſeu florere.ita ꝙ non dicit ve/
ritatē germinari ſed germinare:hoc eſt ꝙ ipſa veritas emittit florē ſeu germen.Vnde prouenit ꝙ pōt
eſſe duplex ſenſus lrē. Alter. veritas de terra/hoc eſt terreſtris,germinabit.Et ſic ſignificatur ꝙ veritas ꝓ
ducet flores/germina & fructus ſuos.Et vere hoc adimpleri videmus tēpore meſię.in quo nullus eſt lo/
cus figmētis,ſed ſoli veritati:iuxta verbum dn̄i.ego ad hoc natus ſum vt teſtimoniū ꝑhibeam veritati:
oīs q eſt ex veritate audit verba mea.Et ſic dr̄ veritas de terra/hoc ē veritas humanis mētibus natura/
liter inſita,germinabit/germē fidei.Nā veritas naturalis tanq̄ irrigata ꝓdicatiōe euāgelica,ꝓferet aſſen
ſum fidei velut ſuū florē ſeu germen.Verū ꝗppe vero germanū eſt:& veritas fidei nōnullus eſt fructus
veritatis naturalis/ex dono tm̄ dei.& ꝓter hoc veritas nobis īſita germinabit rectitudinē morū & ope/
rū.Alter ſenſus eſt.Veritas germinabit de terra:hoc eſt ex terra/ex terrenis hominibus,emittet germi/
na ſua.Et hoc eſt valde mirabile ꝙ veritas quæ rarum inuenit in hominibus locū,tēpore meſię germi
nat/profert germina ſua ex terrenis hominibus.Quod adimpletum videmus in vniuerſis nationibꝰ
cōuerſis ad veritatē euangelicā ¶ Similiter duplici ſenſu exponi pōt/& iuſtitia de coelis proſpecta ē.
Alter eſt.Et iuſtitia de coelis/hoc eſt iuſtitia coeleſtis,proſpecta eſt:quæ eſt iuſtitia fidei.Alter eſt. Et iu/
ſtitia proſpecta eſt de coelis.Ante meſiam iuſtitia non eſt viſa niſi de terris/niſi ab hominibus terrenis
dicta & exercitata:tempore meſię iuſtitia viſa eſt a coelis inſtituta(qualis eſt iuſtitia fidei)promiſſa/ꝓ
dicata &c̄.propter multitudinem miraculorum approbantium illam.

Etiā dn̄s.Accumulat diuina bn̄ficia futura tp̄e meſię.Etiā dn̄s dabit ipſū bonū.tū dando deitatē hoī.
pr̄ meus qd̄ dedit mihi maius eſt oībus.Tū largiēdo verę bonitatis abūdātiā humano generi . & terra
nr̄a dabit fructū ſuū/hoiem meſiā vltimū expectatū ex terra nr̄a.Tum multitudinē bonoꝝ operū.Iu/
ſtitia faciebus eius/meſię,ibit/dirigēs ip̄m ad oia iuſta opa:decet.n.nos implere oēm iuſtitiā/dixit ipſe
ioāni baptiſtę.& ponet vię greſſus eius/chriſti:hoc ē nō ſolū dirigēdo ſed exequēdo iuſtitia coram eo
erit.multi.n.hn̄t iuſtitiā ante mētis oculos directiuē,ſed nō ponētē in executiōe greſſus coꝝ ī via huiꝰ
vitę:qa qn̄q; ī executiōe deficiūt.Meſię aūt greſſus iuſtitia nō ſolū diriget tanq̄ ante eū ꝓcedēs,ſed etiā
ponet exequendo toti vię huius vitę greſſus illius:ipſe.n.ſolus eſt qui peccatum nō fecit.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Oratio dauid LXXXV.

INclina dn̄e aurē tuam & exaudi me:quoniam inops & pauper ſum ego.
Cuſtodi animam meam quoniam ſanctus ſum:ſaluum fac ſeruum tuum
deus meus ſperantem in te.
Miſerere mei domine quoniam ad te clamabo tota die:lętifica animam
ſerui tui,quoniam ad te domine animam meā leuabo.
Quoniā tu domine ſuauis & mitis & multę miſericordiæ:omnibus inuocantibus te.
Auribus percipe dn̄e orationem meam:& intende uoci deprecationis meæ.

In die tribulationis meę clamaui ad te:quia exaudiſti me.
Non eſt ſimilis tui in diis domine:& non eſt ſecundum opera tua.
Omnes gentes quaſcunqꝫ feciſti uenient:& adorabunt coram te domine,& glorifica bunt nomen tuum.
Quoniam magnus es tu & faciens mirabilia:tu es deus ſolus.
Deduc me dñe ĩ uia tua & ingrediar ĩ ueritate tua:lętetur cor meũ ut timeat nomẽ tuũ.
Cõfitebor tibi dñe deus meus in toto corde meo:& glorificabo nomẽ tuũ in æternum.
Quia miſericordia tua magna ẽ ſup me:& eruiſti animã meã ex inferno inferiori.
Deus iniqui inſurrexerunt ſuper me,& ſynagoga potentium quęſierunt animam meã: & non propoſuerunt te in conſpectu ſuo.
Et tu domine deus miſerator & miſericors:patiens & multę miſericordię & uerax.
Reſpice in me & miſerere mei:da imperiũ tuũ puero tuo:& ſaluũ fac filiũ ancillæ tuæ.
Fac mecum ſignum in bonũ,et uideant qui oderunt me & confundantur:quoniam tu domine adiuuiſti me & conſolatus es me.

ℭIVXTA HEBRÆVM. ℭOratio dauidi. LXXXVI.

1 Propheta. INclina dñe aurem tuam,reſpõde mihi:quia pauper & mendicus ego.
2 Cuſtodi aĩam meã,q̃a ſ̃cſus ego:ſalua ſeruũ tuũ tu deꝰ meꝰ cõfidẽtẽ ĩ te.
3 Miſerere mei domine†:quoniam ad te uocabo tota die. † dñi mei
4 Lętifica animam ſerui tui:quia ad te domine†animam meam leuabo. † dñi mei
5 Quoniã tu domine†bonus & ignoſcens & multus gratia:omnibus uocantibus te. † dñi mei
6 Auſculta domine orationem meam:& auſculta in uocẽ deprecationũ mearum.
7 In die anguſtię meæ uocabo te:quia reſpondebis mihi.
8 Non ſicut tu in diis domine†:& non ſicut opera tua. † dñi mei
9 Oẽs gẽtes quas feciſti uenient:&curuabũt ſe faciebꝰ tuis dñe & honorabũt nomẽ tuũ†. † noi tuo
10 Profeſſio gẽtiũ. Quia magnus tu,& faciens ſepata tu:deus†ſolus tu. † dñi
11 Propheta. Doce me dñe uiã tuã,ibo ĩ ueritate tua:uni cor meũ timori nois tui.
12 Confitebor te dñe† deus meus in toto corde meo:& honorabo nomẽ tuũ ſempiterno. † dñi mei
13 Quia gratia tua magna ſuper me:& eruiſti animam meã a fouca inferiori.
14 Deus† ſuperbi ſurrexerunt ſuper me,& cętus robuſtorum quęſierunt animam meam: & non poſuerunt te coram ſe. † dij
15 Et tu domine†deus miſerator & miſericors:longus furorũ,& multus gratia & ueritas. † dñi mei
16 Vertere ad me & miſerere mei:da fortitudinem tuã ſeruo tuo,& ſalua filiũ†ancillę tuę. † filia
17 Fac mecum ſignum bonitati:& uidebunt oſores mei & confundẽtur,quia tu domine auxiliatus es mihi & conſolatus es me.

TItulus eſt.Oratio dauidi.Iſte eſt ſecundus pſalmus habens pro titulo oratio : quia per modum orationis conditus eſt.ℭMateria eius(quãtũ ex ipſo pſalmo apparet)eſt ipſemet dauid cõſtitutus in perſecutione ab abſalon. Qꝫ enim dauid pro ſeipſo oret in hoc pſalmo,facile intelligitur ex apoſtolica regula:ſcilicet quia nihil eorum quę de ſeipſo dicit excedit perſonam eius,ſed omnia verificãtur de ipſo:vt facile eſſet diſcurrendo per ſingula monſtrare.¶ Qꝫ autem de perſecutione ab abſalon loquatur,apparet ex eo,ꝙ manifeſte petit ſaluari a congregatione quęrẽtium animam ſuam : adiungens vt videant quoniam tu domine adiuuiſti me & conſolatus es me. Hinc enim apparet ꝙ aut de perſecutione a ſaule aut de perſecutione ab abſalon loquitur.tertia enim non inuenitur congregatio odientium quęrentium animam eius,proprie loquendo.Hoſtilia ſiquidem bella exterorum tendebãt directe contra ſtatum regni & non contra vitam dauidis:ſed perſecutio tam ſaulis q̃ abſalon directe tendebat contra vitam dauidis.Conſtat autem ex tertiodecimo verſiculo ꝙ tempore iſtius pſalmi anima dauidis erat eruta ex fouca inferiori:per hoc ꝙ remiſſum erat ei crimen quo metuerat foueam infe

riorem:hoc eſt infernum.Et ꝙ toto tempore perſecutionis a ſaul nunꝗ̄ legitur crimen aliquod daui/
dis:ſed poſtꝗ̄ factus eſt rex commiſit crimen homicidii & adulterii ante perſecutionem ab abſalon.&
ꝙ audierat a nathan propheta remiſſum ſibi peccatum.¶ At ſi obiecerit quiſpiam / dauidem etiam
perſequente ipſum ſaule incurriſſe crimen homicidii:dicente ipſo.1.reg.22.ego ſum reus omnium ani
marum patris tui.ſciebam enim in die illa ꝙ quum ibi eſſet doech idumeus / proculdubio annuncia/
ret ſauli.Agnoſcat ſe errare : quoniam ſm veritatem dauid tunc non incurrit crimen aliquod. Tum
quia ſciens ꝙ doech annunciaret ſauli ſe vidiſſe dauidem apud achimelech &c̄.nō tamen ſciebat nec
ſuſpicabatur nec ſuſpicari tenebatur ꝙ propterea ſaul ſeuiret in deceptum & innocētem ſacerdotem.
Tum quia ſaluator declarauit dauidem tūc in geſtis ibidem iuſtum:aſſumendo in exemplum a daui/
de tunc iuſto ꝙ comedit panes ſanctos. conſtat enim ex eo ꝙ dauid tunc iuſtus comedit panes ſan/
ctos/ſaluatorē declarare actum comedendi panes ſanctos fuiſſe licitū ī neceſſitate.Nō enim a viro tā/
ti ſceleris tunc/exemplum aſſumpſiſſe ad excuſandū diſcipulos intelligi poteſt:quum hoc ſit a ratione
alienum.Non igitur crimen incurrit propter p̄ſentiam doech:ſed dauid dixit ſe reum non affectu aut
īprudentia , ſed facto/ſed opere geſto coram doech.Et locutus eſt more humano : quo conſueuimus
quibuſcūꝙ malis occaſionaliter ſecutis ex facto noſtro quātumcūꝙ ſimus innocentes dicere / ego fui
cauſa tot malorum.Et ad conſolandum abiathar dixit dauid ego ſum reus:hoc eſt ego debeo facere ſa
tis pro omnibus animabus patris tui/ego conſtituo me debitorem/ſatiſfacturum &c̄.¶ Igitur ad li/
teram dauid conſtitutus in tribulatione ob perſecutionē ab abſalon/in hoc pſalmo orat pro ſeipſo.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid eiectus ab abſalon,orans petit vt deus ad ſe pauperē/gratioſum/cōfidentē in deo ſeruū/incli
net aurē ſuam & reſpondeat,quia ipſe deus bonus/ignoſcens & multus gratia.Et videns quia deus re/
ſpondit:contēplatur inde inter deos quidē nullū ſimilem deo/in genere vero humano omnes gentes
adoraturas quādoꝙ deū.ipſe vero dauid prius gratias aget de percepta venia eis/petēs vt dirigat ſe ī
via dei cū plenitudine timoris dei:& vltimo petet ſaluari ab hac tēporali tribulatiōe/& lętificari &c̄.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

Inclina domine. Diuiditur pſalmus in ptes duas:propoſitiuā materiæ,& executiuā/ibi quī tu do/
mine.¶ Proponit ſex petitiones.Prima eſt. Inclina dn̄e aurem tuam. Humano more tanꝗ̄ pauper
ad principē recurrens/nō audet petere audi me:ſed vt dignetur aures pauperi p̄ſtare.hoc enim denotat
petendo inclina.¶ Secūda petitio eſt.Reſponde mihi.Diuitibus non eſt opus ſupplicare vt princeps
reſpondeat:quī ſuapte natura diuites reſpondent diuitibus.ſed pauper etiam ſupplicās/vix obtinet vt
princeps ſibi rn̄deat.Quia pauper & mēdicus ego.Indigentiam ſimul & rationem duarum p̄miſſarū
petitionum aperit.Et quāuis metaphorice poſſit intelligi dauid profitens ſe pauperem & mendicum
(ſcilicet comparens coram deo tanꝗ̄ pauper & mendicus coram principe:& hic ſenſus literalis con/
ſonet metaphoricę petitioni inclina aurem tuam)poteſt tamen etiam proprie intelligi ꝙ dauid pro/
fitetur ſe pauperem & mēdicum reſpectiue ad ſtatum regium a quo ceciderat.ita ꝙ erat rex pauper(vt
pote manifeſte īdigēs)& mēdicus:vtpote ex alienis opibus viuēs(vt patet.2.reg.16.&.17.)tanꝗ̄ ex mē
dicitate.¶ Tertia.Cuſtodi animam meam/vitam meam,quia gratioſus ego.Docuit dominus oran/
do dicere.dimitte nobis debita noſtra ſicut dimittimus debitoribus noſtris.Petens dauid cuſtodiri vi/
tam ſuam/allegat quia ipſe fuit gratioſus aliis.ſaluauit enim bis vitam ſaulis:& in propoſito gratio/
ſe indulſerat abſalon qui interfecerat amnon.¶ Quarta petitio.Salua ſeruum tuum tu deus meus,ſer
uum tuum inquam confidētem in te.¶ Quinta.Miſerere mei domine/in hac miſeria conſtituti:quo/
niam ad te vocabo/recurram,tota die/ſine intermiſſione.¶ Sexta.Lętifica animam ſerui tui,quia ad te
domine animam meam leuabo/per contemplationem.Aduerte hic dauidem citare vndiꝙ rationes.
Ex parte malorum indigentiam periculumꝙ vitę:ex parte bonorum ſpiritualium/gratioſitatem/ ſer/
uitutem dei/confidentiam/recurſum/& contemplationem.vt vndiꝙ ex parte animi & corporis huma
no more prouocet dei gratiam. Vbi ſimul aduerte ꝙ docet cōditiones quas debet habere noſtra ora/
tio:vt ſcilicet ſit fulta virtutum meritis/& recurſu ad deum cum fiducia/ſeruitute eleuationeꝙ mentis,
petendo neceſſaria.

¶ Quoniam tu domine. Incipit hic pars executiua tali ordine.Pr̄o tractatur illa particula/inclina
domine aurem tuam/ſimul cum illa gratioſus ego.Secūdo tractatur illa/reſponde mihi quia pauper &
mendicus ego/ibi in die anguſtiæ.Tertio tractatur illa/cuſtodi animam meam/ſimul cum reliquis,ibi
deus ſuperbi.¶ Tractat itaꝙ/inclina domine aurem tuam mihi:aſſignando rationem ex cōditioni/
bus dei tribus.Quoniam tu domine bonus/omnibus,& ignoſcens/peccatoribus,& multus/nō ſemel
aut bis ſed multiplicatis vicibus gratis p̄ſtans:omnibus/nullo excepto,vocantibus te.Ideo auſculta
domine orationem meam,& auſculta in vocem deprecationum mearum.

In die anguſtię meę. Tractatur hic illa particula/reſponde mihi quia pauper & mendicus ego:aſſi/
gnando rationem ex effectibus bonis conſequentibus ad reſponſionem dei.Et intendit ꝙ ideo ipſe in
die anguſtiæ ſuæ recurret ad deum,quia deus reſpondebit ſibi:hoc eſt quia deus curam ſe habere affli

ctorum perſeuerantet monſtrabit, ideo ipſe recurret in afflictione ſua ad deum. Ideo nullus inter deos ſimilis deo apparebit: vtpote nullo habente curam afflictorum, nullo faciente opera prouidentiæ circa homines quæ tu facis. Et ſimiliter ideo omnes gẽtes quando ꝙ te adorabunt. ideo ego petam vt dirigas viã meã &c̃. Et vt vno verbo dicat, itẽdit ꝙ qa deus reſpõdet opibus ꝓuidẽtiæ qbuſcũq; afflictis recurrentibus ad ſe, ideo nullus ſimilis inter deos, ideo omnes gentes adorabunt &c̃. Adimpleriq; prophetiam hanc non eſt dubium. ℣ Quia magnus tu. Profeſſio eſt hæc omnium gentiũ. Quia magnus tu, & hoc quo ad excellentiam: & faciens ſepata tu, & hoc quo ad opera: deus ſolus tu, & hoc quo ad naturam. ℭ Doce me domine. Propoſuit in die anguſtię meę vocabo te: modo exprimit ad quid vocabit. Vbi nota ordinẽ. Primo vocat largitatem ſpiritualis gratiæ. Doce me, intus, viam tuã, cum efficacia, ita ꝙ ibo in veritate tua: hoc eſt ad hoc vt eam in veritate tua, in veritate doctrinę tuę, morum tuorum, fidei tuę &c̃. Vni cor meum. Nõ ſufficit ꝙ doceas, ꝙ inſtruas partem intellectiuam: ſed oportet vt illabaris in partem affectiuam, in voluntatem meam. Vni cor meum timori nominis tui, vt ex integro te timeat, & non ſit cor meũ ſicut prius ex parte tantum te timens. Et ſimul promitto. confitebor te domine in toto corde meo, confeſſione fidei: & honorabo nomen tuum ſempiterno. Quia gratia tua magna ſuper me, fuit: & eruiſti animam meam a fouea inferiore, ab inferno dãnatorum quem merueram ex adulterio & homicidio. ℣ Aduerte hic ꝙ ſi de fouea ſepulchri intelligeret, non appoſuiſſet illud adiectiuum inferiore: quum fouea ſuapte natura ſignificet locum inferiorem. Ex hoc ergo adiectiuo apparet ꝙ de inferno loquitur: quę eſt fouea ĩferior ſepulchro. Immo ad literam dixit ex fouea inferiore propter foueam ſuperiorem animę, nõ corporis: ad quã deſcẽdebant tũc temporis iuſti morientes. Ita ꝙ fouea dãnatorum appellatur fouea inferior reſpectu limbi patrum qui eſt fouea ſuperior: qui in ſacris literis appellatur infernus.

Deus ſuperbi ſurrexerunt. Tractatur hic illa particula, cuſtodi animam meam. Vbi nota duo. Alterũ ꝙ propheta continuat orationem, ponendo tertio loco petitionem bonorum corporaliũ. poſtq̃ enim petiit id quod erat ſpiritualis ſalutis, & gratiarumactiones promiſit pro recepta venia, ſubiũgit petendo ſalutem corporis. Alterũ ꝙ ſimul tangit propheta reliqua propoſita in principio pſalmi. Deus ſuperbi, abſalon & complices, ſurrexerũt ſuper me, deiiciendũ: & cœtus robuſtorum, illi adhęrẽtiũ, quęſierunt animam meam, tollere, occidere me. & non poſuerũt te coram ſe. Non ſolum peccant ſuperbia, extollendo ſe ſuper regem, ſed peccãt impietate, poſthabẽtes te: qui pręcępiſti honorari patrẽ, qui prohibuiſti iniuſtitias. Quãuis enim dauid tũc pateretur iuſte a deo, abſalon tamen & complices iniuſte ſurrexerunt contra dauidem. & propterea dicitur ꝙ non poſuerunt te coram ſe. Hæc eſt anguſtia & regni & vitę. ℭ Et tu domine deus. Gerne hic tractari illam particulam ad te domine vocabo. Miſerator, opere, & miſericors, affectu: longus furorum, hoc eſt tardus ad vindictas, tanq̃ in longum protrahens moueri ad iram, & multus gratia, multiplicatis vicibus conferens gratis, ſine meritis, & veritas, deus enim eſt ipſa veritas ſicut eſt ipſa bonitas. Aduerte hic prophetam exequi quod propoſuit: ſcilicet ad te domine animam meam leuabo. magna enim mentis eleuatio in hac contemplatione diuinarum conditionum relucet. ℣ Vertere ad me. More humano loquitur. Tanq̃ auerſus a dauide fuit deus occupante abſalon regnum dauidis. Et propterea petit. vertere ad me, per effectum gratiæ, & miſerere mei, quod ſuperius propoſuerat: da fortitudinem tuam, ad ſuſtinẽdum & vincendum, ſeruo tuo, mihi: & ſalua me filium ancillę tuæ. Cuncta propoſita exequitur, ampliãdo. & vbi prius ſe dixerat ſeruum dei, modo non ſolum dicit ſe ſeruum, ſed natum ſeruum dei: vtpote filium ſeruę. Sicut inter homines filius ſeruę non ſolum eſt ſeruus ſed natus ſeruus: partus enim ſequitur ventrem. ℣ Fac mecum ſignum bonitati. Non credebatur deum remiſiſſe crimina adulterii & homicidii dauidis. & propterea dauid petit vt deus reducat ſe ad regnum in ſignum bonitatis diuinæ quæ indulſit peccatũ. Fac mecum inquit ſignum bonitati tuę, qua mihi indulſiſti, ſignum inquam quod palam ſit apud omnes: & videbunt oſores mei & cõfundentur, quia tu domine auxiliatus es mihi & cõſolatus es me, reducendo in regnum. Et ſic cõpleuit particulam, lętifica animã meam &c̃. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Filiorum core pſalmus cantici. LXXXVI.

FVndamenta eius in montibus ſanctis: diligit dominus portas ſion ſuper omnia tabernacula iacob.

Glorioſa dicta ſunt de te: ciuitas dei.

Memor ero raab & babylonis: ſcientium me.

Ecce alienigenę & tyrus & populus ęthyopum: hi fuerunt illic.

Nunquid ſion dicet. homo & homo natus eſt in ea: & ipſe fundauit eam altiſſimus?

Dñs narrabit in ſcripturis populorum & principum horum: qui fuerunt in ea.

Sicut lętantium omnium habitatio eſt in te.

IVXTA HEBRÆVM. Filiis core pſalmus cantici. LXXXVII.

ciuitatis dei
1 Propheta. FVndamentum eius in montibus ſanctitatis.
eſt — plus quam
2 Diligés dñs portas ſion ſuper omnia tabernacula iacob.
te — ſunt
res decorę 3 Honoratę(dictum eſt)in te ciuitas dei†. Selah.
4 Deus. Recordabor ſuperbam & babel ſcientibus me. Propheta. ecce paleſtina & tyrus
cum ęthiopia, iſte natus eſt ibi. Selah.
5 Et ſion dicetur. Vox euangelica. uir & uir natus eſt in ea, & ipſe fundabit eã excelſus.
6 Dñs numerabit in ſcribendo populos: iſte natus eſt ibi. Selah.
erunt — erunt
7 Propheta. Et principes ſicut parturientes. Deus. oẽs fontes mei in te.

TItulus eſt. Filiis core pſalmus cantici. De quo vt ſupra.

Circa materiam pſalmi ſcito conſtare ꝙ pſalmus tractat de ciuitate dei: vt patet in principio eius. Quum aũt, ciuitas dei ſit vel terreſtris hieruſalẽ(quã deus elegit a tẽpore dauidis vt eſſet nomen dei ibi)vel ſpiritualis hieruſalẽ: & nõ poſſit pſalmus iſte verificari de terreſtri hieruſalẽ(tum quia in quarto verſiculo dicitur. ecce paleſtina & tyrus cũ ęthiopia, iſte natus eſt ibi. tum quia deſcribitur fundamẽtũ ciuitatis huius in mõtibus ſanctitatis: quod de terreſtri hieruſalẽ nõ verificat̃)cõſequens eſt vt ſit ſermo de ſpirituali hieruſalẽ. Nec opus eſt ſubdiſtinguẽdo inquirere an de hieruſalẽ cœleſti an militante ſit ſermo: quoniã hieruſalem ſpiritualis vnica tñ ciuitas eſt. non habemus hic manẽtem ciuitatẽ ſed futurã inquirimus. Cuius nõ ſumus hoſpites & aduenę ſed ciues. nõ ſolũ cõuerſatiõe(quia noſtra cõuerſatio in cœlis eſt)ſed natiuitate: quia illa quę ſurſum ẽ hieruſalẽ eſt mater noſtra, in libertatẽ filiorũ dei generans paleſtinos & tyrios & ęthiopes: hoc eſt omnes gentes. Congruereq́ ei nomen ſion, teſtatur apl's ad heb. 12. acceſſiſtis ad ſion mõtẽ & ad ciuitatẽ dei viuẽtis hieruſalẽ cœleſtem. Eſt igitur ad litteram materia pſalmi ciuitas dei cœleſtis hierl'm cõis oĩbus gẽtibus ĩ ſuis initiis quæ in terra habet.

SVMMARIVM EST.

Propheta deſcribit ciuitatẽ dei a fundamento, portis & doctrina: declarans ciuitatẽ cõmunẽ omnibus gentibus, non vt aſcitis ſed natis ibi, deo fundante, numerante & ſcribente: principeſq́ eius vt parturientes, & omnes diuinos fontes in illa.

Perſonę loquentes ſunt propheta, deus & uox euangelica.

FVndamentum eius. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materię, & executiuã, ibi recordabor. Proponit de ciuitate dei tria. Primo fundamẽtũ. Fundamentũ eius. ſ. ciuitatis dei, eſt in mõtibus ſanctitatis. fundamentũ aliud nemo poteſt ponere inquit apoſtolus pręter id quod poſitũ eſt quod eſt chriſtus ieſus. Per montes ſanctitatis celſitudines virtutũ oĩum intellige. Chriſtus plenus gratiæ & veritatis, fundamentũ ſignificatur ciuitatis dei. Potes quoq́ per montes ſanctitatis, ſanctos angelos intelligere: vt ſignificetur chriſtus ſuper ſanctos angelos fundare ciuitatem dei, eo ꝙ fundauit eam ſuper bona cœleſtis beatitudinis. Et intendit propheta ciuitatem dei eſſe fundatam in virtutibus & in bonis verę beatitudinis. Secũdo portas. Diligens, ſupple eſt, dñs portas, ſacramenta eccleſiaſtica, ſion, cœleſtis: per eccleſiaſtica. n. ſacramẽta ingreſſus fit ad cœleſtẽ patriam. ſuper omnia tabernacula iacob, plus q̃ omnia quæ ſunt veteris teſtamenti. Tertio doctrinam. Honoratę, ſupple res, dictũ eſt in te ciuitas dei. Sic habetur in hebręo. Et nec apparet cõgruitas grãmaticę: ſed apparet ꝙ dicẽdũ fuiſſet, honoratę dictę ſunt in te ciuitas dei: vt numerus participii ac verbi cõgrueret nomini. Senſus tamen ac conſtructio eſt. Dictum eſt o ciuitas dei ꝙ res honoratę, res honore dignę, in te ſunt. Et poſt deſcriptionẽ fundamẽti & portarũ ſignificãtur interiora ciuitatis: non quæ ſunt, ſed ꝙ honore digna ſunt. ſpiritualia. n. bona ſunt interiora ciuitatis dei, quibus maxime debetur honor. Et ne quęras a propheta vnde ſcis hæc: reſpondet quia dictum eſt, reuelatum eſt, auditum eſt, fide tenetur. vt vndiq́ intelligas ꝙ de ſpirituali dei ciuitate loquitur.

Recordabor. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, honoratę dictũ eſt in te. Secundo illa, ſuper omnia tabernacula iacob, ibi & ſion. Tertio illa, fundamẽtũ eius, ibi & ipſe fundabit. Quarto illa, in mõtibus ſanctitatis, ibi & principes. Quinto illa, portas ſion, ibi omnes fontes. Introducit itaq́ deum conſtituentẽ ciuitatem ſuã cõmunem omnibus mũdi nationibus. Recordabor, in ciuitate mea, ſuperbam & babel ſcientibus me. Per ſuperbam & babel ſignificãtur vniuerſę nationes gentium. babel. n. nomen eſt babylonis. Superbę vero nomine ęgyptus ſignificatur. & apparet ꝙ eſt in loco hoc nomen regionis, ex hoc ipſo ꝙ ꝓpheta copulat cũ babylone. Et eſt ſenſus ꝙ dãdo mãdata ſciẽtibus me, recordabor harũ regionũ quæ ſpãliter ſubegerũt populũ dei: vt a fortiori intelligantur

telligantur cętere. Quod fuit adimpletũ dũ chrs mandauit diſcipulis. euntes in mũdũ vniuerſum prędicate euangeliũ omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit &c̃. Hæc eſt enim doctrina euãgelica. ℣ Ecce paleſtina. Demõſtraẽ effectus ſtatim ſubſecutus. ecce paleſtina & tyrus cũ ęthiopia. numero trinario vniuerſę mũdi nationes ſignificanẽ ob pfectionẽ trinarii. Iſte natus eſt ibi. Quũ debuiſſet dicere iſti nati ſunt ibi, in ciuitate dei p baptiſmũ (iuxta illud. oportet vos naſci denuo) dixit in ſingulari iſte natus eſt ibi. tũ ad denotãdã indifferẽtiã oĩum p baptiſmũ naſcentiũ: qa in chřo nõ eſt mas aut fœmina, nõ eſt barbarus aut ſcytha &c̃. vt apl̃us inquit ad col. 3. Tum ad ſignificandã ſingularitatẽ naſcentiũ: quia nõ naſcitur in ciuitate dei populus (nõ.n. baptizaẽ cõitas) ſed quilibet ſingillatim naſciẽ in ciuitate dei. ℣ Et bñ nota: quia nõ dicit iſte aſcitus eſt ſed natus eſt: quia vt dictũ eſt, oportet nos naſci denuo. Aduerte quoq; aduerbiũ demõſtratiuũ ecce, ſignificare ſtatim ſecutũ fructũ cõuerſionis gentium ad chřm. nam breuiſſimo tẽpore eccleſia chři in aſia, aphrica & europa nata eſt.

Et ſion dicetur. Tractatur hic dilectio ciuitatis dei ſup oĩa tabernacula iacob. Vbi aduerte duo. Alterũ q ſion in textu hebręo eſt caſus datiui. Alterũ q ſion in hoc verſiculo ſignificat populũ hebręũ vacantẽ cultui diuino in mõte ſion. Et pptere aliter ſumitur hic ſion q̃ in ſecũdo verſiculo. nã hic inducit ſion abſolute, ſupius aũt qualificata: ſcilicet habẽs fundamẽtũ ſuũ in montibus ſanctitatis. ℭ Cõſequẽter itaq; ppheta introducit q ſion. i. populo hebręo admirãti ſeu inuidẽti de cõuerſione gentiũ ad ciuitatẽ dei fundatã in chřo (tanq̃ ſoli ipſi hebręi ſint ciues nati in ciuitate dei, & gentiles conuerſi ſint proſelyti ſeu ciues aſciti) huic inquã querelę ſeu admirationi diceẽ euãgelica voce, hoc quod ſeqtur: ſcilicet vir & vir natus eſt in ea: hoc eſt tã vnus vir q̃ alter natus eſt in ciuitate dei, nulla eſt diſparitas iudęi & gentilis, ſed vterq; natus (non aſcitus) eſt in ea, ciuitate dei. & ipſe excelſus, deus, fundabit, pſeuerabit fundando, eã, in vtriſq;. Per quod ſimul declaraẽ fundamẽtũ ciuitatis ex pte fũdatoris. Legẽ in actibus apl̃oꝝ diſceptationẽ hebręoꝝ aduerſus petrum redeũtẽ a cõuerſione cornelii & alioꝝ gentilium: & inuenies dictũ ad ſion quod hic pphetaẽ: vt patet act. xi. ℣ Dñs numerabit in ſcribendo populos, iſte natus eſt ibi. Magna dignitas naſcentiũ in ciuitate dei: qñ dñs deſcribiẽ & numerans & ſcribens populos, ita q ſinguloꝝ computũ tenet. vnũquẽq; ſigillatim ſcribit ex quocunq; ſit populo, iſte natus eſt ibi, in ciuitate dei. Et intendit ppheta per hoc declarare q magnifacit deus ſingulos ſiue iudęos ſiue gẽtiles qui baptizantur: vt intelligas q natiuitas per baptiſmũ, nõ eſt adinuentio humana ſed diuina, ex hoc q deus numerat & ſcribit ſingulos natos ibi.

Et principes ſicut parturientes. Declaraẽ hic illa particula, in mõtibus ſanctitatis: declarando celſitudines virtutũ in principibus nõ ſolum pro ſeipſis ſed pro aliis. Et propterea deſcribunẽ principes ciuitatis apoſtoli & alii ſimiles ſicut parturiẽtes, generãtes alios. Filioli mei inqt apl̃s, quos iterũ parturio donec formeẽ chřs in vobis. Totũ ſtudium principũ fuit & eſſe debet ad ſalutẽ alioꝝ. ℣ Oẽs fontes mei in te. Introducitur itaq; deus alloquẽs ciuitatẽ: declarãdo q oẽs fontes mei ſunt cõcluſi in te. Acſi aperte diceret. nullus quęrat extra te meũ fontẽ: ſed oẽs fontes mei, tã ad potũ q̃ ad ablutionẽ, irrigationẽ &c̃. ſunt in te, ciuitate mea. Vbi aduerte q quas ſuperius dixit portas, mõ vocat fontes: qm̃ & fontes ipſi tã doctrinę q̃ ſacroꝝ ſunt portę per quas ingredimur cœleſtem patriam. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Canticum carminis filiorum core uictori per chorum ad pręcinendum intellectus eman ezraitę. LXXXVII.

Domine deus ſalutis meę: in die clamaui & nocte coram te.
Intret in conſpectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meã.
Quia repleta eſt malis anima mea: & uita mea inferno appropinquauit.
Eſtimatus ſum cum deſcendẽtibus in lacum: factus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber.
Sicut uulnerati dormientes in ſepulchris: quorũ non es memor amplius, & ipſi de manu tua repulſi ſunt.
Poſuerunt me in lacu inferiori: in tenebroſis & in umbra mortis.
Super me confirmatus eſt furor tuus: & omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me.
Longe feciſti notos meos a me: poſuerunt me abominationem ſibi.
Traditus ſum & non egrediebar: oculi mei languerunt pręinopia.
Clamaui ad te domine: tota die expandi ad te manus meas.
Nunquid mortuis facies mirabilia: aut medici ſuſcitabunt & confitebuntur tibi?
Nunquid narrabit aliquis in ſepulchro miſericordiam tuã: & ueritatẽ tuã in pditione?

Nunquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua:& iuſtitia tua in terra obliuionis?
Et ego ad te domine clamaui:& mane oratio mea preueniet te.
Vt quid domine repellis orationem meam:auertis faciem tuam a me?
Pauper ſum ego & in laboribus a iuuentute mea: exaltatus autem humiliatus ſum & conturbatus.
In me tranſierunt irę tuę:& terrores tui conturbauerunt me.
Circundederunt me ſicut aqua:tota die circundederunt me ſimul.
Elongaſti a me amicum & proximum:& notos meos a miſeria.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Canticũ pſalmi filiis core,uincenti ſuper machalath:ad affligendum intelligentia heman ezrachitę. LXXXVIII.

1 Propheta. DOmine deus ſalutis meę:die clamaui,in nocte coram te.
2 Veniet [coram] faciebus tuis oratio mea:inclina aurem tuam laudationi meę.
3 Quia ſaciata in malis anima mea:& uitę meę [ad] foueam appulerunt.
4 Reputatus ſum cũ deſcendentibus putei:fui quaſi homo [cui] non fortitudo.
5 [ego] In mortuis liber: [reputatus] ſicut interfecti iacentes ſepulchri,ꝗ nõ meminiſti ipſorũ amplius, & ipſi a manu tua exciſi ſunt.
6 Poſuiſti me in puteo inferiorum:in obſcuritatibus,in profundis.
7 Super me confirmata [est] ira tua:& cunctis fractionibus tuis afflixiſti. Selah.
8 Longe feciſti notos meos a me:poſuiſti me abominationẽ eis,carceratũ,& non exibo.
9 Oculus meus languit ab afflictione mea:uocaui te domine,in tota die expandi ad tę palmas meas.
10 Oratio. Nũquid mortuis facies ſeparatum?an mortui ſurgent, [et] cõfitebunẽ te? Selah.
11 Nunquid narrabitur in ſepulchro gratia tua: [et] ueritas tua in perditione?
12 Nunquid cognoſcetur in obſcuritate ſeparatum tuum:& iuſtitia tua in terra oblita?
13 Propheta. Et ego ad te dñe clamaui:& in mane oratio mea pręueniet te.
14 Oratio. Quare domine relinques aiam meam:abſcondes facies tuas a me?
15 Pauper ego & obiens a puero:portaui timorẽ tuum,conturbabor.
16 Super me trãſierunt irę tuę:& terrores tui contriſtauerunt me.
17 Circundederunt me quaſi aquę tota die:circũierunt ſuper me pariter.
18 Longe feciſti a me amicum & ſodalem:notos meos [in mea] obſcuritate.

TItulus eſt. Canticum pſalmi filiis core,vincenti ſup machalath: ad affligẽdum intelligentia heman ezrachitę. Vbi aduerte hunc titulum mentionem facere inſolitam:ſcilicet filiorum core & heman. Conſueuerunt enim tituli vnum genus cantorum nominare,nõ duo. Et filii quidem core videnẽ nominari vt cantores:heman vero velut ꝓpheta.erat enim de numero videntium:vt dicitẽ.1.paralí.25. Vnde & pſalmus iſte dicitẽ eruditio ſeu itellectus heman. Ezrachitę denoiatio videẽ a patria:ſicut hieremias vocabaẽ anathotites. Quod aũt dĩ ad affligẽdũ,materiã tãgit pſalmi:qa a pricipio vſq ad finẽ plenus afflictionis eſt. Machalath nomẽ dĩ inſtrũ muſici,ſup quo cãtãdus erat iſte pſalmus. ¶ Circa materiã aũt pſalmi ambiguũ reſtat de cuius afflictione pſalmus loquiẽ. Sequẽdo aũt apoſtolicã regulam quia finis legis & ꝓphetarum eſt chrs,videtur mihi rõni valde cõſentaneum vt pſalmus iſte ad lrãm loquatur de afflictione chriſti viui & mortui. ¶ Moueor aũt ad hoc:qa quattuor dicta in hoc pſalmo,aut nõ verificanẽ aut nõ ꝓprie niſi de chriſto. Primum eſt in verſiculo quinto.in mortuis liber. Nulla enim pſona,nullus populus fuit in mortuis liber:ſed ſolus meſias in triduo mortis ſuę fuit in mortuis liber. ¶ Secũdum eſt in verſiculo ſexto.poſuiſti me in puteo inferiorũ. Nunq̃ enim legiẽ po

pulus in captiuitatē ductus ꝙ fuerit addictus carceri:& tñ non ſolum in iſto verſiculo ſed etiā in verſiculo.8.perſona loquens dicit ſe carceratam.Quod vere conueniſſe meſiæ quantum ad animā poſito in puteo inferni/& quantū ad corpus ſignato ſepulchro cū cuſtodibus,euāgelica ꝑdit hiſtoria.¶ Tertium eſt multus ſermo de mortuis in hoc pſalmo in.3.4.5.6.10.11.&.12.verſiculis. Tātus enim de inferno & mortuis ſermo inſinuat perſonā loquentem īter mortuos:ac per hoc meſiā.qui ſolus a mortuis aſcendit ad vitā.¶ Quartū eſt coena perpeſſio maloꝝ ſignificata in verſiculo.15.ſm textū hebraicum.pauper ego & obiens a puero,portaui furorē tuū &c̄.Non enim pōt de populo hebręo quāuis captiuo verificari ꝙ ſemp afflictus fuerit:quū fuerit plurimū exaltatus & tpe dauidis & ſalomonis. Meſias autem in hac vita paſſibili a primo natiuitatis ſuæ die ſemper afflictus eſt.¶ Eſt itaq; materia pſalmi afflictio meſiæ viui & mortui.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta in perſona meſię mortui & apud inferos morantis/recurrit ad deū pro ꝓpria reſurrectione:citans tum poenalitates quas tunc ſufferebat/tum merita poenarum quas paſſus erat viuens.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine deus.Diuidiť pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuam materię,& executiuā/ibi reputatus ſum.¶ Proponit duo:ſcilicet orationem ſuā & cauſam.Domine deus ſalutis meę/autor & finis;die clamaui & in nocte corā te.Nota tres cōditiones huius orōnis:clamorē cordis.rectitudinē,coram te/nō corā hoībus . cōtinuitatē/die & nocte.¶ Veniet faciebus tuis orō mea.Acſi diceret.quia ex parte mea/oratio habet ſuas cōditiones,habeat quoq; ex parte tua duas cōditiones.Altera eſt ꝙ ingrediatur velut meus nuncius vſq; ad cōſpectū tuū.veniet enim deprecatiue intelligendū eſt . Altera.inclina aurē tuā laudationi meę.More humano petit inclinationē auris ad attendendū orationi ſuę. Quā ideo vocat laudationē,quia ad laudandū deū tendit.Et hebraica dictio ſignificat laudē mixtam cantui:ad hoc enim tēdit vniuerſa hęc oratio vt chr̄s reſurgat laudādo & cantādo deū.¶ Quia(ecce cā duplex) ſaciata eſt/in hac vita,in malis/poenę,aīa mea.Non dixit ſpūs meus ſed aīa mea:quū pars ſupior animi nō fuit paſſa,ſed pars inferior/quā ꝓprie ſignificat aīa ab animādi officio/quo reſpicit corpus inferius ſe.Significāter quoq; deſcribitur ſaciata:quia in chr̄o vnicuiq; viriū permiſſum eſt pati quod ſuū erat/ſine conſolatione aliqua redundante ex parte aī ſuperiore in īferiorem:vt damaſcenus & theologi docēt.Et vitę meę.Altera cā eſt paſſio mortui.Et vitę meę ad foueā appulerūt.Nō ſolū in hac vita repletus ſum malis,ſed etiam vita mea terminata eſt ad foueam/& tumuli quo ad corpus & inferni quo ad aīam:quia vere mortuus ſum & deſcendi ad inferos.

¶ Reputatus ſum.Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractať illa particula/vitę meæ foueā appulerūt.Secūdo illa/die vocaui in nocte &c̄.ibi oculus meus. Tertio illa/ſaciata ī malis aīa mea/ibi & ego ad te dn̄e.¶ Reputatus ſum.Inter poenas quas chr̄s mortuus ſuſtinere ꝑ nobis voluit,explicať prima/credulitas hoīum ꝙ ipſe deſcēderit ad infernū ſicut alii hoīes.Reputatus ſum cū deſcendētibus putei/inferni:hoc eſt ſimilis aliis deſcēdentibus in puteū inferni.fui ſicut hō cui nō eſt fortitudo.Explanatio eſt dictę poenę:q̄a fui apud hoīes reputatus ſicut hō cui nō eſt fortitudo ſuperās inferni/ſed ſuccūbens poenis inferi ſicut reliq̄ hoīes.In mortuis liber/quū tñ ego ſim in mortuis/inter mortuos liber/in libertate mea eſt morari in īferno & nō morari:ſicut in libertate mea fuit mori & nō mori/deſcēdere ad infernū & nō deſcēdere.¶ Sicut interfecti.Alia poena eſt nulla ſpes hoīum de chr̄i reſurrectione.Reputatus ſum ſicut iterfecti/nō a quocūq;,ſed & ipſi a manu tua exciſi ſunt:hoc eſt tanq̄ iuſte diuina manu abſciſi de hac vita.i.ſicut interfecti a iuſtitia pro criminibus ſuis.iacētes ſepulchri ꝙ nō meminiſti ipoꝝ amplius:hoc eſt ſicut ſepulti ab antiquo quoꝝ nō eſt āplius recordatio. Vbi duas cās deſpationis humanę de reſurrectiōe chr̄i ꝓſpice.Alterā ꝙ reputatus eſt abſciſus a deo de hac vita:ac per hoc nō rediturus ad vitā.Alterā ꝙ reputatus eſt ſicut ſepulti ab antiquo,quorum nō eſt recordatio/quoꝝ reſurrectionē nullus expectabat.¶ Poſuiſti me.Tertia poena nō eſt ęſtimatiōis ſed facti . Vn̄ deū autorē eius ſignificat.Et eſt poena loci:quia aīa eius fuit in inferno/loco viliſſimo . Poſuiſti me in fouea inferioꝝ.Infernus fouea inferiorū diciť reſpectu foueaꝝ quæ ſunt ſup terrā. In obſcuritatibus,in profundis.Exaggerationes ſunt deſcribentes infernum ab obſcuritate & ſitu remoto a nobis . ¶ Super me confirmata ira tua.Quarta poena eſt dilatio reſurrectionis.Super me confirmata ira tua/differendo reſurrectionē meā:& cūctis fractionibus tuis afflixiſti. Vocat ſepe ꝓpheta hic tribulatiōes fractiones/ ab vndis maris fractis ab obſtaculis/aſſimilādo mala ſua illis vndis.Acſi aperte diceret ꝙ vniuerſa mala a te patior.Prius enim dixerat reputatus ſum &c̄.mō declarat a deo cūcta ſibi mala prouenis ſe.Et vere ſic eſt.¶ Longe feciſti notos meos a me.Explicatio eſt in ſpē ꝙ diſcipuli eius ꝑdiderūt fidē.Et ſic longe/elongatione infidelitatis,feciſti/ſubtrahendo donū fidei,notos meos/diſcipulos meos,a me. ¶ Et quod plus eſt,poſuiſti me abominationē eis. Quinta eſt hęc poena/qua habitus eſt vt abominabilis ēt viris ꝓbis.vn̄ vt abominabile die ſabbati/remotū eſt corpus eius a cruce.Et ſic ēt diſcipulis fuit abominabilis in die ſabbati.Carceratū & nō exibo:hoc eſt clauſum in ſepulchro ſigillato cū cuſtodibus vt nō poſſim exire.ne forte veniāt diſcipuli eius & furenť eum.Hmōi.n.concluſio & ſubſecuta eſt

ad abominationẽ cõmunem ne corpora manerẽt ſabbato in cruce:& annexã habuit abominationẽ in cã:qm̃ tanq̃ ſeductoris corpus cuſtodiebatur vſq; in diem tertium.

Oculus meus. Tractaẽ hic illa particula:dñe deus ſalutis meę die clamaui &c̃.deſcribẽdo recurſum ſuũ ad deũ.Tũ quo ad modũ.ex parte oculoꝝ.Oculus meus lãguit ab afflictione:ſuſpenſus in oõne: vocaui te dñe:actus orãdi eſt.Ex pte tpis.in tota die.Et ex parte manuũ.expandi ad te palmas meas.Et ĩtẽdit per hęc corporalia ſigna recurſum aię chriſti ad deũ ex oĩbus viribus ſuis.¶ Tũ quo ad petitionẽ.Nunqd mortuis.Hæc eſt petitio reſurrectionis.Vbi aduerte aduentũ meſię ordinatũ a deo ad officiũ p̃dicandi & p̃dicationẽ cõfirmandi miraculis.Quod ipſe chr̃s p ſeipm̃ executus eſt:& vtrunq; cõmiſit diſcipulis.Vñ ſcriptũ eſt.illi aũt pfecti p̃dicauerũt vbiq;,dño cooperãte & ſermonẽ cõfirmãte ſequẽtibus ſignis.Fructus aũt eſt vt cognoſcaẽ & laudeẽ deus.Hæc oĩa in hac petitione afferunẽ velut impoſſibilia niſi ipſe chr̃s reſurgat.Nunqd mortuis facies ſeparatũ:hoc eſt multitudinẽ miraculorũ:me nõ reſurgente ſed inter mortuos morãte nunqd officiũ meũ faciẽdi miracula adimplebis in mortuis! quaſi dicat nõ.an mortui ſurgẽt:me in inferno morãte,& cõfitebunẽ te:confeſſione laudis!quaſi dicat nec iſta vtilitas erit.¶ Nunqd narrabiẽ in ſepulchro gr̃a tua:officium predicãdi nunqd exercebiẽ inter mortuos!in ſepulchro.i.in hoĩbus qui fuerunt ſepulti:veritas tua in pditione:in vano:ſeu in terra pditionis:in ĩferno!Et deſcribit vniuerſam materiã p̃dicationis per gr̃am & veritatem:quia vniuerſę vię dñi gratia & veritas.quaſi dicat nec hoc erit.¶ Nunqd cognoſcetur in obſcuritate ſeparatum tuum, & iuſtitia tua in terra oblita!Tãgit reliquum fructum velut impoſſibilem in ĩferno.Ex qbus oĩbus ĩfertur neceſſitas proprię reſurrectionis:vt prędicetur viuentibus tam gratia q̃ veritas dei:& fiant mirabilia,& viuentes laudent deum cognitis mirabilibus & iuſtitia eius.

Et ego ad te dñe. Tractaẽ hic illa particula:ſaciata eſt in malis aĩa mea:repetẽdo recurſum ad deum: qm̃ in principio pſalmi propoſita eſt oõ pro vtraq; cã.Et ego ad te dñe clamaui:clamore cordis:& in mane:diluculo,oratio mea p̃ueniet te.¶ Quare dñe.Incipit afferre merita paſſionum ſuarum in hac vita ad petẽdam reſurrectionem. Hactenus.n.petiit illã ex officio p̃dicandi & fructu p̃dicationis:pręmiſſis malis quę mortuus ſuſtinuit.Quare dñe relinques aĩam meã:in ĩferno:abſcondes facies tuas a me:differendo reſurrectionem.Tanq̃ diceret.nulla eſt cauſa,ſed adſunt merita reſurgendi.¶ Et in primis pauper ego:ſui.ad lr̃am in tota vita ſua fuit pauper.Et obiens a puero:hoc eſt a pueritia ſemp fui velut moriens:pp̃ multitudine paſſionum.portaui timorem tuum:plenus fui ſemp timoris tui,conturbabor ſeu dubitabo:hoc eſt inde ſecutũ eſt ꝙ fui turbatus pluribus modis:a iudęis &c̃. Vel (& in idem redit)inde ſecutũ eſt ꝙ fui ſimilis dubitãti ob varias iudęoꝝ perſecutiones. Futurũ cõturbabor reſpicit pręteritũ portaui.¶ Super me tranſierũt iræ tuæ.Mala pœnæ appellat iras dei:quia iratoꝝ eſt punire.Et terrores tui:velut cõminantes mala pœnæ, cõtriſtauerũt me. Terrores dei appellat pręuiſa mala quæ erat paſſurus.ſuſtinuit.n.chr̃s nõ ſolum cruciatum paſſionis,ſed ẽt ꝓpaſſionis:praecogitando futuram paſſionẽ.vnde & ipſe dixit triſtis eſt aĩa mea.¶ Circundederunt me quaſi aquę tota die:penetrãtes circumcirca:circũierunt ſuper me pariter.nã ſimul paſſus eſt oĩa genera paſſionũ ſm̃ omnes partes:vt facile eſt ex euangelio colligere.¶ Longe feciſti a me amicũ & ſodalem,notos meos obſcuritate.Supius dixit mortuus:longe feciſti notos meos a me elongatione fidei:modo de iis quę paſſus eſt in vita dicit ꝙ longe fecit notos ſuos a ſe.Et declarans quando:dicit obſcuritate:hoc eſt tempore quo fui in ſtatu ignominię.tẽpore ſiquidẽ paſſionis nullus amicorum comparuit corã pilato aut herode aut pontificibus pro ipſo.Hæc ſunt merita ratione quorum petit reſurgere:iuxta illud. factus obediẽs vſq; ad mortem,propter quod & deus exaltauit illum.Et rurſus.oportuit pati chriſtum , & ita intrare in gloriam ſuam. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Intellectus ethan ezraitæ. LXXXVIII.

MIſericordias domini:in æternum cantabo.
In generatione & generatione:annũciabo ueritatẽ tuã in ore meo.
Quoniam dixiſti in ęternum miſericordia ędificabitur in cœlis : præparabitur ueritas tua in eis.
Diſpoſui teſtamentum electis meis:iuraui dauid ſeruo meo:uſq; in ęternum pręparabo ſemen tuum.
Et ędificabo in generatione & generatione:ſedem tuam.
Confitebuntur cœli mirabilia tua dñe:etenim ueritatem tuã in eccleſia ſanctorum.
Quoniam quis in nubibus ęquabitur domino:ſimilis erit domino in filiis dei?
Deus qui glorificatur in conſilio ſanctorum : magnus & terribilis ſuper omnes qui in circũitu eius ſunt.

Domine deus uirtutũ quis ſimilis tibi? potens es domine & ueritas tua in circũitu tuo.
Tu dominaris poteſtati maris: motum autem fluctuum eius tu mitigas.
Tu humiliaſti ſicut uulneratũ ſupbũ: in brachio uirtutis tuæ diſperſiſti inimicos tuos.
Tui ſunt cœli & tua eſt terra: orbem terræ & plenitudinem eius tu fundaſti, aquilonem & mare tu creaſti.
Tabor & hermon in nomine tuo exultabunt: brachium tuum cum potentia.
Firmetur manus tua & exaltetur dextera tua: iuſtitia & iudicium pręparatio ſedis tuæ.
Miſericordia & ueritas pręcedent faciem tuã: beatus populus qui ſcit iubilationem.
Domine in lumine uultus tui ambulabunt: & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iuſtitia tua exaltabuntur.
Quoniã gloria uirtutis eorũ tu es: & in beneplacito tuo exaltabitur cornu noſtrum.
Quia domini eſt aſſumptio noſtra: & ſancti iſrael regis noſtri.
Tunc locutus es in uiſione ſanctis tuis & dixiſti. poſui adiutorium in potente: & exaltaui electum de plebe mea.
Inueni dauid ſeruum meum: oleo ſancto meo unxi eum.
Manus enim mea auxiliabitur ei: & brachium meum confortabit eum.
Nihil proficiet inimicus in eo: & filius iniquitatis non apponet nocere ei.
Et concidã a facie ipſius inimicos eius: & odientes eum in fugam conuertam.
Et ueritas mea & miſericordia mea cũ ipſo: & in noie meo exaltabit cornu eius.
Et ponam in mari manum eius: & in fluminibus dexteram eius.
Ipſe inuocabit me, pater meus es tu, deus meus & ſuſceptor ſalutis meę.
Et ego primogenitum ponam illum: excelſum prę regibus terrę.
In ęternum ſeruabo illi miſericordiam meam: & teſtamentum meum fidele ipſi.
Et ponam in ſeculum ſeculi ſemen eius: & thronum eius ſicut dies cœli.
Si aũt dereliquerint filii eius legem meam: & in iudiciis meis non ambulauerint.
Si iuſtitias meas prophanauerint: & mandata mea non cuſtodierint.
Viſitabo in uirga iniquitates eorum: & in uerberibus peccata eorum.
Miſericordiam autẽ meam non diſpergam ab eo: neq; nocebo in ueritate mea.
Neq; prophanabo teſtamentum meũ: & quę procedunt de labiis meis non faciã irrita.
Semel iuraui in ſancto meo ſi dauid mentiar: ſemen eius in ęternum manebit.
Et thronus eius ſicut ſol in cõſpectu meo & ſicut luna pfecta in æternũ: & teſtis in cœ-
Tu uero repuliſti & deſpexiſti: diſtuliſti chriſtum tuum. ⌈lo fidelis.
Auertiſti teſtamentum ſerui tui: prophanaſti in terra ſanctuarium eius.
Deſtruxiſti omnes ſepes eius: poſuiſti firmamentum eius formidinem.
Diripuerunt eum oẽs tranſeuntes uiam: factus eſt opprobrium uicinis ſuis.
Exaltaſti dexteram deprimentium eũ: lętificaſti omnes inimicos eius.
Auertiſti adiutorium gladii eius: & non es auxiliatus ei in bello.
Deſtruxiſti eum ab emundatione: & ſedem eius in terra colliſiſti.
Minoraſti dies temporis eius: perfudiſti eum confuſione.
Vſquequo domine auertes in finem: exardeſcet ſicut ignis ira tua?
Memorare quę mea ſubſtantia: nunquid enim uane cõſtituiſti oẽs filios hominum?
Quis eſt homo qui uiuet & non uidebit mortem: eruet aiam ſuam de manu inferi?
Vbi ſunt miſericordię tuę antiquę domine: ſicut iuraſti dauid in ueritate tua?
Memor eſto dñe opprobrii ſeruoꝝ tuoꝝ: quod continui in ſinu meo multaꝝ gentium.

Quod exprobrauerunt inimici tui dñe:quod exprobauerũt cõmutationem chriſti tui.
Benedictus dominus in ęternum:fiat fiat.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Intelligẽtia ethan ezrachitę. LXXXIX.

1 Propheta. GRatias domini ęterno cantabo:generationi & generationi notifica-
bo ueritatem tuam in ore meo.
2 Quia dixi.mundus gratia ędificabitur,cœlos firmabis:ueritas tua in eis.
3 Deus. Ferii fœdus electo meo:iuraui dauid ſeruo meo.
4 Vſq; ęternũ ſtabiliã ſemẽ tuũ:& ædificabo generatiõi & gñationi thronũ tuũ. Selah.
5 Propheta. Et cõfitebũt cœli ſeparatũ tuũ dñe:ẽt ueritatẽ tuã in eccleſia ſanctorum.
6 Quoniã quis in cœlo ęſtimabitur dño:aſſimilabitur dño in filiis deorum?
7 Deus roboratus in ſecreto ſanctoꝝ multo:& timẽdus ſup cũctis circũdantibus eum.
8 Dñe deus exercituum quis ſicut tu?fortis dñe,& ueritas tua circũitibus tuis.
9 Tu dominans in ſuperbia maris:& eleuante undas ſuas tu comprimes eas.
10 Tu cõtriuiſti quaſi uulneratũ ſuperbã:i brachio fortitudinis tuę diſpſiſti inimicos tuos.
11 Tibi cœli ẽt tibi terra:orbem & plenitudinem eius tu fundaſti ipſa.
12 Aquilonẽ & dextrũ tu creaſti ipſos:tabor & hermon in noie tuo laudabũt.
13 Vox mõtiũ. Tibi brachiũ cũ fortitudĩe:roborabit̃ man⁹ tua,& exaltabit̃ dextera tua.
14 Iuſtitia & iudiciũ pręparatio throni tui:gratia & ueritas pręuenient facies tuas.
15 Propheta. Btitudines erunt populi ſcientiũ clangorẽ:dñe in luce facieꝝ tuarũ ambulabũt.
16 In noĩe tuo exultabũt tota die:& in iuſtitia tua exaltabuntur.
17 Quia gloria fortitudinis eoꝝ tu:& in uoluntate tua eleuabis cornua noſtra.
18 Quia dño ſcutum noſtrum:& ſancto iſraelis rex noſter aſcribitur.
19 Populus. Tũc locutus es in uiſione gratioſo tuo,& dixiſti. Vox dei recitata. poſui ad-
iutorium ſuper fortem,exaltaui electum de populo.
20 Inueni dauid ſeruum meũ:in oleo ſanctitatis meę unxi eum.
21 Q; manus mea firma erit cum eo:etiam brachium meum roborabit eum.
22 Non eleuabitur inimicus in eo:& filius iniquitatis non affliget eum.
23 Et conteram a faciebus eius anguſtatores ipſius:& oſores eius percutiam.
24 Et ueritas mea & gratia mea cum eo:& in noie meo exaltabitur cornu eius.
25 Et ponam in mari manum eius:& in fluminibus dexteram eius.
26 Ipſe uocabit me.pater meus tu,deus meus & fortitudo ſalutis meæ.
27 Etiam ego primogenitum dabo eum:excelſum regibus terrę.
28 Eterno cuſtodiam ei gratiam meam:& pactum meum fidele ei.
29 Et ponam ęterno ſemen eius:& thronum ipſius ſicut dies cœlorum.
30 Si derelinquent filii eius doctrinam meã:& in iudiciis meis non ambulabunt.
31 Si ſtatuta mea maculabunt:& pręcępta mea non cuſtodient.
32 Et uiſitabo in uirga rebellionem eorum:& in plagis iniquitatem eorum.
33 Et gratiam meam non frangam ab eo:& non mentiar in ueritate mea.
34 Non maculabo pactum meum:& exitum labiorum meoꝝ non mutabo.
35 Semel iuraui in ſanctitate mea:ſi dauid mentiar?
36 Semen eius ſempiterno erit:& thronus eius ſicut ſol coram me.
37 Sicut luna ſtabilietur ſemper:& teſtis in cœlo fidelis. Selah.
38 Populus. Et tu reliquiſti & abominatus es:indignatus es cum chriſto tuo.

39 Feciſti uacare pactum ſerui tui:maculaſti terrę coronam eius.
40 Rupiſti omnes macerias eius:poſuiſti munitiones eius ruinam.
41 Diripuerũt eum oẽs tranſeuntes uiam:fuit opprobrium uicinis ſuis.
42 Eleuaſti dexterã anguſtatorum eius:lętificaſti omnes inimicos illius.
43 Etiam reuerti facies aciem gladii eius:& non erexiſti eum in prælio.
44 Ceſſare feciſti mundiciam eius:& thronum illius terrę detraxiſti.
45 Abbreuiaſti dies pueritiarum eius:amiciuiſti ſuper eum ignominia. Selah.
46 Vſq; quo dñe abſconderis,ęterno?ardebit quaſi ignis indignatio tua?
47 Memento,ego quanti tẽporis:ſuper quã uanitatem creaſti oẽs filios adam.
48 Quis uir uiuet & non uidebit mortẽ:ſaluabit aĩam ſuam de manu foueę?Selah.
sunt quae
49 Vbi gratię tuę priores domine†: iuraſti dauid in ueritate tua? † dñi mei
quia
50 Recordare dñe†opprobrii ſeruoꝝ tuoꝝ: portaui in ſinu meo omne multoꝝ populoꝝ. † dñi mei
51 Qꝝ exprobrauerunt inimici tui dñe:ꝙ exprobrauerunt ueſtigia chriſti tui.
52 Benedictus dominus ęterno:amen & amen.

TItulus eſt. Intelligẽtia ethan ezrachite. Ethan vnus fuit ex cãtoribus. 1. parali. 25. Ezrachita denominaẽ a loco. Cui intellectus eoꝝ quę in pñti pſalmo ſcribunẽ attribuiẽ. eſt. n. ethan in hebręo datiui caſus. Ita ꝙ pſalmus iſte vocaẽ intelligentia tũ ꝓpter doctrinã,tũ ꝓpter intelligẽtiã futuroꝝ.

¶ Materia pſalmi eſt diuina laus perpetua ob gratiam & veritatem dei manifeſtatas tum ex cõibus, tum ex ſpeciali promiſſione facta dauidi de perpetuitate regni eius.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta cantat gr̃as ac veritatem dei. Et a ſupremis inchoans, deũ ſupra oẽs ſpũales ſubſtantias, creatorem ac dominum coeloꝝ & terrę, mirabilem ac laudabilem in mari rubro,in hermon,in tabor, & beato in hieruſalem populo pertrãſiens declarat:ad diuinamq; promiſſionem de perpetuo dauidis regno deuenit. Et vbi velut violatam plorandam prędixit a populo,ſupplicãtem tunc deſolatum populum pro acceleratione aduentus meſiæ deſcribit.

¶ Perſonę loquentes ſunt propheta,deus,montes,& populus.

GRatias domini. Diuidiẽ pſalmus in partes duas:propoſitiuã materię,& executiuã,ibi & confitebunẽ. ¶ Proponit duo. ſ. cantaturum ſe gr̃as domini,& notificaturum veritatem dei. Vniuerſę viæ dñi ſunt gratia & veritas. Duplici mõ promittit:ſcilicet cantando. in quo intellige oẽm modum laudis. & notificando,in quo cõprehendiẽ ois modus doctrinę. Primũ extẽdit ad ęternitatem:quia diuina laus nunq̃ ceſſabit,ſed perſeuerabit etiam in æterna patria. Secũdum,ſucceſſiuis generationibus applicat:quia doctrina ſm ſucceſſionẽ generationum durabit. Quod autem dicit in ore meo,refertur ad vtrunq;:cantũ ſcilicet & notificationem. Quod impletur,dũ proprio ore ꝓpheta protulit hũc pſalmum & laudis & doctrinę. ¶ Quia dixi. Duplicẽ ſubiungit rõnem promiſſorum. Ita ꝙ ordo eſt. Ideo gratias dñi ęterno cantabo,ideo generatiõi & generationi notificabo veritatẽ tuam in ore meo,quia dixi,interiori verbo cordis & intellexi & explicaui,hęc videlicet. mũdus gratia ædificabiẽ. vere mũdus creatus eſt ex ſola diuina gr̃a:nulla. n. merita ꝓceſſerũt quibus debereẽ creatio mundi. Futurũ aũt ædificabiẽ,non ſignificat futurũ reſpectu ꝓphetę ſed reſpectu gratię. inſinuauit enim ꝓpheta ꝙ reſpectu diuinę gratię mundus fuit futurus:vt hinc etiã oſtẽſiuam intelligas gr̃a ædificatũ mundũ. Coelos firmabis. Primę partes mundi ſunt coeli. & ipſi coeli ſunt vere firmi:nam elementa generanẽ & corrũpuntur ſm partes. Non ſolum intellexi ꝙ gratia mũdus ædificabitur,ſed ꝙ gratia coelos natura incorruptibili firmabis. Veritas tua in eis. Dixi quoq; ꝙ nõ ſola gratia ſed & veritas tua in eis,coelis ac mundo eſt. ¶ Et inter alias veritates tuas exiſtẽtes in eis eſt vna hęc:ſcilicet. Feri foedus. Introducit ꝓpheta deum explicantẽ hanc ſpãlem veritatem. feri foedus electo meo,dauidi. Vnde & ipſe dauid. 2. reg. 23. dicebat. nec tanta eſt domus mea apud deũ vt pactum æternum iniret mecũ,firmum in oĩbus atq; munitum. Iuraui dauid ſeruo meo,hoc ſcilicet. vſq; æternum ſtabiliam ſemẽ tuum,& ędificabo generationi & generationi thronũ tuũ. Perſpice in hac promiſſione perpetuitatẽ ſeminis & regni. Cæſaris enim regnum adhuc durat in cęſaribus,ſed nõ ſemen:& ſaulis ſemen durauit ſed non regnum. Vtrunq; itaq; promittit deus dauidi. Quod adimpletum eſt in meſia ex ſemine dauidis rege æterno. Collige ergo ꝙ ideo propheta gratias & veritatem domini dicet,quia perſpexit ꝙ gratia & veritate tam mundus q̃

promiſſio meſiæ conſtat. Et hæc eſt materia pſalmi.
¶ **Et cõfitebuntur.** Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractaꝛ illa particula, gr̃as dñi &c.
rõne mũdi & cœloꝝ. Secũdo tractaꝛ eadẽ particula rõne ꝓmiſſionis factę dauidi, ibi tũc locutus es in
viſione. ¶ Tractãdo itaqꝫ ꝙ mũdus & cœli ꝓbent materiã laudandi diuinã gr̃am & docẽdi diuinã ve
ritatem, tali ꝓcedit ordine. Primũ apit veritatẽ de deo ex cœleſtibus notam. deinde gr̃am mirabilium
mundo manifeſtatam vſqꝫ ad tẽpora dauidis, ibi tu dominans. ⁋ Et cõfitebunꝛ, materiã confitendi da
būt, cœli, cœleſtia corpora, ſepatatum, hoc eſt mirabile, tuũ dñe. Familiare eſt hebreæ linguę vti ſingu/
lari numero tanq̃ genere multa comprehendẽte: ſeparatum tuum. i. genus mirabiliũ tuoꝝ. quod con/
ſtat eſſe opus gratiæ dei; & veritatẽ tuã, rerũ diuinarũ, non apud quoſcunqꝫ, ſed in eccleſia, in conuẽtu,
ſanctoꝝ, hoc eſt hoium mũdę mẽtis & dicatę diuinis. non enim oibus datum eſt ex diuinis cognitis ꝑ
cœleſtia corpora laudare deũ. Vnde & ad ro. 1. reprehẽdunꝛ ph̃i: qui quũ deum cognouiſſent nõ ſicut
deũ glorificauẽrũt. ⁋ Quoniã quis in cœlis ęſtimabiꝛ dño. Ecce veritas diuina quã cœli cõfitenꝛ: ſcili/
cet excellentia dei ſup oẽs ſubſtantias. ſpũales, quas angelos dicimus. inuiſibilia. n. dei ꝑ ea q̃ facta ſunt
(& ꝑcipue cœleſtia corpora) intellecta, cõſpiciunꝛ, ſempiterna quoqꝫ virtus eius & diuinitas inq̃t apo
ſtolus ad ro. 1. Et ꝓpterea ꝓpheta dicit. Quoniã quis in cœlis, in q̃bus dicimus habitare deos, ęſtima
biꝛ dño, nõ ſolũ nõ ęquabiꝛ ſed nec ęſtimabiꝛ relatus ad dñm: quaſi dicat nullus. Et vere ſic eſt: qm̃ dñs
eſt actus purus, reliquę aũt intelligentię ſunt actus admixti potentiæ. Aſſimilabiꝛ dño in filiis deoꝝ:
Filii deoꝝ appellanꝛ eędẽ intelligẽtiæ, ꝑ quãto ſunt naturę ſpũalis: ſpũs. n. eſt deus. & quo ad hoc ſunt
quaſi eiuſdẽ naturę cum deo: ſicut filii ſunt eiuſdẽ naturę cũ patre. Quia tñ maior eſt diſſimilitudo ea/
rũ ad deũ q̃ ſimilitudo, ideo appellãdo eas filios negat ſimilitudinẽ, dicendo quis aſſimilabiꝛ: quaſi di
cat nullus: q̃a ſolus deus eſt actus purus, infinite diſtãs ab oibus admixtis potẽtiæ. ⁋ Deus roboratus
in ſecreto ſanctoꝝ multo. Ne putares ex ĩbecillitate itellectus nr̃i ꝓnunciari tantã dei excellẽtiã, decla/
rat ꝓpheta ꝙ relatus deus ad ſecretũ (hoc eſt a nobis remotiſſimũ) cõſortiũ ſanctoꝝ ſpũum quos an
gelos dicimus, iuenitꝛ magis roboratus. More humano deſcribit maiorẽ excellẽtiã cognoſci de deo in
illo ſecreto q̃ a nobis dicaꝛ. Et ꝓp̃ea dꝛ metaphorice roboratus: vtpote cognitus maioris excellẽtię, ꝓ
tẽtię &c̃. Et timẽdus ſup cũctis circũdãtibus eũ. Prãs illatiua mali ſupnis ſpũtibus, ſignificaꝛ in deo ꝑ
hoc ꝙ deſcribiꝛ timẽdus (ꝓculdubio vt potẽs ĩferre malũ) ſup cũctis circũdãtibus eũ, cœleſtibus ſpũ
tibus. oĩa. n. ĩ nihilũ redigerenꝛ niſi ea manus dei cõſeruaret. ⁋ Dñe deus exercituũ qs ſicut tu: q. d. nullus.
fortis dñe, fortitudine oĩpotẽtię: & veritas tua circuitibus tuis, clara eſt. q̃a a nobis ſatis obſcure cogno
ſciꝛ ſicut lux ſolis a noctua. Hęc ſunt q̃ cœli cõfitẽda ꝓbẽt de veritate diuina eccleſiæ ſanctorum.
Tu dñans. Declarata veritate diuina cõfitẽda, ſubiũgit gr̃am mirabiliũ manifeſtatoꝝ in mũdo, in/
cohãs a notioribus effectibus mirabilibus. ſ. a mirabilibus in elemẽto aquę, diuidendo mare rubrũ tũ
ad ſaluãdos hebręos, tũ ad ſubmergẽdos ęgyptios. ⁋ Tu dñans in ſupbia maris, & eleuãte vndas ſuas
tu cõprimes eas. Mare rubrũ deſcribiꝛ a cõditionibus cõtrariis miraculo. ſ. eleuatione vndaꝝ excellen/
tiũ: has. n. habet ſuapte natura mare. Et deus oſtẽdit ſe dñm vndaꝝ excellentiũ maris: dũ diuiſit aquas,
& velut murũ ſolidas reddidit a dextris & a ſiniſtris. qđ eſt totaliter cõtrariũ fluctibus marinis. Et hoc
quo ad ſalutẽ populi iſrael. Futurũ cõprimes, reſpicit dñium diuinũ. ⁋ Tu cõtriuiſti quaſi vulneratum
ſupbam, ęgyptũ, hoc eſt ęgyptiacũ populũ in mari rubro. Aſſimilat ſubmerſionẽ ægyptioꝝ vulneri:
vt intelligas ꝙ fuit velut actio diuina ſicut vulnus eſt actio percutientis. Vnde & tunc dixerunt ægy/
ptii. fugiamus iſraelem, dñs enim pugnat pro eis cõtra nos. In brachio fortitudinis tuæ diſpſiſti, mor/
tuos, inimicos tuos, ægyptios per littora maris. ¶ Tibi cœli. Poſt dñium aquarum probatũ a mirabi
li effectu, ſubiungiꝛ dñium reliquarũ partium mũdi, non ſolum eadem rõne ſed ẽt ratione creationis.
Tibi cœli, ſubdunꝛ, ẽt tibi terra, ſubdiꝛ: quia orbem & plenitudinẽ eius, aĩalia & vegetabilia, tu funda/
ſti, a fundamẽtis creaſti, ipſa. ⁋ Aquilonẽ & dextrũ tu creaſti. Per dextrũ intellige primũ mobile, quod
eſt ſupremũ cœlũ, ſignificatũ per dextrum quia motus eius incipit a dextera parte: vt ph̃i tradũt in ſe/
cũdo cœli. Per aq̃lonẽ intellige reliqua corpora cœleſtia, ſignificata ꝑ ſeptẽtrionẽ: q̃a motus eoꝝ icipit
verſus ſeptẽtrionẽ: qm̃ icipit ab ariete verſus taurũ. conſtat aũt ſeptẽtrionalem viã eſſe ab ariete verſus
taurum. Et ſic probauit cœlos eſſe dei, quia aquilonem & dextrum creauit: & terram eſſe dei, quia orbẽ
terræ & plenitudinem eius fundauit. ¶ Tabor & hermon. Poſt dominium omnium partium mun/
di, ſubiungitur gratia mirabilium geſtorum in introductione populi iſrael in terram promiſſionis.
quam nominat a duobus montibus. Ab hermone quidem ratione principii: quia ibi fuit prima poſ/
ſeſſio terræ. ibi enim ruben & gad & media tribus manaſſe, portiones ſuas accęperunt, deuaſtatis re/
gibus amorręorum ſeon & og viuente adhuc moyſe. Tabor vero ratione victorię tempore delborę
inde habitę diuinitus: vt dicitur iudi. 4. & 5. Meminit autem ſpecialiter horum: quoniam ſummatie
pertranſire intendit propheta. & propterea tangit alterum circa initium & alterum circa proſecutio/
nem poſt mortem ſeniorum: ſcilicet ioſue & aliorum timentium deum quando in populo inſurrexe/
runt mala multa. Vnde & intermedia vix quodammodo tangit. Tabor itaqꝫ & hermon, initium &

proſecutio victoriæ,in nomine tuo laudabunt tuum brachium cũ fortitudine/cõtra inimicos. ℂ Ro
borabitur manus tua.Intermedia tangũtur introducendo montes/hoc eſt populum victorioſum,lau
dãtes deũ/humano more ſupplicãdo ꝑ ꝓſpero ſucceſſu.Roborabitur manus tua/contra inimicos no
ſtros,& exaltabitur dextera tua/proſternendo eos.℣ Iuſtitia & iudiciũ.Ne putes iniuſtum peti,iuſtitia
inquit/in executione,& iudicium/in ſententia contra hoſtes,pręparatio throni tui.Sedes dei locanda
erat in hieruſalem:ob quod oportuit ius dicere & iuſtitiam exercere in idolatras habitatores locorum
illorum.Sic enim iudicium & iuſtitia ꝓparauerũt ſedem dei,pro quãto exterminarunt idolatras vt ha
bitarẽt cultores dei/& ſic ibi locaretur ſedes dei.In ſanctoſanctorum erat tabella ſuſtentata a cherubi/
nis quæ appellabatur ſedes dei.Gratia & veritas pręuenient facies tuas.contra hoſtes iuſtitia &
iudicium,pro nobis gratia & veritas.Gratia quidem/quia ſine noſtris meritis: veritas autem/
quia promiſiſti patribus terram hanc.ℂ Beatitudines/ſunt,populi ſcientium clangorem.Effectus
interius deſcribitur fœlicitas populi ſciẽtis per experiẽtiã clangorem/feſtiuum ſonũ diuinarũ ſolẽnita/
tũ.Et intẽdit ꝙ introducto populo & quietẽ adepta ſede dñi/beatus eſt populus cõcurrẽs ad ſolẽnita/
tes dñi.℣ Dñe in luce facierum tuarũ.Vt intelligas rationẽ quare populi dixerit eẽ beatitudines,decla/
rat partes beatitudinis.Prima eſt in intellectu.Dñe in luce faciei tuę/gratiæ tuę,ambulabũt/guberna/
bũt ſe.In noĩe tuo(ſecũda pars ſpectat ad affectũ)exultabunt tota die/nõ in noĩe proprio gaudebũt.
Et in iuſtitia tua.Tertia pars ad proſperitatẽ exteriorũ rerũ ſpectat.Et in iuſtitia tua/in obſeruatione
iuſtificationũ tuarũ,exaltabuntur/quo ad tẽporales res.Et merito.Quia gloria fortitudinis eorum tu.
ratio enim glorificãdę fortitudinis populi tu es,non virtus eorꝫ:& in volũtate tua/nõ ex debito,eleua/
bis cornua nra/ꝓtẽtes noſtras.Quia dño(datiui caſus eſt)ſcutũ nrm:hoc eſt qa defenſio nra nõ nobis
ſed dño aſcribẽda eſt.& ſancto(datiui quoq; caſus ẽ)iſraelis rex nr:hoc eſt & nr rex dauid ſancto iſrae/
lis.i.deo aſcribit.factus.n.ẽ dauid rex qa deus elegit ipm ĩ regẽ:vt ſcriptũ ẽ tã in pmo q̃ i ſcdo regũ.& ꝓ/
pterea dr ꝙ rex nr aſcribit ſancto iſraelis.Hę ſũt grãe diuinę in mũdo viſę ſimul cũ veritate diuina(q̃s
ꝓpheta dicturũ ſe ſpopõdit)vſq; ad tẽpora dauidis.vnde & ad regẽ dauidẽ terminauit eas.

Tũc locutus es. Tractat hic iterũ grã & veritas dñi ſuper ꝓmiſſione facta dauidi(vt i principio pſal
mi ꝓpoſitũ ſunt)tali ordine.Pmo refert diuina ꝓmiſſio.Secũdo introducit populus tanq̃ querulus nõ
ſeruatę ꝓmiſſionis/ibi & tu reliquiſti.ℂ Tũc/qñ dauid rex noſter datus eſt a te,locutus es in viſiõe gra/
tioſo tuo/nathan ꝓphetę:vt patet.2.reg.7.& dixiſti hæc quæ ſequũtur.Poſui adiutorium ſuper fortẽ/
dauidem.fortem qdem cõtra vrſum & leonẽ:adiutũ vero cõtra goliath.& mediãte hoc adiutorio exal/
taui electum/a me dauidẽ,de populo.erat.n.vir popularis:vtpote vacãs paſcendis ouibus.Inueni da/
uid ſeruum meũ/timentẽ deum:in oleo ſanctitatis meę vnxi eum/in regem.primo per ſamuelem:dein/
de ſuper iuda:& demum ſuper totũ iſrael.Sic aũt vnxi eum.ꝙ manus mea conſeruatiua,firma erit cũ
eo:etiam brachium meum/augmentatiuum,roborabit eum.Non eleuabitur inimicus/ſaul,in eorũ
eius depreſſione:& filius iniquitatis/idem ſaul,non affliget eum/cõtẽtendo.Et conterã a faciebus eius
anguſtatores ipſius:& oſores eius percutiam.quod fuit adimpletum in monte gelboe.Et veritas mea/
adimplens promiſſa,& gratia mea/ſine dauidis meritis,cum eo:& in nomine meo exaltabitur cornu
eius/ad regnum.Ad literam ſiquidem dauid fuit promotus ad regnũ nomine dei/tanq̃ deus hoc reue/
lauerit:vt clare patet in ſecũdo regũ.& rurſus bella dauid gerebat in nomine domini:& ſic exaltabatur
poteſtas eius/tanq̃ agentis ꝓlia domini.Et ponam in mari/mediterraneo,manum eius:& in flumini/
bus/ſyrię vſq; ad euphratẽ,dexteram eius.Quod conſtat adimpletum.2.reg.8.℣ Ipſe vocabit me/hoc
eſt vocare poterit me,pater meus tu.Dixi vocare poterit:quia nuſq̃ inueni dauidem auſum fuiſſe vo/
care deum patrem.quãuis tanta diuina gratia donatus fuerit vt vocare potuerit deum patrem ſuum.
Et intendit per hoc ꝙ dauid regnum recognoſcet a deo tanq̃ a patre:quia non ex ſucceſſione regię ori
ginis regnum obtinuit,ſed ex adoptione.ita ꝙ deus cuius eſt regnum adoptauit ſibi dauidem in filiũ/
velut ſucceſſorem regni.Et propterea dicitur.ipſe vocabit me,pater meus/adoptione,tu/es:deus meus
& fortitudo ſalutis meę.Quia pr/a te hẽo regnũ:qa deus/a te hẽo eẽ:qa fortitudo/a te ſaluatus ſũ.reco
gnitio.n.bñficiorꝫ deſcribit.Et ego/pr,pmogenitũ dabo eũ/cõferẽdo ipſi regnũ:pmogenitorũ.n.ẽ ſucce
dere ĩ regno.excelſũ regibus terræ.& ẽ datiui caſus regibus.Quod fuit adipletũ quũ dauid excelſus fuit
apud reges,ñ ſolũ ꝓſtratos ab ipõ ſed ẽt nõ ꝓſtratos:vt regẽ tyri/regẽ thou &c̃.quorꝫ mẽnit liber regũ.
Æterno cuſtodiã ei gratiã meam/qua elegi ipſum in regẽ:& pactum meũ/quod pepigi cum eo de me/
ſia,fidele/erit,ei.Et ponam ſempiterno ſemen eius.quod adimpletum fuit in meſia.& thronũ eius/re/
giũ,ſicut dies cœlorum/excelſum & indeficientem.Licet enim apud nos quandoq; fit dies & quandoq;
nox propter vmbram terræ,in cœlis tamen ſemper eſt dies:quia non pertranſit vmbra terræ lunam.

Si dereliquerĩt. Deſcripta promiſſione diuina quo ad ſubſtãtiã,deſcribunt cõditiones eius in caſu q
euenire poſſet.Si aũt dereliquerĩt filii eius/dauidis,doctrinã meã/hoc eſt legem meam/non curando de
ea:& in iudiciis meis/ꝓceptis ſcilicet iudicialibus,nõ ambulabunt.Si ſtatuta mea/cęrimonialia,macu
labũt.Dictio hebraica quã interpꝛtes vocãt ſtatuta,ſignificat ꝓcepta quorꝫ nõ ẽ rõ niſi qa ſic iſtitutũ ẽ:

qualia ſunt praecepta caerimonialia. Et pręcepta mea/ moralia, non cuſtodient. Nota hic ꝙ non dicit ſi ipſe dauid peccabit, ſed ſi filii eius peccabūt: vt relinquat dauidem in timore & ſuſpenſum an ſi ipſe peccauerit deus ſeruet ei promiſſionem. Vnde quum poſt hanc promiſſionem cōmiſiſſet adulterium & homicidium/ timuit ꝙ deus non ſeruaret ſibi hanc promiſſionem, qua ſe indignum reddiderat. Et viſitabo in virga/ paterna caſtigatione (iuxta illud. qui parcit virgę odit filium ſuū. prouer. 13.) rebellionem eorum/ filiorum: & in plagis/ flagellorum, iniquitatem eorum. Et gratiam meam non frangam ab eo. Nota conditiones in euentu: ſcilicet ꝙ puniet filios ſed non auferet gratiam a dauide. & nō mentiar in veritate mea/ iam dicta de regno eius. Non maculabo pactum meum, & exitum labiorum meorum non mutabo. Semel iuraui in ſanctitate mea/ vtpote non habens maiorem per quem iurem: ſi dauid mentiar? Lege hoc interrogatorie: non ad interrogandum ſed referendo quęſtionem an ego mentiar dauidi/ an cum effectu adimplebo quod promiſi dauidi de meſia an nō? hanc enim tacitam quęſtionem introducit deus/ vt oſtendat ſe immobiliter promiſiſſe: & ab hac inchoat. Ita ꝙ ordo literę ē. ſi dauid mentiar? imperfecta eſt locutio: & conſueta homini inter loquendum confirmanti ſe verificaturum quod dixit ſe facturum. Cōſueuimus enim in tali locutióne & diſpoſitione poſiti dicere. ſi ego mentiar? ſi ego faciam? & ſimilia. intendentes ꝙ non vertatur in dubium/ ꝙ non vertatur in conditionalem ſi. Et tunc ſubintelligitur. Semel iuraui in ſanctitate mea, ſemen eius ſempiterno erit &c̄. excluditur enim ſic conditio/ excluditur dubitatio, commemorando ꝙ iam ſemel iuraui/ iam iureiurando firmaui. Sed litera tranſpoſita eſt cauſa metri. Semen eius ſempiterno erit. quod adimpletum eſt in meſia. Et thronus eius/ regia dignitas, ſicut ſol coram me/ ęternus, ſicut luna ſtabilietur ſemper: & teſtis in coelis fidelis. Apoc. 1. & a ieſu chriſto qui eſt teſtis fidelis.

Et tu reliquiſti. Hactenus locutus eſt deus: deinceps loquitur populus iſrael poſt regnum zedechiae vltimi regis ex ſemine dauidis vſq; ad tempus meſię. Introducit ſiquidem propheta huiuſmodi populum videntem nō eſſe amplius aliquem regem de ſemine dauidis/ voce admirationis & lamētationis primo narrātem: & deinde ſupplicantem pro aduentu meſię/ ibi vſq; quo domine. ¶ Nota hic primo ꝙ huiuſmodi voces querulę introducuntur a propheta ad erudiendum ſucceſſores de futuro euentu: ſcilicet ꝙ priuabitur multo tempore progenies dauidis regno/ antequā veniet meſias. vt quum hoc viderint fieri, non perdant fidem de aduentu meſię/ deq; promiſſione facta a deo dauidi. Vnde & merito pſalmus iſte appellatus eſt eruditio ſeu intelligentia: quoniam eruditi ſunt filii iſrl' vt non intelligerēt promiſſionem diuinam ſic adimplendam vt continua ſucceſſione futuri eſſent reges de ſemine dauidis vſq; ad meſiam qui regnaturus eſt in ęternum. ¶ Nota ſecundo ꝙ iſtę querulę voces verificantur in populo illo intermedio tempore, non prout ſonant (quum videantur quaſi blaſphemię/ arguentes deū violati foederis) ſed vt explicant motum rationis inferioris/ conſiderātis naturam factorū & nō rationes diuinas quibus haec fecit deus. Ita ꝙ ſicut hieremias explicans motum partis inferioris ſm naturam facti dixit/ ſeduxiſti me domine & ſeductus ſum, ita populus facta conſiderans explicat id qđ facta ꝑtendunt. quod eſt opus rationis inferioris & non rationis deliberatę: quoniam deliberatio exigit etiam rationem ſuperiorem: alioquin deliberatus actus nō fit. ¶ His pręlibatis intellige verba populi ad deum poſt regnum zedechię. Et tu deus reliquiſti & abominatus es: indignatus es cum chriſto tuo/ dauide in ipſius ſucceſſione/ priuādo ſucceſſionem eius regno. Feciſti vacare pactum ſerui tui/ hoc eſt pactum tuum cum ſeruo tuo dauide. Vere vacauit tanto tempore pactum de regno: quia nullus fuit ex eius ſemine rex tanto tempore. Maculaſti terrae coronam eius/ regiam dignitatem. Dixit terrae, cohibēs linguam/ ne intelligatur ꝙ maculauerit coronam meſię: quae futura erat corona coeleſtis. Rupiſti omnes macerias eius/ regni eius cuſtodias. vel quia non ſolum moenia ciuitatum ſed & macerias vinearum rupiſti: vt intelligas totalem deſolationem. Poſuiſti munitiōes eius ruinam/ loco munitionum poſuiſti ruinam ciuitatum & templi &c̄. Diripuerunt eum/ regnum eius, omnes tranſeuntes viam/ datus eſt in ꝑdam omnibus: fuit opprobrium vicinis ſuis/ ammonitis &c̄. Eleuaſti dexteram anguſtatorum eius, lętificaſti omnes inimicos illius. ¶ Etiam reuerti facies aciem enſis eius. Metaphora eſt/ ſumpta a retortione aciei gladii inciſorii: quum torquetur acies acſi eſſet ex plumbo: & ſic non poteſt incidere. Et intendit per hanc metaphoram ꝙ arma propria nihil eis profuerunt/ dicendo. Etiā/ ad cumulum malorum, reuerti facies. i. retorqueri, aciem gladii eius: & non erexiſti eum in pręlio. Ceſſare feciſti mundiciam eius/ hoc eſt cęrimonialia omnia per mundiciam ſignificata: quia aqua luſtrationis ad mundandum ceſſauit tanto tempore. & thronum illius / regium, terrae (datiui eſt caſus) detraxiſti/ ad terram deieciſti. Abbreuiaſti dies pueritiarum eius. Locutio eſt metaphorica ad ſimilitudinem eorum qui moriuntur in pueritia. Et intendit ꝙ regnum mortuum eſt in pueritia. Amiciuiſti ſuper eum ignominia. Haec ſunt mala poenę quae populus medio tempore vidit/ cōtraria quantum ad ſubſtantiam facti ſuperioribus promiſſis dauidi: vt diligens lector poteſt diſcurrendo applicare.

Vſq; quo. Completa narratione tranſit ad ſupplicationem. Vſq; quo domine abſconderis? Petit primo non differri aduentū meſię. Vſq; quo domine abſconderis/ velut non auditurus, in ęternum? tanq̄

dicat abſit. Vel hoc quod dicitur in ęternum/iungendum eſt cum ſequenti particula ſic. in ęternum ardebit quaſi ignis indignatio tua? interrogatiuę. quaſi dicat abſit.¶ Memento ego quanti temporis. Rationem affert accelerandi aduentum meſię ex breuitate vitę humanę. Et intendit ꝙ non ſumus tã longeuę vitę, vt poſſimus diu viuendo expectare longo tempore & videre tandem regnum meſię: ſed ſumus breuiſſimę vitę: & propterea accelera, vt videamus meſiam. Memento/huius ſcilicet. quanti tẽporis ego/ſum: ſuper quã vanitatem/breuis vitę, creaſti oẽs filios adã/cõmunis eſt iſta miſeria. Quod & probat. Quis vir viuet & non videbit mortẽ? nullus. ſaluabit animam ſuam de manu foueę/inferni/ne deſcendat ad inferos? nullus. Mortem deſcribit prius ex parte corporis quod moritur. deinde ex parte loci animę ſepatę. Et eſt ſermo de loco animarum ante aduentũ meſię. tunc enim locus animarum erat infernus.¶ Vbi gratię tuę priores domine, quas iuraſti dauidi in veritate tua? Auget ſupplicationem ex diuina promiſſione: tanq̃ requirens vt adimpleat promiſſam gratiam iuramento firmatam dauidi de meſia rege ex ſemine eius. Et nota ꝙ expectantis affectu & more clãmat vbi ſunt ꝓmiſſę gratię? cupit enim eas videre adimpleri. & quia non apparent/clamat vbi ſunt? ¶ Recordare domine. Adiungit ſupplicationi rationem ex parte iniuriarum quas patitur populus, ſpãliter quo ad hoc ꝙ inimici exprobrãdo dicunt/quando veniet meſias veſter? & ſimilia. Recordare domine opprobrii ſeruorum tuorum/noſtri: portaui/ego populus, in ſinu meo/patienter recondens, omne/opprobrium, multorũ populorum/opprobrantium. Quę exprobrauerunt inimici tui domine: vt intelligas iſtos populos eſſe inimicos dei. Et dixit hoc ad humano more prouocandum deũ propter opprobrium ab inimicis dei. Quę exprobrauerũt veſtigia chriſti tui. Ecce materia opprobrii. exprobrant. n. remanere veſtigia in fide noſtra chriſti tui dauidis propter ſpem meſię: erãt ſiqdẽ velut veſtigia dauidis vncti a deo in patrẽ meſię fides & ſpes vẽturi meſię.¶ Bñdictus dñs ęterno. Cõcludit orõnẽ ppl'ſ adiũcta rõne ſuperiore/bñdicẽdo deũ: hoc eſt ſubmittẽdo totũ ꝓuidẽtię eius/& gr̃as agẽdo de omnibus. Vel ſupplicãdo cõcludit deſiderãtis affectu. ſit benedictus dñs in ęternũ: amen & amen/vere & iterũ vere. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Oratio moyſi uiri dei. LXXXIX.

Domine refugium factus es nobis: in generatione & generatione.
Priuſq̃ montes fierent aut formaretur terra & orbis: a ſeculo & uſq; in ſeculum tu es deus.
Ne auertas hominem in humilitatem: & dixiſti conuertimini filii hominum.
Quoniam mille anni ante oculos tuos tanq̃ dies heſterna quę prẽteriit.
Et cuſtodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.
Mane ſicut herba tranſeat, mane floreat & tranſeat: ueſpere decidat, induret & areſcat.
Quia defecimus in ira tua: & in furore tuo turbati ſumus.
Poſuiſti iniquitates nr̃as in cõſpectu tuo: ſeculũ noſtrum in illuminatione uultus tui.
Quoniam omnes dies noſtri defecerunt: & in ira tua defecimus.
Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur: dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni.
Si autem in potentatibus octoginta anni: & amplius eorum labor & dolor.
Quoniam ſuperuenit manſuetudo: & corripiemur.
Quis nouit poteſtatem irę tuæ: & prę timore tuo iram tuam dinumerare?
Dexteram tuam ſic notam fac: & eruditos corde in ſapientia.
Conuertere domine, uſq; quo: & deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos.
Repleti ſumus mane miſericordia tua: & exultauimus & delectati ſumus in omnibus diebus noſtris.
Lætati ſumus pro diebus quibus nos humiliaſti: annis quibus uidimus mala.
Reſpice in ſeruos tuos & in opera tua: & dirige filios eorum.
Et ſit ſplendor domini dei noſtri ſuper nos: & opera manuum noſtrarum dirige ſuper nos, & opus manuum noſtrarum dirige.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Oratio moyſi uiro dei.

[†dñi mei] 1 Propheta. DOmine† habitaculum tu fuiſti nobis:in generatione & generatione.
2 Anteq̃ mõtes nati ſunt/& creata fuit terra & orbis:& a ſeculo & uſq; [eo]
ſeculum tu deus.
3 Facies reuerti hominem uſq; ad contritionẽ:& dixiſti,reuertimini filii adam.
4 Quia mille anni tui in oculis tuis:ſicut dies heſterna qñ pertrãſiet,& [ſicut] uigilia ĩ nocte.
5 Inundaſti eos:ſomnus erunt,in mane quaſi herba mutabitur.
[†ueſpo] 6 In mane florebit & mutabitur:ad ueſperum†ſuccidetur & ſiccabitur.
7 Quoniam conſumpti ſumus in furore tuo:& in ira tua territi ſumus.
8 Poſuiſti iniquitates noſtras coram te:abſconſionem noſtram luci facierum tuarum.
9 Quoniã oẽs dies noſtri uerſi ſũt ĩ ira tua:cõſumpſimus annos noſtros quaſi ſermonẽ.
10 Dies annorum noſtrorũ/in ſe ſeptuaginta anni:& ſi in fortitudinibus octoginta anni.
& ſuperbia eorum labor & dolor:quoniam uolans [eſt] cito & uolauimus.
11 Quis ſciens fortitudinem iræ tuæ:& ſicut timor tuus [exigit] iram tuam.
12 Ad numerandum dies noſtros/ſic fac ſcire:& faciemus uenire cor ſapientię.
13 Reuertere domine,uſq;quo?& [placatus] ſolatus eſto ſuper ſeruos tuos.
14 Sacia nos in mane gratia tua:& laudabimus & lętabimur in cunctis diebus noſtris.
15 Lętifica nos ſicut dies [quibus] afflixiſti nos:annos [quibus] uidimus malum.
16 Apparebit ad ſeruos tuos opus tuum:& pulchritudo tua ſuper filios eorum.
[†dñorum meorum] 17 Et erit dulcedo dñi†dei noſtri ſuper nos:& opus manuũ noſtrarum dirige ſuper nos,&
opus manuum noſtrarum dirige ipſum.

TItulus eſt.Oratio moyſi viro dei.Et eſt tertius pſalmus intitulatus oratio:quia per modum contemplationis editus eſt.Attribuiturq; oratio hęc moyſi qui ſcripſit pentateuchũ.Et ne intelligeres alium moyſen/aditinctum eſt viro dei:ſic enim ſepe in ſcriptura vocatur ille moyſes. Et aut moyſes condidit orationem hanc metrice/inſertam pſalmis dauidis(ſicut inter epiſtolas ciceronis inſerũtur aliquę aliorũ epiſtolę)aut quod potius crediderim,moyſes edidit hanc orationem quantum ad materiam non metrice:quam poſtea dauid extendit/in formam metri reducendo. & propterea moyſi aſcribitur tanq̃ autori orationis quantum ad materiam.

ℭ Circa materiã pſalmi aduerte eſſe hic aliqd certum.ſ.φ a principio pſalmi vſq; ad verſiculũ vndecimũ tractaẽ de miſeria vitę humanę quãrũ ad breuitatẽ vitę.vnde & cõcludiẽ dies noſtros annoꝝ.70.eſſe.Ita φ clarũ eſt primã ptẽ pſalmi tractare de vitę breuitate cõi generi humano ex ira dei pp peccata nrã.Quo fit vt reliqua pars pſalmi quę in ſupplicatione cõſiſtit,intelligẽda cõſequẽter ſit de remedio huiuſmodi miſerię:alioquin non rñderent vltima primis.Et qa remediũ eſt ſpiritualis gratia,ideo ſecunda pars pſalmi proculdubio intelligenda eſt de petitione ſpiritualis gratiæ. ℣ Verum an petatur ſpiritualis gratia abſolute/an per aduentum meſię,non clare patet. Conſideranti tamen perſpicaciter.15.verſiculũ(petentẽ lętifica nos ſicut dies afflixiſti nos/annos vidimus malũ)apparebit pphetã diſtiguere ĩter tẽpus afflictiõis & mali & tẽpus lętitię:ac p hoc petere gfam aduẽtus meſię. tãq; tẽpus meſię ſit tp̃s lętitię,& tp̃s añ meſiã ſit tp̃s afflictiõis.Et hãc tpis diuerſitatẽ referẽdo ad ſolam gratiã/difficile ẽ ſaluare:qm̃ nõ diuerſum ſed vnũ & idẽ ẽ tẽpus gr̃ę & tẽpus afflictiõis.Cõſonatq; aduẽtui meſię pcedẽs ĩmediate verſiculus petẽs/ſacia nos mane gr̃a tua,& laudabimus & lętabimur in oĩbus diebus nr̃is.Hoc.n.clare zacharias pr̃ ioãnis baptiſtę in meſię aduẽtu impleri dicit.vt ſeruiamus illi ĩ ſanctitate & iuſtitia oĩbus diebus noſtris.℣ Cõſentaneũ itaq; rõni eſt vt materia pſalmi intelligaẽ ad lſam miſeria humanę vitę pp peccatũ hoĩs a diuina iflicta iuſtitia/cõmemorata vt reparanda p meſiã.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Propheta ob hominis peccatũ a diuina iuſtitia miſeriã humanę vitę illatã cõtẽplatur.& ſupplicat,vt placatus deus faciet hominem ſua gratia/dãdo & ſapere ſm timorem ſuũ/& lętari cunctis diebus/& directionem operum:prophetãs appariturum opus cum dei pulchritudine ac dulcedine.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine habitaculū. Diuidiť pſalmus in ꝑtes duas: ꝓpoſitiuā materię, & executiuā, ibi qm̄ mille. ¶ Proponit tria. ſ. ęternitatē dei, iuſtitiā eius, & grām eiuſdē. Sed litera nō ꝓponit hæc tria hoc recto ordine: ſed primo grām. dn̄e habitaculū, refugiū, tu fuiſti nobis, nō in perſonis noſtris, ſed in generatione & generatione, hoc eſt vniuerſis gn̄atiōibus. Aſſimilat deū habitaculo refugii: qa intēdit loqui de deo quatenus ad eū cōfugit genus humanū, dānatū ꝑꝑ ꝓpriū peccatū: ſicut hō a facie perſecutorū & iniuriarū (ab imbrib⁹, frigoribus &c̄.) cōfugit ad habitaculū. ¶ Anteq̄ mōtes nati ſunt & creata fuit terra & orbis. Æternitas dei ꝓponiť. tum a parte ante ꝑ tēpus imaginariū ſignificatū, dicēdo añ creationē mūdi. Sicut. n. dicēdo extra aut ſupra cœlū, ſignificať imaginarius ſitus, ita dicēdo anteq̄ terra fieret &c̄. ſignificať tēpus imaginariū: qa nullū erat tunc tēpus reale. Et a ſeculo & vſq̄ in ſeculū tu de⁹. Ecce ęternitas a parte poſt. extēſio. n. tēporis a ſeculo in ſeculū, poſt mūdi creationē eſt. Facies reuerti hominē. Proponiť iuſtitia quā deus exercuit ī primū hoiem. quē. n. donaſſet ipſum originali iuſtitia, poſt peccatū fecit reuerti eū vſq̄ ad cōtritionē mortis. Et dicit reuerti: qa rediit in cōditionem ꝓprię naturæ. Et futurū facies, reſpicit dei ęternitatē p̄miſſam. Et conſtruenda eſt ſic litera. Tu deus anteq̄ montes nati eſſent &c̄. facies reuerti hoiem ad cōtritionē mortis ſibi naturalē. ¶ Et dixiſti. Declarat qm̄ hoc fuit afferendo ſententiam datam cōtra hoiem. reuertimini filii adam. puluis es & in puluerem reuerteris. Vbi & nota nō ſolū hominem dānatum ſed filios: vt intelligas primum parentē cū ipſius poſteritate dānatū ad mortē, hoc ē ad neceſſitatē moriēdi. Hoc. n. ſignificat, reuertimini in terram filii adam.

¶ Quia mille anni. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractanť ſimul illę particulę, anteq̄ mōtes &c̄. facies reuerti hoiem &c̄. hoc eſt diuinę ęternitatis & humanę punitionis quo ad duratione vitę. Secūdo tractať illa, dn̄e habitaculum fuiſti nobis &c̄. ibi quis ſciēs fortitudinē. ¶ Tres itaq̄ pœnales cōditiones hūanæ vitę ꝓpheta affert. ſ. ꝙ eſt vt ſomnus, ꝙ mutatiōibus multis ſubiecta, & ꝙ velociſſime ac breuiſſime tranſit. Et has omnes infert ex cōparatione naturalis vitę (qua hō innocēs viuere poſſet) ad ęternitatem. ita ꝙ conferendo naturalem vitā hoīs ad ęternitatē, intendit mōſtrare nō fuiſſe ſeuerā dei iuſtitiā qua ꝑꝑ peccatū animaduertit in hoiem dictis tribus pœnalitatib⁹. Hoc ē quo tendit ꝓpheta. Accipit itaq̄ annos mille ꝑ ſupremo tēpore hūanę vitę: vtpote quos nullus vnq̄ hō vixit: vt patet legenti ętates hoīum ante diluuiū. Et refert ad ęternitatē oculatā, dicēs. Qm̄ mille anni, ſup̄ma hoīs ętas, in oculis tuis (ecce ęternitas oculata) ſunt ſicut dies heſterna, nō qn̄ durabat, ſed qn̄ pertranſiet. prima compatio. Et cuſtodia in nocte. altera compatio mille annoꝝ ad ęternos oculos dei. ¶ Et per primā compationē intēdit declarare ꝙ quātacūq̄ ętas humana relata ad ęternitatē, nullius eſt durationis, ſed ē ſicut dies heſterna poſtq̄ pertrāſiit: quæ ſignificat tēpus p̄teritum pauciſſimū, quod modo nihil eſt. Per alterā vero compationē intendit declarare ꝙ ſtudiū humanū ex omnibus naturę viribus ē ſicut vna vigilia cuſtodię nocturnę. Per qđ ſignificať & breuitas & obſcuritas totius ſtudii humani naturalis: ita ꝙ nō mereť cōparari diei nec etiā integrę nocti, ſed vni cuſtodię. ¶ Quia inquā ſic ſe hn̄t naturalia hoīs ad æternos oculos dei, inūdaſti eos, more ī petuoſę aquę īpuliſti eos hoīes peccātes. & ꝑ hoc ſignificat punitionē diuinā. Sōnus erūt. Ecce pr̄ia pœna. ſ. ꝙ hoīes facti ſunt vt ſōn⁹. Metaphoricus ē ſermo. & vt rn̄deat p̄miſſis, duo innuit. Alterū ꝑ reſpectū ad diē heſternā. alterum ꝑ reſpectū ad cuſtodiā noctis. ſ. ꝙ vbi hoīs vita naturalis erat velut dies heſterna, ꝑ peccatum facta eſt velut ſomnus. Et ſilr̄ vbi humanum ſtudiū naturale erat velut cuſtodia nocturna, ꝑ peccatū factum ē velut ſomnus: hoc eſt ꝙ ſtudium hominis poſt peccatū tam īuolutū tenebris eſt ꝙ nec cuſtodię nocturnę meretur aſſimilari ſed dormitioni. & ſilr̄ vita noſtra nō meretur comparari diei (quo multis vacať exercitationibus) ſed ſomno, qui neceſſitatis eſt. Et tu poteris extendere metaphorā prout ſp̄ūſſanctus docuerit. ¶ In mane q̄ſi herba mutabiť. Secūda pœna deſcribiť tot varietatū q̄bus hō ſubiiciť. & declarať primū ex ſil'itudine herbę, q̄ eodē die tot mutatiōibus ſubiiciť. Mutabiť, hō, q̄ſi herba ī mane, hoc ē ā die artificiali a ſuo pricipio noīato. Et ſubdit modū. In mane, in pr̄ia ꝑte diei, mutabiť, īcipiet mutari vegetatiōe, & florebit: ad veſperum ſiccabitur & ſuccidetur. ¶ Quoniā conſumpti ſumus. Rationem reddit tot varietatū ex diuina iuſtitia: vt intelligas propter peccatum hæc nobis accidiſſe. Et duas inducit mutationes noſtri: ſub quibus omnes mutationes noſtri intellige comprehendi.

Qm̄ cōſumpti ſumus. Ecce vna mutatio, ſub qua cōp̄hēdiť oīs mutatio corporis. in furore tuo, iuſtitia tua punitiua. & in ira tua turbati ſumus. Ecce altera mutatio: ſub qua comprehēditur omnis mutatio paſſionum animi. ¶ Poſuiſti iniquitates. Quia deus non eſt prius vltor q̄ homo ſit peccator, declarat rationem iuſtitiæ diuinæ fuiſſe peccata hominis. Et loquitur more humanorum iudicum: qui quando punituri ſunt crimen, ponunt crimen illud ante examen ſuum, & deduc̄it crimen quod erat occultū corā iudice in lucē iudicii. Hæc. n. ſignificat dicēdo. poſuiſti iniq̄tates nr̄as corā te, iudicandas & puniēdas, abſcōſionē noſtrā luci facieꝫ tuæ. Ad literā (vt ipſe moyſes ſcripſerat) deus poſuit peccatum primoꝝ parentū corā ſe, & abſcōſionē ade, dicendo adam vbi es? rn̄dente illo abſcondi me eo ꝙ nudus eſſem &c̄. ¶ Quoniam omnes dies noſtri. Tertia pœna velociſſimę breuitatis deſcribiť. Quoniā oēs dies noſtri verſi ſunt in ira tua, de bono in malū: in ſtatu. n. īnocētię dies nr̄i erāt boni &c̄. ſed ī ira dei, hoc eſt ī iuſtitia, verſi ſūt ī malos. ideo cōſūpſimus annos nr̄os quaſi ſermonē. volat irreuocabi

le verbũ.Percipe labilitatẽ annoꝝ nroꝝ ad ſilitudinẽ locutiõis.¶ Dies annorũ noſtrorũ.ecce breuitas. in ſe/hoc eſt nõ relati ad ęternitatẽ ſed in ſeipſis(relati.n.ad ęternitatẽ iam dictũ eſt ꝙ nec merent cõparari vni diei)ſunt.70.anni.Cõſidera hoc tu qui dicis ętatis nos eſſe breuioris ꝙ̃ fuerint ętatis ſuperioris homines.multa milia annorum iam fluxerũt a tẽpore editi pſalmi contemplantis ętatẽ humanam.70.annorum.Si.n.breuior facta eẽt ętas,certe a tãto tẽpore hucuſqꝫ nõ eſſet ętas hominum ad hoc.70.annoꝝ: cuius oppoſitũ videmus. Et ſi in fortitudinibus/hoc eſt in cõplexionibus robuſtioribus,octoginta anni:& ſuperbia eorũ labor & dolor:hoc eſt & quod ſuperire contingit tẽpus octoginta annorũ/plenũ eſt laboris & doloris.qm̃ volans cito/ẽ vita noſtra,& volauimus/magis ꝙ̃ ambulauimus.Intẽdit.n.p metaphorã volatus uelocitatẽ curſus uitę noſtrę ſignificare/quãto celerior eſt uolatus ambulatione.uidemur.n.nobis nõ ambulaſſe ſed uolaſſe quum ſumus prope mortem.

Quis ſciens. Tractaẽ hic illa particula/dñe habitaculũ fuiſti nobis:petẽdo ſciam/gĩam / & lętitiã ac directionẽ operũ cũ diuina placatiõe,apparitione opis/pulchritudinis ac dulcedinis dei. ¶ Vide ſingula.Inchoat petitionẽ ſapiẽtię ab ĩpoſſibilitate aliter hñdi eã.Quis ſciẽs fortitudinẽ irę tuę/hoc eſt quãtũ põt iuſtitia tua?quaſi dicat nullus.Scimus.n.fortitudinẽ irę humanę:qa vltimũ quod põt ẽ occidere hoiem.Sed quãtũ põt iuſtitia diuina nullus ſcit naturali notitia.tũ qa nullus naturalr̃ ſcit poenas alterius vitę.tũ qa multo plus põt iuſtitia diuina ꝙ̃ in ĩferno punire.Et ſicut timor tuus irã tuam/ hoc ẽ qs ſciẽs irã tuã ſicut timor tuus exigit ſcire?quaſi dicat nullus. Vbi perpẽde ignorãtiã tum eius quod põt iuſtitia diuina.tũ modi ſciẽdi.ſ.vt diuinus timor exigit.¶ Ideo ad numerandũ dies noſtros, ſic(ſcilicet ſcḋm timorẽ tuũ)fac ſcire.Perpende ꝙ petit ſciam ſic.i.ſcḋm timorẽ dei ad numerãdũ dies ꝓprios:hoc eſt ad librãdũ tẽpus vitę ꝓprię ſcḋm timorẽ dei.qui.n.ſcit cõputũ dierũ ſuoꝝ tenere ſcḋm timorẽ dei/hic ſcit vt diuino cõgruit timori & irã dei & quãtũ põt ira eius.& hoc eſt primũ remediũ cõtra breuitatẽ vitę. Vnde & ſubditur fructus.& faciemus venire cor ſapiẽtię.Effectus ſciẽtię ẽ dare operã vt cor imbuaẽ ſapiẽtia/hoc eſt notitia diuinoꝝ.Et bñ nota ꝙ nõ loqtur de ſapiẽtia mẽtis,ſed de ſapiẽtia cordis:quoniã illa eſt ſpeculatiua cõis bonis & malis,iſta eſt affectiua/ꝓpria bonis.¶ Reuertere dñe.Scḋa petitio more humano deũ velut principẽ q receſſerat indignatus/interpellat vt reuertaẽ placatus. Reuertere dñe/ad ſilitudinẽ reuertẽtis te habe q velut receſſiſti a nobis ꝑꝑ peccatũ,vſqꝫ quo/ſupple differs reuerti:& ſolatus eſto(paſſiue vſurpatur hic ſolatus)ad ſilitudinẽ eius q iã cõſolationẽ recipit eſto,ſuꝑ ſeruos tuos.¶ Sacia nos.Tertia petitio.Nõ parũ gratiæ impetire,ſed ſacia nos gĩa tua:& hoc nõ tarde, ſed in mane/principio diei gĩę & veritatis:& laudabimus/te,& lętabimur/in te , in cũctis diebus nr̃is. Põdera petitionẽ:petit.n.nos ſaciari diuina gĩa.& pondera fructũ,lętitiã & laudẽ oĩbus diebus nr̃is.& vide ſi de meſię aduẽtu tractat.¶ Lętifica nos Quarta petitio.Sicut dies afflixiſti/hoc ẽ qbus afflixiſti, nos:ãnos/hoc ẽ ſicut ãnos,vidimꝰ/hoc ẽ qbꝰ vidimꝰ,malũ.Vbi mãifeſte vides peti lętitiã ĩ diebꝰ meſię ſicut ĩ diebꝰ añ meſiã fuit afflictio & viſio maloꝝ:afflictio ĩ nobis/viſio maloꝝ ĩ primis. ¶ Appebit.Interſerit añq̃ cõpleat petitiões oẽs modũ quo deꝰ cõcedet petitas gĩas:qḋ ẽ ꝓphare myſteriũ meſię. Apparebit tũc quũ cõceſſeris nobis hæc,ad ſuos tuos opus/nõ nr̃m,ſed tuũ.Myſteriũ meſię appellat opꝰ diuinũ:qa vere ſic eſt.qḋ deſcribit appiturũ ſeruis dei.Et pulchritudo tua ſuꝑ filios eoꝝ. Ipſe meſias ẽ pulchritudo dei.ẽ.n.ſplẽdor gl̃ię & figura ſubſtãtię eiꝰ &c.Et recole ꝙ nõ dicit & ſuꝑ filios eoꝝ.ſ.ſeruoꝝ dei:qa in principio pſalmi ꝓpoſuerat habitaculũ fuiſti nobis in generatione & generatione . verificat ſiqdẽ multitudinẽ generationũ/inducẽdo ſeruos dei & filios eoꝝ.¶ Et erit dulcedo dñi dei noſtri ſuper nos.Dixerat ꝙ apparebit opus tuũ:& explicauerat opus illud eſſe pulchritudinẽ ad perficiẽdũ intellectũ.pulchra.n.ſunt quæ viſa placẽt.ſupetat vt explicaret idẽ ad perficiendũ affectũ:& ꝓpterea dixit.& erit dulcedo/appetibilis,dñi dei nr̃i ſuper nos.Hæc oĩa ĩ myſterio meſię affuiſſe,clare cõſtat. ¶ Et opus manuũ noſtrarũ.Regrediẽ ꝓpheta ad ꝓſequẽdũ petitiones.quęcũqꝫ.n.ſuperius petiit/ad intellectũ & affectũ ſpectãt.Vñ reliquũ erat vt peteret ſpectãtia ad executionẽ opis.parũ.n.ꝓdeſt ſcire & velle/niſi ſubſequaẽ opatio,quũ facultas ſuppetit.Et ꝓpterea duo petit circa executionẽ opis. ¶ Alterũ eſt.& opus manuũ nr̃aꝝ dirige ſuꝑ nos.In quo petit opa humana dirigi ſupra facultatẽ naturæ:quod tũc ꝑcipimus, quũ noſtrũ credere/noſtrũ ſperare/noſtrum diligere/noſtrũ operari ad ſupnaturalia tendit bona.¶ Alterũ.Et opus manuũ noſtrarũ dirige ipm̃.In quo petit etiã opa noſtra quæ ex vi naturaliũ opamur dirigi a deo.Et hoc directe atteſtatur recognitioni humanę miſerię quã incurrimus p peccatum,vt etiã in opibus ex viribus naturalibus nobis competentibus cognoſcamus nos indigere directiõe diuina: ſicut infirmi egent auxilio in operibus quæ ſani poſſent.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. XC.

QVi habitat in adiutorio altiſſimi:in protectione dei cœli commorabiẽ.
Dicet dño.ſuſceptor meus es tu & refugiũ meũ/deus meus/ſperabo ĩ eũ.
Quoniam ipſe liberabit te de laqueo uenantium:& a uerbo aſpero.
Scapulis ſuis obumbrabit tibi:& ſub pennis eius ſperabis.
Scuto circundabit te ueritas eius:non timebis a timore nocturno.

A ſagitta uolãte in die,a negocio pambulãte i tenebris:ab icurſu & demonio meridião.
Cadent a latere tuo mille & decẽ milia a dextris tuis:ad te autem nõ appropinquabit.
Verũtamen oculis tuis conſiderabis:& retributionem peccatorum uidebis.
Quoniam tu es domine ſpes mea,altiſſimum poſuiſti refugium tuum.
Non accedet ad te malum:& flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.
Quoniam angelis ſuis mandauit de te:ut cuſtodiant te in omnibus uiis tuis.
In manibus portabunt te:ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis:& conculcabis leonem & draconem.
Quoniã in me ſperauit liberabo eum:protegã eum quoniã cognouit nomen meum.
Clamauit ad me,& ego exaudiã eũ:cũ ipſo ſũ in tribulatiõe,eripiã eũ & glorificabo eũ.
Longitudine dierum replebo eum:& oſtendam illi ſalutare meum.

ℭIVXTA HEBRÆVM. XCI.

1 Propheta. HAbitans in abſcondito excelſi:in umbra omnipotẽtis pernoctabit.
2 Meſias. Dicã dño.ſpes mea & arx mea,deus meus,cõfidam in eo.
3 Propheta. Quia ipſe liberabit te a laqueo offendiculi:a peſte fallaciarum.
4 In ala ſua operiet te,& ſub alis eius protegeris:ſcutum & clypeus tibi erit ueritas eius.
5 Non timebis a timore noctis:a ſagitta que uolabit die.
6 A peſte que in obſcuro ambulabit:ab inciſione que diruet meridie.
7 Cadet a latere tuo mille,& decem milia a dextera tua:ad te non appropinquabit.
8 Tantum in oculis tuis uidebis:& retributionem impiorum cernes.
9 Quoniam tu domine media ſpes mea:excelſum poſuiſti habitaculum tuum.
10 Ideo Non accidet ad te malum:& plaga non appropinquabit in tabernaculo tuo.
11 Quoniam angelis ſuis deus mandabit tibi:ad cuſtodiendum te in omnibus uiis tuis.
12 Super palmis portabunt te:nequando offendes in lapidem pedem tuum.
13 Super leonem & aſpidem calcabis:conculcabis leunculum & draconem.
14 Deus. Qm̃ in me deſiderauit & liberaui eũ:exaltabo eũ,qm̃ cognouit nomẽ meum.
15 Vocabit me & reſpõdebo ipſi:cũ ipſo ego in anguſtia,eruam eum & honorabo eum.
16 Longitudine dierum ſaciabo eum:& faciam uidere ipſum in ſalute mea.

TItulus nullus eſt.Materia pſalmi ex ipſo pſalmo appet ꝙ eſt meſias cuſtoditus a deo.Nã cuſtodia mãdata i verſiculo.xi.(angelis ſuis &c̃.)nulli pticulari pſonę,nulli pplo cõuenit niſi meſię.qlibet enĩ ppl's & qlibet ſingularis hõ excepto meſia,permiſſus eſt offendere pedẽ ad lapidẽ:hoc eſt incurrere aliquẽ caſum quaſi fortuitũ,& culpę & poenę.excepto inquã meſia:q & peccatũ nullũ fecit,& inuoluntariũ malũ nullũ incurrit.Accedit ad haec ꝙ i principio pſalmi dr̃,habitans in abdito excelſi. habitare qppe eſt iugem gerẽ perſonalẽ alicubi poſſidere:cõſtat aũt nec moyſen nec dauidem aut quẽcũq; aliũ iuſtũ habitaſſe,ſed trãſitorie quodãmodo hoſpitatos in abdito excelſi.meſiã vero habitaſſe:q de ſeipſo teſtaẽ.nemo aſcendit in coelum niſi qui deſcendit de coelo filius hominis qui eſt in coelo,habitãs ſemper in abdito excelſi.ℭ Vnde ſine dubio materia pſalmi ad literam eſt diuina meſię viatoris cuſtodia a malo,ſic vt mereretur propria tribulatione immortalis vitae praemium.

ℭSVMMARIVM EST.

ℭPropheta meſiam habitantem in abſcondito dei,cuſtodiẽdũ ab omni malo,periculo & euentu,miniſtrãtibus ei angelis deſcribit:ſic vt paſſum nil pt̃er deum deſiderantẽ deus fouerit,liberauerit,exaltauerit,immortalitate vitę corpalis,honore & ſalute omni repleuerit.

ℭPerſonę loquentes ſunt tres:propheta,meſias,& deus.

HAbitans,in abſcondito. Diuidiẽ pſalmus in ptes duas:ppoſitiuã materię,& executiuã,ibi dicã domino.ℭ Proponit vnũ,multis tamen conditionibus fultum.Proponit quidem ꝙ habitans

meſias in abſcondito excelſi dei(hoc eſt in diuinitate/quæ eſt ſũmũ abſconditorũ nobis) pernoctabit in vmbra omnipotẽtis:hoc eſt noctem preſentis vitæ vſq ad finẽ ducet in vmbra/in ptectione oipotẽtis dei. Vbi videre facile potes multitudinem myſteriorũ:nã habes hinc vtrãq meſię naturã.diuinã qdẽ p hitationẽ in abſcõdito excelſi:hũanã vero ſubiectã paſſiõi/p pnoctationẽ ſub vmbra oipotẽtis.

¶ Dicam domino. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractaᵗ meſias q̃tenus ſub vmbra oipotẽtis. Secũdo quatenus habitãs in excelſo/ibi qm̃ tu dñe. Tertio q̃tenus pnoctabit/ibi qm̃ in me.

¶ Tractãs itaq meſiã ſub vmbra oipotẽtis,pmus introducit meſiã ipſum pfitẽtẽ fiduciã ſuã in deo: vt per hoc intelligas meſiã viatorem recognoſcentem ſe ſubditum deo/& omnia a deo habere. Dicam/ ego meſias,dño/recognoſcẽdo & recurrẽdo ad ipſum,tria. Primũ.ſpes mea/tu ſolus mihi rõ ſperãdi. Fuit.n.in chro ſpes imortalitatis corpis & exaltatiõis ſui nois/& breuiter reſpectu bonorũ q̃ p paſſionem ſuã meruit.& aſſecutus partim eſt & partim aſſequeᵗ in ſecũdo aduẽtu. Secũdũ.& arx mea/rõ ois ſecuritatis meę ad ſilitudinẽ arcis reddẽtis hoiem tutũ. Tertiũ.deus meus/ſingulariſſime per gfam vnionis pſonalis. Ex qbus infert quartũ.cõfidã in eo/& ĩ nullo alio. ¶ Deinde ppheta alloqtur meſiam,deſcribẽs effectus diuinæ vmbrę & eius.i.meſię fiducię in deo/dicẽs. Quia ipſe/oipotẽs,liberabit te/meſiam, a laqueo offendiculi. Aduerte prudẽs lector pſalmũ iſtũ metaphorico ſtylo tanq̃ ſub parabola deſcribere meſiã cuſtoditũ. Vnde ſtatim inducit tres metaphoras periculorũ & cuſtodiarũ. Prima ſumiᵗ a periculis venationũ. Et explicaᵗ a laqueo offendiculi/hoc eſt in quẽ offendiᵗ.in laqueos.n.venatorios offendũt & aĩalia terreſtria & aliquę aues. Et ne quęras qd ſignificẽt,ipſemet ppheta exponit a peſte fallaciarum. Acſi aperte diceret.ipſe liberabit te ab omnibus fallacijs peſtiferis/ſignificatis p laqueos offendiculi. Signãter autem addidit a peſte:vt intelligeres laqueos eſſe mortiferos: hoc eſt poſitos non ſolũ ad capiẽdum ſed ad mortẽ. ¶ In ala ſua. Secũda metaphora ſumitur a periculo imminẽte pullis ex volucribus rapacibus. In ala ſua/deus,operiet te/velut gallina pullos:& ſub alis eius protegeris. ¶ Scutũ & clypeus. Tertia metaphora ſumitur a periculo pliorum.poſt pericula.n. venationum & pericula ex auibus rapacibus,ſubiungit pericula bellorũ. Et ppterea nominat arma defenſiua in bello. Scutum/rotundum ſatis notum,& clypeus/genus ſcuti cooperiẽtis totum hominẽ,veritas eius/tam pro ſcuto q̃ pro clypeo erit tibi veritas diuina. Lege euãgelium:& reperies chriſtum veritate vſum pro ſui defenſione.nã & cũ tẽtaretur in deſerto/veritate diuinę ſcripturę ſe defendit. Et iudęis dicebat .ſi veritatẽ dico vobis quare nõ creditis mihi? Et pilato,ad hoc natus ſum vt teſtimoniũ perhibeã veritati. ¶ Anteq̃ vltra pgrediamur/aduerte p primã metaphorã ſignificari liberationem meſię a morte p reſurrectionem. mors.n.eius fuit ex pte occidẽtium ipſum velut laqueus offendiculi & peſtis fallaciarum:vt clare patet in euãgelica hiſtoria.nã principes iudęorũ ſub ptextu leſę maieſtatis fallaciſſime exterruerũt pilatum: quũ regnũ meſię nõ eſſet de hoc mũdo. Vñ nõ dicit ppħa qa ipſe pſeruabit te/ſed liberabit te:vt intelligas φ velut cõphenſum a laqo liberauit. Fuit.n.chrs quodãmõ cõphẽſus/pro quãto fuit occiſus ſm corpus:ſed fuit liberatus a laqueo,qa reſurrexit imortalis/& fidẽ ſuã propagauit. Ad quã extinguẽdã tẽdebant iudęi:vt ipſimet teſtãtur.ne forte veniãt diſcipuli eius & furẽtur eum/& dicãt plebi ſurrexit a mortuis,& erit nouiſſimus error peior priore. Vbi manifeſte ad extinguẽdum fidẽ chriſti ſe tẽdere ſunt profeſſi. ¶ Per ſecundã aũt parabolam cuſtodia meſię ab inſidiis dęmonum(vtpote ab habitantibus in aere p volucres rapinę ſignificatorũ)intelligitur:q.ſ.nihil profecerũt tentãdo chriſtum:iuxta illud. venit princeps mũdi huius & in me nõ habet quicq̃. Vnde & ſignificãtius deſcribitur nõ liberatus ſed protectus/ſub alis eius ptegeris. ¶ Per hãc ãt tertiã metaphorã/clare ſignificatur cuſtodia meſię docẽtis & pdicantis populo:dum veritas diuina deſcribitur ſcutum & clypeus eius. ¶ Vnde & ſequuntur fructus. Nõ timebit a timore noctis. Effectus veritatis defendẽtis primus ponitur excluſio timoris a q̃tuor malis. Primũ eſt a timore noctis.ſecũdum eſt a ſagitta quę volabit die.tertium eſt a peſte quę in obſcuro ambulabit.qartum eſt ab inciſione quæ diruet meridiæ. Et proſequendo metaphorã belli/tãguntur quattuor mala bellica. Duo occulta.ſ.periculorũ nocturnorũ & inſidiarum. quæ ſignificantur p peſtẽ ambulãtem in obſcuro. Et duo manifeſta.ſ.ſagittarum/& enſiũ lãcearũq incidẽtium. ¶ Sed ſm parabolę ſenſum vniuerſę rõnes timẽdi videnᵗ hic cõprehẽdi.nã rõ timẽdi ex parte obiecti, aut eſt ex magnitudine imminẽtis mali manifeſti.& ſic eſt inciſio ditutura meridie. Et parabolã belli ſequendo, hoſtilis gladius manifeſte imminẽs ad deuaſtãdũ valde timẽdus eſt. Et apte malum magnũ manifeſte imminẽs ſignificaᵗ.ab inciſione/ecce malũ,quæ diruet/ecce magnitudo imminẽs,meridie/ecce manifeſte. ¶ Aut ex nõ apparẽtia mali imminẽtis. Et hoc ſignificaᵗ p timorem noctis.imminentia.n.mala nocte,redduntur timenda qa nõ apparent quæ & quanta/qualia &c̃.ſint. ¶ Aut ex parte modi occulti. Quãdoq.n.licet malum imminens ſciatur/& nõ timeatur abſolute,timẽdũ tñ reddiᵗ ex modo occulto diuerſarũ inſidiarũ & huiuſmodi fallaciarũ. Et hoc tãgitur per peſtẽ quæ in obſcuro ambulabit. Metaphora iſta ſumpta eſt a morbo epidimię/q vulgo vocatur peſtis:quæ ambulat/creſcit/grãſſatur quũ eſt tẽpus nubiloſum. Et apte p hoc ſignificaᵗ malũ magnũ imminẽs per inſidias & fallacias/tanq̃ nube tectum. ¶ Aut ruſus ex parte modi repẽtini. Redditur ſiquidẽ malũ valde timẽdum quum repente ſuperimminere videtur. Et ſignificaᵗ p ſagittam quæ volabit die. Sagittę.n.volantes/celerrime tenden

tes

tes verſus hoīem, die; hoc eſt manifeſte, timendas ſe reddūt: q̄a nō dāt tp̄s fugiēdi. Et īcēdit ꝓpheta per hæc excludere a meſia ꝑdicante timorē cuiuſcunq; mali tēporalis. Et bn̄ nota ꝙ nō excludit a chr̄o donū timoris: de quo ſcriptū eſt eſa. xi. & replebit eū ſpūs timoris dn̄i. Nec ꝓpaſſio timoris: quū ſcriptum ſit mat. 14. cœpit pauere. Sed paſſio timoris. hęc. n. in chr̄o nō fuit: ſicut nec cuiuſcūq; alterius paſſionis aīalis defectus. ¶ At ſi nō ſufficit tibi excluſio oīs timoris maloꝝ tp̄alium, ſed ſingula q̄ris, ꝑcipe timorē noctis excluſum nocte qua ꝓditus & captus eſt, quū dixit quē q̄ritis &c̄. Sagittā volātem in die, agnoſce furioſum clamorē tolle tolle crucifige eū, cū ꝑcipiti expeditione pilati. Peſtis vero ambulās in obſcuro, machinatio mortis in cōcilio pōtificū executioni mādata ſub ꝑtextu lęſę maieſtatis fuit. Incuſio demū meridiana, in crucifixione manifeſta eſt, qn̄ clauis hora ſexta fixus eſt. Et nihil hoꝝ timuit, ſed pro veritate libens ſuſtinuit. ¶ Cadet a latere tuo mille. Secūdus effectus veritatis deſcribit̄. Et pſequēdo parabolā, deſcribit̄ ꝙ quū apparebit cū clypeo veritatis, cedent oēs ad latera, tanq̄ expeditā dātes viā: & ꝙ a ſiniſtris mille cadēt, a dextris vero decē milia, ita ꝙ nullus ei nocebit: & ꝙ hos caſus non efficiet gladus, lanceis, ſed tm̄ videbit ꝓpriis oculis ꝑ iuſta retributione impiorum. Hæc eſt parabola. qm̄ nullis armis offenſiuis deſcriptus eſt armatus, ſed defenſiuis tm̄: puta ſcuto & clypeo. Nec dicit ꝑcuties eos, ſed ꝙ ipſi cadent. Et expreſſe excluditur oīs offenſio, dicendo tm̄ in oculis tuis videbis. hoc enim perinde eſt acſi dixiſſet, tu nō facies cadere ſed videbis cadentes. Et intendit per hanc metaphorā explicare infœlicē caſum iudęoꝝ in aduētu meſię: ꝙ veniēte chr̄o nō cū armis offenſiuis, ſed cū ꝑdicatione veritatis, cadent a latere eius mille, cadēt in infidelitatis crimē iudęi ſtātes ad latus eius (hoc eſt conuerſantes cū eo) mille, in magno numero. ſed a dextris tuis, hoc eſt poſt reſurrectionē tuā (ſtatus. n. īmortalis appellat̄ dextera chr̄i) cadēt decē milia, iudęoꝝ: q̄a multo maior numerus iudęoꝝ cecidit in crimē īfidelitatis poſt reſurrectionē chr̄i q̄ an̄. nā ꝑ totū mūdū iudęi diſpſi, & nō ſolū illi qui erāt in iudęa, īciderūt in crimē pfidię. Et ipſi qdē ceciderūt, chr̄s aūt nō fuit cā caſus eoꝝ niſi veritatē manifeſtādo: iuxta verbū eius. ſi nō veniſſem & locutus eis nō fuiſſem, pc̄tm̄ nō hērēt. & rurſus. ſi opa nō feciſſem q̄ nemo alius fecit, pc̄tm̄ nō hērent. ſ. īfidelitatis. Tm̄ in oculis tuis videbis, nō eris cā caſus eoꝝ, ſed clara viſione intueberis caſum: & retributionē impioꝝ cernes. Nota hic iuſto dei iudicio caſum iudęorū permiſſum, dicendo retributionem. ſignificat̄ enim per hoc ꝙ meruerunt cadere in perfidiam.

Qm̄ tu dn̄e. Tractat̄ hic illa particula, habitās in abſcōdito excelſi. ꝓpheta enim proſequēs ſermonē ad meſiā, aſſumit hm̄ōi celſitudinē ꝑ rōne. Qm̄ tu dn̄e, meſia, ſpes mea, ſpes oīum ꝓphetarū: excelſum poſuiſti habitaculū tuū, vtpote ſimul exiſtēs in terra & ī cœlo. Ideo nō accidet, nō eueniet caſu aut fortuito, ad te malū, qd̄cūq;: & plaga nō appropinquabit in tabernaculo tuo, in corpe tuo. Nemo (inq̄t ipſe) tollit aīam meā a me, ſed ego pono eā. q̄cqd. n. paſſus eſt chr̄s, ex ꝓpoſito, ex electione & nō inuitus neq; caſu paſſus eſt. ¶ Proſequēdo parabolā belli, poſtq̄ deſcriptus eſt meſias veritate velut armis defenſiuis munitus, deſcribit̄ ex ſecuritate ſui habitaculi, & demum ex miniſtris cuſtodiētibus ipſum. Quoniā angelis ſuis. Rōnē reddit executę cuſtodię, mandatum dei ad angelos. Sicut enim chr̄s vſus eſt miniſterio hoīum ad ea quę ſunt cibi & potus, nauigationis & hm̄ōi, ita vſus eſt miniſterio angeloꝝ ad obuiandū occurrētibus quæ ipſe nolebat ſibi occurrere. Et hoc hic ſignificat̄. Qm̄ angelis ſuis mandabit, deus, tibi, pro de te: ad cuſtodiendū te in oībus viis tuis. ¶ Super palmis portabūt te. Metaphoricus eſt ſermo, ſignificās pfectā executionem cuſtodię: ſicut perfecte cuſtodiret̄ qui portaret̄ manibus angeloꝝ. Nequādo offēdes in lapidē pedē tuū, ne minimus quidē caſualis ſeu fortuitus caſus eueniat. ¶ Sup leonē & aſpidem calcabis, cōculcabis leunculū & draconē. Reſpectu hoīum deſcriptus eſt meſias defenſus: modo reſpectu dęmonū deſcribitur non ſolum illæſus, ſed victor, ſed calcator. nunc inquit iudicium eſt mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Deſcribitur autem vniuerſitas dęmonum ſub metaphora animalium rapacium (leonis & catuli leonum) & venenoſorum, aſpidis & draconis: quoniam eorum tam maiorū q̄ minorum officia ad rapiendum quem deuorēt & ad venenādum aīas tendunt. Differentias autem morales prudenti lectori relinquo.

Qm̄ in me. Tractat̄ hic illa particula, ꝑnoctabit. Poſtq̄ enim deſcriptus eſt meſias vndiq; cuſtoditus (tū ab hoībus, tū a malis & caſualibus, tū ēt a nociuis aīantibus) ītroducit ꝓpheta deū declarantē paſſionē, meritū ac p̄miū meſiæ. ¶ Vbi nota rōnem cōtextus. oportuit enim declarare ꝑnoctationem meſiæ in principio ꝓpoſitā: & multo magis oportuit poſt expſſam cuſtodiam meſiæ ab oī malo, obuiare falſę intelligentię quā cōcipere poſſes ex p̄dicta cuſtodia. ſ. ꝙ inde intelligeres meſiam nō fuiſſe tribulationibus ſubiectū, nō fuiſſe vere mortuū. Vt igit̄ hūc erroneū intellectū ꝓpheta excludat, oportuit ſubiungere ꝙ paſſus & tribulatus fuit: & quare. ſ. vt moreret̄: & quid ei pro p̄mio datum eſt. ¶ Loquens ergo deus ait. Quoniā in me deſiderauit, deſideriū ſuū meſias poſuit nō in mundo ſed in me deo, & liberaui eū reſuſcitando ipſum. Nota in deſiderio meritum: in liberatione vincula mortis a q̄bus liberatus eſt. Exaltabo eū. ecce prēmiū. Propter quod (inquit apoſtolus) deus exaltauit eum, & dedit illi nomē &c̄. Rurſus. qm̄ cognouit nomen meū, imo nullū aliud nomen cognouit. ego (inquit meſias) gloriam meam non quæro, ſed glorifico patrem meum. Vocabit me. Nota tres actus meritorios: deſiderii, glorificationis & vocationis; hoc eſt recurſus ad deum. Et reſpondebo ipſi, multipliciter. Primo

aſſiſtendo.cum ipſo/meſia,ego/deus,in anguſtia/paſſionis eius.Secundo liberando.eruam eum. Tertio glorificando.& honorabo eũ. Quarto imortalitate corporis donando.longitudine dierũ ſaciabo. Et demum totaliter beando.& faciam videre ipſum/meſiam,in ſalute mea/hoc eſt in omni mea ſalute effecta ipſius:hoc eſt faciã ꝙ videbit omnem meam ſalutem in ſeipſo.Amen.

¶VVLGATA EDITIO ¶Pſalmus cantici in die ſabbati. XCI.

BOnum eſt confiteri domino:& pſallere nomini tuo altiſſime.
Ad annunciandum mane miſericordiam tuam:& ueritatem tuã p noctẽ.
In decachordo pſalterio:cum cantico in cithara.
Quia delectaſti me domine in factura tua:& in operibus manuum tuarum exultabo.
Quã magnificata ſunt opera tua dñe:nimis profundę factę ſunt cogitationes tuę.
Vir inſipiens non cognoſcet:& ſtultus non intelliget hęc.
Cum exorti fuerint peccatores ſicut fœnũ:& apparuerit oẽs qui operant̃ iniquitatẽ.
Vt intereant in ſeculum ſeculi:tu autem altiſſimus in ęternum domine.
Quoniam ecce inimici tui domine/quoniam ecce inimici tui peribunt:& diſpergẽtur omnes qui operantur iniquitatem.
Et exaltabitur ſicut unicornis cornu meum:& ſenectus mea in miſericordia uberi.
Et deſpexit oculus meꝰ inimicos meos:& ab iſurgẽtibus i me malignãtibꝰ audiet auris mea.
Iuſtus ut palma florebit:ſicut cedrus libani multiplicabitur.
Plantati in domo domini:in atriis domus dei noſtri florebunt.
Adhuc multiplicabuntur in ſenecta uberi:& bene patientes erunt ut annuncient.
Quoniam rectus dominus deus noſter:& non eſt iniquitas in eo.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Pſalmus cantici diei ſabbati. XCII.

1 BOnum ad confitendũ dño:& ad cantandũ nomini tuo excelſe.
2 Propheta. Ad annunciandũ in mane gratiam tuã:& ueritatem tuam in noctibus.
3 Super denario & ſuper uiola:ſuper meditatione in cithara.
4 Quoniam lętificaſti me dñe in opibus tuis:in opibus manuum tuarum cantabo.
5 Quã magnificata ſunt opa tua dñe:ualde profundę factę ſunt cogitationes tuę.
6 Vir beſtialis non cognoſcet:& ſtultus non intelliget hoc.
7 In florẽdo ſunt ipii ſicut herba:& germiabũt oẽs opantes iniqtatis/ad deſtructos eẽ ſe uſq; ſemper.
8 Et tu excelſus ęterno domine.
9 Quoniam ecce inimici tui domine quoniam ecce inimici tui peribũt:& ſeparabunt̃ omnes operantes iniquitatis.
10 Et exaltaſti inſtar unicornis cornu meum:mixtura mea in oleo recenti.
11 Et reſpexit oculus meus in inſpectoribus meis:in inſurgentibus ſuper me malignantibus audient aures meę ſequẽs canticũ.
12 Canticum. Iuſtus ut palma florebit:ut cedrus in libano creſcet.
13 Plantati in domo domini:in atriis dei noſtri florebunt.
14 Adhuc fructificabũt in ſenectute:pingues & uiuidi erũt.
15 Ad annunciandum quia rectus dominus:rupes mea/& non eſt iniquitas in eo.

TItulus eſt.Pſalmus cãtici diei ſabbati.Dies ſabbati oẽm feſtiuũ diẽ apud hebræos cõprehẽdit. & in hoc titulo ſignificat materiã diei feſtiui.Ita ꝙ materia pſalmi ſignificat̃ eadẽ cũ materia diei feſtiui.expẽdebat̃ ſiqdẽ dies feſtus in duobus opibus.ſ.diuinę laudis/& annũciatiõis diuinoꝝ pplo. Et pſalmus iſte(vt ipſemet præ ſe fert)laudat vtrunq; opus ſuper gratia & veritate dei erga iuſtos & peccatores/oſtenſis in dauide & perſecutoribus eius. In principio ſiquidem pſalmi manifeſte laudat̃ laudare deum & annunciare populo ſuper gratia & veritate dei.in verſiculis autem.7.8.&.9.pœna ipioꝝ

patet:in.12.autem & ſequentibus gratia iuſtoꝝ.Oſtēſio aūt erga dauidem & inimicos eius explicatur in verſiculis.x.&.xi.& vltimo:vt patet intuenti.Hæc eſt itaqꝫ materia pſalmi ad literam.

❡SVMMARIVM EST.

❡David vtrunqꝫ ſabbati opus(ſcilicet laudare deū/& annūciare populo grām & veritatem dei erga iuſtos & iniuſtos)cōmendat.Et veritatē qdē in oībus iniuſtis:ac ſpāliter in perſecutoribus ſuis. grām vero in ſeipſo/in oībus iuſtis/ac ſpāliter in miniſtris diuini cultus manifeſtat.

❡Perſona loquens propheta eſt.

BOnū ad cōfitēdū dn̄o.Diuidiť pſalmus ī ptes duas:ppoſitiuā materię,& executiuā/ibi qm̄ lętificaſti.❡Proponit qdē vnā orōnē,ſed multas hn̄tē ptes.nā ꝑponit bonū eē laudare & annūciare,adiūgēdo modos laudādi & materiā laudis ac annūciationis.☞Vide ſingula. Bonū/honeſtum qa actus religiōis/vtile aīę & delectabile ſpūi,ſupple opus ē(& hoc dicit ad rephēdēdū eos q ſupſtitionē eē docēt diuinā laudē & cātū)ad cōfitēdū dn̄o/cōfeſſione laudis:& ad cātādū(explicat laudādi modū.ſ.cātādo)noī tuo/vt noīeris/vt glorificeris,excelſe/deus.☞Ad annūciādū.ecce ſecūdū opus/annunciare populo.In mane in noctibus:ecce circūſtātię tpis.in mane/ī pricipio diei tpe valde cōgruo ad vtrūqꝫ.in noctibus/tpe cōgruo ad laudādū deū.& ſpāliter ſubiūgēdo modo.ſ.ſup meditatiōe.nox.n. apta ē cōtēplatiōi.Grām tuā.ecce materia vtriuſqꝫ:qa vniuerſę vię dn̄i gfa & veritas.Sup denario.i. decachordo & ſup viola,ſup meditatione in cithara.Tria inſtrā apponunť opi diuinę laudis:vt p hęc ītelligas vniuerſa inſtrā muſica.Meditatio aūt iter modos laudādi admiſceť:vt ītelligas exterius laudādi opus ab īterna meditatiōe pgredi & ad illā tēdere.ad hoc.n.laudať deus cātibus & inſtrīs muſicis,vt tū laudātiū tū audiētiū meditatio excitetur erga diuina.Hic eſt enim fructus intentus.

❡Qm̄ lętificaſti.Incipit hic ps executiua tali ordīe.Pr̄io tractať illa pticula/bonū ad cōfitēdū &c̄. Secūdo illa/ſup meditatiōe/ibi q̄ magnificata.Tertio illa/veritatē tuā/ibi vir beſtialis.Quarto illa/grām tuā/ibi & exaltaſti.Quīto illa/ad annūciādū/ibi plātati ī domo dn̄i. ❡Reddit rōnē q̄re bonū ē laudare & canere laudes diuinas ex naturali origine.Quia lętificaſti me dn̄e in opibus tuis,idō in opibus manuū tuaꝝ cātabo.Dictio hebraica īterptata cātabo/ſignat cātū mixtū laudi & ecōuerſo. Naturalis origo cātādi & laudādi lętitia ē:& talis lętitia talis cātus ac laudis.Vn̄ ꝓpheta nō dixit lętificaſti me ī tali & tali re,ſed in opibus tuis:hoc ē q̄tenus ſunt opa tua.vt rōnē lętitię ītelligas nō rē opatā,ſed deum opantē.Et ꝓportionāliter ideo laudabo ſeu cātabo ī opibus tuis q̄tenus tuis.i.rōne tui.Et vere hęc debet eē tota rō diuini cultus:cātādo/ſonādo &c̄.Et ītēdit ad līam dauid in ſeipō exprimere reliquos.qa lętificatus fuit a deo in multis opibus dei(tū ſalutiferis/tū contēplatis)ideo aſſurrexit ad laudandū & cantandum deo.Quia ergo diuina eſt origo laudis diuinę,merito bonum eſt laudare & cantare.

Qm̄ magnificata. Tractať hic illa particula/ſup meditatiōe:ſubiūgēdo res meditatas cātādo & laudādo.Et ſunt duo.Primū.q̄ magnificata ſunt opa tua dn̄e!Admirātis ē & pfitētis excellētē magnificationē operū diuinoꝝ:vt p hoc ītelligas mētē hoīs cōtēplātis diuina opa/quāto magis cōſiderat magnitudinē tāto magis admirari:qm̄ ſemp creſcit materia admirādi.nā opa dei quāto magis cōtēplanť tanto inueniunť maiora.☞Alterū eſt.valde pfundę factę ſunt.Dictio hebraica ſi latina lingua pmitteretť ſonat valde pfundatę ſunt cogitationes tuę.Et intēdit ꝙ diuinæ cogitatiōes ſunt valde lōgę & īſcrutabiles quēadmodū ea quæ ſunt in valde profundo loco.Et hoc quoqꝫ admirātis mentis eſt & pfitentis ſuam ignorantiā:immo ſummā elongationē diuinarū cogitationū non ſolum a nobis ſed ab oī creatura.nullus enim nouit quæ diſponit deus circa agenda & rationes agendorum.

Vir beſtialis.Tractať hic illa pticula/veritatē tuā:deſcribēdo curſum īpioꝝ diſpoſitū a deo/īcognitū ab hoībus ſenſualibus.Et īchoat ab hac ignorātia. Vir beſtialis/more beſtiaꝝ pñtia tm̄ cognoſcens & ſectās nihil ꝑpēdēs futurę vitę,nō cognoſcet:& ſtultus/nō ſapiēs q̄ dei ſūt,nō ītelliget hoc/qđ dictū ē in cōi de ꝓuidētia dei/& explicabiť in ſpē circa diſpōnē ipioꝝ & iuſtoꝝ.ſ.In florēdo impii ſicut herba/hoc eſt ipii ſūt in florēdo ſic̄ herba.florere/pſpari ipioꝝ nō ē ſtabile,ſed ſic̄ herba/cuius flos parū durat:& germinabūt oēs opantes iniqtatis/more foeni,ad deſtructos eē ſe vſqꝫ ſemp.Ita ꝙ pſpitas ipioꝝ cōparať herbę nō ſolū quātū ad īſtabilitatē,ſed deterioris cōditionis q̄ herba deſcribiť:in hoc ꝙ ipii germināt ad ętemā ſui deſtructionē.herba aūt etſi creſcit ad hoc vt ſeceť,repullulat tn̄.Et eſt ſermo de deſtructiōe ipioꝝ ęterna:q̄ erit in īferno.☞Et tu excelſus ęterno dn̄e. Vt ītelligas diuina diſpōne ordinari qđ dictū ē de iniqs, affert ꝓpħa duas dn̄i cōditiones.eternitatē,vt nō mireris poenas īpioꝝ dilatas in aliā vitā:apud ęternū qppe dn̄m ꝓ nihilo hť hmōi dilatio.Celſitudinē vero vt reuerendo pſpicias rōnē q̄re deus pſperitatē dat ipiis in hac vita:ex celſitudine ſiqdē diuinę ꝓuidētiæ hoc ꝓuenit.☞Et vt abſqꝫ oī hęſitatiōe a deo diſpoſitā & apud ipm nō dilatā poenā ipioꝝ ītelligas/ſubdit.Qm̄ ecce inimici tui dn̄e.ecce demōſtrātis eſt ęternū īteritū īpioꝝ.Quāuis.n.appareat ꝙ differať,ſm̄ tn̄ rei veritatē ꝓpe ē.Et ꝓpea dicit ecce inimici tui:vt ītelligas rōne inimicitię ad deū puniēdos ab īpo deo. Qm̄ ecce inimici tui pibūt.repetitio exaggerātis ē. Et ſepabūť oēs opantes iniqtatis.☞Aduerte hic duo. Alteꝝ eoſdē eē inimicos dei & opatores iniqtatis.Alteꝝ ꝙ duplex poena dānatoꝝ ſignificať.ſ.pibūt & ſepabūť.Sepabunť qdē a te poena dāni:pibūt aūt poena ſenſus.Hæc de veritate diuina erga iniquos.

Et exaltaſti. Tractaꝛ hic illa particula, gr̃am tuã. Primo reſpectu dauidis: & deĩde reſpectu oĩum iuſtoꝝ. Et exaltaſti iſtar vnicornis, habentis cornu eleuatum, cornu meum, potentiam meam, eleuando me ad regnum, vſq; ad euphratẽ ſubactis vniuerſis hoſtibus: & mixtura mea, vnguentum vnctionis meæ, in oleo recenti: hoc eſt vnguẽtũ vnctionis meæ non aruit vetuſtate, ſed ex oleo recenti ſemp̃ fuit. ⁋ Et reſpexit oculus meus in inſpectoribus meis: in ĩſurgẽtibus ſup̃ me malignãtibus audient aures meę. ⁋ Perſpice hic dauidẽ gr̃am dei in quattuor ſuis p̃tibus recognoſcere. Primo in frõte. & exaltaſti ſicut vnicornis cornu meũ. Secũdo in capite. & mixtura mea in oleo recẽti. Tertio in oculis, vidẽdo p̃ſtratos inimicos. cõſueuit. n. p̃pheta hic victoriã ſignificare p̃fectã per viſionẽ in inimicis, q̃ ẽ effectus victorię: vt alias dictũ ẽ. Quarto ĩ auribus: audiẽdo ſequẽs cãticũ laudatiuũ iuſtoꝝ. Quę ĩ libris regũ leguntur adĩpleta: dũ plurimes vidit p̃ſecutores ſuos & ſupauit, & ſilr̃ audiuit ĩſurgẽtes & ſupauit. Et narrauit hęc duo gñ̃a hoſtiũ. ſ. viſoꝝ & auditoꝝ: vt p̃ viſos ĩtelligas oẽs q̃ p̃pe, p̃ auditos oẽs q̃ a lõge fuerũt cõtra ip̃m, & q̃ oẽs ſupauit. Vbi hẽs dei gr̃am manifeſtatã in dauide, & veritatẽ in inimicis dauidis.

Iuſtus. Sicut tractauit de veritate non ſolũ erga inimicos dauidis, ſed erga oẽs iniquos, ita tractat de dei gr̃a nõ ſolũ erga dauidẽ ſed erga oẽs iuſtos. ⁋ Et inducit canticũ in laudẽ iuſtorum, ex diuina gratia florentiũ. Iuſtus vt palma florebit. De iniq̃s dixit, impii in florendo ſicut herba: de iuſtis autem, iuſtus florebit vt palma. Quanta diſtantia eſt inter herbam & palmam, tantam intellige diſtãtiam inter florem impiorũ & florem iuſtoꝝ. illa hodie eſt & modico ęſtu areſcit: palma eviterna quodãmodo eſt. Vt cedrus in libano creſcet. excellẽtia augmẽti iuſtoꝝ ſignificaꝛ ex ſimilitudine cedroꝝ in libano.

Plãtati in domo dñi. Cõtinuaꝛ cãticũ, ſimul tractãdo illã particulã, ad annunciãdũ. Et q̃a officiũ annũciãdi cõuenit miniſtris diuini cultus, ideo gr̃am dei erga ipſos deſcribit ad annunciãdũ. Plãtati miniſtri dei ad ſimilitudinẽ arboꝝ plãtati in domo dñi, in tẽplo dei (q̃m̃ ex tẽplo dei aluntꝛ ſicut arbores aluntꝛ ex agro in quo plãtatę ſunt) in atriis dei nr̃i, ad que cõuenit populus, florebũt, doctrina. Adhuc fructificabũt in ſenectute, ſupra naturã arborũ & hoĩum: q̃m̃ vtrorũq; eſt in ſenectute minui & deficere, iſti vero fructificabũt in ſenectute. pigues & uiuidi erũt ad annũciandũ. Dona diuinę gr̃æ cõceſſa euãgelizãtibus recẽſentꝛ ex ſĩlitudine corporaliũ: q̃ erũt ſicut hoĩes pĩgues & corpus bonę diſpõnis habẽtes, ita q̃ ẽt ĩ ſenectute generãt. Dotes aĩ p̃ hæc corporalia ĩtellige. Quia rectus dñs. Ecce res annũciata. q̃a rectus dñs, oĩbus. Petra mea. ecce gr̃a qua me firmauit in regno p̃petuo vſq; ad meſiã ĩcluſiue. Et nõ iniq̃tas in eo, eſt. ecce veritas. ⁋ Et numerauit hæc dauid vt ĩtelligas miniſtros tẽpli ſemp̃ annũciaturos: primo p̃uidẽtiã dei erga oẽs rectã, ſine vlla iniquitate, ſine vlla acceptione perſonarũ &c̃. deinde ſp̃alem diſpõnẽ dei de regno domus dauidis vſq; ad meſiã. Et p̃pterea dixit q̃ annũciabunt deũ petrã meã. Et hoc ẽt abſq; vlla iniq̃tate effecit deus, trãſferẽs regnũ de domo ſaulis in domũ meã. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus. XCII.

Dominus regnauit, decorem indutus eſt: indutus eſt dominus fortitudinem & pręcinxit ſe.
Etenim firmauit orbem terrę: qui non commouebitur.
Parata ſedes tua ex tunc: a ſeculo tu es.
Eleuauerunt flumina domine: eleuauerunt flumina uocem ſuam.
Eleuauerunt flumina fluctus ſuos: a uocibus aquarum multarum.
Mirabiles elationes maris: mirabilis in altis dominus.
Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis: domum tuam decet ſanctitudo domine in longitudine dierum.

¶ IVXTA HEBRÆVM. XCIII

1 Pręfatio. Dominus regnauit, ſuperbia indutus eſt: indutus eſt dominus fortitudine & cinctus eſt. etiam firmabis orbem qui non labetur.
2 Firmatum eſt ſolium tuum ex tunc: ab ęterno tu.
3 Eleuauerũt flumina dñe eleuauerũt flumina uocẽ ſuã: eleuabũt flumina fractionẽ ſuã.
4 A uocibus aquarum multarũ fortes fractiones maris: fortis eſt in celſitudine dñs.
5 Teſtimonia tua uerificata ſunt ualde: domui tuę pulchruit ſc̃titas dñe longitudini dieꝝ.

Titulus nullus eſt. Materia pſalmi vt ex ip̃o colligiꝛ, ẽ initiũ regni meſię. Tũ ex eo q̃ vbi dñs regnauit, cõflictus mũdi cõtra ip̃m ſub ſp̃e fluminũ & mariũ manifeſte deſcribiꝛ. q̃d poſt reſurrectionẽ

chriſti impletũ eſſe conſtat. Tum ex eo ꝙ teſtimonia eius valde verificata introducunt̃:& ſimul ſubiũgitur ſanctitas pro pulchritudine domus dei in æternum. Hæc enim adimpleta quo ad teſtimonia tẽpore martyrũ videmus:& quotidie docemus & p̃dicamus pulchritudinẽ eccleſię cõſiſtere in ſanctitate. ¶ Eſt igitur ad literam materia pſalmi regnũ chriſti in ſui initio:hoc eſt a tẽpore reſurrectionis eı⁹.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta cõtemplatur meſiam incipientẽ regnare:deſcribẽs eum tum a conditionibus pſonę;tũ a firmitate regni;tum a pugna cõtra mundum teſtimonijs veris & domo ſancta.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOminus regnauit. Diuidit̃ pſalmus in p̃tes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuã;ibi ẽt firmabis. ¶ Proponit quattuor. Primũ. Dñs;meſias,regnauit:hoc ẽ vbi meſias dñs nõ hoꝝ aut illoꝝ ſed vniuerſoꝝ regnauit;regnũ ſuſcepit,ſupbia idutus eſt;q prius idutus fuerat humilitate paſſionis & cæteraꝝ miſeriaꝝ humanaꝝ. Et eſt ſermo de ſupbia;hoc eſt excellẽtia ſuperãte oĩa. Hãc ſiqdẽ idvit chr̃s vbi regnauit reſurgẽdo a mortuis. Tũc.n.ichoaſſe chr̃i regnũ nõ ſolũ patet matth.vlti.data ẽ mihi oĩs p̃tãs in cœlo & ĩ terra:ſed ẽt matth.16.ſunt gdã de hic ſtãtibus q nõ videbũt mortẽ donec videãt filiũ hoĩs venientẽ in regno ſuo. Quod ĩpletũ nõ fuiſſet ſi chr̃s poſt reſurrectionẽ ſuam nõ ĩcœpiſſet regnare. Indutus eſt dñs fortitudine;ĩmortalitatis corporalis. Et quarto cictus ẽ. Per quod denotat̃ ꝙ nõ genit ſed parauit ſe ad operãdũ;ad pugnãdũ. cingulo ſiqdẽ diſpoſitio ad futuras opationes ſignificat̃. Et ad lr̃am chr̃s in reſurrectiõe ſua ĩcipiẽs regnare,exaltatus ẽ ſup oẽ nomẽ;& ſtolam ĩmortalitatis accẽpit: opaturus q̃ ſunt fidei in eccleſia ſua;& pugnaturus cõtra mundum inſurgentem contra ipſum.

¶ Etiã firmabis. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primũ tractat̃ illa pticula;dñs regnauit. Secũdo reliq̃ tres particulę ſimul;ibi eleuauerũt. ¶ Tractat aũt initiũ regni meſię a tribus. Et ĩcipiendo ab vltimo dicit.ẽt firmabis orbẽ. Alloquit̃ ipm meſiã ꝙ prima opatio eius erit firmare orbẽ. Et ẽ ſermo de mũdo futuro:de quo apl̃s ad hebr.2.nõ.n.angelis ſubiecit deus orbẽ futurum. Et ꝓpterea declarãdo de quo orbe loq̃t̃,ſubdit̃.nõ labet̃.i.q nõ labet̃:ad drĩam mũdi huius,q labet̃ a ſuo ſtatu;a diſpõne motus & generatiõis & corruptiõis &c̃. Et dedit hãc opationẽ primã meſię:vt ĩtelligeremus ꝙ ipe firmabit ſibi regnũ ſuũ:mũdus.n.futurus ẽ regnũ meſię. Et apte deſcribit regẽ ꝙ vbi regnauit,opam dedit ad firmãdũ regnũ;nõ multaꝝ pũciaꝝ ſed mũdi futuri. Et hoc deſcribit̃ futuꝝ quãtũ ad cõſummationẽ,ſed ſtatim ꝙ regnauit ĩchoatũ. Firmitas.n.futuri mũdi ẽ reſurrectio chr̃i:iuxta verbũ apl̃i.ſi chr̃s reſurrexit & nos reſurgemus. ¶ Firmatũ ſoliũ tuũ ex tũc. Ne putares dubio alicui aut vacillatiõi cuicunq̃ ſubijci regnũ chr̃i,explicat ꝓpheta ꝙ ſoliũ regiũ firmatũ ẽ ex tũc;quo regnat̃ cœpit:accẽpit.n.ex tũc firmitatẽ æternitatis. ¶ Et ne hoc mireris ſubdit rõnẽ. Ab æterno tu. Duo p hoc declarat. Alteꝝ ꝙ ipe eſt vere ille q ab hebręis vocat̃ dñs,qa ab æterno tu:vt hic ĩtelligas meſiã eẽ veꝝ deũ. Alteꝝ ꝙ nõ eſt mirãdũ ꝙ ipe firmabit orbẽ ĩmobilẽ;& ꝙ ſoliũ eius firmatum eſt:qa ab æterno tu;hoc eſt qa tu es deus.

Eleuauerũt. Tractat̃ hic illę particulę;ſupbia idutus ẽ &c̃.ab effectu pugnę & victorię cõtra mũdũ. Vñ ĩchoat ab ĩſurgẽte mũdo cõtra chr̃m. ¶ Vbi aduerte ꝙ ĩducit mũdũ ſub figura fluminũ & maris. Et tã de fluminibus q̃ de mari ĩducit ꝙ dupliciter ĩſurrexerũt contra chr̃m:vocibus.ſ.& fluctibus. Et p voces ĩtellige nõ ſolũ verba ſed doctrinas;ſed p̃cẽpta & decreta cõtra fidẽ chr̃i:p fluctus aũt(q fractio in lr̃a dñr;a fractiõe vndaꝝ ad obſtacula)pſecutionũ facta. Et ĩredit p flumina ſpãles pricipes ſeu magiſtratus:p mare aũt gñalẽ pricipẽ ſeu magiſtratũ. Nã ad lr̃am primũ flumẽ fuit magiſtratus iudęoꝝ & deĩde plures alij pricipatus ſpãles. Pręter hos ãt fuit mare romani ĩperij,ĩmaniter pſequẽs fidẽ chr̃i. ¶ Et aduerte vt bñ pũctes:& iũgas illa verba a vocibus aquaꝝ multaꝝ cũ ſequẽtibus.ſ.fortes fractiões maris. Sic.n.maris deſcribunt̃ fractiões fluctuũ fortes ſimul cũ vocibus aquaꝝ multaꝝ;multoꝝ populoꝝ. ¶ Fortis in celſitudine dñs. Inſurgẽtibus fluminibus & mari apparuit dñs fortis in celſitudine. Recole qđ dixerat idutus eſt ſupbia & idutus ẽ fortitudine:& pſpice vtrũq̃,dũ dr̃ fortis in celſitudine. Et vere in hac pugna cõprobatus eſt chr̃s dñs fortis;ĩmortalis,in celſitudine;ſup oĩa. ¶ Modus ãt quo apparuit fortis in celſitudine;ſubiũgit̃. Teſtimõia tua verificata ſũt valde. Hęc fuerũt & ſũt arma chr̃i in cœlo regnãtis teſtimõia verificata. Teſtimõia qppe chr̃i in verbis ſũt euãgelica documẽta,in factis ſũt miracula:iuxta illud mat.vlti.illi aũt pfecti p̃dicauerũt vbiq̃,dñõ coopante & ſermonẽ cõfirmante ſequẽtibus ſignis. Et p̃ter hęc ĩ vita diſcipuloꝝ ſũt opa charitatis,in hoc cognoſcẽt hoĩes ꝙ diſcipuli mei eritis ſi dilectionẽ ſeruaueritis. In pſecutiõibus aſſiſtẽtia:dãs & ĩternũ robur;& os & ſapiam cui nõ poterũt reſiſtere oẽs aduerſarij. Hæc.n.oĩa chr̃i teſtimõia verificata ſunt valde:qbus cõprobatus eſt dñs fortis ĩ celſitudine. ¶ Quoꝝ effectus eſt. Domui tuę pulchruit ſctĩtas dñe lõgitudini dieꝝ. Domũ dei eẽ eccleſiã(hoc eſt cõgregationẽ oĩum fideliũ)teſtat̃ apl̃s.1.ad timo.3.ĩ domo dei q̃ eſt eccleſia dei viui. Vnde eſt ſenſus ꝙ ſctĩtas fuit;eſt & erit pulchritudo chr̃ianoꝝ. Et itendit ꝓpheta apire ꝙ hæc pugna chr̃i aduerſus mũdũ nõ tẽdit ad hñdã eccleſiã cuius pulchritudo cõſiſtat ĩ diuitijs;honoribus;gloria;p̃cipatu;& alijs hmõi tpalibus bonis:ſed cuius pulchritudo ſit ſctĩtas. Et vtit̃ p̃terito pulchruit;& longitudine dierum:vt intelligas omni tempore ſanctitatẽ eſſe pulchritudinẽ eccleſiæ. Aduerte hic ꝙ dictio hebraica interpretata pulchruit;ſonat vnũ verbũ quod lingua latina non habet:qđ vulgariter

diceretſ ſtarli bello. Intendit.n. ꝑpheta ꝙ ſanctitas cõgruit eccleſię chři nõ ſolum quaſi ſubſtantia ſed & vt pulchritudo eius: vt delectaremur in ſanctitate ſicut delectamur pulchritudine. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. .XCIII.

DEus ultionum dominus: deus ultionum libere egit.
Exaltare qui iudicas terram: redde retributionem ſuperbis.
Vſquequo peccatores dñe: uſquequo peccatores gloriabuntur?
Effabuntur & loquent᷑ iniquitatẽ: loquentur oẽs qui opantur iniuſtitiã?
Populum tuum dñe humiliauerunt: & hęreditatem tuam uexauerunt.
Viduam & aduenam interfecerunt: & pupillos occiderunt.
Et dixerunt. non uidebit dominus: nec intelliget deus iacob.
Intelligite inſipientes in populo: & ſtulti aliquando ſapite.
Qui plantauit aurem non audiet: et qui finxit oculum non conſiderat?
Qui corripit gentes non arguet: qui docet hominem ſcientiam?
Dominus ſcit cogitationes hominum: quoniam uanę ſunt.
Beatus homo quem tu erudieris domine: & de lege tua docueris eum.
Vt mitiges ei a diebus malis: donec fodiatur peccatori fouea.
Quia non repellet dñs plebem ſuam: & hęreditatem ſuam non derelinquet.
Quoadusq; iuſtitia conuertatur in iudicium: & iuxta illã, oẽs qui recto ſunt corde.
Quis conſurget mihi aduerſus malignantes: aut quis ſtabit mecum aduerſus operantes iniquitatem?
Niſi quia dñs adiuuit me: paulominus habitaſſet in inferno anima mea.
Si dicebam motus eſt pes meus: miſericordia tua dñe adiuuabat me.
Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo: conſolationes tuæ lętificauerunt animam meam.
Nunquid adheret tibi ſedes iniquitatis: qui fingis laborem in pręcepto?
Captabunt in animam iuſti: & ſanguinem innocentem condemnabunt.
Et factus eſt mihi dñs in refugium: & deus meus in adiutorium ſpei meę.
Et reddet illis iniquitatem ipſorum, & in malicia eorum diſperdet eos: diſperdet illos dominus deus noſter.

¶ IVXTA HEBRÆVM. XCIIII.

1 Propheta. DEus ultionum domine: deus ultionum fulge.
2 Eleuare iudex terrę: redde retributionem ſuper ſuperbos.
3 Vſquequo impii domine uſquequo impii lętabuntur?
4 Affluent, loquentur forte: extollent ſe omnes operantes iniquitatis?
5 Populum tuum domine conterent: & hęreditatem tuam affligent?
6 Viduam & aduenam interficient: & pupillos occident?
7 Et dixerunt. Vox ſuperboꝝ. non uidebit dñs, & non intelliget deus iacob.
8 Propheta. Intelligite beſtiales in populo: & inſipientes quando intelligetis?
9 Plantans aurem nunquid nõ audiet? ſi creans oculum nunquid non uidebit?
10 Erudiens gentes nonne caſtigabit, docens hominem ſcientiam?
11 Dominus cognoſcens cogitationes hominis: quia ipſę [ſunt] uanitas.
12 Beatitudines uiri quem caſtigabis ipſum domine: & de doctrina tua docebis eum.
† ipſi 13 Ad faciendum quieſcere ipſum † a diebus mali: donec fodietur impio fouea.
14 Quoniam non derelinquet dñs populum ſuum: & hęreditatem ſuam non deſeret.

15 Quoniam uſq; iuſtitiam reuertetur iudicium:& poſt ipſum omnes recti cordis.
16 Quis ſurget mihi cum malignis? quis ſtabit mihi cum operantibus iniquitatis?
17 Niſi dominus adiutorium mihi fuit :uelut modicum habitauit deſerta anima mea.
18 Si dixi lapſus eſt pes meus:grat ia tua domine ſuſtentabit me.
19 In multitudine cogitationum mearum in medio mei:conſolationes tuę deliciabuntur animam meam.
20 Nunquid ſociabitur tibi thronus prauitatũ:formans laborẽ ſuper pręcepto?
21 Pugnabunt ſuper aĩam iuſti:& ſanguinem innocentẽ condemnabunt.
22 Et fuit dominus mihi fortitudini:& deus meus fuit petrę ſpei meę.
23 Et uertet ſup eos iniquitatem eorum:& in malicia eorum ſcedet eos/ſcedet eos dominus deus noſter.

TItulus nullus eſt. Materia pſalmi ex iis quę pſalmus pręſe fert intelligenda eſt. Apparet in principio pſalmi manifeſte poſtulari a deo iudicium & iuſtitiam contra impios oppreſſores populi dei/negãtes diuinã ꝓuidẽtiã. Apparet deinde beatũ prædicari hoĩem doctũ a deo donec fodiaƒ pctõri fouea &c̃. Apparet demũ affirmari ꝙ deus puniet ĩpios. ¶ Ex qbus oĩbus facile patere põt materiam pſalmi eſſe retributionẽ diuinã futurã tũ ad dãnationẽ iniquoꝝ/& ſpecialiter opprimẽtiũ pauperes & iuſtos & negãtiũ diuinã ꝓuidẽtiã:tum ad beandũ rectos corde/doctos a deo &c̃. ¶ Ita ꝙ materia pſalmi ad lĩam eſt, deum habere ꝓuidẽtiã humanoꝝ actuũ in p̃nti/retributricem in futuro.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta impios negantes diuinã ꝓuidentiã reſpectu humanoꝝ actuũ oppreſſores populi dei cõſiderãs diutius pſeuerare, ſupplicat deo vt manifeſtet ſe iudicẽ/puniẽdo &c̃. Et vbi rephendit negantes diuinã ꝓuidẽtiã, reddit rõnem quare & quouſq; ſupbi perſeuerant & iuſti patiunƒ.ſ.rõne futuri iudicii & vſq; ad illud/deſideratum a iuſtis fidẽtibus in diuina gratia. Et demum punitionem iniquorum deſcribit ſeparatione a deo & ſucciſione.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DEus vltionũ. Diuidiƒ pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuam/ibi vſquequo. ¶ Proponit tria. Primũ. Deus vltionũ/cuius ẽ vlciſci, dñe:& exaggerãdo repetit deus vltionum/cui reſeruanƒ vindictę, fulge. Tanq̃ obſcurus lateat/tanq̃ nõ credaƒ deus quatenus eſt deus vltionum (hoc eſt quatenus habet officiũ vindicãdi) rogat ꝓpheta vt fulgeat vltionũ deus. ¶ Deinde eleuare iudex terrę/qui mõ in æſtimatione hoĩum iaces tanq̃ nõ exercens iudicia eleuare ſm officiũ iudicis quo fungeris reſpectu vniuerſę terrę. Inſinuat aũt petendo eleuare/actionẽ iudicii diuini retributiuã iuſtis ſtĩuenĩẽte gr̃a dei:iuxta illud. miſericordia exaltat iudiciũ iac.2.& rurſus. exaltabiƒ parcens vobis deus iudicii dñs eſa.30. ¶ Et demũ redde retributionẽ ſup ſupbos. Actus iudicis & vltionis deſcribitur.
¶ Vſquequo. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractaƒ illa particula/ſup ſupbos. Secundo illa/deus vltionũ/ibi itelligite. Tertio illa/fulge/ibi brutudines viri. Quarto illa eleuare iudex terrę/ibi qũ vſq; iuſtitiã. Quĩto illa/redde retributionẽ/ibi nunqd ſociabiƒ tibi. ¶ Deſcribunƒ ſupbi de quibus eſt ſermo a multiplici ſcelere diuturno. Et ichoãs a diuturnitate ſceleꝝ ait. Vſq;quo (nota diuturnitatis eſt oĩum ſequẽtiũ criminũ) impii dñe! rurſus exaggerãdo vſq;quo ipſi lętabunƒ! Primũ crimen ab aĩ lętitia ĩcipit/ſignificãte pfectã eoꝝ iniqtatẽ, ita ꝙ lętanƒ ĩ criminibus. ¶ Affluẽt/vſq;quo affluẽt/creſcẽt abũdanter, loquenƒ/vſq;quo loquenƒ, forte! Secũdũ crimẽ in locutione eſt ꝙ velut cõfluendo loquunƒ forte:hoc eſt verba potẽtię/pferẽtia eos potẽtes/cõminãtes & hmõi. ¶ Extollẽt ſe. Tertiũ crimẽ ꝓpriũ ſupbis/& hoc in ope, extollẽt ſe. Prima ſupboꝝ intẽtio eſt extollere ſeipſos:hic eſt finis proprius oĩum operũ eoꝝ. Vñ & merito ſubdit. oẽs opantes iniqtatis. ¶ Populũ tuũ. Poſt crimina ſupboꝝ in ſeipſis numerat crimina eorundẽ cõtra alios.ſ.deũ/publicũ bonũ/pſonaſq; miſerabiles. Vſq;quo populũ/ecce offenſio publici boni, tuũ/ecce offenſa dei, dñe cõterent! & hæreditatẽ tuã/iuſtos quos tibi hęredes cõſtituiſti, affligẽt! Viduã/miſerabilẽ ex ſexu & ſtatu, & aduenã/fouendũ extra patriã, iterficiẽt! & pupillos/vndiq; miſerãdos, occidẽt! Noli quęrere hiſtoriã particularẽ hoꝝ criminũ:qm̃ de genere ſupborũ negãtiũ diuinã ꝓuidẽtiã ſermo eſt. quos ſęuire in populũ dei (hoc eſt in cultores expectantes regnũ coeleſte) & pſonis miſerabilibus nõ parcere, innumerabilia geſta teſtanƒ. Et dixerũt/p ĩpunitate ſuoꝝ criminũ:nõ videbit dñs, & nõ ĩtelliget deus iacob/geſta nr̃a. Vbi clare negãt deũ videre & ĩtelligere actus nr̃os. ¶ Et ſi pſpicacius ꝓphetę verba fuerint conſiderata, ſimul narrat errorẽ & rõnem erroris. Duplex a philoſophis negantibus diuinam prouidentiam reſpectu humanorum actuum/ratio affertur. Prima eſt ex ratione intelligẽdi:quia ſcilicet intellectio & pręcipue diuina eſt omnino immaterialis, im-

mo remota ab omni non ſolum materia ſed potentialitate. Et hinc volunt non eſſe fas tantę excellentię diuini intellectus vt immiſceatur actibus materialibus, ſingularibus, in fluxu, varietate & oīmoda potentialitate conſtitutis: quales ſunt actus noſtri. Et haec ratio tangiť dicendo. nō intelliget deus iacob, deus qui adoratur a populo iſrael: hoc eſt verus deus. Altera ratio ex parte vilitatis rerum viſarū ſumitur: ſcilicet ꝙ quaedam melius eſt non videre q̄ videre, propter eorum vilitatem, turpitudinē &c̄. Et hanc rationem tangit dicens. non videbit dominus.

Intelligite beſtiales. Tractat hic ꝓpheta particulā illam, deus vltionū, ex parte radicis (.ſ. cognitiōis actuū noſtroꝝ) arguēdo ſtatim blaſphemiā īpioꝝ, dicētium. nō videbit dn̄s nec intelliget deus iacob. Intelligite beſtiales, hoīes more beſtiaꝝ viuētes, in populo, ꝑlati tn̄ populo tanq̄ magiſtri populorū: & īſipiētes, de altiſſima cā male ſentiētes, qn̄ ītelligetis, qn̄ penetrabitis ītellectu veritatē! ¶ Plātās autem nunqd nō audiet: ſi creans oculū nunqd nō videbit: Erudiēs gentes nōne caſtigabit, docēs hoīem ſciētiā! A quattuor effectibus dei ītēdit docere in deo eſſe ſciam actuū humanoꝝ. ſ. ex hoc ꝙ fecit ſenſum auditus, ſenſum viſus, ſynderēſim, & ītellectū ſpeculatiuū in nobis. Et intendit talem rōnem ꝙ qcqd eſt ꝑfectionis in auditu, viſu, in ſynderēſi ſeu rōne practica, & in ītellectu ſpeculatiuo hoīs, totū eminētiori tn̄ mō eſt in deo. Meminit ſpāliter auditus & viſus, qa ſpūaliores ſunt īter oēs ſenſus. Nō arguit ab effectibus miraculoſis: qa ad illos loquiť q negāt miracula. ſed arguit ab effectibus quos ipſi ph̄i fateņť produci a deo mediāte miniſterio naturae. Et fundat rōnem ſup cōi al cōceptione ꝑhoꝝ. ſ. qcqd perfectionis habet effectus ꝑeriſtit lōge excellentiori mō in ſuprema illius cā. ¶ Siſte hic minus erudite in ꝑhia ſeu ſpeculatiua theologia: & ſcito ꝙ nō ītēdit ꝓpheta īferre ꝙ deus audit ſeu videt: ſed ꝙ deus cognitione ſua cognoſcit quicqd ſenſu viſus videť, qcqd ſenſu auditus audiť. hoc eſt enim excellentiori mō videre & audire. Ad ſignificādū ergo ſynderēſim, dicit erudiēs gētes. deus. n. erudit gētes mediante ſynderēſi īdita aīæ noſtræ. Ipſa ſiquidē arguit noſmetipſos quū male opamur, & inſtigat ad bene operandum. eſt enim naturalis quidam habitus animi ad bonū ſm rectā rōnem probandum & cōtrariū reprobandum. qui oībus gentibus naturalis eſt: ac per hoc eſt effectus largitoris naturę. Lumen autē intellectus agentis & habitus principioꝝ in ſpeculatiuis, ſignificatur dicendo. docēs hoīem ſciētiam. nam illo naturali lumine acquirimus ſcientiam, ſiue inueniendo ſiue diſcēdo. Et hoc ſimiliter naturale eſt oībus hoībus: ac ꝑ hoc effectus largitoris naturę. ¶ Dn̄s cognoſcēs cogitationes hoīs, quia ipſę vanitas. Concludit propheta ꝙ dn̄s cognoſcit cogitationes cuiuſq; ſingularis hoīs. Et ne putes ꝙ cognoſcit cogitationes hoīs ſm id quod habent de ſpūali ſeu īmateriali, & nō ſm ꝙ fluxę potentialeſq; ſunt, ſubiungit quia vanę ſunt, īmo ſunt vanitas. Rōnem rei cognitę reddit cōiunctio quia. & eſt ſenſus. cognoſcit ēt eas ſm ꝙ vanę ſunt. Et per hoc reſpondet ꝓpheta dicētibus, non intelliget non videbit deus. ex eo enim ꝙ affirmat deū cognoſcere cogitationes ēt ſm ꝙ vanę ſunt, intelligi vult falſum eſſe ꝙ aliquid nō videať a deo: & falſum eſſe ꝙ quędā melius eſt nō videre q̄ videre, ſimpliciter & abſolute loquendo. Sicut per rōnem inductā de plaſmatione auris, viſus &c̄. mōſtrauit falſum eſſe non intelliget deus iacob. At ſi diffuſius cupis iſta diſcuti, lege theologos ſpeculatiuos.

Beatitudines viri. Tractatur hic illa particula, fulge, declarando apud quos & quomodo fulget deus vltionum. Beatitudines ſerunt, viri quem caſtigabis ipſum domine: & de doctrina tua docebis eum. Ad faciendum quieſcere ipſum a diebus mali donec fodietur impio fouea. Intuere duas actiones dei erga futuros beatos: ſcilicet caſtigationis & doctrinę, non qualiſcunq; ſed legis diuinę. Et perpende effectum caſtigationis & talis doctrinę. nam effectus deſcribitur quies a diebus mali. Et eſt ſermo de quiete perpetua futurę vitæ, quæ paratur docto a deo a diebus mali: hoc eſt a multis ſucceſſiuis afflictionibus quibus diebus vitæ præſentis caſtigatur. ¶ Nec prętereas tempus temporiſq; rationem, donec fodietur impio fouea. Vnum idemq; tempus deſcribitur afflictionis iuſtorum pro quiete perpetua, & foſſionis foueæ impiorum: vt intelligas afflictionem iuſtorum ab impiis, eſſe ipſam foſſionem foueæ impiorum. Quaſi foueam etenim ſibiipſis fodiunt impii, dum affligendo iuſtos adimplent iniquitates ſuas quibus parant ſibi foueā inferni. Et reſpondet hoc directe pręmiſſis ſuperius. vſq; quo dn̄e populum tuū humiliabunt, viduam & aduenam interficient &c̄. Acſi aperte reſponderet, donec fodietur peccatori fouea. Vnde ſequitur. Quoniam nō derelinquet dn̄s populum ſuū, contritū a ſuperbis: & hæreditatem ſuam, iuſtos, non deſeret, q̄uis affligi ſinat.

Quoniā vſq; iuſtitiā. Tractatur conſequenter illa particula, eleuare iudex terrę: declarādo iuſtitiam dei eleuandam in retributione iuſtorum. Quum dixiſſet itaq; ꝙ non derelinquet populum ſuum, ſubiungit quid faciet populo ſuo. Quoniam vſq; iuſtitiam, hoc eſt executionem iuſtitię in alia vita, reuertetur iudicium, pręſentis vitæ: hoc eſt iudicia quæ in pręſenti vita exercentur, reducentur ad rectitudinem iuſtitię in futura vita. & poſt ipſum, hoc eſt ſequentur ipſum, affectabūt ipſum iudicium reuocatum ad iuſtitiam, omnes recti cordis. Iniqui nollēt futurum eſſe tale iudicium verę iuſtitiæ: iuſti autem deſiderāt tale iudicium. Et dixit hoc ꝓpheta non ſolum quia multa iudicia humana ſunt iniuſta, ſed præcipue quia iudicium diuinum in præſenti vita non exercet iuſtitiam. Nec intelligas ex hoc ꝙ diuinū iudiciū in hac vita ſit iniuſtū: ſed intellige ꝙ abſtinet a iuſtitia. non enim punit peccatores &

reprobos ĩ hac vita, ſed reſeruat executioni iuſtitię futuræ vitę. ℂ Quis ſurget mihi. Pręmiſit & poſt ipſum omnes recti cordis, & propoſuerat eleuare iudex terrę. Et propterea vtrunq; declarare intendens quomodo fiet, explicat qua fiducia recti corde affectant iudicium iuſtitię, quũ ipſi habeãt vnde timeant. declarãdo.n. hoc, declarat ꝙ deus iudex terræ exaltatur iudicando iuſtos, & ꝙ iuſti habẽt vnde deſiderẽt iudicium iuſtitię. Agẽs itaq; propheta iuſtũ cõſiderantẽ ſeipſum relatiue ad futurum iudicium iuſtitiæ, ait. Quis ſurget mihi, habẽti rectum cor, hoc eſt pro me, cum malignis, ſimul iudicandis ante tribunal iudicis? quis ſtabit mihi, habẽti rectum cor, hoc ẽ pro me (exaggeratio eſt) cum operatis iniquitatis, ſimul iudicandis a iudice vniuerſę terrę. Quaſi dicat. ego non ſufficio pro me, merita propria non ſat ſunt. ⁋ Vnde & ſubdit declarans illum quis. Niſi dñs adiutorium mihi. ecce quis ſurget, quis ſtabit ꝓ me: ecce quõ eleuabiẽ iudex terrę iudicãdo iuſtos. Adiutoriũ mihi, adiuuans merita mea, adiutoriũ mihi ad merẽdũ ęternã vitã, velut modicũ habitauit deſerta aĩa mea. Mos hebraici ſermõis ẽ: & ſignificat apud nos paulominus, parũ defuit qn aĩa mea habitauit deſerta a ſocietate pńę cœleſtis. Dicit autem velut modicum, & non dicit abſolute: quia meritum iuſtorum non ex toto ſed pro maxima ſm ratione eſt ex adiutorio diuinę gratię, & pro aliquo modico eſt ex noſtro libero arbitrio. Inde enim fit ꝙ niſi adiutorium diuinę gratię adſit noſtris operibus parum deeſt quin remaneamus deſerti: illud ſiquidem modicũ eſt aliqualis ratio merendi ex parte liberi arbitrii. ℂ Si dixi lapſus eſt pes meus. Cõſiderat vir recti cordis in ſeipſo vtrũq;. ſ. bonũ opus & malum opus, meritum & demeritum proprium. Et proprium quidem meritũ attribuit diuino adiutorio. De proprio autẽ peccato, quod impune relinqui nequit, ait. Si dixi, ſi conſideraui, ſi profeſſus ſum coram te, ꝙ lapſus eſt pes meus, ꝙ peccaui ex fragilitate humana, ad ſimilitudinem eius cuius pes labitur: gratia tua domine ſuſtentabit me. ecce remedium, ecce quis ſurget pro me ratione peccatorum quæ cõmiſi. gratia tua dñe ꝑbet mihi fiduciam ꝙ ipſa ſuſtentabit me in iudicio iuſtitię. ⁋ Et ne diſcurram per ſingulas partes meas, vnico verbo omnia comprehendam. In multitudine cogitationum mearum in medio mei, hoc eſt intra me, hoc eſt cogitationum mearum de itimis meis. Cõmune eſt omnibus cogitationibus eſſe intra cogitantem: ſed differẽtia poniẽ iter cogitatiões ex pte rei cognitę. nã ex hac pte aliquę cogitatiões ſunt itra me, illę. ſ. qbus cogito de intimis meis: & aliquę ſunt extra me, illę. ſ. quibus cogito de agris, de diuitiis, & aliis exterioribus. In multitudine ergo cogitationũ in medio mei, hoc eſt ſm multitudinem cogitationũ de multis intimis meis, cõſolationes tuę deliciabũtur aĩam meã. i. nõ ſolũ delectationẽ ſed delicias faciẽt aĩæ meæ. Et intẽdit ꝙ quaſcũq; ſui internas ptes cogitet iuſtus relatiue ad diuinũ iudiciũ, in oĩbus inuenit rõnẽ diuinæ gratię cõſolatricis, ſicut inuenit in explicatis duobus. ſ. merito boni & lapſu peccati.

Nunquid ſociabitur tibi. Tractaẽ hic illa particula, redde retributionẽ ſup ſupbos: inchoãdo a contrarietate iniquoꝝ iudicũ reſpectu dei iudicãtis terrã: a quo petiẽ redde retributionẽ ſupbis. Nunqd ſociabiẽ tibi thronus prauitatũ, hoc eſt principes iudiceſq; praui, formãs laborẽ ſup ꝑcepto? Duas contrarietates principũ ſeu iudicũ reſpectu principatus diuini tãgit. Altera eſt thronus prauitatis: quum thronus dei ſit thron⁹ rectitudinis & iuſtitię. Altera ẽ ꝙ thron⁹ ſupb⁹ format laborẽ ſup ꝑcepto: hoc eſt ad hoc ꝑcipit vt affligat: addit ꝑcepta ad laborẽ afflictionis, anguſtiarũ &c̃. thronus aũt diuinus format ſalutẽ & cõſolationẽ nr̃am ſup ꝑcepto: qr̃ ad hoc ꝑcipit vt ea quę ſunt ſalutis & cõſolationis habeamus. Vnde patet ꝙ thronus prauitatũ formãs laborẽ ſup ꝑcepto, nõ aſſociabiẽ deo iudicãti terrã. Et ꝓpea dixit ſociabiẽ tibi? quaſi dicat nõ. ⁋ Pugnabunt ſup aĩam iuſti. Ecce opa throni prauitatũ. Pugnabũt, aſſeſſores, cõſiliarii, & reliqui hmõi, ſup aĩam, cõtra vitã, iuſti: & ſanguinẽ innocẽtẽ cõdẽnabũt. Hæc eſt cõcluſio pugnę ſupboꝝ. in qua illoꝝ ſentẽtia cõtraria iuſto iudici, & innocẽtũ paſſio ſimul tãgiẽ. ℂ Et fuit dñs mihi fortitudini, & deus meus petrę ſpei meę. Anteq̃ retributionẽ reddẽdã ſuperbis deſcribat, interponit iuſtoꝝ in hac vita oppreſſoꝝ ab iniquis iudicibus cõſolationẽ diuinã: occaſione ſumpta qa eos cõdẽnatos introduxerat. Vnde duplicẽ opẽ diuinã in hac vita tangit. Alterã fortitudinis ad ſuſtinẽdũ illatas iniurias. Alterã firmitatis ſpei futurę beatitudinis. his.n. duobus ꝑcipue egent iniuſte patiẽtes. ⁋ Et vertet, deus, ſup eos, iudices prauitatũ, iniqtatẽ eoꝝ, in futuro iudicio: quam exercuerũt cõtra iuſtos. Hæc eſt.n. retributio reddẽda ſuperbis. Et in malicia eoꝝ, iterna, cędet eos. Vbi aduerte tam exterioris iniquitatis q̃ interioris malicię retributionẽ deſcribi. & tandẽ cędet eos dñs deus noſter. Bis dicit cędet propter cędem animę & cędem corporis in futura vita. nam & corpus & anima ęternaliter morietur, volendo mori, & mors fugiet ab eis. apoc. 9. Amen.

ℂ VVLGATA EDITIO. XCIIII.

VEnite: exultemus domino, iubilemus deo ſalutari noſtro.
Pręoccupemus faciem eius in confeſſione: & in pſalmis iubilemus ei.
Quoniam deus magnus dominus & rex magnus: ſuper omnes deos.
Quia in manu eius ſunt omnes fines terræ: & altitudines montium ipſius ſunt.

Quoniam ipſius eſt mare & ipſe fecit illud:& aridam manus eius formauerunt.
Venite adoremus & procidamus & ploremus ante dominum qui fecit nos:quia ipſe eſt dominus deus noſter,nos autem populus eius & oues paſcuç eius.
Hodie ſi uocem eius audieritis:nolite obdurare corda ueſtra.
Sicut in exacerbatione ſecundum diem tentationis in deſerto:ubi tentauerunt me patres ueſtri,probauerunt & uiderunt opera mea.
Quadraginta annis proximus fui generationi huic:& dixi ſemper hi errant corde.
Ipſi uero non cognouerunt uias meas:quibus iuraui in ira mea ſi introibunt in requiem meam.

ℂIVXTA HEBRÆVM. XCV.

1 VEnite:cantabimus domino,clangemus petrę ſalutis noſtræ.
2 Propheta. Pręueniemus facies eius in confeſſione:in canticis clangemus ei.
3 Quoniam deus magnus dominus & rex magnus:ſuper omnes deos.
4 Quia in manu eius [ſunt] inquiſitiones terræ:& uires montium ipſi [ſubſunt].
5 Quoniam ipſi [ſubeſt] mare & ipſe fecit illud:& aridam manus eius formauerunt.
6 Venite:curuabimus nos & genuflectemus,procũbemus faciebus dñi factoris noſtri.
7 Quia ipſe deus noſter, & nos populus paſcui eius & ouis manus eius:hodie ſi in uoce eius audietis.
8 Non indurate cor ueſtrum:ſicut lite,ſicut die tentationis in deſerto.
9 Deus. Q tentauerunt me patres ueſtri:probauerunt me,etiam uiderunt opus meũ.
10 Quadraginta annis contendam in generatione,& dixi.populus errantes cordis [ſunt] ipſi:& ipſi non cognouerunt uias meas.
11 Q iuraui in furore meo.ſi introibunt ad requiem meam.

TItulus nullus eſt.Circa materiã pſalmi ambiguitas quædam eſt propter verba pauli apoſtoli ad hebr.3.&.4.nam verba apoſtoli prę ſe ferunt φ pſalmus iſte loquitur de tẽpore meſię,introducentis in ęternã requiẽ humanũ genus.Ait.n.φ ſi ioſue pſtitiſſet populo requiẽ diuinã,nunq̃ ſpũſſanctus tẽpore dauidis dixiſſet,hodie ſi vocẽ eius audieritis &c̃.Verba aũt pſalmi nihil de ęterna requie explicant,nihil de meſia explicite ſonant,ſed inuitant populum hebręum in primis ad laudandum deum,deinde ad adorandum,monendo ne obdurati ſint ſi vocem dñi hodie audierint,ſubiungendo exẽpla antiquorum patrum:vt patet intuenti pſalmum.ℂ In hac autẽ ambiguitate videtur mihi ſeda pars amplectẽda ad lrãm:qm̃ paulus apl's myſtico ſenſu vſus eſt.Quod apparet ex duob⁹.Primũ eſt φ myſtico ſenſu interp̃taſ requiẽ meã ex pricipio geneſis,requeuit deus ab opibus ſuis:hoc.n.eſt ſignũ φ non literalẽ ſed myſticũ ſenſum tractabat.Secũdũ φ quũ in pſalmo nõ fiat comparatio niſi quãtũ ad obdurationẽ cordis,& crimina cõtẽtionis & tẽtationis,apl's appoſuit cõparationẽ quietis ęternę ad quietem terrę pmiſſionis:ea pculdubio rõne qa quies terræ pmiſſionis figura fuit qetis cœleſtis patriæ.Hoc autẽ ſpectare ad ſenſum myſticum,clare cõſtat.ℂ Sequendo itaq; lrãlẽ ſenſum,dicimus φ materia pſalmi eſt inuitatio populi hebręi ad laudandum & adorandum deum:monẽdo ne quacũ φ die aliqd audierint ex mandato dei,ſint obdurati vt patres eorum,qui fuerunt puniti &c̃.

ℂSVMMARIVM EST.

ℂPropheta inuitat iudeos tũ ad laudãdum deum ex excellentia dei regis magni cui ſubſunt penetralia terræ,mare &c̃.tum ad adorandum deum ratione beneficiorum creationis noſtræ & peculiaris fœderis quo ipſe deus noſter & nos populus eius:monens ne imitentur obdurationem patrum in die litis & in die tentationis,explicata pœna qua priuati fuerunt ingreſſu terræ promiſſionis.
ℂPerſonę loquentes ſunt propheta & deus.

VEnite,cantabimus. Diuiditur pſalmus in partes duas:ppoſitiuã materię,& executiuã,ibi quoniam deus.ℂ Proponit tria.Primo inuitat iudęos,venite.Secundo narrat ad quid.cantabimus domino,clangemus petrę ſalutis noſtræ.Cantus humanę eſt vocis:clangor inſtrumenti muſici.& cũ cõloq̃tur ſonũ feſtiuum.Ratio aũt laudis cũ cantu & ſono,ſignificaſ deus quatenus eſt firmitas ſalutis

noſtrę. In qua firmitate clauditur gubernatio diuina ad ſalutem noſtram. ¶ Tertium. Pręoccupabimus facies eius in confeſſione, in canticis clangemus ei. Ad gratiarũ quoq; actionem eiſdem ſolẽnitatibus inuitat: ſcilicet cum cantu & feſtiuo ſono, adiuncta celeritate pręuentionis / in ſignum maioris gratitudinis. Et refertur pręuenire non ad beneficia diuina, ſed ad tempus accuſandę ingratitudinis. Et eſt ſenſus. anteq̃ accuſemur ingratitudinis / laudes illi perſoluemus.

¶ Qm̃ deus magnus. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prĩo tractatur illa particula / pręueniemus &c̃. Secũdo illa / cãtabimus &c̃. ibi venite & curuabimus nos. Tertio illa / venite; ibi hodie ſi ĩ voce. ¶ Reddit itaq; prĩo rõnẽ q̃re pręuenire debemus dñm ĩ cõfeſſione laudis / ex duabus excellẽtibus cõditionibus dñi. Altera eſt q̃ deus magnus: altera q̃ eſt rex magnus. & vterq; ſup oẽs deos. Et ſignificat̃ p primum excellentia dei ſuper oẽs intelligẽtias & ſpũs quos angelos & dęmones vocamus: & ẽt ſuper oẽs deos ſm̃ opinionẽ hoĩum. Per ſecũdũ aũt dñium ac regimen oĩum eorũdem. multi. n. phĩ ſentiunt deũ eſſe deũ magnũ ſuper oẽs deos, q tñ non concedunt eundẽ eſſe regẽ magnũ ſuper oẽs deos: vt patet de auicẽna. negãt. n. deũ gubernare ſpirituales ſubſtantias. ¶ Quia in manu eius inquiſitiões terræ. Declarat regem magnũ ex ſubiectione penetraliũ terræ / vitium montiũ & maris. quæ tria conſtat nullius alterius poteſtati ac regimini ſubiici. vt ex eo q̃ quæcũq; occultę vię p quas inquiri põt aliquid in penetralibus & cauernis terrę / & omnes montium vires / & tam ſpacioſum ac inquietum mare poteſtati ac gubernationi ipſius ſubduntur, intelligatur vere rex magnus ſuper oẽs deos: q̃bus hæc non ſubdi conſtat. ¶ Et ipſe fecit illud. Declarat deũ magnũ ſuper oẽs deos, quia ipſe creauit terrã & mare: & eadẽ ratione reliqua. Et ſignificanter dicit manus eius formaſſe aridam: vt intelligeres q̃ ipſe immediate p ſeipſum (velut proprijs manibus) creauit terram, quæ eſt infimum omnium elẽtorum: vt per hoc intelligeres multo magis ipſum per ſeipſum creaſſe ſuperiora.

Venite, curuabimus nos. Tractatur hic illa particula / cãtabimus &c̃. petrę ſalutis noſtræ. Poſtq̃ enim inuitauit ad laudandum deum rõne excellentię diuinę, modo inuitat ad adorandũ deum rõne beneficiorũ nobis collatorũ. Et ad triplex genus reuerentię exhibendũ inuitat. Primum eſt curuabimus nos. quod facimus dum flexum caput ſimul cum pectore demittimus. & genuflectemus: quod maioris eſt reuerentię. procumbemus (quod ſummę eſt reuerentię) faciebus domini factoris noſtri. ecce beneficium creationis noſtrę. ¶ Quia ipſe deus noſter. Peculiaris gratię beneficium (quod etiã fœdere quãdoq; ſancitum eſt) affert pro ratione totius reuerentię. Et cõtinet duas partes. Alteram ex parte noſtra: ſcilicet quia ipſe deus noſter: hoc eſt q̃a ipſum pmiſimus habere in deũ / q̃a ipſe dignat̃ eſſe noſter deus. ipſe. n. eſt ſuapte natura deus: ſed dignatus eſt vocari noſter peculiari gratia cultus / ſeparando nos ab alijs. Et nos promiſimus habere eũ in noſtrũ. en dñm elegiſti hodie vt ſit tibi deus deute. 26. ¶ Alteram ex parte dei. & nos populus paſcui eius & oues manus eius. Apparet in ſuperficie error vt populus referatur paſcui & ouis referatur manus eius: quoniam debuiſſet dici populus manus eius & ouis paſcui eius. Placuit tñ ſpirituiſancto cõmutare adiectiua propter myſterium: vt intelligeremus nos quũ oues agimus / proximos deo velut ſub manu eius: & quũ velut vnũ de populo nos exhibemus / paſci a deo. Ad literam iudęi dicuntur populus paſcui dei quo ad cibũ corporeum: quia paſcebãtur in terra pmiſſionis, quam ſibi appropriauerat deus. quo ad animam autem, quia paſcebantur verbo diuinę legis. Oues autem dicuntur manus eius: quoniã ducti ſunt ab ęgypto in terram promiſſionis ſicut oues a paſtore, manuducẽte eos per colũnam ignis in nocte & nubis in die. Et intendit q̃ ipſe deus habet nos vt populum a ſe paſcendum / & vt oues regendas ſub manu ſua: quod eſt ſpecialis gratię. De qua alibi dicitur. non fecit taliter omni nationi.

Hodie ſi in voce eius. Tractat̃ hic illa particula / venite: monẽdo eos ab exẽplo ne imitẽtur pẽs. Hodie; hoc eſt quocũq; die, ſi in voce eius / prophetas ſeu nũcios dei in voce dei loquentes (vñ & prophetę dicebant; hæc dicit dñs: ſignificãdo ſe loqui in voce dei) audietis / quemadmodum audierunt patres veſtri moyſen &c̃. loquẽtes in voce dei, nõ indurate cor veſtrũ. Metaphora a duricie ſumpta (quæ non cedit tangenti) appellatur indurare cor q̃ non admittit vocem dei intra cor / patendo illi. Sicut lite: hoc eſt ſicut obdurauerunt patres veſtri corda litigando & contendendo / timentes progredi ad terram promiſſionis. Tangit enim hiſtoriam ſcriptam nu. 13. & 14. quando reuerſis exploratoribus terræ promiſſionis / populus voluit lapidare ioſue & chaleb, & conſtituere ſibi ducem & reuerti in ęgyptum / nõ curantes audire vocem domini. Sicut die tentationis in deſerto. Tangit aliud crimen ſcilicet quo tentauerunt deum: quod pluribus hiſtoriis apparet. Quod autem dicit in deſerto / locum vtriuſq; criminis ſignificat. Et meminit horum duorũ criminũ tanq̃ cõprehẽdentiũ oĩa: quia crimine litis receſſerũt a deo / diffidendo: crimine aũt tentationis accedebant ad deũ dubitãdo. ¶ Qñ tẽtauerũt me. Propoſuit ppheta monitionẽ ne imitẽtur obdurationẽ cordis patrũ in duobus ſpecialiter exceſſibus: introducit modo deũ loquẽtẽ declarãdo vtrũq; exceſſũ. Et primo tẽtationis plurięs cõmiſſę. Qñ tẽtauerũt me deum, patres veſtri: probauerunt / experti ſunt me, etiam viderunt opus meum / multiplex: dando manna / dando aquas / dando carnes / &c̃. iuxta illud. & tentauerunt me iam per decem vices. Aduerte hic q̃ tentare deum eſt ex intentione experiri velle potentiam aut ſcientiam aut voluntatem

dei.Quod manifeſte criminoſum eſt:vtpote ꝓcedēs ex illicito dubio circa potētiā/ſciam aut volūtatē
dei.¶ Quadraginta annis cōtēdā in generatiōe.Explicat crimen litis ſine ordine.Nā prīo explicaẽ du/
ratio pœnę:puniti ſunt.n.mora.40.annoꝝ in deſerto,donec oēs numerati morerenẽ.Futurū aūt cōtē
dā referẽ ad pteritū ꝓbauerūt & viderūt opus meū.Et eſt ſenſus.ꝓpterea cōtēdā.i.effectū cōtētionis du
rare faciā.40.annis:ſeu p modū litigātis.40.annis me habebo/occidēdo eos,in generatione/hac egreſ
ſa de ęgypto.Et vere ſic fecit:qa nō niſi cōpletis.40.annis placatus fuit.¶ Et dixi.Diffinitionē merito/
rū ſubiūgit.Et dixi/diffiniui cōditiones ppl'i egreſſi de ęgypto duas.Altera eſt.populus errantes cordis
ipſi.In quo error cordis/hoc eſt volūtatis,ſignificaẽ.i.error affectatus.Altera eſt.& ipſi nō cognouerunt
vias meas.In quo ſignificaẽ materia erroris affectati:ꝙ.ſ.errauerūt ignorādo vias dñi,quas tam mani
feſtis ſignis & miraculis cognoſcere debuerāt.¶ Quibus iuraui in furore meo. Sentētia cōdēnationis de/
ſcribiẽ immutabilis ex iuramēto appoſito/& iuſta ex furore:hoc eſt iuſtitia vindicatiua.Si introibunt
ad requiē meā:hoc eſt ad quieſcēdū in terra mea.ſ.terra ꝓmiſſionis.Hæc.n.fuit pœna illis illata:nā nul
lus eoꝝ introiuit in terrā ꝓmiſſionis/exceptis ioſue & chaleb innocētibus.¶ Deſcribitur aūt hæc pœ/
na ſub cōditione/ſi introibūt,nō ꝙ cōditionale fuerit iuramētū:ſed qa ꝓpheta introducit deū iurantē
in ira,cōſequēs fuit vt verba quoq; irati more ſubiūgeret:mos aūt iratoꝝ eſt mutilo ſermone & condi/
tionali cōminatoria vti.Cōſueuimus.n.irati dicere cōminādo.ſi vnq̄ habebit a me gratiā/ſi vnq̄ reuer
teẽ in domum/& ſimilia:intendentes negatiuam ꝙ nunq̄ admittetur ad domum/nunq̄ admittetur ad
gratiam.Sic enim in propoſito humano more deus iratus dicit ſi introibunt ad requiem meam:intē/
dens ꝙ non introibunt ad requiem meam.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. XCV.

CAntate domino canticum nouum:cantate domino omnis terra.
Cātate dño: benedicite nomini eius,annūciate de die i diē ſalutare ei9.
Annunciate inter gētes gloriā eius:in omnibus populis mirabilia eius.
Quoniam magnus dñs & laudabilis nimis:terribilis eſt ſup oēs deos.
Quoniam omnes dii gentium dęmonia:dominus autem cęlos fecit.
Cōfeſſio & pulchritudo i cōſpectu ei9:ſanctimōia & magnificētia ī ſanctificatiōe ei9.
Afferte dño patriæ gētiū,afferte dño gloriā & honorē: afferte dño gloriā nomini eius.
Tollite hoſtias & introite in atria eius:adorate dominum in atrio ſancto eius.
Cōmoueatur a facie eius uniuerſa terra:dicite in gentibus quia dominus regnauit.
Etenim correxit orbem terræ qui non cōmouebitur:iudicabit populos in equitate.
Lætentur cœli & exultet terra,commoueatur mare & plenitudo eius:gaudebunt cam
pi & omnia quæ in eis ſunt.
Tūc exultabūt oia ligna ſyluarū a facie dñi:quia uenit,qm̄ uenit iudicare terram.
Iudicabit orbem terrę in equitate:& populos in ueritate ſua.

¶ IVXTA HEBRÆVM. XCVI.

1 Propheta. CAntate dño canticū nouū:cantate dño omnis terra.
2 Cātate dño:bñdicite nomē eius,annunciate de die in diē ſalutē eius.
3 Narrate in gentibus honorem eius:in omnibus populis ſepata eius.
4 Quia magnus & laudatus ualde,timendus ipſe:ſuper omnes deos.
5 Quia omnes dii populorum uacuitates:& dominus cœlos fecit.
6 Pulchritudo & decor faciebus eius:fortitudo & gloria in ſanctuario eius.
7 Parate domino familię populorū:parate dño honorem & fortitudinem.
8 Parate domino honorem nominis eius:eleuate munus,& introite ad atria eius.
9 Curuamini domino in decore ſanctitatis:tremite a faciebus eius omnis terra.
10 Dicite in gentibus. Predicanda. dominus regnauit,etiam firmabitur orbis [qui] non labe
tur:iudicabit populos in rectitudinibus.
11 Propheta. Lętabuntur cœli & exultabit terra:tonabit mare & plenitudo eius.

12 Gaudebit campus & omne quod eſt in eo: tunc laudabunt omnia ligna ſyluę
13 coram Faciebus domini: quoniam uenit, quoniam uenit ad iudicandum terram: iudicabit orbem in iuſtitia & populos in ueritate ſua.

TItulus nullus eſt. Materia pſalmi (vt facile ex ipſo accipit̃) eſt tẽpus meſię. Tum ex eo ꝙ in principio inuitat ad cãticũ nouũ, tanq̃ ſuccedẽs veteris teſtamẽti cantico. tum ex eo ꝙ inuitat oẽm terrã. tum ex eo ꝙ deſcribit̃ cultus dei apud vniuerſos cũ deſtructione idolatrię. tum ex eo ꝙ deſcribit̃ lętitia coelorum, terrę, maris &c̃. quia dominus venit ad iudicandũ terrã. Haec. n. ad tempus meſię ſpectare non eſt dubium. ¶ Eſt igitur materia pſalmi ad literam aduentus meſię vterq̃.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta inuitat oẽm terrã ad cãticum nouum ob aduẽtũ meſię deſtruẽtis idolatriã, conſtituentis cultũ diuinũ plenũ virtutis, pulchritudinis & decoris, regnãtis firmantiſq; orbem immutabilem, ac iudicantis mundum cũ gaudio & laude coelorum & vniuerſæ creaturę.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

CAntate dño. Diuidit̃ pſalmus in ptes duas: ppoſitiuã materię, & executiuã, ibi bñdicite. ¶ Proponit vnũ: hoc eſt inuitat ter oẽm terrã ad cantandũ dño canticũ nouũ. Trinę autem inuitationis ratio nõ ſolũ eſt perfectio numeri trinari, ſed alia reddit̃ a propheta. Canticum nouum (ad differẽtiã cantici veteris) fert ſecum differẽtiã teſtamẽti noui a teſtamẽto veteri. Et q̃a teſtamẽtũ nouũ cõe eſt toti mũdo, ideo inuitat̃ oĩs terra: quũ teſtamẽtũ vetus ad ſolã terrã promiſſionis ſe extenderet.

¶ Benedicite. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo explicat̃ qualitas cantus. Secũdo reddit̃ ratio trinę inuitatiõis, ibi annũciate. Tertio tractat̃ illa pticula, oĩs terra, ibi q̃a magnus dñs. Quarto tractat̃ illa, canticũ nouũ, ibi dicite in gẽtibus. ¶ Explicat̃ itaq; qualitas cãtus dicẽdo. bñdicite nomen eius. Nõ. n. ad vanũ cãtũ inuitat, ſed ad cantũ laudãtẽ diuinũ nomen, gratias agendo &c̃. ¶ Annũciate de die in diẽ. Reddit rõnẽ quare ter inuitauit cãtare, ex triplici effectu in tẽpore meſię. Salutẽ eius. ecce primus effectus. ipſe. n. ſaluũ faciet pplm ſuũ a peccatis eoꝝ, dixit angelus ad ioſeph ſpõſum beatę virginis. Narrate ĩ gẽtibus honorẽ eius. Ecce ſecũdus effectus, honor deo debitus & exhibitus tẽpore meſię: dũ deſtructis idolis vnus a gẽtibus oĩbus adoratus eſt deus. Propter quod ſignãter dicit̃. narrate in gẽtibus, quæ erãt idolatrę, honorẽ eius, honorẽ deo debitum. In oĩbus populis ſepata. i. mirabilia eius. Ecce tertius effectus, cõphendens non ſolum mirabilia miraculorum tẽpore meſię, ſed mirabilia pmiſſa adimplenda in coeleſti patria. Quæ vere magis poſſumus mirari q̃ ſcire.

Quia magnus dñs. Tractat̃ hic illa particula, oĩs terra: reddẽdo rõnem quare inuitat̃ oĩs terra. ¶ Et reddit rõnẽ ex fructu duplici cõmunicato omni terrę. Alter eſt deſtructio idolatrię, manifeſtato vno vero deo. Quod & feciſſe meſiam in toto mundo iam patet. Et deſcribitur dicendo. Quia magnus, non mole ſed virtute, dñs, qui ab hebręis dicitur dñs, & laudatus valde: timendus ipſe ſuper oẽs deos. Hæc tria adiectiua (magnus, laudatus & timẽdus) oĩa referũtur ad hoc vltimũ, ſuper oẽs deos: hoc eſt ſuper oẽs qui vocantur dii, ipſe deus apparuit magnus, laudatus eſt valde, monſtratus eſt timendus plus q̃ oẽs qui vocantur dii. Quia omnes dii populorũ vacuitates, & dñs coelos fecit. quia compertum eſt ꝙ omnes dii populorũ ſunt vacuitates, hoc eſt ſunt ſicut vaſa vacua nihil in ſe continentia: & ex altera parte cognitum eſt ꝙ dñs non eſt vacuitas, ſed eſt creator coeloꝝ. ¶ Aduerte hic ꝙ dictio hebraica interp̃tata vacuitates, ſi lingua latina pateretur rectius interp̃tata fuiſſet nihila: hoc eſt cogniti ſũt dii populorum ꝙ quilibet eorum eſt nihil, dominus autem non ſolum non eſt nihil ſed fecit coelos. Et vere hæc differentia cognita eſt poſtq̃ chriſtus mundum illuminauit. ¶ Pulchritudo & decor. Alter fructus cõmunis toti mundo deſcribitur: ſcilicet eccleſiaſticus cultus tempore meſię. nõ in immolatione vitulorum & animalium, non in turpibus & obſcenis actibus, nec in ſuperſtitionibus: ſed pulchritudo & decor faciei eius. Metaphorice introducit more humano de deo loquens: ꝙ in cultu qui exhibetur coram eo, nihil turpe aut indecorum, ſed pulchritudo & decor iuenitur. Fortitudo & gloria in ſanctuario eius. In eccleſia dei tempore chriſti exterius pulchritudo & decor: interius fortitudo animi, propria chriſtianę religionis virtus (vtpote quæ omnes ſanctos eius conſtituit, pcipuo fortitudinis actu qui eſt ſuſtinere) & gloria: hoc eſt actus digni gloria: qui ſoli ſunt actus virtutum. Et propterea parate dño familiæ pplorũ, omniũ: parate inquã dño honorẽ & fortitudinẽ. parate tertio dño honorem nois eius. Clara ẽ hæc monitio, cõſeqũẽs ex añdictis. Eleuate munus, euchariſtię, & introite ad atria ei⁹, loca orõnis deo dicata. Curuamini dño, adorãdo illũ, ĩ decore ſanctitatis, nõ in decore veſtiũ: tremite a faciebus eius oĩs terra. ¶ Colhge prudẽs lector q̃ exigit ppheta ab vniuerſa terra in cultu dei tpe meſiæ, & vide vniuerſa ad ſpũale bonũ aĩ ſpectare: quia vere lex ſpiritualis vitę, eſt lex chriſti.

Dicite in gentibus. Tractatur hic illa particula, canticũ nouũ: declarãdo materiã noui cãtus. Dicite in gẽtibus, p̃dicate, euangelizate vniuerſis nationibus, hec. ſ. Dñs regnauit, dñs deus in homine meſia

regnare inchoauit reſurgendo a mortuis:hoc enim eſt primum prędicãdum gentibus.Et tunc regnũ meſię inchoauit:iuxta illud.data eſt mihi omnis poteſtas in coelo & in terra. Tũc inchoauit regnum dei:quod ioannes baptiſta,quod chriſtus prędicauerat.appropinquauit regnum coelorum. Hæc eſt pręcipua cantici noui materia.Et merito:quia nouę immortalitatis aditus apertus eſt humano generi. ⁋ Etiam firmabitur orbis qui non labetur,hoc eſt mundus futurus.de quo ad hebr.2.non enim angelis ſubiecit deus orbem terræ futurum.Ratio firmitatis venturi ſeculi eſt inchoatio regni chriſti per reſurrectionem:iuxta illud.1.ad cor.15.ſi chriſtus reſurrexit & nos reſurgemus.Et ad differentiam mundi pręſentis cuius diſpoſitio labetur,deſcripſit orbem futurum a nõ lapſu:vt immobilitatem eius depingeret.Iudicabit populos in rectitudinibus.Executio ſignificatur orbis immobilis.per hoc enim ꝙ dominus regnauit,radicata eſt firmitas futuri mundi:per hoc autem ꝙ iudicabit populos vniuerſos in eorum rectis actibus(eſuriui & dediſtis mihi manducare &c̃.)executioni mandabitur futurus mundus.nam tunc erit ſecundus chriſti aduentus & mundus venturus.Hæc tria ſunt materia noui cantici.in quibus cõprehenditur myſterium incarnationis,& humanorum meritorum in fide chriſti,& foelicitatis futuri mundi.℄ Lętabuntur coeli.Ad literã lętati ſunt coeli tum in primo aduentu,miſſis angelis cãtãtibus ad paſtores,& apparẽte noua ſtella magis:& multo magis lętati ſunt reſurgẽte & aſcẽdente chriſto in coelum:& longe incõpabilius lętabuntur in nouitate futuri mundi.Et exultabit terra.in primo quidem aduentu gaudio ſpiritusſancti afflata:in ſecũdo aũt totaliter.Tonabit mare.Metaphora eſt a multitudine ſoni coeleſtis,ſignificãs gaudiũ maris:hoc eſt inſularum & eoꝝ. Et plenitudo eius.plenitudo maris,piſces & reliqua quæ naſcũtur in aquis ſunt.Gaudebit cãpus & oẽ quod in eo:ẽa tũc laudabũt,cãtãdo,oĩa ligna ſyluę.Intẽdit p has differẽtias maris & plenitudinis eius,cãporũ & plenitudinis eoꝝ & ſyluarũ,vniuerſas differentias creaturarũ materiam diuinę laudis pbituras.Et reuerã adimpletũ videmus in miraculis chriſti,vniuerſa eł'a,vniuerſaq; rerũ genera materiã laudis diuinę pbuiſſe:vt patet intuẽti ſacras hyſtorias.Rurſus hoies in mari,in inſulis,ĩ cãpis,in ſyluis,& breuiter vbilibet exiſtentes,ad dei laudem ſurrexerũt:& ſiqui deſunt ſurgent. Nec vacat myſterio ꝙ pręter eł'a quæ ſola ſunt partes ſubſtantiales vniuerſi,nullius mixti ſpecialis mentio fit niſi ligni ſylueſtris:quoniam in hoc meſias mortem ſuperauit.& hoc ſignum crucis erit in coelo quum dominus ad iudicãdum venerit.propterea enim deſcriptum tempus illud eſt tanq̃ materia gaudii & laudis omnium lignorum ſylueſtrium:quia tunc in vno eorum(ſcilicet crucis ligno)exaltari meruerunt. ⁋ Gaudebunt inquam & laudabunt faciebus domini,coram facie domini:quoniam venit,meſias in carne,quoniam veniet in ſecũdo aduẽtu,ad iudicãdũ terrã.iudicabit orbẽ in iuſtitia,reddẽdo vnicuiq; ſm ꝙ meruit:& pplos ſ oẽs,in veritate ſua,nõ in veritate atteſtata per homines,ſed ſua,diuina,infallibili,certa & clara. Amẽ.

℄ VVLGATA EDITIO. XCVI.

DOminus regnauit exultet terra:lętentur inſulæ multæ.
Nubes & caligo in circũitu eius:iuſtitia & iudicium correctio ſedis eius.
Ignis ante ipſum pręcedet:& inflammabit in circũitu inimicos eius.
Alluxerunt fulgura eius orbi terræ:uidit & commota eſt terra.
Montes ſicut cera fluxerunt a facie domini:a facie domini omnis terrę.
Annunciauerunt cœli iuſtitiam eius:& uiderunt omnes populi gloriam eius.
Confundantur omnes qui adorant ſculptilia:& qui gloriantur in ſimulachris ſuis.
Adorate eum omne angeli eius:audiuit & lętata eſt ſion.
Ex exultauerunt filię iudæ:propter iudicia tua domine.
Quoniã tu dñs altiſſimus ſuper omnẽ terram:nimis exaltatus es ſuper omnes deos.
Qui diligitis dominum odite malum:cuſtodit dominus animas ſanctorum ſuorum,de manu peccatoris liberabit eos.
Lux orta eſt iuſto:& rectis corde lętitia.
Lętamini iuſti in domino:& confitemini memorię ſanctificationis eius.

℄ IVXTA HEBRÆVM. XCVII.

1 DOminus regnauit:exultabit terra,lętabuntur inſulę multę.
2 Propheta. Nubes & obſcuritas circũitibus eius:iuſtitia & iudicium firmamentum ſolii eius.
3 Ignis faciebus eius ibit:& inflãmabit circũitu anguſtatores eius.

4 Fecit illucere fulgura ſua orbi:uidit & contremuit terra.
5 Montes ſicut cera liquefacti ſunt a faciebus domini:a faciebus domini omnis terrę.
6 Annunciauerunt cœli iuſtitam eius:& uiderunt omnes populi honorem eius.
7 Cōfundētur oēs ſeruitores ſculptilis/gloriantes in uacuitatibus: icuruamini ei oēs dii. [angeli]
8 Audiuit & lętata eſt ſion & exultauerunt filię iudę:propter iudicia tua domine.
9 Quoniā tu dominus excelſus ſuper oēm terrā:ualde eleuatus es ſuper omnes deos.
10 Diligentes domini odite malum:cuſtodiens animas gratioſorū ſuorum/de manu impiorum eruet eos.
11 Lux ſata eſt iuſto:& rectis cordis lętitia.
12 Lętamini iuſti in domino:& confitemini memorię ſanctitatis eius.

Titulus nullus eſt. Materia ex autoritate apoſtoli pauli ad hebr. 1. habetur: inducentis calcem ſeptimi verſiculi huius pſalmi/dicēdo. & quū iterum introducit primogenitū in orbem terrę/dicit adorent eū omnes angeli dei. Vnde clare patet ꝙ de aduentu meſiæ pſalmus loquitur. ¶ Ita ꝙ in his verbis apoſtoli/pſalmi huius materia ſignificatur. nam per pronomen eū exponit apoſtolus meſiam: & per primogenitū monſtrat glorioſum eius aduētū. vt intelligas primogenitū quatenus primogenitū dei/non quatenus vilis & abiectę formę. Dicendo iterū/monſtrat ſecūdā introductionem meſię in orbem terrę. primus enim aduentus meſię fuit humilis:alter futurus eſt glorioſus. Dicendo in orbem terræ/ſignificat ꝙ de aduentu meſię ad accipiendam poſſeſſionem regni in terra (quæ fiet in aduentu ad iudiciū) pſalmus iſte tractat. Et ſic eſſe teſtatur progreſſus pſalmi/deſcribentis apparatū meſię veniē tis ad iudicādū mūdū. ¶ Eſt itaq; materia pſalmi ad lrām/aduētus chriſti glorioſus ad vl'e iudicium.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta deſcribit meſiam venientem ad iudicandum mundum magno apparatu:ſcilicet adorātibus angelis/annunciantibus cœlis/videntibus vniuerſis populis, pręeunte igne vrente reprobos/coruſcantibus fulguribus/tremente terra/liqueſcentibus montibus/gaudentibus iudęis. proindeq; monet dilectores domini vt odiant malum:quia deus cuſtodiet & liberabit eos a malo. & quia lucem ac lętitiam habent inſitam iuſti, lętentur & laudent deum.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Dominus regnauit. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię, & executiuā/ibi nubes. ¶ Proponit tria. Primo regnum meſię. Dñs regnauit. Acclamantis vox eſt quum rex poſſeſſionem regni accipit. clamant enim omnes feſtiua voce/dñs regnauit. Et chriſtus quidem in ſua reſurrectione regni poteſtatem accępit (dicēte ipſo tunc/data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra) in ſua autem aſcenſione accępit poſſeſſionē regni in cœlo:in aduētu vero ad iudiciū accipiet poſſeſſionem regni in terra. Et in ſingulis horum congruit acclamatio dñs regnauit. In propoſito autem ratione tertii acclamatur dominus regnauit. veniet enim tunc in maieſtate regia/regnum terræ poſſeſſurus. cui interim dicitur/ſede a dextris meis donec ponam &c̄. ¶ Exultabit terra. Secundo proponitur effectus regni quo ad iudęos: ꝙ exultabit terra promiſſionis ob ſalutem totius iſrael. ¶ Lętabuntur inſulę multę. Proponit̄ tertio effectus regni in gentibus/ſignificatis ab inſulis multis:velut a ſoliditate terrę ſepatis ꝑꝑ idolatriam:cui ſubiacebant tempore quo editus eſt pſalmus.

¶ Nubes ⁊ obſcuritas. Incipit hic pars executiua tali ordine. Pr̄io tractatur illa particula/dominus regnauit. Secundo illa/exultabit terra/ibi audiuit. Tertio illa/lętabūtur inſulę multę/ibi diligentes domini. ¶ Deſcribitur itaq; meſias accipiēs regnū in terra/ab apparatu multiplici:ſcilicet ꝙ veniet adorantibus angelis/annunciātibus cœlis/vidētibus omnibus populis, ꝓcedente igne/nube/obſcuritate/multitudine fulgurū, tremente terra/liqueſcentibus montibus &c̄. Sed non ſeruatur hic ordo in deſcriptione literę:ſed potius primo deſcribuntur ea quæ ſpectant ad maieſtatem tremēdā. Nubes & obſcuritas circūitibus eius. Ad literam ſcriptum eſt. videbūt filium hominis venientem in nube & maieſtate. luc. 21. Sed nubes illa videtur intelligēda nubes glorię/ſimilis nubi quæ in aſcenſione domini ſubtraxit eum ab oculis apoſtolorum. nubes autem hæc quum obſcuritati iungatur/& non ſuppedanea chriſto ſed in circūitibus eius deſcribatur, tenebroſa nubes intelligitur/ſubtrahens iniquis ſolatium lucis ſolaris. Et ꝑpea ponit̄ ī circūitibus:in q̄bus deſcribent̄ inflāmādi peccatores. ¶ Iuſtitia/i executiōe, & iudiciū/in ꝓnūciatione ſentētię, firmamētū ſolii eius/meſię. nō ꝙ meſię ſoliū regale in ſeipſo firmet̄ iudicio & iuſtitia:ſed quia in ſuo effectu (hoc eſt in gubernatione regni ſui) firmat̄ iudicio & iuſtitia. Et vere firmabitur, quia erit vltimum:q̄m non erit opus amplius iudicare & iuſtitiam facere:quia nulla ſuccedet varietas. ¶ Ignis/corporeus qui appellatur ignis conflagrationis, faciebus eius/meſię regnantis, ibit: & inflammabit circūitu/non in vna tantum parte terræ, anguſtatores eius. Hoc

erit mirabile ꝙ ignis ille non erit moleſtus electis, ſed reprobis inimicis meſię: quū tamē ignis futurus
ſit in circuitu, & non ſeorſum in vna parte / in qua potuiſſes putare congregatos reprobos ſolos.
℃ Fecit illucere fulgura ſua orbi. Hinc manifeſte colligitur ꝙ de nube tenebroſa fuit ſermo: ex tali eni
nube coruſcant fulgura. Et nota ꝙ non vni regioni ſed orbi deſcribuntur coruſcare fulgura. ℣ Vidit &
cōtremuit terra: hoc eſt viderunt homines terreni & tremuerunt. Vel terremotus deſcribitur tunc futu
rus. Et metaphorice attribuitur terrę videre & tremere: quia ad ſimilitudinē vidētis & trementis ſe ha/
bebit. ℃ Montes ſicut cera liquefacti ſunt. Ad literam renouāte chriſto mundū / montes non erūt: ſed
ipſi ſicut & coetera mixta (excepto corpore humano) diſſoluētur in elā. Et propterea hic inter effectus
regni chriſti / cōputatur liquefactio motium. A faciebus dñi, a faciebus inquā dñi omnis terrae / hoc eſt
accipiētis poſſeſſionē dominii vniuerſę terrę. ℃ Annūciauerūt coeli iuſtitiam eius. Pñt ad literam in/
telligi per annūciationē coelorꝝ / ſigna quę apparebunt in coelis. & erunt ſigna in ſole & luna & ſtellis.
Sed pcipue intelligenda videtur apparitio coeleſtis maieſtatis: puta ſigni crucis velut de coelo deſcēdē
tis, & multorum ſenſibiliū ſignorum ſpectantium ad gloriam tanti regis. Veriſimile eſt. n. ꝙ ſicut in
primo aduentu veniens homo humilis impleuit omnia quae fuerunt humanae humilitatis humano
more, ita in ſecūdo aduētu veniēs glorioſus implebit ea quae maieſtatis ſunt etiam humano more: nā
ad homines veniet hō glorioſus rex. Et ꝓpterea rōni cōſentaneum videtur vt aduentus ille quāuis in
principio futurus ſit ſicut fur in nocte (hoc eſt improuiſus) tñ nō in ictu oculi, ſed multo interiecto tē
poris ſpatio durabit: multo magis q̄ duret ingreſſus alicuius pricipis in aliquā ciuitatē. Et ſic tot mi/
rabilia / durante deſcenſu de coelo ad terras / executioni mādabuntur. Qꝫ enim ibi interueniat ordo tē/
poris, teſtatur paulus apoſtolus deſcribēs ordinē tēporis inter reſurrectionem priorum iuſtorum & ra/
ptum viuorꝝ obuiam chriſto in aera. 2. ad theſſa. 4. ℣ Et viderunt oēs populi honorem eius. Tam iuſti
q̄ iniuſti videbunt honorē chriſti: ſed illi ad cumulum doloris, iſti ad cumulum gaudii. ℃ Confundē
tur oēs ſeruitores ſculptilis, gloriantes in vacuitatibus: hoc eſt in diis qui ſunt velut vaſa vacua. Quū
oēs populi videbunt chriſtū cū honore diuino, cōfundentur oēs cultores idolorꝝ: clare videntes ꝙ dii
ſui nihil ſunt, & ꝙ chriſtus eſt verus deus. In quorum pleniorē cōfuſionē ſubditur. incuruamini ei / me/
ſię, oēs dii / hoc eſt angeli dei: vt apl's expoſuit. Apoſtrophat. n. ꝓpheta ad ipſos angelos vt incuruētur
adorando meſiam: vt p hoc atteſtētur ipſum nō eſſe purum hominē, ſed etiā verum deum.

Audiuit. Tractatur hic illa particula / exultabit terra / quantum ad iudeos. Scriptū eſt. n. ꝙ quum intra
uerit plenitudo gentium / tūc omnis iſrael ſaluus fiet. ℃ Quia igitur reliquię iſrael tunc inuente ſalue
erūt / credentes in chriſtū, ideo ꝓpheta ſpecialiter eorꝝ meminit gaudii. Audiuit / veniētē regem, ſion / po
pulus hebręus ſignificatus per ſion in quo erat tēplum dei, & lętata eſt / charitatis gaudio: & exultaue/
runt filię iudę / velut feſtū celebrātes etiā mulieres iudęorum, propter iudicia tua dñe. Per iudicia de/
ſcripſit aduentū ad iudicium / propter multas partes illius iudicii: dum alios dānabit / alios ꝑbeabit / ido/
latras cōfundet &c̄. ℃ Quoniā tu dominus. Specialis ratio gaudii iudęis colentibus vnum deum erit
in illo aduentu / quia meſias tandiu expectatus ab eis apparuit excelſus ſuper omnem terram, & eleua/
tus valde ſuper deos, tam nūcupatiue (vt demones / iupiter mars &c̄.) q̄ participatiue: vt ſancti angeli,
qui dii participatiue dicuntur.

Diligentes domini. Tractatur hic illa particula / lętabuntur inſulę multę: declarando ſaluādos in oī
natione. Facit aūt hoc per modū monētis. ita ꝙ vtrūq; officium ſimul exercet: & monētis & deſcribē
tis. ℃ Diligētes dñi odire malū. Duas deſcribit partes: dilectionē erga deum, odium erga malū / quod
ſimpliciter & abſolute eſt malū: ad differētiam eorū quae ſunt mala ſm quid: qualia ſunt omnia mala
poenalia pręſentis vitę. Solum. n. malum culpę cū malo dānatiōis ęternę eſt malū abſolute: quod pci/
pitur odio haberi. Et addit dilectioni dñi odium mali: quoniam multi ſunt qui diligunt deū, nō tñ odio
habēt peccata. & hoc qa dilectio non eſt formata charitate. ℃ Cuſtodiens animas gratioſorum ſuorū,
de manu impiorū eruet eos. Merito dilectionis dei & odii mali adiungitur pmium ſimul cū auxilio diui
no. Cuſtodia quippe diuina auxiliū gratiae eſt: quod impenditur gratioſis actiue: hoc eſt miſericordi/
bus. pręmiū aūt eſt liberatio de manu impiorꝝ. Acſi aperte diceret. facite quod ex vobis eſt actibus iter/
nis / diligēdo deū & odiēdo malum, quia deus faciet quod ſuum eſt. cuſtodiet ſiquidem animas vacan/
tiū operibus miſericordię ne ruant in crimina, & liberabit eos de poteſtate impiorū / tam demonum q̄
hominū. ℣ Vbi aduerte ꝙ ideo dilectioni dei & odio mali ſuppoſuit benefactricem gratiam, quia vana
eſſet dilectio quae nō exhiberet opera: iuxta illud. ſiquis diligit me, ſermonē meū ſeruabit. ℃ Lux ſata eſt
iuſto, & rectis cordis lętitia. Ne putes pręmiū iuſto. ū in ſola cuſtodia & liberatione a malo ſiſtere, adiun
git affluentiam bonorꝝ internorꝝ: lucis. ſ. quo ad intellectū / & lętitię quātū ad affectū. Et vtrāq; dicit ſa/
tam: quoniā in partibus aię noſtrae ſata eſt. Lucis quidem ſemen ſatū in anima / eſt tum naturale lumen
intellectus, tum gratuitum lumen fidei infuſum animę. Laetitię quoq; ſemen ſatum in anima / eſt tum
naturalis appetitus ad bonū rōni conſentaneū, tum infuſus charitatis amor. Et intendit per haec ꝓphe
ta duo. Alterum deſeruiens monitioni. ſ. aperire rōnes odiēdi malum ex iis quae in nobis ſunt ſata. Alte
rū eſt ſeruiens deſcriptioni futurę beatitudinis: vt ſciamus foelicitatē futurā conſiſtere in luce & laetitia
quas

quas nõ ſumus experti/quarũ nõ vidimus fructus, ſed ſemina tñ in iuſtis & rectis corde ſunt. Vt ex talibus ſeminibus conijcere poſſimus qualitatem/magnitudinem/ſuauitatem &c̃. futurę lucis & lętitię, tanto enim excellentiores ſunt, quanto arbores & fructus pręſtant ſeminibus. ℭ Lętamini iuſti in domino. Concluſio vniuerſalis eſt in officiis quę ita in pręſenti vita inchoant ꝙ perſeuerant in futura: ſcilicet lętari in deo & laudare deum. Lętamini inquit iuſti/nõ in vobiſmetipſis, ſed in domino: & cõfitemini/confeſſione laudis, memorię ſanctitatis eius: hoc eſt laudate ꝙ recordatus eſt exequẽdo/ꝙ ad ſimilitudinem recordãtis ſe habuit exequendo id quod ſanctitatis ſuę eſt: hoc eſt exequendo ſanctificationem noſtram. Sanctificabit ſiquidem ſanctificatione conſummata (in anima/in corpore & in vniuerſo) iuſtos omnes. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO.

ℭ Pſalmus. XCVII.

Cantate domino canticum nouum: quia mirabilia fecit.
Saluauit ſibi dextera eius: & brachium ſanctum eius.
Notum fecit dñs ſalutare ſuum: in cõſpectu gentiũ reuelauit iuſtitiã ſuã.
Recordatus eſt miſericordię ſuę & ueritatis ſuę domui iſrael.
Viderunt omnes termini terrę: ſalutare dei noſtri.
Iubilate deo omnis terra: cantate & exultate & pſallite.
Pſallite dño in cithara/in cithara & uoce pſalmi: i tubis ductilibus & uoce tubę corneę.
Iubilate in conſpectu regis domini: moueatur mare & plenitudo eius, orbis terrarum & qui habitant in eo.
Flumina plaudent manu, ſimul montes exultabunt a conſpectu domini: quoniam uenit iudicare terram.
Iudicabit orbem terrarum in iuſtitia: & populos in ęquitate.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

ℭ Pſalmus. XCVIII.

1 Propheta. Cantate domino[4] canticum nouum: quia ſeparata fecit, ſaluauit ſibi dextera ſua & brachio ſanctitatis ſuę.
2 Notificauit dñs[4] ſalutẽ ſuã: oculis gentium reuelauit iuſtitiam ſuam.
3 Recordatus eſt gratiæ ſuæ & ueritatis ſuæ domui iſrael: uiderunt omnes fines terræ ſalutem dei noſtri.
4 Clangite domino[4] omnis terra: aperite & laudate & canite.
5 Canite domino[4] in cithara: in cithara & uoce cantus.
6 In tubis & uoce cornu. clangite faciebus regis domini[4].
7 Tonabit mare & plenitudo eius: orbis & habitantes in eo.
8 Flumina percutient uola: ſimul montes laudabunt.
9 Faciebus domini[4], quia uenit ad iudicandum terram: iudicabit orbem in iuſtitia & populos in rectitudinibus.

Titulus eſt. Pſalmus. Ex quo nihil aliud habetur niſi ꝙ eſt canticum.
ℭ Materia pſalmi ꝙ ſit meſias, facile patet ex eo ꝙ aperte dicit̃. viderunt omnes fines terræ ſalutẽ dei noſtri. & gaudiũ vniuerſæ creaturę deſcribit̃ in cõſpectu regis dñi. Hæc. n. ad tẽpus ſpectare meſię conſtat. Et quĩ deſcribit̃ meſias rex & veniens ad iudicandũ mundum, cõſequens eſt ꝙ ſit hic ſermo non de aduentu chři in humilitate paſſibilis carnis/ſed de aduentu chři in regno ſuo. Cautus tñ eſto: quia deſcribit̃ ẽt publicatio euãgelii in vniuerſo mundo. ℭ Quo fit vt pſalmus iſte ad lrãm tractet de regno chři quantum ad initia regni: hoc eſt reſurrectionẽ eius & aduentum ad iudicium. Hæc. n. duo ſunt initia regni chři. Alterũ quantũ ad acceptionem dñii: nã in reſurrectione ſua teſtatur ipſe/data eſt mihi oĩs ptãs in coelo & in terra. Alterum quo ad acceptionẽ poſſeſſionis. nã vſq; ad aduentum ad iudicium quieſcit a dextris dei/differens accipere poſſeſſionem regni terrarum. Et propterea tractatur hic de reſurrectione chriſti pdicata mundo vſq; ad diem iudicii.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Monet propheta mundum ad cantandum canticum nouum domino: quia mirabilia fecit reſuſci

tando ſeipſum|publicando euangelium gentibus & domui iſrael|veniēdo cum maieſtate ad iudican-
dum mundum cum gaudio vniuerſæ creaturæ.

℄ Perſona loquens propheta eſt.

Cantate dño. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam|ibi. ſalua-
uit ſibi. ℄ Proponit duo. Alterum eſt. Cantate domino canticum nouum|noui teſtamenti: ad
differentiam teſtamenti veteris. Alterum eſt. quia ſeparata .i. mirabilia, fecit|in nouo teſtamento. Et ve-
re ſeparata ab omni facultate naturę fecit.

℄ Saluauit ſibi. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractaꝛ illa particula|ſeparata fecit. Se-
cūdo illa|cātate dño|ibi clangite domino. Tertio illa|canticū nouū|ibi clangite faciebus. ℄ Tractan-
do itaq; mirabilia quæ fecit dñs, īchoat a maximo miraculo quo reſuſcitauit ſeipm̄ a mortuis. Salua-
uit ſibi. Non dicit ſaluauit alios ſed ſibiipſi ſalutem fecit. Non huius paſſibilis vitæ (quoniā venit ad
ponendū vitam ſuam pro ſalute mūdi) ſed fecit ſibi ſalutem īmortalis vitę per reſurrectionem a mor-
tuis. Dextera ſua & brachio ſanctitatis ſuæ. Significatur ſub metaphora dexterę & brachii humanitas
chriſti: quia eſt inſtrumentum coniunctū perſonaliter deo. Vtrunq; aūt nominatur: quia & aīa & cor-
pus chri organū cōiunctū fuit deitatis. Et aīa quidē aſſimilaꝛ brachio|corpus vero manui dexterę: qa
ſicut manus mediāte brachio iungiꝛ perſonę humanę, ita corpus mediāte aīa iunctū eſt pſonę diui-
nę. aīa .n. fuit ratio ꝙ corpus vniretꝛ filio dei: vt in theologia ſpeculatiua patet. Attribuiturq; vtriq; ſa-
lutem facere: qa aīa & corpus chri nō ſolum meritorie ſed ēt effectiue quatenus organa deitatis|effece-
rūt reſurrectionē ipſius chri. ꝓpterea enim dexterę & brachii noībus quę ſonāt inſtra coniūcta|appel-
lata ſunt. ℄ Notificauit dñs. Miraculo reſuſcitationis propinquę adiūgit miracula publicationis euage-
lii in gentibus & iudęis. quā cōſtat inchoaſſe poſt reſurrectionē chri. Et gētibus qdem notificauit duo.
Alterū ſalutē quā attulit vniuerſo mūdo: Suā dixit, vt intelligeres ſalutem alēq|ſalutē ęternę fœlicitatis
q̄ propria eſt deo: nō ſalutē cōem hoībus & pecoribus|nō ſalutē cōem bonis & malis hoībus|nō ſalu-
tem demū quā homo aut creatura quæcunq; dare pōt: ſed ſuā|quā ſolus dare pōt. Alterū iuſtitiam ſuā|
hoc eſt iuſtitiā fidei, vere ſuā: quia ſolus illā dare pōt|& ſola eſt iuſtificans hoīem corā deo. ℄ Recorda-
tus eſt gratię ſuę. Reſpectu iudęoꝝ ſalus chri ſub rōne recordatę gratię & veritatis deſcribitur: qa vere
ad ſimilitudinē recordati gratię olim promiſſę abrahę & verificātis ꝓmiſſa|deus executus eſt veniēdo
in meſia ad ſaluādū populū iſrael. Simili quoq; modo beata virgo deſcripſit hāc ſalutē, ſuſcepit iſrael
puerū ſuum recordatus miſericordię ſuę ſicut locutus eſt ad pr̄es noſtros. ℣ Viderunt oēs fines terræ.
Aduerte prudens lector q̄onem ſpeculatiuoꝝ in theologia: quo pacto mūdus vidit ſalutē meſiæ, quā
nō niſi credēdo cognouit: quū nullus videat qd̄ credit. Soluiꝛ aūt q̄o|dicendo ꝙ aliud vident & aliud
credūt. videmus .n. credibilitatē ſalutis dei, videmus credibilitatē reſurrectionis|regni & deitatis chri:
credimus aūt ipſam ſalutē|reſurrectionē|regnū|deitatē. Tot .n. miracula totq; teſtimonia vidētes, vide-
mus credibilitatē regni|deitatis &c̄. ſicut hn̄tes īnumeros fidedignos teſtes de aīali viſo in galliis|vide-
mus credibilitatē ꝙ illud aīal fuerit ibi viſum, credimus tm̄ illud fuiſſe ibi. Hoc ſiquidē modo cōuicti a
miraculis nō ſolū hoīes ſed ēt dęmones credūt & cōtremiſcūt|videntes credibilitatem rei creditæ: hoc
eſt videntes ꝙ credendum ſit. Et ſic omnes fines terræ viderunt quatenus credibilem ſalutē dei noſtri|
domino cooperante & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.

Clangite dño. Tractaꝛ hic illa particula|cantate dño: declarādo ſolēnitatē cantus. Clāgite dño|feſti-
uo ſono feſtū agite, oīs terra|nulla excepta: aperite|ſupple os ad cantādum, & laudate & canite. Canite
inquam domino in cithara: non ſola ſed in cithara & voce cantus|muſici. In tubis|quarum vſus erat
in iubileo, & voce cornu|cuius vſus erat in feſto propiciationis. ℣ Et intendit per hæc oīa inſtrumēta
muſica & modulationes humanas|vniuerſam feſtiuitatē cantus exhibendam meſiæ.

Clangite faciebus regis dñi. Tractatur hic illa particula|canticum nouum: explicando materiam
noui cantici eſſe dominum regem|meſiam regem regnantem iam in cœlis|venturum in maieſtate
ad iudicandum mundum. ℄ Clangite|agite feſtum feſtiuo ſono. Dictio ſiquidem hebraica interpre
tata clangite|ſignificat ſonum feſtiuum|ſeu ſonum ad excitandum publicam feſtiuitatem. Faciebus
regis|non humilis iam meſiæ, domini. ℄ Tonabit mare & plenitudo eius, orbis & habitantes in eo.
Flumina percutient vola|hoc eſt ad ſimilitudinem feſtiuantium percutiendo volas: ſimul montes
laudabunt. faciebus domini quia venit ad iudicandum terram. Deſcribitur gaudium vniuerſæ crea
turæ inferioris (hoc eſt terræ & aquarum) in aduentu meſiæ ad iudicium: quia tunc veniet meſias ad
accipiendum poſſeſſionem regni horum inferiorum. ac per hoc inferiora omnia ſub tanto rege ma-
teria gaudii & laudis diuinę erunt: & ſi ſenſum haberent|gauderent & laudarent. ℣ Iudicabit. Subdit
qualitatem iudicii quod exercebit meſias. In communi quidem iudicabit orbem|non regionem vnā,
in iuſtitia|exequendo iuſtitiam|reddendo vnicuiq; ius ſuum. & populos in rectitudinibus. Deter-
minat in ſpecie merita iuris non fore conſanguinitatem|nobilitatem|diuitias & huiuſmodi, ſed re-
ctitudines: ac per hoc & obliquitates. Hę enim ſolę erunt merita iuris vniuſcuiuſq; in vniuerſali iudi-
cio quod faciet meſias. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. XCVIII.

Dominus regnauit/iraſcantur populi:qui ſedes ſuper cherubim mouea/
tur terra.
Dominus in ſion magnus:& excelſus ſuper omnes populos.
Confiteãtur nomini tuo magno/quoniam terribile & ſanctum eſt:& ho/
nor regis iudicium diligit.
Tu paraſti directiones:iudicium & iuſtitiam in iacob tu feciſti.
Exaltate dñm deum noſtrum/& adorate ſcabellum pedum eius:quoniã ſanctũ eſt.
Moyſes & aaron in ſacerdotibus eius:& ſamuel inter eos qui inuocãt nomẽ eius.
Inuocabant dñm & ipſe exaudiebat eos:in columna nubis loquebatur ad eos.
Cuſtodiebant teſtimonia eius:& pręceptum quod dedit illis.
Domine deus noſter tu exaudiebas eos:deus tu propitius fuiſti eis,& ulciſcẽs in omnes
adinuentiones eorum.
Exaltate dominum deum noſtrum & adorate in monte ſancto eius : quoniam ſanctus
dominus deus noſter.

¶ IVXTA HEBRÆVM. .XCIX.

1 Propheta. DOmin⁹ regnauit/ tremẽt ppli:ſeſſor cherubinoꝝ/ cõmouebit terra.
2 Dominus in ſion magnus: excelſus ipſe ſuper omnes populos.
3 Confitebuntur nomen tuum magnum & timendum:ſanctum ipſum.
4 Et fortitudo regis iudicium dilexit:tu firmaſti rectitudines/iudicium & iuſtitiam in ia/
cob tu feciſti.
5 Exaltate dñm deum noſtrũ:& curuamini ſcabello pedũ eius/ ſanctus ipſe.
6 Moyſes & aaron in ſacerdotibus eius/& ſamuel in uocantibus nomẽ eius:uocãtes ad
dominum & ipſe reſpondebit eis.
7 In columna nubis loquetur ad eos:cuſtodierunt teſtimonia eius/& pręceptũ dedit eis.
8 Dñe deus noſter tu reſpondiſti eis:deus ignoſcẽs fuiſti eis/& ultor ſuper operibus eoꝝ.
9 Exaltate dominum deum noſtrũ:& curuamini monti ſanctitatis eius/quia ſanctus do
minus deus noſter.

TItulus nullus eſt.Materia pſalmi(vt facile ex ipſo apparet)eſt regnum dei in veteri teſtamento: hoc eſt ab egreſſu de ægypto & deinceps.Ita ꝙ ex rebus prius geſtis in dicto regno/docet agen/da deinceps:hoc eſt poſtq̃ regnauit deus in monte ſion:quod ichoauit tempore regni dauidis. ¶ Q̃ enim tractetur de regno dei in ſtatu veteris teſtamenti,patet tum ex principio pſalmi.dominus regna uit,ſeſſor cherubinorum/dominus in ſion magnus. Tum ex medio.curuamini ſcabello pedum eius. quod conſtat appellari arcam domini.Tum ex fine.curuamini monti ſanctitatis eius. ¶ Q̃ vero ex prioribus geſtis moneat quę poſtea ſunt agenda/totus fere decurſus pſalmi teſtatur:dum referuntur ge ſta a deo in principio regni eius,ſcilicet tempore moyſi.& refertur iuſtitia dei vlciſcens ẽt in moyſen & aaron & ſamuelẽ.& demũ cõcluditur exaltandus deus/& venerandus ẽt mons in quo colitur.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta deſcribit regnũ dei in veteri teſtõ a tempore egreſſionis populi de ægypto/ſanctũ/terribi/le/legem ferens/iuſtum vſqadeo vt nec moyſi aaron & ſamueli quanuis ſibi familiaribus & obſerua/toribus præceptorum ſuorum pepercerit:& propterea exaltandum laudibus eſſe deum , & venerandũ tum ſcabellum eius tum montem ſanctitatis eius.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOminus regnauit. Diuiditur pſalmus in duas partes: propoſitiuam materię,& executiuã/ibi confitebuntur. ¶ Proponit duo. Alterum eſt initium regni dei in veteri teſtamento.Dñs regna/uit/regnare cœpit in populo iſrael . Hoc ad literã fuit in egreſſu filioꝝ iſrael de ęgypto:tunc enim pri mum filii iſrael fuerunt populus liber/vt poſſet haberi pro regno.& deus dignatus eſt regnare in illo

tanq̄ rex eorum: iuxta illud exo. 19. vos eritis mihi in regnum ſacerdotale & gens ſancta. &. 1. reg. 12. ſamuel reprehendit populum ꝙ petierit regem, allegans. quum dominus deus veſter regnaret in vobis. ¶ Seſſor cherubinorum. Ad literam in principio quo deus incœpit habere populum iſrael pro regno / deſcriptus eſt a moyſe ſeſſor cherubinorum: pro quanto fecit duas ſtatuas cherubinorum velut geſtantes tabellam quaſi ſedem dei. Et propterea hoc in loco ꝓpheta ſimul deſcribit initium regni & ſeſſionem ſuper cherubim: vt hinc intelligas ꝙ de regno tunc inchoante eſt ſermo. ¶ Tremēt populi, commouebitur terra. Effectus regnantis dn̄i deſcribitur cōmotio terræ, tremor populorum: hoc eſt timor magnus. Futurū autem tam trement q̄ cōmouebitur, reſpicit preteritū regnauit. & denotat ad ſceptrū tanti regis, maximi timoris ſequelam. Qui cōmunis fuit & populis externis & populo iſrael: vt patet legenti ſacras hiſtorias ſubſecutas. ¶ Dominus in ſion magnus. Alterum propoſitorꝫ deſcribit: ſcilicet ꝓſecutio diuini regni in mōte ſion. Dominus, idem regnat, in ſion, in mōte ſion (illuc enim dauid trāſtulit arcā dei, ibi in illius ſummitate ædificandū cōſtituit templum dei) magnus, nō mole ſed virtute: & excelſus, potētia, ſuper oēs populos. Ad literam ſignificat̄ celſitudo dei mōſtrata in proſtratione & ſubiectione omnium populorum aduerſantium regno eius. quæ etiam apparuit tēpore dauidis: quū ſubactis hoſtibus omnibus regnum iſrael ſublimatum eſt ſub cultu dei. ¶ Collige prudens lector ambo propoſita: ꝙ q̄primum regnauit ſecutus eſt timor: vbi autem regnauit in ſion, affuit magnitudo & celſitudo ſuper omnes populos.

¶ Cōfitebuntur. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat̄ illa particula, dominus regnauit. Secundo illa, ſeſſor cherubinorꝫ, ibi exaltate dn̄m. Tertio illa, tremēt ppl'i cōmouebit̄ terra, ibi moyſes & aaron. Quarto illa, dn̄s in ſion &c̄. ibi exaltate. ¶ Tractat̄ itaq; initiū regni diuini in veteri teſtamēto a quattuor: ſcilicet a noīe, a potētia, a volūtate, a lege. Et de noīe quidē tanti regis. Cōfitebuntur nomen tuū magnum & timēdum, ſanctū ipſum. affirmabūt, laudabunt nomen tuū eſſe magnū, eſſe timendū, eſſe ſanctum. Magnum in miraculis tot patratis in eductione de ægypto & in deſerto. timendū ob pœnas ægyptiorꝫ & filiorꝫ iſrael multas in deſerto. ſanctū in apparitione cœleſti. ¶ Et fortitudo (ecce potētia) regis, ipſius dei, iudiciū dilexit. ecce voluntas. Et bene nota ſcribi ꝙ potentia regis dilexit, nō facere quod pōt, nō facere quod vult, ſed iudicium, ſed ius dicere: vt intelligas deū regem poni in exemplū aliorꝫ regum: vtpote qui dilexit facere nō quod potuit, non quod voluit, ſed quod ius exigit. ¶ Tu firmaſti. Ecce legiſlatio. Decet enim regem legem ſtatuere in regno ſuo. In tres aūt partes diſtinctam deſcribit legem: moralem, iudicialem, & cęrimonialem. Tu firmaſti rectitudines. Ecce ꝑcępta moralia. Quæ apte deſcribunt̄ nō tunc data ſed firmata: qm̄ ꝑcæpta moralia indita ſunt menti humanæ ab initio, ſed firmātur autoritate diuina. Colere vnum deū, honorare parētes, nō furtū facere, & hmōi, recta ratio dictat: ſed firmant̄ hæc quia deus ꝑcępit hæc eadem in ſacra ſcriptura. Iudiciū, ꝑcępta iudicialia, & iuſtitiam, ꝑcępta cęrimonialia quę appellantur iuſtitiæ legis, in iacob tu feciſti. Duas apponit his duobus generibus ꝑcęptorum conditiones. Alteram in iacob, hoc eſt in populo deſcendente ex iacob: ad differentiam moralium quæ ligant omnes gentes. Alteram feciſti, hoc eſt vim iuris tribuiſti: ad dñiam etiam moralium, quę vim iuris habēt etiā ſi a nullo rege ſtatuant̄. Sunt enim præcępta cęrimonialia atq; iudicialia iuris poſitiui (diuini tamē) reſpectu illius populi.

Exaltate. Tractat̄ hic illa particula, ſeſſor cherubinorꝫ: inferēdo debitam laudem ac reuerentiā tanto regi. Exaltate, nō in ſeipſo ſed in veſtris aīs & laudibus, dn̄m deum noſtrū: & curuamini, in ſignum reuerentiæ, ſcabello pedum eius, hoc eſt arcę dn̄i. quæ erat ſita inter duos cherubinos ſic vt ſiquis ſediſſet ſuper tabellam geſtatā a cherubinis, pedes poſuiſſet ſup arcam dn̄i: & ꝓpterea ad literam ipſa arca appellatur ſcabellū pedum dn̄i. Sanctus ipſe. Rōnem venerationis arcę (ne ſupſtitionē aut idolatrię ſpēcié putares) adiungit eſſe ſanctitatem dei: hoc eſt ꝙ venerat̄ arca ratione dei. Qui appellatur ſanctus: qm̄ ſanctitas proprietatē diuinę naturę liberā ab omni potentialitatis īmundicia ſignificat: quam vocant philoſophi actum purum. Per hoc enim cognoſcimus naturam eius eleuatam ſupra omnem etiam excogitabilem naturā. Propter hoc apud eſaiam angeli laudant deum, ſanctus ſanctus ſanctus: hoc eſt celſus, eleuatus & liber ab omni potentialitate.

Moyſes & aaron. Tractatur hic illa particula, trement populi commouebitur terra: declarando q̄ timendum ſe exhibuerit deus vniuerſis, ex hoc ꝙ moyſi aaron & ſamueli ſacri ſtatus, familiaribus dei, cuſtodientibus præcępta eius deus non pepercerit, ſed vindictam exercuit in eos. Hæc eſt intentio literę: per quam maximus incutitur timor cęteris. ¶ Moyſes & aaron in ſacerdotibus eius. Ecce ſtatus ſacerdotalis eorum. aaron ſiquidem fuit ſummus ſacerdos: & moyſes fons ſacerdotii inuenitur, dū ipſe conſecrauit aaron. Et ſamuel in uocantibus nomen eius. Status ſamuelis deſcribitur, nō ſacerdotalis (quum non fuerit de tribu leui) ſed inter vocantes nomen domini præcipuus. De ipſo enim legitur. 1. reg. 19. ꝙ erat ſtans ſuper cuneum prophetarum. & poſt moyſen primus fuit excellens ꝓpheta domini: de quo ſcriptum eſt ꝙ cognouit vniuerſus iſrael a dan vſq; berſabeę ꝙ fidelis ſamuel propheta eſſet domini. 1. reg. 3. ¶ Vocantes ad dominum. Deſcripto ſtatu horum trium, deſcribitur familiaritas eorum cum deo. Vocantes, erant, ad dominum: & ipſe, dominus, reſpondebit eis. Futurum reſpondebit

nō reſpicit tēpus pſalmi, ſed tempus vocationis: denotans reſpōſionem diuinā ſubſecutā ad vocationem eoꝝ. in quo notaꝛ familiaritas, ꝙ illis vocātibus deus rñdebat. Et hoc teſtanꝛ hiſtorię ſacrę. ℭ In columna nubis loqueꝛ ad eos. Hoc de moyſe & aaron nō habet dubium. De ſamuele vero nullus alius ſcripturę locus teſtaꝛ deum ei locutum fuiſſe in columna nubis. niſi forte extenſo noie, columna nubis ēt ad nubes extendaꝛ. Legitur. 1. reg. 12. ꝙ ſamuele inuocante dñm facta ſunt tonitrua & pluuię tempore meſſis. Hic tñ ſcripturę locus ſufficit fidei. ℣ Cuſtodierunt. Deſcribiꝛ tertio iuſtitia eorundem in obſeruatione teſtimonioꝝ & pręceptoꝝ: hoc eſt iudicialiū & cęrimonialiū (quę ſunt teſtimonia diuini regiminis: vtpote teſtantia deū ſuū autorē) & moraliū quę pręcepti noie ſignificantur, propter connexionē eoꝝ. Et hanc obſeruationem intellige nō adamuſſim, ſed fere ſemper: quia ſtudiū eorum erat ad obſeruāda haec. quādoꝗ tamē lapſi ſunt, vt ſubinſigiꝛ. ℭ Dñe deus noſter. Apoſtrophat ꝓpheta ad deū, illaturus concluſionem intentam. Domine inquit tu reſpondiſti eis, familiariter: tu, idem deus, ignoſcens fuiſti eis. & cum hoc vltor ſup opibus eorum (moyſi, aaron & ſamuelis) fuiſti. De moyſe & aaron nulla eſt ambiguitas qn peccauerint & puniti fuerint excluſione ab īgreſſu terrę ꝓmiſſionis: vt patet nu. 20. Samuelis autem punitio aperte in ſcriptura reperitur. nam ſenex priuatus eſt principatu populi. Culpa autem implicite inſinuatur in ſcriptura in hiſtoria primi regum: dum dicitur ꝙ ſenex iſtituit filios ſuos iudices populi nequiter agentes: & ꝙ populo querelam proponēte coram eo de filiis eius, & ꝓpterea petente regem, ſamuel ęgre tulit deiici ſe cū filiis ſuis a principatu. Vnde inducitꝛ deus verbis conſolatoriis ad ſamuelem. nō. n. te ſed me abiecerūt ne regnē ſup eos. Quum tñ ſamuel impotens per ſeipſum, & male exercens principatū per filios, nō debuiſſet ęgre ferre petitionem populi.

Exaltate dñm deum. Tractaꝛ hic illa particula, dñs in ſion magnus: monendo ad laudādum deum, exaltate dñm deū noſtrū: & ad reuerentiā exhibēdū mōti ſion, loco tēpli eius. Et curuamini, ſigno venerationis, mōti ſanctitatis eius, in quo colitur ſanctitas eius. Quia ſanctus dñs deus noſter. Ratio reuerētię exhibēdę mōti declaraꝛ nō ſanctitas mōtis ſed ſanctitas dei: ſicut de arca dictum eſt. Ita ꝙ ꝓpheta monet reuerentiā exhibendā nō ſoli deo in ſeipſo: ſed rōne eius tum arcę vt ſcabello pedū, tum mōti vt dicato diuina electione ad exhibendum ibi cultum deo. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Pſalmus in confeſſione. XCIX.

Iubilate deo omnis terra: ſeruite domino in lętitia.
Introite in conſpectu eius: in exultatione.
Scitote quoniam dñs ipſe eſt deus: ipſe fecit nos & non ipſi nos.
Populus eius & oues paſcuę eius introite portas eius in cōfeſſione, atria eius in hymnis: confitemini illi.
Laudate nomē eius quoniam ſuauis eſt dominus: in ęternum miſericordia eius, & uſq; in generationē & generationem ueritas eius.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. ℭ Pſalmus confeſſioni. C.

1 Propheta. Clangite domino omnis terra.
2 Seruite dño in lętitia: ingredimini faciebus eius in laude.
3 Scite qm̄ dñs ipſe [eſt] deus: ipſe fecit nos, & ſibi [fecit] nos. populus eius & ouis paſcui eius,
4 Ingredimini portas eius in confeſſione, atria eius in laude: confitemini ei, benedicite nomini eius.
5 Quia bonus dñs: ſempiterno grã eius, & uſq; generationē & generationē ueritas eius.

Titulus eſt. Pſalmus confeſſioni: hoc eſt pſalmus ad confeſſionem fidei & laudis. Eſt enim materia pſalmi huius inuitatio ad confeſſionem fidei, tum ꝙ dominus eſt deus, tum ꝙ eſt creator noſter, tum ꝙ eſt finis noſter, tum ꝙ eſt bonus & gubernator noſter, & ad laudandum haec eadem: vt facile patet intuenti pſalmum. ℭ Reſtat tamen vna ambiguitas: an inuitetur omnis terra abſolute, an omnis terra promiſſionis. Eſt ratio ambiguitatis: quia clare inuitatur omnis terra in principio ſine vlla limitatione: in proſecutione tamen ad populum iſrael ſermo dirigi videtur, dum dicitur populus eius & ouis paſcui eius &c. ℣ Soluitur queſtio: dicendo ꝙ propheta cupiendo inuitat omnem terrā, ſed ad exequendum vocat populum iſrael.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Propheta cupiens deum ab omnibus laudari, deſcribit monendo tria quę noſſe debet mundus de deo. ſ. ꝙ eſt deus, ꝙ fecit nos, & ꝙ fecit nos ad ſe. Inuitatꝗ credentem populum ad confitendum & lau-

dãdũ deũ in atriis templi:ad confitendũ inquã & laudandũ bonitatẽ dei/gr̃am eius/& veritatẽ eiuſdẽ.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

CLangite dño. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuam/ibi ſcite. ¶ Proponendo inuitat omnem terram ad duo.ad feſtiue ſe habendum domino.Clangite/ſono feſtiuo feſtum agite,domino:omnis terra/nulla excępta.Alterũ eſt.ſeruite dño in lętitia/non triſtes. Et ſpecificat ſeruitutem.ingredimini faciebus eius in laude/venite ad templum eius laudando eum.Hæc eſt ſeruitus ad quam cum lætitia exhibendam inuitat:cupiens vniuerſum mundum venire ad adorã-dum deum in templo eius cum gaudio & laude.

¶ Scite qm̃ dominus. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractaẽ illa particula/clangite dño oĩs terra.Secũdo illa/ſeruite dño ingredimini &c̃.ibi populus eius. ¶ Tractaẽ itaq̃ extenſio inui-tationis ad oẽm terram ex rõne cõi oĩ terræ:hoc eſt ex deſiderata fide dei in oĩ terra.Scite qm̃ dominus ipſe deus.accedẽtem(inquit apoſtolus)ad deum oportet credere ꝙ deus eſt.Et propterea primum co-gnoſcendum ab omni terra monet ꝙ dominus/ꝙ ille qm ab hebręis vocaẽ dñs, ipſe eſt natura deus/ non opinione hominum. Secundum cognoſcendum fide eſt ꝙ ipſe fecit nos/ꝙ eſt creator noſter. tum creando nos ſimul cum mundo.tum creando ſingulorum animas rationales quum naſcimur in maternis vteris.Tertium credendum eſt & ſibi nos.Et eſt ſenſus.Et fecit nos ſibi deo. Feciſti inquit auguſtinus/ nos dñe ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te. Ita ꝙ hoc tertio lo-co numeratum a propheta/eſt id quod ad hebr.xi apoſtolus ſubiungit ſecundo loco/ oportere credere accedentem ad deum.& inquirentibus ſe remunerator ſit. Ratione enim beatitudinis diuinæ ad quã nanciſcendam facti ſumus/dicitur & ſibi nos. Hæc ſi noſſet vniuerſa terra, clangeret & ſeruiret do-mino in lætitia.

Populus eius. Tractatur hic illa particula/ſeruite domino ingredimini:inuitando ad executionẽ propoſitorum populum credentẽ,qui tunc erat populus iſrael.Populus/peculiaris,eius/dei:& ouis pa-ſcui eius/& velut ouis paſcui domini(quia paſcebatur & quo ad animam lege diuina, & quo ad cor-pus fructibus terræ deo appropriatę)ingredimini portas eius(portę dei appellantur portę locorum dicatorum ad diuinum cultum)in confeſſione/fidei:atria eius(non enim populus intrabat in tem-plum,ſed ad atria templi)in laude.confitemini ei:benedicite/nõ ſolũ ei, ſed nomini eius.Quia bonus dominus/vere bonus omnibus(quum ſit ipſa bonitas:a qua eſt quicq̃d boni in quocũq; inuenitur) ſempiterno gratia eius,& vſq; generationẽ & generationẽ veritas eius.Hæc tria ad creationem & gu-bernationẽ diuinã ſpectant.quia.n.deus bonus eſt/ideo ſumus:& quia gratia & veritas eius(ſub qui-bus comprehenduntur vniuerſę vię domini)ſine fine durant,ideo ſuauiter gubernamur & ad beatitu-dinem perducimur.Et ꝑpterea merito hæc confitenda & laudanda ſunt.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid. C.

MIſericordiam & iudicium cantabo, tibi domine pſallam & intelligam in uia immaculata:quando uenies ad me.
Perambulabam in innocentia cordis mei:in medio domus meæ.
Non proponebam ante oculos meos rem iniuſtam: facientes præuari-cationes odiui.
Non adhęſit mihi cor prauum:declinantem a me malignum non cognoſcebam.
Detrahentem ſecreto proximo ſuo:hunc perſequebar.
Superbo oculo & inſaciabili corde:cum hoc non edebam.
Oculi mei ad fideles terræ ut ſedeant mecum: ambulans in uia immaculata hic mi-hi miniſtrabat.
Non habitabit in medio domus meę qui facit ſuperbiam:qui loquitur iniqua non di-rexit in conſpectu oculorum meorum.
In matutino interficiebam omnes peccatores terræ:ut diſperderem de ciuitate domi-ni omnes operantes iniquitatem.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Dauidi pſalmus. CI.

1 GRatiam & iudicium cantabo;tibi domine cantabo.
2 Propheta. Intelligam in uia perfectionum;quando uenies ad me,ibo in perfe-ctione cordis mei in medio domus meæ.

3 Non ponam corã oculis meis uerbũ belial:facere uolutiones odiui, nec adhętebit ĩ me.
4 Cor tortum recedet a me:malum neſciam.
5 Accuſantem in abſcondito ſocium ſuum hunc incidam:celſitudinem oculorum & lati-
tudinem cordis ipſam non ſufferam.
6 Oculi mei in fidelibus terrę ad ſedendum mecum:ambulans in uia perfectionum ipſe
ſeruiet mihi.
7 Non ſedebit in medio domus meę faciens dolum:loquens mendacium non firmabitur
coram oculis meis.
8 Matutinis cędã oẽs ĩpios terrę:ad faciẽdũ excidi de ciuitate dñi oẽs opantes iniqtatis.

TItulus eſt.Dauidi pſalmus.Qui patet ex ſuperius dictis.
¶ Materiam pſalmi, pſalmus ipſe clare præ ſe fert eſſe rectam diſpoſitionem perſonę ac familiæ regię.nã totus decurſus pſalmi in recta diſpõne perſonę regiæ & miniſtrorum eius occupatur.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid ſe cantaturum deo gratiam & iudiciũ, & ſimul intellecturũ vias perfectionũ profitet,ſic vt diſponat agenda ac cauenda per ſeipm ſuoſq; miniſtros, & quales miniſtros habiturus ſit.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

GRatiam & iudicium. Diuidit pſalmus in partes duas:propoſitiuã materię, & executiuã, ibi qñ venies. ¶ Proponit duo.ſ.cantare grãm & iudiciũ, & itelligere eadẽ in via pfectionũ. Et intendit ſe laudaturum grãm & iudiciũ trifariam.ſ.vt vias dñi.vniuerſę ſiquidem viæ dñi gratia & veritas. Et ad hunc modũ ſpectat quod dicit, grãm & iudiciũ cantabo. Et hic fiat punctũ:& ſubiungatur.tibi dñe cãtabo.ſ.grãm & iudicium vias tuas. Et demum ſubiungat.intelligam in via perfectionũ.Sic enim pũctatur in hebręo.Non ſolum vt vias dñi,ſed vt exempla viarũ ppriarũ intelligã grãm & iudiciũ in via perfectionũ habẽda eſſe. ¶ Tertio aũt modo(ſcilicet vt dona dei ſibi conceſſa)hæc eadem tractabit pſequendo pſalmũ. Propterea enim in prima particula pſalmi dixit, grãm & iudicium cantabo,non explicando deo aut ſibi:quia tot modis laudare intendebat grãm & iudicium. In his enim duobus non ſolum viæ dñi ſed vię principum cõſiſtunt. Altera ad benefaciendũ ſine meritis. altero ad ius dicendũ & diſcernendum:hoc eſt ad ſciendum reprobare malum & eligere bonum. ¶ Et aduerte connexionem. Ait enim propheta.cantabo tibi,intelligam. Acſi aperte diceret q laudando te, laudando vias tuas, intelligam vias perfectionum per quas ire debeo.
¶ Quãdo venies ad me. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractãt ſimul grã & iudicium ad vias perfectionum, quantum ad diſpoſitionem pſonæ dauidis regis. Secũdo tractant eadem ſimul quantum ad diſpõnem miniſtrorũ regis, ibi oculi mei. ¶ Et eſt inter hæc aduertendũ q totus tractatus vtriuſq; partis ſimul, inchoat a grã dei, quãdo venies ad me:& terminatur ad exercendũ iudicium exterminãdo iniquos, matutinis cædam. Vt & hinc percipiamus dei grãm velut cõe principium oĩum ſequentium anteponi:& iudicium ad diſperdendũ iniquos de ciuitate dñi, velut vltimum finem totius diſpõnis regię ad calcem reſeruatum. ¶ Principium atq; radix oĩs rectę diſpõnis cõſequenter ſcribẽdę deſcribit dei gratia, determinãdo tẽpus rectę diſpõnis tũc fore quãdo venies, quãdo veniet deus ad aiam:iuxta verbum dñi, & ad eum veniemus. Inquit enim. Quãdo venies ad me, per grãm, tunc ibo in perfectione cordis in medio domus meæ. Prima recta diſpõ a corde incipit. Et eſt cordis integritas cũ deo:vt qua nihil in corde admittit contra honorẽ dei. Et hoc manifeſte in ppria domo.quod.n.fit in media domo, manifeſte fit:ad dr̃iam eorũ quę occulte fiunt in angulis. Deſcripſit aũt integritatẽ cordis manifeſtã domui:vt eam nõ ſolũ exemplarem domui ſed ẽt abſq; omni ſimulatione itelligeremus. ĩpoſſibile eſt enim hmõi ſimulationes latere domeſticos:q̃uis poſſint latere alios. Vnde ex hoc q manifeſta eſt domui pprię integritas cordis principis, vera eẽ cõprobat. ¶ Nõ ponã. Secũda recta diſpoſitio eſt negatiua exponẽdi ſe periculo inique agẽdi. Quia enim reges ſuperioribus carẽt, & legibus ſoluti ſunt, magni periculi res agit quũ pponit eis libertas agendi qcqd volũt ſeu poſſunt. Hoc iniquæ libertatis verbum ſignificat per verbũ belial:hoc eſt ſine iugo, freno, lege agere. Hmõi libertatẽ non ſolum recuſat exercere,ſed diſponit nõ ponere ante oculos:ne poſita ante mentis oculos alliciat & trahat ad inique agendum. ¶ Facere volutiones. Tertia recta diſpoſitio eſt abominari duplicitates ſeu proditiones, ſignificatas volutionum nomine. Duplicitas enim proditio & huiuſmodi eo q vertunt vnum in aliud, volutiones appellatę ſunt. Facere volutiones odiui nec adhærebit in me. Naturali inclinatione dauid exoſas habebat huiuſmodi proditiones. Et propterea non ſolum propoſuit, non adhętebit in me:ſed explanauit congenitũ ſibi odium talis vitii. ¶ Cor tortum. Quarta recta diſpoſitio eſt. Cor tortũ recedet a me:hoc eſt etſi qñq; habui nõ rectũ cor(vt fuit in adulterio cũ berſabee & homicidio vriç)nõ tñ pſeuerabit mecũ,ſed recedet a me. ¶ Malũ neſciã. Quĩta recta diſpoſitio eſt neſcire

malũ:hoc eſt nõ diſſimulare ſcitum malũ,quaſi me neſciẽte illud fiat.Errãt.n.plerũq; principes ſciẽdo malũ patrandũ/& ſimulãdo ſe neſcire approbãt illud fieri.Cõtra qđ crimẽ diſponit.malũ neſciam:hoc ẽ malũ patrãdũ neſciã diſſimulatione approbãdo.¶ Accuſantẽ.Sexta recta diſpõ eſt excludere a ſe detractores.ſunt.n.valde nociui quũ patẽt eis aures principũ.Accuſantẽ in abſcondito ſociũ ſuũ/hoc ẽ detractorẽ,ipm ĩcidã/ a cõtubernio meo/ab auribus meis.¶ Celſitudinẽ oculoꝝ.Septima recta diſpõ eſt carere aĩo ĩſaciabili.quẽ deſcribit a celſitudine oculoꝝ & a vaſtitate cordis.Et intẽdit per hoc/ꝑcul a ſe abiicere crimen inſaciabilis animi:quo principes mẽtis oculos ſemper ad celſiora leuant,& cor tam vaſtũ habent vt mundus eis non ſufficiat/anhelant ad aliena regna &c.

Oculi mei.Poſtq̃ dauid declarauit diſpõnes rectas ꝓprię perſonæ quas veniente deo ad ſe(hoc eſt cum diuina gratia)habebit,ſubiungit modo diſpoſitiones ſuas rectas reſpectu miniſtroꝝ.¶ Prima eſt ꝙ eliget fideles.Oculi inqͭ mei/nõ cęco ĩtuitu nec aliena relatione,ſed oculi mei/erũt,in fidelibus terrę/in iis qui fideles iueniunt in terra,ad ſedẽdũ mecũ/pro cõſilio/pro iudicio & aliis publicis negociis. ¶ Ambulans in via pfectionũ ipſe ſeruiet mihi.Hæc eſt ſecũda conditio miniſtroꝝ.Et prima quidẽ fidelitatẽ,ſecunda autem ſtudiũ ad bonos mores/ad ꝓgreſſum in via virtutũ cõtinet.tales.n.oportet eẽ miniſtros regios,vt & in ſeipſis virtutibus ꝓditi cũ rege & populo fideliter agãt.¶ Non ſedebit in medio domus meæ faciens dolũ,loquens mendacium nõ firmabiť coram oculis meis.Humana electio quantũcũq; oculata quãdoq; falliť.& ſi aliquãdo cõtingit reges erraſſe in electione miniſtroꝝ,ne videantur erraſſe ſuſtinẽt illos:& malũt regimen malũ q̃ apparere erraſſe.Cõtra hoc vitium dicit dauid ꝙ nec faciens nec loquens dolum/firmabiť ſecum.Dicendo firmabitur,ſignificat ꝙ q̃uis aſcitus fuerit/cõperto ꝙ mendax eſt nõ firmabiť.Et dicendo nõ ſedebit,ſignificat ꝙ q̃uis aſcitus ingreſſus fuerit/cõperto ꝙ eſt doloſus nõ quieſcet ſedendo in medio domus meę regię:hoc eſt in publico officio.¶ Matutinis cędam.Poſtremo poſt tot ſanctas diſpõnes & perſonę ſuę & miniſtroꝝ,declarat diſpõnẽ ſuam circa exercitiũ iuſtitię per ſe & per alios:ꝙ diſponit matutinis(hoc eſt celeriter)cędere/ſuccidere,omnes impios terrę/iudicando eos:ad faciendum excidi/per miniſtros,de ciuitate domini omnes operãtes iniquitatis.Nota rõnem/quia indigni ſunt operarii iniquitatis ciuitate dñi deo dicata.quę ad literam erat tunc temporis hieruſalẽ:quę erat caput regni/electa a deo vt coleretur nomen ſuum ibi.Et ſpecialem fecit mentionẽ hieruſalẽ:qm̃ ſpecialior cura ciuitatis illius incũbebat regi.alię.n.ciuitates ſuos habebãt prefectos.¶ Quęſtio quę hic moueť de impunitate ioab qui interfecit duos pricipes meliores ſe:quo pacto.ſ.illius impunitas ſtat cũ obſeruatiõe iſtius ſcripturę/matutinis cędã oẽs ipios terrę.Soluiť ꝙ celeriter puniuit puniẽs eũ q̃primũ potuit cõmode:& ꝙ nõ prius cõmode potuit q̃ firmatũ eſſet regnũ in ſemine ſuo.Et ꝓpterea firmato ſalomone in regno/mandauit ei vt iuſtitiã hãc exequeretur:quod & ille fecit.Et ſic obſeruauit quod hic ſcripſit. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO.

¶ Orõ pauperis cum anxius fuerit/& corã domino fuderit eloquium ſuum. CI.

Domine exaudi orationẽ meã:& clamor meus ad te ueniat.
Nõ auertas faciẽ tuã a me:in quacũq; die tribulor ĩclina ad me aurẽ tuã.
In quacunq; die inuocauero te:uelociter exaudi me.
Quia defecerũt ſicut fumus dies mei:& oſſa mea ſicut cremiũ aruerunt.
Percuſſus ſũ ut fœnũ & aruit cor meũ:qa oblitus ſũ comedere panẽ meũ.
A uoce gemitus mei:adhęſit os meum carni meę.
Similis factus ſum pelicano ſolitudinis:factus ſum ſicut nycticorax in domicilio.
Vigilaui:& factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.
Tota die exprobrabant mihi inimici mei:& qui laudabant me aduerſum me iurabãt.
Quia cinerem tanq̃ panem manducabã:& poculũ meũ cum fletu miſcebam.
A facię irę indignationis tuę:quia eleuans alliſiſti me.
Dies mei ſicut umbra declinauerunt:& ego ſicut fœnum arui.
Tu aũt domine in ętern ũ permanes:& memoriale tuũ in generatione & generatione.
Tu exurgens miſereberis ſion:quia tẽpus miſerendi eius,quia uenit tempus.
Quoniam placuerunt ſeruis tuis lapides eius:& terrę eius miſerebuntur.
Et timebunt gentes nomen tuum dñe:& omnes reges terræ gloriam tuam.
Quia ędificauit dominus ſion:& uidebitur in gloria ſua.
Reſpexit in orationem humilium:& non ſpreuit precem eorum.

Scribantur hæc in generatione altera:& populus qui creabitur laudabit dominum.
Quia proſpexit de excelſo ſancto ſuo:dominus de cœlo in terram aſpexit,
Vt audiret gemitũ compeditorum:ut ſolueret filios interemptorum.
Vt annuncient in ſion nomen domini:& laudem eius in hieruſalem.
In conueniendo populos in unum:& reges ut ſeruiant domino.
Reſpondit ei in uia uirtutis ſuæ:paucitatem dierum meorum nuncia mihi.
Ne reuoces me in dimidio dierum meorum: in generatione generationum anni tui.
Initio tu domine terram fundaſti:& opera manuum tuarum ſunt cœli.
Ipſi peribunt tu autem permanes:& omnes ſicut ueſtimentum ueteraſcent.
Et ſicut optoriũ mutabis eos & mutabũtur:tu aũt idẽ ipſe es & anni tui non deficiẽt.
Filii ſeruorum tuorum habitabunt:& ſemen eorum in ſeculum dirigetur.

IVXTA HEBRÆVM. Oratio pauperi, quando exanimabitur, & faciebus domini fundet eloquium ſuum. CII.

1 Propheta. DOmine audi orationem meam:& clamor meus ad te ueniet.
2 Non abſcondе facies tuas a me:in die anguſtię accidentis mihi inclina ad me aurẽ tuã,in die quo uo
cabo te,cito reſponde mihi.
3 Quoniã finiti ſunt ſicut fumus dies mei:& oſſa mea quaſi incendio aduſta ſunt.
4 Percuſſum eſt quaſi herba & aruit cor meum,quia oblitus ſum a comedendo panẽ me-
um:a uoce ſuſpirii mei adhęſit os meum carni meæ.
5 Aſſimilatus ſum pelicano deſerti:fui quaſi nycticorax ruinarum.
6 Solicitaui:& fui ſicut paſſer ſolus ſuper tectum.
7 Tota die exprobrauerunt mihi inimici mei:inſanientes,in me iurauerunt.
8 Quia cinerem ſicut panem comedi:& potus meos in fletu meo miſcui.
9 A faciebus indignationis tuę & irę tuę:quia eleuaſti me & proieciſti me.
10 Dies mei quaſi umbra declinata:& ego quaſi herba areſcam.
11 Et tu domine ęterno ſedebis:& memoria tui generationi & generationi.
12 Tu ſurges,mifereberis ſion:quia tempus ad miſerẽdum eius,quoniã uenit teſtificatio.
13 Quoniam uolucrunt ſerui tui lapides eius:& pulueris eius miſerebuntur.
14 Et timebunt gentes nomen dñi:& omnes reges terrę honorem tuum.
15 Quia ędificauit dominus ſion:uiſus eſt in honore ſuo.
16 Vertit ſe ad orationem ſuſpirantis:& non deſpexit orationem eorum.
17 Scribetur hoc generationi poſterę:& populus creatus laudabit dominum.
18 Quoniam proſpexit de excelſo ſanctitatis ſuæ:dominus de cœlis ad terram reſpexit.
19 Ad audiendum ſuſpirium uincti:ad ſoluendum filios mortis.
20 Ad narrandum in ſion nomen domini:& laudem eius in hieruſalem.
21 In congregando populos ſimul & regna:ad ſeruiendum domino.
22 Afflixit in uia uirtutem meam:abbreuiauit dies meos.
23 Dicã.deus meus ne deſtrue me in dimidio dierũ meorũ:i generatiõe gñationũ anni tui.
24 Initio terram fundaſti:& opus manuum tuarum cœli.
25 Ipſi peribunt & tu ſtabis:& omnes ipſi ſicut pannus atterentur,ſicut ueſtimentũ mu
tabis illos & mutabuntur.
26 Et tu ipſe es:& anni tui non complebuntur.
27 Filii ſeruorum tuorum habitabunt;& ſemen eorum faciebus tuis firmabitur.

TItulus eſt. Oratio pauperi, quando exanimabitur & faciebus dñi fundet eloquium ſuum. Pſalmus iſte appellatur oratio: quia per modum orationis cõditus eſt. Et eſt quartus pſalmus habẽs orationis titulũ. Pauperi vero (hoc eſt indigenti) appropriatur, nec determinatur cui: ſed qualitas indigentiȩ aperitur quãdo exanimabitur, hoc eſt velut ſemianimis cadet. In quo paupertas iſtius ſignificatur paupertas animi: ſicut qñ aliquis collabitur ſemianimis prȩ dolore vel timore &c̃. defectus animi ſignificatur. Per reliquũ aũt recurſus ad deũ ex intimo & pleno corde ſignificatur. fundere enim eloquium ſuũ ante faciẽ dñi, ex plenitudine cordis ad deum prouenit. ¶ Ex quibus ſimul iunctis nõ apparet materia pſalmi niſi in genere, quãdiu neſcitur quis ſit iſte pauper ſemianimis recurrens ad faciẽ dei. Paulus apoſtolus ad hebr. 1. tradit ꝙ vltima pars iſtius pſalmi tractat de diuinitate meſſiȩ: affert. n. ad hoc illos in calce pſalmi verſiculos. initio tu domine terram fundaſti &c̃. Vnde hinc ordiẽdo oportet cõſequenter dicere pſalmum hunc tractare de aduẽtu meſſiȩ. Et huic ſenſui facile conſentit pſalmus ab undecimo verſiculo & deinceps: qñ tractat manifeſte de diuina miſeratione & ȩdificatione ſion cũ conuentu & timore oĩum regum & gentiũ. hæc. n. ſpectare ad tempus meſſiȩ conſtat. Sed hinc adhuc nõ apparet quis ſit iſte pauper qui tot malis afflictus deſcribitur vſq; ad verſiculũ vndecimum. ⁋ Cõſentaneũ aũt rõni eſt vt vl̃i ſaluatori vl̃is miſeria ſubleuanda proponatur: qa cauſȩ vniuerſali reſpõdet effectus vniuerſalis. ac per hoc meſſiȩ ſaluatori humani generis, miſeria humani gñis propulſanda offertatur. Ita ꝙ pauper iſte in titulo nominatus & vſq; ad vndecimum verſiculum deſcriptus eſt humanũ genus ſubiectum multis miſeriis, p̃cipue animi: & ꝓpterea ſemianimis deſcribitur. Et quãuis vniuerſum genus humanum indigens ac ſemianime ſit: quia tamen nõ oẽs recurrerunt ad deum, ſed iuſti ꝓ ſe & toto humano genere expectabãt meſſiam rogãdo deũ pro illius aduentu, ideo ad differentiã nõ recurrentiũ ad deum nec expectantium aduentum meſſiȩ dicitur in titulo. quando fundet eloquium ſuũ coram domino. Acſi aperte diceret ꝙ pſalmus iſte eſt oratio humano generi pauperi quando recurret ad faciem dei: hoc eſt ſuſpiranti ad aduentum meſſiȩ.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta miſerias humani generis ꝓlorãs, ſupplex recurrit ad deũ: & p̃dicit nõ ſolũ ſurrecturũ deũ ad miſerendũ reliquiarum ſion cum timore diuini nominis ac honoris apud gentes & reges omnes, ſed proſpecturum de coelis ad terrã ad audiẽdum ſuſpiriũ vinctoꝝ, ad ſoluẽdos filios mortis, ad annũciãdũ in ſion vt congregẽtur omnia regna ad ſeruiendũ deo: cum afflictione & abbreuiatione vitȩ cõfitentium diuinitatem meſſiȩ, quorum ſemen coram deo firmabitur.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine audi. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materiȩ, & executiuam, ibi qm̃ finiti ſunt. ¶ Proponit tria. ſ. orationẽ, anguſtiam, & vocationẽ ſuã. Dñe audi, pro exaudi, orationẽ, mentis eleuationẽ ad te, meã: & clamor meus, non oris ſed affectus, ad te veniet. Dep̃catiue vtitur futuro, ex fiducia affirmans ꝙ magnitudo affectus ſui veniet vſq; ad deũ. humano more loquitur. Non abſconde facies tuas a me. Alibi dixit auerte facies tuas a peccatis meis: hic ſupplicat non abſconde facies tuas a me, creatura tua. Pauper indignus habetur facie principis. multi enim principes ſi occurrat pauper clamaturus, afflictus, abſcõdunt faciẽ ſuã ab eo, diuertendo vultũ alio: vel ſi locus permittit, retrahũt ſe a feneſtra vel huiuſmodi. Et ꝓpterea hic pauper clamãs &c̃. petit a ſupremo principe. ne abſcõde faciẽ tuam a me. ⁋ In die anguſtiȩ mihi inclina ad me aurem tuam. Ecce ſecũdũ ꝓpoſitoꝝ: dies anguſtiȩ accidentis mihi. nec ſufficit videri a principe, ſed petit audiri tempore anguſtiȩ. Humiliter autem petit, dicendo. inclina, flecte, aurem tuam, ad audiendã pauperis anguſtiam. ⁋ In die vocabo te. Ecce quod tertio proponit cum tanta fiducia vt temeritas videatur. In die qua vocabo te, cito reſpõde mihi. Vere temeraria eſſet petitio niſi diuina gratia tãtam homini prȩſtitiſſet fiduciam vt audeat petere. quacũq; die vocabo te cito reſponde mihi: acſi deus ad nutũ ſe homini p̃ſtiterit. Et ſignificatur ꝑ hoc differẽtia inter ſtatum noui & veteris teſtamenti. In nouo. n. deus rñdet opere beatitudinis, quacũq; die vocatus fuerit meritis iuſtoꝝ moriẽtiũ. in veteri aũt quãtũcũq; merita patriarcharũ & ꝓphetarũ clamarẽt, ſemꝑ diſtulit rñdere, ſemꝑ diſtulit bearȩ: nullus. n. ante chriſti mortem fuit beatus.

¶ Quoniã finiti ſunt. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat̃ illa particula, in die anguſtiȩ. Secũdo illa, dñe audi oronẽ meã, ibi & tu dñe. Tertio illa, nõ abſcõde facies inclina aurẽ, ibi ſcribet̃ hoc. Quarto illa, in die vocabo te, ibi afflixit in via. ¶ Tractando itaq; anguſtias humanas inchoat a prima. ſ. temporalitate vitȩ. prima. n. pena quã incurrit homo fuit priuatio perpetuȩ vitȩ: iuxta illud. ĩ quacũq; die comederis, morte morieris: hoc eſt neceſſitatẽ moriendi incurres. Quoniam finiti ſunt ſicut fumus dies mei. Inter dies perpetuos & eos qui finiuntur hæc eſt differentia. ꝙ iſti quanto magis protenduntur tanto magis deſinũt: & propterea aſſimilantur fumo, qui quanto magis protendit̃ tanto magis deſinit. Perpetui autẽ dum protendũtur non deſinũt: qm̃ ſemper ſuperſunt perpetui. Nos ãt experimur ꝙ cõtinuo nati deſinimus eſſe. quilibet. n. dies quo viuimus ſubtrahit̃ durationi futurȩ. ⁋ Et oſſa mea quaſi incẽdio aduſta ſunt: hoc eſt firmitates vitȩ meȩ ſicut ea quæ ardẽdo aduruntur deſiccãtur dum naturale humidũ a contrariis quaſi in incẽdio poſitum cõſumit̃. Et hæc duo (ſcilicet tẽporalita-

tem vitę & cõſumptionẽ vitæ naturalis)mutuo ſe inferre in noſtra vita experimur.Et licet ſit vna pœna totalis cõprehẽſa ſub neceſſitate moriẽdi,diſtinguitur tamẽ in has duas partes:vt intelligamus ẽt id tẽporis quod viuimus male viuere:vtpote velut in incendio.Significantius aũt dicit oſſa:ad denotandũ ꝙ hæc cõſumptio nõ cõuenit nobis a principio vitę(quia tũc vegetamur/augemur & perficimur)ſed poſtq̃ perfecta ſunt oſſa/poſt ętatẽ conſiſtentię.Et ſic dimidiũ vitæ noſtræ in conſumptione poſitũ eſt:& totũ tempus noſtrum in deſitione.¶ Percuſſum eſt quaſi herba & aruit cor meũ.Tertia miſeria hominis deſcribitur perditio viroris animi ad ſimilitudinẽ herbę percuſſę ab æſtu ſolis & areſactę.Perdidit ſiqdem homo virorẽ animi.nõ.n.viret voluntas(ꝑ cor ſignificata)in affectu boni:ſed velut arida eſt/deſtituta virore originalis iuſtitię,& percuſſa ab æſtu ſenſualitatis:vt continua experiẽtia teſtatur.¶ Quia oblitus ſum a comedẽdo panẽ meũ.Quarta miſeria quæ eſt ratio tertię/& ſpectat ad intellectũ.Miſer hõ nõ ſolũ nõ veſcitur pane ſuo/pane nõ cõi ſibi & brutis,ſed pane ſuo/ſibi ꝓprio/veritate doctrinę:ſed(quod peius eſt)oblitus eſt comedere panem veritatis. Progreſſu enim temporis nõ multo poſt peccatũ primi hominis/vſq; adeo deſueuit homo veſci veritate vt obliuioni tradiderit cibare ſeipſum veritate.plenus fuit enim mundus fabellis/idolatriis/corruptis moribus:& breuiter aſſuetus eſt pani cõmuni nobis & brutis.¶ A uoce ſuſpirii mei.Quinta deſcribitur miſeria peruerſi ordinis quo caro regit ſpiritũ/quo carnalis appetitus dñatur ſpiritui.Hãc.n.peruerſitatẽ ſignificat adhęſit os meũ carni meę.naturalis ſiqdẽ ordo eſt vt caro adhęreat oſſi/vt oſſa ſuſtẽtent carnẽ:iſte aũt conquerit ꝙ oſſa adhęrẽt carni/ꝙ oſſa ſuſtẽtantur in carnibus.Quod metaphorice denotat ſolidiorẽ hoĩs partẽ quæ eſt mens & ratio,adhęrere ĩferiori & fluidę parti quę eſt appetitus ſenſibilium & tẽporaliũ bonorũ/ita ꝙ ſuſtinetur ab illa.Huius aũt peruerſi ordinis ratio reddit nõ ab appetitu boni delectabilis,ſed a fuga mali contriſtãtis:dum dicitur.a voce ſuſpirii mei.Quia cõmunius eſt humano generi peruerſũ hunc ordinẽ habere fugiẽdo malũ q̃ appetẽdo delectabile.multi.n.nõ ſequẽtes delectabilia ſed fugientes triſtia/in hanc inciderũt peruerſitatẽ:vt clare patet.¶ Aſſimilatus ſum pelicano deſerti.Sexta hominis miſeria deſcribitur in ſtudiis humanis trifariam diuiſis.Vbi nota ſic eſſe ordinandã literam.Solicitaui,aſſimilatus ſum pelicano deſerti.ruſus ſolicitaui,fui quaſi nycticorax ruinarũ.ſolicitaui,& fui ſicut paſſer ſolus ſuper tectũ.Per ſolicitudinẽ manifeſte ſignificatur ſtudium humanũ.Per triplicẽ autẽ compationem tres humani ſtudii partes.Prima reſpectu poſteritatis per comparationẽ ad pelicanũ. De quo hiero.ad pſidium dicit ꝙ quum filios ſuos a ſerpente occiſos inuenit,luget & ſe ſuaq; latera ꝑcutit:& de ſanguine excuſſo ad latera/mortuorũ corpora reuiuiſcant.Et dicit pelicanus auis ęgyptia/ſimilis cygno/habitãs in ſolitudinibus:ad differẽtiã pelicani aquatici.Vnde ex hac ſimilitudine ſignificatur illoꝝ hominũ ſtudiũ qui tãto ſe labore cruciant pro poſteritate ſua.Et hæc humana miſeria tã frequens eſt vt non egeat teſte.¶ Secunda pars eſt humani ſtudii circa ſcientiam,ſignificata per ſimilitudinem ad nycticoracem ruinarum:qui dicitur nocturnus coruus/nõ die ſed nocte volans.manifeſte ſignificans intellectum animæ noſtræ ſimilem noctuę:vtpote impotentẽ videre intelligibilia clare. Et apte deſcribitur ruinarũ:quoniam inter ruinas intelligibiliũ(hoc eſt inter res ſenſibiles/fluxas/ruentes &c̃.)verſatur ĩtellectus nr.¶ Vltima demũ pars humani ſtudii(quæ eſt circa honorem/gloriam & ſimilia vana)ſignificat per aſſimilationẽ ad paſſerem ſolũ ſuper tectũ.Solum quidẽ tanq̃ non curam habeat poſteritatis ſuæ.Super tectũ autẽ/tanq̃ in celſitudine honoris ſeu glorię cõmorantẽ,& ibidem volando tanq̃ ſpectaculum ſe ꝓbendo aliis/tẽpus cõſumentem.Vbi manifeſte vides deſcribi humanũ ſtudium erga honores.¶ Et nota ꝙ omnia humana ſtudia ſunt aſſimilata non animalibus greſſibilibus aut piſcibus,ſed volatilibus:ea ratione quia humano ingenio cõgenitę ſunt alę,quibus poſſit ad ſuperiora/ad verã & æternam felicitatem ſtudiũ ſuum eleuare:ſed ipſum alis ſuis vtitur ad has miſerias.¶ Tota die exprobrauerũt mihi.Septima miſeria hominis deſcribitur ꝙ homo homini exprobrat bonũ.ita ꝙ boni odio habẽtur & perſecutionẽ etiã patiuntur quia vacant verę penitentię/quia recognoſcũt deũ &c̃.Hæc miſeria(quã vtinam nõ videremus)deſcribitur. Tota die/cõtinue, exprobrauerunt mihi/colenti deũ,inimici mei/interno odio:inſanientes/quorũ infinitus eſt numerus,in me iurauerunt/cõtra me firmauerũt animũ etiã iurãdo/tanq̃ arbitrãtes ſe benefacere.¶ Quia cinerem. Ecce ratio inimicitię & exprobrationis.quia cinerem ſicut panem comedi.Appellatione cineris intellige ſtatum pœnitentialẽ/in luctuoſo cinere ſolitum deſcribi.Et eſt ſenſus.quia paui me ſtatu pœnitentiali ſicut homo libenter veſcitur pane.Et potus meos in fletu meo miſcui/delectationes meas temperaui fletu ſicut qui temperaret potum vini lachrymis.Et hoc non vane/non fruſtra:ſed a faciebus indignationis tuę/ob culpã meã,& iræ tuæ/iuſtitię tuę.Vniuerſę ſiqdẽ hę miſerię ſunt generi humano & naturales & pœnales.naturales quidẽ qa comitant̃ naturã ſibi derelictam:pœnales aũt quia ex ꝓpria culpa meruit primus homo naturã humanã relinqui ſibipſi.Et propterea culpę ſuę & iuſtitię diuinę illas tribuit quatenus pœnales.Vnde & ſubdit.quia eleuaſti me & proieciſti me.Metaphora vtitur/ſumpta a re in excelſum eleuata & inde proiecta:cuius caſus eo peior eſt quo ex celſiori loco proiicitur.Iuxta hãc ſimilitudinẽ dicit homo deo.eleuaſti me/ex puris naturalibus ĩ celſitudinem ſtatus originalis iuſtitię,& proieciſti me/& eleuatũ proieciſti(ſubintellige ob culpã meã)in inferiorem ſtatum q̃ purę naturæ:

vt experimur. ℭ Dies mei quaſi vmbra declinata. Pręter ſuperius dictã miſeriam tẽporalitatis / altera
nũc miſeria tẽporis vitę humanę deſcribiť. ſ. φ dies vitę apparẽt longiores cuilibet q̃ ipſius natura ſu
ſtineat. Et hoc experimur: dum oẽs putamus dies noſtros diuturniores, & nemo ſit tã ſenex qui non pu
tet annũ ſe poſſe viuere. Hæc miſeria explicať ex aſſimilatione durationis vitę ad vmbrã declinatã. Vi
demus. n. ad ſenſum φ vmbra declinata valde lõgior eſt q̃ corpus cuius eſt ſit. vmbra ſiqdẽ hoĩs per par
rũ ſpatii ante ſolis occaſum (quæ vocať vmbra declinata) eſt vmbra cẽtũ cubitorũ quodãmodo, & ta
mẽ hõ cuius eſt vmbra / paruulũ eſt corpus. Similes quippe vmbrę declinatę ſunt dies vitę noſtrę: qui
apparẽt nobis valde longi, & tñ in intrinſeco vitę paruum tẽporis ſupereſt viuẽdi. ℣ Vnde & radicẽ nõ
tendentem tantę & tali apparentię ſubiungit. Et ego quaſi herba areſcam. Acſi aperte diceret. Dies mei
videntur longiores, & tñ ego ſicut herba areſcam: hoc eſt in breui moriar, ſicut herba breuiſſimo tem
pore areſcit percuſſa modico ęſtu. Hæc de humanis miſeriis.

Et tu domine. Tractať hic illa particula / dñe audi oronẽ meã &c̃. declarãdo exaudiẽdã oronẽ eius i
aduẽtu meſię. Et tu dñe ęterno ſedebis. Inchoat ab ęterna dei quiete: vt deſcribat eundem eſſe deũ quẽ
& meſiã. Et memoria tui generationi & generationi. non ſolum tu in æternũ regnas: ſed memoria tui
nulli defutura eſt generationi. Et dixit hoc, vt deſcriberet deum nõ propter aliquam ſuam indigentiã
miſſurũ meſiã. ℣ De cuius aduẽtu ſubdit. Tu ſurges / q modo videris dormire / vel etiã tu ſurges a mor
tuis, miſereberis ſion / hoc eſt colẽtium te iudęorũ. a loco cultus ſignificauit colentes. quia tempus ad
miſerendum eius / ſion (at vbi venit plenitudo temporis / miſit deus filium ſuum &c̃. inquit apoſtolus)
qa tẽpus diffinitũ a te ad miſerẽdũ eius / ſupple venit: qrũ venit teſtificatio / hoc eſt tẽpus meſię teſtifica
tũ a pphetis. ℣ Quoniã voluerũt ſerui tui / apoſtoli, lapides / viuos, eius / ſion: & pulueris eius / ſion, miſe
rebuntur. Reddit rationẽ miſerẽdi ſion (hoc eſt ſaluandi iudęos) ex affectu ſeruorum dei ad hoc anhe
lantium in aduentu meſię vt ſalui fierent iudęi: iuxta illud. vobis oportebat p̃dicari primum regnum
dei. Et rurſus. vobis verbum ſalutis huius miſſum eſt. Et paulus ad ro. xi. ſiquo modo ad emulandũ p
uocẽ carnẽ meã, & ſaluos faciã aliquos ex illis. ſ. iudęis. Loqmtur autem hic de ſion metaphorice tanq̃
deſtructa cuius lapides & puluis remanſerint: pręuidens populũ iudęum velut deſtructum in reliquiis
ſaluandum. ℣ Et timebunt gentes / quę modo ſunt idolatrę, nomen tuum: & omnes reges terræ hono
rẽ tuum. Iunge hęc duo ſimul (ſcilicet ſalutẽ reliquiarum ſion per lapides & puluerem deſignatarũ / &
φ omnes reges terræ timebunt honorẽ chriſti) & videbis φ de glorioſo meſię aduentu non de primo
eſt ad literã ſermo. qñ ſi fuerit numerus iſrael tanq̃ arena maris / reliquiæ ſaluę fient: vt dicitur ad ro. 10.
ex eſaia. quando omnes reges terræ timebunt chriſtum honoratum / hoc eſt glorioſum. ℣ Quia ędifi
cauit dominus ſion. Non poteſt de corporeo ędificio hoc intelligi: quia nulla eſt / fuit aut erit ędifica
tio materialis ſion in qua omnes reges terræ timebunt honorem meſię. Sed de ędificio ſpirituali ſion
ex viuis lapidibus: iuxta illud ad hebr. 12. acceſſiſtis ad ſion montem & ad ciuitatem dei viuentis hieru
ſalem cœleſtẽ. Viſus eſt in honore ſuo. Quantum ad aliquos adimpletum eſt hoc infra tempus reſur
rectionis & aſcenſionis: in quo decies viſus eſt chriſtus in honore immortalitatis ſuæ. Simpliciter aũt
& abſolute in ſecundo verificabitur aduentu: qñ vniuerſo mũdo apparebit in honore maieſtatis ſuę.
℣ Vertit ſe ad orationem ſuſpirantis / humani generis: & nõ deſpexit orationẽ eorum. Vbi vides ſuſpi
rantis pauperis orationem auditam & ingreſſam ad penetralia dei.

Scribetur hoc. Tractatur hic illa particula / ne abſcõde facies tuas inclina aurem tuã: deſcribẽdo pri
mũ chriſti aduẽtũ. Scribetur hoc / de aduẽtu meſię, generationi poſterę. quod impletũ ẽ & p pphetas &
p euãgeliſtas. & populus creatus / p regenerationẽ baptiſmi, laudabit dñm. ℣ Qrñ (ecce rõ) pſpexit de
excelſo ſanctitatis ſuæ / de ſeipſo / de ſua deitate: dñs de cœlis ad terrã reſpexit. Ecce φ non abſcondit faciẽ
ſuã: ſed reſpexit ad terrã / ad terrenos homines, quum verbũ caro factũ eſt. ℣ Ad audiendum ſuſpirium
vincti. Ecce inclinauit aurẽ ſuã ad audiẽdum ſuſpiriũ humani generis / vincti pœna peccati in limbo /
vincti nexibus peccatorũ in mũdo: ad ſoluẽdũ filios mortis / hoc eſt merentes mortẽ / dãnãdos ad mor
tẽ. Oẽs. n. natura eramus filii irę & mortis. Hi ſunt effectus ad quos venit meſias. ℣ Ad narrandum in
ſion nomen domini, & laudem eius in hieruſalem. Nõ ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus
iſrael. Et ppterea officium p̃dicationis euãgelicę primo deſcribiť in ſion & hieruſalẽ. ℣ In cõgregando
populos ſimul. Aduerte prudẽs lector φ eſt gerũdiuũ paſſiuũ: ſignificãs efficaciã p̃dicationis euãgelicę
extẽſę ad mũdũ / eſſe cõgregari populos ſimul & regna ad ſeruiendũ domino. Congregari intellige non
vnitate loci ſed vnitate eccleſiaſticę charitatis, ad ſeruiendum non homini ſed domino. Hæc ſpectare
ad primum chriſti aduentum clare patet: co intelligendo primo aduẽtui tẽpus euãgelicę diuulgatiõis.

Afflixit in via. Tractať hic illa pticula / in qua die inuocabo te cito reſponde mihi: deſcribendo ſtatum
chriſtianũ tripl'r. Primo quãtũ ad paſſionẽ, ne crederemus φ per aduẽtũ meſię homines liberi fierẽt ab
afflictionibus & paſſionibus / & quod in ſecũdo pmittiť meſię aduẽtu intelligeremus adimplẽdũ i pri
mo, deſcribit ppheta ſtatũ noui teſtamẽti plenũ afflictiõibus. ℣ Afflixit / meſias, i via / chriſtiana, virtutẽ
meã / robur meũ naturale. ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos, & eritis odio oĩbus hoĩbus pp no
mẽ meũ. abbreuiauit dies meos: vt patet ĩ multis martyrib⁹. ℣ Dicã / patiẽs & afflictus & moriẽs meſię.

deus meus ne deſtrue me in dimidio dierum meoꝝ.Oratio eſt naturalis affectus remanẽtis ĩ chriſtiano ſtatu.eodẽ ſiquidẽ affectu martyres hic orãt quo chriſtus/pr ſi poſſe eſt trãſeat a me calix iſte.quo nolumus expoliari ſed ſupueſtiri.Et induxit hũc affectũ viuendi & refutãdi mortẽ in ſequacibus meſię ꝓpheta:ne putares ꝙ afflictiones nõ ſentirent/ꝙ mors eis nõ diſpliceret.vt tãto laudabilior monſtretur eoꝝ paſſio quãto magis cõtrariã illã ſentiũt naturali affectui:ꝓfitenti illam ſibi diſplicere, ſubiciendo tñ totũ diuino beneplacito.Ad vtrũq;.n.ſignificandũ dicitur.dicã deo/nõ ſequar ego affectũ fugiẽtem mortẽ,ſed ſubmittã deo illũ appetentẽ ne deſtruas me in dimidio dierũ meoꝝ. ℂ In generatione. Deſcribit̃ ſecũdo ſtatus chriſtianus quo ad ꝓfeſſionẽ fidei in ꝑcipuo articulo.ſ.diuinitatis meſię.Et inducitur vt ꝓfeſſio afflicti populi.ita ꝙ dicã deo/refertur nõ ſolũ ad ſubmiſſionẽ naturalis appetitus,ſed ad ſubiunctã fidei ꝓfeſſionẽ.Profitet̃ itaq; diuinitatẽ chriſti a tribus.Primo ab ęternitate.In generatione generationũ anni tui.Generationes quippe oẽs tẽporales ſunt:idemq; eſt dicere in generatione generationũ ac dicere in generatione tẽpoꝝ.Generatio tẽpoꝝ ab ęternitate ẽ:iuxta illud boe.q tẽpus ab ęuo ire iubes.In ęternitate ergo a qua ꝓficiſcunt̃ tẽpora,annos meſię ꝓfitet̃.☞ Initio terrã fundaſti. Secũdo declarat diuinitatẽ chri a creatiõe mũdi.Initio/i pricipio creauit deus coelũ & terrã,terrã fundaſti/a fundamẽtis creaſti/ſeu fundamẽtũ mũdi poſuiſti:eſt.n.terra in infimo mũdi loco.& opus manuũ tuarũ/nõ mediãte aliena manu,coeli/hoc eſt corpora coeleſtia. Per quod patet ꝙ meſias eſt ille met deus q creauit mũdũ.☞ Ipſi peribũt.Declarat tertio diuinitatẽ meſię ab ĩmutabilitate:deſcribẽdo eius immutabilitatẽ ex negatione trium generũ mutationis inuẽtoꝝ in vniuerſo corporeo. Ipſi peribunt.mutatio ſubſtantialis tãgitur:attribuendo eam coelis ratione coeloꝝ inferiorum:qui corrumpuntur ſubſtãtialiter modo ſm vnã partẽ & mõ ſm aliã.& excludẽdo eam a meſia quatenus deo/dicẽdo & tu ſtabis.☞ Et omnes ipſi ſicut pãnus atterẽtur.Tangitur motus alterationis ab intrinſeco.qui inter omnia inanimata manifeſte apparet in panno:dum ex ſeipſo atteritur/veteraſcit.Et de iiſdem dicitur ꝙ attererentur quaſi pannus:quoniã habent in ſe vnde alterentur.Quo cõtra ad meſiã ſubdetur. & anni tui non cõplebũtur.Quę.n.veteraſcunt,eorũ anni tandẽ finiunt̃:deus aũt oĩs alterationis expers/annos habet indeficientes.Et ſub hac mutatione cõprehenditur etiã mutatio ſm augmẽtũ & decrementũ:quę ſine alteratione fieri nequit.& ꝓpterea cõtrapoſuit/anni tui nõ deficient:vt omnis decrementi expertem ſignificaret.☞ Sicut veſtimentũ mutabis eos & mutabunt̃.Mutatio localis tãgitur:qua ſola mutamus veſtimẽta ad nutũ,nulla mutatione ſm qualitatẽ/quãtitatem aut ſubſtantiam interueniente.Et hęc mutatio cõmunis eſt etiã ſuperioribus coelis.Quo cõtra ad meſiã dicitur.& tu ipſe/hoc eſt tu ſine omni varietate.Adiectio.n.ꝓnominis ipſe ad ꝓnomen tu/ad varietatis excluſionẽ ſignificandã inducta ẽ:quia ſi aliquid varietatis haberet/minus ipſe eſſet.quantũ.n.res aliqua varietatis ſapit/tantum a ſeipſa recedit.☞ Inter quę nota prudens lector:ꝙ propheta excluſis his tribus generibus mutationũ a meſia/eũ verum deũ omnino immutabilẽ depinxit:quia ſub his tribus generibus oẽs mutationes cõprehẽduntur.Arte quoq; deſcripſit priores mutationes ſine autore(ipſi peribũt/ſicut pannus atterentur) motũ aũt ſm locũ deſcripſit cum autore deo:quia mutationes illę inſunt rebus ex neceſſitate materię:motus aũt localis ab ipſo deo in corporibus ſeruat̃ coeleſtibus ad vitã inferioris mundi. Vnde & a philoſophis primus motor appellatur. ℂ Filii ſeruorum.Deſcribitur poſtremo ſtatus chriſtianus quo ad durationem.filii/per euangelium geniti,ſeruorum tuorũ/quorũ abbreuiati ſunt dies per martyrium,habitabunt.Electi relati ad tẽporalia bona non habent hic manentem ciuitatem aut domum in qua habitent,ſed peregrinantur:relati aũt ad ſpiritualia bona/habitant in domo dei quę eſt eccleſia.nõ.n.ſũt hoſpites & aduenę,ſed ciues ſanctoꝝ & domeſtici dei.Et propterea ex hac parte deſcribũtur habitãtes.Et ſemen eorũ coram faciebus tuis firmabitur.Magna firmitas coram meſia definita eſt,dicendo.ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationem ſeculi.Amen.

ℂ VVLGATA EDITIO. ℂ Dauid. CII.

BEnedic aia mea dñõ:& oia quę intra me ſunt nomini ſancto eius.
Benedic anima mea domino:& noli obliuiſci omnes retributiones eius.
Qui propiciatur oibus iniquitatibus tuis:qui ſanat oẽs ĩfirmitates tuas.
Qui redimit de ĩteritu uitã tuã:q coronat te ĩ miſericordia & miſatiõib9.
Qui replet in bonis deſideriũ tuũ:renouabitur ut aquilę iuuẽtus tua.
Faciens miſericordias dominus & iudicium:omnibus iniuriam patientibus.
Notas fecit uias ſuas moyſi:filiis iſrael uoluntates ſuas.
Miſerator & miſericors dominus:lõganimis & multum miſericors.
Non in perpetuum iraſcetur:neq; in ęternum comminabitur.
Nõ ſecũdũ peccata noſtra fecit nobis; neq; ſecũdũ iniquitates noſtras retribuit nobis.

Q uoniã ſecũdũ altitudinẽ cœli a terra:corroborauit miſericordiã ſuã ſup timẽtes ſe.
Quantum diſtat ortus ab occidente: longe fecit a nobis iniquitates noſtras.
Quomodo miſeretur pater filiorum miſertus eſt dominus timentibus ſe: quoniã ipſe cognouit figmentum noſtrum.
Recordatus eſt qm̃ puluis ſumus:hõ/ſicut fœnũ dies eius,tanq̃ flos agri ſic efflorebit.
Q uoniã ſpiritus pertrãſibit i illo & nõ ſubſiſtet:& nõ cognoſcet amplius locum ſuum.
Miſericordia aũt domini ab ęterno & uſq; in æternum:ſuper timentes eum.
Et iuſtitia illius in filios filiorum:iis qui ſeruant teſtamentum eius.
Et memores ſunt mandatorum ipſius:ad faciendum ea.
Dominus in cœlo parauit ſedem ſuam:& regnum ipſius omnibus dominabitur.
Benedicite domino omnes angeli eius/potentes uirtute:facientes uerbum illius/ad audiendam uocem ſermonum eius.
Benedicite domino omnes uirtutes eius:miniſtri eius qui facitis uoluntatem eius.
Benedicite dño oĩa opera eius:in omni loco dominationis eius bñdic aĩa mea dño.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Dauidi. CIII.

1 Propheta. BEnedic aĩa mea dñm⁴:& omnia interiora mea nomẽ ſanctitatis eius.
2 Benedic anima mea dñm⁴:& ne obliuiſcere oĩum retributionũ eius.
3 Ipſe ignoſcens cũctis iniquitatibus tuis:ipſe medens omnibus ęgritudinibus tuis.
4 Ipſe redimens de fouea uitas tuas:ipſe coronans te gratia & miſericordiis.
5 Ipſe faciãs in bono ora tua:innouabũtur ſicut aquila adoleſcentię tuæ.
6 Faciens iuſtitias dominus⁴& iudicia:cunctis oppreſſis.
7 Notas fecit uias ſuas moyſi:filiis iſrael opera ſua.
8 Miſericors & gratioſus dominus⁴:longus furorum & multę gratiæ.
9 Non ſempiterno litigabit:& non æterno ſeruabit.
10 Nõ ſm peccata noſtra fecit nobis:& non ſm iniquitates noſtras retribuit ſuper nos.
11 Quoniã ſm altitudinẽ cœlorũ ſupra terrã:robotata eſt gratia eius ſuper timẽtes eum.
12 Sicut longitudo orientis ab occidente:elongare fecit a nobis rebelliones noſtras.
13 Sicut miſerendo pater ſuper filios:miſertus eſt dominus⁴ſuper timentes ſe.
14 Q uoniam ipſe nouit pronitatem noſtram:recordatus eſt quia puluis nos ſumus.
15 Homo ſic eſt/quaſi herba dies eius:ſicut flos campi ſic florebit.
16 Q uia ſpũs trãſiuit in eo/& nõ eſt ipſe :& non cognoſcet eum ſpiritus amplius locus eius.
17 Et gratia domini⁴a ſeculo & uſq; ſeculũ ſuper timẽtes eũ:& iuſtitia eius filiis filiorum,
18 Cuſtodientibus pacti eius:& recordantibus mandatorum eius ad faciendum ea.
19 Dñs⁴in cœlis ſtabiliuit thronũ ſuũ:& regnũ ipſius in omne dominatum eſt.
20 Bñdicite dño⁴angeli ei9/fortes roboris:faciẽtes uerbũ eius ad audiẽdũ i uoce uerbi ei9.
21 Benedicite domino⁴oẽs exercitus eius:miniſtri eius faciẽtes uolũtatẽ ipſius.
22 Benedicite dño⁴omnia opera eius:in omnibus locis poteſtas eius,bñdic aĩa mea dñm.

TItulus eſt.Dauidi.Ex quo innexo progreſſui pſalmi/nõ apparet materia pſalmi,niſi quantum ad hoc q̧ dauid excitat animam ſuam ad laudandum deum. Verum pſalmus ipſe manifeſte prę ſe fert materiã pſalmi eſſe excitationem animi dauidis ad laudandum deum/tum pro beneficiis ſibi ſpecialiter collatis/tum pro beneficiis diuinis populo iſraelis collatis/tũ demum pro diuino bñficio vl̃is regiminis totius mũdi.¶ Hãc eẽ ad lrãm materiã pſalmi/quo ad primã & tertiã ptẽ ꝓbatione nõ eget. Quo ad mediã vero exco patet q̧ clare poſt ꝓpria ipſi dauidi bñficia/noiat beneficia collata moyſi & populo iſrael:& deinceps ſeipſum connumerat,dicendo & repetendo pronomen nobis/noſtra/nos.

vt hinc intelligeremus q̄ de illis loquitur quoꝝ ipſe eſt vnus:hoc eſt de filiis ſeu populo iſrael.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid excitat animā ſuam ad laudandum deū.tum ob ei pręſtita beneficia ſex.ſ.venię/medicinę/vitę/coronę/ſacietatis/& renouationis. Tum ob populo iſrael pręſtita beneficia quattuor:ſcilicet iuſtitię/reuelationis/venię/& firmitatis. Tum ob beneficium vniuerſalis regiminis mundo pſtitum. ob quod etiam angelos ad diuinam laudem inuitat.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

BEnedic. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuā materię,& executiuā/ibi ipſe ignoſcens. ¶ Proponit repetitā excitationē animę proprię ad duo:ad laudandū deum/& ad non obliuioni tradendū retributiones dei. Benedic/benedictione laudis,anima mea dn̄m:& omnia interiora mea/intellectus/voluntas:cogitatio & caterę animi vires,benedicite nomen ſanctitatis eius/non ſolum ipſū ſed nomen eius laudate. Benedic/iterum,anima mea dn̄m.non ſolum exaggerantis eſt,ſed inſinuantis aliā materiā laudis.Et ne obliuiſcere oīum retributionū eius/miſericordię/iuſtitię/grę/lōganimitatis.

¶ Ipſe ignoſcens. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula/benedic anima mea dominū &c̄.Secūdo illa/ne obliuiſcere omniū retributionū eius/ibi faciens iuſtitias. Tertio illa repetitio/benedic anima mea dn̄m/ibi dominus in coelis. ¶ Reddit itaq; dauid rationem quare anima ſua & intima ſua debent benedicere dn̄m/a ſex beneficiis diuinis ei collatis.Ipſe ignoſcens cunctis iniquitatibus tuis.Ecce beneficiū venię peccatorum,non aliquorum ſed omniū.impium ſiquidem eſt dimidiā a deo ſperare veniam.¶ Ipſe medens omnibus ęgritudinibus tuis. Secundum medicinę beneficium.Quod de infirmitatibus animi intelligendum eſt/ſi proprius eſt ſermo.nam de infirmitatibus corporis non eſt verificatū:quia dauid quum non excederet ſeptuageſimum ętatis annū/infirmus corpore comprobatur,ex eo q̄ homo militaris robuſtus quum coopenretur pannis non caleſiebat:vt patet in principio tertii regū:& tamē erat etiā in regione ſatis tēperata.Sed infirmitates animi(irę ſcilicet & aliarum paſſionum)dicit medicatas a deo. ¶ Ipſe redimens de fouea vitas tuas. Hoc tertium beneficiū verū eſt de vita corporis,ex eo q̄ plurīes fuit fere in fouea ſepulchri tempore perſecutionis a ſaule.Et ideo dicitur redemptus de fouea,tanq̄ ereptus de ſepulchro/dum ſaluatus eſt de periculo mortis.¶ Ipſe coronans te(quartum deſcribitur beneficium regni:quo ſcilicet factus eſt rex)gratia/non ex propriis meritis,& miſericordiis/hoc eſt non ſolum ſine meritis ſed etiā ſubleuādo a multis miſeriis.vt enim patet in ſacra hiſtoria,dauid multis fuit ſubiectus miſeriis anteq̄ eſſet rex.¶ Ipſe ſacians in bono ora tua.Quintum beneficium affluētię bonorum eſt vſq; ad ſacietatem non vnius appetitus ſed omnium appetituū.& propterea dixit ora tua/a ſimilitudine multiplicati oris multipliciem appetitum ſignificans.Quod ad literam adimpletum eſt aſſecuto regno.nam & honores/delectationes & victorias/diuitias & reliqua tēporalia,& nihilominus bona ſpiritualia habuit affluenter.¶ Innouabuntur ſicut aquila adoleſcentię tuę.Sextum beneficium deſcribitur recuperationis deperditę adoleſcentię.Ad literam dauid conſumpſerat adoleſcētiam ſuam in anguſtiis plurimis profugus &c̄.a facie ſaul.& propterea inter alia beneficia aſſecuta cum regno computat beneficitum reſtaurandę adoleſcentię,quo ad qualitatem victus/quo ad accidentia animi/quo ad iucunditatem &c̄.Et ad hoc affert ſimilitudinem aquilę:quę reparat tempus quo afflicta eſt/propter roſtrum nimis aduncum non valendo ſumere neceſſarium cibum.Aiunt enim ipſam deponere aduncitatem roſtri allidendo ad petram:& ſic repare tempus afflictionis prętéritę/ſumendo cibum reſtauratiuum totius perditi.Adoleſcentię in plurali numero dicitur:quia caret ſingulari in hebręo.

Faciens iuſtitias. Tractatur hic illa particula/ne obliuiſcere omnium retributionum eius.Poſt excitatum animum ad diuinam laudem ratione propriorum,auget extendendo rationem ad diuina beneficia cōmunia ſibi & toti populo iſrael.Et inchoat a tempore moyſi:quoniam tūc inceperunt filii iſrael eſſe populus liber.¶ Primum itaq; beneficium collatum populo,deſcribitur liberatio de ęgypto ſub ſpecie iudicii & iuſtitię contra ęgyptios pro filiis iſrael oppreſſis.Et dicit plr iudicia & iuſtitias/propter multas ſentētias datas & multas executiones factas contra ęgyptios.Et quoniā nō inducūtur hic hęc niſi vt beneficia pſtita filiis iſrael,ideo dicitur deus faciens iudicia & iuſtitias oppreſſis cunctis:quia nullus remanſit filiorum iſrael cui hoc beneficium non fuerit collatum.¶ Notas fecit. Secundum beneficium populo pręſtitum deſcribitur bipartitum:ſcilicet in donationē legis qua manifeſtantur vię dei.Et hoc pręſtitum eſt populo mediante moyſe.Et propterea dicitur notas fecit vias ſuas moyſi. Et in demonſtrationē mirabilium operum:in tranſitu maris rubri/in cibo mannę/in eductione aquę de petra &c̄.& ꝓpterea dicitur filiis iſrael opera ſua.huiuſmodi enim opera oculata fide filii iſrael cognouerunt.Miſericors & gratioſus dominus,longus furorum & multę gratię.Tertium beneficiū diuinum populo collatum deſcribitur conſiſtens in venia peccatorum/tali ordine.Primo cōditiones dei erga populū iſrael peccantē in deſerto/deſcribit a quatuor.Miſericors/voluntatis affectu,& gratioſus/paſſiue,dn̄s.humano enim more/deſcribit deum intus ī corde miſericordem/& extra in vultu gratioſum:ad differentiā eorum qui & ſi intus ſunt miſericordes,exterius tamen pię ſe ferūt ſeipſos ſeue

roſ/turbatos.Et ſignificaẗ per hoc ꝙ deus ꝓbet fiduciā peccatoribus ad ſe recurrendi:ſicut homo gra-
tioſi vultus allicit alios ad veniendū ad ſe/ad petēdum a ſe.Lōgus furorum/hoc eſt tardus ad iram hu-
mano more ſignificatur.nō enim punit peccatores ſtatim vt peccant,ſed protrahit in lōgū vindictā.
Et multę gratię/impendēdo bona ſine meritis/& condonādo abſq; ſatiſfactione.⁋ Non ſempiterno li-
tigabit,& non ęterno ſeruabit.Secundo manifeſtat diuinam miſericordiā/gratiam & tarditatem ad
vindictā in populo peccāte in deſerto:inchoans a gratioſitate qua rogatus non exterminauit popu-
lum vt merebatur:vt patet exo.32.huiuſmodi enim negatio ſignificatur in his verbis.Litigare dei eſt
punire/affligere/& huiuſmodi:ad ſimilitudinem litigantis qui vexat eum cum quo litigat.Seruare dei
eſt volūtatē habere puniendi:ad ſimilitudinē ſeruātis odium in animo ad vindictam ſeu malū alteri-
us.Vnde nō ſeruare & nō litigare eſt nō habere volūtatē puniendi nec punire.Sed non dicitur in lite-
ra ꝙ deus nō litigabit & nō ſeruabit,ſed apponitur tēpus.ſ.ꝙ non litigabit in ęternum/non ſeruabit
in ęternum.Quod ad literam verificatū eſt reſpectu populi peccantis in deſerto:de quo eſt ſermo.nā
quum meruiſſent deleri,abſtinuit deus ab eorum deletiōe & exterminatione.& ſic neq; ſeruauit neq;
litigauit ad ęternū exterminium/ad ęternā deletionem.Apparet quoq; ꝙ ad literam nō loqtur ꝓphe-
ta hic de pœna dānationis ęternę in inferno.nam exo.32.de pœna illius populi dicit deus oppoſitum
ad moyſen/poſtq̄ placatus fuit.Duc populū iſtum quo locutus ſum tibi,angelus meus p̄cedet te:ego
autē in die vltionis viſitabo & hoc peccatū eoꝝ.Vbi patet ꝙ reſeruauit peccatū eoꝝ puniendū in die
vltionis ęternę.Et ꝓpterea quod hic dicitur(nō litigabit ęterno & nō ſeruabit ęterno)ad punitionē
populi in hoc mūdo exterminatricem refertur:quā ipſo deo teſte meruerāt.Futurū nō litigabit/nō ſer-
uabit,nō referẗ ad tēpus pſalmi:ſed ad conditiones dei/miſericors &c̄.& denotat ſeq̄lam horum(ſcili-
cet nō in ęternū litigare aut ſeruare)ex dei conditionibus.℄ Non ſm peccata noſtra fecit nobis.De-
clarat ab opere/quod dixerat:ꝙ.ſ.nō puniuit delendo in ęternū/prout merebamur.Vbi aduerte ꝙ di-
cēdo nobis/manifeſtat ꝙ de populo iſrael loquitur.℄ Quoniā ſm altitudinem coeloꝝ ſupra terrā,ro-
borata eſt gratia eius ſuper timētes eum.Ratio clemētię dictę aſſignatur ex parte diuinę gratię reſpe-
ctu timētiū deū.Et intēdit ad literā ꝙ propter gratiā diuinā erga abraham/iſaac/iacob/moyſen,non
retribuit deus populo ſm merita eius.Manifeſte ſiquidē exo.32.moyſes orans pro hac remiſſiōe ait.re-
cordare abraham/iſaac/& iſrael.Et ruſſus.aut dimitte eis hanc noxam/aut dele me de libro tuo.Vnde
ſignificanter inducit diuinam gratiā nō cōceſſam ſed roboratam ſuper patres timentes deū:quia ꝓ-
miſſa patribus gratia/ex peccatis populi nō eſt abolita nec debilitata,ſed roborata reſiſtēdo tot deme-
ritis.eſt enim ſermo metaphoricus,quo roboratū dicimus quod multis impugnantibus firmitatem
ſuā retinet.Propter quod affertur ſimilitudo.ſ.ſm altitudinem coelorum a terra.Nullę mutationes q̄
fiūt circa terrā/& vniuerſaliter ſphęrā actiuorum & paſſiuorum,perueniunt ad altitudinem coelorū:
ita ꝙ coeli ſua altitudine a terra/firmi perſeuerant in ſua diſpoſitione,quotcūq; & quantumcūq; circa
inferiora mutationes fiāt.Similiter ſiquidem in ſuo robore perſeuerauit gratia dei erga patres timen-
tes deum,nec eſt mutata propter peccata populi:tanq̄ tam excelſa ſupra peccata populi q̄ excelſum
eſt coelū ſupra terram.Et ideo apppoſuit coniūctionem cauſalem quoniā:quia gratia erga patres eſt ra-
tio quare non deleuit populū.⁋ Sicut longitudo oriētis ab occidēte,elongare fecit a nobis rebelliones
noſtras.Ne putates ꝓpter patres parum fuiſſe beneficium venię donatę populo,declarat ex ſimilitu-
dine diſtātię maximę inuentę in toto vniuerſo corporeo magnitudinem beneficii.nulla eſt enim ma-
ior diſtantia illa quæ eſt inter punctū orientis & punctū occidētis:quum ſit diſtātia ſm diametrū ma-
ximi circuli primi mobilis.Et per hanc declarat ꝙ nō parum aut mediocriter,ſed maxime diſtare fecit
quātū ad pœnā a nobis rebelliones noſtras/quibus rebellauimus deo in deſerto.Et hoc directe ſpectat
ad illā dei conditionē/longus furorū.⁋ Sicut miſerendo pater ſuper filios.Proſequitur reddere rationē
tātę benignitatis ex alia ſupradicta dei cōditione.ſ.miſericors:aſſimilando miſericordiam dei erga po
pulū miſericordię patris erga filios.Et appellat hic filios iſrael quāuis peccatores/timentes deū.tum ra
tione ſtatus:quia erāt etſi nō quo ad meritum tū quo ad ſtatū profitentes timorem dei.tum ratione ge
neris:quia ꝓfitebātur ſe filios patriarcharū/timētiū deū.℄ Quoniam ipſe nouit pronitatē noſtram:
Declarat ſimilitudinē dei ad patrē noſcētem conditiones filioꝝ ſuoꝝ.Quattuor autem cōditionū mi-
ſeratione dignarū notitiam affert pro rōne paternę miſericordię erga populū.Prima eſt pronitas ani-
mi hūani.ſenſus.n.& cogitatio hominis(vt diciẗ geñ.8.)prona ſunt ad malum.⁋ Recordatus eſt quia
puluis nos.Secunda conditio eſt ex materia corporis humani:quia puluis ſumus & in puluerē reuer-
temur.⁋ Homo.Tertia conditio eſt inſtabilis fluxaq; tam vita q̄ proſperitas.Et propterea ait.Homo:
fac ibi lineam/ſubintelligendo huiuſmodi eſt.quaſi herba dies eius.Tempus ſeu ętas hominis eſt ſicut
herba:cuius duratio valde parua eſt & multis facile ſubiecta periculis.nam & facile inciditur/facile adu-
ritur æſtu/aut frigore ſiccatur &c̄.Sicut flos campi ſic florebit.ſ.homo:hoc eſt proſperitas hominis eſt
ſicut flos campi,qui longe caducior eſt q̄ herba.⁋ Quia ſpiritus tranſiuit in eo.Quarta conditio eſt
irreuocabilitas mortis ad hanc vitam.Quia ſpiritus/anima intellectiua quæ ſpiritus eſt rationalis,trā
ſiuit in eo/homine.Non dicit deſinet cum eo/ſed tranſiuit in eo:quoniam ſpiritus deforis veniens

(hoc

(hoc eſt a deo per creationem emanans)ad ſimilitudinem tranſeuntis in homine tanq̃ in via,remanet poſt pergens in locum ſuę miſeriæ vel fœlicitatis.Et non ipſe homo ſupple eſt amplius. Poſtq̃ enĩ pertranſiit ſpũs,nõ remanet amplius ipſe homo.Et nõ cognoſcet eum amplius locus eius.Pronomen eum,nõ demõſtrare hoiem ſed ſpm̃,teſtaꝫ iob cap.7.vnde dauid ſumpſit hãc ſniam.Ibi.n.dꝫ.qui deſcẽdit ad inferos nõ aſcẽdet nec reuertetꝫ vltra in domũ ſuam,neq̃ cognoſcet eũ amplius locus eius. Et vere ſic eſt ſm naturæ curſum:qm̃ nũq̃ corpus quod locus fuit ſpũs rõnalis cognoſcet eũ amplius,nunq̃ excipiet eũ amplius.reſurrectio.n.mortuoꝝ nõ eſt naturalis:ſed diuino miraculo fiet & facta eſt qñq̃. Affert aũt hic tranſitus,hæc irreuocabilitas cũ cõiunctione cauſali qm̃ ſpũs tranſiuit:vt ĩtelligas tranſitũ ſpũs rõnalis in hoie rõnẽ eſſe reliquarũ pmiſſarũ cõditionũ.nã ex hoc cõſurgit pronitas ad malũ,cõſequẽs mixtionem ſenſus cũ ſpiritu:ex hoc venit breuitas vitæ,cõſequẽs ęqualitatẽ mixtionis cõtrariorũ in hoie:ex hoc inſtabilitas pſperitatis,cõſequens varietatẽ cogitationis & appetitus humani.

Et gratia dñi. Quartum beneficium collatum populo iſrael deſcribitur:ſcilicet perſeuerantia diuini fauoris erga eos ſi iuſti fuerint.hoc enim infinities in libris moyſi ſcriptum eſt,& data venia tot peccatis populi executioni demandatum:& deinceps.¶ Deſcribiturq̃ tum a gr̃a.Quarta enim conditio dei ſuperius præmiſſa fuit.& multę gratię.Et pptere a illã cõprobando dicit. Et gr̃a dñi a ſeculo & vſq̃ ſeculum,ſucceſſiue,ſuper timentes eum,filios iſrael. Tum a iuſtitia contra impugnantes eos. Et iuſtitia eius filiis filiorum,hoc eſt ſucceſſiue de generatione in generationem.cuſtodientibus pacti eius,de cultu vnius dei,& recordantibus mandatorum eius,circa operanda,non ad memorandum aut recenſendum,ſed ad faciendum ea,ad exequendum pręcepta diuina.

Dominus in cęlis. Tractatur hic illa particula,benedic aĩa mea dominũ. David poſt laudatũ deum ob beneficia ſibi collata,& ob beneficia præſtita populo iſrael,auget extendẽdo orationem ad laudãdum deum ob diuinũ beneficium cõmune toti mũdo.ſ.vniuerſale regimẽ quo deus dignaꝫ gubernare vniuerſum nõ ſolũ corporeũ ſed conſtãs ex corporibus & ſpiritibus. ¶ Et humano more a loco regii ſolii incipiens. Dñs inquit in cœlis ſtabiliuit thronũ ſuũ.oẽs enim cõfitẽtes deũ,arbitranꝫ eũ in cœlis eſſe:quũ nullo loco ambiaꝫ,& illocabilis exiſtẽs vbiq̃ ſit.Aſſeritur tñ vere in cœlis eſſe:tum pp manifeſtiores effectus diuinos in cœlis:tũ ad explicãdũ dñium dei ſup cœlos.Stabiliuit thronũ ſuũ:q̃a ſtabiles,ĩcorruptibiles cœlos effecit,vbi regnare deſcribiꝫ dictis rõnibus.Et regnũ illius in omne,non in aliquã rẽ ſic & aliquã nõ,ſed in oẽm rẽ dñatũ eſt,ſemp & dñabiꝫ.¶ Bñdicite dño. Vbi dauid bñficia ſibi & populo collata recẽſuit,aĩam ſuã ad bñdicẽdũ deo excitauit,hoĩs eſſe arbitrãs gr̃as agere de bñficiis humanis:modo quũ de bñficio totius vniuerſi agit,totũ ĩuitaꝫ vniuerſum ad gr̃as agẽdũ deo,ĩchoãs ab angelis. Bñdicite dño angeli,ſpũs q ſũt nũcii,fortes roboris.humano more potẽtiã angeloꝝ deſcribit. Faciẽtes verbũ eius.Obediẽtia angeloꝝ cõmendaꝫ in exequendo mandatũ, imo quodcunq̃ minimũ verbũ dei.Ad audiẽdũ in voce verbi eius.Finis officii angelici deſcribiꝫ auditus eoꝝ in voce verbi dei,hoc eſt in pſona dei.Ad hoc.n.ſpũs illi fiunt angeli,ad hoc fortia efficiunt,ad hoc exequunꝫ imperium dei,vt ipſi in voce ſermonis dei audianꝫ.Quod verũ eſſe apparitiones angeloꝝ viſibiles teſtanꝫ. ¶ Benedite dño oẽs exercitus eius:hoc eſt omnes ſpũs angelici innumerabilium legionum ad ſimilitudinẽ multoꝝ exercituũ militũ.miniſtri eius,angeli miniſtrantes deo ad ſimilitudinem miniſtroꝝ principis (milia enim miliũ miniſtrabãt ei)facientes voluntatẽ eius,hoc eſt in nullo a dei voluntate deficientes. ¶ Benedicite dño oĩa opa eius.Proſopopœia eſt,familiaris pſalmis.Et cũ hoc ſubeſt veritas:q̃a materia bñdicẽdi deũ ſunt oĩa opa dei.In oĩbus locis ptãs eius.Ne putares regnũ dei cuius ſoliũ in cœlis ſtabilitũ dixit nõ ſe extẽdere ad ĩfima quęq̃,ac per hoc aliqua eſſe exempta ab hac ĩuitatione(vtpote exẽpta a regimine dei)ſubiũgere ſtuduit q̃ in oĩbus locis viget poteſtas eius.Benedic anima mea dño.Redeundo ad excitandum animam ſuam concludit vniuerſum. Vbi aduerte ſolas rõnales creaturas inuitatas in ſpecie,reliquas aũt creaturas in genere,tanq̃ dei opera.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. CIII.

Benedic anima mea domino:dñe deus meus magnificatus es uehemẽter.
Confeſſionem & decorem induiſti:amictus lumine ſicut ueſtimento.
Extendens cœlum ſicut pellem:qui tegis aquis ſuperiora eius.
Qui ponis nubem aſcenſum tuum:qui ambulas ſuper pennas uẽtorum.
Qui facis angelos tuos ſpiritus:& miniſtros tuos ignem urentem.
Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam:non inclinabitur in ſeculum ſeculi.
Abyſſus ſicut ueſtimentum amictus eius:ſuper montes ſtabunt aquę.
Ab increpatione tua fugient:a uoce tonitrui tui formidabunt.
Aſcendunt montes & deſcendunt campi:in locum quem fundaſti eis.

Terminum poſuiſti quem nõ tranſgredientur:neq; conuertentur operire terram.
Qui emittis fontes in conuallibus:inter medium montium pertranſibunt aquę.
Potabunt omnes beſtię agri:expectabunt onagri in ſiti ſua.
Super ea uolucres cœli habitabunt:de medio petrarum dabunt uocem.
Rigãs montes de ſuperioribus ſuis:de fructu operũ tuorum ſaciabitur terra.
Producens fœnum iumentis:& herbam ſeruituti hominum.
Vt educas panem de terra:& uinum lętificet cor hominis.
Vt exhilaret faciem in oleo:& panis cor hominis confirmet.
Saturabunt ligna campi, cedri libani quas plantauit:illic paſſeres nidificabunt.
Erodii domus dux eſt eorum/montes excelſi ceruis:petra refugiũ herinaciis.
Fecit lunã in tempora:ſol cognouit occaſum ſuum.
Poſuiſti tenebras & facta eſt nox:in ipſa pertranſibunt omnes beſtię ſyluæ.
Catuli leonum rugientes:ut rapiant & quęrant a deo eſcam ſibi.
Ortus eſt ſol:& congregati ſunt,& in cubilibus ſuis collocabuntur.
Exibit homo ad opus ſuum:& ad operationem ſuam uſq; ad ueſperam.
Quam magnificata ſunt opera tua domine:omnia in ſapientia feciſti,impleta eſt ter-
ra poſſeſſione tua.
Hoc mare magnum & ſpatioſum manibus:illic reptilia quorum nõ eſt numerus.
Animalia puſilla cum magnis:illic naues pertranſibunt.
Draco iſte quẽ formaſti ad illudendum ei:omnia a te expectant ut des illis eſcã in tpe.
Dante te illis colligent:aperiente te manum tuam omnia implebunt bonitate.
Auertente autem te faciem turbabuntur: auferes ſpiritum eorum,& deficiẽt, & in pul
uerem ſuum reuertentur.
Emitte ſpiritum tuum:& creabuntur,& renouabis faciem terrę.
Sit gloria dñi in ſeculum:lętabitur dominus in operibus ſuis.
Qui reſpicit terram & facit eam tremere:qui tangit montes & fumigant.
Cantabo domino in uita mea:pſallam deo meo quandiu ſum.
Iucundum ſit ei eloquium meum:ego uero delectabor in domino.
Deficiant peccatores a terra & iniqui ita ut non ſint:benedic anima mea domino.

IVXTA HEBRÆVM. .CIIII.

1 Propheta. Benedic anima mea dominum:domine deus meus magnificatus es ual
de/gloria & decore indutus es.
2 Amictus luce quaſi pallio:extendens cœlos ut cortinam.
3 Contignans in aquis ſolaria ſua:ponẽs dẽſitates equitatũ ſuũ, ambulãs ſup alas ſpũs.
4 Faciens angelos ſuos ſpũs:ſeruitores ſuos/ignem inflammantem.
5 Fundauit terram ſuper ſtabilitates ſuas:nõ labetur ſeculum & ſemper.
6 Abyſſo quaſi ueſtimento operuiſti eam:ſuper montes ſtabunt aquę.
7 Ab increpatione tua fugient:a uoce tonitrui tui accelerabunt.
8 Aſcendent montes & deſcendent ualles:ad locum hunc quẽ fundaſti eis.
9 Terminum poſuiſti quẽ non pertranſibunt:non reuertentur ad operiendum terram.
10 Emittens fontes in flumina:inter montes ibunt.
11 Potabunt omnem beſtiam agri:frangent onagri ſitim ſuam.
12 Super ea uolatile cœlorum habitabit:de medio frondium dabunt uocem.

13 Potans montes de excelſis ſuis: de fructu operum tuorum ſaciabitur terra.
14 Faciens germinare fœnum beſtię: & herbam ſeruituti adam, ad educẽdũ panẽ de terra.
15 Et uinũ lętificabit cor hoīs: ad exhilarãdas facies ex oleo, & panis cor hoīs ſuſtentabit.
16 Saturabuntur ligna domini: cedri libani quas plantauit.
17 Qꝫ ibi aues nidificabunt: ciconia abietes domus eius.
18 Montes excelſi capreis: petrę opertorium cuniculis.
19 Fecit lunam temporibus: ſol cognouit occaſum ſuum.
20 Pones obſcuritatem, & erit nox: in ipſa mouebitur omnis beſtia ſylue.
21 Leunculi rugientes ad rapinam†: & ad quęrendam a deo eſcam ſuam. † rapinas
22 Orietur ſol: colligentur, & ad habitacula ſua cubabunt.
23 Egredietur homo ad opus ſuum & ad ſeruitium ſuum: uſqꝫ ueſperum.
24 Qꝫ multiplicata ſũt opa tua dñe: oĩa illa in ſapia feciſti, plena terra acqſitionũ tuarũ.
25 Hoc mare magnum & latum manibus: ibi reptile, & non numerus, animalia parua cum grandibus.
26 Ibi naues ibunt: liuiathan iſtum plaſmaſti ad illudendum in ipſo.
27 Omnia in te ſperabunt: ad dandum cibum eorum in tempore ſuo.
28 Dabis illis, colligent: aperies manum tuam, ſaciabuntur bono.
29 Abſcõdes facies tuas, terrebuntur: conſumes ſpiritum eorum, obibunt, & ad puluerem ſuum reuertentur.
30 Emitte ſpiritum tuum: creabuntur, & renouabis facies terrę.
31 Erit honor domini ſempiterno: lętabitur dominus in operibus ſuis.
32 Reſpiciens terram† & tremuit: tanget in montibus, & fumabũt. † terrę
33 Cantabo dño in uitis meis: pſallam deo meo in eſſe meo.
34 Dulceſcet ſuper ipſo eloquium meum: ego lętabor in domino.
35 Cõſumenť pctõres de terra, & ĩpii amplius non ipſi: benedic aĩa mea dñm haleluiah.

Titulus nullus eſt. ℭ Materiam pſalmi, ipſemet clare prę ſe fert eſſe vniuerſa dei opera quatenus in eis magnificať & laudať deus: vt patet diſcurrenti per totũ pſalmum.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Propheta excitat animam ſuam ad laudandum deum ex vniuerſalibus operibus dei, tum condendo tum conſeruando res: ſic vtiles ꝙ nihil eſt in eis vanum.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

Benedic aĩa mea dñm. Diuiditur pſalmus in ptes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã, ibi amictus luce. ℭ Proponit duo. Alterꝫ eſt excitatio aĩ ad laudandum deũ. benedic aĩa mea dominum: Alterꝫ eſt rõ laudis. dñe deus meus magnificatus es valde. Tota materia laudis ẽ ꝙ deus magnificatus eſt nõ mediocriter ſed valde. Et ne ĩtelligas deũ effectũ magnũ in ſeipſo, exponit hmõi magnificationẽ, apponẽdo. gloria & decore ĩdutus es. Si notabis ĩdutus es, pſpicies magnificationẽ dei nõ in ſeipſo ſed in extrĩſecis, in veſtibus. iõ. n. ſimilitudinẽ ex idumẽto ĩduxit, vt magnificationẽ dei nõ ĩ ſeipo ſed extra ipm ĩtelligeremus: hoc ẽ ĩ creaturis, q̃ ſũt velut decora veſtis & glĩa ipſius dei. Quũ. n. deũ ĩ ſeipo nõ videamus, ſed ĩ creaturis eius (qa inuiſibilia dei p ea q̃ facta ſũt cognoſcimus) vniuerſitas creaturarꝫ ẽ velut decor prę ſe ferẽs excellẽtiſſimã actoris pulchritudinẽ: ẽ & materia glorię diuinæ. Et ſic magnificať valde deus, nõ in ſeipſo ſed in opibus ſuis, in laudibus ſuis. Et vere hæc eſt materia pſalmi.

ℭ Amictus luce. Incipit hic pars executiua tali ordine. Propheta colligit opera ſex dierum (ſcilicet creationis, diſtinctionis & ornatus mundi) adiungens & perficiens opus conſeruationis inchoatum in operibus ſex dierum. Ita ꝙ primum tractat opus creationis, diſtinctionis & ornatus. deinde opus conſeruationis, ibi omnia in te ſperabunt. ℣ Verum aduerte vnum peculiare huic pſalmo: ꝙ non ſufficit prophetę laudare deum de opibus ipſius dei, ſed ſingulis operibus annectit ſingulas vtilitates inde prouenientes; vt patet in progreſſu, & declarabitur exponendo.

¶ Circa ordinē aūt operū nō ſeruat ꝓpheta hic eūdē ordinē quē ſeruauit moyſes. Ille.n.hiſtorice ſcribēs/ordinate ꝓcedit:primū ponēs creationē vniuerſi quo ad ptes ſubſtātiales/in pricipio creauit deus cœlū & terrā.hæ.n.ſunt primę eſſentiales ptes vniuerſi ſm phiam.ſ.natura circulariter mobilis q̄ vocaṫ cœlū,& natura imobilis cētri circa qđ moueṫ/qđ vocaṫ terra.ꝓpterea.n.tradūt phi totū vniuerſum nō eſſe de natura cœli/quia oportuit eſſe imobilē naturā cētri circa qđ cœlū moueteṫ. Hinc eni ſapiētiſſimus moyſes primū deſcripſit/in principio fecit deus cœlū & terrā.deinde diſpōnes in qbus creati ſunt coeli & terra. Terrę quidē dicēdo.terra aūt erat inanis & vacua & tenebrę erāt ſuper faciē abyſſi. Cœli aūt dicendo.& ſpūs dñi cōmouens ſeu cubans ſeu volās ſup aquas:hoc eſt ad lrām ſpūs angelicus cōmouens velociſſimo motu ſeu fouens primū mobile/ſup cœlos:iuxta illud eccēs.1.luſtrans in circuitu pergit ſpūs.intēdit enim ad lrām dicere ꝙ cœlū creatū eſt in motu vitali.Deinde deſcribit creationem lucis.Et ſic terminat primū diē:& factū eſt veſpere & mane dies vnus.Poſtea ſecūdo die deſcribit extenſionē cœli in medio aquarū:hoc eſt aquarū inferioꝝ(ſcilicet ſpheræ actiuoꝝ & paſſiuoꝝ)& aquaꝝ ſuperioꝝ:hoc eſt cœli aquei/quod vocaṫ a phis primū mobile.¶ Propheta aūt hic alio ꝓgrediṫ ordine/ per modū cantici ſcribēs.Et icipit a luce.Amictus luce quaſi pallio.Et intēdit metaphorice deū veſtitū luce corporali tanq̄ pallio:qđ eſt nō imediatū veſtimentū,ſed velut mediate adhęrēs. Vbi declaratur opus primę diei lux,& vtilitas eius ad ſimilitudinē pallii.nō ꝙ deo redūdet vtilitas aliqua:ſed more humano deſcribiṫ veſtitus luce,qua nihil eſt inter oēs creaturas quas videmus nobilius.Hinc.n.dignitatē dei humano more depingit intellectui humano,qui ex ſenſibilibus accipit notitiā.¶ Extēdēs cœlos vt cortinā.Opus ſecūdę diei tangit:vtēdo extēſione cœli nō ad diuiſionē aquarū ſed ad ornatū. Et ꝓpterea dicit extēſionē cœli iſtar cortine:intēdēs ꝙ quēadmodū cortinę extēduntṫ ad ornatū:ita cœlum extēſum eſt ad ornamētū diuinę domus. Vbi ſimiliter vides & opus dei extēſionē cœloꝝ(quæ ꝓculdubio creatio ipſoꝝ eſt)& vtilitatē ornamēti.Quis poſſit hæc vtilitas referri ad iferioꝝ cōtinētiā:ꝙ deus extēdit tā facile cœlos ad cōtinēdū ſphærā elemētarē q̄ facile hō extēdit cortinā.¶ Cōtignās in aqs ſolaria ſua.Idē opus extēſionis explicaṫ alio vſu.Recole eius qđ in.19.pſalmo ſcripſimus.ſ.ꝙ vbi in geneſi nos legimus firmamētū/textus hebręus hēt extēſio.ita ꝙ ſecūdę diei opus eſt extēſio cœli. Hāc extenſionē ꝓpheta hic dupliciter iterpretaṫ.Primo ad ſimilitudinē cortinę:vt expoſitū eſt.Secūdo quātū ad ſoliditatē/ex metaphora cōtignati tabulati.ita ꝙ itēdit cœlū ſic extēſum vt tñ ſit ſolidū,ſicut tectū cōtignatione fit firmū.Solaria itaq̄ dei vniuerſa cœleſtia corpora ſunt:vtpote celſiora velut tecta vniuerſi corporei.Et hęc deus cōtignat/ſolidat velut iſigēdo trabes,in aqs/in natura diaphana.& ruſus in aqs,q̄ in geneſi deſcribiṫ extēſio in medio aquaꝝ iferioꝝ & ſupioꝝ:hoc eſt diaphanoꝝ ſub aſtris & ſupra aſtra.Significātius aūt vtiṫ metaphora cōtignati ſolarii/ꝑp vtilitatē ſignificandā humano more:ꝙ eſt ſicut ſolariū domus delectabile ac vtile in regionibus illis quaꝝ domus ſolariis finiunṫ. De quaꝝ numero erat terra ꝓmiſſiōis:vt patet.2.reg.xi.vbi deſcribiṫ dauid deambulās in ſolario domus regię,& vidēs mulierē lauātē ſe ſup ſolariū ſuū.Nō ꝙ deus idigeat aut delecteṫ ſolariis:ſed ad deſcribendū humano more excellentiā diuini cœnaculi.¶ Ponēs dēſitates eqtatū ſuū.Aduerte hic ꝙ dictio hebraica iterpretata eqtatū/ſignificat ſi dici liceret eqtaturā.interpretes aūt ob pœnuriā vocabuloꝝ iterpretati ſūt eqtatū.Deſcribit itaq̄ hic motū cœli ab ipſo deo tanq̄ ab eqtāte:vt itelligamus ꝙ motus cœli cauſaṫ a deo tanq̄ ab agēte a ꝓpoſito:tale.n.eſt eqtās.Equos aūt appellat dēſitates ſeu nubes/metaphorice tam equos q̄ nubes iducēs. Cœleſtis.n.natura nubes appellaṫ ꝑp celſitudinē/habilitatē ad motū/cū ꝓpria terminatione abſq̄ ſuſtētaculo.Nubes.n.celſior eſt aqs,& ꝓpriis terminaṫ ſuę dēſitatis terminis:i quo differt ab aere.faciliſq̄ eſt ad hoc vt moueaṫ:in quo differt a terra.nec eget ſuſtētante:in quo differt ab auibus.q̄ etſi mouenṫ in aere,nō tñ ſine adminiculo alaꝝ ſuſtētātiū ipas:caderēt.n.niſi alis ſuſtinerenṫ. Vñ natura cœleſtis corporis eleuata ſupra naturas elemētares/habilis ad motū/nō fluida ſed propriis terminis cōſtās/& ꝑ ſeipſam ſubſiſtens,ꝑ nubē ſignificaṫ.Ponit itaq̄ deus corpus cœleſte tanq̄ equos/hoc eſt vehiculū ſuū:hoc eſt corpus cœleſte motū eſſe vehiculū virtutis ſuę. Et vere ſic eſt:qm̄ mediāte motu cœli dat deus vitā & actionē toti vniuerſitati corporeoꝝ.Et hęc ē vtilitas magna.¶ Legēdo aūt dēſitates nō iteruenit niſi metaphora eqtaturę.Sed ſubtiliter deſcribiṫ rō cœleſtis motus ꝑ dēſitates.nā apud phos aſtra ſūt dēſitates cœleſtes,& qlibet motus cœleſtis ordinaṫ ad aſtra. Et ꝓpea dicēdo ponēs dēſitates/hoc eſt aſtra eqtatū ſuū,deſcribit ex pte cœleſtis corporis ptē illā q̄ eſt rō cœleſti corpori ꝙ eqteṫ.Et per hoc deſcribiṫ opus primę diei quo cœlū factū ē in motu. ¶ Ambulās ſup alas ſpūs.Proſeqtur adhuc opus primæ diei.& ſpūs dñi volās ſup aquas. Deſcribiṫ.n.deus velut ambulās vectus ſuper alas angelici ſpūs volātis.Apte poſtq̄ dixerat deū p̄ſidere corpori cœleſti/ſubiūgit ꝙ p̄ſidet ēt ſpūi mouenti cœlum.Propter velocitatem motus cœleſtis deſcribiṫ motor volās:ac per hoc habēs alas.Moyſes deſcribit ſpiritum volantem:iſte ꝓpheta conſequenter loquēdo deſcribit alatum.¶ Faciēs angelos ſuos ſpiritus.Siſtens adhuc in opere primę diei,affert vtilitatem ſpūum triplicē.nō ꝙ omnis hæc vtilitas ſpectet ad opus primę diei:ſed occaſione ex illo textu acceptā/in quo dicitur ſpiritus domini volans ſup aquas,explicare curauit tria de ſpiritibus angelicis:vt apoſtolus ad hebr.1.expoſuit. Primum ꝙ ipſos ſpiritus facit angelos ſuos:hoc eſt nuncios ſuos.ſpiritus enim nomen eſt naturæ;angelus aūt

nomen eſt officii.& deus illos qui natura ſunt ſpiritus/facit ſuos nuncios.quod ſæpe legimus factum. Seruitores ſeu miniſtros ſuos.Ecce ſecūdum.eoſdē ſpūs facit angelos reſpectu noſtri,& facit ſeruitores ſeu miniſtros reſpectu ſui.ſ.dei.milia miliū miniſtrabāt ei. Tertiū aūt eſt ignē inflāmātē. Iidē ſpūs miniſtri dei/dicūt fieri ad ſimilitudinē ignis iflāmātis.tū quo ad ſeipſos:qa ardent amore erga deū.tum quo ad alios:qa inflāmant corda alioꝝ ad amādū deū. Tū in ſpecie ſenſibili.ſumpſit nāqꝫ dauid hoc ex exodi ca.3.vbi iuxta hebręū habet/ꝙ apparuit āgelus i flāma ignis. In qbus apparēt manifeſtę vtilitates.

Fundauit terrā. Cōpletis iis quæ ſpectant ad opus primę diei quantū ad coelos/tractat ſpectātia ad terram.Fundauit terram/in fundamēto poſuit terrā,ſup ſtabilitates ſuas/nō ſup aliquod ſuſtentaculū ſed ſuper ꝓpriā ipſius terræ ſtabilitatē:quæ eſt eſſe centrū mundi.Non labet ſeculum & ſemper:hoc eſt nullum eſt piculum ne aliquādo labat.Et hoc eſt vtilitas ſecuritatis noſtræ. ¶ Abyſſo quaſi veſtimento operuiſti eā.Deſcribit faciē terræ in primo die quādo erat cooperta aquis. Et eſt phīca deſcriptio ſm naturalē ſitū elemētoꝝ.Super mōtes ſtabūt aquæ.Ne intelligeres terrā tunc coopertā aquis ſicut nūcq; ſed ꝙ oēs partes terræ quantūcunqꝫ excelſę erant coopertę aquis,ideo ſubiūxit ꝙ ſuper montes ſtabunt aquæ.Et futuꝝ ſtabunt refertur ad ꝑteritū operuiſti:denotās hoc quod eſt manere aquas ſup oēs partes terræ/eſſe ſequelā ad actionē diuinā qua creauit terrā ſub aquis.In eo ꝙ aſſimilauit veſtimēto aquas ſup terrā/futurā ꝑnotauit vtilitatem.nam ex hoc ſignificauit quādoqꝫ ſpoliandam terram veſtimento aquarū ad vtilitatē animalium:veſtes enim corruptibiles non perpetuo tenentur.

Ab increpatione tua. Ad opus diſtinctionis(quo dixit deus cōgregent aquę quę ſub coelo ſunt in locū vnū & appareat arida)tranſit ꝓpheta.Ab icrepatione tua fugient/aquę operientes terrā,a voce tonitrui tui accelerabunt.Metaphoricus eſt ſermo.tanq̄ deus reprehēderit aquas:nec ſolū reprehenderit ſed itonuerit cōtra eas:& ſic aquę nō ſolū fugam inierunt,ſed cū feſtinatiōe abierūt.Si naturales actiones dei mediātibus coeleſtibus corporibus ad ſegregandū aquas a ſupficie terræ ꝓpter vitā aīaliū terreſtrium ꝓpheta ſignificare intēderet per has metaphoras,contradiceret principio geneſis:qm̄ hmōi ſegregatio ꝑ actiones naturales multo eget tpe:in geneſi aūt deſcribit facta ſtatim.Et ꝓpterea ꝑ hmōi increpationē & tonitruum/diuinū imperium ſignificatū eſt.per modum quidē reprehenſionis:qa aquarū manſio ſuper terrā/impedimentū pręſtabat tanto bono.per modū aūt tonitrui,ad ſignificandā efficaciā diuini imperii ad ſtatim faciendum qd̓ agētia naturalia multis annoꝝ curriculis vix efficerent. Vñ nō paulatim defluere/ſed fugere & accelerare deſcribunt aquæ/plus motę ab impio diuino q̄ mouerent ab agentibus naturalibus.ab iis enim paulatim/ab illo aūt ſtatim excluſę ſunt.Quāq̄ non vacat myſterio modus tonitrui.nā ſignificat etiā effectū ſciſſionis terrę,quibuſdā terræ partibus eleuatis/ tanq̄ tonitrui ſciſſione exiliētibus in excelſum.Ita ꝙ erectio partiū terræ in hoc ꝙ ſint eminētiores/facta primū impio diuino ſignificat. ¶ Aſcendent montes & deſcendēt valles ad locū hunc fundaſti eis. Deus in prima rerū diſpōne q̄uis in modo agendi nō natura mediante egerit,res tn̄ effectas fecit quales natura pfecta feciſſet.Et ꝓpterea ꝓpheta ſegregationē aquaꝝ a terra vt appareat arida/poſtq̄ imperio diuino factā deſcripſit,cōnaturalia cōſcribit:ſcilicet diſtinctionem montium & vallium.hęc enim ſm naturæ ordinē antecedunt ſegregationē aquaꝝ a terra. eleuata ſiqdem terra ſm aliquas partes/& aquas demittens in decliuiora loca,mōtes cōſtituit & valles.quę oīa in prima reꝝ diſpōne impio diuino facta ſunt.Et ꝓpterea propheta dicit tam montes q̄ valles in locis ſibi ꝓpriis a diuina fundatione ſtabilitos eſſe:iſtos eleuatos,iſtas imas.Et vtraſqꝫ partes ex eo ꝙ diuerſaꝝ rōnum eē deſcribit,mixtas eē & nō purum elemētū terræ inſinuat.terra enim quatenus eſt purum elemētum/nō habet partes diuerſarū rōnum.Quo fit vt ad eandem diſtinctionē qua aquæ ſegregatę ſunt a terra/ſpectet diſtinctio partiū terræ in montanas & campeſtres.Nec fallaris ex eo ꝙ in ſuperiore verſiculo quum deſcriberet terra ſub aquis/noīantur montes,dicendo ſuper montes ſtabunt aquę:qm̄ ſm rei veritatem terra ſub aquis erat ſphęrica/& aquę vndequaqꝫ erāt ſup ſupremas ſphęricę terrę partes: ſed ꝓpheta humano more aſſuetis nobis ſupremas terræ partes ſignificare a montibus/deſcripſit aquas ſuper montes: intelligēs tamen per montes ſupremas terræ partes,quæ tunc non erant montes.ſed in ipſa ſegregatione aquarum defecit terra a ſphęricitate ſua:eleuatis aliquibus eius partibus, quarum amplitudo appellatur arida diſtincta in montes & campos. ¶ Terminum poſuiſti/aquis,non pertranſibunt/illum: non reuertentur/aquæ,ad operiendum terram. Vide multitudinem operum & vtilitatum.Si quæris quis eſt iſte terminus:ſcito eſſe decliuitatem loci aquarum reſpectu aridę.ita ꝙ aquæ ex hoc ꝙ naturaliter mouentur in decliuiorem locum/ & arida effecta eſt celſior locis marium, ideo aquæ non reuertentur operire terram.Et hic eſt terminus quem poſuit deus:quem conſeruat mediantibus actionibus coeleſtium corporum.Et propterea propheta hic inter ſegregationem aquarum a terra & fixionem termini ne reuertantur aquæ/interpoſuit erectionem partium terræ in montes & valles: vt hinc intelligeremus ꝙ vbi incipit eminentia aridę/ibi eſt terminus fixus aquis. ¶ Nec obſtat huic conſeruationi migratio terminorum:dum alicubi terra operitur aquis/& alicubi detegitur aquis. quoniam ſemper ſaluus eſt terminus ne operiant terram:q̄uis non ſemper maneat iſte vel ille terminus. Similiter non obſtat diluuium vniuerſale tempore noe.nam hic deſcribitur naturalis curſus/ & nō alligatur manus

diuinæ potentiæ. Diluuium autem illud non fuiſſe naturale, ipſa ſacra hiſtoria conteſtatur: dum deſcri-
bit, arcum meum ponam in nubibus coeli, in naturale ſignum non futuri de cætero diluuii vniuerſa-
lis. ex eo enim ꝙ in natura eſt ſignum non futuri diluuii, ſufficienti ratione naturali infertur ꝙ nec in
preterito hmôi diluuiũ fuit naturale: qa arcus nõ ſic apparuit poſt illud diluuiũ quin prius apparue-
rit: ſicut prius fuerunt nubes, tonitrua, & alia hmôi quæ ĩ aere generantur.

Emittens fontes. Tranſit propheta ad opus ornatus tali ordine. Primo ab aquis viuis. Secundo ab
aquis pluuialibus. Tertio a diuerſitate temporum. Quarto a diuerſitate partium terræ quæ videntur
inutiles. Quinto a mari. ¶ Ornatus itaqꝫ inferiorum partium terræ, a beneficio aquarum viuarum ꝓ
vtilitate & animalium terreſtrium & auium deſcribitur. Emittens fontes in flumina: fontes enim prin-
cipia ſunt fluminum. & deſcribuntur emitti in flumina, quia extramittuntur ex terræ latebris. inter mõ-
tes ibunt, flumina. Tacite inſinuare videtur flumina ex montibus oriri aut foueri. ¶ Potabũt, potu refi-
cient, omnem beſtiam agri: frangent onagri ſitim ſuam. Fertur onagros valde ſitire, & tamen horrere
pedem ponere etiam in minimo aquę riuulo. quo fit vt ſitim non extinguant niſi inuenerint quie-
tam tutamqꝫ aquam in qua ſicco pede poſſint bibere. Vnde colligitur ꝙ ꝓpheta duos fontium mea-
tus inſinuat. Alterum quo conficiunt flumina: mediante quo potant cõmuniter beſtias campi. Alte-
rum per rimas terræ: quo onagri non ſaciant ſitim ſed frangunt ſitim, velut delibantes paululũ aquę.
¶ Super ea, flumina, volatile coelorum habitabit: de medio frondium dabunt vocem, cantando. Vtili-
tas auium habitantium in arboribus iuxta flumina manifeſte deſcribitur. ¶ Potans montes de excel-
ſis ſuis. Ornatus terræ ex beneficio pluuię deſcribitur. Potans montes de excelſis ſuis. Excelſa dei appel-
lat vel ſupremas regionis aereę partes: quandoquidem in illis non verſantur homines, ſed ſunt velut
ad ſolatium dei. vel ipſa coeleſtia corpora cauſantia pluuias: nam ſuperius coelos dixit ſolaria dei ſtru-
cta in aquis. ¶ De fructu operum tuorum, mediante pluuia, ſaciabitur terra. Apoſtrophat ad deum in
ſecunda perſona: deſcribens per hoc in genere fructus pluuię. ¶ In ſpecie autem fructus pluuiæ deſcri-
bitur multiplex: ſcilicet. Faciens germinare foenum beſtiæ, hoc eſt ad pabulum beſtiarum: & herbam
ſeruituti adam, hoc eſt hominis, ad educẽdum panem de terra. ¶ Et vinum lætificabit cor hominis, ad
exhilarandas facies, hominis, ex oleo. Iuxta illorum conſuetudinẽ loquitur qui tempore hilaritatis vte-
bantur vnctionibus. Et panis cor hominis ſuſtentabit. Vide tot fructus pluuię, & perſpice tot vtilita-
tes rerum inde productarum: vini, panis, olei. ¶ Saturabuntur, ex aquis pluuialibus, ligna domini. Per
ligna domini ligna fructifera intelligi poſſunt: ſpecialiter attributa domino, tanq̃ primaria intentio-
ne plantata propter ſalutem animalium. vel vt nonnullis placet, appoſitiue explicantur ligna domini
per cedros libani: appellata domini quia ĩputribilia. quas plantauit, deus. ¶ Qꝫ ibi aues nidificabunt.
Vtilitas naturalis cedrorum deſcribitur nidificatio auium in eis. Ciconia, etiam ſic eſt, abietes domus
eius. Abietes ſaturatę aquis, deſcribuntur tanq̃ habitaculum ciconiarum: vt abietum vtilitas non ſit
prætermiſſa. ¶ Mõtes excelſi capreis. Poſt beneficium pluuiæ deſcribit beneficium partium terræ quę
apparent inutiles. & ſunt duæ: ſcilicet excelſæ rupes, & cauernę. Et propterea vtraſqꝫ tãgit. Tum quo ad
rupis celſitudinem: quia montes excelſi ſunt refugium capreis. Tum quo ad cauernas. petrę opertorũ
cuniculis, habitãtibus ſub petris. ¶ Et dixit hæc vt intelligas diuina prouidentia & non caſu hæc effe-
cta. Pſalmus enim iſte ad literam editus eſt ad inſtruẽdum fideles omnes ꝙ omnes etiam minimę vti-
litates quas videmus ex rebus conſurgere tam inanimatis q̃ animalibus & hominibus, ſunt ex diuina
prouidentia ordinatę, & non a caſu nec ex ſola neceſſitate materiæ. Hoc enim ſignificat propheta lau-
dando deum de multis minimis vtilitatibus cõmemoratis in hoc pſalmo.

Fecit lunam. Deſcribit ornatum inferiorum ex diuerſitate temporum: inchoans ab ipſis luminari-
bus. Fecit lunam temporibus, menſtruis: ſol cognouit occaſum ſuum, quotidianum. Pones obſcurita-
tem, ex occaſu ſolis, & erit nox. priuatio enim lucis ex vmbra terræ poſt occaſum ſolis, nox vocatur. In
ipſa mouebitur omnis beſtia ſyluę Ecce vtilitas noctis in genere. In ſpecie autem leunculi, catuli leo-
num, rugientes ad rapinam: & ad quęrendam a deo eſcam ſuã. Vt hinc intelligas etiam minimis ani-
malibus prouiſum eſſe a deo, & nõ ſolum adultis: & rurſus viuere de rapina, huiuſmodi animalibus ex
prouidentia diuina datum, & non caſu contingere. ¶ Orietur ſol (vtilitas diei deſcribitur) colligentur,
beſtię ſyluę quæ nocte vagatę ſunt: & ad habitacula ſua cubabũt. Egredietur homo, orto ſole, ad opus
ſuum, liberale, & ad ſeruitium ſuum, opus mœchanicum ſeu ſeruile: vſqꝫ veſperum. ¶ Qꝫ multiplicata
ſunt. Exclamat ꝓpheta laudãdo tum multitudinem diuinorum operum, q̃ multiplicata ſunt opa tua
dñe. tum ordinẽ, oĩa illa in ſapiẽtia feciſti. tũ diuitias, plena eſt terra acquiſitionum tuarum. nihil enim eſt
in terra quod non ſit diuina actione acquiſitum: quum ipſe ſit autor omnium.

Hoc mare magnum. Reſtabat beneficium ornatus in mari. Hoc mare, aquarum oceani, magnum,
profunditate, & latum, diffuſum in latitudine, manibus, hoc eſt protenſionibus diuerſis ad diuerſos ſi-
nus mediterraneos. huiuſmodi enim extenſiones (quę brachia maris quandoqꝫ vocantur) appellant
hic metaphorice manus. Ibi reptile, genus reptilium replentium mare, & nõ numerus, hoc eſt ſine nu-
mero: aĩalia parua cũ grãdibus. ¶ Ibi naues ibunt. Ecce vtilitas extrinſeca. vtilitas. n. maris intrinſeca

deſcripta eſt in vita piſciū:extrinſeca aūt in nauigatione. Liuiathan iſtum plaſmaſti ad illudendum in ipſo. Liuiathā hebraice latine ſignificat additamētū eoꝝ.ita ꝙ ab excellētia magnitudinis marina belua nūcupaẽ liuiathan:q̄a eſt magnitudinis ac quātitatis ſupadditę reſpectu oium aialium. Dicitur enim tā magnus ꝙ occupat quattuor iugera terrę:hoc eſt ſpatiū tantū quantū q̄ttuor diebus par boū arat.vñ vř ꝙ ſit ſicut mōs:de quo multa ſcribunẽ iob.40.&.41. Hic aūt deſcribiẽ velut aial ſingulare & notū p pnomen iſtū:& quātū ad eius pductionē a deo plaſmaſti:& quātū ad vtilitatē ad illudēdū in ipſo. Fert.n.ꝙ quū in aquis magnis in q̄bus natat capi nequeat,īſequēdo piſces fugientes verſus terrā ſperās illos cape in cibū īpingit in loca minoris pfunditatis aquarū:& īpotens ibidē natare occiditur ab hoibus:iuxta illud iob.40.ecce ſpes eius fruſtrabiẽ eū. Et hoc appellaẽ hic illuſio eius.illuditur.n.dū prędam inſequens fit ipſe aliis pręda.& per hoc cedit in vtilitatem hominum.

Omnia in te ſperabunt. Expedito progreſſu de cōditione rerū cū tot vtilitatibus,tractat ꝓpheta cōſequēter de cōſeruatione rerū a deo:īchoans a cōſeruatione īdiuiduoꝝ mediante alimento. Omnia in te ſperabunt,ad dādum cibum eorum in tempore ſuo. Diuerſis enim temporibus prouideẽ proprius cuiq; animali cibus:vt patet. ℣ Dabis illis,colligēt cibos datos a te. Vbi nota duas actiones: dei dantis & aialiū colligentiū cibū pro tempore opportuno.quod nō ſolus hō ſed etiā formica facit. Aperies manū tuā hoc eſt largiter dabis,ſaciabunẽ bono:hoc eſt tpe abundātię ſignificatę p apertionem manus ſacianẽ bono. ℣ Abſcōdes facies tuas. More humano penuriā deſcribit ad ſimilitudinē principis abſcōdentis faciem,vñ ſubditi terrenẽ. Et intendit per hęc tria (ſcilicet dabis illis aperies manum abſcondes faciem) deſcribere tres ſtatus modos ſeu viciſſitudines quibus deus prouidet de cibo animalibus.ſ.vel cum abundantia vel cum penuria vel medio modo.quia deus hęc exequitur mediātibus cauſis ſecundis,quę his tribus modis variantur reſpectu huiuſmodi effectus. ℣ Conſumes ſpiritum eorū. Poſt cōſeruationē indiuiduoꝝ ſubiungit conſeruationē ſpērū:q̄ fit per generationē. Et ab illius neceſſitate inchoat. Conſumes ſpiritū eorum & obibunt.neceſſitas ſeruandi ſpēm per generationē eſt mors indiuiduoꝝ:q̄ fit paulatim per cōſumptionē.& ꝓpterea deū autorē cōſumptionis deſcribit. Cōſumes ſpiritū vitalē actione cōtrarioꝝ ex q̄bus ſunt cōpoſita,& obibunt morienẽ:& ad puluerē ſuum reuertenẽ ex quo corpora eorū facta ſunt. ℣ Emittes ſpiritū tuū. Deſcribiẽ conſeruatio ſpērum. Mortuis aialibus nō deſinēt ſpēs eorūdē.quia nō ſolū cōſumes ſpiritū eoꝝ,ſed emittes quoq; ſpiritū tuū ſimilitudinē ſeu imitationē ſpūs tui aias aialiū:creabunẽ hoc eſt de nouo fient aialia:& ſic renouabis faciem terrę.per ſucceſſiuam ſiquidem generationem mortuis parentibus renouaẽ facies terrę ſuccedentibus filiis. ℭ Erit honor dñi ſempiterno. Vtilitas cōſeruationis tam indiuiduoꝝ q̄ ſpērum deſcribiẽ duplex. Altera eſt.erit honor dñi in ſempiternū.perpetuo enim cōſeruatis rebus,honorabiẽ quoq; dñs in ſempiternū. Altera eſt. Lętabiẽ dñs in opibus ſuis. Honor deo impendiẽ a nobis:lętitia aūt dei in opibus ſuis a ſeipſo eſt. Et hęc eſt ratio conſeruationis ex parte dei:q̄a.ſ.ad ſimilitudinē opificis gaudētis opibus ꝓpriis ſe habet. Et ſignificatur per hoc in deo ad iſta liberaliſſimus amor ipſius erga eſſe creaturarum.

Reſpiciens terram. Poſt cōſeruationē rerū (quā ēt moyſes in opibus ſex dierū deſcripſit:dū deū ꝓuidiſſe de cibo & benedixiſſe creſcite & multiplicamini,deſcripſit) tranſit propheta ad conſeruationem diuini cultus:deſcribens illum cōſeruari timore. Et vere apparet ꝙ timor dei hoies in cultu diuino ſeruat:ex eo ꝙ pauci amore ducerenẽ ad cultū diuinū. Et locupletiſſimū teſtimoniū habemus ex geſtis patrū in veteri teſtō:qui nō niſi afflicti redibāt ad deū. ℭ Timorē aūt dei deſcribit ꝓpheta a terremotu & incendio. Reſpiciens terram. Metaphorice loquiẽ,introducens deum terribili aſpectu reſpicientem terram.& tremuit.ecce terremotus. Tanget in montibus velut ignem apponens,& fumabunt incendio. Et per hæc duo intellige omnes plagas quas deus dat hominibus. ℣ Cantabo dño. Ecce vtilitas diuinoꝝ terroꝝ in genere humano. Cātabo dño in vitis meis. Diuinus cultus a cantu deſcribiẽ diuturno. Cātabo deo meo in eſſe meo. Vbi nota ꝙ nō dicit cantabūt ſeu cātabimus:vt itelligas nō oēs ſed paucos ſeu pauciſſimos ēt ex timore moueri ad veri dei cultū. Et vere ſic erat tūc:q̄a totus fere mūdus colebat idola. Dulceſcet ſup ipſo. Deſcribiẽ demum cōſeruatio diuinę amicitię inter deū & hoiem. quę cōſiſtit i charitate:qua deus diligit hoiem ad ęternā patriā & hō diligit deum vt patrem cœleſtis patrię. Cuius cōſeruationem deſcribit humano more vltro citroq;. Ex parte quidem dei ꝙ dulceſcāt cōtinue ei eloquia hoīs:hoc eſt ꝙ ei ſint continue gratiora nō ſolū obſequia aī,ſed etiā obſeq̄a ſermonis noſtri. ex parte aūt hoīs lętitia in deo maxime conſeruat diuinam amicitiam. Dulceſcet inquit ſup ipſo deo (hebraicus mos loquendi videẽ) hoc eſt ipſi deo,eloquiū meū & nō ſolū aīus meus:ego lętabor in domino. ℣ Cōſumenẽ pctōres. Ecce fructus ſeu vtilitas amicitię inter deum & hominem odiū peccati & cōſequēter peccatoꝝ vt ſic. Quocirca nō predicēdo,ſed exoſos habēdo & demeritū iniquoꝝ deſcribēdo ait. Cōſumenẽ pctōres cōſumi merenẽ & ſi fieri poſſet vellē eos cōſumi,de terra.& impii amplius nō ipſi. Explanatio eſt conſumptionis ꝙ non amplius ipſi ſint. Benedic anima mea dominum. Regrediẽ ꝓpheta ad principium:vt intelligamus totū hunc progreſſum īchoatum vt laudetur deus,& finiri in laude dei. Verum non ſufficit ei inuitare ſuam animam,ſed inuitat omnes ſubiungendo halelu iah hoc eſt laudate deum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Haleluiah.

C Onfitemini domino & inuocate nomen eius: annunciate inter gentes opera eius.
Cantate ei & pſallite ei: narrate omnia mirabilia eius.
Laudamini in nomine ſancto eius: lętetur cor quęrentium dominum.
Quęrite dominum & confirmamini: quęrite faciem eius ſemper.
Mementote mirabilium eius quę fecit: prodigia eius & iudicia oris eius.
Semen abraham ſerui eius: filii iacob electi eius.
Ipſe dominus deus noſter: in uniuerſa terra iudicia eius.
Memor fuit in ſeculum teſtamenti ſui: uerbi quod mandauit in mille generationes.
Quod diſpoſuit ad abraham: & iuramenti ſui ad iſaac.
Et ſtatuit illud iacob in pręceptum: & iſrael in teſtamentum æternum.
Dicens. tibi dabo terram chanaan: funiculum hęreditatis ueſtrę.
Cum eſſent numero breui: pauciſſimi & incolę eius.
Et pertranſierunt de gente in gentem: & de regno ad populum alterum.
Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit pro eis reges.
Nolite tangere chriſtos meos: & in prophetis meis nolite malignari.
Et uocauit famem ſuper terram: & omne firmamentum panis contriuit.
Miſit ante eos uirum: in ſeruum uenundatus eſt ioſeph.
Humiliauerunt in compedibus pedes eius: ferrum pertranſiit animam eius, donec ueniret uerbum eius.
Eloquium dñi inflãmauit eũ: miſit rex & ſoluit eum, princeps populorum & dimiſit eũ.
Conſtituit eum dominũ domus ſuę: & principem omnis poſſeſſionis ſuę.
Vt erudiret principes eius ſicut ſemetipſum: & ſenes eius prudentiam doceret.
Et intrauit iſrael in ægyptum: & iacob accola fuit in terra cham.
Et auxit populum ſuum uehementer: & firmauit eum ſuper inimicos eius.
Conuertit cor eorum ut odirent populum eius: & dolum facerent in ſeruos eius.
Miſit moyſen ſeruum ſuum: aaron quem elegit ipſum.
Poſuit in eis uerba ſignorum ſuorum & prodigiorum: in terra cham.
Miſit tenebras & obſcurauit: & non exacerbauerũt ſermones eius.
Conuertit aquas eorum in ſanguinẽ: & occidit piſces eorum.
Edidit terra eorum ranas: in penetralibus regum ipſorum.
Dixit & uenit cynomyia & cynifes: in omnibus finibus eorum.
Poſuit pluuias eorum grandinem: ignẽ comburentem in terra ipſorum.
Et percuſſit uineas eorum & ficulneas eorũ: & cõtriuit lignum finium eorum.
Dixit & uenit locuſta & bruchus: cuius non erat numerus.
Et comedit omne fœnum in terra eorum: & comedit oẽm fructum terrę eorum.
Et percuſſit omne primogenitum in terra eorum: primitias oĩs laboris eorum.
Et eduxit eos cum argento & auro: & non erat in tribubus eorum infirmus.
Lętata eſt ęgyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum ſuper eos.
Expandit nubem in protectionem eorum: & ignem ut luceret eis per noctem.
Petierunt & uenit coturnix: & pane cœli ſaturauit eos.
Dirupit petram & fluxerunt aquæ: abierunt in ſicco flumina.
Quoniam memor fuit uerbi ſancti ſui: quod habuit ad abraham puerum ſuum.

Et eduxit populum ſuum in exultatione:& electos ſuos in lętitia.
Et dedit illis regiones gentium:& labores populorum poſſederunt.
Vt cuſtodiant iuſtificationes eius:& legem eius requirant.

IVXTA HEBRÆVM. CV.

1 Propheta. COnfitemini dño/uocate ĩ noĩe eius:notas facite ĩ pplĩs opatiões ei9.
2 Canite ei/pſallite ei:loquimini in omnibus ſepatis eius.
3 Gloriamini in nomine ſanctitatis eius:lętabitur cor quęrentium dominum.
4 Quęrite dominum & fortitudinem eius:quęrite facies eius iugiter.
5 Recordamini ſepata eius quę fecit:miracula eius/& iudicia oris eius.
6 Semen abraham ſerui eius:filii iacob electi eius.
7 Ipſe dominus deus noſter:in uniuerſa terra iudicia eius.
8 Recordatus eſt in ęternum† pacti ſui:uerbi [quod] pręcępit mille generationi. †ęterno
9 Quod feriit cum abraham:& iuramenti ſui iſaac.
10 Et fecit ſtare illud iacob in pręceptum†:iſraeli pactum ſempiternum. †pręcepto
11 Dicẽdo. Vox dei recitata. tibi dabo terrã chanaan/funiculum hęreditatis ueſtrę.
12 Propheta. Exiſtẽtibus ipſis gẽtibus numeri/uelut parum:& peregrinãtibus in ea.
13 Et iuerunt de gente ad gentem:de regno ad populum alterum.
14 Non dimiſit hominem ad calũniandum eos:& corripuit ſuper eos/reges.
15 Deus. Ne tangite in chriſtis meis:& prophetis meis ne malefacite.
16 Propheta. Et uocauit famem ſuper terram:omne ſuſtentaculum panis fregit.
17 Miſit faciebus eorum uirum:in ſeruum† uenundatus eſt ioſeph. †ſeruo
18 Afflixerunt in compede pedem eius:ferrum ingreſſa eſt anima eius.
19 Vſq; ad tẽpus ueniendi uerbum eius:dictum domini purificauit eum.
20 Miſit rex & ſoluere fecit eum:poteſtas populorum & aperuit illi.
21 Poſuit eum dominum domui ſuę:& poteſtatem in omni acquiſitione ſua.
22 Ad ligandum principes eius in anima ſua:& ſenes eius ſapientes faciet.
23 Et uenit iſrael [in] ęgyptum:& iacob peregrinatus eſt in terra cham.
24 Et creſcere fecit populum ſuum ualde:& roborauit eum ſuper anguſtatores eius.
25 Vertit cor eorum ad odiendum populum ſuum:ad machinandum in ſeruos ſuos.
26 Miſit moyſen ſeruum ſuum:aaron quem elegit in ſe.
27 Poſuerunt in eis uerba ſignorum ſuorum & ſepatorum:in terra cham.
28 Miſit obſcuritatem & obſcurauit:& non rebellarunt uerbis eius.
29 Vertit aquas eorum in ſanguinem†:& fecit mori piſcem eorum. †ſanguini
30 Ebulliuit terra eorum ranas:in cubiculis regum eorum.
31 Dixit/& uenit mixtura:pediculi in omnem terminum eorum.
32 Dedit pluuias eorum grandinem:ignẽ flãmarum in terra eorum.
33 Et percuſſit uitem eorum & ficum eorum:& confregit lignum finis eorum.
34 Dixit/& uenit locuſta & bruchus:& non [erat] numerus.
35 Et comedit omnem herbam in terra eorum:& comedit fructum humi eorum.
36 Et percuſſit omne primogenitum in terra eorum:primitias omnis fortitudinis† eorũ. †omni fortitudini
37 Et fecit exire eos in argento & auro:& non [fuit] in tribubus eorum imbecillis.
38 Lętata eſt ęgyptus egredientibus ipſis:quoniam cecidit timor ipſorum ſuper eos.

†oper tono 39 Expandit nubem in opertorium†:& ignem ad lucendum nocte.
40 Petiit:& fecit uenire coturnicem,& pane cœlorum ſaturabit eos.
41 Aperuit petram & fluxerunt aquæ:iuerunt in ſiccitatibus flumen.
42 Quia recordatus eſt uerbum ſanctitatis ſuæ:cum abraham ſeruo ſuo.
43 Et exire fecit populum ſuum in exultatione:in cantu electos ſuos.
44 Et dedit eis terras gentium:& laborem populorum hereditabunt.
45 Propterea cuſtodient pręcepta eius:& leges eius ſeruabunt,halelu iah.

Titulus nullus eſt.℄ Materia pſalmi ex ipſo clare apparet. Eſt enim hiſtoria rerum geſtarum a p̃miſſione facta abrahę de terra promiſſiōis vſq; ad introductum populum in terram promiſſionis:non vt hiſtoria ſed vt materia diuinę laudis.

℄ SVMMARIVM EST.

℄ Propheta inuitat filios iſrael ad laudandū colēdūq; deū,& ad narrādū opera dei erga illos:inchoās ab abraham vſq; ad poſſeſſam terram promiſſionis.

℄ Perſonę loquentes ſunt propheta & deus.

CONfitemini domino. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuā materię, & executiuā,ibi canite ei.Proponit tria filiis iſrael.ſ.cōfitemini domino,cōfeſſione laudis,vocate in nomine eius: hoc eſt petite non in nomine alicuius dei(baal &c̃.)ſed in nomine eius.ſ.domini.notas facite in populis operationes eius.non ſolum laudate & adorate dominum:ſed etiam prędicate in populis diuerſarū ciuitātum operationes quas operatus eſt dominus,abrahę aliiſq; patriarchis & populo iſrael.

℄ Canite ei. Incipit hic pars executiua tali ordine.Pri͞o tractat̃ illa particula,cōfitemini.Secūdo illa, vocate,ibi lętabitur.Tertio illa,notas facite operationes,ibi ipſe dn̄s deus noſter.℄ Declarat itaq; laudandū dn̄m,tum quo ad modū laudādi.ſ.cantu.canite ei,pſallite ei.Geminat monitionem cantus,ad exaggerandā rōnem canendi.Tum quo ad materiam.Loquimini in oībus ſepatis,hoc ē mirabilibus, eius,cātādo.Tum quo ad modum ex parte laudātiū.Gloriamini in noīe ſanctitatis eius.Ad gaudium immo iactātiā quādā nō in noīe ꝓprio ſed in noīe diuinę ſanctitatis manifeſtatę in eis,inuitat cantātes.Et intēdit vt cātādo mirabilia dei,ſimul glorientur ſe ſub noīe ſanctitatis diuinę viuere,militare &c̃. Lętabitur.Tractat̃ hic illa pticula,vocate.tum quo ad modū ex parte vocātiū. Lętabitur cor quęrentiū dn̄m. Vocandus ſeu quęrēdus eſt deus lęto corde:hoc eſt ex amore tanto ꝙ pariat lętitiam in actu quęrendi dominum.℣ Tum quo ad rem quęſitam.Querite dn̄m. Tria explicat quęrenda in deo. Primo dn̄m:non vt ſit dn̄s(quia velimus nolimus eſt dn̄s)ſed ex parte noſtri: vt.ſ.ſimus digni ſerui eius: ac per hoc dominetur noſtri vt dignorū ſeruorū.Et fortitudinē eius.Potētia eius ſcd̄o quęrēda ē:vt pugnet pro nobis.Querite facies eius.Gratia eius tertio per faciem ſignificata quærenda deſcribitur iugiter,cōtinue.virtualiter quidem(hoc eſt ſm̄ intētionē)ſine intermiſſione:actualiter autem locis & tēporibus congruis.℣ Tum quo ad memoriā. Recordamini ſepata eius quę fecit.Recurrentes ad dn̄m, monet etiā ad memoriā reuocare opera quę deus fecit admiratione digna:quæ ſunt innumera.Et ſpecialiter miracula eius,quę excedunt facultatē naturæ,& iudicia oris eius:hoc eſt quę per ſeipſum velut ore proprio per ſententiam protulit deus.vt in ſubuerſione ſodomę & gomorę, in flagellis & ſubmerſione ęgyptiorum,in punitione dathan & abiron,core &c̃.℄ Semen abraham.Dixerat cōfitemini,vocate,quęrite,recordamini,nec explicauerat quos alloquitur:modo explicat ſe alloqui populum iſrael. Semen abraham ſerui eius.Nuncupatur ſpecialiter abraham ſeruus dei,quia fuit primus ſeparatus ab idolatris gentibus ad colendum vnum deum.Appellaturq; populus non ſemen adam,noe aut ſem ſed abrahę:quia fuit primus cui promiſſa eſt terra promiſſionis,& eſt primus pater fidei:de quo ſcriptum eſt.credidit abraham deo &c̃.Filii iacob.Nō ſuffecit appellare populum ſemen abrahę:quia ſub abrahę ſemine poterat comprębendi iſmael cum filiis cethurę & eſau.Et propterea ad ſpecificandum ſemen abrahę,ſubiungit filii iacob. Acſi aperte diceret . non intuito totum ſemen abrahæ,ſed ſemen abrahæ filios iacob.Electi eius.Nominatiuus pluralis eſt electi:& adiacet ſubſtantiuo filii.& eſt ſenſus ꝙ filii iacob ſunt electi dei. Et hoc ad differentiam filiorum abrahę & iſaac.nullus ſiquidem filiorū iacob excluſus eſt ab electione dei:hoc eſt quin fuerit pars populi dei.Sed inter filios abrahæ multi ſūt excluſi:& ſolus iſaac eſt electus.& inter filios iſaac ſolus iacob eſt electus.

Ipſe dn̄s. Tractat̃ hic illa pticula,notas facite in populis opatiōes eius,īchoādo a cōibus toti mūdo. Ipſe dn̄s,deus nr̄,gr̄a cultus:i vniuerſa terra iudicia eius,hoc ē cui⁹ iudicia ſe extēdūt ad vniuerſam terrā.℄ Recordatus eſt.Incipit narrare opatiōes dei erga pplm̄ iſrl̄:& ad magnificādū hoc bn̄ficiū p̄mittit curā dei erga vniuerſam terrā.Acſi aperte diceret ꝙ ille cui incūbit curam habere vniuerſę terræ,in tam magna mole regiminis recordatus eſt fœderis minimi. In ęternum pacti ſui,gene.15.ſcripti:verbi qd̄ pcepit mille generatiōi.Ipm̄ fœdus appellat̃ verbū pceptū a deo,nō vni aut tribus aut decē,ſed

mille generationi.numerus finitus pro infinito.Pręceptū aūt dicitur:qa ordinatum a deo eſt.¶ Quod ferut cū abraham.Explicat primā perſonā cū qua deus cōtraxit foedus.ſ.abrahā.Et iuramenti ſui iſaac.Gene.26.firmatur promiſſio facta abrahę,dicēte deo ad iſaac.tibi & ſemini tuo dabo vniuerſas regiones has,complens iuramentū quod ſpopondi abraham patri tuo.Et appellatione iuramenti intellige immobilē volūtatē.¶ Et fecit ſtare illud iacob/datiui caſus,pręcepto/etiam datiui caſus:hoc eſt ad pręceptum.Ideo diuinum pactum firmatum dicitur iacobo in pręceptum/propter vinculum obligatorium quod peperit in ipſo iacob ad cultū dei/& ad decimarū oblationē:vt apparet gene.28.vbi poſt firmatā eandē promiſſionē iacobo,clare dicitur ꝙ vouit votū dño &c̄.Iſraeli pactū ſempiternū.Gene.35.dixit deus ad iacob.nō vocaberis vltra iacob,ſed iſrael erit nomen tuū.terrā quā dedi abrahā & iſaac/dabo tibi & ſemini tuo poſt te.hoc eſt pactū iſraeli ſempiternū:quod prius fuerat eidē vocato iacob ī pręceptum/ordinatū a deo cū ſubſecuto vinculo.¶ Dicēdo. Vox dei introducitur paciſcentis.Tibi dabo terrā chanaan.hoc eſt pactū cū abraham initum.Tibi/abrahę in ſemie tuo,dabo terram chanaan funiculū hęreditatis veſtrę/tanꝗ hęreditatē veſtrā funiculo diſtinctā a reliquis partibus mūdi. Quū dixiſſet tibi,ſubiunxit hęreditatis veſtrę/explicans ſucceſſores. ¶ Exiſtentibus ipſis gentibus numeri. Deſcripta operatione dei ꝓmiſſoria terrę ꝓmiſſionis/deſcribit cōſequēter diuinā cuſtodiā reſpectu patriarcharū.Exiſtētibus itaqꝫ ipſis.ſ.abraham & iſaac & iacob,gentibus numeri velut parum / hoc eſt ꝙ facile numerari poſſent:quia pauci erant filii/ſerui & vernaculi eoꝝ.& peregrinantibus in ea.Explanat quod dixerat gentibus numeri quo ad qualitatē.& peregrinātibus/non habentibus arcem ſeu ciuitatē ſed peregrinantibus in ea/terra chanaan:iuxta verbū ſtephani act.7.de abraham.& nō dedit ei hęreditatē in ea nec paſſum pedis,ſed promiſit &c̄.¶ Et iuerunt de gēte ad gētem. Et qdē de abraham triplex legiť peregrinatio.ſ.de chaldęa per ſyriam in terram chanaan,& inde ī ęgyptū:& poſt reuerſionē ex ęgypto peregrinatus eſt in gerara,quę paleſtina dicitur.Iſaac aūt vnica legiť peregrinatio ī terram paleſtinoꝝ.Iacob vero primo iuit in ſyriam:& reuerſus eſt cū vxoribus & filiis habitauit apud ſicchimitas:& inde progreſſus eſt in bethel.Huiuſmodi migrationes deſcribuntur ex diuerſitate gentium & regnoꝝ,propter diuerſitatē principum.¶ Nō dimiſit hoīem ad calūniandū eos.Ecce cuſtodia diuina.exiſtētibus paucis/peregrinis/in tot itineribus:inter tantas diuerſitates,nō permiſit opprimi eos.Et corripuit ſuper eos reges:pharaonem.ſ.regē ęgypti/abimelech regem in geraris.¶ Ne tangite. Vox dei introducitur facta ad abimelech regē de abrahā gene.20.redde viro ſuo vxorē & orabit pro te,quia propheta eſt.Ne tangite in chriſtis meis,& prophetis meis ne malefacite.Appellat patriarchas vnctos & prophetas:explicando vnctionē eoꝝ fuiſſe in prophetas.Et quidem abraham deus appellauit prophetā.Iſaac vero gene.27.manifeſtatur propheta/poſt benedictionem iacob ꝑdicens ventura vtriqꝫ filio. Iacob quoqꝫ gene.49.clare prophetat ventura futuris temporibus.Pl'r aūt dicitur/ne tangite/ne malefacite:quoniam pluries deus legitur has inhibitiones feciſſe:vt patet gene.31.&.35.

Et vocauit famem. Tertia diuina operatio deſcribitur in diuina prouidentia pro ſuſtētatione filiorum iſrael,pręmittendo/cuſtodiendo/& exaltando ioſeph.Et vocauit famem ſuper terram/tempore iacob:& omne ſuſtentaculum panis fregit.Metaphoricus eſt ſermo:ad ſimilitudinem frāgētis baculum quo ſuſtentatur/deſcribendo caritatem annonę. ¶ Miſit facietibus eorum virum. Vbi aduerte ꝙ licet fratres ioſeph vendiderint ipſum,deus tamen ex intentione miſit ioſeph mediante venditione fratrū. Et propterea hanc mediam cauſam ſubdidit.in ſeruum venundatus eſt ioſeph.¶ Afflixerunt in cōpede pedē eius.Afflictio ioſeph quia noluit conſentire adulterio cū dña ſua deſcribitur. Ferrum igreſſa ē anima eius.non ſolū libertatem pedum perdidit,ſed triſtitiam animi incurrit ex ferro compedum.Per quod ſignificantur compedes afflictiui.¶ Vſqꝫ ad tēpus veniendi verbum eius/hoc eſt vſqꝫ ad tempus quo venit tempus manifeſtandi ſomnium pharaonis:dictum dñi/conteſtatum in illo a principe pincernarum,purificauit eū/ad literam a corporalibus immūdiciis.totonderunt enim ioſeph vt mundus compareret corā pharaone.¶ Miſit rex/pharao,& ſoluere fecit eū/a vinculis:poteſtas populorum/idem pharao habens poteſtatē ſuper populos,& aperuit illi/hoc eſt aperuit carceres vt liberaret illū. Poſuit/pharao,eum/ioſeph,dominum domui ſuę/ſcilicet pharaonis:& poteſtatem in omni acquiſitione ſua.¶ Ad ligandum principes eius in anima ſua/ſcilicet ipſius ioſeph:& ſenes eius/pharaonis,ſapientes faciet.Duę deſcribuntur prerogatiuę ioſeph.Altera datę a pharaone poteſtatis ad obligandum etiā principes prout ipſi ioſeph videretur.Altera expectata.ad efficiendum ſapientes etiam ſenes eius. ¶ Et venit iſrael ęgyptum/ſub vmbra ioſeph:& iacob peregrinatus eſt in terra cham. Ægyptus ipſa vocatur terra cham a filio noe.

Et creſcere fecit. Proſequendo hiſtoriam tractat mirabilia opera dei in ęgypto patrata. Et creſcere fecit populum ſuum valde/poſt mortem ioſeph:& roborauit eū ſuper/hoc eſt pluſꝗ , anguſtatores eius/ęgyptios.¶ Vertit coꝝ coꝛ/dñantiū ī ęgypto,ad odiēdū populū ſuū/dei. Vertit aūt/ſubtrahēdo grām & ꝑmiſſiue/nō incitando ad odiū.deus.n.nō eſt incitator ad peccatū.Ad machinandum ī ſeruos ſuos/non ſolum ad odio habendum ſed etiam ad machinandum cōtra populū dei.machinati ſunt.n.affligere eos operibus duris luti & lateris,& occidere infantulos eoꝝ tū ꝑ obſtetrices tum per expoſitionē in

flumine.¶ Miſit moyſen ſeruũ ſuũ:nec ſolũ moyſen,ſed aaron/fratrẽ eius,quẽ elegit in ſe / hoc eſt ſibi ad ſacerdotiũ.Poſuerunt/filii iſrael ad quos miſſi ſunt a deo moyſes & aaron,in eis/moyſe & aaron,verba ſignorum ſuorum/ſibi datorum a deo:& ſeparatorũ.i.mirabilium,in terra cham/ in ęgypto.hoc eſt acceptauit populus,& conſtituerunt vt moyſes & aaron verba facerent coram pharaone iuxta ſigna & mirabilia dei promiſſa.¶ Miſit obſcuritatem.A nona ęgypti plaga incipit. & obſcurauit/factę ſunt eni tenebrę in ęgypto:& nõ rebellarũt verbis eius.Iſta pticula ſm ordinẽ ſentẽtiarũ iungitur cũ prẹcedenti verſiculo.poſuerũt in eis verba ſignorũ ſuorũ & ſepatorũ in terra cham:& non rebellarunt verbis eius.Deſcribit.n.populi(vt dictũ eſt)aſſenſum verbis moyſi ex parte dei propoſitis:& deinde incipit narrare prodigia.miſit obſcuritatem &c̃.metricus enim ſtylus intercępit ſentẽtias.¶ Vertit aquas eorum in ſanguinem(prima fuit hæc plaga)& fecit mori piſcem eorum/multitudinẽ piſcium.¶ Ebullinit terra eorũ ranas(ſecũda eſt plaga)i cubiculis regũ eorum:hoc eſt vſq; ad cubicula regia.¶ Dixit:& venit miſtura/multimodi generis muſcarum.& fuit quarta plaga.Pediculi in omnem terminũ eorum.& fuit tertia plaga.¶ Dedit pluuias(ſeptima eſt plaga)grandinẽ:nec ſolum grandinem,ſed ignẽ flammarum in terra eoꝝ.ignis enim & grando pariter ferebantur. Et percuſſit vitem eorum & ficum eorum:& confregit lignum finis eorum.effectus deſcribitur grandinis.¶ Dixit,& venit locuſta. Octaua fuit plaga bruchi & locuſtarum innumerabilium.Inter locuſtas & bruchos differẽtia eſt.locuſtę alatę,bruchi ſine alis ſunt.Cõmune tamen eſt vtriſq; comedere ſeu corrodere herbas.Et comedit omnem herbam in terra eorum.Dãnum a locuſtis illatum deſcribitur.¶ Et percuſſit(decima eſt plaga mortis primogenitorũ)primitias omnis fortitudinis eorũ. Primos partus appellat primitias fortitudinis/potentię eorum.¶ Et exire fecit/de ęgypto,eos/populum ſuum,in argento & auro/ſpoliatis ęgyptiis:& non in tribubus eorum imbecillis.Mirabilis gratia ꝙ in tam exceſſiua multitudine nec vnus ęgrotaret.¶ Lętata eſt ęgyptus egrediẽtibus ipſis/filiis iſrael:quoniam cecidit timor ipſorum/filiorum iſrael, ſuper eos / ęgyptios videndo mortuos omnes primogenitos.Et hic fuit fructus tot miraculorum:vt ſcilicet exirent filii iſrael de ſeruitute ęgyptiorum.

Expandit nubem.Proſequendo hiſtoriam/narrat mirabiles operationes dei in itinere populi ad terram promiſſionis.Expandit nubem in opertorium/ab ęſtu in die:& ignem/columnam igneam,ad lucendũ nocte/coram populo.Fecit venire coturnicem/in cibum eorum:& pane cœlorum/hoc eſt mãna, ſaturabit eos. Futurum ſaturabit ad denotãdam perſeuerantiam mannę per totum illud tempus 40.annorũ apponitur.Aperuit petram & fluxerunt aquę:iuerunt/aquę,in ſiccitatibus/deſerti,flumen/hoc eſt tanq̃ flumen/ſeu conficientes flumen.¶ Quia recordatus eſt verbum ſanctitatis ſuę.Rationẽ tot mirabilium operum diuinorum reddit diuinum verbum habitũ cum abraham patriarcha.¶ Et exire fecit.Recordatio abrahę non ſolum prędictorum ſed etiã ſubſequentium ex ipſa coniunctione monſtratur ratio.Et exire fecit populũ ſuũ i exultatione/de deſerto:in cantu electos ſuos.Et dedit eis terras gentium/amorręorum & chananęorum:& laborem populorum/qui prius ibi habitauerant,hęreditabunt/hęreditario iure abrahę poſſidendo perſeuerabunt.¶ Propterea cuſtodient pręcepta eius/dei obediendo:& leges eius ſeruabũt/viuendo & operando ſm eas.Hic eſt fructus reddẽdus a populo propter tot bñficia.Halelu iah/hoc eſt laudate deũ.Regredit enim ad initium vnde pſalmus incœpit:vt intelligamus omnia eſſe dicta quatenus ſunt materia laudis diuinę.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO.¶ Haleluiah. CV.

COnfitemini dño:quoniam bonus,quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Quis loquetur potentias domini:auditas faciet omnes laudes eius?
Beati qui cuſtodiunt iudicium:& faciunt iuſtitiam in omni tempore.
Memento noſtri dñe in beneplacito populi tui:uiſita nos in ſalutari tuo.
Ad uidendum in bonitate electorum tuoꝝ:ad lętandum in lętitia gentis tuę:ut lauderis cum hęreditate tua.
Peccauimus cum patribus noſtris:iniuſte egimus/iniquitatem fecimus.
Patres noſtri/in ęgypto non intellexerunt mirabilia tua:non fuerunt memores multitudinis miſericordię tuę.
Et irritauerunt aſcendentes in mare:mare rubrum.
Et ſaluauit eos propter nomen ſuum:ut notam faceret potentiam ſuam.
Et increpuit mare rubrum & exiccatum eſt:& deduxit eos in abyſſis ſicut in deſerto.
Et ſaluauit eos de manu odientium:& redemit eos de manu inimici.
Et operuit aqua tribulantes eos:unus ex eis non remanſit.

Et crediderunt uerbis eius:& laudauerunt laudem eius.
Cito fecerunt/obliti ſunt operum eius:& non ſuſtinuerunt conſilium eius.
Et concupierunt concupiſcentiam in deſerto:& tentauerunt deum in inaquoſo.
Et dedit eis petitionem ipſorum:& miſit ſaturitatem in animas eorum.
Et irritauerunt moyſen in caſtris:aaron ſanctum domini.
Aperta eſt terra & deglutiuit dathan:& operuit ſuper congregationem abiron.
Et exarſit ignis in ſynagoga eorum:flamma combuſſit peccatores.
Et fecerunt uitulum in choreb:& adorauerunt ſculptile.
Et mutauerunt gloriã ſuã:in ſimilitudinem uituli comedentis fœnum.
Obliti ſunt deũ qui ſaluauit eos:q fecit magnalia in ęgypto/mirabilia in terra cham/ terribilia in mari rubro.
Et dixit ut diſperderet eos:ſi nõ moyſes electꝰ eius ſtetiſſet in cõfractiõe i cõſpectu eiꝰ.
Vt auerteret iram eius ne diſperderet eos:& pro nihilo habuerunt terrã deſiderabilem.
Nõ crediderũt uerbo eiꝰ/& murmurauerũt in tabnaculis ſuis:nõ exaudierũt uocẽ dñi.
Et eleuauit manum ſuam ſuper eos:ut proſterneret eos in deſerto.
Et ut deiiceret ſemen eorum in nationibus:& diſperderet eos in regionibus.
Et initiati ſunt beelphegor:& comederunt ſacrificia mortuorum.
Et irritauerunt eum in adinuentionibus ſuis:& multiplicata eſt in eis ruina.
Et ſtetit phinees & placauit:& ceſſauit quaſſatio.
Et reputatũ eſt ei in iuſtitiã:in generatiõe & generatione uſq; in ſempiternum.
Et irritauerunt eum ad aquas contradictionis:& uexatus eſt moyſes propter eos,quia exacerbauerunt ſpiritum eius.
Et diſtinxit in labiis ſuis:non diſperdiderunt gentes quas dixit dominus illis.
Et commixti ſunt inter gentes & didicerũt opera eorum/& ſeruierunt ſculptilibus eorum:& factum eſt illis in ſcandalum.
Et immolauerunt filios ſuos & filias ſuas demoniis.
Et effuderunt ſanguinem innocentem:ſanguinem filiorum ſuorũ & filiarum ſuarum, quas ſacrificauerunt ſculptilibus chanaan.
Et infecta eſt terra in ſanguinibus & contaminata eſt in operibus eorum:& fornicati ſunt in adinuentionibus ſuis.
Et iratus eſt furore dñs in populũ ſuum:& abominatus eſt hęreditatem ſuam.
Et tradidit eos in manus gentium:& dominati ſunt eorum qui oderunt eos.
Et tribulauerũt eos inimici eorũ/& humiliati ſũt ſub manibus eorũ:ſepe liberauit eos.
Ipſi aũt exacerbauerunt eum in conſilio ſuo:& humiliati ſunt in iniquitatibus ſuis.
Et uidit cum tribularentur:cũ exaudiret orationem eorum.
Et memor fuit teſtamẽti ſui:& pœnituit eũ ſecundũ multitudinẽ miſericordię ſuę.
Et dedit eos in miſericordias:in conſpectu omnium qui ceperant eos.
Saluos fac nos domine deus noſter:& congrega nos de nationibus.
Vt confiteamur nomini ſancto tuo:& gloriemur in laude tua.
Benedictus dñs deus iſrael a ſeculo & uſq; in ſeculũ:& dicet omnis populus fiat fiat.

IVXTA HEBRÆVM. Haleluiah. CVI.

1 Propheta. Confitemini dño:quoniam bonus,quoniam eterno gratia eius.
2 Quis loquetur fortitudines dñi:auditam faciet omnem laudem eius?
3 Beatitudines cuſtodientium iudicium:facientis iuſtitiam in omni tempore,

4 Recordare mei dñe in uoluntate populi tui:uiſita me in ſalute tua.
5 Ad uidẽdũ i bõitate electoꝝ tuoꝝ:ad lętãdũ i lętitia gẽtis tuę,ad gl'iãdũ cũ hr̃ditate tua.
6 Peccauimus cum patribus noſtris:obliquauimus,impie egimus.
7 Patres noſtri,in ęgypto non intellexerunt ſeparata tua:non ſunt recordati multitudi-
†mari cannę nis gratiarum tuarum,& rebellarunt ſuper mare,in mari rubro†.
8 Et ſaluauit eos propter nomen ſuũ:ad faciendum ſcire fortitudinem ſuam.
†mari cannę 9 Et increpauit in mari rubro†:& aruit,& fecit ire eos in abyſſis uelut deſerto.
10 Et ſaluauit eos a manu odientis:& redemit eos a manu inimici.
11 Et operuerunt aquę anguſtatores eorum:unus ex ipſis non ſuperfuit.
12 Et crediderunt in uerbis eius:cecinerunt laudem eius.
†cõſilio 13 Feſtinauerunt,obliti ſunt operũ illius:nõ expectauerunt conſilium† eius.
14 Et deſiderauerunt deſiderium in deſerto:& tentauerunt deum in ſolitudinibus.
15 Et dedit eis petitionem ipſorum:& miſit maciem in animam eorum.
†moyſi 16 Et zelati ſunt moyſen† in caſtris:aaron ſanctum† domini.
†aarõ ſancto 17 Apta eſt terra:& deglutiuit dathan,& operuit ſuper congregationem abiram.
18 Et exarſit ignis in congregatione eorum:ad inflãmandum flamma impios.
19 Facient uitulum in choreb:& curuauerunt ſe conflatili.
20 Et mutauerunt honorem eius:in ſimilitudinem bouis comedentis herbam.
21 Obliti ſunt dei ſaluatoris ſui:facientis magna in ęgypto.
†mare cannę 22 Separata in terra cham:terribilia ſuper mare rubrum†.
23 Et dixit ad delendum eos:niſi moyſes electus eius ſtetit in diuiſione coram faciebus eius,ad
auertendum iram eius a diruendo.
24 Et deſpexerunt in terra deſyderabili:non crediderunt ſermoni eius.
25 Et murmurauerunt in tentoriis ſuis:non audierunt in uoce domini.
26 Et eleuauit manũ ſuam ſuper ipſos:ad faciendum cadere eos in deſerto.
27 Et ad faciendũ cadere ſemen eorũ in gentibus:& ad diſpergendum eos in terris.
28 Et coniuncti ſunt baalpheor:& comederunt ſacrificia mortuorum.
29 Et fecerunt indignari in operibus ſuis:& creuit in eis mortalitas.
30 Et ſtetit pinchas & iudicauit:& eſt reſtricta mortalitas.
†iuſtitię 31 Et reputatum eſt ei in iuſtitiam†:generationi & generationi uſq; ęternum.
32 Et fecerunt indignari ſuper aquas litis:& fuit malum moyſi propter eos.
33 Quia fecerunt rebellare ſpiritum eius:& locutus eſt in labiis ſuis.
34 Non deleuerunt populos:quos dixit dominus eis.
35 Et commixti ſunt in gentibus:& didicerunt opera eorum.
36 Et ſeruierunt ſimulachris eorum:& fuerunt eis impactioni.
37 Et immolauerunt filios ſuos & filias ſuas demonibus.
38 Et effuderunt ſanguinem mundum,ſanguinem filiorum ſuorũ & filiarum ſuarũ quos
ſacrificauerunt ſimulachris chanaan:& polluta eſt terra in ſanguinibus.
39 Et coinquinati ſunt in operibus ſuis:& fornicati ſunt in operibus ſuis.
40 Et iratus eſt furor dñi in populum ſuum:& abominatus eſt hęreditatem ſuam.
41 Et dedit eos in manu gentium:& dominati ſunt in eos odientes eos.
42 Et afflixerunt eos inimici eorum:& humiliati ſunt ſub manu eorum.
43 Vicib⁹ multis liberauit eos:& ipſi rebellauerũt i cõſilio ſuo,& hũiliati ſũt i iniq̃tate ſua.

44 Et uidit in anguſtia eorum:audiente ipſo eorum ſuſpirium.
45 Et recordatus eſt eis pacti ſui:& pœnituit ſm multitudinem gratię ſuæ.
46 Et dedit eos ad miſericordias†:faciebus omnium captiuantium eos. †miſericor diis
47 Salua nos domine deus noſter,& congrega nos de gentibus : ad confitendum nomini ſanctitatis tuę,ad gloriandum in laude tua.
48 Bñdictus dñs deus iſraelis ab ęterno & uſq; ęternũ:& dicet oís ppl's amen. halelu iah.

TItulus eſt.Halelu iah:hoc dſt laudate deum.Et verę materia pſalmi ſignificatur ꝙ eſt laus dei.Inuitat enim propheta filios iſrael ad laudandum deum propter bonitatem diuinam monſtratam eis multiplici gratia venię & multiplici fortitudine.affert.n.multas res geſtas ab exitu de ęgypto vſq; ad tẽpora dauidis ad conteſtandum dictas gratias & fortitudines.

ℭSVMMARIVM EST.

ℭPropħa filios iſrael inuitat ad laudãdũ deũ pp dei bonitatẽ/gratiã ac potẽtiã.tũ erga iuſtos i quorum beatitudinẽ ſtatuit i bonitate electoꝝ/i lętitia diuinę gẽtis/i glíatiõe diuinę hęreditatis.Tũ erga peccatores pſes:quos ſepties i deſerto/& multis vicibus in terra ꝓmiſſiõis liberauit/gratificauit &c̃.

ℭPerſona loquens propheta eſt.

COnfitemini domino.Diuiditur pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuã/ibi beatitudines. Proponit tria.ſ.inuitationẽ ad laudãdũ deum/confitemini dño.triplicem materiam laudis.ſ.bonitatem/quoniam bonus:gratiam/quoniã ęterno gratia eius:& potẽtiam/quã ab effectu appellat fortitudines dñi.Tertio difficultatem laudandi deũ.quis loquetur fortitudines dñi,auditam faciet oẽm laudem eius:quaſi dicat nullus ad hoc eſt idoneus ⁋Vbi nota ꝙ bonitas dei refertur ad intẽtionẽ ſeu volũtatẽ diuinã.& ſignificaĩ quoniã eſt bone voluntatis/qm̃ nõ vult niſi bonũ. Gratia autẽ refertur ad rationẽ benefaciẽdi:ꝙ.ſ.non ex beneficiis receptis/nõ ex meritis/nõ ex indigentia,ſed ex gratia donat.Et hæc extendiĩ vſq; ad ęternum:vt inexhauſta & infatigabilis ſignificetur perpetuis tẽporibus.Fortitudines demum/vires potentes ad oẽm gratiam & ad omne benefacere ſignificant. Et hæc omnia laudabilia ita vt enarrari non poſſint ad ingerendum ea auribus auditorum proponuntur.excuſat enim ſe propheta a plena narratione.

ℭBeatitudines cuſtodientiũ. Incipit hic pars executiua tali ordine.Prio tractatur illa particula/quoniã bonus.Secundo gratia & fortitudo mixtim/ibi peccauimus.Tertio omnia ſimul/ibi benedictus.⁋Circa diſtinctionem huius pſalmi aduerte non ſeparari partes in quibus tractatur de opere gratiæ & de opere fortitudinis,ſed interſecant ſeinuicem & miſcentur:quoniam in multis partibus ſimul vtrũq; tractaĩ.Et ꝑpterea noli mirari ſi ordo ſolitus in aliis pſalmis/hic non exponitur.

Beatitudines cuſtodientium.Tractans propheta de bonitate atq; omnipotẽte gratia dei erga filios iſrael,inchoat ſuſpitando a beatitudine hominum/definiẽdo in quo conſiſtit.ſ.in cuſtodia iudicii & executione iuſtitiæ:hoc eſt in curam habendo iudicii tum diuini tum rectę rationis,& in tribuẽdo vnicuiq; quod ei debetur.⁋Et ſtatuit beatitudinem in principio tractatus conſiſtere in virtute fidei curam habẽtis diuinoꝝ iudicioꝝ & in executione iuſtoꝝ operũ. Tum vt inchoet ab effectu quaſi connaturali diuinę bonitatis.deus enim bonus/.quãtum ex ſe eſt iuſtos facit omni tẽpore homines & beat:ex defectu autem noſtro prouenit ꝙ non omnes omni tẽpore ſimus iuſti. Tum vt ex mõſtrato fine noſtro diſcernere poſſimus a quo deficimus & in quo peccauimus.peccata enim & iniqua opera contrariantur aut beatitudini quæ eſt finis/aut iis quæ ſunt ad finem:tractaturus ſiquidem eſt de multis peccatis quibus receſſimus ab huiuſmodi vera beatitudine.Et eſt ſermo de beatitudine vera pręſentis vitę. ℭRecordare.Deſcribit beatitudinem ipſam,nõ per modum deſcribentis ſed ſupplicantis/petẽdo illam.ita ꝙ propoſita beatitudine & in quo conſiſtit(hoc eſt quibus actibus noſtris comparatur)modo deſcribit partes ipſius beatitudinis quinq;.Duas ex parte dei vt cauſas.ſ.beneuolentiã & viſitationẽ.& tres ex parte noſtri vt partes integrales:videre/lętari/& gloriari.Recordare mei domine in voluntate/hoc eſt in tua volitione qua vis populum tuum.Res nobis minus gratas nolumus,gratas autem volumus.Quos deus odit dicitur nolle eos:& quos amat dicitur velle eos.Et propterea quo ad ſenſum idem eſt dicere in voluntate populi tui & in beneuolentia populi tui.Et dixit hoc tum ad differẽtiam tẽporis maleuolẽtię:qñ.ſ.deus eſt iratus populo ſuo.petit.n.vt ſit memor ſui nõ in ira ſed in beneuolẽtia populi ſui.Et hæc eſt prima radix cuiuſcũq; boni noſtri.quia enim deus bene vult nobis/ideo boni ſumus ſeu ſimus:& nõ econuerſo. Tum ad differẽtiam diuerſarum beneuolentiarum.eſt ſiquidem alia dei beneuolẽtia,qua nihil odit eoꝝ quę fecit/& vult omnia eſſe.alia qua vult aliquibus proſperitates tẽpotales.alia qua vult aliquibus vtrũq; bonum:ſpirituale.ſ.& tẽporale.Et hæc beneuolẽtia ſignificatur/addẽdo populi tui. ℭViſita me/non moleſtando aut perdendo,ſed in ſalute tua/non humana.ad vidẽdũ in bonitate electoꝝ tuoꝝ.Põdera tres partes beatitudinis eſſe tres effectus beneuolentię & viſitationis diuinę.Primus eſt ad videndũ oculis mentis,in bonitate.Duplex poteſt eſſe conſtructio. Vel

ꝙ denotetur res viſa:& ſit ſenſus.ad videndum bonitatem electorum tuorum:hoc eſt ad eſſendum in bonis electorum tuorum. Ita ꝙ videre ſumitur pro habere:iuxta vulgarẽ loquẽdi modum quo deſideramus videre nuptias filiorum & ſimilia:hoc ẽ intereſſe illis. Vel ꝙ ſignificetur qualitas ſeu modus videndi.multi.n.vident in ſuperbia cordis ſui/multi in luxuria affectus ſui.Deſcribit propheta effectũ diuinę viſitationis eſſe videre in bonitate non qualicũq; ſed electorum dei:hoc eſt bonitate propria animis electorum.Et hæc viſio extenditur tam ad bona q̃ ad mala quæ occurrũt vidẽda.magnũ ſiquidem donũ gratiæ eſt videre tam bona q̃ mala in illa bonitate animi qua vident illa electi dei. ¶ Ad lętãdũ in lętitia gentis tuæ.Secũdus fructus ſecũdaq; pars beatitudinis eſt lętitia nõ qualiſcũq; ſed gentis diuinę/diuinam trahẽtis originẽ rõne diuinę gratię qua efficimur filii dei.Ad gloriandum cũ hæreditate tua.Hæredes dei iidem ſunt qui & electi & gens dei.Sed diuerſa ratione.in hoc.n. perficitur beatitudo ꝙ gloriamur cũ hæredibus dei,non in nobis ſed in hæreditate diuinorum bonorũ. Hæc omnia pmiſſa ad lr̃am fuerant pro beatitudine pſenti iudęorum obſeruantium legem dei.Petit autem propheta hæc pro ſe/dicendo recordare mei:non ꝙ ſingularem doceat orationem,ſed vt quẽlibet pro propria beatitudine ſolicitum eſſe debere doceat.

Peccauimus. Tractantur hic mixtim ambę particulę.ſ.gratiæ & potẽtiæ:inchoando a neceſſitate gratię.Peccauimus/operando pter aut cõtra finẽ noſtrum:nec ſoli peccauimus,ſed cum patribus noſtris/imitãtes eos.obliquauimus/non ſolũ peccãdo impedimẽtũ pſtitimus noſtrę beatitudini ſed a recto detorſimus actiones noſtras.impie egimus.Dictio hebraica interptata impie egimus/ſi latinitas admitteret ſonat impiauimus.ita ꝙ peccato & obliquo addit impiam actionem/augẽdo ſemper orationẽ.¶ Patres noſtri.ibi fiat linea:& conſtruatur ſic.nõ intellexerunt ſepata.i.mirabilia tua in ęgypto.ita ꝙ ęgyptus ſignificatur locus mirabilium nõ intellectorum.Non ſunt recordati multitudinis gratiarum/quas feceras eis:& rebellauerunt ſuper mare in mari rubro/videntes pharaonem cum ęgyptiis ſe perſequentẽ anteq̃ tranſirent mare rubrum.Rebellauerũt inquam dicendo moyſi. forſitan non erãt ſepulchra in ęgypto,ideo tuliſti nos vt moreremur in ſolitudine &c̃.exo.14.¶ Et ſaluauit eos.ecce gratia. propter nomen ſuũ/glorificãdum:ad faciendum ſcire fortitudinem ſuam.ecce potentia. ¶ Et increpauit in mari rubro.Modũ ſaluandi deſcribit ad ſimilitudinẽ repheendentis mare tanq̃ impeditiuum ſalutis populi ſui.& aruit/mare:& fecit ire eos in abyſſis/inter profundas aquas maris,velut deſerto/terra arida.Et ſaluauit eos/ſic,a manu odiẽtis/ęgyptii:& redemit eos a manu inimici.Et operuerũt aquæ/multiplicato beneficio,anguſtatores eoꝝ/ęgyptios:ita ꝙ vnus ex ipſis non ſuperfuit.Et crediderunt in verbis eius/dictis p moyſen:cecinerũt laudẽ eius/poſt trãſitum maris rubri.cantemus domino &c̃.

Feſtinauerunt. Secundũ crimen deſcribitur.Feſtinauerunt/poſt tantam gratiam ad peccãdum,obliti ſunt operum illius:ingratiſſimi tanq̃ obliti tot mirabiliũ operũ dei,nõ expectauerunt conſiliũ eius/ſcilicet dei.Crimen quo deſiderauerunt comedere carnes/deſcribitur a diffidentia diuini conſilii:hoc ẽ diuinę prouidentię.diffiſi ſunt enim ꝙ deus ſibi prouideret.Et propterea dicitur ꝙ non expectauerũt ſeu ſperauerunt conſilium dei/prouidentiam dei ſibi prouidere.¶ Et deſiderauerunt deſiderium in deſerto/hoc eſt deſiderauerunt adimplere concupiſcẽtiam gulę in deſerto:& tentauerunt deum in ſolitudinibus/dicendo. nũquid poterit deus parare menſam in deſerto?¶ Et dedit eis petitionem ipſorũ(ecce gratia)dando coturnices nu.14.& miſit maciem in animam eorum.ecce fortitudo dei.Moyſes ſcribit propter hoc crimen fuiſſe multos mortuos in ſepulchris concupiſcentię:ſed non ſcribit qualis fuerit mors illa.Hic ppheta nominat plagã illã maciẽ/dicendo.& miſit maciem in aĩam eoꝝ/in vitã eoꝝ. forte.n.repentina macie conſumpti ſunt qui per ingluuiem carnium peccauerant.

Et zelati ſunt. Tertium crimen inuidię erga moyſen & aaron.de quo nu.16.Et zelati ſunt/inuidia core dathan & abiron,moyſen in caſtris/deſerti de principatu:aaron ſanctum domini/hoc eſt ſanctificatum dñō in ſummũ ſacerdotem de ipſo ſummo ſacerdotio.¶ Aperta eſt terra.ecce fortitudo dei in punitione.& deglutiuit dathan:& operuit ſuper congregationẽ abiram.Et exarſit ignis in congregatiõe eorum.ſ.core & complicum:ad inflãmãdum flamma impios.¶ Aduerte(vt alias dictum eſt)ꝙ nõ poſſumus reddere numerum numero in vocabulo caſtrorum:quia apud nos caret ſingulari in illa ſignificatione.& propterea hic dicitur in caſtris:quum tamen textus hebreus habeat in caſtro.

Facient vitulum.Quartum crimen idolatrię ſcriptum exo.32.Facient vitulum.Futurũ facient nõ reſpicit tempus pſalmi,ſed perſeuerãtiam in crimine denotat:non reſpectu immediate pmiſſę inuidię,ſed aliorum ſupradictorũ criminum.In choreb/nomẽ eſt loci:& curuauerunt ſe conflatili/ſimulachro conflato fuſorio opere adorando illud.¶ Et mutauerunt honorem eius/dei,in ſimilitudinem bouis comedentis herbam.Obliti ſunt/opere,dei ſaluatoris ſui/ab ęgyptiis:facientis magna in ęgypto.Sepata.i.mirabilia in terra cham:terribilia.ſuper mare rubrum.exaggeratio eſt ingratitudinis.¶ Et dixit/deus moyſi,ad delendum eos/propter hoc crimen.ecce potentia.Niſi moyſes electus eius ſtetit in diuiſione faciebus eius.Metaphoricus eſt ſermo:tanq̃ deo ex vna parte exiſtente vt deleret populum/& populo exiſtente in altera,moyſes poſuerit ſe medium ad ſepandam iram dei a populo.Et propterea ſubditur.ad auertendum iram eius a diruendo/a totali deſtructione populi.

Et deſpexerunt. Quintum crimen diffidentię & murmuris (quando reuerſis exploratoribus noluerunt progredi ad terram promiſſionis) ſcriptum nu. 14. Et deſpexerunt in terra deſiderabili, non aeſtimantes terram promiſſionis tam deſiderabilem: non crediderunt ſermoni eius, ꝙ deus daret ſibi illam. Et murmurauerunt in tentoriis ſuis, faciamus nobis ducem & redeamus in aegyptum: non audierunt in voce domini, loquientes: moyſen, ioſue, chaleb. Et eleuauit manum ſuam ipſis. Ecce potentia. ad faciendum cadere eos, morte, in deſerto. Et ad faciendum cadere ſemen eorum in gentibus: & ad diſpergendum eos in terris. ¶ Harum trium poenarum ſola prima locum habuit: dum omnes numerati mortui ſunt in deſerto, nullo eorum intrante terram promiſſionis. Reliquas poenas cōminatas non mandauit executioni: vt ſic etiam gratia locum haberet.

Et coniuncti ſunt. Sextum crimen alterius idolatriae, ſcriptum nu. 25. Et coniuncti ſunt, ſacris, baalpheor: & comederunt ſacrificia mortuorum, hoc eſt immolata hominibus mortuis. de quorum numero erat baal. ¶ Et fecerunt indignari deū, in operibus ſuis: & creuit in eis mortalitas. ecce fortitudo puniens. Et ſtetit pinchas & iudicauit, facto interfectionis vtriuſque coeuntis: & eſt reſtricta mortalitas. ecce gratia ceſſantis mortalitatis. Et reputatum eſt ei, pinchas qui dicitur phinees, in iuſtitiam, ꝙ interfecerit vtrunque: non ſolum pro tunc, ſed generationi & generationi vſque aeternum.

Et fecerunt. Septimum crimen ad aquas contradictionis, ſcriptum nu. 20. Et fecerunt indignari, ad modum indignantis ſe habere deum, ſuper aquas litis: & fuit malum, poenę & culpę, moyſi propter eos, occaſionaliter. Quia fecerunt rebellare ſpiritum eius ſcilicet moyſi. Rebellionem appellat incredulitatem in quam tunc lapſus eſt moyſes. num de petra hac poterimus eiicere aquam? Et locutus eſt in labiis ſuis. Qui loquitur in labiis minus intelligitur: vtpote verba infra labia retinens. Sic deſcribit locutum fuiſſe moyſen: quia verba eius non clare ſonabant incredulitatem propriā. Sed deus manifeſtauit illius incredulitatem. tum facto: quia in prima percuſſione virgę non exiuit aqua de petra. tum iudicio, dicendo quia non crediditis verbis meis &c.

Non deleuerunt. Hactenus propheta attulit ſeptem crimina populi egreſſi de aegypto: modo tranſit ad crimina filiorum, hoc eſt eorum qui ingreſſi ſunt terram promiſſionis. Verum non diſtincte numerat horum crimina ſicut diſtinxit crimina patrum in numerum ſeptenarium: ſed narrat multis vicibus eos in crimen idolatrię incidiſſe, ac propterea multis vicibus punitos, & multis vicibus diuina gratia liberatos. Hiſtorias tot criminum, tot punitionum, tot gratiarum, inuenies in libro iudicum. ¶ Non deleuerunt, patres noſtri filii egreſſorum ex ęgypto, populos, chananęos: quos dixit dominus eis, delendos eſſe. Occaſio criminum per hoc deſcribitur. Et propterea ſubditur. Et commixti ſunt in gentibus, idolatris non deletis: & didicerunt opera eorum. Ecce occaſio criminis. ¶ Et ſeruierunt ſimulachris eorum. Seruitus plus eſt q̄ adoratio. & fuerunt, gentes, eis, hebręis, in ſcandalum, ad caſum. Et immolauerunt filios ſuos & filias ſuas dęmonibus. dira ſeruitus. Et effuderunt ſanguinem mundum: ſcilicet ſanguinem filiorum ſuorum & filiarum ſuarum quos ſacrificauerūt ſimulachris chanaan: & polluta eſt terra, promiſſionis, in ſanguinibus, humanis. Et coinquinati ſunt in operibus ſuis: & fornicati ſunt, fornicatione ſpiritus deſerendo deum & adhęrendo dęmoniis, in operibus ſuis. ¶ Et iratus eſt furor domini. Ecce fortitudo puniēs. & abominatus eſt hęreditatem ſuam, hoc eſt populum quem elegerat in hęreditatem. Et dedit eos in manu gētium, ſyrorum, moabitarum &c. & dominati ſunt in eos odientes eos. Et afflixerunt eos inimici eorum &c. ¶ Vicibus multis (ecce gratia) liberauit eos: & ipſi rebellauerunt, vicibus multis, in conſilio ſuo: & humiliati ſunt, vicibus multis, in iniquitate ſua. ¶ Et vidit in anguſtia eorum. Deſcribit rationem gratiae a videndo anguſtias eorum, & ab audiendo. audiente ipſo ſuſpirium eorum. Et a memoria abrahę. Et recordatus eſt eis, ad bonum eorum, pacti ſui cum abraham. Et demum a gratia. & poenituit, ad ſimilitudinem poenitentis ſe habuit, ſm multitudinem gratiae ſuae. ¶ Et dedit eos. Ecce effectus videndi, audiendi, recordandi, poenitendi: ſcilicet dare eos ad miſericordias faciebus omnium captiuantium eos. fecit enim ꝙ ii qui habebant eos captiuos, miſericordes ſe exhiberent captiuatis hebręis. Et intendit per hoc affluentiam diuinae gratiae tantam ꝙ non ſolum multis vicibus liberauit populum habitantem in terra promiſſionis a dominio principum gentilium: ſed ꝙ etiam diſperſos per mundum & abactos iudęos effecit gratioſos coram dominis ſuis.

Salua nos domine. Laudatis bonitate, gratia & potētia dei in ſupradictis: quia minus perfecta gratia eſt ꝙ diſperſi bene videantur & tractentur, ſed ad perfectionem gratiae requiritur ꝙ reducantur ad patriam, ideo ſupplicat propheta deo pro collectione diſperſorum. Salua nos domine deus noſter, & congrega nos de gentibus, in quas diſperſi ſumus: ad confitendum nomini ſanctitatis tuę, ad gloriandum in laude tua. primum reſpicit deum: ſecundum reſpicit nos ſm deum.

Benedictus. Exequitur propheta id ad quod hortatus eſt alios: tractando omnia ſimul, gratias ſeu laudes deo exhibens pro omnibus. Benedictus, benedictione laudis, ſupple ſit ſeu eſt, dominus deus iſraelis: ab aeterno, a parte ante, & vſque aeternum, a parte poſt. & dicet omnis populus amen. i. vere: halelu iah, laudate deum. Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Halelu iah.

COnfitemini domino:quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Dicāt qui redempti ſunt a domino:quos redemit de manu inimici, de regionibus congregauit eos.
A ſolis ortu & occaſu:ab aquilone & mari.
Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo:uiam ciuitatis habitationis non inuenerunt.
Eſurientes & ſitientes:anima eorum in ipſis defecit.
Et clamauerũt ad dñm cum tribularentur: de neceſſitatibus eorum eripuit eos.
Et deduxit eos in uiam rectam:ut irent in ciuitatem habitationis.
Confiteantur domino miſericordias ęius:& mirabilia eius filiis hominum.
Quia ſaciauit animam inanem:& animam eſurientem ſaciauit bonis.
Sedentes in tenebris & umbra mortis:uinctos in mendicitate & ferro.
Quia exacerbauerunt eloquia dei:& conſilium altiſſimi irritauerunt.
Et humiliatum eſt in laboribus cor eorũ & infirmati ſunt:nec fuit qui adiuuaret.
Et clamauerunt ad dñm cũ tribularentur: de neceſſitatibus eorum liberauit eos.
Et eduxit eos de tenebris & umbra mortis:& uincula eorum diſrupit.
Confiteantur domino miſericordias eius:& mirabilia eius filiis hominum.
Quia contriuit portas ęreas:& uectes ferreos confregit.
Suſcępit eos de uia iniquitatis eorum:propter iniuſtitias enim ſuas humiliati ſunt.
Omnem eſcã abominata eſt anima eorum:& appropinquauerunt uſq; ad portas mortis.
Et clamauerunt ad dñm cũ tribularentur:de neceſſitatibus eorũ liberauit eos.
Miſit uerbum ſuum & ſanauit eos:& eripuit eos de interitionibus eorum.
Confiteantur domino miſericordias eius:& mirabilia eius filiis hominum.
Et ſacrificent ſacrificium laudis:& annuncient opera eius in exultatione.
Qui deſcendunt mare in nauibus:facientes operationem in aquis multis.
Ipſi uiderunt opera domini:& mirabilia eius in profundo.
Dixit & ſtetit ſpiritus procellę:& exaltati ſunt fluctus eius.
Aſcendunt uſq; ad cœlos & deſcendũt uſq; ad abyſſos : aīa eorum in malis tabeſcebat.
Turbati ſunt & moti ſunt ſicut ebrius:& omnis ſapientia eorum deuorata eſt.
Et clamauerunt ad dñm cum tribularentur:de neceſſitatibus eorum eduxit eos.
Et ſtatuit procellam in auram:& ſiluerunt fluctus eius.
Et lętati ſunt quia ſiluerunt:& deduxit eos in portum uoluntatis eorum.
Confiteantur domino miſericordias eius:& mirabilia eius filiis hominum.
Et exaltent eum in eccleſia plebis:& in cathedra ſeniorum laudent eum.
Poſuit flumina in deſertum:& exitus aquarum in ſitim.
Terram fructiferam in ſalſuginem:a malicia inhabitantium in ea.
Poſuit deſertum in ſtagna aquarum:& terram ſine aqua in exitus aquarum.
Et collocauit illic eſurientes:& conſtituerunt ciuitatem habitationis.
Et ſeminauerunt agros & plantauerunt uineas:& fecerunt fructum natiuitatis.
Et benedixit eis & multiplicati ſunt nimis:& iumenta eorum non minorauit.
Et pauci facti ſunt:& uexati ſunt a tribulatione malorum & dolore.
Effuſa eſt contentio ſuper principes:& errare fecit eos in inuio & non in uia.
Et adiuuit pauperem de inopia:& poſuit ſicut oues familias.

Videbunt recti & lętabuntur:& omnis iniquitas oppilabit os ſuum.
Quis ſapiens & cuſtodiet hęc. & intelliget miſericordias domini?

IVXTA HEBRÆVM. .CVII.

1 Propheta. COfitemini domino :qm̃ bonus/quoniam æterno gratia eius.
2 Dicent redempti dñi :quos redemit ipſos de manu anguſtatoris.
3 Et de terris congregauit eos:ab oriente & ab occidente/ab aquilone & a mari.
4 Errauerunt in deſerto/in ſolitudine uiam:ciuitatē habitationis non repererunt.
5 Eſurientes etiam ſitientes:anima eorum in ipſis collabetur.
6 Et clamauerunt ad dominum in anguſtia eis:de anguſtiis eorum liberabit eos.
7 Et fecit ire illos in uiam rectam:ad eundum ad ciuitatem habitationis.
8 Confitebuntur domino gratiam eius:& ſeparata eius filiis adam.
9 Quoniam ſaturauit animam uacuam:& animā eſurientem impleuit bono.
10 Sedentes in obſcuritate & umbra mortis:alligati inopia & ferro.
11 Quia rebellauerūt ſermonibus dei:& cōſiliū excelſi deſpexerūt. fuit
12 Et humiliauit in labore cor eorum:impegerunt/& non adiutor .
13 Et clamauerunt ad dominum in anguſtia eis:de anguſtiis eorum ſaluabit eos.
14 Et faciet exire eos de obſcuritate & umbra mortis:& uincula eorum dirumpet.
15 Confitebūtur domino gratiam eius:& ſeparata eius filiis adam.
16 Quia fregit portas ęris:& uectes ferreos incidit.
17 Stulti de uia rebellionis ſuę/& de iniquitatibus ſuis affligentur.
18 Omnem cibum abominabit aīa eorum:& appulerunt uſq; portas mortis.
19 Et clamauerunt ad dñm in anguſtia eis:de anguſtiis eorum ſaluabit eos.
20 Mittet uerbum ſuum:& medebitur eis/& ſaluabit de foueis eorum.
21 Confitebuntur domino gratiam eius:& ſeparata eius filiis adam.
22 Et ſacrificabunt ſacrificia confeſſionis:& narrabunt opera eius in laude.
23 Deſcendentes mare in nauibus:facientes opus in aquis multis.
24 Ipſi uiderunt opera domini:& ſeparata eius in profunditate.
25 Et dixit:& fecit ſtare uentum tempeſtatis,& eleuauit undas eius.
26 Aſcendent cœlos/deſcendent abyſſos:aīa eorum in malo liquefiet.
27 Gyrabunt & mouebuntur quaſi ebrius:& oīs ſapientia eorum abſorbebitur.
28 Et clamauerunt ad dñm in anguſtia eis:& de anguſtiis eorum educet eos.
in tranquillitatē
29 Faciet ſtare tempeſtatem tranquillitati:& ſiluerunt undę eorum.
30 Et lętati ſunt:qm̃ quieſcent/& deducet eos ad regionem uoluntatis eorum.
31 Confitebuntur domino gratiam eius:& ſeparata eius filiis adam.
32 Et exaltabunt eum in eccleſia populi:& in reſidentia ſeniorum laudabunt eum.
in deſertū in ſiccitatē
33 Ponet flumina deſerto:& exitus aquarum ſiccitati.
in ſalſuginē
34 Terram fructiferam ſalſugini:a malicia habitantium in ipſa.
in paludē in fontes
35 Ponet deſertum paludi aquarum:& terram ſiccitatis exitibus aquarum.
36 Et fecit habitare ibi eſurientes:& formauerunt urbem habitationis.
37 Et ſeminauerunt agros & plantauerunt uineas:& fecerunt fructum culturę.
38 Et benedixit eis:& multiplicati ſunt ualde,& beſtiam eorum non faciet minui.
39 Et imminuti ſunt & humiliati ſunt:a ſterilitate/malo & triſtitia.

fine via

40 ¶ Effundens deſpectionem ſuper principes: & errare eos faciet in uacuo/non uia.
41 Et ſubleuauit mendicum de paupertate:& poſuit quaſi ouem familias.
42 ¶ Videbunt recti/& letabuntur:& omnis iniquitas clauſit os ſuum.
43 ¶ Quis ſapiens & cuſtodiet hec:& intelligentur gratie domini.

Titulus nullus eſt. ¶ Circa materiam pſalmi aduerte tripliciter poſſe itelligi. Primo vt narrentur res geſte: vt pſalmus ipſe ſonare videtur. Et huic ſenſui obſtat, ꝙ non inuenitur hiſtoria verificãs huiuſmodi res geſtas vſqꝫ ad tempora dauidis. ¶ Secundo vt prophetẽtur tempora meſiæ. Et huic ſenſui obſtare videtur, ꝙ totus pene pſalmus exponendus eſſet metaphorice: ſcilicet ſub metaphora temporalium periculorum & malorum deſcribẽs ſpũalia mala ac pericula. ¶ Tertio vt deſcribant diuerſa pericula ac neceſſitates humanæ, quibus deus ſubuenit. Et huic ſenſui obſtare apparet. tũ ꝙ abſqꝫ neceſſitate introduci videntur redempti a dño a quattuor mundi partibus, niſi hæc pericula ſpectauerint ad ipſos. tũ ꝙ abſqꝫ neceſſitate adiunctũ videt in fine pſalmi, quis ſapiens & cuſtodiet hæc: quũ in hmõi periculis nõ ſit tã difficile inuenire ſapientẽ. Tũ qa minus apte videt reperi quater, cõfitebunt dño &c̃. ſi de corporalibus tm̃ periculis agit ſine miraculis. ¶ Quocirca media gradiendo via, videt mihi exponẽdus pſalmus iſte ad literam de diuina puidentia: quę ſua bonitate & gratia ſuccurrit hoibus bonis & malis recurrẽtibus ad deum in tribulationibus ſuis, & nihilominus dat bona bonis & mala malis. certum eſt enim ex ipſa lectione pſalmi ꝙ hæc eſt materia pſalmi. Prudẽtis tñ lectoris guſtui relinquo an pericula, mala & bona in hoc cõmemorata pſalmo, ſint corporalia iuxta proprietatem verborũ, an ſpũalia ad litam ſignificata metaphorice per corporalia. nobis. n. ſufficit habere ſic materiã pſalmi.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta prędicit redemptos vndiqꝫ & cõgregatos a dño, laudaturos deũ propter bonitatẽ & gratiã eius. tum quia tribulatos clamãtes ad ſe liberauit a quattuor malis: vagationis in deſerto, captiuitatis, ęgritudinis, & fluctuoſę nauigationis. tum quia contulit iuſtis quattuor bona: fertilitatis, multiplicationis, exaltationis & lętitiæ: horumqꝫ oppoſita iniquis.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Confitemini. Diuidit pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuã, ibi errauerũt. ¶ Proponit laus dicenda a redemptis & cõgregatis ex quattuor mundi partibus. Laus inquam dei ex duplici capite. ſ. qm̃ bonus, & qm̃ in æternũ gratia eius. Aduertẽdũ eſt enim ꝙ pſalmus incipit a ſecundo verſiculo: ſcilicet. Dicãt redempti dñi, vt redemptoris, quos redemit &c̃. & nõ ſolũ redemit ſed cõgregauit de terris: nõ ex vna plaga mũdi, ſed ex oĩbus quattuor, oriẽte, occidẽte &c̃. Dicãt inquã iſti redempti & cõgregati laudãdo deũ. confitemini dño, cõfeſſione laudis: qm̃ bonus, rõne bonitatis, qm̃ æterno gratia eius, gratis donãs. Vbi videre prudens lector potes materiã pſalmi cõprehendere redemptos & cõgregatos vndequaqꝫ, gratias agentes deo tum rõne bonitatis tũ rõne gratiæ. ¶ Et ſi de corporali redemptione ac congregatione placet intelligere, habes textum iudicum. 2. iratus dominus tradidit eos in manus diripientium, qui vendiderunt eos hoſtibus qui habitabant per gyrum. In quo omnes quattuor mundi plagę comprehenduntur.

¶ Errauerunt. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat illa particula, qm̃ æterno gratia eius, quo ad redẽptos & cõgregatos. Secũdo illa, qm̃ bonus, ibi ponet flumina. ¶ Aduerte primo pro claritate & materię & ordinis, ꝙ ppheta tractans hic de puidẽtia dei itẽdit tractare duo. Primũ q̃ vniformiter diuina gratia ſe habet ad tribulatos clamãtes ad deũ tã iuſtos q̃ pctõres. Secundum q̃ difformiter ſe habet diuina bonitas ſm ſe & ad malos. Et primo tractat primũ, ſecundo ſecũdum: quum tamen ſm naturę ordinẽ prior ſit difformis habitudo dei ad nos hinc (hoc eſt quantũ eſt ex parte bonitatis eius) & inde (hoc eſt ſm ꝙ exigit malicia hoium) q̃ ſit vniformis habitudo dei ad bonos & malos tribulatos clamãtes ad deũ. qm̃ in illa habitudine nõ concurrũt niſi bonitas dei & malicia hoium: in iſta aũt vltra hæc adiungit recurſus hoium ad deũ: in quo includit pœnitentia peccatorum. Vñ propheta retrogrado procedit ordine: prius tractans vniformem dei gratiam ad bonos & malos tribulatos clamantes ad deũ, iuxta quattuor tribulationum genera: & deinde q̃ difformiter deus ſe habet ad bonos & malos. ¶ Nota ſecundo circa hæc quattuor tribulationũ genera ſubiuncta, ꝙ primũ & quartũ nõ reſtringunt ad pctõres, ſed vt mala cõia iuſtis & iniuſtis narrant: vt patet in litera ex eo, ꝙ nulla fit mentio peccati tam in primo de vagatione in deſerto, q̃ in quarto de nauigatione fluctuoſa. Secundum autem & tertium de captiuitate & ęgritudine, iniquis approprianẽ: vt expreſſe patet in litera. Vnde ex his habes ꝙ de vniformitate diuinę gratię ad tribulatos bonos & malos clamantes ad deum propheta loquitur, deſcribens eos vniformiter liberatos. ¶ Nota tertio ꝙ in ſingulis iſtorum quattuor propheta ſimili modo procedit. Ita ꝙ in ſingulis diſtinguit particulas quattuor. primam narratiuam tribulationis. ſecundam recurſus ad deum: tertiam beneficii diuini: quartam gratiarum actionis.

¶ Tractans itaqꝫ primum malorum genus cõſiſtens in vagatione errando per vias, colligit mala multa:

Errauerũt/redempti & cõgregati, in deſerto.prima mala conditio.in ſolitudine viam:& rurſus ciuitatẽ habitationis nõ repererũt/nec viã repererũt nec ciuitatẽ habitatã.quę ſunt duo alia mala iter agentiũ. Eſurientes etiã ſitiẽtes/ſine cibo & potu ad cumulũ maloꝝ:aĩa eorum in ipſis collabet:hoc eſt ſemianimis fiet vita eoꝝ ad ſimilitudinem cadentiũ velut deficiente ſpũ.Et futurum collabet/refert ad ꝑteritas perpeſſiones maloꝝ.Hæc eſt narratio mali.⁋Et clamauerũt ad dñm(ecce recurſus ad deum)in anguſtia eis:de anguſtiis eoꝝ liberabit eos.Ecce beneficiũ diuinũ.Et futurũ liberabit/reſpicit ptm̃ clamauerunt.Et fecit ire illos in viã rectã,ad eundũ ad ciuitatẽ habitationis.gratiam vię & ciuitatis conceſſit. Confitebunt(ecce gratiarũactio)liberati,dño grãm eius/qua eos liberauit:& cõfitebunt idem liberati ſeparata.i.mirabilia eius/ſcilicet dei,filiis adã.ita ꝙ gratias agendo laudabũt deũ de conceſſa gr̃a,& annũciabunt hoĩbus mirabilia dei.Et hoc ne oporteat repetere intellige in ſequentibus:quater enĩ repetit hic verſiculus.⁋Quia ſaciauit aĩam vacuã,& aĩam eſurientẽ impleuit bono.Secũdum numerũ maloꝝ prius enumeratoꝝ enumerata quoqꝫ ſunt bona.nã & via recta & ciuitas habitationis deſcripta eſt:& ſupererat reſpõdere eſurienti ac ſitienti & demũ collabenti animæ. Vtriqꝫ modo reſpondetur. collabenti quidẽ implendo aĩam vacuã:appetenti aũt cibum & potũ/ſaciãdo aĩam bono.⁋Et aduerte hic duo.Alterũ eſt ꝙ verſiculus iſte anteponẽdus eſt ꝓcedenti:quia eſt cõplementũ beneficii, qđ ꝓcedit gratiarũactiones.Alterũ eſt ꝙ tacite ꝓpheta inſinuat idem eſſe eſurire ac ſitire aĩam/& aĩam collabi:ex hoc ipõ ꝙ cõmutat vocabula propria.nã debuiſſet dicere.quia impleuit aĩam vacuã,& animam eſuriẽtẽ ſaciauit bono.& tñ ꝑmutauit hæc verba:ſcilicet ſaciauit & impleuit.

¶ Sedentes in obſcuritate. Secundũ afflictionis genus tractat:conſiſtẽs in malo carceris/inopię & hmõi.Sedentes in obſcuritate & vmbra mortis/prę ſe ferente mortẽ:alligati inopia/rerũ,& ferro/vinculoꝝ.Aduerte ꝙ nominatiui ſedẽtes & alligati ſuſpẽdunt vſqꝫ ad verbũ confitebunt/inferius ſubiungẽdũ.Quia rebellauerũt(ecce culpa cã afflictionis)ſermonibus dei/per inobediẽtiam:& cõſilium excelſi/ dei,deſpexerunt.Et humiliauit in labore cor eoꝝ(adhuc ꝓſequit narratiuam afflictionis)impegerũt/ cadendo,& nõ adiuuõ/ſupple illis fuit.⁋Et clamauerũt(ecce recurſus peccatoꝝ ad deũ)ad dñm in anguſtia eis:de anguſtiis eorum ſaluabit eos.Et faciet exire(ecce beneficium)eos de obſcuritate & vmbra mortis:& vincula eorũ dirumpet.⁋Hic apponendus eſſet qui poſtea ſequitur verſiculus. Quia fregit portas æris:& vectes ferreos incidit.hoc enim ſpectat ad complemẽtum beneficii.Et demum gratiarũ actio.confitebunt dño gratiam eius:& ſeparata eius filiis adam.

¶ Stulti de via. Tertium tribulationis genus/conſiſtens in ęgritudine aĩę vel corporis/deſcribit.Dixi aũt ſub diſiunctione aĩæ vel corporis:qa tribulatio hæc ſub ſpẽ ęgritudinis manifeſtat. tum dicendo/oẽm cibũ abominabit aĩa eoꝝ.tũ dicendo/mittet verbũ ſuũ & medebit eis.medicina enim ęgritudini opportuna eſt.Et rurſus eadẽ tribulatio ſub appellatione ſtultitię introducit/dicendo ſtulti de via rebellionis.ſtultitia enim ęgritudo animi eſt.⁋Vtcunqꝫ ſit,narrat ſimul malũ eoꝝ cũ cã. Stulti/carentes iudicio eoꝝ quę vere eis ſunt vtilia,affligent tum de via rebellionis ſuę/tũ de iniqtatibus ſuis. Rebellio crimẽ ſignificat contra deũ:iniquitates aũt crimina cõtra proximum. Oẽm cibum/ſiue aĩæ ſiue corporis,abominabit aĩa eorũ:& appulerunt vſqꝫ portas mortis.⁋Et clamauerũt/reſipiſcẽtes a ſtultitia,ad dñm in anguſtia eis:de anguſtiis eoꝝ ſaluabit eos.Mittet verbum ſuũ.Ecce beneficiũ. verbũ inquã quod in principio erat apud deum & erat deus.vel eloquiũ ſuum internę inſpirationis in mentes eorum.vel verbum ſuũ/curationem ſuam:& medebit eis,& ſaluabit a foueis eorum/hoc eſt a ſepulchris ad quę appropinquauerunt appellendo vſqꝫ ad portas mortis.⁋Confitebuntur domino gratiam eius:& ſeparata eius filiis adam.Et ſacrificabunt ſacrificia confeſſionis/qui prius ſtulti fuerũt ꝓpter crimina:& narrabunt opera eius in laude/cantando.

¶ Deſcẽdentes mare in nauibus. Quartum tribulationis genus/conſiſtens in fluctuoſa nauigatione/deſcribitur.Facientes opus in aquis multis,ipſi viderunt opera domini:& ſeparata eius in profunditate/aquarũ.⁋Hæc ſunt mirabilia opera dei.Et dixit/pręcępit deus:& fecit ſtare/velut ad pugnãdum,ventum tẽpeſtatis:& eleuauit vndas eius/maris.Aſcendent coelos,deſcendent abyſſos.Poſt opera procellarum/deſcribitur motus ipſorum nauigantium:dum naues modo aſcendunt euectę ab vndis,& modo deſcendunt.Et hyperbolico ſermone dicuntur aſcendere in coelos & deſcendere in abyſſos.⁋Anima eorum in malo liqueſiet. Deſcribuntur conſequenter paſſiones internę nauigantium: inchoando a timore quo anima eorum diſſoluitur velut res quę liqueſit timor enim mouet humores verſus partes inferiores:quod eſt quodãmodo liqueſieri. Gyrabunt/motu humorum & phantaſiæ:& mouebuntur/intus,quaſi ebrius.ad literam nauigantium capita gyrare videntur. & omnis ſapientia eorum abſorbebitur:fugit enim ab eis ſapere in huiuſmodi perturbationibus.¶ Et clamauerunt(ecce recurſus) ad dominum in anguſtia eis:& de anguſtiis eorum educet eos.ecce beneficium in genere. Faciet ſtare tempeſtatem(deſcribit beneficia in ſpecie)tranquillitati/hoc eſt quieſcere:& ſiluerunt vndę eorum.Et lætati ſunt/qui prius timuerunt &c.quoniam quieſcent/ipſi:& deducet eos ad regionem voluntatis eorum.i.quo deſiderant ire.Confitebuntur.gratiarumactio vt ſupra.Et exaltabunt eum/liberati a fluctibus maris,in eccleſia populi/hoc eſt publice coram populo:& in reſidẽtia ſeniorum lau-

dabūt eū.gr̄as agent laudando deum non ſolum coram populo,ſed etiam coram ſenioribus publicē reſidētibus,tanq̄ in loco graui . ¶ Hactenus de prouidentia dei circa quattuor genera periculorum. Quæ ſi diligentius perſpecta fuerint,ſic diſtinguunt̄ ꝙ extrema(primum ſcilicet & quartum)pericula ac diſcrimina viarum tractant.primum itineris terreſtris:quartū maritimi.Duo vero media manētiū hoīum mala deſcribūt.Secūdū quidē paſſiones extriſecas.ſ.vinculoꝝ,carceris,inopiæ & hm̄oi. Tertiū aūt paſſiones internas:ęgritudinis,nauſeę cibi & potus,ſtultitię &c̄.A quibus oībus ſm̄ planū lrē textū liberati ſunt illi qui in principio pſalmi redempti & congregati dicuntur.

Ponet flumina. Tractatur hic illa particula,quoniam bonus:manifeſtando ꝙ diuina bonitas difformiter ſe habet quantum eſt ex ſe & quantum eſt ex malicia hoīum,nulla facta mentione de clamore ad deū aut de pœnitentia.¶ Tractat̄ aūt hm̄oi diuinæ bonitatis diuerſa habitudo ſm̄ quattuor cōtrarietates.Prima eſt ſm̄ fertilitatem & ſterilitatem:inchoans a ſterilitate prius in aquis. Ponet,deus, flumina deſerto:hoc eſt faciet flumina arida ſicut deſertum:& exitus aquarū ſiccitati,& ſiccabit fontes aquarum.Deinde quo ad terram.Ponet terram fructiferam ſalſugini:ac per hoc reddet infructuoſam, a malicia habitantium in ipſa.Ecce ratio ſterilitatis.¶ Quo contra de fertilitate.Ponet,ex ſua bonitate,deſertum paludi aquarum:& terram ſiccitatis exitibus aquarum.Et hoc quo ad aquas. Et fecit habitare ibi eſurientes,qui prius eſurierant.Et hoc quo ad habitatores.& formauerūt vrbem habitationis. Et ſeminauerūt agros & plantauerunt vineas:& fecerunt fructum culturę,hoc eſt terrę cultę.Et hoc cōtra id quod dixerat terram fructiferam in ſalſuginem.

¶ **Et benedixit eis.** Secunda contrarietas eſt penes multum & paucum.Et inchoat a multiplicatione.Et benedixit,deus,eis,iuſtis ex bonitate ſua,& multiplicati ſunt valde : & beſtiam eorum,animalia eorum,non faciet minui.Minus dicit & plus ſignificat : ſcilicet faciet multiplicari .¶ Quo contra . Et imminuti,propter maliciam hominum ſunt,& humiliati ſunt,homines & beſtiæ : a ſterilitate,malo & triſtitia . Sterilitas malum eſt ab intrinſeco,contrarium multiplicationi . Malum ſonat omne genus nocumenti extrinſeci:ſiue ab aeris intemperie,ſiue a prędonibus &c̄. Et hoc contrariatur etiam multitudini poſſeſſę. Triſtitia demum malum internę paſſionis contrarię vitali motui ſonat . ¶ Per quę tria videt̄ ꝓpheta deſcribere cauſas vniuerſas diminutionis & depreſſionis hoīum & aīaliū.

¶ **Effundens.** Tertia contrarietas deſcribitur penes depoſitionem & exaltationem:qua ſcilicet depoſuit potentes de ſede & exaltauit humiles. Effundēs,deus,deſpectionem ſuper principes,propter maliciam eorum.multa magnaq; deſpectio diuina ſignificatur deſcribendo. effundens deſpectionem ſuper principes,eos qui principantur.Et errare eos faciet in vacuo non via . Effectus diuinæ deſpectionis quum deponit principes / eſt excęcatio ſignificata per errorem in vacuo non via :hoc eſt ad ſimilitudinem errantium in loco vacuo ſine via.qui velut cęci diſcurrunt,conſulunt,agunt. In qua metaphora nota triplex malum:vagationis errando per totum in vacuo loco.nam locus plenus arborum ſeu culturę cuiuſcunq;,quantum habet pleni,tantum non habet ſpatii errādi . Et ne putares vagationem in loco quidem vacuo ſed per vias multas,appoſuit non via,hoc eſt nulla via in ipſo vacuo exiſtente: vt ſic plenam excęcationis pœnam intelligeremus.¶ Quo contra. Et ſubleuauit,ex ſua bonitate,mendicum de paupertate: & poſuit quaſi ouem familias.hoc eſt diriget non ſolum pauperem exaltatum,ſed etiam familias eius quaſi ouem,velut gregem ouium. In quo ſignificatur diuina cura ac ſolicitudo erga exaltatum pauperem & familiam eius . Et hoc directe contrariatur excęcationi errantis in vacuo.

¶ **Videbunt recti.** Quarta contrarietas deſcribitur penes lætitiam & confuſionem. Videbunt,hæc ſupradicta,recti,corde,& lætabuntur. Quo contra.Et omnis iniquitas clauſit os ſuum,præ confuſione.confuſorum enim eſt tacere.

Quis ſapiens. Concluſio totius pſalmi eſt. Quis ſapiens,hoc eſt recte ſentiēs de ſuprema omnium cauſa,deo ſcilicet & diuina prouidentia,& cuſtodiet hęc,curam habebit horum diuinorum operum in hoc pſalmo deſcriptorum:& intelligentur gratię domini.Ecce effectus ſapientis.Si enim inueniantur ſapientes curam gerentes operum dei,efficient vt intelligantur non ſolum a ſe ſed a populis gratię dei,quas continuo hominibus impartitur.Et dixit quis ſapiens interrogatiue ſeu optatiue:q̄a nō facile inueniunt̄ hm̄oi ſapientes,& quia cupit inueniri hm̄oi ſapientes. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum pſalmus dauid. CVII.

Paratum cor meum deus / paratum cor meum:cantabo & pſallam in gloria mea.

Exurge pſalterium & cithara:exurgam diluculo.

Cōfitebor tibi in populis domine:& pſallam tibi in nationibus.

Quia magna eſt ſup cœlos miſericordia tua:& uſq; ad nubes ueritas tua.

Exaltare ſuper cœlos deus:& ſuper omnem terrã gloria tua:ut liberentur dilecti tui.
Saluum fac dextera tua & exaudi me:deus locutus eſt in ſancto ſuo.
Exultabo & diuidã ſichimã:& conuallem tabernaculorum dimetiar.
Meus eſt glaad & meus eſt manaſſes:& ephraim ſuſceptio capitis mei.
Iuda rex meus:moab lebes ſpei meę.
In idumęam extendam calciamentum meũ:mihi alienigenę ſubditi ſunt.
Quis deducet me in ciuitatem munitã:quis deducet me uſq; in idumęam?
Nonne tu deus qui repuliſti nos:& nõ exibis deus in uirtutibus noſtris?
Da nobis auxilium de tribulatione:quia uana ſalus hominis.
In deo faciemus uirtutẽ:& ipſe ad nihilum deducet inimicos noſtros.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶ Canticum pſalmi dauidi. CVIII.

1 Propheta. Paratum cor meũ deus†:cantabo & pſallã,etiã honor meus. † dij
2 Expergiſcere uiola & cithara:expergiſcar diluculo.
3 Confitebor te in populis domine*:& cantabo te in regnis.
4 Quoniam magna ſuper cœlos gratia tua:& uſq; cœlos ueritas tua.
5 Exaltare ſuper cœlos deus†:& ſuper omnem terram honor tuus. † dij
6 ¶Propter hoc liberabuntur amici tui:ſalua dextera tua,& reſponde mihi.
7 Deus†locutus eſt in ſanctitate ſua. Promiſſio diuina.gaudebo:diuidam ſichem,& ual-
lem ſuchoth dimetiar. † dij
8 Mihi galaad & mihi menaſſeh:& ephraim fortitudo capitiſ mei,iuda pceptor meus.
9 Moab lebes lauacri mei:ſup edom proiiciã calceũ meũ,ſuper philiſtim clangam.
10 Propheta.Quis ducet me in ciuitatem munitionis?quis duxit me uſq; edom?
11 Nonne tu deus†?reliquiſti nos,& nõ exibis deus † in exercitibus noſtris. † dij † dij
12 Para nobis auxilium ab anguſtatore:[quia] uana ſolus hominis.
13 In deo†faciemus exercitum:& ipſe conculcabit anguſtatores noſtros. † dij

Titulus eſt.Canticum pſalmi dauidi.Qui patet ex ſuperius dictis.
¶Circa materiam pſalmi aduerte ꝙ pſalmus iſte ſingulariſſimus eſt:quĩ cõpoſitus eſt de verbo ad verbũ ex extremis partibus duoꝝ pſalmoꝝ:ſcilicet.57.&.60.Prima ſiqdem pars huius pſalmi vſq; ad verſiculũ illũ,ppter hoc liberabunẽ amici tui,ſumpta eſt ex vltima parte pſalmi.57.tractantis de dauide in ſpelunca latente ꝑpter pſecutionem ſaulis.totũ vero reſiduũ pſalmi huius ſumptũ eſt ex vltima parte.60.tractãtis de deſiderata victoria ſup idumęos & ammonitas:vt ibi declaratũ fuit.Et qa in hoc vſ cõſiſtere huius pſalmi materia(qa totus pene circa hoc occupaẽ)ideo eadẽ ẽ materia huius pſalmi &.60.ſcilicet deſiderata a dauide victoria ſup ammonitas & idumęos.Differũt tñ hi pſalmi ĩter ſe quo ad ꝑparatoria:quĩ ibi ꝓpheta plorat caſum ſuoꝝ hebręoꝝ cęſoꝝ ab idumęis:& plorãdo trãſit ad petẽdũ victoriã attenta ꝓmiſſione diuina.hic vero inchoata ꝑparatione ai ſui ad laudandũ deũ,tñ ſup cõmunibus bñficiis,tñ ſpẽliter collatis liberãdis amicis eius:& ſic trãſit ad petẽdũ victoriã,attẽta ſimiliter diuina ꝓmiſſione.¶Eſt igiẽ materia huius pſalmi ad lſam oblatio & tãq̃ quoddã votũ dauidis ad laudãdũ deũ:dauidis inquã petẽtis victoriã ſup idumęos & ſup regiã vrbẽ ammonitaꝝ rabath.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta offert deo cor,honorẽ ac cantũ paratũ.tũ ex magnitudine dei ſup cœlos & iferiora.tũ ob liberationẽ amicoꝝ dei ab hoſtibus iuxta reuelationẽ diuinã de pſpitate dauidis regis.Et recognoſcẽs ſola diuina ope poſſe vicere,cõfidit i deo ꝙ pugnabit ꝓ ſe & cõculcabit hoſtes,idumęos & ãmonitas.
¶Perſona loquens propheta eſt:referens tñ diuinam promiſſionem.

Paratum.Diuidiẽ pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuam materię,& executiuã,ibi expgiſcere viola.
¶Proponit tria:oblationẽ cordis ſui,paratũ cor meũ:oblationẽ honoris ſui,etiam honor meus:oblationẽ laudis diuinę,cãtabo & pſallã.Reuoca ad memoriã dicta in pſalmo.60.ſcilicet ꝙ dauid capta ſyria fecit ſibi nomẽ,hoc eſt arcũ triũphalẽ(vt dẽ.2.reg.8.)& ꝙ credidit pp hãc vanitatẽ cęſas fuiſſe ab idumęis cuſtodias hebręoꝝ.Vñ qa peccauit in corde vano & honore mundano,ideo nunc medi-

eamenta pœnitētię proponit:parati cordis,parati honoris,& parati cantus deo.quãdoquidē & cor & honor & cantica lętitię minus data ſunt deo:dum exhibita ſunt in triũpho vanitatis.

¶ Expgiſcere viola. Incipit hic ps executiua tali ordie. Prio tractaꝛ illa pticula,cãtabo & pſallã. Secũdo ambę illę ſimul,paratũ cor meũ ēt honor meus,ibi qs ducet me. ¶ Circa cantũ itaq; primo excitatꝛ organa muſica(expgiſcere viola & cithara)p pſopopœiã inuitãs ad laudē diuinã. ¶ Expgiſcar diluculo. Promittit ſecũdo ppriã vigilãtiã ſũmo mane ad cãtãdũ deo. ¶ Cõfitebor te. Declarat tertio corã qbus laudabit. Cõfitebor,nõ me,ſed te i pplis dñe:& cãtabo te i regnis. ¶ Qm magna. Explicat materiã laudis.primo ex cõibus. Qm magna ſup cœlos gr̃a tua,i iis q hitãt cœlos:& vſq; cœlos,iferiores.ſ. ignē & aerē,veritas tua.iõ cõfitebor dicēs tibi. Exaltare,nõ i teṗo ſed i laudibus creaturaꝝ tuaꝝ,ſup cœlos deꝰ cognitus:& ſup oēm terrã,exaltetꝛ,honor tuus. Et itēdit dicere. Laudabo te corã oibus:ex hoc qdē ꝙ magnus es ſup cœlos & aerē,ꝙ glorificeris cõiter ſup cœlos & terrã.ex hoc ãt ꝙ ſpãlr liba̅bis amicos tuos,cãtabo aliud cãticũ.ſ.ſalua dextera tua & rñde mihi. ¶ Vide ſingula. Gr̃a dei an ſit ſup cœlos,multũ latet.& ppea ꝓpheta deſcripſit eã magnã ſup cœlos:qm̃ ſup cœlos ē ſm magnũ gr̃ę effectũ, btitudinē.ſ. angeloꝝ. Et ſiit veritas dei an extēdatꝛ ad ſphęrã reꝝ mutabiliũ latet.& ppea ꝓpheta veritatē dei ifallibilē deſcripſit extēdi ad iferiora. Et hic tãq; vlr̃ ꝑuſori mediãte gr̃a & veritate,cãtare ꝓmittit glorificãdũ deũ & ſup cœlos & ſup terrã. Ob ſpãlē ãt curã dei de amicis ſuis(.ſ.ob hoc ꝙ liberat amicos ſuos:hoies colētes ipm,credētes i ipm,& charitatis amicitia iũctos ipſi)ſpãle ꝓmittit cãticũ:laudãdo ꝙ ſaluauit eos deꝰ ppria dextera:h̄ ē ſpãlr pugnãdo ꝓ eis,ad ſilitudinē hoĩs pugnãtis dextera ꝓpria.hoc.n.ſpãliſſimũ mõſtrat auxiliũ. Nec ſolũ laudabit ſingulariſſimã ſalutē ex dextera eius,ſed ēt rñſionē diuinã:hoc ē ꝙ rñdetis facto qđ reuelatõe ſpãli ꝓmiſiſti. Hoc.n.ſpãle cãticũ ſignãꝛ ſubiũgēdo. Propter hoc liberabũtꝛ i.ꝓp h̄ ꝙ liberabũtꝛ amici tui,cãtabo h̄.ſ.ſalua dextera tua,q ex cõibꝰ cãtaui exaltaꝛ ſup cœlos,& rñde mihi facto. ¶ Deus locutus ē i ſctitate ſua. Totũ h̄ reliquũ pſalmi expoſitũ ē i pſal.60.& iõ vide ibi. Amē.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori dauid pſalmus. CVIII.

DEus laudem meam ne tacueris : quia os peccatoris & os doloſi ſuper me apertum eſt.

Locuti ſunt aduerſum me lingua doloſa & ſermonibus odii circundederũt me:& expugnauerunt me gratis.

Pro eo ut me diligerent detrahebant mihi:ego autem orabam.

Et poſuerunt aduerſum me mala pro bonis:& odium pro dilectione mea.

Conſtitue ſuper eum peccatorem:& diabolus ſtet a dextris eius.

Cum iudicatur exeat condemnatus:& oratio eius fiat in peccatum.

Fiant dies eius pauci:& epiſcopatum eius accipiat alter.

Fiant filii eius orphani:& uxor eius uidua.

Nutantes transferantur filii eius & mendicent:& eiiciantur de habitationibus ſuis.

Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius:& diripiant alieni labores eius.

Non ſit illi adiutor:nec ſit qui miſereatur pupillis eius.

Fiant nati eius in interitum:in generatione una deleatur nomen eius.

In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conſpectu domini:& peccatum matris eius non deleatur.

Fiant cõtra dominum ſemper,& diſpereat de terra memoria eorum:pro eo ꝙ nõ eſt recordatus facere miſericordiam.

Et perſecutus eſt hominem inopem & mendicum:& compunctum corde mortificare.

Et dilexit maledictionem & ueniet ei:& noluit benedictionem & elongabitur ab eo.

Et induit maledictionem ſicut ueſtimentum:& intrauit ſicut aqua in interiora eius, & ſicut oleum in oſſibus eius.

Fiat ei ſicut ueſtimentum quo operitur:& ſicut zona qua ſemper pręcingitur.

Hoc opus eoꝝ qui detrahũt mihi apud dñm:& qui loquunꝛ mala aduerſus aĩam meam.

Et tu dñe dñe fac mecum propter nomen tuum:quia ſuauis eſt miſericordia tua.

Libera me quia egenus & pauper ego ſum:& cor meum conturbatum eſt intra me.

Sicut umbra cum declinat ablatus ſum:& excuſſus ſum ſicut locuſta.
Genua mea infirmata ſunt a ieiunio:& caro mea immutata eſt propter oleum.
Et ego factus ſum opprobrium illis:uiderunt me & mouerunt capita ſua.
Adiuua me domine deus meus:ſaluum me fac propter miſericordiam tuam.
Et ſciant quia manus tua hæc:& tu domine feciſti eam.
Maledicẽt illi & tu benedices:q iſurgũt in me cõfundẽtur,ſeruus autẽ tuus lętabitur.
Induantur qui detrahunt mihi pudore:& operiantur ſicut diploide confuſione ſua.
Confitebor dño nimis in ore meo:& in medio multorum laudabo eum.
Quia aſtitit a dextris pauperis:ut ſaluam faceret a perſequentibus animam meam.

IVXTA HEBRÆVM. Vincenti dauidi pſalmus. CIX.

1 Propheta. DEus laudis meę:ne tace.
2 Quia os impii & os doli ſuper me aperuerunt: locuti ſunt mecum
lingua falſitatis.
3 Et uerbis odii circundederunt me:oppugnauerunt me ſine cauſa.
ſum
4 Pro amore meo impedient me:ego oratio.
5 Et poſuerunt ſuper me malum pro bono:& odium pro dilectione mea.
6 Conſtitue ſuper eum impium:& ſatan ſtabit ſuper dextera eius.
7 In iudicari ſuo exibit impius:& oratio eius erit peccato.
8 Erunt dies eius pauci: prępoſituram eius accipiet alter.
9 Erunt filii eius pupilli:& uxor eius uidua.
10 Et uagãdo uagabũtur filii eius:& petent & quęrent de deſtructionibus ſuis.
eſt
11 Illaquęabit mutuator omne† quod ipſi:& prędabuntur alieni laborem eius. † omni
12 Non erit/ipſi trahens gratiam:& non erit miſerans pupillos eius.
13 Erit poſteritas eius inciſioni:in generatione altera delebitur nomen eorum.
14 Memorabitur iniquitas patrum eius ad dominum*:& peccatũ matris eius nõ delebitᷣ.
15 Erunt contra dominum* continue:& incidetur de terra memoria eorum.
16 Propterea ꝙ non eſt recordatus facere gratiam:& perſecutus eſt uirum pauperẽ & mẽ
dicum & contritum corde/ad interficiendum.
17 Et dilexit maledictionẽ/& uenit ei:& nõ cõplacuit in benedictione/& elõgata ẽ ab eo.
18 Et indutus eſt maledictione quaſi ueſtimento ſuo:& ingreſſa eſt quaſi aquæ in medium
eius/& quaſi oleum in oſſa eius.
quo in cingulũ quo circũ ſe
19 Erit ei quaſi pallium amicietur:& cingulo continue cinget ipſam.
20 Hęc operatio impedientium me a domino*:& loquentium malum ſuper animã meã.
21 Et tu dñe*/dñe† mi fac mecũ propter nomen tuũ:quoniã bona gratia tua libera me. † dñi mei
22 Quoniã pauper & mendicus ego:& cor meum uulneratũ eſt in medio mei.
fui
23 Sicut umbra,ſicut inclinari eius ductus fui: excuſſus quaſi locuſta.
24 Genua mea impegerunt a ieiunio:& caro mea macruit a ſeruitio.
25 Et ego fui opprobrium eis:uidebunt me,mouebunt caput ſuum.
26 Adiuua me domine* deus meus:ſalua me ſꝫm gratiam tuam.
27 Et ſcient quoniam manus tua hęc:tu domine* feciſti eam.
28 Maledicẽt illi/& tu bñdices:ſurrexerunt/& cõfuſi ſũt,& ſeruus tuus lętabitur.
29 Induentur impeditores mei erubeſcentia:& amicientur quaſi pallio confuſione ſua.

30 Confitebor dominum ualde in ore meo:& in medio multorum laudabo eum.
31 Quoniam ſtabit dexterę mendici:ad ſaluandum a iudicantibus animam eius.

TItulus eſt. Vincenti dauidi pſalmus. De quo vt ſupra.

¶ Materia pſalmi ex autoritate petri apoſtoli act. 1. habetur. Inducit. n. oportere impleri ppheciā dauidis/ſurrogādo iudę pditori duodecimum apl̃m, dicens. Oportet impleri ſcripturam quā prædixit ſpiritusſanctus per os dauid de iuda, qui fuit dux eorum qui cōprehēderūt ieſum: ſcriptum eſt. n. ī libro pſalmorum/& epiſcopatum eius accipiat alter. quod in octauo huius pſalmi verſiculo habeť. ⁋ Ex quo iuncto contextu pſalmi/facile apparet chriſtum eſſe q̄ loqtur in hoc pſalmo: cōmemorādo iniquitatem perſequentium ipſum/& petendo reſurrectionem ſuam ac illius manifeſtationem.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta in perſona chriſti patiētis recurrit ad deū: cōmemorans tum doloſas tum impias iudęorum perſecutiōes. & petēs primum reſuſcitari a mortuis/tum ob diuinā gr̃am/tum ob merita paſſiōis ſuę: deinde manifeſtari glorioſe reſurrectionem ſuā/cū multorū ſalute & confuſione contradicentiū.

¶ Perſona loquens propheta eſt in perſona meſſię patientis.

DEus laudis meę. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam ibi locuti ſunt. ¶ Proponit quatuor. Primum. Deus laudis meę. Et poteſt tum actiue tum paſſiue laus mea intelligi. Et actiue quidem eſt ſenſus. o deus materia laudis meę: hoc eſt quem ſolum laudo/ cuius ſolius quęro laudem. Paſſiue uero eſt ſenſus. O deus ratio laudis meę: hoc eſt ꝙ ego lauder. non enim a meipſo aut ab homine ſed a te eſt ꝙ ego lauder & glorificer. Vtroq̄ autem modo veriſſime cōuenit chriſto homini dicere/deus laudis meę: vt patet. ⁋ Secūdum. ne tace. Quia dicere dei eſt facere, petendo ne tace petit vt faciat ſubiungenda. ⁋ Tertium. Quia os impii. Quartum. & os doli ſuper me aperuerūt. Non explicatur qui ſint iſti qui aperuerunt os ipietatis & doli. Subintelliguntur autem iudęi/ duplici crimine deſcripti. ſ. dolo & impietate. non qualicunq̄ ſed ſuper me/ non ſuper bonis meis ſed ſuper meipſo meſſia vſi ſunt ore impio & ore doloſo. Et vere crimina iudęorum in paſſione chriſti ad hæc duo capita reducūtur. Nam pręter hoc ꝙ iudas dolo tradidit chriſtum, iudęi doloſe impoſuerūt chriſto lęſę maieſtatis crimen/ vt pilatus eum crucifigeret tanq̄ contrarium cæſari. Impietas autem tā manifeſta fuit contra patrem patrię (docentem omnes viam dei/ſanantem ęgros/liberantē oppreſſos a dęmoniis &c̄.) vt non egeat probatione.

¶ Locuti ſunt. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/os doli. Secundo illa/os impii/ibi erunt cōtra dominum. Tertio illa/deus laudis meę/ibi & tu domine. Illa autem particula ne tace/tractatur in ſingulis tribus partibus: inſeritur. n. ſingulis. primis quidē prout petit vindictā: vltimę aūt prout petit reſurrectionē ppriam & manifeſtationē illius. ⁋ Et nota pro claritate ordinis: ꝙ tractādo iniqtates & punitionē iudęorū dupl̃r pcedit. nā prio itroducit eos quo ad culpā ī nūero plurali/locuti ſunt &c̄. quo ad pœnā vero in numero ſingulari/conſtitue ſuper eum &c̄. Deinde ecōuerſo deſcribit eoſdem quo ad pœnam in numero plurali/erunt contra dominum: quo ad culpam vero in numero ſingulari/ propterea ꝙ non eſt recordatus. Et rurſus regreditur ad pœnam in ſingulari & in plurali. Quæ ideo diximus: vt aduertas prophetam loqui de multitudine/de populo iudęorū modo ſub ratione vnius (quia fuerunt velut vnus contra chriſtum) modo ſub ratione plurium: quia non ſolum peccauerunt vt vniuerſitas ſed vt ſinguli.

Culpas itaq̄ iudęorum doloſas deſcribens/ait. Locuti ſūt mecum lingua falſitatis/auſi ſunt etiam mecū loquēdo falſa imponere. ſamaritanus es tu & dęmoniū habes/tu homo quum ſis facis teipſum deū &c̄. & demū aue rabbi. Et verbis odii circūdederūt me/non ſolum corā ſed circūcirca proſecuti ſūt me verbis non irę ſed odii inſaciabilis. Lege euangelium: & inuenies tot verba odii, ſacerdotum/ populi &c̄. Oppugnauerunt me/facto, ſine cauſa/ſine occaſione eis data: non offendi eos/non dedi eis aliquā occaſionem me perſequendi. ⁋ Pro amore meo/erga eos, impedient me/a vita/ab officio euangelizandi regnum dei. Et futurum impedient/pręcedentem reſpicit amorem. Et ego oratio/pro eis. Duo officia ſe feciſſe conteſtatur: ſcilicet amandi eos/& orandi pro eis. vt intelligas ꝙ ſine vlla data occaſione ipſū impugnauerunt. Et officium quidem amandi innumeris beneficiis comprobatur. orandi autem tota vita teſtať: tota ſiqdē chriſti vita fuit mentiū orās & intercedens ad deū pro humano genere. & propterea dicit ego oratio. ⁋ Et poſuerunt ſuper me malum/paſſionis & mortis, pro bono/a me eis collato: & odium/inſaciabile, pro dilectione mea/ erga eos. ¶ Conſtitue. Deſcripta culpa iudęorum ſubiungitur punitio eorundem, inchoando a capite: hoc eſt a iuda qui fuit dux eorum ad occiſionē chr̃i. Conſtitue ſuper eum/iudam proditorem caput eorum, impium/diabolum impietatis ſpiritu ipſum inſtigantem: & ſatan ſtabit ſuper dextera eius. Inquit enim ioannes euangeliſta. quum diabolus iam miſiſſet in cor vt traderet eum iudas. Et rurſus. poſt buccellam introiuit in eum ſatanas. Ratione primi dicitur/ conſtitue ſuper eum impium: ratione ſecundi dicitur. & ſatan ſtabit ſuper dextera eius/ad exequendum proditionem tanq̄ manus dexteræ ipſius iudę opus; velut ad ſa

ciendam vindictam vnguenti effuſi cuius ꝓcium furari voluerat. In iudicari ſuo exibit impius:
hoc eſt quando iudicio diſcretionis iudicabitur (dicente ei chriſto quod facis fac citius) exibit
a conſortio apoſtolico, impius/in meſiam. & oratio eius/immolatio agni paſchalis quam tunc effecit
cum chriſto & apoſtolis, erit peccato/hoc eſt imputabitur ei ad peccatum: quia vere fuit peccatum ex
mala mente iudę immolantis. Erunt dies eius/iudę, pauci: ſuſpendit. n. ſeipſum laqueo. & prępoſiturá
eius/apoſtolatum quo erat prępoſitus alius, accipiet alter/matthias. Erunt filii eius/non natura ſed imi
tatione (iudęos enim ſequaces iudę filios illius appellat) pupilli. Et vere pupilli abſq; deo patre. & ad li
teram multi fuerunt priuati patribus in excidio hieroſolimitano: quod hic incipit deſcribi ſub meta
phora vnius viri. Et vxor eius vidua. innumerę mulieres remanſerunt viduę. ⁋ Et vagando vagabun
tur filii eius/iudęi. quod impletum videmus in vagatione iudęorum. Et petent/mendicando, & quę
rent/dum petendo non habebunt neceſſaria, de deſtructionibus ſuis/hoc eſt ex deſtructionibus ſuis
eiecti quęrēt. ita ꝙ ad cumulum miſerię deſcribuntur eiecti non de integris habitaculis ſed de deſtru
ctionibus/vt etiam videant habitacula propria deſtructa. ⁋ Illaqueabit mutuator omne quod ipſi.
Inter alias miſerias deſcribitur creditor laqueos inijcere vniuerſis bonis quę habet tanq̃ ei obligatis.
& prędabūtur alieni laborem eius/quicquid acquiſiuit laborando. Non erit/ipſi trahens gratiam: hoc
eſt qui ei faciat aliquam gratiam/ad ſimilitudinem trahentis verſus ipſum gratiam. & non erit mi
ſerans pupillos eius. ⁋ Erit poſteritas eius inciſioni/hoc eſt ſuccidetur eius poſteritas: in generatione
altera/hoc eſt ſequente, delebitur nomen eorum. Ad literam verificatum eſt/intelligendo nomen ꝓ glo
ria: quoniam poſt. 40. annos deleta eſt gloria iudęorum a romanis. & ſic non remanſit nomen iudęo
rū vt ppli ſeu gētis vnius. ⁋ Memorabit iniqtas patrū eius ad dn̄um/quātū ad poenā: qm̄ puniti ſunt
filii ꝓ inıqtate patrū q occiderunt chriſtū. & peccatū matris/ſynagogę, non delebitur/ſed punietur.
Erunt contra dominum continue. Tractatur hic illa particula/os impii: commemorando impieta
tem iudęorum contra meſiam, & inchoando a poena maxima. Erunt contra dominum continue. ma
xima poena eſt perſeuerare inimicum deo: quales videmus perſeuerare iudęos continue. Et incidetur
de terra memoria eorum. Ad literam poteſt hoc dupliciter itelligi. Vel ꝙ ſit ſermo de terra promiſſio
nis: ex qua nō ſolū ipſi ſunt exciſi ſed ſucciſa eſt eorum memoria in veritate: quia non ſunt amplius ad
illam reuerſuri. Vel ꝙ ſit ſermo de laudabili memoria eorum ſm ꝙ populus dei. cōmemorantur. n. mo
do nō vt populus dei, ſed vt hoſtes dei. ⁋ Propterea ꝙ nō eſt recordatus. Reddit rationem poenę. Pro
pter id ꝙ non eſt recordatus/populus hebręus, facere gratiam. proponente pilato/vultis vobis dimit
tam regem iudęorum? populus non eſt recordatus tot miraculorum & beneficiorum ad faciendū gra
tiā liberationis chriſti de manibus curię cui per inuidiā pontificum traditus erat. Et perſecutus eſt vi
rum pauperē. nō ſolū noluit ipſum liberare, ſed perſecutus eſt ipſum meſiam virū pauperem/rerū, & mē
dicū/quia viuebat alieno ſumptu, & contritū corde/non ſuperbum ſed humilem corde: ad interficien
dum/tolle tolle crucifige eum. ⁋ Et dilexit maledictionē/ſanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros,
& venit ei/maledictio: & non complacuit in benedictione/oblata a pilato, & elongata eſt ab eo/bene
dictio. ⁋ Et indutus eſt maledictione/quo ad extrinſeca, quaſi veſtimento ſuo: & ingreſſa eſt/maledi
ctio intro, quaſi aquę in medium eius, & quaſi oleum in oſſa eius. Deſcribitur per hęc maledictio aſci
ta quodammodo a iudęis ad ſeipſos intus & extra. & intus penetrando omnia: ſcilicet & oſſa & mea
tus omnes. Et intendit per hoc propheta deſcribere pertinaciam iudęorum ad occidendum chriſtum
tantam vt nō curauerint quicquid inde mali eis ſequi poſſet. Quod impletum in euangelio legimus.
❡ Erit ei. Subiungit conſonam poenam. Acſi aperte diceret. populus aſciuit ſibi maledictionem, ita
erit/veniet, ei/maledictio, quaſi pallium quo amicietur: & cingulo/hoc eſt in cingulum/loco cinguli, cō
tinue cinget ipſam/maledictionem ſibi. ⁋ Hęc operatio impedientium me a domino/& loquen
tium malum ſuper animam meam. Cōcludit propheta omnia ſupradicta/vnico verbo aſcribens has
omnes poenas iniquitati perſecutorum. Hęc/congeries poenarum, operatio/hoc eſt opus operatum/
hic eſt fructus quem ipſimet produxerunt, impedientium me a domino: vere tota vita chriſti erat dei.
& loquētium malum/paſſionis & mortis, ſuper animam meam/contra vitam meam. Acſi dixiſſet. hic
eſt fructus quem referunt iudęi perſequentes me.
Et tu domine. Tractatur hic illa particula/deus laudis meę: petendo reſurrectionem & manifeſtatio
nem. ⁋ Et inchoat a rationibus ex parte dei. Et tu domine, domine/mi ſingulariſſime/ſcilicet per gra
tiam vnionis, fac mecum (more humano prius petit fac mecum/non explicando quid) propter nomē
tuum/propter gloriam tuam: qm̄ bona gratia tua (ecce alia ratio etiam ex parte dei) libera me/a mor
te. ⁋ Quoniam pauper & mēdicus ego. Rationibus ex parte dei adiungit rationes ex parte ꝓpriorum
meritorum. Et pro primo merito affert voluntariam paupertatem quam in hac vita ſuſtinuit: tan
tam vt volucres coeli nidum habeant, filius autem dei non habeat vbi reclinet caput ſuum. Et cor
meum vulneratum eſt in medio mei. Poteſt intelligi de vulnere charitatis, qua pro nobis volunta
rie mortuus eſt. & poteſt intelligi de vulnere paſſionis & crucis: quod quia letale fuit, deſcribi
tur peruenıſſe ad cor. ⁋ Sicut vmbra/non ſm quemcunq; ſtatum ſicut inclinari eius/hoc eſt ſicut

vmbra in ſua declinatione(qualis eſt vmbra veſpertina)ductus fui.Chriſtus quando apparuit valde grandis tunc occiſus eſt.Ante quinq; dies mortis eius clamauit ppl's/bñdictus qui venit in noie domini:& deinceps quotidie mane ibat populus ad pdicationem eius.& ſic ductus fuit ad mortem ſicut vmbra inclinata:quę quum eſt maxima tunc deficit.excuſſus quaſi locuſta/eiectus ſum tanq̃ animal nociuum nullo volente me apud ſe.Quod apparet verificatum tẽpore paſſiõis eius:dum primates excutiebant eum a ſe tanq̃ inimicum legis,& populus excuſſit eum a ſe:& pilatus excuſſit eum a ſe in herodem & econuerſo:& tandem excuſſus eſt in caluarię crucem.¶ Genua mea impegerunt a ieiunio:hoc eſt ſic redditus ſum debilis propter ieiunium ſicut hominis genua debilia impingunt. Et ad literam verificatur in baiulatione crucis,quã ob debilitatem non potuit portare vſq; ad locum caluarię.ſed tunc corruiſſe genua eius ſub cruce & dicitur,& colligitur ex eo ꝙ angariauerunt ſimonem cyrenenſem vt portaret crucem eius poſt eum.Et caro mea macruit a ſeruitio.Chriſtum ieiunaſſe non ſolum poſt baptiſmum vna quadrageſima ſed frequẽter,ex euangelio habetur.tum dicendo/hoc genus demoniorum nõ eiicit̃ niſi in ieiunio & oratione.tum dicentibus phariſęis/quare diſcipuli tui non ieiunant?& non dicunt quare tu non ieiunas,ſcientes ipſum ieiunare.Macrum autem fuiſſe quãuis nõ alibi legatur:multitudo tamen officiorum(pdicãdo/pernoctando in oratione/ieiunando / pedibus iter agendo)hoc ſuadet. Vnde ſeruitium ob quod macruit/illã ſignificat ſeruitutem de qua ipſe ait.filius hominis venit non miniſtrari ſed miniſtrare,ſalutem/vitam &c̃.populis. Nec eſt remotũ vt intelligas a ſeruitio carnis reſpectu ſpiritus.caſtigo inquit apoſtolus corpus meum & ĩ ſeruitutem redigo. multo magis chriſtus vt carnem etiam ex ipſa diſpoſitione corporis in ſeruitutem ſpiritus ſubiugaret macruit.¶ Et ego fui opprobrium eis/factus ſum enim eis maledictum pendens in cruce:videbunt me/crucifixum,& mouebunt caput ſuũ.prętereuntes mouebãt capita ſua,dicẽtes vah q deſtruis tẽplũ dei.¶ Adiuua me.Exequitur hic ne tace/quãtum ad reſurrectionem.Adiuua me domine deus meus/ ad reſurgendum:ſalua me/ad vitam immortalem,ſm gratiam tuam.¶ Et ſcient quoniam manus tua hæc.Petit manifeſtationem ſuę reſurrectionis.Et ſcient/homines,ꝙ manus tua hæc/reſurrectio mea: tu domine feciſti eam/reſurrectionem meam. Vere reſurrectio chriſti manus dei dicitur,non ſolũ quia manu dei facta eſt,ſed quia eſt inſtrumentum dei velut manus ad ſaluandas gentes.reſurrexit enim ppter iuſtificationem noſtram.Et rurſus.ſi chriſtus non reſurrexit/inanis eſt fides noſtra. ¶ Maledicent mihi,illi/iudęi/peruertentes cuſtodes ſepulchri & perſequentes meos diſcipulos,& tu benedices/multiplicando diſcipulos meos:ſurrexerunt iudęi adeuntes pilatum vt cuſtodiretur ſepulchrum vſq; in diẽ tertium,& confuſi ſunt/referentibus cuſtodibus:& ſeruus tuus(de ſeipſo loquitur)lętabitur/in reſurrectione.¶ Induentur impeditores mei/iudęi impedientes fidem chriſtianam,erubeſcentia:& amicientur quaſi pallio confuſione ſua/videntes miracula diſcipulorum meorum. ¶ Confitebor dominum valde in ore meo. Ad literam chriſtus poſt reſurrectionem ſuam ore proprio confeſſus eſt deum/docendo diſcipulos ſuos de diuinis.Et valde confeſſus eſt tum quantum ad efficaciam/quoniam aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas.tum quantũ ad myſteria declarata:dixerat enim ante reſurrectionem/multa habeo vobis dicere quæ non poteſtis portare modo. Tũ quantum ad concurſum vniuerſarum partium eius.ante reſurrectionem nãq; multę eius partes ſubiiciebantur paſſioni,& quodãmodo conquerebantur:in reſurrectione autem omnes materiam lętitię & laudis pię ſe ferentes iã glorificatę/efficiunt vt meſias ore ſuo laudet valde deum.Et in medio multorum laudabo eum/per dies.40. & poſtea per diſcipulos meos in medio mundi.¶ Quoniam ſtabit dexterę mendici(de ſeipſo olim loquitur/cuius dextera optima pars eſt)ad ſaluandum a iudicantibus animam eius.Affuit deus non ſiniſtrę chriſti ſed dexterę eius:dum ſaluauit vitam eius,non in ſtatu huius mortalitatis ſed reſuſcitando eam in ſtatũ immortalitatis.ſic enim ſaluauit a iudicibus(pilato/herodę/& iudęis)vitam chriſti. Et verſiculus iſte debet eſſe penultimus.eſt enim ſenſus.Quoniam deus ſtabit dexterę mendici ad ſaluandum a iudicibus animam eius,ideo confitebor dominum valde.&c̃.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO.¶ Pſalmus dauid. CIX.

DIxit dominus domino meo.ſede a dextris meis.
Donec ponam inimicos tuos/ſcabellum pedum tuorum.
Virgã uirtutis tuæ emittet dñs ex ſion:dñare i medio inimicorũ tuorum.
Tecum principium in die uirtutis tuæ in ſplendoribus ſanctorum:ex utero ante luciferum genui te.
Iurauit dñs & nõ pœnitebit eũ:tu es ſacerdos in ęternũ ſecundũ ordinẽ melchiſedec.
Dominus a dextris tuis:confregit in die irę ſuę reges.
Iudicabit in nationibus/implebit ruinas:conquaſſabit capita in terra multorum.
De torrente in uia bibet:propterea exaltabit caput.

ℭIVXTA HEBRÆVM. ℭ Dauidi pſalmus.

est hoc
1 Propheta. DIctum dñi domino meo. Vox dei recitata. ſede dexterę meę, donec
ponam inimicos tuos ſcabellum pedibus tuis.
o meſia
2 Propheta. Virgã fortitudinis tuę mittet dñs ex ſion: dñare i medio inimicoꝝ tuoꝝ.
3 Populus tuus ſpontanei in die fortitudinis tuę, in decoribus ſanctitatis: de uulua auro-
erit
rę tibi ros natiuitatis tuę.
es
4 Iurauit dominus & non pœnitebit. Vox dei. tu ſacerdos ęterno ſup̃ rẽ malchiſedec.
o pater *meſias*
5 Propheta. Dominus† ſuper dextera tua ſcidit in dię furoris ſui reges. † dñi mei
6 Iudicabit in gentibus: impleuit corpora, ſcidit caput ſuper terra multa.
7 De torrente in uia bibet: propterea exaltabit caput.

TItulus eſt. Dauidi pſalmus. De quo vt ſupra.
ℭ Materiã pſalmi eẽ meſiã, teſtaẽ in primis dñs matth. 22. inducẽs principiũ huius pſalmi, īterro- gãdo phariſeos q̃o dauid ī ſpũ vocat meſiã dñm ſuũ, dixit dñs dño meo ſede a dextris meis: ſi ergo da- uid vocat eũ dñm, q̃o filius eius eſt? Ad hebr. quoq; 1. idẽ firmaẽ, dicẽdo. ad quẽ aũt angeloꝝ dixit ali- q̃n, ſede a dextris meis quoaduſq; ponã inimicos tuos ſcabellũ pedũ tuoꝝ? Et ad hebr. 5. iterũ firmaẽ, af- ferẽdo dictũ ad chriſtũ. tu es ſacerdos in ęternũ ſm ordinẽ melchiſedec. Et rurſus ad heb. 7. iurauit dñs, & nõ pœnitebit eũ &c̃. ¶ Quid aũt de meſia tractet pſalmus iſte, ex ipſo pſalmo appet. ſ. q̃ de meſię re- gno inchoato ſm tẽpus mediũ inter ichoationẽ & plenã poſſeſſionẽ loq̃tur. Principiũ nãq; pſalmi a regno inchoat, deſcribẽdo meſiã ſedere ad dexterã dei. Tẽpus vero mediũ vſq; ad plenã poſſeſſionem, ſi- gnificatur dicẽdo donec ponã inimicos tuos. et deſcribiẽ in dominatione in medio inimicoꝝ ex vir- ga miſſa ex ſion. Acceptio autem plenę poſſeſſionis regni, circa finem deſcribitur. iudicabit ī nationi- bus &c̃. ¶ Vnde ad literam materia pſalmi eſt regnum meſię inchoatum in cœlo, proferens interim media in terris per quę ad conſummatam poſſeſſionem regni veniet tempore vniuerſalis iudicii.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Dauid meſiã ſedentẽ ad dexterã dei, & dominãtẽ ſpũaliter in mũdo (hoc eſt p euãgelicã fidẽ) intro- ducit vſq; ad iudicii tẽpus: quo ſenſibiliter ſubiectos oẽs iudicabit, quia voluntarie paſſus fuerat.
ℭ Perſona loquens propheta eſt: referens tamen vocem dei.

DIctũ domini. Diuidiẽ pſalmus in ptes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã, ibi virgã. ℭ Pro- ponit dictũ dei ad meſiã. Dictũ dñi dño meo. In qua relatione ſignificaẽ pluralitas diuinarũ per- ſonarũ: dum diſtinguiẽ dñs q̃ dixit a dño cui dixit. Et primũ q̃dẽ vocat dñm: ſic. n. vocabaẽ deus apud hebręos. alterũ autẽ (ſcilicet meſiam) vocat dñm meũ. vt hinc dauid ſignificet meſiam eſſe verũ deũ, q̃a dñs eius, & duarũ naturarũ. ſ. humanę, ſm quã eſt filius dauidis, & diuinę, ſm quam eſt dñs dauidis. ¶ Sede dexterę meę. Ecce dictũ dñi ad meſiam. Petrus apoſtolus act. 2. teſtatur hoc impletum in aſcen- ſione chriſti, dicendo. nõ. n. dauid aſcendit in cœlos: dixit aũt ipſe, dixit dñs dño meo ſede a dextris me- is. Marcus quoq; euangeliſta in die aſcenſionis. aſſumptus inquit eſt in cœlum, & ſedet a dextris dei. Se- dere non ſignificat hic poſitionẽ qua corpore ſedemus: ſed quiete regnare, ad ſimilitudinem regis qui aſciſceret primogenitũ ſuum ad corregnãdũ ſecum. Dextera ſiquidẽ dei non poteſt intelligi membrũ corporeũ, q̃m deus ſit ſpiritus: ſed ſuprema dei bona appellatione dexterę ſignificãtur. Ac ſi dixiſſet. ge- re regna in optimis bonis meis. Et vere ſic eſt: q̃m regnat in cœleſtibus, quæ ſunt longe meliora bona q̃ terreſtria. & rurſus regnat in ſpiritualibus per fidẽ in terra: quæ ſunt meliora bona q̃ ſenſibilia. ¶ Do- nec ponam: hoc eſt vſq; ad diem iudicii regna in iſtis, regnaturus poſtmodum etiam ſenſibiliter in to- to vniuerſo. Tẽpus intermedium ab aſcenſione vſq; ad iudicium, ſignificatur per. donec ponam inimi- cos tuos, incredulos & peruerſorũ morũ, ſcabellũ pedibus tuis, ſubiiciam tibi eos velut ſcabellum ſup- pedaneum. Vbi nota q̃ non dixit donec deſtruam ſeu occidam & annihilem inimicos tuos, ſed do- nec ponam illos tanq̃ ſcabellũ ſub pedibus tuis: ad ſignificandum q̃ inimicos ipſius viuos ſubiiciet pedibus eius, q̃ regnabit ſuper inimicos ſuos viuos ſibi ſubditos: ita q̃ non erit rex mortuorum ſed vi- uorum. quod nulli humano regi conceſſum eſt aut concedetur.
ℭ Virgã fortitudinis tuę. Incipit ſ͠ pars executiua tali ordine. Prĩo tractaẽ illa pticula, ſede dexterę meę donec. Scdo illa, ponã inimicos tuos ſcabellũ, ibi dñs ſup dextera. Tertio illa, dictũ dñi dño meo, ibi de torrente. ℭ Tractans tẽpus intermediũ quo chriſtus ſedet ad dexterã patris, deſcribit ſpũalẽ ad- miniſtrationem quam exercet in terris: non tanq̃ opus ipſius meſię, ſed tanq̃ opus dei ad mani-

feſtationem meſię cum eo regnantis.Et merito : opus.n.ſpiritualeꝗdeo qui ſpiritus eſt aptiſſime attri
buit.Apoſtrophans ergo dauid ad meſiam regnātem in cœlis/ait. Virgam fortitudinis tuæ mittet do
minus ex ſion. Virga regis/ſignum eſt autoritatis & directionis exercendę.Et ad literā ſpūſſanctus da/
tus in die pentecoſtes ad ꝑdicandum chriſtum & miraculis confirmādū euangelium/eſt virga/autori/
tas mundi directiua,fortitudinis tuæ/imortalitatis tuę iam glorificatę.nondum.n.erat ſpiritus datus
quia ieſus nondū erat glorificatus inquit ioan.7.vt intelligas ſpiritūſanctū eſſe virgam non humili/
tatis ſed fortitudinis chriſti.Et bene nota ꝙ vtrūq; dicit,& ꝙ eſt fortitudinis tuę/& ꝙ mittet dominus
illā:quia ſcriptum eſt.paracletus ſpiritusſanctus quē mittet pater in nomine meo. Virgam itaq;/hoc ē
poteſtatē in ſigno ſenſibili potētię tuę iam regnantis/hoc eſt ſpm̄ſanctum viſibiliter conteſtantem re/
gnū tuū,mittet dn̄s ex ſion/hoc eſt ex hieruſalem cuius pars erat ſion.Et ſm̄ aliquos ad lrām ex ſion:pu
tant.n.domum in qua congregati erant apoſtoli in die pētecoſtes/fuiſſe in ſion.Significātius aūt dici/
tur ex ſion/& nō dicitur in ſion:vt intelligamus ſpm̄ſanctum mittēdū quidē ex ſion in vniuerſum mū/
dū,ſed non vt ſiſtat in ſion.℣ Dn̄are/ꝑ fidē.Effectus deſcribitur miſſionis ſpūſſancti.Dominare in me
dio/in manifeſto/in publico,inimicoꝝ tuoꝝ/primo iudęorum & deinde gentiliū incredulorū. Primo
ſiqdem die pentecoſtes triū miliū dominium accępit aīarum.Et ꝓpterea dixit dn̄are/velit nolit inimi/
ci tui. ℭ Populus tuus.Deſcribit quales ſint illi in quibus meſias dn̄af in medio inimicoꝝ. Ppl's tuus
(ecce vnitas oīum fidelium)ſpontanei/non ſubacti/non timore aut lucro ducti, ſed ſpontanei/ſupple
erunt:credere.n.voluntariū eſt.in die fortitudinis tuæ/nō in die furoris aut fallacię,ſed in die fortitudi/
nis tuę/tum ad miracula operandum/tum ad ſuſtinendum quęcunq; aduerſa.quo ad hæc.n.duo dies
fortitudinis meſię apparuit veniente ſpūſancto:dum diſcipuli in chriſti virtute & miracula faciebāt,
& fortiter mala oīa ſuſtinebant.Et ꝓpterea ſubditur.in decoribus ſanctitatis.explicatur.n.dies fortitu
dinis meſię non in quibuſcunq; ſed in decoribus ſanctitatis:hoc eſt in hominibus intus tāta ſancti/
tate prędit is ꝙ etiam extra decores ſanctitatis prę ſe ferebant.Collige ergo populum meſię non ſpon
taneum ſed ſpontaneos/hoc eſt ꝙ non ſolum collegialiter vnum ſed ſingillatim ſpontaneos,nō quā/
docūq; ſed in die fortitudinis meſię exiſtentis in decoribus ſanctitatis. ℣ De vulua aurorę. Deſcripſit
qualitatem fidelium filiorum ſimul cum qualitate fidelium patrum/apoſtoloꝝ:reliquū erat vt deſcri/
beret modum quo iſti filii generandi eſſent.Et hunc modo deſcribit ad ſimilitudinem generationis ro
ris de matrice aurorę.Et intendit ꝙ generatio fidelium chriſti nō erit ſicut generatio qua mater gene/
rat vnum aut duos filios:ſed erit ſicut generatio roris qua aurora generat rorem:hoc eſt ꝙ erit genera/
tio innumerabilium ſimul.ſicut.n.aurora generat ſimul magnam roris multitudinem,ita erit genera/
tio fidelium chriſti.Lege geſta apoſtolorum & martyrum:& videbis hoc ad literam infinities impletū.
In ipſo ſiquidem die pentecoſtes fuit generatio trium milium.& poſtmodum in miraculo claudi ſana
ti a petro/referuntur alia duo milia &c̄.Significanter autem non dicit de aurora ſed de vulua(hoc ē ma
trice)aurorę:vt intelligas auroram fœcundam ad generandum rorem.& hoc ad differentiam aurorę
ſterilis:quæ ſcilicet parum aut nihil roris generat.Nota tu nouicie ꝙ vulua non eſt nomen pudibun/
di muliebris,ſed vocatę a medicis matricis ītem ę/ ab inuoluendo dicta.Quod ideo dixerim,ne erube
ſcas a uocabulo quod hiero.appoſuit.Eſt itaq; ordo & ſenſus literæ hic.Populus tuus in ſingulis ſpon
tanei,erit tibi meſię de vulua aurorę ros natiuitatis tuę in die fortitudinis tuæ in decoribus ſanctita/
tis:hoc eſt naſcetur ſicut ros de vulua aurore tempore quo fortitudo tua in decoribus ſanctitatis ap/
patebit. Appellatur enim natiuitas meſię natiuitas populi eius:quia ſicut ipſe i membris ſuis perſecu
tionem patitur(ſaule ſaule quid me perſequeris?)ita in naſcentibus ſuis membris naſcitur. Valde au/
tem congrue generatio fidelium aſſimilatur generationi roris:vt etiam intelligas cœleſtem eſſe gene/
rationem fidelium/& aurorę tempore verſus ſolem iuſtitię.ℭ Iurauit dominus. Deſcripto populo in
quo regnat per fidem chriſtus in medio inimicorum ſuorum/deſcribit cōſequenter nouitatem legis.
Ne putares meſiam in hoc tempore medio ſacerdotium legale/cęrimonialia atq; iudicialia legis moy
ſi probaturum,deſcribit propheta nouum ac ęternum meſię ſacerdotiū. In quo clauditur abdicatio
legalis ſacerdotii & veteris legis.tranſlato enim ſacerdotio cointelligitur tranſlata & lex: vt dicitur ad
hebr.7.Iurauit dominus/hoc eſt immobiliter diffiniuit,& non pœnitebit / ad differentiam ſacerdotii
legalis cuius deum pœnituit:hoc eſt ad modum pœnitentis ſe habuit/quia deſtituit illud.tu/meſia nō
de tribu leui ſed de tribu iuda,ſacerdos/ſupple es,ęterno/nō ad tēpus vt aaron & qlibet alius ſacerdos
legalis:quoꝝ nullus erat ſacerdos i ęternū ſed q̄diu viuebat.Chriſtus autē ſacerdos eſt in ęternū.vt.n.
dicif ad hebr.7.ſempiternū habet ſacerdotiū:vnde & ſaluare in perpetuū pōt/accedens ꝑ ſemetipſum
ad deū,ſemꝑ viuēs ad interpellādum pro nobis.Supra rē malchiſedech.nō ſolū ſupra ſacerdotiū legale
quod fuit tribus leui,ſed etiam ſupra ſacerdotium malchiſedech.quod conſtat prędſtantius fuiſſe legali
ſacerdotio:vt ad hebr.7.probatur.Sed & toto genere hebręorū:vtpote cui patriarcha primus hebręo/
rum abraham ſubditus fuit/offerens illi decimas,& benedictus ab eodem. Et intendit(vt dictum eſt)
per meſię nouum/immutabile/æternum ac excellentius ſacerdotium,nouitatem declarare legis meſię
quam videmus:quam appellamus nouum teſtamentum.

¶ Aduerte hic queſtionem eſſe an malchiſedech ſit vna dictio/ita ꝙ ſit nomen proprium illius viri q̃ fuit rex ſalem, cui abraham decimas obtulit vt ſacerdoti dei altiſſimi (vt latini grecique codices pre ſe ferunt) an ſint due dictiones.ſ.malchi & ſedech: vt hebrei codices habent tam hic q̃ gene.14. Immo apud hebreos ſunt tres dictiones.nam malchi equiualet duabus dictionibus/ ſcilicet rex meus, & ſedech ſignificat iuſtitiam. ¶ Soluitur queſtio.dicẽdo ꝙ ſm veritatem malchiſedech eſt vnicum nomẽ compoſitum ex dictis tribus dictionibus:& non erat nomen proprium viri ſed dignitatis.quilibet enĩ rex hieruſalem vocabatur malchiſedech:ſicut quilibet rex egypti vocabat̃ pharao/& quilibet imperator romanoꝝ vocatur ceſar. Nec hoc ſolo titulo cõtenti erant reges hieruſalem, ſed etiã quilibet eorũ appellabatur adoniſedech. Ita ꝙ a iuſtitia populus decorauerat titulũ regis ſui, appellando eum vel malchiſedech/hoc eſt rex meus iuſtitie:vel adoniſedech/hoc eſt dñs meus iuſtitie. Et de malchiſedech quidem ſcribit̃ gene.14.de adoniſedech vero ſcribitur ioſue.10. Scribitur autem in hebreis codicibus duabus dictionibus propter prolixam compoſitionem:ſicut tubalcain.

Dominus ſuper dextera tua. Propoſuit propheta in principio pſalmi dñm dicentem & dñm cui dictũ eſt/& recitato dicto ſtatim direxit ſermonẽ ad dñm cui dictũ eſt (hoc eſt meſiam) dicendo virgã fortitudinis tue &c̃. modo apoſtrophat ad dñm qui dixit/dicendo dñs ſuper dextera tua. Ita ꝙ ſicut hactenus allocutus eſt meſiam de a dño qui dixit faciendis pro ipſo meſia, ita nunc alloquitur dñm qui dixit de faciendis ab ipſo meſia/dicens. Dñs ſuper dextera tua. ¶ Tractatur hic illa particula/ponam inimicos tuos ſcabellum pedibus tuis:declarando facienda a meſia tẽpore vniuerſalis iudicii. Dñs/cui dixiſti ſede a dextris meis, ſuper dexterã tuã/ſuper locũ dextere tue ſedẽs/ſuper optima bona tua regnans, ſcidit in die furoris ſui reges. Conſtat ꝙ dies furoris meſie/tẽpus vocatur vniuerſalis iudicii. Vbi aduerte duos dies meſie in hoc pſalmo nominatos (primo diem fortitudinis eius/& modo diem furoris ipſius) ad ſignificãdum duo apud nos tẽpora chriſti regnãtis/ vtrũque diem propter claritatem. Alterũ diẽ furoris propter claritatẽ iuſtitie.tũc.n.clare patebit vniuerſo mundo iudiciũ & iuſtitia chriſti. Alterũ diẽ fortitudinis/ꝓpter claritatẽ immortalitatis chriſti:quae ex tunc clare apparuit mũdo quũ ſpiritusſanctus corda fideliũ illuſtrauit,& miraculis ac fortitudine martyrũ cõprobauit. Scidere autem dicitur reges metaphorice ad ſimilitudinem victoris cõfringẽtis reges pugnãtes cum exercitibus ſuis. Et in tẽdit ꝑ hoc ſubactionẽ regũ. ¶ Iudicabit in gẽtibus. Ne putares meſiã iudicẽ iudeorũ tm̃, extendẽdo dixit iudicabit in gẽtibus/& nõ ſolũ in iudeis:& vt non ſolũ reges ſed etiã gentes oẽs ſubditas meſie deſcribat. Implebit corpora. Appellatiõe corpoꝝ ſignificantur corpora exanima.ac per hoc implere corpora eſt animare corpora quae vacuata fuerũt animabus:quod eſt reſuſcitare corpora. Quod ad ipſam faciet meſias in vniuerſali iudicio:vt ſic impleatur ꝙ inimici ſint ſcabellũ pedũ eius.nõ.n.mortui ſed viui inimici ſunt ſcabellũ pedũ. ¶ Scidit caput ſuper terra multa:hoc eſt antichriſtũ q fuerat caput ſup multa terra. De ipſo.n.dicit apl's.quẽ dñs ieſus interficiet ſpiritu oris ſui,& deſtruet illuſtratiõe aduẽtus ſui.2.ad theſſa.2. ¶ Collige prudens lector actiones quattuor chriſti in iudicio. Et nota prudẽtiam prophetae:ꝙ vbi in principio pſalmi has actiones dixit fore a dño dicente (dum deſcribendo ait ponam inimicos tuos) modo deſcribit eas exequendas a dño cui dictum eſt:vt intelligamus eãdẽ actionem eſſe vtriuſque/ſicut eſt vna vtriuſque deitas. Tres autem actiones ſignificat in ꝓterito & vnam in futuro/ſcilicet iudicabit:quia licet omnes ſint modo future, in die tamen furoris ille tres precedent iudicium.ita ꝙ reſpectu illarum iudicium ſignificatur futurum.

De torrente. Tractatur hic illa particula/dictũ domini domino meo:declarando meritum quo meſias meruit exaltari ad dexteram dei. Dicere enim dei eſt facere.& propterea ad dictum dei ſpectat efficere etiam media quibus efficit ꝙ ſedeat ad dexteram ſuã. Deſcribitur autẽ meritũ chriſti ꝑ metaphorã bibẽtis de torrẽte. paſſio ſiquidem eius/bibitio pluries eſt appellata:iuxta illud. poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Et rurſus. pater ſi non poteſt hic calix tranſire niſi bibam illum. Et ſignificatur per hoc ꝙ voluntarie paſſus eſt, ſicut voluntarie bibimus. In via autẽ:quia ad literam meſias viator exiſtens paſſus eſt, & non quatenus erat comꝓhenſor. De torrente vero:quia torrens aquam prebet turbidam ac impetuoſam, ſignificantem virulentum impetum iudeorum/quem voluntarie meſias ſuſtinuit. ¶ Propterea exaltabit caput. Propter quod inquit apoſtolus/deus exaltauit illum & dedit ei nomen quod eſt ſuper omne nomen &c̃. Amen.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Halelu iah. CX.

Confitebor tibi dñe in toto corde meo:in cõſilio iuſtorũ & cõgregatione.
Magna opera domini:exquiſita in omnes uoluntates eius.
Confeſſio & magnificentia opus eius:& iuſtitia eius manet in ſeculũ ſcli.
Mẽoriã fec̃ mirabiliũ ſuoꝝ miſericors & miſerator dñs:eſcã dedit timẽtib9 ſe.
Memor erit i ſclm teſtamẽti ſui:uirtutẽ operũ ſuorũ ãnũciabit pplo ſuo.

Vt det illis hęreditatem gentium:opera manuum eius ueritas & iudicium.
Fidelia omnia mādata eius:confirmata in ſeculum ſeculi,facta in ueritate & ęquitate.
Redemptionem miſit populo ſuo:mandauit in ęternum teſtamentum ſuū.
Sanctum & terribile nomen eius:initium ſapientię timor domini.
Intellectus bonus omnibus facientibus eum:laudatio eius manet in ſeculum ſeculi.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Halelu iah. CXI.

1 Propheta. Aleph. Confitebor dominum in toto corde.
Beth. (quia) in ſecreto tectorum & congregatione.
2 Ghimel. Magna (ſunt) opera domini.
Daleth. exquiſita cunctis uolentibus ipſa.
3 He. Pulchritudo et decor opus eius.
Vau. & iuſtitia eius manens ęterno.
4 Zain. Memoriam fecit ſepatis ſuis.
Cheth. miſericors & miſerator dominus.
5 Teth. Cibum dedit timentibus ſe.
Iod. recordabitur ſempiterno pacti ſui.
6 Caph. Fortitudinem operum ſuorum annunciauit populo ſuo.
Lamed. ad dandum eis hęreditatem gentium.
7 Mem. Opera manuum eius ueritas & iudicium.
Nun. fidelia omnia pręcepta eius.
8 Samech. Firmata æterno/ſeculo.
Hain. facta in ueritate & rectitudine.
9 Pe. Redemptionem miſit populo ſuo.
Zadi. pręcepit ęterno pactum ſuum.
Coph. ſanctum & timendum nomen eius.
10 Res. Principium ſapientię timor domini.
Sin. intellectus bonus cunctis facientibus ea.
Thau. laus eius manens ſemper.

Titulus eſt.Halelu iah:hoc eſt laudate deum.Ex quo habetur materia pſalmi in genere: φ ſcilicet pſalmus iſte eſt laudatiuus dei. Verum vbi progreſſus pſalmi perſpicacius viſus fuerit,apparebit formale in pſalmo/explicatum per titolum.Materia autem diuinę laudis in pſalmo tractata eſt opus dei in duobus temporibus.ſ.patribus ante moyſen, & poſtea in reductione filiorum iſrael ad terram promiſſionis.Ita φ ad literam intēdit propheta magnificare in his duobus opera dei,tum relatiue ad deū:tū relatiue ad humanū genus. ¶ Q2.n.pſalmus iſte ad lfam tractet tēpus reductiōis ppłi in terrā pmiſſiōis,teſtaẽ tū qntus verſiculus.recordabiẽ ſempiterno pacti ſui, ad dādū eis hæreditatē gētiū/cū pcęptis diuinę legis.tū nonus verſiculus.pcępit ęterno pactū ſuū &c̄.In his.n.clare tractaẽ φ deus obſeruauit pactū ſuū,redimēdo pplm de ęgypto,dando illis pcępta/hereditatē gētiū/& reliqua:& φ deus pcępit obſeruari a pplo pactū ſuū.Quæ oīa cōſtat fuiſſe i tēpore reductiōis ppli geſta. ¶ Q2 aūt ptractet tēpus patrū añ moyſen,inſinuat tū primus verſiculus/dicēdo in ſecreto rectoꝝ. Tū quartus.memoriā fecit ſepatis.i.mirabilibus ſuis:vt exponendo patebit. Tum quia ordo materię id expoſcit.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propħa pollicetẽ laudare deū p opibus dei magnis.tū in ſtatu priuato iuſtoꝝ patrū.ſ.añ moyſen:paſcēdo eos tāq̄ mēoriā diuinorū mirabiliū.tū i ſtatu politico iuſtoꝝ:& fuādo fœdus/redimēdo/docēdo/pcipiēdo/dādoq; pmiſſiōis terrā,& mādādo fuari a pplo fœdus/habēdo nomē dei vt timēdū & ſāctū.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

Confitebor dñm. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam/ibi pulchritudo. ¶ Scito ex hiero.pſalmum eſſe alphabeticum,non ſm integros ſed ſm ſemiuerſiculos

los.qui forte apud hebręos ſunt integri verſiculi paruuli:quales apud nos ſunt adonii & gliconici . Et eſt primus habēs integrū alphabetum. ¶ Proponit vnū duplici motiuo fultū. Confitebor dn̄m in toto corde. vnum quod ꝓponit eſt laudare deū integro corde, in ſecreto rectorū & cōgregatione. Ordina literam ſic. Quia opera dn̄i & in ſecreto rectoꝝ & in cōgregatione rectoꝝ exquiſita cunctis volentibus ipſa/hoc eſt ad vtilitatē oīum cupientiū dei opera, ſunt magna. Et intendit per ſecretū rectoꝝ ſtatū patrū iuſtoꝝ ante moyſen. Et apte ſic deſcribiť ſtatus ille. nā tūc non erat populus dicatus diuino cultui: ſed viri iuſti erant ſicut viri priuati/ſingulariter qlibet manēs in timore dei. Ita ꝙ ſecretū diſtinguiť cōtra ſtatū publicū/popularem ſeu ciuilem. Per congregationē vero ſignificat congregationem politicā populi ad cultū vnius dei:quę incœpit in egreſſu filioꝝ iſrael de ęgypto . ¶ Et in vtroꝙ ſtatu opa dn̄i fuerūt magna, & in ſeipſis & in mētibus rectoꝝ. Et fuerūt exqſita/diligēter diſcuſſa/inueſtigata, ad vtilitatem nō oīum abſolute ſed oīum volentium ipſa. Et hoc ad differentiam eorum quibus opera dei in nauſeam veniunt:& ad extendendam vtilitatem ad omnes cuiuſcunꝙ generis hoīes, modo vellēt opa dei:hoc eſt delectarenť in opibus dei/cuperent illa adimpleri/& huiuſmodi.

¶ Pulchritudo. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractať illa ꝑticula/in ſecreto rectorū. Secūdo illa/& congregatione/ibi recordabiť. Tertio illa/cunctis volentibus/ibi ꝓcępit æterno. ¶ Tractať itaꝙ ratio laudandi deum in ſecreto.i.priuato ſtatu iuſtoꝝ:narrando opa dn̄i magna ſpectantia ad ſtatū illū. Pulchritudo/mūdi conſiſtens in debita quātitate & diſpōne partiū mundi, & decor/mūdi conſiſtens in ordine, opus eius/dei:& iuſtitia eius/qua prouidet & diſtribuit vnicuiꝙ ſuauiter, manens æterno. Hæc ſunt opa dei apud primos patres cognita:opus ſcilicet creationis mundi & opus prouidentię diuinę. quæ fuerunt magna & exquiſita in ſecreto iuſtorum. ¶ Memoriā fecit ſeparatis ſuis. ne aboleretur fides creationis & diuinę prouidentię, conſeruauit deus patres tanq̄ memoriam ſeparatis ſuis. Separata dei appellantur tum opera creationis & prouidentię diuinę, tum conditiones dei:ſcilicet oīpotentia & excellentia/& huiuſmodi reuelata patribus. Quę vere ſunt ſeparata a facultate naturę/poteſtatis & cognitionis noſtrę.& ꝑpterea mirabilia vocātur a nobis. ¶ Cōſeruatio patrum deſcribitur per dare cibum timentibus ſe. tum quia cibus eſt naturale conſeruatiuū hoīum in hac vita. tum: quia ſpeciali cura deus prouidit de cibo abrahę in ægypto/iſaac in geraris/iacob & filiis eius in ægypto. Directionem autem diuinam huius officii quod eſt dare cibum timentibus ſe/ad hoc ꝙ ſic cōſultum eſſet mirabilibus diuinis de memoria, aperte ſignificat dicendo. memoriā fecit ſeparatis ſuis. ¶ Et ratio tanti beneficii adiungitur/dicendo. miſericors/in voluntate, & miſerator/in opere:vt itelligamus ex magna dei gratia imo ex magna(humano more loquendo)compaſſione dei erga genus humanū, prouidiſſe deum de memoria/de fide conſeruanda diuinorum:non per libros/non per populos, ſed per ſucceſſiuam conſeruationem cibando timentes deum. ¶ Vbi etiam nota ꝙ cibatio illorum patrum non fuit ſola cibatio hominum & cibatio timentium deum, ſed fuit conſeruatio fidei diuinorum mirabilium. Vnde patet q̄ magna fuerint opera domini in ſecreto rectorum.

Recordabitur ſempiterno pacti ſui. Tractatur hic illa particula/& congregatione:declarādo opera domini magna in congregatione rectorum ſeu iuſtorum:hoc eſt in erectione populi in congregationē politicā. ¶ Et numerans quinꝙ opera dn̄i(ſcilicet memoriam fœderis / doctrinam/terræ poſſeſſionem ex veritate & iudicio/pręcepta/& redemptionem)inchoat ab opere radicali:ſcilicet pacto diuino inito cum abraham. Recordabitur/ad ſimilitudinem recordantis ſe habebit/non quandoꝙ , ſed ſempiterno/nunq̄ obliuiſcetur, pacti ſui/cum abraham/ſcripti geū. 15. ex vi enim fœderis cum patriarchis initi reduxit deus populum in terram promiſſionis. Et futurum recordabitur/refertur ad ꝓteritum memoriam fecit/cibum dedit. ¶ Annunciauit fortitudinem operum ſuorum/hoc eſt opera ſuę potentiæ, creationis ſcilicet/ꝓuidentię/iuſtitię &c̄. populo ſuo/hoc eſt in publico populo/qui prius manifeſtauerat oīpotentiam ſuā non populo ſed particularibus hoībus. Tunc enim primum annunciata ſunt publice in populo mirabilia dei. tū per ipſum deum in monte ſina. tū mediāte moyſe, qui ſcripſit de creatione mūdi &c̄. ¶ Ad dandū eis hęreditatē gentiū, opa manuū eius veritas & iudicium . In principio propoſuit opa dn̄i magna & exquiſita materiā diuinę laudis. poſtea applicauit ſecreto rectoꝝ opa dei/pulchritudinē/decorē &c̄. mō cōſequēter applicat cōgregationi rectoꝝ opa dei veritatem & iudicium. Et vere ſic eſt:quā veritas dei adimplēs fœdus factū cū patribus & iudiciū dei vindictā exercēs in amorręos & chananęos, fuerunt opera manuū dei ad dandū populo ſuo hęreditatē gentiū/terrā & agros & vineas & aīalia quę hęreditaria ſucceſſione tot annoꝝ curriculis gentes poſſederant.

Fidelia oīa pręcępta eius. Pactum dei cum abraham & aliis patriarchis continebat ꝙ deus eſſet eorum deus:ac per hoc ad idem pactum ſpectabat ꝙ promderet populo de præcęptis regulantibus vitā & actus eoꝝ/& ꝙ īſtrueret eos:& nō ſolum ꝙ daret eis terrā promiſſionis. Et ꝑpterea inter opa dei tūc geſta cōmemoranť pręcępta. Fidelia/in promiſſis & comminatis/in præmio & poena, omnia / nullo excepto, præcępta eius:firmata/obſeruanda, æterno/ſeculo. ¶ Occurrit hic ſcrupulus ex paulo apoſtolo ad gal. 3. dicente legē datam vſꝙ ad tempus donec veniret ſemen cui promiſerat deus / hoc eſt meſſiam, quomodo ſtant verba apoſtoli cum hoc textu/dicente omnia præcępta firmata æterno/ſeculo.

¶ Solutio eſt ꝙ propheta ad literam tractat de præceptis decalogi tm̃.ita ꝙ appellatione omniũ pręce/
ceptorũ cõprehẽdunt̃ precepta oia diuina moralia,quę ſola ſpectãt ad decalogũ:quia tractat de pcę/
ptis datis a deo in tpe egreſſionis ex ægypto:vt cõtextus literę teſtat̃.Cõſtat autẽ hiere.7.ꝙ tũc nõ fue/
rũt data niſi pcępta moralia:dũ expreſſe excludit pcępta cęrimonialia,dicẽs ex parte dei.nõ pcępi pa
tribus veſtris in die qua eduxi eos de terra ægypti de verbo holocauſtomatũ & victimarũ:ſed hoc ver
bum pcępi eis dicens.audite vocẽ meã,& ero vobis deus & vos eritis mihi populus:& ambulate in ol
via quã mãdaui vobis,vt bñ ſit vobis.& nõ audierũt,ſed abierunt in voluptatibus & in prauitate cor/
dis ſui &c̃.Vbi clare patet de ſolis pcęptis decalogi ſeu moralibus mentionem fieri,excludẽdo cęrimo
nialia.Conſtat autẽ pcępta decalogi ęterno ſeculo obligare,rõne rectitudinis diuinæ & naturalis in
eis contentę. ¶ Facta in veritate,quæ perficit intellectũ,hoc eſt nõ compoſita ex figmentis,& rectitu/
dine,quę perficit voluntatẽ.vt hinc intelligas perfectionẽ diuinoꝝ precęptorum, excludentium oẽm
errorem partis ĩtellectiuę,& oẽm obliquitatem partis affectiuę. ¶ Redemptionẽ miſit populo ſuo.Pri
mũ opus dei ad reducendum populũ,vltimo deſcribit̃:quia metrũ non ſeruat ordinem . Exiſtẽtibus fi/
liis iſrael in ſeruitute ægyptiorum,oportuit redimere eos in libertatem ad hoc vt eſſent populus liber
in terra promiſſionis.& hoc ẽt promiſerat deus abrahę.Redẽptionem,de ſeruitute ægyptiaca in liber/
tatem,miſit populo ſuo,iſrael ſeruienti pharaoni.

¶ Pręcępit ęterno pactum ſuũ. Tractatur hic illa particula,cunctis volentibus ipſa:declarãdo ſubſtã
tiã & modũ ſeruandi diuinum pactum.Aduerte hic ꝙ propheta tractãs de obſeruatione diuini pacti,
prius declarauit ꝙ deus obſeruauit illud efficiendo ea quæ ſpopõdit.modo declarat ꝙ deus vult a po/
pulo ſeruari ſibi pactũ:dignum enim & iuſtũ eſt ex quo deus ſeruauit pactũ ex parte ſua,vt populus ẽt
ex parte ſua ſeruet pactũ.Præcępit æterno,ſeruari,pactũ ſuũ.ſanctũ & timendum nomen eius.Ne obii/
ceres magnã multitudinẽ pcęptorum ſeruandorum,& graue aut intolerabile pactũ accuſares,in duo/
bus cõſiſtere pactũ ſuum declarat.ſ.ꝙ nomẽ eius timeat̃,& ꝙ ſanctum habeat̃:hoc eſt timeri & laudari.
¶ Principiũ ſapientię.Declarat ſecundũ(ſcilicet timendũ)ex hoc ꝙ timor dñi eſt principiũ ſapiendi:
ac per hoc ſufficit ad pfectionẽ vtriuſqꝫ partis:ſcilicet appetitiuę & intellectiuę. Timor enim dñi ſeipſo
perficit partẽ appetitiuã.& eſt ſermo de timore reuerẽtiali ſeu filiali.Mediãte vero ſapiẽtia quam gene
rat,perficit partẽ intellectiuã.Et eſt ſermo de ſapiẽtia recte iudicãte de oĩbus credendis & agendis,ſm al/
tiſſimã cãm quæ deus eſt:qua mulietcula timens deũ ſapientior eſt oĩbus phis. ¶ Intellectus bonus cũ/
ctis faciẽtibus ea.Duo ſubiũgunt̃ per hæc verba.Alterũ tacitę obiectioni rñſiuum.quomodo initium
ſapientiæ ponit̃ timor dñi:quũ initiũ ſapiẽtię ſit intellectus,nõ potẽtia ĩtellectiua ſed qui eſt vna qnqꝫ
virtutũ intellectualiũ:vnde & moyſes deute.4.ait.hæc eſt ſapiẽtia veſtra & intellectus corã populis. Al
terum ẽt tacitę qõni rñſiuum.quo pacto ſapiẽtia & intellectus põt eſſe cõis ſingulis de populo , quum
rari in mũdanis populis ĩueniant̃ ſapientes. Vtriqꝫ ſiqdẽ ſatiſfaciẽs ait. Intellectus bonus,cõis eſt,cũ/
ctis faciẽtibus ea,quę ſunt diuini timoris.vt per hoc intelligas ꝙ timor dñi exercitatus faciendo ea q̃
ſunt diuini timoris,largit̃ nõ ſolum ſapientiã ſed intellectũ bonum,nõ aliquibus ſed cunctis. Non di/
xit ſapiẽtia bona,ſed dixit intellectus bonus:quia ſapere cõprehendit in ſeipſo bonitatem : intelligere
aũt penetrãs intima rerum,cõmune eſt ad bonũ & malũ.Et ꝑpterea oportuit explicare ꝙ ĩtellectus,nõ
qualiſcunqꝫ,ſed bonus,ſibi & aliis eſt,facientibus,nõ cognoſcẽtibus aut dicẽtibus,ea,quæ ſunt timo/
ris diuini. ¶ Laus eius.Declarat primũ:ſcilicet ſanctũ.Nomen ſiquidem dei quatenus ſanctũ laudan
dum eſt.Et propterea dicit.Laus eius,ſancti nominis dei,manens,ſupple erit apud obſeruatores pacti
diuini,ſemper,ita ꝙ nunq̃ recedet ab ore eorum.Et ſic vniuerſa obſeruatio pacti dei comprehenſa eſt
in timore & laude dei. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Halelu iah. CXI.

BEatus uir qui timet dominum:in mandatis eius uolet nimis.
Potens in terra erit ſemen eius:generatio rectorum benedicetur.
Gloria & diuitię in domo eius:& iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.
Exortum eſt in tenebris lumen rectis:miſericors & miſerator & iuſtus.
Iucundus homo qui miſeretur & commodat,diſponet ſermones ſuos in
iudicio:quia in ęternum non cõmouebitur.
In memoria ęterna erit iuſtus:ab auditione mala non timebit.
Paratum cor eius ſperare in domino:confirmatum eſt cor eius,non commouebitur do
nec deſpiciat inimicos ſuos.
Diſperſit,dedit pauperibus:iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi,cornu eius exaltabi/
tur in gloria.

Peccator uidebit & iraſcetur/détibus ſuis fremet & tabeſcet:deſideriũ pctõꝝ peribit.

ℭIVXTA HEBRÆVM. ℭHalelu iah. CXII.

1 Aleph. Propheta. Beatitudines uiri timentis dominum*.
Beth. * qui in mandatis eius uoluit ualde.
2 Ghimel. Forte in terra erit ſemen eius.
Daleth. generatio rectorum benedicetur.
3 He. Res & opulentia in domo eius.
Vau. & iuſtitia eius manens ſemper.
4 Zain. Splenduit in obſcuritate lux rectis.
Cheth. miſericors & miſerator & iuſtus.
5 Teth. Bonus uir miſerens & mutuans.
Iod. gubernabit res ſuas in iudicio.
6 Caph. Quia æterno non labetur.
Lamed. memoriȩ ſempiternȩ erit iuſtus.
7 Mem. Ab auditu malo non timebit.
Nun. paratum cor eius confiſum in domino*.
8 Samech. Suſtentatum cor eius non timebit.
Hain. donec ꝙ aſpiciet in anguſtatoribus ſuis.
9 Pe. Sparſit/dedit mendicis.
Zadi. iuſtitia eius manens ſemper.
Coph. cornu eius exaltabitur in honore.
10 Res. Impius uidebit & indignabitur.
Sin. dentibus ſuis frendebit & liqueſiet.
Thau. deſiderium impiorum peribit.

Titulus eſt.Halelu iah:hoc eſt laudate deum.Ex quo non apparet in ſpecie materia pſalmi:ſed facile ex progreſſu pſalmi intelligitur ꝙ eſt beatitudo timẽtis deum,& multo magis miſericordis/miſeratoris & iuſti,cum miſeria iniquorum.

ℭSVMMARIVM EST.

ℭPropheta tum timenti deũ/tũ volẽti in mãdatis eius valde(.ſ.miſericordi/iuſto & miſeratori)cõem qdẽ btitudinẽ,differẽtẽ vero btitudinis gradũ cãtat:vano remanẽte iniquo/ꝗuis ira frendente.

ℭPerſona loquens propheta eſt.

Beatitudines viri. Aduerte ꝙ hic pſalmus alphabeticus eſt ſicut ĩmediate ꝑcedens. Et diuidiť in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuã/ibi forte.ℭProponit beatitudinem tum timentis deũ/tum volentis valde mãdata dei.Et deſcribit ſecũdũ in ꝑterito/voluit:qm̃ actus exteriores laudare intendit: quos multus affectus ad dei mandata anteceſſit.Ita ꝙ per timentẽ deum ſignificat homines cõmuni iuſtitia iuſtos.per eum aũt qui voluit valde in mandatis dei/intendit homines ex nimio affectu ad diuina mandata/perfectiora exteriora opera exercentes.

ℭForte in terra. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractať illa particula/beatitudines viri.Secundo illa/in mandatis eius voluit valde/ibi ſplenduit.Tertio ambȩ ſimul a contrario/ibi impius videbit.¶Aduerte hic pro claritate ꝓgreſſus & ordinis:ꝙ ꝓpheta ordinat quattuor genera iuſtorum (ſcilicet timentes deũ/miſericordes/iuſtos/& miſeratores)deſcribendo gradatim prȩmiũ vniuſcuiuſqꝫ & merita ſingulorum.excepto primo genere:cuius nõ deſcribitur aliud meritũ ꝗ quod deſcriptũ eſt in principio,ſcilicet timere deũ.ℭPrȩmia aũt eius deſcribunť quattuor.Primũ eſt.Forte in terra erit ſemen eius. Beatitudo promiſſa timentibus deum in veteri teſtamento/erat in bonis præſentis vitæ:vt patet in fine deute.per multa capitula.Et propterea propheta beatitudinem timentium deum ſm̃ ſtatum veteris teſtamenti deſcribit:inchoans a temporali potentia in ſucceſſione filiorum.non parua ſiquidem pars beatitudinis prȩſentis vitȩ eſt habere filios potentes.¶Generatio rectoꝝ benediceť:hoc eſt multiplicabiť. Multiplicatio filioꝝ ſecũdo loco poniť.¶Res & opulẽtia in domo eius. Bona ꝗ vocanť fortunæ/tertio loco ponunť.¶Et iuſtitia eius manẽs ſemp.Hoc quartũ ꝑpetuȩ eſt fœlicitatis quæ

iuſtitia timentis deum non ceſſabit ipſo moriēte/ſed manebit ſemp̄ beata. vel iuſtitia eius in huiuſmodi premiis manens erit ſemper, hoc eſt perſeuerabit ex diuina promiſſione.

Splēduit in obſcuritate. Tractaẜ hic illa particula/in mandatis eius voluit valde: explicādo tria genera valde affectorum mandatis dei. Et primo quidem omnes tres ſimul comparat ad timentes deum de quibus locutus eſt. Splēduit in obſcuritate lux rectis, miſericors/miſerator & iuſtus. Percipe comparationē. miſericors/miſerator & iuſtus ſplenduit rectis tanq̄ lux in obſcuritate. Et intendit per miſericordem/hominem ex interiori compaſſione mediocriter vacantem operibus miſericordiæ. per miſeratorē vero hominē pfuſe vacātē miſericordiæ operibus. per iuſtum autē hominem conſtanter & indefeſſe certantem pro iuſtitia. ℂ Deinde ſingulos ſingillatim tractat. Bonus vir (inchoat ſingulorum tractatum a miſericorde) vir miſerens/quo ad affectum, & mutuans. In quo mediocre opus miſericordię deſcribitur. mutuare ſiquidem ex compaſſione (vt thobias gabelo mutuauit) opus miſericordiæ eſt, ſed mediocre: quia reddendum eſt mutuum. ℉ Gubernabit res ſuas in iudicio. Rationē aſſignat quare mutuat & non donat indigenti mutuo, quia curā habet rerum ſuarum in iudicio diſcretionis: hoc eſt quia diſcernit curam habēdo rerum ſuarū/nō competere ſibi donare ſed mutuare. Et intendit per hoc deſcribere hoiem miſericordē/qui quū nō poſſit donare mutuat, & cōmendare eū q̄ eſt bonus aliis. ℉ Quia æterno non labetur. Præmium deſcribitur ſecuritas æterna. Timentium deum præmium fuit permanentia iuſtitiæ. miſericordium mutuantium/pręmium maius deſcribitur ſecuritas æterna. Hāc enim ſignificat non labi æterno: ſecurorum ſiquidem eſt nunq̄ labi.

Memorię ſempiternę. Poſt miſericordē tractatur iuſtus: inchoādo ab illius præmio. Memorię ſempiternę erit iuſtus. Metire quanto maius eſt præmiū hoc prioribus. nā p̄mium hoc in ęterna laude cōſiſtit: quæ maior eſt p̄manentia & ſecuritate: vtpote includēs illas & addēs. ℂ Ab auditu malo. Deſcribiẜ conſtantia iuſti in præſenti vita. primo q̄ ab auditu iminentium ſibi malorum non timebit: hoc eſt cōminata mala poenę a principibus/ab hoſtibus/a quibuſcunq̄, non timebit. q̄a paratum eſt cor eius/ad ſuſtinenda & aggredienda pericula, confiſum in dn̄o/ex fiducia quam in aio concæpit de deo. ℉ Suſtentatum cor eius. Ecce effectus fiduciæ in dn̄o: q̄ in progreſſu ſuſtentatū eſt cor eius/certantis p̄ iuſtitia, ita q̄ non timebit donec aſpiciet in anguſtatoribus ſuis: hoc eſt perſeuerabit intrepidus/non ad horam/non ad diem, ſed vſq̄ ad victoriam. hanc enim ſignificat donec aſpiciet in anguſtatoribus ſuis: more victorum, videntium in victis perſonas/veſtes &c̄.

Sparſit. Tractaẜ demū miſerator/deſcriptus ab actu pfuſę miſerationis. Sparſit/res ſuas, dedit mendicis/non hyſtrionibus & hmōi: iuſtitia eius manens ſemper. Filii huius ſeculi accuſant amentiæ ſpargētes res ſuas dando pauperibus. Et p̄pterea propheta cōfutans hanc ſniam/declarauit hanc ſparſionem eſſe gratam deo, iungendo huic profuſioni iuſtitiam manentē ſemper/in diuina accęptatione. ℉ Cornu eius exaltabitur in honore. Præmiū profuſi miſeratoris longe excellētius cæteris deſcribiẜ a tribus. a poteſtate/cornu eius: ab exaltatione/exaltabitur: a gloria/in honore. Et deſcripſit præmium in his tribus: quia ad hęc tria ſeruanda ſeu promouenda acquirunt/retinent/ augēt homines huius ſeculi diuitias: ad poteſtatem ſcilicet/exaltationem & honorem. vt per hęc intelligeremus q̄ ſpargētibus res ſuas pauperibus/deus cuncta bona p̄parauit quę poſſunt p̄ diuitias haberi. Et minus dicit q̄ ſignificet: q̄a multo excellētius cornu eius exaltabiẜ in honore q̄ nō ſpargēdo pauperibus fuiſſet exaltatum.

Impius videbit. Tractantur hic ambę particulę: ſcilicet beatus vir timens dominum/& beatus qui in mandatis eius voluit valde. Tractantur autem ſimul a contrario cōmuni vtriuſq̄ beatitudini. Impius videbit/beatitudines vtriuſq̄, & indignabitur/ęgre feret: dentibus ſuis frendebit/more beſtiarum prę nimia ira/appetendo ſi facultas adeſſet deiicere eos a foelicitate, & liqueſiet/impotens exequi/ad ſimilitudinem eorum quæ liqueſiunt intus conſumetur. deſiderium impiorum/tam quo ad malum quod deſiderant iuſtis q̄ quo ad bonum quod deſiderant ſibiipſis, peribit. Et potes totam hanc particulam intelligere tam de impiis in ſtatu præſentis vitæ iuxta deutero. comminationes ſpectantes ad ſtatum veteris teſtamenti, q̄ de impiis in ſtatu futurę vitæ. Amen.

ℂ VVLGATA EDITIO. ℂ Haleluiah. CXII.

Laudate pueri dominum: laudate nomen domini.
Sit nomen domini benedictum: ex hoc nunc & uſq̄ in ſeculum.
A ſolis ortu uſq̄ ad occaſum: laudabile nomen domini.
Excelſus ſuper omnes gentes dominus: & ſuper cœlos gloria eius.
Quis ſicut dominus deus noſter? qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cœlo & in terra.
Suſcitans a terra inopem: & de ſtercore erigens pauperem.
Vt collocet eum cum principibus: cum principibus populi ſui.

Qui habitare facit ſterilem in domo:matrem filiorum lętantem.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Halelu iah. CXIII.

1 Propheta. LAudate ſerui domini ,laudate nomen domini.
2 Erit nomen domini benedictum:ex nunc & uſq; ęternum.
3 Ab ortu ſolis uſq; occaſum eius:laudatum nomen domini .
4 Excelſus ſuper omnes gentes dominus :ſupra cœlos honor eius.
5 Quis ut dominus deus noſter:eleuatus ad ſedendum,humiliatus ad uidendum in cœlis & in terra?
6 Erigens de puluere pauperem:de ſtercore eleuabit mendicum.
7 Ad faciendum ſedere cum principibus:cum principibus populi ſui.
8 Faciens ſedere ſterilem domi matrem filiorum hilarem:halelu iah.

TItulus eſt.Halelu iah:hoc eſt laudate deum.Ex quo non habet̃ materia pſalmi niſi in genere. Ex ſuperficie aũt pſalmi/apparet materiã pſalmi eſſe laudẽ excellẽtis & incõparabilis dominii diuini:hoc enim clare manifeſtant verſiculi primi vſq; ad ſextum. Interius autem perſpectus pſalmus/affert excellentię incomparabilis diuini dominii teſtimonia:ſcilicet ſuſcitare de puluere egenum/& efficere ſterilem fœcundam.hoc eſt prouidentiam dominii eius extẽdere ſe ad minima:quæ ſcilicet fortuita & caſualia reputantur.Et hæc eſt ad literam materia pſalmi.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta inuitat ſeruos dei ad laudandũ nomen domini ſemper & vbiq;/ꝓpter ſupremã ac incõparabilem excellentiã dominii eius extenſi vſq; ad fortuita & caſualia.

¶Perſona loquens propheta eſt.

LAudate ſerui dñi. Diuiditur pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuam/ibi erit nomen. ¶Proponit vnũ:ſcilicet nomẽ domini laudandũ a ſeruis eius. Vbi aduerte ꝙ alloquit̃ ſeruos dei,nõ ꝙ aliqui exempti ſint a ſeruitute dei (quĩ oẽs velimus nolimus ſumus ſerui dei)ſed quia nõ oẽs recognoſcunt ſe ſeruos dei,ideo ad recognoſcentes ſe ſeruos dei/ſermonẽ dirigit inuitatoriũ ad laudandũ nomẽ dñi:alioꝝ.n.vana eſſet inuitatio.Geminat aũt laudate:vt efficacior ſit monitio.

¶Erit nomen.Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo declaratur tã tẽpus q̃ locus laudis.deinde ratio laudandi/ibi excelſus.¶Tẽpus quidem quo ſerui dei debent laudare nomen dñi/determinat̃ ex nũc vſq; æternum:hoc eſt ſine mora/ſine dilatione inchoãda eſt laus,& pſeuerãdum eſt in ea vſq; in æternũ.¶Ab ortu ſolis.Declarat̃ locus:hoc eſt vbiq;:vtpote ab ortu ſolis vſq; ad occaſum.Et futurum erit in principio verſiculi ꝓcedentis poſitũ/intelligendum eſt extẽdi non ſolum ad participium benedictum,ſed ad participiũ laudatũ.Ita ꝙ ſenſus eſt.erit laudatum nomẽ domini.¶Excelſus. Redditur ratio laudandi,altera ex celſitudine dominii.In terra quidẽ nõ ſolum ſup iudæos ſed ſup omnes gentes.In cœlo aũt.ſupra cœlos honor eius:hoc eſt honorat̃ etiã ſupra cœlos ab angelis ibi exiſtentibus.¶Quis vt dominus.Altera laudis ratio ex icõparabilitate diuini dominii explicat̃ admiratiue. Quis/quaſi dicat nullus,vt dñs deus noſter/qui a nobis colit̃:eleuatus ad ſedendũ,humiliatus ad vidẽdũ in cœlis & in terra?Humano more ꝓpheta icõparabilitatem diuini dominii deſcribit/duabus apud nos incõpatibilibus cõditionibus fulti.Celſitudo ſiqdem ſolii apud nos caret viſione infimoꝝ occurrẽtiũ.tũ quia nõ poſſunt principes in excelſo cõſtituti videre ſingula.tũ quia ẽt ſi ſcirent/nõ poſſent ꝓuidere ſingulis occurrẽtibus.Et ꝓpterea ꝓpheta hęc duo iungit in diuino dominio.Et ſupremã celſitudinem ſolii/eleuatus ad ſedendũ(hoc eſt in ſuprema dignitate & poteſtate regiminis regnãs)& extenſam ꝓuidẽtiam vſq; ad minima/humiliatus ad videndũ:hoc eſt extẽdẽs viſionẽ ad ſimilitudinem inclinati ad videndũ aliqd/vt bene diſcernat.Et hoc tũ in cœlis/tũ in terra:qa tam in cœlis q̃ in terra ſingula videt.

¶Erigẽs de puluere.Propoſuit celſitudinẽ ad ſedendũ & humiliationẽ ad videndũ.Primã conditionẽ non curat ꝓſequi:vtpote manifeſtam ex antedictis/ꝙ ſup̃ cœlos eſt honor eius.Alterã vero propoſuit reſpectu cœloꝝ & terræ.ſed reſpectu cœloꝝ nõ curat illam ꝓſequi/relinquẽs eam pro manifeſta:quĩ in cœlis oĩbus ſingula apparent ordinatiſſima,& nihil inuenit̃ in eis p accidẽs.¶In terra aũt itendit declarare qđ dixerat duobus teſtimoniis.Alterũ eſt ꝙ erigit pauperem ſeu mendicũ de ſtercore,& facit eũ principem,&(quod plus eſt)principẽ in populo ꝓprio ipſius paupis. Alterũ ꝙ ſterilem efficit matrẽ filioꝝ.¶Vbi nota ꝙ ſi hæc hiſtorice itelligant̃,cõſtat in ſaule & dauide primũ verificari:nam ſaul de puluere erectus eſt in regem.qui ẽt factus rex ſequebat̃ boues:vt teſtat̃ hiſtoria primi regum. Dauid ẽt cum prius paſceret oues patris ſui/factus eſt rex.Secundum autẽ verificat̃ in ſara ſterili/effecta matre totius populi iſrael:& in anna matre ſamuelis.¶Sed hæc determinata opa/valde remota & ſi dici licet

indigna teſtimonia extenſę diuinę viſionis & prouidētię videntᷣ. Et propterea perſpicacius prophetę verba interpretanda ſunt: vt reſpōdeant ꝓpoſitę materiæ, & conſonent antedictis. Intendit itaq̨ propheta in erectione pauperis de ſtercore ad principatum ꝓpri populi/ſignificare oīa fortuita. hoc enim maxime fortunę attribuimus: & ꝑter humanoꝝ negocioꝝ ordinē rariſſime accidit. In fœcūditate aūt mulieris ſterilis ſignificat oīa caſualia: quę. ſ. pręter naturæ ordinē eueniunt. ſterilē enim fœcundā effici/ꝑter naturam manifeſte eſt. Ita ꝙ intentio ꝓphetę eſt declarare extenſionē diuinę prouidentiæ vſq̨ ad minima, deſcribendo ipſa minima in vno fortuito & in vno caſuali: qa fortuita & caſualia ſunt vere minima. Et vſq̨adeo minima vt multi philoſophoꝝ numerāda putauerint inter non entia: quum tñ ſm veritatē ſint entia per accidēs. quę cōſtat infimū locū in vniuerſo tenere. ¶ Qꝫ aūt hic ſit ſenſus literalis, habetᷣ tū ex eo ꝙ hic ſenſus quadrat tam celſę materiæ ꝓpoſitę. tum ꝙ hic ſenſus teſtatᷣ quare propheta non declarauit illam particulā/humiliatus ad videndū in cœlis/ſed ſolū in terra: quia ſcilicet in cœlis nihil eſt per accidēs. oēs enim cœleſtes motus ſunt regulares & ꝑ oīa ordinati: in terra aūt ſunt caſualia & fortuita. Halelu iah. ſic enim terminatᷣ pſalmus in hebręo. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Halelu iah. CXIII.

IN exitu iſrael de ęgypto: domus iacob de populo barbaro.
Facta eſt iudęa ſanctificatio eius: iſrael poteſtas eius.
Mare uidit & fugit: iordanis conuerſus eſt retrorſum.
Montes exultauerunt ut arietes: & colles ſicut agni ouium.
Quid eſt tibi mare ꝙ fugiſti: & tu iordanis quia conuerſus es retrorſum.
Montes exultaſtis ſicut arietes: & colles ſicut agni ouium.
A facie domini mota eſt terra: a facie dei iacob.
Qui conuertit petram in ſtagna aquarum: & rupem in fontes aquarum.

¶ IVXTA HEBRÆVM. CXIIII.

1 EGrediente iſraele de ægypto: domo iacob de populo extraneo.
2 Propheta. Fuit iudas ſanctificationi eius: iſrael poteſtatibus eius.
3 Mare uidit & fugit: iordanis gyrabit retro.
4 Montes ſaltauerunt quaſi arietes: colles quaſi filii ouis.
5 Quid tibi mare quoniam fugies: iordanis gyrabis retro?
6 Montes ſaltabitis quaſi arietes: colles quaſi filii ouis?
7 A faciebus domini treme terra: a faciebus dei iacob.
† fōti 8 Qui conuertit petram in paludem aquarum: ſaxum in fontem † aquarum.

TItulus nullus eſt. Materia ex ipſo colligenda eſſet ſi haberetur integer. Quod ideo dico: quia fragmentum pſalmi tantūmodo inuenitur. vt patet ex eo ꝙ multa proponuntᷣ in principio, & non niſi vnum executioni mandatur. Vnde creditur in collectione pſalmorum inuētus hic pſalmus forte corroſus aut ita oblitus vt legi non poſſet totus. ¶ Et vtcunq̨ accideritꝭ exponemus hoc fragmentum quod habemus: declarando quattuor ſeu quinq̨ miracula diuinæ poteſtatis hic ſcripta.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

EGrediente. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam / ibi mare vidit. ¶ Proponit duo patrata in egreſſu populi iſrael de ægypto. Alterum ſpectans ad tribum iuda. alterum ſpectans ad totum populum iſrael. ¶ Fuit iudas ſanctificationi eius. Non inuenitur alibi in ſacra ſcriptura res geſta hic ſignificata. Aiunt autem ꝙ aperto mari rubro a deo/populus timuit ingredi apertum mare: ſed tribus iuda animęquior/confidens in domino & credens verbis moyſi, prima igreſſa eſt apertum mare: & ſic reliquus populus ſecutus eſt. Et propterea hic dicitur. fuit iudas/hoc eſt tribus iudę, ſanctificationi eius/dei. non ꝙ ſanctificauerit deum in ſeipſo: ſed quia ſanctificauit deū coram populo, credendo/parendo/atq̨ honorando deum. hoc eſt enim facere ſanctum deum coram populo: quia eſt efficere vt habeatur & honoretur vt ſanctus/vt excelſus ſuper omnia. Teſtatur ipſe deus hoc eſſe ſuum ſanctificari a nobis nu. ꝛo. dicens ad moyſen & aaron/dubitantes de verbis dei ad aquas contradictionis. quia non credidiſtis mihi vt ſanctificaretis me coram filiis iſrael &c̄. ¶ Iſrael poteſtatibus eius/ſupple fuit. Iudas opere ſuo fuit in ſanctificationem dei: iſrael autem fuit in poteſtates dei exercendas. Et intendit ꝙ propter iſrael exercuit deus multas ſuas poteſtates, ſm multitudinem miraculoꝝ quę ſua potentia egrediente iſrael de ægypto vſq̨ ad terrā promiſſionis fecit.

¶ Mare vidit. Incipit hic pars executiua. Sed id quod habeẗ in hoc fragmento, totum ſpectat ad illam particulam, iſrael poteſtatibus eius. nam deſcribitur poteſtas dei circa mare, flumē, montes & colles quo ad motū localem, & circa ſaxa quo ad motū generationis. ¶ Mare, rubrū, vidit, deum, & fugit. Apertio maris rubri ſcripta exo. 14. deſcribitur acſi eſſet animatum, habens ſenſum quo videret terrentem deum & fugeret. Iordanis gyrabit retro. Miraculum factum in iordane ſcriptum ioſue. 3. quando aquę ſteterunt & cumulum retro fecerunt, ſcribitur ad ſimilitudinem nauis gyrantis ad redeūdum retro. ¶ Montes ſaltauerunt. Hiſtorię iſtę montium & collium ſaltantium, alibi in ſacra hiſtoria non leguntur: iſte tamen textus ſufficit ad fidem faciendam rei geſtę, q̄uis neſciamus aliter. Qz enim iſte textus ad literam narret miracula facta circa montes & colles, in hoc ꝙ moti ſunt miraculoſe, ex eo conuincitur ꝙ inter res geſtas eodem contextu abſq; vlla diſſimilitudine narrat mare rubrum diuiſum, iordanem redeuntem, montes & colles motos ad ſimilitudinem ſalientium. Et vt nullus dubitationi relinqueretur locus, ſubiungit ſtatim eodem contextu allocutionem ad mare, ad iordanem, ad montes & colles: inquirendo a mari cauſam fugę, a iordane cauſam gyrationis, a mōtibus & collibus cauſam ſaltationis. Si hoc non eſt ſcribere res geſtas, neſcio quo modo ſcribendę eſſent aliter res geſtę in pſalmo. ¶ Dicitur ſcopulos arnon inclinatos in tranſitu populi in confinibus amorręorum & ammonitarum: iuxta id quod nu. 21. recitatur: ſcilicet. dicitur in libro bellorum domini, ſicut fecit in mari rubro ſic faciet in torrentibus arnon: ſcopuli torrentium inclinati ſunt vt requieſcerent in arnon, & recumberent in finibus moabitarum. Sed hoc non videtur ſatiſfacere textui huic. tum quia de montibus & collibus hic eſt ſermo: ibi autem de ſolis ſcopulis. tum quia hic deſcribuntur montes & colles ſubſilientes more ſaltantium: ibi vero ſola īclinātio deſcribitur. Vnde quicquid ſit de literali ſenſu illorum verborum, non apparet tutum alligare hunc textum ad illos ſcopulos. ¶ Et ſcito ꝙ ſaltatio montium & collium hic deſcripta non eſt gaudii ſed timoris: quia īferius ſubditur pro cauſa communi' omnium horum geſtorum, tremor a facie domini. Hinc enim colligimus ꝙ ſicut mare velut timens fugit, & iordanis gyrauit retro, ita etiam montes & colles quaſi timentes ſaltauerunt fugiendo, vt arietes & agni fugientes ſaltant. ¶ Quid tibi mare ꝙ fugies. Apoſtrophat ad mare, iordanem, mōtes & colles: interrogando eos cauſam talium motuum: ſcilicet fugę, gyrationis & ſaltationis. Et vtitur hoc loquendi modo propheta, vt humano more excitet animos noſtros ad conſiderandum opera dei mirabilia. Futuri aũt tpis verba (fugies, gyrabis, ſaltabitis) non notant futurū reſpectu temporis pſalmi, qm̄ iā p̄terierāt: ſed reſpectu cauſę quęſite, ad quā fuerunt futuri iſti actus. Ita ꝙ futurū denotat ordinē inter cām quā īterrogat & has actiones. ordo. n. illius cauſę ad has actiones eſt ordo p̄teriti ſeu p̄ſtis ad futurum. ¶ A faciebus domini. Explicat propheta illā quam interrogauit cām eſſe faciem dn̄i terrentem. Ita ꝙ deſcribit humano more deum tanq̄ hoīem facie ſua terrentē mare rubrum, iordanem, & mōtes & colles. Et apte vtitur hac metaphora: quia deſcripſerat mare tanq̄ videns & fugiens, & ſimiliter iordanem regyrantē, & montes & colles vt arietes & agnos fugere ſaltando. his enim optime congruit pro cauſa facies terrens: a cuius conſpectu viſo ſequuntur hę actiones. Vnde proſequēdo proſopopoeiā dicit. a faciebus domini treme terra. ¶ Qui conuertit petrā. Narratis poteſtatibus dei circa quattuor antedicta, proſequiẗ poteſtatē dei circa ſaxa. Et tāgit miracula vtriuſq; eductionis aquę de petra. alterius ſcriptę exo. 17. alterius ſcriptę nu. 20. Qui conuertit petram in paludem aquarum: hoc eſt eduxit de petra aquas in tanta copia ꝙ fecit paludem. Hyperbolica videtur locutio. Hic non pſalmum ſed fragmē potes conijcere ex hoc ꝙ medio ſermone fit finis. Amen.

NOn nobis domine non nobis: ſed nomini tuo da gloriam.
Super miſericordia tua & ueritate tua: nequando dicant gentes ubi eſt deus eoꝝ.
Deus autem noſter in cœlo: omnia quęcunq; uoluit fecit.
Simulachra gentium argentum & aurum: opera manuum hominum.
Os habent & non loquentur: oculos habent & non uidebunt.
Aures habent & non audient: nares habent & non odorabunt.
Manus habent & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt: non clamabunt in gutture ſuo.
Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.
Domus iſrael ſperauit in domino: adiutor eorum & protector eorum eſt.
Domus aaron ſperauit in domino: adiutor eorum & protector eorum eſt.
Qui timent dominum ſperauerunt in domino: adiutor eorum & protector eorum eſt.
Dominus memor fuit noſtri: & benedixit nobis.

Benedixit domui iſrael:benedixit domui aaron.
Benedixit omnibus qui timent dominum:puſillis cum maioribus.
Adiiciat dominus ſuper uos:ſuper uos & ſuper filios ueſtros.
Benedicti uos a domino:qui fecit cœlum & terram.
Cœlum cœli domino:terram autem dedit filiis hominum.
Non mortui laudabunt te domine:neq; omnes qui deſcendunt in infernum.
Sed nos qui uiuimus benedicimus domino:ex hoc nunc & uſq; in ſeculum.

❡IVXTA HEBRÆVM. CXV.

1 Propheta. NOn nobis domine[4] non nobis:ſed nomini tuo da honorem ſuper gra
tia tua & ueritate tua.
2 Quare dicent gentes. Vox gentium. ubi nunc deus eorum?
3 Propheta. Et deus noſter in cœlis [eſt] :omnia quæ uoluit fecit.
4 Simulachra eorum argentum & aurum:opus manuum adam.
5 Os eis [eſt] /& non loquentur:oculi eis [ſunt] /& non uidebunt.
6 Aures eis [ſunt] /& non audient:naſus eis [eſt] /& non odorabunt.
7 Manus eis [ſunt] /& non palpabunt:pedes eis [ſunt] /& non ambulabunt/non muſſabunt in gut
ture ſuo.
8 Sicut ipſi/erunt facientes ea[et] omnis qui confidens [eſt] in eis.
9 Iſraelis confidentia [eſt] in domino[4] :adiutorium eorum & ſcutum eorum ipſe [eſt].
10 Domus aaron confidite in domino[4]:adiutoriū eorum & ſcutum eorum ipſe.
11 Timentes dominum[4] confidite in domino[4]:adiutorium eorum & ſcutum eorum ipſe.
12 Dn̄s[4] recordatus eſt noſtri/benedicet:bn̄dicet domui iſraelis/benedicet domui aaron.
13 Benedicet timentibus dominum[4]:paruis cum magnis.
14 Addet dominus[4] ſuper uos:ſuper uos & ſuper filios ueſtros.
15 Benedicti uos domino[4]:facienti cœlos & terram.
16 Cœlorum cœlos domino[4]:& terram dedit filiis adam.
17 Non mortui laudabunt dominum:& non omnes deſcendentes [in locum] ſilentii.
18 Et nos benedicemus domino ex nunc & uſq; æternum:halelu iah.

TItulus nullus eſt. Materia pſalmi (vt ex ipſo apparet) eſt deſiderium diuini honoris: vt ſcilicet deus honoretur cultu qui conceſſus eſt populo iſrael ad colēdum verum deum. Apparet enim in prima parte pſalmi clare tractari differentiam inter deum iudęorum & ſimulachra gentiū/& cultores dei & cultores ſimulachrorum. & inde poſtea ſubiungitur dicatio populi iſrael ad deum. Vnde ad literam pſalmus iſte eſt ſupplicatio pro diuini cultus ad quem electus eſt populus iſrael conſeruatione ad honorem diuini nominis.

❡SVMMARIVM EST.

❡Propheta petit a deo vt ſeruet diuinum cultum, non ad honorem populi ſed ad honorē ipſius dei: tum ex differentia dei ad deos: quia ipſe omnia quę voluit fecit, illi ſimulachra ſunt. Tum ex differētia cultus ad cultum: quia confidentes in deo/adiuuantur & proteguntur a deo: illi autem ſimiles erūt ſimulachris. Tum ex differentia populi ad populos: quia iſte eſt ad laudandum deum in præſenti vita; bn̄dictus & electus a deo ex ipſius gratia: illi aūt terrā omnibus hominibus cōem ſolam habuerunt.
❡Perſona loquens propheta eſt.

NOn nobis domine. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuā materiæ, & executiuam/ibi quare dicent gentes. ❡Proponit duo. Alterum eſt formale petitionis. ſ. q; deus det honorē non populo ſed nomini ſuo. Alterū eſt materia. in qua petit dari honorē deo & nō hoī. ſ. ſup gratia tua & veritate tua. ❡Vbi aduerte q; qa gr̄a & veritas dei comprehendūt vniuerſas vias dei niſi determinentur

ad certā materiā/& in pſenti pſalmo nō tractātur vſr,oportet vt ſubintelligant determinatę ad materiā de qua eſt ſermo.ſ.honorē diuini noīs.Ita ꝙ ſenſus eſt.Da honorē noī tuo ſuper gratia tua circa honorē noīs tui,& veritate tua circa honorē noīs tui.Et explicat ꝓpheta ꝑ hanc petitionē debitū affectū iuſtoꝝ ad diuini cultus cōſeruationē:quo deſiderat diuinū cultū cōſeruari & augeri non ꝓꝑ honorem ipſoꝝ hoīum,ſed ꝓꝑ honorē diuini noīs.Ad cuius oppoſitū tēdūt qui tēpla & ornamēta & alia hmōi eccleſiaſtica efficiunt ꝓꝑ honorē ciuitatis,aut memoriā ꝓpriā & hmōi.docet.n.hic ꝓpheta non nobis (& ad exaggerandā negationē repetit non nobis)ſed deo quęrendū honorē in veritate & gratia concessi cultus diuini.cultus ſiquidē diuinus eſt qui directe ordinatur ad honorem diuini nominis.

¶ Quare dicent gentes.Incipit hic pars executiua tali ordīe. Prīo tractaꝰ petitio rōne illius particulę/ſuꝑ veritate tua.Secūdo rōne illius particulę/ſuꝑ gratia tua/ibi dñs recordatus eſt.¶ Nota hic ꝑ clariori notitia ordinis & progreſſus pſalmi/ꝙ propheta intendit explicare veritatem diuinam in materia diuini cultus ex duobus capitibus.ſ.ex veritate fidei & ex veritate ſpei.Fidei quidem:quia qui creditur deus eſt verus deus.Spei autem:quia quod ſperatur diuinum auxilium/vere obtinetur. ¶ Tractās itaq; veritatē dei/duobus vtitur locis.Altero ab euitanda iniuria.Quare dicent gentes vbi nunc deus eorum?Si non das honorem nomini tuo/ſeruando cultum tuum,occaſionem ſument gentes blaſphemandi te/tanq̄ non ſis deus/tanq̄ non potens nos ſeruare in cultu tuo.Et propterea quare/qua vtilitate,dicent gentes/opprobrando & blaſphemando,vbi nunc deus eoꝝ?Modus loquendi eſt, ſignificando aut ꝙ nullibi eſt aut ꝙ non poteſt.¶ Et deus noſter.Alter locus eſt ab incōparabili diſparitate inter deum noſtrum & deos gentium.Et deus noſter in coelis.Dicit in coelis , confutans vocem gentium/ vbi deus eorum?Omnia quę voluit fecit.intellige de voluntate non quę uocatur antecedens(hoc eſt velleitate)ſed de voluntate conſequente:hoc eſt quæ humano more loquendo deliberata omnibus cōſideratis voluntate vult.De tali enim volitione verificatur abſq; omni exceptione ꝙ omnia quæcunq; voluit fecit:quia omnipotens eſt,nec aliquid poteſt impedire executionē voluntatis eius.Et hoc dixit tum ad oſtēdendā omnipotētiā dei.tum ad cōfutandā vocē gentiū qua dicerent.vbi nunc/hoc eſt deficiente cultu dei,deus eorū/tanq̄ non potuerit illum cōſeruare. Cōfutat enim dicendo ꝙ omnia quę voluit fecit.ꝑ hoc ſiqdem monſtrat ꝙ nō ex impotentia dei ſed ex voluntate eius hoc fieret.

Simulachra eorum.Deſcripto deo noſtro/e regione deſcribuntur dii gentium.tum quo ad materiā/ argētū & aurū.tum quo ad formā/opus manuū adam.i.hoīs.tum quo ad operationes oris/oculorum/ auriū/naſi/manuū/pedum/& interni ſpiritus.vt hinc videas diſparitatem incompabilem:dum iſti omni carent operatione & effecta ſunt manibus hominum,ille in coelis/& omnia quę voluit fecit.

Sicut ipſi erunt.Declarata veritate dei crediti,declarat modo veritatem rei ſpatę per cultum veri dei. Et procedit ſimiliter.ſ.ex differentia inter cultum idoloꝝ & cultum dei noſtri. Sicut ipſi/ dii gentium, erunt facientes ea/ſimulachra:& omnis qui confidens in eis/ſupple eſt.Et intendit ꝙ vani erunt oēs cōfidentes/hoc eſt colentes huiuſmodi deos,ſicut ipſi ſunt vani/ſine omni opere/ſine omni fructu.Et hoc extendit etiā ad facientes.intendit.n.explicare ꝙ ſicut dii qui coluntur ſunt ſine opere,ita colentes eos erunt ſine fructu.¶ Quo cōtra de cultoribus veri dei ſubiungit.Iſraelis confidentia in domino/ ſupple eſt:adiutorium eorum iſraelitarum.adiutorium inquam ad bonum,& ſcutum/ſeruans a malo,eorum/ iſraelitarum,ipſe/dominus eſt. Vbi clare vides e regione cōtraponi fructū cultoꝝ dei confidentium in domino.Deſcribitur enim cultus a confidentia,vt intelligas cultum internum:alioquin ſcriptum eſt. populus hic labiis me honorat,cor autem eorum longe eſt a me.

Domus aaron confidite in dño. Apoſtrophat ad ſacerdotes integrātes domum aaron. Qui timetis dñm,cōfidite in dño.¶ Aduerte hic primo ꝙ ꝓpheta nō meminit exterioris cultus tam apud idola q̄ apud deū,ſed interioris tm̄ conſiſtentis in cōfidentia:ad ſignificandū ꝙ cultores deoꝝ quantūcunq; ex intimo corde confidāt in diis ſuis/vani erunt & digni vt ſint ſimiles ſuis ſimulachris : cultores vero dei ſi ex corde in deo confidunt,opem pleniſſimam aſſequi/& auxiliu ad bonum & ſeruationis a malo.

¶ Aduerte ſecūdo ꝙ duę tantum erant cōgregationes vniuerſales tanq̄ vniuerſitates in toto populo iſrael.Altera vnitatis totius populi.Et hanc a patris nomine deſcribit,dicens iſraelis.Altera vnitatis ſacerdotalis:quæ comꝓhendebat totam tribū leui cōmunē toti populo.Et hanc deſcribit a primo ſummo ſacerdote,domus aaron.Reliquę autem vniuerſitates,reliqua collegia/particularia erant. Et ꝓpterea ꝓpheta harum tm̄ meminit.Quo factū eſt vt timētes deū non nuncupati fuerint a patre aliquo aut a nomine collectiuo:vt intelligas ad ſingulos timentes deum ſermonem dirigi/poſtq̄ vnitatis populi & vnitatis ſacerdotii mentio facta eſt.Nec eſt remotū intētionē ꝓphetę eſſe,ꝙ populi iſrael confidētia in deo eſt velut innixa meritis patrum(abrahæ/iſaac & iacob)domus vero aaron tanq̄ innixa diuinæ inſtitutioni hmōi ſacerdotii:ſinguloꝝ aūt timentiū deū tanq̄ inixa filiali timori dei.¶ Potes nihilominus intelligere iſraelis nomine totum populum iſrael:& cum hoc ſpecialem mentionem fieri domus aaron,cui ex officio incūbit vacare diuino cultui.Spālem quoq; mentionē fieri timentium deum.tum ad ſignificādū ꝙ neq; iſraelitarum neq; aaronitarum confidentia in deo prodeſt niſi ſint timentes deū. tum ad comꝓhendendum omnes timentes deum etiam ſi non deſcenderint ex filiis iſrael.

Dñs recordatus. Tractaſ hic illa particula/ſuper gratia tua. Et intendit ꝙ ex diuina gratia pceſſit & pcedit benedictio populi/ſacerdotũ & timẽtiũ deũ: ad hoc vt eſſent addicti diuino cultui pſentis vitę. hæc eſt enim gra...a dei conceſſa populo quo ad diuinum cultum: quã petiit in principio ſeruari ad honorẽ dei. ℭ Tractans itaqꝫ diuinã erga populũ gratiã circa cultum, inchoat a ſuprema gratia. Dñs recordatus noſtri/nõ protiocatus meritis noſtris aut ſacrificiis ſed ſola memoria noſtri. Et intellige recordatione metaphorica: quia ad ſĩitudinẽ recordati ſe habuit educẽdo eos de ęgypto in terrã pmiſſionis. Bñdicet. Futurũ bñdicet/reſpicit pteritũ recordatus: ſignificãs bñdictionẽ ſeq ad recordationẽ. Bñdicet domui iſraelis. Ecce quos bñdicet: domũ iſrael/domũ aaron/& timẽtes dñm. eoſdẽ repetit prius enumeratos. Et recole ꝙ deũ iſtis benedicere/eſt deum iſtis bñfacere. ℙ Addet dñs ſuper vos. Quãuis bñdictionis noĩe in ſcriptura multiplicatio intelligaſ (benedixit illis creſcite & multiplicamini &c̃.) explicare tñ curauit ppheta quod erat ad propoſitum. ſ. multiplicationem populi eſſe effectũ benedictionis. ℙ Benedicti vos dño/datiui caſus eſt. Ecce quorſum bñdictio multiplicans eos: vt. ſ. ſint benedicti dño: hoc eſt ſint benedicti tanq̃ dicati dño/tanq̃ addicti ad colendum dñm. Facienti cœlos & terrã. Non ſuffecit prophetæ ſimplici ſermone explicaſſe diuinam gratiam / ex hoc ꝙ benedixit eos ad hoc vt ſint benedicti dño: ſed addidit gratiam diuinę electionis. qua deus quum feciſſet cœlos & terrã, cœlos quidem habitaculum conſtituit diuinũ, terram añt dedit habitaculũ filiis adam: vos vero benedictos fecit dño. Ita ꝙ concluſio illa/benedicti vos dño/& infertur tanq̃ finis diuinę benedictionis, & declaratur ex diuina electione ſeu diſtributione. Et propterea continuatur dicendo. facienti cœlos & terram. ℙ Cœlorum cœlos dño. Et appellat cœlos cœlorꝫ quos prius appellauerat cœlos: hoc eſt totam congeriem corporꝫ cœleſtium. quia cõtinent iferiores cœlos: ſphęras. ſ. ignis & aeris. Et eſt ſenſus. cœlorum eſarium cœlos. Vel dicuntur cœli cœlorum. i. multorum corporum cœleſtium: vt dicantur cœli cœlorũ ad ſignificandam multitudinem cœleſtium corporꝫ in quæ cœli diſtribuuntur. Et terrã dedit filiis adam. Vbi videre potes diſtributionem. dño cœlos/filiis adam terrã, vobis benedicti vos dño.

Non mortui. Declarata benedictione populi ad hoc ꝙ ſit addictus deo/declarat modo hãc dicationem intelligi in pręſenti vita: ne putares populum eſſe benedictum domino/ea ratione quia in futura vita erit domini. Quãuis enim hoc ſit verũ, non tamen hoc ſignificatur per hoc quod dictum eſt benedicti vos dño: ſed ſignificatur ꝙ benedicti ſunt ad laudandum & colẽdũ dñm in pſenti vita. ℙ Hoc itaqꝫ declarans ait. Non mortui/ſm corpus ex qua parte homines dicuntur mortui, laudabunt dominum: neqꝫ omnes deſcendentes ſilentii: hoc eſt neqꝫ ſm animam deſcendentes in locum ſilentii: hoc eſt in limbum, in quo ſilet laus tua. Et nos/ſupple viuentes, benedicemus domino ex nunc / ſine dilatione aliqua, & vſqꝫ ęternum. ℙ Aduerte ꝙ pronomen nos non habet demõſtrationem perſonalem ſed ſimplicem: hoc eſt non demonſtrat determinate nos modo viuentes, ſed demonſtrat nos & filios noſtros & deinceps ſuccedentes in pręſenti vita. Et propterea dicit ꝙ benedicemus ex nunc vſqꝫ ęternum: quia vſqꝫ in finem mundi durabimus nos viuentes. halelu iah/laudate deum. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Halelu iah. CXIIII.

DIlexi: quoniam exaudiet dominus uocem orationis meæ.
Quoniam inclinauit aurem ſuam mihi: & in diebus meis inuocabo.
Circundederunt me dolores mortis: & pericula inferni inuenerunt me.
Tribulationem & dolorem inueni: & nomen domini inuocaui.
O dñe libera animã meã: miſericors dñs & iuſtus, & deus noſter miſeret.
Cuſtodiens paruulos dominus: humiliatus ſum & liberauit me.
Conuertere anima mea in requiem tuam: quia dominus benefecit tibi.
Quia eripuit animam meam de morte: oculos meos a lachrymis, pedes meos a lapſu.
Placebo domino: in regione uiuorum.

ℭ Halelu iah. CXV.

CRedidi propter quod locutus ſum: ego autem humiliatus ſum nimis.
Ego dixi in exceſſu meo: omnis homo mendax.
Quid retribuam domino: pro omnibus quę retribuit mihi.
Calicem ſalutaris accipiam: & nomen domini inuocabo.
Vota mea domino reddam coram omni populo eius: pręcioſa in cõſpectu domini mors ſanctorum eius.
O domine quia ego ſeruus tuus: ego ſeruus tuus & filius ancillę tuę.

Dirupiſti uincula mea:tibi ſacrificabo hoſtiam laudis,& nomen domini inuocabo.
Vota mea domino reddam in conſpectu omnis populi eius:in atriis domus domini,in medio tui hieruſalem.

IVXTA HEBRÆVM. CXVI.

1 Propheta. qui ideo
2 DIlexi quoniam: audiet dñs uocem meam deprecationum mearum.
Quoniam inclinauit aurem ſuam mihi:& in diebus meis uocabo.
3 Circundederunt me funes mortis,& obſidiones foueæ inuenerũt me:anguſtiam & triſtitiam reperiam.
4 Et in nomine domini uocabo:obſecro domine libera animam meam.
5 Miſericors dñe & iuſte:& deus noſter miſerans.
6 Cuſtodiens ſimplices domine:attenuatus ſum,& mihi ſalus.
7 Reuertere anima mea in requies tuas†:quia dominus retribuit ſuper te. † requietibus tuis
8 Quia eripuiſti animã meã a morte:oculum meum a lachryma,pedem meum ab ipulſu.
9 Ambulabo coram faciebus domini in terris uiuorum.
10 qui ideo Credidi quoniam: loquar ego humiliatus ualde.
11 Ego dixi in feſtinare meo:omnis homo mentiens.
12 Quid reddam domino:omnibus retributionibus eius ſuper me?
13 Calicem ſalutum leuabo:& in nomine domini uocabo.
14 Vota mea dño ſoluam nunc coram nunc omni populo eius.
15 quia Cara in oculis domini,mors imminens gratioſis eius.
16 Obſecro domine:quia ego ſeruus tuus,ego ſeruus tuus filius ancillę tuæ, esse diſſoluiſti uincula mea†. † uinculis meis
17 ideo Tibi ſacrificabo ſacrificium confeſſionis:& in nomine domini uocabo.
18 Vota mea domino ſoluam nunc coram nunc omni populo eius.
19 In atriis domus domini,in medio tui hieruſalem:halelu iah.

Titulus nullus eſt. Materiam pſalmi oportet ex ipſo accipere.Ad cuius euidentiam aduertendũ eſt ꝙ in pſalmo loquitur vnus homo in periculo mortis conſtitutus,recurrens ad deum pro liberatione & liberatus,redditurus vota ſua deo coram omni populo in atriis domus dñi in medio hieruſalem.Et cum his deſcribitur homo iſte ꝙ dilexit,ꝙ credidit,ꝙ dixit in feſtinare ſuo omnis homo mẽtiẽs. Hæc ſunt quæ clare apparẽt in pſalmo. Quis ſit autem iſte homo,& conſequenter quæ ſint iſta pericula &c̃.inueſtigandum reſtat.Ex autoritate pauli apoſtoli.2.ad cor.4.habetur ꝙ credere iſtius hominis eſt credere laudabile.ait.n.Habẽtes autem eundem ſpiritum fidei,ſicut ſcriptum eſt.credidi propter quod locutus ſum:& nos credimus,propter quod & loquimur.Ex pſalmo.31.(in te domine ſperaui,q dauidis titulo prænotatur)anſa nobis datur exiſtimãdi ꝙ dauid eſt ille hõ q hic loqtur: dũ in calce illius pſalmi eiſdem verbis vtitur.ſ.ego dixi in feſtinare meo.Et dictum vtrobiq; valde conſonat.nã in illa feſtinatione mentis quã paſſus eſt quum circũdaretur in modũ coronę a ſaulis militibus.1.reg.23.conſonat & ꝙ dixerit deum ſe dereliquiſſe,& ꝙ dixerit ſamuelem iſta vice mẽtitum:immo hæc duo mutuo ſe conſequũtur in illo caſu.In principio quoq; pſalmi.18.diligam te domine,eadem pericula mortis ſibi imminuiſſe dauid refert quę hic narrat quodãmodo de verbo ad verbum.Et conſtat ſm hiſtoriam omnia quę de viro hoc dicuntur,verificari de dauide in perſecutione ſaulis.Accedit ad hæc ꝙ vota reddere corã oĩ populo & in medio hierlm,nõ eſt perſonę priuatę ſed regię:ad regale.n.ſacrificiũ par eſt vt oĩs concurrat populus.Et quoniam bis in hoc pſalmo homo iſte dicit,nunc ſoluam vota mea corã omni populo dei &c̃.manifeſtat ꝙ iam hieruſalem erat ciuitas regia,ꝙ iam ipſe erat rex totius ppli dei(hoc eſt nõ ſolum rex ſup iuda ſed etiã ſuper iſrael)qñ edidit hunc pſalmum:alioquin non

bis dixiſſet ſe nūc redditurum vota ibi. ¶ Et ſi cum his perſpectū fuerit ꝙ afflictio dauidis commemorata in pſalmo, in qua precipiti mente dixit omnis homo mentiens, nulli rei geſtę quadrat niſi, quando dauid cinctus eſt a ſaule in modum coronę (quoniam in illo ſolummodo periculo legitur dauidē deſperaſſe) conſentaneum rationi apparebit ꝙ materia pſalmi iſtius ad literam eſt memoria illius liberationis: cōmemorando periculum & diſpoſitionem animi proprii, & beneficium diuinum, & ſe nunc regem paratum ad publicas gratiarum actiones in hieruſalem.

❡ SVMMARIVM EST.

❡ Dauid iam rex recolit liberationis ſuæ quando cinctus eſt a ſaule ī modum coronę rationes. & cōmemorat tum propriam deiectionem ac periculi magnitudinem. tum diſpoſitionem ſuę fidei, ſpei, dilectionis ac recurſus ad deū. tū dei miſericordiā, miſerationē, iuſtitiā, & cuſtodiā ſimplicium. Et ad gratiarū actiones publice in atriis domus dñi in medio hieruſalē recognoſcēdo hoc bñficiū ſe ꝑparat.

❡ Perſona loquens propheta eſt.

Dilexi quoniam. Scito ꝙ licet in eccleſiaſtico vſu pſalmus iſte diſtinguatur in duos (ſcilicet dilexi & credidi) in hebręo tamen textu vnicus eſt pſalmus, cōprehendens vtrāq; partem. ¶ Diuidit itaq; pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuā materię, & executiuā, ibi circūdederunt. Proponit vnū tribus fultū rōnibus. Quod proponit eſt hoc. ſ. audiet dñs vocē meā. Prima ratio eſt, qm̄ dilexi. Secunda, qm̄ īclinauit aurē ſuā mihi. Tertia, qm̄ in diebus meis vocabo. ❡ Vide ſingula. Auditionē ꝓponit dicēdo. Audiet, pro exaudiet, dñs vocē meā depcationū mearū. Et quia dictio hebraica interptata depcationum ſonat ꝓces flebiles, ideo nota prophetam quum dixiſſet vocē meā, explicaſſe qualitatem vocis a vocibus fletui mixtis: vt hinc intelligeremus ſtatum eius flebilem. Prima ratio quum dicere debuiſſet qm̄ dilexi, cauſa metri poſtpoſuit coniunctionē. Nec explicat perſonā aut rem dilectā: quia integra ac notoria erat iam dilectio dauidis. Integra qdē: quia deū, proximū, ac inimicum ſaulem dilexit. Notoria autem iā tēpore iſtius pſalmi editi, iam notoria erat dilectio quā habuerat dauid propter deū erga ſaulem inimicū, totiens nolēdo occidere ipſum. Et intendit ꝙ ideo deus adiuuit eū profugum, qm̄ ipſe non odio habuit ſed dilexit ſaulem: ita ꝙ meritum dilectionis eius affertur pro cauſa ex parte dauidis. Et hęc cauſa reſpicit diuinā iuſtitiā vt meritū cōgrui. ¶ Ex pte aūt diuinę miſericordię ſubiūgitur alia cā. qm̄ īclinauit aurē ſuā mihi. Ne merito dilectionis arrogaret dauid diuinā auditionē tanq̄ debitā, addidit inclinationē auris diuinę: ſignificās gratuitā dei auditionē. principē ſiqdē inclinare aurē ad audiēdū hoiem miſerabilē, gratię eſt. ¶ Vltima demum ratio fructus eſt producēdus. Et intēdit ꝙ ideo etiā audiuit deus dauidem vt proueniret inde fructus diuini cultus. Dauid enim fuit primus inſtitutor ſolēnis ordinis & loci celebris ad diuinū cultū. Et quāuis non potuerit executioni cuncta mādare per ſeipſum ſed per ſalomonem, nō deſtitit tamen diebus vitę ſuę cultui diuino ſtudioſe vacare. Et propterea dicit. & in diebus meis vocabo, hoc eſt inuocabo deum ſolēni cultu.

❡ Circūdederunt me. Incipit hic pars executiua tali ordīe. Pmo tractatur illa particula, depcationū mearū. Secūdo illa, vocē meā, ibi & in noīe dñi. Tertio illa, audiet dñs, ibi & mihi ſalus. Quarto illa, dilexi, ibi quia eripuiſti. Quinto illa, qm̄ inclinauit aurē ſuā mihi, ibi credidi. Sexto illa, & ī diebus meis vocabo, ibi quid reddam dño. ❡ Declarat cauſam miſerabilium ꝓcum. Circūdederunt me funes mortis. Ad literam hiſtoria tangitur ſcripta. 1. reg. 23. quādo ſaul cum ſuis cinxit dauidem & ſuos in modum coronę. Hāc circūdationē appellat funes mortis: quia aſſimilatur funibus impedientibus euaſionē hominis quęſiti ad mortē: qualis erat ipſe. ¶ Et obſidiones fouęę inuenerūt me. Eoſdem appellat obſidiones: quia vere obſidebant eum. fouęę autē: quia ad ſimilitudinē obſidentiū hoiem ſeu animal vſq; adeo vt impellant ipſum ad ꝓcipitē ſe dandū in foueā, erāt. ¶ Anguſtiā & triſtitiā reperiā. Futurum reperiā, reſpicit ꝓteritum circūdederunt, inuenerunt. ex extrinſeca enim circūdatione ſecuta eſt in animo anguſtia & triſtitia. anguſtia quidem tanta vt deſparem me poſſe euadere: vt ibidē dicitur. triſtitia vero: quia paratam mihi videbam mortem.

Et in nomine domini. Tractatur hic illa particula, vocē meā. Et primo deſcribit ſequelā recurſus ſui ad deū ꝑ futurū, & in noīe dñi vocabo. deinde vocē ipſam, obſecro dñe. ¶ Hæc eſt vox qua recurſum habuit ad deū. Obſecro (aduerbialiter tenetur vt eſt obſecrādi aduerbiū) dñe libera aīam meā, vitā meā. miſericors, affectu, dñe, quia in miſeria ſum, & iuſte, quia iniuſte patior: & deus noſter, per gratiam cultus, miſerans, opere. ¶ Cuſtodiens ſimplices domine. Addidit hoc attributum cuſtodię ſimplicium, tacite ſignificando propriā ſimplicitatis virtutem. duo ſiqdem ꝓpria merita in toto hoc progreſſu commemorat. ſ. dilectionis in principio, & ſimplicitatis modo. Et apte dauid cōmemorat meritū ſimplicitatis ſuę: quia quū ipſe abſq; omni duplicitate ſimplici corde ſeruiret ſauli, & proſpere cuncta ageret, imputatū eſt ei ꝙ aſpiraret ad regnum, ꝙ per hæc intēderet eripere regnū a domo ſaulis. ¶ Attenuatus ſum. Explicat in oratione paſſionē ex perſecutione ſaulis. Valde enim attenuatus eſt, quum ex principe & genero regis &c̄. in paupertatem deuenit profugus & deſtitutus auxilio.

Et mihi ſalus. Tractatur hic illa particula, audiet dominus: deſcribendo ſaluatum ſe a deo ex recurſu ad ipſum. Et mihi ſalus, fuit. ¶ Reuertere aīa mea. Apoſtrophat ad ſuā animam, deſcribens fructum ſa-

ſtis.Reuertere/ab anguſtia & triſtitia quibus occupata fuiſti,anima mea in requies tuas / confidendo
in deo abſq; vl hæſitatione:quia dñs retribuit ſuper te/ſuper merita tua & dilectionis & ſimplicitatis.
Quia eripuiſti. Tractatur hic illa particula/dilexi:manifeſtando qualis fuit ſua dilectio ab affectu &
effectu proprio poſt aſſecutum beneficium.& regreditur ad deum alloquendum.Quia eripuiſti animã
meam/vitam meam,a morte/ne occideretur:oculum meum a lachryma,pedem meum ab impulſu.De
periculo mortis dixerat/circundederunt me funes mortis.de lachrymis dixerat/anguſtiam & triſtitiam
reperiam.de periculo pedum dixerat/obſidiones foueę inuenerunt me.Et propterea ab omnibus ſe libe
ratum commemorat,& ſubdit. ambulabo faciebus domini.Quia eripuiſti,ideo ambulabo faciebus
domini.i.coram facie domini/vt decet conſiderantem pręſentiam domini(vt deus pręcepit abrahæ.
ambula coram me gene.17.)in terris viuorum/hoc eſt adhuc viuens.Circũloquitur enim per ambula
tionem coram domino in terris viuorum/ſe adhuc victurum recte operando & progrediendo de virtu
te in virtutem in veritate/teſte deo.Potes nihilominus intelligere per terras viuorum / terras intra am/
bitum terræ promiſſionis. tanq̃ reliquę terræ ſint terræ mortuorum deo,& ſola terra promiſſionis ſit
terra viuentium deo/ſeu ad diuinum cultum.

℄ Credidi. Tractatur hic illa particula/inclinauit aurem ſuã mihi/ex parte ipſius dauidis demonſtra
ti pronomine mihi:declarando deiectionem ſeu humilem ſtatum ipſius ad quem inclinauit deus au/
rem.℣ Et aduerte coniunctionem cauſa metri poſtpoſitam.eſt enim ordo literæ. quoniam credidi lo/
quar.Nec mireris ſi apoſtolus introducit in pręterito/locutus ſum:quoniam corinthiis ſcribebat,qui
vtebantur tranſlatione.70. ℄ Eſt itaq; ſenſus.Quoniam credidi/ſamueli dicendo mihi in nomine do
mini ꝙ vnxit me dominus in regẽ.hoc enim credere fuit laudabile.Et tanq̃ notorium/abſolute dixit cre
didi,non determinando cui aut quid.Ideo loquar.Futurum loquar reſpicit pręteritum credidi: & de/
notat ſequelam ſermonum dauidis ex fide quã dedit ſermonibus ſamuelis.Quid autem dixerit nõ ex/
plicat:ſed facile colligitur ex regno credito.intelligimus enim hinc ꝙ dauid profugus cõmunicauit ſo
ciis verba ſamuelis,vt animęquiores eſſent ſecum/& in domino ponerent ſpem ſuam &c̃. Ego humi/
liatus valde.loquar inquam credita quãuis humiliatus valde.Et intendit ꝙ non obſtante tanta deie/
ctione ſua in ſtatu profugo,loquebatur de ſuo futuro regno/quia credidit ſamueli. ℄ Ego dixi in feſti/
nare meo.Poſtq̃ dauid deſcripſit propriam diſpoſitionem quantum ad dilectionem/dicendo dilexi,&
quantum ad fidem/dicendo credidi:modo deſcribit quãtum ad ſpem.Et intendit ꝙ perdidit ſpem:iu/
xta id quod ſcriptum eſt.1.reg.23.dauid deſpabat ſe poſſe euadere a facie ſaul. Verum hanc deſperatio/
nem non quieto ſed turbato animo incurriſſe ſe ſignificat/dicendo.ego dixi/apud me/& forte cõſociis,
in feſtinare meo/in pręcipitatione mentis meę pręanxietate animi.omnis homo mentiens. Vſitatũ
prouerbium(ſcilicet ꝙ omnis homo quandoq; mentitur)dixit.ſed in hoc non errauit. Sed errauit in
hoc ꝙ intendebat hoc prouerbium applicare ad ſamuelis vaticinium:intendens dicere ꝙ etiã ſamuel
mẽtitus eſt in hoc vaticinio de futuro regno meo.Cernens ſiquidẽ dauid ſe nõ poſſe euadere/ac ꝑ hoc ſta
tim ſe occidẽdũ,ꝑcipitauit ſentẽtiam ꝙ etiã ſamuel falſum dixiſſet.Et hanc falſitatẽ inſinuauit/vtendo
illo cõi ꝓuerbio ad hoc.Et pinxit dauid ſeipſum:qualis.ſ.erat/quum ꝓfugus eſſet & in periculo mortis
conſtitutus:vt tanto magis eluceſcat diuinę gratię bñficiũ,quãto ipſe erat minus diſpoſitus ad illud.
Quid reddam domino. Tractatur hic illa particula/& in diebus meis vocabo: declarando pręſen/
tem diſpoſitionem animi ſui ad recognoſcendum tantum beneficium a deo. Quid reddam domino,
appoſitiue omnibus retributionibus eius ſuper me.Significat enim ex modo loquendi ſe non habere
quod reddat domino/quod reddat tot retributionibus diuinis:vt hinc intelligamus q̃ magnifacit di
uina beneficia.Quæ appellauit retributiones,non ſuis meritis ſed ſuis demeritis.intendit enim ꝙ de/
us retribuit ſibi bonum pro malo:hoc eſt non obſtante deſperatione eius.℣ Calicem ſalutum leuabo.
Ecce quid reddam,ſacrificium gratiarumactionis. hoc enim deſcribit a leuatione calicis ſalutum/hoc
eſt pro ſalutibus habitis.Quia enim libamina in huiuſmodi ſacrificiis pro gratiarumactione inter/
ueniebant,ideo a calice deſcripſit.Et in nomine/non alicuius idoli,ſed domini vocabo/pro inuocabo.
℣ Vota mea dño ſoluã.Sacrificiũ quod offerã/votiuũ erit / deſideratũ ac debitũ,corã nũc omni popu/
lo eius.reddã nunc/iam rex.reddam corã omni populo eius:quia rex iam ſum iſrael: alioquin non di/
xiſſet omni populo eius.℣ Cara in oculis domini mors gratioſis eius. Ratio votorum reddendorum
explicatur.quia in oculis domini mors Iminẽs ſeu intentata gratioſis eius ẽ cara:hoc eſt magno ęſti/
mata/in magno ꝓcio habita,ac per hoc nõ facile permittiť.Et intendit per hoc ꝙ deus ſe computauit
inter gratioſos ſuos/multũ appꝛciando mortẽ eius:dũ nõ ꝑmiſit illum occidi a ſaule,quãuis mors tunc
immineret ipſi dauidi.Gratioſos dei Itellige actiue:eos.ſ.qui gratis ꝓpter deũ donant. ℄ Obſecro dñe.
Duo ꝓmiſerat:calicẽ.ſ.& inuocationẽ.De calice dixit/vota mea &c̃. Inuocationẽ modo ſubiũgit.Obſe
cro.aduerbiũ obſecrãtis eſt:itroducit,n.ſeipſũ obſecrãtẽ.Quia ego ſeruus tuus.profiteť ſupra ſua meri/
ta diuinum beneficium:dum profiteť bis ſe ſeruũ dei,nec ſolum ſeruũ ſed filium ſeruę dei / vt etiam ſe
natũ ſeruum profiteatur.partus enim ſeqtur ventrẽ. Et tũ diſſoluiſti vincula/dignatus es liberare me a
vinculis.Vĩcula appellat circũdationẽ militũ ſaulis,qua tanq̃ vinculis ligatus tenebať ne poſſet fuge/

te.¶ Ideo tibi ſacrificabo ſacrificiũ cõfeſſionis/hoc eſt laudis tuę:& in noĩe dñi vocabo. Grati animi eſt nõ ſaciati repetitione ſuſceptι bñficii. Et ꝓpterea quũ gratus animus hic deſcribatur, idem beneficium plories repetit:& ſimul quas poteſt referre gratias/gaudet repetendo promittere. Et propterea repetit non ſolum beneficiũ, ſed ſacrificium & inuocationẽ & vota reddẽda/accumulans locũ gratiarũactionis:in atriis domus domini in medio tui hieruſalem. Atria domus dñi loca erant ſacrificiorum. Et quia tunc tẽporis altare holocauſtoꝝ nõ erat in hieruſalẽ ſed in excelſo gabaon/vbi erat tabernaculum factũ a moyſę (vt dicitur. 1. parali. 21.) ad illius differẽtiã addidit propheta in medio tui hieruſalem:hoc eſt in publico ciuitatis hieroſolymę. in qua erant atria domus dei:hoc eſt tabernaculi facti a dauide in quo erat arca domini. ¶ Nec mireris ꝙ apoſtrophat ad hieruſalem: quũ familiaris ſit huic prophetae varia apoſtrophatio. Halelu iah/laudate deum. Amen.

ℂ VVLGATA EDITIO. ℂ Halelu iah. .CXVI.

Laudate dominum omnes gentes:laudate eum omnes populi.

Quoniam confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius:& ueritas domini manet in ęternum.

ℂ IVXTA HEBRÆVM. CXVII.

Propheta. Laudate dominum omnes gentes:laudate eum omnes populi.

Quia roborata eſt ſup nos gratia eius & ueritas dñi ęterno:halelu iah.

Titulus nullus eſt. Materia pſalmi ex autoritate pauli apoſtoli ad ro. 15. habetur: ꝙ ſcilicet inuitantur gentes ad honorandum deum ſuper miſericordia in aduentu meſię.

ℂ SVMMARIVM EST.

ℂ Propheta inuitat vniuerſum mundũ ad laudãdũ deũ, quia venit meſias plenus gratiae & veritatis.

ℂ Perſona loquens propheta eſt.

Laudate dominum. Aduerte/ter in hoc paruulo pſalmo repeti laudate dominum (bis ſcilicet in hoc verſiculo & tertio in calce:finitur enĩ pſalmus iſte per halelu iah) vt trinario numero ad perfectam inuitet laudem. Omnes gentes & omnes populi inuitantur: vt nullum exceptum intelligas. ¶ Quia roborata eſt ſuper nos. Pronomen nos/demonſtrat inuitatas gentes & populos ſecum: vt nec ſeipſum propheta excludat a tanto beneficio. ℂ Vbi aduerte aduentum meſię deſcribi ex triplici conditione. Prima eſt vniuerſalis extenſio/ſignificata per omnes gentes & omnes populos vna cum propheta. ¶ Secunda eſt robur vniuerſarum viarum domini/ſignificatum dicendo. quia roborata eſt gratia eius & veritas domini. vniuerſę ſiquidem vię domini ſunt gratia & veritas. Ante aduentum enim meſię vię domini gratia & veritas infirmę/imbecilles & debiles erant:per aduentum vero meſię conualuerũt & roboratę ſunt. quoniam venit plenus gratię & veritatis:& gratia & veritas per ieſum chriſtum facta eſt. Manifeſte nãq; gratia conualuit/ valde affluens:& ſimiliter veritas doctrinę/vitę & inſtitię vbiq; robur accępit. ¶ Æterno. Et eſt datiui caſus pro ablatiuo: vt prędictum eſt. Tertia ſignificatur conditio ſempiternitatis:hoc eſt ꝙ robur gratię & veritatis effectũ eſt ęternũ. Ante aduẽtũ ſiqdem chriſti gr̃a & veritas erant temporales. tum quo ad promiſſiones: quia bona temporalia in veteri promittebantur teſtamento. tum quo ad durationem ſtatus. Per aduentum autem chriſti roborata eſt tam gratia q̃ veritas ad ęternum. tum ratione promiſſionũ ęterni pręmii. tum ratione imutabilis ſtatus noui teſtamenti vſq; ad conſummationem ſeculi. Halelu iah/tertio laudate deum. Amen.

ℂ VVLGATA EDITIO. ℂ Halelu iah. CXVII.

Confitemini domino: quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius.

Dicat nũc iſrael:quoniam bonus, quoniã in ſeculũ miſericordia eius.

Dicat nunc domus aaron:qm̃ bonus, quoniã in ſeculũ miſericordia eius.

Dicant nunc qui timent dñm:quoniam in ſeculum miſericordia eius.

De tribulatione inuocaui dñm:& exaudiuit me in latitudine dominus.

Dominus mihi adiutor:non timebo quid faciat mihi homo.

Dominus mihi adiutor:& ego deſpiciam inimicos meos.

Bonum eſt confidere in domino: q̃ confidere in homine.

Bonum eſt ſperare in domino: q̃ ſperare in principibus.

Omnes gentes circundederunt me:& in nomine domini quia ultus ſum in eos.

Circũdantes circundederunt me:& in nomine domini quia ultus ſum in eos.
Circundederunt me ſicut apes,& exarſerunt ſicut ignis in ſpinis:& in nomine domini quia ultus ſum in eos.
Impulſus euerſus ſum ut caderem:& dominus ſuſcepit me.
Fortitudo mea & laus mea dominus:& factus eſt mihi in ſalutem.
Vox exultationis & ſalutis:in tabernaculis iuſtorum.
Dextera dñi fecit uirtutẽ:dextera domini exaltauit me,dextera domini fecit uirtutem.
Non moriar ſed uiuam:& narrabo opera domini.
Caſtigans caſtigauit me dominus:& morti non tradidit me.
Aperite mihi portas iuſtitiæ,ingreſſus in eas confitebor domino:hæc porta domini,iuſti intrabunt in eam.
Confitebor tibi:quoniam exaudiſti me,& factus es mihi in ſalutem.
Lapidem quem reprobauerunt ędificantes:hic factus eſt in caput anguli.
A domino factum eſt iſtud:& eſt mirabile in oculis noſtris.
Hęc eſt dies quam fecit dominus:exultemus & lętemur in ea.
O dñe ſaluũ me fac,o dñe bene proſperare:benedictus qui uenit in nomine dñi.
Benediximus uobis de domo domini:deus dominus & illuxit nobis.
Conſtituite diem ſolẽnem in condenſis:uſq; ad cornu altaris.
Deus meus es tu & confitebor tibi:deus meus es tu & exaltabo te.
Confitebor tibi:quoniam exaudiſti me,& factus es mihi in ſalutem.
Confitemini domino:quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius.

¶IVXTA HEBRÆVM. CXVIII.

1 Propheta. CONfitemini domino[4]:qm̃ bonus,qm̃ ęterno est gratia eius.
2 Dicet nunc iſrael quoniam ęterno est gratia eius.
3 Dicent nunc domus aaron quoniam ęterno est gratia eius.
4 Dicent nunc timẽtes dominum[4] quoniam ęterno est gratia eius.
5 Meſias. De anguſtia uocaui dominum:reſpondit mihi in latitudine dominus.
6 Dominus[4] mihi adest :non timebo quid faciet mihi homo.
7 Dominus[4] mihi in adiutoribus meis adest :& ego reſpiciam in oſoribus meis.
8 Melius est ſperare in domino[4] q̃ confidere in homine.
9 Melius est ſperare in domino[4] q̃ confidere in principibus.
10 qm̃ Omnes gentes circundederunt me:in nomine dñi[4] quoniam excidam eas.
11 qm̃ Circũdederunt me,etiam circũdederunt me:in nomine domini[4] qm̃ excidam eas.
12 qm̃ Circundederunt me quaſi apes,extinctę ſunt quaſi ignis ſpinarum:in nomine domini[4] quoniam excidam eas.
13 Impellendo impuliſti me o popule ad cadendum:& dominus[4] adiuuit me
14 Fortitudo mea:& cantus domini fuit mihi ſaluti.
15 Vox cantus & ſalutis in tentoriis iuſtorum, hec vox dextera domini[4] faciens fortitudinem.

16 Dextera domini excelſa: dextera domini faciens fortitudinem.
17 Non moriar: ſed uiuam, & narrabo opera domini.
18 Caſtigando caſtigauit me dominus: & morti non tradidit me.
apoſtoli
19 Aperite mihi portas iuſtitię: introibo in eas, confitebor dominum.
20 Hęc porta domino: iuſti intrabunt in eam.
21 Confitebor te: quoniam reſpondiſti mihi, & fuiſti mihi ſaluti.
quem
22 Juſti· Lapis deſpexerunt ędificantes, fuit capiti anguli.
23 A domino fuit iſtud: hoc ſeparatum in oculis noſtris.
quã
24 Hęc dies fecit dominus: exultabimus & lętabimur in ea.
25 Obſecro domine ſaluifica nunc: obſecro domine fac proficere nunc.
26 Benedictus qui uenit in nomine domini: benediximus uos de domo domini.
27 Deus dominus & illuxit nobis: ligate feſtum in frondibus uſq; cornua altaris.
28 Propheta· Deus meus tu, & confitebor te: deus meus exaltabo te.
est
29 Confitemini domino: quoniam bonus, quoniam ęterno gratia eius.

TItulus nullus eſt. ℭ Materia pſalmi ex autoritate domini matth. 21. mar. 12. & luc. 20. monſtratur meſias, quum ex hoc pſalmo inducitur. lapidem quem reprobauerunt aedificantes hic factus eſt in caput anguli: a dño factũ eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. Idemq; firmatur ex autoritate pe. apoſtoli. tum act. 4. dicentis: hic eſt lapis qui reprobatus eſt a vobis ędificantibus: qui factus eſt in caput anguli, & non eſt in alio aliquo ſalus. Tũ in. 2. capitulo primę epiſtolę dicentis. Ad quem accedẽtes lapidem viuum: ab hoibus quidem reprobatum, a deo autẽ electũ. Et infra. Vobis igitur credentibus honor: nõ credentibus aũt lapis quẽ reprobauerunt ędificantes hic factus ẽ in caput anguli. ¶ Ex contextu nihilominus pſalmi apparet pſalmum totum de chriſto tractare. Nam perſona deſcripta in hoc pſalmo anguſtata, circundata, impulſa ad caſum, caſtigata, morti non tradita, ſaluata ac exciſura perſecutores ſuos, introducitur vt materia ratioq; gaudii iuſtorũ, & vt ratio laudãdi deum ab iſrael, a domo aaron, & a timẽtibus deũ. Hinc. n. apparet ſalutẽ ac victoriã perſonę iſtius ad vniuerſorũ iuſtorum gaudium & ſalutẽ ſpectare: eãdemq; eſſe perſonã de qua ſub ſpecie lapidis dicitur, lapis quẽ deſpexerunt ędificantes, de qua poſtea ſubditur, benedictus qui venit in nomine dñi, quę dicit non moriar ſed viuam, & aperite mihi portas iuſtitię. Nulli ſiquidẽ mortaliũ hominũ conuenit vere dicere nõ moriar ſed viuam. nulli puro homini poteſt vere dici, benedictus qui venit ĩ nomine dñi, deus dñs & illuxit nobis &c̃. Ex his. n. apparet q; materia pſalmi ad literam eſt meſias a paſſione & morte liberatus per reſurrectionem, puniturus iudęos & adorandus ab omnibus iuſtis &c̃.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Propheta meſiam multipliciter patientem, in deo confidentem, reſuſcitatum, erectum in caput anguli, adoratumq; a iuſtis canit: inuitando propterea omnes ad laudem diuinę gratię ęternę.
ℭ Perſonę loquentes ſunt propheta, meſias, & iuſti.

COnfitemini. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materię, & executiuã, ibi dñs mihi. ℭ Proponit tria. Primo inuitat cõmuniter oẽs ad laudandum deũ rõne bonitatis & gratię ęternę, mõſtratę in reſurrectione meſię. Confitemini dño, cõfeſſione laudis: qm̃ bonus, & in ſeipſo & tota vniuerſo reſuſcitando meſiã, qm̃ ęterno, nõ tẽpori, gratia eius, nõ ex meritis noſtris. Et dicitur ad ęternitatẽ extenſa gratia eius, propter ęternitatis aditum deuicta morte reſeratum omnibus in chriſti reſurrectione. ¶ Dicet nunc. Inuitatis cõmuniter oĩbus, prędicit ſpecialiter illos qui accęptabunt hanc inuitationẽ. Et primo populũ iſrael. Dicet, confitendo, nũc reſuſcitato meſia, iſrael, genus iudęorũ. qm̃ ęterno gratia eius. Ecce quod confitebuntur, vt ſupra. ¶ Dicẽt nunc domus aaron. Secundo genus ſacerdotale. Et de fide in chriſtum tam iſraelitarũ q̃ ſacerdotum, teſtantur actus apoſtolorum: vbi multitudo magna iudęorum poſt chriſti reſurrectionem credẽs deſcribitur in chriſtũ. Et de ſacerdotibus dicitur act. 6. multa etiã turba ſacerdotũ obediebat fidei. Meminit aũt ſpãliter horum, quia fuerunt primitię fidei chriſtianę. ¶ Dicẽt nũc timẽtes dñm. Tertio loco vniuerſi timẽtes deum p̃dicũtur accęptaturi fidem. ℭ De anguſtia. Tertium propoſitorũ explicatur, introducẽdo meſiam ꝓponẽtẽ materiam antedictę diuinę gratię extenſę ad ęternitatẽ. De anguſtia, paſſionis & mortis, vocaui dñm, recurrẽdo ad ipſum: reſpondit, facto, mihi in latitudine, impaſſibilitatis & vitę, dñs. Et rurſus. de anguſtia p̃dicationis inter iudęos, reſpondit mihi in latitudine fidei totius mundi. In vtraq; ſiquidẽ anguſtia chr̃us

conſtitutus

conſtitutus fuit:& vtrunq; iudęi perſecuti ſunt.intendentes & vitam corporalem chriſti tollere, & fidẽ in eum extinguere.Et vtriuſq; latitudinem reſurgendo aſſecutus eſt:quia & ad vitam reſurrexit immortalem,& ad fidem ſuam in vniuerſo mundo propagandam.

¶ Dominus mihi. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractat̃ illa ꝑicula/de anguſtia vocaui dñm.Secũdo illa/reſpondit mihi in latitudine dominus/ibi vox cantus. Tertio illa/cõfitemini domino &c̃.ibi lapis.¶ Tractat̃ itaq; vocatio dñi in tribulatione,aſſignando rõnem recurſus ad deũ ex efficacia diuinę opis quę preſtatur recurrentibus ad deum.Declarat itaq; efficaciã diuinę opis multipliciter.¶ Primo quantum ad ſecuritatẽ.Dominus mihi/adeſt:nõ timebo/ecce effectus,quid faciet mihi homo/hoc eſt quęcunq; humana potentia.Hãc aũt ſecuritatem cõſtat fuiſſe in chriſto : vtpote qui voluntarie ſubiit mortem/ſecurus de reſurrectione.Nec obſtat ꝙ mar.14.dicitur ꝙ cœpit pauere:quoniam timor ille nõ fuit timoris paſſio ſed ꝓpaſſio:hoc eſt non ſimpliciter timuit,ſed dimiſit appetitũ ſenſitiuũ fungi officio ꝓprio/fugiendo malũ futurum imminens/abſq; vlla redundantia in rõnem & voluntatem.Hic aũt eſt ſermo de timore ſimpliciter & abſolute:quo timentes cupiũt vitare malũ imminens & euitarent ſi poſſent.¶ Secundo quantum ad victoriã.Dominus mihi in adiutoribus meis:hoc eſt inter oẽs qui poſſent me adiuuare ſolus dñs mihi adiutor.& ego reſpiciã in oſoribus meis. Victoriã deſcribit a viſione inimicoꝝ conſequente victoriã completã.cõſueuerũt enim victores perfecta victoria videre hoſtes ſuos,ſcrutando in eis qui ſint/& quæ eoꝝ ſunt.Et ab hoc actu vidẽdi hoſtes/pluries in hoc pſalterio ſignificat̃ victoria.Ita ꝙ ſenſus eſt.& ego ꝑfectam victoriã conſequar de oſoribus meis. Hanc victoriã aſſecutũ fuiſſe chriſtum cõſtat ſine aliquo humano adiutorio.¶ Tertio quo ad ſpẽ. Melius ſperare in dño q̃ confidere in hoie. Vbi aduerte non cõparationem fieri inter hoiem & deum in adiuuando,ſed inter ſpem & cõfidentiã:quum enim maius ſit cõfidere q̃ ſperare,inquit ꝙ melius eſt ſperare in deo q̃ confidere in hoie.& rurſus melius ſperare in dño q̃ confidere in principibus.Homo cuius in prima cõparatione meminit/nomen eſt naturę:princeps autem nomẽ eſt potentiæ. Intendit enim ꝙ melior eſt ſimplex ſpes in deo q̃ quæcũq; confidentia in hoie quantum ad vires quaſcũq; humanæ naturę/humani ingenii/humanę facultatis/humanarũ virium:& ſimiliter q̃ confidentia quęcunq; in principibus/cuiuſcũq; dominii fuerint/ẽt comprehendendo principes tenebrarum:hoc eſt dęmones.

¶ Quarto quo ad executionem.Omnes gentes circundederunt me . tum quia oĩs generis hoies cõtra ipm fuerunt.nam vt euãgelica teſtat̃ hiſtoria,paſſus eſt a iudęis & gentibus/a maribus & fœminis/a ſacerdotibus & laicis/a religioſis (phariſęis ſcilicet)& ſecularibus &c̃. Tum pręcipue quia oĩum nationum aliqui qui conuenerãt ad ſolẽnitatem paſchalẽ,fuerunt cõtra ipſum clamando crucifige:quia illi qui cõuenerant ad pilatum pro opere miſericordię(ſcilicet pro liberãdo vno vincto:quos euangeliſta dicit quũ aſcendiſſet turba)verſi ſunt ad petendũ mortẽ chriſti. Vnde petrus act.2.dixit iſraelitis/ex omni natione quæ ſub cœlo eſt cõuenientibus in die pentecoſtes.hunc(ſcilicet ieſum)affligentes interemiſtis.Et ꝓpterea dicit,oẽs gentes circũdederunt me.Et intẽdit ad literam ꝙ paſſus eſt non ſolũ a pontificibus & magnatibus,ſed etiam a popularibus oĩum nationum/clamãdo crucifige crucifige. In nomine dñi quoniam excidam eas/de terra in excidio hieroſolimitano per romanos ꝑncipes . Et vt clara ſit cõſtructio/ordina literam ſic.Quoniã omnes gentes circũdederũt me,in noĩe dñi excidam eas . In hoc enim ordine apparet non ſolum dementiã iudęorum circundantium,ſed cã excidii.apparet ẽt ꝙ nõ liuor vindictę,ſed ſanctitas(in noĩe dñi)ad excidium faciendum inducet chriſtum.Et eodẽ modo ordinato literam duoꝝ verſiculorum ſequentium,inchoando ſemꝑ a cõiunctione cauſali. Vbi aduerte repeti circũdederunt me etiã circũdederunt me:ad ſimilitudinem circundantiũ hoſtiũ deſcribendo pertinaciã iudęoꝝ perſiſtentiũ ad volendũ crucifige crucifige.¶ Circundederũt me quaſi apes. Aſſimilantur occiſores chri apibus:eo ꝙ ſicut apes aculeis lędẽdo/parũ offendũt lęſos & ſeipſas necant aut eneruãt/inutiles deinceps ſe reddẽtes,ita iudęi circũdantes chrm parum lęſerũt chriſtũ:quia intra triduum reſurrexit ĩmortalis/glorioſus &c̃.Sibiipſis aũt ex ꝑcuſſione chri intulerũt maximũ damnũ,non ſolum æternę dãnationis/ſed in hac vita deſtructionis hieruſalem/captiuitatis ꝓprię ac diſꝑſionis irreparabilis.Extinctę ſunt quaſi ignis ſpinarũ.Gentes circũdãtes me ad mortẽ extinctę ſunt,& ſm ꝙ erãt vna gens habebantq; ciuitatẽ/templũ/ſacerdotium,& ſm potẽtiam ꝑſequendi facto me in meis membris: quaſi ignis ſpinarũ/hoc eſt velociter/ſicut velociter extinguitur ignis ſpinarum.Et dixit hoc vt deſcriberet cõminatum iam tertio excidium cito futurum poſt ꝑſecutionem chri . Et vere ſic fuit:quia non præteriit generatio illa quãdo ſuperuenit excidiũ hieroſolimitanũ per romanos factũ.Et ordina literã ſic.Quoniam circundederunt me ſicut apes,in nomine domini excidam eas:extinctę ſunt quaſi ignis ſpinarum.Sic enim optime quadrat.¶ Quinto quantum ad reſurrectionẽ . Impellẽdo ĩpuliſti me ad cadendũ. Apoſtrophat meſias ad populũ volentẽ ipſum crucifigi.Et hebręę linguę more dicit ĩpellendo impuliſti/ad ſignificandã vehementiã impulſus.Et vtit̃ metaphora quaſi vehemẽter impulſus fuerit ad corporalẽ caſum:intẽdẽs ꝙ facto paſſionis & crucis vehemẽter impulit eũ populus ad cadẽdũ a vita.¶ Et dñs adiuuit me,fortitudo mea.Aduerte ꝙ hactenus meſias nõ deſcripſerat anguſtiam ſuam niſi qa circũdatus ab oĩbus gẽtibus tanq̃ apibus.Et ꝓpterea modo deſcribit ſe vehemẽter impulſum

ad caſum:ſignificans per hoc mortē ſuam.Quam nō mortē ſed impulſum ad caſum a vita nominat:
quia nō cecidit a vita ſm intentionē impellentiū.Illi enim intendebāt vt chřs caderet a vita ſicut cę/
teri hoīes/ſine reditu ad vitā infra triduū:quod nō ſunt aſſecuti.Et ꝓpterea dicit.& dñs adiuuit me,non
qualitercūq; ſed fortitudo mea/factus eſt ne caderem:hoc eſt adiuuit me factus fortitudo mea ; hoc eſt
rō imortalis vitę meę.℣ Et cantus dñi fuit mihi ſaluti . Non ſolum dñs adiuuit me vt fortitudo mea,
ſed etiā cantus dñi:hoc eſt meritum prędicationis publice & ſponte velut cantando & laudando do/
minū,fuit mihi in ſalutem imortalis vitę.meruit enim chriſtus per opa ſua ad dei laudem(quae can/
tus domini appellanť)reſurrectionem ad vitam immortalem.
Vox cantus ⁊ ſalutis. Tractať hic illa particula/reſpondit mihi in latitudine dñs:inchoando a lati/
tudine effectus duplicis:lętitię ſcilicet & ſalutis. Vox/in reſurrectiōe mea,cantus/lętitię in diuinis lau/
dibus,& ſalutis/ęternae:nō apud oēs,ſed in tentoriis iuſtoꝝ.Deſcribunť iuſti nō in domibus ſed tento/
riis:q̄a nō habēt hic manentē ciuitatē,ſed futurā inquirūt peregrinātes ac militantes.℣ Dextera domi
ni.Ecce vox cantus & ſalutis.Dextera dñi faciens fortitudinem.Meſias ipſe dextera dñi appellať:q̄a hu/
manitas eius eſt dei organū coniunctū/ſicut dextera eſt organū cōiunctū perſonę humanę . Ipſe ergo
meſias cantať in tabernaculis iuſtoꝝ faciens fortitudinem,& in ſeipſo imortalis corporis/& rurſus fa/
ciens fortitudinem chriſtianę fidei in mūdo.Et nihilominus cantať excelſus,qm̄ in noīe eius omne ge
nu flectitur coeleſtium/terreſtriū & infernoꝝ.In idem aūt redit ſenſus,ſi per dexterā dñi intelligis fauo/
rabilem aſſiſtentiā ſeu potētiam diuinā:fecit enim in chriſti reſurrectione vtranq; fortitudinem.& ex/
celſa quo ad factū fuit:q̄a opus fuit valde excelſum.℃ Nō moriar ſed viuam.Explicat meſias imortali/
tatem ſuam & opus ꝓpriū.Nō moriar/amplius,ſed viuā/ſine fine.chřs reſurgens ex mortuis iam non
moriť,mors illi vltra nō dominabitur.Et narrabo opa dñi.Ecce opus chriſti poſt reſurrectionē. Narra/
bo/per meipſum inſtruēdo diſcipulos/& per eos vniuerſo mūdo,opera dñi/credenda.℣ Caſtigando ca
ſtigauit me dñs.Primū opus narrandum eſt myſteriū paſſionis chři.hoc enim ſignificať dicendo mo/
re hebręo/caſtigādo caſtigauit:vt magnā caſtigationē intelligas.Et vere magna fuit:vt acerbitas paſ/
ſionis & mortis teſtať.Et morti nō tradidit me.Metaphoricus eſt ſermo ad ſimilitudinē patris caſtigā
tis filiū ſed non occidētis illum.Sed ſenſus intentus eſt ꝙ non tradidit me morti ſicut ſubiiciunť mor/
ti alii hoīes.alii ſiquidē danť morti ſic ꝙ nō eſt in eorū poteſtate reſurgere:me aūt non ſic dedit morti,
ſed ſic vt in poteſtate mea eſſet reſurgere.Poteſtatem īquit ipſe habeo ponēdi aīam meā,& ptātē habeo
iterū ſumendi eā.Et rurſus quia nō fuit traditus morti niſi triduo,ideo dicitur & morti nō tradidit me:
ſed potius mortē ſubdidit mihi.Et hoc eſt alterū opus narrandū ſpectans ad myſteriū glorię chriſti. In
his enim duobus myſteriis pendet vniuerſa fides chriſti.℃ Aperite mihi portas . Apoſtrophat meſias
ad diſcipulos ſuos/quos mittit ad praedicandum vniuerſo mūdo ad narrandū hęc opa dñi . Aperite/
apoſtoli,mihi/non vobis,portas iuſtitię/euangelicā doctrinā & poteſtatem faciendi miracula ad cōfir
mationē euāgelii.hę ſiquidem ſunt portę iuſtitiae fidei:per has enim aditus ordinatus eſt ad iuſtitiam
fidei:dicēte ipſo chriſto.euntes in mundum vniuerſum prędicate euangeliū,ſigna aūt eos qui credide
rint haec ſequenť &c̄.℣ Introibo in eas. Introitus chři in has portas(ſcilicet euangelium & miracula)
eſt interior cooperatio ad mouendū mentes hoīum ad iuſtitiam fidei.vanas vtraſq; portas eſſe ſine hu
iuſmodi ingreſſu chři/teſtatur ioan.euāgeliſta:dicens aliquos eoꝝ qui interfuerūt reſurrectioni lazari
iuiſſe ad perſecutores chři obſtinatos.inde enim collegerūt conciliū & cōcluſerūt de morte chriſti. Vn
de & marcus euangeliſta de hmōi ingreſſu dicit.illi aūt profecti prędicauerunt vbiq; dño cooperante.
℣ Cōfitebor dñm.Effectus introitus chriſti in has portas deſcribiť actus fidei confitendo dñm/ſeu lau
dare deum de gratia fidei.Et dicit chřs ſe confeſſurū dominū in mēbris ſuis:iuxta illud . viuo ego iam
nō ego,viuit aūt in me chriſtus.Et rurſus an experimentū q̄ritis eius qui in me loquiť chriſtus. ℣ Haec
porta dño.hoc eſt quod cōfitebor dño/hoc eſt quod credent & laudabūt fideles mei:ſcilicet . haec porta
dño/haec fides euangelica eſt porta domino/per quā ſolam aditus eſt ad deū. Iuſti intrabunt in eā.non
prius iuſti/poſtea intrāt:ſed introeūdo iuſtificanť/& iuſtificando intrāt.nō eſt enim datum aliud nomē
ſub coelo in quo oporteat nos ſaluos fieri/dixit petrus apoſtolus act.4.℃ Cōfitebor te.Reuocat ſermo
nē ad deum. Cōfitebor te/laudabo te dñe/per meipm̄ & fideles meos:qm̄ reſpōdiſti mihi.Concluſio eſt
gratiarū actionis.q̄a rńdiſti mihi/facto reſurrectiōis glorioſę:& fuiſti mihi ſaluti / ętemę imortalitatis.
Lapis. Tractať hic illa particula/confitemini dño:cum conſequentibus,dicet nūc/dicet nūc &c̄. Tra/
ctať aūt introducendo iuſtos(apoſtolos ſcilicet & alios cōfitentes chriſti reſurrectionē)& ichoādo ab
admiratione facti,ꝙ chriſtus reprobatus a pōtificibus & primatibus iudęorū exaltatus eſt a deo.℣ La
pis.Parabola aſſumiť lapidis refutati ab aedificatoribus & tñ demū poſiti in caput anguli/in loco ho/
norabili ſignificato p caput,& multum officioſo/ſignificato p angulū:vtpote ad officium cōiungēdi
vtriuſq; parietē coeuntē in angulū.Et īredit p hāc parabolā ſub ſpecie lapidis meſiā ſolidū(de quo inq̄t
apl'us.petra aūt erat chřs)deſpectū & reprobatū a pōtificibus iudęoꝝ,habētibus officiū aedificādi do/
mū viuā dei:q̄ ex hoībus colētibus deū cōſtruiť.Reprobatus.n.ab his fuit tanq̄ indignus & inhabilis
vt eſſet de ſynagoga/vt eſſet in numero colētiū deū.Et tñ hic idē fuit in caput anguli.factus eſt.n.caput

ſpūalis ædificii chriſtianę religionis/coniungens hinc iudęos inde gentiles.ipſe nanq́ eſt pax noſtra qui fecit vtraq́ vnū:vt dicit ad ephe.2.℣ A dño/nō ab humana arte/nō caſu,fuit iſtud:hoc ſeparatum.i.mirabile & vere admiratione dignū,eſt in oculis noſtris.Hinc clare apparet ꝙ iuſti introducunt loquentes:alioquin nō dicerent in oculis noſtris,nec ſubderēt in numero plurali primæ perſonę exultabimus & lętabimur.℣ Hæc dies/ſupple eſt,fecit dñs/ſupple quā fecit dñs.Oēs dies fecit dñs:ſed hæc dies īmortalitatis ſingulariſſime dicit facta a dño:qm̄ dies eſt oīno ſupnaturalis ꝙ carneū corpus effectum fuerit imortalis vitæ/ꝙ inchoata fuerit īmortalitas humani generis ſm corpus. & ꝓpterea exultabimus nos iuſti,& lętabimur in ea. ¶ Obſecro dñe. Vox eſt iuſtoꝝ exultantiū & lętātiū ob reſurrectionē chriſti alloquēdo chrm.& aduerbiū obſecrantis eſt obſecro.Obſecro dñe ſalua nūc/ex quo aduenit tēpus ſalutis:obſecro dñe fac ꝓficere nūc/fac augeri/ꝓfectū facere euāgelium fidei chriſtianę.Benedictus q venit in noīe dñi.ego veni in noīe patris mei/ꝑdicabat chrs.Et ꝓpterea credētes recipiunt ipm cantādo bñdictus qui venit in noīe dñi.Et per hoc cōfitent eius humanitatē.℣ Deus dñs,& illuxit nobis. Dicēdo deus dñs/confitent eius diuinitatē.& illuxit nobis/per gratiā internā & claritatē euāgelicæ doctrinę. Aperuit.n.ad lſam in die reſurrectiōis ſuę apoſtolis ſenſum vt itelligerēt ſcripturas.& cōtinue lucet nobis ꝑ lumē fidei:qm tūc lōge clarius illuxit ꝑ dies.40.apparēs eis/& loquēs de regno dei/& poſtea mittens ſpūſanctū viſibiliter &c̄. ¶ Benediximus vos de domo dñi.Aduerte ꝙ more metrico interponunt quoq́ lniæ.vnde lſa ſic eſt ordināda vt expoſuimus.ſ.bñdictus q venit in noīe dñi,deus dñs & illuxit nobis.& poſtea ſubiūgendū eſt/benediximus vos &c̄.q̄uis iuxta metri cōpoſitionē hæc clauſula benediximus vos de domo dñi/media locet inter bñdictus & deus.Apoſtrophant itaq́ iuſti recępta chri fide ad cultores templi dei:hoc eſt ad iudęos colētes deū ſm ritū veteris teſti,dicendo.Benediximus vos/exiſtētes de domo dñi/cultores tēpli.nō maledicimus vos,qm̄ ſequimur illū qui nō venit ſoluere legē:ſed benediximus vos/benedictionē ꝓmiſſam abrahę in qua benedicent oēs gentes ꝑdicauimus vobis.Et ꝓpterea ligate feſtū in frōdibus vſq́ cornua altaris:hoc eſt ꝑparate diē feſtiuū. Alludit enim ad antiquū morē quo frōdoſos ramos ligabāt in atriis tēpli hinc & inde ꝑ ſolēnitate feſti vſq́ ad altare in quo offerebant ſacrificia.Et vſq́ hodie in multis eccleſiis hmōi ornatus ſeruat:dū appendunt rami lauri myrti &c̄.Intendit enim per hoc declarare ꝙ iudęi cum gaudio feſtiuo amplecti deberēt fidem reſurrectionis chriſti:quem tanto deſiderio patres expectauerunt.

Deus meus tu. Hactenus iuſti locuti ſunt:mō ꝓpheta q ichoauit pſalmū loquit/alloquēdo meſiā iā reſuſcitatū a mortuis.Deus meus tu,& cōfitebor/nō erubeſcā cōfiteri te eſſe deū meū:deus meus exaltabo te/nō ī teīpo ſed laudibus extollēdo.℣ Cōfitemini dño:qm̄ bonus,qm̄ ęterno gra eius.Poſt ꝓfeſſionē fidei ſuę hortat oēs ad laudandū deū de tāto bñficio:repetēdo qđ in principio ꝓpoſuerat.Amen.

Aleph. ¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Halleluiah. CXVIII.

Beati immaculati in uia:qui ambulant in lege domini.
Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius:in toto corde exquirunt eum.
Non enim qui operantur iniquitatem:in uiis eius ambulauerunt.
Tu mandaſti mandata tua:cuſtodiri nimis.
Vtinā dirigantur uię meæ:ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas.
Tunc nō confundar:quum perſpexero in omnibus mandatis tuis.
Confitebor tibi in directione cordis:in eo ꝙ didici iudicia iuſtitię tuę.
Iuſtificationes tuas cuſtodiam:non me derelinquas uſquequaq́.

¶ IVXTA HEBRÆVM. CXIX.

Aleph. Propheta. Beatitudines perfectorum uię, ambulantiū in doctrina dñi.
Aleph. Btitudines cuſtodientium teſtimonia eius: in toto corde requirent eum.
Aleph. Etiam non operati iniquitatem,in uiis eius ambulauerunt.
Aleph. Tu mandaſti pręcepta tua:ad cuſtodiendum ualde.
Aleph. Vtinam dirigentur uię meę:ad cuſtodiendum ſtatuta tua.
Aleph. Tunc non erubeſcam:in meo reſpicere ad omnia mandata tua.
Aleph. Confitebor te in rectitudine cordis:in meo diſcere iudicia iuſtitię tuę.
Aleph. Statuta tua cuſtodiam:ne derelinque me uſq́ ualde.

Titulus nullus eſt. ¶ Materia pſalmi ex ipſo euidēter apparet moralis:qa a principio vſq́ ad finē morales actus tractat.Circa rōnem aūt tractandi/aduerte ꝓphetā in hoc pſalmo cōuertere tria.ſ.

gratiã diuinã/legem diuinã/& motus humanos. Ita ꝙ intẽtio ꝓphetę/eſt hoꝝ trium cõnexionẽ deſcribere ſm̃ diuerſos ſeu vniuerſos motus humani animi ad deũ redẽtis. Et ꝓpterea totidem ꝑſonas quot genera motuũ humanoꝝ itroducit, quatenus formãdi ſeu formati ſunt diuina gratia/& ſimiliter quatenus formãdi ſeu formati ſunt diuina lege. Et gratia quidẽ diuina ſignificaẽ diuerſis actibus: puta dirigere/docere/viuificare/ſaluare/cõfirmare &c̃. Lex vero ſignificaẽ mãdato/ꝑcepto/teſtimonio/verbo &c̃. Actus aũt humani ſignificanẽ deſiderio/electione/oratione &c̃. Vnde materia pſalmi eſt homo tendẽs ad deũ/formãdus ſeu formatus in actibus ſuis diuina tã gr̃a q̃ lege. ⁋ Et quia pſalmus iſte ex .zz. octonariis cõſtat iuxta .zz. literas alphabeti hebraici/ſicq; hebręa lingua cõditus eſt vt qlibet octonarius vendicet ſibi ꝓpriã alphabeti literam nõ ſolũ in primo verſiculo ſed in ſingulis octo verſiculis (ita ꝙ totus primus octonarius in capitibus ſingulorũ octo verſuũ incipit ab aleph, & ſimiliter ſecũdus a beth, & ſic deinceps) ideo reſeruato ſecretiore myſterio ſpũiſancto/accipiendum hinc cenſui ꝙ alphabetũ integrũ hoc in pſalmo ſignificet vniuerſitatẽ motuũ ambulantiũ in via dei: & ꝙ diuerſitas literarũ ſignificet diuerſas eſſe materias diuerſoꝝ octonarioꝝ: & ꝙ vnitas literę in vno octonario ſignificet vnitatẽ materię ĩ illo. Et ꝓpterea pſalmus iſte vtpote ſingularis/merito ſibi vẽdicat ſingularẽ exponẽdi modũ.

⁋ Perſona loquens propheta eſt.

Beatitudines ꝑfectoꝝ. Diuidiẽ pſalmus in .zz. partes iuxta .zz. octonarios. Ita ꝙ .zz. perſonas agit ꝓpheta in hoc pſalmo: ſingulas in ſingulis octonariis explicãdas. ⁋ In hoc itaq; primo octonario agit ꝓpheta ꝑſonã deſiderãtis vt dirigãẽ viæ ſuæ ad deũ. Et exprimiẽ perſona hæc in verſiculo .5. vtinã dirigenẽ vię meę ad cuſtodiendũ ſtatuta tua. Aptũ ꝑfecto principiũ: qm̃ primus humanę mentis motus verſus deũ/eſt deſiderare dirigi ad deũ. ⁋ Deſcribiẽ aũt ꝑſona hæc tũ ex motiuis deſiderii/tũ quo ad rẽ deſideratã/tũ quo ad fructũ rei deſideratę. ⁋ Motiua ſunt duo ſeu tria. Primũ ex parte finis ſeu ꝓmii: quod eſt primũ in itẽtione. A quo ĩchoat ſuſpirãdo. Beatitudines/in hac vita in ſpe & in alia in re, ſunt ꝑfectoꝝ/nõ ſcia aut decore, ſed viæ hoium ambulãtiũ in doctrina dñi. Et intendit ꝙ beati ſunt nõ quicunq; ſed ꝑfecti. Ac ſi apte dixiſſet. o fœlices eos qui ſunt ꝑfecti inter ambulãtes in doctrina dñi. Inter ambulãtes dixit, nõ inter ſciẽtes. Cõgruit ꝑſonæ deſiderãti dirigi vias ſuas ad deũ/vt primũ ſuſpiciat cõtẽplando ꝓmiũ ambulãtium in via dei/& ſuſpirãdo ad illud fœlicitatẽ eoꝝ ꝓferat. ⁋ Beatitudines cuſtodiẽtiũ. Nõ ſolũ ꝑfectos ſed ꝓficientes in via dei beatos exclamat. Cuſtodientes a duplici actu deſcribunẽ. ſ. ab exteriori obſeruatione/dicẽdo cuſtodiẽtiũ teſtimonia eius. Diuina ꝓcępta appellanẽ & teſtimonia dei. tum qa teſtimoniũ ꝓhibẽt deo vt legiſlatori quatenus vera/iuſta ſanctaq; ſunt: & teſtimoniũ ꝓhibent nobis ſeruãtibus ipſa ꝙ filii dei ſumus. In toto corde. Exterior obſeruatio niſi ex integro corde reqraẽ deus/nihil ꝓdeſt. et ꝓpterea nõ dicunẽ beati cuſtodientes/niſi ſimul ſint ex toto corde q̃rẽtes deũ. Toto aũt corde quęrere deũ/eſt q̃rere deũ ſic ꝙ in corde q̃rẽtis nihil ſit cõtrariũ officio quęrendi deũ. ſi. n. in corde eſſet locus cõtrario/iam non ex toto corde quæreretur.

⁋ Etiã nõ opati iniquitatẽ. Triplex ordo ambulãtiũ in via dei deſcriptus eſt. ſ. ꝑfectoꝝ in primo/ꝓficientiũ in ſecũdo/& incipiẽtium in hoc tertio verſiculo. Et vtriq; qdẽ illi dicti ſunt beati/iſti aũt non: vt hinc iſinueẽ duo motiua deſiderii deſcribi. Alteꝝ ex btitudine. alteꝝ ex cunctis ordinibus ambulãtiũ in via dei. Magnũ ſiqdẽ motiuũ deſiderii eſt btitudo: ſed nõ deſpiciendũ motiuũ eſt multiplex ordo ambulãtiũ in via dei. Accẽdiẽ. n. deſiderium nõ ſolũ ex ꝓmio, ſed ab exẽplo: ꝓcipue diuerſoꝝ ordinum ambulãtium in via dei. Perfectis itaq; & ꝓficiẽtibus adiungit ſtudẽtes ad cauẽdũ a pc̃tis. hoc eſt enim incipiẽtium ſtudium. Et hoc ſignificatur dicendo, etiam non operati iniquitatem. In quo ſtudium ad cauendum a peccatis cum victoria deſcribitur per non operari iniquitatem. In viis eius/dei, ambulauerunt: hoc eſt etiam ipſi ſunt de numero ambulantium in via dei.

Tu mãdaſti. Tertiũ motiuum deſiderii/ex parte agentis (hoc eſt dei ꝓcipiẽtis) deſcribiẽ. Tu/deus/non moyſes aut angelus aut hõ qcunq;, mãdaſti ꝓcępta tua/nõ humana decreta: ad cuſtodiendum/nõ ad audiendum aut ſciẽdũ ſeu docẽdum ſed ad obſeruãdum, valde/nõ parũ/nõ tepide/nõ ſegniter. Conſtat enim multũ cõferre ad mouẽdum humanum aĩum/autoritatẽ tanti principis ꝓcipientis.

Vtinã (ipſm̃ aduerbium explicat ꝑſonã deſiderãtẽ) dirigenẽ/a diuina gr̃a, vię meę. Hebręi nullũ habẽtes futurum niſi idicatiui/illo vtunẽ loco optatiui. Ecce res deſiderata: ꝙ dirigãẽ vię meę/cogitatiões/volitiones/paſſiones/opationes/locutiones/ſtudia mea. hęc. n. ſunt viæ ꝑ quas in humana vita humanus gradiẽ aĩus. Ad cuſtodiẽdum ſtatuta tua/ad obſeruãdã legẽ tuã. ⁋ Aduerte hic ꝓ toto hoc pſalmo ꝙ ſtatuti noĩe ex ĩduſtria ĩterpẽtes nr̃i vtunẽ ad ſignificãdum ꝓcępta cęrimonialia: vt hinc diſcernãt lectores qñ in hoc pſalmo fit ſpẽalis mẽtio de ꝓcæptis cęrimonialibus. Et in hoc verſiculo aduerte ꝑſonã deſiderãtẽ deſcribi ab obſeruatione cęrimonialiũ (vtpote minimoꝝ) ꝓcæptoꝝ: ad ſignificãdum ꝙ ꝑſona hæc deſiderat vias ſuas dirigi ad plenã obſeruationẽ diuinæ legis vſq; ad minima præcæpta.

Tunc nõ erubeſcam. Tractaẽ fructus duplex directionis deſideratę, ſimul explicãdo duplicẽ directionis modũ. Reddit. n. rõnem ex pte fructus quare dixit vtinam dirigenẽ: qa in meo reſpicere ad oĩa mandata tua nõ erubeſcã. Vbi reſpicere ad oĩa mandata/eſt vna ſpecies directionis. Diuina ſiquidem gratia dirigit per hoc ꝙ facit hoĩem reſpicere nõ ad aliqua ſed ad oĩa mãdata diuina: alioqn nõ ſufficiẽter

dirigeret:quaſi cõnexa ſint oĩa dei mandata.& vno nõ viſo/erraref ita q̧ fieret hõ oĩum reus:iuxta iacobi apoſtoli ſniam ca.2.¶ Fructus aũt viſionis ſignificaf dicendo/tunc nõ erubeſcam. Ratio ſiquidẽ erubeſcendi,eſt quãdo non tota lege pſpecta occurrit aliquid cõtrarium/q̧ ſi totã legem vidiſſemus nõ fuiſſemus cõfuſi.Et ſicut hoc accidit in erubeſcẽtia exteriori,ita cõtingit intus aĩum cõfundi nõ reſpectis mãdatis dei omnibus.℃ Cõfitebor te.Hic eſt alter fructus directionis deſideratę:laudare ſcilicet deum corde recto.Et hic fructus naſci deſcribif ex deſiderata directione ſignificata dicẽdo.in meo diſcere iudicia iuſtitiæ tuæ.Iudicia iuſtitiæ dei vocanf quæcunq̧ iuſtitia dei iudicat debita eſſe a nobis,ſiue deo ſiue hoĩbus.Et diuina gratia dirigit nos faciẽdo nos diſcere quęcunq̧ ſm diuinã iuſtitiã debemus,ſiue deo ſiue hoĩbus.¶ Vbi ẽt nota ordinatũ pgreſſum.nã rectiſſimus directionis ordo ſignificaf, prius cõſiderate oĩa dei mandata:per qđ uitia præcipitationis/inconſiderationis & negligentię excluduntur. Deinde diſcere ab illis mandatis quęcunq̧ ſunt debita:quia ad hoc ordinaf videre oĩa mandata vt diſcamus quod debemus tã deo q̃ hoĩbus.Et ſingulis ſpẽbus directionis congrui accõmodanf fructus:illi nõ erubeſcere,huic recto corde confiteri deum.

Statuta tua.Duo deſiderauerat(ſcilicet dirigi & cuſtodire legẽ)dicẽdo/vtinã dirigenf vię meę ad cuſtodiẽdũ ſtatuta tua.explicauit prius fructũ duplicẽ directiõis:explicat mõ fructũ cuſtodię.Et(vt iã dictũ ẽ) p cuſtodiã ſtatutorũ itẽdit obſeruationẽ legis plenã vſq̧ ad minima q̃ ſũt pceptã cęrimonialia.

Ne derelinque.Fructus plenę obſeruationis legis deſcribif q̧ deus nõ derelinquit hoiem vſq̧ valde: hoc eſt vſq̧ ad enormem lapſum,q̃uis relinquat eũ citra magnũ caſum.Et deſcribif fructus hic depcatiue:q̧a dei auxiliũ cuſtodiens hoiem ad pſeuerandum in gratia ſua,non eſt donum aliquod poſitũ in aĩa nr̃a/ſicut ſunt charitas & alię virtutes infuſę:ſed eſt ſpecialis cura quam diuerſis actionibus/motibus & occaſionibus &c̃.deus exercet,cuſtodiẽdo hominem ne vſq̧adeo labatur vt perdat gr̃am:quod eſſet derelinqui hoiem vſq̧ valde. Continuis itaq̧ pcibus recognoſcendũ hunc fructum propheta ſignificauit/depcatiue ipm ſubiungendo:tanq̃ nõ in ſua ſed in dei actione cõſiſtentem.

℃VVLGATA EDITIO.

Beth. IN quo corrigit adoleſcentior uiam ſuam,in cuſtodiendo ſermones tuos?
In toto corde meo exquiſiui te:ne repellas me a mandatis tuis.
In corde meo abſcondi eloquia tua:ut non peccem tibi.
Benedictus es domine:doce me iuſtificationes tuas.
In labiis meis pronunciaui:omnia iudicia oris tui.
In uia teſtimoniorum tuorum delectatus ſum:ſicut in omnibus diuitiis.
In mandatis tuis exercebor:& conſiderabo uias tuas.
In iuſtificationibus tuis meditabor:non obliuiſcar ſermones tuos.

℃IVXTA HEBRÆVM.

1 Beth. IN quo mundabit puer uiam ſuã,ad cuſtodiendum ſm uerbum tuum?
2 Beth. In toto corde meo exquiſiui te:ne aberrare me fac a mandatis tuis.
3 Beth. In corde meo abſcondi dictum tuum:propterea non peccabo tibi.
4 Beth. Benedictus tu domine:doce me ſtatuta tua.
5 Beth. In labiis meis narraui,omnia iudicia oris tui.
6 Beth. In uia teſtimoniorum tuorum lętatus ſum:quaſi ſuper omni opulentia.
7 Beth. In pręceptis tuis loquar:& reſpiciam ſemitas tuas.
8 Beth. In ſtatutis tuis deliciabor:non obliuiſcar uerbum tuum.

IN quo mundabit. In hoc ſecundo octonario pphæta ĩduit pſonã innocẽtis pueri curãtis ſe cuſtodire mundum ſm legem dei.Hæc.n.pſona explicaf in primo verſiculo,dicẽdo interrogatiue.in quo mundabit/mundã habebit,viã ſuam/actiones & mores vitæ ſuę,puer/innocens.Ab ætate innocentię & principio vtendi ratione nominauit innocentem.mundabit inquam ad cuſtodiẽdum/ſeipſum,ſm verbum tuum/non ſm conſilia carnis aut mundi.

℃ In toto corde. Deſcribif cura huius pſonæ dupliciter ſm duas partes iuſtitię.Primo ſm declinare a malo:& deinde ſm facere bonũ.in vtraq̧ coĩtelligẽdo ſm legẽ dei.℃ Cura ad declinandũ a malo/deſcribitur in ſecũdo & tertio verſiculis,in duobus aſſumptis ad hoc mediis.Primũ ẽ.In toto corde meo exq̃ſiui te:hoc eſt q̃ tua ſunt/regnũ tuum/voluntatẽ tuã/gloriã tuã &c̃.& ſic cõſequar ne aberrare me fac a mãdatis tuis:hoc eſt ne pmittas me peccare.Et deſcribif fructus iſte depcatiue pp rõnẽ ſupius dictã

in vltimo verſu primi octonarii:quia ſcilicet actio iſta non eſt in poteſtate perſonę ſed dei. Simulq; ſignificatur primo medio ad declinandum a malo/coniunctum eſſe continuum recurſum ad deum,ſupplicando ne aberrare me fac a mandatis tuis.

In corde meo.Secundum mediũ ad declinãdum a malo/deſcribit.in corde meo abſcõdi dictũ tuum: hoc ẽ tãtifeci & tã chara habui dicta tua ꝙ recõdidi ea in ſecretiſſimo loco cordis mei,ad ſimilitudinẽ rerꝫ preciosarꝫ q̃ ſeruandę recõdunt in locis occultis.⁋ Fructus aũt ſubdit.ppterea non peccabo tibi/ nõ oſtendam te.Libra prudẽs lector haec duo media:quia inuenies ea efficaciſſima.

Benedictus tu.Cura euſdẽ pſonę ad alterã iuſtitiae partẽ(ſcilicet ad faciẽdũ bonũ)deſcribit tripli/ci medio.Primum eſt recurſus ad deũ.tum gr̃as agendo/bñdictus tu dñe.tum ſupplicãdo ei vt digne/tur eſſe doctor internus etiam in minimis legis/doce me ſtatuta tua.

In labiis meis.Poſt recurſum ad deũ/adiungit media ppriorꝫ ſtudiorꝫ.Quorꝫ primũ eſt exercere ſe ĩ locutione diuinorꝫ.In labiis meis narraui oĩa iudicia oris tui.Nõ dicit oĩa iudicia tua(ſciebat.n.ꝙ ine/narrabilia ſunt oĩa iudicia dei)ſed dicit oĩa iudicia oris tui/hoc eſt manifeſtata nobis ore tuo:hęc.n.ſũt narrabilia Nec dicit ꝙ ſimul aut vno die oĩa narrauit,ſed ꝙ narrauit:hoc eſt ꝙ exercuit ſe in narratiõi/bus iudiciorꝫ dei cõtinuãdo vſq; ad narrationẽ oĩum,q̃ tñ deus manifeſtauit.Quod eſt ſignificare conti/nuã exercitationẽ in locutione diuinorꝫ operum.hoc eſt.n.magnum medium ad faciendum bonũ.

In via teſtimoniorũ tuorꝫ. Vltimũ medium deſcribit lętitia in via dei.In via teſtimoniorꝫ tuorum: hoc eſt operꝫ charitatis/fidei/ſpei.hęc.n.ſunt teſtimonia dei in hoĩbus:iuxta verbũ dñi.in hoc cogno/ſcent hoĩes ꝙ diſcipuli mei eritis ſi dilectionẽ meã ſeruaueritis ioã.13.Quaſi ſup oĩ opulẽtia.Nõ appa/reat tibi valde magna virtus lętari in via dei ſicut in oĩbus diuitiis:qñquidẽ paulus ad ro.6.fragilitati humanę compatiens dicit ſe non plus exigere/dicendo.Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtrae,ſicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immundiciae & iniquitati ad iniquitatem/ita nunc exhi/bete membra veſtra ſeruire iuſtitię in ſanctificationem.

In pceptis tuis. Vtriuſq; medii aſſumpti ad faciẽdum bonũ(ſcilicet locutionis de diuinis & lętitiae in via dei)fructus deſcribit:vt itelligamus quantũ vtilitatis afferãt dicta media.⁋ Fructum itaq; locu/tionis cõtinuę de diuinis deſcribit,repetẽdo locutionẽ.In pceptis tuis loquar/pſeuerabo loquẽs. Et re/ſpiciã.Hic eſt fructus.reſpicere ſemitas dei/illuminari ad videndũ etiam arctas vias dei ducentes ad vi/tam:per quas pauci gradiuntur.

In ſtatutis tuis delectabor.Repetit quoq; medium lętitię in pſeuerãti ſolatio ẽt in minimis legis. ⁋ Nõ obliuiſcar.Ecce fructus lętitiae & ſolatii in diuinis.Et vere magnus fructus eſt nõ obliuiſci verbũ dei.Intellige per nõ obliuiſci nõ ſolam memoriã:ſed memoriam de qua alibi ſcriptum eſt/& memores ſunt mandatorum ipſius ad faciendum ea.nõ omittam exequi verbum tuum.

⁋ VVLGATA EDITIO.

Ghimel. RETribue ſeruo tuo:uiuifica me,& cuſtodiam ſermones tuos.
Reuela oculos meos:& conſiderabo mirabilia de lege tua.
Incola ego ſum in terra:non abſcondas a me mandata tua.
Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore.
Increpaſti ſuperbos:maledicti qui declinant a mandatis tuis.
Aufer a me opprobrium & contemptũ:quia teſtimonia tua exquiſiui.
Etenim ſederunt principes & aduerſum me loquebantur:ſeruus autem tuus exercebatur in iuſtificationibus tuis.
Nam & teſtimonia tua meditatio mea eſt:& conſilium meum iuſtificationes tuę

⁋ IVXTA HEBRÆVM.

1 Ghimel. RETribue ſuper ſeruũ tuum:uiuam & cuſtodiam uerbum tuum.
2 Ghimel. Reuela oculos meos:& uidebo ſeparata de doctrina tua.
3 Ghimel. Peregrinus ego in terra:ne abſconde a me mandata tua.
4 Ghimel. Fracta anima mea [est] deſiderio ad iudicia tua in omni tempore.
5 Ghimel. Increpaſti ſuperbos:maledicti aberrantes a mandatis tuis.
6 Ghimel. Volue deſuper me opprobrium & contemptũ:qm̃ teſtimonia tua cuſtodiui.
7 Ghimel. Etiã ſederunt principes/in me locuti ſunt:ſeruus tuus loquet in ſtatutis tuis.
8 Ghimel. Etiam teſtimonia tua [erũt] ſolatia mea: [erũt] uiri conſilii mei.

Retribue ſup ſeruū tuū. In hoc tertio octonario ꝓpheta induit pſonā peregrini in hoc mūdo: de quo ap[l]us.nō hēmus hic manentē ciuitatē ſed futurā inq̄rimus ad hebr.vlt. Et explicat illam in tertio verſiculo.peregrinus ego in terra. Per qđ aperit ſe nō eſſe in terra vt ciuē mūdi huius:ſed verſari in hoc mundo tanq̄ in aliena patria. ℭ Deſcribiť aūt peregrini pſona dupliciter. Primo relata ad bonū deſideratū.ſecūdo relata ad malū pſens qđ patiť. ¶ Ad triplex āt bonū deſideratū ſe refert. Primo ad pmiū æternū,ſupplicādo.retribue ſup ſeruū tuū. Primū.n.deſideratū a pegrino in terra eſt æterne retributionis pmiū:iuxta illud.2.ad timo.4.repoſita eſt mihi corona iuſtitię quā reddet mihi dn̄s in illa die iuſtus iudex. Sup ſeruū tuū,mercedē ſeruiētı tibi. ¶ Viuā & cuſtodiā. Secūdū bonū deſideratū a pegrino eſt cōtinuū meritū,cōtinue obſeq deo. Vn̄ per hoc cōprobans ſe ſeruū dei ait. Viuā,nō mihi,ſed ad hoc vt cuſtodiam verbum tuum,vniuerſam vitam meam dicaui ad cuſtodiendum verbum tuum.

Reuela oculos meos. Tertiū bonum a peregrino deſideratū eſt exercitatio mētis in cōſideratione diuinoꝝ. Et qm̄ mentis viſio,ad ſimilitudinem viſionis corporalis ipediť q̄nq; ex parte vidētis h̄ntis aliquod velamē in oculis,q̄nq; aūt ex parte rei vidēdę q̄ occultať,ideo pegrinus vtrūq; ipedimētū itemę cōſiderationis deſiderat tolli. ¶ Et primo qdē velamen obtuſi ſenſus,dicendo.reuela oculos meos,tolle velamen ab oculis meis internis. Obtuſi inq̄t ap[l]us.2.ad cor.3.ſunt ſenſus coꝝ & velamē eſt ſup cor eorū quū legiť moyſes. Hoc velamen abſtulit chr̄s,dum aperuit ap[l]is ſenſum vt itelligerēt ſcripturas luc.vlt. ¶ De altero vero ipedimēto poſtea petit.ne abſcōde a me mādata tua. Vobis inq̄t chr̄s luc.8.datū eſt noſſe myſteriū regni dei,cæteris aūt in parabolis,ſub q̄bus occultať myſteriū regni dei. ¶ Et videbo ſeparata.i.mirabilia,de doctrina tua. Sublatis ipedimētis hic & ide,exercebor vidēdo mirabilia q̄ admirationē ſui excitāt & trahūt mentē ad cōſiderādū,nō in curioſis doctrinis ſed in doctrina tua.

Fracta aīa mea. Dixerat retribue ſup ſeruū tuū,deſiderādo retributionē ęternā. Et qa retributio æterna actus eſt diuini iudicii (deus.n.iuſtus iudex retribuit vnicuiq; ſm opa eius:ſeruis ſuis æternū pmium,iniqs aūt æternū ſuppliciū) ideo.mō,declarat effectū in ſeipo ſubſecutū ex deſiderio æterne retributionis integro:hoc eſt ex deſiderio diuini iudicii integri:hoc eſt quo ad vtranq; partē iudicii.ſ.retributionē tā iuſtis q̄ iniquis. Deſiderās enim æternū pmiū,deſiderat ſemiiudiciū:deſiderās aūt iudiciū dei erga iuſtos & iniuſtos,deſiderat itegrū iudiciū. Et ꝓpterea peregrinus deſideriū ſuū æterne retributionis in principio poſitū,modo integrat:vt declaret effectū in ſe ſubſecutū ex tali integro deſiderio. ℭ Hmōi itaq; effectū deſcribit dicēdo. Fracta aīa mea. Infractus aīus hoīum huius mundi dť aīus celſus,& fortē ſe exhibens ad ea quæ ſunt honoris,gloriæ,imperii,& id genus reliqua. Peregrinus iſte ex deſiderio æterni iudicii dei,fractum ſuum aſſerit aīum:vtpote retractum ab appetitu honoꝝ,gloriæ,& reliquoꝝ quę mundi ſunt. Deſiderio datiui caſus eſt iuxta modum hebraicę linguę. Ad iudicia tua (pluraliter dixit iudicia ꝓpter pluralitatem vindictarum quas poſtea ſubdit) in omni tpe:hoc eſt æterna.

Increpaſti ſuperbos. Pluralitas iudicioꝝ diuinoꝝ ſubiungiť. Increpaſti ſupbos,maledicti aberrantes. Duę vindictę deſcribunť. Altera cōis oībus iniquis. Maledicti aberrantes a mandatis tuis,ite maledicti in ignem æternum. Altera ſpālis ſuperbis. Increpaſti ſupbos:qa quū cętera vitia fugiāt a deo,ſola ſuperbia ſe opponit. Et ꝓpterea ſuperbis deus reſiſtit:& ſpāliter increpari deſcribunť. Et meminit hoꝝ iudiciorum peregrinus:quia deſiderans bonum diuinæ iuſtitię hinc in ſuo pmio,inde in vindicta ſuperborum & contemnentium mandata dei,fregit ſibi ipſi animum a proſecutione mundanoꝝ quę ſuperbi & aberrantes a mandatis dei infracto animo proſequuntur. ¶ Vbi nota ꝙ peregrinus nō dicit ſe propter timorem horum iudiciorum,ſed ꝓpter deſiderium iudiciorum fractum habere aīum:quia tantę pfectionis eſt vt deſideret diuinam iuſtitiam:iuxta verbum pauli.non ſolum aūt mihi,ſed & iis qui diligunt aduentum eius. Et non dixit,ſed & iis qui timent.

Volue deſuper me. Poſtq̄ relatus eſt peregrinus ad bonū deſideratum,modo referť ad malum qđ patiť:malum.ſ.opprobrii & contemptus. Deſpicitur enim & opprobrio afficitur quia reliquit quæ ſunt huius mundi & dicauit ſe mandatis dei:iuxta illud iob.12.deridetur iuſti ſimplicitas,lampas contempta. Nec ſupplicat tolle opprobrium & contemptum huiuſmodi,ſed volue:hoc eſt in alteram partem verte:ſcilicet in lętitiam & dignitatem:iuxta illud.ibant apoſtoli gaudentes a cōſpectu concilii,qm̄ digni habiti ſunt pro noīe ieſu cōtumeliam pati. Diuina enim gratia voluitur opprobrium & deſpectio in dignitatem filiorum dei,quum ideo contemnimur qm̄ teſtimonia dei cuſtodimus.

Etiā ſederūt principes. Explicat contemptores non ſolum populares ſed etiam principes,non impetu furoris ſed quum ſederunt,non tacita cogitatione ſed in me locuti ſunt. ¶ Seruus tuus. Explicat qualis ipſe peregrinus ſit contemnentibus & loquentibus aduerſus ſe etiam principibus. Et de ſeipſo loquitur in tertia perſona. Primo quo ad loquelam. Seruus tuus loquetur,perſeuerabit loquens:in ſtatutis tuis,etiam in minimis legis. ¶ Deinde quo ad delectationem. Etiam teſtimonia tua,ſacrę ſcripturę teſtimonium perhibentes de te,ſolatia mea,ſupple ſunt. Et tertio quo ad conſilium. viri conſilii mei:hoc eſt teſtimonia tua ſunt & ſolatia mea & viri conſilii mei,hoc eſt tanq̄ viri,conſilii mei. Ita ꝙ ſupplent materiam ſolatii & locum conſiliatiorum:dum in teſtimoniis ſcripturarum delector & ab ipſis conſilium capio.

ℭ VVLGATA EDITIO.

Daleth. ADhęſit pauimento anima mea:uiuifica me ſm̄ uerbum tuum.
Vias meas enunciaui & exaudiſti me:doce me iuſtificationes tuas.
Viam iuſtificationum tuarum inſtrue me:& exercebor in mirabilibus tuis.
Dormitauit anima mea prę tedio:confirma me in uerbis tuis.
Viam iniquitatis amoue a me:& de lege tua miſerere mei.
Viam ueritatis elegi:iudicia tua non ſum oblitus.
Adhęſi teſtimoniis tuis domine:noli me confundere.
Viam mandatorum tuorum cucurri:cum dilataſti cor meum.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

1 Daleth. ADhęſit pulueri anima mea:uiuifica me iuxta uerbum tuum.
2 Daleth. Vias meas enarraui & reſpondiſti mihi:doce me ſtatuta tua.
3 Daleth. Viam pręceptorum tuoꝝ fac me intelligere:& loquar in ſeparatis tuis.
4 Daleth. Stillauit anima mea prę triſtitia:confirma me iuxta uerbum tuum.
5 Daleth. Viam falſitatis fac ceſſare a me:& doctrina tua miſerere mei.
6 Daleth. Viam ueritatis elegi:iudicia tua coęquaui.
7 Daleth. Adhęſi in teſtimoniis tuis domine:ne confunde me.
8 Daleth. Viam mandatorum tuorum curram:quoniam dilatabis cor meum.

ADhęſit pulueri. In hoc quarto octonario propheta induit perſonam hominis mente ſeruiētis legi dei, carne autem legi peccati. Explicatq; hanc perſonam in primo verſiculo. adhęſit pulueri anima mea. Caro humana corruptioni obnoxia vocatur puluis:dicente deo primo parēti poſt peccatum. puluis es & in puluerem reuerteris gene.3. Tali pulueri anima adhęret non ſolum vt naturalis forma eius, ſed vt ſentiens in opere ſuo carnalem fomitem. De qua adhęſione inquit apoſtolus ad ro. 7. non quod volo bonum hoc ago, ſed quod odi malum illud facio. Et legenda eſt hæc particula ingemiſcentis affectu. ita q; ingemiſcens perſona hæc ait. Adhęſit, velit nolit, pulueri, carnali fomiti, anima mea, volens tendere ad ſuperiora. Sentit enim perſona hæc contraria: dum ex parte ſuperiori mentem legem ſpiritus ac dei habet, ex parte vero inferiori carnales paſſiones legemq; fomitis trahentis aīam ad pctm̄. ℭ Viuifica me Deſcribit̄ pſona hęc tripliciter. Primo relata ad pfectionē partis ſupioris. ſecūdo relata ad pfectionē partis īferioris. & demū relata ad effectū vtriuſq; pfectiōis. ¶ Triplex aūt in ſuperiori parte pfectio tāgit̄. Primo vita, nō naturę ſed gratię. Quam ſupplciter petit a deo. viuifica me iuxta verbū tuū. nō in ſolo pane viuit hō ſed in oi verbo qđ pcedit de ore dei deute.8. Secūdo recognitio ſui, q; iuſte hoc patit̄. Quam explicat. vias meas enarraui, vias inquā internas. video aliam legem in mēbris meis repugnantē legi mentis meę. Has corā te enarraui, & rńdiſti mihi, reuelaſti mihi iuſte me hoc pati: quia per inobediētiam vnius pctōres cōſtituti ſumus. Hæc enim diuina reſpōſio nō dat̄ niſi cōfitētibus diuerſitatē viaꝝ in ſeipſis in hoc q; aīa adhęſit pulueri. hęc ſiqdē cōfeſſio lōge eſt ab īfidelibus oībus, & negātibus pctm̄ originale. ¶ Doce me. Tertia perfectio diuinę eſt īſtructionis. Quā petit dupliciter. Doce me ſtatuta tua, ēt minima pcępta. viā pcęptoꝝ tuoꝝ fac me ītelligere. Docere cōe eſt deo & aliis doctoribus: facere aūt ītelligere, officiū eſt dei. Et ppterea ſubiūgēdo hūc effectū, oſidit q; īternū docere petiit tā efficax vt pateret in eo ītelligentiā, non quorūcunq; ſed vię pcęptorum dei. Et loquar. Tanq̄ proprium mentis organum eſt lingua in officio locutionis. Et propterea cū parte ſupiori cōnumerat̄ pfectio linguę. Et loquar in ſeparatis. i. mirabilibus, tuis, tam rebus q̄ opibus.

ℭ Stillauit aīa mea pre triſtitia. Poſtq̄ relata eſt pſona hæc ad pfectionē ptis ſupioris, deſcribit̄ mō relata ad pfectionē ptis īferioris. In qua primo occurrit magna aī triſtitia de ſenſata repugnantia quā ſignificat. Stillauit, lachrymis, aīa mea, nō caro mea, prę triſtitia, de repugnantia quę nobis nolentibus ineſt. Lege hanc in apoſtolo. infoelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius?

Cōfirma me ſm̄ verbū tuū. Primū requiſitū ad pfectionē īferioris ptis eſt firmitas aī ad reſiſtendum inſurgenti ſeu repugnanti fomiti ſenſus. Et ppterea primo petit. cōfirma me iuxta verbū tuū.

Viā falſitatis. Secūdū reqſitū ad pfectionē īferioris ptis eſt debilitatio fomitis. Et iō petit. viā falſitatis. Via carnis, via iniqtatis, via pcti & via falſitatis, i idē redeūt. ſed appellat̄ via falſitatis, qa ē via cōſona falſitati, hoc eſt hn̄s ſecū nō eē qđ eſt & eē qđ nō eſt. oīs. n. hmōi via fallit: tanq̄ ducēs ad bonū delectabile ſeu vtile ſeu ēt honeſtū, & tn̄ ducit ad æternū dānū, ad ęternā triſtitiā, & ad æternū inhoneſtū. Fac ceſſare a me. Via fomitis quę via falſitatis dr̄, cōgenita eſt nobis in pctō originali. Et ppea pſona hæc

non audet dicere/viā falſitatis abſtuli a me:ſed ſupplr̄ rogat fac ceſſare a me:ne.ſ.abducat me. ¶ Et do-
ctrina tua miſerere mei. Petita firmitate aī & debilitate fomitis, ſupeſt ad pfectionē iferioris ptis mediū
quo hr̄ firmitas ſupius & debilitas iferius/vt hō expedite opet̄ bonū nō obſtante fomite. Hoc aūt me-
diū cōſtat ex redūdātia documētoꝝ diuinoꝝ ſeu diuinę legis ad ptē iferiorē/cū triplici actione ſubordi
nata. Et iō redūdātiā diuinę doctrinæ ſeu legis petit adiūcta cōmiſeratiōe.dicēdo & doctrina tua idole
ſeu miſerere mei. Eſt.n.ſenſus.cōmiſerādo extēde legē tuā/doctrinā tuā.eget.n.pars aī iferior ſpāli cōmi
ſeratione ad hoc vt diuina lex vſq; ad ipſam redūdet:quum ſit in infimo gradu participātiū rationem.
Viā veritatis elegi. Pria actio diuinę doctrinę ſeu legis/in aīo cōcurrēs ad pfectionē iferioris ptis/ex-
plicat̄. Nō dicit veritatē ſed viā veritatis.tū qa elegit viā morū veritati concordem.tum qa elegit non
vnum aut duos aut quoſdā actus veritatis ſeu veritati cōcordes, ſed elegit vniuerſitatē actuum verita-
tis:elegit.n.nō pgredi alia via q̄ via veritatis. ¶ Iudicia tua coęq̄ui. Secūda actio cui pria ſubordina-
tur explicat̄. Vnuſq́ſq; princeps alicuius ſectę pfitet̄ ſe viā veritatis eligere:ſed mētiunt̄ ſi in via quam
elegerūt iudicia diuina nō coęquātq́ſi a iudicus diuinis diſcrepāt/ſi veritatē aliā dicūt q̄ eā q̄ cōformis ē
iudicus diuinis. Et ppea pſona hæc manifeſtat ſe viam veritatis elegiſſe, ſubiūgēs. iudicia tua coęq̄ui:
hoc eſt conformaui oēs electiones meas iudicius tuis/nihil elegi difforme ſeu iniquum iudicius tuis.
Adhęſi in teſtimoniis tuis dn̄e. Tertia actio cui ſubordinat̄ ſecūda/explicat̄. Magna qō ſuboriri poſ
ſet q̄ ſunt iudicia dei & q̄ nō/& cōſequēter q̄ eſt veritas ſm iudicia dei & q̄ nō, niſi adeſſent diuina teſti-
monia:hoc eſt ſacrę ſcripturę/phibētes teſtimoniū de iudiciis diuinis. Et ppea pſona hæc tanq̄ ad vl-
timā reſolutionē electę veritatis recurrit, aſſerens. adhęſi teſtimoniis tuis dn̄e/adhæſi ſcripturis tuis ad
eligēdū viā veritatis ſm iudicia tua. Et cū his oībus ſuppliciter rogo ne cōfunde me. Et addidit hāc ſup
plicationē ad ſignificādū q; quātūcūq; pfecta ſit ps ſupior animi & redūdās in ptē inferiorē, nihilomi-
nus indiget recurſu ad deū ne cōfundat̄. Videmus.n. viros pfectos cōfuſos ex pte inferiori/deo paululū
eos deſerente:vt patet in dauidis adulterio/moyſi hęſitatione/& petri negatione.
Viā mādatoꝝ. Deſcripta pſona hac ſm pfectionē vtriuſq; ptis/deſcribit̄ mō ſm effectū cōſequētē ad
vtriuſq; ptis pfectionē. Viā mādatoꝝ tuorū currā/nō ambulabo ſed currā expedit⁹:iuxta illud. ſic curri
te vt cōphēdatis.1.ad cor.9.& rurſus.curſū cōſūmaui. ¶ Qm̄ dilatabis cor meū. Cor terrenis ſeu carnali
bus affectū anguſtat̄:eo q; anguſta ſunt mūdana oīa. Spūalibus aūt & diuinis affectū/dilatatū eſt:qm̄
latiſſima & ampliſſima ſunt ſpiritualia & diuina. Habet.n.ſe ſpiritualia ad mundana ſicut amplitudo
cœli ad anguſtiam terræ. Et propterea perſona hæc complectens vtriuſq; partis perfectionem, ex dila-
tatione cordis(hoc eſt tanto affectu cordis ad ſpiritualia & diuina vt cor lætetur in eis)deſcribitur. ex
hac enim lętitia cordis dicit cauſari curſum in via mandarorum dei. Et vere ſic eſt.

¶ VVLGATA EDITIO.

He. LEgē pone mihi dn̄e uiā iuſtificationū tuarū:& exquiram eam ſemper.
Da mihi intellectū:& ſcrutabor legē tuā,& cuſtodiā illā in toto corde meo.
Deduc me in ſemitam mandatorum tuorum:quia ipſam uolui.
Inclina cor meū in teſtimonia tua:& non in auariciam.
Auerte oculos meos ne uideant uanitatem:in uia tua uiuifica me.
Statuę ſeruo tuo eloquium tuum:in timore tuo.
Amputa opprobrium meum quod ſuſpicatus ſum:quia iudicia tua iucunda.
Ecce concupiui mandata tua:in ęquitate tua uiuifica me.

¶ IVXTA HEBRÆVM.

obſeruādo veſtigia
1 He. DOce me domine uiā ſtatutorum tuorū:& cuſtodiam eam calcaneo.
2 He. Fac me intelligere:& ſeruabo doctrinā tuam,& cuſtodiā eā in toto corde.
3 He. Induc me in ſemitam mandatorum tuorum:quia in ea deſideraui.
4 He. Inclina cor meum ad teſtimonia tua:& non ad pecuniam.
5 He. Fac tranſire oculos meos a uidendo uanitatem:in uia tua uiuifica me.
congruit
6 He. Confirma ſeruo tuo dictum tuum:quod timori tui.
7 He. Fac tranſire opprobrium meum quod timui:quia iudicia tua bona.
8 He. Ecce deſideraui pręcepta tua†:in iuſtitia tua uiuifica me. † pręceptis tuis.

DOce me. In hoc quīto octonario propheta induit perſonā deſiderantis ingredi viam dei exequē
do mandata eius. Vbi in primis aduerte differentiam huius perſonę a perſona primi octona-

rii.nã illa remotior eſt ab executione:vtpote deſiderans dirigi vias ſuas ad executionẽ mãdatoꝝ. hæc aũt ꝓpinqor eſt:vtpote appetẽs ingredi ipſam executionẽ mãdatorũ.Explicaẽ aũt hæc pſona in tertio verſiculo. Induc me in ſemitã mãdatoꝝ tuoꝝ:qa in ea deſideraui/ſupple ambulare.¶ Exercet aũt hanc pſonã tripl'r.primo relatã ad introductoria.ſecundo relatã ad ablationẽ impedimẽtoꝝ.& demũ ad fructũ.¶ Tria opportuna ad ingreſſum viæ tãgit dep̃catiue.Primũ eſt.Doce me dñe viã(ad ſilitudinẽ volẽtis p ignotã viã ambulare,in primis petit doceri viã)ſtatutoꝝ tuorũ/hoc eſt totius legis tuæ vſq ad minima.& cuſtodiã eã calcaneo.More neſciẽtis viã,petẽs doceri quæ ſit via/ſubiungit φ poſtq̃ ingreſſus erit viam obſeruabit ſe ne perdat viam inſpiciendo calcanea:hoc eſt viam calcatam/hoc eſt incedẽdo per viam pedibus tritam.Et intendit per hoc φ ſeruabit ſe in via ſectando exempla patrum.

Fac me intelligere.Secũdũ opportunũ eſt ſic doceri φ intelligat.Et hoc ẽt cõſonat petitioni ignorantis viã.nã petens doceri quæ ſit via,petit ſic doceri vt intelligat.Sunt.n.qdã docentes viã adeo obſcure vt viatores nõ itelligãt quã debẽt viã accipe.Et itẽdit p hoc φ de⁹ ſic itus doceat vt faciat ipm itelligeẽ p̃cepta ſua.Et ſuabo doctrinã tuã/itellectã/executõi mãdabo exteri⁹:& itus cuſtodiã eã i toto corde.

Induc me. Tertiũ opportunũ ad ingreſſum viæ eſt vt hõ inducaẽ in principium viæ. Et ꝓpea tanq̃ in multiuio timens errare,nõ confiſus in eo quod didicit & intellexit de via/petit vt deus ſe introducat in viam.Et intendit per hoc opus diuinæ gr̃æ ſubſequentis in ipſa executione.

Inclina cor meũ.Poſtq̃ pſona ingreſſura viã dei deſcripſit opportuna ad ingreſſum,modo petit tolli ĩpedimẽta quattuor.¶ Impedimẽtũ primũ eſt affectus ad res ſeu bona q̃ pecunia emi poſſunt. Et petit ſe expediri ab hoc p ſubmiſſionẽ cordis ad teſtimonia diuina de vanitate diuitiarũ. Qui.n.cor ſuũ ſubmittit hmõi teſtificationibus q̃ in ſacra ſcriptura abũde cõtinenẽ,nõ apponit cor ſuũ ad pecunias.

Fac trãſire oculos.Secũdũ impedimẽtũ eſt affectus ad carnales delectationes:quæ vanitas hic nuncupãtur.Fac inquit trãſire oculos meos a vidẽdo vanitatẽ/carnis,vt nõ figanẽ in hmõi viſione.Expertus fuerat ipſe dauid quãtũ criminis incurrerit qa fixi ſunt oculi eius vidẽdo vanã pulchritudinẽ berſabee.¶ Et ad hoc obtinẽdũ adiũgit. In via tua viuifica me. Viuacitas animi in via dei, maxime cõferẽs immo ſup̃mum eſt adiutoriũ ad fugiendas vanitates carnis:eo φ nõ compatiẽ negligentias per quas obrepũt aĩo vanitates carnis.quãtũ.n.iſtæ obtinẽt animi,tãtũ adimunt viuacitatis ſpiritus.

Cõfirma ſeruo tuo. Tertiũ impedimẽtũ eſt infirmitas hũanæ fragilitatis in pſequẽdo iter viæ dei.Et contra hoc petit firmari in ſeipſo dicta diuina cõſeruãtia timorẽ dei.In quo pſpice firmitatẽ pẽdere a timore dei,nõ qualitercũq; ſed rememorato in dictis a deo.multũ.n.ad firmitatẽ animi conferũt habituata in animo cõferẽtia ſm diuina documẽta ad timorẽ dei:vt ſunt frequens cõſideratio diuinorum iudicioꝝ/frequẽter cõſiderare q̃ malũ ſit offendere deũ/priuari diuĩa gr̃a/& filia.Hæc.n.ſunt dicta dei cõferẽtia timori eius.¶ Hoc petit dicẽdo. Cõfirma ſeruo tuo dictũ tuũ,quod cõfert/qđ cõgruit timori tuo.

Fac trãſire. Quartũ impedimentũ eſt timor opprobrii:in quo clauditur amor honoris ſeu gloriæ. nam ex amore gloriæ ſeu honoris naſcitur timor opprobrii.Et conuincitur amor gloriæ ex timore opprobrii:adeo φ multi putãt ſe exẽptos ab amore humanæ gl'iæ,quos timor opprobrii conuincit.Hoc aũt tãtũ impedit viã dei vt dñs dixerit ioã.5.quõ poteſtis credere q abinuicẽ gloriã quæritis &c̃.Et bene nota φ nõ dicit fac trãſire opprobriũ meũ:quod eſſet petere/trãſeat a me opprobriũ.ſed addit quod timui:quod eſt petere/fac tranſire timorẽ opprobrii.¶ Et modũ ſubdit.Quia iudicia tua bona:hoc ẽ qa opprobria & iniuriæ ſunt ex iudiciis tuis quæ ſunt bona/hoc eſt vtilia electis tuis. diligentibus enĩ deũ omnia cooperantur in bonum. Apta ratio non ſolum ad non timendum ſed etiam ad amplectendũ opprobria eſt,quia iudicia dei inferentia huiuſmodi opprobria ſunt vtilia nobis.

Ecce deſideraui. Tractatis opportunis & impedimẽtis,tractat modo fructũ viæ demõſtrãdo ſeipam. Ecce(inquit pſona ingreſſura viã dei)deſideraui præcepta tua/exequi:in iuſtitia tua/hoc eſt in executione p̃ceptoꝝ tuorum.mea.n.executio eſt tua iuſtitia:tum quia eſt debita ſm iuſtitiam tuam:tum qa eſt iuſtitia a te conceſſa potius q̃ a me facta.Sed hæc iuſtitia nihil mihi prodeſt niſi adſit viuificatio:q̃ ſit per charitatem.Et ꝓpterea ſupplico viuifica me charitate & gratia in obſeruatiõe p̃ceptorũ tuorũ.

ℭ VVLGATA EDITIO.

Vau. ET ueniat ſuper me miſericordia tua domine:ſalutare tuũ ſecũdũ eloquiũ tuũ.
Et reſpondebo exprobrantibus mihi uerbũ:quia ſperaui in ſermonibus tuis.
Et ne auferas de ore meo uerbũ ueritatis uſquequaq;:quia in iudiciis tuis ſuperſperaui.
Et cuſtodiam legem tuam ſemper:in ſeculum & in ſeculum ſeculi.
Et ambulabam in latitudine:quia mandata tua exquiſiui.
Et loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu regum:& non confundebar.
Et meditabar in mandatis tuis:quæ dilexi.
Et leuaui manus meas ad mãdata tua quæ dilexi:& exercebor in iuſtificationibus tuis.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

1 Vau. ET uenient mihi gratia tua dñe¹:ſalus tua iuxta dictum tuum.
2 Vau. Et reſpondebo exprobranti mihi uerbum:quia cõfiſus ſum in ſermone tuo.
3 Vau. Et ne ſepara de ore meo uerbũ ueritatis uſq; ualde:qm̃ iudiciũ tuum† expectaui. † iudicio tuo
4 Vau. Et cuſtodiam doctrinam tuam iugiter:ſeculo & ſemper.
5 Vau. Et ambulabo in latitudine:quia pręcepta tua quęſiui.
6 Vau. Et loquar in teſtimoniis tuis coram regibus:& non erubeſcam.
7 Vau. Et delectabor in mandatis tuis quę dilexi.
8 Vau. Et leuabo palmas meas ad mãdata tua quę dilexi:& loquar in ſtatutis tuis.

ET venient. In hoc ſexto octonario ꝓpheta induit perſonã ꝓdicatoris verbi dei. Quã explicat in vltimo verſiculo.& leuabo palmas meas ad mãdata tua quæ dilexi:hoc ẽ extollã opa mea,nõ mihi ſufficit facere q̃ teneor ſed ad ea q̃ ſunt ſuperogationis leuabo opa mea.hoc eſt.n.leuare palmas ad mãdata dei q̃ dilexi,nõ q̃ timui:ex amore.n.ad opa ſuperogationis tẽdit.Et loquar in ſtatutis tuis,& ſic ꝓdicabo legẽ tuã integre vſq; ad minima ꝓcepta. Vbi ꝓdicator deſcribit ſeipſum ex dilectione mãdatorũ dei,ex ſtudio ad opa ſuperogatiõis,ex officio loquẽdi integrã dei legẽ. ℭ Tractaẽ aũt hęc ꝓdicatoris pſona quadruplr̃.Prĩo relata ad grãm dei.Secũdo ad locutionẽ.Tertio ad opationẽ.Quarto ad paſſiones animi.¶ Referẽs itaq; ſeipſum ꝓdicator ad diuinã opẽ,ait.Et veniẽt mihi grã tua dñe,ſalus tua iuxta dictũ tuũ.Primũ opportunũ ꝓdicatori eſt diuina grã cũ ſalute.Et grã qdẽ ad gratuitã doni rõnẽ ſpectat:ſalus aũt ad ipm donũ.Plr̃ aũt dixit & veniẽt,ꝑ multiplicẽ grãm & multiplicẽ ſalutẽ. Danẽ.n. a deo ꝓdicatori multę grę & multiplex ſalus,ꝑ multitudinẽ periculoꝝ occurrẽtiũ.Et vtręq; daẽ iuxta dicta dei:tũ quia dantur iuxta ꝓmiſſa diuina:tum qa danẽ prout ſermo diuinoꝝ dictoꝝ tegnt.

Et reſpõdebo. Refert ſe ꝓdicator ad officiũ loquẽdi p viã reſpõſionis.Et rñdebo,nõ oĩbus, ſed exprobranti mihi,nõ quęcũq;,ſed verbũ diuinũ;hoc eſt vituperãti diuinũ verbum in ore meo. Quia cõfiſus ſum.hoc reſpondebo ꝙ confiſus ſum non in ſermone meo,nõ in inuẽtione aut eloquentia hũana,ſed in ſermone tuo.hoc eſt.n.quod reſpondebant apoſtoli ac martyres.

Et ne ſepara de ore meo.Nõ ſolũ p viã rñſiõis ſed abſolute offm̃ ſuũ loquẽdi ꝓdicator explicat,depcãdo.Et ne ſepara de ore meo verbũ veritatis vſq; valde. Veritas citra valde,ẽ veritas citra plenã ſufficientiã.veritas aũt vſq; valde,ẽ veritas vſq; ad plenã ſufficiẽtiã:q̃lẽ ſe ꝓdicaſſe paulus deſcribit act.20.dicẽs ad epheſios.mũd⁹ ſũ a ſãguĩe oĩum:nõ.n.ſubterfugi quo min⁹ ãnũciarẽ oẽ cõſiliũ dei vobis. Vñ nõ tolli ab ore ſuo verbũ veritatis vſq; ad plenã ſufficiẽtiã,ẽ cõcedi ſibi vt ꝓdicet oẽ cõſiliũ dei:hoc ẽ.n.verbũ veritatis vſq; valde.¶ Qm̃ iudiciũ tuũ expectaui. Rõ integrę veritatis tãgiẽ. In plẽa ſiqdẽ ãnũciatiõe veritatis cõphẽdũẽ multa futura,ſpectãtia.ſ.ad retributionẽ iuſtoꝝ & pctõꝝ:q̃ diuinoꝝ iudicioꝝ opa ſũt. Acſi apte diceret.qa certa expectatiõe annũcio futura iudicia tua,ꝓponẽs meipm̃ expectãtem illa.

Et cuſtodiã. Tertio loco refert ſeipſam pſonã ad opus.oportet.n.ꝓdicatorẽ non ſolũ docere ſed facere. Et cuſtodiã,ſeruabo ope,doctrinã tuã iugiter,cõtinue,nõ interpollatis tẽporibus:ſeculo & ſemper.non durabit cõtinuitas p vnũ mẽſem aut annũ,ſed ſemp durãte ſeculo vitę meę.¶ Et ambulabo in latitudine.Cõuerſabor operãdo bona,in latitudine,ĩ publico,ñ ĩ latebris:qa pcępta tua q̃ſiui.oĩs q male agit odit lucẽ:ego qa pcępta tua irrephẽſibilia plena rectitudinis quęſiui ſeruare,ambulabo in publico.

Et loquar. Redit ad pficiẽdũ offm̃ loquẽdi:adiũgẽs cõſtãtẽ & inuictũ ſermonẽ corã regib⁹.Sicut ioã. baptiſta dicebat herodi.nõ licet tibi habere vxorẽ fratris tui.Habet.n.actus iſte ſpecialẽ difficultatem.

Et delectabor.Quarto declarat ſuas animi paſſiones,in pręcipua paſſiõe quę eſt delectatio.Et delectabor,non in gloria mũdi,nõ in conuentibus hominum,ſed in mandatiſ tuis. Et propria delectationis cauſa ſubiungitur.quæ dilexi,delectamur enim in iis quæ diligimus.

ℭ VVLGATA EDITIO.

Zain. MEmor eſto uerbi tui ſeruo tuo:in quo mihi ſpem dediſti.
Hęc me conſolata eſt in humilitate mea:quia eloquiũ tuũ uiuificauit me.
Superbi inique agebant uſquequaq;:a lege autem tua non declinaui.
Memor fui iudiciorum tuorum a ſeculo domine:& conſolatus ſum.
Defectio tenuit me:pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.
Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuę:in loco peregrinationis meę.
Memor fui nocte nominis tui domine:& cuſtodiui legem tuam.
Hęc facta eſt mihi:quia iuſtificationes tuas exquiſiui.

ℭIVXTA HEBRÆVM.

1 Zain. MEmento uerbi ſeruo tuo:ſuper quod me ſperare feciſti.
2 Zain. Hæc spes conſolatio mea in afflictione mea: quia dictũ tuum uiuificauit me.
3 Zain. Superbi irriſerunt me uſq; ualde:a doctrina tua non declinaui.
4 Zain. Recordatus ſum iudiciorum tuorum a ſeculo domine:& conſolatus ſum.
5 Zain. Tremor apprehendit me:ab impiis derelinquentibus doctrinam tuam.
6 Zain. Cantus fuerunt mihi ſtatuta tua:in domo peregrinationum mearum.
7 Zain. Recordatus ſum in nocte nominis tui domine:& cuſtodiui doctrinam tuam.
8 Zain. Hæc spes fuit mihi:quia præcepta tua cuſtodiui.

MEmento. In hoc ſeptimo octonario induit ꝓpheta perſonã ſpantis in deo. Quã explicat in vltimo verſiculo. hæc fuit mihi, qa ꝑcępta tua cuſtodiui. Spes nõ fũdata ſuper meritũ, temeritas aut ꝑſũptio eſt, nõ ſpes. Et ꝓpea naturã ſpei deſcribit ex obſeruatione ꝑcęptoꝝ dei. Per quod ẽt declarat ꝙ nõ quãcũq; ſpem demõſtrat ꝑ ꝓnomen hæc, ſed ſpem ſimplr & abſolute. Quã apls. 1. ad cor. 13. cõnumerat fidei & charitati: quæ. ſ. eſt certa ex meritis expectatio futuræ beatitudinis. ℭ Tractaẽ aũt perſona ſperãs quadruplr. Primo in ordine ad cauſas ſpei. Secũdo ĩ ordine ad mala. Tertio ĩ ordine ad iudicia diuina. & q̃rto ĩ ordine ad legẽ dei. ¶ Referẽdo itaq; ſe ad cãs extrĩſecas ſpei, tãgit tres cãs. ſ. deũ pricipalẽ cãm (recurrẽdo ad deũ, memẽto) verbũ diuinę ꝓmiſſiõis vt cãm ĩſtrũalẽ, uerbi ſup qđ me ſpare feciſti: & ĩ his ĩplicite futurã beatitudinẽ tãq̃ rẽ ſpatã. ad hoc. n. petit vt deꝰ recordet, vt rẽ dictã ac ſpatã donet.

Hęc conſolatio mea. Secũdo refert ſpem ſuã ad mala: deſcribẽdo efficaciã ſpei in ipſa pſona ſperãte. tũ tpe afflictiõis: qa hæc, ſpes, fuit cõſolatio mea in afflictiõe mea: ꝓpea qa dictũ tuũ, in quo me ſperare feciſti, viuificauit me. ¶ Nota ordinẽ effectuũ. Spes mediãte dicto dei viuificat, & mediãte viuificatiõe cõſolaẽ afflictũ. Tũ tpe irriſionis. Supbi deriſerũt me vſq; valde, vſq; ad plenã deriſionẽ: & ego ſpans nõ declinaui a doctrina tua, ſed perſeueraui in illa.

Recordatus ſum. Tertio ſperãs perſona declarat ſe relatam ad iudicia dei. Recordatus ſum iudiciorum tuoꝝ, erga iniquos & iuſtos, quæ in diuerſis ſcripturę locis ſunt ſcripta: & conſolatus ſum, ſpe quã mihi dediſti. Vnde dicebat paulus ad ro. 15. vt per conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus.

Tremor apprehendit. Moderamen cõſolationis ex recordatione diuinoꝝ iudicioꝝ adiungit. ¶ Pro quo aduerte ꝙ recordatio diuinoꝝ iudicioꝝ, punientiũ iniquos & ſubleuãtiũ iuſtos, parit cõſolationẽ ĩ pſona ſpante ꝑmiũ ęternę beatitudinis: qa delectabilis ẽ ei executio diuinoꝝ iudicioꝝ. tũ in punitiõe iniquoꝝ: vtpote cõtrarioꝝ ſperãti. tũ in ſubleuatiõe iuſtoꝝ: vtpote ſimiliũ ſperãti. Veruntñ punitio apoſtatantiũ a diuina lege ſic ẽ cõſolatoria ꝙ tñ ingerit tremorẽ ſperãti: ne forte & ipſe deſertus a diuĩa gratia derelinquat legẽ dei, ſicut illi dereliquerũt. ¶ Hoc ergo timoris moderamen ex cõſiderata ꝓpria fragilitate exẽplo aliorũ, adiungit dicendo. Tremor apprehẽdit me, conſolatũ ex memoria iudiciorum tuorum: ab impiis, nõ quibuſcũq;, ſed derelinquẽtibus, in qua prius fuerant, doctrinam tuam, legem tuã.

Cantus fuerunt. Quarto refert ſe pſona ſperãs ad diuinã legẽ. tũ ꝙ ſpes reddidit ei delectabilia diuĩa ꝑcępta. Delectationẽ. n. ab actu cantãdi explicat. Cantus fuerũt mihi ſtatuta tua, ẽt minima legis ꝑcępta: ĩ domo peregrinationũ mearũ. Nullã hẽt ſperãs ciuitatẽ: & ꝓpea totã terrã domũ peregrinationũ ſuarũ appellat. Ad futura ſiqdẽ tẽdẽs, oẽs vias ſuas peregrinationes cõgrue vocat: & vbiq; diuina ꝑcępta tã delectabilia ei effecit ſpes vt ad ſiĩtudinẽ cantãtis delicieẽ in illis. ¶ Recordatus ſum. Tũ ꝙ ſpes facit ipſum cuſtodire legẽ dei: & hoc ſpãliter facit mediãte vigilãtia nocturna. Sperãs. n. recordatus ſũ nocte nominis tui: & mediãte nocturna meditatione noĩs tui cuſtodiui doctrinam tuã, exequẽdo.

ℭ VVLGATA EDITIO.

Heth. POrtio mea domine:dixi cuſtodire legem tuam.
Depcatus ſum faciẽ tuã ĩ toto corde meo:miſerere mei ſecũdũ eloquiũ tuũ.
Cogitaui uias meas:& conuerti pedes meos in teſtimonia tua.
Paratus ſum & non ſum turbatus:ut cuſtodiam mandata tua.
Funes peccatorum circũplexi ſunt me:& legem tuam non ſum oblitus.
Media nocte ſurgebã ad confitendum tibi:ſuper iudicia iuſtificationis tuę.
Particeps ego ſum omnium timentium te:& cuſtodientium mandata tua.
Miſericordia tua domine plena eſt terra:iuſtificationes tuas doce me.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

1 Cheth. PArs mea [es] dñe dixi:ad cuſtodiēdum uerbum tuum.
2 Cheth. Oraui facies tuas in toto corde:miſerere mei ſm dictum tuum.
3 Cheth. Cōputaui uias meas:& redire feci pedes meos ad teſtimonia tua.
4 Cheth. Feſtinaui & non tardaui:ad cuſtodiendum mandata tua.
5 Cheth. Funes impiorum ligauerūt me:doctrinam tuam non ſum oblitus.
6 Cheth. Media nocte ſurgam ad confitendum tibi:ſuper iudicia iuſtitię tuę.
7 Cheth. Socius [ſum] ego omnibus qui timuerūt te:et cuſtodientibus pręcępta tua.
8 Cheth. Gratia tua domine plena [eſt] terra:ſtatuta tua doce me.

PArs mea. In hoc octauo octonario ꝓpheta induit pſonā habētis deum vt partē ſuā. Quā explicat in primo verſiculo.pars mea dñe. Diuiſis rebus oībus, ita ꝙ hinc deus, inde oīa delectabilia, vtilia honorabiliaꝙ proponātur & def optio, pſona hęc eligit deū vt partē ſuā poſthabitis oībus vtilib⁹, delectabilibus & honorabilibus. Et iō introducit ſic. Dixi, deliberata rōne optaui hoc, pars mea dñe ad cuſtodiēdū verbū tuū. Tribus leuitica dicebat.ps mea dñe ad poſſidēdū & vtēdū bōis tuis: qm̄ ad hoc erat deus pars tribus leuiticę, vt decimę & oblationes deo exhibitę, cederēt in vſum leuiticę tribus. Et ideo ad dr̄iam leuiticę tribus ſubdit.ad cuſtodiendū verbum tuū. Acſi aperte diceret. Dixi pars mea tu dñe, nō ad vtēdū tēporalibus bonis tuis, ſed ad curā habēdū verboꝝ tuorū, ad exequēdū nō ſolū pręcępta tua ſed etiam verba tua:puta cōſilia. Deſcribitur enim per hæc, perſona ſic affecta deo, vt deus pars eius, ſit ei ratio exequendi verba dei.

Deſcribit aūt perſona hæc quadrupl'r. Primo relāta ad peccata. Secūdo relata ad obſeruationē legis diuinę. Tertio relata ad vniuerſam ecclesiā. Quarto relata ad ſeipſam. ¶ Deſcribit itaꝙ ſeipſam relatā ad peccata. Tū cōmiſſa. Oraui facies tuas, nō tepide aut ſemicorde, ſed in toto corde: hoc.ſ. miſerere mei (miſericordia miſeris ē neceſſaria) i hoc.n. peccatorē ſe recognoſcit, ſm dictū tuū, nō ſm meritū meū, ſed ſm ꝙ promiſiſti veniā petētibus illā. Tum vitāda. Cōputaui vias meas, actiones, motus, locutiōes: & redire feci pedes meos, affectus meos, ad teſtimonia tua, ad opera teſtificātia i nobis ꝙ filii dei ſumus.

Feſtinaui. Secūdo deſcribit ſe relatā ad obſeruationē diuinę legis. Tū abſolute. Feſtinaui (neſcit.n. tarda molimina ſpūſſancti gr̄a) inchoare, & nō tardaui, exeq: ad cuſtodiēdū mādata tua. ¶ Tū aduenientibus impedimētis. Funes impioꝝ ligauerūt me. Intellige p funes impioꝝ oīa extrinſeca impedimenta vię dei. Et ego doctrinā tuā nō ſum oblitus. ¶ Parū eſt non obliuiſci. & ideo addit. Media nocte, tēpore naturalis quietis ſōni, quāuis ligatus funibus impioꝝ ſurgā, a ſōno: ad cōfitēdū tibi, ad laudādū te, ſuper iudicia iuſtitiæ tuę, infra quorū numerū eſt iudiciū vincoloꝝ meorū. Intēdit.n. ꝙ ligatus non ſolū nō obliuiſcetur legem dei, ſed gratias aget laudando ſecreta iudicia iuſtitiæ dei: & hoc media nocte, hoc ē omni tempore deſcripto a tempore maxime neceſſario quieti naturali. qui enim illo tempore ſurgit ad laudandum deum, a fortiori alio tempore vacat diuinis laudibus.

Socius ego. Tertio deſcribit ſe relatam ad vniuerſam eccleſiam. Tum pteriti tēporis. Socius ego, nō ſolus ſum ego qui dixi pars mea deus, nec ſum ſolatus ſed ſociali amicitia iunctus, non alicui ſed omnibus qui timuerunt te, in toto pterito tempore: & cuſtodientibus, in pſenti tempore, pręcępta tua.

Gratia tua. Quarto deſcribit ſe relatā ad ſeipſam. Tū recognoſcēdo qđ ē ex dei gr̄a. Gr̄a tua dñe plena terra, i me & i ſociis. Tū recognoſcendo quo idiget. Statuta tua doce me, totā tuā legē vſꝙ ad minima pcępta doce me intus. In hoc.n. pfitef continuo indigere doctore interno ad obſeruationem legis.

ℭ VVLGATA EDITIO.

Teth. BOnitatem feciſti cum ſeruo tuo domine:ſecundum uerbum tuum.
Bonitatem & diſciplinam & ſcientiam doce me:quia mandatis tuis credidi.
Priuſꝙ humiliarer ego deliqui:propterea eloquium tuum cuſtodiui.
Bonus es tu:& in bonitate tua doce me iuſtificationes tuas.
Multiplicata ē ſup me iniqtas ſupborū:ego autē in toto corde ſcrutabor mādata tua.
Coagulatum eſt ſicut lac cor eorum:ego uero legem tuam meditatus ſum.
Bonum mihi quia humiliaſti me:ut diſcam iuſtificationes tuas.
Bonum mihi lex oris tui:ſuper milia auri & argenti.

IVXTA HEBRÆVM.

1 Teth. BOnum feciſti cum ſeruo tuo domine:ſm uerbum tuum.
2 Teth. Bonitatē/intētionē & ſciam doce me:quia in mādatis tuis credidi.
3 Teth. Priuſq̃ humiliabor/ego ſm errans:& tū nunc dictum tuum cuſtodiui.
4 Teth. Bonus tu & beneficus:doce me ſtatuta tua.
5 Teth. Applicauerūt ſup me falſitatē ſuperbi:ego in toto corde ſeruabo pcepta tua.
6 Teth. Impinguatum eſt uelut adeps cor eorum:ego doctrina tua delectatus ſum.
7 Teth. Bonum mihi quia afflictus ſum:propterea diſcam ſtatuta tua.
8 Teth. Melior mihi doctrina oris tui:q̃ milia auri & argenti.

BOnũ feciſti. In hoc nono octonario pphia induit pſonā viri iuſti iniuſte vexati. Et explicat eam in qnto verſiculo. Applicauerũt ſup me falſitatē ſupbi,ego ĩ toto corde ſeruabo pcępta tua. Vbi clare appet pſona iuſta(vtpote ĩ toto corde pſeuerās ſeruādo pcæpta dei)& iniuſte vexata/ipoſitiõe falſo᷑:& hoc a ſupbis. Meminit.n.ſupbo᷑,qa hinc cõſurgit(vt patebit)ſolutio qõnis. ℭ Deſcribit᷑ aũt pſona hæc vt ingrẽs doceri a deo q̃re iuſtus patit᷑,& in calce ponẽs ſolutionẽ qõnis. ℣ Ingrẽdo autẽ, pmo fatet᷑ deũ/bonũ ſecũ feciſſe. Ac ſi apte dicat.nõ ingro dubitādo an bonũ aut malum feceris faciẽdo me vexari iniuſte:fateor.n.ꝙ bonũ opꝰ feciſti,nõ ſolũ abſolute ſed cũ ſeruo tuo/mecũ. Bonũ āt dico ſm verbũ tuũ:hoc ē ſm rõnē apd te.q̃ſi dicat.ñdubito qn feceris bonũ ſm rõnē agēdi apd te mihi ignotā. Secũdo explicat quid quęrit ſcire. Bonitatē/ſcio ꝙ eſt bonum quod tu feciſti ſed doce me iſtam bonitatem,intentionē/doce me qua intẽtione vexaſti me iuſtũ:& ſcientiā/legis tuæ de vexatione iuſti,doce me. Hæc ſunt tria quæ petit doceri. ℣ Et rõnē docilitatis ſuæ ſubiungit.quia in mandatis tuis credidi. credere enim diuinis/efficit hominem docilem deo.

Tertio reddit rõnē ſuæ qõnis:aſſignans rõnē dubitādi ex diuina lege. Priuſq̃ humiliabor,ego errās. Lex tua/deuteronomiũ tuũ dicit ꝙ priuſq̃ humiliabor ego errās.hoc ē ꝙ error peccati pcedit humiliationē/depſſionem/vexationē/afflictionē. Et nũc dictũ tuũ cuſtodiui:hoc eſt & tũ in pſenti vexatione mea ego non erraui:vtpote qui dictũ tuum cuſtodiui. Vbi clare patet ꝙ ratio dubitandi eſt: quia lex dicit vexatio ſequitur peccatum,& in pręſenti cauſa eſt vexatio ſine peccato.

Bonus tu. Quarto affert rõnē ex pte dei qua dignet᷑ docere & inſtruere ĩ hac qõne. Bonus tu/natura ĩ teipſo,& bñficus/nõ mihi aut illi ſed ſimplr & abſolute.deus.n.nõ niſi bñficus eſt:qa ab ipſo nõ niſi bonũ procedit:& quicquid boni eſt/ab ipſo eſt.& ideo doce me ſtatuta tua/legē tuam vſq; ad minima.

Impinguatũ eſt. Propoſita qõne ſubdit᷑ qõnis ſolutio:quãuis nõ ſub forma reſpõſionis. Et inchoat ſolutionē ab euidẽtia facti.ſ.ab euidẽti dñia facti inter ſe & vexatores ſuos ı penes hoc ꝙ illi ſunt impinguati(nõ ſm corpus ſed ſm aĩum)ex abundãtia tẽporaliũ ad ſilitudinē adipis:iuxta illud deutero.32. incraſſatus eſt dilectus & recalcitrauit,incraſſatus/impinguatus/dilatatus dereliquit deũ. Ego vero iniuſte afflictus patiẽter ſuſtinẽdo,delectatus ſum/nõ tẽporalibus deliciis,ſed doctrĩa tua:hoc eſt in obſeruatione legis tuę inſtruẽtis me. Hæc eſt dñia in facti euidẽtia cõſiſtẽs. Quā ſepe videmus:intuẽdo iuſtos pficere in afflictionibus & ſupbos tumeſcere in pſperitatibus. Ex qua dñia inſinuat᷑ ꝙ ad vitãdum ſupbiā(quæ p pinguedinē cordis ſignificat᷑)ordinat᷑ a deo afflictio iuſto᷑. Et conſonat apl'o dicẽti.ne magnitudo reuelationũ extollat me,datus eſt mihi ſtimulus carnis meę angelus ſatanę qui me colaphizet. Et ſubdit.nā virtus in infirmitate pficit᷑. ℭ Ex hac itaq; euidẽti dñia ſubiungit᷑ ſolutio qõnis dicẽdo. Bonũ mihi qa afflictus ſũ,ppea diſcā ſtatuta tua.vtile ē mihi iuſto affligi iniuſte,pp hoc vt diſcā legē tuā vſq; ad minima. Qd ē dictu bonā eē afflictionē tẽporalē q̃tũcũq; iniuſtā/pp bonũ aĩę:quale ē diſcere obſeruare ĩtegrā legē dei. Et intendit p hoc ad lrām/multos eē qbus expedit tpalr vexari ad hoc vt ſeruẽt legē dei:qa vexatio cõſeruatiua ē aĩ in mãdatis dei. Quod verificat᷑ in illis q caderẽt in peccata ſi nõ vexarent᷑. ℣ Vbi attẽde prudẽs lector:ꝙ iā pſona hæc edoctā ſe mõſtrat circa duo quęſita.ſ.bonitatē & intẽtionē. Bonitatē qdē dicẽdo.bonũ mihi qa afflictus ſum. Intentionē vero dicẽdo.ppterea diſcā ſtatuta tua. Ad hoc.n.deus vexat qñq; iuſtos,vt plene diſcant patiendo ſeruare legem.

Melior mihi doctrina oris tui. Tertiũ quęſitũ fuit.& ſciẽtiā doce me. Huic q̃ſito modo ſatiſfit aperiẽdo ꝙ melior eſt mihi doctrina dei q̃ milia auri & argẽti/q̃ vniuerſa bona tẽporalia.per hoc.n.ſoluitur nodus obiectus/priuſq̃ humiliabor ego errans. Et cõſiſtit ſolutio in hoc ꝙ dans rem meliorem promiſſa re,nõ fallit/non deficit a ſua promiſſione:ac per hoc deus q pmiſit non erranti non depſſionē(hoc ē bona temporalia)optime ſeruat promiſſum dando obſeruationem legis dei meliorem omnibus bonis temporalibus. Et ſic perſona hæc conſecutam ſe monſtrat ſcientiam legis ad ſoluendum nodum queſtionis/explicando compatiuam.melior mihi doctrina oris tui/ad quam venio per vexationem, q̃ milia auri & argenti/quæ haberem non vexatus/non humiliatus.

ℭ VVLGATA EDITIO.

Iod. MAnus tuę fecerunt me & plaſmauerunt me:da mihi intellectum ut diſcam mandata tua.
Qui timent te uidebunt me & lętabuntur:quia in uerba tua ſuperſperaui.
Cognoui domine quia ęquitas iudicia tua:& in ueritate tua humiliaſti me.
Fiat miſericordia tua ut conſoletur me:ſecundum eloquium tuum ſeruo tuo.
Veniant mihi miſerationes tuę & uiuam:quia lex tua meditatio mea eſt.
Cõfũdãtur ſupbi quia iniuſte iniquitatẽ fecerũt ĩ me:ego aũt exercebor ĩ mãdatis tuis.
Conuertantur mihi timentes te:& qui nouerunt teſtimonia tua.
Fiat cor meum immaculatum in iuſtificationibus tuis:ut non confundar.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

1 Iod. MAnus tuę fecerũt me & firmauerũt me:fac me ĩtelligere,& diſcã mãdata tua.
2 Iod. Vidẽtes te uidebunt me & lętabuntur:quia uerbum tuum †expectaui. †uerbo tuo
3 Iod. Sciui domine quia iuſtitia iudicia tua:& ueritate afflixiſti me.
4 Iod. Erit nunc gratia tua ad conſolandum me:ſm dictum tuum ſeruo tuo.
5 Iod. Venient mihi miſericordię tuę & uiuam:quia doctrina tua [sunt] ſolatia mea.
6 Iod. Cõfundẽtur ſupbi,qm̃ falſitate torſerũt me:ego loquar in pręcęptis tuis.
7 Iod. Reuertentur ad me †timentes te:& ſcientes teſtimonia tua. †mihi
8 Iod. Erit cor meum perfectum in ſtatutis tuis:propterea non confundar.

MAnus tuę. In hoc decimo octonario induit propheta iterum perſonam uiri iuſti iniuſte ue-xati:alia tñ ratione a pręcedenti octonario. Nam in pręcedenti octonario induit perſonã iuſti iniuſte uexati ad ſciendum quare bonitas diuina ſe uexaret:in hoc autem octonario induit eandẽ perſonam ad euadendũ vexationem. Et hanc perſonã explicat in vltimo verſiculo. erit cor meum perfectũ in ſtatutis tuis, ppterea nõ confundar. Didicerat ex pcedenti octonario ſe vexari ne ſuperbiret:& propterea nunc appetens pręualere, deſcribit ſe perfecti cordis (futuri tamen) in tota lege. Acſi apte diceret. Quãuis adhuc nõ ſim, ero tamen perfecti cordis in ſtatutis tuis, hoc eſt in tota tua lege vſq; ad minima:& ppterea, pp talẽ perfectionẽ cordis, nõ cõfundar, in iuſta afflictione i quod eſt euadere illam. Tractaſ aũt hæc pſona duplr. Primo petẽs huiuſmodi perfectionẽ cordis. ſecũdo petẽs euadere. ℣ Recole in hac prima petitione cõcluſum eſſe in pcedẽti octonario ideo hãc perſonã iuſtã vexari vt diſcat ſeruare integrã legẽ dei. finẽ.n. pp quẽ vexatus eſt petit nũc aſſequi, duplici vtens loco. ℣ Primo ex parte creationis. Manus tuæ fecerunt me, tum creando, tum etiã mediãte natura generãdo, & firmauerunt me anima immortali:fac me intelligere. Acſi aperte diceret. ex quo tu me feciſti, tuum eſt efficere quoq; vt intelligam. Et diſcam mandata tua, plene ſeruare:quod eſt finis propter quem ſum vexatus. Secundo ex parte angelorũ ſeu hominum perfectorum. Videntes te videbunt me & lętabũtur, q̃a verbo tuo expectaui:hoc eſt quia ſoli verbo tuo credens ſuſtinui vexationem. Rectius videntes deum intelliguntur angeli. quos non eſt dubium videre deum & lętari de magnanima patiẽtia iuſtorum: qui iuxta euangelicam doctrinam lętantur de vno peccatore pœnitentiam agente.

Sciui domine. Petita perfectiõe cordis pp quã habẽdã vexaſ, petit cõſequẽter pualere, quattuor vtẽs locis. ℭ Pmo a cõnexiõe viarũ dei.ſ. iuſtitię & gfę. Sciui dñe q̃a iuſtitia ſunt iudicia tua, oĩa:& veritate, vera iuſtitia, afflixiſti me. Iuſti.n. quãuis iniuſte affligãſ ab hoĩbus, iuſte tñ eadẽ afflictio ẽ a deo: q̃a nõ ſunt cõdignę paſſiões huius tẽporis ad ſupuẽturã gl'iam q̃ reuelabiſ ĩ nobis. & ſilr ad bona ſpiritualia. Erit nũc gr̃a tua ad cõſolãdũ me, ſm dictũ tuũ ſeruo tuo. Acſi aperte diceret. Ex quo iuſtitia tua habet locũ ſuũ ĩ me, ſupeſt vt gr̃a tua mõ hẽat locũ ſuũ ĩ me put tu dixiſti: q̃a vniuerſę vię tuæ gr̃a & veritas.

Venient mihi. Secundus locus eſt a fructu vitę in ipſa perſona petente. Venient mihi miſericordiæ tuæ, ſubleuantes a vexationibus, & viuam, non ſuccũbam: quia doctrina tua ſolatia mea, ſupple ſunt, quia iam ad tantam perfectionẽ deductus ſum q̃ ſolatia mea ſunt in lege tua.

Confundentur. Tertius locus eſt a fructu cõfuſionis ſuperboꝝ. Cõfundẽtur ſuperbi, qm̃ falſitate torſerunt me: ego vero loquar in pręcęptis tuis. ℭ Quartus locus eſt a reditu iuſtorum. Reuertentur ad me, tum timentes te, tum ſcientes teſtimonia tua. Dicendo reuertentur, inſinuat ſe in vexatione derelictũ etiã a timẽtibus deum. Et ppterea inter fructus ſubleuationis ſuæ affert recuperationem ſocietatis

timentium deum & ſcientium teſtimonia dei. Vtriq; enim me præualente redibunt ad me: vt manifeſte patuit in ſuſanna. quę falſo accuſata, derelicta eſt etiam a iuſtis: & præualens recuperauit ſocietatem iuſtorum, & fauorem ſcientium legem.

VVLGATA EDITIO.

Caph. DEfecit in ſalutare tuum anima mea: & in uerbum tuum ſuperſperaui.
Defecerunt oculi mei in eloquiũ tuũ: dicentes quando conſolaberis me?
Quia factus ſum ſicut uter in pruina: iuſtificationes tuas non ſum oblitus.
Quot ſunt dies ſerui tui? quando facies de perſequentibus me iudicium?
Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: ſed non ut lex tua.
Omnia mandata tua ueritas: iniqui perſecuti ſunt me, adiuua me.
Paulominus conſũmauerunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.
Secundum miſericordiam tuam uiuifica me: & cuſtodiam teſtimonia oris tui.

IVXTA HEBRÆVM.

uerbo tuo 1 CAph. Cõſumpta eſt ſaluti tuę anima mea: uerbum tuum † expectaui.
2 Caph. Cõſũpti ſunt oculi mei dicto tuo: dicendo, qñ cõſolaberis me?
3 Caph. Quoniam fui quaſi uter in fumo: ſtatuta tua non ſum oblitus.
4 Caph. Quot dies ſerui tui? quando facies in perſequentibus me iudicium?
5 Caph. Foderunt mihi ſuperbi foueas: quę non iuxta doctrinam tuam.
6 Caph. Omnia mandata tua ueritas: falſitate perſecuti ſunt me, adiuua me.
7 Caph. Velut modicũ cõſumpſerũt me in terra: & ego non dereliqui pręcępta tua.
8 Caph Secundum gratiam tuam uiuifica me: & cuſtodiam teſtimonium oris tui.

COnſumpta eſt. In hoc vndecimo octonario induit propheta iterum perſonam iuſti iniuſtę vexati relatam ad dilatam liberationem. Ita q in nono octonario perſona hęc in ordine ad ſciendum, in .10. vero in ordine ad euadẽdũ, in hoc aũt .xi. in ordine ad dilatã euaſionẽ agit. Habet .n. ſpãlẽ affligendi rationem ipſa dilatio: iuxta illud prouer. 13. ſpes quæ differtur affligit animam. Explicatur autem hæc perſona in quarto verſiculo. quando facies in perſequentibus me iudicium? Hic .n. exprimitur dilatio & vexatio iniuſta: dum expectatur diuina vindicta in perſecutores.

Deſcribit aũt pſona hæc vexata ſuſpirans ad dilatã liberationem. Primo ex parte diuturni affectus. Conſumpta eſt anima mea ſaluti tuę: hoc eſt cõcupiſcẽdo ſalutem tuã mihi .i. ſaluari a te. More humano loquitur: quo diuturno affectu cõſumi dicimur, dum tandiu ſperantibus differtur quod cupimus.

Verbũ tuũ expectaui. Ratio explicatur conſumptionis: quia verbo tuo credens expectaui.

Conſumpti ſunt. Nõ ſolũ pars affectiua ſed pars intellectiua cõſumpta deſcribitur. Cõſũpti ſunt oculi mei, interni, dicto tuo, credẽtes: dicẽdo qñ cõſolaberis me? Tota rõ cõſũptionis ẽ dilatio cõſolatiõis.

Quoniã fui. Secũdo ex parte cõtinui progreſſus in deterius. Quoniã fui quaſi vter in fumo: hoc eſt ex vexationibus pſecutorũ cõtinue magis ac magis in deterius malũ meũ pgredit, ad ſilitudinẽ vtris i fumo q cõtinue areſcit ex fumo & deterit. & tñ ſtatuta tua nõ ſum oblitus, nihil legis tuę ſum oblitus.

Quot dies. Tertio ex parte breuitatis ſuperſtitis tẽporis. Quot dies ſerui tui? quaſi dicat, pauci ſuperſunt dies vitę meę. & ppterea ſuſpiro quãdo facies in perſequẽtibus me iudiciũ, qñ ius mihi dices cõtra pſecutores meos? breuiſſimũ .n. ſupeſt tẽpus. Acſi apte diceret. nunquid expectabis vt moriar?

Foderunt mihi. Quarto ab offenſa diuinę legis. Iunxerat breuitati tẽporis ſupſtitis locũ a cauſa iudicii, dicẽdo qñ facies iudiciũ. & ppterea pſequẽdo cauſam iudicii, affert q offendũt diuinã legem: vt quaſi ad cauſam diuinã agẽdã deus acceleret. Foderũt mihi ſupbi foueas, quę non iuxta doctrinã tuã. nõ ſolũ iniuſta cauſa me vexãt, ſed ẽt viis alienis a doctria tua mihi periculoſis (velut foueis ad caſum factis) me perſequũtur. Exẽplũ harũ fouearum habes in vexatiõe dauidis a ſaule: qñ vrgebãt ipſum ad ſeruiẽdũ diis alienis, ad exiliũ ex terra dñi: vt dicit ipſe dauid. 1. reg. 26. maledicti ſunt in cõſpectu domini, q eiecerũt me hodie vt non habitẽ in hæreditate dñi, dicẽtes vade ſerui diis alienis.

Omnia mandata tua veritas. Quinto a cõſonãtia cãę eius ad legẽ dei. Quia oĩa mãdata dei ſũt veritas: & illi perſequũtur me falſitate, quæ cõtraria eſt veritati. & ppea adiuua me, nõ amplius differas.

Velut modicum conſumpſerunt. Sexto a totali fere ipſius cõſumptiõe. Velut modicum, abfuit, qn conſumpſerũt me in terra: & cum toto hoc ego non dereliqui precepta tua.

Secundum gratiam tuam. Septimo ab humili pce ad ſanctum finẽ. Secũdum gratiã tuam. Quãuis tot rationes attulerim vt nõ amplius differatur mea liberatio, nõ propterea petitio mea innititur iu-

ſtitiæ

ſtitię ſed gratiæ tuę:vt gratuita beneficentia tua viuifices me,iam aridum ſicut vtrem in fumo/& pene conſumptum. Et cuſtodiam teſtimonium oris tui.ſic peto viuificari vt viuam & cuſtodiam legem teſtificantē os tuum:hoc eſt id quod tu velut ore proprio protuliſti.

¶VVLGATA EDITIO.

Lamed. IN ęternum domine,uerbum tuum permanet in cœlo.
In generatione & generatione ueritas tua:fundaſti terram & permanet.
Ordinatione tua perſeuerat dies:quoniam omnia ſeruiunt tibi.
Niſi ꝙ lex tua meditatio mea eſt:tunc forte periſſem in humilitate mea.
In æternum non obliuiſcar iuſtificationes tuas:quia in ipſis uiuificaſti me.
Tuus ſum ego,ſaluum me fac:quoniã iuſtificationes tuas exquiſiui.
Me expectauerunt peccatores ut perderent me:teſtimonia tua intellexi.
Omnis conſũmationis uidi finem,latum mandatum tuum nimis.

¶IVXTA HEBRÆVM.

1 Lamed. ETerno domine verbum tuum ſtetit in cœlis.
2 Lamed. Generationi & generationi stetit ueritas tua:firmaſti terram,& ſtetit.
3 Lamed. Iudiciis tuis ſteterunt ole dies hodie:quia omnia ſerui tui.
4 Lamed. Niſi quia doctrina tua fuerit delectationes meę,tunc perii in humilitate mea.
5 Lamed. In ęternum † non obliuiſcar pręceptorum tuorum:quia in eis uiuificaſti me. † ęterno
6 Lamed. Tibi ego sum ,ſalua me:quoniam pręcepta tua quęſiui.
7 Lamed. Mihi congregati ſunt impii ad perdendum me:teſtimonia tua intelligam.
8 Lamed. Omni conſummationi uidi finem,latum mandatum tuum ualde.

ETerno dñe. In hoc.12.octonario propheta induit perſonam recognoſcẽtis vitam ſuam cõſiſtere in obedientia diuine legis.Et explicat hanc perſonam in quarto verſiculo.niſi doctrina tua delectationes meæ,tunc perii in humilitate mea.Hic enim manifeſte deſcribit ſuum interitum ſi non delectatio in lege affuiſſet:quod eſt vitam eius conſiſtere in obſeruatione legis dei.

¶Tractat aũt pſona hæc dupliciter.Primo ex cõſiſtẽtia alioꝝ in obediẽtia diuina. ſecũdo ex efficacia diuini pcepti.Affert itaq; qttuor ſenſibiles creaturas ppetuas/pſiſtẽtes ĩ obediẽtia dei. ¶Primo cœlos. verbũ tuũ dñe ſtetit in cœlis æterno:hoc eſt ĩperiũ tuũ pſeuerauit in cœlis ad ęternã obediẽtiã. ¶Secũdo in ſucceſſiua generatiõe iferioꝝ. Veritas tuas(creſcite & multiplicamini &c.)generatiõi & generatiõi/repete ſtetit. ¶Tertio in ſtabilitate terrę.Firmaſti terrã,& ſtetit. ¶Quarto in ideficiẽtia tpis ad executionẽ diuinoꝝ iudicioꝝ.Iudiciis tuis ſteterũt hodie.Totũ tp̃s nõ eſt niſi hodie.tũ qa nõ eſt niſi vnus dies repetitus.tũ qa nihil vnq̃ habitũ eſt/hr̃ aut hẽbit niſi hodie. Semp.n.qđ habitũ eſt de tpe/tũc fuit hodie:& ſimiliter qđ habebit/tũc erit hodie:& qđ nũc habet eſt hodie. Appellatione itaq; hodie/vniuerſum tempus ſm id quod habetur ſignificatur. vnde pluraliter dicitur ſteterunt hodie/propter multiplicata hodie.Iudiciis aũt diuinis ſtare deſcribunt,quia exequẽdis diuinis iudiciis obſequunt: quia ad hoc perſeuerant tempora vt executioni mandentur diuina iudicia.

Niſi doctrina tua.Nota hic ꝙ pſona hæc ex vna pte duo ſimul attulit in his qttuor creaturis.ſ.eaꝝ ppetuitatẽ,& eaꝝ obediẽtiam perpetuam diuinis iudiciis/firmitati/veritati/ac verbo.ex altera vero parte affert ꝙ tũc in ſua humilitate piſſet niſi affuiſſet delectatio diuinę legis.Ac ſi apte diceret ꝙ cõſiderãdo oẽs creaturas ſenſibiles ppetuas(cœlũ terrã/tp̃s & ſucceſſum generatiõis)pſiſtere in obediẽtia diuini ĩperii,tũc cõſiderata quoq; humilitate mea(hoc eſt deiectiõe ſeu vilitate cõditionis meæ:ꝙ ſcilicet natura mea ſola ĩter capaces ppetuitatis deficit a ppetua pſiſtẽtia in diuina obediẽtia)piſſem/nõ pdẽdo vitã corporis ſed vitã aię,niſi delectatio in lege tua vitã aiæ meæ ſuſtinuiſſet.Pręſupponit.n. pſona hæc duas veritates.Alterã ꝙ habet aiam ĩmortalẽ/capacẽ ęterne btitudinis.alterã ꝙ hõ a pricipio donatus eſt ĩmortalitate,ſed nõ pſtitit in ea primus parẽs.Et his pſuppoſitis dicit:ꝙ cõferẽdo abiectionẽ cõditionis humanę quã expimur/cũ pſiſtẽtia obediẽte aliaꝝ creaturaꝝ ſenſibiliũ,pderet vitã aię/deſparet de btitudine/nõ hẽret fidẽ eiuſdẽ/niſi delectatio in lege diuina adeſſet:hoc eſt niſi ſm aiam cõplaceret doctrina diuina de puidẽtia dei/de æterna btitudine recuperãda &c̃.Ex qbus prudẽs lector habes ꝙ de vita aię tractat pſona hæc:nõ.n. vita corporis ſed aiæ in delectatione legis diuinæ ſeruatur.& ꝙ ideo has creaturas ſenſibiles ppetuas attulit/quia ſeipſam inter capaces perpetuitatis cõputat:& deiectionẽ naturę ſuę conſiderat in comparatione ad perſiſtentes in perpetua obedientia.

In ęternū nō obliuiſcar. Poſtq̄ deſcripſit pſona hęc vitā ſuā in diuinę legis obediētia cōſiſtere ex relatione ad alias creaturas, mō idē deſcribit ex efficacia hmōi obediētię in ipa pſona. tū abſolute, tū tuēdo ab inimicis. ⁋ Et efficacia qdē primo deſcribiť i effectu vitę. Quia in eis viuificaſti me, iō in æternū nō obliuiſcar p̄ceptoꝝ tuoꝝ. ⁋ Secūdo i effectu ſalutis. Q̄m p̄cępta tua q̄ſiui, ideo ſalua me. Veꝝ p̄poniť tibi ego. Dilectus meus mihi & ego illi, ſcribiť cāti. 2. Tibi ego addictus ſum, ſum qcqd ſum. hoc. n. efficit verus amor amicitię. Et ſic qa tibi ego charitatis amicitia, & qa p̄cępta tua q̄ſiui, ſaluā me.

Mihi cōgregaſti ſunt (Ecce efficacia defenſiua ab inimicis) teſtimōia tua itelligā. Siue cōgregatos itelligas ipſos ad pdēdū vitā aię falſis doctrinis aut ſuaſionibus aut minis, ſiue ad pdēdū vitā corporis (qđ minus quadrat cōtextui: niſi cōminatio mortis eēt pp fidē aut veritatē aut bonos mores) optima tutela eſt aię, teſtimōia tua itelligā: penetrare. ſ. diuina teſtimōia. ⁋ Quę ſint aūt hmōi teſtimōia ſubiūgit. Oi cōſūmationi vidi finē latū &c̄. Mādatū diuinū, diliges dn̄m deū tuū ex toto corde &c̄. appellatuꝛ mādatū latū valde: qa ampliſſimū eſt: vtpote rōne dei efficiēs oia amabilia, vtpote opiēs ēt multitudinē pctōꝝ, vtpote in quo pēdet vniuerſa lex & pphetę. Hoc inquā mādatū tā amplū finis eſt oīs cōſummationis, oīs pfectionis, oīs cōplemēti: q̄m oīs pfectio ordinať ad dilectionē dei vt ad finē. Hoc ſe vidiſſe itelligēdo teſtimonia dei, aſſerit pſona hęc. Et itellige q̄ nō ocioſe vidit: ſed vidit ad faciēdū & exequēdū qđ videt. ⁋ Pōt & aliter exponi latū mandatū: vt. ſ. vniuerſitas mādatoꝝ diuinoꝝ ſignificeť finis oīs cōſūmatiōis, nō ſolū moralis ſed artificialis & naturalis. Acſi apte diceret. itelligā teſtimōia diuina vidēdo mādata diuina eē finē oī cōſūmationi: hoc eſt eē pp q̄ ſeu ad q̄ ordinať & eſt oīs pfectio. Iā. n. in principio octonarii ichoauerat hoc: dicēdo q̄ cœlū, terra, tēpus & generatio perſtant in obediētia diuinorū mandatoꝝ. Et cōſonat vt nūc oīs operis cōſūmationē extēdat ordinari ad obediētiā diuinoꝝ mādatoꝝ. & ſic eadē redit tutela inhęſionis ad diuina mandata: quia vidit illa eſſe finē oīs perfectionis.

⁋ VVLGATA EDITIO.

Mem. Quomodo dilexi legē tuam domine: tota die meditatio mea eſt.
Super inimicos meos prudētē me feciſti mādato tuo: qa i æternū mihi eſt.
Super omnes docentes me intellexi: quia teſtimonia tua meditatio mea eſt.
Super ſenes intellexi: quia mandata tua quęſiui.
Ab omni uia mala prohibui pedes meos: ut cuſtodiam uerba tua.
A iudiciis tuis non declinaui: quia tu legem poſuiſti mihi.
Q̄ dulcia faucibus meis eloquia tua: ſuper mel ori meo.
A mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem uiam iniquitatis.

⁋ IVXTA HEBRÆVM.

1 Mem. Quantū dilexi doctrinā tuā: tota die ipſa est locutio mea.
2 Mem. Plus inimicis meis ſapere me facies mandata tua: qa visi ſempiterno ipſa doctrina mihi.
3 Mem. Plus omnibus inſtruētibus me intellexi: quia teſtimonia tua sunt locutio mihi.
4 Mem. Plus ſenibus intelligam: quia pręcępta tua ſeruaui.
5 Mem. Ab omni ſemita mala prohibui pedes meos: propterea cuſtodiā uerbum tuū.
6 Mem. A iudiciis tuis non receſſi: quia tu docuiſti me.
7 Mem. Q̄ dulcificata ſunt palato meo dictum singula dicta tuum: ſuper mel ori meo.
8 Mem. A pręcęptis tuis intelligam: propterea odiui omnem ſemitam falſitatis.

Quantū dilexi. In hoc. 13. octonario ppheta induit perſonam tanto affectu inhęrentis legi dei vt in ea continue occupeť. Et hanc explicat in primo verſiculo. Quātum dilexi (ecce magnitudo affectus) doctrinam tuam, legem tuā, teſtimonium perhibet effectus, ſcilicet q̄ tota die, continue, locutio mea eſt. ex abundantia cordis os loquitur.

⁋ Tractať aūt hęc pſona tripl'r. Primo relata ad fructū in itellectu. Secūdo ad fructū in ope. Tertio ad fructū in affectu. ⁋ Plus inimicis meis. Deſcribit ex hac magnitudine affectus ad legē dei, conſecutā ſe fuiſſe plus ſapiētię & itelligētię q̄ inimici ipugnatores mādatoꝝ dei, q̄ doctores q ex acqſita ſcia offm docēdi hn̄t, & q̄ ſenes q ex lōga expiētia prudētiores debēt eē aliis. Et itēdit p hoc q̄ plus itelligit & ſapit vetula multū diligēs legē dei q̄ doctores theologię, q̄ ſeniores, & q̄ oēs ipii ſeu hęretici ipugnātes mandata dei. Et veriſſimū ē de ſapia & itellectu q̄ ſūt dona ſpūſſcti: hoc ē de itelligere & ſape ad ſalutē ppričaię, q eſt finis diuinę doctrinę. ⁋ Quia ſempiterno ipſa mihi. Ipſa ſingularis eſt numeri: & demonſtrat doctrinā ſeu legē dei quā dilexit, eſſe ſibi p̄fixā in aīo ad ſempiternam obſeruationem.

Ab omni ſemita mala. Fructū opis deſcribit in oībus opibus, declinādo a malo. Propterea cuſtodiā
verbū tuū. Duo ſignificat p hoc. Alterū ꝙ nō ſufficit ad cuſtodiēdū verbū dei declinare ab aliqb⁹ pctis,
ſed oportet vitare oia: q.n. in vno offendit, reus oīum factus eſt. Alterū ē ꝙ ad hoc vitāda ē oīs via mala
vt ſeruet lex dei (ad hoc.n. ipellit amor legis diuinę) & nō ppter timorem aut aliqd hmōi. ⁋ A iudiciis
tuis. Nō ſufficit amanti phibere affectus ſuos ab oī via mala ſibi ad quā paſſiones eius inclinarent, ſed
oportet ēt ad bonū alioꝝ reddēdo vnicuiꝗ ius ſuū intēdere. qđ ſpectat ad rectitudinē iuſtitiæ ſm diui
na iudicia. Et hoc ſignificat. a iudiciis tuis nō receſſi, in opibus meis ad alios: qa tu docuiſti me.
Q̄ dulcificata. Deſcribit fructū tātę dilectiōis īterni affect⁹ quo ad locutionē. Q̄ dulcificata ſūt palato
meo dcā tuū. cōſtructio ē de ſignificato: ſignāt.n. multitudinē dictoꝝ a deo. Et p ſilitudinē ad dulcedi
nē mellis i ore, deſcribit delectationē ſuā i ſmone dictoꝝ a deo: hoc ē reuelatoꝝ in ſacra doctrina.
A pręceptis tuis intelligam. Poſt delectationem in dictis dei, ſubiungit demum odium non vnius
ſed omnis vię falſitatis. Sub qua comprehenditur omnis via iniqua.

⁋ VVLGATA EDITIO.

Nun. LVcerna pedibus meis uerbum tuum: & lumen ſemitis meis.
Iuraui & ſtatui: cuſtodire iudicia iuſtitię tuę.
Humiliatus ſum uſquequaꝗ: domine uiuifica me ſm uerbum tuum.
Voluntaria oris mei beneplacita fac domine: & iudicia tua doce me.
Anima mea in manibus meis ſemper: & legem tuam non ſum oblitus.
Poſuerunt peccatores laqueum mihi: & a mandatis tuis non erraui.
Hęreditate acquiſiui teſtimonia tua in ęternum: quia exultatio cordis mei ſunt.
Inclinaui cor meū ad faciēdas iuſtificationes tuas in ęternum: propter retributionem.

⁋ IVXTA HEBRÆVM.

1 Nun. LVcerna et pedi meo uerbum tuum: & lux ſemitę meę.
2 Nun. Iuraui & firmaui: ad cuſtodiendum iudicia iuſtitię tuę.
3 Nun. Humiliatus ſum uſꝗ ualde: domine uiuifica me iuxta uerbum tuum.
4 Nun. Voluntaria oris mei uelis obſecro dñe: & iudicia tua doce me.
5 Nun. Anima mea et in palma mea continue: & doctrinę tuę non ſum oblitus.
6 Nun. Dederunt impii laqueum mihi: & a pręceptis tuis non erraui.
7 Nun. Hęreditaui teſtimonia tua ſempiterno: quia gaudium cordis mei ſunt ipſa.
8 Nun. Inclinaui cor meum ad faciendum ſtatuta tua: ſtudeno æterno fini.

LVcerna. In hoc. 14. octonario propheta induit perſonam gradientis in via perfectionis. Et expli
car illam in primo verſiculo. lucerna pedi meo verbum tuum. Deſcribit enim arctam viam appel
latione ſemitę: & ita arctam vt non ſimul duobus pedibus ſed altero poſt alterum pede ambulet, dicē
do pedi meo. Tempus quoꝗ tenebrarū inſinuat in noīe lucernę: tanꝗ nō in lumine diei ſed in lumine
lucernę ambulationem ſuam peragat. Et explicat lucernę officium agere verbum dei, ſacram ſcriptu
ram. Ita ꝙ perſona hęc deſcribit ſe ambulare in via arctioris pfectionis, geſtando lucernā diuini verbi
inter tenebras tam humani luminis ꝗ̄ mundanarum affectionum quibus plenus eſt mundus.
⁋ Tractat aūt perſona hæc quadrupliciter. Primo ſm firmitatē aī. Secūdo ſm recognitionem diuinę
gratię. Tertio ſm cōſtantiam in periculis. & quarto ſm fomēta pgrediēdi. ⁋ Iuraui & firmaui. Manife
ſta animi firmitas ſignificatur iuramento non præcipiti ſed deliberato ac firmo animo ad cuſtodien
dum iudicia: hoc eſt ad ſeruandum quęcunꝗ iudicauit debita ſeruari iuſtitia tua, regula etiam ſummo
rum: nō iuſtitia humana, quæ regulat ea quæ foris ſunt.
Humiliatus ſum. Secūdo deſcribit recognoſcēs diuinā gratiā tā in nō voluntariis ꝗ̄ in voluntariis. Hu
miliat⁹ ſū vſꝗ valde, vſꝗ multū depſſus ſū i hac ſemita: iuxta illud aplī. ſupra modū grauati ſumus, ita
vt tederet nos viuere. Viuifica me (ecce recognitio gratię i oppſſiōibus) iuxta verbū tuū, qđ ē vita aię.
Voluntaria oris mei. Non ſolum in oppreſſionibus quæ ſunt cōtra naturalē voluntatē, ſed ēt in ſpō
taneis opibus cōplacea tibi. Et appellat ſpōtanea opera, voluntaria oris: quia nō ſolum ſunt volūtarie
ppoſita, ſed ēt ore ſpontaneo prolata. ⁋ Velis obſecro. Dictio hebraica ſonat imperatiuum verbi vo
lo vis, quo lingua latina caret. & propterea interpretes loco imperatiui poſuerunt futurum optatiui.
Obſecro ſumitur prout eſt aduerbium obſecrantis. ⁋ Et iudicia tua doce me. acceptando voluntaria

opera mea,doce me pati iudicia tua,quæ incipiunt a domo dei.

Aia mea. Tertio deſcribiẗ perſona hæc ambulans in periculis nõ declinãs a via. Et deſcribiẗ piculum metaphorico ſermone. Aia mea in palma mea cõtinue. Portãs enim continue vitã in manu ſua,dr̃ eſſe in cõtinuo piculo vitę. Et forte erat pueruiũ tunc tpis,quo ad ſignificãdũ magnitudinẽ piculi,diceba/tur φ ille portat aĩam ſuam in manu ſua. ℣ Et doctrinę tuæ nõ ſum oblitus. Rõ aũt tãti periculi ſubiũ giẗ. Dederũt ipii laqueũ mihi,ita φ talẽ dederũt ipii laqueũ φ vita mea eſt cõtinue in manu mea:& a pceptis tuis nõ erraui.neq; in mẽte oblitus ſum,neq; in opere erraui in tãtis periculis. Et potes hæc pi/cula intelligere de ſolis periculis aĩæ,& de periculis aię(hoc eſt fidei/veritatis,bonoꝝ moꝝ)ex laqueis humanis cũ periculo vitę corporalis:vt contigit martyribus. ℣ Põt nihilominus aliter exponi meta/phora aię in palma:vt.ſ.ſignificeẗ remediũ quo vtiẗ pſona hæc ambulãs in hac ſemita. Et ſic idem eſt dicere aia mea in palma mea continue,& dicere in omni opere meo memoror nouiſſima mea. manus enĩ opus ſignificat:& aĩa cõtinue in manu,eſt id qđ eſt aię corã ſe habere continue in opere.

Hereditaui. Demũ deſcribiẗ pſona hæc ſm ſomenta pgreſſus duo. Alteꝝ eſt gaudiũ iternũ diuini te/ſtimonii. Quia teſtimonia tua gaudiũ cordis mei ſunt,ideo hęreditaui illa æterno. Teſtimonia dei in/terna ſunt ipũſſancti dona,teſtificãtia intus φ filii dei ſumus:iuxta illud.ipſe ſpũs teſtimonium reddit ſpũi nr̃o φ filii dei ſumus. Teſtimonia vero dei extrinſeca,ſunt & ſacrę ſcripturę ſeu verba dei & opera ſancta. Et vtraq; hæreditare(hoc eſt velut hæreditario iure habere)nõ eſt niſi filioꝝ dei:iuxta illud. φ ſi filii,& hæredes. Vñ filiũ ſe dei adoptiuũ perſona hæc eſſe ſignificat:explicãdo ſe tãto gaudio participa/re diuina teſtimonia φ hæreditauit illa æterno:hoc eſt ad æternã poſſeſſionem,& nõ ad pñtis tñ vitę perfectionẽ. Quod clarius ſubiũgiẗ dicẽdo iclinaui. ℣ Alterũ eſt ęternus finis. Inclinaui cor meũ,iuxta apl̃icum dictũ in captiuitatẽ redigẽdo oẽm itellectũ in obſequium chri,ad faciendũ ſtatuta tua,ad ſeruã/dũ vniuerſam legẽ tuã vſq; ad minima,ęterno fini:hoc eſt vacãs & ſtudẽs ęterno fini,nõ tpali:qualis ẽ btitudo cœleſtis patrię. Propter quã cõſequẽdã ſeruanẗ pcępta dei:iuxta illud apli.2.timo.4. bonũ cer/tamẽ certaui,curſum cõſummaui,fidem ſeruaui,in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ &c̃.

ℭ VVLGATA EDITIO.

Samech. INiquos odio habui:& legem tuam dilexi.

Adiutor & ſuſceptor meus es tu:& in uerbum tuum ſuperſperaui.

Declinate a me maligni:& ſcrutabor mandata dei mei.

Suſcipe me ſm eloquium tuum & uiuam:& non cõfundas me ab expectatione mea.

Adiuua me:& ſaluus ero,& meditabor in iuſtificationibus tuis ſemper.

Spreuiſti omnes diſcedentes a iudiciis tuis:quia iniuſta cogitatio eorum.

Pręuaricantes reputaui oẽs peccatores terrę:ideo dilexi teſtimonia tua.

Confige timore tuo carnes meas:a iudiciis enim tuis timui.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

1 Samech. COgitationes odiui:& doctrinam tuam dilexi.

2 Samech. Abſconſio mea & ſcutum meum tu: [dum] uerbum tuum † expectaui. († verbo tuo)

3 Samech. Recedite a me malignantes:& ſeruabo mandata dei mei.

4 Samech. Suſtẽta me ſm dictũ tuũ,& uiuã:& ne confunde me ab expectatione mea.

5 Samech. Suſtenta me:& ſaluus ero,& loquar in ſtatutis tuis continue.

6 Samech. Calcaſti oẽs errantes a ſtatutis tuis:quia falſitas ſapientia eorum.

7 Samech. Scorias ceſſare feciſti oẽs impios terrę:propterea dilexi teſtimonia tua.

8 Samech. Horripilauit a timore tui caro mea:& a iudiciis tuis [ego] timui.

COgitationes odiui. In hoc.15.octonario ppheta induit pſonã viri īter diuinã legẽ & humana/rũ legũ figmẽta cõſtituti. Et explicat eã in primo verſiculo.cogitationes odiui,& doctrinã tuã di/lexi. Adinuẽtiones humanaꝝ legũ de diis & ſimilibus,cogitatiões vocat:qa vere nõ ſũt niſi cogitatio/nes:nõ.n.hñt fundamẽtũ in re,ſed ſolũmõ in humanis adibẽtionibus.vñ & apte e regione locanẗ ad le/gẽ diuinã ſub rõne doctrinę:qa eſt vere doctrix:vtpote a ſũmo doctore deo manans. Nec ſolũ perſona hæc prælegit doctrinã dei,ſed leges alias odio habuit,legem autem dei dilexit.

ℭ Et affert perſona hæc quadruplicẽ rõnem ſuę dilectionis erga legem dei & odii erga alias. Primo qa lex dei eſt defenſiua. Secundo ſuſtentatiua. Tertio victrix.& quarto punitiua. ℭ Defenſio in primis

ſignificaſ. Abſconſio mea:hoc eſt dñ̃ in hac vita expectam in ſtatu ſpei verbũ tuũ, verbũ legis tuæ ſplendũ, tu abſcõſio mea, ad ſimilitudinẽ latibuli ſaluãtis a pſequẽtibus:& ſcutũ meũ, ad ſimilitudinem ſcuti ſaluãtis a pcutiẽtibus. Significaſ.n.p hoc ad lrãm ꝙ ſperãs in verbis legis dei, ſortiſ deũ p ſcuto & pro latibulo; put variæ inſecutiones exigũt. qđ nõ pſtaſ ſperãtibus in aliis legibus.

Recedite a me malignãtes. Effectus defenſionis ſignificaſ. Recedite, elongatione morum: & ego ſeruabo mandata dei mei.

Suſtẽta me. Virtus ſuſtentatiua deſcribiſ. eget.n.hõ īfirmus ſuſtẽtatione diuini pabuli. Et propterea apte dicit. Suſtẽta me ſm dictũ tuũ & viuam, vita aiæ: quia nõ in ſolo pane viuit homo, ſed in oĩ verbo qđ procedit de ore dei deute.8.& ne confunde me ab expectatione mea æternę beatitudinis.

Suſtẽta me. Prima ſuſtẽtatio eſt ad viuendũ hic fide & ſpe æternę btitudinis: hęc aũt eſt ad ſalutem & doctrinam aliorum, ſignificatam dicendo. & loquar in ſtatutis tuis continue. Iungit autem doctrinę aliorum ſalutem propriam; quia oportet diuinę legis doctorẽ, ante oia propriam habere ſalutem aiæ: alioquin eſt velut æs ſonans aut cymbalum tinniens: vt diciſ. 1. ad cor. 13.

Calcaſti. Deſcribiſ victoria diuię legis ſupra alias. Calcaſti oẽs errãtes a ſtatutis tuis, a nimis pceptis legis tuę: qa falſitas ſapia eoꝝ: hoc eſt qa ſapia eoꝝ innitiſ falſitati, iõ tu veritate legis tuę calcaſti eos.

Scorias ceſſare feciſti. hoc eſt feciſti ceſſare oẽs ipios terrę tanq̃ ſcoria, tanq̃ feces argẽti. Per qđ clare deſcribiſ punitio ipioꝝ in futura vita: tũc.n.& nõ prius ceſſabũt oẽs ipii terræ. Et vere ceſſabunt vt ſcoriæ. nã nũc in hac vita electi ſunt mixti reprobis vt argẽtũ ſcoriis: tũc aũt depurato argento ſeparabiſ ſcoria: & ſic ceſſabũt ipii a terra. ¶ Propterea dilexi teſtimõia tua. Duplicẽ effectũ in pſona hac ppẽde ex futuro iudicio. Alter ẽ amor diuinoꝝ teſtimonioꝝ: hoc ẽ ſctõꝝ opeꝝ & ſctãꝝ ſcripturaꝝ: ambo.n. ſunt teſtimonia dei. Alter eſt tremor diuinoꝝ iudicioꝝ. Horripilauit a timore tui caro, tãtum timui iudicia tua futuræ vitæ ꝙ caro mea ad ſimilitudinem patientis horripilationem tremuit. Et dixit hoc ad conteſtandum veritatẽ æternarum poenarũ: quæ reſeruantur infligendæ diuino iudicio.

¶ VVLGATA EDITIO.

Hain. FEci iudicium & iuſtitiam: non tradas me calumniantibus me.
Suſcipe ſeruum tuum in bonum: non calumnientur me ſuperbi.
Oculi mei defecerunt in ſalutare tuum: & in eloquium iuſtitię tuæ.
Fac cum ſeruo tuo ſm miſericordiam tuam: & iuſtificationes tuas doce me.
Seruus tuus ſum ego: da mihi intellectum ut ſciam teſtimonia tua.
Tempus faciendi domine: diſſipauerunt legem tuam.
Ideo dilexi mandata tua: ſuper aurum & topazion.
Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: oẽm uiam iniquam odio habui.

¶ IVXTA HEBRÆVM.

1 Hain. FEci iudiciũ & iuſtitiã: ne dimitte me calumniantibus me.
2 Hain. Dulcifica ſeruum tuum bono: non opprimant me ſuperbi.
3 Hain. Oculi mei conſumpti ſunt ſaluti tuæ: & dicto iuſtitiæ tuæ.
4 Hain. Fac cum ſeruo tuo iuxta gratiam tuam: & ſtatuta tua doce me.
5 Hain. Seruus tuus ego: intelligere me fac, & cognoſcam teſtimonia tua.
6 Hain. Tempus ad faciendum domino: fregerunt doctrinam tuam.
7 Hain. Propterea dilexi mandata tua ſuper aurum & obrizum.
8 Hain. Propterea oia mandata oium direxi: oẽm ſemitam falſitatis odiui.

FEci iudiciũ. In hoc.16.octonario propheta induit pſonã oĩ conatu ſtudẽtis ad ſalutẽ animæ ſeruando legem dei. Et explicat illam in tertio verſiculo. oculi mei conſumpti ſunt ſaluti tuæ & dicto iuſtitiæ tuæ. Mentis enim oculos tam ſtudioſe intendentes ſaluti quæ ſm deum eſt, & intelligendis ac exequendis dictis diuinę iuſtitiæ, habuiſſe ſe dicit, ꝙ conſumpti ſunt, ꝙ ad ſimilitudinem laborantiũ diu ſuſpiciẽdo cõſũpti deſcribũſ. Vbi manifeſte apparet magnus conatus ad ſalutẽ iuſtitiãq; ſm deũ.
¶ Tractaſ autem hæc ſtudioſa perſona, primo ſm ppriatum virtutum opa relata ad fructus pcipiendos: qui.ſ. nõ ſunt in ptãte eius. Secũdo ad fructus perceptos: qui ſcilicet ſunt in poteſtate eius. Feci .nõ dicit docui aut laudaui ſed feci, opere executus ſum, iudiciũ & iuſtitiam, hoc eſt omnia quæ ſub ratione debita a me fuerunt facienda. quod eſt plenum iuſtitiæ opus.

Ne dimitte me. Fructus ſeruatę iuſtitię deſcribiſ nõ dimitti a deo in vexationibus calũniatoꝝ. Et hic fructus ſicut & cęteri ſequẽtes vſq; ad ſextũ verſiculũ, deſcribiſ depcatiue. tũ qa eſt fructus pcipiẽdus. tũ qa nõ eſt in ptãte pſonę iuſtę. tũ qa nõ eſt fructus neceſſario cõſequẽs, ſed ex diuina gratia. Aſſignaſ tũ

hic fructus iuſtitiæ:qa rõni cõſentaneũ eſt vt ab exequente iudiciũ & iuſtitiam/abſint calumniæ.

Dulcifica. Non ſolũ in debitis ſtuduit perſona hæc recte ſe habere:ſed ẽt in qbuſcunq; bonis ſtuduit ſe exhibere dulcẽ. In quo ſignificat̃ ſtudiũ huius ꝑſonæ ad cõplacendum aliis in quocunq; bono. Vbi aduerte ꝙ dictio bono eſt caſus datiui.petit enim ꝙ deus efficiat ſe dulcem bono:hoc eſt ad operandũ bonum. In quo ad modum ſuauem operandi bonum tendit.¶ Non opprimant me. Fructus tam dulcis affectus ad omnes in bono/deſcribitur euitatio violentiæ a ſuperbis.quadrat enim tam ſuaue conuerſanti vt vereantur etiam ſuperbi violentiam illi inferre.

Oculi mei. Nota prudẽs lector ꝑſonã hanc gradatim deſcribere partes virtutũ ſuaꝝ.nam ĩchoauit a virtute erga debita,& aſcendit ad virtutẽ ẽt ad nõ debita:modo autem ad ſupremum aſcẽdit ſtudium erga diuina.vtrunq; enim priorum erga humana fuit. Vnde & hic deſcribuntur mentis oculi conſumpti/ad magnitudinem ſtudii ſignificandam:& ſolius ſalutis ac iuſtitię dei mentio fit.

Fac cũ ſeruo tuo. Ad duo tetenderũt oculi:ſcilicet ad ſalutẽ & dictum iuſtitię.Et ꝓpterea prius ponit fructũ ſalutis.Fac cum ſeruo tuo iuxta gratiã tuã.gr̃a.n.dei ſalutifera eſt.¶ Et ſtatuta tua. Iam ponit alterũ fructũ:ſcilicet iuſtitię quo ad cognitionẽ.tum ex parte doctoris/doce me. tũ ex parte diſcentis/fac me intelligere &c̃.¶ Aduerte inter hæc ꝙ in vtroq; fructu nominat ſe ſeruum/accumulando officia. Ac ſi aperte diceret.Non ſolum toto ſtudio ad ea quę ſalutis & iuſtitiæ tuæ ſunt anhelo, ſed ſeruus quoq; tuus ſum/ad te dominum meum recurrens pro gratia & pro doctrina.

Tẽpus ad faciẽdũ dño. Cõſumpti ſunt oculi mei dicto iuſtitię tuæ/nõ ſolũ cognoſcẽdo ſed principaliter exequendo.Et ad cognoſcẽdũ quidem ſupplex rogam.doce me/fac me itelligere.Ad exequẽdum vero intellexi ꝙ tẽpus ad faciẽdũ dño.Et eſt caſus datiui dño.¶ Põt hic textus dupliciter itelligi. Primo de tpe pñtis vitæ & humano facere.Et ſic eſt ſenſus.tẽpus hoc eſt ad faciẽdũ/hoc eſt ad operãdũ,in obſequiũ dei:iuxta illud eccĩ.15.nemini deus dedit ſpatiũ peccãdi.Et iuxta hũc ſenſum ſubiungit̃ abuſus tẽporis apud illos qui fregerunt legẽ dei:& ex alia parte ſubiũgunt̃ fructus ꝑceꝑti in ꝓpria perſona ex cognito tpe ad obſequẽdũ dño,dicendo.ꝓpterea dilexi &c̃.vſq; ad finẽ.¶ Secundo põt itelligi de tpe reſeruato deo ad faciendũ manifeſtã iuſtitiã ipiorũ.quod erit tp̃s vl̃is iudicii.Et ſic eſt ſenſus. Dño eſt ſeu erit tẽpus ad faciẽdũ,qa fregerũt doctrinã tuã.Et hic ſenſus magis quadrat cõtextui:in quo ſtudiũ huius perſonę deſcribitur,non comparatio eius ad impios.¶ Nota acute lector/ꝙ ideo propheta in opere iuſtitiæ punitiuę meminit temporis ad faciendum, quia in reliqs operibus dei ex dei ſapientia oĩa præfiniuntur/punitio autem ex tempore praui operis pendet: quia non prius deus eſt vltor q̃ homo peccet. Tempus ergo peccati habet hanc conditionem ꝙ eſt neceſſario requiſitum ad faciẽdum opus punitionis,& non ſe tenet ex parte dei.Et ſic quum dixiſſet tempus ad faciendum domino,explicando conditionem temporis materiam faciendi domino pręſtantis/ſubdit.fregerunt doctrinam / hoc eſt legem,tuam.Peccatum enim quod fractio diuinæ legis eſt/tempus conſtituit faciendi vindictam : quia ex tunc & non prius põt deus facere vindictam.Et iuxta hunc quoq; ſenſum ſimiliter ſubiũguntur fructus perceꝑti ex cognito tempore vindictę impiorum.

Propterea dilexi. Tres fructus perceꝑti in ſtudioſa hac ꝑſona deſcribunt̃. Primus eſt dilectionis/ꝓpterea dilexi.Si ꝓpterea refert tẽpus datum ad obſequẽdum dño,quadrat præferre mãdata dei auro & oĩbus:vtpote vtendo tpe nõ ad lucrũ auri,ſed ad faciendum mãdata dei.Et ſimiliter ſi ꝓpterea refert tẽpus punitionis iniquoꝝ,etiam quadrat vt nõ timore ſed amore ſeruet mandata dei.¶ Vbi recole ꝙ in fine pręcedentis octonarii iuſtus dixit ſe timere iudicia dei ita ꝙ caro ſua horripilauit:& modo dicit ſe diligere mandata dei.Optima diſcretio inter pœnas & mãdata. Æternas pœnas timet iuſtus:iuxta verbum domini.oſtendam vobis quem timeatis:timete eũ qui poſtq̃ occiderit habet poteſtatem mittere in gehennã/matth.10.Mandata aũt diligit,quoniã fides per dilectionẽ operatur.

Propterea. Secũdus fructus eſt oĩum hoĩum oĩumq; legum mãdata oĩa dirigere/hoc eſt recto aĩo ſeruare:iuxta pręceptum apoſtolicũ:cui vectigal vectigal cui tributũ tributum/ad ro.13. Et petrus ſubiecti eſtote omni humanę creaturę propter deum.Et ruſus.ſerui ſubditi eſtote dñis,nõ tñ bonis ſed etiã dyſcolis.1.pet.2.¶ Omnem ſemitam. Tertius fructus eſt odium omnis viæ iniquę. Vbi aduerte ꝙ ex hoc tertio apparet ꝙ de ſolis mandatis non iniquis dixit/oĩa omnium mandata direxi. iniquis enim mandatis repugnat rectificari.Et propterea ſubiunxit ꝙ illa odit.

¶ VVLGATA EDITIO.

Pe. MIrabilia teſtimonia tua:ideo ſcrutata eſt ea anima mea.
Declaratio ſermonum tuorum illuminat:& intellectum dat paruulis.
Os meum aperui & attraxi ſpiritum:quia mandata tua deſiderabam.
Aſpice in me & miſerere mei:ſm iudicium diligentium nomen tuum.
Greſſus meos dirige ſm eloquium tuum:& non dominetur mei omnis iniuſtitia.
Redime me a calumniis hominum:et cuſtodiam mandata tua.

Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum:& doce me iuſtificationes tuas.
Exitus aquarum deduxerunt oculi mei:quia non cuſtodierunt legem tuam.

ℂIVXTA HEBRÆVM.

ſunt
1 Pe. SEparata testimonia tua:ideo cuſtodiuit ea anima mea.
2 Pe. Apertio ſermonum tuorum illuminabit:intelligere faciens ſimplices.
ad mādata tua
3 Pe. Os meum aperui & reſpiraui:quia mandatis tuis deſideraui.
ſtatutū
4 Pe. Vertere ad me & miſerere mei:ſm iudicium diligentibus nomen tuum.
5 Pe. Greſſus meos firma in dicto tuo:& ne fac dominari in me omnem iniquitatem.
6 Pe. Redime me a lite adam:& cuſtodiam pręcepta tua.
7 Pe. Facies tuas fac lucere in ſeruo tuo:& doce me ſtatuta tua.
ab hoc q
8 Pe. Riui aquarum deſcenderunt oculis meis:ſuper non cuſtodierunt doctrinā tuam.

SEparata. In hoc.17.octonario induit propheta perſonam hominis ſitientis ad apertum ſenſum diuinorum eloquiorum. Et explicat illam in verſiculo tertio.os meum aperui & reſpiraui,quia mādatis tuis deſideraui. Magnitudinem deſiderii ad percipiendam explanationem ſacrorum eloquiorum in praecedenti verſiculo poſitam/deſcribit a metaphora paſſionis humanae accidentis in prima pręſentia rei valde deſideratę.experimur ſiquidem q deſiderantibus nobis valde aliquam perſonam,quum illa adeſt/tanto replemur gaudio q aperto ore nihil loquimur/ſed reſpiratione nobis opus eſt:quia multitudo ſpirituū ex dilatatione cordis exhalat prae gaudio. Hanc paſſionem ſignificat dicens.os meum aperui & reſpiraui/in apertione eloquiorum tuorum. Et rationem ſubdit.quia mādatis tuis/hoc eſt ad mandata tua intelligenda,deſideraui/peruenire.

ℂ Tractatur autem perſona hęc relata ad differentiam fructuum ex diuino eloquio manifeſtato vel non manifeſtato. Et aſſignatur diuino eloquio non manifeſtato vnus fructus:manifeſtato autem aſſignantur ſex fructus. ℂ Separata(ad ſimilitudinem ſeparatorum ab humano vſu ſignificantur diuina eloqa quatenus cōtinēt occulta nobis myſteria/tanq̄ ab vſu cognitionis nſę ſeparata)teſtimōia tua/ eloquia & opera teſtimonium perhibentia de deo. ℣ Ideo cuſtodiuit. Ecce fructus diuinorum teſtimoniorum quatenus ſunt occulta. Ideo/hoc eſt propter reuerentiam eorum,anima mea/credens & ſperās in illis occultis,cuſtodiuit ea/curam habuit ſeruandi ea.

Apertio ſermonum tuorum. Contra ſeparationem e regione ponit apertionem/tanq̄ alterum ſtatum diuinorum eloquiorum. Apertio/declaratio/explanatio,ſermonum tuorum illuminabit/quando erit vim habebit illuminatiuam. Quod clare videmus adimpletum:illuminato iam mundo/explanata a chriſto & apoſtolis ſacra ſcriptura/manifeſtatis iis quae teſtimonium perhibent de deo. ℣ Intelligere faciens ſimplices. Apertio diuinorum ſermonum eſt ſm ſe illuminatiua:ſed effectum luminis nō efficit in omnibus,ſed in ſimplicibus. Et propterea primus fructus deſcribitur. faciens intelligere ſimplices:hoc ē hoīes nō duplici via gradiētes/hoīes facile ſuaſibiles. Hi.n.ſimplices appellantur:ad differētiam hoīum imperſuaſibilium,quibus tot diuina teſtimonia non ſufficiunt ad fidei lumē ſuſcipiēdū.

Os meum aperui.ad pſentiā tāti lumīs os meū apui,& reſpiraui/tāto gaudio repletus ſum q ſilis fui apiēti os & reſpiranti:q̄a mādatis tuis/itelligēdis,deſideraui:hoc ē q̄a ad mandata tua intelligēda ptingere deſideraui. Datiuus enim caſus ſignificat motū deſiderantis intereſſe apertioni eloquiorū dei.

Vertere ad me. Secundus fructus eſt recognitio diuinę ſalutis repoſitę diligentibus deum. Ad hanc enim obtinendam illuminatus ex apertis ſermonibus diuinis/primo ſupplicat.vertere ad me. Deum alloquitur humano more/tanq̄ hactenus auerſo vultu exiſtētem:quia vere velut auerſo vultu ſe habet ad nos anteq̄ credamus. Vertere ad me/iam illuminatum,& miſerere mei/nō qualitercūq,ſed ſm iudicium pręparatū diligentibus nomen tuū. Iudiciū quidē paratū diligentibus gloriā dei,eſt iudiciū nō īputans peccata cōmiſſa ad aeternā poenam/& accęptans bona opera ad aeternū pręmiū. Et vtrūq p euidubio ex diuina procedit miſericordia. Vnde petitio aeternę ſalutis eſt hic primus affectus.

Greſſus meos firma. Tertius fructus.in ſecūdo affectu ad ſtabilitatē deſcribit.optimū eſt gr̃a ſtabiliri cor. Et ne fac dñari. Firmitas in via dei pendet ex duobus.ſ.ex parte dei firmantis ſua gratia greſſus(hoc eſt affectus)nſos in dictis dei:& ex parte noſtri ab excuſſiōe dñii oīs vitii ſuper nos. Aſſueti in aliquibus vitiis/ſunt velut ſubditi vitiis illis:quoniam habitus ſeu mala cōſuetudo tantum pręualet vt dominēt affectibus & opibus humanis. Et hinc fit vt tales recēter poenitētes/aut recidiuēt aut magnas patianē difficultates ad reſiſtendū inclinationibus aſſuetis:nec ſunt firmi in via dei donec excutiant a ſeipſis tales malas habilitates. quod eſt nullā dominari ei iniquitatē. Non enim dicit & ne fac me peccare,ſed ne fac dñari pctm.ineuitabile ſiquidē eſt humanę fragilitati pctū omne:ſed nō eſt ineuitabi-

lıs conſuetudo peccandı/malus habitus ad peccandum, quı eſt velut dominus.

Redime me. Quartus fructus deſcribiť in tertio affectu illuminati ad euadēdū picula īminētia a repugnātibus affectibus humanis tā ꝓprıis q̄ alienis: puta vxore/filius/domeſticis/amicis/& hmōi. Hmōi.n. picula ſeruitutē appellat litı humanę: qa vete inata ē nobis q̄dā ſeruitus ſuaſiōibus domeſticoꝝ & amicoꝝ. Quę lites dnr: qa pugnę ſūt cōtra nos ad mala nr̄a: iuxta illud. inimici hois domeſtici eius. ¶ Redime me/ſeruū (redēptio.n.a ſeruitute ē) naturalis neceſſitudinis, a lite/ab ipugnatiōibus, adā. Nō dixit iniquoꝝ aut ſupboꝝ ſed hois (adā.n. nomē naturæ humanæ eſt) qa a ſeruitute qua naturalibus neceſſitudinibus ſubıcimur & ad mala trahimur/petit liberari. Et cuſtodiam. Seruitus enim iſta impedit obſeruationem pręceptorum dei: iuxta illud. qui non odit patrem & matrē &c̄. non pōt meus eē diſcipulus. Et rurſus. qui vult venire poſt me/abneget ſemetipſum.

Facies tuas. Quītus fructus in q̄rto illuminati affectu ad īternā doctrinā totius legis diuinę/deſcribiť. Facies tuas/hoc eſt id quo tu diſcerneris/qđ ē de te reuelatū, fac lucere ſeruo tuo: ſic vt doceas me īterius, ſtatuta tua/legē tuā vſq; ad mīma ſuare. In ſecūdo verſiculo hui⁹ octonarii dictū ē ꝙ apertio ſermonū dei illuminat, & tñ mō petit lumē: qa ibi de lumīe fidei ad credēdū/hic de extēſo lumīe ad opandū ē ſermo. Vñ & dñs mittēs diſcipulos i mūdū/bis ꝑcipit docere. Prīo ea q̄ ſūt fidei, & deīde ea q̄ ſunt operum matth. vlt. docete oēs gentes baptizantes eos, docentes eos ſeruare oīa quæ pręcępi vobis.

Riui aquarum. Vltimus fructus eſt pniæ. q nō deꝑcatiue (vt ꝑcedētes) ſed aſſertiue deſcribiť, tanq̄ in ꝑtāte eius exñs. Et ē fructus pnię. ¶ Riui aq̄ꝝ deſcēderūt oculis meis/ꝑ ab oculis meis: ſup nō cuſtodierūt doctrinā tuā/hoc eſt ſup hoc ꝙ nō ſeruarūt legē tuā. ¶ Nō putes vltimū verſiculum primo contrariū/quo dixit ideo cuſtodiuit ea aīa mea. qm̄ ibi impfectā obſeruationem legis ſignificauit: tum ex ſtatu non manifeſtatæ legis: tum ex eo ꝙ aīæ ſuę nō ſibi attribuit obſeruationē illam, tanq̄ ſuperior pars tm̄ ſeruauerit legem. Hic autem deflet non plenam legis obſeruationem. Vnde oculos ſuos inducit nō cuſtodiſſe legem: ad ſignificandum per carnales oculos inferiorem partem animæ.

¶ VVLGATA EDITIO.

Zadi. IVſtus es domine: & rectum iudicium tuum.
Mandaſti iuſtitiam teſtimonia tua & ueritatem tuam nimis.
Tabeſcere me fecit zelus meus: quia obliti ſunt uerba tua inimici mei.
Ignitum eloquium tuum uehementer: & ſeruus tuus dilexit illud.
Adoleſcentulus ſum ego & contemptus: iuſtificationes tuas non ſum oblitus.
Iuſtitia tua iuſtitia in æternum: & lex tua ueritas.
Tribulatio & anguſtia inuenerunt me: mandata tua meditatio mea eſt.
Equitas teſtimonia tua in æternum: intellectum da mihi & uiuam.

¶ IVXTA HEBRÆVM.

1 Zadi. IVſtus tu domine*: & rectitudo ſunt iudicia tua.
2 Zadi. Pręcępiſti iuſtitiam eſſe teſtimonia tua & ueritatem tuam ualde.
3 Zadi. Contriſtauit me zelus meus: quia obliti ſunt uerborum tuoꝝ anguſtatores mei.
4 Zadi. Purificatum eſt dictum tuum ualde: & ſeruus tuus dilexit illud.
5 Zadi. Paruus ſum ego & contemptus: pręcæpta tua non ſum oblitus.
6 Zadi. Iuſtitia tua eſt iuſtitia æterno: & doctrina tua eſt ueritas.
7 Zadi. Anguſtia & tribulatio inuenerunt me: mandata tua ſunt ſolatia mea.
8 Zadi. Iuſtitia ſunt teſtimonia tua æterno: intelligere me fac & uiuam.

IVſtus tu. In hoc. 18. octōario īduit ꝓpheta pſonā tātę pfectiōis vt afflict⁹ nō ſolū cōſtās ſit/ſed affligať qa ſe affligētes obliuiſcunť legis dei. Et explicat illā in tertio verſiculo. cōtriſtauit me zelus me⁹. qa obliti ſūt verboꝝ tuoꝝ anguſtatores mei. Vbi clare deſcribiť & ꝙ patiť/dicēdo anguſtatores mei. & quātū zelū hēat verboꝝ dei: ꝙ nō doleat de ꝓprio malo, ſed qa inimici deſpiciunt legem dei.

¶ Tractatur aūt hæc perſona dupliciter. Primo quo ad cām zeli. deinde quo ad cōſtātiā ſuam patiendo ex eiſdem cauſis. Ita ꝙ eędē deſcribunť cauſæ zeli & conſtantiæ. ¶ Deſcribuntur itaq; cauſæ zeli/iuſtitia & veritas & puritas diuinorum ꝑcęptorum & eloquiorū. Intendit enim ex his rōnabilē mōſtrare ſuū zelum: qa deſpiciť iuſtitia & deſpiciť veritas. Et qm̄ rōnis ordo expoſcit vt ſicut hō ab hoie/& oliua

ab oliua/& vnūquodq; a ſuo ſimili pducif/ita pcępta iuſtitię & veritatis a iuſto & recto proficiſcātur, ideo hinc inchoat. Iuſtus tu dñe/nō p pticipatione ab alio ſed p teipſum:& rectitudo/nō ſolū recta,ſz iudicia tua/q̄ p teipſum dicis. Et ppea pcępiſti/in creaturis,iuſtitiā & veritatē eſſe teſtimonia tua/ſtatuiſti p teſtimoniis tuis iuſtitiā & veritatē. Vnde merito cōtriſtauit me zelus meus,qa obliti ſunt verborū tuorū/iuſtitię.ſ.& veritatis,anguſtatores mei. ¶ Apponit aūt aduerbiū valde dicēdo pręcępiſti valde, ad differentiam pręcepti non valde. Deus nanq; quędam pręcępit valde: vt quæ ſunt naturalis & moralis iuris.quędam vero pręcępit non valde:vt quæ ſunt cęrimoniarum. Illa ſunt iuſtitia & veritas in ppetuum:iſta ad tēpus iuſta & vera. Illa ſunt q̄ deus ſtatuit ſimplr & abſolute pro teſtimoniis ſuis:& ppea dicif pcępiſti valde. Vel aduerbiū valde determinat ſubintellectū verbū ſubſtātiuū eſſe.& ē ſenſus.pcępiſti iuſtitiā & veritatē eſſe valde teſtimonia tua. Et ſic explicaf ꝙ iuſtitia & veritas non ſunt qualtcūq; ſed valde teſtificātia deū iuſtū & rectū:ad differētiā naturaliū operū,q̄ minora ſūt teſtimonia dei.maius ſiqdē teſtimoniū de deo hēmus ex eo ꝙ actor ē iuſtitię & veritatis q̄ ex eo ꝙ ē actor naturæ.

Purificatum dictū tuū. Zelus effectus amoris eſt. Et ppea inter cauſas zeli primum tenet locum cauſa amoris/impellentis ad zelandum. Hæc amoris cauſa deſcribif.purificatum dictum tuū valde.purificatum inquam ab omni falſitate/ab omni fuco/ab omni ſpecie fallacię/ab omni iniquitate,ad ſimilitudinē argenti ſeu auri valde purificati eſt vniuerſum dictū tuum in ſacro eloquio. Et ideo ſeruus tuus (de ſeipſo in tertia perſona loquitur)dilexit illud.ex hac enim dilectione diuini verbi ortus eſt zelus affligens illum quia verba dei ſunt tradita obliuioni. ¶ Vbi aduerte prudens lector conſonantem antedictis cauſam amabilitatis diuini verbi fuiſſe allatam.iuſtitię enim & veritati puritas ſocia eſt.

Paruus ego. Deſcriptis cauſis zeli/deſcribit ſecundo loco propriam conſtantiā ex eiſdem cauſis in perpeſſione malorum ab inimicis ſuis. Paruus ego & contēptus. In paruitate intellige priuationē magnitudinis graduū/dignitatū/officiorū.in cōtēptu vero ꝙ nō ſolū tenef paruus,ſed(quod intolerabilius eſt) ēt deſpicitur. Et cū toto hoc pcępta tua nō ſum oblitus/ſicut ſunt obliti anguſtatores mei.

Iuſtitia. Nota prudēs lector in ſecūdo verſiculo quattuor dictiones. Pria eſt pcępiſti.& ideo quāti fecerit dei pcęptū deſcripſit/dicēdo & pcępta tua non ſum oblitus. Secunda eſt iuſtitiā.& vſurus illa modo ſubdit.iuſtitia tua/hoc eſt pcępta a te,eſt iuſtitia ęterno/nō eſt iuſtitia ad horā ſed eſt iuſtitia ſemper:ad differētiam iuſtitię humanę,quæ vno tēpore eſt iuſtitia & alio non. Et intēdit per hoc declarare ꝙ iuſtitia quā deus ſtatuit pro teſtimonio ſuo eſt iuſtitia ſemp:vel eſt iuſtitia ducēs ad ęternitatē. ¶ Et doctrina tua veritas. Tertia dictio fuit & veritatē. Hac mō vſurus dicit illā eē doctrinā dei . ita ꝙ quum dixit pręcępiſti iuſtitiam & veritatem,pcępit iuſtitiam ſempiternā & doctrinā ſuam.

Anguſtia ⁊ tribulatio. Ex hoc ꝙ iuſtitia pcępta a te eſt iuſtitia ſempiterna/& doctrina tua eſt veritas, quum anguſtia & tribulatio inuenerunt me/inimicę mihi ab inimicis meis,mandata tua ſolatia mea fuerunt. Sicut prius dixerat paruus ego & contemptus,ita nunc tribulationi adiungit anguſtiam.tolerabile ſiquidem eſt tribulari:ſed intolerabile quodāmodo eſt ita tribulari vt apponatur anguſtia/vt non habeat quo ſe vertat/quo diffugiat/aut qua via euadat. ¶ Vbi etiā perpende perſonam hanc affligi non ſolum in iis quæ ſunt dignitatis & honoris,ſed etiam in iis quę ſunt perſonę: tribulationibus .ſ. & anguſtiis. Et in his oībus non ſolum dilexit/zelauit/memor fuit,ſed etiam delectatus eſt & vt ſolatiis vſus eſt mandatis dei continentibus doctrinam & iuſtitiam dei.

Iuſtitia. Quarta dictio fuit teſtimonia tua. Hac modo vtitur. Iuſtitia teſtimonia tua ęterno/hoc eſt teſtimonia tua ſempiterna ſunt iuſtitia.quod eſt etiā verū ecōuerſo. Et intendit per hoc ꝙ teſtimonia dei nunq̄ ſunt aliud q̄ iuſtitia:hoc eſt ꝙ nō ſunt teſtimonia dei furtum/rapina/aut quęcūq; alia iniquitas, ſed ſola iuſtitia. Vt hinc intelligas iuſtitiā & veritatē ita ſtatuta a deo in ſua teſtimonia/vt econuerſo teſtimonia dei ſint iuſtitia & veritas:& vtrunq; nō quādoq; ſic & quādoq; nō ſed ſemp. & ppterea nunq̄ deſerenda. ¶ Intelligere me fac & viuam. In pręcedentibus dixerat dilexi/non ſum oblitus/ & mandata tua ſolatia mea fuerunt:modo vero nō dicit intellexi,ſed dicit fac me intelligere. nō ꝙ minoris ęſtimet teſtimonia dei q̄ iuſtitiam & doctrinam:ſed quia de perſeuerantia cogitans recognoſcit ſuam fragilitatem/& diuinę gratię munus ſingulare nouit eſſe perſeuerantiam. Hinc.n.pro perſeuerantia ſupplex orat. Fac me intelligere intus teſtimonia tua,& viuam/vita animę.non.n.in ſolo pane viuit hō ſed dei verbo/proculdubio intellecto.ſeruatur.n.vita animę interno intellectu verbi dei.

¶ VVLGATA EDITIO.

Coph. Clamaui in toto corde exaudi me dñe:iuſtificationes tuas requiram.
Clamaui ad te:ſaluum me fac,et cuſtodiam mandata tua.
Pręueni in maturitate & clamaui:quia in uerba tua ſuperſperaui.
Pręuenerunt oculi mei ad te diluculo:ut meditarer eloquia tua.
Vocem meam audi ſecundū miſericordiam tuā dñe: ſecundū iudiciū tuum uiuifica me.
Appropinquauerunt perſequentes me iniquitati:a lege autem tua longe facti ſunt.

Prope es tu domine:& omnes uię tuę ueritas.
Initio cognoui de teſtimoniis tuis:quia in ęternum fundaſti ea.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

1 Coph. Ocaui in toto corde/reſponde mihi domine:ſtatuta tua cuſtodiam.
2 Coph. V Vocaui te/ſaluum me fac:& cuſtodiam teſtimonia tua.
3 Coph Pręueni in nocte & clamaui:uerba tua expectaui.
4 Coph Pręuenerunt oculi mei cuſtodias:ad loquendum in dicto tuo.
5 Coph Vocem meam audi ſm gratiam tuam domine:ſm iudicium tuum uiuifica me.
6 Coph Cogitauerunt ſequaces cogitationis:a doctrina tua elongati ſunt.
7 Coph Propinquus tu domine:& omnia mandata tua ueritas.
8 Coph Primo noui de teſtimoniis tuis:quoniam ęterno fundaſti ea.

V Ocaui in toto corde. In hoc decimonono octonano propheta induit perſonam aſſidue vacan
tis orationi ac contemplationi ad ſeruandum legem dei. Et explicat illã in primo verſiculo. Vo
caui. vocare deum/orantis eſt actus. In toto corde/non tepide/non ſemiaffectu. Reſponde mihi. effica
cia orationis eſt reſpondere deum vocanti homini. Intendit enim per hoc ꝙ non eſt vanum recurrere
ad deum ex toto corde: quia deus reſpondet opere internę illuſtrationis aut gratiæ collatione. Poni
tur autem non indicatiue ſed deprecatiue reſponde mihi: ad ſignificandum ꝙ ex diuina pendet gratia
reſpondere. Statuta tua cuſtodiam: hoc eſt pręcepta tua minima ſeruabo. Per quod oſtenditur nõ ſo
lum oratio, ſed tanta vis eleuatę mentis in diuina contemplatione vt dignus ſit diuina reſponſione/&
ad ſeruanda etiam minima præcępta reddatur promptus.
ℭ Tractatur autem hæc contẽplatiua perſona dupliciter. Primo ab operibus contemplatiuis: orandi
ſcilicet & meditandi. Secũdo a fructu. ¶ Circa actum orandi. Vocaui te/ad duo: ſcilicet ad ſalutem/ſal
uum me fac: & ad obſeruationem legis/& cuſtodiam teſtimonia tua.
Pręueni in nocte. Solicitudo orationis deſcribitur ex ſpe. Pręueni in nocte/hoc eſt ante tempus ora
tionis ſolitum in nocte ſurrexi, & clamaui/clamore cordis: verba tua expectaui/hoc eſt ex ſpe quam ha
bui in verbis tuis.
Pręuenerunt oculi mei cuſtodias. Solicitudo contemplationis deſcribitur ex vigilantia ante tem
pus excubiarum. Ad loquendũ/non cum aliis, ſed mecum de dictis tuis. Vbi intellige idem dici tem
pus orationis & contemplationis. & quod prius deſcribitur a nocturno tempore, modo deſcribitur ab
horis nocturni tẽporis quibus ſurgunt cuſtodes vigilias exercentes in arcibus & pręſidiis locorum.
Vocem meam. Reſoluit vniuerſa petita in ſua oratione ad duo: gratiam. ſ. & iuſtitiam. Et ſm gratiã
quidem petit audiri. Acſi aperte diceret. Quãuis te vocauerim in toto corde/& tanta ſolicitudine vſus
fuerim, non tamen exigo ſed ſupplico vt ſm gratiam tuam audias vocem meam. ¶ Secũdũ iudicium
tuũ viuifica me. A iuſtitia tua viuificari peto: hoc eſt ſiue punias ſiue remuneres, peto vt in meam ve
niat viuificationem: hoc eſt vt tam proſpera q̃ aduerſa cooperentur mihi in bonum.
Cogitauerunt. Deſcribiẽ ſecũdo fructus cõtẽplatiuę vitæ ex iuxtapoſitione ad ſapiẽtes mũdi. ℭ Co
gitauerũt ſequaces cogitationis. Intẽdit differẽtiã ponere inter cõtẽplationẽ ſuã & cõtẽplationẽ ſapiẽ
tũ huius mũdi. Dixerat. n. ꝙ ſurrexit de nocte ad cõtẽplãdũ dicta diuina &c̃. modo dicit ꝙ etiã ſequa
ces cogitationis (pħos & ſapientes vacantes meditationi/appellat ſequaces cogitationis: quia eorum
ſtudium in proſequendo internas meditationes occupatur) iſti inquam etiam cogitauerũt. Acſi aper
te diceret. non ſolus ego contemplationi vaco. Sed ecce differentia. a doctrina tua elongati ſunt. Fru
ctus ſubſecutus ex contemplatione eorum eſt elongatio a doctrina dei.
Propinquus tu domine. Vere dixi ꝙ ipſi elõgati ſunt a doctrina tua: quia tu non es elongatus ſed
es propinquus, ſed ipſi ſe elõgarunt. Et dicitur deus ꝓpinquus, qa vicinus eſt viſibilibus: pro quãto in
uiſibilia dei ꝑ ea quæ facta ſunt intellecta/cõſpiciuntur &c̃. vt dicitur ad ro. 1. Et omnia mandata tua ve
ritas. ac per hoc elongati a doctrina tua/elongati ſunt a veritate: iuxta illud. ita vt ſint inexcuſabiles: qa
cũ cognouiſſent deum non ſicut deum glorificauerunt/exercendo opera veritatis.
Primo noui. Recitato fructu aliorũ cõtẽplantiũ, ſubiũgit fructũ ꝓprię contẽplationis. ¶ Primo no
ui de teſtimoniis tuis. ego aũt contẽplãdo/ante oia noui de teſtimoniis tuis (iuſtitia & veritate/ordine
vniuerſi & aliis teſtificantibus deũ, quæ ſũt vera & valida teſtimonia tua) qm̃ æterno fundaſti ea. ¶ Ad
uerte hic ꝙ inter fructus cõtẽplationis ꝓprię cõputat perſona hæc nõ ſolũ hoc quod vltimo dixit, ſed
etiã duo ꝑcedẽtia, ſ. notitiam propinquitatis dei / & notitiam veritatis mãdatorum. Et ad hoc ſignifi
cãdũ appoſuit aduerbium primo. Acſi aperte diceret. noui ꝙ ꝓpinquus tu/& ꝙ omnia mãdata tua ve
ritas. & primũ noui de teſtimoniis (quę in doctrina tua a qua illi elongati ſunt cõtinentur) quoniam
in æternum fundaſti ea: hoc eſt quoniam non ad tempus ſed ſemper teſtificantia te firmaſti illa.

ℂ VVLGATA EDITIO.

Res. Vide humilitatem meam & eripe me:quia legem tuam non ſum oblitus.
Iudica iudicium meum & redime me:propter eloquium tuum uiuifica me.
Longe a peccatoribus ſalus:quia iuſtificationes tuas nõ exquiſierunt.
Miſericordię tuę multę domine:ſecundum iudicium tuum uiuifica me.
Multi qui perſequuntur me & tribulant me:a teſtimoniis tuis non declinaui.
Vidi prçuaricantes & tabeſcebam:quia eloquia tua non cuſtodierunt.
Vide quoniam mandata tua dilexi domine:in miſericordia tua uiuifica me.
Principium uerborum tuorum ueritas:& in ęternum omnia iudicia iuſtitię tuę.

ℂ IVXTA HEBRÆVM.

1 Res. Vide humilitatem meam & eripe me:quia doctrinę tuę nõ ſum oblitus.
ad dictũ tuũ
2 Res. Litiga litem meam & eripe me:dicto tuo uiuifica me.
3 Res. Longe ab impiis ſalus:quia ſtatuta tua non quęſierunt.
4 Res. Miſericordię tuę multę domine:iuxta iudicium tuum uiuifica me. ſdñi mei
5 Res. Multi perſecutores mei & anguſtatores mei:a teſtimoniis tuis non declinaui.
6 Res. Vidi fallaces & certaui:qui dictum tuum non cuſtodierunt.
7 Res. Vide quoniam prçcępta tua dilexi domine:ſcđm gratiam tuam uiuifica me.
8 Res. Caput uerbi tui ueritas:& ęterno omne iudicium iuſtitię tuę.

Vide humilitatẽ meã. In hoc.20.octonario induit ꝓpheta ꝑſonã certãtis aduerſus fallaces in materia diuinę legis. Et explicat illã ĩ verſiculo ſexto. vidi fallaces & certaui, q̄ dictũ tuũ nõ cuſtodierũt. Vbi iõ explicat q̄les ſũt iſti fallaces (dicẽdo q̄ dictũ tuũ nõ cuſtodierũt) vt ſignificet materiã fallacię: alioqn ſuꝑflue additũ eẽt q̄ dictũ tuũ nõ cuſtodierũt. qm̃ cõſtat fallaces oẽs nõ cuſtodire dicta dei: ſed multi fallũt in humanis negociis, multi in doctrina fidei aut moꝝ. Et iſti hic explicãdi fuerũt, dicendo qui dictum tuum non cuſtodierunt. ſ. in hoc fallaces ꝙ non curam habuerunt doctrinę tuę.
ℂ Tractaꝛ aũt haec ꝑſona dupl'r. Prĩo relata ad cõmẽdãdũ certamẽ ſuũ deo. ſecũdo ad explicãdũ ipſum certamẽ. Vide hũilitatẽ. Aduerte prudẽs lector ꝙ ex petitis a ꝑſona iſta (.ſ.eripe me, redime me, viuifica me) colligiꝛ ꝙ ꝑſona haec recognoſcit ſe indigere in hoc certamine liberatione, redẽptione & viuificatione: ac ꝑ hoc nõ certare cõfidẽdo in ꝓpriis viribus. Et ꝓpterea recurrẽdo ad deũ, ante oĩa ꝓponit vidẽdã ſuã humilitatẽ: hoc ẽ ſuã ſubiectionẽ. Acſi apte diceret. nõ potẽtiã, nõ celſitudinẽ meã ꝓpono, ſed ſubiectionẽ meã quã tibi ex debito exhibeo vide oculis grãe tuę. Et eripe me, ne ſuccũbã ĩ hoc certamine: q̄a doctrinã tuã nõ ſum oblitus. Nõ dicit q̄a doctrinã tuã ſeruaui, ſed q̄a nõ tradidi eam obliuioni: hoc eſt q̄a ſum de numero quęrentium facere legem tuã. Modeſte iuſtitiam ſuam allegat: nõ audẽs dicere ſe iuſtũ, ſed hoc ꝑticipare iuſtitię ꝙ memoriam ſeruat doctrinę diuinę, ſaltem ad quęrendum eam. Litiga litẽ meã. Hoc ẽ ad ſimilitudinẽ aduocati aſſumẽtis litẽ pugna tu in certamine meo, & redime me, a tot fallaciis: dicto tuo. datiui caſus ẽ: & petit viuificari ad exequẽdũ dictũ dei in hoc certamine. Lõge ab impiis. Petit liberari, redimi & viuificari, nulla ſuffragante ſibi iuſtitia niſi memoria doctrinę. Et propterea recognoſcens ſe peccatorem, excludit tacitam reſponſionem ſibi paratam, ꝙ longe ẽ a peccatoribus ſalus diuina: ac per hoc quum ipſe inter peccatores ſit, lõge diſtat a ſalute. Hanc inquã reſponſionem excludit dicendo. longe ab impiis ſalus merito eſt, quia ſtatuta tua non quęſierunt: hoc eſt quia non ſolum non ſeruarunt, ſed nec quęſierunt, nec curam habuerunt vt ſeruarent legem tuam. Acſi aperte diceret. ego non ſum de numero horum: quia quãuis peccator, doctrinę tamen tuę non ſum oblitus. ℂ Miſericordię tuę multę. nõ tñ propterea iuſtitię meę innitor, ſed miſericordiae tuę ſunt miſtę dñe: & ſm illas viuifica me iuxta iudiciũ tuũ. Nõ dixit abſolute viuifica me ſed iuxta iudiciũ tuũ, ſed ſub multitudĩe miſericordiaꝝ dei petit aĩari & cõfortari iuxta iudiciũ dei quo uexaꝛ. Fallacię. n. contra q̄s pugnat, iudicia dei ſũt: q̄a ex diuio ꝓcedũt iudicio vniuerſę nr̃ę vexatiões: vt patet ĩ uexatiõe iob. Multi perſecutores. Poſt cõmẽdatum certamen deo, qualitatem & rõnẽ certaminis explicat. Qualitatẽ qdẽ ex parte fallaciũ, multitudinẽ, ꝑſecutionẽ & anguſtationẽ deſcribit: ex parte autẽ ſua ꝙ non peccauit in his. ℂ Vidi fallaces. Dixerat in genere perſecutores &c̃. explicat modo in ſpecie decęptores: quos nõ q̄ſiuit, ſed velut occurrẽtes vidit, & certamẽ aſſũpſit cõtra eos. ℂ Vide qm̃. Rõ certaminis deſcribiꝛ amor ꝓceptorũ dei. ſecũdũ grãm tuã. Nota prudẽs lector iã tertio ꝑſonã hãc petere viuifica me: primũ ad exequẽdũ dictũ dei: deinde in patiẽdo iudicia dei: & modo ad vincẽdũ ex gratia dei.

Caput verbi tui. Hic verſiculus iungendus eſt cum illa particula vide q̃m præcepta tua dilexi / vt ratio dilectionis. Ita ꝙ ſenſus eſt. Vide quoniam præcepta tua dilexi. caput enim verbi tui veritas / ratio amandi præcepta tua eſt veritas: quia caput / principium vniuerſi verbi tui eſt veritas. Et ęterno omne iudicium iuſtitię tuę: hoc eſt non ad tempus ſed ſemper perſeuerat iuſtitia tua in omni ſuo iudicio contra fallaces certans. Merito affert pro ratione certādi amorem præceptorum, quorum caput eſt veritas / & quorum iudicia nunq̃ fallunt ſed in æternum perſeuerant.

ℭ VVLGATA EDITIO.

Sin. PRincipes perſecuti ſunt me gratis: & a uerbis tuis formidauit cor meum.
Lętabor ego ſuper eloquia tua: ſicut qui inuenit ſpolia multa.
Iniquitatem odio habui & abominatus ſum: legem autem tuam dilexi.
Septies in die laudem dixi tibi: ſuper iudicia iuſtitię tuę.
Pax multa diligentibus legem tuam: & non eſt illis ſcandalum.
Expectabam ſalutare tuum domine: & mandata tua dilexi.
Cuſtodiuit anima mea teſtimonia tua: & dilexit ea uehementer.
Seruaui mandata tua & teſtimonia tua: quia omnes uię meę in conſpectu tuo.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

1 Sin. PRincipes ſecuti ſunt me ſine cauſa: & a uerbis tuis timuit cor meum.
2 Sin. Letatus [sum] ego ſuper dicto tuo: ſicut inueniens ſpolium multum.
3 Sin. Falſitatem odiui & abominatus ſum: doctrinam tuam dilexi.
4 Sin. Septies in die laudaui te: ſuper iudiciis iuſtitię tuę.
5 Sin. Pax multa diligentibus doctrinam tuam: & non [est] illis ceſpitatio.
6 Sin. Expectaui ſalutem tuam† domine: & mandata tua feci. († ſaluti tuę)
7 Sin. Cuſtodiuit anima mea teſtimonia tua: & [ego] dilexi ea ualde.
8 Sin. Cuſtodiui pręcepta tua & teſtimonia tua: quia omnes uię meę corã te.

PRincipes ſecuti. In hoc vigeſimoprimo octonario induit propheta perſonã viri perfecti in omnibus operibus ſuis. Et explicat illam in vltimo verſiculo. Cuſtodiui præcępta tua / ad quę teneor, & teſtimonia tua / quæcũq; teſtimoniũ phibent de te: qualia ſunt pfectiõis opa. q͂a oẽs vię meę coram te: hoc eſt q͂a oẽs vias meas peregi cõſiderãdo ꝙ ambulo corã te. Q uũ.n. coram pricipe operamur aut loqmur, ſummã adhibemus diligẽtiã vt nõ ſolum recta ſed grata & digna aſpectu pricipis faciamus. Vñ ſcriptum eſt. btũs q in ſenſu cogitabit circũſpectionẽ dei / ecci. 14. Vbi apparet pſona oĩq; pfecta. ℭ Tractatur aũt dupl͞r. Pño deſcribitur perfectio eius in patiendo. & ſecũdo in agẽdo. ℭ Perfectio in patiendo inchoat a patiendo innocenter. Principes / nõ quicũq; homines ſed in principatu conſtituti, ſecuti ſunt / pro perſecuti ſunt, me ſine cauſa / a me data ꝙ me perſequantur / hoc eſt innocentem. ℣ Et a verbis tuis. Vide perfectionem. inde factis principes me perſequuntur: & cor meum non timuit a factis principum, ſed a verbis tuis / prępoſuit verba tua factis eorum.
Et (quod plus eſt) lætatus ego. Non ſolum perfectio in actu timendi ſed in actu delectationis: quoniam principibus perſequentibus me lętatus ego ſum ſuper dicto tuo ſicut inueniẽs ſpolium multũ. Hæc metaphora ſignificat nõ ſolã magnitudinẽ gaudii ſed lucri: quã videmus adimpletã ĩ perfectione innocẽter patientiũ. In nouo ſiquidem teſtamẽto apoſtoli & martyres perſecutionẽ patiẽtes a principibus, lętati ſunt ſup dictis diuinis fructificãtibus / ſicut victores inueniẽtes ſpolia multa exultãt: q͂ñ inter hæc referebant opima ſpolia animarum quæ conuertebantur ad fidem. Et tam in veteri q̃ in nouo teſtamento lętitię materiam habẽt: q͂a eorum perfectio exemplariter multas animas lucratur deo.
Falſitatem. Timori & lętitię reſpectu verbi dei adiũgit cõtrarios actus reſpectu eoꝝ quæ cõtrariãtur verbis dei Falſitatẽ (ſub qua cõphendit oĩs iniq̃tas) odiui & abominatus ſum. ita ꝙ nõ ſolum euitaui ſed odio habui: nec odio cõtẽtus abominatus ſum / tanq̃ nauſeãs quę cõtrariãtur gaudio de verbo dei. ℣ Doctrinã tuã. Principium oĩs paſſionis eſt amor. & ppea reſoluit oẽs paſſiones (timoris / delectationis / odii & abominationis) in amorem diuinę legis. ex illius ſiq̃dem amore hæc omnia prodierunt.
Septies in die. Explicata perfectione perſonę in patiẽdo / explicatur modo eiuſdẽ perfectio in agẽdo, inchoãdo ab opere religiõis. Septies: hoc eſt vniuerſis vicibus q͂bus dies laudẽ tuã regrit. ſeptenarius.n

numerus ad vniuerſitatem ſignificandam inducitur in ſacra ſcriptura. Super iudiciis iuſtitię tuę. Materia laudis deſcribuntur iudicia tam bonorum ꝙ̃ malorum quæ fiũt a diuina iuſtitia. Sub quibus cõprehenditur vniuerſa executio diuinę prouidentię. quæcunq; enim fiunt ſunt iudicia iuſtitię diuinę: quãuis non ſint iuſtitię noſtræ.

¶Pax multa. Magnitudinẽ charitatis ꝓprię nõ audet pſona hæc in fructu pacis ſibi aſcribere: ſed modeſte loquẽs, ſub cõi noĩe diligẽtiũ ſe cõphendit. Pax multa, pax chriſti ꝙ̃ exuperat oẽm ſenſum, eſt diligẽtibus doctrinã tuã. Nõ dixit ſeruãtibus: qa fructus tãtę pacis nõ eſt cõmunis oĩbus ſeruãtibus legem dei, ſed us qui charitate prẽeminẽt reſeruatur. Et propterea diligentibus, non deum (quod cõmune eſt omnibus in charitate exiſtentibus) ſed doctrinam ſeu legem dei, fructũ multę pacis tribuit. ¶ Et nõ illis ceſpitatio. Tanta eſt horum dilectio, tam ſecura pax: ꝙ non offendunt, non ceſpitant, obuiantes offendiculis, in quæ minus perfecti obuiantes ceſpitant.

¶Expectaui ſalutem tuam domine. Perfectio ſpei ſubiungitur: ꝙ ita expectauit ſalutem ꝙ expectando fecit mandata dei, non vacauit ocio, non verbo, ſed facto impleuit mandata dei. Vbi perfectio verę ſpei clare ſignificatur: dum fouetur factis.

¶Cuſtodiuit anima mea. Perfectio internoꝝ teſtimonioꝝ dei ĩ hac pſona deſcribit̃. & ꝓpea idũcit̃ aĩa cuſtodiẽs teſtimonia. Dona interna ſpũſſancti qbus clamamus abba pr̃ (vt dr̃ ad ro. 8.) ſunt teſtimonia dei, quoꝝ aĩa pfectę pſonæ maximã curã habet. Et ipſa pfecta diligit ea valde: qa tã chara habet ꝙ reliqua oĩa poſtponit illis. Et dixit hoc, ad ſignificandum ꝙ nõ ſola aĩa curã habet internoꝝ quaſi ſibi propriorum: ſed etiam ipſe homo prẽponit illa & omnibus quæ corporis & quæ rerum &c̃. ſunt.

¶VVLGATA EDITIO.

Thau. APpropinquet deprecatio mea in conſpectu tuo domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.
Intret poſtulatio mea in conſpectu tuo: ſecundum eloquium tuum eripe me.
Eructabunt labia mea hymnum: cum docueris me iuſtificationes tuas.
Pronunciabit lingua mea eloquium tuum: quia omnia mandata tua ęquitas.
Fiat manus tua ut ſaluet me: quoniam mandata tua elegi.
Concupiui ſalutare tuum domine: & lex tua meditatio mea eſt.
Viuet anima mea & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.
Erraui ſicut ouis quę periit: quęre ſeruum tuum, quia mãdata tua non ſum oblitus.

¶IVXTA HEBRÆVM.

1 Thau. APpropinquabit clamor meus faciebus tuis domine: ſm uerbum tuum intelligere fac me.
2 Thau. Veniet ſupplicatio mea faciebus tuis: iuxta dictum tuum libera me.
3 Thau. Loquentur labia mea laudem: quia docebis me ſtatuta tua.
4 Thau. Reſpondebit lingua mea dictum tuum: quia omnia mandata tua iuſtitia.
5 Thau. Erit manus tua ad adiuuandum me: quia pręcępta tua elegi.
6 Thau. Concupiui ſaluti tuę domine: & doctrina tua, ſolatia mea.
7 Thau. Viuet anima mea & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.
8 Thau. Erraui quaſi agnus perditus: quęre ſeruũ tuũ, quia mãdata tua nõ ſũ oblitus.

APpropinquabit clamor meus. In hoc vltimo octonario ꝓpha induit pſonã recognoſcẽtis ꝓprias vires ſic ꝙ ex hoc recurrit ad deũ ex gr̃a ꝓueniẽte. Et explicat illã in vltimo verſiculo. erraui quaſi agnus pditus. Recognoſcit hõ ꝓprias vires ꝓpriaq; opera: aſſimilãs ſe agno amiſſo, & opa ſua errori: hoc ẽ incertę vagatiõi. Nõ dicit ſicut ouis pdita (ꝙ̃ forte ſciret ex frequẽti vſu viarũ redire ad ouile) ſed ſicut agnus pditus, q nõ nouit redire ad caulas ouiũ: ad ſignificãdũ ignorãtiã. Et rurſus agno pdito ſe cõparat, ad ſignificãdũ periculum: quoniam expoſitus eſt periculis nõ ſolum luporum & raptorum, ſed etiam periculo inedię, ꝓpter abſentiam a ſuctione lactis. Et vere homo ſm naturales vires intellectus & animi ſicut agnus perditus errat: quoniam vagatur in operibus ſuis ſine lacte diuinæ doctrinę, & extra gregem ouium chriſti: impotens p ſeipſum ad gregẽ chriſti ouium peruenire. ¶ Quære ſeruum tuum. Ecce recurſus ad deum, profitendo impotentiam propriam, dum petit inquiri. Ac ſi aperte dicat. niſi me inquiras, remanebo perditus. Quia mandata tua non ſum oblitus. Gratiæ pręuenientis effectum allegat memoriam mãdatorum dei. Reſpice filium prodigum in euangelio ad ſe reuerſũ:

quia memoria mandatorum dei, reuerſio eſt ad ſe. Et ſi diligentius prudens lector notauerit, aduertet in hac perſona alterum gratię preuenientis effectum: ſcilicet recurſum ad deum, dicendo quęre ſeruũ tuũ. Perſona itaq; recognoſcens id quod eſt in ſe propriarum uirũ ac operationum, & quod habet ex gratia pueniente, indigens gratia ſubſequente, eſt perſona huius octonarii. Et congruit fini huius pſal.mi: quoniam par fuit vt in calce tam ſubtilis contẽplationis propheta rediret ad ſeipſum ad recognoſcendum propriam imbecillitatem: ne magnitudo reuelationis extolleret eum.

Tractatur autem hæc perſona dupliciter. Primo relata ad ſubſequentis gratię dona ſpectantia ad intellectum. Secundo ad ſpectantia ad affectũ. ¶ Appropinquabit clamor meus. Diſtans hæc pſona (vtpote agnus errãs) primũ petit q clamor ſuus appropinquet ad diuinã faciẽ, tanq̃ inſinuaturus ſuã neceſſitatẽ. Et intẽdit p hãc metaphorã acceptationẽ ſui recurſus ad deũ. ¶ Secũdum dictũ tuũ intelligere fac me. Primũ donũ ad quod obtinendum clamat, eſt intellectus non ſm doctrinas hominũ, ſed ſm verbũ dei. Nec dicit fac me intelligere hoc vel illud, ſed abſolute fac me intelligere, quęcunq; intelligenda ſunt, ſm verbum tuum, ſm regulã & lumen verborum tuorum. ¶ Veniet ſupplicatio mea. Non ſolum clamor appropinquet, ſed ſupplex ac miſerabilis petitio mea penetret ad faciem tuam: iuxta dictũ tuum, ita q liberes me iuxta dictum tuum, intellectum a me.

Loquentur labia mea laudem. Fructus doctrinę tuę in me erit laus tua. ¶ Rñdebit lingua mea. Alter fructus tuæ doctrinę in me erit locutio ad primũ. Rñdebit. n. lingua mea hoĩbus dictũ tuũ, multitudinẽ dictorũ tuorũ: q a oĩa mãdata tua ñ ſolũ iuſta ſed iuſtitia ſũt. Et itẽdit p hoc q edoctus a deo hẽbit materiã rñdẽdi irrefragabilẽ: q a oĩa mãdata dei ſunt ipſa iuſtitia. Hæc quo ad ptẽ intellectiuam.

Erit manus tua. Deſcriptis donis intellectus, dona tum virtutum in affectu tũ gratuiti diuini auxilii deſcribit. Gratia enim ſubſequens non ſufficit ad ſalutem, ſi in ſolis donis quę habitus ſeu virtutes animę dicuntur, ſiſtit: ſed integratur ex donis in anima & gratuito diuino auxilio. Cuius ſubtractione petrus negauit chriſtum, dauid cõmiſit adulterium, moyſes hęſitauit, & quicunq; lapſi ex charitate peccauerunt. ¶ De hoc gratuito auxilio ait deprecatiue. Erit, pro ſit, manus tua ad adiuuandum me, vt perſeuerem in bono: quia pręcepta tua elegi, exequi.

Concupiui ſaluti tuę domine, & doctrina tua ſolatia mea. Attende donum gratię in electione operum ſm diuina pręcepta, in concupiſcentia ſalutis, in delectatione de doctrina ſeu lege dei.

Viuet anima mea. Vita animę charitas eſt: iuxta illud. tranſlati ſumus de morte in vitam quoniam diligimus. 1. ioan. 3. Et laudabit te. Superius dixit loquentur labia mea laudem: modo plus dicit, quanto interna laus pręſtat laude labiorum. Et iudicia tua, inferentia mihi mala poenę, adiuuabont me. Et hoc ſpectat ad gratuitum dei auxilium, quo efficit q electis omnia cooperentur in bonum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum graduum. CXIX.

AD dominum quum tribularer clamaui: & exaudiuit me.
Domine libera animam meam a labiis iniquis: & a lingua doloſa.
Quid detur tibi aut quid apponatur tibi: ad linguam doloſam?
Sagittę potentis acutę: cum carbonibus deſolatoriis.
Hei mihi quia incolatus meus prolongatus eſt: habitaui cum habitantibus cedar, multum incola fuit anima mea.
Cũ iis qui oderunt pacem eram pacificus: cum loquebar illis impugnabant me gratis.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Canticum graduum. CXX.

1 AD dominum in anguſtia accidente mihi uocaui: & reſpondit mihi.
2 Propheta. Domine libera animam meam a labio falſitatis: a lingua doli.
3 o falſi Quid dabit tibi & quid addet tibi, lingua doli?
4 ecce quid Sagittas fortis acutas, cum prunis geneſtarum.
5 Hei mihi quia peregrinatus ſum prorogatim: habitaui cum tentoriis chedar.
6 Multa habitatio fuit ipſi animę meę: cum oſore pacis.
7 Ego ſui pax: & quando loquar obſequio, ipſi bello ſe accingent.

TItulus eſt. Canticum graduum. De quo nihil certi habeo. Aiunt enim in ſolẽnitatibus per ſingulos gradus templi deputatos ſingulos hos quindecim pſalmos decantãdos: & propterea hos. 15. pſalmos inſignitos titulo canticum graduum. Vel modus cantandi gradatim in iſtis ſignificatur.

Quicquid aũt de his gradibus ſit, nihil de materia pſalmi ex titulo habet. ¶ Ex ipſo aũt pſalmo apparet ꝙ hiſtorialis eſt. Nam perſona loquens deſcribit ſeipſam pacificam, in multis anguſtiis, profugam a perſecutione linguæ falſę & doloſæ, & exauditam a deo, perſecutoremq́ ſuum ſagittis & carbonibus ardentibus punitum. In promptu autem extat hiſtoria omnium horum geſtorum, in dauide profugo & ſaule perſecutore multis ſagittis confoſſo, & deinde eius corpore combuſto in nemore. ¶ Vnde materia pſalmi ad literam eſt liberatio dauidis a perſecutione ſaulis per eius mortem.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid ſe quãuis pacificum, profugum tamen ex falſa & doloſa criminatione, recurriſſe ad deum & liberatum morte ſaulis deſcribit.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Ad dominum in anguſtia. Diuidit pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã, ibi domine libera. ¶ Proponit tria: ſcilicet recurſum ad deum, ad dominum vocaui. cauſam recurſus: in anguſtia mihi, illata a ſaule. & gratiam diuinę liberationis; & reſpondit mihi, facto liberando me de anguſtia.

¶ Domine libera. Incipit hic pars executiua tali ordine. Pr͞io tractatur illa particula, ad dominũ vocaui. Secundo illa, & reſpõdit mihi, ibi quid dabit. Tertio illa, in anguſtia, ibi hei mihi. ¶ Vocat itaq́ deum. Domine libera animam meam, vitã meã quã eripere nititur ſaul, a labio falſitatis, dicẽdo me inimicũ ſibi & machinari aduerſus regnũ ſuum: vt patet. 1. reg. 22. A lingua doli. nõ ſolum falſum afferit, ſed doloſe loquitur contra me; vt patet. 1. reg. 18. & 19.

Quid dabit tibi. Completa oratione ad deum, tractatur illa particula, reſpondit mihi: deſcribendo factum punitionis quo deus reſpondit ei puniendo ſaulem. Apoſtrophat itaq́ ad ſaulem. Quid dabit tibi, ſauli, & quid addet tibi lingua doli, hoc eſt quid lucraberis ex lingua doloſa cõtra me. ¶ Sagittas fortis acutas. Ecce quid addet tibi lingua doli, acutas ſagittas fortis, hoc eſt multitudinis fortium philiſtinorum. nam ad literam primi regum vlti. conſecuti ſunt ſaulem viri ſagittarii, & vulneratus eſt vehementer a ſagittariis. ¶ Cum prunis geneſtarum. De dictione hebraica interpretata geneſtarum, nõ eſt vſq́quaq́ certũ qn poſſit interp̃tari iuniperorum. nec defuerunt q interp̃tari ſint quercuum. Sed hoc parũ refert. deſcribit.n. ꝓpheta ad lr̃am alterũ qđ dixerat. ſ. qđ addet tibi. Ecce qđ addet tibi mortuo: prunas geneſtarũ, vel &c̃. hoc eſt cõburet corpus tuum geneſtis vel iuniperis. nõ ſepeliet honore regio, nõ cõdietur aromatibus, ſed p̃ter morẽ cõburet & in nemore ſepelietur: vt patet. 1. parali. 10. iuncto 1. reg. vltimo. ¶ Vbi nota non dicere prophetam ſaulem occiſum propter linguam doloſam: mortis ſiquidem eius meritum. 1. para. 10. aſſignatur inobediẽtia diuini mandati & conſultatio pythoniſſe. Sed dicit ſagittationis & combuſtionis corporis meritum linguam doloſam.

Hei mihi. Tractatur hic illa particula, in anguſtia mihi: deſcribendo tum mala quæ perpeſſus eſt profugus. tum innocentiam ſuam: ne putares ꝙ pro crimine profugus fuerit. ¶ Dolendo itaq́ deſcribit peregrinationem doloris plenã, dicendo. hei mihi quia peregrinatus ſum prorogatim, non ſolũ peregrinatus ſum ſed prorogata eſt peregrinatio mea diutius. Q uãuis nanq́ ſcriptum nõ ſit tempus peregrinationis dauidis: ex eo tñ ꝙ michol vxor eius tradita a ſaule alteri viro genuit illi alteri filios quinq́ anteq̃ reſtitueret dauidi mortuo ſaule, apparet multos annos prorogatam dauidis peregrinationem. Habitaui cũ tẽtoriis chedar. Chedar fuit filius iſmaelis: & fuit pater habitãtiũ in tẽtoriis. qui forte ſũt hodie iſti arabes: q nõ habitant in ciuitatibus aut domibus ſed in tentoriis. Et dixit hoc non ꝙ dauid habitauerit ſimul cũ illis, ſed ꝙ ſimilis factus eſt illis: qa. ſ. habitauit ſub diuo, in tentoriis, in ſpeluncis, in nemoribus &c̃. vt facile colligit ex hiſtoria primi regũ. ¶ Multa habitatio ipſi animę meę. Tertiũ malũ peregrinationis ſuæ deſcribit varietatẽ locorum. prorogato ſiquidẽ peregrinationis tempori & malis habitaculis addit varietatem locorũ in qbus oportuit eũ habitare, nũc hic nũc ibi &c̃. ꝓpter perſecutiones ſaulis. Multa habitatio, hoc eſt multitudo habitationũ, fuit ipſi aĩę meę, vitę meę. Familiare eſt huic prophetę deſcribere rerũ multitudinẽ numero ſingulari illius rei: vt multitudinẽ ouium ſepe appellat ouem &c̃. Et ſimiliter hic multitudinem habitationum appellauit multam habitationẽ. Et verę multę fuerunt habitationes dauidis profugi: nunc apud philiſtęos, nunc apud moabitas, nunc in ceila, nunc apud ziphęos &c̃.

Cum oſore pacis. Declarat non ſolum ſuam innocentiam ſed etiam ſua officia erga ſaulem: vt intelligas q̃ iniuſte profugus fuerit. Cũ oſore pacis, ſaule, ego pax, non ſolũ qñ cũ eo manebam ſed etiam in perſecutione: dũ bis potui illũ occidere & nolui. & qñ loquar, ipſi bello: hoc eſt & mea obſequia prouocant ipſos ad bellũ cõtra me. nã ad literã quãto magis dauid recte ſe habebat obſequẽdo ſauli, tãto magis ſaul accẽdebatur ad bellũ: hoc eſt ad perſecutionẽ & occiſionẽ dauidis: vt patet clare. 1. reg. 18. Et qñ loquar, hoc eſt qñ obſequar (Q2.n. loqui ſumatur pro obſequi, patet danie. 13. vbi dicitur. ſic faciebatis filiabus iſrael, & ille timẽtes loquebãtur vobis, hoc eſt obſequebãtur. Et futurũ loquar denotat perſeuerantiam & multiplicationem obſequii) ipſi, ſaul & complices, bello, incumbebant, ad bellum contra me ſe accendebant; hoc eſt ad occidendum me ſe parabant. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum graduum. CXX.

LEuaui oculos meos in montes:unde ueniet auxilium mihi.
Auxilium meum a domino:qui fecit cęlum & terram.
Non det in cõmotionem pedem tuum:neq; dormitet qui cuſtodit te.
Ecce non dormitabit neq; dormiet:qui cuſtodit iſrael.
Dominus cuſtodit te,dominus protectio tua:ſuper manum dexterã tuã.
Per diem ſol non uret te:neq; luna per noctem.
Dominus cuſtodit te ab omni malo:cuſtodiat animam tuam dominus.
Dominus cuſtodiat introitum tuum & exitum tuum:ex hoc nunc & uſq; in ſeculum.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Canticum gradibus. CXXI.

1 Populus. LEuabo oculos meos ad montes,unde ueniet auxilium meum.
2 Propheta. Auxilium meum a cum domino*,factore cœlorum & terrę.
3 Non dabit lapſui pedem tuum:non dormitabit cuſtodiens te.
4 Ecce non dormitabit & non dormiet:cuſtodiens iſrael.
5 Dominus*cuſtodiens te,dominus*umbra tua:ſuper manum dexteram tuam.
6 Die ſol non percutiet te:& luna in nocte.
7 Dominus*cuſtodiet te ab omni malo:cuſtodiet animam tuam.
8 Dominus*cuſtodiet exitum tuum & introitum tuum:ex nunc & uſq; ęternum.

TItulus eſt.Canticum gradibus.Cur ſolus iſte inter quindecim hos titulos habeat gradibus in datiuo caſu,reſeruo ſpirituiſancto. ¶ Materia pſalmi ad populum iſrael determinata apparet.tum ex eo ꝙ in quarto verſiculo expreſſe dicitur,non dormiet cuſtodiens iſrael.tum ex eo ꝙ pſalmus iſte rememoratio eſt diuinarum promiſſionum in deuteronomio,ad adiuuãdum populum & tuendum ab inimicis & malis. ¶ Vnde materia pſalmi ad literam eſt confutatio populi iſrael timentis ſibi abſq; auxilio humanorum principum:monſtrando ſufficientiam & efficaciam diuinę cuſtodię.

¶ SVMARIVM EST.

¶ Populo iſrael timenti occurrit propheta,profitens auxilium ſuum eſſe deum:promittenſq; populo vigilantiam,vniuerſalitatem ac efficaciam diuinę cuſtodię.

¶ Perſonę loquentes ſunt populus & propheta.

LEuabo oculos meos. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię,& executiuam,ibi ecce non dormitabit. ¶ Aduerte hic principium pſalmi conſtare ex dialogo inter populum & prophetam.introducitur ſiquidem populus manifeſtans animum ſuum recurrendi ad principes mũdi pro auxilio contra hoſtes.Et ad ſimilitudinem hominis exiſtentis in campo & expectantis ſuppetias hominum tranſmontanorum,introducitur dicẽs.Leuabo oculos meos ad montes vnde veniet auxilium meum.talis enim homo leuat oculos ſuos verſus montes vt videat ſi apparent homines tranſmeantes montes ad auxilium ſuum.Et intendit per hanc metaphoram recurſum populi ad humanos potentatus:qui ob ſuam celſitudinem ſunt ſicut montes reſpectu aliorum. ¶ Auxilium meum. E regione occurrit populo volenti recurrere ad potentatus humanos propheta:profitẽs auxilium meum a cum domino faciente coelos & terram. ¶ Vbi nota ꝙ non dicit auxilium meum a domino,ſed auxilium meum a cum domino:hoc eſt ab eſſe cum domino. Ita ꝙ ex hoc ſolo quod eſt eſſe cum domino,profitetur ſuum auxilium.Et intendit ꝙ non eſt opus alia conditione niſi hac vna,ſcilicet eſſe cum domino.Et vere ſic eſt:quoniam qui eſt cum deo habet deum pro ſe:& ſi deus pro nobis,quis contra nos?Et iob dicebat.pone me domine iuxta te,& cuiuſuis manus pugnet contra me. ¶ Aduerte quoq; ꝗ melioris conditionis ſeipſum proferat propheta.Populus enim ſuſpenſo animo leuaturus erat oculos ad mõtes pro futuro auxilio:propheta autem profitetur auxilium ſuum in promptu eſſe,ex hoc ſolo ꝙ eſt cum deo. ¶ Et ne quaſi ſingulare priuilegium prophetę hoc intelligeretur,ſubiungit commune hoc ſibi & populo,dicendo populo.Non dabit dominus lapſui pedem tuum , non dormitabit cuſtodiens te.Et intendit per parabolam lapſus pedis tum vniuerſalem tum efficacem cuſtodiam.niſi.n. eſſet cuſtodia ſufficiens ad vniuerſa,& niſi eſſet efficax vſq; ad minima,nõ cuſtodiret etiam ab hoc minimo:ſcilicet a lapſu pedis.Ita ꝙ ſenſus eſt.non dabit lapſui etiam pedem tuum. Vigilantia autem diuinę cuſtodię proponitur dicendo.non dormitabit cuſtodiens te.

¶ Ecce non dormitabit. Incipit hic pars executiua tali ordine.Prĩo tractatur illa particula,non dormitabit.Secundo illa,non dabit lapſui pedem tuum,ibi dominus cuſtodiens. ¶ Ecce,in promptu,nõ

dormitabit

dormitabit/velut ex laſſitudine multę vigilię intercipiaꝭ ſomno,& nõ dormiet/velut ex ꝑpoſito vtens quiete ſomni:cuſtodiens iſrael/vt peculiarem populum ſuũ. Et intẽdit per hos duos modos dormiẽdi excludere omne cõtrariũ vigilantiæ diuinę cuſtodiæ quãtũ eſt ex parte dei cuſtodiẽtis.& vt vno verbo dicaꝭ/intendit vigilantiã cõtinuã. ℂ Dñs cuſtodiens te. Declarata vigilantia diuinę cuſtodię, declarat vniuerſalitatẽ & efficaciã euſdẽ ꝑpoſitas in illa particula/nõ dabit lapſui pedẽ tuũ. Et ꝓcedit tali ordi/ne:ſcilicet aperiẽdo primo duos generales modos diuinę cuſtodiæ.ſ.per modũ vmbrę & per modum pugnę. Quos vt diſcernas,ordinato lſam ſic. Dñs cuſtodiẽs te ſup manũ dexterã:hoc eſt ꝓſidẽdo ſimul & aſſiſtẽdo manui dexteræ tuæ. Et ſignificaꝭ cuſtodia p modũ pugnę.manus enim dextera cuſtodit pu gnãdo. Dñs vmbra tua. Vbi clare explicaꝭ alter modus cuſtodię. ℂ Die ſol nõ ꝑcutiet te,& luna in no/cte. Exequiꝭ cuſtodiã p modũ vmbrę vniuerſalẽ.ſ.die & nocte,& a ſole & luna.& efficacẽ:qa nõ ꝑcutiet: hoc eſt deo cuſtodiẽte te p modũ vmbrę,neq ſol die ſuis radiis te ꝑcutiet neq luna ſuo lumine.eſt.n.val de nociua nõ ſolũ percuſſio ſolis ſed ẽt lunę. Et intendit per hoc cuſtodiã populi ab oĩbus nocumentis ꝑueniẽtibus ex corporibus cœleſtibus & qbuſcunq ſupioribus cauſis quantũcũq excellẽtibus. ℂ Dominus cuſtodiet te. Exequiꝭ alterũ cuſtodiæ modũ.ſ.ꝓſidẽdo dexterę pugnãti. Ab oĩ malo.ecce vniuerſa litas maloꝝ.cuſtodiet aĩam tuã/vitã tuã/ſummũ bonoꝝ. ℂ Dñs cuſtodiet exitũ tuũ & introitũ tuũ.ſub qbus claudunꝭ oẽs opationes/paſſiones/occurſus &c̃.ex nũc & vſq aeternũ. Vbi explicaꝭ vniuerſalitas temporũ:ex nunc/ex quo incipis eſſe cũ deo,& indefinẽter vſq ęternũ.ac p hoc non oportet te ſolicitũ eſſe ad leuandũ oculos in montes humanos vnde veniat auxilium tuum. Amen.

ℂ VVLGATA EDITIO. ℂ Canticum graduum dauid. CXXI.

LEtatus ſum in iis quę dicta ſunt mihi:in domum domini ibimus.
Stantes erant pedes noſtri:in atriis tuis hieruſalem.
Hieruſalem quę ędificatur ut ciuitas: cuius participatio eius in idipſum.
Illuc enim aſcenderunt tribus tribus domini teſtimonium iſrael:ad confitendum nomini domini.
Quia illic ſederunt ſedes in iudicio:ſedes ſuper domum dauid.
Rogate quę ad pacem ſunt hieruſalem:& abundantia diligentibus te.
Fiat pax in uirtute tua:& abundantia in turribus tuis.
Propter fratres meos & proximos meos:loquebar pacem de te.
Propter domum domini dei noſtri:quęſiui bona tibi.

ℂ IVXTA HEBRÆVM. ℂ Canticum graduum dauidi. CXXII.

1 Propheta. LEtatus ſum in dicentibus mihi. Vox dicentium. in domum dñi ibimus.
2 Propheta. Stantes fuerunt pedes noſtri,in portis tuis hieruſalem.
3 Hieruſalem quę ędificata erit ut ciuitas:ꝙ coniuncta ipſi domus dei ſimul.
4 Qꝛ illuc aſcenderũt tribus tribuũ dñi teſtimonium iſraeli:ad confitendum nomini dñi.
5 Quia ibi ſteterunt ſedes iudicio:ſedes domui dauid.
6 Petierunt fedes pacem hieruſalem: ideo quieſcent amatores tui.
7 Erit pax in antemurali tuo:quies in palatiis tuis.
8 Propter fratres meos & ſocios meos:loquar/iam pax in te.
9 Propter domum domini dei noſtri:quęram bonum tibi.

TItulus eſt. Cãticum graduũ dauidi. De quo vt ſupra:hoc adiecto ꝙ exprimiꝭ nõ ſolum autor pſalmi dauid,ſed quodãmodo materia.vt enim clare pſalmus ipſe præ ſe fert,determinatus eſt ad ciuitatẽ hieroſolimitanã vt illius materiã. Dauid ſiquidẽ vir prudẽs/diu ante concepiſſe videꝭ vt in loco hieruſalẽ cõſtitueret ciuitatẽ regiã. In cuius ſignũ ꝙprimũ fuit rex(nõ iudę ſed iſraelis)inuaſit iebuſeũ habitatorẽ hieruſalẽ,& conſtituit ibi ſedẽ ſuã.nec hoc cõtentus poſuit in ea arcã dñi/parato ibidem tabernaculo.nec adhuc cõtentus deliberauit ædificare ibi templũ domini:ꝓprudẽter arbitratus futurũ firmamentum ciuitatis & regiæ ſedis ex templo domini ibi ędificato:ſicut rei probauit euentus. ℂ Magnificatio itaq hieruſalem ex templo domini ibidem/eſt ad literam principalis materia pſalmi:quia to

tus occupatur circa ſtatum ciuitatis hieroſolymitanę.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid intelligens ſtabilitum in ꝙ hieruſalem eſſet ciuitas diuina propter templum,regia propter
ſedem regalem,& conſequenter pacis & abundantiæ & boni,lętatus eſt.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

Lætatus ſum. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuam,ibi ſtantes
fuerunt. ¶ Proponit duo:ſcilicet lętitiam propriam,lætatus ſum:& rationem lætitiæ . in dicenti/
bus mihi,hoc ſcilicet,domum domini ibimus.Per quæ verba promittitur non ædificatio templi , ſed
(quod plus eſt)viſus ædificati templi:ire ſcilicet ad templum.Et dicit ibimus,ad ſignificandum proxi/
me hoc futurum:vtpote ꝙ nos ibimus ad templum,ꝙ videbimus templum diebus noſtris ædificatū.
Nec dicitur in domum domini ibo ſed ibimus:quia in rei veritate ipſe dauid non erat iturus ad tem/
plum:vtpote ædificādum poſt mortem eius a filio ipſius.Sed illa generatio,hoc eſt illi qui tunc viue/
bant ituri erant ad templum.nam in breui tempore(ſeptem ſcilicet annorum ſpatio)ædificatum eſt
templum:ita ꝙ anno vndecimo regni ſalomonis perfectum eſt templum.¶ Qui autem fuerint dicen
tes dauidi,in domum domini ibimus,ſcriptum non eſt.intelligendi tamen videntur prophetę:puta
nathan & gad.& etiam quia poſt vocem propheticā nathan ſcriptam.2.reg.7.oēs probabāt ac lauda/
bant ꝙ templū ædificaretur in hieruſalem:& ꝓpterea ex cōi approbatione lætabatur.

¶ Stantes fuerunt. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula,domum do
mini ibimus.deīde illa,lętatus ſum,ibi hieruſalem. ¶ Tractat itaqꝫ locum templi:ꝙ ſcilicet erit in hie
ruſalem.Et ab effectu explicat illum,apoſtrophando ad hieruſalem ꝙ pedes noſtri fuerunt ſtantes in
portis tuis.Conſuetudo ciuitatum erat habere in portis locum publicum inſigniorem,in quo mane/
bant die non ſolum ciues communes ſed magnates & reges:vt facile colligitur ex ſacris hiſtoriis,in
quibus geſta in portis deſcribuntur.Et hic etiam mos ſeruatus eſt in hieruſalem anteꝗ̄ eſſet ibi domus
domini:ſed conſtructo in ciuitate hieroſolymitana templo,iam portarum locus non erat inſignior:ſed
concurſus qui alias fuerat ad portas,deuolutus eſt ad templum domini.Et hæc deuolutio ſignificatur
dicendo ad hieruſalem.O hieruſalem ſtantes fuerunt,hactenus,pedes noſtri in portis tuis,manſimus
in portis tuis tanꝗ̄ in loco celebriori:deinceps autem ibimus domum domini. ¶ Hieruſalē quę ędifi
cata.Continuatur materia lętitię:deſcribendo magnificationem hieruſalem tum ex templo domini
in ea,tum ex ſede regia ibidem.O hieruſalem quæ ædificata,es & amplius eris,vt ciuitas:nō qualiſcūqꝫ
ſed ꝙ coniuncta ipſi,domui dei,de qua ſupra dictum eſt domum domini ibimus.coniuncta autē ipſi,
non qualitercunqꝫ,ſed ſimul:hoc eſt ita ꝙ ciuitas ipſa contineat intra ſe templum domini . Vbi clare
deſcribitur dignitas ciuitatis ex continentia templi.& inſinuatur qualitas,vt decet ciuitatem non vi/
cinam templo ſed ſimul cum templo:hoc eſt continentem templum.Notanter autem non dixit ciui/
tatem continere domum dei,ſed iunctam illi ſimul:vt ſignificaret ciuitatem pēdere a templo,& in hoc
magnificari ꝙ eſt ſimul cum templo dei. ¶ Qꝫ illuc aſcenderunt.Deſcribit conſequenter gloriam hie
ruſalem ex concurſu omnium populorum filiorum iſrael ad templum.Et ordinanda eſt ſic litera.Qꝫ il
lic,appoſitiue teſtimonium iſraeli,aſcenderunt tribus tribuum domini ad confitendum nomini do/
mini.Aduerbium enim illuc demonſtrat templum domini ſeu ciuitatem ratione templi.Quod appel
latur teſtimonium iſraeli,quia ſucceſſit loco tabernaculi teſtimonii ſeu fœderis.ſic enim appellatū eſt
tabernaculum a moyſe factum:vt patet exo.33.quia inde diuinum teſtimonium diuini fœderis exhi/
bebatur populo iſraeli. vel quia in eo cōtinebatur teſtimonium exhibitum populo iſraeli:quoniam cō/
tinebatur in eo vrna mānę,in teſtimonium alimonię in deſerto,& virga aaron,in teſtimonium ſacer/
dotii,& lex,in teſtimonium fœderis inter deum & populum . Appellantur autem vniuerſi iſraelitę tri/
bus tribuum domini,ad ſignificandum vniuerſas tribus iſrael ex dignitate electionis diuinæ.Dicēdo
enim tribus abſqꝫ limitatione,qꝫ oēs comprehendit,non quarumcunqꝫ nationum ſed tribuū domini:hoc
eſt tribuum electarum a domino,tribuum dicatarum domino:quæ ſunt.12.tribus iſrael.hæ enim aſcē/
dunt ad confitendum nomen domini.pręceptum ſiquidem erat legis vt ter in anno venirent omnes
ad domum domini:vt patet exo.23. ¶ Quia ibi ſteterunt ſedes.Subiungitur dignitas hieroſolymita/
nę ciuitatis ex ſede regia ibidem conſtituta.Quia ibi,in ciuitate hieroſolymitana,manſerūt ſedes,rega
les,iudicio,dicendo:hoc eſt ad dicendum ius omni populo(reges enim tunc temporis exercebāt offi/
cium iudicis:vt patet in geſtis dauidis,& etiam ſalomonis iudicantis inter duas meretrices)ſedes in/
quam ſtabilitę domui,genti,ſucceſſioni,dauid . Firmatum enim erat regnum dauidis etiam pro filiis
& nepotibus & deinceps,ex promiſſione diuina facta per nathan prophetam. Et propterea dixit ſedes
domui dauid.Et ad literam etiam erat ſtabilitus locus regię ſedis hieruſalem.

Petierunt pacem hieruſalem. Sedes regię ſtabilitę domui dauidis,non ſolum ad iudicium facien
dum ſed ad pacem ciuitatis intendere deſcribuntur:dum de eis dicitur ꝙ petierūt pacem ciuitatis hie/
roſolymitanæ.Et per hoc deſcribitur ad literam ꝙ ab initio quando dauid venit inſtituturus ſedem re/
giam in hieruſalem,venit pacificus,non quærens malum ciuitatis ſed bonum.ex culpa autē reſiſtentiū

ei/accidit bellum. dicitur enim .2. reg. 5. ꝙ multi iebuſęi reſtiterunt dauid/non ingredieris huc &c̄. & ꝓpterea oportuit dauidem vi armorum ſubiicere ſibi hieruſalem. Quia ergo quantū in ipſo eſt/pacem non ſolum voluit ſed petiit dauid, ideo dicitur ꝙ ſedes regię petierunt pacem hieruſalem. Et ſignificanter deſcribuntur ſedes petētes pacē, quia pacem petierunt ad collocandum ſedem regiam in hieruſalem. ¶ Quieſcent amatores tui. Aduerte hic dilatam conſtructionem literæ a principio tertii verſiculi huc vſq;. Ibi enim incœpit o hieruſalem: & interpoſitis relatiuis & coniunctionibus, modo ſubiungit alloquendo hieruſalem/quieſcent amatores tui. Acſi aperte diceret. O hieruſalem quia es ciuitas templi dei/ad quam &c̄. quia eſt in te ſedes regia faciens iudicium & ſtudioſa pacis, ideo quieſcent amatores tui/hoc eſt quietem in te inuenient. Erit pax in antemurali tuo, quies in palatiis tuis. Non ſolum amatores tui vndecunq; quieſcent in te, ſed erit quies in magnatibus & pax in toto populo habitante vſq; ad antemurale.

Propter fratres meos. Studium regium ad pacem & bonum hieruſalem nunq̄ defuturum deſcribitur/reddendo rationem prædictorum. Dauid enim rex reddit rationem naturalem. propter fratres meos/ſanguine iunctos, & ſocios meos/iunctos vinculo ſocietatis. Et appellat ſocios aut omnes ciues hieroſolymitas: aut potius illos qui fuerāt cum eo in deſerto quum vagaretur profugus a facie ſaulis. qui magnates effecti habitabant in ciuitate regia: vt par eſt credere. Aut (quod non minus quadrat hiſtoriæ) appellat ſocios ſuos quoſdam iebuſęos quibus gratum fuerat ꝙ dauid haberet hieruſalem in ſedem regiam: quiq; nunciauerant ei ꝙ erant iebuſęi aliqui prępotentes obſtantes, quos appellarunt cęcos & claudos. quos oportebat debellari a dauide: alioquin non obtineret intentum. Propter iſtos inquam iebuſęos beneuolos mihi velut ſocios meos, loquar iam pax in te/iam eſt tempus pacis tuæ. ¶ Propter domum. Altera ratio reuerentiæ diuinæ. Propter domum domini dei noſtri/exiſtētem in te, quæram bonum tibi. Et addunt has rationes non ſolum ad reddendam rationem antedictarum quietum & pacis: ſed ad excludendum ſuſpitionem a hieroſolymitis de non perſeuerātia pacis & boni ciuitatis. Acſi dixiſſet. nō propter vos qui non meremini, ſed propter fratres meos & ſocios meos & ꝓpter domū dn̄i dei noſtri perſeuerabo faciens pacem & quęrens bonum ciuitatis. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum graduum. CXXII.

AD te leuaui oculos meos: qui habitas in cœlis.
Ecçe ſicut oculi ſeruorum: in manibus dominorum ſuorum.
Sicut oculi ancillę in manibus dominę ſuę: ita oculi noſtri ad dominum deum noſtrum donec miſereatur noſtri.
Miſerere noſtri dn̄e miſerere noſtri: quia multū repleti ſumus deſpectiōe.
Quia multum repleta eſt anima noſtra: opprobriū abūdantibus, & deſpectio ſuperbis.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Canticum graduum. CXXIII.

1 Propheta. AD te leuaui oculos meos: qui ſedens [en] in cœlis.
2 Ecce ſicut oculi ſeruorum ad manum dominorum ſuorum, ſicut oculi ancillę ad manum herę ſuę: ſic oculi noſtri ad dominum deum noſtrum uſquequo miſerebitur noſtri.
3 Miſerere noſtri domine miſerere noſtri: quoniā multum ſaciati ſumus deſpectione.
4 Multa ſacietas [eſt] ipſi animę noſtrę: illuſio [ſumus] quietorum, deſpectio [ſumus] ſuperbis.

Titulus eſt. Canticum graduum. De quo vt ſupra.

¶ Circa materiam pſalmi eſt aliquid certū & aliquid ambiguū. Certū eſt ꝙ pſalmus iſte eſt oratio populi veteris teſti oppreſſi deſpectione & irriſione. Et qdē ꝙ pſona loquens in hoc pſalmo/his malis non ſolum oppreſſa ſed plena ſit mali, clare pſalmus teſtatur. Qꝫ vero perſona hæc non ſit ſingularis homo ſed vna multitudo, ex eo patet ꝙ in primo verſiculo incipit a ſingulari/dicēdo leuaui oculos meos: deinde ſemper loquit̄ pluraliter, hoc eſt per pnomē noſtri/& aīa noſtra. ¶ Qꝫ autē multitudo hæc veteris ſit teſti, imperfectio affectus teſtat̄. magnifacit. n. hæc mala tēporalia irriſionis & deſpectionis: & tātifacit ꝙ oculos ſuſpēſos tenet ad deū vſquequo deus ſubleuet ab hac miſeria. Talis ſiqdē affectus nō quadrat pfectioni ſtatus noui teſti: cuius nō ſolū pfectiores patres ibāt gaudētes qm̄ digni habiti ſunt ꝓ noīe ieſu cōtumeliā pati, ſed & alii cū gaudio ſuſcęperūt rapinā bonoꝝ ſuoꝝ: vt patet ad hebr. 10. Statui āt veteris teſti (in quo tēporalia bona ꝓmittebant̄) cōſonat. ¶ Ambiguū aūt eſt ſi pro aliquo certo & pro quo determinato tempore propheta loquit̄: quia hęc duo mala deſpectionis & irriſionis/ſepe populo illi accidiſſe videntur: ſicut & paupertas, quæ homines ridiculos facit.

℄ Materia igiť & ſummarium pſalmi eſt multitudo repleta deſpectione & irriſione, ſuſpiciens ad deū vt miſericorditer ſubueniat.

℄ Perſona loquens propheta eſt.

AD te leuaui. Diuidiť pſalmus in ptes duas: ppoſitiuā materię, & executiuam, ibi ecce ſicut oculi. ℄ Proponiť pſona recurrēs ad deū ad ſilitudinē leuātis oculos corporeos verſus cœlū, tāq̄ ad hominē reſidētē in cœlis. Et ſignificať p hoc recurſus iterior ſm affectū mētis ad deū. Qui ſedēs, ſupple es, in cœlis. Humano more de deo loquēdo, deſcribit ipm ſedētē in cœlis. Et ad lrām ſatiſfacit vulgo, ipotēti cogitare eē aliqd qđ nullibi ſit. Et veritas locutioni rīdens eſt, q ēt in cœlis ſedēs es. Deus.n. vbiq̄ ſedet. & hoc ad excellētiā eius ſpectat ꝙ ēt i cœlis ſedeat: hoc ē gete regnet ac iudicet. Hęc.n. oia ſedeť ſecū ferit: qm ſedes, gētis eſt, regis & iudicis. Et nihilominus ſpālr dr in cœlis ſedēs, rōne manifeſtioꝝ effectuū diuinoꝝ: qa in cœlis oia ſic ordinate procedūt vt diuinā præſentiam præ ſe ferant.

℄ Ecce ſicut oculi. Incipit hic ps executiuā tali ordine. Pmo tractať illa particula, ad te leuaui oculos meos, quātū ad modū leuādi oculos. Scđo quātū ad cām, ibi miſerere nrī. ℄ Modus leuandi oculos explicať quātū ad duo. ſ. quātū ad ſubiectionē ex ſilitudine ſeruoꝝ & ancillaꝝ, nō audacter erigētiū neceſſaria ad victū, ſed vt ſeruos & ancillas decet dirigentiū & leuantiū oculos verſus manus dñi ſeu herę vt porrigant ſibi neceſſaria. & quantum ad perſeuerantiam, dicendo vſquequo miſerebiť noſtri.

Miſerere noſtri. Tractať hic cā leuādi oculos, explicādo miſeriā. Q rī multū ſaciati ſumus deſpectione, multa ſacietas ipſi aię nrę: hoc eſt multitudo ſacietatū diuerſaꝝ iniuriaꝝ iā eſt ipſi aię nrę, vitę noſtrę. Vnico verbo deſcribere voluit & innumerabilē multitudinē & magnitudinē (vtpote vſq̄ ad ſacietatē) iniuriarū. ℣ Illuſio quietoꝝ, deſpectio ſuperbis. Subiungit generali ſacietati iniuriarum duas in ſpecie. Alterā ꝙ ſumus illuſio quietoꝝ: hoc eſt ꝙ illudimur ab hominibus quietis, ocioſis, delicioſis. Alterā ꝙ ſumus deſpectio ſupbis: hoc eſt ꝙ deſpicimur a diuitibus ſupereffluentibus, & ppterea ſupbientibus. Et ſpecificauit has duas iniurias (qm itolerabiliores ſunt) ad puocādū dei miſericordiā. Amen.

℄ VVLGATA EDITIO. ℄ Canticum graduum. CXXIII.

NIſi quia dominus erat in nobis dicat nūc iſrael: niſi qa dñs erat in nobis.
Cum exurgērent homines in nos: forte uiuos deglutiſſent nos.
Cum iraſceretur furor eorum in nos: forſitan aqua abſorbuiſſet nos.
Torrentē ptrāſiuit aia nrā: forſitā ptrāſiſſet aia nrā aquam itolerabilem.
Benedictus dñs: qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.
Aia nrā ſicut paſſer erepta ē de laqueo uenātiū: laqueus cōtrit9 ē & nos liberati ſumus.
Adiutorium noſtrum in nomine domini: qui fecit cœlum & terram.

℄ IVXTA HEBRÆVM. ℄ Cāticum graduum dauidi. CXXIIII.

1 Iſrael. NIſi dominus* ꝙ fuit nobis. Propheta. dicet nūc iſrael.
2 Iſrael. Niſi dominus* ꝙ fuit nobis: exurgente ſuper nos homine.
3 Tunc uiuos abſorbuerunt nos: furente ira eorum in nos.
4 Tunc aquę illuerunt nos: flumen tranſiuit ſuper animam noſtram.
† aquę 5 Tunc tranſiuit ſuper animam noſtram: aqua † ſuperbiarum.
6 Benedictus dominus*: ꝙ non dedit nos prędam dentibus eorum.
7 Aia nrā quaſi paſſer euaſit de laqueo aucupum: laqueus fractus eſt, & nos euaſimus.
8 Auxilium noſtrū in noīe domini*: factoris cœlorum & terrę.

TItulus eſt. Canticū graduum dauidi. De quo vt ſupra.

℄ Circa materiā pſalmi eſt aliqd certū & aliqd ambiguū. Certū ſiqdem eſt ꝙ iducit in hoc pſalmo populus iſrael recognoſcēs ſe diuino auxilio euaſiſſe periculū occiſionis ab hoīe in furore: periculū autē tale ꝙ fuit fere occiſus, ꝙ fuit ſicut auis iam laqueo capta quæ euaſit qa laqueus fractus eſt. Qꝫ.n. populus iſrael ſit qui hic iducit, patet ex principio pſalmi: in quo clare ppheta itroducit populū iſrael dicturū, dicet nunc iſrael, niſi ꝙ dñs fuit nobis &c̄. Hoc eſt ergo certū de materia pſalmi. ℣ Ambiguum autē eſt quę hiſtoria hic tangať. Cōſiderādo autem ꝙ dauid inducit populum ꝙ nunc dicet gratias ob euaſionem a periculis, apparet ꝙ tanq̄ tunc (tempore ſcilicet ipſius dauidis) euaſerit populus talia pericula. Quocirca beneficium diuinum præſtitum populo regnante dauide, pro quanto non vna pars iſrael ſed vniuerſus iſrael euaſit ſecurus a periculo vlterius ſeruiendi moabitis, ſyris, philiſteis & cęteris circumuicinis gentibus, quibus prius ſeruierant (vt patet in libro iudicū & primo regum) eſt materia pſalmi huius ad literam. quadrant ſiquidem huic ſenſui omnia.

¶SVMMARIVM EST.

¶ Cantat dauid populũ iſrael recognoſcentẽ tpe regni eius bñficiũ diuinũ quo ereptus eſt a periculis ſeruiendi viterius gẽtibus circũuicinis:a quarũ dñatu euaſerunt dño frãgente p dauidem illarũ vires.
¶ Perſonæ loquentes ſunt propheta & iſrael.

NIſi dñs. Diuidiť pſalmus in ptes duas: ppoſitiuã materię,& executiuã/ibi furẽte. ℣ Proponit. dicat nũc iſrael. Aduerbiũ nũc demõſtrat tẽpus regni dauidis iã ſecuri/quo cõditus eſt pſalmus. Iſrael nomẽ eſt ipſius populi hebręi. ℣ Niſi dñs ꝙ fuit nobis. Ecce qd dicet, niſi ꝙ dñs fuit nobis/bis repetẽdo ad exaggerationẽ gratitudinis: exurgẽte ſup nos hoïe, tunc viuos abſorbuerũt nos. magnitudinẽ piculi a quo liberatus eſt pponit. Et itẽdit p hoïem multitudinẽ hoïum. Et ppea trãſit a ſingulari i pluralem: ab exurgẽte hoïe ad multos q abſorbuiſſent eos. Significãter ãt dicit ſup nos/pp ptãtẽ magnã qua inſurrexerũt aduerſus eos, & ſępe ſupauerũt illos. ¶ Circa ordinẽ lrę aduerte duas trãſpoſitiões. Altera ẽ ꝙ ĩchoari debet. dicet nũc iſrael. Altera eſt ꝙ vbi dř niſi dñs ꝙ fuit nobis/trãſpoſita eſt cõiũctio ꝙ: nã ordinãda eſt ſic. niſi ꝙ dñs fuit nobis. metri.n. cã hmõi trãſpõnes cõtigũt. ℣ Aduerte quoq; modũ loquẽdi lingue hebreę/dicẽdo tũc viuos abſorbuerũt nos: quũ nõ ĩtẽdãt ſignificare ꝙ abſorbuerũt, ſed ꝙ niſi dñs affuiſſet abſorbuiſſent. qđ in lingua latina dicimus tũc abſorbuiſſent nos. Hebręi enim omni carentes præterito præterq̃ indicatiuo/illo vtunť. Et hoc idem intelligas in cõſequentibus huius pſalmi. Et deſcribit viuos abſorbendos velut a marinis beluis, ad ſignificandam integritatem periculi: q̃uia ſcilicet fuerant in periculo ne ex toto perirent ſicut qui viui abſorbentur.

¶ Furente ira eoꝝ in nos. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractať illa particula/exurgẽte hoïe &c̃. Secũdo illa/niſi dñs/ibi bñdictus dñs. ¶ Tractať itaq; magnitudo piculi ex ſiſitudine aquarũ dupl̃r. Primo ad ſiſitudinẽ aquaꝝ ipetu ſupueniẽtiũ: vt ſepe cõtigit ex mõtibus. Furẽte ira eoꝝ i nos (magnitudo ipetus p hoc ſignificať) tũc aq̃ illuerũt nos. Intellige p illuiſſent nos: hoc eſt coopuiſſent ſubmergẽdo. aqua.n. nõ illuit niſi qđ ſubtus eã eſt. ℣ Flumẽ trãſiuit ſup aĩam nřam. Altera ſiſitudo eſt creſcẽtis fluminis cũ piculo iuxta habitãtiũ. Flumẽ tranſiuit ſup.i. iuxta, aĩam nřam/vitã nřam: hoc eſt cum piculo vitę nřę. Tunc trãſiuit/p trãſiſſet, ſup aĩam noſtram aqua ſuperbiarum: hoc eſt aqua ſupexcedens & ſubmergens vitam noſtram. In hebręo habetur aquæ in numero plurali. Et ſignificanť per has ſimilitudines picula irreparabilis ſeruitutis populi: ſicut abſorptus & ſubmerſus/irreparabilis eſt.

Benedictus dñs. Tractať hic illa particula/niſi dñs &c̃. gřas agẽdo deo. ita ꝙ duo in hac gratiarũ actione explicat. ſ. liberatorẽ deũ/nõ dauidẽ/nõ fortes illius: & modũ quo liberati ſũt. ¶ Liberatorẽ ĩcipiũt ſignificare, laudãdo deũ ꝙ nõ dedit nos ṕdã dẽtibus eoꝝ. In quo q̃a ferę tẽdũt ad ṕdã dẽtibus vorãdã/aſſimilanť hoſtes feris & populus iſrael ṕdę: eo ꝙ ſicut feta ad ṕdã/ita gẽtes illę ad pplm ſe hẽbãt, vorãtes libertatẽ & oĩa illoꝝ bona. Et itẽdit p hoc ſignificare ꝙ deus nõ pmiſit illos cõſumi: hoc eſt.n. nõ dari in ṕdã dẽtibus cõſumẽdã. ℣ Vñ declarãdo hoc ſubdit. Aĩa nřa/vita nřa, quaſi paſſer euaſit de laqueo aucupũ. Dictio hebraica ĩterpřtata euaſit/ũt latinitas pmitteret ſonat euaſa. Deſcribit p hãc metaphorã modũ quo populus euaſit de piculo, aſſimilãs vitã populi paſſeri q euaſit de laqueo. Et ſubiũgit modũ quo euaſit. laqueus fractus eſt, & nos euaſimus. Potẽtiã pricipũ detinẽtiũ pplm iſrael in ſeruitute ad hoc vt ppetuo ſeruirẽt, vocat laqueũ detinẽtẽ/ſed fractũ p populi liberatione. ¶ Auxiliũ noſtrũ/ad fractionẽ laquei, in noĩe dñi factoris coeloꝝ & terræ. Dicẽdo auxiliũ noſtrũ/ſignificat ipſos coopatos ad frãgendũ laqueũ, Inixos tñ diuino auxilio/inocãdo diuinũ nomẽ. q̃a vere ſic fuit: dauidis ſiqdem prælia omnia q̃bus confregit potẽtias olim vicinarum gentium/fuerunt innixa diuino auxilio. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum graduum. CXXIIII.

Qui confidunt in domino/ſicut mons ſion: non commouebitur in æternũ qui habitat in hieruſalem.
Mõtes i circũitu ei⁹, & dñs i circũitu ppli ſui: ex hoc nũc & uſq; in ſeculũ.
Quia nõ relinquet dominus uirgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum: ut non extendant iuſti ad iniquitatem manus ſuas.
Benefac domine: bonis & rectis corde.
Declinãtes aũt in obligationes adducet dñs cũ operãtibus iniquitatẽ: pax ſuper iſrael.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Canticum graduum. CXXV.

1 Propheta. COnfidentes in domino erũt ſicut mõs ſion: qui nõ labeť, et æterno ſedebit.
2 Hieruſalem montes in circuitu ipſi: & dominus in circuitu populo ſuo ex nunc & uſq; æternum.

3 Quia non requieſcet uirga impietatis ſuper ſortem iuſtorum: propterea non extendēt iuſti in iniquitate manus ſuas.

4 Benefac domine: bonis & rectis corde ſuo.

5 Et declinantes obliquitatibus (in obliquitates ſuas) ſuis, deducet eos dominus: cum operantibus iniquitatis: pax (eſt) ſuper iſrael.

Titulus eſt. Canticum graduum. De quo vt ſupra.
¶ Circa materiam pſalmi aduerte ꝙ ante regnum dauidis omnes ciuitates iſrael erant indiffe/
rentes: poſtq̄ autem populus iſrael vidit regem dauidem ſtabiliſſe firmitate perpetua hieruſalem pro
ciuitate regia ſimul & diuina ratione templi, occaſionem habuit cogitandi & murmurandi ꝙ ciuitate
hieroſolymitana munita ab hoſtibus, reliquus populus aliarum ciuitatum pateret ſuperuenientibus
hoſtibus. Vnde ad occurrendum huiuſmodi cogitationi ſeu murmuri editus eſt pſalmus iſte: declara/
torius ꝙ vniuerſus populus iſrael modo confidat in domino, durabit & habitabit ſecurus ſicut mons
ſion & hieruſalem. Hanc eſſe ad literam intentionem & materiam pſalmi, ipſe pſalmus clare monſtrat:
aſſimilans confidentes in domino, monti ſion &c̄.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Confidentes in domino erunt ſicut mons ſion, immutabilis & habitans in æternum: quia domi/
nus circumcirca cuſtodit populum ſuum ſic ꝙ alienus princeps non dominabitur ei: iniquos autem
abducet de terra quam dedit eis.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Confidentes in domino. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executi/
uam, ibi hieruſalem. ¶ Proponit ſimilitudinē inter confidentes in domino ex vna parte, & mon
tem ſion ex altera parte. Confidentes in domino, vbicunq; habitantes, ſupple ſunt ſicut mons ſion. Et
explicans penes quid attenditur hæc ſimilitudo, ſubiungit. non labetur, æterno ſedebit. Secundi para/
li. 33. dicit deus de monte ſion. In domo hac & in hieruſalem quam elegi de cunctis tribubus iſrael, po
nam nomen meum in ſempiternum. Huiuſmodi enim promiſſio hic deſcribitur dicendo. non labe/
tur a ſtatu ſuo, ſed ſedebit, quieſcet, æterno. Hoc idem intendit propheta applicandum ad confidentes
in domino. eſt enim imperfectus ſermo. Et ſenſus eſt. Confidentes in domino ſunt ſicut mons ſion, qui
non labetur, qui æterno ſedebit: hoc eſt etiam confidentes in domino non labentur, in æternum ſede/
bunt. aliter non eſſent ſicut mons ſion habens iſtas conditiones. Vnde & in allegato textu ſubiungit
deus. Et mouere non faciam pedem iſrael de terra quam tradidi patribus eorum (ecce ſtabilitas ſi/
milis promiſſa toti iſrael) ita duntaxat ſi cuſtodierint facere quæ præcepi eis per manum moyſi. Pro/
pter hanc enim conditionalem propheta non dixit, populus iſrael ſicut mons ſion, ſed dixit confiden/
tes in domino: ad includendam conditionem appoſitam a deo. nam confidentes in domino ſunt cu/
ſtodientes mandata dei.

¶ Hieruſalem. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo declaratur illa particula ſicut. Secundo
declaratur illa particula non labetur, ibi quia non requieſcet. Tertio declaratur illa particula, confiden
tes in domino, ibi benefac. ¶ Reddit itaq; rationem ſimilitudinis inter montem ſion, & cōfidentes in
domino. Hieruſalem. fac ibi punctum. hoc eſt ſic eſt munita, montes in circūitu ipſi, hieruſalem. ⸿ Vbi
aduerte duo. Alterum ꝙ pro ſynonymis in ꝓpoſito vtitur propheta ſion & hieruſalem: quoniam vna
& eadem erat ciuitas, cuius vna pars vocabatur mons ſion: in qua erat domus regia, & in cuius ſum/
mitate ędificatum eſt templum. Alterum ꝙ occaſio murmurandi inſinuatur, quia hieruſalem erat mu
nita montibus in circūitu: ac per hoc ex naturali ſitu munita. Hinc enim ratio murmuris: tanq̄ rex lo/
cauerit ſe & ſuos in loco munito, & reliquus populus dimiſſus ſit vtcunq;. ¶ Et dominus in circūitu
populo ſuo. e regione ad montes hieruſalem, dicit & dominus. Vbi perſpice ſimilitudinem incompa/
rabilem. Hieruſalem habet pro munimine montes in circūitu: populus dei habet pro munimine do/
minum in circūitu. quanto ergo dominus præſtat montibus, tanto munimen populi excellentius eſt
munimine hieruſalem. Ex nunc & vſq; æternum. Quia montes perpetuo munimini ſunt hieroſolymi/
tanis, oportuit explicare ꝙ etiam dominus perpetuum munimen eſt populo ſuo. Et dicit ex nunc: hoc
eſt ex tempore quo populus confidit in deo.

Quia non requieſcet. Declarata ſimilitudine cum excellentia ex parte confidentium, reddit modo ra/
tionem ꝙ non labentur, ꝙ in æternum ſedebunt: Quia non requieſcet virga impietatis ſuper ſortem
iuſtorum. ex diuina cuſtodia efficietur ꝙ virga impietatis, hoc eſt poteſtas idolatrarum, non quieſcet, 1
non dominabitur, ſuper terram quæ ſors eſt iuſtorum, abrahę, iſaac, iacob, & filiorum imitātium ipſos
in iuſtitia. nullum enim hoſtem timebant niſi idolatras. Et propterea excluſio omnis extranei domini
ſignificata eſt excludendo virgam impietatis. ⸿ Propterea non extendent iuſti in iniquitate manus

ſuas.Fructus & finis diuinę cuſtodiæ explicatur non extenſio manuum in iniquitatem:hoc eſt non adorare iniquę:non adorare idola.Adoratio enim iniqua ſignificatur per extenſionem manuum in iniquitate:quia adorantes eleuant manus verſus illum quem colunt. Propterea/quia non requieſcet &c. ideo non extendent iuſti/iſraelitę iuſtitiam ſectantes,in iniquitatem/idolatrię,manus ſuas:ſed obſequentes domino/pactum initum cum eo ſeruantes & gratias referentes deo,extendent.

Benefac domine. Redditur ratio illius particulę/confidentes in domino/ex differentia retributionis ſtatutę iuſtis & iniuſtis. ℭ Benefac domine.Per modum ſupplicationis retributionem iuſtorum ſignificat:vt intelligas ſic pendere ex iuſtitia vt innitatur gratiæ.Bonis & rectis in corde ſuo.Bonitas ad intentionem refertur:rectitudo ad executionem.Et vtraque deſcribitur radicata intus,vt excludatur omnis ſimulatio. ℭ Et declinantes obliquitatibus ſuis.Retributio iniquorum deſcribitur,non ſupplicando/ſed narrando:quoniam ex nobiſipſis non ex deo declinamus a recto ad tortos mores. Vnde & ſignificantius dicit obliquitatibus ſuis:quia prauitates ex noſtra ſunt officina. Deducet eos dominus cum operantibus iniquitatis:hoc eſt abducet eos de terra quam dedit patribus eorum,ſicut comminatus eſt in deutero.Pax ſuper iſrael.Imprecantis eſt vox iſta, manifeſtans quorſum terēderit per hunc pſalmum:ſcilicet ad hoc vt ſit pax ſuper iſrael/ad hoc vt non ſit murmur inter eos,ſed ſuper vniuerſum iſrael ſit pax/ſit tranquillitas ordinis confidendo in deo.Hinc.n.conijcere poſſumus exortum fuiſſe murmur in populo iſrael ꝑpter hieruſalē:& ꝙ propterea propheta concluſerit/pax ſit ſuper iſrael.Acſi aperte dixiſſet. Ceſſet iam murmuratio,& ſit pax domini in vniuerſo iſraele.Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO.

ℭ Canticum graduum. CXXV.

IN conuertendo dn̄s captiuitatem ſion:facti ſumus ſicut conſolati.
Tunc repletum eſt gaudio os noſtrum:& lingua noſtra exultatione.
Tunc dicent inter gentes:magnificauit dominus facere cum eis.
Magnificauit dominus facere nobiſcum:facti ſumus lętantes.
Conuerte domine captiuitatem noſtram:ſicut torrentes in auſtro.
Qui ſeminant in lachrymis:in exultatione metent.
Euntes ibant & flebant:mittentes ſemina ſua.
Venientes autem uenient cum exultatione:portantes manipulos ſuos.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

ℭ Canticum graduum. CXXVI.

1 Propheta. REducente domino captiuitatem ſion:fuimus ſicut conualeſcentes.
2 Tunc implebitur riſu os noſtrum,& lingua noſtra cantu:tunc dicent
inter gentes. Vox gentium. magnificauit dn̄s ad faciendum cum iſtis.
3 Prophera. Magnificauit dominus ad faciendum nobiſcum:fuimus lętantes.
4 Reduc domine captiuitatem noſtram:ſicut riuos in auſtro.
5 Seminantes in lachryma,in cantu metent.
6 Eundo ibit & flendo,portans longe ſemen: ueniendo ueniet in laude, portans faſciculos ſuos.

TItulus eſt.Canticum graduum.De quo vt ſupra.

ℭ Materia pſalmi ex principio ipſius apparet:dum deſcribitur reductio captiuitatis ſion. ex eo enim ꝙ non tractatur reductio captiuitatis iſrael ſed ſion,clare ſignificatur ꝙ de reductione captiuitatis babylonicę eſt ſermo.tunc ſiquidem non vniuerſus iſrael,ſed populus captiuatus ex ſion(hoc eſt ex regno iudę)tempore captiuitatis ioachim & ſedechię regum iuda reductus eſt:ſub cyro/dario & xerxe regibus perſarum.Et hæc eſt ad literam materia pſalmi.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Populus ſion captiuatus a nabuchodonoſor/flendo iuit in partes longinquas/portās ſemen diuinę ſcripturæ:quo fructificāte rediit cum exultatione, reducente eos deo in ſion/in lætitia & diuina laude etiam ab extraneis.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

REducente domino.Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ, & executiuam/ibi tunc implebitur. ℭ Proponit duo.Primo reductionem captiuitatis. Reducente domino/nō homine,captiuitatem ſion/ex ſion abductam in babylonem.Secundo modum.fuimus ſicut conuaſe-

ſcentes. Veram eſſe hác prophetiam res poſtea geſta teſtatur:quoniam ſimiles ex ęgritudine conuale-
ſcẽtibus,fuerũt redeũtes ex captiuitate babylõię.paulatim.n.auctę ſunt vires eoꝝ:vt patet in lib. eſdrę.
℄ Tunc implebitur riſu. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,reducẽ-
te domino captiuitatem ſion. Secundo illa,fuimus ſicut conualeſcentes,ibi ſeminantes in lachryma.
℄ Explicatur itaq; reductor ex captiuitate dominus,ſupplicando augmentum. Tunc implebitur riſu
(a ſigno riſus ſignificatur lętitia interior redundãs in exteriora ſigna in vultu)& lingua noſtra cantu.
tunc facies noſtra erit plena lętitię,& lingua noſtra cantabit cantica dei. ℣ Tunc dicent in gentibus.
non ſolum nos laudabimus deum,ſed etiam inter gentes extraneas dicẽt,hoc ſcilicet. magnificauit do-
minus ad faciendum cum iſtis. Ita ꝙ profitebuntur gentes ꝙ dominus fecit magna nobiſcum. Adim-
pleta eſt prophetia hæc,quum cyrus rex perſarum etiam literis publicauit ꝙ deus mandauit ſibi ędifi-
care templum in hieruſalem:& ꝙ propterea licentiã dabat vt ii qui erant in captiuitate,redirent in hie-
ruſalẽ &c. Quo facto,rationi conſonat vt multi gentilium videntes tale regis teſtimonium & opus,di-
cerent quoq;.magna fecit dominus iſtis captiuis:quum conſtet cõſiliarios regis munera miſiſſe in hie-
ruſalem. ℣ Magnificauit dominus ad faciendum nobiſcum. Gentiles dicent & nos profitebimur & cã-
tabimus.magnificauit dominus ad faciendum nobiſcũ:& ideo fuimus lętantes.
Reduc domine. Laudato reductore,ſupplicat pro augmento. Reduc domine captiuitatem noſtram:
ſicut riuos in auſtro. Riui aquarum,flante vento a meridie,magis abundant & fluunt. Et ideo per hanc
ſimilitudinem petit propheta reductionem captiuitatis augeri.pręuidit enim propheta non rediturã
totam captiuitatem a principio:& propterea petit augeri reductionẽ. Et fuit hæc oratio exaudita. quũ
poſt primã reductionẽ factã ſub cyro,ſecuta eſt ſecunda duce quoq; zorobabel ſub dario: & poſtea ter-
tia ſub xerxe filio darii duce eſdra:& demum ſub eodem xerxe venit neęmias.
Seminantes in lachrymã. Tractaẽ hic illa particula,fuimus ſicut conualeſcentes:declarãdo vtruſq;
ſtatum;ſcilicet mali ex quo populus conualuit,& boni in quod eſt mutatus. ℄ Declarat autem ex alia
metaphora,deſcribendo modum quo reducti ſunt ex altera ſimilitudine:ſcilicet ad ſeminantes cum fle-
tu,metentes autem & reportantes fructum cum lętitia. Congruit autem hæc ſimilitudo rei geſtę:quũ
ꝗuis ſcriptura ſacra nihil aliud dicat de eã reductionis niſi ꝙ ſuſcitauit dñs ſpiritum cyri regis perſaꝝ:
ioſephus tñ li.xi.anti.refert ꝙ cyrus rex perſarum,viſo eſaia propheta ꝙ ſcripſiſſet chriſto meo cyro &c.
concępit deum pręcępiſſe ſibi ꝙ ędificaret templum in hieruſalem. Refert quoq; ꝙ darius votum vo-
uerat ſi fieret rex,donare hieroſolymitano tẽplo omnia dei vaſa quę erant babylonię.xerxem quoq; re-
gẽ eſdrę(in lege diuina doctiſſimi)amicitia vſum. Ex quibus iunctis cum ſcriptis in libro eſdrę,appa-
ret ratio iſtius ſimilitudinis.ſeminantes in lachryma,hoc eſt in multitudine lachrymarũ, in cantu me-
tent. ℄ Et declarans parabolam ſubdit Eundo ibit,populus in captiuitatem,& flendo:portans longe,
ad longinquas regiones,ſemen,diuini verbi ſacrorumq; librorum. veniendo veniet in laude,laudando
deũ. Et ad literam zorobabel ſub dario multitudinem reducẽs captiuoꝝ,venit cũ cantibus & tibiis &
cymbalis. Portans faſciculos ſuos,vaſorum argenteorum & aureoꝝ & regioꝝ prouentuũ pro tẽplo & ſa-
crificiis. Faſciculos inquit,nõ manipulos ſed faſciculos manipuloꝝ:ad denotãdã magnitudinẽ fructus.
℣ Et potes per reportationẽ faſciculorum intelligere magnitudinem fructus producti per diuinum ſe-
men,in hoc ꝙ tot reges & conſiliarii cognouerunt & coluerunt verum deum. Amen.

℄ VVLGATA EDITIO. ℄ Canticum graduum. CXXVI.

NIſi dñs ędificauerit domũ:in uanum laborauerunt qui ędificant eam.
Niſi dominus cuſtodierit ciuitatem:fruſtra uigilat qui cuſtodit eam.
Vanum eſt uobis ante lucem ſurgere:ſurgite poſtq̃ ſederitis qui mãduca-
tis panem doloris.
Cũ dederit dilectis ſuis ſõnũ:ecce hęreditas dñi,filii:merces fruct9 uẽtris.
Sicut ſagittę in manu potentis:ita filii excuſſorum.
Beatus uir qui impleuit deſiderium ſuum ex ipſis:non confundentur cum loquẽtur ini-
micis ſuis in porta.

℄ IVXTA HEBRÆVM. ℄ Canticum graduum ſalomoni. CXXVII.

1 Propheta. SI dñs [a] non ędificabit domum,fruſtra laborauerunt ędificatores eius
in illa:ſi dñs [a] nõ cuſtodiet ciuitatẽ,fruſtra ſolicitauit cuſtodiens.
2 Fruſtra [eſt] uobis [o] antelucantes ſurgere,retardantes ſedere,comedẽtes panem doloꝝ: [quia] ſic
dabit amico ſuo ſomnum.

3 Ecce hereditas domini sunt filii: merces est fructus uentris.
4 Sicut ſagittę in manu fortis: ita filii excuſſionum.
5 Beatitudines erunt uiri qui impleuit pharetram ſuam ex ipſis: non confundentur quum alloquentur inimicos in porta.

TItulus eſt. Canticum graduum ſalomoni. Vel quia ſalomon fuit eius autor: vel potius quia eſt inſtructio dauidis directa ſalomoni.

¶ Materia pſalmi eſt curam victus/ſucceſſionis & cuſtodię ab hoſtibus reſpectu populi iſrael ſpectare ad deũ, modo populus ſtudeat mũdicię ab iniquitatibus. Hanc eſſe materiã pſalmi ipſemet pręſe fert: oſtendens vanitatem ſtudii humani circa hæc ſine domino, & ſubiungens prouiſiones diuinas circa eadem: vt clarius patebit exponendo. ¶ Et hinc collige pſalmum iſtum directe tractare ſtatum veteris teſtamenti: in quo promittebantur hæc temporalia bona populo iſrael perſeueranti in cultu dei. ¶ Et hoc etiam ſufficiat pro ſummario.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

SI dominus. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materiæ, & executiuã/ ibi ſic dabit. ¶ Proponit tres vanitates. Prima eſt ſtudiũ circa ędificationẽ domus ſine deo ędificãte. Si dñs nõ ędificabit domũ, fruſtra laborauerũt ædificatores eius in illa. Ædificare domũ/ nõ ſignificat hic cõſtruere domũ in qua habitat: ſed ſignificat ad literã conſtruere progeniẽ filiorũ/nepotũ/pronepotum/& reliquã ſucceſſionẽ. Ita ꝙ ſenſus eſt. Si dñs non dederit ſucceſſionẽ progeniei ſeu gentis, fruſtra laborauerũt quicũꝙ ſtudentes ad hoc vt cõſeruẽtur progenies eorũ. Clare ſiquidem patet. 2. reg. 7. & 1. parali. 17. pluries appellari ędificationem domus/ gratiam huiuſmodi ſucceſſionis: ideo promittente dauidi ꝙ ędificabit ei domum/ hoc eſt progeniem ſuccedentem ei in regno. Et ꝙ in hoc loco ſic ſumatur, contextus pſalmi manifeſtat: dum inferius nulla ſubiungitur declaratio diuinę curę circa ędificium domus artificialis, ſed circa ędificium domus naturalis: hoc eſt progeniei ſeu gentis. ¶ Si dñs nõ cuſtodiet. Secũda vanitas eſt ſtudiũ cuſtodiẽdi ciuitatẽ ab hoſtibus ſine deo cuſtodiẽte. Et intẽdit ad literam ambo hæc ſtudia vana eſſe ſi non ita ſe habeãt vt mereãtur habere deum ędificantẽ & cuſtodẽ: hoc eſt ſi nõ ſeruauerint legem dei, fruſtra procurant conſeruationem progenierum ſuarũ/ fruſtra ſolicitant circa cuſtodias ciuitatum ab hoſtibus: vt in deutero. maledictionibus continetur.

Fruſtra vobis. Tertia vanitas deſcribitur ſuperfluus labor pro victu. Et hæc vanitas non deſcribitur cum conditionali ſi dominus non affuerit ſicut alię: quia ſtudia prius dicta irreprehenſibilia ſunt ſi cũ cultu dei ſint, vana autem ſine obſeruatione legis dei: ſuperfluum vero ſtudium/ reprehenſibile omnino eſt. Et propterea ſimpliciter & abſolute reprehenditur dicendo. fruſtra vobis/ ſupple eſt, antelucantes ſurgere. Apoſtrophat ad ſuperflue laborantes. tum pręuentione temporis. Tempus enim laborandi eſt ab ortu ſolis: iuxta illud. Ortus eſt ſol, exibit homo ad opus ſuum. Et propterea propheta ſuperfluum laborem ex pręuentione temporis deſcribit ab ante lucem ſurgere, alloquendo. O antelucantes ſurgere, retardantes ſedere. Superflua prorogatio laboris deſcribitur per retardationem a ſedẽdo. Quũ enim deberent laborare vſꝙ ad veſperam, laborant etiam poſt ſolis occaſum: ſeu etiam quum eſſet hora quieſcendi, non curantes de quiete/ retardant requieſcere vltra tempus debitum. Et cauſam ſubdit. comedentes panem dolorum: hoc eſt habentes victum cum magna afflictione. Vbi manifeſte apparet ꝙ non labor ſed ſuperfluitas laboris reprehẽditur: & dicitur eis ꝙ fruſtra ipſis eſt huiuſmodi ſuperfluitas. Ratio autem inferius ſubiungetur, quia deo incumbit cura victus eorum: & propterea ſufficeret deberet eis laborare tempore congruo. hoc enim ad literam intendit propheta.

Sic dabit. Expedita propoſitione trium vanitatum filiorum iſrael, declarat modo propheta rationem illarum vanitatũ ſingillatim ex diuina prouiſione. Et fundatur tota hæc pars ſuper promiſſiones diuinas in deutero. factas populo iſrael. ¶ Sic dabit amico ſuo ſomnum. Sic vt ſubiũgetur, dabit/ deus, nõ populo iſrael abſolute ſed populo iſrael amico ſuo/ dei per charitatem/ fidem/ſpem/cultum &c̃. (in his enim conſiſtit amicitia hominis ad deum: quoniam aliter non vellet ea quæ deus vult: amici autem ẽ idem velle & idem nolle) ſomnum/ quietem deſideratam.

Ecce hereditas domini filii. Declarat prouiſionẽ diuinã circa ędificationẽ domus: cuius vanitas ſine dño fuit prio ꝓpoſita. Et ĩtẽdit ꝙ filii iſrl' amici dei qa ſunt electi a deo ĩ hæreditatẽ ſuã (hoc ẽ vt ſint heredes dei ad poſſidẽdũ velut iure pſnę hereditatis terrã dei) iõ deus curã habet de ſucceſſiõe eorũ: vtpote de hereditate ꝓpria. Hoc ſiqdẽ ſignificat dicẽdo. ecce hereditas dñi ſũt filii. Eſt. n. ſermo iperfectus: ſubintelligẽdũ relinquẽs ꝙ dñs filiorũ curã habet, vtpote hereditatis ſuę. ¶ Merces fructus vẽtris. Vanitatis ſupflui laboris tertio loco ꝓpoſitę ratio redditur ex hoc ꝙ deus ꝓuidet illis tanq̃ operariis ſuis de mercede. hoc. n. importat mercedis nomen. Et apte. tum qa vt operarii ꝓpoſiti fuerunt. tum quia deus vt ꝓprius dominus terræ ꝓmiſſionis/ filios iſrael ſe tenere profitetur quaſi colonos ſuos: vt aperte dicitur

leui. 25. Quæ autem ſit illa merces quam reddit deus, explicatur fructus ventris: hoc eſt fœtus animalium, ouium, uaccarum, equorum &c̄. Et etiam lac, caſeus, butyrum, appellatione fructus uentris comprehendũtur: quoniam ex impregnatione ventris prouenit lac. Et intendit per hoc ad litteram fructum naturalem prouideri a deo pro mercede laborum filiorum iſrael in terra promiſſionis. Ac ſi aperte diceret. non oportet vos ſuperflue laborare, quia deus prouidet populo amico ſuo de fructibus naturalibus qui proueniunt ex animalibus. In quo ſubintelligitur ꝙ multo magis prouidet de fructibus terrę. in maiori enim includitur minus: maius autem eſt prouidere de fructu ventris q̄ de fructu terræ.
℃ Sicut ſagittę. Redditur ratio vanitatis cuſtodię ciuitatis ſine domino: aſſimilando filios excuſſionum ſagittis in manu fortis. Hebręę linguę conſuetudine operam dantes excuſſioni, filii excuſſionũ appellantur: ſicut filii nuptiarum vacantes nuptiis: & ſimilia. Et quia excutimus a nobis immundicias, & quæcunq; abominabilia ſi tangant nos, ideo filii excuſſionum appellantur iſraelitę ſtudioſi ad excutiendum a ſe immundicias iniquitatum, & ſeruandum ſe mundos a malis moribus & operibus &c̄. Et intendit propheta ex hac ſimilitudine docere ꝙ ſi ſtudebunt ad ſeruandum ſe mundos ab iniquitate, erunt pro armis offenſiuis contra hoſtes ſicut ſagittę in manu fortis: hoc eſt ꝙ mundicia eorũ erit loco ſagittarum contra hoſtes, deo pugnante pro illis.
℃ Beatitudines, ſunt, viri qui impleuit pharetram ſuam ex ipſis, filiis excuſſionum veluti ſagittis. Vtitur nomine pharetrę alludendo ad metaphoram ſagittarum: ſed intendit per pharetram ciuitatem. & inſtruit ſalomonem incitando eum ex fœlicitatis ſtatu. Beatitudines, erunt non cuiuſcunq;, ſed viri qui impleuit pharetrã ſuã, ciuitatẽ ſuã, ciuitã ſuã, ex ipſis, filiis excuſſionũ, viris mundis excutientibus a ſe oẽm immũdiciã: non confundentur. ecce ratio, quia nõ cõfundẽtur, filii excuſſionum, quum alloquentur inimicos in porta, ciuitatis, deo illos tuente. Vbi clare deſcribi patet deum cuſtodire ciuitatem per uiros mundos: & propterea merito dictum eſſe ꝙ ſi non cuſtodiet, vana erit cuſtodia. quia ſi non ſunt viri mundi, dominus non cuſtodiet: & ſic vana erit hominum cuſtodia. ¶ Cõſidera prudens lector omnia ſubiuncta ab illo loco, ſic dabit amico ſuo ſomnum, vſq; ad finem pſalmi: & nihil inuenieris quod ſpectet ad ędificationem domus ex lapidibus & calce &c̄. reperiens autem quod ſpectet ad ędificationem domus. i. progeniei, vbi dictum eſt ecce hæreditas domini filii, probabis quod in principio diximus ꝙ non de domo artificiali ſed de domo naturali propoſitum eſt ſi dominus non ędificabit domum. hæc enim ratio me mouit. Amen.

℃ VVLGATA EDITIO. ℃ Canticum graduum. CXXVII.

BEati omnes qui timent dominum: qui ambulant in uiis eius.
Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es & bene tibi erit.
Vxor tua ſicut uitis abundans: in lateribus domus tuę.
Filii tui ſicut nouellę oliuarum: in circũitu menſę tuę.
Ecce: ſic benedicetur homo qui timet dominum.
Benedicat tibi dominus ex ſion: & uideas bona hieruſalem omnibus diebus uitę tuæ.
Et uideas filios filiorum tuorum: pacem ſuper iſrael.

℃ IVXTA HEBRÆVM. ℃ Canticum graduum. CXXVIII.

1 Propheta. BEatitudines [ſunt] omnis timentis dominum: ambulantis in uiis eius.
2 Laborem palmarum tuarum quoniam comedes: beatitudines [erant] tui, & bonum tibi. [ordo prepoſterus]
3 Vxor tua ſicut uitis fructifera in lateribus domus tuę: filii tui ſicut plantę oliuarum in circũitu menſę tuę.
4 Ecce: quoniam ſic benedicetur uir timens dominum.
5 Benedicet tibi dominus ex ſion: & uide in bonitate hieruſalem omnibus diebus uitæ tuæ.
6 Et uide filios filiis tuis: pacem ſuper iſrael.

TItulus eſt. Canticum graduum. De quo vt ſupra.
℃ Materia pſalmi eſt fœlicitas huius vitę promiſſa populo iſrael in ueteri teſtamento: vt clare patet intuenti.

℃ SVMMARIVM EST.

℃ Omnis iſraelita timens deum erit beatus in hac vita quo ad ſc. vxorem, filios, ſucceſſionem, ciuitatem, & regnum, ex benedictione diuina.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

BEatitudines omnis. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi laborem. ℭ Proponit duo: pręmium & meritum. Præmium quidem dicendo, beatitudines, etiam in hac vita. Meritum autem tum intus, omnis timentis dominum. Tum in exteriori opere, ambulantis in viis eius, domini. Et ſignificanter dicit omnis: vt vniuerſaliter promiſſam fœlicitatem toti populo iſrael modo timeant deum & ſeruent legem eius, explicet.

ℭ Laborem. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, beatitudines. Secũdo extenditur eadem applicata ad timẽtem dominum. & ſic tractatur ſcđa particula propoſita, ibi ecce quoniam ſic. ℭ Laborem palmarum tuarum quoniam comedes. Deſcribitur beatitudo domeſtica. tũ quo ad opera propria: non quia laborabit, ſed quia comedet fructum laboris ſui. Et appellatione laboris intellige omne opus. Et eſt hæc beatitudinis pars per excluſionem multarum miſeriarum: puta ſeruitutis. ſeruus enim non comedit laborem manuum ſuarum. Prędę. in terra enim rapinis ſubiecta nõ comedit homo fructum laborum ſuorum. Mendicitatis. nam mendicus non viuit ex labore proprio. Ægritudinis. ęger enim nõ gaudet fructibus vineę & horti ſui &c̃. ℭ Vxor tua. Duplex laudabilis conditio vxoris deſcribitur: ſcilicet fœcunditas, ſicut vitis fructifera. & modeſtia, in lateribus domus tuę. Vxoris enim eſt non in atrio, nõ in porta, non in media domo (in qua ſunt viri) ſed in lateribus ſeu angulis ſeu penetralibus domus eſſe. ℭ Filii tui ſunt plãtę oliuarum, quantum ad vigorem ſeu augmẽtum, in circuitu menſæ tuę, quantum ad conuictum. Hæc enim omnia fœlicitatis ſunt domeſticę.

Ecce quoniam ſic. Redditur ratio deſcriptę fœlicitatis: extendẽdo illam ex diuina benedictione promiſſa iſraelitis timentibus deum. Ecce, in promptu eſt beatitudo: quoniam ſic, vt deſcriptum eſt & deſcribetur, benedicetur, a deo, vir timens dominum. Benedicet tibi, quo ad omnia domeſtica, dominus ex ſion, ex cultu quo deo impẽditur. ſion. n. locus erat diuini cultus. ℣ Et vide in bonitate hieruſalem. Fœlicitati domeſticę addit fœlicitatem ciuitatis regię & diuinę. Et propterea non ſuffecit dicere ꝙ benedicet tibi dominus, ſed addidit & vide (imprecatiue dicitur pro videbis) hieruſalem in bonitate, in bono & fœlici ſtatu: & hoc omnibus diebus vitę tuę. Non modica ſiquidem pars fœlicitatis domeſticę eſt videre fœlicitatem capitis: ſcilicet regię & diuinę ciuitatis. ℭ Et vide filios filiis tuis. Plus eſt videre filios filiis q̃ videre nepotes: quoniam nepotem poteſt videre auus mortuo filio. ſed videre filios filiis eſt auum videre vtroſq; ſimul, filios & nepotes. & hoc ad fœlicitatem gentis. ℣ Pacẽ ſuper iſrael. Reliquum erat ad perfectam fœlicitatem vt videret bonam totius regni diſpoſitionem. & propterea hanc ſubiungit. & vide pacem ſuper iſrael, vniuerſo ſcilicet regno. Et fundatur veritas horum omnium ſuper promiſſiones deutero. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Canticum graduum. CXXVIII.

SÆpe expugnauerunt me a iuuentute mea: dicat nunc iſrael.
Sępe expugnauerunt me a iuuentute mea: etenim non potuerunt mihi.
Super dorſum meum fabricauerunt peccatores: prolongauerunt iniquitatem ſuam.
Dominus iuſtus concidet ceruices peccatorum: confundantur & conuertantur retrorſum omnes qui oderunt ſion.
Fiant ſicut fœnum tectorum: quod priuſq̃ euellatur exaruit.
De quo non implebit manum ſuam qui metet: & ſinum ſuum qui manipulos colliget.
Et non dixerunt qui pręteribant. benedictio domini ſuper uos, benediximus uobis in nomine domini.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. ℭ Canticum graduum. CXXIX.

1 Iſrael. MVltum anguſtauerunt me a pueritiis meis. Propheta: dicet nunc iſrael.
2 Iſrael. Multum anguſtauerunt me a pueritiis meis: etiam non potuerunt mihi.
3 Super dorſum meum arauerunt arantes: prolongauerunt ſulcum ſuum.
4 Dominus iuſtus concidit funiculos impiorum.
5 Confundentur & retrahent ſe retro: omnes odientes ſion.
6 Erunt ſicut herba tectorum: quę ante exiit aruit.

erunt ſicut
7 Q̃ non impleuit palmam ſuam meſſor:& ulnam ſuam faſciculator.
erunt ſicut
8 Et non dixerunt tranſeuntes. Vox tranſeuntium. benedictio domini ad uos, benedi
ximus uos in nomine domini.

TItulus eſt. Canticum graduum. De quo vt ſupra.
¶ Materia pſalmi eſt liberatio populi iſrael ab oppreſſoribus ſuis poſtq̃ fuit populus liber regnãte dauide. Q̃ enim populus iſrael recognoſcat huiuſmodi diuinum beneficium, teſtatur principium pſalmi. dicet nunc iſrael. Q̃ vero de oppreſſiõe a tempore moyſi vſq; ad tempus dauidis agatur, clare apparet ex eo ꝙ dicitur a pueritiis meis. Ætates enim pueriles illius populi fuerunt a tempore moyſi vſq; ad tempus dauidis: ſub quo fuit populus quaſi vir perfectus, habens ſtabile regnum/ciuitatem regiam ſimul & diuinam &c̃. Q̃ autem tempus dauidis hic ſignificetur, apparet ex eo ꝙ hoſtes dicuntur odientes ſion. primus enim qui conſtituit in ſion celſitudinem regiam fuit dauid. vnde & ſion vocata eſt ciuitas dauid.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta porrigit populo iſrael recognitionem beneficii diuini, in hoc ꝙ regno dauidis ſtabilito tot victoriis/liberatus ẽ ab anguſtiis tot oppreſſorũ ſuorũ a tẽpore moyſi vſq; ad regnum dauidis.
¶ Perſonę loquentes ſunt propheta & iſrael.

MVltum anguſtauerunt. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam/ibi ſuper dorſum. ¶ Porrigit propheta populo canticum liberationis ſuę. Dicet nunc/firmato iam regno dauidis tot victoriis quę tanguntur. 2. reg. 8. iſrael/populus iſrael. multum anguſtauerunt me. Ecce quid dicet: ꝙ anguſtauerunt me/edom/amalech/moab/ammon/ſyri/philiſtęi &c̃. non parum ſed multum: & hoc a pueritiis meis. Dicit pueritias plr: quoniam intendit ſignificare omnes ętates augmenti: infantiam ſcilicet/pueritiam & adoleſcentiam. Et eſt metaphorica locutio qua populus iſrael tanq̃ natus in deſerto ſignificatur: quia vere tunc natus eſt quo ad libertatem populi, quum iam liber populus ſub vna dei lege/vno principe (moyſe ſcilicet) vno ſacerdotio aaron incepit viuere. Cõſequenter autem pueritię eius fuerunt per totum tempus moyſi/ioſue & iudicum. In quibus valde oppreſſi fuerũt/modo ab his & modo ab illis: vt patet pręcipue in libro iudicum, & partim in libris moyſi. Vbi legitur ꝙ nolẽtibus filiis eſau dare eis tranſitũ, valde anguſtati ſunt: & ꝙ amalechitę vexauerũt eos. Et intendit ꝙ a principio quo progredi incepit populus vſq; ad regnum dauidis/multum anguſtatus eſt ab eis. nam etiam tempore ſaulis anguſtatus fuit a philiſtęis: a quibus etiam ſaul interfectus eſt. Et inducitur populus repetens huiuſmodi oppreſſionem: ad denotandum magnitudinem & multitudinem oppreſſionum: & hoc ad magnificandum beneficium liberationis. ¶ Etiam non potuerunt mihi. Non ſolum dicet iſrael anguſtias quas paſſus eſt, ſed impotentiam oppreſſorum ſuorum ad pręualendum totaliter. Quamuis enim anguſtauerint me, affirmo tamen ꝙ non potuerunt mihi/dominari vſquaq;.

¶ Super dorſum. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/multũ anguſtauerunt me a pueritiis meis. Secundo illa/etiam non potuerunt mihi/ibi dominus iuſtus. ¶ Super dorſũ meũ arauerũt arãtes. Magnitudinem afflictionis & durum ſeruitutis iugum deſcribit ſub metaphora hominum arantium loco boum protrahendo longos ſulcos. vt geminum malum ſignificetur: & durę ſeruitutis tanq̃ boum arantium, & diuturnitatis in prolongatione ſulci. Et primum quidem declarat primam particulam propoſitam/ſcilicet multum anguſtauerunt me. ſecundum autem declarat illam diuturnitatem/a pueritiis meis.

Dominus iuſtus. Tractatur illa particula/et non potuerunt mihi. ¶ Dominus iuſtus. Recognoſcit populus beneficium liberationis a deo, laudando iuſtitiam diuinam erga impios oppreſſores. Concidit funiculos impiorum. Dominium impiorum ſuper populum iſrael/appellat funiculos: eo ꝙ hebraico more termini confines agrorum ſeu terrarum, funiculi appellãtur/a mẽſurando & conſtituendo terminos ad ſimilitudinem menſurantium terram funiculis. Et intendit per hoc diſpoſitiones quas dominantes faciebant, ordinando populo iſrael diuerſa onera/& ſtatuendo eis leges prout uolebant. Vnde & philiſtęi ordinauerant vt faber ferrarius non eſſet in iſrael. & ſic de ſimilibus aut peioribus. Has omnes diſpoſitiones impiorum concidit/liberando populum a ſeruitute eorum.

Cõfundentur & retrahent ſe retro, omnes odientes ſion. Verba hęc futuri temporis referuntur ad pręteritum concidit. appoſita ſiquidem ſunt ad denotandum ordinem inter actionem diuinam & hos effectus ſubſecutos. Refert hiſtoria. 2. reg. 10. ꝙ ſyri timuerunt prębere amplius auxilium filiis ammon contra dauidem. Et propterea hic duo dicit: & ꝙ confundentur, & ꝙ retrahent ſe retro. Confuſio ſiquidem ſecuta eſt in iis qui pugnauerunt: quoniam victi ſunt a dauide. Retractio autem retro in ſyris, qui timuerunt prębere amplius auxilium contra dauidem. Vtriq; autem deſcribuntur

odientes ſion:hoc eſt & diuinũ cultum & celſitudinem regiam dauidis. ſion enim vtriuſq; erat locus: regis ſcilicet & arcę dei.

Erunt ſicut herba tectorum. Futurum erunt ſimiliter refertur ad preteritum concidit. deſcribitur ſiquidem ſubſecutus effectus ex diuina conciſione. Non ſolum ſubſecuta eſt confuſio hoſtium, non ſolum tetractio ſyrorum: ſed hoſtium ruinę celeritas, eorundemq; paucitas ac deſtitutio. Hęc enim tria ſignificantur ex ſimilitudine ad herbam quæ naſcitur in tectis: tractando tres conditiones talis fœni per oppoſitum ad herbam agrorum quæ creſcit in frumentum. ¶ Et celeritas quidem ruinę eorum ſignificatur dicendo. erunt ſicut herba tectorum quæ ante exit aruit: hoc eſt anteq̃ exit aruit. Vſitato loquendi modo magnam celeritatem ſignificamus, dicentes anteq̃ ſit in lecto dormit: hoc eſt q̃primum eſt in lecto dormit. & ſic de ſimilibus. Iuxta hunc modum loquendi dicitur ꝙ anteq̃ exit aruit: hoc eſt valde celeriter aruit. Et vere valde celeriter victę & ſubactę ſunt a dauide tot natiões vſq; ad euphratẽ.
Quo non impleuit palmam ſuam meſſor, & vlnam ſuam faſciculator. Repete & erũt ſicut. ¶ Quo nõ impleuit. Inchoauit ſimilitudinem a frumento in herba naſcente in tectis, proſequitur modo ſimilitudinem ad frumentum in ſpicis: ad ſignificandum paucitatem, raritatem ac inhabilitatem ſubactarũ nationum ad hoc vt conualeſcant aduerſus ſion. Culmi pauci & rari ſunt, de quibus non poteſt implere manum ſuam meſſor: vtpote ad quos ſimul cogendos manus meſſoris non ſe extẽdit. Et ſimiliter paucitas manipulorum ſignificatur, ex hoc ꝙ faciens faſciculos manipulorum, non tot habet quot complecti vtriſq; brachiis poteſt. per ulnam enim complexionem vtriuſq; extenſi brachii ſignificat. Et intendit ꝑ hoc ꝙ ſubactę nationes ſunt diſperſę, & tam pauci ex eis ſimul relicti ꝙ nullus poteſt eos congregare ad rebellandum. hic eſt ſiquidem alter effectus ſubſecutus. ſic enim faciunt ſapientes principes erga nationes ſubactas.

Et non dixerunt tranſeuntes. Proſequitur metaphoram metentium quo ad hoc ꝙ imprecantur eis bona tranſeuntes. Et repete iterum, & erunt ſicut illi quibus. ¶ Et non dixerunt tranſeuntes, benedictio domini ad vos. Quia a beneuolis ſalutantur meſſores ſeu collectores fructuum terræ, per priuationem huiuſmodi ſalutationis priuationem beneuolorum deſcribit. Ita ꝙ vbi deſcripſerat odientiũ ſion imbecillitatem, modo ſubiungit ꝙ nec beneuolos habebunt qui eos erigant. Et quod plus eſt benedictionem dei & hominum ſubtrahit: iam enim dictum eſt ꝙ ſyri retraxerunt ſe, & timuerunt adiuuare victos. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum graduum. CXXIX.

De profundis clamaui ad te domine: domine exaudi uocem meam.
Fiant aures tuę intendentes: in uocem deprecationis meę.
Si iniquitates obſeruaueris domine: domine quis ſuſtinebit?
Quia apud te propitiatio eſt: & propter legem tuam ſuſtinui te domine.
Suſtinuit anima mea in uerbo eius: ſperauit anima mea in domino.
A cuſtodia matutina uſq; ad noctem: ſperet iſrael in domino.
Quia apud dominum miſericordia: & copioſa apud eum redemptio.
Et ipſe redimet iſrael: ex omnibus iniquitatibus eius.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Canticum graduum. CXXX.

1 Propheta. DE profundis uocauĩ te domine⁴.
2 Domine† audi in uoce mea: erunt aures tuę auſcultantes uoci deꝑcationum mearum. † dñi mei
3 Si iniquitates obſeruabis domine: domine† quis ſtabit (propterea timeberis)? † dñi mei
4 Quia tecum (eſt) uenia: propterea timeberis.
5 Speraui dominum⁴, ſperauit anima mea: & (ad verbũ) uerbo eius expectaui.
6 Anima mea (ad dominũ) domino†: ſupra expectãtes (ad) mane expectantes (ad) mane. † dñi mei
7 Spera iſrael ad dominum⁴: quia cum domino⁴ gratia, & multa cum ipſo redemptio.
8 Et ipſe redimet iſrael: ab omnibus iniquitatibus eius.

TItulus eſt. Canticum graduum. De quo ut ſupra.
¶ Materia pſalmi eſt aduentus meſſię quantum ad effectum qui eſt remiſſio peccatorum. Quo

enim pſalmus totus tractet de remiſſione peccatorum / clare patet. Qꝙ autem de aduentu meſiæ ferente ſecum veniam peccatorum, ex eo patet ꝙ iſte actus qui eſt redimere populum iſrael ex omnibus iniquitatibus eius (qui in fine pſalmi concluditur) eſt proprius actus meſiæ. ¶ Nec obſtat ꝙ non dixit / & ipſe redimet mundum ſed iſrael: quia quum vnus atq; idem ſit redemptor mundi & redemptor iſrael ex omnibus iniquitatibus, quandoq; deſcribitur a redemptione iſraelis quandoq; a redemptione mundi / prout ſpiritusſanctus mouit prophetas. Vnde & zacharias quoq; pater ioãnis baptiſtę deſcribit chriſtum ex remiſſione peccatorum in populo iſrael, dicens. ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius in remiſſionem peccatorum eorum. Et in principio cãtici, fecit redẽptionem plebis ſuę. Hæc eſt ad literam materia pſalmi.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta conſiderans hinc humani generis peccata / inde diuinam gratiam, petit a deo audiri: dicẽs ꝙ ſi ad peccata reſpiciet, ipſe quidem deus timebitur ſed nullus ſaluabitur. quia vero cũ ipſo deo eſt venia, ideo ipſe ſperauit dominum / ſperauit & anima eius in promiſſione dei valde / ſperabit & populus iſrael redimendus ex omnibus iniquitatibus ſuis.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DE profundis. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam / ibi ſi iniquitates. ¶ Proponit duo. Alterum ex parte ſui. De profundis. Ad ſimilitudinem manentis in loco valde imo deſcribit miſeriam ſuam. De profundis / tenebrarum interiorum / peccatorum / ſomitis & aliorum malorum, vocaui te domine. Et ecce ad quid vocaui. Domine audi in voce mea / cor meum / rationem meam / ſpem meam. non petit audiri vocem, ſed in voce ſua rationem / ſpem / cor. Alterum ex parte dei. erunt aures tuę auſcultantes voci deprecationum mearũ. preuidens propheta ſe exaudiendum / dicit ꝙ erũnt aures tuę auſcultantes: hoc eſt exaudientes non vnam ſed multas deprecationes meas miſerabiles. tales. n. voces ſonat dictio hebraica.

¶ Si iniquitates. Incipit hic pars executiua tali ordine. Pmo tractatur illa particula / de profundis &c̃. Scdo illa / erunt aures tuę / ibi & verbo eius. ¶ Explicare intendit rationem talem. Aut deus vult agere nobiſcum ſm peccata noſtra aut ſm gratiam ſuam. ſi ſm peccata noſtra, locus erit timori / non ſalutis ſm gratiam autem locus eſt ſpei. Si iniquitates / hominum, obſeruabis domine, domine quis ſtabit: quaſi dicat nullus: omnes. n. metuus. Propterea / quia potes obſeruare iniquitates ad punitionem æternam, timeberis: iuxta verbũ domini, timete eum qui habet poteſtatem mittere in gehennam. ¶ Et aduerte hic ꝙ iſta particula (ſcilicet propterea timeberis) exponendo tranſlata eſt in locum hunc, quia hic eſt locus eius quantum ad ſenſum: quãuis cauſa metri ſcripta ſit in textu poſt particulã ſequentẽ. Quia tecum venia, ſperaui dñm / ſperauit anima mea. Proſequitur alterum membrum rationis. Et non dicit quia tu es propitiator ſeu dator venie, ſed quia tecum eſt propitiatio ſeu venia peccatorum: eo ꝙ plus deſiderat q̃ veniam. deſiderat. n. ipſum venie datorem ferentem ſecum veniam peccatorum / ideo ſperaui dominum. Non dicit ſperaui veniam, ſed ipſum dominum venturum. Et quia principaliter aduentus meſię eſt ad ſalutem animarum, ideo ſpecialiter explicat. ſperauit anima mea / ſupple dominum quem de profundis vocaui.

Et verbo eius expectaui. Tractatur hic illa particula / erunt aures tuę &c̃. afferendo promiſſionem diuinam de meſia: hęc. n. promiſſio ſecurum reddit expectantem. Dixerat ꝙ tam ipſe q̃ anima ſua ſperauit in gratia dei: modo ex diuina promiſſione reddit rationem ſpei vtriuſq;. Et verbo eius / hoc eſt quia ipſe dixit / promiſit meſiam, expectaui / ego. & anima mea domino / ſupple expectauit, ſupra expectantes mane expectantes mane. Vt prędictum eſt, ſalus animarum principaliter expectabatur ex aduentu meſię a ſanctis prophetis intelligentibus myſterium meſię. & propterea propheta de anima ſua dicit ꝙ expectauit dominum ſupra / hoc eſt pluſquã, expectantes mane. & ad exaggerationem expectationis repetit expectantes mane: vt ſignificet ꝙ non loquitur de qualitercunq; expectantibus mane, ſed de vehementi deſiderio expectantibus mane. Et intendit ꝙ plus expectat anima ſua meſiam q̃ vigilantes nocte expectant ꝙ fiat dies quando vehementer deſiderant diem: vt contingit iis qui celeriter iter acturi aut negocium aliquod premens executuri in die ſunt: & ſimilibus. Nec deerant prophetę alię ſimilitudines ad explicandum magnitudinem deſiderii ſui reſpectu meſię: ſed elegit iſtam propter myſterium, vt ſignificaret ſtatum ſuum comparari ad aduentum meſię ſicut noctem ad diem: iuxta illud apoſtoli. nox præceſſit, dies autem appropinquauit. Et vere ſic eſſe teſtatur etiam zacharias pater ioãnis baptiſtę, dicens. illuminare iis qui in tenebris & vmbra mortis ſedent. Et animę ſanctorum patrum in limbo expectarunt meſiam vere ſicut expectantes mane: & longe pluſquã expectantes mane. ¶ Vbi ſcito ꝙ mane in hebreo textu eſt datiui caſus.

Spera iſrael ad dominum. Poſtq̃ propriam ſpem deſcripſit, quia ei ſpecialiter facta fuit promiſſio de meſia / manifeſtat cõem eſſe ſibi hanc ſpẽ & effectũ ſpei & vniuerſo iſraeli. & ꝓpterea apoſtrophat ad populũ. Spera iſrael ad dñm: quia cũ dño gratia / veniet, & multa cũ eo redẽptio / aderit: vtpote redẽptio totiꝰ mundi. Et ipſe redimet iſrael / ꝑut ꝓmiſit abrahę, ab oĩbus iniqtatibꝰ eius. Intellige hoc quãtũ ad

ſufficientiam redemptionis: quia ſufficiens prȩcium dabit ad redimendum ex omnibus iniquitatibus non ſolum iſraelis ſed totius mundi. Secus autem quo ad fructum: quia non oẽs iſraelitȩ conſecuti ſunt fructum redemptionis. Veritati.n. huius textus ſufficit ꝙ quantum eſt ex parte meſſiȩ/ ipſe redimet ex omnibus iniquitatibus eius. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Canticum graduum dauid. CXXX.

DOmine non eſt exaltatum cor meum: neqꝫ elati ſunt oculi mei.
Neqꝫ ambulaui in magnis: neqꝫ in mirabilibus ſuper me.
Si non humiliter ſentiebam: ſed exaltaui animam meam.
Sicut ablactatus ſuper matrem ſuam: ita retributio in anima mea.
Speret iſrael in domino: ex hoc nunc & uſqꝫ in ſȩculum.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

ℭ Canticum graduum dauidi. CXXXI.

1 Propheta. DOmine non exaltauit ſe cor meum/& non eleuati ſunt oculi mei/&
non ambulaui in magnis & in ſeparatis: ſupra me.
2 Si non ȩquaui & ſilere feci animam meam ſicut ablactatum penes ma-
trem ſuam: ſicut ablactatum penes me animam meam.
3 Spera iſrael ad dominum: ex nunc & uſqꝫ ȩternum.

TItulus eſt. Canticum graduum dauidi. De quo vt ſupra.

ℭ Materia & ſummarium ſimul pſalmi eſt: ꝙ dauid ſeipſum (non ſuperbum q̃uis peccatorem) proponit vniuerſo populo tanq̃ exemplum ſperandi in deo.

ℭ Perſona loquens eſt dauid.

DOmine non. Pſalmus iſte non ſm cõmunem alioꝝ pſalmoꝝ morem diuiditur: quia pſalmus ipſe diuiſiuus eſt rerum tractatarum: ſicut coeli enarrant/& laudate dominũ de coelis. Ita ꝙ pſalmus ipſe eſt velut vna enunciatio/ex duabus conſtans ptibus: ſcilicet nõ fui ſupbus, q̃uis fuerim alias peccator. ℭ Deum in primis alloquitur, tanq̃ inuocans ipſum teſtem cordis ſui. Si.n. hoĩ diceret ꝙ cor ſuum nõ fuit ſuperbum, dubitari potuiſſet an diceret verum: ſed alloquendo deum (cui oẽ cor patet) non eſt locus mendacio. ⸿ Non exaltauit ſe cor meum. Acutiſſime deſcribit ſuperbiam internam, dicẽdo non exaltauit ſe cor meũ. Sic ẽt dominus in euangelio deſcripſit eam, dicẽdo oĩs qui ſe exaltat: quia in hoc diſtinguitur ſuperbia ab aliis vitiis ꝙ proprius actus eius eſt exaltare ſe. obiectũ.n. ſuperbi eſt ipſemet celſior q̃ ei congruit. ⸿ Et non eleuati ſunt oculi mei. Interna ſuperbia in voluntate ſeu affectu eſt exaltatio cordis: in intellectu vero eſt eleuatio oculorum mentis ad ſeipſum ſupra ſe. ⸿ Et non ambulaui in magnis & in ſeparatis.i. mirabilibus. Exterior ſuperbia ex duobus declaratur actibus. Alter eſt ambulare in magnis ſupra ſe: prȩſumendo/ arrogando maiora &c̃. Alter eſt ambulare in mirabilibus ſupra ſe. ſuperbus in admirando ſe exercet, vt ſpectetur & ȩſtimetur longe celſior iuſtis. Supra me hoc eſt plũs me. Et repetenda eſt hæc clauſula quater: quoniam refertur ad ſingula dictoꝝ: ſcilicet non exaltauit ſe cor meum ſupra me/non eleuati ſunt oculi mei ſupra me. Sic.n. explicatam in ſingulis habes ſuperbiȩ rationem.

Si non ȩquaui. Vſitato loquendi modo iungit propheta alteram enunciationis partem. iam enim diximus ꝙ intendit hanc enunciationem/non fui ſuperbus quãuis fuerim peccator. Primam partem iam explicauit. Secũdã modo ſubiungit vſitatiſſimo loquendi modo, quo dicimus. non fui malignus ſi non fui prouidus, hoc eſt quãuis non fuerim prouidus. & ſimiliter non fui infidelis ſi non fui aſſecutus intentum: hoc eſt q̃uis non fuerim aſſecutus intentum. Et ſic de ſimilibus. Vbi coniunctio ſi non tenetur dubitatiue ſeu conditionaliter quantum ad ſenſum intentum, ſed equiualet coniunctioni aduerſatiuȩ: puta quãuis. Et vtimur hoc modo loquendi ad cautelam vitandȩ explicitȩ aſſertionis. Propheta.n. a ſpirituſancto motus/ſic caute aſſerit peccata ſua in publico cantico: ne forte aperta explicatio eorum aliis noceret. publicatio.n. peccatorum gloria diaboli eſt, ſicut publicatio virtutum gloria dei. ℭ Dicit itaqꝫ. Si non/hoc eſt quãuis non, ȩquaui & ſilere feci animam meam. Equantur torta: & ſilere facimus plorantes/clamantes & huiuſmodi. Metaphoricus eſt ſermo non parum obſcurus. Ad cuius euidentiam ſcito intentionem prophetȩ ad hoc tendere vt dicat ſe non conſoluiſſe animȩ ſuȩ concupiſcenti delectabilia (citra ſuperbiam quã iam excluſerat) ſicut propria mater conſolit ablactato filio/ȩquando & ſilere faciendo illũ. ⸿ Vbi quantũ ad metaphorã nota duo. Alteꝝ eſt ꝙ in aĩo nſo quatenus appetitiuus eſt/ſunt duæ ptes. Quaꝝ altera appellaꝛ iraſcibilis: ſiue in voluntate ſiue in appetitu ſenſitiuo. Et hæc tendit ad ardua. Ad hãc ſpectat ſupbia. & hæc aſſimilaꝛ ȩtati virili. Altera ẽ

dit ad delectabilia, nõ ardua. Et ad hanc ſpectãt peccata carnis, appetitus vanitatũ, & hmõi. Et hęc aſſimilaſ ętati puerili: cuius eſt occupari in delectabilib⁹ & vanis. Quo fit vt apte ꝓpheta excluſo a ſe peccato ſuperbię in appetitu arduorum, fateatur ſe peccatorem in appetitu vanorum & delectabiliũ &c̃. per ſimilitudinem ad pueros ablactatos. ¶ Alterum eſt ꝙ circa ablactatum puerum aliter ſe habet propria mater, aliter gerula & alii domeſtici. nam gerula & alii blandicus aut offa nituntur ęquare & facere ſilere ablactatum truocem prę concupiſcentia lactis, & non acquieſcentem ſuſtinent donec fatigatus ablactatus quieſcat. mater autem ſuauiter diſponens ęquare & facere ſilere ablactatum, linit vbera amaro liquore: vt ſic infans guſtata amaritudine refutet ex ſeipſo ſugere lac, & ſic abſtrahatur ab appetitu lactis, ſitq; quietus & ſilens. ¶ Circa ſenſum autem & ordinem literæ, diſtinguenda ſunt tria in litera contenta quæ propheta negat. Primum eſt ipſa actio ęquationis & faciendi ſilentium, dicendo nõ ęquaui & ſilere feci: hoc eſt & non feci ſilere aiam meã. Aſſimilans animam ſuam infanti ablactato, conſequenter loquitur de cohibitione animæ ſuæ ad ſimilitudinem infantis ablactati: qui concupiſcens lac, ab ęquanimitate labitur, & murmurando plorat: & ideo oportet eum ęquare, ęquoanimem reddẽdo, & facere eum ſilere a murmure & planctu. Simili ſiquidem modo animus concupiſcens delectabilia homini noxia, nimis ardens a rectitudine recedit, & velut plorans quęritat huiuſmodi delectabilia: & propterea ęquandus eſſet & ad ſilentium ducendus. Negat ergo propheta primum ſe ſic cohibuiſſe animam ſuam, dicendo ſi non ęquaui & ſilere feci animam meam. ¶ Secundum autem quod negat eſt modus: ſcilicet illo modo quo ęquatur & ſilens fit ablactatus. Et hic modus vltimo poniſ in litera, dicendo ſicut ablactatum penes me animam meam. Ita ꝙ ordinatio literæ eſt. non feci ſilere animam meam, tractando ſicut ablactatum animam meam penes me. Et tunc ſubiungatur tertium negatum .ſ. modus quo mater propria tractat ablactatum, illis verbis. ſicut ablactatum penes matrem ſuam. Ita ꝙ litera ſic eſſet ordinanda. Si non ęquaui & ſilere feci animam meam, tractando ſicut ablactatum animam meam penes me, tractãdo inquam ſicut ablactatum penes matrem ſuam. Et ratio ordinis in promptu eſt: quia ſic ꝑgreditur oratio. ¶ Et clare apparet ſenſus ſimilitudinis & rei ſignificatæ. Intendit enim ꝙ non cohibuit animum ſuum concupiſcentem delectabilia noxia ſicut ablactatum, nõ a quocũq; ſed ſicut ablactatum a matre ſua: hoc eſt apponẽdo animo concupiſcenti delectabilia amaritudinem turpitudinis actionum, pęnę æternæ, diuinę offenſę, & huiuſmodi. His enim amaritudinibus circumpoſitis a ratione deliberata delectabili concupito, debuiſſet auertere appetitum ab illo: & ſic ſuauiter ęquaſſet & ſilere feciſſet appetitum, ſicut ęquat mater & ſilere facit ablactatum penes ſe liquoribus amaris, concupiſcentem lac iam ſibi nociuum. ¶ Et intendit per hęc omnia declarare ꝙ peccata quæ commiſit, non ex ſuperbia proceſſerunt ſed ex humana fragilitate. numerauit ſiquidem populum ex vanitate quadam: occidi fecit vriam ex timore ne occideretur berſabee: adulterium patrauit ex carnis libidine: fornicem ſibi erexit ex humano more: dixit in abundantia ſua non mouebor in æternum, ex improuida ſeu minus cauta conſideratione diuinę gratię. & ſic de aliis.

Speret iſrael ad dominum. Apoſtrophat ad populum; vt ab exemplo ſuo diſcat ſperare in domino: hoc eſt vt non ſit ſuperbus, quãuis aliis peccatis impliſcetur. Sic enim ſperare poterit in domino quẽadmodũ & ipſe non ſuperbus etſi alias peccator, maxima a deo dona conſecutus eſt. Et dixit hæc, quia ſuperbis deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum graduum. CXXXI.

Memento domine dauid: & omnis manſuetudinis eius.
Sicut iurauit domino: uotum uouit deo iacob.
Si introiero in tabernaculũ domus meę: ſi aſcẽdero in lectum ſtrati mei.
Si dedero ſomnum oculis meis: & palpebris meis dormitationem.
Et requiem temporibus meis: donec inueniam locum domino, tabernaculum deo iacob.
Ecce audiuimus eam in ephrata: inuenimus eam in campis ſiluę.
Introibimus in tabernaculũ eius: adorabimus in loco ubi ſteterunt pedes eius.
Surge domine in requiem tuam: tu & arca ſanctificationis tuę.
Sacerdotes tui induantur iuſtitiã: & ſancti tui exultent.
Propter dauid ſeruum tuum: non auertas faciem chriſti tui.
Iurauit dominus dauid ueritatem & non fruſtrabitur eum: de fructu uẽtris tui ponam ſuper ſedem tuam.
Si cuſtodierint filii tui teſtamentũ meũ: & teſtimonia mea hæc quę docebo eos.

Et filii

Et filii eorum uſq; in ſeculum:ſedebunt ſuper ſedem tuam.
Quoniam elegit dominus ſion:elegit eam in habitationem ſibi.
Hęc requies mea in ſeculum ſeculi:hic habitabo quoniam elegi eam.
Viduam eius benedicens benedicam:pauperes eius ſaturabo panibus.
Sacerdotes eius induam ſalutari:& ſancti eius exultatione exultabunt.
Illic producam cornu dauid:paraui lucernam chriſto meo.
Inimicos eius induam confuſione:ſuper ipſum aũt florebit ſanctificatio mea.

ℂIVXTA HEBRÆVM. ℂ Canticum graduum. CXXXII.

Propheta. retribue
1 RECordare domine dauidi, omnem humilitatem eius.
2 Qui iurauit domino:uouit forti iacob.
3 Dauid. Si introibo in tentorium domus meæ:ſi aſcendã ſuper ſtratũ accubituũ meorũ.
4 Si dabo ſomnum oculis meis:palpebris meis dormitationem.
5 Donec inueniam locum domino:habitacula forti iacob.
6 Ecce audiuimus illam in ephrata:inuenimus eam in campis nemoris.
7 Introibimus in habitacula eius:curuabimus nos ſcabello pedum eius.
8 Surge domine in requiem tuã†:tu & arca fortitudinis tuę. † regni tuę
9 Sacerdotes tui induent iuſtitiam:& gratioſi tui laudabunt.
10 Propter dauid ſeruum tuum:ne fac reuerti facies chriſti tui.
11 Propheta. Iurauit dominus dauidi ueritatem, & non auertetur ab ea. Deus. de fructu
uentris tui ponam in ſede† tibi. † ſedi
12 Si cuſtodient filii tui pactum meum,& teſtificationem meam hanc docebo eos: etiam
filii eorum uſq; ęternum ſedebunt in ſede† tibi. † ſedi
13 Propheta. Quia elegit dominus in ſion:deſiderauit ipſam in habitaculum† ſibi. † habitaculo
14 Deus. Hęc requies mea uſq; ſempiternũ:hic ſedebo, quia deſideraui eam.
15 Cibum eius benedicendo benedicam:mendicos eius ſaturabo pane.
16 Et ſacerdotes eius induam ſalute:& gratioſi eius laudando laudabunt.
17 Ibi germinare faciam cornu dauidi:ordinaui lucernam chriſto meo.
dauidi
18 Inimicos eius induam confuſione:& ſuper ipſum florebit corona eius.

TItulus eſt. Canticum graduum. De quo vt ſupra.
ℂ Materia pſalmi eſt vt diſpoſitioni dauidis de quieto loco arcæ domini diuina quæ ſucceſſit largitas impleatur. Hanc eſſe materiam pſalmi facile patet. nam in principio ponitur ſupplicatio cũ voto dauidis de loco arcæ dei & acceſſu ad ducendam arcã dei in ſion, dicendo ecce audiuimus eã &c. Et poſtea ſubiunguntur duæ largiſſimę diuinæ promiſſiones. Altera de domo dauidis: altera de ſion. Vnde patet hanc eſſe ad literam materiam pſalmi.

ℂSVMMARIVM EST.

ℂ Dauid proferens propriam humilitatem & ſolicitam religionem circa inueniendum locum perpetuę quietis arcę domini, petit a deo gratiam. & refert gratiam tum promiſſi meſiæ ex ſuo ſemine: tum promiſſorum filiorum in ſede regia ſemper ſi ſeruauerint legem domini: tum electionis templi in ſion cum diuina cura alimentorum &c. tum firmatę ſedis regiæ in ſion: tum augendę ibidem coronæ propriæ cum confuſione inimicorum.
ℂ Perſonę loquentes ſunt propheta, deus & dauid: non curando nunc an idem ſit dauid & propheta actor pſalmi.
RECordare. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi qui iurauit. ℂ Proponit vnam ſupplicationem multas partes comprehendentem: dum petit a deo vt recordetur omnem ipſius dauidis deiectionem, tam iniuſtã tempore ſaulis, quã religioſam in deductio-

ne arcæ domini.propter quam michol deſpexit & reprehendit eum ¶ Vbi aduerte q recordari non
ſumitur hic pro reducere ad memoriam,quod eſt proprium eius ſignificatum:ſed ſumitur pro retribu
tione/iuxta vſitatum loquendi modum.Et hoc denotat caſus datiuus dauidi:acſi aperte dixiſſet . retri/
bue dauidi omnem &c.
¶ Qui iurauit dño. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula/omnē hu/
militatem eius.Secundo illa/recordare dñe/ibi iurauit dñs. ¶ Cōmemorat itaq humilitatem dauidis
ex illius forma:ſcilicet religione ſolicita erga locū quietum arcæ dei/tali ordine. Nam primo votū/de/
de rō vouendi/& tertio deductio deſcribit.Qui/dauid,iurauit domino:vouit/vinculo iuramenti addi/
dit vinculū voti vtpote maius,forti iacob.Iacob nomē eſt hic patriarchę:& ē caſus genitiui. Appella
turq deus fortis iacobi,eo q ab ipſo iacob veneratus eſt vt fortis/vt omnipotens:vt patet gene.46.Et
exo.6.dicit dominus ad moyſen.ego dñs apparui iacob/iſaac & abrahā in deo oīpotente . Et nominat
deū relatiue ad iacob ꝓpter imitationem ipſius iacob in voto circa domum & cultū dei.Legit.n.gene.
28.q iacob viſa ſcala a terra vſq ad coelū/vtrunq vouit:& cultū ſcilicet & domum dei.erit mihi dñs in
deū,& lapis iſte vocabit domus dei.Et fidem ꝓbendo traditis a ſenioribus(ſcilicet q locus ille in quo
iacob vidit ſcalam eſt illemet locus in quo poſtea ędificatum eſt tēplū domini) adiungitur alia rō q
ideo vouit deo forti iacob,quia intendebat locare arcam domini in loco quem iacob prædixerat vo/
candum domum dei.¶ Aduerte hic multas res geſtas hoc pſalmo explicari quę nō legunt alibi in ſa/
cra ſcriptura.Quorum primum eſt iuramentum & votū dauidis de inueniendo loco arcę domini.
Si introibo. Vox iſta dauidis eſt/explicans votum quo ad materiam. Si introibo in tentorium do/
mus meæ:hoc eſt ſi ædificauero prius mihi domum.ædificationem ſiquidem domus propriæ ab in/
troitu deſcripſit:quia primum quod in ædificata domo fit/eſt intrare in illam.Si aſcendam ſuper ſtra/
tum accubituum meorum:hoc eſt priuſq quieſcam ſecurus ab inimicis.a frequentia enim accubitus
quietam ſecuritatem congrue ſignificauit.Si dabo ſomnum oculis meis,palpebris meis dormitatio/
nem:hoc eſt ſi negligens fuero/ſi non ſumma vigilantia vtar.per excluſionem nanq tam dormitionis
q dormitationis/congruiſſime ſignificatur ſumma vigilantia.Donec inueniam locum domino. Vbi
colligendo dicta/apparet q vouit dauid ſe inuenturum locum domino(hoc eſt locum pro quiete ar/
cæ domini)anteq ædificaret domum propriā/anteq ſecurus quieſceret ab inimicis/& cum ſumma vi/
gilantia.Quia.n.illæ duę primæ cōditiones multū prorogari potuiſſent,vt celeritas oīno ſignificare/
tur/adiuncta eſt ſumma vigilantia.Et vere oēs cōditiones adimpletas eſſe teſtat hiſtoria ſecundi libri
regum.Dauid enim q primum factus fuit rex iſrael/accępit hieruſalem ad hunc effectum:& cum aſſen/
ſu populi deduxit arcam dñi in ſion,vt ibi perpetuo quieſceret . q uis poſtea(vt dicetur)diuina reuela
tione ei facta quieuerit in ſuperiori parte eiuſdem montis ſion,in qua ædificatum eſt templum.¶ Ha/
bitacula forti iacob.Non ſolum vouit inuenire locum domino.i.pro arca dei,ſed etiam pro miniſtris
eius.oportebat enim miniſtros diuini cultus multos ibi manere.¶ Aduerte hic iungendo dicta q vo/
uere donec inueniam locum/atteſtatur affectui inquiſitiuo loci inueniendi : q ſcilicet deſiderabat da/
uid inuenire locum illum monſtratum patriarchæ iacob.Et quoniam audierat q in hieruſalem erat
locus ille,ideo q primum potuit dedit operam ad habendum locum illum,in cuius monte ſion lo/
caret arcam dei.
Ecce audiuimus. Reddit rationem voti ſui,tum ex varia mutatione locorum/tum ex futura cōmo/
ditate.Et mutationem quidem locorum arcæ domini/deſcribit a primo & vltimo locis . Ecce audiui/
mus illam/arcam,in ephrata:hoc eſt in ſorte ephraim in ſilo.hic enim eſt primus locus in quo ſtabi
lita fuit arca dei in terra promiſſionis tempore ioſue:vt patet ioſue.18. Vnde & ſignificantius dicit au
diuimus & non dicit vidimus:quia anteq natus eſſet dauid/deſiit arca domini eſſe in ſilo.vt patet ex
eo q tempore heli ſacerdotis arca dei portata in exercitum/capta fuit a philiſtęis:& nuſq legitur ite/
rum tranſlata in ſilo.¶ Inuenimus eam in campis nemoris:hoc eſt in gabaa/ſeu colle cariathiarim/
ſeu cariathiarim:his enim tribus nominibus nominatus inuenitur locus ille vbi dauid inuenit arcam/
quando tranſtulit eam.vt patet ex eo q domus aminadab(ex qua cōſtat dauidem tranſtuliſſe arcam
domini).1.reg.7.& .2.reg.6.deſcribitur in gabaa:& eadem domus.1. parali.13.deſcribitur in colle ca/
riathiarim:& ibidem nihilominus dicitur vt abduceret arcam dei de cariathiarim. Vnde videtur q
locus ille in quo erat arca erat ſuburbanus ciuitatis cariathiarim.quæ vt dicitur ioſue.15.erat vrbs
ſyluarum:& erat collis vocatus gabaa . Et propterea varie nominatus eſt modo collis/modo ga/
baa:& in hoc pſalmo nominatur ab agris nemoris. intendit enim per agros nemoris territorium
cariathiarim quæ erat ciuitas ſyluarum . Et intendit per hanc diuerſitatem locorum occaſionem
ſibi datam vouendi : quia indignum videbatur vt arca dei vagaretur.& propterea adduxit hanc va/
rietatem cum aduerbio ecce/demonſtrando tantam indignitatem.Acſi aperte diceret.ecce in prom/
ptu eſt ratio voti mei:ſcilicet vagatio arcæ dei. Vnde &.1.parali.13.dauid propoſuit in conſilio dedu/
cendi arcam in ſion pro ratione.quia non requiſiuimus eam (arcam ſcilicet) in diebus ſaul ; hoc eſt

quia non quęſiuimus in toto tempore regni ſaulis locare eam in loco honorabili ac ſtabili vt decet, ſed adhuc perſeuerat huiuſmodi indignitas.

Introibimus in habitacula eius. Proſequit̃ alterã rõnem ex futura commoditate. Dum arca dei per varia transferret̃ loca, erat minor cõmoditas populo cõcurrendi ad adorandum. & erat minor commoditas miniſtrorum debentium manere circa arcam dei: quĩ incertis exiſtẽtibus locis, nõ poterãt fieri fixa habitacula miniſtrorum: & populum oportebat nũc huc nunc illuc dirigere greſſus ſuos. & rurſus diuerſo exiſtente loco arcę & loco altaris holocauſtorum (nam illud remanſerat in excelſo gabaon in ſilo: vt patet. 1. parali. 21.) oportebat populũ ad diuerſa loca ire. Quæ omnia incõmoda defutura erant fixa arca in certo loco: vt rei probauit euentus. Quia hæc enim vitabunt̃ incõmoda, dicit. introibimus in habitacula eius. Pluraliter dicit habitacula: ad cõprehendendũ cõmoditatem domus dei & atriorũ & domorum pro miniſtris. Propter qd̃ non dixit introibo ſed introibimus: ſignificans cõmunem hominum cuiuſq; ordinis futuram cõmoditatem. ¶ Curuabimus nos ſcabello pedum eius, hoc eſt arcę dei. quę ſic erat diſpoſita vt ſcabelli ſuppedanei officio fungeretur, ſi ſuper tabellam ſuſtentatam a cherubinis aliquis ſediſſet: vt moyſes intelligendum voluit deum ſedere.

Surge domine. Deſcripto voto & rõne vouẽdi, deſcribitur deuota deductio arcę ex agris ſyluarum: quæ ſcribit̃. 2. reg. 6. &. 1. parali. 13. Et imitatus moyſen (dicẽtem qñ mouebatur arca dei in deſerto, exurgat deus) ait. Surge domine (rogantis eſt more humano vt a loco in quo hactenus manſit ſurgat) in requiẽ tuã, veni ad locum quietis perennis vt nõ vltra vageris, tu & arca fortitudinis tuę. Non ſufficit dauidi vt arca portetur ſicut portantur arcę ligneæ, ſed petit vt ipſe deus ad ſimilitudinem ſurgentis ſe habeat: hoc eſt placidus veniat ſua ſponte ſimul cũ arca. Quã appellat fortitudinis diuinę, quia per eã diuinæ potentiæ opera effecta ſunt: vt manifeſte patuit in retroceſſione iordanis, & in tot mirabilibus effectis apud philiſteos.

Sacerdotes tui. Ex hoc loco apparet q̃ dauid ad literã loquit̃ de cõſummatione deductionis: qñ ſcilicet arca dñi ex domo obededon trãſlata eſt in ſion. Nã ſm̃ hiſtoriã deductio arcę ex agris ſyluarũ non fuit vnica deductione cõſummata, ſed intercepta fuit ꝓpter mortẽ ozę: & poſuerũt tunc arcã in domo obededon: poſt tres aũt menſes cõſummauerũt deductionem arcę ad ſion. Et qm̃ cã irę dei contra ozã fuit irreuerentia quã ſacerdotes exhibuerunt arcę dñi, in hoc q̃ non portauerunt eam humeris ſuis leuitę vt p̃cęperat moyſes, ſed duxerũt eã ſup̃ plauſtrũ (vt clare hanc rõnem explicat ipſe dauid. 1. parali. 15. diſponens vt in cõſummatione deductionis, ſcilicet ex domo obededon vſq; ad ſion, ſanctificati leuitę portarent arcam dei) propter hm̃õi inquã ſanctificationẽ & reuerentiã prius ignorãter omiſſam, quantũ erat ex parte dauidis, dicit. Sacerdotes tui, cõuenientes ad tranſlationẽ, induẽt iuſtitiam, legis, venient vndiq; obſeruantes iuſtitiam legis. Similitudo enim indumenti plenã obſeruationẽ legalis iuſtitię ſignificat: ſicut indumentũ circunquaq; operit. Et gratioſi tui laudabunt, cantando & cãtabunt laudando. Et eſt ſermo de gratioſis actiue: hoc eſt hoĩes nõ quicunq;, ſed g̃roſi tui, benigne donãtes ppter. Et itẽdit deſcribere iuſtos ab opibus miſericordię. Et hoc qa nõ eſt ſpecioſa laus in ore pctõris. Vbi vides duplicẽ puiſionẽ: & ſacerdotũ ad obſeruãtiã legis, & iuſtoꝝ ad officium laudandi.

Propter dauid ſeruum tuũ, ne fac reuerti facies chriſti tui. Deſcriptis diſpoſitionibus officiorũ deducentiũ arcam, apponit̃ ſupplicatio ne iterum accidat reuerſio regis abſq; cõſummata deductione arcę. Fecit enim deus occidẽdo ozã, reuerti faciẽ chr̃i ſui dauidis abſq; arca deducta in ſion. Et proterea veritus ne ſimile qd accidat, petit. ne fac reuerti facies chr̃i tui, ẽt iſta vice. ¶ Et apponit huic ſupplicationi cãm. ꝓpter dauid ſeruũ tuũ. Quod põt dupliciter intelligi. Primo referendo ad merita dauidis. acſi dixiſſet ꝓpter merita dauidis ſerui tui. Et iuxta hunc ſenſum, meritũ dauidis p̃fert̃ vnctioni regię. Acſi aperte diceret. ꝓpter meritũ perſonę dauidis nõ cõfundas iterum faciẽ regis tui quem tu vnxiſti. Secũdo referẽdo ad diuinã electionẽ perſonę dauidis. Et tunc eſt ſenſus. ꝓpter dauidẽ electũ a te in ſeruũ tuũ, ne cõfundas faciẽ euſdẽ vncti tui in regẽ. Et hic ſenſus magis q̃drat lr̃ę, cuius autor eſt ipſe dauid. nã ſic apponit ſupplicationi cãm ex parte ipſius dei: & explicat quod in principio pſalmi propoſuit recordare domine dauidi. Et eſt locus ſatis efficax: vt deus quia elegit ipſum dauidem in ſeruũ ſuũ & vnxit ipſum in regem, non confundat iterum ipſum.

Iurauit dominus. Tractatur hic illa particula, recordare dñe: ſubiungendo exaltationem magnam quã deus ꝓmiſit dauidi. tum quo ad ꝑpetuitatem regni: tum quo ad locum ſion, quæ erat ciuitas dauidis. Vbi nota q̃ deſcripta deductione arcę in monte ſion, deſcribit̃ cõſequenter ſm̃ hiſtoriã tum diuina promiſſio de ꝑpetuitate regni dauidis, tum diuina electio ſion. nam ad literã res iſtę geſtę ſunt poſt deductionẽ arcę in ſion. ¶ Iurauit dñs. Hoc iuramentũ eſt aliud qd̃ non legit̃ alibi in libris hiſtorialibus ſacrę ſcripturę. In viſione nanq; nathan prophetę ex parte dei ſcripta. 2. reg. 7. &. 1. parali. 17. nulla mentio fit iuramenti diuini. Significat aũt iuramẽtũ diuinum immutabilitatem euentus: q̃ ſcilicet ſic erit vt iurat futurum. Et non auertetur ab ea, veritate, non reuocabit facere quod dixit. de fructu ventris tui ponam in ſede tibi. Duplex poteſt eſſe ſenſus huius literæ. Primus vt promittatur aſſertiue fructum ventris dauidis regnaturum indeterminate, hoc eſt non determinando quanto tempore: &

poſtea ſubiungatur ſub conditione ꝙ tempore æterno ſemen dauid regnaturum eſt;ſi tamen ſeruauerit legem dei. Alter ſenſus eſt vt promittatur aſſertiue meſias fructus ventris dauidis regnaturus:& poſtea ſub conditione promittatur ꝙ filii dauidis vſq; ad meſiam regnaturi ſunt;ſi ſeruauerit legem dei. Hic ſenſus magis quadrat iuramento diuino præpoſito,& cõmuni intelligentiæ qua in hoc textu intelligitur ſignificata promiſſio meſiæ facta dauidi. ¶ De fructu ventris tui. Sermo dei eſt ad dauidem: & more hebraico prolem appellat fructum ventris. Quis enim ſm noſtram conſuetudinem fructum ventris proprie relatiue ad matrem dicamus,hebręa tamen lingua etiam relatiue ad patrem fructum ventris appellat:vt clare patet.2.reg.16.dicente dauide de abſalon,ecce filius meus qui egreſſus eſt de vtero meo quærit animam meam. Ponam in ſede tibi;hoc eſt ponã in ſede regni,tibi;hoc eſt propter te.i.propter promiſſionem tibi factam;propter electionem tuã a me factam. Vnde & angelus annuncians beatę virgini;dixit.dabit ei dominus deus ſedem dauid patris eius.

Si cuſtodierint filii tui pactum meum. (Siue initum cum abraham de circuncisione;ſiue cum populo iſrael in deſerto de cultu meo intelligas)& teſtificationem meam;hoc eſt legẽ meæ voluntatis meorumq; pręceptorum,hanc docebo eos;hoc eſt hanc quam docebo eos. Et futurum docebo;continuationem doctrinę per prophetas ſignificat.vel refertur ad præteritum pactum:quia lex ſubſecuta eſt pactum.& ordo conſecutionis per futurum ſignificatur. Etiam filii eorum. Poſito antecedente conditionalis;ponitur cõſequens.etiam filii eorum vſq; æternum ſedebunt in ſede tibi. Vbi clare vides ſub conditione promiſſam perpetuitatem regni filiis;proculdubio vſq; ad meſiam:quoniam de illo abſq; vlla conditione conſtat ꝙ regnabit in domo iacob in æternum. Et videmus hanc conditionalem merito fuiſſe appoſitam:quoniam filii dauidis vſq; ad ſedechiam tantummodo regnauerunt: ille enim fuit vltimus rex ex progenie dauidis vſq; ad meſiam.quia enim non cuſtodierunt pactum domini nec ſeruauerunt legem eius,abiecti ſunt a regno.

Quoniã elegit dominus in ſion. Deſcripta exaltatione dauidis in ſemine eius,ſubiungitur exaltatio eiuſdem quo ad ſion. Aduerte hic ꝙ propheta non dicit;elegit dominus ſion,ſed in ſion:quia ad literam loquitur de electione mõtis moria;qui erat ſuperior pars montis ſion.& ſingulariter de electione areę quę quõdam fuit ornan iebuſei:in qua dauid obtulit holocauſtum ad placandum deum pro peſte. Ille ſiquidem locus tunc reuelatus eſt dauidi ꝙ eſſet locus domus dei:vt.2.parali.3.dicitur.& clarius apparet ſi dicta ibi conferantur cum dictis.1.parali.21.& principio.22. Ibi enim expreſſe dicitur templum ædificatum in loco monſtrato dauidi:& hic dauid dicit hęc eſt domus dei. Vnde etiam coniicitur dauidem affirmaſſe ꝙ ille locus erat domus dei de quo iacob dixerat.& lapis iſte vocabitur domus dei. Electio itaq; diuina loci illius in ambitu ſion monſtrata dauidi quum ſacrificaũt pro peſte;hic ad literam ſignificatur:quæ olim fuerat monſtrata iacob patriarchæ. ¶ Deſiderauit ipſam in habitaculum ſibi. Aperte explicat ad quid elegit in ſion:quia deſiderauit ipſam in habitaculum ſibi: hoc eſt in locum domus ſuæ.

Hęc requies mea. Verba ſunt dei,explicantis ꝙ non ita elegit habitare in ſion quemadmodum habitauit in ſilo.vbi licet habitauerit trecentis annis,habitauit tamen mobiliter:quia non habuit ibi fixam domum,ſed tabernaculum mobile. In ſion autem elegit habitare in æternum;habẽdo ibi fixam domum. Et ad hoc explicandum introducitur deus dicens. Hæc requies mea vſq; ſempiternum:hic ſedebo;quieſcam,quia deſideraui(hoc eſt ad ſimilitudinem deſiderãtis diu eſt ꝙ volui)eam:vtpote a tẽpore iacob,quum oſtendit ei ſcalam per quam angeli dei deſcendebant & aſcendebant. ex tunc enim dixit iacob;hic domus dei eſt. Quod autem dicit ſempiternum;itellige ſine vlteriori mutatione:& nõ ꝙ locus ille eſſet locus diuini cultus in æternum. Vel ſub aliis verbis;æternum diſtribuit pro omni tpe figuralis cultus:hoc eſt ſtatus veteris teſtamenti. Adueniente ſiquidem meſia finita eſt illa ſempiternitas:dicente ipſo ioan.4.veniet hora quãdo neq; in monte hoc neq; hieroſolymis adorabitis pſem.

Cibum eius benedicendo benedicam. Diuina largitas in ſion deſcribitur quantum ad prouiſionẽ victus miniſtrorum:hoc eſt leuiticę tribus & aliorum ſeruitorum. Cibum eius;ſcilicet ſion loci domus meæ. Et cibũ appellat decimas & oblationes ex quibus viuebãt miniſtri diuini cultus. Benedicẽdo benedicã:hoc eſt multiplicabo. Hic eſt cibus de quo ſcribit mala.3.inferte oẽm decimationẽ in horreum meum,& ſit cibus in domo mea. Et vſq; adeo multiplicabo ꝙ mendicos eius ſaturabo pane:hoc eſt vt habeant non ſolũ ad ſacietatem propriam,ſed ẽt ad erogandũ vſq; ad ſaturitatẽ mendicoꝝ. Et intẽdit per hoc ſpãlem ſuã curã quo ad tẽporalia de ſuis miniſtris;tanq̃ de familia domus proprię. ¶ Et ſacerdotes eius induam ſalute;nõ ſolũ curã habebo de victu ſed de ſalute aię & corporis ſacerdotũ. ideo enĩ induam:quia quaſi veſtimentum dabo eis ſalutem vndiquaq;. Et gratioſi eius laudãdo laudabũt. Gratioſi actiue;ab operibus miſericordię iuſtiores deſcribuntur ſub ſpãli cura dei ad officium laudandi deum. Et deſcribuntur laudando laudabunt ad cõmendandum modum laudandi:ꝙ ſcilicet per modũ laudantiũ(cũ gaudio,prompte,hilariter,deuote &c̃.)laudabunt.

Ibi germinare faciam. Inter priuilegia ſion cõputat deus ſucceſſionẽ regiam dauidici ſeminis in illo loco;tanq̃ in loco ſedis regię. Ita ꝙ ſupius ſucceſſionẽ regiam promiſit;hic autem promittit locum

ſedis regię ſucceſſionis. ¶ Ibi/in ſion, germinare/multiplicari ſucceſſiue, faciam cornu/poteſtatem regiam, dauidi: ordinaui lucernam chriſto meo. Ratio dicti priuilegii redditur: quia ibi ordinaui lucernã/ ad ſimilitudinem vaſculi lucentis regiam ſedem, chriſto meo/vncto meo dauidi. Vnde in ſuccedentibus hiſtoriis plurieſ ſcribitur ꝙ deus ſeruabat reges deſcendentes ex dauide/vt relinqueret lucernã dauidi. ¶ Et apte lucernę nomen congruit ſuccedentibus regibus poſt ſalomonem: quoniam oẽs fuerũt parui reges, ad ſimilitudinem lucernarum claręquidem ſed paruę lucis.
Inimicos eius/dauidis, induam confuſione/vndiq; confundam. Et hoc etiã intellige ex ſion: quoniam ex cultu diuino in ſion confundere promittit deus inimicos dauidis. Quod tẽpore dauidis adimpletum eſſe conſtat. Et tẽpore ſeminis eius cõfidentis in deo: vt patet de abia/aſa/ioſaphath/ & ezechia. Solus nanq; ioſias videtur inter reges iuſtos ſuccubuiſſe inimicis. Et hoc ideo quia non conſuluit dominũ in illo bello: tanq̃ in hoc degenerauerit a dauide. ¶ Et ſuper ipſum florebit corona eius. Hoc ad literam de ipſo dauide verificatum eſt. floruit ſiquidem corona regni eius valde: quoniam propagauit imperium coronæ ſuę ſuper multa regna vſq; euphraten. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum graduum. CXXXII.

ECce q̃ bonum & q̃ iucundum: habitare fratres in unum.
Sicut unguentũ in capite: quod deſcendit in barbam/barbam aaron.
Quod deſcendit in oram ueſtimenti eius: ſicut ros hermon qui deſcendit in montem ſion.
Quoniã illic mandauit dominus benedictionem & uitam uſq; in ſeculũ.

¶ IVXTA HEBERÆVM. ¶ Canticum graduum dauidi. CXXXIII.

1 Propheta. ECce q̃ bonum & q̃ iucundum: ſedere fratres etiam ſimul.
2 Sicut oleum bonum ſuper caput/deſcendens ſuper barbã barbã aaron: quod deſcendens [eſt] ſuper os ueſtimentorum eius.
3 Sicut ros hermon/qui deſcendens [eſt] ſuper montes ſion: quoniam ibi pręcępit dominus benedictionem uitas uſq; ęternum.

TItulus eſt. Canticum graduum dauidi. De quo vt ſupra.
¶ Materia pſalmi eſt vnitas populi iſrael: vt clare pſalmus pręſe fert.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Laudat dauid vnitatẽ populi a bonitate/a iucunditate/& a diuina benedictione.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

ECce q̃ bonum. Diuidit pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam/ibi ſicut oleum. ¶ Proponit bonum & iucundum eſſe quieſcere ſimul fratres. Ecce/demonſtrantis factum eſt. Dauid ſiquidem. 7. annis quibus regnauerat in hebron ſuper tribum [illegible]/expertus fuerat q̃ malũ & q̃ moleſtum eſſet populũ iſrael eſſe diuiſum: ſub duobus ſcilicet eſſe regibus. Et propterea poſtq̃ populus totus vnitus eſt ſub vno rege (ipſo ſcilicet dauide) demonſtrat ab effectu/ab experientia, q̃ bonum/vtile, & q̃ iucundum/ad hilaritatem & gaudium populi, eſt ſedere/quieſcere, fratres (vtpote oẽs filios iſrael) etiam ſimul/hoc eſt ſub vno rege vnitos: vt ſicut ſunt fratres ita etiam ſint ſimul.
¶ Sicut oleum bonum. Incipit pars executiua tali ordine. Primo declaratur illa particula/iucundum. Secundo illa/bonum/ibi ſicut ros. Tertio illa/fratres etiã ſimul/ibi quoniam ibi. ¶ Declarat iucũditatem vnitatis populi a ſimilitudine iucunditatis quæ erat in vnctione ſummi ſacerdotis. quum enim vngebatur ſummus ſacerdos, magna erat iucunditas populi/ſicut modo quum coronatur ſummus pontifex. ¶ Sicut oleum bonum ſuper caput, deſcendens ſuper barbã barbam aaron. Deſcribit iucunditatem a ritu vnctionis. vngebatur enim (vt dicitur) in capite, deſcendendo vſq; ad barbam. & ad exaggerationẽ excellentiæ fit repetitio barbę. Quod deſcendens/eſt, ſuper os veſtimentorũ eius. Hæc litera ſonat oleum effuſum ſuper caput aaron deſcendere in barbam/& redundare in ſuperiorem partem veſtium ſacerdotaliũ: quę vocatur os veſtimentorũ. Exo. 29. & leui. 8. deſcribitur conſecratio aaron quantum ad oleum dupliciter: ſcilicet in capite per modum effuſionis, & in veſtibus per modũ aſperſionis: nihilq; dicitur de barba aut ore veſtiũ. Vnde iungendo hęc cum illis, apparet ꝙ abundantia effuſi olei ſignificet/ex diffuſione eius in barbã & os veſtimentorũ. ¶ Aduerte ꝙ licet ſuperficies literæ ſignificet iucunditatem vnctionis ſummi ſacerdotis: intentus tamen ſenſus eſt ꝙ ſicut grata & iucunda eſt populo vnitas ſummi ſacerdotis, ita grata & iucunda eſt vnitas regis. Ita ꝙ laudando ſuadet vnitatem populi ſub vno rege ſicut gaudet vnitate ſummi ſacerdotis.

Sicut ros hermon. Tractatur illa particula, q̄ bonum, ex ſimilitudine vtilitatis roris communis hermon & montibus ſion. ¶ Quantū ad hiſtoriam aduerte ꝙ hermon eſt mons magnus trās iordanem, cuius meminit moyſes deute. 3. dicens. tulimuſq; terram de manu duoꝝ regum amorręorum qui erāt trans iordanem a torrēte arnon vſq; ad montē hermon: quem ſidonii ſirion vocant & amorręi ſanir. Montes autem ſion appellantur mōtes circa hieruſalem: de quibus in alio pſalmo. montes in circuitu eius. Per montē ergo hermon & montes ſion, intendit vniuerſam terram populi iſrael, deſcribēs illam a monte trans iordanem & a montibus ciuitatis regię cis iordanem. Deſcribiturq; ros hermon deſcēdens in montes ſion, non ꝙ ros migret de illo monte in iſtos: ſed quia mons ille celſior eſt, ideo extenſio per modum deſcendentis ab illo monte deſcribitur. Et intendit ꝙ ſicut ros communis hermoni & montibus ſion tanq̄ inde ad iſtos deſcendat, bonus eſt ad vtilitatē & vegetationē eorum quę naſcuntur, ita vnitas populi bona eſt. Hic eſt ſenſus ſuperficialis. Sed intentus ſenſus eſt ꝙ ſicut cōmunicant partes terrę in vno rore (hoc eſt in vna complexione ſeu diſpoſitione aeris. quā deſcribit ex hoc ꝙ quādo cadit ros in vna parte cadit etiā in altera: ita ꝙ vnitas roris cōmunis monti hermon & montibus ſion affertur vt ſignū vnitatis aeris) ita habitatores cōmunicare debent ſub vno capite. Et intēdit ad literam ꝙ nō ſolū vnitas ſummi ſacerdotis quę eſt ex lege, ſed etiā naturalis vnitas complexionis aeris in qua cōmunicāt partes terrę vltra & citra iordanem, ſuadet vnitatē populi ſub vno rege: vt ſicut ſunt ſub vno rore ita ſint ſub vno rege.

Quoniam ibi p̄cępit. Tractatur vltima particula, fratres etiam ſimul, ex cauſa diuinę ordinationis: quia ſcilicet dominus benedictionē vitalē dedit filiis iſrael in vnitate populi. Vt enim patet deute. 28. diuinę benedictiones dantur filiis iſrael vt vni populo. ¶ Quoniā ibi, in vnitate fratrū filiorum iſrael, pręcępit dominus benedictionē appoſitiue vitas, quia benedictiones ſunt vitam conferētes, vſq; ęternum, per ſucceſſionē generationum. Et intendit per hęc ad literam, laudando ſuadere bonitatem & iucunditatem vnitatis populi ſub vno rege, ex vnitate ſummi ſacerdotis, ex vnitate diſpoſitionis aeris citra & vltra iordanē, & ex diuina ordinatione qua p̄miſit vitales b̄ndictiones populo in vnitate. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticū graduū. CXXXIII.

Ecce nunc benedicite dominum: omnes ſerui domini.
Qui ſtatis in domo domini: in atriis domus dei noſtri.
In noctibus extollite manus ueſtras in ſancta: & benedicite dominum.
Benedicat te dominus ex ſion: qui fecit cœlum & terram.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Canticum graduum. CXXXIIII.

(ediſicatio habitaculis ... eſtis)
1 Propheta. ECce benedicite dominum ' omnes ſerui domini: qui ſtantes in domo domini ', in noctibus.

(verſus ſanctitatē)
2 Leuate manus ueſtras ſanctitati: & benedicite dominum '.

(vniuerſum)
3 Benedicet te dominus ' ex ſion: factor cœlorum & terrę.

TItulus eſt. Canticum graduum. De quo vt ſupra.

¶ Materia pſalmi eſt inuitatio miniſtrorum morantium in domo domini ad orandum in nocte in ſanctuario. Et hoc eſt etiam ſummarium.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Ecce benedicite. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuā, ibi leuate. ¶ Proponit cōmoditatem iam oblatam orandi nocte in ſanctuario miniſtris morantibus ibi. Ecce, demonſtrat tempus ędificatorū habitaculoꝝ pro miniſtris qui debebant habitare circa domum domini (& demōſtrat hoc ad differētiam tēporum prçteritorum quibus non aderant iſtę cōmoditates) benedicite dominum, benedictione laudis, in noctibus, ſingulis, oēs ſerui domini, addicti ſeruitio diuini cultus: qui ſtantes in domo domini, ad differentiam aliorum de tribu leui morantium alibi. Sicut enim hodie canonici habentes habitacula in clauſtro adherente eccleſię, habent cōmoditatem dicendi matutinas nocturno tempore, habitantes autem alibi excuſantur a tali onere nocturno tempore, ita tunc ſacerdotibus & leuitis habitantibus iuxta domum domini incumbebat ex officio ſeu deuotione laudare deum in nocte in domo dn̄i. ¶ Nec refert ad propoſitum an per hebdomadam mutarentur huiuſmodi miniſtri, aut quouis alio modo viciſſitudines haberent.

¶ **Leuate manus veſtras.** Incipit hic pars executiua, tria explicans. Primo locū orationis. Leuate manus veſtras ſanctitati. Sanctitas appellatur deus ſedens ſuper cherubim in ſanctoſanctorum. Nec,

dicit ite ad ſanctitatem (quoniam ſolus pontifex ingrediebatur ſanctũſanctorum) ſed leuate manus veſtras verſus ſanctitatẽ. hoc enim ſigno extetion ſignificat orationem. Hunc ſiquidem orandi modũ tunc conſuetum fuiſſe ex pluribus textibus colligi poteſt. Et per hoc intendit orationis locum: ſcilicet in domo domini, in qua leuabantur manus verſus propitiatorium. Et benedicite dominum. Repetit exequendo officium quod propoſuerat: vt non ſolum orent ſed laudent deum. ℂ Benedicet te. Tertiũ quod explicat eſt fructus: vt ex fructu percipiendo moueantur ad orandum & laudandum. Benedicet te dominus ex ſion. Quum debuiſſet dicere quia benedicet vos dominus ex ſion, dixit quia benedicet te: ad commendandam vnitatem. adunat enim ſub pronomine te, non ſolum ipſos orantes & benedicentes deum: ſed omnes in quorum perſona ipſi benedicunt deum. Eſt ſiquidem ſenſus. Leuate manus veſtras & benedicite: quia dominus factor coelorum & terræ benedicet vniuerſum te (hoc eſt oẽs quorum perſonam agitis tanq̃ vnum) ex ſion, ex loco cultus ſui: hoc eſt ex merito & officio cultus qui exhibetur ei in ſion. ¶ Vbi reddit rationem benedictionis ex fructu: quia vobis benedicẽtibus dominum, dominus benedicet omnes. & rationem loci ex loco: quia vobis leuãtibus manus in domo dñi verſus ſanctitatem, dñs factor coelorũ & terræ dignabit̃ benedicere ex loco ſion in quo erat domus dñi. Amẽ.

ℂ VVLGATA EDITIO. ℂ Haleluiah. CXXXIIII.

Laudate nomen domini: laudate ſerui dominum.
Qui ſtatis in domo domini: in atriis domus dei noſtri.
Laudate dominum quia bonus dñs: pſallite nomini eius quoniã ſuaue.
Quoniam iacob elegit ſibi dominus: iſrael in poſſeſſionem ſibi.
Quia ego cognoui q̃ magnus eſt dñs: & deus noſter prę oĩbus diis.
Omnia quęcunq̃ uoluit dñs fecit: in cœlo & in terra, in mari & in oĩbus abyſſis.
Educens nubes ab extremo terrę: fulgura in pluuiam fecit.
Qui producit uentos de theſauris ſuis: qui percuſſit primogenita ægypti ab homine uſq̃ ad pecus.
Et miſit ſigna & prodigia in medio tui ęgypte: in pharaonẽ & in omnes ſeruos eius.
Qui percuſſit gentes multas: & occidit reges fortes.
Seon regem amorręorum & og regem baſan: & omnia regna chanaan.
Et dedit terram eorum hęreditatem: hęreditatem iſrael populo ſuo.
Dñe nomen tuũ in ęternũ: dñe memoriale tuum in generatione & generatione.
Quia iudicabit dominus populum ſuum: & in ſeruis ſuis deprecabitur.
Simulachra gentium argentum & aurum: opera manuum hominum.
Os habent & non loquentur: oculos habent & non uidebunt.
Aures habent & non audient: neq̃ enim eſt ſpiritus in ore ipſorum.
Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.
Domus iſrael benedicite domino: domus aaron benedicite domino.
Domus leui benedicite domino: qui timetis dominũ benedicite domino.
Benedictus dominus ex ſion: qui habitat in hieruſalem.

ℂ IVXTA HEBRÆVM. CXXXV.

1 Propheta. Laudate deum, laudate nomen domini[4]: laudate ſerui dñi[4].
2 Qui exiſtentes [eſtis] in domo domini[4]: in atriis domus dei noſtri.
3 Laudate dominum, quoniam bonus dominus[4]: cantate nomini eius, quoniã ſuaue [eſt].
4 Quoniam iacob elegit ſibi dominus: iſrael in dilectum ſuum †. † dilecto ſuo
5 Quia ego ſciui q̃ magnus [eſt] dominus[4]: & dominus noſter prę omnibus diis.
6 Oĩa quę uoluit dñs[4] fecit: in cœlis & in terra, in maribus & omnibus abyſſis.
7 Faciens aſcendere nubes de finibus terræ: coruſcationes pluuię fecit, educens uentum de theſauris ſuis.

8 Qui percuſſit primogenita ægypti:ab homine uſq; beſtiam.
9 Miſit ſigna & miracula in medio tui ægypte:in pharaone & in cunctis ſeruis eius.
10 Qui percuſſit gentes multas:& occidit reges fortes.
11 Sihon regem amorreorum & og regem baſan:& oia regna chanaan.
12 Et dedit terram eorum hereditatem:hæreditatem iſrael populo ſuo.
13 Domine nomen tuum æterno:domine memoria tui generationi & generationi.
14 Quia iudicabit dominus populum ſuum:& ſuper ſeruos ſuos placabitur.
15 Simulachra gentium argentum & aurum:opus manuum adam.
16 Os eis,& non loquentur:oculi eis,& non uidebunt.
17 Aures eis,& non audient:etiam non eſt ſpiritus in ore eorum.
18 Sicut ipſa erunt facientes ea: omnis qui confidens in eis.
19 Domus iſrael benedicite dominum:domus aaron benedicite dominum.
20 Domus leui benedicite dominum:timentes dominum benedicite dominum.
21 Benedictus dominus ex ſion,habitans hieruſalem:halelu iah.

Titulus nullus eſt.Sed halelu iah pro titulo vſurpatum,principium eſt pſalmi.Ita q̄ pſalmus incipere debet laudate deum:alioquin diminuta inueniretur propoſitio pſalmi . & in hebreo textu nulla apparet diſtinctio:ſed eodem cōtextu ſcriptum eſt.Nec mirum ſi ab interpretibus omiſſa eſt hec particula pſalmi:quū etiā eadem particula(ſcilicet halelu iah)clare poſita in fine pſalmi omittat.

Materia pſalmi(vt ipſe pre ſe fert)eſt monitio tū miniſtrorū tū concurrētiū ad templum,ad laudādum deum & nomē dei:quia deus eſt bonus,oīpotens,incōparabilis aliis diis,quia nomē eius eſt ſuaue,quia elegit populū iſrael ad cultū ſuum &c̄.Hæc oīa clare liquent in pſalmo,preter hoc quod diximus de templo:quod tñ ex pſalmo inſinuatur.tū ex eo q̄ in principio pſalmi mētio fit atrior̄ domus dei:hec.n.templū inſinuat.ædificato ſiquidē tēplo facta dicunt̄ quattuor atria ante domū dei. Tum ex eo q̄ in fine pſalmi mentio fit dei iam habitantis hieruſalem & laudati ex ſion.hæc enim manifeſte ſignificant tempus quo deus colebatur in ſion:& inſinuant tempus templi ædificati quo iam deus habitator effectus erat hieruſalē. Vnde ad literam videt̄ iſte pſalmus editus ad monendum populū vt concurrentes ad templum nō exiſtiment templū hoc ſicut alia templa deorum,ſed concurrāt ad laudandū deū cui dicatum eſt:quia ipſe eſt bonus,omnipotēs,incomparabilis aliis diis &c̄.

SVMMARIVM EST.

Propheta monet omnes exiſtentes in atriis domus dei,vt laudēt deum & nomen dei.deum quidē,quia bonus,omnipotens,incomparabilis cæteris diis,& elegit iſrael.nomen vero eius,quia ſuaue æternum,& memorabile in generatione & generatione.

Perſona loquens propheta eſt.

Laudate deū.Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materie,& executiuā,ibi laudate dominum. Proponit duo:ſcilicet laudate deum,& laudate nomen domini.Quos autem alloquat̄ ſubiungit.Laudate ſerui domini:qui exiſtētes,eſtis,in domo domini,hoc eſt in atriis domus dei noſtri. Intra ſiquidem domum domini nulli exiſtebant ad cantandum:& ſacerdotes ſeu leuite ingrediebant̄ ad panes propoſitionis ponendos & leuandos,ac thus incendendum &c̄.

Laudate dominum.Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo aſſignant̄ in genere ſeu p capita cāe ppoſitor̄.deinde ſingillatim ſm ſingulas cās fit executio explicatiua,ibi oia quæ voluit.& ideo illucuſq; differenda eſt diſtinctio totius textus. Circa has cās aduerte q̄ quū duo ppoſita ſint(.ſ.laudate dñm & laudate nomē dñi)ppheta reſpectu ſecūdi reddit vnā cām,dicēdo.cātate noi eius qm̄ ſuaue,eſt nomē eius.Reſpectu vero primi reddit quattuor cās.Prima reddit̄ dicēdo,laudate dñm qm̄ bonus dñs.Secūda.qm̄ dñs elegit ſibi iacob,iſrael in dilectum ſuum.Tertia.qui a ego ſciui q̄ magnus dominus.Quart.a. & dominus noſter præ omnibus diis.Et dicitur q̄ dominus elegit ſibi iacob,tum patriarcham,tum populum deſcendentem a iacob . Elegit inquam ex ſua gratia,reiecto eſau : & ſimiliter populum deſcendentem ab eo,reiectis reliquis populis deſcendentibus ab abraham & iſaac.Elegit autem ſibi,deo,hoc eſt ad exhibendum cultum deo,iſrael in dilectū ſibi. Et hoc quoq; verificatur tam de patriarcha q̄ de populo.Anteq̄ enim egrederētur de vtero matris dictum eſt.iacob dilexi,eſau odio habui ad ro.9.ex mala.1.Et gene.25.ad rebeccam.due ſunt gentes in vtero tuo,& duo populi ex vētre tuo diuident̄:populuſq; populum ſuperabit,& maior ſeruiet minori.

¶ Omnia quę voluit. Hic incipit executioni mandare ambo propoſita ſm cauſas ſingulas. Et prio laudat deum ſm illam cauſam, quia ego ſciui ꝙ magnus dñs. Secũdo ſm illã, qm̃ iacob elegit ſibi dñs iſrael in dilectũ ſuũ, ibi q percuſſit primogenita ęgypti. Tertio alterã particulã (ſcilicet laudate nomen dñi) ſm illã cauſam, qm̃ ſuaue, ibi dñe nomen tuũ. Quarto redit ad primã particulã ſm illã cãm, & dñs noſter prę oĩbus dijs, ibi ſimulachra gẽtiũ. Quinto tractat illa pticula, laudate ſerui dñi exiſtẽtes &c̃. ibi domus iſrael. ¶ Laudandus itaq; deus quia magnus dñs (nõ magnitudĩe molis ſed virtutis) declaratur ex oĩpotẽtia. Oĩa quæ voluit dñs fecit: tum in cœlis, tum in terra, tum in maribus, tum in omnibus abyſſis. ¶ Faciẽs aſcẽdere nubes. Explicatis in genere operibus dei in cœlis, terra & aquis, explicat tria opera in aere. Primũ. faciẽs aſcẽdere nubes de finibus, de extremitatibus, terræ: nubes. n. a ſuperficie terræ eleuantur. Coruſcationes pluuię fecit. Vbi duplex opus inculcat. ſ. coruſcationum & pluuię. & ordinem eoꝝ: quia coruſcationes terminantur ad pluuiã. Educens ventum de theſauris. Metaphorice venti educi dicuntur de theſauris: quia apparet ſenſui ꝙ venti tanq̃ reconditi alicubi, educãtur foras: ſicut etiam apparet ſenſui ꝙ ſol ſit quantitatis cubitalis. Secũdũ tamen veritatẽ ventus educitur de theſauris: hoc eſt de cõgregationibus ſuis partialibus. Sicut. n. flumen generatur ex congregatione partialiũ fontium, ita ventus ex congregatione partialium venticuloꝝ: qui generantur ex calido maiore ad mouendum & minore ad conſumendum: vt philoſophi tradunt. Et dixit hæc ad explicandum ꝙ deus q laudatur in tẽplo eſt deus actor naturæ. ideo. n. ipſum autorẽ horũ operũ (quæ pure naturalia, manifeſta, oĩbuſq; cõmunia ſunt) dixit, vt ipſum eſſe autorẽ naturę totius deſcriberet: ac p hoc oĩpotentem dñm.

Qui percuſſit primogenita. Subiungit laudandum deũ ex alia cauſa. ſ. q̃a elegit iacob ſibi & in dilectũ ſuũ. declarando hoc ab operibus quę fecit deus ꝓpter populũ iſrael ad hoc vt cultũ exhiberet deo, & ad exequẽdũ effectũ dilectionis. Qui percuſſit primogenita ęgypti. Sũmarie colligit oĩa mirabilia opera dei in ęgypto pro eductione populi facta. ¶ Qui percuſſit gẽtes multas. Summarie quoq; colligit mirabilia dei opera facta in proſtrationibus eum amorręoꝝ tẽpore moyſi añ trãſitũ iordanis: tum oĩum regnoꝝ chanaan tẽpore ioſue &c̃. Vbi ſcito in textu hebręo datiui eẽ caſus ſichon, og & regna, ſed conſtructio mutauit. ¶ Et dedit terrã eoꝝ. Hic eſt effectus dilectionis, quare dixit in dilectum ſuum. cui quaſi dilecto filio dedit terram chananęorum in hæreditatẽ. Ita ꝙ non ſolum dedit, ſed hæreditario iure dedit tanq̃ pater filio terram propriam in qua colendus eſſet.

Domine nomen tuũ. Explicatur altera particula (. ſ. laudate nomẽ dñi) ſm illã cauſam, quoniã ſuaue. Suaue ſiqdem explicatur nomen dñi omni tẽpori, dñe nomen tuũ ęterno: & memorabile omni tẽpori & oĩ memorię, dñe memoria tui generationi & generationi. ¶ Et ratio ſubdit. Quia indicabit dñs populũ ſuũ, & ſup ſeruos ſuos placabit: hoc eſt quia deus puniẽdo populũ ſuũ nõ exterminabit illum, vt exterminauit gentes amorręas. Punitio nanq; ſignificat dicendo, quia indicabit dñs populũ ſuũ. Citra exterminiũ aũt ſignificat dicẽdo. & ſuper ſeruos ſuos placabit: ſeu recõciliabitur, ſeu conſolationem accipiet. Et intendit per hoc ꝙ nomen domini & memoria eius perſeuerabit ſuaui cultu: quoniam ſuperuenientibus peccatis populi deus ipſe (non alius) puniet eos, ſic tamen ꝙ placabitur eiſdem.

Simulachra gentium. Laudandum deũ ex incompabilitate ad alios deos ſm aliam cauſam prius dictam (ſcilicet & dominus noſter prę omnibus dijs, hoc eſt ſuper omnes deos incompabiliter) modo ſubiungit: declarando eorum conditiones, ꝙ ſunt aurũ & argentũ quo ad materiam, & ꝙ nullam habent operationem formę quã habent. ſ. oris, oculorum, aurium &c̃. Et demum cultores & factores eorũ dignos eſſe vt ſimiles illis fiant deſcribit.

Domus iſrael. Declarat illam particulã, laudate ſerui dñi &c̃. explicando qui ſint iſti ſerui dei exiſtentes in domo & in atrijs. Explicat autem domum iſrael, hoc eſt vniuerſitatem populi, domum aaron ſũmi ſacerdotis, domum leui dicatã diuino cultui, & demum timentes dñm. ſiue ad exprimendam qualitatem requiſitam cuilibet dictarum domorum ad hoc vt idonei laudatores dei ſint: ſiue ad comprehẽdendum omnes cunctarum nationum timentes deũ. ¶ Benedictus dñs. Porrigit propheta qualitatẽ laudis: ꝙ ſcilicet debent laudare deum dicendo. Benedictus dominus ex ſion, ex cultu qui exhibetur ei in loco ſion, habitans hieruſalem: halelu iah, laudate deum. Et intendit per hoc ꝙ laudãtes deum profiteantur deum habitare hieruſalem ratione templi ſui in ſion: hoc eſt ꝙ deus elegit locum ſion in hieruſalem, vt coleretur ſolenni cultu & veneraretur nomen ſuum ibi. & non ꝙ deus ſm ſe habitet in hieruſalem aut in ſion: quoniam deus non habitat niſi in ſeipſo, ſibiipſi ſufficientiſſimo: quia ipſe eſt ſupereminenter omnia & pluſq̃ omnia. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Halelu iah. CXXXV.

Confitemini domino: quoniam bonus, quoniam in ſęculum miſericordia eius.

Confitemini deo deorum: quoniam in ſæculum miſericordia eius.

Confitemini domino dominorum; quoniam in ſęculũ miſericordia eius.

Qui facit mirabilia magna ſolus:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui facit cœlos in intellectu:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui firmauit terram ſuper aquas:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui fecit luminaria magna:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Solem in poteſtatem diei:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Lunam & ſtellas in poteſtatem noctis:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui percuſſit ægyptum cum primogenitis eorum:quoniã i ſeculum miſericordia eius.
Qui eduxit iſrael de medio eorum:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
In manu potenti & brachio excelſo:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui diuiſit mare rubrum in diuiſiones:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et eduxit iſrael per medium eius:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et excuſſit pharaonem & uirtutem eius in mari rubro:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui traduxit populum ſuum per deſertum:quoniam in ſeculũ miſericordia eius.
Qui percuſſit reges magnos:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et occidit reges fortes:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Seon regem amorręorum:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et og regem baſan: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et dedit terram eorum hęreditatem:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Hęreditatem iſrael ſeruo ſuo:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Quia in humilitate noſtra memor fuit noſtri:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et redemit nos ab inimicis noſtris:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui dat eſcam omni carni:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Confitemini deo cœli:quoniam in ſeculum miſericordia eius.

IVXTA HEBRÆVM. CXXXVI.

1 Propheta. CONfitemini domino*:quoniam bonus,quoniã ęterno gratia eius.
2 Confitemini deo deorum:quoniam ęterno gratia eius.
* dñis meis 3 Confitemini domino†dominorum:quoniam æterno gratia eius.
4 Facienti ſeparata magna ſoli:quoniam ęterno gratia eius.
5 Facienti cœlos in intelligentia:quoniam ęterno gratia eius.
6 Extendenti terram ſuper aquas: quoniam ęterno gratia eius.
7 Facienti luminaria magna:quoniam ęterno gratia eius.
8 Solem poteſtati in die:quoniam ęterno gratia eius. (ad poteſtã)
9 Lunam & ſtellas poteſtatibus in nocte:quoniam ęterno gratia eius. (ad poteſtatẽ)
10 Percutienti ęgyptum in primogenitis eorum:quoniam ęterno gratia eius.
11 Et eduxit iſrael de medio eorum:quoniam ęterno gratia eius.
12 In manu forti & in brachio extento:quoniam ęterno gratia eius.
13 Incidenti mare rubrum inciſionibus:quoniam ęterno gratia eius.
14 Et tranſire fecit iſrael in medio eius: quoniam ęterno gratia eius.
† mari cinę 15 Et ſubmerſit pharaonem & exercitũ eius in mari rubro†:qm̃ ęterno gratia eius.
16 Ducenti populum ſuum in deſertum:quoniam ęterno gratia eius.
17 Percutienti reges magnos:quoniam ęterno gratia eius.
18 Et occidit reges fortes:quoniam ęterno gratia eius.

de.
19 Sichon regem† amorrhęorum:quoniam ęterno gratia eius. †regi
da.
20 Et og regem† baſan:quoniam æterno gratia eius. †regi
21 Et dedit terram eorum in hęreditatem†:quoniam ęterno gratia eius. †hereditat
22 Hęreditatem iſrael ſeruo ſuo:quoniam ęterno gratia eius.
23 Qui in humilitate noſtra memor fuit noſtri†:quoniam ęterno gratia eius. †nobis
24 Et ſaluauit nos ab anguſtatoribus noſtris:quoniam ęterno gratia eius.
25 Dans panem omni carni:quoniam ęterno gratia eius.
26 Confitemini deo cœlorum:quoniam ęterno gratia eius.

TItulus nullus eſt. ¶ Materia pſalmi ex eo ꝙ ſinguli verſiculi terminantur repetendo quoniā ęterno gratia eius,facile patet ꝙ eſt recognitio diuinę gratię continuę vſq; in æternum. Pſalmus ſiquidem iſte ſingulariſſimus eſt,in hoc ꝙ quilibet eius verſiculus terminatur quoniam æterno gratia eius.Et ſic debet ſcribi in pſalteriis & cantari in eccleſiis:vt eccleſia romana ſeruat,vtens tamen nomine miſericordię loco gratię.¶ Perſcrutanti autem progreſſum pſalmi/apparet ꝙ materia pſalmi eſt inuitare ad recognoſcendum & laudandum diuinam gratiam vt rationem omnium extra deum:inchoando ab ipſa ratione agendi/& proſequendo per ſingula:vt diſtinguendo patebit.

¶ SVMARIVM EST.

¶ Propheta monet omnes ad recognoſcendum & laudandum deum:quia gratia eius continua vſq; in æternum/eſt ratio tum deorum & dominorū,tum ſupernaturalium operū,tum creatiōis rerū,tum ſpecialis curę populi iſrael,tum generalis gubernationis vniuerſi.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

COnfitemini domino. Pſalmus iſte non proprie diuiditur ſicut alii in partem propoſitiuā & executiuam:ſed tamen diuiditur in partem quæ eſt velut radix & ratio omnium ſequentium,& in partem explicantem tanq̄ ramos repetendo primam rationem.¶ In primo itaq; verſiculo radix totius pſalmi continet̃,explicando duas primas rōnes rerū oīum.ſ.quoniā bonus/quoniā æterno gr̄a eius. Bonitas ſiquidem nō ſolū explicat naturam dei quæ eſt ipſa bonitas(ac per hoc cōprehendens in ſe eminētiſſime quicquid bonitatis q̄ſolibet poteſt eſſe in quocunq;)ſed etiam explicat primam rationē rerū omniū:quia bonū eſt ſuipſius diffuſiuū:ac per hoc ꝙ deus eſt bonus natura & voluntate &c̄. ſignificatur ratio quare cōmunicauit bonitatem ſuam creando res.Et vere ſic eſt:quoniam deus ad cōmunicādū bonitatē ſuā fecit res.¶ Verū q̄a hæc primęua ratio multos apud diuerſos philoſophos compatitur modos cōmunicandi bonitatē diuinā/quorū aliqui derogāt diuinę gratię(vt ſi cōmunicaret bonitatē ſuā naturali neceſſitate/ſicut ſol cōmunicat lumen:aut neceſſitate intellectus/ſicut nos volumus bonū & fugimus malum)ideo ad excludēdū oēs errores de modo quo deus cōmunicat bonitatē ſuā rebus/addit ꝓpheta bonitati gr̄am.& quū dixiſſet q̄m bonus/adiūxit q̄m æterno gr̄a eius:vt gratuita oīs collatio diuina itelligeret̃,nō ſemel aut certo tempore ſed in æternū. Significat.n.hoc ideo laudandum eſſe deum,quia gratia/gratuita volūtas/nō naturæ aut intellectus aut voluntatis aut quęuis neceſſitas,ſed gratia/ſed gratuita volūtas dei,eſt æterno/ſemper durat/nunq̄ exhauritur/omni tēpore adeſt.Hę ſunt primę radices actionis diuinę ad extra:ſignificantes deum ex ſua bonitate gratuito facere omnia quæcūq; facit/a principio quo fecit res vſq; in æternum.

Confitemini deo deorum. Incipiunt hic velut rami ſingula quorum ratio eſt gratia dei continua. Et diſtinguūtur in q̄nq; partes.Pr̄io.n.laudādus dicit̃ deus quo ad ſtatū eius.Secūdo quo ad operationes ſupnaturales/ibi faciēti ſepata. Tertio quo ad creationem mūdi/ibi faciēti cœlos.Quarto quo ad ſpecialē curā pp̄li ſui/ibi percutiēti ęgyptū.Quinto quo ad generalē gubernationē mūdi/ibi dans panē.¶ Monet itaq; in primis ꝓpheta laudādū deū,recognoſcendo diuinā gratiam rōnem excelſi ſtatus dei ſupra omnes ſubſtātias ſpirituales:quales ſunt ſubſtātię intellectuales quas dicimus angelos. Hoc enim intēdit dicēdo/cōfitemini deo deoꝝ:& ſilr̄ dn̄o dominorum.Eſt.n.deus deus deorum:hoc ē ſpiritualiū ſubſtantiarū.Quæ appellātur dii ꝓpter excellentē participationē deitatis.et appellant̃ dn̄i ꝓp p̄ſidentiam ſuper corpalia oīa:& etiā quia inter eos alii aliis p̄ſident.¶ Vbi aduerte ꝙ primū inductū a propheta eſt p̄ſidentia dei reſpectu ſubſtātiarū ſpiritualiū:quoniā in veritate illę ſunt prima & potior pars vniuerſi.Et rationē tam excellētis ſtatus/rātę curię,aſſignat gratiā.confitemini deo deorū quoniā æterno gratia eius:quoniā ex diuina gratia cōtinua ē ꝙ ſint ſubſtātię illę quæ dii & dn̄i dicūtur.Et hoc ſilr̄ intellige in oībus ſubſequētibus verſiculis:applicādo ſemper rōnē cōtinuę gratię diuinę ſingulis.

Faciēti ſepata magna. Secūda pars eſt deſcribēs cōtinuā gr̄am eē rōnē ꝙ deus ſolus facit opa ſupnaturalia:quæ ſepata a facultate naturæ vocant̃. ſolus.n.actor naturæ pōt ſuper illā. Et ſubintellige tam hic q̄ i cōſequētibus verbū cōfitemini.datiuus.n.faciēti & ſil'es ſubſequētes reſpiciūt verbū cōfitemini.

Facienti cęlos. Tertia pars inducit continuã gratiã eſſe rationem creationis mundi:numerando pri/ma creata/coeleſtia corpora & ela. ¶ Vbi aduerte ꝙ participium pręſentis tẽporis facienti/quãuis facile poſſet gloſari extendendo ad conſeruationem (quia cõſeruatio nihil aliud eſt q̃ continua creatio) cõ/textui tñ ſubſequentiũ quadrat vt hæc tẽpora pſentia determinent tẽpus factionis:vt ſit ſenſus cõfite/mini facienti olim coelos. ¶ Coelos ĩ intelligentia:hoc eſt intellectuales. Quod eſt verum vel quãtũ ad ſubſtãtiã coelorum ſi ſũt animati:vt multi phi rõnabiliter putant. vel quo ad motũ:qa motus coelorum ꝓculdubio intellectualis eſt/hoc eſt ab intellectu. ¶ Extendenti terrã. Dicitur terra extenſa ſuper aquas rõne aridę partis terrę diſcoopertę ab aquis, quę eſt extẽſa in lõgitudine & latitudine/eminẽtior aquis: alioquin ſubmergeretur ab aquis:quum naturaliter aqua tendat in decliuiorẽ locum. Solem poteſtati/ hoc eſt ad exercendam poteſtatẽ ſuã, in die:hoc eſt ad dominãdũ/ad exercẽdã poteſtatẽ illuminandi & calefaciendi terrã in die. Lunã & ſtellas poteſtatibus/hoc eſt ad exercẽdas poteſtates ſuas, in nocte. Pote ſtates plr dixit propter diuerſitatẽ luminis lunæ a lumine ſtellarum. ambę tamen exercent poteſtatem illuminatiuam in nocte.

Percutiẽti ęgyptũ. Quarta pars eſt inducens gratiam dei vt rationem mirabilis curæ diuinę de populo ſuo. Nec oportet morari in expoſitione hiſtoriarum.

Incidenti mare rubrum inciſionibus. Hic textus materiam pbet opinandi ꝙ filii iſrael per mare rubrum multis viis tranſierunt, & vt aiunt duodecim viis iuxta numerũ duodecim tribuũ:quia hic dicitur mare rubrũ icisũ inciſionibus ĩ datiuo caſu. ex eo.n.ꝙ in nũero plurali textus cõmemorat inciſio/nes, argumẽtũ ſumptũ eſt ꝙ in pluribus locis mare diuiſum ſit. ¶ Verũ argumẽtũ non cogit: quoniã vna inciſio plures facit inciſiones. Incidẽdo.n. panẽ in duas partes/relinquũtur ex vno incidendi actu duę inciſiones. altera in vna parte:& altera in reliqua. Et explicauit hoc propheta ad ſignificãdũ ꝙ deus ſic incidit mare rubrũ vt inciſiones remanſerint hinc & inde in partibus ſeorſum. Quod ſcriptura ſub aliis verbis dicit:ꝙ deus diuiſit mare rubrũ ſic vt aquæ eſſent pro muro a dextris & ſiniſtris. Vnde ex iſto textu nõ habetur pluralitas diuiſionũ:ſed vna diuiſio remanẽs in duabus inciſionibus a dextris & ſiniſtris. ¶ Aduerte hic ꝓ toto pſalterio ꝙ mare rubrũ alio noĩe dicitur mare cãnę. & ĩ textu hebręo appel/latur mare cãnę/forte a multitudine cãnarũ iuxta naſcẽtiũ. Nos aũt in hoc pſalterio deferẽtes vſui communi in hoc nomine ꝓprio loci/permiſimus ſcribi mare rubrum. & tamen ſignificamus ꝙ verbum verbo reddendo dicendũ eſſet mare cannę.

Qui in humilitate noſtra. Hactenus deſcripſit ſpãlẽ curã dei erga pplm ſuũ ab egreſſu ex ęgypto vſq ad terrã ꝓmiſſionis incluſiue:mõ ſubiungit eãdẽ curã in terra ꝓmiſſionis vſq ad tẽpora dauidis. Fuit enim populus ſepe oppreſſus poſt tẽpora ioſue vſq ad dauidem:vt patet in libro iudicum & in primo regum. Et totius illius tẽporis decurſum ſummarie tangit, dicendo. Qui in humilitate noſtra/hoc eſt in deiectione noſtra multiplici, ſaluauit nos ab anguſtationibus noſtris/diuerſis.

Dans panem. Quinta hæc pars gñalẽ gubernationẽ diuinã inducit a duobus. tũ ex eo ꝙ paſcit oĩa animalia. tum ex eo ꝙ pſidet coelis. Hæc enim duo ſufficienter teſtantur gubernationem vniuerſalem. ¶ Et nominatiuus dans continuatur cum relatiuo qui in verſiculo ante præcedentem poſito:ad oſtendendum ex ipſa continuatione eundem eſſe gubernatorem vniuerſalem & deum qui ſpecialem curã habuit populi ſui:q & vocatur deus coelorum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus. CXXXVI.

SVper flumina babylonis illic ſedimus & fleuimus : dum recordaremur tui ſion.
In ſalicibus in medio eius:ſuſpendimus organa noſtra.
Quia illic interrogauerunt nos qui captiuos duxerunt nos : uerba cantionum.
Et qui abduxerunt nos:hymnum cantate nobis de canticis ſion.
Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena?
Si oblitus fuero tui hieruſalem:obliuioni detur dextera mea.
Adhęreat lingua mea faucibus meis:ſi non meminero tui.
Si non propoſuero hieruſalem:in principio lętitię meę.
Memor eſto domine filiorum edom:in die hieruſalem.
Qui dicunt. exinanite exinanite uſq ad fundamentum in ea.
Filia babylonis miſera:beatus q retribuet tibi retributionẽ tuã quã retribuiſti nobis.
Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram.

¶IVXTA HEBRÆVM.

1 Populus captiuus. SVper flumina babylonis ibi ſedimus & fleuimus i recordari no/
ſtro ſion.
2 Super ſalices in medio eius: ſuſpendimus citharas noſtras.
3 Quoniam ibi interrogauerũt nos captiuatores noſtri uerba cantus/& eiulatus noſtros
lætitiam. Vox captiuantium. canite nobis de cantu ſion.
4 Populus captiuus. Quomodo cantabimus cantũ dñi ſuper terra alieni.
5 Si obliuiſcar tui hieruſalem: obliuiſcetur dextera mea.
6 Adhęrebit lingua mea palato meo: ſi non recordabor tui, ſi non faciam aſcendere hie/
ruſalem ſuper caput lętitię meę.
7 Recordare domine filiis edom diem hieruſalem: qui dicentes. Vox idumęorũ. euacua/
te euacuate uſq; ad fundamentum in ea.
8 Populus captiuus. Filia babel deſolata: beatitudines qui ſoluet tibi retributionem tuã
quam retribuiſti nobis.
9 Beatitudines qui apprehendet & allidet paruulos tuos ad petram.

TItulus nullus eſt. ¶ Materia pſalmi (vt clare apparet) eſt ſtatus deuoti populi in captiuitate ba/bylonica conſtituti, combuſto templo & deſtructa hieruſalem.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Populus in captiuitate babylonica narrat ſeipſum in luctu perſeuerantem in ſpe reditus ad hieru/ſalem. & precatur ſiue prophetat vindictam tam idumeę q̃ babylonię.

¶ Perſonę loquentes ſunt tres: populus captiuus/captiuantes eos/& idumęi.

SUper flumina. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materię, & executiuam/ibi ſuper ſalices. ¶ Proponit populus captiuus in babylone/moram & fletum proprium ibi quum recor/daretur ſion. Super flumina. Captiuus populus pauper/a miſerabili inchoat loco iuxta flumina: vt po/te pauperibus congruo. Ibi ſedimus/diu morati ſumus, & fleuimus. Luctuoſus ſtatus loco miſerabili congruit. In recordari noſtro ſion: hoc eſt templi dei & regię ſedis. Memoria ſiquidem pręteritę fœlici/tatis tum in ſolẽni diuino cultu/ tum in libertate & dignitate regni, renouabat fletus captiuorum in tam miſerabili loco morantium.

¶ Super ſalices. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/ſuper flumina: Secundo illa/ in recordari noſtro ſion/ibi ſi obliuiſcar. ¶ Declarat itaq; luctuoſum ſtatum ſuum po/pulus conſtanter tenuiſſe, etiam prouocantibus ipſum ad lętitiam dominis eius. Super ſalices. Aduer/te hic ꝙ id quod videtur ſuperficies literę ſignificare/falſum eſt; puta ꝙ populus qui ducebatur in ca/ptiuitatẽ haberet ſecum muſica inſtrumenta quæ appenderit ſuper ſalices fluminum. Patet enim ima/ginationem hanc falſam eſſe ex ſacra hiſtoria, tradente non ſolum combuſtum templum cum domo regia/ſed combuſtas etiam priuatas domos a chaldęis in deſtructione hieruſalẽ: & (quod plus eſt) ꝙ il/li fuerunt ducti in captiuitatem qui euaſerant gladium. Vnde non parum fecerunt ſaluando vitam: nec erat tempus vacandi ad ſaluandum muſica inſtrumenta. Eſt itaq; verus ſenſus literę ꝙ populus fatetur ſe muſicis inſtrumentis & cantibus priuaſſe: quia muſica non conuenit luctui. Vtitur autem hoc modo loquendi: quia vſitatus eſt iſte loquendi modus, vt profitentes abdicaſſe a ſe exercitationẽ aliquam/dicant ſe reliquiſſe ſeu poſuiſſe inſtrumenta in loco ſuæ miſeriæ. Verbi gr̃a qui reliquit exer/citium literarium ob infortunium ęgritudinis, dicit ego reliqui libros in lecto. & ſic de ſimilibus. Tali nanq; loquendi vſu dicit nunc populus ꝙ ſuper ſalices ſuſpendit organa muſicę: ſignificãs ꝙ habita/tio in ſalicibus iuxta flumina/abſtulit ab eis omnem materiam lętitię. Vnde & addit/in medio eius, ſcilicet babylonis: vt hinc intelligas ꝙ totus populus etiam qui non habitabat iuxta flumina/abdica/uerat a ſe lętitiam ratiõe miſerabilis loci communis populi. Quãuis etiam in medio eius/poſſit & for/te verius intelligi, hoc eſt in manifeſto/in publico, ſuſpendimus citharas noſtras/ abdicauimus a no/bis ſtatum lętitię/cantuum/ſonorum &c̃.

Qm̃ ibi interrogauerũt nos. Cõſtãtia ſimul & ratio aucti luctus adiũgit̃. Q m̃ ibi/i babylone, inter/rogauerũt nos captiuatores nr̃i verba cantus, & eiulatus nr̃os interrogauerũt lętitiã: hoc eſt nobis exi/ſtẽtibus in eiulatu ipſi petierunt ea quę ſunt lætitię. ¶ Vox babyloniorũ. Canite nobis de cantu ſion: hoc eſt canite nobis hymnos ſolitos cantari in templo quod erat in ſion. Quomodo cantabimus (ec/ce reſponſio conſtans) canticum domini ſuper terra alieni/populi a cultu dei.

Si obliuiſcar. Tractatur hic illa particula/in recordari noſtro ſion/dupliciter. Primo quo ad conſtantiam luctus & ſpei. Secundo quo ad vindictam. ❡ Circa luctum & ſpem fixam ponit tres conditionales cum duabus execrationibus. Prima eſt. Si obliuiſcar tui o hieruſalem, obliuiſcet dextera mea. Apoſtrophat populus captiuus ad hieruſalem: imprecans ſibiipſi ꝙ propria dextera detur obliuioni ſi ipſe oblitus fuerit hieruſalem. Et intendit per obliuionem iuxta vſitatum loquendi morem obliuionē quo ad ſigna & facta. Dicimus enim aliquem oblitum paternę mortis/quando vacat lętis cantibus & ſonis & ſic de ſimilibus. Intendit ſiquidem dicere populus ꝙ ſi more oblitorum tantę miſerię cātabo/lętabor/vacabo muſicę, obliuioni detur dextera mea/hoc eſt proſperitas mea: nunꝗ̄ ego veniam ad proſperitatem ſi obliuiſcar/ſi omittam luctum hieruſalem. Et aduerte ꝙ obliuiſcar ſumitur actiue, obliuiſcetur autem ſumitur paſſiue. in vtraꝗ enim ſignificatione inuenitur. ❡ Adhęrebit lingua mea palato/prę ariditate (iuxta illud. adhęſit lingua lactentis palato eius in ſiti) ſi non recordabor tui: & quod amplius eſt, ſi non faciam aſcendere hieruſalem ſuper caput lętitię meæ. Hieruſalem aſcendere ſuper caput lętitię/eſt hieruſalem poni rationem inchoandi lętitiam. Ita ꝙ ſenſus eſt. Adhęrebit lingua mea palato meo, ſi non efficiam ꝙ hieruſalem ſit ratio inchoandi lętitiam meam. Et hoc eſt dicere ſi prius lętabor/ſi alia ratione lętabor q̄ propter hieruſalem. Et intēdit per hoc ꝙ vſqꝫquo redibit in hieruſalem non lętabitur: ſed tunc erit principium lętitię eius. Intellige hæc verificari quo ad actus interiores: ꝙ pro toto illo tempore captiuitatis populus deuotus nunꝗ̄ depoſuit ſpem redeundi in hieruſalem, ita ꝙ nunꝗ̄ lętatus eſt ex corde interim. et quo ad actus exteriores, ꝙ nunꝗ̄ aſſumpſit cantus & ſonos muſicos vſqꝫ ad reditum in hieruſalem. Et propterea dicit ꝙ faciet aſcendere hieruſalem ſuper caput lętitię. tunc enim incœperunt cum canticis & ſonis muſicis lętari. Ita ꝙ ſicut modo videmus aliquos in ſignum triſtitię nutrire barbas/profitentes ſe non radendos donec redeant ad patriam, ita populus hebręus hic loquitur de ſtatu ſuo luctuoſo.

Recordare domine. Tractat memoriam ſion quo ad vindictam primo idumęorum, apoſtrophans ad deum. Recordare domine diem hieruſalem/hoc eſt deſolationem hieruſalem, filiis edom/hoc eſt ad vindictam idumęorum: qui dicentes/ſupple fuerunt chaldęis deſtruentibus hieruſalem. exinanite exinanite vſqꝫ ad fundamentū in ea. Vox iſta eſt idumęorū hortantiū chaldęos ad totalē ruinā hieruſalē. ❡ Filia babel. Vindictę idumęorum adiungit vindictam babyloniorum, apoſtrophans ad populum babylonis. Filia babel deſolata. Prophetia videtur hæc futurę vindictę in babylonios: quos eodem anno punitos legimus quo populo iudaico conceſſum eſt redire in hieruſalem: ſcilicet anno primo cyri regis perſarum. ❡ Beatitudines ſunt eius qui. Deus ſub ratione poſſidētis beatitudines deſcribitur vindex contra babylonios: ad ſignificandum ꝙ non motu irę/non indigentia aliqua, ſed ex diffuſione ſuę iuſtitię puniet eos retribuendo iuxta eorum crudelitatem. Et in ſpecie explicatur alliſio paruulorum ad lapides: vt tanta deſolatio deſcribatur vt etiam in infantes ſeuiatur, ſicut chaldęi ſeuierunt in hebręos: iuxta illud thre. 2. iacuerūt in terra foris puer & ſenex, virgines & iuuenes ceciderūt in gladio. Eſaias enim ca. 13. de onere babylonis dicit. infantes eorum allidentur in oculis eorum. Amen.

❡ VVLGATA EDITIO. ❡ Pſalmus dauid. CXXXVII.

COnfitebor tibi domine in toto corde meo: quoniam audiſti uerba oris mei.

In conſpectu angelorum pſallam tibi: adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

Super miſericordia tua & ueritate tua: quoniam magnificaſti ſuper omne nomen/ſanctum tuum.

In quacunqꝫ die inuocauero te exaudi me: multiplicabis in anima mea uirtutem.

Confiteantur tibi domine omnes reges terrę: quia audierunt omnia uerba oris tui.

Et cantent in uiis domini: quoniam magna eſt gloria domini.

Quoniam excelſus dominus: & humilia reſpicit, & alta a longe cognoſcit.

Si ambulauero in medio tribulationis uiuificabis me: ſuper iram inimicorum meorum extendiſti manum tuam, & ſaluum me fecit dextera tua.

Dominus retribuet pro me, domine miſericordia tua in ſeculum: opera manuum tuarum ne deſpicias.

¶ IVXTA HEBRÆVM. Dauidi.

1 Propheta. COnfitebor te in toto corde meo:coram diis cantabo te.
2 Curuabo me ad templum ſanctitatis tuæ,& confitebor nomen tuũ ſuper gratia tua & ſuper ueritate tua:quia magnificaſti ſuper omne,nomen tuũ, et dictum tuum.

3 In die uocaui & reſpondiſti mihi:ſuperbificabis me, et in anima mea fortitudinem.
4 Confitebuntur te omnes reges terræ:quoniam audierunt dicta oris tui.
5 Et cantabunt in uiis dñi. Vox cantantium. quoniam magnus honor domini.
6 Quoniam excelſus dominus:& humile uidebit,& celſitudinem de longe cognoſcet.
7 Propheta. Si ambulabo in medio anguſtię,uiuificabis me:ſuper furorem inimicorũ meorum extendes manum tuam,& ſaluabit me dextera tua.
8 Dominus perficiet pro me:domine gratia tua ęterno,opera manuũ tuarum ne relaxa.

TItulus eſt. Dauidi. ¶ Materia pſalmi eſt ratio ędificãdi tẽplũ:tum ex parte dauidis:tum ex parte ſucceſſorum regum. In principio ſiquidem pſalmi,mentio fit futuræ adorationis in templo, quod conſtat tempore dauidis non eſſe constructum ſed pręparatum:& conſtat adorare in templo,eẽ rationem conſtruendi templum. Et ſubiunguntur rationes ex gloria dei & beneficiis collatis ipſi dauidi.& poſtea ſubiungitur fructus ſecuturus in regibus. Vnde rationabiliter colligitur materiam pſalmi eſſe reddere rationem conſtruendi templi.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid conſtructurus templum,laudaturum ſe in toto corde & coram principibus ibi deum profitetur.tum in recognitionem diuinarum viarum,laudemq; diuini nominis ac reuelationum:tũ in recognitionem beneficiorum ſibi collatorum. Indeq; reges omnes laudabunt deum,& cantabunt honorem eiuſq; prouidentiam in humiles &c̃.

¶ Perſonę loquentes ſunt propheta & reges.

COnfitebor. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię,& executiuam,ibi curuabo me. ¶ Proponit duo. Alterum eſt. Cõfitebor te,laudabo te,ſupple deus,in toto,non in parte,corde,non ore,meo,non alieno. Alterum eſt. Coram diis cãtabo te:hoc eſt publice,ad vtilitatem deorum,hoc eſt regum.qui propter excellentiam officii dii dicuntur in ſacra ſcriptura:vt patet exo. 22. Et intendit per hæc duo ꝙ laudaturus eſt in opere templi deum ex parte ſua nõ ad cęrimoniam popularem,ſed in intimo corde ſuo:& vtiliter,ad vtilitatem principum. Quorũ oppoſita inueniuntur in cõſtructione templorum aliarũ gentium:quoniã nec ędificãtes aut colentes colũt deum corde integro,nec principes vtilitatẽ interni ſpiritus inde referunt,ſed omnia propter vulgus agũtur:vt ſeneca dicit. ¶ Curuabo me. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prĩo tractatur illa particula,confitebor te in toto corde meo. Secundo illa,coram diis,ibi confitebuntur te. ¶ Cultum ergo futurum integro corde deſcribit:inchoando a reuerentia dei. Curuabo me ad templũ ſanctitatis tuę. Dixit hoc dauid explicans deſiderium proprium,& nõ prophetãdo futurũ actum:qm̃ nunq̃ adimpleuit hoc per ſeipſum,ſed ꝑ ſemen ſuũ. Deſideriũ.n.pro opere cõputaẽ,qñ ex parte deſiderantis non omittitur opus,ſed ex impedimento nõ ſubiacẽte ipſius poteſtati:vt accidit in propoſito. Et propterea merito dixit,curuabo me ad tẽplũ ſanctitatis tuæ. ¶ Et confitebor,laudabo,nomẽ tuũ. Reuerẽtiæ loci adiungitur laus diuini nominis. Suꝑ gr̃a tua & ſuꝑ veritate tua. Tertio loco deſcribiẽ materia laudis. Et ſub gratia & veritate cõprehẽdit vniuerſa opera dei:quia vniuerſæ viæ dñi gratia & veritas ſunt. Quia magnificaſti ſuper oẽ,ſuꝑ totũ vniuerſum hæc duo.ſ.nomen tuũ & dictũ tuũ. Vere nomen dei magnificatũ eſt ſuper omnia,& ex opere creationis & ex multis operibus mirabilibus. Dictũ quoq; diuinũ magnificatum eſt ſuper oĩa:quĩ verificatũ eſt non obſtantibus quibuſcũq; tam naturalibus q̃ voluntatis agentibus aut reſiſtentibus. Et intendit ꝑ hæc ꝙ in templo dei laudabit diuinum nomen recognoſcẽdo vniuerſa opera dei,& confitendo magnificationem nominis eius & dicti eius ſuper omnia:vt hinc intelligamus ad hæc officia eũ velle conſtruere templum:ſcilicet ad recognoſcendum deũ actorem omnis gratię & veritatis,ad laudandum nomen eius & dictum eius ſuper omnia magnificatum. Et intellige per dictum dei reuelationes propheticas factas abrahæ,iſaac,iacob,moyſi,ſamueli &c̃.

In die vocaui. Explanata ratione conſtruendi templi ex officio laudandi & recognoſcendi deum &c̃. ſubiungitur nunc altera ratio ex ſpiritualibus beneficiis collatis ipſi dauidi. In die vocaui, & reſpõdiſti mihi. Ecce primum beneficium:ꝙ in tempore neceſſitatis recurri ad te,& tu dignatus es reſpondere mihi facto. Et ſubdit duo facta. Alterum. ſuperbificabis me. Alterum,in anima mea fortitudinem.

Non accipitur hic ſuperbire in malam partem:ſed ſm proprietatem vocabuli cōmunis ad bona & ad mala. Intendit ſiquidem ꝙ deus fecit ipſum ſuperire. quum enim iret prius ſubtus (vtpote depreſſus & profugus/& multipliciter afflictus)deus fecit ipſum regem:& quod amplius eſt/fecit ipſum vincere & ſuperare hoſtes multorum regnorum. Et propterea merito dicit ꝙ fecit me ſuperbum/ſeu ſupbificauit me. Nec ſolum me ſuperbificauit,ſed etiam ſuperbificauit fortitudinem in anima mea: dum fecit animum meum tam fortis ſpei vt omnia ſuperaret. Et hoc propheta declarandum differt poſt tres verſus/ibi ſi ambulabo. Et futurum ſuperbificabis/reſpicit prēteritum reſpondiſti.

Confitebuntur te. Tractatur hic illa particula/coram diis. tractatur autem a fructu intento,deſcribēdo illum. Confitebuntur te omnes reges terræ/ex ędificato templo propter rationes prędictas(tum ex parte diuinę laudis/tum ex parte beneficiorum mihi collatorum)ſequetur hic fructus.ſ.ꝙ confitebuntur confeſſione laudis te omnes reges terræ. Si hoc vt ſonat intelligitur,non deſcribitur fructus ſecuturus:ſed occaſio data omnibus regibus mundi laudandi deum. Et eſſet ſenſus.confitebūtur/hoc eſt occaſionem confitendi habebunt. Si autem litera intelligit̃ de omnibus regibus terræ promiſſionis ſucceſſoribus ipſius dauidis(quia ſubiungitur/& cantabunt in viis domini:quod de omnibus mūdi regibus nō videtur intelligendū)ſic quadrat vndiq; contextus:quia ex intentione dauidis ędificatum ē templum ad hoc vt omnes reges ſucceſſores eius laudent deum & cantent in viis dei:quāuis multi eorum non adimpleuerint. Deſcribit enim dauid fructum non qui erit,ſed quem intendit/quem hęreditario iure relinquit ſucceſſoribus/ad quem eos ligat conſtruendo templum. Quoniam audierunt dicta oris tui. Vera eſt hæc ratio quo ad ſucceſſores dauidis:quoniam audierunt legem & reuelata patribus,quæ ſunt dicta oris tui.

Et cantabunt/ reges, in viis domini. Vię domini velut ambulantis(hoc eſt per quas ambulat dominus)ſunt operationes domini:quibus quodāmodo progreditur ad nos. Vię autem domini,hoc ē per quas itur ad dominum,ſunt affectus & opera noſtra quibus quaſi progredimur ad dominum. Pręſens litera vtroq; modo poteſt intelligi. ℭ Quoniam magnus honor dñi. Duo cantanda in viis dñi deſcribūtur. Alterum eſt magnitudo honoris diuini. Et in hoc laudatur excellentia dei/maior omni honore/gloria &c̃. Alterum eſt. Quoniam excelſus dñs:& humile videbit,& celſitudinem de longe cognoſcet. Et in hoc laudatur prouidentia dei circa humana merita & demerita:immo circa diſpoſitiōes humanarū mentium ad ſuſcipiendā vel nō ſuſcipiendā diuinā gratiā. Profitebuntur.n.ſub metaphora ꝙ deus ad ima ſe habet vt videns prope,ad celſa autem ſe habet vt cognoſcēs a remotis.vt per has ſimilitudines corporales intelligamus ſignificari ꝙ deus benignus eſt quo ad gratiæ collationem humilibus corde:elatis autem non confert gratiam. ¶ Vbi aduerte ꝙ iuxta duo genera cauſarum conſtruendi templum ſuperius īducta(.ſ.ex parte diuinę laudis/& ex parte beneficiorum collatorum dauidi)deſcribit duo cantanda a ſucceſſoribus.ſ.ꝙ magnus honor:& hoc quo ad priorem cauſam. & ꝙ humile reſpicit & celſum a longe cognoſcit:& hoc quo ad alteram cauſam, qua eleuauit dauidem humilem & deiecit ſaulem ſuperbum. De humilitate enim dauidis clare patet.2.reg.6. De ſuperbia autem ſaulis clare patet. 1.reg.15.nōne quum paruulus eſſes &c̃. Dixit nihilominus hæc,intēdens ꝙ reges ſucceſſores ſui debent hæc duo habere prę oculis.ſ.honorem dei,& hanc conditionem prouidentię eius ꝙ humilibus benignus eſt non ſuperbis.

Si ambulabo. Aduerte ꝙ iſta clauſula continuanda eſt tertio verſiculo:quoniā eſt declaratio ſecundi beneficii collati dauidi.ſ.in anima mea fortitudinem.quod in calce tertii verſiculi locatum eſt. Declarat enim illā fortitudinem animę ſuę penes actum ſpei inconcuſſæ:explicando illam tantam ꝙ ſi ambulabo in medio anguſtię/nō in extremitatibus ſed in medio vndiq; circūfuſus anguſtia,viuificabis me. Dixerat/ſuperbificabis in anima mea fortitudinem. Et propterea declarando hanc fortitudinem, proſequitur ſermonē alloquēdo deum. Super furorem inimicorum meorꝫ extendes manum tuam. in medio anguſtię ſemimortuū viuificabis,furētibus inimicis occurres manu tua:& tā efficax erit viuificatio ac extēſio manus ꝙ ſaluabit me dextera tua. ¶ Si quæris quare propheta interpoſuerit tres verſiculos de confeſſione regum,ſcito nullam fuiſſe interpoſitionem:ſed morem ſcribendi ſuum ſeruaſſe prophetam. Conſueuit ſiquidem hic propheta plura ſimul proponere/& illa ſingillatim exequi. Et ppterea quum dixiſſet ī tertio verſiculo ſimul duo beneficia a deo ſibi collata(.ſ. ſuperbificabis me/& in anima mea fortitudinem)proſecutus eſt primum beneficium,deſcribendo officiū ſucceſſorum regū: primum enim beneficium erat eleuatio ipſius in regem.& poſtea proſecutus eſt ſecundum beneficiū, explicando fortitudinem animę ſuę ex ſecuritate ſuę ſpei.

Dominus perficiet pro me. Terminat pſalmū dauid,explicando rationem futuri tēporis in principio propoſiti,tum in verbo confitebor,tum in verbo curuabo me &c̃. Et intēdit explicare ꝙ quāuis ipſe nō perficiet templum/ſed ſolum inchoabit ꝑparādo materiam,certus tamen eſt ꝙ dñs perficiet tēplum pro me:hoc eſt loco mei vtēs filio meo. ¶ Domine gratia tua æterno. Vt intelligas etiam prędeſtinata a deo ſuppliciter petenda ex gratia ab ipſo deo adimpleri,ideo ſupplex apoſtrophat ad deum/petendo ne lēteſcat in opere ędificationis templi:quia gratia eius eſt in ęternum. Domine gratia tua

non

nō eſt ad momentū,ſed æterno/non eſt inſtabilis ſed firma:& ꝓpterea ne relaxa/lenteſcendo,opera manuū tuarum/operationes opportunas ad cōſtructionē templi.Quæ vere ſunt manuum tuarum,quia te iubente & dirigente ichoatę ſunt.Petit autem ne relaxa/humano more alloquens deum : intendens per hoc ne permittat tepere & in longum protrahi opus conſtructionis templi(quum huiuſmodi tepor ſeu dilatio ſit via ad relinquendum opus imperfectum)& quia deſiderat templum nō ſolum perfici ſed cito perfici. Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Victori dauid pſalmus. CXXXVIII.

DOmine probaſti me & cognouiſti me:tu cognouiſti ſeſſionem meam & reſurrectionem meam.
Intellexiſti cogitationes meas de longe: ſemitam meam & funiculum meum inueſtigaſti.
Et omnes uias meas præuidiſti:quia non eſt ſermo in lingua mea.
Ecce domine tu cognouiſti omnia nouiſſima & antiqua:tu formaſti me & poſuiſti ſuper me manum tuam.
Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me:confortata eſt & non potero ad eam.
Quo ibo a ſpiritu tuo?& quo a facie tua fugiam?
Si aſcendero in cœlum tu illic es:ſi deſcendero in infernum ades.
Si ſumpſero pennas meas diluculo:& habitauero in extremis maris.
Etenim illuc manus tua deducet me:& tenebit me dextera tua.
Et dixi.forſitan tenebre conculcabunt me,& nox illuminatio mea in delitiis meis.
Quia tenebrę non obſcurabuntur a te:& nox ſicut dies illuminabit̃,ſicut tenebrę eius ita & lumen eius.
Quia tu poſſediſti renes meos:ſuſcępiſti me de utero matris meæ.
Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es : mirabilia opera tua & anima mea cognoſcet nimis.
Nō eſt occultatū os meū a te qđ feciſti in occulto:& ſubſtātia mea in īferioribus terræ.
Impfectū meū uiderūt oculi tui:& i libro tuo oēs ſcribēt̃,dies formabūt̃ & nemo i eis.
Mihi aūt nimis honorificati ſunt amici tui deus: nimis cōfortatus eſt pricipatus eoꝝ.
Dinumerabo eos & ſuper arenam multiplicabuntur : exurrexi & adhuc ſum tecum.
Si occideris deus peccatores:uiri ſanguinum declinate a me.
Quia dicitis in cogitatione:accipient in uanitate ciuitates ſuas.
Nonne qui oderunt te domine oderam:& ſuper inimicos tuos tabeſcebam?
Perfecto odio oderam illos:& inimici facti ſunt mihi.
Proba me deus & ſcito cor meum:interroga me & cognoſce ſemitas meas.
Et uide ſi uia iniquitatis in me eſt:& deduc me in uia ęterna.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti dauidi pſalmus. CXXXIX.

1 Propheta. DOmine inueſtigaſti me,& cognouiſti.
2 Tu cognouiſti ſeſſionē meā & ſurgerē meū:itellexiſti malū meū† a lōge. †malo meo
3 Semitam meam & accubitionē meam uentilaſti:& omnes uias meas prędidiſti.
4 Quia non eſt adhuc uerbum in lingua mea:ecce domine noſti totum ipſum.
5 Retro & ante formaſti me:& poſuiſti ſuper me palmam tuam.
6 Separata eſt ſcientia plus me:roborata eſt,non potero ad eam†. †ei
7 Quo ibo a ſpiritu tuo?& quo a faciebus tuis fugiam?
8 Si aſcendam cœlos,ibi tu:& ſi iacebo foueæ,ecce tu.

9 Sumam alas diluculi: habitabo in fine maris.
10 Etiam illuc manu tua deduces me:& apprehendet me dextera tua.
erit
11 Et dixi. tm̄ obſcuritas obſcurabit me,& nox lux pro me.
12 Etiā obſcuritas non obſcurabit a te:& nox ſicut dies lucebit,ſicut obſcuritas ſicut lux.
13 Quoniam tu acquiſiſti renes meos:operuiſti me in utero matris meæ.
14 Confitebor te propterea ꝙ terribilibus ſeparatus ſum : ſeparata opera tua, & anima mea ſciens ualde.
15 Non fuit occultatum os meum a te:qui factus ſum in abſcōdito,acupictus ſum in inferioribus terræ.
dies
16 Informe meum uiderunt oculi tui:& ſuper libro tuo omnes illi ſcribentur,dies formati ſunt,& non unus in eis.
dies
17 Et mihi q̄ chari facti ſunt ſocii tui deus:q̄ roborata ſunt capita eorum?
et
18 Dinumerabo eos, ſuper arenā multiplicabūtur: expgefactus ſum, & adhuc ego tecū.
tunc
19 Si occides deus impium:& uiri ſanguinum recedite a me.
ꝑdicabūt loco cogitatiōis qua eleuari putarūt a me
20 Quia dicent te:cogitationi eleuauerunt fruſtra,inimicos tuos.
21 Nonne odientes te domine odiam:& in inſurgentes tuos certabo?
22 Terminatione odii odiui illos:inimicis fuerunt mihi.
23 Inueſtiga me deus & cognoſce cor meum:proba me,& cognoſce cogitationes meas.
eſt
24 Et uide ſi uia deriſionis in me :& deduc me in uia ſeculi.

TItulus eſt. Vincenti dauidi pſalmus. De quo vt ſupra.
¶ Materia pſalmi eſt oīſcientia dei deſcripta circa dauidem:& ſpāliter tanq̄ teſtis tā recti animi dauidis erga deum,ꝙ fuit amicus amicoꝝ & inimicus inimicorum dei. Quod enim in pſalmo hoc tractetur oīſcientia dei applicata ad ipſum dauidē,clare patet a pricipio pſalmi vſq; ad verſiculū .17. Quod vero deum adducat in teſtem ꝙ ipſe dauid amauit amicos dei & odio habuit inimicos dei,clare etiam deſcribitur abinde vſq; ad finē pſalmi. Et quia nihil ſpeciale de ſeipſo dauid dicit,niſi ꝙ eſt amicus amicorum & inimicus inimicorum dei,& deū petit ſcrutatorē ac teſtem veracitatis animi ſui,apparet ꝙ dauid timebat,putabat ſeu ſentiebat imputari ſibi ꝙ non integra ſimplicitate & veritate cordis procederet:quia exaltabat viros ſanguinum,ſcilicet ioab,qui proditorie occidit duos principes. Et propterea fecit hunc pſalmum afferēdo deum (qui omnia nouit) in teſtē veracitatis animi ſui:tacite excuſando ſe ꝙ non puniuit ioab. Hæc enim ad literam apparet occaſio pſalmi.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid conteſtans deum cognoſcere ſe dauidē oīquaq; (quia eſt per eſſentiam,preſentiam & potentiam in oībus.& in tenebris ēt videt:vtpote qui fecit ipm̄ in materno vtero &c̄.) noſſe quoq; bonum aīum ſuū erga deum amicoſq; dei ac contra inimicos dei,inuocat ipſum vt ſcrutādo cor & cogitationes ſuas videat veracitatem aī ſui,& dux ſuus ſit in reſidua ſuę vitæ via.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine inueſtigaſti me. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ, & executiuam,ibi tu cognouiſti. ¶ Proponit duo:ſcilicet inueſtigationem & cognitionem. Domine inueſtigaſti me:hoc eſt exacte & diſtincte ſingula mea ſingillatim vt diſcuſſa habuiſti coram te.nam inueſtigare nō ꝓprie conuenit deo:cui omnia nuda ſunt & aperta abſq; aliqua inquiſitione. Sed ſicut dicitur iraſci quantū ad ſimilitudinē effectus,quia punit,ita dicitur inueſtigare quātū ad ſimilitudinē termini,quia oīa ſunt corā eo ſicut inueſtigata ſunt in inueſtigante in termino inueſtigationis.

¶ Tu cognouiſti. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,cognouiſti. Secundo illa,inueſtigaſti,ibi inueſtiga. ¶ Circa cognitionē dei reſpectu dauidis vt cogniti,tali ordine procedit. Primo narrat conditiones dauidis cognitas. Secūdo rōnem cognoſcēdi,ibi retro & ante. Tertio quandam obiectionem confutat,ibi & dixi. ¶ Circa res cognitas a deo in ipſo dauide,tali procedit

ordine ꝙ affert quinq; differẽtias rerum cognitarum:inchoãs a differẽtiis ſitus proprii. Tu cognouiſti ſeſſionẽ meã & ſurgere meũ. Surgere enim & ſedere ſunt differentiæ poſitionis. Et videt ſub metaphora ſignificare differẽtias ſtatuum:ſcilicet humilis & celſi, quos pro diuerſitate tempoꝝ habuit dauid. Fuit enim prius paſtor ouiũ/poſt gener regis tribunus militũ/deinde ꝓfugus pauper/poſtea rex/iterum eiectus/& poſtea rediit ad integrũ regnũ. ⁋ Intellexiſti malũ meum a longe. Secũda differentia mali & boni ſubiungitur, explicando alterũ extremũ:ſcilicet malũ. Vbi aduerte philoſophiã ſubtilẽ:ꝙ deſcribendo deum intelligere malum/apponit modus intelligẽdi a longe. vt explicetur ꝙ deus nõ intelligit malum prope:hoc eſt habẽs in ſe aliquid mali/hoc eſt aliquid potẽtialitatis in ſeipſo. Sed intelligit malũ a longe:hoc eſt remotiſſimus ab oĩ malo/remotiſſimus ab oĩ potentialitate. Tradunt phi malum intelligi a nobis per aliquid mali ſeu priuationis ſeu potẽtialitatis exiſtẽtis in intellectu. Non ſic inquit ꝑpheta intellexiſti malũ meũ:ſcilicet tanq̃ habens in te aliquid mali/priuationis ſeu potentialitatis:qđ eſſet intelligere malũ meũ prope. ſed intellexiſti a longe, remotiſſimus ab oĩ malo/priuatione & potentialitate. Modus aũt quo deus intelligit malũ/in theologia ſpeculatiua diſcutit. & eſt ꝙ deus intelligendo ſeipſum, intelligit ſingulos gradus ſingulosq; modos quibus põt participari & quibus participat bonitas ſua:ac per hoc defectũ rerum ab ipſo/& vnius rei ab alia:quod potẽtialitatis eſt. & ſimiliter defectũ rei a ſeipſa:quod priuatio & malum eſt. ℭ Semitam meam & accubitionem meam. Tertia differẽtia motus & quietis ſubditur. Sub qua intellige differentiam operãdi & quieſcẽdi ſm exteriora opera. Ventilaſti/ad ſimilitudinem vẽtilantis diſcreuiſti. ⁋ Et oẽs vias meas prȩuidiſti. Quarta differentia oĩum cogitationum tangit ſub metaphora viarũ:vt patet ex ratione ſubiuncta quare prȩuidit. Quia non verbum in lingua mea, ecce domine noſti totum ipſum:hoc eſt nõ eſt adhuc verbum aliquod in lingua mea/anteq̃ a mente deſcẽdat verbũ in linguã, ecce tu noſti totũ ipſum verbum. Vbi rõ ꝓuiſionis viarũ more humano deſcribitur, ex eo ꝙ deus nouit cogitatum verbũ anteq̃ lingua explicet. Et hic inuoluunt duȩ drĩȩ rerum. ſ. viarum (hoc eſt cogitationũ) & verborum in lingua.

Retro & ante formaſti me. Narratis rebus cognitis, affert rõnem cognoſcendi triplicem:ſcilicet quia ipſe eſt in rebus per eſſentiã/prȩſentiam & potentiam. ℭ Et inchoat a modo eſſendi per eſſentiã. Retro & ante formaſti me, & poſuiſti ſup me palmã tuam. In duabus actionibus conſiſtit deũ eſſe in rebus ꝑ eſſentiam. Altera eſt dare eſſe. & hæc ſignificat dicendo/retro & ante formaſti me. Altera eſt conſeruare rem factã. & hæc ſignificatur dicendo/poſuiſti ſup me palmã tuam. ⁋ Vbi nota differentiam inter deũ dare eſſe & alia agentia tam naturalia q̃ artifices:penes hoc ꝙ reliqua agentia dãt eſſe ante & nõ retro: quia dant formã/quæ eſt velut pars anterior, & non cauſant materiã/quæ eſt velut pars poſterior. deus aũt dat eſſe rebus oĩbus ante & retro:quia dat totum eſſe rei. dat formã/quæ eſt velut anterior pars:qa forma eſt pulchritudo rei/& operãdi principium:ſicut pars anterior eſt pulchritudo hoĩs/& in qua apparent opationes noſtrȩ. & efficit materiam:quȩ eſt velut pars poſterior/ſuſtẽtatiua/fere turpis. Et ſubtiliter appoſuit has cõditiones, ad deſcribendũ deum eſſe per eſſentiam in rebus:quia non quodcunq; efficere ſed efficere rem ex integro/eſt illud ſm quod deus dicitur eſſe per eſſentiam in oĩbus rebus. ⁋ Nota quoq; circa alterã actionẽ (ſcilicet poſuiſti ſuper me palmam tuam) ꝙ vtitur tali loquẽdi modo ad differentiam agentiũ artificialium:qui poſtq̃ formarunt res (puta vaſa/ſtatuas &c̃.) auferũt a rebus factis manus ſuas:quia nõ conſeruant eas. Et ſimiliter etiã faciũt agentia naturalia. Deus autem non ſic: ſed ita dat eſſe rebus ꝙ ſemp tenet manũ ſuã ſup eas:quia eſt cauſa rei non ſolum in fieri ſed in conſeruari. oĩa. n. in nihilum redigerent niſi ea manus oĩpotentis conſeruaret/inquit grego.

Separata ſcientia plus me. Interpoſitio eſt hæc excuſationis, qua dauid profitetur ſe nõ poſſe perfecte reddere rationem. Vnde particula iſta excuſatoria, inter ipſas quas reddit rationes interpoſita eſt more oratorum:qui quum iam guſtandas rationes propoſuerunt/excuſant imbecillitatem ſuam, ne forte plus expectetur q̃ ipſi ſint dicturi. Excuſatio aũt philoſophica eſt:vtpote tangens imbecillitatem humani intellectus/& cauſas difficilis notitiæ ex parte rerum. Sicut enim in viſione corporali inuenit ꝙ aliquid ſubterfugit viſionem propter defectum rei viſibilis/& aliquid propter excellentiam rei viſibilis (vt lux ſolis in ſeipſa) ita contingit in ſcientia noſtra ꝙ aliquid eſt nobis difficile ad cognoſcendum ex defectu rei cognoſcibilis:vt ea quæ ſunt multæ potentialitatis/vt motus & varietates. & aliqđ ex excellentia rei cognoſcibilis:vt ſunt res diuinæ & immateriales:ad quas ſe habet intellectus animæ noſtræ ſicut oculus noctuæ ad lucem ſolis. Hæc oĩa in excuſatione hac tanguntur. Separata/ſupple eſt, ſcientia/qua tu ſcis res, plus me. vere ſeparata (hoc eſt mirabilis/occulta & ſeorſum ſita) eſt ſcientia tua plus me/ſupra omnes vires ingenii mei. robotata:hoc eſt non ex defectu ſed ex robore, non virium corporaliũ ſed ex robore ſpiritualis naturæ:quod alio nomine dicimus ex magnitudine virtutis. & ideo non potero ad eam. Vbi imbecillitas humani ingenii non ex defectu rei cognoſcibilis (ſcilicet ſcientiæ dei/cuius rationem coepit reddere) ſed ex eo ꝙ robotata eſt (hoc eſt ex eo ꝙ prævalet/ꝙ magni roboris eſt) deſcribit. Et vtit metaphora roboris, qa ſpũalia ex ſimilitudine corporaliũ nobis innoteſcũt.

Quo ibo. Poſt interpoſitam excuſationem proſequitur rationes quare deus ſcit cuncta dauidis. Et intendit ſecundam rõnem:ſcilicet quia deus eſt in omnibus per prȩſentiam. ⁋ Quo ibo a ſpiritu tuo, &

quo a faciebus tuis fugiam? Spiritum & faciem dei nominat, vt ſpiritualem faciem intelligamus non corporalem: deſcribens nullum eſſe locum quo poſſit eundo elongare ſe a ſpirituali facie dei, hoc eſt a preſentiali conſpectu dei.

Si aſcendam celos. Declarat preſentiam dei ex duobus extremis locis: ſupremo ſcilicet & infimo, celis & inferno. vt ex duobus extremis comprehendantur media: vtrobiq; enim explicatur praeſentia dei. ¶ Et memēto ꝙ nota cōditionis ſi, repetēda in ſingulis verbis eſt. & ſi iacebo: & ſilr in ſequēti verſiculo.

Sumam alas. Affertur hic tertia ratio, ex eo ꝙ deus eſt vbiq; per potentiam: inducēdo ſub metaphora ꝙ ſi ſumam alas diluculi, hoc eſt ſi tam velociter mouebor ꝗ oriens ſolis lux attingit totū hemiſphęrium ab oriente in occidens (hoc enim ſignificaẗ dicendo ſi ſumam alas diluculi) ſi habitabo in fine maris, hoc eſt in quocunq; remotiſſimo loco. etiam illuc manu tua, potentia tua, deduces me, quantūcunq; velociorem aurora: & apprehendes me, in quocunq; loco, dextera tua, potentia tua. ¶ Vbi aduertere potes ſub metaphora hoīs volantis tam velociter ſicut lux oriens, deſcribi potentiam diuinam nō deſerentem ſed deducentem ipſum: et ſimiliter ſub metaphora hominis habitātis in fine maris, deſcribi potentiam diuinam apprehendentem ipſum. Et intendit per haec potentiam diuinam extendi ad omnia: nihilq; ſubterfugere poſſe illam.

Et dixi. Poſt tres allatas rōnes ad oſtendendū ꝙ deus cuncta dauidis cognoſcit, ſubiungiẗ modo obiectio vulgaris. Et dixi, & cogitaui apud me. tñ obſcuritas obſcurabit me. Humano more de dei viſione loquiẗ. quia enim hoīes nō vidēt ea quę in tenebris ſunt & fiunt, vulgaris cogitatio obiicitur ꝙ ex quo deus videt oīa vt dictum eſt, ꝙ hoc intelligaẗ de omnibus quae ſunt in lumine: ita ꝙ ea quae ſunt in tenebris remaneāt exempta a viſione dei. Haec enim obiectio ſignificatur dicendo. Tantum obſcuritas obſcurabit me, ne videar a deo, & nox lux pro me: hoc eſt & cōſequenter nox in qua non videbor a deo erit lux pro me, erit loco lucis pro delectationibus meis: pro quāto erit tempus ſine arbitro diuino oculo proſequendi cuncta delectabilia. Hęc eſt obiectio. ¶ Sequitur confutatio obiectionis. Etiam obſcuritas nō obſcurabit a te, deo ea quę fiūt in obſcuro. Et hoc directe cōtra illud, obſcuritas obſcurabit me. Et nox ſicut dies lucebit: hoc eſt & tempus nocturnū reſpectu viſionis diuinę lucebit ſicut dies, quo ad hoc ꝙ ita vidētur ea quae ſunt & fiunt in nocte ſicut ea quae ſunt & fiunt in die. & hoc directe cōtra illud & nox lux ꝑ me. Sicut obſcuritas ſicut lux: hoc eſt nulla eſt differētia reſpectu diuinę viſionis inter obſcuritatem & lucem, ſed ſicut obſcuritas ita lux, & ſicut lux ita obſcuritas.

Quoniā tu acquiſiſti. Confutando obiectionem, dixit propheta deū ita videre in obſcuro ſicut in luce. Et qm̄ vulgaribus ſatiſfacere intendit, affert eis teſtimonium ex operibus dei quae facit in locis obſcuris: ſcilicet in materno vtero formando prolem. Ita ꝙ ex hoc ꝙ deus operatur tam mirabile opificium formatione corporis humani, cum tot diſtinctis membris &c̄. declarat ꝙ deus videt in obſcuro. ¶ Et inchoat a renibus. Quoniam tu acquiſiſti renes meos. Coniunctio quoniā, rationem reddit cōfutationis dictę: ſcilicet ꝙ deus videt in obſcuro. Per renes intellige interna membra: inter quae renes magis abſconditi ſunt. cor tamē eſt primum membrum quod formaẗ. Acquiſiſti. Formationem acquiſitionē appellauit: eo ꝙ velut lucrum ex materiali potentia ſeminū ſeu ſanguinis acquiſitū eſt. Operuiſti me, carnibus & pelle, in vtero matris meae, in loco obſcuro.

Confitebor te. Nota diligentiſſime hunc textum & ſignificationem eius. Intendit explicare duas excellentes hoīs conditiones. Alteram corporis: alteram aię. Corporis quidem ꝙ factus eſt rectę ſtaturę. Hanc enim ſolus homo habet: pronaq; quū ſpectent aīalia cętera terram, os homini ſublime dedit. Et hanc deſcribit per hoc ꝙ homo factus eſt mirabilis cūctis animalibus quantūcunq; terribilibus. leones enim & omnia animalia admiranẗ ſeu admirādi occaſionē habēt hoīem rectę ſtaturę. ¶ Cōditio vero aię eſt, ꝙ ſola aīa hoīs eſt intellectiua. Et haec deſcribitur in litera per hoc ꝙ anima dicitur valde ſciens. aię ſiquidem aliorū aīalium parum ſciunt: dum ſolis imaginationibus & memoriis ſenſibuſq; aliquid nouerūt. aīa autem hoīs eſt valde ſciēs: quoniam ad ſupremum cognoſcendi gradum (hoc eſt ad intelligendum) pertingit. nullus eſt enim altior in toto vniuerſo gradus gradu intellectiuo: in quo tamē maxima eſt latitudo. Hęc duo quę deus in materno vtero homini dat, propheta non explicat ſicut reliqua antecedentia & ſequētia, ſed apponendo officium laudandi deū: ad denotandū reliqs enumeratas & enumerandas conditiones in vtero materno factas, cōes eſſe nobis & aliis aīalibus, has aūt duas ꝓprias eſſe homini, & praerogatiuas ſingulares. & ꝓpterea dicit confitebor te, confeſſione laudis. ¶ Ordinato literam ſic. Confitebor te ꝓpterea ꝙ ſeparatus ſum, factus ſum mirabilis, terribilibus, hoc eſt aīalibus quantūcunq; terribilibus ꝓpter ſtaturā rectam: & aīa mea ſciens valde, hoc eſt intellectiua, ſupple confitebitur ſeparata opera tua. Sola enim intellectiua aīa ſcrutaẗ opa dei mirabilia & laudat illa. ¶ Vbi ſi diligenter aduertas, officiū aię intellectiuę ponit laudare mirabilia opera dei: tanq̄ ad hoc hoī data ſit vt laudet mirabilia opera dei. Sicut ſtaturam corporis rectā deſcribit a ſupremo: dū deſcribit ab admirabilitate reliquis quantūcunq; terribilibus.

Non fuit occultatum os meum a te. Proſequitur opificium dei in vtero quo ad oſſa. Qui factus ſum in abſcondito, acupictus ſum in inferioribus terrae. Non ſufficit dauidi dicere res quae fiunt

in obſcuro, niſi etiam explicet ſe factum in abſcondito. Et ne per ſingula moretur, deſcribit ſe organizatum in abſcondito in inferioribus terræ: hoc eſt in intimis latebris materiæ terreſtris exiſtentis in abſcondito vteri, ad ſimilitudinem eorum quæ fierent in infimis viſceribus terræ. Significantius autem ſe organizatum appellat acupictum: ad explicandũ ſubtilitatem artificii egentis multo lumine. vt magis oſtendat deum in obſcuritate, in tenebris operari artificioſiſſime ſicut operantur acupictores. ¶ Scito ꝙ dictio hebraica interpretata acupictus interpretanda eſſet rechamatus, ſi ſicut in vulgari ita in latina lingua haberemus.

Informe meũ viderũt oculi tui. Hactenus deſcripſit opificium dei in vtero, inchoando a renibus: modo ad priorem materiam extendit dei viſionem, dicendo. Informe meum, hoc eſt embryonem: hoc eſt materiam meam anteꝗ̃ eſſet formata in membrum aliquod.

Et ſup libro tuo. Proſequitur hic dauid complementũ diuinæ notitię reſpectu ſui. Hactenus ſiquidẽ totum ſe cognitum (tum narrando res cognitas, tũ afferendo rõnes cognitionis, tum confutãdo obiectionem tenebrarũ) manifeſtauit. vnum ſupererat: ſcilicet declarare ꝙ deus nouit oẽs & ſingulos dies durationis dauidis. Et hoc eſt quod nũc declarat, dicendo nõ ſolum notos ſed ſcriptos apud deũ ſingulos, ita ꝙ nec vnus ꝑtermiſſus eſt nõ ſcriptus. ¶ Ordina ſic literam. Et ſuper libro tuo dies formati ſunt: oẽs ipſi, dies, ſcribent: & non vnus, dies, in eis, diebus relinquet non ſcriptus: hoc eſt nec vnus relinquetur non ſcriptus. ¶ Liber metaphorice in deo dicitur notitia firma, ad ſimilitudinem libroꝝ retinentiũ firmiter ſcripta. Vnde firma apud deũ notitia dieꝝ noſtroꝝ, liber dei vocatur. Et appellant dies in libro dei formati, hoc eſt nõ informes: quia ſunt noti plene ſm oẽm quam ſortituri ſunt formam. Et dicitur ꝙ oẽs ipſi (hoc eſt ſinguli) ſcribent. Et hoc ne putares ſcriptum vnum menſem vel vnum annum, & nõ ſingulos dies menſis & ſingulos dies anni. Et quod dicitur de diebus, intellige de horis, & de quibuſcũq; minimis menſuris temporis: quia idem eſt iudicium. Intendit enim propheta dicere ꝙ in libro diuino ſcripta ſunt ſingula momenta tẽporis vitę noſtrę, ita ꝙ nec vnum minimum relinquit non ſcriptum. Et futurum ſcribentur, refertur ad pręteritum formati ſunt. ſm enim rem & ſcriptio & formatio fuit ab æterno. Et quãuis oĩa ſint deo firmiſſime nota, ſoli tñ dies memorant ſcripti in libro dei: quia dies ſunt res nõ firmabiles imo nec exiſtẽtes niſi in inſtanti. nihil nanq; eſt vnꝗ̃ diei, menſis aut anni niſi inſtans. Ad ſignificandum enim ꝙ dies omnes præteriti & futuri, ꝗ̃uis in ſe non ſint, in diuina notitia retinent firmiter, deſcripſit propheta dies ſcriptos in libro dei.

Et mihi ꝗ̃ chari. Expedita declaratiõe diuine notitię de rebus quæ ſunt dauidis, tractatur hic diuina notitia de bonis affectibus dauidis (iuſtificando actiones proprias coram deo) tali ordine. Primo dicit ſe amicum amicorum dei. Et mihi, dauidi, ꝗ̃ chari, ꝗ̃ precioſi, facti ſunt ſocii tui deus. Socios dei appellat oẽs qui partes dei ſequuntur: ac per hoc oẽs iuſtos & ea quę dei ſunt quærentes. Nimis roborata ſunt capita eorum, ſcilicet ſociorum tuoꝝ: hoc eſt ſocios tuos valde charos habui, & eorum capita, primates, multum roboraui, potentes feci. Optime regis partes deſcribuntur magnipẽdere iuſtos propter deum, & primates iuſtorum efficere potentes.

Dinumerabo eos. Signum ſeu effectus magnificiendi iuſtos, ſubiungitur multiplicatio iuſtorũ. Et eſt ſubintelligenda coniunctio. Ita ꝙ ſenſus & ordo literæ eſt. Et mihi ꝗ̃ chari, ꝗ̃ roborata, ꝙ dinumerabo eos & ſuper arenã multiplicabunt. ex hoc ꝙ ſunt mihi chari & potentes efficio iuſtos, ſequit ꝙ multiplicabunt iuſti plus ꝗ̃ arena. Et vere ſic eſt: quoniã vbi fortes honorantur, ibi multiplicantur fortes: & vbi docti honorant, ibi multiplicant docti. et ſimiliter vbi iuſti honorant, ibi multiplicant iuſti.

Expgefactus ſum. Secundo deſcribit ſe eſſe cũ deo. ¶ Vbi aduerte ꝙ quia peccauerat crimine adulterii & homicidii, non dicit abſolute deo, ego tecum: ſed meminit criminis ſui ſub ſpecie ſomnii, & diuinę excitationis ad poenitẽtiam tanꝗ̃ excitationis a ſomno, dicẽs. Expergefactus ſum, a ſomno peccati: & adhuc vſq; modo neſcio quid futurũ ſit, ego tecũ ſum: tecum volo, tecum amo &c̃.

Si occides deus impium. Tertio fatetur ſe alienum ab inimicis dei. Vbi oportet notare & intentionẽ & ordinationem literæ. Intentio dauidis eſt declarare ſeipſum reſpectu iniuſtoꝝ, velut e regione ad deſcriptum ſeipſum reſpectu ſocioꝝ dei. Dixerat enim ꝙ illi ſunt ſibi ꝗ̃ chari, & ꝙ propterea multiplicabunt. intendit modo dicere ꝙ iniuſtos viros ſanguinum expellet a ſe: ita ꝙ laudabunt oẽs deum q modo putant me exaltare viros ſanguinum. Et quoniã nõ aſſertiue ſed conditionaliter & ſatis obſcure hęc in litera ſignificantur, ſcito rõnem conditionalis ſermonis eſſe hiſtoriam ioab. Lege ſecundum librum regum: & inuenies ioab valde inique & proditorie occidiſſe duos principes, abner & amaſa. & poſt occiſum abner, exaltatum fuiſſe in principẽ militię: quia primus aſcendit arcẽ ſion. Poſt occiſum quoq; amaſa, remanſiſſe principem ſupremũ: nec vnꝗ̃ punitum fuiſſe a dauide toto tẽpore vitæ dauidis. Propter quod hoĩes neſcientes cor dauidis deſiderantis punire illum, occaſionem habebant detrahẽdi dauidi, aut ſaltem cogitãdi ꝙ ipſe exaltaret viros ſanguinum: ac per hoc inimicos dei. Quia itaq; dauid facto non eiiciebat ioab a ſe, ſed deſiderabat illum punire, ideo ſub cõditione eiectionem a ſe virorum ſanguinis deſcribit. ¶ Et ordinãda eſt ſic litera. Et viri ſanguinum recedite a me (contra id enim quod dixerat & mihi ꝗ̃ chari ſocii &c̃. modo dicit & viri ſanguinum, hoc eſt effuſores ſanguinum inique,

recedite a me)ſi occides deus impiũ/ioab:hoc eſt tũc quod in corde habeo manifeſtare poteto(ſcilicet viri ſanguinũ recedite a me)ſi tu deus occides impiũ ioab.Acſi aperte diceret.Q̃diu viuit ioab,nõ poſſum dicere vniuerſaliter/viri ſanguinum declinate a me:quia habeo ſemper ioab mecum virum ſanguinum.Et latet ſub hoc loquendi modo excuſatio dauidis:ꝙ ſcilicet non poterat illum punire. Latet autem in hoc ꝙ cõditionem refert in deum:tanq̃ non ſit hoc in facultate dauidis. Si quæris cãm excuſationis,aſſignatur nouitas regni.periculoſum ſiquidem fuiſſet dauidi occidere ioab principẽ militiæ tum ꝑpter ſequaces ioab:tum quia ĩdigebat eo ad ſtabilitionẽ regni.vnde diſtulit puniendũ a ſalomone,poſtq̃ firmatũ ſtabilitũq; fuit regnũ:& ioab iã ſenex emeritus/ſine pꝛiculo occidi poterat.

Q̃ʒ dicent te.Deſcribitur effectus ſecuturus eiectionem virorum ſanguinum:ſicut ſuperius deſcripſit effectum ſecuturum magnipenſionem iuſtorum.Ita ꝙ ſicut ſuperius dixerat ꝙ dinumerabo eos &c̃. ita modo dicit. Q̃ʒ/eiiciente me viros ſanguinum,dicent te/prædicabunt te deus,cogitationi qua eleuauerunt fruſtra inimicos tuos:hoc eſt in cogitatione ſeu loco cogitationis qua eleuatos duxerunt ſeu putarunt fruſtra a me inimicos tuos/ioab &c̃.fruſtra inquã neſcientes cor meum.

Nõne odientes te dñe. Quarto deſcribit ſe inimicum inimicorum dei.Deſcribit autem tum ex parte dei.tum ex manifeſtis operibus probando diſpoſitionem ſui animi prius dictam erga deiectionem ioab.Poterat enim aliquis dicere ꝙ tu dicis animum contrarium facto.& propterea intendit probare animum ſuum inimicum eſſe iniuſtis.¶ Primo ex parte dei.nõne odientes te odiam?Impoſſibile eſt vere amare deum & non odio habere odientes deum:quum amor dei inferat neceſſario odium contrarii. Et propterea dauid tanq̃ a manifeſto amore ſuo erga deum,probat veritatẽ odii ſui erga viros ſanguinum.Nonne odientes te domine odiam/perſeueranti odio proſequar? Tanq̃ diceret. incõpoſſibile eſt amori meo erga te ꝙ non odiam eos.Et in inſurgentes tuos certabo?Quaſi dicat ſic:ꝙ intus odiam & exterius certabo contra inſurgentes tuos .i.contra te.¶ Terminatione odii odiui illos. Probat idem ex factis.Legitur ſiquidem pluries dauidem extremis ſuppliciis iniquos damnaſſe:vt patet de adoleſcente qui dixit ſe interfeciſſe ſaulem:& de ĩterfectoribus iſboſeth filii ſaulis.Et propterea dicit . terminatione odii odiui illos.Terminatio odii aut vltimũ ſupplicium eſt,aut ſummitas odii intelligitur.Sed rebus geſtis magis quadrat vltimum ſupplicium.odiuit enim eos dauid terminatione odii/hoc eſt morte plectendo eos.

Inimicis fuerunt mihi.Ad genus impiorum hoc refertur.Et ſignificat ꝙ quia huiuſmodi iniquos puniui,ideo genus impiorum inimicum ſe exhibet mihi.

Inueſtiga me deus. Tractatur hic illa particula/ineſtigaſti me:veracitatẽ animi ſui deſcribendo. Inueſtiga me deus/ad ſimilitudinem inueſtigantis ſcrutare me,& cognoſce cor meum/voluntatem meã: proba me/ad ſimilitudinem probantis & experimentum ſumentis diſcute me,& cognoſce cogitationes meas.¶ Et vide/cognitis cogitationibus,ſi via deriſionis in me/ſupple eſt. Via deriſionis vocatᷓ fictio/ſimulatio qua vnum verbo vel facto monſtratᷓ & aliud corde retinetur. Via deriſionis eſt docere & non facere:punire malos/benefacere iuſtis,& tamen intus nec iuſtos magnipendere nec iniuſtos parnipendere.Et intendit deum in teſtem ſuę veracitatis adducere.Acſi diceret.quantuncunq; inquirat in affectibus & cogitationibus meis,veraciter inueniat recti animi.¶ Et deduc me in via ſeculi:hoc eſt & in via reſidui temporis mei deduc me.vt qui modo ſum bene diſpoſitus/non aberrem in hoc reſiduo, ſed tu deduc me:te enim duce recte progrediar vſq; ad finem.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori canticum dauid. CXXXIX.

ERipe me dñe ab homine malo:a uiro iniquo eripe me.
Qui cogitauerunt iniquitates in corde:tota die conſtituebant prelia.
Acuerunt linguã ſuam ſicut ſerpentes:uenenum aſpidum ſub labiis eoꝝ.
Cuſtodi me dñe de manu peccatoris:ab hominibus iniquis eripe me.
Qui cogitauerũt ſupplãtare greſſus meos:abſcõderũt ſupbi laqueũ mihi.
Et funes extenderunt in laqueum:iuxta iter ſcandalum poſuerunt mihi.
Dixi domino.deus meus es tu,exaudi dñe uocem deprecationis meę.
Domine domine uirtus ſalutis meę:obumbraſti ſuper caput meum in die belli.
Ne tradas me domine a deſiderio meo peccatori:cogitauerunt contra me, ne derelinquas me ne forte exaltentur.
Caput circũitus eorum:labor labiorum ipſorum operiet eos.
Cadent ſuper eos carbones,in ignem deiiciẽs eos:in miſeriis non ſubſiſtent.
Vir linguoſus non dirigetur in terra:uirum iniuſtum mala capient in interitu.

Cognoui quia faciet dominus iudicium inopis:& uindictam pauperum.
Verũtamen iuſti confitebuntur nomini tuo:& habitabũt recti cum uultu tuo.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti pſalmus dauidi. CXL.

1 Propheta. ERipe me domine ab homine malo:a uiro iniquitatum cuſtodies me.
2 Qui cogitauerunt malicias in corde:tota die congregabunt prẹlia.
3 Exacuerunt linguam ſuã quaſi ſerpens:uenenũ aſpidis ſub labiis eorum.Selah.
4 Cuſtodi me domine de manibus impii, a uiro iniquitatum cuſtodies me:qui cogitaue
runt impellere greſſus meos.
5 Abſconderunt ſuperbi laqueum mihi,& funes extenderunt reti:iuxta ſemitam offen-
dicula poſuerunt mihi. Selah.
6 Dixi dño.deus meus tu,auſculta domine uocem deprecationum mearum.
7 Deus domine † fortitudo ſalutis meæ:operuiſti caput meum† in die armorum. [† dñi mei † capiti meo]
8 Ne da dñe deſideria impii,cogitationem eius ne fac effundere: [nō vel quia] eleuabunť.Selah.
9 Caput circundantium me [ſic erit] :labor labiorum eius operiet ipſum.
10 Mouebunť ſup eos prunẹ in igne:cadere faciet eos in foueas, [et] non conſurgent.
11 Vir linguẹ nõ firmabiť in terra:uir iniquitatis [erit ſic] ,malũ uenabitur eum ad impulſiones.
12 Sciui ꝙ faciet dñs ius pauperis:iudicium mendicorum.
13 [quia] Tantum iuſti confitebuntur noi tuo:ſedebunt recti cum faciebus tuis.

TItulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi.De quo vt ſupra.
¶Materia pſalmi eſt ſupplicatio dauidis profugi a facie ſaulis,adiuncta punitione ipſius ſaulis.Facile ſiquidem prima pars pſalmi prẹ ſe fert hiſtoriã perſecutionis illius:vltima vero vindictam diuinam quẹ poſtea ſubſecuta eſt deſcribit. ☞ Vbi etiam aduerte ꝙ apoſtolus ad ro.3.ex hoc pſalmo inducit illa verba,venenum aſpidum ſub labiis eorum.addens ꝙ intelliguntur de iudẹis qui ſub lege erant.Dico autem hoc ad notandũ ꝙ ex autoritate pauli apoſtoli nihil aliud habeť de materia huius pſalmi,niſi ꝙ de iudẹis loquitur:quod quadrat dictẹ materiæ.

¶SVMMARIVM EST.

¶Dauid in perſecutione a ſaule,recurrit ad deum:exponẽs qualis eſt ſaul cum ſuis complicibus,qualiaꝗ; ſunt pericula a quibus petit ſe cuſtodiri,necnon qualis fuit ipſe inter haec. Et demum prophetat ſaulis poenam a deo infligendam,& quare.

¶Perſona loquens propheta eſt.

ERipe me dñe.Diuiditur pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuam materiẹ,& executiuam,ibi qui cogitauerunt. ¶Proponit duo:liberationem & cuſtodiam.Conſtitutus in perſecutione ſaulis ſupplicat pro liberatione.Eripe me domine ab hoie malo,malẹ,voluntatis,ſaule ſcilicet:a viro iniquitatũ ſaule abundante iniquitatibus exterioribus, cuſtodies me. Aſſertiue dicit futuram cuſtodiam & nihilominus precatur liberationem, vt vtrunꝗ; inſinuet:ſcilicet & diuinam gratiam ſupplicando,& certitudinem ſpei ex diuina reuelatione aſſerendo.

¶Qui cogitauerũt. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractať illa particula,ab hoie malo a viro iniquitatũ.Secũdo illa,cuſtodies,ibi cuſtodies me.Tertio illa,me,ibi dixi dño.Quarto illa,eripe,ibi caput circũdãtiũ. ¶Deſcribit itaꝗ; hoiem malũ & virũ iniquitatũ ſaulẽ, primo quo ad malignitatẽ internã.Qui cogitauerũt malicias in corde.Tranſit a numero ſingulari ad pluralem:quia ſaul nõ erat ſolus cõtra dauidẽ,ſed multos habebat cõplices,quoꝝ ipſe erat caput.Et ideo pluraliter deſcribiť. Malicias cogitatas cõtra dauidẽ habes.1.reg.18.Tota die cõgregabũt ꝑlia:hoc eſt indefeſſe dãt operã ad debellandum me.Et futurũ congregabunt,reſpicit præteritum cogitauerunt.

Exacuerunt linguã ſuã quaſi ſerpens. In acumine linguẹ vim penetratiuam ſermonis eorũ intellige.Similitudo aũt ad ſerpentis linguã eſt:ꝙ ſicut ſerpens extrahendo linguã,valde acutã extendit,ita iſti extẽdũt ſermones ſuos acuẽdo ad penetrãdũ corda audiẽtiũ,ad penetrãdũ negocia. ☞ Venenũ aſpidis ſub labiis eoꝝ. Non ſufficit vis penetratiua,ſed adiũgitur venenum:vt ſignificetur vis lẹſiua,non qualitercunꝗ; ſed ad mortem ſicut venenum aſpidis. cui (vt vult ariſtoteles) nullum remedium eſt.

Lege hiſtoriam.1.regum:& inuenies veritatem tam indefeſſę diſpoſitionis ad debellandum dauidem q̄ verborum acutorum & venenoſorum contra dauidem:vt patet de verbis ipſios ſaulis ad ſuos vt occiderent dauidem:& de verbis doeg idumęi,& verbis ziphęorum,& aliorum qui dicebant ſauli ꝙ dauid erat ipſius inimicus.

Cuſtodi me. Deſcripto ſaule ex malis cogitationibus,locutionibus & ꝑparationibus operum,tractat modo illam particulam,cuſtodies. Tractat aūt ſupplicando,vt a dei gratia recognoſcere ſe cuſtodiam ſignificet.De manibus impii,de operibus exterioribus ſaulis impii:a viro iniquitatum cuſtodies me. Repetit impietatem & iniquitatem ſaulis:ad ſignificandam magnitudinem periculi ex accumulata iniquitate exteriori & impietate īteriori.Et aſſertiue ſubiſigit cuſtodies,ꝓpter certitudinem reuelationis.¶ Qui cogitauerūt impellere.Quattuor periculorū genera explicat.Primum per modum impulſionis(quo ſcilicet impellitur gradiens ad cadendum)dicendo.qui cogitauerūt īpellere greſſus meos. Et hic impulſus ad literam fuit quoniam autore ſaule curiales ſuadebant dauidi vt eſſet gener regis:& vt centum pręputia philiſtinoꝝ daret regi:& breuiter quū ſaul mittebat ipm̄ ad bellū vt occideretur a philiſtęis.Huiōi enim impulſus latebat in cogitatione ſuadētium & mittētium.& ꝓpterea dicitur qui cogitauerunt.Et dauid officium ſuū agebat.& ꝓpterea dicitur greſſus meos.

Abſconderunt ſupbi laqueum mihi,ad capiendū me. Hoc ad literam verificatur in cuſtodia nocturna appoſita circum domum dauidis vt mane interficeretᵣ.Et appellatur hæc cuſtodia laqueus abſconditus:quoniam neſciebat dauid domi exiſtens appoſitam cuſtodiam,ſed michol vxor ipſius ei ſignificauit.Et deſcribitur laqueus hic a ſuperbis,hoc eſt ab excellētibus(a rege ſcilicet ſaule)& etiam a vitio ſuperbię motis.tota enim ratio vt ſaul perſequeretᵣ dauidem fuit ſuperbia ſtatus ſaulis.¶ Et funes extēderūt reti. Tertium periculum ad capiendum dauidem,deſcribiᵣ ad ſimilitudinem extenſionis retis velut ad capiendum aues ſeu piſces.Et verificaᵣ hoc de retibus exercitus pluries extenſi ad capiendum dauidem.¶ Iuxta ſemitam offendicula poſuerunt mihi.Quartum periculū deſcribitur per modum impactionis in offendiculū.quod fit & ad caſum offendentis,& capiendum poſt caſum.Et verificanᵣ hęc plura offendicula in ziphęis & ī ceila. Vtrinq̧.n.legūtur ipm̄ traditum fuiſſe in manus ſaulis: quū tn̄ in vtriſq̧ hēret rōnem confidendi dauid.In zipheis quidem tanq̄ cōtribulibus:in ceilitis autem ratione beneficii.Et in vtriſq̧ tanq̄ in offendiculis parum abfuit quin ceſpitaret.

Dixi dn̄o. Deſcriptis tam perſecutionibus q̄ periculis,deſcribit modo ſeipſum:tractando illam particulam me.E regione itaq̧ ad ſaulem deſcribit qualis ipſe fuit inter has anguſtias:narrans duo ſua officia.Dixi dn̄o,iter hæc recurſum habui ad deum duobus officiis.Alterum eſt recognitionis.deus meus es tu.Alterum ſupplicationis.auſculta domine vocem deprecationum mearum.Nō dixit deprecationis męę,ſed pluraliter deprecationū mearū:vt repetitas preces ſignificaret.¶ Deus domine fortitudo ſalutis meæ,operuiſti caput meū in die armorū . Declarat primū officium , gratias agendo pro præteritis beneficiis.tum in duello cū goliath.tū in diuerſis congreſſibus cū philiſtęis.Et propterea appellat deū fortitudinē ſalutis ſuę:q̄a fuit fortitudo eius cōtra hoſtes.Et dicit metaphorice deū opuiſſe caput ſuū;hoc eſt ad ſimilitudinē ꝓtegētis & fouētis ſaluaſſe vitā ſuā,in die armoꝝ,quando armis certatū eſt.

Ne da dn̄e. Exequiᵣ ſecūdū offm̄ explicādo ꝑces ſuas.Ne da dn̄e deſideria ipſi,ſaulis adiplen,q̄bus deſiderat mortē meā:cogitationē ſuā,de interitu meo,ne fac effundere,ipm̄:hoc eſt ne fac ꝙ effundat ſaul cogitationē ſuā in occiſionē mei ītentā.eleuabunᵣ.Defectiua eſt locutio.& ſupplēda vel repetitiōe negationis iā bis ꝑpoſitę.vt ſit ſenſus,nō eleuenᵣ ſup me.& ſic cōtinuatur ſupplicatio. Vel ſubintelligendo coniunctionem cauſalē,quia eleuabunᵣ.Et ſic reddiᵣ ratio precum:quia ſeqoetur hoc inconueniēs ꝙ tā mali & iniqui eleuabunᵣ,te non exaudiente preces meas.

Caput circundantium me. Declaratis perſecutoribus,periculis & qualitate dauidis,ſubiungitur ſententia punitura ſaulem.Et ſic tractaᵣ illa particula,eripe me dn̄e:tractādo mortē ſaulis,quæ fuit liberatio dauidis.¶ Deſcribiᵣ itaq̧ ipſe ſaul ſub noīe capitis circundātiū dauidem.cōſtat enim ipſum fuiſſe caput eoꝝ.Et eſt locutio defectiua:ſubintelligiᵣ enim incidet in hæc infraſcripta . prophetat ſiqdem dauid ſaulis mortē:īchoans a ꝑimo mortis demerito.¶ Labor labioꝝ eius operiet ipm̄.Crimen conſultationis dęmonū per pythoniſſam appellaᵣ labor labioꝝ:quia ex labore labiorum(hoc eſt ex velut fatigatis labiis conſultando dominum nō reſpōdentem ſauli)cauſata eſt cōſultatio per pythoniſſam. Vel quia laborauit ſaul perſuadēdo pythoniſſę vt diuinaret ſibi in pythone.recuſabat enim mulier timens mori:vt patet in hiſtoria.1.regum . Vnde & ſubditur.operiet eum,multitudine philiſtinorum: quia vt dicitur.1.parali.10.propter hoc crimen mortuus fuit ſaul . ¶ Poſſet nihilominus intelligi per laborem labiorum eius,crimen crudelis ſacrilegii in cęde tot ſacerdotum,deſcriptum a labore labioꝝ: quia ſaul velut laborans,deſtitutum ſe conqueſtus eſt coram ſuis quando ad hoc crimen proceſſit : vt patet.1.reg.22.& ꝙ ꝓpterea occiſus eſt a philiſtęis propheta modo explicet.

Mouebuntur ſuper eos prunę. Ad literam,ſaulis & filiorum corpora combuſta fuerunt:vt patet.1.reg.vltimo.Et propterea prophetatur. Mouebuntur ſuper eos prunæ in igne : cadere faciet eos in foueas,non conſurgent.Perfectio cōbuſtionis cadauerū deſcribitur,per hoc ꝙ ſuper eos in igne poſitos

monebuntur prunę:vt ſub et ſupra citius combutantur abundantibus prunis:quia in nemore iabes cōbuſti ſunt. Caſus aūt in foueas metaphoricę eſt locutionis/ad ſimilitudinē cadentiū in foueas ita q̄ nō poſſint inde ſurgere:q̄a ad literam deſcribit eoꝝ mors:quæ eſt tanq̄ caſus in foueam a qua nō pōt homo conſurgere. Et eſt ordo prępoſterus:quia prius deſcribitur cōbuſtio cadauerum/& deinde mors. **Vir linguę non firmabitur in terra.** Pena deiectionis a regno adiungitur:ita q̄ vltra mortem & cōbuſta corpa/deſtitutionem domus ſuæ a ſucceſſione regni ſaul incurrit. Et propterea dicit. Vir linguę/ſaul tā doloſę linguę,nō firmabit in terra/in regno:vt rei p̄bauit euētus. Statim.n.debilitatum & diminutū fuit regnū filii eius:& infra breuiſſimū tēpus extinctū. Propter quod & ſubdit. Vir iniq̄tatis, malū venabit eū:hoc eſt vir iniq̄tatis ſaul/talis eſt q̄ malū venabit eū ad impulſiones. Metaphora eſt,ſumpta ab aīali fugiēte venatores vſq̄ adeo q̄ ad rupem deueniēs ruit p̄ceps. Simili ſiq̄dem modo deſcribit malū tanq̄ venatorē:& ſaulē ſeu virū iniq̄tatis tanq̄ inſecutione vexatū a malo ad impulſiones/ad loca ruendi. Vere ſiquidē domū ſaulis poſt eius mortem mala ſic inuaſerunt/vt tanq̄ venatores inſequerentur illam vſq̄ ad ruinam.nam vt dicitur.2.reg.3.domus ſaul quotidie decreſcebat.

Sciui q̄ faciet dn̄s. Prophetata morte ſaulis & deſtitutione domus eius,ſubiungit dauid q̄ ipſe ſciuit deū facturū ius pauperū:quia tm̄ iuſti habitabūt cū faciebus dei. Et poteſt hoc dupliciter intelligi. Primo vt ſit ſermo de ſcia in genere. Et tūc eſt ſenſus q̄ ſciui/ex deuteronomio,q̄ deus reddit ius pauperibus oppreſſis ab iniquis:q̄a ſolis iuſtis promiſſa eſt terra promiſſionis ad laudandū nomen dei & quieſcendū coram eo. Et iuxta hunc ſenſum veriſſimum(vtpote fundatum in deutero.)fatetur dauid ſe ſciuiſſe rationem in genere eorū quę adimplenda ſunt in ſaule:quia ſaul oppreſſerat dauidem cū ſuis pauperibus viris iuſtis. ¶ Secūdo vt ſit ſermo de ſcia in ſpecie circa adimplēda in ſaule & in ſeipſo dauide. Et iuxta hūc ſenſum r̄ndet dauid tacitę q̄ōni quęrētiū/quid ſcis tu de iſtis quæ prophetaſti? Reſpōdet enim ſciui/proculdubio deo reuelante,q̄ faciet dominus ius pauperis/hoc eſt mei pauperis oppreſſi:iudicium mendicorum.non ſolum mihi faciet ius,ſed etiam faciet iudicium mendicorum:hoc eſt meorum qui coacti ſunt mendicare/hoc eſt miſeram vitam ducere more mēdicorum. Hoc enim iudicium factum eſt in morte ſaulis:& ius dauidis factum eſt inchoatiue in morte ſaulis,perfecte autem in aſſecutione totius regni iſrael ei promiſſi a deo.

Tantum iuſti. Ratio & finis vtriuſq̄ quod ſciui, eſt quia tantum iuſti confitebuntur nomini tuo:hoc eſt quia ſolos iuſtos elegiſti ad laudandum nomen tuum.quales non erant ſaul & ſui:ſed ſum ego & mei. Hoc enim ſubintelligi vult:ſed ad vitandam iactantiam non explicat. Sedebunt / quieſcēt, tantum recti cum faciebus tuis:hoc eſt in terra promiſſionis,quā velut p̄ſentia faciei tuæ dignificas. Et dixit hoc:quia ſciuit ſe electum a deo vt iuſtum ad laudandum ipſum,& ad quieſcendum in regno tanq̄ coram facie dei/refutato ſaule inobediente & iniuſto. Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Canticum dauid. CXL.

DOmine clamaui ad te exaudi me:intende uoci meę quū clamauero ad te.
Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo : eleuatio manuū mearum ſacrificium ueſpertinum.
Pone domine cuſtodiam ori meo:& oſtium circunſtantię labiis meis.
Nō declies cor meū i uerba malicię:ad excuſandas excuſatiōes i peccatis.
Cum hominibus operantibus iniquitatem:& non communicabo cum electis eorum.
Corripiet me iuſtus in miſericordia & increpabit me : oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.
Q m̄ adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum:abſorpti ſūt iuncti petrę iudices eoꝝ.
Audient uerba mea quoniam potuerunt:ſicut craſſitudo terrę erupta eſt ſuper terram.
Diſſipata ſunt oſſa noſtra ſecus infernum:quia ad te domine domine oculi mei , in te ſperaui non auferas animam meam.
Cuſtodi me a laqueo quem ſtatuerunt mihi:& a ſcandalis operantium iniquitatem.
Cadent in retiaculo eius peccatores:ſingulariter ſum ego donec tranſeam.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Pſalmus dauidi. CXLI.

hactenus uocando — modo — nouā
1 Propheta. DOmie uocaui te, feſtia ad me†: auſculta uocē meā i uocar̄ meo ad te‡. † mihi
nunc petitio mea — tanq̄ — tanq̄ ‡ tibi
2 Diriget ōro mea icēſū facieb9 tuis:eleuatio palmaꝝ meaꝝ mun9 ueſpi.

3 Pone domine custodiam ori meo: cuſtodi ſuper eleuationem labiorum meorum.

4 Ne declina cor meum in rem malam† [†rei male], ad operandum operationes in impietate cum ui
ris operantibus iniquitatis: & non comedam in ſuauitatibus eorum.

5 Caſtigabit me iuſtus [non fugio correctionẽ ſed] gratia & reprehendet me: oleum capitis [quo vnctus ſum a ſamuele] non prohibebit caput
meum [a ſubmiſſione], quia opus & oratio mea in maliciis eorum [aſſuerunt].

6 Derelicti ſunt in manibus petrę [ſpelunce] iudices eorum [ſaul]: & audierunt dicta mea [ſaul & ſui], quoniã dulci
ficata ſunt.

7 Sicut diuidẽs & ſcindens in terra [perſuaſi meis]: [e tamẽ] diſperſa ſunt oſſa [robora] noſtra ad os† [†ori] foueę [ſpelunce].

8 Quia ad te deus dñe† [†dñi mei] oculi mei: in te ſperaui [dicendo], ne euacua animam meam.

9 [et] Cuſtodi me a manibus laquei [quem] abſcõderũt mihi: & offendiculis operãtiũ iniquitatẽ.

10 [ideo] Incident in retia ſua impii [ſaul & ſui]: ſimul ego [cum meis] donec tranſibo [ad philiſteos].

Titulus eſt. Pſalmus dauidi. De quo vt ſupra.

¶ Materia pſalmi eſt tranſitus dauidis ad philiſtęos, ſcriptus. 1. reg. 27. quando. ſ. poſt tot euaſiones a perſecutione ſaulis dixit in corde ſuo. aliquando incidam vna die in manus ſaul: nonne melius eſt vt fugiam & ſaluer in terra philiſtinorum? ¶ Quod enim ſit hic ſermo de dauide, titulus pſalmi teſtatur. Quod vero perſecutio ſaulis tangatur, apparet ex penultimo verſiculo. cuſtodi me a manibus laquei abſconderunt mihi, & offendiculis operantium iniquitatem. Hæc enim ſpectare ad perſecutionem illam, & hiſtoria teſtatur, & immediate precedens pſalmus: in quo perſecutio ſaulis eiſdem verbis deſcripta eſt. Quod autem de tranſitu dauidis ad philiſtęos ſit ſermo, vltimus verſiculus teſtatur. in quo prophetatur caſus perſecutorum eius durante tranſitu ipſius ad philiſtęos: vt rerum geſtarum probauit euentus. ¶ Atteſtatur & huic materię conſonantia omnium quæ in progreſſu pſalmi dicuntur: vt exponẽdo patefiet. Eſt itaq; ad literam materia pſalmi, dauidis volentis cum ſuis omnibus fugere ad terram philiſtinorum recurſus ad deum, vt ſeruet ipſum a peccando in terra idolatrarum: recenſendo rationabiles cauſas ſuę fugę.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid profugus a facie ſaul tranſiturus cum ſuis ad philiſteos, petit a deo vt ibi non ſolum orationem ſuam dirigat ſed cuſtodiat a peccatis linguę, cordis, operis, & cibi. Iuſtificatq; tranſitum ſuum quod non fugit caſtigari a iuſto: vtpote qui ſuſtinuit tandiu malicias eorum, animo oranteq; & opere parcendo vitę ſaulis.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Domine vocaui te. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi dirigetur oratio. ¶ Proponit duo. Alterum eſt. Domine vocaui te, feſtina ad me. Et intẽdit quod vocaui recurrendo continue ad te deus in terra iſrael perſequente me ſaule, vt feſtinares ad liberandũ me & non ſum adhuc liberatus, & ſum in periculo incidendi in manus ſaulis. Alterum eſt. auſculta vocem meam in vocare meo ad te: hoc eſt nouam petitionem porrigo tranſiturus ad terram philiſtinorum.

¶ Dirigetur oratio. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, auſculta vocem meam in vocare meo ad te. Secundo illa, domine vocaui te feſtina ad me, ibi caſtigabit. ¶ Explicatur itaq; noua vox dauidis ad deum quattuor petitionibus pro neceſſariis ei in terra idolatrarum. Tranſiturus ſiquidem ad philiſtęos, petit a deo quattuor ſubiuncta. Primum eſt vt ſit grata deo ſua oratio. Sciebat enim terram promiſſionis datam ſibi & aliis filiis iſrael ad colendum in ea deum: & propterea in ea offerebatur quotidie vnus agnus mane & alter veſperi. Et ideo recedens a terra iſrael, ſollicitus erat vt oratio ſua ibi futura eſſet grata deo ſicut ſacrificium quod offerebatur in domo domini. ¶ Dirigetur inquit oratio mea, in terra philiſtinorum, incenſum, hoc eſt loco incenſi, ſeu tanq̃ incẽſum, faciebus tuis, hoc eſt coram te. Et intendit per incenſum thymiama, quod (vt apoſtolus ad hebr. 9. dicit) ſacerdotes ſacrificiorum officia conſummantes, incendebant in prima parte tabernaculi. ſacrificium enim offerebatur ſub diuo extra tabernaculum. Eleuatio palmarum mearum munus veſperi: hoc eſt tanq̃ ſacrificium quod offertur hora veſpertina. Meminit thymiamatis & ſacrificii, meminit orationis quę eſt eleuatio mentis proportionaliter ad fumum thymiamatis, meminit eleua-

ſtonis manuũ quæ eſt velut quidam exterior cultus dei correſpondendo ad ſacrificium veſpertinum. acſi aperte diceret. In terra philiſtinorum non potero tibi offerre ſacrificium & thymiama: erit eleuatio mentis & eleuatio manuum loco thymiamatis & ſacrificii.

Pone. Secunda petitio explicatur etiam modo depcatiuo. & eſt pſeruatio a peccatis linguæ. timebat enim inter infideles offendere in locutione pp côuerſatione cũ eis. ¶ Ne declina. Tertia petitio eſt cuſtodia a peccatis cordis & operis ſimul. Timebat. n. ne côuerſando cũ gentilibus declinaret cor ſuũ in opera eoꝝ: quos appellat oparios inigtatis. ¶ Et nõ comedã. Quarta petitio eſt cuſtodia a peccatis cõuiuioꝝ: ne. ſ. tranſgrederet legem in conuiuiis gentilium, comedendo prohibita a lege/ appoſita in deliciis conuiuiorum. Ad hoc enim tendit petitio. & non comedam in ſuauitatibus eorum.

Caſtigabit me iuſtus. Tractatur hic illa particula/ dñe vocaui te feſtina ad me: explicando recurſum ſuũ ad deũ hactenus habitũ/ a tribus. Primo a iuſtificatione cauſę ſuę. Secũdo ab opere. Tertio ab ipſa oratione. ¶ Declarat itaq; ſe hactenus vocaſſe deũ vt feſtinet ſe adiuuare: quia nõ fugit diſciplinã/ non fugit corrigi & caſtigari a iuſto rege, ſed fugit vorari ab iniquitate. Hanc. n. iuſtificationẽ ſuę cauſę intendit, offerendo ſe paratũ ad ſuſcipiendã correctionẽ verbis & factis. Caſtigabit/ factis, me iuſtus/ iuſtitiam exercens, cũ gratia/ cũ benignitate non cũ furore/ vt ſaul quęrit ſeuire: & rephendet me/ verbis. oleum capitis/ vnctio regia qua vnctus ſum a ſamuele in regem, non prohibebit caput meũ/ a ſuſceptione rephẽſionis & caſtigationis: hoc eſt paratus ſum rephendi & caſtigari, ita ꝙ promiſſio mihi facta de regno per ſamuelem non retrahet me a ſubmittendo me rephenſioni & caſtigationi. Et intendit ad literam ꝙ ipſe non eleuauit caput contra regem ſuũ ſaulem propter hoc ꝙ fuit vnctus in regem a ſamuele, ſed fuit & eſt paratus rephendi & caſtigari. Acſi aperte diceret ꝙ non propterea fugio, ſed fugio a furore iniquitatis ſaulis. ¶ Vnde & proponit pro ratione vt credat ſibi hoc. quia opus & oratio mea in maliciis eoꝝ. Probat iuſtificationem ſuę cauſę & fugę nunc diſpoſitę ad philiſtęos. Quia & opus/ hoc eſt monſtraui illis facto, & oratio/ & etiam oratione quo ad deum, in maliciis eorum/ perſeuerantibus ſaulis & ſuorum maliciis.

Derelicti ſunt. Intendit declarare vtrũq;: ſcilicet opus & orationem. Et incipit ab opere: commemorans clementiſſimum opus quod monſtrauit ſauli in ſpelunca, quãdo precidit oram chlamydis eius/ & compeſcuit eos qui ſecum erant ne occiderent ſaulem: vt diffuſe ſcribitur. 1. reg. 24. Et vtitur numero plurali pro ſingulari. ¶ Derelicti ſunt in manibus petrę. Metaphorica eſt locutio: vt derelicti in deſerto dicantur derelicti in manibus deſerti, & derelicti in naui dicãtur derelicti in manibus nauis. tanq̃ nõ habentes pręſidiũ aut adminiculum aliquod niſi id in cuius manibus dicuntur derelicti. Saul tũc ingreſſus ſpeluncam ad purgandum ventrem, deſcribitur derelictus in manibus petrę/ hoc eſt ſpeluncę: quoniam nullum habebat in ea pręſidium a morte ſi dauid voluiſſet eum ibi tunc occidere. Saulẽ pl'r appellat iudices eorum/ vtens numero plurali pro ſingulari/ ea ratione quia in ipſo derelicto intelliguntur derelicti principes eius. occiſo enim capite/ facile reliqui diſpergentur. ¶ Et audierũt dicta mea. Non ſcribit rem geſtam ordinate: ſed ſubiungit verba ipſius dauidis ad ſaulem poſtq̃ egreſſus de ſpelũca ibat viam ſuam. Tunc enim egreſſus dauid clamauit poſt tergum ſaulis verbis dulciſſimis, mõſtrãs ei orã chlamydis in teſtimoniũ ꝙ potuiſſet illũ occidere in ſpelunca. hoc enim cõmemorãdo ait. Et audierũt/ dicti iudices, dicta mea/ poſt egreſſum de ſpelũca: qm̃ dulcificata ſunt/ dicta mea.

Sicut diuidens. Commemorat conatũ ſuum in ſpelũca ad frangendũ animos ſuorũ ne inſurgerent ad occidendũ ſaulem. Et aſſimilat conatũ ſuũ ad diuidentem & ſcindentem in terra: ſignificans per hãc metaphoram difficultatem quam habuit ad perſuadendum militibus ſuis ſecum in ſpelunca exiſtentibus ne inſurgerent ad occidendum ſaulem. Aſſimilat ſiquidem corda eorum terrę quo ad duriciem, & ſuaſionem ſuam diuiſioni & ſciſſioni: iuxta id quod ſcriptum eſt ꝙ confregit dauid ſuis ſermonibus ſeruos ſuos. ¶ Diſperſa ſunt oſſa noſtra ad os foueæ. Oſſa ſua appellat milites ſuos fortes, habentes officium oſſium in ſuſtentando. Et intẽdit ꝙ ſic diſperſa ſunt robora noſtra ad os foueę. i. ſpeluncę. fractos ſiquidem animos robuſtorum in ſpelunca vocat oſſa diſperſa metaphorice.

Quia ad te deus dñe. Declarato opere, declarat orationem cui vacauit tanto tẽpore. Quia ad te deus oculi mei/ interni ſemper ſuſpexerunt: in te ſperaui/ non in homine, clamans ne euacua animam meã. Impletur anima ſperans, quum aſſequitur rem ſperatam: & per oppoſitum euacuatur negando rem ſperatam. Et propterea orando continue ne euacua animam meam, petebat adimpleri ſpem ſuã. ¶ Cuſtodi me. Non ſolum orauit pro aſſecutione boni, ſed pro liberatione a periculis. Cuſtodi me a manibus laquei quem abſconderũt mihi, & ab offendiculis operantium iniquitatem: hoc ẽ ab inſidiis vniuerſis. Per laqueum enim & offendicula intendit vniuerſa pericula quæ timebat a ſaule & ſuis: aſſimilata laqueis ad capiendum, & offendiculis ad cadendum poſitis.

Incident. Receſſitis iuſtificationibus cauſę & fugę ſuę ad philiſtęos/ prophetat euẽtum ſuę liberationis: concludens ſuum ad philiſtęos trãſitum. ¶ Incident in retia ſua impii. Saul & ſui in propria retia tunc inciderunt quum excluſi ſunt a regno: qñquidẽ laquei & retia eorum nihil aliud erant q̃ excluſio dauidis a regno. Conſtat autem ex rei euentu hoc fuiſſe impletum. ¶ Simul ego donec tranſibo: hoc

eſt donec ego ſimul tranſibo. Bis ſm hiſtoriam dauid profugus iuit ad philiſteos. Semel a principio fugę ſuę. Et tūc iuit ſolus: qñ ſimulauit ſe fatuū &c̄. vt ſcribif. 1. reg. 21. Altera vice iuit ad philiſteos cū ſexcētis viris & vxoribus &c̄. vt ſcribitur. 1. reg. 27. Et de hac hic loqtur. Et propterea dicit. ego ſimul/ hoc eſt cū tota ſocietate mea, tranſibo/ ad philiſteos. Et dicit donec: quia ad literam intra illos quattuor mēſes quibus fuit apud philiſteos, ſaul & ſui occiſi ſunt & ceciderunt in ſua retia. inde enim incœperunt excludi a regno, & dauid incœpit regnare. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Intellectus dauid dū eſſet in ſpelunca oratio. CXLI.

VOce mea ad dñm clamaui: uoce mea ad dñm deprecatus ſum.
Effūdo ī cōſpectu eius orationē meā: tribulationē meā ante ipſū pnūcio.
In deficiendo ex me ſpiritum meum: & tu cognouiſti ſemitas meas.
In uia hac qua ambulabam: abſconderunt laqueum mihi.
Conſiderabam ad dexteram & uidebam: & non erat qui cognoſceret me.
Periit fuga a me: & non eſt qui requirat animam meam.
Clamaui ad te domine: dixi. tu es ſpes mea, portio mea in terra uiuentium.
Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus ſum nimis.
Libera me a perſequentibus me: quia confortati ſunt ſuper me.
Educ de cuſtodia aīam meā/ ad cōfitēdū noī tuo: me expectāt iuſti donec retribuas mihi.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. ℭ Intelligentia dauidi/ exiſtente ipſo in ſpelunca oratio. CXLII.

1 Propheta. VOce mea ad dñm[4] clamabo: uoce mea ad dñm[4] deprecabor.
2 Effundā corā eo eloquiū meum: anguſtiā meā facieb⁹ ei⁹ annūciabo,
3 Collabēte ſuper me ſpiritu meo, & tu noſti ſemitam meam: in uia hac [qua] ambulabo abſconderunt laqueum mihi.
4 [o deſe] Reſpice dexteram & uide: & [inueniens q] non mihi [eſt] noſcens, [e] periit refugium a me, [e] nō [eſt] requirens animam meam.
5 Clamaui ad te domine[4]: dixi. tu [es] ſpes mea, pars mea in terra uiuorum.
6 Auſculta ad clamorem meum/ quoniā arui ualde: libera me a perſecutoribus meis, quoniam corroborati ſunt ſuper me.
7 Fac exire de occluſione animam meam ad confitendum nomen tuum: [quia] in me coronabuntur iuſti quando retribues ſuper me.

TItulus eſt. Intelligentia dauidi, exiſtente ipſo in ſpelunca oratio. ℣ Vbi aduerte primo ꝙ dauid legitur fuiſſe in duplici ſpelunca: ſcilicet in ſpelūca engadi. 1. reg. 24. quādo pręcidit oram chlamydis ſaulis. & in ſpelunca odollam. 1. reg. 22. in quā venit fugiens a facie achis regis geth/ quū ſimulaſſet ſe fatuum. In hoc titulo non ſignificatur ſpelunca engadi, ſed ſpelunca odollam: quoniam dicta ī verſiculo quarto diſſonant geſtis in ſpelunca engadi, & conſonant ſpeluncę odollam. nam in ſpelunca engadi erat cum ſexcentis viris: in ſpelunca autem odollā erat ſolus. quia adhuc non aſſociauerant ſe ei illi qui poſtea cum eo fuerunt: vt patet in hiſtoria. Et propterea quartus verſiculus (in quo deſcribit ſe ſolū/ nec habere aliquem qui ſe cognoſcat aut requirat) clare teſtatur ꝙ de ſpelunca odollam titulus loquitur. ℣ Et dicitur pſalmus iſte intelligentia ſeu eruditio: quia tunc fuit dauid diuina gratia eruditus de futuro ſuo regno: vt in calce pſalmi inſinuatur. Dicitur quoq; oratio: quia dauid orationi totum ſe dedit in ſpelunca illa: vt in principio pſalmi manifeſtat. ℣ Ita ꝙ titulus ex loco ſpeluncę/ ſignificat ſtatum dauidis omni tunc auxilio humano deſtituti: vtpote qui nec in regno ſaulis comparere poterat, nec apud finitimos philiſteos. Ex hoc vero qđ eſt oratio, principium pſalmi/ & confugientem dauidē ad deum ſignificat. Ex hoc aūt qđ eſt intelligētia, terminus pſalmi fructuſq; oſonis ſignificat. orando. n. meruit erudiri a deo. ℭ Ex quo facile patet/ materiā pſalmi eſſe recurſum dauidis in tanta anguſtia conſtituti ad deum orando in ſpelunca odollam, cum fructu diuinę illuminationis ſubſecuto.

ℭ SVMARIVM EST.

ℭ Dauid in ſpelunca odollam ſolus ac fere animo collabens, recurſurum ſe ad deum proponendo an-

guſtiam ſuam canit. Et ſubſecuta oratione ac illuſtratione diuina, petit liberari de tanta anguſtia ad laudem dei & conſolationem iuſtorum/futuram quando ipſe erit rex.

℄ Perſona loquens propheta eſt.

VOce mea. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam/ibi collabente. ℄ Proponit modũ & rem. Modũ quidem recurrendi ad deum/a quadruplici conditione deſcribit. Primo voce mea: hoc eſt per meipſum & nõ per ſacerdotes. Secũda. clamabo: hoc eſt nõ tepido ſed ardẽti corde recurram. clamor ſiquidẽ vocis ad ſignificandũ internum ardorem animi apponitur ad literam: non enim in ſpelunca voce clamoſa ſe oraturũ proponit. Tertia. deprecabor/ſupplex & humilis recurram. Quarta. effundam: hoc eſt totũ proferam. In quo prolixa meditatio ſignificatur: vtpote effundens totum coram deo. Sicut de anna matre ſamuelis multiplicante p̃ces ſuas ſcribitur. 1. reg. 1. effudi animam meam in conſpectu domini. ⁋ Res autẽ propoſitę ſunt duę. Prima eſt eloquium. ſecunda anguſtia. Ita ꝙ intendit voce ſua &c̄. exponere deo eloquium ſuum (hoc eſt rationem ſuam) & anguſtiam ſuam in qua eſt.

℄ Collabente. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/anguſtiam meã annũciabo: ſubintellectis conditionibus modificantibus. Secũdo illa/effundam eloquiũ meum/ibi clamaui ad te: ſilꝫ cũ conditionibus &c̄. ℄ Explicat itaq; anguſtiam ſuam coram deo ex triplici capite. ſ. proprii animi/diuinę notitię/& periculi. Collabente ſuper me ſpiritu meo. Anguſtiam ſuam ex anxietate proprii animi tantam vt ſimilis eſſet iis qui ſemianimes collabuntur deſcribit. videbat enim vndiq; ſe deſtitutum: & inde a tanta deſtitutione cogitata collabebaẽ ſpiritus eius. Et tu noſti ſemitam meã. Hinc ſpiritus meus collabitur, inde ſcio te deũ noſſe ſemitam meam deſtitutam. ad augmẽtum nanq; triſtitię & anxietatis ſpectat reuocare ad memoriam ꝙ amicus potẽs ſuccurrere nouit anguſtiam meã & non prouidet. Et propterea hic dauid inter capita anguſtiæ ſuæ commemorat coram deo (ſupplex tamen) & tu noſti ſemitam meam. ⁋ In via hac. Tertium caput ex parte periculi deſcribit. In via hac qua ambulabo/qua mihi eſt ambulandum: ſcilicet in terra promiſſionis, abſconderunt/ſaul & ſui, laqueum mihi/hoc eſt inſidias ad capiendum me. Et hoc eſt primum periculum.

Reſpice dexteram/hoc eſt partem fauorabilem mihi, & vide: & inuenies ꝙ non eſt mihi aliquis noſcẽs. Et hæc eſt ſecunda ratio periculi: quia nullum habeo mecum. ⁋ Periit refugium a me/non habeo quo confugiam: quum etiam philiſtęi ad quos confugeram voluerint me occidere. Et hæc eſt tertia ratio periculi. Non requirens animam meam. nullus comparet conſanguineus aut amicus qui requirat vitam meam/ſi viuo an mortuus ſum & huiuſmodi. Et hæc eſt quarta ratio.

Clamaui ad te domine. Explicata anguſtia ſua coram deo, tractat alteram particulam. ſ. effundam eloquium meum/clamando &c̄. In tanta itaq; anguſtia conſtitutus executus ſum quod propoſui. Clámaui ſiquidem ad te domine: dixi/mente & animo. tu ſpes mea. Quãuis dixerim ꝙ tu noſti me in tanta anguſtia, non tamen ſpem in alio habeo q̃ in te: tu ſolus ſpes mea/ad liberandum me ab anguſtia & ad aſſequendum bonũ, pars mea in terra viuorum. Terram viuorum appellat terram promiſſionis: quia data eſt filiis iſrael/ſub conditione ſi & q̃diu viuerent iuſtitia fidei diuinę: vt patet in fine deutero. ⁋ Pars mea duplici ratione appellatur. tum quia priuatus erat bonis ſuis: & nihil ei remãſerat niſi deus tanq̃ pars eius. Ac ſi aperte diceret. priuatus rebus/conſanguineis & amicis, nihil mihi reſtat in terra promiſſionis niſi tu: & ꝑpterea tu ſolus ſpes mea, tu ſolus pars mea. Tum quia ſicut deus dicitur pars tribus leuiticę/pro quãto tribus leuitica nõ habuit partem ſuam ſicut alię tribus/ſed oblata deo erant pars tribus leuiticę, ita proportionaliter dicit dauid deo pars mea tu: quia ſolus deus erat eius ratio ac poſſeſſio futuri regni. nam nec ex electione populi/nec hæreditario iure/nec alio quouis modo ei competebat regnum, ſed ex ſola diuina promiſſione. ⁋ Significãter autem explicat terrã viuorꝫ: ad inſinuãdũ rationabilem cauſam quare deus ſit ſpes & pars ſua ad regnandũ: quia. ſ. terra illa eſt terra viuentiũ vita iuſtitię, a qua receſſit ſaul, quã ipſe dauid electus ſ̃m cor dei amplectitur. ⁋ Perſpice prudẽs lector in hac profeſſione tu ſpes mea pars mea, dauidem vere clamare voce propria cordis ſupplicis/totũq; ſe iactare in deũ. Auſculta ad clamorẽ meũ/internũ; q̃ſi aridi valde/ad ſimilitudinem arboris quæ aruit non parũ ſed valde conſtitutus ſum. ℄ Nota hic loca huius recitatę orationis. Primus eſt a proprietate ſpei & partis. Secundus ab ariditate. Tertius a perſecutoribus/libera me &c̄. Quos corroboratos ſupra ſe dicit: quia quãto magis ipſe cecidit, tanto perſecutores eius magis roborati ſunt. ⁋ Fac exire de occluſione animam meam (occluſionem vocat ſpelũcam in qua clauſus erat, non ſeris & vectibus ſed timore incidendi in manus ſaulis) ad confitendum nomen tuum. Ecce quartus locus quo petit libertatem ad laudandum deum. Erat ſiquidem dauid egregius pſaltes. & propterea ordinat libertatem ſuã ad officium laudandi deum. Quod conſtat eum deuotiſſime impleuiſſe: condendo tot pſalmos ad laudem diuini nominis, & etiam perſonaliter pſallendo. ⁋ In me coronabuntur iuſti quando retribues ſuper me. Quintus locus ab vtilitate ſumitur aliorum iuſtorum, dicendo. Quando retribues ſuper me/quando facies me regem, tũc non ſolus coronabor ſed in me coronabuntur iuſti. regnabũt. n. tũc iuſti. ⁋ Et appellat conſtitutionem ſui in regem retributionem, non ſuis meritis ſed diuinæ electioni

de ſe factę. Vel etiã quia ei reuelatum fuit differendam retributionem ſuę patientię vſq; ad tempus regni. Et ſic non appellat regnũ retributionẽ: ſed tẽpus retributionis fore tẽpus coronę regni. Et huic ſenſui cõſonat litera, vtens aduerbio tẽporis, qñ retribues. ℭ Aduerte ꝙ ex hoc fine pſalmi elicitur intelligentia in titulo poſita. Ideo. n. dixit aſſertiue, in me coronabũtur iuſti qñ retribues ſuper me: quia intellexit diuina illuſtratione ꝙ remunerãda eſſet ſua patiẽtia in aſſecutione regni, in quo iuſti gaudebunt. Vbi apparet eruditio de fouendo iuſtos, & non ſola illuſtratio de futuro regno eius. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Pſalmus dauid quando perſequebatur eum filius ſuus abſalon. CXLII.

Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obſecrationem meã: in ueritate tua exaudi me in tua iuſtitia.
Et non intres in iudicium cum ſeruo tuo: quia non iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis uiuens.
Quia perſecutus eſt inimicus animam meã: humiliauit in terra uitã meã.
Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſęculi: & anxiatus eſt ſuper me ſpiritus meus, in me turbatum eſt cor meum.
Memor fui dierum antiquorum: meditatus ſum in omnibus operibus tuis, in factis manuum tuarum meditabar.
Expandi manus meas ad te: anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.
Velociter exaudi me domine: defecit ſpiritus meus.
Non auertas faciem tuam a me: & ſimilis ero deſcendentibus in lacum.
Auditam fac mihi mane miſericordiam tuam: quia in te ſperaui.
Notam fac mihi uiam in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.
Eripe me de inimicis meis domine, ad te confugi: doce me facere uoluntatem tuã, quia deus meus es tu.
Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: propter nomen tuum domine uiuificabis me in equitate tua.
Educes de tribulatione animam meã: & in miſericordia tua diſperdes inimicos meos.
Et perdes omnes qui tribulant animam meam: quoniam ego ſeruus tuum ſum.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. ℭ Pſalmus dauidi. CXLIII.

1 Propheta. Domine audi orationem meam, auſculta ad deprecationes meas: in ueritate tua reſponde mihi in tua iuſtitia.
2 Et ne ueni in iudicium cum ſeruo tuo: quia non iuſtificabitur [relatus] facie bus tuis oĩs uiuens.
3 Quoniam perſecutus eſt inimicus animam meam: contriuit ad terram uitas meas, fecit ſedere me in tenebris ſicut mortuos ſeculi.
4 Et collapſus eſt ſuper me ſpiritus meus: in medio mei obſtupeſcet cor meum.
5 Recordatus ſum dierum ab antiquo: locutus ſum in omnibus operibus tuis, in operę manuum tuarum recenſebo.
6 Expandi manus meas ad te: anima mea quaſi terra laſſa ad te. Selah.
7 Feſtina reſponde mihi domine. conſumptus eſt ſpiritus meus: ne abſconde facies tuas a me, & compabor cum deſcendentibus foueæ.
8 Fac me audire in mane gratiam tuam, quoniam in te confiſus ſum: fac me ſcire uiam hanc [qua] ambulabo, quoniam ad te leuaui animam meam.
9 Libera me de inimicis meis domine: ad te abſcondi.
10 Doce me ad faciendum uoluntatem tuam, quia tu deus meus: ſpiritus tuus bonus de-

ducet me in terram rectitudinis.
11 Propter nomen tuũ dñe: uiuificabis me in iuſtitia tua, extrahes de anguſtia aĩam meã.
12 Et in gratia tua: cędes inimicos meos/ & feciſti pdere omnes anguſtatores animę meę,
quoniam ego ſeruus tuus.

TItulus eſt. Pſalmus dauidi. De quo vt ſupra.

¶ Materia pſalmi (vt ex ipſo apparet) eſt perſecutio dauidis: vt tertius & vltimus verſiculus clare teſtantur. Et quoniam dauid in hac perſecutione petit non agi ſecum iudicio (vt patet in .2. verſiculo) inſinuat ex hoc ꝙ de perſecutione quã iuſte patiebatur tractat. Ex quo ſequitur ꝙ nõ de perſecutione quam innocenter paſſus eſt a ſaule/ ſed de illa quã iuſte paſſus eſt pro criminibus adulterii & homicidii tractat. ¶ Vñ materia pſalmi ẽ recurſus dauidis ad deũ in perſecutione quã paſſus ẽ ab abſalon.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid fugiẽs a facie abſalon/ recurrit ad deũ: petens vt non ſecum agat iudicio, tum quia intolerabile eſt cuilibet, tum quia iam publice punitus recordatus eſt dei & ſuimet: ſed concedat opportuna in hac fuga. Et prophetat/ in diuina veritate ac iuſtitia reducendum ſe cęſis inimicis.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine audi. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam/ ibi & ne veni. ¶ Proponit tres petitiones. Prima ẽ. domine audi orationem meam. Secunda/ auſculta ad deprecationes meas. Tertia/ in veritate tua reſponde mihi in tua iuſtitia. ¶ Vbi nota pronomen tua: acſi aperte diceret. Reſponde mihi non ſm veritatem meam neq ſm iuſtitiam meam (quoniam ego nec fideliter nec iuſte egi) ſed ſm veritatem tuam & ſm iuſtitiam tuam. Veritas tua eſt ſic eſſe vt dixiſti: ac per hoc quia dixiſti firmum futurum regnum meum, veritatis tuę erit ꝙ ſit hæc firmitas. Iuſtitia quoq tua eſt vt fiat quod tu vis fieri: quoniam voluntas tua lex eſt. ac per hoc iuſtitia tua erit efficere quod vis/ non quod ego merui. Vnde .2. reg. 15. fugiens dauid dicit ad ſadoc. ſi dixerit dominus/ mihi non places, pſto ſum/ faciat quod bonum eſt coram ſe. Reſponde inquit mihi / non locutione ſed opere adimpletiuo. veritatis tuæ & iuſtitiæ tuæ. Dicere enim dei eſt facere: ac per hoc reſpondere eſt facere ſatis ſeu adimplere.

¶ Et ne veni. Incipit hic pars executiua tali ordine. Pĩo tractatur illa particula/ audi orationem meã. Secundo illa/ auſculta ad deprecationes meas/ ibi feſtina. Tertio illa / in veritate tua reſponde mihi in tua iuſtitia/ ibi ſpiritus tuus. ¶ Explicat itaq orationem ſuam. Et ne veni in iudicium cum ſeruo tuo. Hæc eſt oratio eius. In qua aduerte ꝙ non dicit in iudicium tuum, ſed abſolute in iudicium cum ſeruo tuo. Deſiderat enim ꝙ deus iudicet ſm ipſius dei voluntatem: & propterea in pręcedenti verſiculo petiit/ reſponde mihi in tua iuſtitia. Sed refutat iudicari ſm ꝙ meruit: hoc enim ſpectat ad iudicium abſolute. & propterea petit/ & ne veni in iudicium cum ſeruo tuo. Acſi aperte diceret. noli mihi ius dicere ſeu efficere ſm ꝙ merui.

Quia non iuſtificabitur. Duas rationes affert petitiõis ſuæ. Alteram cõmunem ſibi & reliquis. Quia non iuſtificabitur faciebus tuis omnis viuẽs: hoc eſt quia iudicium abſolute coram tribunali tuo intolerabile eſt cuilibet viuenti. ¶ Vbi nota clauſulam faciebus tuis: hoc eſt referendo ad id quod eſt tibi debitum. nulla ſiquidem creatura quantũcũq innocens ſi in iudicium deducatur exigendo id quod debetur deo/ inuenietur iuſtificata: quia nõ inuenitur faciens ſatis deo. Et propterea optime dicitur ꝙ nullus relatus faciebus tuis iuſtificabitur viuens, ſi exacto iudicio cum eo agatur. Et intendit per hoc dauid inferre ꝙ multo minus ſecum agendum ẽ exacto iudicio: quia ipſe valde peccauit. Si enim nullus poteſt exactum iudicium tolerare, multo minus ego qui tam grauiter peccaui tolerare potero. Et valet hæc ratio ad petitionem intentam: quia vis eius conſiſtit in hoc/ ꝙ ſi deus vtitur iudicio exacto nullum ſaluat ſed omnes damnat. Idem eſt enim dicere quia non iuſtificabitur omnis viuẽs/ & dicere quia oẽs dãnabis/ qa nullum ſaluabis. quod incõueniẽs cõſtat eſſe apud diuinã bonitatem.

Quoniã perſecutus eſt. Altera petitionis rõ propria ei affert: conſtans ex quattuor partibus conferentibus ad euitandum iudicium abſolute. Et conſiſtit hæc ratio in hoc: quia iam caſtigatus ſum exterius publice/ caſtigatus ſum intus in animo/ recognoui te & recognoui meipſum. Hinc enim placatum iri petit deum, ne veniat in iudicium cum ſeruo ſuo. ¶ Vide ſingula. Quoniam perſecutus/ publice, eſt inimicus/ abſalon, aĩam meã/ vitã meã: cõtriuit/ publice, ad terrã vitas meas/ dũ vitã meã regiam deiecit cõterẽdo oĩa mea: fecit ſedere me in tenebris ſicut mortuos ſeculi/ hoc ẽ ad ſilitudinẽ mortuorũ iamdiu ante. Per quod ſignificat ꝙ dauid fugiens a facie abſalon latuit in antris ſeu ſpeluncis, quæ olim erant habitacula mortuorum: vt patet de ſpelunca in qua ſepulti ſunt patriarchę. Vnde & chuſi .2. reg. 17. dicit ad abſalon de dauide. forſitan nunc latitat in foueis. Et ipſe dauid dixerat ad ſadoc. ecce ego abſcondar in campeſtribus deſerti. ¶ Et collapſus eſt ſuper me. Publicę caſtigationi exterius/ adiũgit paſſiones internas. Altera ꝙ more eorum qui collabuntur fere exanimes/ collapſus eſt

ſuper me ſpiritus meus. Altera. in medio mei obſtupeſcet cor meum. Et futurum obſtupeſcet/refertur ad prçteritum collapſus eſt. ¶ Non intelligo per hæc dauidem in illa perſecutione fuiſſe corporali paſſione collapſum/neq; cor habuiſſe ſtupidum: ſed magnitudinem malorum opprimētium tunc ipſum cogitantem & experimento ſentientem/deſcribi per hæc. erant enim tam repentina/grauia/ & peiora prç ſe ferentia, vt & ſtupor cordis & lapſus animi merito ſequi debuiſſet. ¶ Recordatus ſum. Proſequēdo rationem/adiungit ꝙ recognouit deum. Recordatus ſum dierum ab antiquo/quando elegiſti me per ſamuelem & deinceps: vel ab antiquo iudiciorum tuorum diuerſorum, puniēdo modo iſtum modo illum. locutus ſum/intra me meditando, in operibus tuis/iuſtitię & gratiæ: in opere manuum tuarum recenſebo/hoc eſt perſeueraturus ſum narrando quæ feciſti manibus tuis. Vbi intellige dauidem in illa anguſtia recognouiſſe deum non ſolum meditando, ſed proponendo recenſere in pſalmis opera manuum dei. nam tam eiectio eius q̄ redintegratio poſtea ſubſecuta ſpeciale opus manuum dei fuit. eiectio quidem propter crimen, vt nathan prędixerat: redintegratio autem ex gratia: vt in calce huius pſalmi dicet. ¶ Expandi manus meas ad te. Recognoui te non ſolum meditando & proponendo, ſed ſupplicando expanſis manibus. ¶ Anima mea ſicut terra laſſa ad te. Supererat quarto loco recognitio ſuimet. Et hæc modo deſcribitur ad ſimilitudinem terræ laſſæ: hoc eſt terræ ineptę ad fructificandum quia exhauſtum eſt ex ea quicquid fructus percipi potuit. Huiuſmodi terræ ſimilem dicit animam ſuā accedentem nunc ad deum: quia fructificauerat carni committendo adulterium & homicidium/& ex ſe inutilis erat deo. In qua recognitione fui aduerte ꝙ quia dixerat locutus ſum & recenſebo, ne intelligeres ꝙ hæc tanq̄ fructus ſuos magnificaret dauid/ſubdidit animā ſuam inutilem deo. Ac ſi aperte diceret ꝙ hæc ipſa/dona tua nō fructus mei ſunt & erunt. ¶ Aduerte hic colligendo omnes rationis partes/ꝙ vis rationis conſiſtit in hoc ꝙ diuinum iudicium ordinatur ad publicam vtilitatem: & huic ſatiſfit per primam partem. ordinatur ad puniendum delinquentē: & huic ſatiſfit per primam & ſecundā. ordinatᷣ ad recognitionē dei: & huic ſatiſfit ꝑ tertiā. ordinatᷣ ad recognitionē ſuimet delinquētis: & huic ſatiſfit ꝑ quartā. Vnde apparet reddita ratio placatiua/ne veni in iudicium cum ſeruo tuo.

Feſtina. Tractatur hic illa particula/auſculta ad deprecationes meas: explicando quinq; deprecationes ſuas iuxta quinq; deſiderata in illa fuga. Ita ꝙ explicat quinq; deſideria ſua quæ tunc habuit ſub forma deprecationum, præmittendo prçambulam petitionem. Feſtina reſpōde mihi/opere. Et in hac prçambula petitione ſignificatur vrgens neceſſitas ſubſequentium: propterea enim petit feſtinā exauditionem. Et neceſſitatem ſubdit. conſumptus eſt ſpiritus meus: hoc eſt ad ſimilitudinem eorum quorū finitus eſt ſpiritus redactus ſum: q̄a defecerat iā autoritas regia/defecerat virtus mouēdi ſubditos.

Ne abſconde. Primum deſiderium dauidis in illa fuga fuit habere gratam faciem dei cum effectu reuidendi arcam dei: iuxta id quod dixit ad ſadoc. ſi inuenero gratiam in oculis domini, reducet me/& oſtendet mihi arcam & tabernaculum ſuum. Et propterea petit, ne abſconde facies tuas a me. Humano more loquitur: quo odiens aliquem abſcondit faciem ſuam ab eo: & econuerſo diligens aliquem non abſcondit faciem ſuam ab illo. Et compabor cum deſcendētibus foueę: hoc eſt quia ſi faciem tuā abſconderis, ſimilis ero mortuis. mortui enim ſunt deſcendentes in foueam ſepulchri. Par eſſe dicit deum abſcondere faciem ſuam a ſe & ipſum dauidem mori: immo ex illa abſcōſione ſuam mortē cauſari. Et vere ſic erat. ſciebat. n. diuino iudicio ſibi prædicto a nathan deiectionem hanc euenire.

Fac me audire in mane. Secundum deſideratum tunc a dauide fuit audire aliquod bonum nunciū per filios ſacerdotum/achimaan & ionathan: vt ibidem patet. Quod fuit adimpletum in mane: quia ad literam auditis illis nuncius/dauid & ſui tranſierunt iordanem donec diluceſceret. Et propterea hic petit. Fac me audire in mane/cito/hora opportuna, gratiam tuam/per nuncios. diuinę ſiquidem gratię attribuit bonum nuncium. Et vere ſcriptum eſt. 2. reg. 17. domini nutu diſſipatum eſt conſiliū achitophel vtile. quod illi nunciauerunt tunc dauidi. ¶ Quoniam in te confiſus ſum. Legitur enim. 2. reg. 15. ꝙ dauid audiens achitophel eſſe in coniuratione cum abſalon/orauit deum. infatua quęſo domine conſilium achitophel. Vndiq; ergo fiducia dauidis in deo apparet.

Fac me ſcire. Tertium deſideratum tunc a dauide fuit cognoſcere viam qua iturus erat vt ſaluare ſe poſſet. Et hoc cognouit ex prędictis nuncis, dicētibus. ſurgite & tranſite cito fluuium &c̄. Et propterea dicit. Fac me ſcire viam hanc ambulabo/hoc eſt qua ambulaturus ſum: quoniam ad te leuaui animā meam/tum coram arca/tum in ſummitate montis in quo adoraui dominum (vt in eodem patet capitulo) hoc eſt quoniam tibi obtuli vitam meam: vt patet ex ſupradictis verbis/faciat deus quod bonum eſt coram ſe.

Libera me. Quartum deſideratum fuit liberari ab inimicis. Libera me de inimicis meis domine, ad te abſcondi. Timens dauid conſilia achitophel, ſuaſit chuſi vt ſimularet ſe amicum abſalon ad diſſipādum conſilium achitophel: vt patet. 2. reg. 15. Quod poſtea chuſi adimpleuit: vt patet cap. 17. Hanc rem geſtam/hoc ſuum deſiderium explicat petendo. Libera me de inimicis meis domine: ad te/ad ſanctum finem/ſub tua ſpe, abſcondi/chuſi arachitem ſub ſpecie amici abſalon. Et vere ſanctum erat opus diſſipare iniqua conſilia.

Doce me. Quintum deſideratum fuit facere voluntatem dei. Vnde & tunc dixit. ſi mihi dixerit nō places, preſto ſum, faciat quod bonū eſt coram ſe. Et propterea petit. Doce me ad faciendum, opere, voluntatem tuam quia tu deus meus. par enim eſt vt faciam voluntatem dei.

Spiritus tuus bonus. Tractatur hic illa particula, in veritate tua reſpōde mihi in tua iuſtitia: explicando diuinam exauditionem. tum in veritate eius, adimplēdo promiſſa. tum in iuſtitia ipſius, nō exigendo plus penę. Spiritus tuus bonus, impulſus tui amoris erga bonum, deducet me in terram rectitudinis: hoc eſt in hieruſalem electam a te in terram rectitudinis diuini cultus, & conſequenter morum & operationum. ¶ Vbi nota duo. Alterum ꝙ ideo nominauit in propoſito hieruſalem terram rectitudinis, vt cōmemoraret ſe merito inde expulſum: vtpote qui in terra rectitudinis cōmiſit iniquitates adulterii & homicidii. Alterum eſt ꝙ ſignificanter exprimit ſpiritum bonum dei ſe reducturum: quia reductio iſta non credebatur futura a bono dei ſpiritu propter crimina dauidis, ſed humanis viribus: & indigna videbatur. Ad hoc enim excludendum dicit, ſpiritus tuus bonus deducet me. ¶ Et cauſam adiūgit. Propter nomen tuum domine, nō propter nomen meum exaltandum aut redintegrandum, ſed ꝑ nomen tuū glorificandū. Valde. n. glorificatur nomen dei vſq; hodie, in hoc ꝙ tēperauit punitionē dauidis, & reduxit eum ad pręparandum templū dñi, & conſtruendos pſalmos ad diuinum cultum &c.

Viuificabis me in iuſtitia tua, nō in iuſtitia mea. Dixerat ſupius collapſus ē ſpiritus meus. Et propterea modo dicit. viuificabis me, non exigente ampliorē pœnā iuſtitia tua: hoc eſt voluntate tua puniēdi me. ¶ Extrahes de anguſtia animam meā & in gratia tua. A ſequendis bonis adiungit liberationē a malis: quæ tñ prius fuit q̄ acquiſitio bonorum. Et in gratia tua, nō in meis meritis, extrahes animam meā, vitam meam, de anguſtia in qua ſum. Explicat gratiā, vt ex illa deſcribat qualitatē diuinę iuſtitię in qua dixit ſe viuificādum: ꝙ ſcilicet fuit iuſtitia tēperata gratia. ¶ Cędes inimicos meos, & feciſti ꝑdere. Demum explicat modum liberationis ſuæ cędendo & perdendo inimicos. Ad literam. 2. reg. 18. cęſus eſt populus iſrael qui erat cum abſalon: & facta eſt plaga magna in die illa. 20. milium. Vbi & occiſus quoq; abſalon eſt. ¶ Et feciſti perdere omnes anguſtatores animę meę. Ordo prępoſterus eſt. Debet enim hæc clauſula incipere a præterito, & feciſti perdere omnes anguſtatores animæ meæ: & deinde ſubiungi, cędes inimicos meos. Ita ꝙ futurum cędes, reſpicit pręteritum feciſti perdere. intendit. n. dicere deo. Et feciſti exercitum meū, perdere, diruere, oēs anguſtatores aīæ meę. Et declarando effectum ſubiungit, cędes inimicos meos. ¶ Et cauſa apponit. quoniam ego ſeruus tuus: hoc eſt qm̄ ego electus ſum a te in ſeruum tuum. Hæc eſt enim veritas in qua petit ſibi reſpōderi: vt ſcilicet adimpleat electionē quā de ipſo fecit. Et hæc eſt ratio oium antedictorum beneficiorum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid. CXLIII.

Benedictus dominus deus meus: qui docet manus meas ad prelium, & digitos meos ad bellum.
Miſericordia mea & refugium meum: ſuſceptor meus & liberator meus.
Protector meus & in ipſo ſperaui: qui ſubdit populum meum ſub me.
Domine quid eſt hō quia inotuiſti ei: aut filius hominis quia reputas eū?
Homo uanitati ſimilis factus eſt: dies eius ſicut umbra pretereunt.
Domine inclina cœlos tuos & deſcende: tange montes & fumigabunt.
Fulgura coruſcationē & diſſipabis eos: emitte ſagittas tuas & conturbabis eos.
Emitte manū tuā de alto: eripe me & libera me de aqs multis, & de manu filioꝝ alienoꝝ.
Quorum os locutum eſt uanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis.
Deus canticum nouum cantabo tibi: in pſalterio decachordo pſallam tibi.
Qui das ſalutem regibus, qui redemiſti dauid ſeruū tuum: de gladio maligno eripe me.
Et erue me de manu filiorum alienorum: quorum os locutum eſt uanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis.
Quorum filii nouellę plantationes: in iuuentute ſua.
Filię eorum compoſitę: circumornatę ut ſimilitudo templi.
Promptuaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud.
Oues eorum fetoſę abundantes in greſſibus ſuis: boues eorum craſſę.
Non eſt ruina macerię: neq; tranſitus neq; clamor in plateis eorum.
Beatum dixerunt populum cui hęc ſunt: beatus populus cuius dñs deus eius.

¶IVXTA HEBERÆVM. ¶Dauidi.

† filio † bello 1 Propheta. Benedictus dominus† petra mea, docens manus meas ad prælium† / digitos meos ad bellum†.
2 Gratia mea & arx mea, roborator meus & liberator meus mihi, ſcutum meũ & in ipſo ſperaui: inclinans populum meum ſub me.
3 Domine† quid adam, & noſti eum: filius hoīs, & reputaſti eum:
4 Homo uanitati aſſimilatus eſt: dies eius quaſi umbra pertranſiens.
5 Domine† inclina cœlos tuos & deſcendes: tange in montibus & fumigabunt.
6 Coruſcando coruſca & diſperges eos: mitte ſagittas tuas, & ſtupefacies illos.
7 Mitte manus tuas de excelſo: redime me & libera me de aquis multis, de manu filiorum alieni.
8 Qꝛ os eorum locutum eſt uanitatem: & dextera eorum dextera falſitatis.
† dij 9 Deus† canticum nouum cantabo tibi: in uiola denaria pſallam tibi.
10 Dans (eſt) ſalutem regibus: redimens dauid ſeruum ſuum de gladio malo.
11 Redime me & libera me de manu filiorum alieni: ꝗ os eorum locutum eſt uanitatem, & dextera eorum dextera falſitatis.
12 Qꝛ filii noſtri quaſi plantę adultę in adoleſcentiis ſuis: filię noſtræ quaſi anguli inciſi ſimilitudinis templi.
13 Anguli noſtri pleni effundentes de alimento ad alimentum: oues noſtræ a milibus decuplatę in compitis noſtris.
14 Boues noſtri (ſunt) ſufferentes: non (eſt) fractio / & non (eſt) egreſſus, & non (eſt) clamor in plateis noſtris.
15 Beatitudines (ſunt) populi, ꝗ ſic ipſi: beatitudines (ſunt) populi, ꝗ dominus† deus eius.

Titulus eſt. Dauidi. De quo vt ſupra.
¶Materia pſalmi, eſt gratias agere deo de proſperitate populi iſrael, inchoata quidem tempore moyſi, firmata autem tēpore regni dauidis. ¶ Qꝛ enim pſalmus tractet de fœlicitate populi iſrael, clare patet a .12. verſiculo vſq; ad finem pſalmi. Qꝛ vero deſcribatur eadē ex regno dauidis, facile colligitur a verſiculo nono vſq; ad .12. iunctis primo & ſecundo verſiculis. Qꝛ autem proſperitas populi deſcribatur inchoata tempore moyſi, a tertio verſiculo vſq; ad octauum incluſiue colligitur. vbi deſcribitur quomodo deus dedit legem populo in monte ſinai, & liberauit eum de populis multis inimicis eius. Hæc eſt igitur materia pſalmi.

¶SVMMARIVM EST.

¶Dauid vbi per modum laudis propoſuit diuina beneficia & populo & ſibi collata, introducit admirando diuinam bonitatem deiq; beneficia erga humanam naturam: tum legis diuinæ: tũ libertatis populi colentis ipſum. Indeq; tranſiens ad noua beneficia ſui regni, cōmemorat beneficia tum libertatis, tum proſperitatis, tum publicę pacis, tum præcipue diuini cultus.
¶Perſona loquens propheta eſt.

Benedictus dominus. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuã, ibi gratia mea. ¶Proponit vnum (ſcilicet benedictus dominus) ratione duorum officiorum. Quorum primum eſt, petra mea. Alterũ eſt. docens manus meas ad prælium, digitos meos ad bellum. Et intendit per officium petrę officium rupis ſeu ſaxi fundamētalis. Et eſt ſenſus. Benedictus dominus firmum, fixum, ſolidum fundamentum meum. Per officium vero docēdi manus & digitos ad bellum, intelligit diuinam opem præſtitam dauidi in bellis, in pugnis &c̄ ¶ Meminit autem non ſolum manuum ſed digitorum. tum vt perfectam opem in doctrina extendente ſe vſq; ad digitos deſcriberet. tũ ad ſpecialiter cōmemorandũ fœlix initium pugnarum ſuarum: quod fuit in duello cum goliath. nam percuſſit eum circũducendo fundam manu, & digitis docte vtendo.
¶Gratia mea. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, docens manus meas &c̄. Secundo tractatur illa particula, benedictus dominus petra mea, ibi domine quid. Tertio

tractatur illa/benedictus dominus docens manus meas &c̃.ibi deus canticum nouum. In quo ordine nota diligenter ꝙ prius tractat opem diuinam collatam ſibi in bellis: & deinde laudat ſeu benedicit deum ſm vtrunq; officium.¶ Commemorat itaq; ſummarie multiplicem modum quo deus opem ei tulit in bellis.Et ex parte quidem dei modos qoinq;. Primus eſt gratis, dicendo.gratia mea/abſq; meis meritis.Secundus eſt tutum reddendo.Et arx mea.arcis enim eſt tutum reddere. Tertius eſt confortando.roborator meus.Quartus eſt ſaluando.& liberator meus mihi. Addidit mihi/ad differẽtiam eorum qoi liberantur aliis:hoc eſt ad ſeruitium aliorum.ipſe enim liberatus eſt ſibi: hoc eſt vt ipſe regnaret.Quintus eſt defendendo.ſcutum meum.Et breuiter omnia deo tribuere intendit.¶ Ex parte vero ſui vnum tm̃ commemorat concurriſſe:ſcilicet ſpem in deo.Et propterea ſubdit.& in ipõ ſperaui. Et demum effectum tantę diuinę opis & ſuę in deo fiduciæ ſubdit.inclinãs populum meum ſub me. Inclinauit enim deus populum iſrael vt eſſet ſubditus dauidi: vt patet.2.reg.3.&.5.vbi deſcribitur ꝙ autoritate verborum domini inductus eſt populus iſrael ad eligendom dauidem in regem.

Domine quid homo. Tractatur hic illa particula/benedictus dominus petra mea: commemorando beneficium quo deus dignatus eſt tradere legem generi humano in monte ſinai.hoc enim eſt velut fundamentum populi qui tunc incoepit eſſe populus:& eſt fundamentum cæterorum beneficiorum. Inchoat autem dauid hoc beneficium/admirando ꝙ deus tanti æſtimauit hominem vt dignatus ſit curam illius habere dando ei legem ſic mirabiliter.¶ Domine quid adam,& noſti eum! Adam naturæ humanæ nomen eſt.Et humano more admirando dicit.quid adam,& noſti eum/notitia curę ſpecialis.Tanq̃ diceret.homo indignũs eſt vt a te dingatur/a te doceatur/a te trahatur.¶ Filius hominis, & reputaſti eum!Auget vilitatem hominis dicendo.quid eſt filius hominis!vilius ſiquidem eſt eſſe filium hominis(vt nos ſumus)q̃ eſſe hominem:vt fuit primus parens. Vnde & iob miſerias humanas computans/dixit homo natus de muliere.Vbi appoſuit natus de muliere/ad augmentum miſeriæ hominis. Et reputaſti eum/magnipendiſti eum,efficiendo ipſum tuum diſcipulum/efficiendo te inſtructorem illius.

Homo vanitati aſſimilatus eſt. Declarat quare dixit quid homo,quid filius hominis!Ex parte animæ vanitati aſſimilatus eſt.Non dixit vanus eſt:quia anima eſt immortalis. ſed vanitati aſſimilatus eſt:quia factus eſt ſicut id cui ſtudet/quod diligit.Diligendo enim vana & ſtudendo vanis/ aſſimilatus eſt vanitati:iuxta illud oſee.9.facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt.¶ Ex parte vero corporis, dies eius quaſi vmbra pertranſiens.Curſus noſtræ corporalis vitæ aſſimilatur vmbræ tranſeunti: quæ ſic tranſit vt nec veſtigium ſui relinquat:iuxta illud ſap.2.& poſt hęc erimos tanq̃ non fuerimus.

Domine.Poſt admirationem ſubiungit beneficium datę legis:declarando & reputaſti eum. Sed aduerte ꝙ rem geſtam ſubiungit per modum petitionis:ad ſignificandum deſiderium humani generis ad hoc vt inſtrueretur a deo.Indigebat ſiquidem genus humanum diuina lege:vtpote iam fere totum aberrans.Et propterea indigentis naturæ deſiderium repræſentatum in populo electo ad diuinum cultum explicat propheta,ſupplicando inducens rem geſtam.inclina coelos tuos. ¶ Modus deſcendendi hic ſcriptus (ſcilicet inclinando coelos)metaphorici eſt ſermonis.Quia enim coelom ſedes dei dicitur,inclinatio coelorum eſt inclinatio ſedis:tanq̃ deus ſedens deſcenderit.ſicut quum princeps geſtatus in ſede/deſcendit ſede inclinata:hoc eſt demiſſa. Vnde maieſtas dei per hoc ſignificatur condeſcendens ad inſtruendum hominem modo congruo humano generi. Quia enim prius inſtruxerat deus hominem ſpiritualiter (ſcilicet per lumen naturale omnes, & per reuelationem ſpiritualem aliqoos: quod erat velut deum ſiſtere in celſitudine ſedis ſuæ)& dando legem ſenſibiliter non ſeruauit rigorem debitum/inde ſm dei excellentiam hinc ſm hominis vilitatem floccipendendam, ideo deſiderium huius inclinationis deſcribitur. Et intendit ꝙ deus tanti reputauit hominem ꝙ inclinauit coelos ſuos/ꝙ condeſcendere diſpoſuit ad ſenſibiliter publice & euidenter inſtruendum hominem. ¶ Et deſcendes.Exo.19.ſcribitur ꝙ deſcendit dominus ſuper montem ſinai:hoc eſt in effectu & ſigno ſenſibili apparuit. Tange in montibus/velut pedibus calcans montem,& fumigabũt. Scribitur enim ibidem. totus autem mons ſinai fumabat: eo ꝙ deſcendiſſet dominus deus ſoper eum in igne, & aſcenderet fumus ex eo quaſi de fornace.¶ Coruſcando coruſca.Scribitur ibi.& ecce coeperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura.Et diſperges eos. Sobiungitur enim in ca.20. cunctus autem populus videbat voces & lampades/& ſonitum buccinæ montemq; fumantem: & perterriti ac pauore percuſſi ſteterunt procul. ¶ Et propterea ſubditur. Mitte ſagittas tuas,& ſtupefacies illos.Stupefacti & diſperſi deſcribuntur a fulguribus & ſagittis: qoia territi a fulguribus (quæ ſagittas appellat) elongauerunt ſe a monte.

Mitte manus tuas de excelſo. Declarat quare dixit & noſti eum:explicando ſpecialem curam dei erga populum iſrael,monſtratam liberando eum ab inimicis.¶ Mitte manus tuas de excelſo,redime me & libera me de aquis multis. Summarie tangit liberationem populi ab amalechitis/amorręis & aliis a quibus liberatus fuit populus diuina mano tempore moyſi & ioſue.Aquæ enim multę populi

ſunt multi: vt teſtatur ioan. apoc. 17. ¶ Alieni, populi ſeu parentis a populo iſrael, a patre noſtro iacob. Et nota ꝙ dauid per pronomen me, monſtrat ſeipſum in priſco populo iſrael. iam enim dictum eſt ꝙ gratiarumactionis eſt iſte ſermo: & beneficium pręſtitum populo, recognoſcit beneficium ſibi praeſtitum. ¶ Vanitatem. Deſcribuntur extranei populi a vanitate linguę & a dextera falſitatis, ad differentiam populi iſrael electi a deo, cuius lingua legem dei ſonat: illorum autem vanas fabulas. Et ſimiliter dextera populi dei (hoc eſt vis defenſiua & pugnatiua) eſt dextera veritatis: quoniam non eſt fallax: vtpote virtus diuina. Dextera autem illorum eſt dextera falſitatis: quia eſt fallax: vtpote vis humana. ¶ Et reſpondent haec duo duobus ſupra inductis beneficiis. nam os vanitatis opponitur beneficio legis: & dextera falſitatis opponitur manui diuinę miſſę de excelſo ad liberandum populum.

Deus canticum nouum. Tractatur hic illa particula, benedictus dominus docēs manus meas &c. recenſendo beneficia collata ſpecialiter ipſi dauidi & populo ſub regno eius. ¶ Vbi nota ꝙ inchoans a gratiarumactione dicit ſe cantaturum canticum nouum propter nouum ſtatum populi. ex hoc enim ꝙ nouum canticum explicat, nouitatem ſtatus ſignificat. A tempore ſiquidem moyſi vſꝙ ad ſaulem, ſtatus populi fuit ſub ducibus & iudicibus: a ſaulis autem tempore mutatus eſt ſtatus populi in regnum. Vnde ex hoc ipſo ꝙ dauid cāticū nouū cantaturum ſe dicit, ſubiungens ſtatim regium ſtatum, dicendo dans ſalutem regibus, declarat hactenus dicta ſpectare ad ſtatum antiquum populi: dicenda autem ſpectare ad nouum ſtatum populi quo iam erectus eſt in regnum. ¶ In viola decachorda, ideſt decem chordarum.

Dans ſalutem regibus. Materiam noui cantici (nouum ſcilicet ſtatum populi) incipit declarare: declarans deum ſaluare reges. Et dixit hoc: quia (vt patet. 1. reg. 8. & c. 12.) creatio regum videtur diſplicuiſſe deo: ac per hoc quaſi reprobus regius ſtatus in populo iſrael credi potuiſſet. ¶ Ad excludendum ergo hanc falſam opinionem dicit deum ſaluare reges. Acſi aperte diceret ꝙ licet non placuerit tibi petitio populi petentis regem ad ſimilitudinem aliarum gentium: ex quo tamen conſenſiſti, tu es dans ſalutem regibus populi tui. Et dixit pluraliter regibus non ſolum quia dederat iam ſalutem pluribus regibus populi (ſcilicet ſauli & ipſi: pluries enim deus vtrunꝙ ſaluauerat regem) ſed quia ad literam de ſtatu regio loquitur, in quo plures ſuccedunt reges. Acſi aperte diceret: dans ſalutem ſtatui regio populi tui in ſuccedentibus ſibi regibus. ¶ Redimens dauid ſeruum ſuum de gladio malo. Poteſt hoc referri ad gladium goliath: vt intelligamus dauidem ſpecialiter meminiſſe beneficii quod fuit initium liberationis eius. Melius tamen referri videtur hoc ad gladium ieſbidenob de genere giganteo, qui deficiētē dauidē regē in prelio, niſus eſt enſe nouo percutere: vt ſcribitur. 2. reg. 21. Haec enim proprie fuit redemptio dauidis regis de gladio malo: quoniam tunc tanꝙ redemptus de gladio fuit: quia parum abfuit quin percuteretur. Vnde & tunc iurauerunt viri eius. iam non egredieris nobiſcum in bellum, ne extinguas lucernam iſrael.

Redime me & libera me de manu filiorum alienorum &c. Per haec duo verba colligit vniuerſa beneficia diuina collata ſibi & ſuis in vniuerſis pręliis contra tot extraneas nationes. Et licet poſſit textus intelligi deprecatiue vt litera ſonat: magis tamen quadrat contextui ſuperioris partis vt deprecatio iſta ſit gratiarumactio, recolens percępta iam beneficia inducta per modum deprecationis, ad ſignificandum ſeipſum olim ſupplicantem pro his beneficiis. Potes nihilominus intelligere ꝙ commemorantur percępta beneficia deprecatorio modo, ad obtinendum conſeruationem eorundem. ¶ De manu filiorum alieni, ꝙ os eorum. Reperit conditiones populorum extraneorum ſuperius ſcriptas & expoſitas. Vbi aduerte ſimile beneficium diuinę opis liberantis ab extraneis, deſcribi in vtroꝙ ſtatu populi: ad ſignificandum non minus gratum eſſe deo ſtatum regium populi ſui ꝙ ſtatum eiuſdem quando erat ſub ducibus, moyſe & ioſue &c. Fuit enim ad literam dauid cum populo ſuo liberatus de manu omnium extraneorum. nec ſolum liberatus, ſed inde magna ſubſecuta eſt proſperitas immo fœlicitas populi: quae conſequenter deſcribitur.

Quorum filii noſtri quaſi plantę adultę. Coniunctio ꝙ, ſequelam ſignificat totius ſubſcriptę proſperitatis ad liberationem dauidis de manu extranearum nationum. Et eſt ſenſus. liberaſti me ita ꝙ iam ſunt filii noſtri &c. ¶ Aduerte hic deſcribi octo partes fœlicitatis politicę: quibus demum additur nona, forma & ratio reliquarum. ¶ Prima eſt. Filii noſtri in adoleſcentiis ſuis quaſi plantę adultę. In qua pulchritudo, vegetatio roburꝙ iuuentutis tangitur. ¶ Filię noſtrę quaſi anguli inciſi ſimilitudinis templi. Secunda eſt pulchritudo mulierum, ſignificata ex membrorum & lineamentorum commenſurata formatione ſicut anguli inciſi: hoc eſt ſicut anguli ſtatuaria arte inciſionibus figurati. & non qualeſcunꝙ tales anguli, ſed ſimilitudinis templi: hoc eſt ſimiles angulis qui ſolent ſic fieri in templis: quę ſunt loca celeberrima. Intendit enim per hoc dicere ꝙ filiae noſtrae ſunt ita bene formatę ſicut ſunt figurę in angulis templorum exactis inciſionibus formatę. adhibetur enim in illis magna diligentia vt commenſurata ſint membra &c. Vel ſignificatur ornatus mulierum ad ſimilitudinem ornatus ſtatuarum muliebrium in templis, quae pulchris & praecioſis ornamentis decorantur. ita ꝙ anguli ſimi-

litudinis inciſi/appellãtur ſtatuæ inciſę ad ſimilitudinem mulierum. Et ponitur locus pro locato: quia in angulis templorum erant ſitę tales ſtatuę. Et iuxta hunc ſenſum eſſet ordinanda litera. Sicut templi anguli ſimilitudinis inciſi.

Anguli noſtri pleni. Tertia eſt abundantia frugum. Quę deſcribitur tanta ꝙ quilibet anguli pleni ſunt frugibus: & (quod amplius eſt) effundentes de alimento in alimentum. Quod poteſt referri vel ad diuerſa alimentorum genera: puta ꝙ domus plena tritico effundit triticum in ordeum: & alia huiuſmodi. vel ad alimenta ſuccedentia de anno in annũ: ꝙ alimentum vnius anni effundit in alimentum ſequentis. Et vtroque modo atteſtatur magnę abundantię. ¶ Oues noſtrę. Quarta eſt multiplicatio ouium. Quæ deſcribitur tanta ꝙ mille multiplicantur in decem milia. hoc enim ſignificatur dicẽdo. a milibus decuplatę in compitis noſtris: hoc eſt in locis multarum viarum ad quę conueniunt. Et quod dicitur de ouibus, intellige de reliquis animalibus gregalibus.

Boues noſtri. Quinta robur animalium portantium ſiue trahentium & huiuſmodi. Et hæc deſcribitur a robore boum. Boues noſtri ſufferentes/laborem tum arandi tum trahendi currus &c̃. Et in his intellige robur ſimilium animaliũ ad onera & ſimilia. ¶ Non fractio. Sexta/vnitas ciuitatis eſt. Et hæc deſcribitur per negationẽ fractionis: quia nõ erant in ciuitatibus ſchiſmata/ſeditiones/fractiones &c̃. Ita ꝙ ſenſus eſt. non fractio populi/ſupple eſt. ¶ Et non egreſſus. Septima eſt quies populi. Et hæc deſcribitur per negationem egreſſus: quia nullus iam eſt egreſſus populi ad pugnandum cum finitimis/ tanta eſt populo data quies. ¶ Et non clamor in plateis noſtris. Octaua eſt iuſtitia. Quæ ſignificatur per negationem clamoris in plateis. Vbi enim non eſt iuſtitia, clamores in plateis audiuntur oppreſſorum. Et propterea ex negatione clamoris in plateis/iuſtitia ſignificatur vigens.

Beatitudines/ſunt, populi/noſtri, ꝙ ſic ipſi/ꝙ ſic vt deſcriptum eſt ipſi (beatitudines inquam beatitudine politica) beatitudines/ſunt vere, populi ꝙ dominus deus eius. Nona pars beatitudinis adiungitur, hoc eſt vera religio. Quæ ſignificatur per hoc ꝙ dominus vniuerſorum eſt deus eius: hoc eſt deus qui colitur ab ipſo/& cuius dominus dignatur eſſe deus/dignatur coli ab ipſo. ex magna enim dei gratia conceditur hominibus ꝙ deus ſit deus noſter/ꝙ dignetur ſe exhibere nobis colendum. ¶ Vbi nota ꝙ hęc pars non inducitur ſicut alię inductę ſunt: ſed vt equiualens, immo vt ſuperans omnes ſimul. Vt equiualens quidem: quoniam de omnibus ſimul dictum eſt beatum eſſe populum ꝙ ſic ipſi: & de hac vna eiſdem verbis dictum eſt beatum eſſe populum ꝙ dominus eſt deus eius. Vt ſuperãs autem: quia tanꝗ corrigendo/aut potius omiſſam formam radicemque beatitudinis ſupplendo adiunxit beatũ eſſe populũ ꝙ dominus eſt deus eius. Acſi aperte diceret. beatitudo qua dixi beatum populum ꝙ ſic eſt ipſi eſt ex beatitudine qua beatus eſt populus quia dominus eſt deus eius. non enim ex pręcedẽtibus octo beatus eſſet populus, niſi beatitudinem hanc haberet ꝙ dominus eſt deus eius. tum quia ex hac radice prodierunt omnes illi fructus: tum quia hæc religio perficit/format/ſeruat omnes fructus illos. ¶ Vbi prudens lector animaduerte dauidem benedicere deum, qui ipſo dauide regnante ſic eum liberauit ab extraneis ꝙ populus fœlicitate politica ſimul & verę religionis gaudet. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO.

¶ Laudatio dauid. CXLIIII.

EXaltabo te deus meus rex: & benedicam nomini tuo in ſeculum & in ſeculum ſeculi.
Per ſingulos dies benedicam tibi: & laudabo nomen tuum in ſeculum & in ſeculum ſeculi.
Magnus dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis eius non eſt finis.
Generatio & generatio laudabunt opera tua: & potentiam tuam pronunciabunt.
Magnificentiam glorię ſanctitatis tuę loquentur: & mirabilia tua narrabunt.
Et uirtutem terribilium tuorum dicent: & magnitudinem tuam narrabunt.
Memoriam abundantię ſuauitatis tuę eructabunt: & iuſtitia tua exultabunt.
Miſerator & miſericors dominus: patiens & multum miſericors.
Suauis dominus uniuerſis: & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.
Confiteantur tibi domine omnia opera tua: & ſancti tui benedicant tibi.
Gloriam regni tui dicent: & potentiam tuam loquentur.
Vt notam faciant filiis hominum potentiam tuam: & gloriam magnificentię regni tui.

TItulus eſt. Laus dauidi. Ex quo apparet tam autor pſalmi q̃ materia in genere: hoc eſt ꝙ materia pſalmi eſt laudare deum. In ſpecie autem (vt pſalmus ipſe prę ſe fert) materia eſt laus dei regis totius vniuerſi, & ſpecialiter iuſtorum ac iniquoꝝ. in hoc.n. clare occupatur totus pſalmus.

ℭ SVMARIVM EST.

ℭ Propheta laudaturus deum regem vniuerſi: vbi immenſitatē dei notā de generatione in generationem, publicū cultum dei eē miraculis ſubſecutum deſcripſit, laudat deum regem a regno, a bonitate omnia conſeruante, a gratia, a miſericordia erga colentes, timentes ac diligentes ſe, & a lōgitudine irarum erga iniuſtos.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

EXaltabo. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi magnus dominus. Vbi ante omnia aduerte ꝙ pſalmus iſte eſt vltimus inter pſalmos alphabeticos: deeſt tamen ei vna litera, ſcilicet nun. ℭ Proponit duo laudanda: ſcilicet deum regem, & nomen eius. Proponit duos modos laudādi: ſcilicet per modum exaltationis, dicēdo exaltabo: & per modum benedictionis ſeu laudis, dicendo. benedicam, laudabo. Proponit differentiam temporum: dum dicendo in omni die benedicam, determinat tēpus benedicendi deum eſſe quotidie: dicendo autem exaltabo ſine aliqua temporis adiectione, alterius rationis tempus ſignificat. Proponit bis laudādum nomen domini, non ſine myſterio, ſed ad ſignificandum duplicem ſtatum nominis dei, hoc eſt notitię humanę de deo. nomen.n. dei ad deū notū ac nominatum a nobis ſpectat. Aliter autem notus ac nominatus fuit deus tēpore priſcorum patrum vſq; ad datam legem, & aliter poſt. Vnde exo.6. dicit deus ad moyſen. ego dominus qui apparui abraham, iſaac & iacob in deo omnipotente, & nomen meum adonai non indicaui eis. Intendit enim propheta laudare deum ſm nomen notum priſcis patribus (hoc eſt ſm immenſitatem potentię eius) & ſm nomen manifeſtatum in lege: hoc eſt ſm miſericordiam, gratiam, bonitatem &c̄. ℭ Exaltabo te, non in teipſo ſed in humana notitia & laude. Et apte exaltationis nomine vtitur proponens ſtatum priſcorum patrum. erat enim diuina notitia tempore illorum tanq̃ in ſtatu augmenti: & propterea velut exaltandus deus in humana notitia deſcribitur. ℣ Rex. Multi aſſerentes deū eſſe, negant ipſum eſſe regem vniuerſi: dum negant eius prouidētiam. Et ideo propheta proponit exaltandum deum regem: hoc eſt gubernantem vniuerſum. hęc eſt enim pręcipua intentio pſalmi. ℣ Nomen tuum. Multi vſurpantes ſibi licentiam venerandi deum quocunq; modo, deum tanq̃ arcanum quiddam, ignotum & innominatum aſſerunt. Contra quos propheta proponit benedicam nomen tuum, quo notus ac nominatus es rex vniuerſi. ℣ Seculo & ſemper. Non refertur ęternitas ad menſurādum benedictionem: quia non intendit dicere ꝙ ego ſemper benedicam. ſed refertur ad rem benedictam: ſcilicet deum regem & nomen eius. eſt enim ſenſus. Exaltabo te exiſtentem ſeculo & ſemper: & ſimiliter benedicam nomen tuum ſeculo & ſemper, vtpote nunq̃ deficiens. Poſſunt tamen hæc de benedictione verificari in ſucceſſu generationum ad laudandum deum. ℭ In omni die benedicam te. Status diuinę laudis data lege, proponitur per hoc ꝙ omni die benedicendus proponitur deus. Imperfectio ſiquidem prioris ſtatus non erat ſemper perſeueratura: & propterea non propoſuit, exaltabo in omni die. Perfectio autem notitiæ a tempore legis habita, duratura ſemper eſt. & propterea proponit propheta ꝙ in omni die benedicam te, ſupple deus meus rex, & laudabo nomen tuum, amplius manifeſtatum, ſeculo & ſemper, indeficiens.

ℭ Magnus dominus. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prīo tractatur illa particula, exaltabo te &c̄. Secundo illa, in omni die &c̄. Et ibi tractabitur ſimul repetita particula, benedicam & laudabo nomen tuum. ℭ Exaltat itaq; propheta deum, deſcribendo quæ & quomodo nota fuerunt de deo tempore priſcorum patrum vſq; ad legem, tali ordine. Primo deſcribit quid tunc fuit notum de deo. Magnus dn̄s. fuit cognitū tunc ꝙ, deus ē magnus, nō mole ſed virtute: & magnitudini eius nō inueſtigatio: hoc eſt eſt ita magnus vt magnitudo eius nō ſit inueſtigabilis, ſuper oēm inueſtigationē. Quod ē dicere, magnitudo eius ē īfinita. nā oīs magnitudo finita eſt inueſtigabilis. Et laudatus valde. Ne putaret̄ deꝰ oīno ignotus, ideo ꝙ ē magnus & magnitudo eius nō ē inueſtigabilis, appoſuit & laudatus valde: hoc eſt cognitus dignus oī laude, & de facto laudatus. ℣ Vbi deſcribunt̄ duo in priſco ſtatu, ſcilicet īmēſitas dei, & laus eius. Et vtrunq; quadrat allato teſtimonio ex exo.6. apparui abraham, iſaac & iacob in deo omnipotente. Omnipotentia enim eſt magnitudinis diuinę: & apparitio infert laudem. ℭ Generatio generationi. Deſcribitur conſequenter modus quo diuina hæc notitia perſeuerauit: ſcilicet non per ſcripturas ſed per traditionem. Quia generatio, patrum, generationi, filiorum, laudabit opera tua, creationis & aliorum quæ poſtea moyſes recitauit in geneſi: & fortitudines tuas annunciabunt. Fortia opera (vt opus diluuii & euerſionis ſodomę &c̄.) fortitudines appellat. Futura laudabit & annunciabunt, ad preteritum laudatus referuntur.

Pulchritudinem. Poſt deſcriptam notitiam & modum apud priſcos, deſcribit notitię augmētum tēpore moyſi, ante tamen legē: hoc eſt a principio quo moyſes miſſus eſt ad pplm educēdū de ęgypto,

vſq; ad completum tranſitum maris rubri. ℂ Pulchritudinem honoris laudis tuæ & verba ſeparatorum (ideſt mirabilium) tuorũ loquar. Duo per moyſen propoſita ad educendum populum tangit. Alterũ ꝙ populus vocabatur ad ſacrificandum deo in deſerto, & conſequenter in terra promiſſionis. Et quo ad hoc dicit. Loquar pulchritudinem honoris laudis tuę: hoc eſt honorabilem pulchritudinem tuæ laudis. Volebat enim deus ꝙ populus laudaret ipſum pulchritudine honorabili. Vnde moyſes dixit ad pharaonem. abominationem ægyptiorũ immolabimus deo noſtro. exo. 8. Alterũ ꝙ miſſus erat ad faciendum prodigia & miracula palam in ęgyptiis. Et quo ad hoc dicit. Et verba ſeparatorum tuorum loquar. ℂ Et fortitudinem terribilium tuorum dicent. Effectus ſubſecutus ex his propoſitis deſcribitur: ꝙ hebręi & ęgyptii dicent fortitudinem / potentiam, tuorum terribilium / prodigiorum quæ facta ſunt per manum moyſi. Vbi nota diuerſum modum: dum duo prima explicat in prima perſona ſingularis numeri / loquar: hunc autem effectum explicat in tertia perſona pluralis numeri / dicent. ex ipſo introducendi modo deſcribens ordinem rei geſtę: ꝙ moyſes dicebat prima, & communiter omnes dicebant terribilia ſubſecuta. ¶ Et magnitudines tuas recenſebo. Iterum redit ad primam perſonam / deſcribens verba moyſi ſuper mare rubrum, quando ſuperueniente pharaone cum exercitu ſuo populus exiſtens cum moyſe perterritus eſt valde. Tunc enim moyſes animauit populum, cõmemorans magnam dei potentiam. ſtate & videte mirabilia domini &c. exo. 14. Hoc enim tangit dicens. & magnitudines tuas recenſebo. ℂ Et ecce effectus in tertia perſona. Memoriam multi boni tui effluent, & iuſtitiam tuam cantabunt. Lætitia & gratiarumactio populi iſrael ſubmerſo pharaone cum ſuis / tangitur: & ꝙ cantauerunt in cantu iuſtitię dei quæ ſubmerſerat ęgyptios, & in effuſa gratiarumactione commemorando bonitatem diuinam multipliciter ſibi communicatam. Metaphorico ſermone deſcribit effluent memoriam multi boni tui / ad ſimilitudinem vaſorum ex plenitudine vndiq; redundantium. tunc enim recordati tot bonorum quæ & ipſi & patres eorum recęperunt a deo, tam pleni recordationibus deſcribuntur vt effluerent laudando deum ob multitudinem beneficiorum diuinorum.

Miſericors & miſerator. Tractatur hic illa particula / in omni die &c̃. Hactenus enim deſcripſit exaltationem dei in lętitia & laude patrum vſq; ad tempus legis. deinceps intendit deſcribere dei notitiam ac laudem a tempore legis. Et quoniam propoſuit nõ ſolum benedicendum deum regem / ſed nomen eius tam cognitum ante legem q̃ ſub lege, ideo inchoat a nominibus diuinis notis. & deinde laudat ipſum nomine regis: & ſucceſſiue ſm alia nomina hic propoſita: ſcilicet ꝙ bonus eſt / ꝙ miſericors / miſerator / magnus gratiæ & longus irarum. vt ſic nihil remaneat propoſitorum non tractatũ. ℂ Proponit itaq; quattuor nomina dei regis manifeſtata in lege. Quorum tamen quartum computãdum eſt cum nominibus notis priſco ſtatu: quoniam ſpectat ad creationem & conſeruationem rerum, quam generatio generationi tradebat. ¶ Miſericors & miſerator. Primum nomen ex interno affectu ad miſerendum & exteriori opere ſubleuante miſerias / duplici vocabulo exprimitur. ¶ Longus irarum. Secundum nomen a ſimilitudine hominum qui dicuntur longi in expeditione negociorum (quia ſcilicet protrahunt negocia in longum) deſcribitur: ſignificans ꝙ deus protrahit vindictas in longum: hoc eſt non cito punit, ſed differt punire & vindicare. hoc enim ſignificat longus irarum. ¶ Magnus gratiæ. Tertium nomen clarum eſt. Vbi prudens lector aduerte duo prima nomina reſpicere malum vel ſubleuandum uel puniendum: hoc autem tertium reſpicere bonum ſine meritis conferendum. ℂ Bonus dominus omnibus. Quartum nomen a communicatione diuinæ bonitatis, non iſtis aut illis ſed omnibus rebus. ¶ Et miſericordię eius. Explicatur modus quo diuina bonitas omnibus communicatur: ſcilicet ſic ꝙ in miſeria eſſent res omnes ſi non participarent diuinam bonitatem. Hoc enĩ ſignificatur dicendo. & miſericordię eius ſuper omnia opera eius: hoc eſt tollentes ab omnibus operibus eius ſtatum miſeriæ. Et per miſeriam intellige hic nihilum. Eſt enim ſenſus ꝙ deus eſt bonus omnibus ſic ꝙ velut affectu miſerentis / ſubleuat omnia de nihilo. in omnibus enim operibus dei inuenitur aliquid creatum ex nihilo. Et rurſus in omnibus operibus dei inuenitur ſemper ſubleuatio ab aliquo malo ſeu aliqua priuatione, non ex debito aut neceſſitate aliqua / ſed tanq̃ ex affectu miſerentis a deo procedens. Et ꝓpterea merito dicitur, & miſericordiæ eius ſuper oĩa opera eius. ¶ Nota hic moyſen. exo. 34. hæc dei nomina dixiſſe tranſeunte domino: vt inde ſumpta quæ hic recenſentur / inſinuent ꝙ de reuelata notitia dei tempore moyſi eſt ſermo.

Confitebuntur te. Explicatis nominibus quattuor dei regis vniuerſorum / incipit ꝓpheta exeq; ꝓpoſita. Et primo laudem dei regis in principio propoſiti. tum ab omnibus operibus dei, dicendo. Cõfiteãtur te domine omnia opera tua. non ꝙ res omnes intellectum habeant confitendi deum: ſed quia res omnes materia ſunt laudandi deum, nullumq; eſt dei opus quod non ſit materia laudis diuinæ. Et in hoc dicto clauditur ꝙ nullum opus dei eſt turpe aut malum aut vituperabile (ſicut ſunt multa opera hominũ) ſed quodlibet dei opus eſt materia laudis diuinæ. Maxima eſt artificis laus / cuius omne opus eſt materia laudandi artificem. & ſic magna dei laus ꝙ omne opus eius eſt materia laudis diuinę. ¶ Et

gratioſi tui benedicent te. Non dixit & omnes homines, ſed gratioſi tui: a virtute beneficentię gratui/
tę, explicans iuſtos laudantes deum. ad differentiam iniquorum qui non laudant dominum: eo ꝙ eo/
rum iniquitas non eſt opus dei.
Honorem regni tui dicent: & fortitudinem tuam, hoc eſt omnipotentiam tuam, loquentur, gratioſi
tui. Hæc duo prædicabunt prophetæ tui, ſacerdotes tui &c̄. Ad faciendum ſcire filios adam fortitudi/
nes eius, dei: & honorem decoris regni eius. Ad literam deſcribuntur moyſes, prophetę & reliqui mini/
ſtri legis annunciantes populo honorem diuini regni: hoc eſt honorem non turpem, non ſordidum,
non obſcęnum, ſed decorum, debitum deo quia rex eſt totius vniuerſi, & potentiam dei extendentem ſe
ſuper omnia: ad hoc vt ſciāt vniuerſi filii hominum vtrūq; horum. Et dixit hoc ad differentiam priſci
ſtatus ante legem: in quo non annunciabantur publice populo ea quæ dei ſunt: non enim habebant
legem, neq; erat populus liber. ſed erant doctrinę domeſticę patribus inſtruentibus filios: & ſic de ge/
neratione in generationem. Ita ꝙ per hoc deſcribitur ampliata & magnificata notitia ac laus
dei publice.
Regnum tuum. Explicat propheta vtrunq; annunciatum. De regno quidem. Regnum tuum regnū
omnium mundorum, comprehenſiuum eſt. non ꝙ plures ſint mundi: ſed quia ſi eſſent plures, quot/
cunq; eſſent comprehenderentur ſub regno tuo. Quāuis etiam pluralitas mundorum referri poſſit ad
diuerſos ſtatus: prout diſtinguimus mundum pręſentem a mundo futuro. Vel etiam ad diuerſas ma/
ximas vniuerſi partes: prout diſtinguimus mundum inferiorem a mundo ſuperiori. Et breuiter quo/
uis modo diſtinguantur mundi, regnum tuum eſt regnum comprehenſiuum omnium mundorum:
ita ꝙ nihil eſt aut eſſe poteſt exemptum a regno tuo. ¶ De fortitudine. Poteſtas tua in omni generatio/
ne & generatione, ad omnia ſecula ſe extendit. Et ſic ex primo vniuerſalitas rerum, ex ſecundo vniuer/
ſalitas temporum ſub regno dei deſcribitur.
Suſtentans dominus. Laudato deo rege, laudatur idem bonus omnibus: deſcribendo diuinam bo/
nitatem in conſeruatione rerum omnium. tum conſeruando ſpecies rerum per ſucceſſiuam genera/
tionem. Hæc enim conſeruatio ſignificatur a metaphora ſuſtentantis cadentes & erigentis deiectos:
ad ſignificandum duas actiones concurrentes ad conſeruationem ſpecierum. Quarum altera eſt con/
ſeruatio indiuiduorum pro tempore. Et hæc ſignificatur per ſuſtentationem cadentium. ſingularia. n.
quia corruptibilia ſunt, cadentibus aſſimilantur: & conſequenter eorum conſeruatio ſuſtentationi ca
dentium aſſimilatur. Altera eſt ſurrogatio ſuccedentium pro corruptis: hoc eſt filiorum pro patribus,
& vniuerſaliter ſuccedentium loco corruptorum. Et hæc aſſimilatur erectioni deiectorum. eſt enim ve/
lut erectio collapſorum, ſurrogatio ſimilium loco corruptorū: iuxta illud eccl. 30. mortuus ē pater eius,
& quaſi nō eſt mortuus, reliquit. n. ſimilē ſibi poſt ſe. ¶ Tum quātum ad cibationem omnium quæ ve
getantur. Hæc enim ſignificatur dicendo. Oculi omnium ad te expectabunt. Ad ſimilitudinem ſuſpi/
cientium ſeruorum in dominantes ſibi expectando cibum, deſcribitur naturale deſiderium omnium
vegetabilium expectantium a deo nutriri. ¶ Vnde & ſubditur. Et tu dans, eris, eis cibum ſuum, propor
tionatum illis: nec ſolum cuilibet cibū in proportionatum, ſed etiam in tempore ſuo, hoc eſt in tempo/
re quo oportet eos ali. Hoc enim videmus impleri quotidie ſm diuerſas partes mundi.
Aperiens manus tuas. Modus quo deus paſcit viuētia, deſcribitur ad ſimilitudinem aperientis ma/
nus ad largiendum. Et ſaturans omne viuum complacentia: hoc eſt quodlibet te delectante ipſum. In
quo ſignificatur ſuauiſſima prouiſio alimenti: dum prouidetur de cibo quo ad neceſſitatem, & delecta
bili quo ad appetitum, & tempore congruo.
Iuſtus dominus. Laudato rege bono omnibus, laudatur modo magnus gratiæ. Vbi aduerte ꝙ ha
ctenus laudatur regnum dei ſm id quod commune eſt rationabilibus & irrationabilibus: modo intē
dit laudare regimen dei ſm ꝙ prouidet rationalibus creaturis: reſpectu quarum poſita ſunt ſuperius il/
la nomina, miſerator, miſericors, lentus iratum, & magnus gratię. Ita ꝙ hic tractatur regimen dei reſpe
ctu iuſtorum & peccatorum. & inchoat a gratia. Verum quia humani principes ita ſe exhibent gra/
tioſos multis vt tamen aliis ſe exhibeāt iniuſtos (vt patet in principibus quos videmus profuſe pro/
digos circa quædam, & ex alia parte auaros, raptores, & ſic de ſimilibus) ad excludendū tale monſtruo/
ſum regimen, iungit propheta ſimul in regimine diuino gratiam & iuſtitiam: aſſerendo ita deum eſſe
gratioſum in omnibus operibus ſuis ꝙ tamen in omnibus etiam eſt iuſtus. quod eſt dictu, ꝙ ſine cu/
iuſq; iniuria eſt deus omnibus gratioſus. Et verificatur gratia dei in omnibus rationalibus creaturis,
quæ ſolę ſunt capaces gratię: quia & punit citra cōdignum, & remunerat ſupra condignum. Magna
eſt ſiquidem dei gratia erga peccatores ꝙ non exterminat eos ſtatim: quum peccator indignus ſit pa
ne quo veſcitur, vt inquit aug.
Propinquus dominus. Laudatur deus miſericors, ex hoc ꝙ colentibus eum ad ſimilitudinem p
pinqui ſe exhibet: quia eſt eis propinquus non loco ſed voluntate beneuola ad ſalutem eorum in veri/
tate. Hoc dicitur ad differentiam eorum de quibus ſcriptum eſt. populus hic labiis me honorat, cor au

tem eorum longe eſt a me. In veritate ſiquidem vocant deum, qui cultui diuino conformant vitam ſuam.

Voluntatem timentium ſe faciet. Laudatur deus miſerator ab opere erga timentes eum triplici. Primum eſt. faciet voluntatem timentium ſe. Non dicit faciet petitionem, ſed voluntatem: quia bonus dominus qui negat quandoq; quod petimus, vt tribuat quod vellemus ſi cognoſceremus magis vtilia. ¶ Secundum eſt. & clamorem eorum audiet, in tribulatiõe, in timore. ¶ Tertium. & ſaluabit eos. Hic effectus tertio deſcriptus, infallibilis eſt effectus duarum praecedentium actionũ. nam ita deus audit clamorem & facit voluntatem timentium ſe, vt tandem ſaluet eos.

Cuſtodiens dominus omnes diligentes ſe. Hoc eſt supremũ miſerationis opus in hac vita, q; deus curam vigilantem ad ſimilitudinem cuſtodis exercet reſpectu diligẽtium ſe. ¶ Aduerte hic tres gradus iuſtorum cõmemorari: ſcilicet colentium deum in veritate, timentium deum, & diligentium deũ. Et colentibus quidem deſcribitur deus propinquus: pręſtantibus autem multo timore dei, deſcribitur audiens, faciens voluntatem eorum, & tandem ſaluans. diligentibus vero (hoc eſt amore ipſius ardentibus) cuſtos deſcribitur.

Et vniuerſos impios deſtruet. Laudatur demum deus longus irarum: dicendo q; deſtruet, non ſtatim ſed in futurum protrahendo punitionem, vniuerſos impios. vbi aſſeritur punitio, protrahenda tamen.

Laudem domini. Decurſis ſpecialibus rationibus laudandi deum ex diuerſis nominibus, concludit propheta ſimpliciter & abſolute laudandum deum a ſe, & benedicendum nomen ſanctitatis eius ab omni carne. Siue per carnem intelligas omne animal, ſiue reliquum genus humanum, aut reliquum populum. Ita q; intendit dicere q; ego ore ꝓprio laudabo deũ, & omnis caro, hoc eſt vtriuſq; ſexus mares & foeminę omnes benedicent nomen domini. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Halelu iah. CXLV.

Lauda anima mea dominum: laudabo dominum in uita mea, pſallam deo meo quandiu fuero.

Nolite confidere in principibus: in filiis hominum in quibus non eſt ſalus.

Exibit ſpiritus eius & reuertetur in terram ſuam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.

Beatus cuius deus iacob adiutor eius: ſpes eius in domino deo ipſius qui fecit coelum & terram, mare & omnia quę in eis ſunt.

Qui cuſtodit ueritatem in ſeculum: facit iudicium iniuriam patientibus, dat eſcam eſurientibus.

Dominus ſoluit compeditos: dominus illuminat cęcos.

Dominus erigit eliſos: dominus diligit iuſtos.

Dominus cuſtodit aduenas: pupillum & uiduam ſuſcipiet, & uias peccatorum diſperdet.

Regnabit dominus in ſecula: deus tuus ſion in generationem & generationem.

¶ IVXTA HEBRÆVM. CXLVI.

1 Alelu iah: lauda anima mea dominum.

2 Propheta. Laudabo dominum in uitis meis: cantabo deo meo in opere meo.

3 Ne confidite in principibus: in filio adam (hois), q; non ei ſalus.

4 Egredietur ſpiritus eius, reuertetur (filius hois) ad terram ſuam† (terre ſue): in illa die peribunt cogitationes eius (hois).

5 Beatitudines (ſunt illius) cuius deus iacob in adiutorio eius: expectatio eius ſuper domino deo ſuo.

6 Faciente cœlos & terram, mare, & omne quod in eis: cuſtodiente ueritatem ſeculo.
7 Faciente iudicium calūniam patientibus, dante panem eſurientibus: dominus[4] ſoluens uinctos.
8 Dominus[4] aperiens cęcis: dominus[4] erigens deiectos, dominus[4] diligens iuſtos.
9 Dominus[4] cuſtodiens peregrinos: pupillum & uiduam roborabit, & uiam impiorum torquebit.
10 Regnabit dominus[4] ęterno, deus tuus ° ſion generationi & generationi: halelu iah.

TItulus aut nullus eſt aut halelu iah. Dico autem hoc: quia in quęſtionem uertitur an halelu iah hic ſcriptum ſit titulus an principium pſalmi. Crediderim ego principium eſſe pſalmi: eo ꝙ conſonat contextui pſalmi ꝙ pręinuitatus ſit populus cui poſtea dicitur, ne confidite in principibus: & in calce pſalmi, deus tuus ſion &c̄. Incipiat itaq; pſalmus iſte ab halelu iah (hoc ē laudate deum) ſicut & terminatur in halelu iah. quāuis eccleſiaſticus vſus nec in pricipio nec ī fine pſalmi cātet halelu iah. Materia pſalmi (vt clare pſalmus ipſe teſtatur) eſt exhortatio populi iſrael, per modum tamē laudis, ad confidendum in deo ſolo: eo ꝙ fœlicitas tam vitę q̄ operum noſtrorum non ab homine ſed a deo pendet et habetur.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta vbi populum animamq; propriam inuitauit ad diuinam laudem, & ſeipſum protulit laudaturum deum ratione tam vitę q̄ operis proprii, monet ne confidant in homine, aſſeritq; beatos confidentes in deo: aſtruens dicta ex conditionibus inde hominis hinc dei ꝓteritis, ꝓſentibus & futuris.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

HAlelu iah. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam, ibi ne confidite. ¶ Proponendo inuitat & explicat materiam, ſimul ab exemplo monens. Inuitat populum iſrael, dicēdo laudate deum. inuitat & animam propriam, dicendo lauda anima mea dominum. Decernit materiam laudis ſimulq; monet populum ad laudandum deum ab exemplo ſuo, dicendo. Laudabo, ego, incipiam ego laudare, dominum in vitis meis, ratione vitę meę. Hæc eſt prima pars materię. Cantabo deo meo in opere meo, ratione operis mei. Et hæc eſt altera pars materiæ. Proponit enim laudandum eſſe deum ratione tam vitę q̄ operis. Vbi aduerte ꝙ ad literam intēdit propheta inſtruere populum ꝙ omnia bona quæ habet populus iſrael (ſiue ad vitam ſiue ad opera eorum ſpectent) habet a deo, & non a principibus: puta moyſe, ioſue, ſamuele, ſaule, dauide &c̄. & propterea debet confidere in ſolo deo, & ſolum deum recognoſcere autorem bonorum ſuorum.

¶ Ne confidite. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, deum ſeu dñm, ab oppoſito. Secundo tractatur eadem a propoſito, ibi beatitudines. Tertio illa, in vitis meis, ibi cuſtodiente. Quarto illa, in opere meo, ibi dominus ſoluens. Quinto completur ratio vtrorūq;, ibi regnabit. ¶ Explicat itaq; quorſum & quo ſenſu inuitet ad laudandum deum: ſcilicet vt deus & homo opponuntur. Dupliciter ſiquidem poteſt homo conſiderari. Vno modo vt ſubſtat deo. & ſic laudare hominem, confidere in homine, & attribuere homini quæ ſunt hominis miniſtri dei, nō vetatur ſed laudabile eſt: immo ingrati animi eſſet non recognoſcere hominum miniſtrorum dei beneficia. Et ſic conſideratus homo non opponitur deo: quoniam conſideratur vt ſubſtat deo. Altero autem modo conſideratur homo tanq̄ ſm ſeipſum caput & principium, non habita relatione ad deum. Et ſic homo opponitur deo: quia velut alterum caput diſtinctum e regione a deo, conſideratur. Et ſic ſcriptum eſt. maledictus homo qui confidit in homine hiere. 17. Et iuxta hunc ſenſum dicitur hic. ne confidite in principibus, tanq̄ capite vnde pendet ſalus: quia fiducia tanq̄ in capite reſeruatur deo. Intendit enim per hoc declarare ꝙ ad hoc inuitat ad laudandum deum, vt recognoſcatur deus caput & autor bonorum, & nō princeps aut homo aliquis. Cum quo tamen ſtat ꝙ principes & homines poſſunt & debent recognoſci vt miniſtri dei: & poteſt homo in eis confidere in gradu eorum. ſ. vt miniſtri ſunt dei.

In filio adam. Vetatur confidentia in potentatu humano, dicendo in principibus: in viribus naturæ, dicendo in filio hominis. Et ratio ſubditur. ꝙ non ei ſalus: hoc eſt ꝙ non eſt in facultate eius donare ſalutem: quia non habet ſalutem pro ſe filius hominis. Quod ſtatim probat ex hoc ꝙ eſt mortalis. Egredietur ſpiritus eius, filii hominis. Non dixit egredietur anima eius, ſed ſpiritus eius: quia animæ officium eſt in ſolo corpore: nō enim animat niſi exiſtens in corpore. Egreditur autem ſpiritus: hoc eſt in ſtatum & officium ſpiritus. anima enim egreſſa a corpore, exiſtit illo modo quo exiſtunt ſpirituales ſubſtantię, & officiis vacat ſpiritualis ſubſtantiæ. Et reuertetur, non ſpiritus ſed filius hominis ſm corpus, in terram ſuam: iuxta illud gene. 3. puluis es & in puluerē reuerteris. Et propterea dicta eſt terra materna ipſius. In illa die peribunt cogitationes eius. non ſolum peribit ipſe homo in die mortis ſuę,

ſed etiam peribunt cogitationes eius/hominis:hoc eſt diſpoſitiones de faciendo/de adiuuando/& ſimilibus.Et dixit hoc referendo ad id quod dixerat de principibus ꝙ non poſſunt ſaluare.quia pereunt nõ ſolum ipſi ſed diſpoſitiones eorum.

Beatitudines. Tractatur hic eadem particula a propoſito:manifeſtando in deo inueniri rationes cõfidendi in eo,non ad modicum aliquid vitandum aut conſequendum/ſed ad plenam fœlicitatem aſſequendam.¶ Et per oppoſitum ad tres conditiones humanorum principum/conditiones dei declarat ad beatitudinem populi.Beatitudines/fœlicitate preſentis vitæ ad literam & futurę in ſpe ſunt populi,cuius deus iacob/hoc eſt populi deſcendentis a iacob,in adiutorio eius/ſupple eſt:expectatio eius/ ſcilicet populi,ſuper domino deo ſuo.Duę conditiones ad beatitudinem concurrere deſcribuntur.Altera ex parte dei:ſcilicet eſſe adiutorem. altera ex parte hominis:ſcilicet confidẽtia in deo.Quas ſic intellige ꝙ ſecunda eſt explicatio primæ.explicat enim populum cuius deus eſt adiutor/eſſe confidentem in deo.Ita ꝙ beatitudo populi in poteſtate ipſius deſcribitur:ꝙ ſcilicet confidat in deo:quia confidenti nõ deeſt adiutorium dei,qđ perficit beatitudinem.¶ Faciente cœlos & terram,mare & omne quod in eis.Dixerat de pricipibus hũanis ꝙ erãt filii hominũ,dicit ecõuerſo de deo iacob ꝙ eſt factor oĩum. ¶ Cuſtodiẽte veritatẽ.Dixerat de principibus hũanis ꝙ nõ ei ſalus:dicit modo de deo ꝙ oẽm ſalutẽ facit.Et inchoat a prima radice:hoc eſt a promiſſione facta primis patriarchis,ꝙ ſeruauit & ſeruat eã ſeculo pmiſſo.Promiſerat.n.deus tam abrahę gen.15.q̃ iacob gen.46.ꝙ reduceret populum de ęgypto,& daret promiſſionis terram.Hoc enim cõmunis ſalutis opus ſignificatur dicẽdo.cuſtodiente veritatem/curã habẽte adimplendi pmiſſa ſeculo/quartę generatiõis.cura.n.veracitatis ẽ facere vt dixit.

Faciente iudicium. Ex fixa radice diuinę veracitatis ſeruatę deſcribit ramos inde ortos. Et primus ẽ iudiciũ quod exercuit deus cõtra ęgyptios.quo deſcribiť facere iudiciũ calũniã patiẽtibus iudęis ĩ ęgypto iuxta illud eſa.52.in ęgyptũ deſcẽdit ppl's meus ĩ pricipio vt colonus eẽt ibi,& aſſur abſq; vlla cã calũniatus ẽ eũ.¶ Si latinitas pmitteret,dictio interptata calũniam patiẽtibus/interptareť calũniatis. Dante panem eſurientibus/tum manna in deſerto/tum panẽ hoc eſt victum neceſſarium in terra promiſſionis.Et hoc ad literam videtur intendere textus.

Dominus ſoluens vinctos. Ab hic quę ſequũtur beneficia,ſpectãt ad tẽpora qbus poſt ioſue oppſſi ſunt hebræi a multis pricipibus/& a deo liberati diuerſimode.ita ꝙ tẽpore dauidis fuit plene liberatus ppl's.¶ Dñs ſoluẽs vinctos.Hæc oĩa quæ ſubſequũtur beneficia diuina/experiẽtia cõprobauit:dũ alligati ſeruituti tyrãnoꝝ/ſoluti ſunt:deiecti a diuitiis & honoribus/erepti:iuſtis mõſtrata eſt diuina dilectio:cęcis/hoc eſt clauſis in carcere(q nõ poſſunt videre lumen)apertus eſt carcer:deductis in peregrinas terras/affuit deus cuſtos.Hæc.n.oĩa viderũt vſq; ad tẽpus dauidis adimpleta.¶ Quibus addũtur duo alia futura.ſ.pupillũ & viduã roborabit,& viam impioꝝ torquebit.Nec ideo futura deſcribuntur qa nõ ſint adimpleta ſicut & cætera narrata:ſed vt ex diuina in his duobus perſeuerantia ſignificata p verba futuri tpis/itelligãtur futura ẽt reliq̃ opportuna bñficia.¶ Rõ aũt q̃re hæc ſola ſcripta ſint in futuro eſt:qa miſerię priores(.ſ.vinculorũ/carcerũ/deiectionũ ac peregrinationũ)& trãſitorę erant & deſierant in populo iam libero ſub regno dauidis.Hæc autem duo nunq̃ defectura erant.nam ſtatus pupillorum & viduarum ſemper in aliquibus ſaluatur:& ſimiliter via impiorum ſemper inuenitur in aliquibus.Daturus ergo opem pupillis & viduis(vtpote impotentibus ſe adiuuare)deſcribitur.& torturus viam impiorum:vt dum tendunt ad opprimendum alios/opprimantur ipſi.ſic enim torquetur eorum via.¶ Et hæc intellige iuxta promiſſiones veteris teſtamenti. Et commemorauit propheta tot ſalutifera beneficia exhibita populo,ad declarandum ꝙ omnis ſalus populi eſt in facultate dei:vt ex perceptis beneficiis confideret in deo.

Regnabit dominus. Dixerat de principibus humanis/ęgredietur ſpiritus eius reuertetur ad terram ſuam &c̃.dicit econuerſo de deo ꝙ regnabit dominus æterno.nõ ſolum ipſe eſt immortalis,ſed etiam regnum eius.Deus tuus ſion generationi & generationi.Hinc apparet ꝙ ad ſion locutus eſt:hoc eſt ad populum hebręum,ſignificatum a capite regni ſion.Hinc rurſus apparet ꝙ poſtq̃ dauid erexit ſion in ciuitatem ſuam/locauitq; ibi arcam domini,editus eſt pſalmus iſte.Et propterea quum dixiſſet ꝙ regnabit dominus ęterno,dicit ad ſion.deus tuus/hoc eſt qui in te colitur,generationi & generationi/ſupple adero:hoc eſt ſuccedentibus ſibiinuicem generationibus non deficiet tibi.& propterea haleluiah/hoc eſt laudate deum.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO.¶ Halelu iah. CXLVI.

Laudate dominum quoniam bonus eſt pſalmus:deo noſtro ſit iucunda decoraq; laudatio.

Edificans hieruſalem dominus:diſperſiones iſraelis congregabit.

Qui ſanat contritos corde:& alligat contritiones eorum.

Qui numerat multitudinem ſtellarum:& omnibus eis nomina uocat.
Magnus dominus noſter & magna uirtus eius:& ſapientię eius non eſt numerus.
Suſcipiens manſuetos dominus:humilians autem peccatores uſq; ad terram.
Pręcinite domino in confeſſione:pſallite deo noſtro in cithara.
Qui operit cœlum nubibus:& parat terræ pluuiam.
Qui producit in montibus fœnum:& herbam ſeruituti hominum.
Qui dat iumentis eſcam ipſorum:& pullis coruorum inuocantibus eum.
Nō in fortitudine equi uoluntatem habebit:nec in tibiis uiri beneplacitum erit ei.
Beneplacitum eſt dño ſuper timentes eum:& in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius.

CXLVII.

LAuda hieruſalem dominum:lauda deum tuum ſion.
Quoniam confortauit ſeras portarum tuarum:benedixit filiis tuis in te.
Qui poſuit fines tuos pacem:& adipe frumenti ſaciat te.
Qui emittit eloquium ſuum terrę:uelociter currit ſermo eius.
Qui dat niuem ſicut lanam:nebulam ſicut cinerem ſpargit.
Mittit cryſtallum ſuam ſicut buccellas:ante faciem frigoris eius quis ſuſtinebit?
Emittet uerbum ſuum & liquefaciet ea:flabit ſpiritus eius & fluent aquę.
Qui annunciat uerbum ſuum iacob:iuſtitias & iudicia ſua iſrael.
Non fecit taliter omni nationi:& iudicia ſua non manifeſtauit eis.

¶IVXTA HEBRÆVM. CXLVII.

1 Propheta. LAudate deum:quoniam bonum canere deum noſtrum, quoniã ſuauis pulchruit laus.
2 Ædificans hieruſalem dominus:impulſos iſrael congregabit.
3 Medens confractis corde:& alligans dolores † eorum. † dolorib^9
4 Supputans numerum ſtellis:oĩbus ipſis nomina uocabit.
5 Magnus dominus noſter & multę fortitudinis:intelligentię eius non numerus.
6 Eleuans humiles dominus:humilians impios uſq; terram.
7 Canite domino in confeſſione:canite deo noſtro in cithara.
8 Operiens cœlos in nubibus,parans terrę pluuiã:germinare faciens montes herbam.
9 Dans beſtię cibum ſuum:filiis corui qui uocabunt.
10 Non in fortitudine equi uolet:non in cruribus uiri complacebit.
sed
11 Volens dominus timentes ſe:ſperantes in gratia eius †. † grã ſuę
12 ¶ Lauda hieruſalem dominum:lauda deum tuum ſion.
13 Quia corroborauit ſeras portarum tuarum:benedixit filios tuos in medio tui.
14 Qui ponens terminum tuum pacem:adipe frumenti ſaciabit te.
15 Mittens dictum ſuum terrę:uſq; uelociter curret uerbum eius.
16 Dans niuem quaſi lanam:pruinam quaſi cinerem ſparget.
17 Iaciens glaciem ſuam quaſi buccellas:ad facies † frigoris eius quis ſtabit? † faciebus
18 Mittet uerbum ſuum & liquefaciet illa:flabit ſpiritum ſuum,fluent aquę.
19 Annuncians uerbum ſuum iacob:ſtatuta ſua & iudicia ſua iſrael.
20 Non fecit ſic omni genti,& iudicia non cognouerunt ipſi:halelu iah.

TItulus nullus eſt. ¶ Materia pſalmi eſt laus dei vigens in hieruſalem,ob ſpecialia dona dei ibidem. Apparet autem hæc materia tum quia hæc duo in principio pſalmi proponuntur. tum quia in hoc pſalmo nihil agitur aliud niſi ꝙ laudatur deus magnus dominus &c.& rurſus laudatur

deus inbeneficiis tribus concernentibus hieruſalem: vt clarius patebit in diſcurſu. ¶ Et ſcito ꝙ hic pſalmus comprehendit etiam lauda hieruſalem dominum. non. n. in textu hebreo, lauda hieruſalem eſt alius pſalmus, ſed pars eſt huius pſalmi.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta inuitat ad laudandum deum. tum quia bonum eſt laudare deū ob magnitudinem intelligentię, potentię & dominii. tum quia laus diuina, iam pulchra & ſuauis eſt in hieruſalem. tum ob diuinum beneficium ex ædificatione hieruſalem proueniens ſingularibus perſonis iſrael: ſcilicet congregationē diſperſorum. tum ob beneficia collata ciuitati hieroſolymitane. tum ob ſingulare beneficium diuine legis collatum vniuerſo populo: quę in hieruſalem exercetur ac declaratur.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Laudate deum. Diuidiť pſalmus in ptes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuā, ibi ædificans. ¶ Proponit laudandū deum duplici ratione. Altera eſt. Quoniā bonum eſt canere deum noſtrū: hoc eſt quia ſecūdum ſe eſt opus bonum laudare cantando deum noſtrum. tranſit. n. actus laudandi ſuper materiam dignam omni laude & omni cantu. Altera eſt. quoniam ſuauis pulchruit laus. Hæc ratio plus ſignificat q̄ explicat. explicat. n. quia diuina laus reddita eſt ſimul pulchra & ſuauis ſeu iucunda, delectabilis. Significat autem locum ſion ſeu hieruſalem in quo reddita eſt pulchra, ſeu iucunda atq; delectabilis diuina laus. Intendit ſiquidem propheta inuitare ad laudādū deum tum quia ſm ſe bonum eſt laudare deum. tum quia hieruſalem pulchrifecit ſuauem laudem dei. Quod conſtat eſſe verum: quia hieruſalem fuit primus locus perpetuę firmitatis diuini cultus, & erat ciuitas regia. ex his. n. diuina laus poterat ordinari & pulchrior & iucundior q̄ dum vagaretur & in locis vilioribus eſſet. ¶ Vbi etiam ſcito ꝙ pſalmus iſte incipit ab halelu iah, & terminatur in halelu iah. Quod ideo dixerim: vt facilius credas præcedentem pſalmum terminatū in halelu iah, inchoare quoq; ab halelu iah.

¶ Ædificans hieruſalem. Incipit hic ps executiua ordīe nouo. eſt. n. in hoc pſalmo ſingularis ſtilus. interciſis ſiquidem & non continuatis ſententiis tractantur ambe particulę propoſitę. Et ſunt ſententię interciſę ſic, ꝙ ſecant ſe inuicem ſententię concernentes vnam particulam & ſententię concernentes alteram. ¶ Verum vt ordo progreſſus percipiatur, notandum eſt ꝙ prima particula (ſcilicet quoniam bonum eſt canere deum noſtrum) exercetur a triplici capite: ſcilicet ſapientię, potentiæ & bonitatis diuinę. quę tria numerantur in verſiculo quinto, ſed tractantur in locis interciſis. Nam ſapientia tractatur in. 4. verſiculo: bonitas autem in octauo & nono: potentia vero in. 15. 16. 17. et. 18. Vbi videre potes interciſas ſententias concernentes primam particulā. ¶ Secūda quoq; particula (ſcilicet quoniā ſuauis pulchruit laus) ex triplici capite tractatur. Primum ex vtilitate ædificii hieruſalem ad cōgregandos diſperſos. & hoc tractatur in verſiculis. 2. 3. 6. 10. et. 11. Secundū eſt ex bonis propriis hieruſalē. & hoc tractatur in verſiculis. 12. 13. et. 14. Tertium eſt ex beneficio legis vigentis in hieruſalem. & hoc tractatur in duobus vltimis verſiculis pſalmi. vbi etiam apparet tanta interciſio ſententiarum concernentium ſecundam particulam. ¶ Vbi aduerte ꝙ ad primam particulam (quia bonū eſt canere deū) ſpectant laudes dei abſolute: ad ſecūdam autem laudes dei vt benefactoris hieruſalem. Ad hanc enim regulam aſpiciens, facile diſcernes quid cui debetur.

¶ Tractans itaq; primū caput quare laudandus eſt deus ex loco magnificante diuinā laudē, aſſumit ꝙ dominus ędificans hieruſalem congregabit impulſos iſraelis: hoc eſt ꝙ ędificatio hieruſalem eſt ad cōgregandum expulſos iſraelitas. Si textus diceret ad congregandum impulſos iudę aut hieruſalem aut ſion, intelligerem proculdubio prophetiam hanc eſſe vaticinantem reditum de captiuitate babylonica in ędificatione hieruſalem ſub cyro & dario perſarum regibus: ſed quia dicit impulſos iſrael, quod eſt nomen totius populi, quos conſtat non eſſe congregatos in illo reditu (immo pars illa quæ appellabatur iſrael, continens decem tribus, nunquā rediit) ideo verba iſta hiſtorica, & res quę gerebantur tunc temporis deſcribentia intelligo. Et eſt ſenſus. ꝙ deus ordinauit ędificari hieruſalem ad firmamentum regni, ad dominandum finitimis qui oppreſſerant populum: ac per hoc ad congregandum multos homines iſrael qui fuerant abducti ex iſrael ab oppreſſoribus populi. Significanter autem non dicit ꝙ ędificium hieruſalem habeat hanc vtilitatem, ſed dicit ędificans dominus hieruſalem: attribuens domino inſtitutori vtrunq;, ędificium ſcilicet & congregationem. ¶ Impulſos. Significatur duplex malum: ſcilicet abductionis & modi, ſcilicet per modum impellendi. ad ſignificandum magnitudinem violentię illatę iſraelitis quum diſpergerentur. Vt. n. patet in li. iudi. ca. 2. iratus dominus contra iſrael, tradidit eos in manus diripientium, qui ceperūt eos & vendiderunt hoſtibus qui habitabāt per gyrū. Iſti. n. ſunt de quibus hic dicitur, impulſos iſraelis congregabit. tpe. n. dauidis qui primus cœpit ędificare hieruſalem ſub domino (prius. n. habitabať a iebuſeis) congregati ſunt iſti diſperſi redeūtes ad terram ſuam: quū dauid ſubegit finitimos, & dominatus eſt vſq; ad euphraten.

¶ Medens contritis corde. Proſequitur beneficium congregationis accumulando beneficia. ita ꝙ non ſolum congregat, ſed etiam curam habet congregatorum ad ſimilitudinem medici medentis vnguento & ligantis loca dolorum. Et intendit ad literam curam per conſolationem afflictorum qui vo

cantur confracti corde.meſtitia enim tot malorum perpeſſorum in diſperſione;per confractionem cordis ſignificatur:& variæ indigentiæ eorundem per loca dolorum ſignificantur. Quæ deſcribuntur etſi non ſanatæ;tamen medicatæ.Per quod intelligo ad literam ꝙ congregatoꝝ cura habita eſt;& illis ſubuentum eſt:quis non ſint effecti ita locupletes ſicut prius.

Supputans numeruꝫ ſtellis. Intercisio eſt.& incipit tractare primam particulam;quoniam bonum eſt canere deum noſtrum:anchoando ab infinita dei ſapientia ſeu intelligētia.laudando eam a duobus actibus:ſcilicet numeratione ſtellarum & nominatione ſingularum.¶ Nota prudens lector,nihil inter omnia corporalia admirabilius magiſq; proprium diuinę notitię apparere q̄ numerū ſtellarum & propria earum nomina;ſignificantia ſcilicet earum naturas ſeu proprietates.& propterea propheta intelligentiam dei laudat a numeratione & nominatione ſtellarum.

Magnus dominus noſter. Tria capita ſm quæ laudandus eſt deus abſolute;hic adunantur. Primū eſt.magnus dominus noſter.In quo magnitudo diuina non molis nec potentiæ ſed bonitatis tangiſ. ¶ Et multę fortitudinis,ſecundum caput magnæ potentiæ diuinæ per hoc canitur.¶ Et intelligentiæ eius nō numerus.tertium caput infiniti intellectus ſeu infinitę ſapientiæ.Et hoc caput tertium iam declarauit in pręcedenti verſiculo a numeratione & nominatione ſtellarū:reliqua duo capita inferius tractabit. Vnde apparet ꝙ ſm ordinem ſententiarū iſte verſiculus pręcedit pręcedentem.

Eleuans humiles dns. Redit ad proſequendā congregationē diſperſoꝝ,deſcribendo modum cōgregandi.ſ.eleuando deiectos;& humiliando impios.Et vere ſic fuit:qm̄ eleuādo dauidem deiectum;& humiliando impios hoſtes iudæoꝝ,congregat diſperſos & ſubuenit eis.

¶ Canite domino in confeſſione; laudis vocalis: canite deo noſtro in cithara; hoc eſt adhibitis muſicis inſtrumentis. Quod poteſt intelligi dictum ratione totius materię:appoſitum autem poſt præcedentem verſiculum,quia in eo diuina eleuatio dauidis qui inſtaurauit & magnificauit diuinū cultum in hieruſalem;cantata eſt.

Operiens celos. Intercisio eſt.redit.n.ad primā particulam(ſcilicet quoniā bonum eſt canere deum noſtrum)ex illo capite magnus dominus noſter;magnitudine non ſolum dominii ſed bonitatis. Quā declarat ex cōmunibus beneficiis non ſolum hominibus bonis & malis:ſed etiam inanimatis & beſtiis & auibus;in filiis coruí ſignificatis.Qui vocabunt.Pulli animalium qui aluntur a parentibus;recurrūt pro alimento ad parentes:ad quorū differentiam pulli coruorū qui dicuntur non ali a parentibus,dicuntur vocare (hoc eſt vocibus eſurialibus clamare) & paſci rore.diuina prouidentia ſic diſponente,quę animalibus omnibus diſpoſuit eorum alimentum.

Non in fortitudine equi. Proſequiſ congregationē diſperſoꝝ:aſſignando rationem congregationis eoꝝ complacentiā dei,non in potentia equitū aut peditum regni iſrael;ſed in timentibus ipſius & ſperantibus in gratia eius. Vbi colligendo tria ſparſim dicta circa congregationē diſperſorū,apparet primo deſcriptam rem geſtam in cōgregatione & cura congregatoꝝ;cum mō rei geſtæ.ſ.eleuando humiles & humiliando impios.& demum,rationē rei geſtæ ex parte diuinę voluntatis,cōplacentiam non in fortitudine equitum aut peditum ſed in timore & ſpe ipſius dei:hoc eſt in virtutibus animi quæ cōprehenduntur in his duobus:timore ſcilicet dei & ſpe gratię eius.

Lauda hieruſalem. Tractat rurſus ſecūdam particulam(.ſ.qm̄ ſuauis pulchrauit laus)iuxta ſecūdū caput.ſ.beneficia ꝓpria ciuitati hieroſolymitanę.& ꝓpterea ſpecialiter monet hieruſalem ac ſion.¶ Quia corroborauit ſeras. Quattuor cōmemorantur beneficia. Primū munitæ clauſuræ;in corroboratis ſeris portarum.Secūdum multiplicationis ciuium;in benedictione filioꝝ. Tertium pacis;in cōſtitutione pacis in confinibus.Quartum abundantię annonę;in ſacietate ex frumento pingui.

Mittens dictum ſuum. Intercisio eſt.Redit.n.ad primā particulam(.ſ.qm̄ bonum eſt canere deū noſtrum)ex tertio capite.ſ.quia eſt multę fortitudinis.declarando fortitudinē ſeu potentiā dei ex efficacia imperii diuini:ꝙ.ſ.celerrime adimpleſ quod ipſe iubet fieri. Ita ꝙ velociſſima efficacia in opibus naturę affertur declaratiua diuinę fortitudinis:ſicut ſupius inducta quoq; ſunt ſola naturalia opera.ſ.numerus ſtellaꝝ ad teſtificandā ſapientiam,& naturalis gubernatio inferioꝝ ad teſtificandā bonitatē. Intēdit.n. propheta ex hmōi inſertione naturaliū, efficere vt imbibant hoies ſibi hanc fidem ꝙ idē eſt deus actor & gubernator naturę qui eſt ſpālis gubernator populi iſrael:vt ſciat mūdus ꝙ non finxerūt ſibi deum, ſed colunt & laudant deū qui eſt vere deus:vtpote actor omniū naturalium operū.¶ Mittens dictum ſuum terrę;imperando quodcūq; dixerit,vſq; velociter curret verbū eius.Ecce effectus ꝙ verbū eius curret non ſolū velociter ſed vſq; velociter:hoc eſt attinget velocitatē quācunq;.quod atteſtatur potentiæ imperantis. Et hoc declarat in duobus cōtrariis effectibus ſucceſſiue. Primo in triplici genere niuis.ſ.in niue ad ſimilitudinē lanę(quę eſt cōiter nota)dicendo,dans niuē quaſi lanā.& in niue ad ſimilitudinē cineris(quę apparet in montibus germanię)dicendo,pruinā quaſi cinerē ſparget.& demum in niue;ſi tamen nix dici pōt,ad ſimilitudinē fragmentoꝝ(quę vbi videaſ neſcio)dicendo,iaciens glaciem ſuam quaſi buccellas.Expoſuiſſem per glaciem grandinē,niſi contextus ſequētium me ꝓhibuiſſet.ſequitur.n. ad facies frigoris eius quis ſtabit? Grando ſiquidem cōiter fit tēporibus calidis:quum fiat per antipari-

ſtaſim. hęc autem glacies quá de cœlo iacit deus ad ſimilitudinem buccellarum, intolerabile frigus incolis affert. & propterea dicitur, ad facies frigoris eius quis ſtabit? ¶ Aduerte hæc omnia allata eſſe ad cõteſtandam celeritatem manifeſti operis dei in naturalibus. vnũquodq; enim horum celerrime fit: vtpote quod non prius fit in aere, & poſtea cum tempore deſcendit ad nos, ſed generando deſcendit & deſcẽdendo generatur: ſicut pluuia.

Mittet verbum ſuum. Contrarius effectus etiam naturalis ad cõteſtandum diuinum imperiũ ſubinfertur: quo mittit ventum auſtralem & liquefacit hęc, & fiunt fluentes aquę.

Annuncians verbum ſuum. Perficitur hic tractatus ſecundę particulę (ſcilicet quoniam ſuauis pulchra eſt laus) ex beneficio diuinę legis. ¶ Vbi nota progreſſum quod primo laudauit beneficium diuinum reſpectu ſingularium perſonarum ex toto populo diſperſarum. ſecũdo beneficium reſpectu vniuerſitatis hieroſolymitanę: & nunc demum beneficium reſpectu vniuerſitatis populi. Quod ideo hic cõmemoratur inter cauſas laudis in hieruſalem, quia lex dei præcipue in hieruſalem vigebat. nam præcępta cęrimonialia ibi erant ſeruanda ratione cultus diuini ibi firmati. Præcępta quoq; indicialia ibidem præcipue erant ſeruanda: vbi erat & iudicium ſummi ſacerdotis & regum. Moralia etiam præcępta pręcipue concernebant hieruſalem quo ad doctrinam & declarationem: quia ibi pręcipue erat locus docendi legem & autoritas declarandi. ¶ Laudatur itaq; beneficium legis diuinę. Annuncians verbũ ſuum, diuinorum & moralium, iacob, populo deſcendenti a iacob: ſtatuta, cęrimonialia, & iudicia, præcępta iudicialia. ¶ Non fecit ſic omni genti. ſingularitas gratię laudatur. & iudicia non cognouerunt, ipſi, populi aliarum nationum quæ cognouimus nos. halelu iah, laudate deum. Amen.

¶ VVLGATA ÆDITIO. ¶ Halelu iah halelu iah. CXLVIII.

Laudate dominum de cœlis: laudate eum in excelſis.
Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum omnes uirtutes eius.
Laudate eum ſol & luna: laudate eum omnes ſtellę & lumen.
Laudate eum cœli cœlorum: & aquę omnes quæ ſuper cœlos ſunt laudẽt nomen domini.
Quia ipſe dixit & facta ſunt: ipſe mandauit & creata ſunt.
Statuit ea in ſęculum & in ſęculum ſęculi: pręceptum poſuit & non præteribit.
Laudate dominum de terra: dracones & omnes abyſſi.
Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum: quæ faciunt uerbum eius.
Montes & omnes colles: ligna fructifera & omnes cedri.
Beſtiæ & uniuerſa pecora: ſerpentes & uolucres pennatę.
Reges terræ & omnes populi: principes & omnes iudices terræ.
Iuuenes & uirgines, ſenes cum iunioribus laudent nomẽ domini: quia exaltatum eſt nomen eius ſolius.
Confeſſio eius ſuper cœlum & terram: & exaltauit cornu populi ſui.
Hymnus omnibus ſanctis eius: filiis iſrael populo appropinquanti ſibi.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Halelu iah. CXLVIII.

1 Propheta. Laudate dominum [4] de cœlis: laudate eum in excelſis.
2 Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum oẽs exercitus eius.
3 Laudate eum ſol & luna: laudate eum omnes ſtellæ lucis.
4 Laudate eum cœli cœlorum: & aquæ quæ deſuper cœlos.
5 Laudabunt nomen domini [4]: quoniam ipſe pręcępit, & creata ſunt.
6 Fecit ſtare ea ſemper æterno: pręceptum dedit & non præteribit.
7 Laudate dominum [4] de terra: dracones & omnes abyſſi.
8 Ignis & grando, nix & uapor, uentus turbinis: faciens uerbum eius.
9 Montes & omnes colles: lignum fructiferum & uniuerſæ cedri.
10 Fera & omnis beſtia: reptile & auis alata.
11 Reges terrę & omnes populi: principes & uniuerſi iudices terrę.

12 Iuuenes & etiam uirgines:ſenes cum pueris.
13 Laudabunt nomen domini:quoniam roboratum eſt nomen eius ſolius ipſius,laus eius
ſuper terram & cœlos.
14 Et exaltauit cornu populo ſuo: ipſe laus omnibus gratioſis ſuis,filiis iſrael/populo propin
quo ſibi : halelu iah.

TItulus eſt.Halelu iah:ſignificās materiam pſalmi eſſe inuitare ad laudem dei.Nihil enim aliud in hoc pſalmo fit:vt clare patet.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta inuitat prius cœleſtia ad laudandum deum ratione creationis/perpetuę naturæ/& infallibilis operis.deinde terreſtria (hoc eſt inferiora vniuerſa,& ſpecialiter vniuerſas differentias humani generis)ratione ſingulariſſimę excellentię diuini nominis/& extēſę ſuper omnia diuinę laudis/& exaltati cornu populo dei.

¶Perſona loquens propheta eſt.

LAudate dominum. Diuiditur pſalmus in partes duas: inuitatiuam cœleſtium / hoc eſt ſuperiorum . & inuitatiuam terreſtrium (hoc eſt inferiorum) ibi laudate dominum de terra. ¶Nec miteris ſi pſalmus iſte non diuiditur ſolito more in partem propoſitiuam & executiuam . eſt enim iſte vnus exemptorum ab illo ſtylo:quia per modum diuiſionis procedit,aggrediēdo membra diſtinctionis ſubintellectæ quę explicaret materiam pſalmi . Subintelligitur ſiquidem diſtinctio ſcripta in principio geneſis:ſcilicet inter cœlum & terram/inter ſuperiora & inferiora,quæ inuitāda ſunt ad laudandum deum.Et hac ſubintellecta diſtinctione inchoat pſalmum a primo membro,dicēdo laudate dominum de cœlis.in quo implicite inſinuat expectandum alterum membrum : ſcilicet laudate dominum de terra .

¶De cęlis.hoc eſt vos quæ ex parte cœlorum computamini. inuitantur enim hic omnes creaturę tam corporales q̃ ſpirituales,quæ diuiſo vniuerſo in cœlum & terram/ſe tenent ex parte cœli . ¶In excelſis.etſi non apud nos qui longe diſtamus a vobis,laudate tamen in excelſis in quibus eſtis vos.
Omnes angeli. Subſtantiæ ſpirituales quæ cœleſtes ſunt/duplici officio nominant̃:ſcilicet nunciorum/dicendo angeli:& ordinatę militiæ maximę multitudinis/dicendo omnes exercitus.deſcribuntur enim ſpirituales ſubſtantiæ deo ſeruientes ad ſimilitudinem hominum ſeruientium principibus humanis.¶Cœli cœlorum/vniuerſa cœleſtia corpora infra primum mobile appellantur,aut quia continent inferiores cœlos(hoc eſt ſphęras ignis & aeris)aut quia ſibiinuicem communicant ſubſeruiendo & conferendo.ſunt enim multi cœli mercurii/multi martis &c̄.¶Et aquæ quæ deſuper cœlos:hoc eſt primum mobile/quod cœlum aqueum appellatur,nullam habēs ſtellam/nulli ſeruiens aſtro ſed cōmune omnibus.hoc enim ſepe in ſcriptura appellat̃ aquę ſuper cœlos:q̄a eſt naturæ mere diaphanę ſupra omnes orbes aſtratos . Laudabunt nomen domini.Ad duo laudanda inuitat propheta.ſ.deum & nomen dei:hoc eſt deum ſm̄ ſeipſum,& deū ſm̄ ꝙ eſt nominatus ſeu cognitus nobis.
Quoniam ipſe pręcępit. Triplicem laudandi cauſam ſpectantem ad deum nominatum & notum nobis/affert.Prima eſt ipſorum inuitatorum creatio. Vbi & inſeritur modus creandi:ſcilicet ſolo imperio.Hic enim modus explicatur dicendo.quoniam ipſe pręcępit/non laborauit/non mouit/nō ſe exercuit,ſed pręcępit:& creata ſunt/de nihilo facta ſunt omnia ſupradicta. ¶Fecit ſtare ea ſemper aeterno. Secunda ratio laudandi eſt perpetuitas naturæ ipſorum. Ita ꝙ deus non ſolum creauit ea,ſed dedit eis naturam permanentem non ad tempus ſed ſemper in aeternum.Quod additur ad explicādam veram ſempiternitatē.ſunt enim omnia ſupradicta ſuapte natura incorruptibilia,ac per hoc durantia in ęternum:ſed quia hanc incorruptibilem naturam habent a deo,ideo dixit fecit ſtare ea. ¶Pręcęptum dedit. Tertia ratio laudandi deum eſt ex inobliquabili operatione. In hoc enim differūt inferiora a ſuperioribus ꝙ naturalia agentia & patientia deficiunt quandoq; agendo & patiendo : vt patet . cœleſtia autem neq; agendo neq; patiendo (eo modo quo ibi inuenitur pati)aliquando deficiunt.nunq̃ enim præteitur quin motus cœleſtis ſuum peragat curſum/quin inferior ſphęra ſequatur vt debet ſuperiorem/& ſuperior inferiorem moueat &c̄.Huiuſmodi enim infallibilitas operandi ſignificatur dicendo. Pręcęptum dedit illis/quid/quomodo/quando operentur,& non pręteribit/quin ad vnguem fiat . Intellige per pręcęptum proportionaliter inclinationes cœleſtium corporum ad ſuos motus/tantam velocitatem &c̄.in angelis autem firmitatem voluntatis ad bonum:quam per diuinam gratiam aſſecutos ſupponimus/eo ipſo ꝙ fuerunt beati.
Laudate dominum de terra. Expedita inuitatione cœleſtium , exequitur alterum membrum inuitando inferiora:hoc eſt quæcunq; infra orbem lunæ ſunt . Quæ propheta nuncupat a terra rōne iam

dicta:ſcilicet quia diuiſo vniuerſo in coelum & terram in principio geneſis, omnia quæ ſunt infra orbem lunæ/ſe tenent ex parte terræ. Vnde ad hæc dicit. Laudare dominum o vos de terra: dracones/ hoc eſt ſerpentes illi qui vocantur dracones. Et eſt ſermo de draconibus aquaticis: & propterea iungit eos cum abyſſis/ hoc eſt profunditatibus aquarum. ¶ Nec mireris ꝙ a draconibus incoepit: quoniam propheta ſicut ſecutus eſt moyſen in diuiſione vniuerſi in coelum & terram, ita ſecutus eſt moyſen in prima nominatione draconum. Moyſes enim gene. i. primam animalium ſpeciem creatam nominauit dracones in quinta die, dicens/creauitq́ deus dracones magnos. q̄uis latinus interpres traduxerit cete grandia. ⁋ At ſi rurſum quæris cur moyſes primo nominauit inter animalia creatos dracones, ratio eſt: ne huiuſmodi animalia nociua putaremus non ex propoſito diuinę intentionis creata, ſed ex neceſſitate materiæ producta. Si enim poſt alia dracones nominaſſet, putaremus ex neceſſitate materiæ dracones productos/tanq̄ neceſſario conſequentes productionem aliorum: vbi autem in principio nominati ſunt, manifeſtatur ꝙ ex intentione producti ſunt. Inducuntur itaq́ in primis dracones ad laudandum deum/hoc eſt declaratur ꝙ ipſi ſunt materia diuinę laudis. & ſimiliter omnes abyſſi.

Ignis ꝛ vapoꝛ. Poſt aquas aſcēdit ad ſuperiorem ſphęram actiuorum & paſſiuorum: afferens mixta quę ibi generantur. Ignis q̄uis poſſit intelligi ſphęra ignis: cōtextus tñ magis ſonat ignem mixtum qui generatur in aere in fulguribus & tot igneis impreſſionibus. Faciēs verbum eius/refertur ad quodlibet prædictorum: ſignificans quodlibet horum exequi iuſſa dei. Quod verum eſſe conſtat apud ſcientes/prouidentia dei gubernari hæc omnia. Et per hæc quinq́ ſeu ſex numerata/intellige omnes differētias eorum quæ generantur in aere.

¶ Deinde deſcendit ad terram clare. Reptile. Genera reptilium inueniuntur in terra & in aquis. Et propterea nominando reptile/vtrunq́ genus videtur comprehendere: vt non ſoli dracones ex aquaticis ſint nominati, ſed etiam reptilia. ⁋ Et auis alata. Vltimo nominatur auis/communis tribus elemētis. Aquę quidem: quia geñ. i. cum productis ex aqua computantur aues. Terræ vero, quia ſuper terrā degunt. Aeri autem, quia in aere volant.

Reges terrę. Diuerſi hominum ſtatus deſcribuntur: reges/populi/principes &c̄. Et ſimiliter diuerſitas ſexus. iuuenes & virgines. Diuerſitas ætatis. ſenes cum pueris. Vt nullus ſtatus/nullus ordo/nullus ſexus/nulla ætas eximatur. ⁋ Laudabunt nomen domini. Deum & dei nomen laudaturi iſti ſunt, ſicut & creaturę coeleſtes.

Quoniam roboratum eſt. Triplex ratio redditur quare hæc inferiora laudare debēt deum. Prima eſt quia ſolius dei nomen roboratum eſt: hoc eſt quia deus eſt notus ac nominatus ſolus naturæ robuſtę/ hoc eſt ex ſeipſo habens robur eſſendi. hoc enim ſoli deo conuenire notum eſt. Et propterea apponitur ſolius ipſius. Eſt enim ſenſus. quia ipſe ſolus vere nominatus eſt robuſtę ex ſe naturæ: dum ipſe ſolus increatus omnia creauit. ⁋ Laus eius ſuper terram & coelos. Secūda ratio eſt quia laus dei ſuaui gubernatione expanſa eſt ſuper terram & ſuper coelos: hoc eſt quia materia laudandi deum ſuauiter omnia diſponentem, ſuper coelos & ſuper terram (hoc eſt in omnibus) inuenitur. Et propterea omnia tenentur ad laudem dei ratione laudabilis gubernationis.

Et exaltauit. Tertia ratio ſumitur a ſtatu & tempore iam publicę diuinę laudis a iuſtis: hoc eſt ex eo ꝙ deus iam publico cultu laudatur a iuſtis. iam enim populus iſrael publice colebat deum laudando eum. Vnde circa hoc primo deſcribitur modus quo peruentum eſt ad hoc, dicendo. Et exaltauit cornu populo ſuo. Depreſſus enim populus non publico officio colebat deum: quum autem exaltata eſt illius potentia, publice laudauit deum: vt pręcipue apparuit tempore dauidis. Ita ꝙ deus exaltando potentiam populi, factus eſt laus: hoc eſt laudatus eſt. ¶ Gratioſis. Deſcribuntur laudantes a quattuor: ſcilicet a gratia/a genere/a ſtatu/& a religione. A gratia quidem: hoc eſt beneficentia gratuita. in qua intellige omnes virtutes hominis reſpectu proximi. Suis/ad differentiam beneficorum non propter deum. qui inter laudantes deum non merentur computari, ſed ſoli gratioſi eius. i. propter deum. ⁋ Filiis iſrael. A patriarcharum genere deſcribuntur tunc temporis laudantes deum, ad verificandas promiſſiones patribus factas. ⁋ Populo: hoc eſt redactis iam in ſtatum liberi populi. ad ſignificandum ꝙ de publica laude loquitur. Laudabant ſiquidem prius filii iſrael deum, ſed non publico laudis officio: quum adhuc non conſtituerent liberum populum. ⁋ Propinquo ſibi/deo. non filiis iſrael/ non populo, ſed quatenus propinquo ſibi/non locali coniunctione ſed cordis. Et in hac propinquitate intellige vniuerſas virtutes hominis reſpectu dei. ⁋ Vbi aduerte ꝙ licet deum laudari publice a populo iuſto/ſit ſpeciale quid, connumeratur tamen a propheta inter rationes quare deus laudandus eſt ab omnibus inferioribus: quia laudari deum publice a iuſtis/eſt reduci in actum laudis omnem diuinę laudis materiam inuentam in rebus omnibus. Neq́ enim peccatores (in quorum ore non eſt ſpecioſa laus) neq́ bruta neq́ inanimata cetera ad actum laudandi deum perducuntur niſi per hoc ꝙ iuſti laudāt deum & nomen eius ſuper vniuerſa opera eius. ⁋ Halelu iah/laudate deum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Haleluiah haleluiah.

CAntate domino canticum nouum: laus eius in eccleſia ſanctorum.
Lętetur iſrael in eo qui fecit eum: & filii ſion exultent in rege ſuo.
Laudent nomen eius in choro: in tympano & pſalterio pſallant ei.
Quia beneplacitum eſt domino in populo ſuo: & exaltabit manſuetos in ſalute.
Exultabunt ſancti in gloria: lętabuntur in cubilibus ſuis.
Exaltationes dei in gutture eorum: & gladii ancipites in manibus eorum.
Ad faciendam uindictam in nationibus: increpationes in populis.
Ad alligandos reges eorum in cõpedibus: & nobiles eorum in manicis ferreis.
Vt faciant in eis iudicium conſcriptum: gloria hęc eſt omnibus ſanctis eius.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Haleluiah. CXLIX.

1 Propheta. CAntate dño canticum nouum: laus eius in cõgregatione gratioſorũ.
2 Lętabitur iſrael in factore ſuo: filii ſion exultabunt in rege ſuo.
3 Laudabunt nomen eius in choro: in tympano & cithara cantabunt ei.
4 Quia complacens dominus ſibi in populo ſuo: glorificabit humiles in ſalute.
5 Exultabunt gratioſi in honore: laudabunt ſuper cubilibus ſuis.
6 Exaltationes dei in gutture eorum: & gladius biceps in manu eorum.
7 Ad faciendam uindictam in gentibus: caſtigationes in populis.
8 Ad alligandum reges eorum in catenis: & inclytos eorum in uinculis ferri.
9 Ad faciendum in eis iudicium ſcriptum: decor hic erit omnibus gratioſis eius, haleluiah.

TItulus eſt. Haleluiah. Ex quo non habetur materia pſalmi niſi in genere. In ſpẽ autem materia pſalmi eſt aduentus chriſti ad iudicium. In pſalmo namq; hoc duo tractantur. Alterum eſt rex ſion: vt patet in .2. verſiculo. Per qđ excluduntur omnia tẽpora ante tempus dauidis: quoniam cõſtat dauidem fuiſſe primum regem ſion. Alterum eſt decor omnium iuſtiorum: deſcribuntur ſiquidem iuſti in honore, quiete & poteſtate iudiciaria ad puniendum reges, proceres & populos, tanquã prolaturi ſententiam ſcriptam: vt patet a quinto verſiculo vſq; ad finem. Et per hoc excluduntur tẽpora tam dauidis ꝗ ſucceſſorum eius vſq; ad meſiam: quoniam nec tẽpore dauidis nec tẽpore ſucceſſorum eius legimus hãc gloriam iuſtiorum. non dico omnium, ſed nec optimatum: vt intuenti ſacras hiſtorias apparet. Quo fit vt de meſia rege (hoc eſt in ſtatu regio, non in ſtatu humilitatis) pſalmus iſte ad literam tractet: quo regnante iudicabunt gratioſi eius, vniuerſos reges, proceres & populos punituri: iuxta ꝓmiſſionẽ chriſti. quũ ſederit filius hoĩs in ſede maieſtatis ſuę, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim &c̃.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta inuitat ad canticum nouũ propter glorioſum aduentum regis meſię, magnificantis populum ſuum vſq; adeo ꝙ gratioſi eius iudicabunt cum honore & poteſtate &c̃. non ſolum populos ſed proceres & reges &c̃.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

CAntate domino. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam, ibi lętabitur. ¶ Proponit duo. Alterum eſt cantandum canticum nouũ, propter nouitatem de qua ſcriptum eſt apoc. 21. ecce noua facio omnia. Alterum eſt laudem dei futuram in congregatione gratioſorum. vere. n. tunc laudabitur deus, quum ſancti eius congregabuntur tempore vniuerſalis iudicii. Nuncupantur autem ſancti a virtute gratię, qua gratuite aliis benefici ſumus propter deum: eo ꝙ in hoc homines plurimum deum imitantur.

¶ Lętabitur iſrael. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, cantate domino canticum nouum. ſcđo illa, laus eius in congregatione gratioſorum, ibi exultabunt.

¶ Tractatur itaq; ratio noui cantici glorioſus aduentus meſię: quãdo ſcilicet veniet vt rex qui in primo aduentu venit vt ſubditus. Tractatur autem vt ſaluator populi iſrael: quia ad literam quũ intrauerit plenitudo gentium, tunc omnis iſrael ſaluus fiet: vt dicitur ad ro. xi. hac. n. ratione nõ fit in hac particula mentio niſi de iſraelitis. Lętabitur, tũc, iſrael, omnis, in factore ſuo: & filii ſion, optimates iudeoꝝ,

lętabuntur in rege ſuo/meſia.¶ Vbi aduerte implicite inſinuari deitatem meſię: dum eodem contextu ponitur exultatio in factore & rege,& ſubditur ꝙ laudabunt nomen eius in choro.Hoc in loco chorus nomen eſt muſici inſtrumenti.De quo hiero.ad dardanum ſcribit ꝙ cōſtat ex ſimplici pelle cum duabus cicutis ęreis:per quarum primam inſpiratur,& per ſecundam vox emittitur. Dico autem hoc,qa reliqua/muſica ſunt inſtrumenta:ſcilicet tympanum & cithara.Et adiecit hæc propheta, vt ex conſuetis organis letitię ad laudes diuinas/ deſcribat magnitudinem gaudii tunc futuri in iſraelitis laudātibus nomen meſię.Poteſt tamen per chorum intelligi conuentus concinentium.& ſic inuitantur ad laudandum tum conuentu concinentium,tum muſicis inſtrumentis ſubiunctis.

Quia complacens. Ratio affertur tantę laudis,tum ex beneuolentia diuina erga iſraelitas.quia complacens/erit,dominus/ſupple ſibiipſi,in populo ſuo/iſrael. Tum ex parte beneficentię. glorificabit humiles/tanto tempore abiectos,in ſalutę/ęterna.

Exultabunt. Tractatur hic illa particula/laus eius in congregatione gratioſorum: deſcribendo ſenatum gratioſorum primo ab honore.ſcđo a quiete/laudabunt ſuper cubilibus ſuis.tertio ab officio glorificandi deum/exaltationes dei in gutture eorum.quarto a poteſtate/ & gladius biceps in manu eorū. Intellige deſcribi non ꝙ ſinguli teneant gladios in manibus:ſed ꝙ enſis coram eis ſicut coram principibus iudicantibus gladius ſiſtitur in ſignum poteſtatis. Vnde & in ſingulari numero deſcribitur tam gladius ꝙ̄ manus:ſignificans gladium in poteſtate eorum coram eis.¶ Et vt clarius hæc ſententia pcipiatur,conferantur prius & poſt ſcripta: prę ſe ferentia manifeſte ꝙ non agitur de gladio bellico aut vindicta bellica,ſed de gladio iudiciali & vindicta iudiciali.Deſcripti ſiquidem ſunt laudantes in cubilibus(quę ſunt quietis loca) non in locis militaribus.ſubiungitur quoq;/ad faciendum iudicium ſcriptum.Ex quibus manifeſte apparet gladium iudicialem & vindictam iudicialem deſcribi: ac per hoc gratioſos non milites,ſed iudices ad vindicandum.punitio enim iudicialis/proprius actus eſt iuſtitię vindicatiuę.

In catenis. Deſcribitur plenitudo poteſtatis ſanctorum erga inimicos per catenas & vincula, cum plena inimicorum ſubiectione.tanquā reges & proceres ſint alligati expectantes ſententiam pronunciandam a ſanctis.

Iudicium ſcriptum. Actus proprius iudicum deſcribitur iudicare non temere/non pręcipiti ſententia,ſed ſcripta/firmata meditatione/legibus & ſcriptione.Et intendit per hoc ꝙ ſancti facient iudicium prout ſcriptum(hoc eſt firmatum)in libro demeritorum eorum eſt.

¶ Decor hic qui deſcriptus eſt(ſcilicet ꝙ in honore/quiete/poteſtate iudiciali exaltando deum iudicabunt populos & reges inimicos populi dei)cōmunis eſt omnibus gratioſis eius/non conceſſus alicui ſic & alicui non.Et intellige per gratioſos eius/ iuſtiores iis qui cōmuniter ſunt iuſti.propterea nanq; deſcribuntur non a iuſtitia,ſed a gratia/quę ſupererogat. ¶ Halelu iah.laudate deum.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO.

¶ Halelu iah halelu iah. CL.

LAudate dominū in ſanctis eius:laudate eū in firmamento uirtutis eius. Laudate eum in uirtutibus eius: laudate eum ſecundum multitudinem magnitudinis eius. Laudate eum in ſono tubę:laudate eum in pſalterio & cithara. Laudate eum in tympano & choro:laudate eum in cordis & organo. Laudate eum in cymbalis bene ſonantibus:laudate eū in cymbalis iubilationis: omnis ſpiritus laudet dominum.

¶ IVXTA HEBRÆVM.

¶ Halelu iah. CL.

1 Propheta. LAudate deum in ſanctitate eius:laudate eum in extenſione fortitudinis eius.
2 Laudate eum in fortitudinibus eius:laudate eū iuxta multitudinē magnitudinis eius.
3 Laudate eum in ſono cornu:laudate eum in uiola & cithara.
4 Laudate eū in tympano & choro:laudate eum in minim & organo.
5 Laudate eum in cymbalis auditus:laudate eum in cymbalis clangoris.
6 Omnis flatus laudabit deum:halelu iah.

TItulus eſt.Halelu iah.Ex quo habetur materia pſalmi.nam totus pſalmus eſt inuitatio ad diuinam laudem.ſunt.n. ſex verſiculi,& duodecies repetitur laus dei.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta inuitat ad laudandum deum voce & vniuerſis inſtrumentis muſicis.tū ratione ipſius dei. tum ratione creationis rerum.tum ratione operum eius & magnorum & multorum.

¶Perſona loquens propheta eſt.

Laudate deum. Pſalmus iſte ab executione diſtinguendo inchoat,diuiſus in duas partes. In prima explicantur laudanda.in ſecunda modus laudandi/ibi laudate eum iuxta. ¶Tres rationes laudandi deum afferuntur.Prima eſt ſanctitas dei/hoc eſt natura dei libera ab omni potentialitate.neq.n. philoſophi neq prophetæ neq angeli diuinam naturam melius vno nomine q̄ ſanctitatis ſignificāt. Vnde & apud eſaiam ſeraphim cantant pro hymno diuino. ſanctus/ſanctus/ſanctus. Vnde laudare deum in ſanctitate eius/eſt laudare ipſum in natura ſua actu puro.¶Secunda ratio eſt creatio conſeruatioq rerum,ſignificata dicendo.in extenſione fortitudinis eius.Extenſio ſiquidem diuinę potentię eſt illam exire extra ſe/& quodāmodo extendi ad res omnes creando & conſeruando illas, ¶In fortitudinibus eius. Tertia ratio laudādi ſunt fortitudines dei/hoc eſt opera dei fortia.ſiue quantū ad ipſum opus (vt ſunt opera magnę potentię:puta cœleſtia/mutationes regnorum/& ſimilia)ſiue quantum ad modum:vt ſunt opera miraculoſa,quę ſunt ſupra facultatem agentium naturalium. Appellantur autem fortitudines ab effectu/quia plura ſunt opera fortia.in deo enim vnica eſt fortitudo,ſicut & vnica miſericordia:quę pluraliter dicuntur fortitudines & miſericordię ratione plurium effectuum.

Laudate eum iuxta multitudinem magnitudinis eius. Expeditis rationibus laudandi(comprehendentibus & dei naturam & totum vniuerſum)proponit modum laudandi:vt ſcilicet multipliciter laudent deum ſicut multiplex eſt magnitudo dei.¶Vbi duo dicuntur.Alterum eſt ꝙ non vno tantum modo ſed multis modis laudetur deus.Alterum eſt ratio ad hoc,iuxta multitudinē magnitudinis dei. In quo immiſcetur quarta laudandi ratio:ſcilicet multitudo effectuum diuinę magnitudinis.nō enim aliter diuina magnitudo habet multitudinem q̄ ſm effectum.Et intēdit hinc ad literam/reddere rationem ſubiungendorum:ſcilicet quare deus laudandus eſt cum tanta multitudine & varietate inſtrumētorum muſicorum.modum enim quem hic dicit in genere, ſtatim ſubiungit explicando in ſpeciebus multis afferendo multa genera muſicorum.

Et choro. diſtingue vt in pręcedenti pſalmo.

In minim. Dictio hebraica eſt/ſignificans aut multas ſpecies muſicorum ſonorum,aut (vt aliis placet)inſtrumentum muſicum nobis ignotum.

In cymbalis auditus. Duo cymbalorum genera hic commemorantur: ſcilicet cymbala auditus & cymbala clangoris.quę an ſint diuerſa inſtrumenta/an diſtinguantur ex diuerſis vnius inſtrumenti cōditionibus,certus non ſum.¶Appellantur cymbala auditus ea quæ a longe audiebantur.cymbala autem clangoris ab officio ſeu vſu in publica lętitia dicuntur:ex eo ꝙ vſus eorum erat in publicis lętitiis. Et ſunt illa quibus hodie vtuntur puellę in choreis:vna manu geſtantes cymbalum,& altera percutiētes illud ad muſicum tinnitum excitandum.

Omnis flatus laudabit deum. Ne per ſingula inſtrumenta muſica ſingulaſq ſpecies muſicę diſcurrendo/prolixior fieret ſermo, enumeratis forte omnibus generibus inſtrumentorum muſicorum quæ tactu ſonant/vnico verbo concludit omnia genera inſtrumentorum muſicorum quę vitali flatu ſonant.ad hæc enim duo genera (ſcilicet vel flatu vel tactu) reducuntur omnia inſtrumenta muſica. Et ſub flatu intellige etiam naturale inſtrumentum cantandi:quoniam vitalis flatus plus ſeruit locutioni q̄ ſeruiat inſtrumentis muſicis.Et ſic ſub omni flatu continetur tam cantus q̄ ſonus qui fit humano flatu.¶Haleluiah/laudate deum.Et iterū laus deo:quia conceſſit ex ſola ſua gratia terminum commentariorum horū. Romę in ſolennitate paſchali anni domini milleſimi quingenteſimi vigeſimiſeptimi: ætatis autem meę anno nono ſupra quinquageſimum. Amen.

¶Finit enarratio pſalmorum thomę de uio caietani/cardinalis ſancti xiſti:per ioannem danielis pœnitentiarium/ac autoris operis familiarem accuratiſſime recognita.

Laus uni & trino.

Fo.171.fa.2.linea.5.ibi oi aere/lege in aere.

Venetiis in ædibus Luceantonii Iuntæ Flo-
rentini, Anno Domini. M.D.XXX.
menſe Nouembri.

✠

REGISTRVM.

✠ a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t
u x y z A B C D E F G H.

Omnes ſunt quaterniones præter G H terniones.

n. B. n.